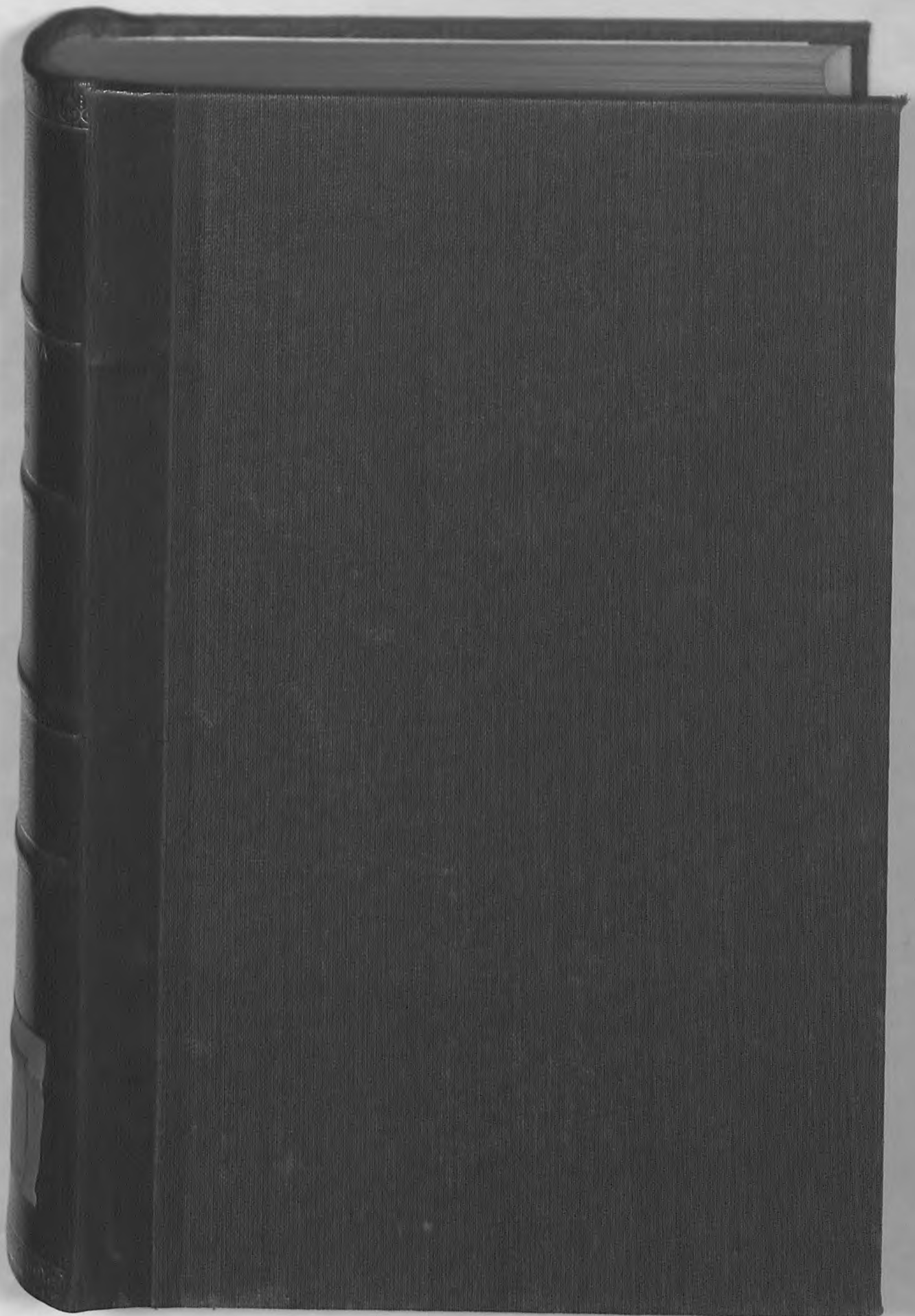

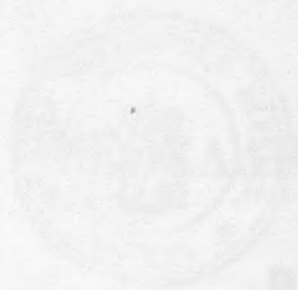

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 +900 ΒΕΡΟΙΑΣ
 6708P
 Αριθ. εις 7939/69
 Έξ αγοράς _____

GRKR-00547

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΕΛΛΗΝΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΕΛΛΗΝΟΣ

ΕΛΛΗΝΟΣ

ΕΛΛΗΝΟΣ

ΕΛΛΗΝΟΣ

ΕΛΛΗΝΟΣ

ΕΛΛΗΝΟΣ

ΕΛΛΗΝΟΣ

ΕΛΛΗΝΟΣ

ΕΛΛΗΝΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ζ.

ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΓΡΑΜΜΑΣΙ ΔΙΑΔΑΜΨΑΝΤΩΝ

ΕΛΛΗΝΩΝ,

ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑΣ.

(1453—1821)

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΣΑΘΑ,

ΒΡΑΒΕΥΘΕΝ ΕΝ ΤΩ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩ ΤΟΥ 1867.

« Τοιούτους δὴ τινὰς φιλοσοφίας καρπούς, ἀθλίως
» καίτοι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἐκβαρβαρωθεῖσα, ἐκ δια-
» λευμάτων ἢ Ἑλλὰς ὥφθη φέρουσα· ἐφ' ᾧν μηδεὶς
» ἡμῖν τῶν ἀλλογενῶν νεμεσήσειεν ἐπικαυχόμενοις.
» Οὐδὲ γὰρ ὥς τινες τῶν ἀρτιπλούτων ἀγροίκως τοῖς
» παρούσιν ἡμεῖς ἐπιδεικνύμεν, ἀλλ' ὥς ἐκ πλου-
» τούντων ἤδη πενόμενοι, τοῖς περιλειφθεῖσιν ἐπα-
» γαλλόμεθα, ἅμα μὲν τῆς πάλαι ἀφθονίας τὴν
» μνήμην φέροντες, ἅμα δὲ καὶ τὴν πρώτην ἐπανε-
» λύσεσθαι οὐκ ἀπελπίζοντες εὐετηρίαν, εἴποτε
» τοῖς καθ' ἡμᾶς εὐμενῶς ἢ πρόνοια ἐπιβλέψειεν ».

(ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΒΟΥΓΑΡΙΣ).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΟΜΗΛΑ.

(Ὁδῷ Ἑρμοῦ, Ἀριθ. 291)

1868.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἡ μετὰ τὴν ἀποφράδα ἡμέραν τῆς 29 Μαΐου 1453 πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους δὲν ἤξιώθη παρ' ἡμῖν τῆς προσηκούσης ἐρεῦνης.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος Γεώργιος Ζαβίρας ὁ Σιατιστεὺς συνέγραψε βίους τῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ Βυζαντίου ἀχμασάντων λογίων, μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ ἀνδρὸς τὸ χειρόγραφον αὐτοῦ πολλὰς ὑποστάν περιπετείας ἐλιμενίσθη ἐπὶ τέλους ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ, καὶ ἐν αὐτῇ ἀνέκδοτον κατὰκειται.

Ἐν ἔτει 1812 ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία ἐπιθυμοῦσα καὶ μάθῃ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν φώτων τῆς μαθήσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς ἀνατολικῆς μοναρχίας ἄχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου, ἐπρόβαλεν εἰς τοὺς περιηγητὰς καὶ πεπαιδευμένους, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς τότε σοφοὺς καὶ πεπαιδευμένους Γραικοὺς τὰ ἀκόλουθα ζητήματα.

Α'. Ποῖα καὶ πόσα σχολεῖα, βιβλιοθήκαι καὶ ἄλλα τοιαῦτα πρὸς κοινὴν μάθησιν ἀποβλέποντα συνεστήθησαν εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως, ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων;

Β'. Ποῖα σχολεῖα καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἀποβλέποντα πρὸς παιδείαν καὶ μάθησιν τῶν ὁμογενῶν συνέστησαν οἱ Γραικοὶ ἔξω τῆς Ἑλλάδος;

Γ'. Ἄρα γε αἱ μόναι τυπογραφίαι τῆς Μοσχοπόλεως, τοῦ Ἰαγρίου, καὶ Βουκουρεστίου εὐρίσκονται ἐν τῇ Ἑλλάδι; Ἀληθεύει ἄρα ὅτι ὑπῆρχε τυπογραφία εἰς τὸ Φανάρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως; Πόσον διήρκησεν ἐκείνη, ἥτις ὑπῆρχεν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν καιρῷ τοῦ πολέμου μεταξὺ Γαλλίας καὶ Τουρκίας;

Δ'. Ζητεῖται ἡ Βιογραφικὴ εἰδησις τῆς ζωῆς καὶ τῶν συγγραμμάτων ὧν τῶν πεπαιδευμένων Γραικῶν, ὅσοι ἤκμασαν ἀπὸ ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων (1).

(1) Δόγιος Ἑρμῆς 1812, σελ. 193—4.

Ἐπὶ τέλους δ' ἐν ἔτει 1865 τὸ Ἑθνικὸν Πανεπιστήμιον προτίτεινεν ὡς θέμα τῆς Δ' περιόδου τοῦ ὑπὸ τοῦ φιλογενοῦς Κ. Θεοδ. Π. Ῥοδοκανάκη ιδρυθέντος φιλολογικοῦ διαγωνισμοῦ τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας τῆς παρ' Ἑλλήσι παιδείας ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ 1821, ζητήσαν ῥ' ἀνευρεθῶσι καὶ προσηκότως βεβαιωθῶσι διὰ τῶν δυνατῶν μαρτυριῶν·

α) Τίνα σχολεῖα ἑλληρικὰ ἐσώζοντο μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τίνα νέα καὶ ποῦ κατεστάθησαν· τίνα τὰ ἐν αὐτοῖς διδασκόμενα, καὶ τίς ἡ τῆς διδασκαλίας μέθοδος.

β) Τίτες οἱ νέα σχολεῖα συστήσαντες, οἱ εἰς βιβλίων ἐκδοσιν γενναίως συνδραμόντες, ἢ καὶ ἁλλως τὰ γράμματα προστατεύσαντες.

γ) Τίτες οἱ κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα ἀναγανέτες ἐξωχώρεροι λόγιοι ἐν πάσῃ παιδείᾳ καὶ ποῦ ἐξεπαιδύθησαν καὶ τίνα τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐκπονηθέντα συγγράμματα.

δ) Τίτες αἱ δόξαι τούτων περὶ τῆς γραφομένης ἡμῶν γλώσσης. Ἐπὶ τούτοις ἐξηγήθη ἔτι ῥὰ ἐξετασθῶσι.

1) Πότε καὶ ποῦ κατὰ πρῶτον εἰσῆλθῃ ἡ τυπογραφία καὶ τίνα τὰ πρῶτα τυπωθέντα βιβλία.

2) Ποῦ καὶ παρὰ τίνων ἐξεδύθησαν κατὰ πρῶτον ἑλληρικὰ ἐφημερίδες, καὶ τελευταῖον·

3) Πόσον ἐπεήρρησαν πάντα ταῦτα εἰς τὴν ἠθικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Ὑπὸ πολλῶν φίλων προτραπείς ἀπεδύθην καὶ ἐγὼ εἰς τὸν ἀγῶνα, καίτοι γνωρίζων πάσας τὰς δυσχερείας τοῦ θέματος, ὅπερ, ὡς ὕστερον ὁμολόγησαν οἱ ἀγωνοδίκαί, ἐκτὸς τῆς ἐν τῇ γύσει αὐτοῦ ἐγκειμένης μεγάλης δυσκολίας, διότι περιέχει στοιχεῖα οὐκ ὀλίγα, ὧν ἡ ἔρευνα συντελεῖ εἰς ἀκριβῆ διαφώτισιν τοῦ ὅλου, καθίσταται δι' αὐτὸ τοῦτο ἔτι ἐπιπορώτερον. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι αἱ δυσχέειαι αὐτοῦ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δὲν ἦσαν πᾶσαι καταφανεῖς· διότι ἐκ τῶν προτέρων δὲν ἦτο δυνατόν ῥὰ γνωσθῇ ἀκριβῶς ἡ γύσις καὶ ἔκτασις αὐτοῦ ὅπως γινώσκεται νῦν, ὅτε αἱ γενόμεναι λύσεις, ὅσοι ἀτελεῖς καὶ ἂν ὑποτεθῶσι, δεικνύουσιν ὅμως τὸ τε μέγεθος καὶ τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ. Ἀληθῶς, ὅπως πρόκειται νῦν ἡ λύσις τοῦ θέματος τούτου, ἔπρεπε ῥ' ἀναλυθῇ εἰς πλείω τοῦ ἐνὸς θέματα.

Τῇ 7 Μαΐου 1867 ἐβραβεύθη τὸ ἡμέτερον ἔργον, ἐξ οὗ ἀφαιρέσας τὰ περὶ σχολείων, ὡς πραγματευθέντος τοῦ θέματος τούτου λίαν ἐπιτυχῶς

ὑπὸ τοῦ Κ. Μ. Παράνικα, καὶ τὰ περὶ ἑλληνικῶν τυπογραφικῶν, ὡς ἐξαντληθείσης σχεδὸν πάσης τῆς πρὸς τοῦτο ὕλης ὑπὸ τοῦ Κ. Παύλου Λάμπρου, καὶ ἀναβάλλων ἐς ἄλλοτε τὴν δημοσίευσιν τῆς περὶ ἑλληνικῆς γλώσσης προτεταγμένης πολυσελίδου πραγματείας, ἐκδίδωμι τὸ βιογραφικὸν μέρος, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, διότι, ὡς ἀποφαίνεται ἀνὴρ δυνάμενος ἀσφαλέστατα νὰ κρίνῃ περὶ τῶν τοιούτων, οἱ "Ἕλληνες συγγραφεῖς ἀπὸ τῆς ἀπαισίας ἐκείνης ἐποχῆς τῆς ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ δευτέρου γενομένης δορυκτησίας μέχρι τῆς αἰσιωτάτης τῆς ἐπαραστάσεως, δὲν δύνανται νὰ χορηγήσωσιν ὕλην εἰς γραμματολογικὴν ἱστορίαν, ἀλλ' εἰς βιογραφίας λογίων ἀνδρῶν. Αἱ βιογραφίαι αὗται πρέπει νὰ διαταχθῶσιν ἢ κατὰ χρονολογικὴν τάξιν, ἢ κατὰ τὸ εἶδος τῶν σπουδασμάτων ἑκάστου, τὰ ὑποῖα ἀνάγονται εἰς τὰς τρεῖς γενικὰς διαιρέσεις, τῆς γαρτασίας, τοῦ λόγου, τῆς μνήμης (¹).

Μὲ ὅλην ὅμως τὴν πρωτοτυπίαν τοῦ ἔργου μου δὲν δύναμαι νὰ καυχηθῶ ὅτι παρουσιάζω τέλειόν τι· τοῦναντίον μάλιστα θεωρῶ αὐτὸ ἀπλοῦν σχεδιάσμα πολλὰς δυνάμενον νὰ ὑποστῇ προσθαφαιρέσεις ὑπὸ δικαφόρων (²), καὶ μάλιστα ὅταν ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Μουστοξύδης, ἡ ἐθνικὴ κυβέρνησις εὐδοκίῃ νὰ ἐπιτρέψῃ τὸ ἔργον τοῦτο μετὰ τῆς προσηκούσης ἐνισχύσεως εἰς ἄνδρας ἔχοντας τὴν ἀπαιτούμενην ἱκανότητα, οἵτινες νὰ συνάξωσιν ὥσπερ γανάγια ἀπὸ τρικυμίας ὅσα μνημεία περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης εὗρισκονται ἀφθορότερον εἰς βιβλιοθήκας ἢ χαρτοφυλάκια τῆς Εὐρώπης, ἢ κατὰ τύχην ἀγαθὴν περιεσώθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ μεταξὺ τῶν βαθυτάτων δυστυχιῶν αἱ ὁποῖαι κατέβλυξαν τὴν κοινὴν πατρίδα.

Ἐν Ἀθήναις, 10 Ἰουλίου 1867.

Κ. ΣΑΘΑΣ.

(¹) Μουστοξύδου, βίος Θ. Διπλοδότηση.

(²) Πρὸς ἀποφυγὴν μεγαλειτέρου ὄγκου τοῦ βιβλίου ἠναγκάσθην νὰ παραλείψω τὴν τύπωσιν τοῦ ἐν τέλει παραρτήματος περιέχοντος ἀπαριθμῆσιν συγχρόνων λογίων ὑπὸ Νεοφύτου Ῥοδινού, Δημητρίου Προκοπίου, Σεργίου Μακρᾶλου, καὶ Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σινάου, ὡς καὶ ἀτελῶν τινων βιογραφικῶν ἐπισήμων λογίων τοῦ 10' αἰῶνος, οἷον Γεωδελέα, Ψαλῖδα, Δούγκα, Φιλιππίδου κλπ. προτρέπων τοὺς δυνάμενους ἵνα ἐργασθῶσι πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ κενοῦ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

τῶν ἐν ταῖς γραμμασι διαλαμψάντων Ἑλλήνων,
ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτο-
κρατορίας μέχρι τῆς ἐθνεγερσίας.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ ΑΙΩΝ
1453—1500.

Γεώργιος Πλήθων.

Γεώργιος Γεμιστός, ὁ ἐπονομαζόμενος Πλήθων, ἐγεννήθη περὶ τὰ μέτα τοῦ 14^{ου} αἰῶνος ἐν Σπάρτῃ ⁽¹⁾. Ἀγνοεῖται ὑπὸ τίνος διδασκάλου καὶ ποῦ ἐξεπαιδεύθη· ἐν δὲ πιστεύσωμεν τὸν Σχολάριον, ὁ Γεμιστός φυγὰς ἦλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἔδραν τότε τῶν Τούρκων, καὶ δεξιωθείς ὑπὸ τινος Ἰουδαίου Ἐλισσαίου, μέγα δυναμένου ἐν τῇ τῶν βαρβάρων αὐλῇ, ἐδιδάχθη παρὰ τούτου τὴν πολυθείαν, καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ζωροάστρου ⁽²⁾.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐλισσαίου, καέντος ζωντανοῦ, ὁ Γεμιστός ἐλθὼν εἰς Σπάρτην διέτριψε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ μακροῦ βίου του, ἀσχολούμενος περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν, τὰς ὁποίας καὶ ἐδίδασκε.

(1) Ὁ Βησσαρίων (De nat. et arte) Βυζάντιον λέγει αὐτόν· «Plethon Constantinopolitanus». — Ἐρμάνυμος δὲ ὁ Σπαρτιάτης ἐν τῷ εἰς Πλήθωνα ἐπιταφίῳ λέγει· «Οὐκέτι λοιπὸν περιώνυμος Σπάρτη, οὐκέτι Λακεδαιμῶν εὐδαίμων, οὐκέτι Πελοπόννησος ζηλουμένη»· καὶ ἀλλαχοῦ «ὦ πατρίς ἐμὴ κακοδαίμων, ἥ τάλλα μὲν δυστυχίης, ὥς πάντων ἄμειρος οὕτα τῶν χρηστῶν, ἐνὶ δὲ τούτῳ μόνῃ ζηλουμένη τε πᾶσι καὶ ἄδομήν». Καὶ Δούκας (Ἱστορ. κεφ. 31). «Ὁ Γεμιστός ὁ ἐκ Λακεδαιμονίης». Πορταβληθήτω καὶ ἡ ἐν σελ. 2 σημ. 1.

(2) «Τοῦτον (τὸν Ζωροάστρην) ἐγνώρισέ σοι πρίσθεν ἡγνοημένον ὁ τῷ δοκεῖν μὲν Ἰουδαῖος, πολυθεὸς δὲ Ἐλισσαῖος· ᾧ μέγα δυναμένῳ τότε παρὰ τῇ τῶν βαρβάρων αὐλῇ παρεσιτοῦ τὴν πατρίδα φυγὼν, ἵνα τὰ καλὰ παρ' ἐκείνῳ μάθης διδάγματι. (Σγοῦ· λήριος περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Γεμιστοῦ κλπ.).

Ἐν πρώτοις συνέγραψε φιλοσοφικά τινα πονημάτια, ἐν οἷς ἐμφαίνεται ὑγιὲς διδασκαλία ἀσχετος τῶν παραδοξολογιῶν τοῦ γήρατος· πρὸς δὲ ἱστορικά, γεωγραφικά, καὶ ἀστρονομικά, καταδεικνύοντα εὐρεῖαν μάθησιν, καὶ κοπιῶδη μελέτην. Ἀφιερωθείς δ' εἶτα εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξεπόνησέ τινα ἀφορῶντα ἰδίως τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς Πελοποννήσου, προβάλλων καὶ σχέδια τολμηρὰ ἀναμορφώσεως, τῆς ὁποίας αὐτὸς ἐκθύρυσσετο ἐκτελεστής.

Ἐν τοῖς συγγράμμασι τούτοις ὁ Γεμιστὸς ἀντιγρήτως καταδεικνύται οὐ μόνον ὁ ἐξοχώτερος φιλολόγος καὶ φιλόσοφος τοῦ II' αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ ὁ μᾶλλον πεπειραμένος πολιτικός. Ἡ φήμη του ὅση μέραι ἀυξανομένη περιήρχετο τὴν Αὐτοκρατορίαν, θριαμβευτικῶς εἰσελθούσα καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα. Οἱ δεσπότες τῆς Πελοποννήσου διαφοροτρόπως ἐξεδήλωσαν τὴν πρὸς τοῦτον ὑπὸληψιν⁽¹⁾. Τῷ 1428 ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Παλαιολόγος⁽²⁾, περιθεύων τὴν Χερσόννησον, συνεβουλεύθη τὸν θρυλλούμενον τῆς Σπάρτης σοφὸν ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτέρου τῆς ἐποχῆς πολιτικοῦ ζητήματος, τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν, καὶ ἐν ἔτει 1437 ὁ Γεμιστὸς ἀπετέλει, ὡς συγκλητικός, μέρος τῆς συνοδείας τοῦ αὐτοκράτορος διὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ σύνοδον.

Ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ ὁ Γεμιστὸς διωρίσθη μέλος τῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐκλεγείσης ἐξαμελοῦς ἐπιτροπῆς πρὸς κατάρτησιν τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν ἐκάστου τμήματος.

Ἐκτοτε ἄρχεται τὸ φιλοσοφικὸν στάδιον τοῦ Γεμιστοῦ. Ὁ νεοπλατωνισμὸς ἀπ' αὐτῆς τῆς γεννήσεώς του κηρυχθεὶς τοῦ χριστιανισμοῦ πολέμιος, συνεμάχησε τῷ ἐθνισμῷ, καὶ ἐνισχύσας τοὺς κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμούς τῶν τελευταίων ἐθνικῶν αὐτοκρατόρων, ἐθραίμειυσε πρὸς στιγμὴν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ, εἶτα δ' ἐκπεσὼν ἐξηκολούθησε τὰς ὑποκεχυμένους προσβολὰς του μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅς' ἐράντ' σθεννύμενος ἐν τῇ ἐξορίᾳ καὶ τῇ σιγῇ. Κατὰ τὸν μεσαίωνα μόνος ὁ Ψελ-

(1) Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1427 Θεόδωρος ὁ δεσπότης δι' ἀργυροβούλλου ἔδωκε τιμᾶριον τῷ Γεμιστῷ τὰ ἐν Λακεδαίμονι· Κάστρον καὶ χώραν Φαναρίου καὶ Βρύσεως· κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1428 ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ἐπεκύρωσε τῷ Γεμιστῷ διὰ χρυσοβούλλου τ' ἄνω κτήματα· δι' ἀργυροβούλλου δὲ Δημήτριος ὁ Παλαιολόγος ἐπεκύρωσε κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1430 ταῦτά κτήματα τοῖς υἱοῖς τοῦ Γεμιστοῦ Δημητρίῳ καὶ Ἀνδρονίκῳ (Miklosich, Acta et Diplomata, σελ. 173, καὶ 223).—

(2) Ἐν κώδικι τῆς Μόσχας εὐρεται ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου—Πρὸς τὸν φιλόσοφον Γεμιστόν. (Matthaei, Catalogus, σελ. 168.)

λὸς θελήσας ν' ἀναζωπυρήσῃ τὸν ἐν τῇ τέφρᾳ τοῦ φαινομένου ναυαγίου ἐγκρουπτόμενον σπινθῆρα, ὑπεχρεώθη ἵνα συνθέσῃ ποίημα πρὸς διάλυσιν τῶν κατ' αὐτοῦ ὑπονοιῶν. Ἡ Χριστιανικὴ ὁρησκειὰ ἀντιμέτωπος παραταχθεῖσα κατὰ τοῦ ἐπικινδύνου τούτου ἐχθροῦ, ἐπάταξεν αὐτὸν μέχρις ἐξοντώσεως, καὶ τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν ἐνσωματισθεῖσα ἐπίσημον μετ' αὐτοῦ ἐποίησε τὸ διαζύγιον. Ἡ Σχολαστικὴ φιλοσοφία εἶχεν ἤδη ἐκθρονίσῃ τὴν Ἀκαδημαϊκὴν, καὶ οὐδεὶς λόγος πλέον περὶ Πλάτωνος ἐγένετο.

Ὁ Γεμιστὸς δυσανασχετῶν ἐπὶ τῇ ἐγκαταλείψει τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας, πρὸ πολλοῦ εἶχε συλλάβει τὸ παράτολμον σχέδιον οὐ μόνον τῆς ἐμφανίσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς πρακτικῆς αὐτῆς ἐφαρμογῆς, διεφθυρμισμένης κατὰ τοὺς νεοπλατωνικοὺς, καὶ τὰς νέας αὐτοῦ δοξασίας. Ἀλλὰ κατὰ πρῶτον ἔπρεπε ν' ἀρθῶσιν αἱ κατὰ τῆς φιλοσοφίας ταύτης προλήψεις, ὑποστηριζόμεναι καὶ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀφοῦ γίνῃ ἐν θεωρίᾳ γνωστὸς ὁ τέως ἀπόβλητος Πλάτων, νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὰ σύστημα, τοῦ ὁποίου αἱ βάσεις ἦσαν πάντῃ ἀγνωστοί.

Ἐπὶ τὸν μέγαν τοῦτον ἀγῶνα ἀπεδύθη ὁ Γεμιστὸς.

Δεξιωθείς ἐν φλωρεντίᾳ ὑπὸ Κόσμου τοῦ ἐκ Μεδίκων, ἤρξατο ν' ἀναπτύσῃ εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλους τὴν τέως ἀγνωστον Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν. Ὁ Κόσμος ἐπὶ τοσοῦτον εἶχεν ἐνθουσιασθῇ ἐκ τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Γεμιστοῦ, ὥστε ὁ Πλατωνισμὸς ἠρῶνται ἤδη εἰς τὰς ἡραϊωμένας τάξεις τοῦ ἑνα μέγαν καὶ ἐπίσημον πρόμαχον. Ἐκτοτε συνέλαβεν ὁ περιφανὴς ἐκεῖνος ἡγεμὼν τὸ ἀργότερον πραγματοποιηθὲν σχέδιον ιδρύσεως Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας, συστήσας καὶ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ πεφιλημένου ἱατροῦ του Μαρσίλιον Φικίνου τὴν μελέτην καὶ τὴν μετάφρασιν τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν νεοπλατωνικῶν ⁽¹⁾.

Κατὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ διαμονὴν τοῦ ὁ Γεμιστὸς, τῇ αἰτήσῃ πολλῶν, καὶ πιθανῶς τοῦ Μεδίκου, συνέγραψε τὸ πονηράκιον « Περὶ ὧν Ἀριστοτέλης πρὸς Πλάτωνα διαφέρεται », χρησιμεύσαν ὡς προανήκρουσμα τῆς ὕστερον μεταξὺ τῶν δύο φιλοσοφικῶν σχολῶν πάλης, καὶ τῆς παταγώδους ἐκείνης κινήσεως, ἥτις ἐν πρώτοις μὲν ἐσάλευσε ῥιζήδον, εἰτα δ' ἐν θριάμβῳ κατέρριψε τὸ οἰκοδόμημα τῆς Σχολαστικῆς φιλοσοφίας.

(1) «Magnus Cosmus, philosophum Graecum nomine Gemistum, de mysteriis Platonicis disputantem frequenter audivit. Et cujus ore fervente sic afflatus est protinus, ut inde academiam quamdam alta mente conceperit, haec opportuno primo tempore pariturus». (Ficinus, Praef. Plotini).

Τότε πιθανῶς μετέτρεψε τὸ πρῶτον ὄνομά του ὁ Γεμιστὸς εἰς τὸ τοῦ Πλήθωνος, ὡς μᾶλλον ὁμοιάζον τῷ Πλάτῳ. Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη τοῦ ὀνόματος ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ὡς πρῶτον βῆμα πρὸς τὸν ἐθνισμὸν ⁽¹⁾. Ὑπόνοιαι πρὸ πολλοῦ εἶχον ἐγερθῆ περὶ τῶν εἰδωλολατρικῶν φρονημάτων τοῦ Γεμιστοῦ, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ ἦτο γνωστὸν, ὅτι συνέγραφε βιβλίον προτιθέμενον τὴν ἀνατροπὴν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἐπάνοδον τῆς εἰδωλολατρείας. Ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν παράφορον Τραπεζούντιον ἐν Φλωρεντίᾳ ἤδη ὁ Πλήθων διεκέρυξε τὸ τολμῆρὸν σχέδιόν του περὶ πολινορθώσεως τῶν ἡεῶν τῆς ἀρχαιότητος ⁽²⁾.

Μετὰ τὴν λήξιν τῆς συνόδου ὁ Πλήθων ἐπανεστρέφεν εἰς Σπάρτην, ὅπου τὸν ἐπεσκέφθη τῷ 1441 ὁ περιφανὴς Φραγκίσκος Φίλελφος, γέροντα ἤδη καὶ περὶ τινα ἀρχὴν ἀπησχολημένον ⁽³⁾.

Ἐκεῖ ἐπέχειργάσθη τὸ περὶ Νόμων σύγγραμμά του, ὅπερ τοσαύτην ἐμελλε νὰ διεγείρῃ ταραχὴν, καὶ ἀνάξιον ὑποστῇ τύχην. Γεώργιος ὁ Σχολάριος προγνωρίζων τὴν συγγραφὴν, καὶ ὥσει θέλων ν' ἀναγκάσῃ τὸν Πλήθωνα νὰ ἐκφράσῃ δημοσίᾳ τὰς μυστηριωδῶς θυλλοιμένας ιδέας του, ἔγραψε κατὰ τοῦ Πλάτωνος καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἀριστοτέλους· ὁ Πλήθων ἀπήντησε, καὶ σπουδαία συζήτησις ἠνοιχθῆ μετὰ τῶν προμάχων τῶν δύο διαμαχομένων φιλοσοφικῶν σχολῶν· ἐπὶ τέλους ὁ Σχολάριος, ὥσει θέλων νὰ προλάβῃ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἐπιφόβου ἐκείνου συγγράμματος, ἔγραψεν αὐτῷ ἀπειλητικῶς· « Ἄλλ' εἴ τινες νῦν τὰ σαπρὰ Ἑλλήνων ἀνανεοῖεν ληρήματα, τούτοις φασὶν ἐν ἀσυγγνώστῳ καλινδεῖσθαι τῷ ψεύδει. Μετὰ γὰρ τὴν λαμπρὰν τῆς μοναρχίας ἀπόδειξιν, ἣν ἐκείνοι μὲν, ταῖς εἰσαγωγαῖς τῶν ψευδώνυμων ἀναίρουσιν τες θεῶν, τοῖς λόγοις μόνους ἐτίμουν, ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ συμφυὴς καὶ οὐσιώ-

(1) « Plethoneum quasi Platonem ». Ficinus, αὐτ.— Ὁ Κριμαρῶτης λέγει, ὅτι ὑπὸ τῶν θαμιρῶν ἐκδόχθη ὁ Γεμιστὸς νὰ προσλάβῃ τὸ ἐθνικὸν ἐκεῖνο ὄνομα· « ὅρ' ὦν, ὡς εἶκος, καὶ Πλήθων ἑλληνικώτερον ὄθεν ἐκ Γεμιστοῦ τὴν ἀρχὴν ὀνομασθῆναι δεξιόταται ».— Μανουῆλ δὲ ὁ ῥήτωρ « ὡς τῇ τοῦ Πλάτωνος λογικευθεῖς ἤδη ψυχῇ, καὶ ἀντὶ Γεμιστοῦ Πλήθωνα ἐκείνόν κεκληκώς ». Καὶ Γεώργιος Τραπεζούντιος. « Is vulgo Gemistus a se ipso Plethon est agnominatus. . . credo, ut se facile de coelo lapsum crederemus, et citius doctrinam et legem ejus susciperemus ». (Comparatio Plat. et Aristot.).

(2) « Audiavi ego ipsum Florentiae asserentem unam eandemque religionem uno animo, una mente, una praedicatione, universum orbem paucis post annis esse suscepturum; Cumque rogassem, Christiane an Machumeti? Neutram, inquit, sed non a gentilitate differentem ». (αὐτόθι).

(3) « Est enim admodum senex, quinque magistratum gerit ».

δης λόγος μετὰ τῶν ἀνθρώπων γεγεννημένος ἀναμφισβήτητος καὶ καθαρῶς πιστεῦειν ἐδίδαξε, ποῦ νῦν ὅσιον αὐθις θεοποιεῖν, καὶ τὴν ἀλόγιστον ἐκείνην θεοποιίαν ἀναζώπυρεῖν ἀπεσβεσμένην πειρᾶσθαι, καὶ θεῶν τινων ἀναγνωρισμοὺς ἐκ φιλοσοφίας ὑπὲρ τὴν ποιητῶν διάστροφον γνώμην, καὶ ἀγυστείας εὐσταλεῖς, ὡς αὐτοὶ φασι, καὶ νόμους ἡθῶν καὶ διαίτης ὑφ' ἡγεμόνι Ζωροάστρη καὶ Πλάτωνα καὶ τοῖς ἐκ στοᾶς, καὶ τοιαύτην τινα λόγων ὁμίχλην αὐθις συνάγειν; ἥς ταῖς τῆς ἱερᾶς διδασκαλίας ἀκτίσι θεῖως ἐκτεδασμένης, πρὸς τὰς τῆς ὑπερφυοῦς ἀληθείας αὐγὰς ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις ἀνέλαμψεν. Ἐκεῖνα μὲν οὖν εἰ συμβαίη μοι ἐς χεῖρας πάντα ἔλθεῖν φλυαρίαν ὄντα δεῖξω μακράν, καὶ πολλοὶ δεῖξουσιν· ἀλλὰ γένοιτο κάμοι τοῦτον ἐνστήσασθαι τὸν ἀγῶνα, καὶ μὴ πῦρ, ἀλλὰ λόγους μᾶλλον ἀληθείας ἐπαφεῖναι τοῖς γραμμασιν, ὡς τοῖς γράψαι μᾶλλον πρέποντος τοῦ πυρός » (1).

Ὁ Πλήθων ἐν τῇ θρυλλομένῃ συγγράμματί του συνέπτυξε τὰς ιδέας τοῦ Πλάτωνος, μετὰ τῶν τοῦ Ζωροάστρου, τῶν Στωϊκῶν, τῶν νεοπλατωνικῶν καὶ ἄλλων, προσθεῖς καὶ ιδίας. Βάσις τούτου εἶναι ἡ ἑλληνικὴ πολυθεΐα ὀλίγον διεῖρηται, καὶ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀναδιοργάνωσις. Συνέκειτο ἐκ τριῶν βιβλίων, ἀποτελουμένων ἐξ ἑκατὸν ἐνὸς κεφαλαίων. Προλογίζεται δ' ὡς ἐξῆς: « Τάδε συγγέγραπται περὶ νόμων καὶ πολιτείας τῆς ἀρίστης, ἥ ἂν διανοούμενοι ἄνθρωποι καὶ ἅττ' ἂν καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ μετιόντες τε καὶ ἐπιτηδεύοντες, ὡς δυνατόν, ἀνθρώπων κάλλιστα τε καὶ ἄριστα βίωεν, καὶ εἰς ὅσον οἶόν τε εὐδαιμονέστατα ». Ἐν ἀρχῇ δ' εὔρηται ἡ ἐξῆς συγκεφαλαίωσις: « Ἡ βίβλος ἥδε περιέχει, θεολογίαν μὲν τὴν κατὰ Ζωροάστρην τε καὶ Πλάτωνα, ὀνομαζομένων τῶν διὰ φιλοσοφίας ἀναγνωριζομένων θεῶν τοῖς πατρίοις τοῖς Ἑλλήσι θεῶν ὀνόμασιν, ἐλκομένοις ἑκάστοις ἐκ τοῦ οὐ πάνυ τοι συνωδοῦ φιλοσοφία, διὰ τὰς ὑπὸ τῶν ποιητῶν διαστροφάς, ἐπὶ τὸ ὡς μάλιστα δὴ φιλοσοφία συνωδόν. Ἡθικά κατὰ τε τοὺς αὐτοὺς σοφοὺς καὶ ἔτι μὴν τοὺς Στωϊκοὺς. Πολιτείαν δὲ Λακωνικὴν, ἀφηρημένου μὲν αὐτῆς τοῦ ἄγαν τῆς σκληραγυίας καὶ τοῖς γε πολλοῖς οὐκ εὐπαραδέκτου, προστιθεμένης δὲ τῆς ἐν τοῖς ἄρχουσι μάλιστα φιλοσοφίας, τοῦ κρατίστου δὴ τούτου τῶν Πλατωνικῶν πολιτευμάτων. Ἀγιστείας εὐσταλεῖς, καὶ οὔτε περιέργους, οὐδ' αὖ τοῦ δέοντος ἐκλιπεῖς. Φυσικὰ δὲ δὴ κατὰ Ἀριστοτέλην

(1) Πρὸς Πλήθωνα, κατὰ Ἑλλήνων.

τὰ πολλά. "Απτεται δὲ πως ἡ βιβλος καὶ λογικῶν ἀρχῶν, ἀρχαιο-
λογίας τε Ἑλληνικῆς, καὶ πῃ καὶ ὑγιεινῆς διαίτης".

Τὸ αὐτόγραφον τοῦ Πλήθωνος ληφθὲν, μετὰ τὸν θάνατόν του,
ὑπὸ τῶν δεσποτῶν τῆς Πελοποννήσου παρεδόθη εἰς τὸν Σχολάριον,
τότε πατριάρχην, ὅστις ἀναγνοὺς καὶ θεωρήσας κινδυνώδη τὴν διά-
δοσιν, δὲν ἀνεσκεύασεν, ὡς προέγραφεν, αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ παρέδωκεν
εἰς τὸ πῦρ δημοσίᾳ, ἐξορκίζων πάντας νὰ συντελέσωσι πρὸς κατα-
στροφὴν οἰουδήποτε ἀντιγράφου⁽¹⁾.

Ἐνεκα τῆς πράξεως ταύτης ὁ Σχολάριος ἐπέσυρε τὴν κατακραυγὴν
πολλῶν καὶ ἀνώνυμὸς τις μαθητὴς τοῦ Πλήθωνος προσφωνεῖ τῇ σκιᾷ
τοῦ διδασκάλου· « Εἰ δὲ φρονερός τις καὶ ἀπαιδευτος ἔφθειρε τὸ σὸν
ἔργον, ὃ κατέλιπες, πάτερ, πρὸς ἔνδειξιν σοφίας καὶ μνήμης τῆς σῆς,
ἀλλὰ καὶ πρὸς ὠφέλειαν τῶν νῦν καὶ ὕστερον γενησομένων ἀνθρώπων,
τόγε μὴν σὸν κλέος, ὦ γενναῖε, ἔσται ἄτρεπτον, μὴ δειλιῶν βασκα-
νίαν . . . Καὶ γὰρ οἱ ἀριστοὶ τῶν νῦν Ἑλλήνων μισοῦσιν ἐκεῖνον ὥσπερ
ιερόσυλόν τινα, ἢ τυμβωρύχον, καὶ ἀλιτήριον ».

Δὲν ἀπωλέσθη ὅμως ὁλόκληρον τὸ σύγγραμμα τοῦ Πλήθωνος. Δημή-
τριος ὁ Ῥάλλης διέσωσεν ἀρκετὰ ἀποσπάσματα, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν
ὁ Ἄρντιος, καὶ ἐπ' ἐσχάτων, ἐξ ἄλλων μεταγενεστέρων ἀντιγράφων
συμπληρώσας, ὁ C. Alexandre εἰσι δὲ ταῦτα, ἐκ μὲν τοῦ Α'. βιβλίου
τὰ κεφάλαια α', β', γ', δ', ε', κα' ἐκ τοῦ Β', κβ', κς', κζ' καὶ ἐκ
τοῦ Γ'. γ', ιδ', ιε', λα', λβ', λδ', λε', λς', μγ'.

Ὁ Πλήθων ἀπεβίωσεν ἑκατονταέτης σχεδὸν ἐν Σπάρτῃ τὴν 26
Ἰουνίου, ἡμέρα δευτέρα, καὶ ὥρα πρώτη τῆς ἡμέρας, ὡς σημειοῦται
εἰς τι χειρόγραφον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου, παραλειπομένου ὅμως
τοῦ ἔτους, ὅπερ ὁ Alexandre ὀρίζει μετὰ τοῦ 1450, καὶ 1456.

Πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐξύμνησαν τὴν παιδείαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ
Πλήθωνος· πρὸ πάντων δὲ διὰ δύο μονωδιῶν ὁ προσφιλεὶς μαθητὴς
καὶ συμπολίτης αὐτοῦ Ἑρμώνυμος, δημοσιευθεῖσων ὑπὸ Ἀλεξάνδρου.

(1) « Ἐπεὶ δὲ καὶ λίαν εὐχὸς ἄλλοις που τὸ ἴσον ὑπάρχειν ὑπὸ τοῦ τῶν ἐκείνω
φαιτησάντων ἢ ζώντος ἢ τελευτήσαντος ἐκγραφῆν, παρακελευόμεθα πᾶσιν ὡς ἀπὸ
θεοῦ, εἴποτε καὶ οὐδὲποτε εὐρίσκειτο ἡ ὅλην τὴν βιβλίον ἢ μέρος ἐκγεγραμμένον
ἐν τινι τῶν Χριστιανῶν, πυρὶ μὲν φθεῖρειν αὐτὸν τὸν ἔχοντα, κρύπτοντα δὲ καὶ
ἐαλωκότα, μετὰ μίαν καὶ δευτέραν παραίνεσιν, εἰ μὴ παρρησίᾳ βούλοιτο κατεῖναι,
εἴργειν τὸν τοιοῦτον ἀπάσης τῶν Χριστιανῶν κοινῶν » (Γεννάδιος, πρὸς Ἰωσήφ τὸν
Ἐσχατον).

Ἐν τῇ πρώτῃ ἀνακράζει μεθ' ὑπερβάλλοντος στόμου· « Οἴχεται νῦν τὸ κοινὸν φιλοτιμία, τὸ πολυτίμητον καὶ πολυζήλον τῆς φύσεως ἄγαλμα, ἡ μεγίστη καὶ θαυμασία τοῦ γένους φιλοτιμία· ὡς φρικτῆς ἐκείνης ἡμέρας, ἡ τοσοῦτον ἐπέιδε δεινόν! Ποῦ νῦν τὸ τῆς ὄντως σοφίας ἄπειρον πέλαγος; Ποῦ κάλλος, καὶ μέγεθος, καὶ ἡ ὑπὲρ ἀνθρώπων τῶν λόγων ἰσχύς καὶ λαμπρότης; Συσύληται νῦν ὁ κοινὸς θησαυρός. Ἐσθεςται, λόγων δύναμις. Οἴχεται, φεῦ, ἐξ ἡμῶν τὸ πάντων τῶν καλῶν κάλλιστον, ἡ λαμπρά τοῦ γένους εὐδαιμονία, ὁ τῆς ὑψηλῆς σοφίας καθηγεμὼν, ὁ τῶν λόγων πατήρ, ἡ τῶν ἀρετῶν κωρωνίς, τὸ κοινὸν ἀπάντων ἐντρύφημά τε καὶ καύχημα, ὁ τῶν ἀπορρήτων καὶ θείων μυσταγωγός. Τῷ γὰρ ὄντι θείας οὗτος ἐπὶ γῆς ἔλαχε μοίρας τῷ πάντα εἶδέναι· κἄν τις καὶ τῆς προσηγορίας ἐκείνης αὐτὸν ἀξιώσειεν, οὐκ ἂν οἶμαι τοῦ προσήκοντος ἀποπέσειεν. Ὅσα τε γὰρ ἐκέλευεν παρήχθη θεῖά τε καὶ ἀνθρώπινα, καὶ ὅσα εἰς βουλήν, καὶ ὅσα εἰς πράξιν ἤκειν, ὅσα τε ἐν στρατιωτικοῖς, καὶ ὅσα ἐν πολιτικοῖς, φυσικοῖς τε καὶ πρακτικοῖς οὐδὲν αὐτὸς ἡγνόει· πάντα δὲ ἤδει, πάντα διηρευνήσατο, καὶ τοὺς ἀπάντων λόγους ἐπίστατο· καὶ οὐδὲν οὕτως ἀπόρρητον, ὥς μὴ σαφὲς παραχρῆμα τῷδε γενέσθαι, εἰς νοῦν τινος ὅλως ἔλθόν. Τούτου τὴν σοφίαν Ἕλληνες ὁμοῦ τε καὶ βάρβαροι διὰ θαύματος ἤγον, οὐ καθένα τε καὶ δύο καὶ πλείους, ἀλλ' ἡλικία πᾶσα, καὶ πόλις, καὶ γένος, καὶ φύσις. Τούτων δὲ μάλιστα οἱ πρὸς ἐσπέραν οἰκοῦντες, καὶ τῆς τοῦ ἀνδρὸς σοφίας ἱκανῶς παραθέντες. » Καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνακράζει. « Ἐδῶ, φεῦ, ὁ διαφανώτατος καὶ λαμπρότατος τῆς οἰκουμένης ἀστὴρ, ὁ πρότερον μὲν τῷ οἰκείῳ κάλλει κοσμῶν τὴν ὑπ' ἥλιον πᾶσαν, νῦν δ' ἀκοσμίαν πᾶσαν καὶ σκότος βαθύ τῇ δύσει καταχεάμενος. . . Νῦν, οἴμοι, σιγῶσα κεῖται ἡ σάλπιγξ ἡ ἔνθεος, ἡ καλλικέλαδος χελιδὼν, ἡ τῶν χαρίτων ἐστία, ἡ φιλοτιμία τῆς φύσεως, ἡ θεσπεσία φύσις καὶ λαμπροτάτη, ὁ τῶν δυστυχεστάτων Ἕλληνων διαφανώτατος καὶ λαμπρότατος κόσμος, μᾶλλον δὲ τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους κοινῆ, ἡ θαυμασία τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους εὐεργεσία, ὁ τῶν ἱερῶν ψυχῶν φωτισμός, ὁ πᾶσαν μὲν γινώσιν, πᾶσαν δὲ σοφίαν, πᾶσαν δὲ ἐπιστήμην ὑπερφυῶς διελλών, καὶ διὰ τοῦτο κανὼν καὶ τύπος καὶ στάθμη πᾶσιν ἀναδειχθεὶς τῶν καλῶν καὶ τιμίων ἀπάντων, μᾶλλον δὲ ὅσων ὑπ' ἀγαθότητος ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία πεποίηκεν ἢ παρήγαγε κτίσιν, νοητὴν τε καὶ αἰσθητὴν, ταύτην ὁ μέγας οὗτος ἐξητακῶς πᾶσαν μὲν μετὰ Θεοῦ καὶ ἀναλαβὼν, ἐπιστήμην θείαν καὶ

ἀνθρωπίνην μόνος συνείληψε, καὶ πάνθ' ὅσα πάντες ᾔδεσαν ἐν τῷ μέρει συνειλογῶς ὑπὲρ πάντας, ἔργον τι θεῖον καὶ τελεώτατον καὶ τῆς ἀπείρου τοῦ Θεοῦ σοφίας ἄξιον ἑαυτὸν ἀποδέδειχεν».

Καὶ οὕτω μὲν βαρυπενθῶν μαθητῆς ἔκλαυτε πολυθύλλητον καὶ ἀξιάγαστον διδάσκαλον. Βησσαρίων δὲ ὁ καρδινάλιος, ἀνὴρ μετριόφρων καὶ ἐν ἐπαίνοις καὶ ἐν ψόγοις, γράφει ταῦτα περὶ τοῦ πάλαι ποτὲ διδασκάλου του· « Ἐγὼ μὲν οἷν χαίρω τοιοῦτῳ ὠμιληκῶς ἀνδρὶ, οὐ μετὰ Πλάτωνα (ἐξηγήσθω δὲ λόγου Ἀριστοτέλης) σοφώτερον οὐκ ἔφυσεν ἢ Ἑλλάς. Ὡστ' εἴ τις τοὺς περὶ τῆς ἀπείρου τῶν γε ψυχῶν ἀνόδου τε καὶ καθόδου Πυθαγορείων καὶ Πλάτωνος ἀπεδέχετο λόγου, οὐκ ἂν ἀποκνήσω καὶ τοῦτο προσθεῖναι, ὥς ἄρα Πλάτωνος τὴν ψυχὴν, τοῖς τῆς εἰμαρμένης ἀρρήκτοις θεσμοῖς δεῖσαν δουλεῦσαι καὶ τὴν ἀναγκαίαν ἀποδοῦναι περίοδον, ἐπὶ γῆς κατιοῦσαν τὸ Γεμιστοῦ σκῆνος καὶ τὸν ἐκείνου βίον ἐλέσθαι... Μέγα κλέος Ἑλλάδι πάσῃ γέγονεν ἐκεῖνος ἀνὴρ, μέγας αὐτῇ κόσμος εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἐσεῖται. Τοῦτου κλέος οὐ ποτ' ὀλεῖται, ἀλλὰ οἱ τὸ ὄνομα καὶ ἡ φήμη μετ' εὐκλείας αἰδίδου εἰς τὸν ἔσσαι παραπεμφθήσεται χρόνον » (1).

Ὁ αὐτὸς δὲ πρὸς Νικόλαον τὸν Σεκουνδινὸν λέγει καὶ ταῦτα περὶ τοῦ Πλήθωνος· « Ἀνὴρ ἐκεῖνος φιλοσοφίας τῳόντι καὶ παντοδαπῆς σοφίας εἰκὼν γέγονεν, οὐ τοῖς ἐν λόγοις μόνον, καὶ ὅτη περὶ τὴν τῶν ἄστρων φορὰν, καὶ περὶ ἀρμονικοὺς λόγους τὰς τε γεωμετρικὰς ἀναλογίας καὶ ἀριθμητικὰς μεσότητας καταγίνεται, οὐδ' ὅση μόνον Πλατωνική τε καὶ τῶν τὰ θεῖα ἐρευνησαμένων ἐκείνων ἀνδρῶν, ὅση τε περὶ τὴν τῶν φυσικῶν ἐρευναν καὶ τὰς τούτων αἰτίας τε καὶ ἀρχὰς τὴν πραγματείαν ποιεῖται, ἀ πάντα ὡς οὐδεὶς οὐδὲ ἐν, ἐξήσκησεν ἀκριβέστατα· ἀλλὰ καὶ ὅση περὶ πράξιν σχολάζουσα, τὰ ἤθη καὶ τοὺς τρόπους ἐκάστου κοσμεῖ· ἢ οὕτω τὸν ἴδιον ἐλάμπρυνε βίον, ὡς μὴδὲ πρὸς αὐτὸν Διογένην καὶ τοὺς ὁμοίους, μὴδὲ τοὺς Στωϊκοὺς ἐκείνους εἶναι. Τὴν γὰρ σεμνότητα καὶ τὸ κόσμιον, καὶ τὸ αὐταρκές αὐτῶν ἀσπασάμενος, τὴν ἀλαζονείαν τε καὶ οἷσιν, καὶ ἐπίδειξιν αὐτῶν ἐπαύσατο. Αἰ' ἀ πάντα τοῦτον αὐτὸν τεθαύμαξα ὅσον, εἰρήσθω γὰρ τὸ ἀληθές, οὐδέπω οὐδένα ὦν ἐς δεῦρο εἰδόν τε καὶ ὠμίληκα. Οὔτε γὰρ ἔς περὶ ἐλάττονος ἐποιεῖτο τὰ παρόντα πάντα, οὐθ' ὅς μᾶλλον, τῆς σοφιστικῆς ἀπεχόμενος ἀδολεσχίας καὶ πάγης, τῆς περὶ τὰ ἐν φιλο-

(1) Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς παῖδας Γεμιστοῦ Δημήτριον καὶ Ἀνδρόνικον.

συρία δόγματα ἀληθείας ἐρευνητικώτερός τε καὶ εὐρετικώτερος γέγονεν, οὐπω ἐνέτυχον οὐδενί, καίτοι πολλοῖς ἐντυχὼν ἀνδράσι σοφοῖς· ὦν ἔνεκα πολλὰ μὲν καὶ μεγάλα περὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς βρυχέσιν ἐκείνοις εἰρήκαμεν ῥήμασιν· οὐδέποτε δ' ἂν εἴποιμεν οὐδέ μακροῖς λόγοις τὰ γε εἰκότα, ἀλλ' ἄρκει, ὥς τινα τῶν ὑπὲρ ἡμῶν τε καὶ ἡρωϊκῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, θαύματι καὶ σιγῇ μᾶλλον ἢ λόγῳ κοσμεῖν. »

Ὁ αὐτὸς Βητσαρίων ἐποίησε τῷ Πλήθωνι καὶ τὰ ἐξῆς δύο ἐπιγράμματα·

Γαῖαν σώματι, ψυχῇ δ' ἄστρον Γεώργιος ἴσχει,
Πανταίης σοφίης σεμνότατον τέμενος.

Πολλοὺς μὲν φῦσεν ἀνέρας θεοειδέας Ἑλλὰς,
Προὔχοντας σοφίῃ, τῇ τε ἄλλῃ ἀρετῇ,
Ἄλλὰ Γεμιστὸς, ὅσον Φαῖθων ἄστρων παραλλάσσει,
Τόσσον τῶν ἄλλων ἀμφοτέρων κρατεῖ.

Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων, τοῦ Χαριάνδρου, Γυράλδου, Ἀλλατίου, καὶ ἄλλων, καὶ αὐτοὶ οἱ ἀμείλικτοι. ἐχθροὶ του, Σχολάριος καὶ Τραπεζούντιος⁽¹⁾, ὁμολογοῦσι διαρρήδην τὴν ἐξοχὸν τοῦ Πλήθωνος παιδείαν· ὥστε οὐδόλως ἐσμὲν ὑπερβολικοὶ παραδεχόμενοι, ὅτι ὁ Πλήθων ἐγένετο ὁ πολυμαθέστερος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἀνὴρ, ἐπίσημον κατέχων θέσιν μεταξὺ τῶν ἐπισημοτέρων Νεοπλατωνικῶν φιλοσόφων· ἐάν δὲ ἡ δούλη Ἑλλὰς δύναιτο νὰ ἐγκαυχηθῇ ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ Γεμιστὸς εἶναι τὸ ἐπισημότερον τῆς τοιαύτης αἵγλης σημεῖον.

Σπουδαῖον τῶνόντι κίνδυνον διέτρεξεν ὁ χριστιανισμὸς ἐν τε Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ· καὶ εἰ μὴ ἐπῆρχοντο οἱ Τοῦρκοι, ὁ θάνατος τοῦ Πλήθωνος, καὶ ἡ διασπορὰ τῶν ὁπαδῶν του ἀναγκασθέντων εἰς ξένας χώρας νὰ ζητήσωσι τὸν ἄρτον, τὸν ὁποῖον ἡ κατὰκτησις τοῖς ἀφῆρεσε, κύριος οἶδεν ὁποῖαν φάσιν ἤθελε λάβει ἡ Πληθωνικὴ ἀναμόρφωσις· ἐπανελθὼν ἐξ

(1) «Gemistus vir in omni scientiarum genere eminentissimus». Chariandrus. — «Est Pletho stylo accurato, elegantī, presso, Attici succi pleno, sententiis gravi, argumentis vehemēto, eruditione vero etc.» Allatius — «Illem dico Gemistum, quem non solum Graecia, sed universus fere terrarum orbis ob variam atque multiplicem divinarum humanarumque rerum scientiam admiratus». Gyraldus — «Plethon habitus est in primis philosophus, et quidem excellentissimus» ὁ αὐτός — «Platonis aemulus et defensor». Βητσαρίων. — Σχολάριος «εὐφραδίας δ' ἐπεμελήθη μὲν καλῶς τῆς ἀρχείας, ἀλλ' ἐν ἀσεβείᾳ καὶ ἀφρονεστάτῳ συγγράμματι. — Καὶ Τραπεζούντιος «Non minor elegantia Platone, non inferior illi. —

Ἰταλίας ὁ Γεμιστὸς συνέστησεν εἰς Σπάρτην, ἐν εἵδει Ἑλευσινίων μυστηρίων, σχολήν, ἔνθα προνομιοῦχοι μαθηταὶ ἐδιδάσκοντο ὑπὸ τοῦ ἀναμορφωτοῦ τὴν νέαν θρησκείαν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοσοῦτον εἶχον διαφθαρῇ, ὥστε ἐλάτρευον ἀγάλματα ἑλληνικῶν θεῶν, παρρησίᾳ δικηκρύσσοντες τὰς ἐθνικὰς δοξασίας των· ἡ πίστις καὶ αὐτοῦ τοῦ Βησσαρίωνος ὑποπτος φαίνεται. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν Ἰταλίᾳ ὀλιγοχρόνιος διαμονή του εἶχε ῥίψει τὰ πρῶτα τοῦ πολυθεισμοῦ σπέρματα. Πέτρος ὁ Καλαυρὸς, εἰς τῶν σοφωτέρων ἀνδρῶν τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, μαθητὴς δὲ τοῦ Πλήθωνος χρηματίσας, παρίσταται ὡς ἀληθὴς πλεόνειδωλολάτρης, εἰς τοσοῦτον προβάς θράσους, ὥστε οὐ μόνον ἐν Ῥώμῃ ιδρύσατο Νεοπλατωνικὴν ἀκαδημίαν, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον τῶν παπῶν διεκήρυττεν ὅτι θὰ καταστρέψῃ τὸν χριστιανισμόν. Ἀναμφιδόλως ἐν τῇ Πλατωνικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Φλωρεντίας μεταξὺ τοῦ ἐπὶ τῶν βωμῶν τοῦ Πλάτωνος καιομένου ἐθνικοῦ λιθάνου ὀλίγοι κόκκοι ὑπῆρχον καὶ διὰ τὸν ἀνακαινιστὴν τῆς διδασκαλίας τοῦ μεγάλου φιλοσόφου· διότι, ἂν ὁ Πλάττων ἦτον ὁ θεὸς τῆς νέας θρησκείας, ὁ Πλήθων ἀναντιρρήτως ἦτο ὁ προφήτης.

Ἀφοῦ ὅμως ἡ νέα θρησκεία δὲν κατώρθωσε ν' ἀναδείξῃ νέον θεὸν καὶ νέον προφήτην, ἀπέδωκεν ὅμως τιμὰς ἀγίου εἰς τὸν Γεμιστόν. Τῷ 1475 Σιγισμόνδος ὁ Μαλατέστας, ἄρχων τοῦ Ῥιμινίου, ἐξέθαψεν ἐκ Πελοποννήσου τὸ πτώμα τοῦ Πλήθωνος, καὶ ὡς ἄγια λείψανα παραλαβὼν μετήνεγκεν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὰ ὅσα τοῦ τελευταίου τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφου (').

Συγγράμματα.

—Ἐκ τῶν Διοδώρου καὶ Πλουτάρχου περὶ τῶν μετὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχῃ ἐν κεφαλαίαις διάληψις. Venetiis 1503 (ὑπὸ "Ἀλδου σὺν Ξενοφῶντι), καὶ Basilae 1540, Rostochii 1575, Sipsiae 1770.

—Περὶ Πελοποννησιακῶν λόγοι δύο· Antwerpiae 1575, μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Καντέρου, καὶ μετὰ γερμανικῆς ὑπὸ Ellissen, Analecten IV.

—Διαγραφὴ ἀπάσης Πελοποννήσου περὶ τοῦ τε καὶ μεσογείου.

—Ἱστορία τῆς τῶν Περσῶν μοναρχίας (μεταφρασθεῖσα Ἰσπανιστὶ ἐτυπώθη ἐν Βαλλαβολίδῃ 1604).

(1) Πηγαί. C. Alexandre Notice préliminaire—Gass, Gennadius und Pletho, Breslau 1844.—Allatii de Georgiis (Bibliotheca Graeca, Tom. XII).—Ellissen, Analecten, IV.—Boivin (Mémoires de l'Académie Royale, 1736, Tom. II. σελ. 715)—Tiraboschi, Storia della letteratura italiana—Sieveking, Geschichte des Platonischen Academie in Floranz. Göttingen, 1812.

—'Επιτομή ἐξ Ἀππιανού, Στράβωνος, Ἀριστοτέλους, Ξενοφώντος, Διονυσίου Ἀλικαρνασσεύς, Προδίκου κτλ.

—Περὶ τινων οὐκ ὀρθῶς κατὰ τὴν γεωγραφίαν Στράβωνος διορισθέντων.

—Χωρογραφία Θεσσαλίας.

—Περὶ ἀρετῶν. Antwerpiae 1552 καὶ Basiliæ 1586.

—Περὶ ὧν Ἀριστοτέλης πρὸς Πλάτωνα διαφέρεται. Venetiis 1540. Basiliæ 1574.

—Περὶ ἀρετῶν, προσιμίων ῥητορικῶν, Ἀριστοτελικῶν ζητημάτων.

—Ζωροαστειῶν καὶ Πλατωνικῶν δογμάτων συγκεφαλαίως (ἐξεδόθη ἐν Bibliotheca Graeca Fabricii).

—Νόμων συγγραφῆς τὰ σωζόμενα* par C. Alexandre, Paris 1858.

—Κεφάλαι' ἅττα λόγων μουσικῶν — (αὐτόθι).

—Περὶ σχήματος γῆς.

—Μέθοδος εὐρέσεως ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ τῆς ἀστέρων ἐποχῆς ἀπὸ κανόνων αὐτὸς συνεστήσατο.

—Προθεωρία εἰς τὸν λόγον τοῦ βασιλέως Ἑμμανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου ἐπιτάφιος εἰς τὸν αὐτοῦ ἀδελφόν.

—Προσφωνημάτων εἰς τὸν δεσπότην Δημήτριον Παλαιολόγον.

—Πρὸς τὸ ὑπὲρ τοῦ λατινικοῦ δόγματος βιβλίον (*).

—Μονωδία ἐπὶ τῇ αἰοιδίμῃ δεσποίνῃ Ὑπομονῇ (ἐξεδόθη ἐν Ἀνεκδότοις Μουσικοῦ).

—Ἐπιτάφιος εἰς Κλεώπην σύζυγον Θεοδώρου τοῦ δεσποτοῦ (ὑπὸ Füllborn 1795).

—Ἑρμηνεία εἰς τὰς φωνὰς Πορφυρίου, καὶ εἰς τὰς δέκα κατηγορίας Ἀριστοτέλους.

—Πρὸς τὰς Σχολαρίου ὑπὲρ Ἀριστοτέλους ἀντιλήψεις* (ἐδημ. ὑπὸ Gass καὶ Alexandre).

—Μηνῶν καὶ ἐτῶν τάξις καὶ ἡμερῶν ἀπαρίθμησις.

—Περὶ Θεοῦ φυσικαὶ ἀποδείξεις.

—Περὶ τοῦ ὄντος ἐκωνυμίας.

—Φιλοσοφικαὶ ἐπιστολαὶ πρὸς Βησσαρίωνα* ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Ὁρελίου ἐν Zurίχῃ 1824.

—Κατὰ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου περὶ τῶν λατινικῶν δογμάτων.

—Περὶ τῆς ἐναρκώσεως τοῦ Ὑιοῦ τοῦ Θεοῦ.

—Περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἀγίου πνεύματος (*).

(*) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Δουθέου ἐν Τόμῳ Ἀγάπης σελ. 316.

(*) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ C. Alexandre. Εἰ καὶ κατὰ Λατίνιον γραφὴν δὲν ἦρεσε τῇ Ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ· διὸ Μανουὴλ ὁ Πελοποννήσιος γράφει· «Ὅρα γάρ μοι τὸν ἀθεώτατον Γεμιστὸν ἐν τῷ σφετέρῳ τῷδε συγγράμματι κριτὴν καθεστῶτα ἑαυτὸν πράγμασιν, ὧν τῆς ἀκριβοῦς καταλήψεως ἐπίσης φαινόμενον ἐπιτυχάνοντα. Αἰληθῶτως δὲ τὴν μὲν Χριστιανικὴν σοφίαν διαχλευάζειν, τὴν δὲ Ἑλλήνων μισρὰν δογματίζειν θεοπλαστίαν περῶμενον· ὧν γὰρ αἱ δυνάμεις, φησί, διάφοροι, καὶ αὐτὰ ἄν

— Διστάφους τῶν ἐν τοῖς Ζωγράτου λογίοις ἀσφίστερον εἰρημένων.
(ἐξεδόθη ὑπὸ Ὀφοποιοῦ).

— Εὐχὴ εἰς τὸν ἕνα Θεόν· (ἐξεδόθη ὑπὸ Alexandre).

— Πρὸς τὰς παρὰ τοῦ Βησσαρίωνος ἀντιλήψεις (ὑπὸ Alexandre) (¹).

— Προλεγόμενα ῥητορικῆς τέχνης.

— Σχόλια εἰς τὰ ἀναλυτικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους.

— Ἐπικρίσεις εἰς Θεοδώρην σύζυγον Θεοδώρου τοῦ Δεσπότης.

— Ἐπιτάφιος εἰς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ πεσόντας (²).

Γεώργιος Σχολάριος.

Γεώργιος Κουρτέσιος, ὁ ἐπιλεγόμενος Σχολάριος, ἐγεννήθη, ὡς πιθανολογεῖται, περὶ τὸ 1400 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ Χίον. Ἠκολούθησε τῶν μαθημάτων τῶν ἐν Βυζαντίῳ διδασκάλων, καὶ ἰδίως Ματθαίου Καμαριώτου Θεσσαλονικέως, καὶ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ (³).

Μετ' ὀλίγον διωρίσθη διδάσκαλος τῆς ἐκεῖ Ἀκαδημίας, καὶ εἴτα γενικὸς βασιλικὸς κριτὴς, καὶ καθολικὸς σεκρετάριος τοῦ βασιλέως (⁴). Διάσημος νομολόγος, εὐγλωττος ῥήτωρ, ἔξοχος θεολόγος καὶ φιλόσοφος ὁ Γεώργιος ἀπελάμβανε μεγάλῃς φήμης καὶ ὑπολήψεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἐξωτερικῷ. Ἦτο τὰ μάλα οἰκτιρῶν τῷ μεγάλῳ δουκί

εἷη διάφορα ... ὁ δὲ καταϊφρὼν Πλήθων μόνον διασύρει βουλόμενος τὰ ἡμέτερα, αὐτὴν τὴν τοῦ Εὐαγγελίου ῥῆσιν γυμνὴν λαμβάνων εἰς τὸνναντίον οἷται ἀπάγειν τὸν λόγον λυσῶν ἀκρατῶς κατὰ τῆς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν θεοσοφίας· καὶ ἀπλῶς δὲ εἰπεῖν ὅλον τὸ τοιοῦτον σύγγραμμα καθ' ἡμῶν ὑπούλως συντεταγὸς φαίνεται, οὐπερ ἡ σαθρότης τε καὶ παχύτης δὴλη παντὶ τῷ λογικῇς εὐμοιροῦντι παιδείας ἀμηγέπη καθέστηκε, τοῖς δὲ κατ' ἐκείνον, καὶ μάλιστα τοῖς ἐκείνου ἀλόγως τε καὶ κτηνωδῶς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνδραποδῶς παρεπομένοις δόξειεν ἀντιλέγειν.

(¹) Ὁ Γυράλδος (de poetis sui temporis σελ. 349) λέγει, ὅτι ὁ Πλήθων ἔγραψε καὶ ποιήματα « Aliquando versibus lusit, dignis quidem tanto philosopho, sed paucis admodum ». Πιθανῶς δ' εἰσι ταῦτα οἱ πρὸς τοὺς θεοὺς εἰκασιν ἐπὶ τῷ ὕμνῳ ἀποτελοῦντες τὸ 35ον κεφάλαιον τοῦ Γ'. β. βλίου περὶ Νόμων, δημοσιευθέντες ὑπὸ Ἀλεξάνδρου (σελ. 202—28).

(²) Miller, Catalogue des Manuscrits Grecs de l'Escurial. σελ. 359, 379, καὶ XIII.

(³) Ἐν τινι σημειώσει περὶ Κρουσιῶν (Turcograecia σελ. 187) ἀναφέρεται ἡ παρὰ Καμαριώτη μαθητευσίς του. — Γράφων ὁ Σχολάριος πρὸς Μάρκον τὸν Εὐγενικόν, διδάσκαλόν του προσαγορεύει τοῦτον· « ὡς γὰρ ἐκεῖνοι (οἱ γονεῖς) τῆς φύσεως, οὕτως αὐτὰ μοι λόγων τε καὶ ἡθῶν τὰ σπέρματα κατεβάλου. Κἀκεῖνοι μὲν ἄπαξ, σὺ δὲ πολλὸν ἡμᾶς ἐγείργεις τὸν χρόνον· ὥστ' ἐπιγινώσκεις ἂν τὰ στυτοῦ, τὰς ἐν ἡμῖν εἰκόνας τούτων γινώσκων. »

(⁴) Turcograecia, σελ. 107. — Δούκας κεφ. 31. — Alexandre, Pléthon, σελ. XXIII—IV.

Νοταρῆ, Κωνσταντίνῳ Παλαιολόγῳ, τῷ ὕστερον αὐτοκράτορι, μεθ' ὧν διετήρει φιλικὴν ἀλληλογραφίαν, καὶ Θεοδώρῳ τῷ δεσπότη, εἰς ὃν ἐξεφώνησεν ἐπικήδειον λόγον. Ὁ περιφανὴς Φίλελος⁽¹⁾, γαμβρὸς τοῦ Χρυσολοῦρα συνεδέθη αὐτῷ φιλικώτατα· οὐχ ἦττον δὲ καὶ ἄλλοι τῶν ἐν Βυζαντίῳ καὶ Ἰταλίᾳ περιφανῶν σχετικοὶ ἦσαν αὐτῷ.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Παλαιολόγος βλέπων ὁσημέραι κινδυνεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐνεκα τῆς προσεγγίσεως τῶν Τούρκων, ἠναγκάσθη ἵνα πραγματοποιήσῃ τὴν τοσοῦτον ποθουμένην ὑπὸ τῶν Λατίνων ἔνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν, εὐελπιζόμενος βοήθειαν ἀπὸ τῆς Δύσεως πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου. Ὅθεν ἀπερχόμενος εἰς Ἰταλίαν, ἐνθα ἐπρόκειτο νὰ συγκρατηθῇ ἡ πρὸς συζήτησιν τῶν ὄρων τῆς ἐνώσεως σύνοδος παρέλαβε τοὺς ἐπιστιμωτέρους τῆς αὐτοκρατορίας ἀνδρας, Γεώργιον Σχολάριον, Γεμιστόν, Ἀργυρόπουλον καὶ ἄλλους. Γενομένης τῆς συνόδου ἐν Φερράρα καὶ Φλωρεντίᾳ, μετὰ πολλὰς συζητήσεις ὁ αὐτοκράτωρ συνήνεσεν εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ περιβοήτου ἔρου περὶ τῆς ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου πνεύματος. Μάρκος ὅμως ὁ Εὐγενικός, ὁ Σχολάριος, καὶ ἄλλοι ἀρνηθέντες νὰ ὑπογράψωσιν ἀπῆλθον εἰς Βενετίαν. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἐπαναστρέψας ἄπρακτος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνέβαλλεν ἐς ἄλλοτε τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ψευδοσυνόδου· καὶ ὥσπερ τηρόμενος ὑπὸ ἐσωτερικοῦ ἐλέγχου ἔζησεν ἐλευσινῶς, παρὰ πάντων ἀποστρεφόμενος. Τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1449 ἀπεβίωσε καὶ διάδοχος ἐξελέχθη ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κωνσταντίνου ὁ Δράγας, τέως δεσπότης τῆς Πελοποννήσου. Μόλις ἐφθάσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐστέφθη αὐτοκράτωρ, καὶ ὁ τότε πάπας Νικόλαος Β' ἔγραψεν αὐτῷ ἐξορκίζων τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐνώσεως.

Ἡ θέσις τοῦ τελευταίου τῶν Ἑλλήνων αὐτοκράτορος οἰκτρὰ ἦτο κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Οἱ Τούρκοι ἐπλησιάζον· οἱ Ἕνετοὶ τὸν ἠνόχλουν διὰ φορτικῶν ἀπαιτήσεων, ὑποσχόμενοι βοήθειαν ἐὰν ἐνυμφεῖτο τὴν θυγατέρα τοῦ δόγη Φόσκαρη· καὶ ὁ Πάπας μόνον μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς ἐνώσεως, τῷ ὑπέσχετο αὐτήν. Συναισθανόμενος, ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ κολακεύσῃ τὴν Δύσιν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἀποστολῆς ἐπικουριῶν, ἐφάνη ὅπως οὖν ἐνδίδων εἰς τὰς περιστάσεις. Συνεκάλεσε σύνοδον ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ, καθ' ἣν ὁ Σχολάριος καὶ ἄλλοι συνεζήτησαν μετὰ τῶν ἐλθόντων Λατίνων καὶ κατέδειξαν τὸ ἐσφαλμένον τοῦ περιβοήτου

(1) Ἐν Κωνσταντινουπόλει νέον γνωρίσας ἀπῆλθον ποιήματα.

τῆς ἐνώσεως ὅρου (1). Ὁ Αὐτοκράτωρ βλέπων τὰ ἀδύνατα ἠναγκάσθη νὰ γράψῃ εἰς τὸν πάπαν ἵνα στείλῃ ἀνθρώπους μᾶλλον πεφωτισμένους πρὸς συζήτησιν τῆς ἐνώσεως.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεγάλως ἐφημίζετο ἐν τῇ Δύσει διὰ τὰς θεολογικὰς γνώσεις του Ἰσίδωρος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κιέβου, ὅστις ἔλαβεν εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐξωμοσίας πῖλον καρδιναλίου. Τοῦτον ὁ πάπας ἐπεμψεν ἐν 1452 εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς συζήτησιν καὶ ἐπικύρωσιν τῆς ἐνώσεως. Πάντες σχεδὸν καθορῶντες τὸν ἐπικρεμᾶμενον κίνδυνον συνήνεσαν, πλὴν τοῦ Σχολαρίου, ὅστις τότε, φαίνεται, ἐνδυσθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἐκ Γεωργίου Γεννάδιος μετονομασθεὶς, ἐμόναζεν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Παμμακαρίστου. Πρὸ ὀλίγου γράψας ποίημα « Κατὰ τῆς Σιμωνιακῆς αἵρέσεως » ἔστειλεν αὐτὸ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον ἵνα τὸν ἀποτρέψῃ τῆς ἐνώσεως. Ἐρωτώμενος δὲ ἤδη περὶ τῆς ἐνώσεως, ἐκλείσθη εἰς τὸ κελλεῖόν του καὶ λαβὼν χάρτην ἔγραψε τὴν γνώμην του ὡς ἐξῆς: « Ἀθλιοὶ Ῥωμαῖοι εἰς τί ἐπλανήθητε, καὶ ἀπεμακρύνετε ἐκ τῆς ἐλπίδος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἠλπίζετε εἰς τὴν δύναμιν τῶν Φράγκων, καὶ σὺν τῇ πόλει ἐν ἧ μέλλει φθαρῆναι, ἐσχάσατε καὶ τὴν εὐσέβειάν σας; Ἰλεός μοι κύριε μαρτύρομαι ἐνώπιόν σου, ὅτι ἀθῶός εἰμι τοῦ τοιούτου πταίσματος. Γινώσκετε, ἄθλιοι πολῖται, τί ποιεῖτε; καὶ σὺν τῷ αἰχμαλωτισμῷ, ὃς μέλλει γενέσθαι εἰς ὑμᾶς, ἐσχάσατε καὶ τὸ πατροπαράδοτον, καὶ ὠμολογήσατε τὴν ἀσέβειαν; οὐαὶ ὑμῖν ἐν τῷ κρίνασθαι! » Ταῦτα γράψας καὶ προσηλώσας εἰς τὴν θύραν τοῦ κελλείου του ἐκλείσθη ἔνδον.

Ἡ προκήρυξις αὕτη τοῦ Γενναδίου μεγίστην ἀλλοίωσιν ἐπῆνεγκεν εἰς τὰ πνεύματα· αἱ μοναχαὶ ἀνεθεμάτισαν τὴν ἔνωσιν καὶ τοὺς αἰτίους· οἱ δὲ τοῦ ἀγοραίου λαοῦ διασπαρέντες εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ καπηλεῖα, ἐκράτουν φιάλας ἀκράτου, καὶ ἀναθεματίζοντες τοὺς ἐνωτικoὺς ἔπινον εἰς πρεσβείαν τῆς εἰκόνης τῆς θεομήτορος, παρακαλοῦντες ἵνα γίνῃ ἀρρώγος, καὶ ἀναβοῶντες, « Τὴν Λατίνων οὔτε βοήθειαν, οὔτε τὴν ἔνωσιν χρῆζομεν. Ἀπέστω ἄρ' ἡμῶν ἡ τῶν ἀζυμιτῶν λατρεῖα! »

Ἐνῷ ταῦτα διεδραματίζοντο, ὁ ἀτυχὴς αὐτοκράτωρ προσεπάθει ἵνα τελέσῃ τὴν ἐνωτικὴν λειτουργίαν. Πολλοὶ τῶν ἱερομονάχων, ἱερέων, ἡγουμένων καὶ λοιπῶν οὐ μόνον δὲν παρεδέχοντο νὰ συλλειτουργήσωσι

(1) Τὰ Πρακτικὰ τῆς Συνόδου ταύτης συνταχθέντα ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Λασκάρεως ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Τόμῳ Καταλλαγῆς, σελ. 487 κ' ἐπ.

μετὰ τῶν ἐλθόντων Λατίνων, ἀλλὰ καὶ ἀπεχωρίζοντο ὡς ἀσεβῶν· ἄλλοι δὲ παρητήθησαν. Ἐν τέλει κατωρθώθη μετὰ μυρίας δυσχερείας ἵνα τελεσθῇ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας ἡ κοινὴ μυσταγωγία, καθ' ἣν ἐμνημονεύθη καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πάπα Νικολάου. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ χάριν ἀβροφροσύνης πρὸς τὸν βασιλέα παρευρεθέντες δὲν ἔλαβον προσφοράν ἀντιδώρου, ὡς βδελυκτὴν θυσίαν τελεσθεῖσαν ἐν τῇ ἐνωτικῇ λειτουργίᾳ.

Μετ' οὐ πολὺ ἐπῆλθε μέγα σχίσμα μεταξὺ τῶν κληρικῶν τῆς βασιλευούσης, καὶ ἐγένετο ἡ ἔνωσις ἀληθῆς διαίρεσις. Τοσαύτη δὲ ὑπῆρχεν ἡ κατὰ τῶν ἐνωτικῶν καταφορά, ὥστε οἱ ἱερεῖς ἠρνοῦντο νὰ λειτουργήσωσιν ἢ ἐκπληρώσωσι τ' ἄλλα τοῦ ἐπαγγέλματός των. Ἐάν τις τῶν ἱερέων προσεκαλεῖτο εἰς κηδεῖαν νεκροῦ ἢ μνημόσυνον τεθνεώτος, καὶ ἐφαίνετο ἐκεῖ ποῦ τις ἱερεὺς ἐνωτικὸς παρευθὺς ὁ πρῶτος ἐκδυόμενος τὸ φελώνιον ἔρευγε σπεύδων, ὡς ἀπὸ πυρός. Ἡ Ἀγία Σοφία ἐθεωρεῖτο βέβηλος, καταγύγιον δαιμόνων καὶ βωμὸς ἑλληνικός· τὰ πάντα ἐν αὐτῇ ἦσαν σκοτεινά· μήτε κηρίον, μήτε λυχναφία· ἔρημον τὸ ἅγιον τέμενος ἐφαίνετο προσημαῖνον τὴν ἔρημίαν, ἣν ὑποστήναι μέλλει διὰ τὰς παραβάσεις καὶ ἀνομίας τῶν κατοίκων.

✓ Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Γεννάδιος ἔγκλειστος ἐδίδασκε τὰ πλήθη, προλέγων τὴν ἄλωσιν, καὶ ἐκσφενδονίζων τοὺς κεραυνούς τοῦ ἀναθέματος κατὰ τῶν ἐνωτικῶν. Ἡ πολιορκία ἦτο ἐν τῇ ἀκμῇ καὶ ὁ τρομερὸς οὗτος δημαγωγὸς δὲν ἔπαυε διεγείρων τὸν λαόν, γράφων κατὰ τῶν ἐνωτικῶν, καὶ πλέκων συλλογισμούς καὶ ἀντιφάσεις.

Ὁ Μωάμεθ γενόμενος κύριος τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρετήρησε μετ' ἐκπλήξεως τὴν ἐν τῇ τέως βυζαντινῇ πρωτεύουσῃ λειψανδρίαν. Ἐκ τῶν κατοίκων οἱ μὲν ἔπασαν μαχόμενοι παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ μάρτυρος βασιλέως, ἄλλοι ἔφυγον ἅμα ἰδόντες τὴν ἡμισέληνον κυματίζουσαν ἐπὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας, οἱ δ' ἐπιμείναντες ἐκρύφθησαν. Κατανοῶν ὁ ὀξύνοος πορθητής, ὅτι μόνον ἐλαττήριον συγκεντρώσεως τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ ἐρημωθείσῃ Κωνσταντινουπόλει ἦτο τὸ Πατριαρχεῖον, ὥστε ὀρθοσκευτικὸν καὶ ἐθνικὸν κέντρον θεωρούμενον, εἰσηγήσει καὶ τῶν παρὰ τοὺς τοίχους αὐτῷ χριστιανῶν γραμματέων, προσεκάλεσε τοὺς ἀπάτριδας Ἑλληνας πρὸς ἐκλογὴν πατριάρχου τῆς ἀρεσκείας αὐτῶν, ὡς διαδόχου τοῦ κατὰ τὴν ἄλωσιν πεσόντος τελευταίου πατριάρχου τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας Ἀθηνάσιου τοῦ Β'. ὑποσχόμενος ἅμα

ἵνα καθιδρύσῃ τὸν νέον τῆς ὀρθοδοξίας ποιμενάρχην κατὰ τὸ βυζαντινὰ ἔθνος.

Τὸ δέλεαρ ἐκεῖνο πλουσίαν παρήγαγεν ἄγρην κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἄθροοι ἐπαρουσιάσθησαν, ὥσπερ λησμονήσαντες τὴν ἀλωθεῖσαν πατρίδα, ἀπέναντι τῆς πατρῴου θρησκείας. Τὸ ὄνομα τοῦ Σχολαρίου ὁμοθυμῶς ἐπροτάθη, καὶ ἄνευ ἀντιλογίας παρεδέχθη. Ὁ δὲ μοναχὸς Γεννάδιος, ὑπὸ τὸ ῥάσον ἀρετᾶς ἀναχωρητοῦ ἐξασκῶν, ἀπεποιήθη τὴν ἐξοχὸν ἐκείνην τιμὴν μετὰ πολλὰς ὅμως παρακλήσεις συνήνεσεν ἔν' ἀναδεχθῇ τὸν φόρτον τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀξιώματος, θαρρῶν, ὅτι διὰ τῶν φώτων, τῆς εὐγλωττίας, καὶ τῆς ἀγωγῆς του μεσολαβῶν μεταξὺ τοῦ ξίφους τοῦ κατακτητοῦ καὶ τῆς δυστυχίας τῶν συμπατριωτῶν του ἐλαφρώτερα ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ τὰ δουλικὰ δεσμά. Ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἐτελέσθη ἡ πρώτη μετὰ τὴν ἄλυσιν χριστιανικὴ λειτουργία ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας, μετ' ἄλλων ἀρχιερέων, καὶ ἐνώπιον παντὸς τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος, ἐχειροτόνησε τὸν Γεννάδιον Σχολάριον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καὶ Νέας Ῥώμης· αὐτὸς δὲ ὀλίγον ἀρεσκόμενος εἰς πομπάδεις τίτλους, κενοὺς σημασίας, ἠτοκλήθη *Πατριάρχης τῶν τοῦ Χριστοῦ Περιήτων* ⁽¹⁾.

Μετὰ τὴν χειροτονίαν συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἐξοχωτέρων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν μετέβη παρὰ τῷ Σουλτάνῳ πρὸς προσκύνησιν. Ὁ Μωάμεθ ὑπεδέχθη τὸν ἀρχηγὸν τῆς ὀρθοδοξίας εὐμενέστατα καὶ ἀφοῦ συνωμίλησαν περὶ διαφόρων ἀντικειμένων, τῷ ἐνεχείρισε, κατὰ τὸ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ἔθος, δεκανίκιον χρυσοῦν μετὰ λίθων πολυτίμων καὶ μαργαριτῶν ἐγκεκοσμημένον, ἐπειπὼν, « Πατριάρχευε ἐπ' εὐτυχία καὶ ἔχε τὴν φιλίαν ἡμῶν ἐν οἷς θέλεις, ἔχων πάντα τὰ σὰ πρόνομίᾳ, ὡς καὶ οἱ πρὸ σοῦ πατριάρχαι εἶχον ». Μετὰ τοῦτο κατήλθεν

(1) Δωρόθεος ὁ Μονεμβασίας ἐν τῷ Χρονογράφῳ (σελ. 95' ἔκθ. Βενετίας 1681) λέγει, ὅτι εἰς τὸ διάστημα τοῦτο προέβη ὁ Πορθητὴς μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1462 ἄλυσιν τῆς Μιτυλήνης· « Ἐπῆρε ὁ Μωάμεθ τὴν Μιτυλήνην, ταῖς δύο Φώκαις χωρὶς πολεμίου· ἔπειτα ἔπῆρε τὴν Καπτάμονην, τὸ Σινόπι καὶ ἤφερε τὸν λαὸν ὅλον εἰς τὴν Πόλιν, καὶ ἐρώτησε περὶ τοῦ πατριάρχου, καὶ εἰπὼν δὲν ἔχουν, καὶ ὥρισε νὰ κάμουν τεχνικῶς διὰ νὰ γεμίσῃ ἡ Πόλις ἀνθρώπους καὶ ἐσυνάχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλος ὁ λαὸς, καὶ ἔκαμαν στατικῶς τὸν σοφώτατον καὶ λογιώτατον κύριον Γεννάδιον τὸν Σχολάριον, ἄνθρωπον ἅγιον καὶ φρόνιμον ». Τοῦτο ὅμως φαίνεται ἡμῖν ὅλως ἀνυπόστατον, διότι τῷ 1459 ὁ Γεννάδιος, μετὰ πενταετὴ πατριαρχεῖαν παραιτηθεὶς, διεδέχθη ὑπὸ Ἰσιδώρου.

έως κάτω τῆς αὐλῆς συνοδεύων τὸν πατριάρχην, τὸν ὅποιον καὶ ἀνεβίβασεν ἐπὶ ἡνυπρεπισμένου ἵππου, προστάξας ἵνα πάντες οἱ μεγίστῃ τῆς αὐλῆς του ἐξέλθωσιν εἰς συνοδείαν τοῦ πατριάρχου. Ὁ Γεννάδιος παρακολουθούμενος ὑπὸ λαμπρᾶς συνοδείας περιῆλθε τὴν πόλιν εὐλογῶν.

Ὁ Σουλτάνος ἐξέδωκε καὶ διάταγμα ἵνα μηδεὶς ἐνοχλήσῃ ἢ ἀντιτείνῃ τῷ πατριάρχῃ, ὅστις ἀφίετο ἀκαταζήτητος καὶ ἀδιάσειστος, ἐλεύθερος παντὸς τέλους καὶ δόσεως αὐτός τε καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ διάδοχοι πατριάρχαι. Δι' ἐτέρου δὲ διατάγματος ἀπηγόρευσε τὸν εἰς τσαμιά μετασχηματισμὸν τῶν ἐκκλησιῶν, ὅρισας ἵνα οἱ γάμοι, ἐνταφιασμοὶ, καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι θρησκευτικαὶ τελεταὶ ἐκπληρῶνται ἀκωλύτως, κατὰ τὰ προϋπάρχοντα ἔθιμα τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας· κατὰ δὲ τὴν πανήγυριν τοῦ Πάσχα αἱ θύραι τῶν ἐκκλησιῶν νὰ ᾧσιν ἀνοικταὶ τριήμερον.

Ἐπειδὴ ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας εἶχε μεταβληθῇ εἰς τσαμίον, ὁ σουλτάνος ἐχορήγησε τὸν ναὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ὡς πατριαρχεῖον· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, διὰ τὸ ἔρημον τῆς συνοικίας, ὁ πατριάρχης ἐζήτησε τὴν μονὴν τῆς Παμμακαρίστου, κεκλιμένην ἐν τῇ χριστιανικῇ συνοικίᾳ, ἣτις καὶ τῷ ἐχορηγήθη, μεταβληθέντος τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων εἰς τσαμίον.

Ὁ Μωάμεθ, ὀξύνους καὶ περίεργος, περιήρχετο συνεχῶς τὴν πόλιν ἀναθεωρῶν πολλὰ, καὶ ἐρωτῶν καὶ μανθάνων. Μιᾶ τῶν ἡμερῶν εἰσῆλθεν ἐνδὸν τῆς αὐλῆς τοῦ πατριαρχείου, καὶ ἀφιπεύσας εἰσέβη εἰς τὸν ναὸν, ἐνθα καταβῶς ὁ πατριάρχης προσηγόρευσε καὶ προσεκύνησεν αὐτόν. Ἀφοῦ δὲ ἐκάθησεν ἐπὶ θρόνου ἐντὸς τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας, ἀπηύθυνε διὰ διερμηνείας, πολλὰς ἐρωτήσεις πρὸς τὸν Σχολάριον περὶ τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν. Ὁ Γεννάδιος, εἰ καὶ ἀπροετοίμαστος, ἐξέθηκε μετὰ παρρησίας καὶ σαφηνείας τὰ κυριώτερα τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν κεφάλαια, τὰ ὅποια ὁ σουλτάνος οὐ μόνον ἀπεδέχθη εὐλαβῶς, ἀλλὰ καὶ κατευχαριστηθεὶς ἐπὶ τῇ σοφίᾳ τοῦ ἀνδρὸς, τὰ μέγιστα καὶ αὐτόν καὶ τοὺς ὁμοδόξους ἔκτοτε ὑπερηγάπησεν. Ἀποχωρῶν δὲ παρήγγειλεν εἰς τὸν πατριάρχην ἵνα καὶ ἐγγράφως ἐκθέσῃ τὴν διάλεξιν, ἣτις μεταφρασθεῖσα ἀραβιστὶ ὑπὸ Ἀχμέτ κριτοῦ τῆς Βερρόιας ἐνεχειρίσθη αὐτῷ ἀναγνῶσαντι μετὰ προσοχῆς καὶ εὐλαθείας.

Ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης ἔδειξεν ὁ Μωάμεθ ἀκατανόητον εὐνοίαν

(ΝΕΟΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓ.)

2

πρὸς τὸν Γεννάδιον, πέμπων αὐτῷ συνεχῶς δῶρα, καὶ πᾶσαν παράκλησιν τοῦ προθύμως ἐκπληρῶν. « Καὶ ἐλέγετο περὶ τοῦ σουλτάνου, ὅτι ἐνωτισθεὶς καὶ πληροφορηθεὶς τὰ περὶ τῆς ἀληθοῦς πίστεως τῶν χριστιανῶν, ἐν ἀμφιβολίᾳ ἦν περὶ τῆς ἑαυτοῦ. »

Ὁ Σχολάριος εὐδοκίμως πατριαρχεύσας ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ τινὰς μῆνας, συνεκάλεσε σύνοδον ἵνα ὑποβάλλῃ τὴν παραίτησίν του. Πάντες οἱ κληρικοὶ καὶ ὁ λαὸς παρεκάλεσαν αὐτὸν ἵνα διαμείνῃ. Ἄλλ' ὁ Γεννάδιος ἀπαυδήσας πλέον ἐπεθύμει ἵν' ἀπομακρυνθῇ τῆς τύρβης τοῦ κόσμου, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀνατείνῃ τὸ πνεῦμά του· ἔγραψε τὴν παραίτησίν του εἰς τὸν κώδικα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν ἐγγὺς τῶν Σερρών μονὴν τοῦ Προδρόμου ἐν τῷ ὄρει Μενοικέως, ὅπου μελετῶν, γράφων, καὶ προσευχόμενος, παρέδωκε τῷ Κυρίῳ τὸ πνεῦμα περὶ τὸ 1460 (').

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία εἰσέτι δὲν ἀντήμειψε τὴν μνήμην τοῦ Σχολάρου, ὅστις πρὸς οὐδὲν λογιζάμενος σωτηρίαν καὶ πατρίδα ἔσωσε τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐνῷ ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν· ὕστερον δ' ἐνώπιον τοῦ τρομεροῦ πορθητοῦ μετὰ καταπληκτικῆς παρρησίας τὰ δόγματα τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως ἐκθέμενος, τὸν φανατισμὸν αὐτοῦ εἰς ἀγάπην καὶ σέβας μετέτρεψε. Διὰ περιπαθοῦς μονωδίας ἐθρήνησεν, ὡς ἄλλος Ἱερεμίας, τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀνακράζων· « Ἦν σοφὸν τὸ γένος ἡμῶν, ἐνδοξον, γενναῖον, φρόνιμον, ἀνδρεῖον, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὑποτάξαν εἰς μοναρχίαν· καὶ μὴν, καὶ τῇ κατ' ἀρετὴν σπουδῇ τε καὶ ἀγιωσύνῃ καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀπομαζάμενον τὴν καθόλου ἀρετὴν, καθάπερ σπόγγος τὰ νάματα· ἀλλὰ νῦν, φεῦ τῶν κακῶν, ἀπώλετο πᾶν· ἕλω γὰρ ἡ Κωνσταντινούπολις, ἥς μόνον ἐν τῷ μνηστῆναί ἐστιν ἐκρῆξαι φωνὴν μετὰ κραυγῆς καὶ ὀλολυγμοῦ, καὶ πνεῦσαι τὰ λοιπὰ· ἀλούσης γὰρ, ἐμιάνηθη θυσιαστήρια, κατεπατήθη τὰ ἱερά, χύσις αἵματος πολλῇ γέγονεν· ἐμιάνησαν μονάστρια, ἐφθάρησαν παρθέναι, ἀπεκεφαλίσθησαν βρέφη· ἀπέθανον μαχαίραις τῶν ἀσεβῶν ἄρχοντες, ἱερεῖς, ἄνδρες, γυναικες, ἡλικία πᾶσα· οἵμοι τῷ ταλαιπώρῳ τε καὶ ἀθλίῳ· τίς ἱκανὸς ἐκτραγωδεῖν τὸ μέγα τοῦτο πάθος, καὶ τοῖς εἰς ἔπειτα ἀναγγεῖλαι

(') K. Σάβα, Βίος Γενναδίου (Χρυσ. φιλ. 67)—Παραβ.—Allatii, de Georgiis (Bibliotheca Fabricii, Tom. XII)—Renaudoti, Vita Gennadii—Gass, Gennadius und Pletho.—Μηλαξοῦ, Πατριαρχικὴ ἱστορία—Μηθε, Κατάλογος Πατριαρχῶν.—Δουκας—Lebeau—Hammer κλπ.

τὴν συμφορὰν; φεῦ! ποῦ ἡ βασιλικὴ παράστασις, καὶ παράταξις; ποῦ ἡ τῶν παλατιῶν σύνταξις; ποῦ ὁ τοσοῦτος ἐσμὸς τῶν ἀρχόντων; ποῦ τὰ παιδευτήρια τῆς σοφίας; οἱμοὶ τῷ τάλανι! ποῦ ἡ πατριαρχικὴ διοίκησις; ποῦ ἡ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καλλονή; ποῦ ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικούτος τοῦ ἀρχιερατικοῦ καὶ μοναχικοῦ τάγματος; κατεπόθησαν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ! Καὶ οὐκ ἐν τῇ βασιλευούσῃ καὶ μόνῃ τὰ κακὰ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μετ' αὐτὴν ἔτι πλείω καὶ χειρίστα. Ταῦτα δὲ πάντα διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. "Όταν δὲ πρὸς ταῦτα ἀποβλέψω ἡ ψυχὴ μου ταράττεται, καὶ ἱλιγγιᾷ μου τὸ πνεῦμα" (1).

Ὁ Σχολάριος ἀνεδείχθη εἰς τῶν σοφωτέρων καὶ πολυγλωσσώων Ἑλλήνων τοῦ 10^{ου} αἰῶνος. Τὰ ὑπὸ τοῦ χαλκεντέρου ἐκείνου ἀνδρός συγγραφέντα εἰσι τὰ ἑξῆς:

— Λόγοι — Εἰς τὴν Ἀγίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσιν — Εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου — Εἰς τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ — Ἐπὶ τῇ μεταστάσει τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου — Περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ περὶ τῆς τῶν σωμάτων ἀναστάσεως — Ἐπὶ τῇ παραβολῇ τοῦ Τελάνου καὶ Φαρισαίου — Ἐπὶ τῇ παραβολῇ τοῦ Ἀσώτου καὶ περὶ μετάνοιαν — Ὁμιλίαι ῥηθεῖσα τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Παρασκευῇ ἐν τῷ Παλατίῳ — Θεωρία περὶ τῶν ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ παραβολῇ ταλάντων — Ὁμιλίαι σχεδιασθεῖσαι ἵνα μετὰ τὰς ἀπὸ στόματος γενησομένας ὁμιλίας τῷ λαῷ ἀναγινώσκωνται αὐταὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καθ' ἑκάστην κυριακὴν — Περὶ διαφορᾶς τῶν συγγνωστῶν καὶ θανάσιμων ἁμαρτημάτων — Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι νῦν θαύματα ὡς πρότερον — Τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ ἐπὶ τῇ κοιμῇ τῆς αἰοδήμου δεσποίνης τῆς αὐτοῦ μητρὸς παραμυθητικός — Ἐπιτάφιος Θεοδώρου δεσπότη — Μονὴ δὲ ἐπικηδεῖας ἐπὶ τῷ μακαριωτάτῳ πατρὶ καὶ διδασκάλῳ Κυρίῳ Μάρκῳ Ἐφέσῳ, κατὰ κόσμον Εὐγενικῷ — Ἐπιτάφιος τῷ μακαρίῳ Θεοδώρῳ τῷ Σοφιανῷ, ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ Βατοπαίδιου ταφέντι — Ὅτε ἀνεχωρήθη τοῦ παλατίου καὶ τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, ἐν ᾗ πρῶτον ἦκει κοσμικός, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ τοῦ Χαρδιανῆτος κοινόδιον, καὶ ἡτοιμάζετο πρὸς τὸ μοναχικὸν σχῆμα — Ἐπὶ τὴν δι' ἐγκατάλειψιν Θεοῦ ματαίαν καὶ ἄλογον καὶ ἀσύνδετον καινοτομίαν τῆς πίστεως — Ὁρηγητικός — Συμβουλευτικός ὃν ἀνέγνω ἐν τῷ Παντοκράτορι ἐνῶπιον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὅλης τῆς πόλεως, περὶ ἱλεώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς οἰκοθεν παρασκευῆς — Λόγος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα — Λόγοι ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συνόδῳ — Μονὴ δὲ ἐπὶ τῇ ὑπὸ Τούρκων ἀλώσει — καὶ ἕτεροι τρεῖς ἀνεπίγραφοι.

— Γενναδίου μοναχοῦ καὶ πατριάρχου τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων, περὶ τῆς μόνης ὁδοῦ πρὸς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· ἐξεδόθη δὲ τῷ Σουλτάνῳ αὐτῇ.

(1) Crusii, Turcogræcia, σ. λ. 100.

σαντι μετὰ τὰς ἐνώπιον αὐτοῦ διαλέξεις ἐν τῷ πατριαρχείῳ τότε γεγενημένας. (ἐξεδόθη μετὰ τῆς ἀραβικῆς μεταφράσεως τοῦ Ἀχμέτ ἐν Turcograecia lib. II. μεταφρασθὲν δὲ λατινιστὶ ὑπὸ Γρηγ. Σπαρτάνου, ἀνετυπώθη πολλάκις).

—Ἐλεγχος τῆς Ἰουδαϊκῆς πλάνης ἔκ τε τῆς γραφῆς καὶ τῶν πραγμάτων, καὶ πρὸς τὴν Χριστιανικὴν ἀλήθειαν παράθεσις ἐν σχήματι διαλόγου.

—Ἐκ τῶν περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προφητειῶν αἱ σαφέστεραι.

—Κατὰ αὐτοματιστῶν καὶ Ἑλληνιστῶν, ἤτοι πολυθέων, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς εἷς ἐστι καὶ δημιουργὸς τοῦ παντός ἐν τριάδι ὑποστάσεων (ἐξεδόθη ὑπὸ Gass ἐν Gennad. und Pletho).

—Ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις περὶ τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

—Περὶ τῆς πρώτης τοῦ Θεοῦ λατρείας, ἡ νόμος Εὐαγγελικὸς ἐν ἐπιτομῇ. (ἐτυπώθη πολλάκις).

—Περὶ τῆς θείας προνοίας καὶ προορισμοῦ.

—Περὶ προορισμοῦ δευτέρου (ἐξεδόθη ὑπὸ Ἐσχελίου 1603 καὶ ἑλλανο-γαλλιστὶ ὑπὸ Μορελλίου 1684).

—Περὶ τοῦ θείου προορισμοῦ τρίτον.

—Περὶ τοῦ θείου προορισμοῦ τέταρτον.

—Ὅπως ἡ θεία πρόνοια καὶ ὁ θεὸς προορισμὸς οὐκ ἀναιρεῖ τὸ χρῆσιμον τῶν εὐχῶν.

—Περὶ τῆς ἐν τῷ δεσπότῃ ἡμῶν Χριστῷ ἀνθρωπότητος.

—Περὶ ἀναστάσεως.

—Περὶ τοῦ δεσποτικῆς καὶ θείου αἵματος.

—Περὶ ἀγγέλων, πρὸς τὴν τοῦ Ἀργυροπούλου γνώμην ἀντιφερόμενον.

—Εἰς τὸ Ἀποστολικὸν ῥητόν: Ἐκένωσεν ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαβὼν.

—Σύνταγμα ἐπιγραφόμενον ὀρθοδόξου καταφύγιον. (ἐξεδόθη ἐν Λονδίνῳ).

—Λύσεις διαφορῶν εὐαγγελικῶν ἀποριῶν.

—Περὶ τῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος.

—Ἐκφράσεις τοῦ, Μάρτυρες στεφανίται.

—Ἐμμετροὶ εὐχαί.

—Περὶ τοῦ πῶς διακρίνονται αἱ θεαῖαι ἐνέργειαι πρὸς ἀλλήλας καὶ τὴν θείαν οὐσίαν ἧς εἰσὶν ἐνέργειαι.

—Περὶ τῶν φαύλων πρακτικῶν, πότερον ἄκοντες πράττουσιν ἢ ἐκόντες.

—Ὑμνος μετὰ δεήσεως.

—Εὐχὴ εἰς τὸν ἕνα καὶ τρισυπόστατον Θεόν.

—Περὶ τοῦ καιροῦ καὶ τρόπου τῆς ὑπάρξεως τῶν νοερῶν καὶ ἀθανάτων ψυχῶν.

—Περὶ τῆς τοῦ Γρηγοῦρα ψευδογραφίας.

—Περὶ τῶν ψυχῶν μετὰ τὴν τῶν σωμάτων ἀνάλυσιν.

—Περὶ τῆς ῥήσεως Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ, καὶ ὧν Ἀκινδυνιστὰι θορυβοῦσι περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.—Ἐκθεσις τῆς ὀρθῆς περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὑποστάσεως.—Κατὰ τῆς προσθήκης, ἣν ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως προσέθηκεσαν οἱ Λατῖνοι.—Περὶ τῆς σιμωνιακῆς αἵρέσεως ἢ ἀπιστίας.—Κατὰ τῆς Λατίνων ἐν σαββάτῳ νηστείας.—Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ λει-

τουργεῖν καθ' ἡμέραν—Περὶ τοῦ γάμου τῶν ἱερέων—Περὶ κουράς γενεῶν.
(ἔδημοσιεύθησαν ταῦτα πάντα ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Τόμῳ Ἀγάπης σελ. 239—346).

—Πρὸς τὸν πανιερώτατον Μηδείας κύριον Θεοφάνην περὶ τῆς λογικῆς καὶ ἀνθρωπίνης ψυχῆς δεύτερον. (ἐτυπώθη ὑπὸ Εὐγ. Βουλγάρεως μετὰ Βρυενίου).

—Περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Γεμιστοῦ, καὶ κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς πολυθείας.
(ἔξεδόθη ὑπὸ Ἀλεξάνδρου).

—Ἀπάντησις πρὸς Πλήθωνα περὶ Ἀριστοτέλους.

—Ἀπάντησις εἰς τὸν αὐτὸν περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

—Ἐπιστολὴ εἰς Ἰωσήφ Ἐξαρχον, περὶ τοῦ Πληθωνικοῦ συγγράμματος.

—Κατὰ τῶν Πλήθωνος ἀποριῶν ἐπ' Ἀριστοτέλει. (τὸ Α'. μέρος ἐξεδόθη ὑπὸ Μητᾶ Μηνοῖδου ἐν Παρίσις 1858).

—Περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς λόγος δύο.

—Κεφαλαιώδης ἀπόκρισις πρὸς τοὺς παρὰ Λατίνων λόγους περὶ τοῦ αὐτοῦ Πουργατορίου.

—Πρὸς Ἰωάννην Θεσσαλονικέα, περὶ τοῦ αὐτοῦ.

—Σύντομον κατὰ τῆς δόξης τῶν Λατίνων.

—Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ Λατίνων, τόμοι δύο.

—Δεύτερος Τόμος κατὰ Λατίνων περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

—Διάλογος κατὰ Λατίνων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως.

—Ἄλλος διάλογος περὶ τοῦ αὐτοῦ.

—Περὶ διαφόρων κεφαλαίων πρὸς Μιχαὴλ Σοφιανόν.

—Τὰ ἐν τῇ συνόδῳ πραχθέντα τῇ ὁγδόῃ ἱστορικῶς.

—Ἱστορία τῶν ἐν Φεβρέρῳ καὶ Φλωρεντίᾳ.

—Περὶ ψυχῆς.

—Ἐξήγησις εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Πορφυρίου τὸ περὶ τῶν πέντε καθόλου.

—Εἰς τὸ περὶ εἰμαρμένης ἐξήγησις.

—Περὶ ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, Ἀριστοτέλους καὶ Πλωτίνου συμβιβαστικόν.

—Σύνοψις τῶν Ἀριστοτέλους Φυσικῶν μετὰ τῶν σχολίων τοῦ Σιμπλικίου.

—Πολλὰ ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους.

—Περὶ Τούρκων. (μετεφράσθη λατινιστὶ ὑπὸ Ἑρμολάου Βαρβάρου: Genadii tractatus adversus Turcos).

—Ἐκ τῶν τοῦ Σιμπλικίου ἐξηγήσεων ἐπιτομὴ μετὰ σαφηνείας καὶ ἰδίως ἐπιστάσεως Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου.

—Πρὸς τὸν βασιλέα Τραπεζούντος.

—Ἐπιχείρημα Γραικῶν.

—Εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

—Ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων.

—Διάλογος Νεώφων ἢ ἀερομυθία.

—Ἀπόκρισις πρὸς τὸ ἐρώτημα κυροῦ Ἰωσήφ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ⁽¹⁾.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ Λατινικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν δύο συγγράμματα Θωμᾶ

(1) Miller, Catalogue des Manuscrits Grecs de l'Escurial, σελ. 389.

τοῦ ἐξ Ἀκυτανίας, πλουτήσας μεθ' ὑπομνημάτων καὶ τιμημάτων, καὶ — Ἐκ τῆς διαλεκτικῆς τοῦ μεγίστου Πέτρου τοῦ Ἰσπανοῦ (¹).

Ἐγράψε προσέτι ὁ Σχολάριος καὶ τὰ ἐξῆς, ἐν οἷς σημειοῦται μὲ τὸ ἀρχικὸν ὄνομα αὐτοῦ Γεώργιος Κορτέσης.

— Περὶ στοιχείων ἥτοι γραμμάτων, προσφθιῶν καὶ τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν, ἥτοι εἰς γραμματικὴν πρώτην εἰσαγωγή.

— Περὶ τῆς κλίσεως τῶν ἀρσενικῶν ὀνομάτων.

— Περὶ στοιχείων.

— Ἐπιστολαὶ 18 (²).

Λουκάς Νοταράς.

Ὁ οἶκος τοῦ Νοταρᾶ ἦτο ἐκ τῶν περιφανεστέρων τοῦ Βυζαντίου. Νικόλαος ὁ Νοταράς, τιμημένος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου τῷ ἀξιώματι τοῦ Μεγάλου Διερχνευτοῦ, ἐγέννησε δύο υἱούς, ὧν νεώτερος ἦτο ὁ Λουκάς· ὁ πρεσβύτερος, ἀξιωματικὸς τοῦ ἡγεμονοπαιδὸς Ἰωάννου τοῦ ὕστερον βασιλεύσαντος, φιλοπόλεμος καὶ ῥυψοκίνδυνος νέος, ἐφρονέθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἀποκόψαντες τὴν κεφαλὴν του ἀπέδωκαν ὕστερον ἀντὶ πολλῶν χρημάτων εἰς τὸν δυστυχῆ πατέρα πρὸς ταφὴν.

Ὁ ἐπιζήσας Λουκάς ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν τελευταίων αὐτοκρατόρων, Ἰωάννου καὶ Κωνσταντίνου, διὰ τῶν ἐξοχωτέρων ἀξιωμάτων. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1424 ἐστάλη μετὰ τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ καὶ Μανουὴλ Μελαχρηνοῦ πρὸς τὸν σουλτάνον Ἀμουράτην εἰς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης. Τὴν 24 Ἰουλίου 1441 συνώδευσεν, ὡς ναύαρχος, τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον εἰς Λέσβον, πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς νήσου συνοικεσίου. Ὑστερον δὲ προήχθη εἰς τ' ἀξιώματα συμβούλου (μεσάζοντος), καὶ μεγάλου δουκός.

Ὅταν ὁ πάπας Νικόλαος ἔπεμψε εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν καρδινάλιον Ἰσίδωρον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συνόδῳ συνομολογηθείσης ἐνώσεως, ὁ Νοταράς, ἔχων συνεργὸν καὶ τὸν Σχολάριον, ἐξάνεστη κατὰ τῶν λατινοφρονούντων, διεγείρων κατ' αὐτῶν τὸν λαόν, καὶ πάντα λίθον κινῶν πρὸς ματαίωσιν τῆς ἐνώσεως· δεικνύων

(¹) Fabricii, Bibliotheca Graeca XI, σελ. 369—79.

(²) Matthaei, Codices Mss. bibliothecarum Mosquensium (σελ. 24, 253, 299). Ἡ εἰς τὰ συλλογιστικὰ κεφάλαια Μάρκου τοῦ Ἐφέσου ἀτελῆς ἀπάντησις, ἡ δὴθεν αἰτήσῃ τοῦ πρωτοσυγγέλλου Γεωργίου Μάμα (τοῦ ὕστερον πατριαρχεύσαντος) ὑπὸ Σχολαρίου γραφεῖσα, ἣ ἔπειτα ὑπὸ Βησσαρίωνος συντελεσθεῖσα, εἶνε πλάσμα λατινόφωνός τινος· ἣ ἄλλα δὲ τινὰ συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς Φλωρεντινῆς συνόδου πονημάτια δὴθεν τοῦ Γενναδίου, νόθα εἶσι, πλαστογραφηθέντα ὑπὸ Ματθαίου Καρυοφύλλῃ καὶ ἄλλων.

τοὺς πρὸ τῶν τειχῶν πῶς Κωνσταντινουπόλεως κατεστηνωμένους Τούρκους ἀνέκραξε μετὰ παραφορᾶς, « κρείττοτερον ἐστὶν εἰδέναι ἐν μέσῃ » τῇ Πόλει φακίολιον βασιλεῦον Τούρκου, ἢ καλύπτραν λατινικὴν! »

Κατὰ τὴν πολιορκίαν φρουρῶν πρὸς τὰ μέρη τοῦ Πετρίου μέχρι τῆς πύλης τῆς Ἀγίας Θεοδοσίας ἠγωνίσθη γενναίως κατὰ τῶν Τούρκων· μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν αἰχμαλωτισθεὶς ἤλθη ἐνώπιον τοῦ πορθητοῦ, ὅστις τὸν ὑπεδέχθη εὐμενῶς, ὑποσχόμενος ἵνα τὸν προᾶξῃ εἰς μεγαλύτερα ἀξιώματα. Ἐπισκευθεὶς ὁμως ὁ ἀκόλαστος σουλτάνος τὴν οἰκογένειαν τοῦ μεγάλου δουκῆς, ἐτρώθη τὴν καρδίαν ἐκ τῆς καταπληκτικῆς καλλονῆς τοῦ νεανίου Ἰσακίου Νοταρᾶ. Τὴν ἀκόλουθον τῆς ἀλώσεως ἡμέραν ὁ Μωάμεθ συμποσιάζων ἔστειλε τὸν ἀρχιερεῖον· χον εἰς τὸν οἶκον τοῦ Λουκᾶ, ἵνα ζητήσῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Ὁ δυστυχὴς πατὴρ ἀπεκρίθη, ὅτι ζῶν δὲν ἠδύνατο νὰ συναinéσῃ εἰς τὸ ἀνοσιούργημα, ὁ δὲ σουλτάνος, ὡς ἀπόλυτος κύριος, ἠδύνατο νὰ διαθήσῃ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ τῆς τιμῆς τοῦ παιδός. Ὁ ἀρχιερεῖονχος ματαίως προσπαθήσας νὰ καταπέισῃ αὐτὸν ἐπανῆλθε καὶ ἀνήγγειλε τὰ διατρέξαντα εἰς τὸν Μωάμεθ, ὅστις ἐξαγριωθείς διέταξεν αὐτὸν νὰ ἐπαναστρέψῃ καὶ λάβῃ τὸ παιδίον, παρακολουθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ δημίου, διαταχθέντος ἵνα συλλάβῃ τὸν Νοταρὰν μετὰ τῶν ἄλλων υἱῶν του. Ὁ Λουκάς ἀσπασθεὶς τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του ἠκολούθησε τὸν δῆμιον μετὰ τῶν δύο υἱῶν του, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ του Καντακουζηνοῦ. Ὁ ἀρχιερεῖονχος παρέδωκε τὸ παιδίον εἰς τὸν σουλτάνον, ὅστις διέταξε τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ Νοταρᾶ καὶ τῶν δύο υἱῶν του. Ὁ δῆμιος παραλαβὼν τοὺς δυστυχεῖς ἱσταμένους πρὸ τῆς πύλης τῶν ἀνακτόρων διεκοίνωσεν αὐτοῖς τὴν ἀπόφασιν καὶ ἠτοιμάσθη πρὸς ἐκτέλεσιν. Τὰ παιδιά ἀκούσαντα τὴν ἀπάνθρωπον προσταγὴν ἤρχισαν νὰ κλαίωσιν, ὁ δὲ δυστυχὴς πατὴρ, κατὰ τὴν τρομερὰν ἐκείνην στιγμὴν, ἀξιομνημόνευτον δείξας καρτεροψυχίαν, ἐξώρκισε τοὺς παῖδας ἵνα μετὰ χριστιανικῆς ὑπομονῆς ὑποστῶσι τὸ μαρτύριον. Ὁ δῆμιος κατὰ παράκλησίν του ἀπέσφαξε πρῶτος τοὺς υἱούς, καὶ ἀφοῦ ὁ πολύτλας εἶδε τὰς κεφαλὰς τῶν πιπτούσας, ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν παρακείμενον ναὸν διὰ νὰ προσευχηθῇ. Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χριστιανικοῦ τούτου καθήκοντος ὁ Νοταρὰς παρεδόθη εἰς τὸν σφαγέα, καὶ ἡ κεφαλὴ του ἐκυλίσθη ἐν μέσῳ τῶν ἔτι ἀσπαιρόντων πτωμάτων τῶν τέκνων αὐτοῦ. Ὁ δῆμιος λαβὼν τὰς κεφαλὰς εἰσῆλθεν εἰς τὸ συμπόσιον καὶ ἐπέδει

ξεν αὐτάς εἰς τὸν σουλτάνον, ὅστις διέταξεν ἵνα γυμνά καὶ ἀταφά μείνωσι τὰ πτώματα τῶν Νοταράδων (¹).

Ἰωάννης ὁ Μόσχος, ἀνὴρ σύγχρονος, περιπαθέστατα περιγράφει τὴν τραγικὴν ἐκείνην σκηνήν. «Ὡς δὲ ὁ δῆμιος ἤδη παρὼν τὸ πρόσταγμα τοῦ βαρβάρου τυράννου ἐζήτει ποιεῖν, τό τε ξίφος ἔφερε τῇ χειρὶ, καὶ ἀνελεῖν ἔτοιμος ἦν αὐτὸν ἅμα καὶ τοὺς παῖδας, ἔχαιρέ τε καὶ ἡγαλλιάσατο (ὁ Νοταρὰς) ἀντὶ τούτου τοῦ ἐπικήρου βίου τὸν αἰδίδιον ἐκείνον μέλλων βιοῦν. Ὡς δ' ἕνα τούτων ἑώρα πρὸς τὸν θάνατον ἀποδειλιῶντα καὶ δέει, ὥσπερ εἰδὼς, κατεχόμενον, πρὸς μὲν τὸν δῆμιον—ὦ γενναιοτάτης ἐκείνης ψυχῆς! ὦ φρονήματος σταθερωτάτου καὶ μυρίων ἐπαίνων καὶ θαυμάτων ἀξίου!—ἐπίσχεας, ἔφη, μικρόν· πρὸς δὲ τὸν ὀκνοῦντα καὶ δεδιότα υἱόν, ποῦ σοι, ἔλεγεν, ὦ φίλτατε, ἢ πρὸς τὸν πατέρα αἰδῶς; ποῦ ἢ στοργὴ καὶ διάθεσις; ποῦ αἱ πολλαὶ ὑποσχέσεις, αἳ ὑπέσχον πολλάκις, ὑπὲρ ἐμοῦ προθύμως ἀποθανεῖν; ποῦ τὸ φίλτρον; ποῦ τίθης τὸ μαρτύριον τῶν ἀκουσάντων σου ταῦτα; Ἡ τοὺς ἀνθρώπους μόνον ὑπολαμβάνεις ἐκεῖνα ἀκηκοέναι, Θεὸν δὲ μὴ εἰδέναι, μηδὲ παρὰ σοῦ τὴν ὑπόσχεσιν, ἥρ μοι πολλάκις ὑπέσχον, ζητεῖν ἐν τῇ τῆς φρικτῆς αὐτοῦ παρουσίᾳ ἡμέρα; ποῦ πατρίς, τέκνον; ποῦ περιφάνεια γένους; ποῦ βασιλεῖα Ῥωμῶν; ποῦ ἡθῶν εὐκοσμία; καὶ σεμνότης καὶ εὐταξία; οὐχ ὁρᾷς ὡς ἀπόλωλε πάντα; Φρόνημα τοίνυν εὐσταθὲς καὶ γενναῖον καὶ σοὶ προσήκον ἀναλαμβάνω, γάρηθι θανάτου καταφρονῶν. Ἐγγὺς ὁ κοινὸς δεσπότης ἀμείψεται σε δωρεαῖς ἀγαθαῖς, τὰς πρὸς ἐμὲ σου τὸν πατέρα ὑποσχέσεις ἀποπληροῦντα. Τοιαῦτα εἰπὼν, καὶ τὸ τοῦ νέου φρόνημα νεανικὸν καὶ ἀπτόητον καταστήσας, τούτους, φησὶ τῷ δημῳ, πρότερον ἀνελὼν, ὑστερον ἐμὲ δράσεις ταυτά. ὦ Θεῖας καὶ μεγάλοπρεποῦς ἐκείνης ψυχῆς! ὦ γενναιότητος! ὦ φιλοτεκνίας! ὦ πατρικῆς διαθέσεως. Συνεφείλετο καὶ τοὺς παῖδας ἀποθανεῖν, ἢ ζῶντας καταλιπεῖν καὶ ἀντὶ τῆς εὐσεβείας ἄλλο τι βουλευσασθαι, δεδιώς, ὡς ἔοικε, μήπως φανῇ καὶ τῷ τέλει τοῦ βίου τῆς ἐκείνων κηδεμονίας ὀλιγωρεῖν. Ὡς οὖν ἐκείνους πρῶτους ἀνείλεν ὀρώντος ὁ δῆμιος, δόξα σοι, χάρων εἶπε, Χριστὲ βασιλεῦ· καὶ τὰς χεῖρας

(¹) Δούκα, Ἱστορία, σελ. 93, 196, 264, 293, 303—6. Φραντζῆ Χρονικόν, σελ. 118, 193, 221—30, 254, 262—3, ζ 291. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Φραντζῆς, ἕνεκα τῶν μετὰ τοῦ Νοταρὰ διενέξεων, δὲν ἐκτίθησιν ἀμερολήπτως τὰ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

« ἀνατείνας μετὰ δακρύων, δέξαι μου, ἔλεγε, τὴν ψυχὴν καὶ δώρη-
 « σαι μοι τὸ μέγα σου ἔλεος, καὶ δεῖξόν με κληροτόμον τῶν σῶν
 « ἀγαθῶν, καὶ μέτοχον ἐκείνης τῆς μακαρίας ζωῆς. Εἴτα τῷ δη-
 « μῳ νέυσας τὸ μακάριον τέλος ἐδέξατο » (*).

Ἐκ τῶν τέκνων τοῦ Λουκά Νοταρά ἐπέζησεν ἡ Ἄννη, σταλεῖσα
 πρὸ τῆς ἀλώσεως μετὰ πολλοῦ πλούτου εἰς Ῥώμην (*), καὶ ὁ Ἰσαά-
 κιος, ὅστις κατάρθρωσε ν' ἀποδράσῃ ἐκ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Μωάμεθ
 καὶ μεταβῇ εἰς Ῥώμην παρὰ τῇ ἀδελφῇ του (*).

Ἡ ταλαίπωρος σύζυγος τοῦ μεγάλου δουκὸς παραληφθεῖσα μετ'
 ἄλλων εὐγενῶν εἰς ἐπικόσμησην τῆς θριαμβευτικῆς περιοδείας τοῦ
 πορθητοῦ, ἀπέθανε καθ' ὁδὸν (18 Ἰουνίου 1453).

Ὁ Λουκάς Νοταρὰς ἦτο οὐ μόνον ἔξοχος πολιτικὸς, ἀλλὰ καὶ τῶν
 μουσῶν τρόφιμος οὐκ εὐκαταφρόνητος· μαρτύρια δὲ τῆς παιδείας τοῦ
 ἀνδρὸς περιετώθησαν ἐπιστολαὶ αὐτοῦ πρὸς Θεόδωρον τὸν Καρυστηνὸν
 καὶ Γεώργιον τὸν Σχολάριον, δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ Βουασσανάδου (*).

Βησσαρίων.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1389, κατὰ Νικέρωνα 1393, κατὰ δὲ Βανδί-
 νην καὶ Βαίρνερον τῷ 1395, ἐν Τραπεζοῦντι. Νέος ἦλθεν εἰς Βυζάν-
 τιον καὶ ἐνδυθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα (30 Ἰανουαρίου 1425) ἐγέ-
 νετο ὑποτακτικὸς τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δοσιθέου Δωριέως, ἀνδρὸς ἐπὶ
 σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ θρυλλομένου· αὐτὸς ἐδίδαξεν ἐνζήλως τὸν νεαρὸν
 Βησσαρίωνα, καὶ κατήρτισεν ἐπὶ τὴν μοναχικὴν πολιτείαν. Ὁ ἐνάρε-
 τος ἐκεῖνος Δωριεὺς βλέπων ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ μαθητοῦ του κε-
 χαραγμένην τὴν σφραγίδα τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς μαθήσεως, ἔστειλεν
 αὐτὸν πρὸς τὸν μητροπολίτην Σηλυβρίας, ὅστις ἐδίδαξε τὸν Βησσα-
 ρίωνα τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν (*). Ὑστερον δὲ μεταβὰς

(*) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἀλλατίου (De Perpetua Consensione lib. II), καὶ τοῦ Μου-
 στοξύδου (Ἐλληνομνημῶν σελ. 388)· ὁλόκληρος δὲ ἡ μονοψία τοῦ Μόσχου ἀποτεθη-
 σάρισται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἐσκουριάλε (Miller, Catalogue des Manuscrits
 Grecs de l'Escurial, σελ. 290).

(*) Πολιτικὴ Ἱστορία Κωνσταντινουπόλεως.

(*) Δούκα Ἱστορ. σελ. 314.

(*) Anecdota Graeca, Tom. V. σελ. 117—128.

Σημ. Οἱ ἐν Κορινθίᾳ Νοταράδες ἀνάγουσι τὴν καταγωγὴν εἰς Λουκὰν τὸν Νοταράν.

(*) Christianam militiam secutus, Dositheo Archiepiscopo Doriensi (*), uncl

(*) Κατὰ λάθος ὁ Alexandre (Notice prélim. sur Plethon, XI, not. 1) καλεῖ
 τὸν Δοσίθεον ἐπίσκοπον Σπάρτης.

εἰς Πελοπόννησον διήκουσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τοῦ περιπαλήτου Πλήθωνος, ὅς οὖν τακτικῶς ἐπαιδεύθη πάσας τὰς ἐπιστήμας, καὶ ἰδίως τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικά (¹).

Ἐν Πελοποννήσῳ ὁ Βησσαρίων ἐθαυμάζετο παρὰ πάντων καὶ διὰ τὸ σεμνὸν τῶν ἡθῶν, τὸ ἀπέριτον τοῦ βίου, καὶ ἰδίως τὰς γνώσεις καὶ τὴν στωικίαν. Ἐκέρυττεν ἐπ' ἐκκλησίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ πλήθη συνωθούμενα ἡκροῶντο τοῦ νεαροῦ μοναχοῦ. Ἡ φήμη προτρέχουσα διεσάλπιξε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ μετ' οὐ πολὺ δύο αὐτοκράτορες, ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ τῆς Τραπεζοῦντος, ἔστειλαν εἰς Πελοπόννησον πρεσβευτὰς ἐξαιτούμενοι παρ' αὐτοῖς τὸν περιθρλούμενον μοναχόν.

Ὁ Βησσαρίων μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐδεξιώθη εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος χειροτονηθεὶς δὲ τῷ 1437 ἀρχιεπίσκοπος Νικαίας (²), συνώδευσε κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸν εἰς τὴν σύνοδον τῆς Φερράρας μεταβάντα πατριάρχην. Κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς πρὸς ἑνώσει τῶν δύο ἐκκλησιῶν συνόδου ἐκείνης διέπρεψαν ἰδίως Μάρκος ὁ Εὐγενικός, καὶ ὁ Βησσαρίων· ὁ μὲν διὰ τῆς δυνάμεως τῆς διαλεκτικῆς, ὁ δὲ διὰ τὰς χάριτας τῆς στωικίας. Ἀντίπαλοι ἐκέῖσε κατὰ τὰ προτερήματα ἀναδειχθέντες, ἐγένοντο ὕστερον πολέμιοι κατὰ τὰς ἀρχάς· καὶ ὁ μὲν Εὐγενικός ἀμείλικτος τῆς καινοτομίας ἐγθρὸς ἀπῆλθε καταψηφίζων καὶ ἀναθεματίζων τὴν ἑνωσιν· ὁ δὲ Βησσαρίων συνηγορῶν τῷ λατινισμῷ, διέψευσεν ἐκ προοιμίου τὴν περὶ αὐτοῦ ἀγαθὴν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ιδέαν. Κηρυχθείσης τυπικῶς τῆς ψευδοενώσεως ἐπανεστρεψε μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ὁ Βησσαρίων εἰς Βυζάντιον (³), ἀλλὰ μὴ δυνάμενος παραμεῖναι διὰ τὰς κατ' αὐτοῦ εὐλόγους ὑπονοίας

exempli moribus et sanctitate viro, in primo tyrocinio, tante expeditionis duce usus est; cujus virtutem, religionem, doctrinam adeo imbibit, ut idem brevi factus videretur. Bessarionis ingenium, et mentem prope divinam ad cognitionem rerum occultarum et admirabilium vir sanctissimus contemplatus, adolescentem ipsum ad Archiepiscopum, Sylembriensem, virum optimum atque doctissimum, misit, unde et oratoriam artem, et philosophiam disceret . . . (Platina, Panegyricus in laudem Bessarionis).

(¹) Ὁ Νικέρων, ἄδελφον τοῦ στηριζόμενος, ἀντιλέγει τῷ Πλατίνῳ ἐπιλέγων ὅτι ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Βησσαρίων διήκουσε τοῦ Πλήθωνος.

(²) Ἐν 1426 εἶχε χειροτονηθῇ διάκονος, καὶ τῷ 1431 πρεσβύτερος.

(³) Πολλοὶ παραδίδουσιν, ὅτι δὲν ἐπανεστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀλλ' ἐξ ἐπιστολῆς αὐτοῦ τούτου πρὸς Δάσκαριν Φιλανθρωπινόν τοῦναντίον πληροφορούμεθα. «Μετά τὴν γενομένην ἀγίαν σύνοδον, ἡ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡμῶν ἐπάνοδον»,

της ἐκκλησίας, ἐπανεστρεψε μετ' οὐ πολὺ εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα ἐπισήμως κηρυχθεὶς ὑπὲρ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας, ἔλαβεν εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐξωμοσίας πορφύραν καρδινάλιου (1439).

Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἐπὶ τοσοῦτον ἠυδοκίμησεν, ὥστε ὁ Πλατίνας λέγει «ita brevi homo ingeniosus et acutus Latinorum mores et litteraturam imbibit, ut ex nobilibus unus, et non alibi natus videretur.»

ὑπὸ πάπα Νικολάου Ε'. ἐπίσκοπος Σαβίνης καὶ εἴτα Τουσκούλων προχειρισθεὶς, ἐστάλη μετ' ἀπολύτου ἐξουσίας εἰς Βονωνίαν, σπαρταττομένην τότε ὑπὸ ἐμφυλίων ἐρίδων, καὶ ὑπὸ ἐξωτερικῶν ἐπιδρομῶν ἀπειλουμένην. Κατὰ τὸ πενταετὲς διάστημα τῆς διοικήσεώς του ὁ Βησσαρίων ἀνεδείχθη ἔμπειρος πολιτικός, ἀτρόμητος στρατιωτικός, καὶ ἐνθερμος τῆς παιδείας προστάτης· κατέπαυσε τὰς ἐμφυλίους ἐρίδας, ὡχύρωσε καὶ ἐξησφάλισε τὴν πόλιν, ἀνήγειρε τὸ ἡμελημένον Γυμνάσιον, καὶ παρώτρυνε τοὺς νέους εἰς παιδείαν, βραβεύων τοὺς ἐπιμελεστέρους, καὶ ἐξεγείρων φιλοτίμως τὴν ἀμιλλαν τῶν ὁκνηρῶν.

Οἱ Βονωνεῖς εὐγνωμονοῦντες ἐχάραξαν ἐν δημοσίῳ τόπῳ ἐπιγραφήν: Bessarioni episcopo Tusculano, cardinali Niceno, benefactori nostri, ἀνακhrύσσοντες, ὡς λέγει ὁ Πλατίνας, ὅτι δὲν ἐστάλη παρὰ τοῦ πάπα, παρ' ἀπὸ τοῦ Θεοῦ (*).

Ἀποθανόντος τοῦ Νικολάου Ε'. (1455) ὁ Βησσαρίων προσεκλήθη εἰς Ῥώμην ἵνα παρευρεθῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου· προταθεὶς ὡς ὑποψήφιος πάπας παρ' ὀλίγον ἐπετύγχανεν, εἰ μὴ ἐφρύαττε κατ' αὐτοῦ ὁ καρδινάλιος Ἀλάνος, ἀρχιεπίσκοπος Ἀθινῶνος, ὅστις ἐν τῷ ἀκαταλόγιστῳ φανατισμῷ του δὲν ἠνόει πῶς Ἕλληνα, πρῶτον σχισματικός, ἡδύνατο νὰ γίνῃ κεφαλὴ τοῦ καθολικοῦ κόσμου. Ὁ Βησσαρίων γενόμενος καρδινάλιος διετήρησε παρὰ τὰ κεκανονισμένα τὴν γενειάδα καὶ τὸν μύστακα, ὡς ἐθνικὴν ἴσως ἀνάμνησιν· ὁ δὲ Ἀλάνος ἔλαβεν ὡς ἐπιχείρημα τῶν κατ' αὐτοῦ Φιλιππικῶν τὴν τήρησιν τῶν σχισματικῶν ἐκείνων σημείων, ἀναβοῶν «Ergo ecclesiae Latinae Graecum pontificem dābimus, et in capiti libri neophytum collocābimus? Nondum barbā rāsīt Bessarion, et nostrum caput

(*) «Quem enim videbant justissimum, quem modestissimum, hunc tamquam de coelo missum, ea praesertim tempestate, venerabantur, colebant, et observabant.» (Platina). «Ἐν ταύτῃ τε τῆς πόλεως ἐν στάσει ὡς τὰ πολλὰ γενομένης, καὶ τῶν στασιωτῶν ἐπὶ διαφορὰν σφίσιν ἀφικνουμένων, δαιμονίον τινα τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπιφανῆσαι». Χαλκοκονδ. Ἱστορ. VI.

erit? En paupertas ecclesie latinæ, quæ virum non reperit summo apostolatu dignum, nisi ad Græcos recurrat. Sed agite, patres, quod libet; ego, et qui mihi credent, in Græcum præsum nuncquam consentiemus » (¹).

Πρὸς ἀποτυχίαν τοῦ Βησσαρίωνος συνετέλεσε καὶ ἡ πρόσφατος ἀνάμνησις ἐτέρου Ἑλλήνος πάπα, ψεύσαντος τὰς περὶ ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν προσδοκίας τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτῆς. Φίλαργος ὁ Κρής διελθὼν τὴν νεότητά τὸν ἐν ἄκρᾳ πενία, ἐξελέχθη πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλεξάνδρου Ε΄. (26 Ἰουνίου 1409) ἐπ' ἐλπίδι ὑπαγωγῆς τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανε δηλητηριασθεὶς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου Κόσσα, διαδεχθέντος τὸν Ἑλληνα Φίλαργον ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἁγίου Πέτρου.

Ὁ ἐκλεγθεὶς πάπας Κάλλιστος Γ΄, διετέλεσε τιμῶν καὶ ἄκρως σεβόμενος τὸν Βησσαρίωνα, ὅστις καὶ τὸν κατέπεισε νὰ προκαλέσῃ σταυροφορίαν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀποτυχοῦσαν ὁμῶς ἐνεκα τῶν ἐμφυλίων διενέξεων τῶν εἰς τοῦτο προσκληθέντων ἡγεμόνων. Ὁ Βησσαρίων σταλεὶς πρὸς Ἀλφόνσον βασιλέα τῆς Ἀρραγωνίας, ὑπεδέχθη ὑπὸ τούτου εὐμενέστατα· ὁ δὲ πάπας ἐτίμησεν αὐτὸν τῷ τίτλῳ προστατῆτου τοῦ τάγματος τῶν Ἑλασσόνων Ἀδελφῶν.

Ἀποθανόντος Καλλίστου (1458) ὁ Αἰνείας Σίλβιος ἐγένετο πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Πίου Β΄. Καὶ πρότερον ἐργασθεὶς πρὸς συγκρότησιν σταυροφορίας κατὰ τῶν Τούρκων, ἅμα ἀνῆλθεν εἰς τὴν ὑψίστην ἐκείνην τοῦ καθολικισμοῦ περιωπὴν, συνεκάλεσε σύνοδον τῶν ἡγεμόνων εἰς Μαντόύνην, καθ' ἣν ὁ τε πάπας καὶ ὁ ἐπιστῆθιος φίλος του Βησσαρίων ἡγόρευσαν θαυμασιῶς, ἐξορκίζοντες τοὺς χριστιανούς ἡγεμόνας διὰ τὴν σταυροφορίαν, τὴν ὁποίαν καὶ αἰετὶς ἐματαίωσαν οἱ ἐν Γερμανίᾳ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Ὁ Βησσαρίων ἐστάλη ὑπὸ τοῦ ποντίφηκος εἰς Γερμανίαν, ἵνα ἐξορκίσῃ τοὺς διαπληκτιζομένους εἰς εἰρήνην, καὶ συνασπισμὸν διὰ τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον. Ὁ πυρετώδης καρδινάλιος ἐν πρώτοις ἐπορεύθη εἰς Βενετίαν, καὶ συνηγόρησε παρὰ τῇ δημοκρατίᾳ ὑπὲρ τῆς σταυροφορίας· ἐκεῖθεν, κατὰ Φεβρουάριον, πρὸς οὐδὲν λογιζόμενος παγετούς, καὶ βροχάς, πλημμύρας καὶ τόσους ἄλλους κινδύνους, ὁ ἀκάματος πατριώτης ἐρρίφθη εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐκ Νυρμπεέργης ἀπέστειλεν ἐγκυκλίους προσκαλῶν τοὺς ἡγεμόνας εἰς συνέλευσιν· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ προτεπάθησε δι' ἐνθέρμων καὶ πολε-

(¹) Gobellini, Commentar. Pii papæ II, lib. I, σελ. 24.

μικῶν ἀγορεύσεων νὰ διεγείρῃ τὸν λαὸν ὑπὲρ τῆς σταυροφορίας. Συνελθόντων μετ' οὐ πολὺ διαφόρων ἡγεμόνων, ὁ Βησσαρίων ἠγόρευσε λαμπρότατα καὶ περιπαθέστατα συνιστῶν τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἐξορμῶν πρὸς πόλεμον κατὰ τῶν ἀπίστων. Τὰ πάθη ὅμως εἶχον φθάσει εἰς τὸν κολοφῶνα, καὶ αἱ μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων διενέξε παρέλυνον πᾶσαν ἐνέργειαν, σύμπνοιαν ἀπαιτοῦσαν, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς καρδίας πεπωρωμένας ὑπὸ τοῦ μίσους. Ὁ Ἕλλην καρδινάλιος ἰκετεύων, δακρυρρόων, μάτην ἀνέμνησε τοῦ κινδύνου ⁽¹⁾. Ἀποτυχὼν, πλὴν μὴ ἀπελπίζομενος, ἦλθεν εἰς Βορματίαν, καὶ ἐξαπέστειλε πρεσβευτὰς πρὸς τοὺς περίξ ἡγεμόνας διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν· οὐδὲν δὲ κἀκεῖ κατορθώσας ἦλθεν εἰς Βιέννην, καὶ παρουσιασθεὶς τῷ αὐτοκράτορι ἐξήντηλσεν ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα πυρετώδους εὐγλωττίας, ἀναζωπυρουμένης ὑπὸ ἀκραίονος πατριωτισμοῦ, ἵνα πείσῃ τὸν Φριδερίκον Γ'. Εἰ καὶ ὅλα τὰ παρεμβληθέντα προσκόμματα ἀνυπόστατα κατέδειξε, δὲν ἠδυνήθη νὰ παρασύρῃ αὐτὸν ὑπὲρ ἀλλοτρίου πολέμου, ἀφοῦ τοσοῦτον ἦν ἀπησχολημένος περὶ τὰ ἐσωτερικά. Μετὰ διετὴ ἐν Γερμανίᾳ περιοδείαν ὁ Βησσαρίων σωματικῶς ἐξήντηλημένος, καὶ ψυχικῶς τεταραγμένος ἐπανέστρεψεν εἰς Ῥώμην ἄπρακτος.

Ὁ καρτερόψυχος πάπας μὴ ἀποθαῤῥυνθεὶς ἐξώπλισε τὸν στόλον καὶ τὸν στρατὸν, καὶ μετ' ὀλίγον ἡτοιμάσθη ν' ἀναλάβῃ τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον. Ὡσεὶ δὲ βέβαιος περὶ τῆς ἐπιτυχίας ὠνόμασε τὸν Βησσαρίωνα ἀπὸ τοῦδε πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς Βενετίαν ἵνα διευκολύνῃ τὰ κατὰ τὸν στόλον. Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ μὲν Πίος διὰ ξηρᾶς, ὁ δὲ Βησσαρίων ἐκ Βενετίας, ἐπιβαίνων τριήρεως ἰδίᾳ δαπάνῃ ναυπηγηθείσης καὶ ἐξοπλισθείσης, διηκύνοντο πρὸς τὸν Ἀγκῶνα ἵν' ἀναλάβωσι τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐκεῖ συναθροισθέντος στόλου καὶ στρατοῦ, καὶ αὐτοπροσώπως ὠδηγήσωσι τὰς χριστιανικὰς σημαίας κατὰ τῶν Τούρκων.

Ὁ κατ' ἐκείνην ὥρην κρίσιμον ὄραν ἐπισυμβῆς θάνατος τοῦ πυρετώδους Πίου ἐματταίωσε τόσα ὄνειρα, καὶ διέψευσε τόσας ἐλπίδας.

Μετὰ τὸν θάνατον Παύλου Β' (1471), ὁ Βησσαρίων καὶ αὖθις ἐπροτάθη ὑποψήφιος πάπας· περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ οὐδεμίᾳ πλέον

(1) «Tum Bessarion, lacrymabundus, ac vicem christianæ reipublicæ gemens, breviter clades omnes, nostris illatas, commemorat, imminens periculum ostendit, pacem et concordiam proponit, quo liberius et tutius, coniunctis armis et copiis ire in hostem ferocem, et recentī victoria exultantem, liceat, κλπ. (Platina).

ὕπῃρχεν ἀμφιβολία ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἤδη διεθυλλεῖτο ὡς πάπας· ἀλλ' ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκλογῆς ὁ καρδινάλιος Ὀρσίνης τῷ προέτεινεν, ὅτι ἂν τῷ ὑπέσχετο, γενόμενος πάπας, ν' ἀναγνωρίσῃ καὶ ἐπικυρώσῃ οἰκογενειακά τινα προνόμια, τῷ ἔδιδον τὴν ψῆφον καὶ αὐτὸς καὶ οἱ φίλοι του· ἐπειδὴ δὲ ὁ Βησσαρίων δὲν κατεδέχθη νὰ ἐξευτελισθῇ ἀξαγοράζων ἀνοικείως ψήφους προπετῶν καρδινάλιων.⁽¹⁾ ὁ Ὀρσίνης ὀργισθεὶς ἐχορήγησεν αὐτὰς εἰς Φραγκίσκον τῆς Ῥοβέρας, ὅστις τῷ ἐνεχείρισεν ἐνυπόγραφον χάρτην, ὅτι ἐκτὸς τῆς ζητουμένης ἐπικυρώσεως τῶν προνομίων, ἤθελε πράξει καὶ πλείοτερα ὑπὲρ αὐτοῦ. Καὶ μολταῦτα, ἡ ἀποτυχία τοῦ Βησσαρίωνος, κατὰ Ἰούβιον, ὀφείλεται κυρίως εἰς πλαστογραφίαν τοῦ συνέδρου Νικολάου Περότη, πρὸς ὃν, μετὰ τὴν ἐκλογὴν ἀνέκραξεν, « Αὐτὴ ἡ ἀπάτη, Νικόλαε, ἀφαιρεῖ ἀπὸ ἐμὲ τὴν τιάραν, ἀπὸ ἐσέ δὲ τὰ κάτεργα » ⁽²⁾!

Οὕτω δὴ ὁ Φραγκίσκος τῆς Ῥοβέρας, πρὸ μικροῦ ὑπὸ τοῦ Βησσαρίωνος χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος, καὶ ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος τῶν Ἑλασσόνων Φραγκισκανῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ διορισθεὶς, ἐξελέχθη παρ' ἐλπίδα πᾶσαν πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Σίξτος Δ'.

Ἀλλὰ καὶ οὗτος διεγειρόμενος ὑπὸ τοῦ Ἑλληνος πατριώτου, ἀνέλαβε, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν πρὸ αὐτοῦ, τὴν κατὰ τῶν Τούρκων σαυροφορίαν· ὅθεν ἀπέστειλε τὸν Βησσαρίωνα εἰς Γαλλίαν ἵνα συμβιβασθῇ τοὺς διαπληκτιζομένους Λουδοβίκον ΙΑ' καὶ Κάρολον Δοῦκα τῆς Βουργωνίας. Ὁ Λουδοβίκος, καθαρὸς καθολικὸς, ἅμα εἶδε τὸν Ἑλληνα καρδινάλιον, φέροντα, παρὰ τὰ ἔθιμα τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, γενειάδα καὶ μύστακα, ὑπὸ τῶσάυτης κατελήρθη παραφορᾶς ὥστε λαβὼν τὴν γενειάδα ἀνέκραξε· « *Barbara Græca genus retinent, quod Barbara solebant* » ⁽³⁾.

Ἀποτυχὼν ὁ Βησσαρίων ἀνεχώρησε περίλυπος ἐκ Γαλλίας, καὶ ἐν Ῥαβέννῃ φθάσας ἀπεβίωσε τὴν 19 Νοεμβρίου 1472.

Ὁ Βησσαρίων ἦν εἰς τὸ ἄκρον φιλελεήμων, καὶ μεγάλόδωρος· τὸ

⁽¹⁾ « Ille (Βησσαρίων) ut erat homo sanctissimus et intergerrimus severe admodum, et quasi jam pontificatum teneret, respondit, si ea ipsa privilegia maiestatem pontificiam et honorem sanctæ fedis continerent, omnia facturum. Indignatus Orsinus etc. (Gyraldi, de poetis sui tempor. Tom. II).

⁽²⁾ Hæc tua, Nicolæ, intempestiva sedulitas et tiaram mihi, et tibi galeam eripuit! »

⁽³⁾ Κατὰ Παπαδόπουλον Κομνηνὸν (Histor. Gymn. Patav.) ὁ Λουδοβίκος εἶπε « Græca per Ausonios lines sine lege vagantur ».

ἐπὶ τοῦ Κυριναλίου λόφου μέγαρόν του ἦτο γενικὸν καταφύγιον τῶν ἐπὶ παιδείᾳ διαπρεπόντων Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν, καθημερινῶς περὶ σπουδαίων συζητούντων ἐνώπιον τοῦ πολυβυλλήτου καρδινάλιου, πατριαρχικῶς ἐν μέσῳ καθημένου, προσεκτικῶς ἀκροωμένου, καὶ ἀνασκευάζοντος ἢ ἐπικυροῦντος τὰ λεγόμενα ⁽¹⁾. Ἦτο φιλαναγνώστης μέχρι θαύματος, καὶ συγγραφεὺς χαλκέντερος, ἔχων καὶ πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην, ἐκτιμωμένην περὶ τὰς 30,000 χρυσῶν νομισμάτων, ἣν ἐν ἔτει 1468 ἐδωρήσατο τῇ Ἑνετικῇ Γερουσίᾳ ⁽²⁾.

Ἰδίως δὲ διετέλεσεν ἐνθέρμος ὑπερασπιστὴς τῶν ἐκπατρισθέντων ὁμοεθνῶν του, ἐξ ὧν οἱ πλείους ἰδίους αὐτοῦ ἀναλώμασιν ἐσπούδασαν εἰς διάφορα τῆς Ἰταλίας πανεπιστήμια. Ἰδοὺ τι ἔγραφε πρὸς Φιλανθρωπινὸν ὁ φιλόπατρις οὗτος Ἑλλήν. « Εἰσὶ παρ' αὐτοῖς (τοῖς Ἰταλοῖς) Ἀκαδημίαι πολυτελεῖς, καὶ μαθημάτων παντοίων ἐξαίσιαι φροντιστήρια, ἐν οἷς οἱ καθ' ἡμᾶς, εἴπερ ἂν βούλοιντο, τὰ τῶν Λατίνων μαθεῖν, καί γε τῆς αὐτῶν γλώσσης μετασχεῖν, οὐ μὴν αὐτοὶ πρὸς τὸ κορυφαῖον τῆς τε Φιλοσοφίας καὶ Φιλολογίας ἀνήξουσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς τοῖς Λατίνοις ἔσονται πρὸς τὰ τοιαῦτα ὁδηγοὶ πανυπέρτατοι. Καὶ δὴ ὁ τε Χρυσολωρᾶς καὶ Γαζής, καὶ ὁ δριμύς Τραπεζούντιος, ἐν

⁽¹⁾ Bessarionis domus quasi nutrix quaedam fuit omnium, magnarum artium. Disputabant eruditi homines toto die maximis de rebus. Ipse, grandis natu, in utramque partem, cum refellendo, tum probando, respondebat. Nec enim tanta mens, nec tanta vis ingenti quotidianis quaestionibus satiari poterat; legebat ipse multum, scribebat, meditabatur. (Coresii, Dialogus de hominibus doctis).

⁽²⁾ Ἐπέγραψε δ' ἐπ' αὐτῆς: « Τῶν ἐνταῦθα ἐκκειμένων λόγων οἱ μὲν, ἐτι νέφοντι, καὶ ἄρτι πρώτης ἡμένης τῆς περὶ τὸ συγγράφειν γυμνασίας, ἐκδίδονται, μήτε τινα πω βαθμὸν ἱερωσύνης ἔχοντι, πάνυ τε τὴν ἡλικίαν ἀπαλῶς ἐτι μοι ὄντι, τῷ πρὶν μὲν τῆς Νικαίᾳς ἀρχιερεὶ γενομένῳ, νῦν δ' εἰς Καρδινάλιον τῆς ἀγίας Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τελοῦντι, τοῦνομα Βησσαρίωνι, τὸ γένος ἐκ Τραπεζούντος, ἐν Κωνσταντινουπόλει τραφέντι καὶ παιδευθέντι· οἱ δὲ καὶ ἐφίξης, τοῦ χρόνου προβαίνοντος ἐν τῇ τῆς γρίας ἐκαστοτὲ παρισταμένῳ, ὡς ὁ καιρὸς ἐδίδου, ὑπηγορεύθησαν, οἱ μὲν ἐν ἱερῷ τελοῦντός μου, οἱ δ' ἤδη καὶ γενομένου ἀρχιερέως· οἱ δὲ τελευταῖος περὶ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως, πρὸς τῇ μακρᾷ εἰς Κωνσταντῖνον τὸν δεσπότην ἐπιστολῇ, ἥδη δὲ εἰς τὸ τῶν Καρδινάλιων ἀνηγμένου ἀξιωμα· οὗς, εἰ καὶ μὴ πολὺ τοῖς ἄξιον λόγου εἰσιν, ὡς οἰκτεῖα ὁμως γεννήματα φιλοῦντες, ἐν τούτῳ αὐτοὺς τῷ βιβλίῳ πρὸς ὑπόμνησιν ἡμῶν αὐτῶν μάλλον, ἢ ἐτέρων ὠφέλειαν ἐθεθέμεθα ». (Villoison, Anecdota Graeca, Tom. II. σελ. 246). Κατάλογον τῆς πολυτίμου ταύτης βιβλιοθήκης ἐδημοσίευσεν ὁ Montfaucon (Bibliotheca Bibliothecarum). Ὁ Vilemain ἐν βίῳ Λασκάρεως ἀναφέρει, ἐτι ὁ Βησσαρίων ἐδωρήσατο τῇ βιβλιοθήκῃ ἐπὶ τῇ ὑποχρεώσει ἀποδόσεως τῇ Ἑλλάδι· ἐλευθερωμένη ποτὲ· ἀλλὰ τοῦτο ὑπ' οὐδενὸς πιστούμενον, καὶ ἐν τῇ δωρητηρίῳ ἐπιστολῇ μὴ ἀναφερόμενον, πλάσμα μάλλον ἐστὶ.

Παταβίῳ διατρίψαντες ἀρκετῶς, οἱ σοφοὶ ἀπλῶς ἐν Ἰταλίᾳ νομίζονταί τε καὶ λέγονται. Πρὸς ὧν τὸ παράδειγμα ἡμεῖς παλινოსτήσαντες ἐν Ἑνετίαις, κατὰ τὸ δυνατόν ἐπεμελήθημεν τοὺς ἀνερχομένους εἰς ἡμᾶς ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀνδρας σοφοὺς τε καὶ ἐπιστήμονας εἰς Πατάβιον, διὰ τὸ πλησίον, μεταπέμψαι, ἵνα τοῖς ἡμῶν ἀναλώμασι τὰ τῶν Λατίνων μεμαθηκότες, οὐ μὴν τῶν ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν Λατίνων διδάσκαλοι γένωνται τὸ καθ' ἑξῆς ».

Τὸ σῶμά του μεταφερθὲν ἐκ Ῥαβέννης εἰς Ῥώμην ἐτάφη πομπῶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων· κατὰ τὴν κηδεῖαν παρευρέθη καὶ ὁ πάπας, παράδειγμα οὗ ὅμοιον οὐδέποτε ἑγένετο. Κατετέθη δ' ἐντὸς μνημείου, ὅπερ ζῶν (1166) εἶχε κατασκευάσει ἐπιγράψας·

Τοῦτ' ἔτι Βησσαρίων ζῶν ἤνυσα σώματι σῆμα,

Πνεῦμα δὲ φευκείται πρὸς Θεὸν ἀθάνατον.

Τὴν παιδεῖαν καὶ τὰς ἀρετάς τοῦ Βησσαρίωνος διεκήρυξαν δι' ἰδίῳ ἐγκωμίῳ ὁ Πλατῖνας, καὶ ὁ Μιχαὴλ Ἀποστόλης· πολλοὶ δὲ ἄλλοι δὲν ἔλειψαν νὰ ἐκθειάσωσι τὴν σοφίαν αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἐχαράχθη καὶ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα·

Græcia me genuit, fovit Italis ora; galero

Roma colit; vita sum Numa, et arte Plato.

Ὁ Βάλλας λέγει περὶ τῆς κατ' ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας δεινότητος τοῦ Βησσαρίωνος· « *Latinorum Græcissimus fuit, et Græcorum Latiniissimus* »· καὶ Λαόνικος Χαλκοκονδυλῆς, ἐν μετριοπαθείᾳ πάντοτε ἐπαινῶν καὶ ψέγων, λέγει « Περὶ μὲν οὖν Βησσαρίωνος τοσόνδε ἐπιστάμενος μνεῖαν ποιήσομαι, ὥς ξυνέσει τε τῇ ἀπὸ φύσεως, πολλῶν δὴ ἐς τοῦτο εὐδοκιμούντων Ἑλλήνων, μακρῷ γενόμενος καὶ κρίνειν τε ἐρ' ὅτι ἂν γένοιτο κράτιστος δοκῶν γενέσθαι, τὰ δὲ ἐς σοφίαν τὴν Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων οὐδενὸς δεύτερος » (1).

Διετῆρει ἄπειρον σέβας πρὸς τὴν μνήμην τοῦ διδασκάλου του Γεμιστοῦ· ζῶντα τὸν ἐτίμησε διὰ τῶν σεβασμάτων του, ἀποθανόντα δὲ τὸν ὑπερησπίσθη κατὰ τῶν προσβολῶν τῶν ἀντιπάλων του. Καὶ ἐνόσω μὲν ἡ πάλῃ περιωρίζετο μεταξὺ Σχολαρίου καὶ Πλήθωνος, ὁ Βησσαρίων, εἰ καὶ ἔνθερμος τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας θιασώτης, ἀπείχε τοῦ ἀγῶνος, θεωρῶν ἴσως τὸν διδάσκαλόν του ἱκανὸν πρὸς ἀντιπαράταξιν. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Γεμιστοῦ, Θεόδωρος ὁ Γαζής

(1) Χαλκ. ιστορ. κερ. VI.

ὑπερασπιζόμενος τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν ἔγραψεν ἐν μετριοπαθείᾳ κατὰ Πλάτωνος καὶ Πλήθωνος. Ὁ Μιχαὴλ Ἀποστόλης, μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Βησσαρίωνος ἔγραψε κατὰ Γαζή καὶ Ἀριστοτέλους, ἐπισωρεύων ὁρμαθαὺς ὕβρεων κατὰ τοῦ πρώτου, καὶ τολμηρῶς ἀποφαινόμενος περὶ γεγονότων, ἅπερ σχεδὸν ἠγνόει. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Γαζής βλέπων τὴν ἐξαψὶν τῶν πνευμάτων ἀπεμακρύνθη τῆς πάλης, ὁ συμπολίτης τοῦ Ἀνδρόνικος Κάλλιστος, θεωρῶν μὲν τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπερέραν, μὴ ἀπορρίπτων ὅμως καὶ τὴν τοῦ Πλάτωνος, ἀνεσκεύασε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀποστόλη ἐντίμως, διὰ λογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ ἔν' ἀποδείξῃ ὅτι δὲν εἶχε πρόθεσιν νὰ προσβάλλῃ τὸν Βησσαρίωνα, κεκρυγμένον ὑπὲρ τοῦ πλατωνισμοῦ, ἔστειλε τὴν ἀπάντησιν τοῦ νεανίου μαθητοῦ του μετὰ τῆς ἀνασκευῆς, υποθαλλόμενος εἰς τὴν εὐθυκρισίαν τοῦ σοφοῦ καρδινάλιου, ὅστις ἀφοῦ ἐπισταμένως ἀνέγνωσεν ἀμφοτέρω, κατεδίκασε τὸν μαθητὴν του, καὶ ἐπεδοκίμασε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀνδρόνικου.

Ἀφοῦ ὅμως ὁ παράφορος Γεώργιος Τραπεζούντιος ἀναδεχθεὶς τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἀριστοτελισμοῦ πάλην, ἐδημοσίευσεν « Σύγκρισιν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους », καὶ θρασέως δι' αὐτῆς ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ἀνορθώσεως τῆς Σχολαστικῆς φιλοσοφίας, ἐπεσώρευσεν ὕβρεις ἀμέτρους κατὰ τῶν πλατωνικῶν, καὶ ἰδίως τοῦ Πλήθωνος, μετὰ τσακῦτης χολῆς, ὥστε ἀδιστακτικῶς τοὺς διεκήρυττεν ἐνόχους παντὸς ἐγκλήματος, πᾶσαν δημοσίαν συμφορὰν ἀποδίδων εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ πλατωνικοῦ συστήματος, ὁ Βησσαρίων ἀπεδύθη πλέον εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ δημοσιεύσας τὴν πολυθρύλλητον « Πρὸς τὸν συκοφαντοῦντα τὸν Πλάτωνα » ἀπάντησιν, προσεπάθησε ν' ἀποδείξῃ δι' ἀκαταμαχητῶν ἐπιχειρημάτων, ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Πλάτωνος συνάδει πρὸς τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς ἐκκλησίας. Ἡ εὐγλωττία τοῦ Βησσαρίωνος ἐπέβαλε σιωπὴν εἰς τοὺς ἀντιπάλους, καὶ δι' αὐτοῦ ὁ πλατωνισμὸς ἐκέρδησεν ἐντελῆ νίκην⁽¹⁾.

Εἰ καὶ εἰς τὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα ὁ Βησσαρίων ἀπλῶς του μνημονεύει τοῦ Πλήθωνος, καταδεικνύεται ὅμως ἔκ τινος ἐπιστολῆς⁽²⁾ ὅτι εἶχεν ἀρκούντως ποτισθῇ τὰς πολυθεϊστικὰς ιδέας τοῦ διδασκάλου

(1) Ῥόσκου, Βίος Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων (μετάφρ. Χ. Παρμενίδου) σελ. 22—3.

—Κ. Σάβα, οἱ Νεοπλατωνικοὶ τοῦ 15^{ου} αἰῶνος (Χρυσῆλ. σελ. 67).

(2) Γράφων πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ Γερμανοῦ λέγει: « Πέπυσμαι τὸν κοινὸν πατέρα τε καὶ καθηγμένον, τὸ γεῶδες πᾶν ἀποθέμενον, εἰς οὐρανὸν καὶ τὸν ἀχραιφνῆ μεταστήναι χώρον, τὸν μυρτικὸν τοῖς ὀλυμπίοις θεοῖς συγχορεύοντα ἱακχον ».

του, καὶ ἐπομένως ἀμφίβολος καθίσταται ἡ εἰς τὸν χριστιανισμὸν πίστις τοῦ περιδύξου καρδινάλιου (¹).

Συγγράμματα.

ἀ. Ἑλληνιστί.

- Λόγος περὶ ἐνώσεως.
- Δογματικὸς λόγος περὶ ἐνώσεως.
- Λόγος περὶ τῆς Φλωρεντινῆς συνόδου.
- Λόγος εἰς τὴν ἁγίαν κάραν τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου.
- Λόγος πρὸς Παῦλον Γ'.
- Πρακτικὰ τῆς ἐν Φεβρουάριᾳ συνόδου.
- Κατὰ συλλογιστικῶν κεφαλαίων Μάρκου Ἐφέσου.
- Ἀπολογία κατὰ Γρηγορίου Παλάμα, καὶ ὑπὲρ Ἰωάννου Βέκκου.
- Πρὸς Ἀλέξιον Λάσκαριν Φιλανθρωπινόν, περὶ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, καὶ περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.
- Ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς Ἑλληνας.
- Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ περὶ Ἀζύμων.
- Κατὰ Μαξίμου Πλανούδη περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.
- Πρὸς Γεμιστὸν περὶ τοῦ αὐθυποτάκτου, περὶ τοῦ μεθεκτοῦ καὶ ἀμεθέκτου, περὶ τῆς τῶν ὄντων συνωνυμίας ἢ ὁμωνυμίας, καὶ περὶ εἰμαρμένης.
- Φυσικαὶ ἀποδείξεις περὶ Θεοῦ.
- Ἐπιστολὴ πρὸς παιδαγωγὸν Θωμᾶ τοῦ Παλαιολόγου.
- Λόγος εἰς τὸν κατὰ Τούρκων στόλον.
- Ἀπαντήσεις πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν Γερμανῶν.
- Ἐπιστολὴ πρὸς Παῦλον Γ' περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφράσεως τοῦ Ἀ' Φιλιππικοῦ τοῦ Δημωσθένους.
- Ἐκθesis Χριστιανικῆς πίστεως κατὰ πασῶν αἱρέσεων.
- Περὶ πρωτείου τοῦ πάπα.
- Μομφόδια ἐπὶ τῇ θαντῇ Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου.
- Πρὸς τὰ Πλήθωνος πρὸς Ἀριστοτέλη περὶ οὐσίας.
- Περὶ τοῦ τῆς ἱερᾶς εὐχαριστίας μυστηρίου, καὶ ὡς τοῖς τοῦ Κυρίου ῥήμασι μάλιστα τελειοῦται.
- Ἐπιτομὴ ἱστοριῶν Ἀππιανοῦ, καὶ Διοδώρου.
- Παρασημειώσεις εἰς Θουκυδίδην, Ἡρόδοτον κλπ.
- Ἐπιστολὴ πρὸς Βενετοὺς περὶ ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως.

(¹) Πηγαί. Platinae Panegyricus in Bessarionem—Μιχαὴλ Ἀποστόλη Ἐγκώμιον Βεσσαριωνος—Bandini, vita Bessarionis—Niceroni, commentaria, Tom. XXI—Liliosi, Paradopolii. Historia Gymnasii Patavini—Iovii, Elogia—Volaterrani commentaria—Bzovii, Annal. Eccles. Tom. XVII—Gyraldi, dialog. poster. de poetis—Ciacconii, histor. pontif. et cardin. Tom. II—Hodii, de Græcis illustribus, lib. I, cap. V.—Boernerii, de Doctis Græcis—Bayle Dictionnaire—Brautôtome, Vie des hommes illustres—Mabillon, itiner. Italic.—Gobellinus, κλπ.

—Μονυρία ἐπὶ τῇ βασιλίσῃ Κλεόπῃ. (Miller, Bibliothèque de l'Es-curial σελ. 372).

—Ἐγκώμιον ὁσίου Βησσαρίωνος τοῦ ἐρημίτου.

—Ἐγκώμιον Τραπεζούντος.

—Ἐγκώμιον ἱσθμοῦ Πελοποννήσου.

—Παραμυθητικοὶ τρεῖς λόγοι πρὸς αὐτοκράτορα Κωνσταντινουπόλεως.

—Πρὸς Θεόδωρον Γαζήν, περὶ τοῦ κατὰ Πλάτωνος συγγράμματος τοῦ Τραπεζουντίου.

—Εἰ ἡ φύσις καὶ ἡ τέχνη βουλεύονται ἢ οὐ.

—Ἰαμβικὸν ἐπίγραμμα εἰς Θεόδωρον πρῶτην σύζυγον Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.

—Ὀμιλία ἐν τῇ κοιμήσει τοῦ ὁσίου Μακαρίου τοῦ Κορωνᾶ.

—Περὶ τῶν ἐμφορομένων τῇ θείᾳ εὐχῇ ρημάτων.

—Ἐπιτελείουσι ὁμιλίας παρούσης τῆς τῶν ὁρθοδόξων συνάξεως καὶ πολ-λῶν τῆς συγκλήτου καὶ πολιτείας.

—Δίξφοροι ἐπιστολαὶ πρὸς—Γεώργιον Γεμιστόν—Φιλανθρωπινόν—Γεννά-διον Σχολάριον—Θεόδωρον Γαζήν—Παλαιολόγους—Μηχαὴλ Ἀποστόλην—

Ἀνδρόνικον Κάλλιστον—Υἱοὺς Γεμιστοῦ—Ἀμμουτζήν—Θεόδωρον Πορφυρο-

γέννητον—Παῦλον Σοφριανόν—Διμήτριον Πεπαγωμένον—Νικόλαον Σεκου-

δίνον—Νικηφόρον Χιλάν—Διονύσιον ἱερομόναχον—Ἰωάννην Νομοφύλακα τὸν

Εὐγενικόν—Μαθαῖον καὶ Ἰσίδωρον ἱερομόναχους—Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον—

Γρηγόριον πρωτοσύγγelon κλπ.

6'. Λατινιστί.

—Adversus Calumniatorem Platonis libri V, et liber de natura et arte adversus Georgium Trapezuntium. Romæ 1469.

—Correctio librorum Platonis de Legibus Georgio Trapezuntio in-terprete. (ἐξεδόθησαν μετὰ τοῦ ἀνωτέρω παρ' Ἀλδῷ 1502).

—Declaratio aliquorum, quæ in oratione dogmatica continentur.

—De processione spiritus S. et de errore paschalis.

—In illud Ioannis: Si cum volo manere. (ἐξεδόθη ὑπὸ Βρασιλιάν 1532).

—Latina versio Basilii Magni in illud: Attende tibi ipsi.

—Libri quatuor Xenophontis de dictis et factis Socratis. 1516.

—Aristotelis Metaphysicorum libri XIV (Parisiis 1516).

—Theophrasti Metaphysica.

—Epistolæ et orationes de bello Turcis inferendo. Parisiis 1471: (Μεταφράσεις ἰταλικῇ ἐτυπώθη ταῦτ' ἔτος).

—Ad dicta Plethonis in Aristotelis de substantia scriptum.

Ἐπιστολαὶ πρὸς Χριστόφορον Μόρον, Φραγκίσκον Βάρβαρον, Πάπαν Πίον, Μαρσίλιον Φικίνον, Ἀββᾶν Βησσαρίωνα (!), Γουλιέλμον Φιχέτον κλπ.

(!) Πρόσφυξ Κωνσταντινουπολίτης εἰς Νεάπολιν, προχειρισθεὶς ἀββᾶς τοῦ τάγμα-τος τῶν Βενεδικτίνων.

Ἰσίδωρος.

Ἐγεννήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος ἐν Πελοποννήσῳ (1)· περὶ τὸ 1435 ἐλλθὼν εἰς Ῥώμην ἐδέχθη εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ πάπα Εὐγενίου Δ', καὶ ὑπ' αὐτοῦ συστηθεὶς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Παλαιολόγον, καὶ Ἰωσήφ πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Κιέβου, καὶ μητροπολίτης τῆς Ῥωσικῆς ἐκκλησίας. Ὁ αὐτοκράτωρ διατεθειμένος ἵνα λάβῃ μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ πάπα προτεινομένην σύνοδον ἔστειλε τὸν Ἰσίδωρον εἰς Μόσχαν ὅπως συνοδεύσῃ τὸν μέγαν δούκα τῆς Ῥωσσίας, καὶ διαθέσῃ τὸν κλῆρον εἰς παραδοχὴν τῆς μελετωμένης ἐνώσεως. Δεχθεὶς εὐμενέστατα ὑπὸ Βασιλείου Δ' ἀνεχώρησε τὴν 8 Σεπτεμβρίου 1437 μετὰ πολλῶν Ῥώσων δι' Ἰταλίαν, καὶ τὴν 18 Αὐγούστου 1438 ἔφθασεν εἰς Φερβάραν, ὅπου τόσον ἀνυπομόνως περιεμένετο ὑπὸ τοῦ πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Κατὰ τὰς ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του γενομένας συνεδριάσεις εἶχεν ἀφελῇ ἐδρα κενὴ δι' αὐτόν. Ὁ Ἰσίδωρος καὶ ὁ Βησσαρίων εἰργάσθησαν ἐνζήλως πρὸς ἐνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν· καὶ ἅμα ὑπεγράφη τὸ τῆς ἐνώσεως ψήφισμα, ὃ Ἰσίδωρος ἔλαβεν εἰς ἀμοιβὴν τῶν πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν αἰλὴν ἐκδουλεύσεών του πῖλον καρδιναλίου (6 Σεπτεμβρίου 1439). Μὲ τίτλον ἀποστολικοῦ Λεγάτου ἀπῆλθεν ἐκ Φλωρεντίας ὁ Ἰσίδωρος, καὶ διελθὼν τὴν Δαλματίαν, Κροατίαν, ἔγραψεν ἐκ Βούδας πρὸς τοὺς ἐν Λιθουανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ὀρθοδόξους ἀγγέλλων τὴν ἐνωσιν· σπεύδων μετέβη εἰς Κιέβον, καὶ τῷ 1440 φθὰς εἰς Μόσχαν ἐνεχείρισε τῷ μεγάλῳ δούκῃ τῆς Ῥωσσίας τὴν ἐπιστολὰς τοῦ πάπα· ἀλλ' ὁ Βασίλειος μετὰ τοῦ Ῥωστικοῦ κλήρου κατεδίκασε τὸ νόθον ἐκεῖνο ψήφισμα, καὶ ὁ Ἰσίδωρος συλληφθεὶς ἐγκαθέρχθη εἰς μοναστήριον, μέχρις οὗ μετανόησας ἀποκηρύξῃ τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐλὴν· δραπετεύσας δ' ἐκεῖθεν κατέφυγεν εἰς Ῥώμην, καὶ ὁ Βασίλειος μετὰ τῶν Ῥώσων ἐπισκόπων ὠνόμασε τὸν Ἰωάνν. μητροπολίτην τῆς Ῥωσικῆς ἐκκλησίας, πέμψας καὶ πρέσβυν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα

(1) Τινὲς λέγουσιν ὅτι ὁ Ἰσίδωρος ἦτο Θεσσαλονικεὺς, καὶ ἄλλοι Βυζάντιος. Ὁ Ὅσιος ὅμως, ἐπὶ τῇ βάσει συγχρόνων μαρτυριῶν ἰσχυρίζεται, ὅτι ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐμαθήτευσε μετὰ Βησσαρίωνος παρὰ τῷ κλεινῷ Πλήθωνι. «Fuisse Græcum ex Peloponneso, fidem facit certissimam Io. Gobellinus, ejusdem ævi scriptor, in Commentariis Pii II, nec dubium, quim æque ac Bessarione Plethonis schola Peloponnesia prodierit». Hodii, De Græcis illustribus. Londini 1742, σελ. 178.

παρχπονεβή εις τὸν αὐτοκράτορα διὰ τὸν διορισμὸν τοῦ λατινόβρα-
νο· Ἰσιδώρου.

Ἐπειδὴ δὲ μεγάλαι δυσχέρειαι ἀνεφάνησαν ἐν Βυζαντίῳ πρὸς ἐπι-
τέλεισιν τῆς ἐνώσεως, ὁ Ἰσιδωρος, φημιζόμενος τότε διὰ τὴν μάθησιν
καὶ τὴν εὐγλωττίαν του, ἅμα φθὰς εἰς Ῥώμην ἐστάλη εἰς Κωνσταν-
τινούπολιν (1451), ἵνα παραπείσῃ τὸν ἐξαναστάντα κληρον πρὸς πα-
ραδοχὴν τῆς ψευδοσυνόδου. Ἐλθὼν ὑπεδέχθη καλῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ
Κωνσταντίνου Παλαιολόγου· οὐδὲν δὲ κατορθώσας διέμεινεν ἐκεῖ μέχρι
τῆς ἀλώσεως, δὲ ἐνδυθεὶς πενιχρὰ ἐνδύματα μετέβη εἰς Πέραν· ἀλλ'
αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπωλήθη ὡς δούλος, ἀντὶ πεντή-
κοντα δουκάτων· ὕστερον μετέβη εἰς Ἀσίαν ἐπὶ τουρκικῆς γαλέρας,
προσποιούμενος ὅτι ἐζήτει πρὸς ἐξαγορὰν τὰ κατὰ τὴν ἄλωσιν αἰχμα-
λωτισθέντα τέκνα του· ἐκεῖθεν δ' ἦλθεν εἰς Χίον, Πελοπόννησον, καὶ
Κρήτην, ὅθεν μετὰ πολλὰς κακουχίας ἔφθασεν αἰσίως εἰς Ῥώμην ⁽¹⁾.
Πρὸς ἀμοιβὴν τῶν βασιλέων, καὶ τῶν εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτὴν ὑπη-
ρεσιῶν του ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Πατριάρχης Κωνσταντινουπό-
λεως. Ἀποβιώσας ἐξ ἀποπληξίας τῷ 1464 εἰς Ῥώμην, ἐτάφη ἐν τῇ
ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, « ἀφοῦ, ὡς λέγει ὁ Καραμζίνος, καθ'
ὅλον τὸν βίον του ἐκλαυσε τὴν καταστροφὴν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτο-
κρατορίας, τῆς προσφιλοῦς πατρίδος του, πρὸς σωτηρίαν τῆς ὁποίας
ἐθύσασε τὴν ἀγνότητα τῆς πίστεως τῶν πατέρων του » ⁽²⁾.

Ὁ Ἰσιδωρος ἔγραψε λατινιστὶ περιπαθεστάτην ἐγκύκλιον πρὸς
ὅλους τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως, ἐξορκίζων ἵνα ἐξοπλισθῶσι κατὰ
τοῦ Μωάμεθ, προδρόμου τοῦ ἀντιχρίστου, καὶ υἱοῦ τοῦ Σατανα ⁽³⁾.

Θεόδωρος Γαζής.

Ἐγεννήθη εἰς Θεσσαλονίκην περὶ τὸ 1370· μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν

⁽¹⁾ Ὁ Αἰνείας Σίλβιος λέγει, ὅτι ὁ Ἰσιδωρος μετὰ τὴν ἄλωσιν, εὗρων μεταξὺ τῶν νεκρῶν ἀνθρώπων τοῦ αὐτοῦ ἀναστήματος ἐνέδυσεν αὐτὸν τὴν στολὴν τοῦ καρδινάλιου· τοῦτου δὲ οἱ Τούρκοι ἀποκόψαντες τὴν κεφαλὴν ἔγαγον ἐν θριάμβῳ κεκαλυμμένῃ διὰ τοῦ ἐρυθροῦ πύλου.

⁽²⁾ Hodii, De Græcis illustribus.—Gregory, Vie d'Isidore (Supplément de la Biographie Universelle, Tom. 67. σελ. 376).—Karamsin, Histoire de l'Empire de Russie, trad. par Thomas. Paris, 1820. Tom. V. σελ. 438, καὶ 502.

⁽³⁾ Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Rainald (Annales Eccles. Tom. XVIII N° 5)· ἀρχεῖται δ' ὡς ἑξῆς· « Audite omnes gentes; auribus percipite, qui habitatis orbem . . . universi quoque reges et principes christocolæ ac universus domini populus cum religionis cunctis, audite! »

Τούρκων ἄλλωτιν τῆς πατρίδος του (1429) ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν, καὶ διδασκόμενος τὴν λατινικὴν ὑπὸ Βικτωρίνου τοῦ ἐκ Φέλτρης, ἐχρημάτισεν ὁ μᾶλλον συντελέσας πρὸς διάδοσιν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ, ὅπου ὀλίγα ἔτη πρὸ αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς, εἶχε φυτεύσει τὰς πρώτας αὐτῶν ρίζας.

Ὁ Γαζής διδάσας τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Σιένη τῆς Τοσκάνης, προσεκλήθη εἰς Φερόαραν ὑπὸ τοῦ δουκὸς Ἡρακλέους, ὡς καθηγητὴς εἰς τὸ ἀρτισύστατον Γυμνάσιον τῆς πόλεως ταύτης· μετὰ τοσούτου δὲ χρότου καὶ ἐπιτυχίας ἐδίδασκεν, ὥστε, ὅτε ὕστερον ἀπῆλθεν, εἶμιον κατέστη, ἵνα πᾶς πεπαιδευμένος διερχόμενος τῆς οἰκίας, ἐν ἣ κατώκει ὁ Ἕλλην καθηγητὴς, ἀποκαλύπτῃ τὴν κεφαλὴν μετ' εὐλαθείας.

Ἐν ἔτει 1455 προσκληθεὶς εἰς Ῥώμην ὑπὸ πάπα Νικολάου Ε', ἠσχολήθη εἰς μεταφράσεις διαφόρων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ἰδίως τοῦ Θεοφράστου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὁ ἐκεῖσε διατρίβων Τραπεζούντιος εἶχε πρότερον μεταφράσει ἐπιπολαίως τὰ Προβλήματα τοῦ φιλοσόφου τῶν Σταγείρων· ἀλλ' ἡ μετάφρασις τοῦ Γαζῆ κατέδειξε τὰς ἀσχημίας αὐτῆς, καὶ διήγειρε τὸ μῖσος τοῦ ὀξυγόλου Τραπεζούντιου, ὅστις ἀδυνατῶν νὰ παλαίσῃ πρὸς μαχητὴν, ἔχοντα ἐκτὸς τοῦ δώρου συστηματικωτέρας παιδείας, καὶ τὸ προτέρημα μεγάλης εὐνοίας τοῦ πάπα καὶ τοῦ παντοδυνάμου Βησσαρίωνος, ἀνέβαλλεν ἐς ἄλλοτε τὸν κατὰ τοῦ Γαζῆ πόλεμον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικολάου Ε', ὁ Γαζής μετέβη μετὰ τοῦ Βησσαρίωνος παρ' Ἀλφόνσῳ βασιλεῖ τῆς Νεαπόλεως. Θανόντος δὲ καὶ αὐτοῦ, μετὰ δύο ἔτη ἐπέστρεψεν εἰς Ῥώμην, ἐνῶα ὁ πάπας Σίξτος τῇ προσέφερεν ἡμερίαν τινα εἰς Καλαυρίαν, ἀποφέρουσαν ἱκανὸν εἰσόδημα· ἀλλ' ὁ Γαζής προτίμησε νὰ μείνῃ ἐν Ῥώμῃ μᾶλλον ἢ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἡμερίαν του. Ἠναγκάσθη ὅμως μετ' οὐ πολὺ ν' ἀναχωρήσῃ καὶ ἐκ Ῥώμης, διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν· μεταφράσας λατινιστὴ τὴν περὶ Ζώων ἱστορίαν τοῦ Ἀριστοτέλους μετὰ τοσαύτης γλαφυρότητας, ὅση ἐπεκράτει καὶ εἰς τὸ πρωτότυπον, καὶ χρυσοδέσας ἐν ἀντίγραφον αὐτῆς προσέφερε δῶρον μετ' ἀφιερωτικῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ῥηθέντα πάπαν, ἐλπίζων ὅτι καὶ ἐκεῖνος πλουσίως ἤθελε τὸν φιλοδωρήσει· ἀλλ' ὁ Σίξτος ἠρέεσθη νὰ ἐρωτήσῃ μόνον πόσον ἐδᾶπάνησεν ὅπως χρυσοδέσῃ αὐτὸ, καὶ τοῦ Γαζῆ ἀποκριθέντος τετρακάσια χρυσᾶ, ὁ πάπας διέταξε παραχρῆμα νὰ τῷ πληρωθῶσι κατ' ἄλλους δ' ἔλαβε μόνον πεντήκοντα χρυσοῦς, οὕς ἐρόντηεν εἰς τὸν Τίβεριν,

Ἡ ἀχάριστος αὕτη γλίσχρότης ἐξηρέθισε τὸν Γαζήν, ὅστις εἶπε τότε,
 « Ἄς φύγωμεν ἐντεῦθεν, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἀριστος σίτος εἶναι ῥυπαρὸς
 εἰς τὰς ῥίνας τῶν παχέων ὄνων » (¹).

Καὶ κατέλειπεν οὕτω τὴν Ῥώμην, εἰς τοσαύτην ὁμῶς ἔνδειαν, ὥστε
 ἤθελεν ἀποθάνει πραγματικῶς τῆς πείνης, εἰμὴ τὸν συνέτρεχεν ὁ
 ἡγεμὼν τῆς Φεῤῥάρας, Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἑσττης, προσκαλὼν αὐτὸν ἐκεῖ.

Διατρίψας δ' αὖθις ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν πόλιν ταύτην μετέβη εἰς τὴν
 ἐφημερίαν αὐτοῦ ἐν Βρουτίοις, καὶ ἐκεῖ ἀπεβίωσεν ὑπερεκατονταετής
 (1478, ἢ 1484) (²).

Τὸν Γαζήν ἐπῆνεσαν οἱ Φίλελφος, Κάρβων, Λαῖτος, Σκάλας, Βάρ-
 θαρρος, Σαβέλλικος, Κρίντος, Παῤῥάσιος, Ἀλδος, Ἐρασμος, Βουδαῖος,
 καὶ ἄλλοι τότε σοφοὶ τῆς Εὐρώπης (³).

Ἀγγελος δ' ὁ Πολιτιανὸς ἐποίησεν αὐτῷ τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον

Κεῖτο μέγας ποτὶ ἀγὼν Γαζῇ Θεοδώρῳ ἀμφὶ
 Μούσαις τ' Αὐσονίαις, ἧδ' Ἑλικωνιάσι·
 Ταῖς μὲν γὰρ γενεὴν, ταῖς δ' αὖ θρεπτήρι' ὤφειλεν,
 Ἑλλὰς γὰρ τέκε τὸν γ', Αὐσονίη δ' ἔτραφεν,
 Ἴσον δ' ἀμφοτέρων σοφίη, γλώττη τ' ἐκέκαστο.
 Τόν, οὗτ' αὐτὸς ζῶν, οὗτ' ἄρ' ἔκρινε θανών,
 Ἀλλὰ καὶ Ἰταλίας μεγάλη ἐπι Ἑλλάδι κείσθαι
 Ἐΐλετο, ὄφρα κλέος ξυνὸν ᾗ ἀμφοτέραις (⁴).

Συγγράμματα.

— Γραμματικὴ Ἑλληνική. (ἐτυπώθη ἐν Παρίσις 1546, Φλωρεντία 1520,
 Βενετία 1525, Βασιλεῖα 1522, 1529, 1554, πλειστάκις ἐκδοθεῖσα ἐν Βενετία.
 Νεώφυτος ὁ Κουσκοκαλυβίτης ἔγραψε χιλιοσέλιδον ὑπόμνημα εἰς ταύτην).

— Περὶ μηνῶν. (συνεξεδόθη τῇ γραμματικῇ καὶ ὕστερον ὑπὸ Πεταβίου ἐν
 Οὐρανολογίῳ, καὶ Γρονοβίου ἐν Θησαυρῷ Ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων).

— Περὶ ἀρχαιογονίας Τούρκων. (συνεξεδόθη τῇ ἱστορίᾳ Χαλκοκονδύλου ἐν
 Βασιλείᾳ 1556 μετὰ Λατινικῆς μεταφράσεως Καστελόνου καὶ τῷ 1653
 ἐν Σαμμίτικῳ μετ' ἑτέρας Λατινικῆς μεταφράσεως Ἀλλατίου).

— Παράφρασις Βατραχομουχίας Ὀμήρου. (ἐξεδόθη ὑπὸ Φοντάνη).

(¹) « Effugere hinc lubet, postquam optimæ segetes in olfactu præpin-
 guibus asinis sordescunt ».

(²) Ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ παρὰ πάντων ὁμῶς ὁμολογεῖται, καὶ
 ἴδια τοῦ Πολιτιανοῦ, ὅτι ἐτάφη ἐν Καλαυρίᾳ.

(³) Iovii, Elogia—Podius lib. I, cap. III.—Gyraldi, dialog. de poetis temp.
 —Pier. Veleriani, de infelicitate litteratorum, 70.—Boernerus—Boisson-
 nade (Biogr. Univ).

(⁴) Miscellanea cap. XC.

—Παράφρασις Ἰλιάδος Ὁμήρου. (ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Κυπρίου Νικολάου Θη-
σέως, Φλωρεντία 1812, παρὰ Νικ. Κάρλη).

—Περὶ Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος.

—Περὶ ἔκουσίου καὶ ἀκουσίου.

—Ὑπομνήματα εἰς Φιλόστρατον.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Δημήτριον Σγουρόπουλον—Ἀνδρόνικον τὸν Κάλισταν—
Βησσαρίωνα—Φίλεφον—Ἀνδρόνικον καὶ Δημήτριον τοὺς ἀδελφούς του—
Παῦλον Κορτέστιν—Δημήτριον Χαλκοκονδύλτην κλπ. (¹).

—Habentur hoc volumine hæc, Theodoro Gaza interprete. Aristoteli de natura animalium lib. IX, fol. 4—56. Eiusdem de partibus animalium libri III, 56—79. Eiusdem de generatione animalium lib. V. 79—108. Theophrasti de historia plantarum lib. IX, 109—156. et decimi principium duntaxat. Eiusdem de causis plantarum lib. VI. 157—204. Aristotelis problemata in duas de quaträginta sectiones etc. 205—256. Alexāndri Aphrodisiēsis problemata duobus libris nū unquā āte ἱpressa eodē Theodoro Gazæ ἱterprete. 256—73). Venetiis, mense Martio MDIII· εἰς φύλλον. (Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ τῶν Λατινικῶν μεταφράσεων τοῦ Γαζῆ εὑρηνται καὶ τέσσαρα γλωσσάρια τῶν εἰς Ἀριστοτέλη καὶ Θεόφραστον ἑλληνικῶν λέξεων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συνταχθέντα. Ἀνετυπώθη παρὰ τῷ αὐτῷ Ἀλδῶ τῷ 1513, προταχθείσης καὶ μακρᾶς ἐπιστολῆς Γαζῆ πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον Ε'. Πρότερον ἐξεδόθη παρὰ τῷ Ἀλδῶ ἐν 1498 ἡ Λατινικὴ μετάφρασις ἐξ βιβλίων τῆς ἱστορίας τῶν Φυτῶν τοῦ Θεοφράστου, καὶ ἡ τῶν προβλημάτων Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀφροδισιεύς 1499).

—Aeliani de instrumentis aciebus librum.

—Dionysii Halicarnassei, de oratione nuptiali, et natalitia præcepta.

—Chrysostomi de incomprehensibus dei natura hominū V.

—Aphorismi Hippocratis.

Μετάφρασεν ἀπὸ τοῦ Λατινικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικόν—Κικέρωνος Κἀτωνα Πρὸςδύτερον ἢ περὶ Γῆρας, τυπωθέντα ἐν Φλωρεντία 1507, Ἐνετίησιν 1549 καὶ 1523, ἐν Βασιλεῖα 1520, 1524, καὶ 1525, ἐν Λουγδούνῳ 1536, 1540, 1549, ἐν Παρισίοις 1566, ἐν Ἰγγολστάδῃ 1596. Εἰς τὸν Γαζῆν δὲ κατὰ λάθος ἀπεδόθη ἡ ὑπὸ Μαξίμου Πλανούδη μετάφρασις τοῦ Ὀνείρου τοῦ Σκηπίωνος συνεκδοθεῖσα τῷ ἀνωτέρῳ, ὡς μετάφρασις τοῦ Γαζῆ—Προσέτι μετάφρασις τῆν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον ἐπιστολὴν τοῦ Πάπα Νικολάου Ε', καὶ τὰ περὶ λουτρῶν τῆς Ἰταλίας δύο βιβλία τοῦ Σαβοναρόλα (²).

(¹) Ἐκ τούτων ἐδημοσίευσέ τινας ὁ Βουατονάδης, Anecdota Græca, Tom. V, σελ. 402—49.

(²) Ὁ Γαζῆς φαίνεται λατινοφρονῶν «Ἐγώ, ἔγραφε πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀδελφούς του Ἀνδρόνικον καὶ Δημήτριον, θαυμάζω τί δὴ παθόντες οἱ ἡμέτεροι σώζειν μὲν τὰς ἐμῶν πόλεις ἀπρονοήτως ἔχουσι, θεολογούντες δὲ καὶ διαφερόμενοι Ἰταλοῖς πάντα τὸν χρόνον διατελοῦσι, καὶ ταῦτα ὑπὲρ δόγματος, οὗ χάριν ἅμωρ συνελθόντα τὰ μέρη καὶ διαλεξάμενα ἱκανῶς διετάξαντο, ὅτι χρὴ λέγειν καὶ δοξάζειν.»

Γεώργιος Τραπεζούντιος.

Γεννήθη τῷ 1396 εἰς Χάνδακκ τῆς Κρήτης ἐκ γονέων Τραπεζούντιων. Ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν (1430), προσκλήσει τοῦ περιφανοῦς γερουσιαστοῦ Φραγκίσκου Βαρβάρου, ἐδιδάχθη τὴν Λατινικὴν ὑπὸ Βικτωρίνου τοῦ ἐκ Φέλτρης καὶ τοῦ Βερωναίου Γουαρίνη. Διδάξας ἐπ' ὀλίγον τὴν Ἑλληνικὴν ἐν Βικεντία, μετέβη ὕστερον εἰς Βενετίαν, προσκληθεὶς ὡς καθηγητῆς τῆς Ἑλληνικῆς εἰς διαδοχὴν τοῦ Φιλέλφου. Ἐδίδαξε μετὰ μεγάλῃς φήμης, καὶ τὸ ὄνομά του ἐθρυλλήθη καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν. Ὁ πάπας Εὐγένιος προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Ῥώμην, καὶ τὸν διώρισε γραμματέα του. Ἐδίδαξε δὲ κακεὶ τὴν φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν⁽¹⁾. Ἰταλοὶ, Γάλλοι, Γερμανοὶ, Ἰσπανοὶ συνέρρεον πρὸς ἀκρόασιν, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡ φήμη τοῦ Τραπεζούντιου, ὡς καθηγητοῦ καὶ συγγραφέως, ὁσημέραι ἐμεγεθύνετο. Ἀποθανόντος τοῦ Εὐγενίου ἀπήλαυσεν ὁ Γεώργιος τῆς αὐτῆς εὐνοίας καὶ παρὰ τῷ διαδόχῳ πάπᾳ Νικολάῳ Ε', ὅστις τῷ ἀνέθεσε τὴν εἰς τὸ Λατινικὸν μετάφρασιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων. Περὶ τὸ 1450 ὁ Βάλλας ἀνέλαβε δημοσίᾳ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Κιντιλιανοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ Τραπεζούντιος ἀδίκως διέσυρεν⁽²⁾ ἡ φιλολογικὴ διένεξις ἐφθασεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε ὁ Γεώργιος ἠναγκάσθη νὰ παύσῃ τὰς δημοσίους παραδόσεις. Ἐκτοτε ἡ φήμη του ἤρξατο ἐκπίπτουσα, καὶ ἡ ἐπίθεσις τοῦ Γαζή συνετέλεσε πρὸς παντελῇ καταστροφὴν αὐτῆς. Ταύτοχρόνως δὲ παρετηρήθη, ὅτι ὁ Τραπεζούντιος, πρὸς ὃν, ὡς ἐρρέθη, ὁ πάπας εἶχεν ἀναθέσει τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, δὲν ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτοῦ μεταφράζων ἐπιπολαίως παρέλειπεν ὁλοκλήρους σελίδας, καὶ πολλάκις βιβλία⁽³⁾ ἡ δὲ ἀμέλεια αὕτη ἀπέδιδετο εἰς ὑπερβολικὴν βίαν, καὶ ἡ βία εἰς ζῆλον, ἥκιστα ἐντιμὸν, ταχείας ἀποπερατώσεως τῆς μεταφράσεως πρὸς πληρωμὴν τῆς ταχθείσης ἀμοιβῆς. Οὕτως ἐπιπολαίως μετέφρασε τὴν Εὐαγγελικὴν Παρασκευὴν τοῦ Εὐσεβίου, ὥστε ὁ Βίγερὸς λέγει « ὅτι ὁ Τραπεζούντιος ἐκλείψε τὸν Εὐσεβίον ἀπὸ τοῦ Εὐσεβίου, καὶ ἐν τῇ μεταφράσει μᾶλλον ἔχομεν τὸν Τραπεζούντιον, ἢ τὸν Εὐσεβίον »⁽⁴⁾. Ἡ μετά-

(1) « G. Trapezuntius, bonus sane rhetor, aliquot annos populo Romano utilissimam operam praeiuit, et docuit cum multis, tum etiam multa scriptis de artificio dicendi. » (Cortesius, Dialog. de doctis homin.).

(2) « Georgium suo ex sensu vultum Eusebio, speciemque suasse, ut ab eo Trapezuntius verius, quam Eusebius haberemus. »

φρασίς τοῦ Θησκυροῦ τοῦ Κυρίλλου πληροῦται κενῶν, μεταθέσεων, καὶ παντοειδῶν σφαλμάτων, ὡς τὸ ἀπέδειξεν ὁ ὕστερον ἐργασθεὶς ἐπὶ τοῦ πατρὸς τούτου Βουλκάνιος· καὶ ὁ Βησσαρίων εἶπε περὶ τῆς μεταφράσεως τῶν Νόμων τοῦ Πλάτωνος « Ἐάν τις εἶχε καιρὸν νὰ συγκρίνῃ τὴν μετάφρασιν τῷ πρωτοτύπῳ, θὰ εὑρίσκε τόσα λάθη, ὅσαι καὶ αἱ λέξεις ».

Ἡ δυσαρέσκεια τοῦ πάπα ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ὁ Γεώργιος ὑπεχρέωθη ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς Ῥώμης (1453). Κατέφυγεν εἰς Νεάπολιν μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του, ἐνθ' ἀθλίως καὶ ἐν καθημεριναῖς στερήσεσιν ἔζη, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ⁽¹⁾. Φραγκίσκος Φίλιεφρος, φίλος τοῦ Τραπεζούντιου ἰδὼν τὴν δυστυχίαν του, ἐπιστρέψας εἰς Ῥώμην ἐμεσίτευσε παρὰ τῷ πάπα ὑπὲρ τοῦ ἀθλίου ἐκείνου, ὅστις ἀνακληθεὶς ἀνέλαβε τὴν προτέραν θέσιν του⁽²⁾.

Ἐν ἔτει 1464 ὁ Τραπεζούντιος μετέβη εἰς Κρήτην, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βυζάντιον· κατὰ τὸν πλοῦν δὲ παθὼν ὑπὸ κληδῶνος, καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ῥώμην ἔγραψε τὸ μαρτύριον Ἀγίου Ἀνδρέου τοῦ Χίου, τῇ ἀντιλήψει τοῦ ὁποίου ἐσώθη.

Ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ τῷ 1486, ἢ τῷ 1485, κατὰ Πετράβιον, Λαμβέκιον, κλπ. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη τὸ ἑξῆς ἐπιτύμβιον·

*Hac urna Trapezuntii quiescunt
Georgii ossa, parum Diis amici,
Quod acri, et nimium procaci lingua
Platomem, superis parem, petivit.*

Ἐγκατέλιπεν υἱόν, Ἀνδρέαν, γράψαντα τὰ προλεγόμενα τῆς ἐν Βενετίᾳ τῷ 1528 ἐκδόσεως τῆς ὑπὸ τοῦ πατρὸς του γενομένης μεταφράσεως τοῦ Πτολεμαίου⁽³⁾.

(1) « Senex, ægrotus, magno laborum numero et paupertate oppressus. — Sed si autoritate non persuasero, Græcus a Græcis, Cretensis a Thracibus aut a Scythiis, voluptatis inimicus a voluptatis amicis, veritatis filius a falsitatis parentibus, tenuis a locupletibus amicis, privatus a summa dignitate, notatus, oppugnatus ». Compar. Plat. et Aristot. Lib. III, cap. 18, 19.

(2) Rosmini, Vita di Francesco Filelfo, Tom. III, σελ. 128.

(3) Εἶχε καὶ ἀδελφόν, ὅστις ἔλθων εἰς Ἱταλίαν ἵνα γίνῃ μοναχός, ἐν μεγάλῃ πενίᾳ ἐνελεύθησε· περὶ τούτου λέγει ὁ Γεώργιος ἀπαντῶν πρὸς Γουαρίνον. « Fratrem habuisse me multi sciunt; is clericorum spe illectus a Creta abiit invito patre, ut Romam iret; venit ad me priusquam Romam isset, hoc quoque multi. Discedendi pecunias tenuis ego conferre ad iter non potui; fraterna charitate motus nonnullos codices græcos dedi, quos ut venderet Ferrariam

Ὁ Τραπεζούντιος ἐπὶνέθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων του διὰ τὴν μεγάλην παιδείαν του· καὶ τῷντι ἐγένετο πολυμαθὴς καὶ ἀκάματος συγγραφεὺς, ἀναγκάζομενος ὅμως ἔνεκα τῶν μεγάλων ἀναγκῶν τῆς οἰκογενείας του νὰ μὴ διδῇ εἰς πάσας τὰς συγγραφάς του τὴν δέουσαν προσοχὴν. Κατηγορεῖται πρὸ πάντων διὰ τὸ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του τρυχὺ καὶ λοιδόρον ὕφος· διὸ καὶ ἐπέσυρε τὴν κατακρίσιν τῶν συγχρόνων, καὶ ἐπὶ πολὺ διετέλεσεν ὑβρίζων καὶ ἀνθυβριζόμενος. Πικρῶς δ' ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ ἀνώνυμός τις (πιθανῶς ὁ Μεγαλὸς Ἀποστόλης) ἐπικρίνας δριμύως τὰ εἰς Πτολεμαῖον ὑπομνήματα τοῦ Τραπεζούντιου· ἢ πρὸς τὴν ὑβριστικὴν ταύτην ἐπιστολὴν ἀπάντησις του φαίνεται ὑποσωσὺν μετρωτέρᾳ καὶ κατὰ τὰς λαιδορίας μὴ ἰσοσταθμιζούσᾳ (1).

Ἐκτὸς τῶν Πλατωνικῶν, τοῦ Γαζῆ, καὶ Βάλλα, ὁ Τραπεζούντιος περιεπλέχθη καὶ εἰς σπουδαίας ἐξιδας πρὸς Γουαρίνον τὸν Βερωνάϊον. Εἰς τὸ προοίμιον τῆς ῥητορικῆς του ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ, ὅστις μετ' ὀλίγον ὑπὸ τὸ πλαστώνυμον τοῦ Ἀνδρέου Ἀγαζόνη ἀπήντησεν· ὁ Τραπεζούντιος ἀνταπήντησε μετὰ τῆς συνήθους πικρίας^(*), καὶ ὁ δυστυχὴς Γουαρίνης ἀδυνατῶν ἵνα παλαίσῃ πρὸς τόσον ἀθυρόστομον ἐντίπαλον ἐζήτησε συνδιαλλαγὴν⁽²⁾.

iter faciens venit ad Guarinum qui minimo pretio adolescenti libros eripuit, ad ideo mendicare per alienas urbes putat cum, qui eodem ipso anno diem suum obijt». (Rosmini, Vita di Guarino Veronese).

Ἡ θανάτηρ τοῦ Ἀνδρέου ἔλαβε σύζυγον τὸν Ῥωμαῖον ποιητὴν Φαῦστον Μαγδα-
ληνήν, φανευθέντα ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Καρόλου.

(¹) Fabricii, Bibliotheca, XII, σελ. 177—8.

(⁸) Χάρην παρεργάζας παρεργόμεθα τὴν ἐξῆς περιουσίαν, ἐν ᾗ μετὰ ἀκατανόματον ἀπόρους περιουτολογεῖ ὁ Τραπεζοφύλαξ. «Si audisse me, Guarino, aut
altem ab iis qui audierunt quarere voluisses (dicam aperte non ut me lau-
dem, sed ut injuria circumvectum defendendum tam vocem, quam spiritum,
quam latinitem laudares, nec me in Graecia ortum, sed Roma, nec his tem-
poribus, sed Ciceronis aetate predicares. Nam suavitate compositionis per-
mulsus, verborum gravitate contusus, sententiarum oppressus pondere, pro-
nuntiatione attritus, vi denique argumentorum perterritus, etiam si tacero
cuperes, tremore tamen genuum, trepidatione vocis et vultus confusione,
quid sentiret animo, spiritu, stentore conclamantius exclamare».

(3) *Pygal. cortisii*, de doctis hominibus *σελ.* 23. — Volaterrani, *Commentar. lib. XXI, σελ.* 778. — Reganati, *vita Poggii, σελ.* 23. — Iovii, *Elogia, σελ.* 46. — Allatii, de *Georgiis—Hodius lib. I, cap. 5.* — Papadopoli, *Histor. Gymnas. Patav. II, σελ.* 180. — Boissardi, *icones vir. illustr.* — Lambecil, *Comment. in Biblioth. Vindobonæ, lib. VI* — Rosmini *Vita di Vitorino da Felice—Biographie universelle, Tom. XVII.*

Συγγράμματα.

α. Λατινιστί.

- Rhetorica, libr. V. Venetiis 1478: Lugdun. 1527.
 - De octo partibus orationis ex Prisciano compendium. Mediol. 1470. August. 1537.
 - Dialectica. (ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν Στρασβούργῳ τῷ 1509, δεκάκις ἀνατυπωθεῖσα μέχρι τοῦ ἔτους 1536).
 - Acta beati Andreæ Chii. (ἐτυπώθη ὑπὸ Σουρίου ἐν De probatis Sanctorum vitis, 1618, καὶ ὑπὸ Βολλάνδου εἰς Acta Sanctorum Tom. VII).
 - Comparatio Platonis et Aristotelis. Venetiis 1516.
 - De antisclis, in quorum rationem fata sua rejicit; cur astrologorum jurgia plerumque falluntur. Venetiis 1525.
 - Expositio illius loci Evangelii Ioannis: si cum volo manere donec veniam. Basilie 1543. Ἀνετυπώθη ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1555 καὶ 1566 εἰς Orthodoxographa, καὶ ἐν Παρίσις τῷ 1576 εἰς Biblioth. Patrarum, Tom. VI.
 - Quatenus credendum sit astrologis. ἐν Κολωνίᾳ 1544.
 - In Claudii Ptolemæi centum sententias, seu centiloquium commentarius. (ἐξεδόθη ὑπὸ Ποντάνου).
 - Commentaria in plerasque Ciceronis orationis et præcipue Philippicas. Parisiis.
 - De artificio Ciceroniane orationis pro Q. Ligario. Venetiis, 1477, καὶ 1522.
 - Oratio in funeris Michaelis Veneti, ad Turcarum Imperatorem.
 - Exhortatio de recuperanda terra sancta.
 - Contra Theodorum Gazam.
 - Ad Leonardum Estensem, et responsio in invectivam Guarini.
 - Oratio pro Q. Ligario. Venetiis 1522.
 - Dialogus de Fide.
 - De divina substantia secundum Aristotelis.
 - De veritate fidei christianæ
 - Epistolæ in Psalms 44.
 - Carmina—Orationes—Epistolæ.
- β. Λατινικὰ μεταφράσεις.
- Cyrilli commentaria in Evangelium Ioannis. Paris. 1520.
 - Cyrilli Thesaurus Parisiis 1514.
 - Homiliæ Chrysostomi super Matthæum (ἐν τῇ ἐκδ. τοῦ Χρυσοστόμου).
 - Gregorii Nysseni, vita Moysis. Viennæ 1527.
 - Basilii Magni contra Eunomium. Antwerpiae 1570.
 - Chrysostomi, de laudibus et excellentia Sancti Pauli (Λειψία 1520).
 - Eusebii, de præparatione evangelica libros 44. Venetiis 1470, καὶ 1473.

- Rhetorica Aristotelis. Venetiis 1523. Parisiis 1530, & Basiliae 1538.
- Historia Sanctorum Barlaam et Iosaphat. (έτυπώθη μετὰ τῶν ἔργων τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐν Βασιλείᾳ 1548).
- Almagesti Ptolemæi libros XIII. Venetiis 1545, καὶ 1547.
- Cyrilli in Evangelium Ioannis. Parisiis 1508.
- Aristotelis, de anima. Physica. De generatione et corruptione. De animalibus. Problemata.
- Basilius adversus apologiam Eunomii Antirrheticus. Basiliae.
- Gregorii Nysseni, de perfecto homine.
- Basilius (sic) de laudibus Basilius magni.
- Platonis, de Legibus—Parmenides.
- Interpretatio librorum quorum Diodori Siculi.

γ'. Ἑλληνιστί.

- Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀμυράν τὸν κατακτητὴν. (ἔδωκ. ἐν Συμμίκοις Ἀλ-λατίου. lib. VI καὶ VIII).
- Ἐπιστολὴ πρὸς Ἰωάννην Παλαιολόγον. (ἑλληνο-λατινιστὶ τῷ 1640).
- Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν μεγάλην τοῦ Πτολεμαίου σύνταξιν.
- Ἐπιστολὴ πρὸς Ἡσαίαν μοναχόν, εἰ φύσις βουλευέται. (μεταφράσας λατινιστὶ ἐξέδωκεν ὁ Βησσαρίων).
- Ἀντιρρητικός.
- Πολεμικὴ καὶ παραινετικὴ θεολογία.
- Περὶ ἐλεημοσύνης.
- Πρὸς Ἰωάννην τὸν Κουβουκλέσιον, κατὰ Γραικῶν. (ἔξεδ. ὑπὸ Ἀλλατίου ἐν Orthodoxa Græca Tom. I. σελ. 469—536).
- Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐν Κρήτῃ ἱερομονάχους καὶ ἱερέας περὶ τῆς ἐκπορεύ-σεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ περὶ τῆς μιᾶς ἁγίας καὶ καθολικῆς ἐκκλη-σίας. (αὐτόθι σελ. 537—82).
- Περὶ τῆς ἀληθείας τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως.
- Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸς Ἰωάννην Παλαιολόγον, (ἔδωκεν ἐκτύπῳ μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως τοῦ Ποντάνου ἐν Ἰγγολοσάδῃ 1604).
- Περὶ εἰρήνης Χριστιανῶν.
- Ἑλληνικὴ γραμματικὴ.
- Περὶ Μανουὴλ βασιλέως.
- Πρὸς Ἰάκωβον Ἀντώνιον Μαρκέλλον (').

Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξ εὐγενῶν, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16 αἰῶνος τῷ 1434 ἐλθὼν εἰς Ἱταλίαν, ἐμαθήτευσε δαπάνη τοῦ Βησσα-ρίωνος εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦ Παταβίου ὀλίγα δ' ἔτη πρὸ τῆς ἀλώσεως

(') Fabricii, Bibliotheca Græca XII σελ. 70—84. Κατὰ λάθος μετὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Γεωργίου καταλέγεται καὶ τὸ ἐν Ἰασίῳ τυπωθὲν Ἐορτολόγιον Σιδαστοῦ τοῦ Τραπεζουντίου.—Biographie Universelle Tom II,

ἐπαναστρέψας εἰς Βυζάντιον ἔμεινεν ἐκεῖ μέχρι τῆς ἀποφράδος ἐκεῖνης ἡμέρας.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ διασπαρέντα τέκνα τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος μετέβησαν εἰς Ἰταλίαν, καὶ λαμπρῶς ἐν Φλωρεντίᾳ ἐδεξιώθησαν ὑπὸ τῶν Μεδίκων. Μεταξὺ τῶν προσφύγων τούτων καὶ τῶν Ἰταλῶν καθηγητῶν ἀνεφύη πνεῦμα ἀμίλλης, πρόξενον ἀγαθῶν προϊόντων εἰς τὴν πολιτείαν τῶν γραμμάτων. Δημόσια σχολεῖα συνεστήθησαν πρὸς σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ ἡ εὐκολία τῆς διαδόσεως τῶν φιλοπονημάτων δια τῆς νεωστὶ ἐφευρημένης τυπογραφίας παρεκίνηει τοὺς λογίους εἰς νέους πόνους, καὶ εἰς ὀλίγους ἐνιαυτοὺς αἱ πόλεις τῆς Ἰταλίας ἡμιλῶντο εἰς τὴν διὰ τῆς τυπογραφίας ἔκδοσιν συγγραμμάτων κατὰ τε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν κομψότητα τῆς ἐκδόσεως.

Ἐν Φλωρεντίᾳ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐδιδάσκετο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ Ἑλλήνων προστατευομένων καὶ γενναίως ἀμειβομένων ὑπὸ τοῦ μεγαλοπρεποῦς Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων, ὅστις πρῶτος καθίδρυσεν τὴν ἐκεῖσε Ἀκαδημίαν, ἐξ ἧς, ὡς ἐκ τοῦ Δουρίου ἵππου, ἐξετινάχθησαν τοσοῦτοι ἐνδοξοὶ ἀγωνισταί, καὶ ἡ γλῶσσα ἡ Ἑλληνικὴ διεδόθη οὐ μόνον κατὰ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ μετέβη καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν, καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἐξ ὧν δὲ τούτων τῶν χωρῶν πολυάριθμοι σπουδασταὶ συνέβησαν εἰς Φλωρεντίαν, καὶ ἐντεῦθεν μετέδιδον τὰ φῶτα τῆς παιδείας εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

Τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τούτου καθιδρύματος πρῶτος δημόσιος καθηγητῆς ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος, ὅστις διατελέτας ἐπὶ πολλὰ ἔτη προστατευόμενος καὶ τιμώμενος παρὰ τῷ Κόσμῳ καὶ Πέτρῳ τοῖς Μεδίκαις, καὶ συντελέσας τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ Λαυρεντίου, ἐξελέχθη παρ' αὐτοῦ ὡς ὁ καταλληλότερος διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Μετὰ τοσοῦτου δὲ χρόνου καὶ τηλικαύτης ἐπιτυχίας ἐδίδαξεν ὁ Ἀργυρόπουλος, ὥστε ἀνὴρ τῶν περιφανῶν συγχρόνων, καὶ μαθητεύσας παρ' αὐτῷ, ὁ Ἀλαζουόλης, λέγει, ὅτι «ὁ ὑπόταν ἐδίδασκεν, οἱ χαιροὶ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων ἐφαίνοντο ἀναγεννώμενοι».

Ἀφοῦ ἐνέσκηψεν ἡ πανώλης ἐν Φλωρεντίᾳ, ὁ Ἀργυρόπουλος κατέφυγεν εἰς Ῥώμην (1474), καὶ ἐδίδαξε τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν ἀπέβίωσε δ' ἐνταῦθα περὶ τὸ 1486.

Ὁ Ἀργυρόπουλος κατὰ τὴν μακρὰν ἐν Ἰταλίᾳ διαμονὴν τοῦ προσεκλήσατο ἐκτεταμένην γνῶσιν τῆς λατινικῆς γλώσσης. Μεταξύ των μαθητῶν του ἀριθμοῦνται ὁ Δονάτος Ἀκαζούλης, Πανόνιος, Ματθαῖος Παλμέριος, Κεστερβέργιος, ὁ Γερμανὸς ἐπίσκοπος ῤευχλίνος⁽¹⁾, καὶ ὁ "Ἀγγελος Πολιτιανός" ὁ τελευταῖος, εἰ οὐχὶ ὁ ἐπιμελέςτερος, ὑπῆρξεν ὅμως ὁ εὐμαθέστερος τῶν ὁμιλητῶν του. Λουθεῖς τὰ νάματα τῆς παιδείας ἐκ τοιαύτης πηγῆς, ἐδείκνυνεν ἰδιαίτεραν προτίμησιν εἰς ταύτην, καὶ τὰ συγγράμματά του φέρουσι πολυάριθμα μαρτύρια σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης εἰς τὸν ἄνδρα, ὅστις πρῶτος ἤνοιξεν αὐτῷ τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Τοῦ ἀπεριορίστου ὅμως ἐπαίνου τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλον μία ὑπάρχει ἐξάρσις· ὁ Ἀργυρόπουλος δὲν διέκειτο εὐνοϊκῶς πρὸς τὴν φήμην τοῦ Κικέρωνος, διότι ἐθεώρει αὐτὸν ἡμιμαθῆ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ μὴ κάτανοοῦντα τὰ δόγματα τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν σχολῶν περὶ ὧν πολλὰ ἔγραψεν. Ἡ βαθύνοια τοῦ Ἀργυροπούλου καὶ ἡ ἐπιρροὴ τοῦ σοφοῦ λόγου αὐτοῦ κατεβίβασεν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ὁμιλητῶν τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ῥωμαίου ῥήτορος, καὶ ὁ Πολιτιανὸς προβεβηκῶς ἤδη τὴν ἡλικίαν φρίσσει ἀναπολῶν τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ ἀμάθεια τοῦ Κικέρωνος ἐθεωρεῖτο ὡς πρᾶγμα εὐπρόσδεκτον καὶ παρ' αὐτοῦ, καὶ παρὰ τῶν συμμαθητῶν του.

Τὸν Ἀργυρόπουλον ἐπήνεσαν οἱ Φίλελφος, Κορτέσιος, Ἀλκυόνιος· Πολιτιανὸς κλπ.

Εἶχε δύο υἱοὺς τὸν ὁμώνυμον αὐτῷ Ἰωάννην, οὗ μέμνηται Γέσνερος ἐν Βιβλιοθηκῇ, καὶ τὸν Βαρβολομαῖον ἐκπαιδευόμενον ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ Βησσαρίωνος, καὶ ἐκεῖ τελευτήσαντα.

Δημήτριος δὲ Ἀργυρόπουλος, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου, ἀναφέρεται ἐν ἔτει 1451 εἰς ἐπιστολὴν Φιλέλφου πρὸς Ἀνδρέαν Ἀλεμάνον.

Συγγράμματα.

- Εἰσαγωγή καὶ σχόλια εἰς Πορφύριον καὶ Ἀριστοτέλους ὄργανον.
- Ἐκκλησιαστικὰ ποιήματα.
- Περὶ συλλογισμοῦ.
- Παραμυθητικὸς πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς εἰσῆς τοῦ μητροῦ.

⁽¹⁾ Λέγεται, ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ μετὰ τοῦ διασπῆμου τούτου ἐλληνιστοῦ συνεντεύξει, ὁ Ἀργυρόπουλος στενάχας ἀνέκραξε «Eheu, nostris exilio resoluavit Alpes».

—Περὶ Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας.

—Παραμυθητικὸς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ λαμπροτάτου υἱοῦ τοῦ μεσάζοντος τοῦ Καντακουζηνοῦ. (Βιβλιοθήκη Ἑσκουριάλε Μίλλερ σελ. 84).

—Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸς τὸν μέγαν δούκα Λουκᾶν Νοταράν. (ἔξεδόθη ἐλληνολατινιστὶ ὑπὸ Ἀλλατίου *Orthodoxa Græca* σελ. 400—48).

—Μονωδία εἰς τὸν βασιλέα Ἰωάννην.

—Περὶ βασιλείας πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν αὐτοκράτορα.

—Λόγος περὶ Φλωρεντινῆς συνόδου.

—Μονωδία ἐπὶ τῷ θανάτῳ Ἰωάννου Παλαιολόγου, καὶ παραμυθητικὸς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον.

—Δύσεις φιλοσοφο-ἱατρικαὶ πρὸς τοὺς ἐν Κύπρῳ προτείναντας.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Νικόλαον Ε΄. Τραγχεδῖνον καὶ Βησσαρίωνα.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ εἰς τὸ λατινικόν: *Aristotelis de moribus. De interpretatione. Acroasēs Physiæ. De Cælo. De Generatione. Meteorologia. De anima. De sensu et sensatu. De memoria et reminiscētia. De somno et vigilia. De longitudine et brevitate vitæ.* ἐκδοθέντα ἐν Αὐγούστη (Aug. Vindelicorum 1518—20).

—*Aristotelis predicamenta posteriorum analyticorum libros II. De naturali auscultatione lib. VIII. Ethicorum Nicomachorum libr. X.* τυπωθέντα ἐν Βασιλείᾳ.

—*Basilii Magnii in Hexæmeron homiliæ.* Basilicæ 1565.

Συνέγραψε λατινιστὶ ὁ Ἀργυρόπουλος — *Commentaria in Ethica Nicomachea*, τυπωθέντα ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ Παρισίοις 1541 καὶ τινὰς ἐπιστολάς, ὡς πρὸς τὸν καρδινάλιον Ῥοδόριον κλπ. (').

Κωνσταντῖνος Λάσκαρις.

Καταγόμενος ἐκ περιφανοῦς οἴκου τοῦ Βυζαντίου, μετὰ τὴν ἀλωσιν ἐζήτησεν οἰκογενειακῶς ἄσυλον εἰς Ἰταλίαν, ὅπου εὐμενῶς ἐδεξιώθη ὑπὸ Φραγκίσκου Σφόρτζα, δούκῃ τοῦ Μιλάνου, ἀναθεμένου αὐτῷ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἱππολύτης, συζευχθείσης ὕστερον (1465) τῷ βασιλεῖ τῆς Νεαπόλεως. Μετὰ ἐξαετῇ ἐν Μιλάνῳ γόνιμον διδασκαλίαν μετέβη εἰς Ῥώμην (²), καὶ διετέλεσεν ἐπὶ τινὰ χρόνον οἰκεῖος τῷ καρδινάλιῳ Βησσαρίωνι. Ἐκεῖθεν ἦλθεν

(¹) *Hodii, de Græcis illustribus, lib. II, cap. I.* — *Iovii, Elogia* — *Papadopoli Historia Gymnasii Patavini*, σελ. 179 — *Fabricii, Bibliotheca Græca*, ἔκδ. *Harles*, tom. XI, σελ. 60—61. — *Boernerii, de Doctis Græcis*, σελ. 137—181. — *Biographie Universelle*, ἔκδ. *Michaud*, tom. I. — Ῥόσκου βίος Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων (μετάφρ. Χ. Παρμενίδου, σελ. 26, 240—2).

(²) Ὁ Ῥεῖνας λέγει, ὅτι προσκλήσει Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων μεταδᾶς ἐδίδασκεν εἰς Φλωρεντίαν· ὁ δὲ Ῥαγούζης καὶ ἄλλοι, ὡς πιθανώτερον, εἰς Ῥώμην.

εἰς Νεάπολιν, προσκλήσει τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου Α', ἵνα διδάξῃ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ τὴν Ῥητορικὴν (*). Δυσχεραίνων δ' ὡς φαίνεται, ἐπὶ τῇ μετὰ θανατικῶν ἐτεροδοξῶν ἐπικοινωνίᾳ, ἀπεφάσισεν ἵνα μεταβῇ καὶ τελειώσῃ τὰς ἡμέρας τοῦ εἰς τινὰ Ἑλληνικὴν νῆσον· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πλοῖον προσέπλευσεν εἰς Μεσσήνην, οἱ προϋχοντες παρεκάλεσαν αὐτὸν θερμῶς ἵνα διδάξῃ ἐκεῖσε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν (1465). Ἡ φήμη τοῦ μεγάλου τούτου διδασκάλου προσείλκυσε πανταχόθεν πολλοὺς μαθητάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἠριθμοῦντο Πέτρος Βέμβος ὁ ὕστερον καρδινάλιος, Μαυρόλυκος, Ἀγγέλως Γαβριήλ, Βολζάνιος καὶ ἄλλοι τῶν ὕστερον ἐπιφανῶν. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπεβίωσε περὶ τὸ 1493, δωρησάμενος διὰ διαθήκης εἰς τὴν κοινότητα τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ συνισταμένην ἐκ πολυτίμων χειρογράφων, μετενεχθέντων ὕστερον εἰς Ἰσπανίαν καὶ κατατεθέντων ἐν Ἑσκουριάῃ.

Μαρμάρινος τάφος ἀνηγέρθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς πόλεως, ὅστις καταστραφεῖς ὕστερον δὲν ἀνεκαίνισθη.

Ὁ Λάσκαρις ἀναντιρρήτως ὑπῆρξεν εἰς τῶν περιφανεστέρων γραμματικῶν, καὶ πολυμαθεστέρων Ἑλληνιστῶν τοῦ 15^{ου} αἰῶνος. Ἡ Μεσσήνη ἐκλήθη, ὡς λέγει Ἀλδος, ἔνεκα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ Νέαι Ἀθῆναι· ὑπῆρξε δὲ ἀντὶ ἀγνῶν ἡθῶν, λιτοῦ βίου, ὡς λέγει ὁ Βέμβος, «*omnino nihil illo sene humanius, nihil sanctius*», ταῦτά καὶ τοῦ Μαυρόλυκου ἐπιλέγοντος (*).

Συγγράμματα.

—*Erotemata cū interpretatione latina. De Iris græcis ac diphthongis et quæ-admodū ad nos veniāt. Abreviationes quibus frequentissime græci utuntur. Oratio dominica et duplex salutatio Beatæ Virginis. Symbolum Apostolorum. Evangelium Divi Joannis Evangelistæ. Carmina aurea Pythagoræ. Phocylidis viri sapientissimi moralia. Omnia suprascripta habent e regione interpretationē latinā de verbe adverbū.* Εἰς 4, φύλ. 166. (Ἡ Γραμματικὴ αὕτη τοῦ Λασκάρους γραφεῖσα διὰ τὴν μαθητριάν του Ἰππολύτην, προετυπώθη τῷ 1476 (*) ἐν Μεδιολάνοις, ἐπιστασίᾳ Δημητρίου Δούκα τοῦ Κρητός· ἀλλ' ἐντελεστερά ἐστὶν ἡ ἀνωτέρω ἔκδοσις γενο-

(*) Τὰς ἐπιστολάς τοῦ Φερδινάνδου, δι' ὧν προσεκλήθη ὁ Λάσκαρις εἰς Νεάπολιν, ἐξημοσίευσεν ὁ Ρεῦνας.

(*) Πηγά. Hieronymi Ragusæ, Lascaris—Placidi Reynæ, Urbis Messanæ notitia historica—Hodii de Græcis illustribus—Bœrnerus, σελ. 170—80—Fabricii, Biblioth. græc. XI—Weiss (Biographie Universelle).

(*) Ἀνετυπώθη αὐτόθι τῷ 1480 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν—*Compendium de octo partium orationis, cum versionis Ioanni Ciceroni*· καὶ ἐν Βικεντίᾳ τῷ 1489.

μένη, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Μαρτίνου τοῦ Κρουσίου, ἐπιστάσις καὶ διορθώσις αὐτοῦ τοῦ Λαस्कάρως. Εἶναι δὲ τὸ πρῶτον βιβλίον τὸ ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ περιφανοῦς "Αλδου Μανουτίου ἐκδοθὲν, καὶ ἐτυπώθη κατὰ Φεδρουάριον τοῦ 1494, ὡς ἐν τέλει ἀναγινώσκεται: « Impressum est Venetiis sūmo studio litteris ac impensis Aldi Manucii Romani anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi MCCCCLXXXIII, Vltimo Februarii »· περιέχει δὲ προλόγους λατινιστὶ τοῦ σοφοῦ τυπογράφου, καὶ περιγράφεται λεπτομερέστερα ὑπὸ 'Ρενουάρδου (Annales de l'Imprimerie des Aldes tom. I). — 'Ανετυπώθη τῷ 1509 ἐν 'Ρώμῃ, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ "Αλδου 1515, ἐν Λιβανίᾳ 1516, Παρισίους 1535, Βενετίᾳ 1521, 1540, καὶ 1557· μετὰ νέας δὲ λατινικῆς μεταφράσεως τοῦ Τρικαιλλίου ἐν Φεβράριᾳ 1540, καὶ πολλάκις μετέπειτα ἐν Βενετίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ).

—Περὶ τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν. (συνεκδοθὲν τῇ γραμματικῇ ἐτυπώθη ἰδίᾳ παρ' "Αλδφ' ἄνευ ἔτους, ἐν Βασιλείᾳ 1517, ἐν Βενετίᾳ 1539, 1556, καὶ ὑπὸ 'Ιω. Πατούσα 1714).

—Vitae illustrium philosophorum Siculorum et Calabrorum. MCCCXCIX. (προσφωνοῦνται ὑπὸ Λαस्कάρως τῷ δὲν Φερδινάνδῳ δὲ Κουνίᾳ ἀνετυπώθησαν τῷ 1562 ὑπὸ Μαυροῦ ἴκου· ὑπὸ τοῦ 'Αδῶ Ζαχαρία (Bibliotheca di storia litteraria), καὶ Φαβρικίου (Bibliotheca Graeca)· ἰδίᾳ δ' ἐξεδόθησαν οἱ βίαι τῶν Σικελῶν ὑπὸ 'Ραγούζα (Elogia Siculorum. Avignon. 1690), καὶ ὑπὸ 'Αμίκου (Memor. Letter. di Sicilia, 1756).

—Παρεκβολὴ περὶ 'Ορφέως. (ἐτυπώθη εἰς τὸν Α'. τόμον τῶν Ταυρινιανῶν Μαυράρων).

—Ἐπισημειώσεις εἰς τὴν γραμματικὴν.

—Περὶ προσφθίας ῥημάτων.

—Ἐπιτομὴ 'Ηρωδιανοῦ μεγάλης προσφθίας.

—Σημειώματα ἐκ τοῦ πρώτου τοῦ Μοσχοπούλου.

—Περὶ βαρυτόνων καὶ περισπωμένων.

—Προλεγόμενα ῥητορικῆς.

—Ἐπιτομὴ ῥητορικῆς Ἑρμογένους.

—Περὶ τόνων τῶν ὀνομάτων.

—Μῆνες 'Αθηναίων, Βυθυνῶν, Κυπρίων, Καππαδόκων, μετὰ λεξικοῦ καὶ σημειώσεων.

—Τὶ ὁρθογραφία καὶ πόσα μέρη αὐτῆς.

—Ἑτυμολογίαι.

—Περὶ ὑπογραφωμένων φωνηέντων, καὶ ἀντωνυμιῶν. (Συνεξεδόθησαν τῇ Γραμματικῇ ἐν Βενετίᾳ 1550).

—'Ορθογραφικά.

—Προοίμιον εἰς Γραμματικὴν.

—Περὶ τόνων εἰδικῶς τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν.

—Περὶ προσγεγραμμένων φωνηέντων.

—Περὶ σχηματισμοῦ ῥημάτων.

—Βίος Ἀγίου Δημητρίου.

- Προλεγόμενα εἰς Ὀρφικά καὶ περὶ ποιητοῦ.
 - Σύνοψις ἐκ Πλουτάρχου, Σενέκας, Ἀθηναίου, Διογένηος Λαερτίου, Ἀνθο-
λογίας, κλπ.
 - Περὶ ὀφφικίου καὶ ὀφφικιαλίου.
 - Περὶ εἰδῶν καὶ νομῶν καὶ καλενδῶν.
 - Σύνοψις ἱστοριῶν.
 - Ἐπίτομος ἐκθεσις αὐτοκρατόρων ἀπὸ Θεοδώρου τοῦ Λασκάρεως μέχρι
Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου.
 - Ἐπιγράμματα ἐπικήρεια εἰς Φανούριον Ἰέρκα Ῥόδιον, Γεώργιον Ῥά-
λην, Ἰωάννην Ἰνδάντην Ἰσπανίας, Φερδινάνδον Κούνην, καὶ Θεόδωρον Γαζήν.
 - Ἐκθεσις Χοσρόη τοῦ Περσῶν βασιλέως περὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους.
 - Τρία ἐπιγράμματα εἰς Καλλιμάχον.
 - Ἐπιστολαὶ πρὸς Βησσαρίωνα, Γαζήν, Ἰάννην Λάσκαρην, Ἰωάννην Πάρ-
δον, Ἀνδρέαν Κρεμονέζ, Ἀθανάσιον ἐπίσκοπον Λακρῶν, Γεώργιον Βάλλαν,
Γάτον ἐπίσκοπον Κατάνης (!).
 - Μετέφρασε δ' ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ λατινικόν.—B. V. Mariae ad Mess-
inenses epistola.
 - Acta SS. Apostolorum Petri et Pauli. (ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Φαβρίκιου).
 - Vita S. Agathæ Virginis et martyris.
 - Sergii Patriarchæ hymni in laudem B. V. Mariæ.
- Σημ. Ἐγγράφη δὲ πρὸ τῆς εἰς Ἰταλίαν ἐλεύσεώς του—Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀγίᾳ Σο-
φίᾳ ἐπιστάτης συνόδου, μετὰ τὴν τελευταίαν Ἰωάννου Παλαιολόγου, δημοσιευθέντα ὑπὸ
Λοσιθέου ἐν τόμῳ Καταλλαγῆς.

Λαόνικος Χαλκοκονδύλης (!).

Νικόλαος τὸ πρῶν, μετνομασθὴ κατ' ἀναγραμματισμὸν Λαόνικος.
Ὁ πατὴρ του εὐπατρίδης Ἀθηναῖος, συγγενεύειν τῇ χήρᾳ Ἀντωνίου
Ἀκαθόλη δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἐστάλη ὑπ' αὐτῆς πρὸς Ἀμουράτην Β'.
ἵνα μεσιτεύσῃ ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ οἱ λοιποὶ
προΰχοντες τῶν Ἀθηνῶν καταλαβόντες δι' ἀπάτης τὴν ἀκρόπολιν
ἐξεδίωξαν τὴν τε χήραν τοῦ ἡγεμόνος καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς καὶ
τοῦ Χαλκοκονδύλου, καὶ κατέλαβον τὴν ἀρχήν. Ὁ Χαλκοκονδύλης
ἀγνοῶν τὰ διατρέχοντα ἦλθε παρὰ τῷ σουλτάνῳ καὶ συλληφθεὶς

(¹) Iriarte, Codices Græci MS. Bibliothecæ Matritensis tom. I. Ἐν τῷ τόμῳ
τούτῳ ἀριθμοῦνται καὶ τὰ ἐν Μαδρίτῃ περιωχόμενα χειρόγραφα τοῦ Λασκάρεως.

(²) Περὶ τοῦ ὀνόματος ὑπάρχουσι πολλοὶ διαφωνίαι· διότι χειρόγραφα ἄλλα μὲν
Χαλκοκονδύλην, ἄλλα Χαλκοκονδύλαν, καὶ ἄλλα Χαλκοκονδύλην σημειοῦσι· τὸ βέ-
βαιον, ὅτι Χαλκοκονδύλης ὀρθώτερον, ὡς ἐν τῇ σειρᾷ τῆς ἱστορίας του ὁ αὐτὸς γρά-
φει τὸ οἰκογενειακὸν του ὄνομα· τὸ Χαλκοκονδύλης οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν ἢ τὸ αὐτὸ ὄνομα,
συμπτῆζει τῶν δύο συλλαβῶν κο, παραλειφθέντος τοῦ σημείου τῆς συμπτῆσεως εἰς
χειρόγραφά τινα, δι' ἄγνοιαν τοῦ ἀντιγράφου.

ἐρρίφθη εἰς τὰ δεσμὰ, κελευόμενος ἵνα παραδώσῃ τὰς Ἀθήνας. Ἀποδράς δὲ καὶ πορευόμενος εἰς Πελοπόννησον συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ δέσμιος ἐστάλη πρὸς τὸν σουλτάνον, ὅστις τὸν συνεχώρησεν. Ὑστερον σταλεῖς ὑπὸ Κωνσταντίνου Δράγαση, δεσπότης τῆς Πελοποννήσου, τοῦ ὕστερον αὐτοκράτορος, ὡς πρέσβυς πρὸς τὸν σουλτάνον, διαμένοντα εἰς Φερρὰς, συνελήφθη αὖθις καὶ ἐφυλακίσθη.

Ὁ ἐν λόγῳ υἱὸς του κατέφυγε μετὰ τὴν ἄλωσιν εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα ἤκμαζε περὶ τῷ 1470, κατὰ Φαβρίκιον, καὶ τῷ 1490 κατὰ Βόσσιον. Ἐκεῖ δ' ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς εἰς Εὐρώπην εἰσβολῆς τῶν Τούρκων εἰς δέκα βιβλία ἐν ἐπιτετηδευμένη ἰωνικῇ διαλέκτῳ, ἀρχόμενος, κατὰ τὸ Θουκυδίδειον « Λαονίκῳ Ἀθηναίῳ τῶν κατὰ τὸν βίον οἱ ἐς θάνατον καὶ ἀκοὴν ἀφιγμένων ἐς ἱστορίαν ξεγγέγραπται τάδε, ὥστε δὴ τοῦτο χρεὼν ἐκτινύει τῇ φύσει, ἅμα οἴομενος καὶ μηδὲν αὐτῶν ἀκλεῶς ἔχειν ἐς τοὺς ἐπιγιγνομένους, ξυνεχθέντων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδαμῶς ἐλασσόνων τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ποτὲ γενομένων μνήμης ἀξίων τῆς τε Ἑλλήνων φημί τελευτῆς τὰ ἐς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἐπισεσυμβηκότα, καὶ Τούρκων ἐπὶ μέγα δυνάμει καὶ ἐπὶ μέγιστον τῶν πώποτε ἤδη ἀφικομένων ἀφ' ὧν δὴ τὴν τοῦδε τοῦ βίου εὐδαιμονίαν ἐπὶ τάναντία φερομένην ἐπιλεγόμενος ἵσχειν αὐτῇ καὶ ἄλλοτε ἄλλως, θέμις ἡγοῦμαι εἶναι περὶ ἀμφοῖν τούτων μνήμην ποιῆσθαι οὐκ ἀεικῇ ».

Ἐν τῇ συγγραφῇ ταύτῃ ἀπεθησαύρισεν ὁ Χαλκοκονδύλης πολυτίμους εἰδήσεις περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κυριεύσεως τῆς Στερεᾶς ἰδίας καὶ τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Μαρβίλιος (*Miscellanea historico-litteraria*, tom. III) ἐκφράζεται οὕτω περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Λαονίκου « *Comme on a joint Calcondyle, qui a traité l'histoire des Turcs, aux Auteurs de la Byzantine, on peut assurer qu'il ne les deshonoré pas de se trouver à leur suite; il a le don de reveiller notre attention, en nous donnant de la curiosité, et de nous pas laisser dormir sur son livre* ».

Ἡ ἱστορία τοῦ Χαλκοκονδύλη μεταφρασθεῖσα λατινιστὶ ὑπὸ Κονράδου Καυσέρου ἐτυπώθη ἐν Βασιλείᾳ 1556 καὶ γαλλιστὶ ὑπὸ Βλασίου Βιγενερίου, ἐν Παρισίοις 1577.

Τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον μετὰ τῆς ἄνω λατινικῆς μεταφράσεως ἐτυπώθη τὸ πρῶτον ἐν Γενεύῃ 1615, εἶτα δ' ἐν Παρισίοις 1650, καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐν Βόννῃ 1843.

Μανουήλ Μοσχόπουλος.

¹Ανεψιός του όμωνύμου Κρητός (¹), έγεννήθη εις Κωνσταντινούπολιν, μετά την άλωσιν της όποιας προσφυγών εις Ιταλίαν έγραψε: — Συλλογήν 'Αττικῶν όνομάτων. (έξεδόθη μετ' άλλων υπό Φραγ. 'Αζουλάνου έν Βενετία 1524 παρ' "Αλδω, και υπό Μιχαήλ Βασκολάνου έν Παρισίοις 1532. 'Ο Δουκάγγιος αναφέρει τὸ έν λόγω πόνημα χειρόγραφον έν τῇ Παρισιαῇ βιβλιοθήκῃ, έπιγραφόμενον: « Τοῦ σοφωτάτου Κυρίου Μανουήλ τοῦ Μοσχόπουλου Βυζαντίου (τοῦ Κρητός ανεψιοῦ) έκλογή κατά στοιχείον όνομάτων 'Αττικῆς, οἷς οἱ δοκιμώτατοι χρῶνται τῶν παλαιῶν »).

— Περὶ ιδιωμάτων, ἢ αττικῆς διαλέκτου.

— Γραμματικῇν.

— 'Αττικὰς φωνάς.

— 'Αττικισμούς. (έκδοθέντας κατά λάθος ἐπ' όνόματι Θωμᾶ τοῦ Μαγίστρου).

— Γραμματικῇν εξέχησιν εις τὰς δύο πρώτας ραψωδίας της 'Ιλιάδος. Έν Ουτρέχτη 1712 (*).

Νικόλαος Σεκουνδινός.

¹Έγεννήθη έν Εύβοία περί τὰ τέλη τοῦ 15. αἰῶνος, και εξέπαιδευθή πιθανῶς εις τὰ έν Κωνσταντινουπόλει σχολεία. Όταν ο αὐτοκράτωρ 'Ιωάννης Παλαιολόγος μετέβη εις Ιταλίαν πρὸς συγκρότησιν της περι ένώσεως τῶν δύο έκκλησιῶν συνόδου παρέλαβεν έν τῇ ακολουθίᾳ και τὸν Εύβοέα Σεκουνδινόν, γινγνώσκοντα την λατινικὴν γλῶσσαν ἄριστα. Έπίσημος διερμηνευτὴς της συνόδου διορισθεὶς ο Νικόλαος έδικαίωσε καθ' όλοκληρίαν την έκλογὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ πρὸς μεταφράσιν ἐκ τοῦ προχείρου καταπληκτικὴ εὐχέρεια τοῦ ἀνδρὸς έθαυμάστη υπό τῶν άλλοεθνῶν, και ἄνδρες έπίσημοι έπλεξαν τὸν στέφανον τοῦ Εύβοέως. 'Ο πάπας Πίος λέγει ταῦτα περί τοῦ Σεκουνδινού: « vir Graecae et latinae historiae peritissimus. »

(¹) 'Ο Κρης Μανουήλ Μοσχόπουλος ἤκμασε περί τὰ τέλη τοῦ 15. αἰῶνος ἐπὶ Μανουήλ Παλαιολόγου, και ὄχι ἐπὶ 'Ανδρονίκου τοῦ πρσθυτέρου, ὡς Δουκάγγιος, και 'Αδαμόπουλος, τὸν όπισιν ο 'Αρλέσιος δὲν διώρθωσε (Weiss. Biographie Universelle).

(*) Ένεκα της ταύτωνυμίας τοῦ τε θεῖου και ανεψιοῦ μεγάλη έπικρατεῖ σύγχυσις περί την απόδοσιν τῶν συγγραμμάτων: τὰ σχόλια εις 'Ησιόδου "Έργα και 'Ημέρας, ἔτινα ο Τριγγαβέλλης υπό τὸ όνομα τοῦ ἡμετέρου Βυζαντίου έδημοσίευσε, κατά χειρόγραφον της Μαδρίτης αποδίδονται εις τὸν Κρητα. Τὰ ἐξῆς αποδίδονται εις ἀμφοτέρους—Σύνοψις βίου Εὐριπίδου—Περὶ ειδώλου—Σχόλια εις Πινδάρου 'Ολύμπια—Περὶ Πνευμάτων—Περὶ σολοικισμοῦ, και παροιμιῶν—Σχόλια εις τ' ἄρχαία έπιγράμματα—Αἰνίγματα—'Αριθμητικῇ, κλπ. (Fabricii Bibliotheca Graeca VI, σελ. 324).

καὶ εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ληστῶν, καὶ τῶν Τούρκων. Τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1436 ἀναχωρήσας ἐξ Εὐβοίας ἐρθασεν εἰς Βυζάντιον, ἔνθα τὴν 26 Ἰανουαρίου 1438 ἐνυμρεύθη τὴν Ἑλένην, θυγατέρα τοῦ ἐπὶ κανικλείου Ἀλεξίου Παλαιολόγου τοῦ Ἐξαμπλάκωνος, στεφθεὶς ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Κωσταντίνου. Ἐκ ταύτης ἐγέννησεν Ἰωάννην, Θάμαρ, ἀναδεχθέντας ἐν τῷ βαπτίσματι ὑπὸ τοῦ ἰδίου Δραγάση, καὶ Ἀλέξιον, καὶ Ἀνδρόνικον.

Τὴν 6 Δεκεμβρίου 1441 σταλεὶς εἰς Λέσβον, διεπραγματεύθη τὸ συνοικέσιον Κωσταντίνου μετὰ Αἰκατερίνης θυγατρὸς τοῦ κυρίου τῆς νήσου Κατελουζίου, τελέσας καὶ τὴν τοῦ γάμου μνηστείαν· τῷ 1442 ἦλθεν εἰς Πελοπόννησον μετὰ τοῦ δεσπότη, καὶ τὴν 20 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστάλη πρέσβυς πρὸς σουλτάνον, καὶ Δημήτριον τὸν δεσπότην. Τὴν 1 Νοεμβρίου 1443 ἐπέμψθη διοικητὴς Σηλυβρίας, τὴν ὁποίαν κατὰ Μάρτιον 1444 παρέδωκεν εἰς Θεόδωρον, κατὰ τὰς μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν συνομολογήσεις· ὕστερον ἀπεστάλη πρεσβευτὴς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην, καὶ τὸν σουλτάνον. Τῷ 1437 εἰς ἀμοιβὴν τῶν ἐξιδιασμένων ὑπηρεσιῶν του ὀνομάσθη ἡγεμὼν τῆς Σπάρτης καὶ πάντων τῶν πέριξ ὑπὸ Κωνσταντίνου εἰπόντος «ἐνεκα τῆς σῆς χρηστῆς δουλοσύνης καὶ τῆς ἐμῆς πρὸς σὲ ἀναδσχῆς καὶ ἀγάπης εὐηργετήσαμέν σοι τὴν τῆς Σπάρτης διοίκησιν, καὶ οὕτω θέλω εἶναι καὶ αὕτη ὡς τῆς Κορίνθου καὶ Πάτρας, ὧν τὴν μὲν ἔχει ὁ Καντακουζηνὸς Ἰωάννης, τὴν δὲ Ἀλέξιος ὁ Λάσκαρις».

Κατ' Αὐγούστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστάλη πρέσβυς εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ πολλῶν ὑποθέσεων, καὶ ἰδίως δευτέρου συνοικεσίου τοῦ Κωσταντίνου, γηρεύσαντος ἤδη.

Ὁ Κωσταντῖνος γενόμενος αὐτοκράτωρ ἐξηκολούθησε τιμῶν τὸν Φραντζήν διὰ σπουδαίων πρεσβειῶν. Ἀποσταλεὶς δ' εἰς Τραπεζοῦντα καὶ Ἀρμενίαν, μετὰ διετῆ ἀπουσίαν, ἐπανερχόμενος ἐναυάγησε περὶ τὴν Ἀμισόν.

Ἀλούσας τῆς Κωσταντινουπόλεως, καὶ ἡρωϊκῶς πεσόντος τοῦ προστάτου του, ὁ Φραντζῆς συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ πάντα τὰ δυσχερῆ καὶ κακὰ τῆς αἰχμαλωσίας ὑπενεγκὼν ἐξηγοράσθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1454, καὶ κατέφυγεν εἰς Σπάρτην· τὰ τέκνα του κρατιθέντα ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ἐχρησίμευσαν εἰς ἐκπλήρωσιν σοδομίας.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἔλθων εἰς Λεοντάριον εἰσῆλθεν

εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Θωμᾶ τοῦ δεσπότη, δωρησαμένου αὐτῷ δι' ἀργυροδούλλου τὴν Κερτέζην. Εἶτα διορισθεὶς πρέσβυς εἰς Σερβίαν, ἕνεκα τῆς τότε συγχύσεως τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Σερβίᾳ, δὲν ἐξετέλεσε τὴν ἀποστολὴν του.

Κατὰ Σεπτέμβριον 1455 μετέβη εἰς Ἀδριανούπολιν παρὰ τοῦ σουλτάνου ἵνα ἐξαγοράσῃ τὴν οἰκογένειάν του· ὁ υἱὸς του Ἰωάννης, λίαν εὐειδής, εἶχε σφαγῇ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου μὴ ἐνδίδων εἰς τὰς ἀκολάστους αὐτοῦ ὁρξεις· ἐξαγοράσας μόνον τὴν σύζυγόν του βαρβαλῶν ἐπανέστρεψεν εἰς Πελοπόννητον. Τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1456 ἐστάλη πρέσβυς εἰς Βενετίαν, καὶ εὐμενῶς δεξιωθεὶς ἐπανῆλθε τὴν 6 Ἀπριλίου 1457.

Οἰκτρὰ ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ κατάστασις τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Τουρκικὸς χεῖμαρρος ἀπροσκόπτως ἐπῆρχετο παρασύρων αὐτοκρατορίας καὶ βασιλεία, οἱ δὲ μικρόψυχοι ἡγεμονίσκοι τῆς δυστυχοῦς ἐκείνης τοῦ καταρρέοντος ἑλληνισμοῦ γῶρας εὗρον πρόσφορον τὴν ὥραν νὰ διεκδικήσωσι παλαιὰ μίση, ἀντὶ συσσωματούμενοι περὶ μεγάλων νὰ βουλευθῶσιν. Ὁ προκάτοχός των εἶχε τοῦλάχιστον τὸ θάρρος νὰ πέσῃ νεκρὸς ἐπὶ αὐτοκρατορικῆς πορφύρας. Ὁ Θωμᾶς Παλαιολόγος, ἀδελφὸς τοῦ πεσόντος αὐτοκράτορος, καὶ τελευταῖος τῆς Πελοποννήσου δεσπότης αἰσχροῦς ἐγκαταλιπὼν τὸ κράτος τοῦ ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην, ἔχων μεθ' ἐαυτοῦ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου (1)· μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ὁ Φραντζῆς συνοδεύων τὴν οἰκογένειαν τοῦ δραπετοῦ ἡγεμονίδου, ἦλθεν εἰς Ῥώμην, ὅθεν ἀναχωρήσας κατέ-

(1) Ἀπεβίωσεν ἐν Ῥώμῃ 1466. Τῶν υἱῶν τούτου ὁ μὲν Ἀνδρέας συνοικήσας μετὰ γαμαιήλου προστάδος κατέστρεψεν ἐν Ῥώμῃ τὸν ἄδελφον βίον (1502)· ὁ δὲ Μανουὴλ βαρέως φέρων τὴν ἐν Ῥώμῃ διατριβὴν κατέφυγε πρὸς αὐτὸν τὸν Μωάμεθ καὶ ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Βαγιαζίτου διετέλεσε πάντα τὸν χρόνον τιμώμενος, ὃν καὶ ἀπαρατρέπτως ἐφύλαξε τῶν πατέρων αὐτοῦ τὴν ἀμώμητον πίστιν. Ἐκεῖ ἐτέκνωσε τὸν ἑπὶ νῆπιον ἀποβιώσαντα Ἰωάννην, καὶ τὸν Ἀνδρέαν, ὅστις ὑπὸ Σελίμ εἰς τὰ βασιλικὰ στρατόπεδον μετακομισθεὶς, ἐμνήθη τῶν Ἀγαρηνῶν τὴν πίστιν καὶ τὸ ὄνομα εἰς τὸ Μωάμεθ μετέβαλεν. Εὐμενεστέρᾳ ὑπῆρξε τῶν θυγατέρων τοῦ Θωμᾶ ἡ τύχη, ὅτι ἡ μὲν Ἑλένη συνεζεύχθη μετὰ Λαζάρου τοῦ δεσπότη τῆς Σερβίας (1460), ἡ δὲ Ζωή, εἶτε Σοφίᾳ κατ' ἄλλους, πανουργοτάτη γυνὴ, ἀρμοσθεῖσα τῷ τσάρᾳ τῆς Νοσχοβίας Ἰωάννῃ τῷ Βασιλίδῃ, ἔφερεν αὐτῷ προῖκα τὴν σημαίαν τοῦ δεσποῦ αὐτοῦ καὶ ἴσως τὰς περὶ ἀνακτήσεως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἀμύνας. Δημήτριος δὲ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Θωμᾶ παρεχώρησεν ἐκουσίως τῇ Μωάμεθ καὶ τὸ κράτος καὶ τὴν μονογενὴ αὐτοῦ θυγατέρα (1460), καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει μετενομοσάμενος τὸ μοναχικὸν σῆμα καὶ εἰς τὸ δαυὶδ μεταλλάξας τὸ ὄνομα μετέλλαξε καὶ τὸν βίον (1471). Μουσσοβείδου, Ἑλληνογενήμων, σ.λ. 390.

πλευσεν εἰς Κέρκυραν (5 Σεπτεμβρίου 1457)· τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος προσκλήσει τῆς βασιλίσσης Ἑλένης πενθερᾶς τοῦ δεσπότη Λεονάρδου Τόκου, ἦλθεν εἰς Λευκάδα.

Πάσχων ἐκ δεινοῦ ρευματισμοῦ ὁ ἀτυχὴς πρωτοβεστιάριος, ἀνέτεινε πλέον πρὸς οὐρανὸν τὴν ψυχὴν, ἀφοῦ κακὴ μοῖρα εἶχεν ἐκκενώσει εἰς τὴν καρδίαν του μέχρις υποτάθμης τὸ ποτήριον τῶν κοσμικῶν πικριῶν. Ὅθεν ὑπενδυσθεὶς τὸ μοναχικὸν τριβώνιον μετωνομάσθη Γρηγόριος· τὸ δὲ παράδειγμα του ἀκολουθοῦσα καὶ ἡ συμμέτοχος τῶν θλίψεων ἐνζέρετος σύζυγός του Ἑλένη, μετωνομάσθη Εὐπραξία.

Τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1465 προσεβλήθη δεινῶς ὑπὸ τοῦ ρευματισμοῦ εἰς τε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γόνατα· τὴν δὲ προσβολὴν ἐκείνην, καὶ τὴν πενίαν, ἐν ἣ εὐρίσκετο ὁ τέως εὐδαίμων Φραντζῆς, περιγράφει ὁ ἴδιος ὡς ἐξῆς: « Καὶ ἐξῆλθέ μου τοῦ στόματος καὶ ῥινὸς καὶ ὠτίων τοσοῦτος χυμὸς, ὥστε ἀπελπίσθην παρὰ πάντων, καὶ τρεῖς τῶν ἀχράντων μυστηρίων μετέλαβον· ὅπερ καὶ εἶθε μοι ἐπῆλθεν ὁ θάνατος, ἡ θεραπεία πάντων τῶν ἐμοὶ δυσχερῶν, γήρους τε καὶ ἀσθενείας, καὶ τῆς ἐνδείας· οὐ μόνον γὰρ τῶν πολλῶν καλῶν καὶ συνήθων τῶν ἐκ νεότητος ὑστερημένος ἤμην, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν δὴ τῶν ἀναγκαίων τῆς καθημερινῆς τροφῆς· ὅμως λυτρωθεὶς τοῦ θανάτου κωφὸς ἐναπέμεινα ἐκ τῆς τοιαύτης ἀσθενείας μέχρι πολλοῦ, ὥς οὐδὲ τὰ πλησίον μου σωματικὰ ἤκουον ».

Τὸ ἐπόμενον ἔτος διατρίβων ἐν Κερκύρᾳ ἔγραψεν, αἰτήσας τινῶν εὐγενῶν τῆς νήσου, τὸ Χρονικὸν περαιωθὲν τὴν 29 Μαρτίου 1466· ἐκεῖ δὲ πιθανῶς μετ' οὐ πολὺ παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

Τὸν Φραντζῆν ἐπήνεσεν ὁ Ποντάνος λέγων « Vir fuit agendarum scientissimus, de tribus autem imperatoribus ita meruit, ut nemo magis ».

Τὸ Χρονικὸν τοῦ Φραντζῆ ἐξεδόθη τὸ πρῶτον μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Ποντάνου σὺν τῷ Σιμοκάττῃ ἐν Ἰγγολστάδῃ 1604, καὶ ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ Ἑμμανουὴλ Βεγκέρου ἐν Βόννῃ 1838. Μόνον δὲ τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον ἐξέδοτο ὁ Κάρολος Ἀλτερ ἐν Βιέννῃ 1796.

Γρηγόριος Μάμας (*).

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν

(*) Ἐπωνομάσθη οὕτως ἀπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος τῆς μητρὸς του, μάλας οὔσης, καὶ ἐπὶ κώριον αὐτοῦ ὄνομα ἦν Μελισσηνὸς καὶ Στρατηγόπουλος.

ροναχικὸν ἀσπασθεῖς βίον διωρίσθη πνευματικὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἀπεστάλη ἐν ἔτει 1437 ὡς πρέσβυς πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήτῳ ἡγεμονεύοντας ἀδελφοὺς του (¹). Τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ Γρηγόριος ἀνεδείχθη θερμὸς τῆς ὀρθοδοξίας ὑπερασπιστής, εἴτ' ἐκ πεποιθήσεως ἢ καὶ ὑποκρινόμενος· παρευρεθεὶς ὁμῶς εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον ἐκηρύχθη φανατικὸς τοῦ παπισμοῦ θιασώτης, παραπειθὼν μὲν τότε καὶ ἄλλους δολίως, ἀπροκαλύπτως δὲ καὶ ὕστερον ὑπηρετῶν τὰ συμφέροντα τῆς Ῥώμης. Ἐπανελθὼν εἰς Βυζάντιον προεβιβάσθη οἰκουμενικὸς πατριάρχης (1445). Ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τὴν στέψιν τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου τοῦ Δράγαση συνεκροτήθη ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ σύνοδος πρὸς συζήτησιν τῶν ἐν τῇ Φλωρεντινῇ Συνόδῳ ἀποφασισθέντων (1450). Εἰς τὴν σύνοδον ταύτην παρήσαν οἱ τρεῖς πατριάρχαι, Ἀλεξανδρείας, Ἱεροσολύμων, καὶ Ἀντιοχείας, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀρχιερεῖς καὶ κληρικοὶ, οἵτινες καὶ ἀποστείλαντες πρὸς τὸν Μάμαν τὸν οἰκονόμον Μιχαὴλ καὶ τὸν μέγαν ῥήτορα Θεόδωρον Ἀγαλλιανὸν ἐζήτησαν ἐπισήμως τὴν παρουσίαν του. Ἐλθόντες οἱ ἀπεσταλμένοι ἐξέθηκαν αὐτῷ, ὅτι ἡ συγκροτηθεῖσα Σύνοδος ἀξιοὶ καὶ παρακαλεῖ ὕπως παρεσόμενος τῇ συνόδῳ γνῶμοδοτήσει περὶ τῶν ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συναγωγῇ δεδογμένων. Ὁ δὲ λατινόφωνος Γρηγόριος ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὡς ἐξῆς: Ἐγὼ συνεθέμην ταῖς ὑπογραφαῖς ἡγησάμενος μὴδὲν ἐκείνῃ τὴν σύνοδον τῶν προγεγενημένων οἰκουμενικῶν συνόδων διαφέρειν, μὴδὲ τοὺς Ἰταλοὺς τῶν Γραικῶν οὐσιωδῶς διαφέρειν κατὰ τὰ δόγματα· Χριστιανοὺς γὰρ ὀρθοδόξους εἶναι ἄμφω... φαίητε τὸν αὐτὸν ἐμὲ τῷ πάπῃ τῆς δόξης σκοπὸν δεικνύνειν καὶ μὴδὲν ἀπὸδᾶ τῇ συνόδῳ ἐννοεῖν.

Οὕτως ἀπαντήσας τοῖς ἀπεσταλμένοις ἔπεμψεν ἀνθ' αὐτοῦ τὸν δικτὴν φράτερ Λεονάρδον, λαβόντα μέρος εἰς τὰς ἐγερθεῖσας συζητήσεις.

Τότε οἱ ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ συνήθροισμένοι ἀπεκήρυξαν τὸν Μάμαν, ὡς ὁλόμενον τὸν Φλωρεντινὸν σύλλογον οἰκουμενικὸν εἶναι καὶ μὴδὲν τῶν προγεγενημένων οἰκουμενικῶν συνόδων διετηροῦν, ἀνακράζοντες: Ἐκβαλεῖσθω τοῦ θρόνου Γρηγόριος καὶ ἀντεπαχθῆτω Ἀθανάσιος.

Τότε δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς συνόδου ταχθέντες εἰς ἐκλογὴν τοῦ νέου πα-

(¹) Φραντζῆ Χρον., σελ. 162, ἐκδ. Βόννης.

τριάρχου, Μακάριος ὁ Νικομηδείας, Νεόφυτος ὁ Νικαίας, καὶ Παρθένιος ὁ Κυζίκου διεκήρυξαν, *Καθεύλομεν ὀλιγορρετέον Γρηγόριον, τὸν ὀλιγορροῦντα τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος καὶ ἀντιεσιγήσαμεν τὸν συνωδὸν τῇ εὐσεβεῖα κύριον Ἀθανάσιον*, ὃς παρίσταται ἤδη τῇ συνόδῳ ⁽¹⁾.

Ὁ Γρηγόριος μετὰ τὴν καθαίρεσιν διατρίψας ἐπ' ὀλίγον ἐν Βυζαντίῳ, ἀνεχώρησε τῷ 1452 ὡς φυγάς ⁽²⁾, καὶ ἐλθὼν εἰς Ῥώμην ὑπεδέχθη εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ πάπα τοῦ ὁποίου τὰ συμφέροντα φανατικῶς εἶχεν ὑποστηρίζει. Ἐνταῦθα δὲ ἀπεβίωσεν ὀλίγον μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου.

Συγγράμματα.

— Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Τραπεζοῦντος περὶ τῶν ἱερῶν δογμάτων. — Ἀντιβῆρτικὸς εἰς τὴν ἐπιστολὴν Μάρκου τοῦ Ἐφέσου. (ἐξεδόθη ὑπὸ Καρυοφύλλης).

— Ἀπολογία πρὸς τὴν Μάρκου Ἐφέσου ὁμολογίαν.

— Ἀνατροπὴ τῶν συλλογιστικῶν κεφαλαίων Μάρκου Ἐφέσου κατὰ Λατίνων.

— Ἐκθεσις πίστεως.

— Ἀπολογία περὶ τῶν πέντε κεφαλαίων τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου ⁽³⁾.

Ματθαῖος Καμαριώτης.

Ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΔ'. ἑκατονταετηρίδος ἐκ πατρὸς ἱερέως, πανοικί μετानαστεύσαντος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τῶν τελευταίων Παλαιολόγων. Ἐνταῦθα ἐδίδασκεν εὐδοκίμως τὴν φιλοσοφίαν εἰς πολλοὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλέγεται καὶ ὁ ὕστερον πατριαρχεύσας Γεννάδιος ὁ Σχολάριος ⁽⁴⁾. Αὐτόπτης τῆς μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλωθείσης πρωτευούσης τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἐθρήνησε περιπαθέστατα τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ γένους, καὶ τὴν ἀπώλειαν πάντων τῶν συγγενῶν. Περὶ τοῦ πατρὸς του, σφαιγέντος ἢ ἐξανδραποδισθέντος, λέγει ταῦτα ἐν τινι ὑπὸ Κρουσίου δημοσιευθείσῃ ἐπιστολῇ: « Οὐ θρηνήσω μου τὸν πατέρα' τῆς γὰρ τελευταίας ἡγοῦμαι τε καὶ ὀνομάζω μακάριον' ἐθρήνησα δ' ἂν αὐτὸν καὶ μάλα εὐλόγως, εἰ τοῖς βαρβάροις, τῆς πατρίδος ἐκπολιορκηθείσης, ζῆν τε περιελέλειπτο, καὶ γεγεννημένος αἰχμάλωτος, τοῖς λοιποῖς εἴλκετο παραπλησίως τῶν πολιτῶν, ἐκεῖνα ὁρᾶν τε καὶ ὑπομένειν ἀναγκαζόμενος, ἅτινα οὐκ ἂν, καὶ λιθίνην ἔχοντα ψυχὴν, ἀνέ-

(1) Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ Συνόδου, δημοσιευθέντα ὑπὸ Δοσιθέου ἐν τῇ *τῇμῃ Καταλλαγῇ*.

(2) Φραντζῆς, σελ. 217.

(3) Fabricii, *Bibliotheca Graeca*, tom. XI. σελ. 393—4.

(4) Crusii, *Turco-Graecia*, σελ. 177.

πειθεν ἥδιον μυρίους καὶ χαλεπωτάτους αἰρεῖσθαι θανάτους ἢ ζῆν οὕτως ἀτίμως καὶ δυστυχῶς· εἰ δὲ μαχαίρας ἔργον γεγένηται, καὶ σφαγεῖς ὤχτο, καὶ τοῖς πεσοῦσι συνηριθμήθη, οὕτω τοῦτο σφόδρα δεινόν, ἀλλ' ἐκεῖνο καὶ πάνδεινον, τὸ ζῆν! . . Ἐμαυτὸν δὲ ἀποδύρομαι μὴ κεκοινωνηκότα τῆς τελευτῆς τῷ πατρὶ, μηδὲ ἄξιον κριθέντα παραπλησίως ἐκείνῳ τοῦ ζῆν ἔξω γενέσθαι . . »

Ἐκτὸς τοῦ πατρὸς ὁ Ματθαῖος ἀπώλεσε τὴν μητέρα, τὴν ἀδελφὴν καὶ τρεῖς τῶν ἐξ ἀδελφοῦ ἀνεψιῶν του· καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συγγενῶν του ἐρονεύθησαν ἢ ἐξηνδραποδίσθησαν κατὰ τὴν ἄλωσιν· « Ἐπιτείνει δέ μοι τὸ πάθος καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς οἰκείοις καὶ συγγενέσι γεγεννημένον· ἄλλος γὰρ ἄλλη οὐκ οἶδ' ὅπῃ γῆς διεσπάρησαν ἕκαστος ».

Συστηθείσης ὕστερον ὑπὸ τοῦ Σχολαρίου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχικῆς σχολῆς πρῶτος αὐτῆς διδάσκαλος ἀνεδείχθη ὁ Ματθαῖος, διδάξας τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ γραμματικὰ εἰς πολλοὺς καὶ διαφόρους, μεταξὺ τῶν ὁποίων μνημονεύεται ὁ ὕστερον διαδεχθεὶς αὐτὸν ἐν τῇ σχολᾷ Μανουὴλ ὁ Κορίνθιος.

Ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ὁ Καμαριώτης ὀλίγα μετὰ τὴν ἄλωσιν ἔτη⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

— Συνοπτικὴ παράδοσις τῆς ῥητορικῆς. (ἐξεδόθη τῷ 1597 ἐν Λυγούστῃ ὑπὸ Δαβὶδ Ἑσχελίου).

— Σύνοψις ἐκ τῆς ῥητορικῆς Ἑρμογένους. (ἐδημοσιεύθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σημειώσεων τοῦ Ἰωάννου Σχέφφερ εἰς τὸ Liber Lectionum Academicarum ἐν Ἀμβούργῳ 1675).

— Λόγοι δύο πρὸς Πλήθωνα περὶ Εἰμαρμένης. (ἐδημοσιεύθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Ρεϊμαρ ἐν Λεῦδῃ 1721).

— Ἐξήγησις εἰς τὰς ἐπιστολάς Συνεσίου.

— Ῥητορικὰ Γυμνάσματα.

— Ἐγκώμιον εἰς τοὺς τρεῖς ἱεράρχας.

— Ἐξήγησις τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως.

— Στίχοι ἱαμβικοί.

— Ἐπιστολαί. (Μίαν τούτων περιγράφουσιν τὰ κατὰ τὴν ἄλωσιν ἐπισυμθέντα αὐτῷ δυστυχήματα ἔστειλεν ὁ Θεόδωρος Ζυγομαλάς πρὸς Μαρτίνον τὸν Κρούσιον δημοσιεύσαντα ἐν τῇ Τουρκογραφικῇ σελ. 76—83) ⁽²⁾.

(¹) Μάξιμος ὁ Μαργούνιος γράφων τῷ Ἑσχελίῳ λέγει ταῦτα περὶ Καμαριώτου· « ἄνθρωπος τὰ τε ἄλλα εὐσεβοὺς καὶ περὶ λόγους οὐκ ἀγενοῦς· προσπειροτηκέναι δὲ οὐκ ἐπὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, ὁ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῆς αὐτῆς τοὺς οἶκας καταπιστευθεὶς, ἀχμάσαντι μὲν πρὸ τῆς ὀλίσσεως, ὀλίγον δὲ ὕστερον ἀπολείποντι τὸν βίον ».

(²) Ρεϊμαροῦ πρόλογος εἰς τοὺς κατὰ Πλήθωνος δύο λόγους τοῦ Καμαριώτου. Κατὰ

Γεώργιος Ἀμιρούτζης.

Ἐγεννήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος ἐν Τραπεζούντῃ, καὶ ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του καὶ τοῦ Βυζαντίου κατέγινεν ἰδίως εἰς φιλοσοφικὰς μελέτας, ἐπονομασθεὶς διὰ τοῦτο καὶ φιλόσοφος. Παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Φλωρεντία σύνοδον ὡς καὶ εἰς τὴν ὕστερον ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ συγκροτηθεῖσαν, ἀναδειχθεὶς ἐν ἀμφοτέραις εἰς τῶν ἐπισημοτέρων προμάχων τῆς ὀρθοδοξίας. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔλθων εἰς τὴν πατρίδα του ἐδεξιώθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Δαυὶδ τοῦ Κομνηνοῦ, ὑπ' οὗ καὶ ἐτιμήθη τῷ ἀξιώματι τοῦ πρωτοβεστιχίου. Κατὰ Δωρόθεον τὸν Μονεμβασίαν⁽¹⁾ ὁ Ἀμιρούτζης ἀγνωμονῶν τῷ εὐεργέτῃ ἐγένετο αἷτιος τῆς τε ὑποδουλείας, τῆς πατρίδος του καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν ἐν αὐτῇ βασιλευόντων Κομνηνῶν· μετὰ τὴν ὑπὸ Μωάμεθ Β'. κατάλυσιν τῆς ἐν Τραπεζούντῃ αὐτοκρατορίας (1461) ὁ Γεώργιος αἰχμαλωτισθεὶς μετὰ τοῦ μεγάλου μεσάζοντος Ἀλταμουρίου καὶ ἄλλων ἤχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁμολογήσας μετὰ τῶν τέκνων τὸν μωαμεθανισμόν, εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐξωμοσίας, ἐτιμήθη μεγάλως ὑπὸ τοῦ σουλτάνου. Ἀπεβίωσε τῷ 1475.

Κατὰ τὸν αὐτὸν Δωρόθεον ὁ Ἀμιρούτζης ἦτο ἐγγονὸς τοῦ Ἰάκωβ ἐκ θυγατρὸς καὶ πρωτεζάδελφος τοῦ Μαχμούτ πασᾶ, πεπονηρευμέτος, εὐμορφος, ἐπιτήδειος, ἐνέηλδος, καὶ εἰς τὸ δοξάμιν θανμαστός⁽²⁾.

Συγγράμματα.

—Περὶ τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ συμβεβηκότων πρὸς τὸν ἡγεμόνα Ναυπλίου Δημήτριον.

—Διάλογος περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Τούρκων.

—Περὶ πολιορκίας καὶ ἀλώσεως Τραπεζοῦντος ἐπιστολὴ πρὸς τὸν καρδινάλιον Βητσαρίωνα. (ἐδημοσιεύθη εἰς Boissonade Anecdota Graeca tom. V. σελ. 389—401).

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμιρούτζη ἐξωμόσας ἐλήφθη ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ σουλτάνου, παρὰ τῷ ὁποίῳ μεγάλως ἴσχυεν. Ἡ Πατριαρχικὴ ἱστορία⁽³⁾ λέγει περὶ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς: «λογιώτατος καὶ σοφώτατος εἰς

bricii, Bibliotheca Graeca tom. VI, σελ. 118—20. Sax, Onomasticon Litterarum—Miller Catalogue des Manuscrits Grecs de l'Escuriel, σελ. 342, 343, 448. Μ. Παράνικα, Σχεδίασμα, σελ. 18.

(¹) Χρονογράφος, σελ. 409—10, ἐκδ. Βενετίας 1681.

(²) Allatii de consensu, σελ. 379—Biographie Generale tom. 20, σελ. 135.

τὸ Ἑλληνικὸν μᾶθημα καὶ τὸ ἀραβικόν· τότεν γὰρ ἦτο σοφώτατος, ὅτι τὰ βιβλία τὰ ἰδικά μας τῶν χριστιανῶν τὰ ἐμεταγλώττισεν εἰς τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν διὰ ὀρισμοῦ τοῦ σουλτάνου· ὁ γὰρ σουλτάνος δὲν ἔπαυε ποτὲ νὰ μὴ δὲν ἐρωτᾷ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμιρούτζη ὡς σοφὸν ἄνθρωπον. . . »⁽¹⁾. Ὁρμητικὸς καὶ βίαιος τὸν χιρακτῆρα ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμιρούτζη κατεπείκρανε τοὺς τότε πατριάρχας διὰ τῶν παραλόγων ἀπαιτήσεών του, ἐπὶ τέλους δ' ἐξ ἀποπληξίας προσβλήθεις ἐλεεινῶς κατέστρεψε τὸν βίον⁽²⁾.

Δημήτριος Χαλκοκονδύλης.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1424 ἐν Ἀθήναις, καὶ οὐχὶ ἐν Βυζαντίῳ ὡς ἔγραψεν ὁ Βουσαρδὸς καὶ ἄλλοι, καὶ ἦτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀδελφὸς τοῦ Λαόνικου. Ἐγένετο μαθητὴς Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ, τῆ συστάσει τοῦ ὁποίου Λαυρέντιος ὁ ἐκ Μεδίκων προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Φλωρεντίαν ὡς διάδοχον τοῦ Ἀργυροπούλου. Διδάσκων ὁ Δημήτριος ἐπέσυρε τὸν φθόνον τοῦ Ἀγγέλου Πολιτιανοῦ, παραδιδόντος ὁμοίως τὴν Ἑλληνικὴν⁽³⁾. ὁ Λαυρέντιος ἐπεμβὰς διέλυσε τὰ σκάνδαλα διχομοιράσας ἐξ ἑαυτοῦ τοὺς ἀκρατάς. Προσκήλει τοῦ ἡγεμόνος Λουδοβίκου Σφορτίου ὁ Χαλκοκονδύλης ἦλθεν εἰς Μιλάνον, ἐκεῖ ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν μέχρι τέλους. Μετὰ τὴν ἐκ Τοσκάνης ἀπέλευσίν του προσεκήλη ἐπανειλημμένως, καὶ ὁ Πολιτιανὸς ἵνα τὸν ἀνγκιχέτη πρὸς ἐπάνοδον, ἔγραψε τὸ ἐξῆς ὥραϊον ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπίγραμμα·

ἐξ οὗ δὴ Θεόδωρος οὐρανόνδε
βῆ, καὶ ὡς γε χειλιόνης νεοσσός,
ματρὸς χειρὶ βρεφυλλίου θανούσας,
ἔπειθ' ἵνας λίπεν ὧδ' ὑπὲρ καλῆς
μὰ ψὲ δὴν μάλιστα τοῦδε προσδοκούντας,
ὦ Δημήτρίε, πάντες ἄθλιοι γε
νῦν γυνούμεθα· σὺ δὲ πρῶτος ἔλθων
πεινώσιν σοφίης ἐδῆτόν τιμῶν
ὅς σὺ νῦν μόνος εἰ γλυκὺς τιθηνός⁽⁴⁾.

(1) Ἐκδοσις Βόννης σελ. 379.

(2) Χρονολόγος σελ. 410.

(3) Sed mansit Demetrio honestus gratia locus Laurentium, vel infesto et oblique semper incessente Politiano, qui, cum neminem e Latinis sibi parem poteretur, Græcis ipse eruditior existimari volebat. Dividit munera Laurentius et æmulationes lites derimaret, et filii, præceptorem contentione, ad discendum accederentur. (Iovii, Elogia, σελ. 56).

Hodii. de Græcis Illustribus lib. I.

Ὁ Χαλκοκονδύλης ἀπεβίωσεν ἐν Μιλάνῳ τῷ 1511 ἄγων τὸ 87 ἔτος τῆς ἡλικίας.

Νυμφευθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ ἀπέκτησε θυγατέρα ἣν ἡρόσατο Ἰωάννη τῷ Παρράσιῳ. Οἱ γεννηθέντες τρεῖς ἐγγονοὶ τοῦ Χαλκοκονδύλου Θεόφιλος, Βασίλειος, καὶ Σέλευκος, προώρως ἐξεμέτρησαν τὸ ζῆν· ὁ πρῶτος παῖς τέθνηκεν, ὁ τρίτος ἐπνίγη εἰς τὸν Τίκινον, καὶ ὁ δεύτερος Βασίλειος μαθητεύων εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ Λέοντος Ι'. Ἰδρυθὲν Ἑλληνικὸν γυμνάσιον προώρως ἐτελεύτησε.

Μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν μαθητῶν τοῦ Δημητρίου ἀναφέρονται οἱ ἐπιφανεῖς Λαόνικος Τομαῖος, Βενέδικτος Ἰόβιος, Στέφανος Νίγρος, Ἰωάννης ὁ Τρισσίνιος, καὶ οἱ Βρεττανοὶ Θωμᾶς Αἰναγερ καὶ Γουλιέλμος Γρόκινος, πρῶτοι μετενεγκόντες τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς Ἀγγλίαν, ἐξ ὧν ὁ εἰς εὐδοκίμως τὴν ἐδίδαξεν ἐν τῇ Ὁξωνίᾳ Ἀκαδημίᾳ.

Ὁ Τρισσίνιος σεβόμενος τὴν μνήμην τοῦ διδασκάλου του ἡγείρει αὐτῷ μνημεῖον ἐν τῷ ναῷ τῶν Παθῶν ἐπιγράφας·

P. M.

Demetrio Chalcondylæ Atheniensi

in studiis litterarum Græcarum

eminentissimo,

qui vixit annos LXXVII Mens. V.

et obiit anno Christi MDXI,

Ioannes Trissinus Gasp. filius

præceptori optimo et sanctissimo

posuit.

Ὁ Ἀλδος προσφωνήσας τῷ Χαλκοκονδύλῃ τὴν ἐν 1503 ἔκδοσιν τοῦ Εὐριπίδου λέγει περὶ αὐτοῦ, « Græcorum ætatis suæ facile principem, et doctrina sua Athenas veteres solum eum representasse ». Ὁ Γουάλδος· « vir profecto in interpretandis auctoribus celeberrimus », καὶ ὁ Ἀλκυόνιος· « Atticæ eloquentiæ facile princeps ». Ὁ Ἰόβιος ἐπαινεῖ σὺν τοῖς ἄλλοις τὸ σεμνὸν τῶν ἡθῶν του, καὶ ὁ Νίγρος τὴν λιτότητα, τὸ ἀπέρिटτον, καὶ τὴν ἀγνότητα τοῦ βίου τοῦ Χαλκοκονδύλου ἐκθειάζει.

Ὁ Zeltnerus (Theat. correct. typogr. erudit. σελ. 155) λέγει, ὅτι ὁ Χαλκοκονδύλης διαμείνας εἰς Βενετίαν ἐχρημάτισε διορθωτὴς τῶν ὑπὸ Ἀλδου ἐκδοσθέντων Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων· πλὴν τοῦτο μὴ εἰκότως ἀποδεικνύμενον ἀμφίβολον καθίσταται. Ὁ Montfaucon (Palæogr. Græc. σελ. 98) καταλέγει μετὰ τῶν καλλιγράφων

τὸν Χαλκοκονδύλην. Ἡ εἰκὼν τοῦ σοφοῦ Ἀθηναίου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Βαιρνέρου (').

Συγγράμματα.

—Γραμματικὴ ἢ ἐρωτήματα συνοπτικὰ τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν μετὰ τῶν χρησίων κανόνων. ("Ανευ τόπου καὶ χρόνου ἐξεδόθη τὸ πρῶτον κατὰ Μαιτταίρον," *Annales Typogr.* IV. σελ. 753, ἐν Μεδιολάνοις τῷ 1493, ἀνατυπωθεῖσα ἐν Παρίσι τοῖς τῷ 1525, ἐν Βασιλείᾳ 1546.

—Περὶ σχηματισμοῦ τῶν χρόνων. (συνεξεδόθη τοῖς ἐρωτήμασι Χρυσολωρᾶ παρ' Ἀλδῶ 1512, καὶ ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1516.)

—Ἐπίγραμμα εἰς Θεόδωρον Γαζήν.

Ὁ Χαλκοκονδύλης τιμᾶται ὡς πρῶτος κριτικὸς ἐκδότης τῶν ἐξῆς.

—Ὁμήρου Ἰλιάς, Ὀδύσεια, Βατραχομομαχία, ὕμνοι. Ἐν Φλωρεντίᾳ 1488. (Εἰς τὴν πρώτην καὶ πολυτέλῃ ταύτῃ ἐκδόσει τοῦ Ὁμήρου ὁ Χαλκοκονδύλης περιέβαλλε τὰ κείμενα διαφόρων χειρογράφων, καὶ πρὸς τὰς Παρικυβόλας Εὐσταθίου, προτάξας καὶ προλεγόμενα. Ἐγένετο δ' ἐπιστάσις Δημητρίου τοῦ Κρητὸς ὡς ἐν τέλει ἀναγινώσκεται) α' Ἡ τοῦ Ὁμήρου ποίησις ἅπασα ἐντυπωθεῖσα πέρας εἴληφεν ἥδη σὺν Θεῷ ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀνακλιῶμαι μὲν τῶν εὐγενῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, καὶ περὶ λόγους ἑλληνικοὺς σπουδαίων, Βερνάρδου καὶ Νηρίου Τανάιδος τοῦ Νεριλίου, Φλωρεντίνων· πάνω δὲ καὶ δεξιότητι Δημητρίου Μεδιολανέως Κρητὸς· τῶν λογίων ἀνδρῶν χάριν καὶ λόγων ἑλληνικῶν ἐφιμένων· ἔστι τῇ ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως χιλιοστῇ τετρακοσιοστῇ ὀγδοήκοντῃ ὀγδοῇ, μηνί (sic) Δεκεμβρίου ἐννάτῃ α'. Τὴν ἐκδοσιν ταύτην ἐπαινεῖ τὰ μάλα ὁ Μαιτταίρος διὰ τὴν πολυτέλειαν, καὶ τὴν κομψότητα. Ὁ Βερνάρδος Νέρλιος, εἰς τῶν καταβαλόντων τὸ ἀνάλωμα δαδελῶν ἐν τῇ πόρῃ Πέτρον Μέδικον προσφωνητικῇ λέγει τάδε περὶ τοῦ διδασκάλου τοῦ Χαλκοκονδύλου, καὶ τῆς ἐν λόγῳ ἐκδόσεως. "Id in primis mihi optatum fuit, maximeque optatum, quod ad hanc rem Demetrium Chalcondylem Atheniensem, nactus eram, virum profecto tempestate nostra doctissimum, praeceptoremque meum, a quo eiusmodi opus accuratissime regnosci posset. Itaque ex illius consilio, Homerum, ut vetustate primum, ita etiam divino quodam ingenio summum poëtam, ac litterarum fontem elegi: qui quidem ob incuriam atque negligentiam librariorum ita sui perveteri, integer agnosceretur. Quam ob rem eruditissimi sane viri opera qualem Demetrium nactus est, summo opere incigebat, qui, et amore, quo me non mediocri prosequitur, et communis utilitatis gratia maxime aductus, ipsa Homeri opera, singulari diligentia, summoque studio, cum Eustathii commentariis conferens, examinavit atque ementavit: Cujus quidem viri diligentiam aut nihil arbitror praeteriisse, aut si qua praeteriisse videbuntur, ea certe vel

(') Hodli, de Græcis illustribus—Boernerii, de doctis Græcis—Boissonade (Biographie Universelle tom. VII)—Fabricii, Bibliotheca Græca, XI, σελ. 407.

dubia quaedam sunt, vel eiusmodi, ut ea in tali tantoque opere justus æquusque rerum æstimator non magni faciat ».

— Ἰσοκράτους λόγοι, ἐπιμελεία Δημητρίου Χαλκοκονδύλου. Mediolani, per Henricum Germanum. M. CCCC. L. XXXXIII (¹). Ἐν τέλει τῆς πρώτης ταύτης τοῦ Ἰσοκράτους ἐκδόσεως ἀναγινώσκεται· « Ἐτελειώθη σὺν Θεῷ τὸ παρὸν βιβλίον Ἰσοκράτους, ἐν Μεδιολάνοις, διορθῶσι μὲν ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Χαλκοκονδύλου, τυπωθὲν δὲ καὶ συντεθὲν ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Γερμανοῦ καὶ Σεβαστιανοῦ τοῦ Ἐκποντρεμούλου (sic). Τὸ δ' ἀνάλωμα πεποιήκασιν οἱ τοῦ λαμπροτάτου ἡγεμόνος Μεδιολάνου γραμματεῖς, Βαρθολομαῖος Σκύσας, Βικέντιος Ἀλίπρανος, Βαρθολομαῖος Ρόζωνος. Ἐτεῖ ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως χιλιοστῇ τετρακοσιοστῇ ἑνεννηκοστῇ τρίτῃ, μηνὸς Ἰανουαρίου εἰκοστῇ τετάρτῃ ».

— Σουίδα λεξικόν. Ἐπιμελεία καὶ διορθώσεις Δημητρίου Χαλκοκονδύλου. Τετύπεται ὑπὸ Βενεδίκτου Μάζου καὶ Ἰωάννου Βισέλου (²). Ἐν τέλει σημειοῦται· Anno ab incarnationem M. CCCC. LXXXVIII die XV novembris. Impressum Mediolani, impensa et dexteritate D. Demetrii Chalcondyli, Ioannis Bissoli, Benedicti Mangii, Carpensium. Εὐρηγται δὲ στίχοι λατινικοὶ Ἰω. Σαλάνδου πρὸς Χαλκοκονδύλῃν καὶ ἀναγνώστην. Περὶ τῆς ἐκδόσεως ταύτης ὁ Ἰωάννης Κατανάτος λέγει ἐν τῇ προσφωνηματικῇ ἐπιστολῇ. « Latet in tenebris paucorum factus tam pretiosus auctor, et ad omnibus in dies desiderabatur. Nullus opem ferebat, nec poterat. Tandem ad hanc provinciam reservatus vir Atticæ secundariæ princeps, non ut cæteri Græcorum studiosis tantam felicitatem invidit, sed ducem se constituens, egregius hujus artis et industrius artifices, Ioannem Bisolum, et Benedictum Mangium, Carpenses, accersivit, et, præter conditionem et ætatem suam, pluribus multoties collatis, et renovandum Suidam aggreditur, tanto studio, et diligentia usus, ut obscura detexerit, inversa correxerit, manca suppleverit, et, ut demum, quod sentio dicam, in illo explicando auctorem ipsum superavit ». Καὶ τῷ ὄντι ἡ ὑπὸ Χαλκοκονδύλου φιλοπονηθεῖσα πρώτη αὕτη ἐκδοσις τοῦ Σουίδα ἐστὶν ἡ ἀρίστη καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Δημήτριος σημειοῖ ἐν τέλει τὰς ἐπ' αὐτοῦ κοπιώδεις ἐργασίας του, λέγων· « ὁ δὲ τὴν διόρθωσιν τοῦ βιβλίου πεποιηκὼς Δημήτριος ἐστὶν ὁ Χαλκοκονδύλης, ὃς πλείοσιν ἀντιγράφοις χρησάμενος καὶ τούτοις πᾶσιν οὐ σμικρ' ἄττα ἀμαρτήματα εὗρηκώς, ὧν τὰ πλείω ἐν ἅπασιν ὡσαύτως ἐτύγγανεν ὄντα, πολλὰ μὲν φιλοπονήσας καὶ διασκεψάμενος, ἐπανώρθωσεν· ἔστι δ' ὧν οὐχ οἷός τ' ἐγένετο τῆς προσηκούσης διορθώσεως τετυχηκέναι· ἀλλὰ τὴν μὲν τῆς λέξεως ἐρμηνείαν διὰ σπουδῆς ἔσχε διαφυλάξαι· τὴν μὲντοι παρεισαγομένην ῥῆσιν πρὸς σαφήνειαν τῆς λέξεως ἡμαρτημένην οὖσαν, ὡς

(¹) Κατὰ λάθος σημειοῦται παρὰ Παπαδοπούλου (Νεοελλ. Φιλολογία Β'. ἀρ. 5) ἐν τίτλῳ καὶ τὸ ἔτος MCCCCLXXXIV.

(²) Ἀγνωστον πῶς ὁ Κ. Παπαδόπουλος (αὐτόθι· ἀρ. 11) προσέθηκεν ἐν τίτλῳ ἐν τέλει σημειούμενον ἔτος, ὡς καὶ τῶρον τυπώσεως.

ἄχεν, ἀφῆκεν' οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ λέξεις ἑνίας αἵτινες τὸ παράπαν οὐχ ὕψι-
ρον ἐν Σουίδᾳ, ἀλλοθεν ποθεν συλλέξας προσέθηκεν, ὡς ἂν οἱ ζητοῦντες τὸ
σημαινόμενον αὐτῶν ἔχοιεν ἀπονώτερόν τε καὶ ἐτοιμότερον ἐντεῦθεν πορίζε-
σθαι· καὶ λέξεις δὲ τινας ἀνερμηνεύτους, ἔνθα ἐνεχόμεναι, ἐπιμελὲς αὐτῷ γέ-
γονε σαφηνίσαι ».

Ὁ τὴν λατινικὴν διδάξας τὸν Χαλκοκονδύλῃν Ἀντώνιος Μόττας προσέθη-
κεν ἐπὶ κεφαλίδος τῆς ἐκδόσεως τοὺς ἐξῆς ἐπαινετικούς στίχους·

Demetri, aeternus debet tibi mundus honores,

Quod dignum, quod tam nobile tradis opus.

Debet Motta magis, cari cui tanta resultat

Gloria discipulo, te duce quanta datur.

Δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Χαλκοκονδύλου ἐκ Μεδιολάνων χρονολογούμεναι 1491,
ἡ μὲν ἐλληνιστί, ἡ δὲ λατινιστί, πρὸς τὸν μαθητὴν του Ἰω. Πευχλίνον, κατεχω-
ρήθησαν ἐν τῇ συλλογῇ τῶν πρὸς τοῦτον ἐπιστολῶν, τῇ τυπωθείσῃ τῷ 1519.

Ἑρμώνυμος ὁ Σπαρτιάτης.

Γεώργιος Ἑρμώνυμος, ἢ Χαριτώνυμος ⁽¹⁾, ἐγεννήθη ἐν Σπάρτῃ, καὶ
ἐμαθήτευσεν ὑπὸ τὸν Πλήθωνα ⁽²⁾. Ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐπ' ὀλί-
γον διδάξας μετέβη εἰς Γαλλίαν, βασιλεύοντος Λουδοβίκου ΙΔ', καὶ
πρῶτος ἐδίδασκεν ἐν Παρίσις συστηματικῶς τὰ Ἑλληνικά, τὰ ὅποια
ἀκροθιγῶς ὀλίγον πρότερον εἶχε παραδώσει Γρηγόριος ὁ Τιφέρνης ⁽³⁾.

(1) "Ενεκα τοῦ τότ' ἐπικρατοῦντος συρμού τῆς μετωνυμίας, ὁ Γεώργιος διαφορο-
τρόπως μετέτρεψε τὸ ἑπώνυμον αὐτοῦ αὐτοκαλούμενος Ἑρμώνυμος, Ἑρμώνυμος
Χαριτώνυμος, καὶ Χριστώνυμος.

(2) Ἐγραψε δύο μονοβίαις ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ διδασκάλου του· ἐκ τῆς δευτέρας
ἀποσπῶμεν τὴν ἐξῆς περιγραφὴν: « Ἀλλ' ὦ τῆς κοινῆς δυστυχίας, μᾶλλον δὲ ἰδίας
ἐμῆς, ὦ πικρᾶς ὀρφανίας, ὦ βασιάνου τύχης καὶ πονηρᾶς! ὃν ἐτύγχανον ἔγων
μόνην ψυχαγωγίαν, μόνην ἐν ἀλλοδαπῇ θιατρίδῳ παρομυθίαν, ὀφθαλμὸν νοσητὸν,
« φῶς τῆς ἐμῆς ἀθλίας ψυχῆς, καθηγεμόνα θεϊότατον, μᾶλλον δὲ προστάτην καὶ
« κηδεμόνα, ἐφ' ᾧ καὶ μόνῳ τὰς τῆς ἐμῆς ἐσάλευον ὠφέλειαν ἐλπίδας, οὐ ταῖς χρω-
« σμαῖς πτέρυξι τῆς σοφίας ὡς νεοττὸς ἐπετάμην, καὶ τοῖς ἀδαμαντίνοις λόγοις ἐκεί-
« νου, μᾶλλον δὲ οὐρανίοις καθοπλιζόμενος, τοῖς τῶν ἁλλων σοφιστῶν λόγοις μηδέ-
« ποτε περιτραπήσεσθαι πεποθῶς, τούμὸν ἐγκαλλώπισμα, τὴν εὐδαιμονίαν, τὸ κλέος,
« τοῦτον, φεῦ, ἀφῆρημαι παρ' ἐλπίδα... »

(3) Γρηγόριος Τιφέρνης ἐκ τῶν περιφανῶν ἐλληνιστῶν καὶ λατινιστῶν τῆς ΙΕ'
ἐκατονταετηρίδος, ἐγεννήθη τῷ 1413 ἐν Τιφέρνῃ τῆς Οὐμβρίας, καὶ ἀπέθανεν ἐν Γε-
νετῇ περὶ τὸ 1466· ἐδίδασκε τὰ ἑλληνικά εἰς τὴν πατρίδα του, Νεάπολιν, Μιλάνον,
καὶ ἐπὶ τέλους εἰς Παρίσιον. Ὁ Νωδαῖος "Ἐλληνα τοῦτον θεωρῶν λέγει, « *primus*
« *Græcorum ab expugnata Constantinopoli Lutetiam venit, et sistens se coram*
« *rectore academiam dixit* ». Ὁ Weiss ὁμοῦς (Biographie Universelle tom.
46) δὲν παραδέχεται, ὅτι εἰς τὸν Τιφέρνην ἐδόθη ἔδρα τῆς ἐλληνικῆς ἐν τῇ Ἀκα-
δημίᾳ τῶν Παρισίων. Κατὰ λάθος ὁ Matthæus (Historia Lodovici XI, lib. XI) καὶ

Ἐν ἔτει 1472 ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἰόρκης ἐρρίφθη εἰς τὰ δεσμά, διαταγῇ Ἐδουάρδου Δ' ὁ πάπας Σίξτος Δ' γινώσκων τὴν ἐξειδικασμένην ἱκανότητα, καὶ στωμυλίαν τοῦ Ἑρμώνυμου, ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Ἀγγλίαν ἵνα κατορθώσῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐκείνου (1). Κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1476 ὁ Σπαρτιάτης ἐπανελθὼν ἐξ Ἀγγλίας ἐπορεύθη εἰς Ῥώμην, καὶ ἔλαβεν οὐχὶ ἀνάλογον τῶν κόπων του ἀμοιβήν μετ' ὀλίγον δὲ διὰ χρέος ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς. Ἀνδρόνικος ὁ Κάλλιστος γράφων πρὸς Γεώργιον Παλαιολόγον τὸν Δισύπατον (2), ἵνα μεσιτεύσῃ πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ, ἐκτίθῃσιν οὕτω τὰ κατὰ τὴν φυλακίαν του. « Γεώργιος Ἑρμώνυμος, ἀνὴρ εὖ ἔχων καὶ παι-
 » δείας καὶ ἀρετῆς, καὶ φίλος ἐμὸς καὶ σαυτοῦ τὰ μάλιστα, ἀφίκετο
 » μὲν Ῥώμης πεμφθεὶς ὑπὸ μεγίστου ἀρχιερέως ἐπ' ἐλευθερίᾳ τοῦ ἀρ-
 » χιεπισκόπου τῆς Ἰόρκης, σπουδάζας δὲ πολλὰ καὶ κινδυνεύσας οὐ
 » μικρά, καὶ κατωρθώκως πράξιν τοιαύτην, οἷαν οὐδεὶς ἄλλος ἤλ-
 » πισεν ἂν κατορθώσῃν, καὶ ἐλευθερώσας τὸν ἀρχιεπίσκοπον, ἔτυχε
 » μὲν δώρων ἱκανῶν παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, οὐ μὴν ἀξίων τε τοιαύ-
 » τῆς τε καὶ τοσαύτης πράξεως, καὶ τῶν κινδύνων οὓς ὑπέστη τέ-
 » λος δὲ καιροῦ προϊόντος κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα ἰταλικῶν
 » ἐμπόρων διὰ τὸ πεπομφέναι γράμματα πρὸς σὲ τὸν Γεώργιον καὶ
 » ἐξαγγεῖλαι τὰ ὑπ' αὐτῶν πραττόμενα κατὰ σοῦ, καὶ ἅμα οἰομέ-
 » νων τῶν ἐμπόρων καὶ τὰς ἄλλας αὐτῶν πράξεις γράμμασι μηνύειν
 » πρὸς σὲ τὸν Γεώργιον, ὥστε ῥαδίως ὑπὸ σοῦ κατ' αὐτῶν συμπλέ-
 » κεσθαι μηχανάς καὶ ἐνέδρας, καὶ συλλαμβάνειν αὐτούς· ἐμειληθεὶς
 » οὖν διὰ ταῦτα εἰς δεσμωτήριον ἐπὶ τιμῇματι χιλίων λιτρῶν, καὶ
 » καταναλώσας πάντα ὅσα τε παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἔλαβε καὶ
 » ὅσα ἤνεγκεν ἐκ Ῥώμης, καὶ γενόμενος ὀφειλέτης χρυσίου πολλοῦ,
 » μόλις ἐλευθερωθεὶς τοῦ δεσμωτηρίου, μὴ δυνάμενος ἀποδοῦναι τὸ
 » χρέος, ἐμοῦ γενομένου ἐγγυητοῦ, ἔρχεται ἤδη πρὸς σὲ θαρρῶν εἰς

εἰς αὐτοῦ ἄλλοι παραλαβόντες ἀναφέρουσιν, ὅτι ὁ Τιφέρνης ἐχρημάτισε μαθητὴν Μανουὴλ Χρυσολοῦρά, ὅστις τὸ αὐτὸ τῆς γεννήσεως τούτου ἔτος εἶχεν ἀποθάνει.

(1) Ἐν ἰδιογράφῳ κώδικι ἀναγινώσκειται ἡ σημείωσις. « Ἐτελείωθη τὸ παρὸν βί-
 » βλίον ποιήσιν περιέχον Κόιντου Καλαθροῦ ἐπιστρέψαντός μοι ἐξ Ἀλβιώνος τῆς
 » Βρεττανικῆς νήσου ἐν πόλει τοῦ Παριαίου ἐν τῇ Γαλλίᾳ, χειρὶ Γεωργίου Ἑρμώνυμου
 » τοῦ Σπαρτιάτου, πεμφθέντος ὑπὸ τοῦ μεγίστου ἀρχιερέως Σίξτου τετάρτου ἐπ' ἐλευ-
 » θερίᾳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἰόρκης, ἔτι ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως 800ς. τρίτῃ
 » φθίνοντος ἑκατομβαιῶνος μηνὸς κατὰ Ἀθηναίους, ὃν Ἰούνιον Ῥωμαῖστὶ καλοῦσι ».

(2) Στρατηγὸς Λουδοβίκου ΙΔ', βλέπε Ducange, Familiae Byzantinae, σελ. 286.

« σὲ μετὰ Θεόν, καὶ διὰ σοῦ εἰς τὸν γαληνότατον βασιλέα τῶν
« Φράγκων (¹). »

Ἐκ τῆς φυλακῆς ὁ Ἑρμάνυμος ἔγραψεν ἱκετευτικὴν ἐπιστολὴν πρὸς
Βησσαρίωνα, ἐξαιτούμενος τὴν βοήθειαν τοῦ παντοδυνάμου καρδινά-
λιου, μεθ' οὗ ὡς φαίνεται δὲν διέκειτο πρότερον εἰς φιλικὰς σχέ-
σεις. Ἐπὶ τριμηνίαν δὲ σιδηροδέσμιος μέινας πολλὰς ὑπέστη τα-
λαιπωρίας « ἐν τῇ φρικτῇ εἰρκτῇ ταύτῃ, καὶ τῷ φοβερῷ τῷδε
« τάφῳ καὶ ἄδῃ, καὶ λιμῷ, καὶ δυσωδίᾳ καὶ πάσῃ ταλαιπωρίᾳ καὶ
« κακοπαθείᾳ παλαιῶν, καὶ ὑπὸ ἀπειρῶν φθειρῶν καὶ κορέων τὰς
« πλευράς ὀρυττόμενος, καὶ σπανιώτατα γενόμενος ὕπνου (²). » Εἰς
ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ, ὡς φαίνεται, συνετέλεσε καὶ ὁ Βησσαρίων, πρὸς
ὃν καὶ λόγον ἐγκωμιαστικὸν ἔγραψεν ὁ εὐγνωμονῶν Σπαρτιάτης.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ἑρμάνυμος τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον μετωνα-
μάσθη Γρηγόριος, τότε δὲ πράγματι κατέστη πολυώνυμος.

Ἀθλὸν πότε ἀπεβίωσεν τῷ 1478 ὅμως ἔζη ἐν Παρισίοις, ὅθεν
ἔγραψε δύο ἐπιστολάς, τὴν μὲν ἑλληνιστί, τὴν δὲ λατινιστί, πρὸς
Ῥευχλίνον.

Μαθηταὶ τοῦ Ἑρμάνυμου ἐγένοντο πολλοὶ τῶν ὕστερον ἐπιφανῶν,
ὡς Φίλιππος Μελάγχθων, Ῥευχλίνος, καὶ Γουλιέλμος Βουδαῖος.

Τὸν Σπαρτιάτην Γεώργιον πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐπήνεσαν καὶ διὰ
τὴν ἑξοχὸν παιδείαν, καὶ τὴν ἐν Γαλλίᾳ γόνιμον διδασκαλίαν τῆς Ἑλ-
ληνικῆς γλώσσης. Ὁ Ῥέγιος λέγει ταῦτα « Hic quia solus in Gal-
« lia ea tempestate græce scire videbatur, initio fuit nostris
« hominibus summae admirationi ». Ὁ αὐτὸς ἀναφέρων, ὅτι ὁ
περίφημος Βουδαῖος ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Ἑρμάνυμου, ἐπιφέρει περὶ τοῦ
αὐτοῦ καὶ τὰ ἑξῆς: « Neque enim praeceptor ille plura docere,
« quam sciret, poterat, et græcas litteras catenus noverat, quod
« convenit sermoni litterato cum vulgari; et nisi quod legere
« optime, et e more doctorum pronuntiare videbatur, expers-
« rat omnis eruditionis; et qui pingendis litteris Græcis victum
« quærere tantumodo nosset » (³).

(¹) Boissouade, *Anecdota Græca*, tom. V, σελ. 420—26.

(²) Αὐτ. σελ. 427—34. Ἐν ταύτῃ ἀναφέρει ὅτι καὶ πρότερον ἐφυλακίσθη ἐν
Φλωρεντίᾳ, καὶ Μεθώνῃ.

(³) Hodii, de Græcis illustribus, lih. II cap. 3—Boerneri de doctis Græcis,
σελ. 192—8.—Regii, Vita Gulielmi Budæi—Bulæi, *Histor. Univers. Parisi-*

Συγγράμματα.

—'Ιερωνύμου Χαρακωνόμου, Ὑμνοῦδία τῷ σοφῷ διδασκάλῳ Γεωργίῳ κυρίῳ Γεωργίῳ τῷ Γεμιστῷ.

—Γρηγορίου μοναχοῦ, μονοῦδία τῷ σοφῷ διδασκάλῳ Γεωργίῳ τῷ Γεμιστῷ⁽¹⁾.

—Ἐπιστολὴ πρὸς Βησσαρίωνα.

—Λόγος ἐπικτήδειος εἰς Παλαιολόγον.

—Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς Βησσαρίωνα⁽²⁾.

—Ὅκτὼ κεφάλαια σὺν ἄλλοις τισὶν ἀποδεικνύοντα, ὡς ὁ Χριστὸς ἐστὶν υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸς ἀναντιρρήτως καὶ ἀναμφιδόλως καὶ ὧς ἀδύνατον· (ἐξεδόθη μετ' ἄλλων ἐν Αὐγούστῃ 1608).

—Βίος Μωάμεθ. Basilicæ 1544.

—Ἐπιστολαὶ λατινιστὶ καὶ ἑλληνιστί.

Πρὸς τοὺτοις ὁ Ἑρμώνυμος μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ λατινικὸν τὸ περὶ Σωτηρίας σύγγραμμα Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου. Vita salutis hominum. Basilicæ 1636.

Μιχαήλος Ἀποστόλης⁽³⁾.

Ἐγεννήθη εἰς Βυζάντιον μετὰ τὴν ἄλωσιν μεταθὰς εἰς Ῥώμην ἐδεξιώθη ὑπὸ τοῦ Βησσαρίωνος, νέος ἤδη, καὶ δαπάνη τούτου συνεπλήρωσεν εἰς Ἱταλίαν τὰς σπουδὰς του, ἐκμαθὼν καὶ τὴν λατινικὴν. Ἐν Βυζαντίῳ διαμένων εἶχεν ἀρκούντως ποτισθῆ τὰ δόγματα τῆς Πληθωνικῆς φιλοσοφίας· ἐκεῖ δὲ κατορθώσας ὑπεξήρσε δύο λόγους τοῦ Σχολαρίου κατὰ τοῦ Πλήθωνος, οὓς ἀπέστειλεν αὐτῷ προσεπιλέγων· «Ὅτι μὲν εἰμι σὸς, καὶ θανεῖν ἤδιστα ἂν αἰροίμην ὑπὲρ σου τοῦ, εἴ τι ἂν οὐκ ἀξίον σου ἀκούοιμι, ἔργοις μᾶλλον, οὐ λόγοις δίκαιον ὄν τὸ τοιοῦτο φαίνεσθαι ἐγνωκώς, ἐατέον μοι φάναι ἐν τῷ παρόντι οἴομαι δὴ. Τὴν δ' αἰτίαν ἣ μέ σοι γράψειν μάλιστα ἐπεπεῖκει, νῦν εἰπεῖν, ὡς οἶδν τε, ἔρχομαι. Ἐμοὶ τὴν καρδίαν εἰσέδω θεῖου Πλάτωνος ἔρω, εἴτε τοῦτο παθόντι τῷ τιμᾶσθαι τοῖς ἀρίστοις τὸν ἄνδρα, εἴτε τῷ πᾶσιν μετρίως διδάσκεσθαι· καὶ ἦν ἂν ἐκείνου δόξαν οὐκ ὀρθῶς τιτι κρινομένην ἀκούοιμι, οὐχ ὅσον ἂν βουλοίμην ὑπεραπολογεῖσθαι δυνά-

ensis—Naudæi, add. Histor. Ludovici—Fabricii, Bibliotheca Græca tom XI, σελ. 893, 633. XII, σελ. 102—3.

(1) Ἀμφότεροι οἱ λόγοι οὗτοι ἐξεδόθησαν ὑπὸ Alexandre ἐν παραρτήματι τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης τῇ 1838 συγγραφῆς τοῦ Πλήθωνος περὶ Νόμων σελ. 375—403.

(2) Ἡ πρὸς Βησσαρίωνα ἐπιστολὴ, ὡς καὶ ὁ ἐγκωμιαστικὸς λόγος ἐξεδόθησαν ὑπὸ Βουασονόδου, Anecdota Græca V, σελ. 427—61.

(3) Εἰς χειρόγραφά τινα γράφεται Μιχαὴλ Ἀποστόλιος· ἐπροτιμήσαμεν ὅμως τὴν ἄνω γραφὴν, διότι οὕτω σημειοῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὃ υἱὸς τοῦ Ἀριστοῦλου εἰς τὰ ἐν τῇ Παρισίνῃ βιβλιοθήκῃ αὐτόγραφά του.

μενος, ἐγκαλυψάμενος ἄπειμι. Σὺ δ' εἰ Πλάτωνος κήδη, καὶ οἷς ἂ ἐκείνῳ ὀρθὰ ἐφάνη ἀρέσκει, τούτων ὄντα με καὶ αὐτὸν ταχέως μετά-πεμψον, ὡς ἂν δυνηθῇεν τε ὑπεραπολογεῖσθαι τάνδρος, καὶ ἥ ἂν ἐγὼ κρίνω εὐδαιμονία. "Ἄλλοις μὲν οὖν ἄλλα νομιζέσθην εὐδαιμονία· ἐμοὶ δὲ, καὶ οἷς ἂ ἐμοὶ δοκεῖ, σέ τε ἰδεῖν καὶ ἐμφορηθεῖναι τῶν σῶν".

"Ὅταν ὁ Γαζής ἔγραψε κατὰ τοῦ Πλάτωνος καὶ Πλήθωνος, ὁ Ἀποστόλης ἀπαντῶν ἐπετέθη βαναύσως κατ' αὐτοῦ. Ἀνδρόνικος ὁ Κάλλιστας ἀνέτρεψε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀποστόλη, καὶ στείλας ἀμφότερα εἰς Βησσαρίωνα ὑπεβάλλετο εἰς τὴν εὐθυκρισίαν τοῦ σοφοῦ καρδινάλιου, ὅστις ἔγραψεν ἐπιτιμητικὴν τῷ Μιχαήλῳ ἐκ Βιτέρβου (9 Μαΐου 1462). "Ἀφίκετο ὡς ἡμᾶς ἂ κατὰ Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ Πλήθωνι συνιστάμενος συνέγραψας· τὴν μὲν οὖν ὁρμὴν σου, καὶ ὅτι Πλάτωνί τε καὶ τοῖς περὶ ἐκεῖνον εὐνοϊκῶς ἔχεις, ἡγάσθημεν, τὸν δὲ τῆς συνηγορίας τρόπον οὐκ ἐπὶ γνέσαμεν· οὐ γὰρ λοιδορίαις τοῦ ἀντιδίκου, ἀλλ' ἀποδείξεσι καὶ λογικαῖς ἀνάγκαις τῷ τε φίλῳ συνηγορητέον, τὸν τ' ἐχθρόν ἀμυντέον· ὥστε καὶ εἴ τι Πλήθων Ἀριστοτέλει προσεπηλάκισεν, εἴτε τι Θεόδωρος Πλήθωνα, εἴτε σὺ Θεόδωρον κακῶς εἰρηκας, πάντα ἡμῖν παρὰ τὸ δέον τε καὶ εἰκὸς εἰρημένα δοκεῖ· οὔτε γὰρ Ἀριστοτέλης οἷος λοιδορεῖσθαι, τοσούτων ἡμῖν ἀγαθῶν ὑπάρξας, οὔτε Πλήθων, σοφός τε καὶ μέγας· τῷ ὄντι εὐφυΐας ἀνὴρ, εἴ μὴ πού τις εἴποι τὸ λοιδορίῳ ἀρξαι, καὶ τοῖς ἀμυνομένοις συγγνώμην τινα πρᾶσχειν· Θεόδωρός τε τῶν νῦν Ἑλλήνων ἐν τοῖς πρώτοις ὢν, ἥκιστα κακῶς ἀκούειν παρὰ σοῦ ἀξίος, καὶ ταῦτα νέου τε ἐτι ὄντος, ἥδη πρεσβύτης, καὶ μήπω λογικῶν ἀποδείξεων καὶ ἐπιστημῶν κατὰ τρόπον ἡμῶν, διὰ πάσης ἥκων σοφίας τε καὶ ἐπιστήμης ἀνὴρ... Ἀνδρόνικῳ τε τὰς πρὸς τὰς σὰς ἀντιρρήσεις σὺν νῷ τιθέμενος καὶ καθεστηκότι φρονήματι ἐπιών, τὴν τε τῶν λόγων ἀλήθειαν αὐτοῦ αἰδέσθητι, καὶ κατ' ἐκεῖνον περὶ γραμμτικὴν καὶ ὀρθογραφίαν καὶ κυριολογίαν τῶν λέξεων, περὶ τε ῥητορικὴν καὶ τὸ εἰδέναι ὀρθῶς τε καὶ μετὰ κάλλους συντιθέναι πρῶτα σχολάσας ἱκανῶς, εἴθ' οὕτω καὶ τῶν μειζόνων, ἐπιβάνει καὶ τῆς σοφίας αὐτῆς. Εὖ πράττοις καὶ φιλοῦντος παραινέσιν τὰ εἰρημένα ἡγησάμενος ἔποιο τῇ συμβουλῇ".

Μετὰ ταῦτα ὁ Μιχαήλος, ἔνεκα τοῦ ἀνθρώπου χαρακτῆρός του ἐκπεσὼν τῆς εὐνοίας τοῦ Βησσαρίωνος, μὴ δυνάμενος νὰ ζήσῃ εἰς Ἱταλίαν ἀνεχώρησε διὰ Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖθεν μεταβὰς ἐγκατέστη εἰς Κρήτην, ἐνθ' αὖ μπεθεύει, συνεστήσκειτο σχολεῖον πρὸς πα-

ρισμόν τῶν βιωτικῶν, ἀντιγράφων καὶ χειρόγραφα πρὸς πώλησιν. Τοσαύτη δὲ πενία συνέζη, ὥστε εἰς πολλὰ τῶν χειρογράφων ὑπεγράφετο « βασιλεὺς τῶν πενήτων » (¹). Εἰς τὴν ἐξῆς πρὸς τὸν διδάσκαλόν του Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον ἐπιστολὴν περιγράφει τὰ κατ' αὐτὸν μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἀναχώρησιν. « Ἐσπέρας, ὅτε δὴ συνεσκόταζεν, ἄραντες ἐκ Βυζαντίου, τὸ τῆς Προποντίδος διεπλέομεν πέλαγος, γαληνιαῖον ἡμῖν ἄνεμον τοῦ Ποσειδῶνος ἐμπνεύσαντος, ἅτε νέον αὐτὸν ἐγνωκόσι καὶ τὸν αὐτοῦ γε πατέρα, μηδὲν τι τοιοῦτον, νῆ Δία, πρῶτον ἰδοῦσιν, ὅτε τούτων ἦμεν ἐν ἀγνοσίᾳ. Καὶ πρὶν τέτταρας ἡμέρας ἐκτελεσθῆναι, μηδενὸς τοῦ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ πειραθέντες δεινῶν, ἦν Μίνως Διὸς παῖς ἐκώσκει τῇ εὐνομίᾳ, κατήρκαμεν, πάντ' ἄνω καὶ κάτω τὰ τῆς πόλεως εὐρηκότες, πόλεμόν τε κακόν, καὶ ἀφορίαν τῆς Διήμητρος, ταῦτα δὲ τὰ γινόμενα, οἷς δὴ, καὶ οὗ ἔνεκεν ἐγεγόνειμεν, ἀπωλῆσαμεν. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' εἰσὶν οἱ παρ' ἐμὲ φοιτῶντες τῶν τεττάρων ἐπέκεινα, τοῖς τε ἄλλοις δ' ἡμῖν προκατείλεκται, καὶ μάλιστα ὅτι τὰ Ῥωμαίων εἰώθασιν ἐκπαιδεύεσθαι· οἱ δὲ γε ἡμῖν ὄντες, μόλις ἂν ἀρκοῖεν, ἢ πίνομεν, ὕδατι. Κακὸν οὖν φυγόντες εὐρομεν ἄμεινον, τὸ τοῦ λόγου, εἰ δὴ κακὸν ἐκείνο κλητέον πρὸς τόδε παραπεμπόμενον. Καὶ εἰ μὲν παρόντες ἡμῖν ἐτύγχανον, Ἀπόλλωνος καὶ Διὸς μεγάλου τὸ δῶρον. Ἀλλὰ καὶ Πολυδεύκης σὺν Ἀλκινόῳ. Οὐδὲν ἂν τὸ κωλύον εἰς τὸ σύννομον ἄστρον ἡμᾶς ἀφικέσθαι, ἢ τάχα που καὶ εἰς γυναικὸς βίον ἐλεύσεσθαι. Ἀλλὰ ταῦτ' ἐμὲ οὐκ ἄνευ Θεῶν ἡμῖν ὠμαρτήκει, μή τις τῶν θυραίων ἀγαθῶν ἀπολεσθαι, τάχιστα τε ἐντεῦθεν ἀπίωμεν πρὶν τὸν ἱερὸν τοῦ Διὸς σηκὸν κατιδεῖν, καὶ τῶν ἄλλων Θεῶν ἀσπλάσθαι τὰ ἀγάλματα. Πάντα μὲν οὖν ἡμῖν ὑποιστέα, τοῖς τοῖς ἔχουσι τε συμμάχους, καὶ οὗσπερ ἔφημεν γράφουσιν. Οὐδὲ γὰρ μεταβαλόμεν ἂν, ἔστ' ἂν διδοίη Θεὸς ἃ ἂν βουλώμεθα διανύσαι. Εἴτ' αὖθις δεισίθεος ἡμᾶς διαδέξεται Πλήθων, σοὶ καὶ τοῦτ' εἰ δοκοίη ».

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης καὶ ἄλλων καταδείκνυται, ὅτι ὁ Ἀποστόλης ἐπὶ τοσοῦτον εἶχεν ἐνστερνισθῆ τὰς πληθωνικὰς δοξασίας, ὥστε ἐγένετο ἀληθὴς Ἑλληγ, λατρεύων τ' ἀγάλματα, καὶ ἐπὶ καλούμενος τοὺς θεοὺς τοῦ Πλάτωνος εἰς ἀντίληψιν (²). Ἐπὶ τὸ θεα-

(¹) Ἐν ἄλλοις χειρογράφοις σημειῖται, « Μηχαῆλος Ἀποστόλης Βυζαντίου, μετὰ τὴν ἄλυσιν τῆς πατρίδος πενία ζῶν, καὶ τὴν δὲ βίβλον μισθῷ ἐν Κρήτῃ ἐξέγραψε ».

(²) « Ζεὺς, ὃ πάντα δουλεύει, θεοὶ καὶ θαλάσσιαι καὶ ψυχαί, καὶ ἃ Θεῶν ἔργα, ἢ Θεοῦ δὲ Πλάτων διακελεύεται, Ἐρμῆς τε, ὃ λόγον ἐνέταξεν ὃ καὶ τῶν ἄλλων ἐκάστη ».

θῆναι δ' ἐν μὲν Ἰταλίᾳ προσεποιεῖτο τὸν δυτικόν, ἐν δὲ Ἑλλάδι τὸν ὀρθόδοξον. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως ἐφαίνετο ἐπαμφοτερίζων. Ὁ Σμῆτιος παραδίδει, ὅτι εἰς τὸν ἐν ἔτει 1140 προσφωνηματικόν του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Φριδερίκον ὡμολόγει ὁ Μηχαῆλος τὴν ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου πνεύματος, πέμπων συγχρόνως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν Παλαιολόγον ὁμολογίαν πίστεως, κατὰ τὰς παραδόσεις τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἀναχώρησίν του ὅμως ἔγραψε δριμύως κατὰ τῶν Λατίνων καὶ ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων.

Ἄδελφος ὁ χρόνος τοῦ θανάτου του. Ἐγκατέλιπε δὲ υἱόν, ἐπίσης λόγιον, Ἀριστόβουλον, τὸν καὶ ὕστερον Ἀρσένιον ψευδο-Μονεμβασίας (*).

Συγγράμματα.

- Μενέξενος, ἡ περὶ Ἀγίας Τριάδος, διάλογος.
- Πρὸς τὰς ὑπὲρ Ἀριστοτέλους περὶ οὐσίας κατὰ Πλήθωνος Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ ἀντιλήψεις.
- Προσφώνημα εἰς τὸν διδάσκαλον Ἰωάννην τὸν Ἀργυρόπουλον, ὅτε ἤρξατο διδάσκειν ἐν τῇ τοῦ ξενώματος μουσείῳ.
- Λόγος συμβουλευτικὸς πρὸς τὸν αὐτοῦ κηδεστήν, μνησθέντα ὅτι εἰς δευτέρους ἀφίκετο γάμους.
- Λόγος συμβουλευτικὸς πρὸς Ἀμιρούτζην Φιλόσοφον.
- Λόγος παραινετικὸς πρὸς Ἰταλούς.
- Ἐπιδιόρθωσις τῶν ποιητικῶν τρόπων.
- Μονωδία τῷ σοφῷ Βησσαρίωνι. (ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Fülleborn).
- Ἐπικήδειον Γαλατινοῦ.
- Ἐπιτάφιον Καλοταρᾶ.
- Μονωδία ἐπικήδειος εἰς Ἀνδρέαν Καλέργγιν.
- Προσφώνημα εἰς Βησσαρίωνα. (μνημονεύεται ὑπὸ Ἀλλατίου ἐν Συμμίαις Lib. V, καὶ VII).
- Στίχοι ἱαμβικοί.
- Συλλογὴ Ἑλληνικῶν παροιμιῶν ἐν Βασιλείᾳ 1538. (ἡ πρώτη αὕτη

τάξεις τε αἰτίους καὶ ἐνεργείας διανειμάμενος, καὶ αὐτοῦ τοῦ γένους ἡμῶν εἰλήχασαι κήδεσθαι, καὶ τῆς ἐμῆς, εἰ οἶόν τ' εἰπεῖν, σωτηρίας καὶ ὠφελείας ἀντικεισόμενοι, εἰς τὸ ἱρὸν τέμενος τοῦ Διὸς, ὃ Μίνως ἐκόσμησε καὶ Ῥαδάμανθος, κατηνάγκασαν ἀφικέσθαι. Δίμψ γὰρ παλαιῶν ἐντετυχνηκὼς φιλοσόφων, θεόν τε ἔγνω τὸν τοῦ παντός ποιητὴν καὶ, ὅτε δεῖ, προσοόμενον, οἷς τε λόγοις κυβερνᾶται τὸ πᾶν, καὶ ὅπως γένος ἀνθρώπων δικαιᾶται καὶ δεδιγῆται. » (Ἑτέρα ἐπιστολὴ πρὸς Ἰω. Ἀργυρόπουλον).

(*) Boerner, de Doctis Græcis, σελ. 152—163.—Hodii de Græcis illustr.—Fabricii, Bibliotheca græca, XI. σελ. 189—91.—Fülleborn, κλπ.

ἔκδοσις ἐστὶν ἐπιτομὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου, ὅπερ ἐξεδόθη τῷ 1649 μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ τὸν τίτλον. — *Apostolii paræmiæ nunc demum, post epitomen Basiliensem, integræ cum P. Pantini versione, ejusque et doctor. notis in lucem editæ.* Lugd. Batavorum Elzevir. 1649. ἀνατυπώθησαν δ' ἐν 1653).

— Περὶ ῥητορικῆς. (ἐξεδόθη ὑπὸ Ἀλλατίου μετ' ἄλλων ἐν Ῥώμῃ 1643).

— Μονοδιά ἐπὶ θανάτῳ Ἰωάννου Παλαιολόγου τοῦ αὐτοκράτορος.

— Στίχοι ἡρωϊκοί, καὶ ἱαμβικοί, καὶ ἐλεγειακοί εἰς διαφόρους ἐορτάς.

— Πολιτικοὶ στίχοι ἐγκωμιστικοὶ Βατραχομουμαχίας.

— Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, κατὰ Λατίνων.

— Προσφώνημα εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον.

— Ὁμολογία τῆς αὐτοῦ πίστεως ὑποπιευομένης.

— Ἐπιστολαὶ πρὸς Μανουὴλ Χρυσολωρὰν, Πλήθωνα, Βησσαρίωνα, Μανουῆλον, Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον, Μάρκον Μουσοῦρον, Ἀγγέλων, Ἀμιρούτζην, Μιχαὴλ Μάρουλλον, Ψαῖαν, Δαρεῖον, Γαβριὴλ, Πατρίκιον, Λαόνικον Χαλκοκονδυλὴν, Ἰωάννην Χρυσολωρὰν, Πέτρον Καλέργην, Παχώμιον, Νικόλαον, Κυρίνον, Θωμάν, Ἀνδρόνικον, καὶ ἄλλους (¹).

— *Disceptatio adversus eos qui occidentales orientalibus superiores esse, contendebant, quod philosophiam et in declarando modo generationis Christi.*

Πρὸς δ' ἔγραψε — Συλλογὴν ἀποφθεγμάτων, ὡς λέγει ὁ υἱὸς τοῦ Ἀριστοῦ Βουλος· « Ἐφ' ἣν (τὴν Ἰωνιάν) πολλὴν σπουδὴν ὁ ἐμὸς πατὴρ κατεβάλλετο· τὰς γὰρ διατριβάς ἐν Ῥώμῃ πάσαι ποιούμενος Γασπάρει τῷ αἰδεσιμωτάτῳ ἐπισκόπῳ τοῦ Ὁσμου συναγωγὴν παροιμιῶν συνθεῖναι ὑπέσχετο. Ἀρξάμενος δὲ τῶν παροιμιῶν συνεπεμνήσθη καὶ γνωμῶν, ἀποφθεγμάτων τε καὶ ὑποθηκῶν ἀρχαιοτάτων καὶ σοφωτάτων ἀνδρῶν· ἀδελφὰ γὰρ ἀλλήλοις εἶσι παροιμίαι, καὶ γινώμαι, καὶ ἀποφθέγματα ».

Ἀνδρόνικος Κάλλιστος.

Γεννηθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἀνετράφη ἐν Βυζαντίῳ (²)· μετὰ τὴν ἄλυσιν προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ἐδίδαξε τὰ Ἑλληνικὰ κατὰ πρῶτον ἐν Βολωνίᾳ (1464), ὕστερον ἐν Ῥώμῃ (1469)· ἐντεῦθεν μεταβὰς εἰς Φλωρεντίαν (³) ἐδίδαξεν ἐπιτυχῶς ἐπὶ τινι ἔτη κατ' ἰδίαν εἰς πολυαριθ-

(¹) Müller, Catalogue de l'Escurial, σελ. 71—2.

(²) Ὁ Βολατεράνος (Comment. Urban. XXI, σελ. 775) τὸν λέγει ῥητῶς Θεσσαλονικίαν· ὁ δὲ Φίλελφος Βυζάντιον· ἀλλ' ὁ αὐτὸς γράφων τῷ Γαζῇ λέγει ἀκρίτως συγγενῇ (necessarium) τούτου· τὸ πιθανώτερον, ὡς παραδέχεται ὁ Βαίρνερος, εἶνε ὅτι γεννηθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀνετράφη ἐν Βυζαντίῳ. Ὁ Κάλλιστος συγγέεται ὑπὸ Νωδαίου, Μορερίου, Βουλζαίου καὶ ἄλλων πρὸς Ἀνδρόνικον τὸν Δαλματόν.

(³) Ὁ Φραγκίσκος Βαρμίνσιος καταλέγει τὸν Κάλλιστον μεταξὺ τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ δημοσίᾳ διδασκάντων.

ρους μαθητάς. Μετὰ τὸν θάνατον Ἑρμωνύμου τοῦ Σπαρτιάτου προσεκλήθη ὁ Ἀνδρόνικος εἰς Παρίσιους, καὶ ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν μετὰ τοσαύτης δ' ἐπιτυχίας ἐδίδασκεν ἐκείσε, ὥστε ὁ Κλαβιέρος λέγει, ὅτι εἰς τοῦτον ὤρειλε τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γαλλικῆς μητροπόλεως τὴν ἀποκατάστασιν συστηματικῆς σπουδῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐκεῖ δὲ ὑπέργηρος ἀπεβίωσε (1486)(¹).

Τοῦ Ἀνδρονίκου ἡ μάθησις ἐπαινεῖται ὑπὸ πολλῶν συγχρόνων ὁ Βολατεράνος λέγει « unus omnes græci sermonis evolnerat auctores, ac scientiam, quam cyclicam vocant, collepat; præter ea vero etiam Aristotelicam omnem disciplinam probe tenebat » καὶ ὁ αὐτὸς ἀλλαχοῦ « fuisse eum alioquin pronuntiatione ineptum, et qui, præter studium litterarum, nihil omnino rerum gerebat ». Καὶ Φίλελφος γράφων ἐκ Μεδιολάνων (21 Ἰανουαρίου 1469) πρὸς Θεόδωρον Γαζῆν « Gaudeo equidem, plurimum, eruditissimum virum, mihiq̄ue amicissimum, Andronicum Kallistum, necessarium tuum, apud vos agere, id est, in musarum et sapientiæ domicilio; quem ut meis verbis salvere jubeas, meque τοῖς περὶ Βησσαρίωνα τὸν δεσπότην, quem diligentissime commenda » ὁ αὐτὸς ἀλλαχοῦ « eloquentissimum » καλεῖ τὸν Κάλλιστον.

Μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἀνδρονίκου ἀριθμοῦνται καὶ οἱ ἐπιφανεῖς Πολιτιανὸς, Πανόνιος, Βάλλας, κλπ(²).

Συγγράμματα.

- Μονωδία ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως.
- Ἀντιβήρητικὸς πρὸς Μιχαῆλον Ἀποστόλην.
- Ἐπίγραμμα εἰς αἶνον Βησσαρίωνος.
- Περὶ παθῶν. (ἐξεδόθη ὑπὸ Δαβὶδ Ἑσχειλίου ἐν Αὐγούστη τῷ 1593, ἀνατυπωθὲν τῷ 1617 καὶ 1679 εἰς ἐπιμετρον τῶν Ἑθνικῶν Νικομαχείων).
- Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν. (ἐξεδόθη ὑπὸ Δαυὶδ Ἑσχειλίου).
- Περὶ ποιήσεως.
- Σχόλια εἰς Ὅμηρον.
- Ἐπιστολαὶ πρὸς Βησσαρίωνα, Σεκουδινόν, Γρηγόριον Παλαιολόγον καὶ Θεόδωρον Δημητρίου.
- Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς Γρηγόριον Παλαιολόγον.

(¹) Κατὰ τινες ὁ Κάλλιστος ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἐκεῖ ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν.

(²) Hodus, lib. II, cap. 3 — Boernerus, πελ. 164—9. — Fabricius, XI, σελ. 463, καὶ 561. — Biographie Universelle, tom. 2. — Biogr. Nouvelle, Vie de Callistos.

—Ἐπιστολὴ περὶ Ἑρμωνίου πρὸς Γεώργιον Παλαιολόγον τὸν Δισύπατον· (ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Βηκσονάδου, τομ. 5 σελ. 420—6).

—Περὶ ψυχῆς.

—Περὶ τύχης.

Μετέφρασε λατινιστὶ — Aristotelis de generatione et corruptione libri duo.

Ὁ Βερούνιος ἐν προοίμῳ τῆς ἐν ἔτει 1509 ἐκδόσεως τῶν Ἑρωτημάτων τοῦ Γουαρίνου καταλέγει μετὰ τῶν γραφάντων κανόνας περὶ ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τὸν Κάλλιστον.

Ῥάλλης.

Δημήτριος Ῥάλλης, ὁ ἐπιλεγόμενος Καβάκης, ἐγεννήθη ἐν Σπάρτῃ καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ ὁμωνύμου περιφανοῦς οἴκου⁽¹⁾. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ὑπηρέτησε διαφόρους ἡγεμόνας ὡς ἀρχηγὸς τῶν Ἑλλήνων ἱππέων. Ἐννενηκοντάετης δ' ἀπεβίωσεν ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Ἀποστόλου. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μανίλιος ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ τάφου τὸ ἐξῆς λατινικὸν ἐπιγράμμα.

Demetrio Cabacio Rhallo

equiti Spartano

qui nullum corporis incommodum expertus

nonagesimum aetatis annum menses II diem

XXI superavit, Manilius ex Thomaide

Theodori Bochalii filia suspectus parenti

sanctissimo ac B. M. sibi que posuit⁽²⁾.

Ὁ Δημήτριος, ἐκτὸς τῆς στρατιωτικῆς δεξιότητος, ἐκοσμεῖτο καὶ διὰ μαθητέως οὐκ εὐκαταφρονήτου. Ἰς τοῦτον ὀρεῖται ἡ διάσωσις τοῦ περὶ Νόμων περιλαλήτου συγγράμματος τοῦ Πλήθωνος. Τὸ δὲ ἀνῆκον εἰς τοῦτον χειρόγραφον ἀποτεθησαυρισμένον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μοναχοῦ, κοσμεῖται καὶ δι' ἰδιογράφων σημειώσεων, καταδεικνυσσῶν τὴν πολυμαθεῖαν τοῦ ἀνδρός⁽³⁾. Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανό-

(1) Ὁ Φρατζῆς μνημονεύει Γεωργίου Ῥάλλη σταλέντος ἐν ἔτει 1461 ὑπὸ θωμᾶ τοῦ Παλαιολόγου πρὸς τὸν ἐν Βεββόλᾳ τότε διατρίβοντα σουλτάνον, καὶ μετὰ τῆς ἀκολουθίας του ῥιφθέντος εἰς τὰ δεσμά· καὶ Μιχαὴλ Ῥάλλη, τοῦ ἐπιλεγομένου Ἰση, ὅστις μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου, συμμαχῶν τοῖς Ἐνετοῖς ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Πατρῶν, ἀλλὰ συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὁμάρ ὑπέστη τὸν δι' ἀνισχυλωτισμοῦ μαρτυρικὸν θάνατον. (Περὶ τοῦ τελευταίου βλέπε καὶ Spandugini Commentari).

(2) Hodii, de Græcis illustrigis, σελ. 292.

(3) Πλήθωνος Νόμοι, ἐκδ. Ἀλεξάνδρου, σελ. 2, σημ. 1. καὶ σελ. 136—7, σημ. 4.

τητα ὁ ἐν λόγῳ ῥάλλης ἐστὶν ὁ ποιήσας τέσσαρα ὥραϊα ἐπιγράμματα εἰς Ἀδελφὴν Λεονάρδου Β'. Τόκου τοῦ δουκὸς Λευκάδος καὶ Ἀκαρνανίας, ἐξ ὧν ἐπισυνάπτομεν τὸ πρῶτον ἠρωελεγεῖον.

Τεῖρεα παμφανῶν καὶ ἡελίου ἀκάμαντον
 φῶς, Ἐκάτας θ' ἱερὸν φέγγος ἀπ' οὐρανόθεν,
 οὐρεα βουνοὶ τε σκιδέντες καὶ νάπαι ἱρῶν,
 σμήνεα νυμφῶν ἡδέ τε Νηιάδων,
 ἔθνεα Μουσῶν Χαρίτων τε θεαίνων, κλυτε,
 ἔλθιτε θρῆνόν τ' οἰμωγὴν τοῦ θανάτου
 στησάμεν, Αἰδιέρας ἔνεκεν παίδος βασιλῆος,
 ὅς ῥά ποτ' ἤρχεν Ἀκαρνανῶν ὑπερφύων,
 Καὶ κασιγνήτης δεσπότου οὔσης τοῦ Λεονάρδου.
 Δεῦρ' ἔτ' αἰοδῶν φύλ' ἱερὰ Καλλιόπης,
 ἀμόμονες μύσται πολυίστορες ἡρώων τε
 καὶ ἡρωίδων ὑμνηταὶ στήτ' ἄρ' ἅμα
 πάντες κύκλῳ, τὴν λύραν Ἑρμείου πλήττοντες,
 χρηστά τε πολλὰ ἐπαιέοντες καὶ ἀρετάς,
 ἔργα τε εὐσεβείης καὶ παρθενίης ἐρατεινῆς,
 σωφροσύνης τε πρῆξις καὶ εὐφροσύνης (*).

Νυμφευθεὶς ὁ Δημήτριος τὴν Θωμαΐδα, θυγατέρα τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Θεοδώρου Μπόχαλη, ἐγέννησε δύο υἱούς, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος Νικόλαος θεραπεύων τῷ Ἀρεῖ ἀνεδείχθη εἰς τῶν ἐπισήμων στρατιωτικῶν ὁ δ' ἕτερος Μανίλιος, τρόφιμος τῶν Μουσῶν, κατατάσσεται ὑπὸ τοῦ Γυράλδου, Ἰοβίου, καὶ Πολιτιανοῦ μεταξύ τῶν τότε πρωτευόντων λατινιστῶν⁽²⁾. Ἐπὶ Λέοντος Γ'. ἀρχιεπίσκοπος Μονεμβασίας προχειρισθεὶς ὁ Μανίλιος ῥάλλης ἀπεβίωσε τῷ 1517, διαδεχθεὶς ἐν τῇ ἀξιώματι ὑπὸ Μάρκου τοῦ Μουσούρου⁽³⁾. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα υἱὸς τοῦ ἄνω Νικολάου ἦτο Κωνσταντῖνος ὁ ῥάλλης, τρόφιμος τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικοῦ γυμνασίου.

Μιχαὴλ Μάρουλος ὁ Ταρχανιώτης.

Ἐγεννήθη ἐκ Μανιλίου Μαρούλου καὶ Εὐφροσύνης Ταρχανιώτου, εὐγενῶν τοῦ Βυζαντίου προσφυγόντων μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς αὐτοκρατορίας εἰς Ἰταλίαν σταλεὶς εἰς Βενετίαν παρὰ τῇ συγγενεῖ του Ζα-

(1) Miller, Catalogue des Manuscrits de l'Escurial, σελ. 84—6.

(2) Manilius Rallus Graecus homo, sed latinis litteris adprime excultus, λέγει ὁ Πολιτιανός. Κατὰ Ἰδίδιον ὁ Μανίλιος ἐποίησε λατινιστὶ διάφορα κομψὰ ἐπιγράμματα.

(3) Hodius, lib. II, cap. 6.

χρησά Σκορδύλη τῷ Κρητί, ἐδιδάχθη παρὰ μὲν τούτου τὴν Ἑλληνικὴν, παρὰ δὲ τῷ περιφανεῖ Σαβελλίκῳ τὴν λατινικὴν πεμφθεῖς ὑπερον εἰς Πατάβιον, ἀναλώμασι τοῦ Βησσαρίωνος, ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν. Ὡραῖος τὴν μορφήν, καὶ ἱπποτικὸς τὸν χαρακτῆρα, ὁ Μιχαὴλ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προστάτου τοῦ καρδινάλιου, διῆγε πλάνητα βίον, καταγραφεῖς ἐπὶ τέλους μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην ὀπλαρχηγὸν Νικόλαον Ῥάλλην μισθοφόρων Ἑλλήνων· ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ τῶν περιπετειῶν τοῦ στρατιωτικοῦ βίου ὁ Μάρουλος δὲν ἔπαυσε θεραπεύων ταῖς Μούσαις· τότε συνέγραψεν εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν θαυμασίως κατεῖχε, τὰ τέσσαρα βιβλία τῶν Ἐπιγραμμάτων, καὶ τὰ τρία τῶν ὕμνων του.

Παραιτηθεὶς μετ' οὐ πολὺ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἦλθεν εἰς Φλωρεντίαν καὶ ἐδεξιώθη εὐμενέστατα ὑπὸ Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Ἰταλίᾳ ἡ σπουδὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶχε φθάσει εἰς τὸν κολοφῶνα· εἰς ταύτην δὲ, παρὰ τοὺς ἄνδρας, ἐπεδόθησαν καὶ γυναῖκες εὐγενοῦς καταγωγῆς καὶ ἐξόχων προσωπικῶν πλεονεκτημάτων· μεταξὺ τούτων διεκρίνετο ἡ Ἀλεξάνδρα, θυγάτηρ τοῦ Βαρθολομαίου Σκάλα γραμματέως τῆς Φλωρεντινῆς Δημοκρατίας, τὴν προσωπικὴν τῆς ὁποίας ὠραιότητα ὑπερέβαινον τὰ δῶρα τοῦ πνεύματος· νέα ἔτι ἐγίνωσκεν οὐ μόνον τὴν λατινικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, σπουδάσασα ταύτην ὑπὸ τὸν Ἰάκωνον Λάσκαριν, καὶ Δημήτριον Χαλκοκονδύλην, καὶ γράψασα Ἑλληνικά τινα ποιήματα. Τοιαύτη ἔνωσις δώρων εἶχεν ἐφελκύσει τὴν προσοχὴν διαφόρων, καὶ ἰδίως τοῦ Ἀγγέλου Πολιτιανοῦ γράψαντος πολ- λάκις ἐρωτικούς στίχους πρὸς τὴν ὡραίαν Ἀλεξάνδραν, ἥτις ἐπὶ τέλους ἔδωκε τὴν χεῖρα εἰς τὸν ὡραῖον Ἑλληνα ἱππότην. Ἐντεῦθεν διηγέρθησαν μεταξὺ Πολιτιανοῦ καὶ Μαρούλου διενέξεις καὶ ἀντεγκλήσεις, μνημονευόμεναι εἰς τὰ συγγράμματα τῶν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1499 ὁ Ταρχανιώτης ἐπανερχόμενος ἔφιππος ἐκ Βολτῆρας, ἔνθα εἶχε μεταβῆ εἰς ἐπίσκεψιν φίλου του, ἔπεσεν εἰς τὸν Κεκίαν ποταμὸν καὶ ἐπνίγη· μετὰ δ' ἐξ ἔτη ἀπέβιωσεν ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἡ σύζυγός του Ἀλεξάνδρα.

Ὁ Μάρουλος ἐπαινεῖται ὑπὸ τῶν συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων ὥς εἷς τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων Ἑλλήνων τοῦ 15^{ου} αἰῶνος, ἀμιλλώμενος διὰ τὸν γλαφυρὸν λατινισμόν του καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς τότε ἐξέχοντας Ἰταλοὺς. Ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Ποντάνου καὶ

συνεδέετο σφικτῶς μετὰ τοῦ Σανναζάρου, ὅστις τὸν ὑπερῃσπίσθη κατὰ τὴν μετὰ τοῦ Πολιτιανοῦ διαμάχην.

Ἔνεκα τῶν πρὸς τοὺς Ἑλληνικοὺς Θεοὺς Ὑμνων τοῦ ὁ Μάρουλος ἐθεωρήθη ὑπὸ τινων, καὶ ιδίως τοῦ Ἑράσμου⁽¹⁾, πράγματι εἰδωολόγῃ τρις ἢ πρὸς τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα λατρεία τοῦ Ἰώως ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ γράψῃ, μιμούμενος ἀπλῶς ἐκείνους, τὰ τοιαῦτα ποιήματα· οὐδαμοῦ ὅμως τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ διαφαίνεται ἀντιχριστιανικὴ τις ἰδέα δυναμένη ἐπ' ἐλάχιστον νὰ δικαιολογήσῃ τὴν περὶ τῶν ἐθνικῶν φρονημάτων τοῦ Ἑλλήνος ποιητοῦ γνώμην.

Τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Μαρούλου ἀποτελοῦνται ἐκ μικρῶν ποιημάτων γεγραμμένων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατὰ τὸ εἶδος τοῦ Μαρσιάλου· εἰς ἓν ἐκ τούτων, τὸ μεγαλείτερον πάντων, ἐπιγραφόμενον *Ἐλεγεῖα εἰς Νείαιραν*, ἐξιστορεῖ ὁ ποιητὴς τινὰς τῶν περιπετειῶν καὶ δυστυχημάτων τοῦ. Οἱ Ὑμνοι, ἐπονομάζονται Φυσικοὶ, διότι ἐν αὐτοῖς ἐξυμνεῖται ἡ φύσις καὶ οἱ Ἑλληνικοὶ Θεοί· εἰς τὸν ἐπισημότερον τούτων ἀποτετινόμενον *Πρὸς τὸν Ἥλιον*, ὁ Μάρουλος ἀνεδείχθη ἐφάμιλλος τοῦ Λουκρετίου.

Συγγράμματα.

—*Epigrammata*, Roma 1493. (μνημονεύεται καὶ προγενεστέρα ἔκδοσις τοῦ 1490).

—*Hymni Naturales*. (ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1497 μετὰ τῶν ἐπιγραμμάτων. Τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐδημοσιεύθη τῷ 1515 ἐν Φάνῳ παράρτημα—*Marulli Neniæ; ejusdem epigrammata nunquam alias impressa*. Ἀνεδημοσιεύθησαν ἐν Βολωνίᾳ τῷ 1504, ἐν Στρασβούργῳ τῷ 1509, καὶ ἐν Παρισίοις τῷ 1529).

Πληρεστέρα τῶν ἐκδόσεων τῶν ποιημάτων τοῦ Μαρούλου θεωρεῖται ἡ ἐν Βριξίᾳ γενομένη τῷ 1532, (*Epigrammatum libri quatuor. Hymnorum libri quatuor, Neniæ quinque et alia quædam epigrammata*), ἀνατυπωθεῖσα ἐν Παρισίοις τῷ 1564.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω ἔγραψεν ὁ Τραχανιώτης καὶ—*De Principum Institutione* ⁽²⁾.

(1) Ὁ Ἑράσμος λέγει περὶ τῶν ποιήσεων τούτου «*Marulli pauca legi tolerabilia, si minus haberent paganitatis*».

(2) *Iovii, Elogia—Hodii, De Græcis illustribus lib. II, cap. 6.—Papadopoli, Historia Gymnasii Patavini. σελ. 184—Ρόσκου, βίος Λαυρεντίου ἐκ Μεδίκων, μετὰφρ. X. Παρμενίδου, σελ. 249—Michaud, Biographie Universelle, tom. 44.—Didot, Biographie Générale, tom. 34.*

Μάρκος Μουσοῦρος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1470 εἰς Ῥέθυμνον τῆς Κρήτης κομιδῇ νέος ἤχθη εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τοῦ πατρός του, πλουσίου ἐμπόρου, καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν διέθυνσιν Ἰάνου τοῦ Λασκάρεως, παρ' ᾧ ταχέως προώδευσεν εἰς κατάληψιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων⁽¹⁾. Εἶτα σταλεῖς εἰς Πατάβιον πρὸς τελειότεραν κατάρτισιν, ἐπανέστρεψεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα ἡ φήμη προδραμοῦσα εἶχε διασαλπίζει τὴν παιδείαν τοῦ νεαροῦ Ἑλληνας, ὅστις ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐγίνωσκε καὶ τὴν λατινικὴν μέχρι θαύματος⁽²⁾. Ὁ περιφανὴς Ἀλδος Μανούτιος ἐμισθώσατο αὐτὸν πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τῶν ἐκ τῶν πιεστηρίων του ἐξερχομένων Ἑλλήνων συγγραφέων ἀπετέλει δὲ καὶ μέλος τῶν ἐν τοῖς ἐργαστασίῳ τοῦ περιφήμου ἐκείνου τυπογράφου συνερχομένης ἀκαδημίας. Ὀνομάσθη ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας καθηγητῆς τῶν Ἑλληνικῶν εἰς Πατάβιον, καὶ ἡ φήμη του εἴλκυεν ἐκεῖ πλῆθος ἀκροατῶν πανταχόθεν τῆς Εὐρώπης. Μετὰ τοσαύτης δ' εὐσυνειδησίας ἐξεπλήρου τὸ καθήκον τῆς διδασκαλίας, ὥστε μόλις τέσσαρας ἡμέρας καθ' ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν δὲν παρέδιδε⁽³⁾. Ἡ ἐν Ἰταλίᾳ εἰσβολὴ τῶν Γάλλων ἠνάγκασε τὸν Μουσοῦρον νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ Πατάβιον, καὶ ἐπιστρέψῃ εἰς Βενετίαν (1509), ἔνθα ἐδίδαξε μετὰ τοσούτου κρότου τὴν Ἑλληνικὴν, ὥστε παμπληθεῖς συνέδρουν ἐκεῖσε ἀκροαταί, καὶ ἡ Βενετία, ἕνεκα τῆς γονίμου καὶ παταγώδους διδασκαλίας του, ἐπωνομάσθη Νέαι Ἀθῆναι⁽⁴⁾.

(1) Αὐτὸς ὁ Μουσοῦρος εἰς τὸ πρὸς Πλάτωνα ποίημά του ἀναφέρει, ὅτι ἐδιδάχθη ὑπὸ Λασκάρεως.

Λασκαρέων γενεῆς ἐρυκιδέως ἄκρον ἄκτων,
Καὶ τριπροσωποφανούς οὐνομ' ἔχοντος θεοῦ.
"Ὅς μ' ἔτι τυτθὸν ἔοντα πατήρ, ἄτε φίλτατον υἱὸν
Στεργόμενος περὶ δὴ στέρξεν ἀπὸ καρδίας,
Καὶ μοι στείνος ἑδοῦ πρὸς Ἀχαιῶδα μούσαν ἀγούσης
Δεῖξεν ἀριγνώτως μούνης ἐπιστάμενος.

καὶ Ἀλδος Μανούτιος προσφωνῶν τῷ Ἰάνῳ Λασκάρει τὸν Σοφοκλέα « Marcus Musurus noster est tui studiosissimus et perquam gratus discipulus: nam, quantum bonis litteris moribusque proferit autem plurimum, id omne tibi acceptum refert ».

(2) « Latinae linguae usque ad miraculum doctum cum fuisse, quod vix illi Graeco contigerit, praeter Theod. Gazam, et Io. Lascarem (Erasmi epistolae III).

(3) « Totio anno vix quatuor intermittebat dies, quia publice profiteretur » (Iovius).

(4) Ὁ Ἀλδος γράφει ἐν προλόγῳ τῆς ἐν 1512 ἐκδόσεως τῶν ἐρωτημάτων τοῦ Χρυσ-

Τῷ 1516 μετέβη εἰς Ῥώμην⁽¹⁾, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπομέ-
νου ἔτους προσχειρίσθη ἐπίσκοπος Μονεμβασίας, εἰς διαδοχὴν τοῦ
ἀποθανόντος Μανιλίου Ῥάλλη. Ἐξαισία δ' ἐπικρατεῖ σύγχυσις με-
ταξὺ τῶν περὶ αὐτοῦ γραψάντων, διότι οἱ μὲν Ἰόσιος, Ἐρασμος, καὶ
Βάβυλος γράφουσιν, ὅτι Μονεμβασίας ἀρχιεπίσκοπος ἐξελέχθη ὁ Μου-
σοῦρος, οἱ δὲ Βαριλλάσιος, καὶ Νικόλαος Παπαδόπουλος ὁ Κομνηνός,
ὅτι οὐχὶ Μονεμβασίας ἀλλ' Ἐπιδάμνου τῆς Δαλματίας. Πᾶσαι ὁμῶς
αἱ ἀντιφάσεις αὗται διαλύονται σήμερον. Ἐν τῇ Δημοσίᾳ Βιβλιοθήκῃ
τῶν Ἀθηνῶν εὕρηται δύο ἀνέκδοτοι περγαμνηαὶ περὶ τοῦ Μουσούρου,
ὡς ἀρχιεπισκόπου Μονεμβασίας καὶ τῆς ἐν Κρήτῃ Ἱεραπέτρας, δωρη-
θεῖσαι ὑπὸ τοῦ Κ. Παύλου Λάμπρου, ἐξ ὧν ἀντιγράψαντες τὴν μίαν
παρεντιθέμεθα.

In Nomine Domini Amen. Per hoc presens publicum instrumentum
cunctis evidenter patent et sit notum, quod anno Nativitate domini
Millesimo Quingentesimo decimo septimo, indictione quinta, die vero
secunda mensis Februarii, Pontificatus sanctissimi in Χριστῷ patris et
domini nostri domini Leonis divina providentia Pape decimi anno
quarto; in mei Notarii publici testiumque infrascriptorum ad hec spe-
cialiter vocatorum et rogatorum presentia, personaliter Constitutus
Reverendissimus in Cristo pater et dominus Marchus Musurus electus
Monembasiensis et Episcopus Hierapetrensis principalis principaliter
pro se ipso, extra tamen quorum cumque procuratorum suorum per
eum hactenus quomodolibet constitutorum revocationem, omnibus mo-
lioribus modo via jure causa et forma, quibus melius et efficacius de
jure potuit et debuit, fecit, constituit, creavit, nominavit, et solenniter
deputavit suum verum certum legitimum et indubitatum procuratorem
actorem, factorem, negotiorumque suorum infrascriptorum gestorem
ac nuncium specialem et generalem, itaque specialitas generalitati non
deceget, nec e contra videlicet, venerabilem et egregium virum domi-
num Manussum, sacchellarium Cretensem, ejusdem domini constitu-

τοῦρα « Marcus Musurus, vir doctissimus nunc publice profiteretur Venetiis,
frequenti semper ac gravi auditorio litteras Græcas ». Ὁ αὐτὸς εἰς τὴν ἐν 1514
ἔκδοσιν τοῦ Πινδάρου « Venetias, alteras hoc tempore possumus dicere Athenas,
cum propter alios plurimos singulari doctrina præditos viros, tum propter
Musurum nostrum ». Καὶ Φραγκίσκος Φαζέολος γράφων τῷ 1513 « Venetiae hoc
tempore Athenæ alteræ vere dici possunt, propter litteras Græcas, quarum
studiosi undique concurrunt, quemtu publico stipendio conducentum curasti,
cuique faves plurimum ». Ταῦτα καὶ πρὸς Ἰωάννην Γυρθεσίον ἐπαναλαμβάνει
ὁ Ἀλδός τῷ 1514, καὶ Ἀλδός Γυρθέλλος.

(1) Ὁ Βάβυλος λέγει, ὅτι ἐβίβαζεν ἐν Ῥώμῃ τὰ Ἑλληνικά ὁ δ' Ἐρασμος « Mu-
surum fortuna retraxit a Musis, Leonis favore Romam accitum. (Ciceronianus).

(ΝΕΟΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓ.)

Ε

entis ex sorore nepotem, absentem tanquam presentem, solum et insolidum specialiter et expresse ad ipsius domini constituentis nomine et pro eo, quandam gratiam reserve in tota insula Cretensium et Cypro existen . . . sibi per sanctissimum dominum nostrum Leonem papam decimum concessisse, prout in eadem reserva in forma brevis expedita ac processus desuper fulminata omnibus et singulis personis, quibus opus fuerit presentandum intimandum et notificandum et quaecumque beneficia ecclesiastica sub dicta gratia reserve vacantia acceptandum, nec non corporalem realem et actualem possessionem quoruncumque beneficiorum vacantium capiendum intrandum apprehendendum et manutenendum, ac possessionem sibi conferri petendum et obtinendum, necnon quoscunque fructus redditus et proventus quoruncumque beneficiorum petendum levandum exigendum et recuperandum ac de illis habitis et receptis quietandum et quietantiam seu quietantias faciendum cum solenni pacto de re habita ulterius non petendo, necnon attendandum locandumque seu ad firmam vel annuam pensionem dandum et concedendum, ac illis beneficiis laudabiliter in divinis deservendum et deserviri faciendum. Et si necesse fuerit pro premissis omnibus et singulis in quocumque foro sive iudicio coram quibuscunque iudicibus et commissariis tam ordinariis quam extraordinariis comparandum et agendum ac ipsum dominum constituentem et ejus jura defendendum, libellum seu libellos et quascunque petitiones summarias dandum et recipiendum darique et recipi videndum; litem seu lites contestandum et contestari videndum; calumnie et quodcunque alterius generis licitum et honestum juramentum in animam ipsius domini constituentis ac ipsius nomine prestandum et ex adverso prestari videndum ponendum et articulandum poni et articulari videndum, ac eos tenendum et observandum; sententiam seu sententias tam interlocutorias quam diffinitivas ferri petendum et audiendum, et ab ea vel eis et a quocunque alio gravamine ipsi domini constituendi illato vel inferendo provocandum et appellandum, appellatosque semel et pluries debita cum instantia petendum et obtinendum, appellationemque et appellationes hujusmodi intimandum et prosequendum, ipsasque ad Romanam curiam, si opus fuerit, deducendum et amoliri faciendum, expensas, damna et interesse, taxandum et taxari petendum et faciendum, ac super ipsis, si necesse fuerit, jurandum; unum quoque vel plures procuratorem seu procuratores loco ipsius cum simili aut limitata potestate substituendum, eumque vel eos revocandum et onus procurationis hujusmodi in se reassumendum totiens quotiens opus fuerit et sibi videbitur expedire, presenti procuratorio nichilominus in suo robore duraturo; et generaliter omnia alia et singula faciendum dicendum gerendum exercendum et procurandum que in premissis et circa ea necessaria fuerint, seu quomodolibet oportuna et

que ipse Dominus constituens faceret et facere posset, si premissis omnibus praesens et personaliter interesset, etiam si talia forent quae mandatum exigent magis specialem quam presentibus est expressum, promittens insuper idem Dominus Constituens sibi a me notario publico infrascripto tanquam publice et auctentive persone sollemniter stipulans et recipiens vice ac nomine omnium et singulorum quorum interest intererit aut interesse poterit quomodolibet in futurum se ratum gratum atque firmum perpetuo habiturum totum id et quicquid per dictum procuratorem constitutum ac substituendum ab eo actum dictum gestum vel procuratum fuerit in premissis seu quomodolibet premissorum, relevans nichilominus ex nunc et relevare volens eundem procuratorem ab omni onere satis dandi ac iudicio sisti et iudicatum solvi cum omnibus et singulis ejus necessariis et opportunis, sub hypotheca et obligatione omnium bonorum suorum mobilium et immobilium presentium et futurorum et qualibet alia juris et facti renunciatione ad hoc necessaria pariter et cautela. Super quibus omnibus et singulis premissis idem Dominus constituens sibi a me Notario publico infrascripti unum vel plura publicum seu publica fieri petiit atque confici instrumentum et instrumento. Acta fuerunt haec Romae in domo habitationis ejusdem domini Constituendis sub anno indictione die mense et pontificatu quibus supra, presentibus ibidem domino Leonillo Leonus catolico Paduus et Aloysio Vallo catolico, Graeco natione, testibus ad premissa vocatis atque rogatis.

† Ἰω. Εὐαγγ. Θεοβάλδου Κληρικοῦ Λιγγονensis publicus apostolica et imperiali auctoritatibus Notarius ac in officio Archivii Romane Curie descriptus et annotatus, quia premissis omnibus interfui eaque omnia sic fieri vidi, ideo hoc praesens instrumentum suscripsi signoque meo signavi in fidem omnium premissorum rogatus et requisitus.

Io. Theobaldus Notarius⁽¹⁾.

Διὰ τῆς συμβολαιογραφικῆς ταύτης πράξεως ὁ Μουσούρος (electus Menembasiensis et episcopus Hierapetrensis) διορίζει γενικὸν καὶ εἰδικὸν ἐπίτροπον καὶ πληρεξούσιον ἐπὶ τῶν ἐν Κρήτῃ καὶ Κύπρῃ δωρηθέντων αὐτῷ κτημάτων τὸν ἐπ' ἀδελφῇ ἀνεψιὸν τοῦ Μανουσίου τὸν Κρήτα. Ἡ δ' ἑτέρα περγαμηνή ἐστὶν αὐτὸ τὸ δωρητήριον τῶν ἀνω κτημάτων, ἐκδοθὲν ὑπὸ πάπα Λέοντος Ι'. τὴν 20 Ἰανουαρίου 1317, καὶ φέρων τὴν ἐπιγραφὴν « Dilecto filio Marcho Musuro electo Monembasiensis⁽²⁾ ».

(1) Ἐτηρήθη ἡ ὀρθογραφία τοῦ ἀρχαιτύπου, ἀναπληρωθεῖσων μόνον τῶν συγχκομένων λέξεων.

(2) Δὲν καταχωροῦμεν καὶ τοῦτο, ὡς λίαν σχοινοτανέες, καὶ αἰετοὶ, ἐνεκα τῆς ἐσχατῆς διφθέρας, ἑλλείπουσιν ὁλοκληροὶ περὶοδοι.

Ἐκ τούτων ἄρα πειθόμεθα, ὅτι ὁ Μουσοῦρος Μονεμβασίας καὶ οὐχὶ Ἐπιδάμνου ἀρχιεπίσκοπος προσχειρίσθη.

Δὲν μετέβη ὁμῶς εἰς τὴν θέσιν του, διότι ὁ θάνατος προλαβὼν ἔκοψε τὸ νῆμα τοῦ βίου του. Ἀσθενήσας ἐξ ὕδρωπος (¹), ἀπέθανε κατὰ φθινόπωρον τοῦ 1517 ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Μαρίας De la Pace. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ὁ Ἀντώνιος Ἀμιτέρνος ἔγραψε

Musure, o mansure parum, properata tulisti
Præmia; namque cito tradita, rapta cito.

Antonius Amiternus
Marcō Musuro Cretensi
exactæ diligentia grammatico
et raræ felicitatis poetæ
posuit.

Καὶ ὁ Λατίνος·

Arma Pelasgiacas quaterent dum Turcica terras,
inveherent culto barbariemque solo.
Qui fecerunt Musæ? fugere Helicone relicto;
Phocim et Ascreum deservere neniis.
Regna latina petunt, et erat Musurus in illis.
Hospicio ictuntur hospitis ante sui.
Nunc etiam bustum, grata pietate sepulti,
Officii quamvis sedulitate colunt.
Thespiacas frontes circum et Parnassida laurum,
Ex sacro spargunt ex Helicone thymum:
Castalias nymphas aliæ, et cape munera dicunt,
Musure Aonii factus Apollo chori.

Ὁ Μουσοῦρος θαυμάζεται ὑπὸ τῶν συγχρόνων καὶ τῶν μεταγενέστερων ὡς ποιητῆς ὑψητέτης, Ἑλληνιστῆς καὶ Λατινιστῆς ἀριστος, καὶ κριτικὸς διάσημος. Ὁ Ἔρασμος λέγει περὶ αὐτοῦ « totiæ philosophiæ studiosissimum, virumque summis rebus natum . . . eruditione græcissimum . . . virum eruditum in omni disciplina

(¹) Παῦλος ὁ Ἰόβιος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Μουσοῦρος δυσανασχέτων διότι δὲν συμπεριελάμβη τοῖς τότε ἐκλεγθεῖσι τριάκοντα Καρδινάλιοις ἀσθενήσας τέθνηκεν· ἀλλὰ ταῦτ' ἀνυπόστατα καταδείκνυνται ὑπὸ Βαιρνέρου ἐπικαλουμένου τὰς μαρτυρίας πολλῶν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐξιδιασμένης μετριόφροσύνης τοῦ διασήμου Ἑλληνοῦ, περὶ οὗ σὺν τοῖς ἄλλοις ὁ Βαλεριανὸς λέγει· « Non dignitatem ullam aut beneficii commodum in eo vitæ colore duxerit, qui hominum opinione judicatur amplissimus, sed sibi, summa in libertate versari solito, summam deformitatem, et iniuriam arbitratus sit ».

rum genere ». Ἀλλαχοῦ δὲ ὁ αὐτὸς ἐξάνίσταται ἀπορῶν πῶς Ἑλλήν ἐγίνωσκε τὴν λατινικὴν εἰς τοιοῦτον βαθμόν. (Ciceronianus tom. I. σελ. 1010). Καὶ ὁ Ῥενάνος, « nihil in græcis auctoribus erat tam reconditum, quod non aperiret, nec tam involutum, quod non expediret Musurus, vere Musarum custos et antistes. Omnia legerat, ritus veteres ad unguem callebat. Hanc tam consummatam eruditionem etiam insignis pietas commendabat ».

Ὁ Μουσοῦρος ἦτο μέλος τῆς Ἀλδιανῆς Ἀκαδημίας μετὰ τινος συνωνύμου Ἰωάννου, πιθανῶς ἀδελφοῦ του.

Ὁ Ἀλδος προσεφώνησεν αὐτῷ τὸν Β'. τόμον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐν ἔτει 1509 ἐκδοθέντων Ἑλλήνων ῥητόρων, ἐπιστasia τοῦ Κρητὸς Δημητρίου Δούκα. Εἰς τὸν Α'. τόμον τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως προσφωνούμενον εἰς Ἰάνον Λάσκαριν εὔρηται ἑλληνιστὶ πρόλογος τοῦ αὐτοῦ Δούκα πρὸς Μουσοῦρον.

Συγγραμματα δὲν ἔγραψεν ὁ περιφανὴς οὗτος Ἕλληνας, ἐκτὸς ἐπιστολῶν τινων, ἐπιγραμμάτων καὶ ποιημάτων συνεκδοθέντων τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κριτικῶς ἐπεξεργασθεῖσιν Ἑλλήσι συγγραφεῦσιν. Ἐν τῶν ποιημάτων τούτων καὶ μόνον ἤρκει ν' ἀποθανατίσῃ τὸν Μουσοῦρον· εἶνε δὲ τοῦτο τὸ εἰς ἔπαινον τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ φιλέλληνος πάπα Λέοντος Ι'. ποιηθέν. Ἡ ἐξαισία αὕτη ὡδὴ ἀποπνεύουσα τὸ μῦρον τοῦ πατριωτισμοῦ καταδείκνυσι τὴν περὶ τὸν Ἑλληνα λόγον δεινότητα ὡς καὶ τὸ γόνιμον τῆς φαντασίας τοῦ Μουσοῦρου· ἀποτελουμένη δ' ἐκ διακοσίων στίχων προετάχθη τῆς ὑπὸ Ἀλδου τῷ 1513 ἐκδόσεως τῶν ἀπάντων τοῦ Ἑλλήνος φιλοσόφου, καὶ μεταφρασθεῖσα εἰς ὁμοειρήθιμους λατινικοὺς ὑπὸ Ζηνοβίου Ἀκαϊόλη μετετυπώθη ἰδίᾳ ὑπὸ Μουγκέρου τῷ 1676 ἐν Ἀμστελδάμῳ, καὶ μετὰ νέων σημειώσεων ὑπὸ Βουτλέρου ἐν Κανταβριγίᾳ τῷ 1797· ὕστερον δὲ μετὰ νέας Ἑλληνικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Φοστέρου.

Ἐπειδὴ δ' αἱ ἐκδόσεις αὗται εἰσι λίαν δυσεῦρετοι ἐπισυνάπτομεν καὶ ἡμεῖς αὐτὴν ἐνταῦθα.

Ὡδὴ εἰς Πλάτωνα.

Οἷε Πλάτων, ξυνοπαθε θεοῖς καὶ δαίμοσιν ἥρωας,
Πασσούλῃ μεγάλῳ Ζηνὶ πάρεσπομένοις,
Ἄρμα κατ' οὐρανὸν εὐρὺν ἀλλοπόδων ὅτε πῶλῳ
Κεῖνος ἔλᾳ, πτηνῶ διφρῶ ἐφεζόμενος,
Εἰ δ' ἄγε νῦν κατὰ θηβί, λιπὼν χορὸν οὐρανόων

Ἐς γὰν ψυχοφυῶν εἰρεσίῃ πτερύγων,
 Καὶ λάττει τότε τεύχος, ὃ Σωκρατικὴν δαριστὺν
 Ἀμφίς ἔχει, καὶ σῆς κεδνὰ γένεθλα φρενός.
 Ὡ ἐνὶ κοσμοτέχνης, οὐκὼ πτυχᾶς Οὐλύμποιο
 Ἐξ ἰδίων ἔλκων ἀρχέτυπον πραπίδων,
 Δείματο καρπαλίμως ὑπάτην σελάεσσιν ἀπείροις
 Δαιδάλλων, τὴν περ κλείομεν ἀπλανέα.
 Τὰς δ' ἄρ' ἐφεξείης μονοφεγγέας ἐξετόρρευσεν,
 Αὐτόθεν ἀκροτάτης ἀντία κινυμένας
 Ἦ σφᾶς ἀρπάζουσα παλιμπλάγκτοιο κελεύθου
 Σύρει ἀναγκαίῃ· ταὶ δὲ βιηζόμεναι
 Οὐκ ἀέκουσαι ἔπονται· ὅμως ὅν οἶμον ἔχαστη
 Ἑμπαλιν ἐξανύει βάρδιον ἢ τάχιον.
 Ὡ ἐνὶ κυδρὸς Ἐρως ἀπὸ γαίης ὑψόσ' ἀείρων
 Τρέφω ἅμμε φλέγει κάλλεος οὐρανοῦ·
 Ὡ ἐνὶ σὺ ψυχᾶς φύσιν ἄφθορον, οὐδ' ἀμενηνοῦ
 Σκηνεύς ὀλλυμένου, δεῖξας ἀπολλυμένην·
 Ἄλλοτε διογενῶν πόλιν οὐρανογείτονα φωτῶν
 Κτίξεις, οἷσι μέλει πόντα Δικαιοσύνη,
 Ἡδὲ καὶ Εὐνομίη κουροτρόφος· οὐδ' ἀπ' ἐκείνου
 Νύσφιν ἀπετραπέτην ἄστεος ὅσσε πάλιν,
 Αἰδώς καὶ Νέμεσις· Τίς ἔκαστά κε μυθολογεῖται
 Ὅσσα θεσπινύστοις ταῖς δ' ἐνέθου σελίσι;
 Τὰς γε λαβῶν ἀφίκοιο πόλιν βασιλιγίδα πασέων,
 Ὅσας οὐρανόθεν δέρκεται ἡἷλιος,
 Ῥώμην ἐπτάλοφον, γαίης κράτος αἰὲν ἔχουσαν·
 Ἦς διὰ μεσσατῆς Θύμβρις ἐλισσόμενος
 Κοίρανος Ἑσπερίων ποταμῶν κερατηφόρος εἶσιν,
 Οὐθαρ πιαίνων βώλακος Αὔσωνίης·
 Ἐλθὼν δ' οὐ Σικελῶν ὀλοόφρονα κεῖθι· τύραννον
 Ὠμοφάγον Σκύλλης λευγαλέης τρόφιμον,
 Ὑβριστὴν Μουσέων Διονύσιον, ἀλλὰ γε δήεις,
 Ὡ τόθ' ὅμοιον ἰδεῖν φῶτα μάτην ἐπόθεις.
 (Ἀμφότερον σοφίης τε πρόμον καὶ ποιμένα λαόν,
 Ὅπποσοι Εὐρώπην ναιετάουσιν ὄλην).
 Λαυριάδην ἐρατῆς Φλωρεντίδος ἀστέρα πάτρης
 Λαμπρόν· ἀτὰρ Μεδίκων τῶν ὀνομαστοτάτων
 Τηλοθύσε καλὸν ἔρνος, ἀειθαλές, ἀγλαόκαρπον·
 Τὸ πρὶν Ἰωάννην, νῦν δ' ἄρ' ἀπειρεσίῳ
 Γαῖων ἐσσηνα Λέοντα, κράτιστον Ὀλύμπου
 Κλειδοῦχον, τοῦ νεῦμ' ὥς Δίος ἀζόμεθα·
 Πᾶς ὅν ἀναξ εἴθεται γυννούμενος, οὐδέ τις αὐτῷ
 Τολμᾷ σκηπτούχων ἀντιφρεξίμεναι.

Εἰσεὶς δ' ὀλοῦσθαιμον ἀνέκτορον, εὐθὺς ἐραστὴς
 Σείο, Πλάτων, πολλοὺς ὄψαι ἐν μεγάροις,
 Παντοαῖς ἀρεταῖσι μέμνησθαι, ἥρ' ὀφιστάς
 Τερπνοὺς καὶ πινυτοὺς Ζηνὸς ἐπιχθονίου.
 Πάντοθεν οὖν αὐτὸς μετεπέμψατο, καὶ σφίσι χάρει,
 Τιμήντα διδοὺς καὶ πολίολθα γέρα.
 "Ἐρχομαι δ' αὖ περὶ κῆρι φιλεῖ δύο· τὸν μὲν ἀφ' ἱρῆς
 Ἑλλάδος οὐχ ἓνα τῶν σ' ἐπελόμεσθα τανῦν,
 Ῥωμαῖοι Γραικοὶ τε καλούμενοι, ἀλλὰ παλαιοὺς
 Ἀτθίδος ἢ Σπάρτης εἰκελὸν ἡμιθέοις·
 Λασκαρέων γενεῆς ἐρικυδέος ἄκρον ἄωτον,
 Καὶ τριπροσωποφανοῦς οὐνομ' ἔχοντα Θεοῦ·
 "Ὅς μ' ἔτι τυτθὸν ἰόντα, πατὴρ ἄτε φίλτατον υἱὸν
 Στεργόμενος, περὶ δὴ στέρξεν ἀπὸ καρδίας.
 Καί μοι στεῖνος ὁδοῦ πρὸς Ἀχαιίδα μῦσαν ἀγούτης
 Δεῖξεν ἀριγνώτως, μούνος ἐπιστάμενος.
 Τὸν δ' ἕτερον τριπλαῖσι κεκασμένον εὐεπίησι,
 Καὶ πλασθέντα τριῶν χερσὶ σοφοῖς χαρίτων,
 Βεμυδιάδην ἥρωα· πατὴρ δὲ συνίστορα πάντων
 Θῆκεν ἀπορρήτων οὐατα τοῦδε μέγας,
 Πάντα οἱ ἐξαυδῶν μελεδήματα πορφύροντος
 Θυμοῦ, ἀναπτύσσων τ' ἤτορ ἔνερθεν ὄλον.
 Κεῖνοι δὴ σ' εἰσίδοντες ἀγινήσουσιν ἐς ὧπα
 Πατρός· ὁ δ' ἀσπασίως δέξεται· ἀλλὰ σύ περ,
 Ἥ θέμις, ἀχράντου δράξαι ποδός· ἴλαθι, λέξας,
 "ὦ πάτερ, ὦ ποιμᾶν, ἴλαθι· σαῖς ἀγέλαις·
 Δέχυντο δ' εὐμένειος δῶρον, τόπερ Ἄλδος ἀμύμων,
 Δεψηταῖς ἐρίφων γραπτὸν ἐν ἀρνακίσι,
 Πρόφρων σοὶ προΐησι, διωτρεφές· αὐτὰρ ἀμοιβὴν
 Τῆς δ' εὐεργεσίας ἤτε καίνος ἀνὴρ,
 Οὐχ ἵνα οἱ χρυσὸν τε καὶ ἄργυρον, οὐδ' ἓνα πέμψη·
 Ἑμπλείην βῆγέων λάρνακα πορφυρέων,
 Ἀλλ' ἵν' ἀποσβέσσης μαλερὸν πῦρ ἀλλοπροσάλλου
 Ἀρης· τῷ νῦν πάντ' ἀμαθυόμενα
 Ὀλλυται. Οὐκ αἰεὶς ὧς Εὐγανέαις ἐν ἀρούραις,
 Πάντα πλέω λύθρου πάντα πλέω νεκύων·
 Παίδων δ' οἰμωγῇ καὶ θηλυτέρων ὀλολυγῇ
 Ὄκτισε μὲν Κύκλωψ, ἔκτισε δ' Ἀντιφάτης.
 Φλὸξ δ' ὀλοή· τεμένη τε Θεῶν, οἴκους τε πολιτῶν
 Δαρδάρπτει, μογερῶν τε ἀγρονόμων καμάτων,
 Ὅσων δ' αὐθ' ἤφαιστος ἐφείσατο, ταῦτ' ἀλαπάξει
 Βάρβαρος, οὗ στοργὴν οὐδ' ἐλεητὸν ἔχων.
 Πᾶσιν, ἄνδρες, χάριτον ἐμφύλιον· ἐνθεοὺς σῖσι·

Ὑἱάσιν εἰρήνην καὶ φιλόττητα, πάτερ,
 Σχέτλιος ἦν τεταγών Ἄρης πολυθενθὺς ἐς ἄντρον,
 Ὡσε, λίθοις φράξας πῶμα κατωρυχέειν·
 Ἀλλὰ σύ μιν μοχλοῖσιν ἀνέλκυσον, ἥδ' Ἐλόγοιο
 Δείξον ἰδεῖν Θεοῦ λάτρισιν, ἀρτεμεῖά
 Εἰρήνην, πολύκαρπον, ἐύφρονα, βοτρυμέδωρον,
 Εἰρήνην κόσμῳ παντὶ ποθεινοτάτην.
 Αὐτὰρ ἀριθμηθέντας ἐπιπροΐαφον ἅπαντας,
 Τουρκογενῶν ἀνόμοις ἔθνεσιν αἰνολύκων,
 Οἳ χθόνα δουλώσαντες Ἀχαῖα νῦν μεμακάσι
 Νεῶσι διεκπεραῶ γῆν ἐς Ἴηπυγίην,
 Ζεῦγλαν ἀπειλοῦντες δοῦλειον ἐπ' αὐχένι θήσειν
 Ἄμμιν, αἰστώσειν δ' οὐδνομα θειοτόκου.
 Ἀλλὰ σὺ δὴ πρότερος τεύξον σφίσιν αἰπὺν ὕλεθρον,
 Πέμπας εἰς Ἀοίης μυρία φύλα πέδον
 Χαλκεοθωρήκων Κελτάων θωῦριν ἐνούῳ
 Ἴηπους κεντώντων πρῶσιν εἰδομένους,
 Αἰθῶνων μετέπειτα σακέσπαλον ἔθνος Ἰδῆρων,
 Καὶ μέλαν Ἑλθετίης πεζομάχοιο νέφος,
 Γερμανῶν τε φάλαγγας ἀπείρονας ἀνδρογιγάντων,
 Τοῖς δ' ἐπὶ Βρεττανῶν λαὸν ἀρηϊφίλων,
 Πάσης τ' Ἰταλίας ὅσ' ἀλευάτο λείψανα πότμον,
 Οὐδὲ διεβραίσθη δούρεσιν ἄλλοθροῶν·
 Ἄλλοι μὲν τραφερῆς δολιχῆς ἀναμετρήσαντες
 Ἀτραπετοὺς, ἀν' ὄρη καὶ διὰ μεσσόγεων,
 Καὶ ποταμῶν διαβάντες αἰκελεύοντα βέεθρα,
 Δυσμενέεσι γένους κῆρα φέροιεν ἔμοῦ·
 Θωρηχθέντες ὁμοῦ σὺν Παῖσιν ἀγκυλοτόξοις,
 Τοῖς θαμὰ Τουρκῶν αἵματι δευομένοις.
 Αὐτὰρ χιλιόνας Βενέτων ἄλῳ ἀρχιμεδόντων
 Οὐλαμὸς, ὠκυάλους ὀλκάσι μαρνάμενος,
 Καὶ νέες Ἰσπανῶν μεγακῆτεας οὔρεσιν ἴσαι,
 Αἳ κορυφὰς ἰστών ἐντὸς ἔχουσι νεφῶν,
 Εὐθὺς ἐς Ἑλλήσποντον (ὕπερ καρχῆσις δὲ σφίω)
 Αἰὲν ἀεῖρεσθω σταυρὸς ἀλεξίκακος)
 Ὀρμάσθων· ἦν γάρ τε πόλει Βυζαντίδι πρώτῃ
 Νόστιμον ἀστράψῃ φέγγος ἐλευθερίας,
 Αὐτὴν κεν θλάσσειας ἀμαιμακέτοιο δράκοντος
 Συντρίψας κεφαλὴν· τᾶλλα δὲ ταῖα μέλη
 Ῥεῖ' ἀλαπαδνὰ γένοιτο· λεῶς ὅτι θάρσος αἰέρας
 Γραικός, ὁ δουλεῖα νῦν κατατρυχόμενος,
 Ἀρχαίης ἀρετῆς, ἵν' ἐλεύθερον ἡμαρ ἴδῃται,
 Μνήσεται, οὐτάζων δῆτιον ἐνδομύχως·

Αὐτὰρ ἐπεὶ κτείνωσιν ἀλαστόρας, ἥ πέραν Ἰδῶν
 Φεύγοντας κρατερῶ γ' ἐξελάσσωσι βίη,
 Αὐτῆμαρ σὺ θεοῖς ἐπινίκιον ὕμνον αἰδῶν,
 Καὶ μεγάλως χαίρειν ἔνεκα καμμονίης,
 Ἀνδράσι νικηταῖς στεφανηφόρα κρατ' ἔχουσιν,
 Ἀσίδος ἀφνειῆς πλοῦτον ἀπειρέσιον,
 Τουρκῶν ἀφενός τε, ῥυηφένιάν τε καὶ ὄλθον,
 Ἐξηκονταετῆς ὃν συνέλεξε χρόνος,
 Χερσὶ τροπαιούχοις διαδάσσειν ἀνδρακάς· οἱ δ' αὖ,
 Σκυλοχαρεῖς, πάτρης μνησάμενοι σφετέρης
 Μέλπονται καθ' ὁδὸν Παιθόνα καὶ πρύλιν ὅπλοις
 Ὀρχήσονται, ὅλα ψυχῇ ἀγαλλόμενοι·
 Καὶ τότε δὴ ποτὶ γαίαν, ἀπ' οὐρανοῦ εὐρυόδειαν,
 Πτήσεται Ἀστραίου πρέσβα δίκη θυγάτηρ,
 Μηκέτι μνηίουσα βροτοῖς· ἐπεὶ οὐκ ἔτ' ἀλιτρὸν,
 Ἀλλ' ἔσται χρυσοῦν, πᾶν γένος ἡμερίων,
 Σείο θεμιστευόντος ὅλη χθονὶ, καὶ μετ' ὅλεθρον
 Δυσσεβέων, οὔτης πανταχοῦ ἡρεμίας·
 Καὶ τὰ μὲν εἴθε γένοιτο· μαθήμασι δὲ νῦν παλαιῶν
 Ἑλλήνων, ὧ νᾶξ, ἄρκεσαν οἰχομένοις.
 Θάρσυνον δ' Ἐκάτοιο φιλαγρύπνους ὑποφήτας,
 Δωροῖς μειλίσσων καὶ γεράεσσι Θεῶν
 Παντοδαπούς τε, πάτερ, ξυνεγείρων ἡμὲν Ἀχαιῶν,
 Ἡδὲ πολυσπερέων υἱέας Ἑσπερίων,
 Πρωτῆδας, καὶ μήτε φρενῶν ἐπιδευέας ἐσθλῶν,
 Μῆτε φυῆς, μήτ' οὖν αἵματος εὐγενέος,
 Ἐν Ῥώμῃ κατάνασσον· ἐπιστήσας σφίσιν ἄνδρας
 Οἳ σῶζουσιν λόγων ζῶπυρον ὦγυγιον·
 Νείσειον δ' ἀπάνευθε πολυσκάρθμοιο κυδοιμοῦ,
 Νηϊσδῶν προχοαῖς γειτονέοντα δόμον·
 Τῷ δ' Ἐκδημηίδης ὄνομ' εἶη κυδιανείρης,
 Ζήληφ τῷ προτέρῳ, ἣν ποτ' ἐγὼ νεμόμην
 Κούροις εὐφύεσσι ἐπισταμένως δαρίζων,
 Τούς γ' ἀναμνησκῶν ὧν πάρος αὐτοὶ ἴσαν.
 Ἀλλ' ἡ μὲν δὴ ὅλωλε· σὺ δ' ἦν καινὴν ἀναγῆναι,
 Ἐνθεν ἄρ' εὐμαθίης πυρὸς ἀναπτόμενος
 Βαίου ἀπὸ σπινθήρος, ἀναπλῆσει μάλα πολλῶν
 Ψυχὰς ἡθέων φωτὸς ἀκηρασίῳ·
 Ἐν Ῥώμῃ δὲ κεν αὖθις ἀναθήσειαν Ἀθῆναι,
 Ἀντί τοι Ἰλισσοῦ Θύμβριν ἀμειψάμεναι.
 Ταῦτά τοι ἐκτελέσαντι κλέος, πάτερ, οὐρανόμηκες
 Ἑσχατίας ἤξει μέσφ' ἐς Ὑπερβορέων.
 Ποῖα γάρ ποτε γλῶσσα τετὴν ποῖον στόμα φήμην

μέντι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Μαρτίνου τοῦ Κρουσίου, ἐπιστατὰ καὶ διορθώσι-
αὐτοῦ τοῦ Λατκάρειος. Εἶναι δὲ τὸ πρῶτον βιβλίον τὸ ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ
περιφανοῦς "Αλδου Μανουτίου ἐκδοθὲν, καὶ ἐτυπώθη κατὰ Φεβρουάριον τοῦ
1494, ὡς ἐν τέλει ἀναγινώσκεται: « Impressum est Venetiis sūmo studio
litteris ac impensis Aldi Manucii Romani anno ab incarnatione Domini
nostri Jesu Christi MCCCCLXXXIII, Vltimo Februarii »· περιέχει δύο
προλόγους λατινιστὶ τοῦ αὐτοῦ τυπογράφου, καὶ περιγράφεται λεπτομερέστερα
ὑπὸ 'Ρενουάρδου (Annales de l'Imprimerie des Alder tom. I). — 'Ανε-
τυπώθη τῷ 1509 ἐν 'Ρώμῃ, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ "Αλδου 1515, ἐν Λιβανίᾳ 1516,
Παρισίῳ 1533, Βενετίᾳ 1521, 1540, καὶ 1557· μετὰ νέας δὲ λατινικῆς με-
ταφράσεως τοῦ Τρικαιλλίου ἐν Φεβράριῳ 1510, καὶ πολλὰκις μετέπειτα ἐν
Βενετίᾳ καὶ ἄλλαχοῦ).

— Περὶ τῶν ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν. (συνεκδοθὲν τῇ γραμματικῇ ἐτυπώθη.
1814 παρ' "Αλδῶ ἀνευ ἔτους, ἐν Βασιλείᾳ 1517, ἐν Βενετίᾳ 1539, 1555,
καὶ ὑπὸ 'Ιω. Πατούσα 1744).

— Vitae illustrium philosophorum Siculorum et Calabrorum. MCCCC
XCIX. (προσφωνοῦνται ὑπὸ Λατκάρειος τῷ δὲν Φερδινάνδῳ δὲ Κουνίῳ ἀνε-
τυπώθησαν τῷ 1562 ὑπὸ Μαυροῦ ἴκκου· ὑπὸ τοῦ 'Αββᾶ Ζαχαρίᾳ (Bibliotheca
di storia litteraria), καὶ Φαβρικίου (Bibliotheca Graeca)· 1814 δ' ἐξεδόθησαν
οἱ βίοι τῶν Σικελῶν ὑπὸ 'Ραγούζα (Elogia Siculorum. Avignon. 1690),
καὶ ὑπὸ 'Αμίκου (Memor. Letter. di Sicilia, 1756).

— Παρεκβολὴ περὶ 'Ορφείως. (ἐτυπώθη εἰς τὸν Α'. τόμον τῶν Ταυρινιανῶν
Μαυρόρων).

— Ἐπισημειώσεις εἰς τὴν γραμματικὴν.

— Περὶ προσωδίας ῥημάτων.

— Ἐπιτομὴ 'Ηρωδιανοῦ μεγάλης προσωδίας.

— Σημειώματα ἐκ τοῦ πρώτου τοῦ Μοσχοπούλου.

— Περὶ βαρυτόνων καὶ περισπωμένων.

— Προλεγόμενα ῥητορικῆς.

— Ἐπιτομὴ ῥητορικῆς Ἑρμογένους.

— Περὶ τόνων τῶν ὀνομάτων.

— Μῆνες Ἀθηναίων, Β.θυνῶν, Κυπρίων, Καππαδόκων, μετὰ λεξικοῦ καὶ
σημειώσεων.

— Τὶ ὁρθογραφία καὶ πόσα μέρη αὐτῆς.

— Ἐτυμολογίαι.

— Περὶ ὑπογραφομένων φωνηέντων, καὶ ἀντωνυμιῶν. (Συνεξεδόθησαν τῇ
Γραμματικῇ ἐν Βενετίᾳ 1550).

— Ὁρθογραφικά.

— Προοίμιον εἰς Γραμματικὴν.

— Περὶ τόνων εἰδικῶς τῶν ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν.

— Περὶ προσγεγραμμένων φωνηέντων.

— Περὶ σχηματισμοῦ ῥημάτων.

— Β'ος Ἀγίου Δημητρίου.

ἐκδόσεως του ταύτης λέγει ὁ Μουσοῦρος. « Εἰ δέ τις τῶν ἀκριβοῶς τοῖς τῶν πύλας ἑλλημμάσιν ἐπεξιόντων, ἀηδῶς ἔχει πρὸς ἣν ἔκκεινται τάξιν αἱ παρ' ἡμῶν ἐπιστολαί, ἐνθυμείσθω καὶ ἡμᾶς οὐκ ἂν οὕτως αὐτὰς ἀγνοήσαντας διαθεῖσθαι, ὡς ὁ χρόνος ἀπῆται καθ' ὃν τῶν ἐπιστειλάντων ἑαστος ἤνθηκεν, εἴγε πασῶν ὑποπορούμεν ἐπιχειρήσαντες ὀλίγαις οὔσαις, τὰς ἐκάστοτε μνηστευμένας ἡμῖν, ὅποιασούν ἀξιῶσαι προειλόμεθα λήξεως, ἢ τὴν ἐκ τούτων ὠφέλειαν ἀφελῆσθαι τοὺς φιλολόγους. » Ἐπὶ κακείνῳ πάντας εἰδέναι βουλόμεθα, μάλιστα μὲν ἡμῖν τῆς ἄριστα διορθώσεως τὴν πραγματείαν ἔχειν μελήσαν, εἰ δέ τι πῶς παρεδεδράμαμεν, ἢ διεσπασμένον εἶναι γράμμα, ἢ τι τοιοῦτον, οἷον οὐδὲ τοῖς ἄκρω φασὶ δακτύλῳ τῆς ἑλληνικῆς γευσασμένοις φωνῆς, ἐμποδῶν ἂν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου γενέσθαι. Ἐν μέντοι ταῖς Ἀλκίφρονος ἐστὶν οὗ τὰ τῆς οὔσαις διημερησθῆναι, μηδὲν ἡμῶν παρὰ τὰ ἐν ἀντιγράφοις ἀνηκέστως, οὗσι διεφθαρμένοις, ριψοκινδύνως καινοτομεῖν τολμησάντων. "Ὅθεν οὐδ' ἐκεῖνο γ' ἂν, εἰ καὶ μάλᾳ φορτικὸν εἴπειν ὑποστειλαίμην, μηδεὶνα τῶν καθ' ἡμᾶς τὰ τοιαῦτα μεταχειριζομένων, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς οἷς ἡμεῖς ἐνετύχμεν ἀντιγράφοις, ὑγιέστερον ἂν ταύτην ἐπανορθῶσαι τὴν βίβλον· εἰ δ' ὁμοίως ἡμῖν οὐ φθονῶ· ὥστε τὸν ἐφ' ἅπασιν σκωμμάτων εὐποροῦντα μῶμον, ἐνταῦθα μηδὲν ἔχειν μωμῆσασθαι· τέλος, ὃ δικαίως ἂν ἡμῖν προστριβεῖν, ἐκτὸς εἰμὶ τυχόν, αὐτὰ γὰρ ταῦτα τὰ κατὰ τὴν κωρωνίδα δυσχεραίνουσι στωμύλα ».

— Ἀπάντα τὰ τοῦ Πλάτωνος. Venetiis, mense Septembri MDXIII. (εἰς φύλλον· διήρηται εἰς δύο μέρη, ἐξ ὧν τὸ μὲν Α' ἀπαρτίζεται ἐκ σελίδων 502, τὸ δὲ Β' ἐκ 439 Ἡ πρώτη αὕτη τοῦ Πλάτωνος ἐκδόσις προσφωνεῖται εἰς Πάπαν Λέοντα Γ', ὑπὲρ οὗ συνέλετο ὁ Μουσοῦρος καὶ τὸ συνεκιδόμενον ποίημα εἰς Πλάτωνα).

— Ἡσυχίου λεξικόν. Venetiis in ædibus Aldi et Andreæ Soceri MDXIV. εἰς φύλλον. (Α'. ἔκδοσις).

— Gregorii Nazianzeni Theologi Orationes lectissimæ XVI. Venetiis, mense Aprili, MDXVI. 8ον· (εὐρήται καὶ ἐπιστολὴ Μουσοῦρου).

— Πausaniῶν, περιήγησις τῆς Ἑλλάδος. Venetiis, mense Iulio, MDXVI. εἰς φύλλον (Α'. ἔκδοσις μετὰ προλεγομένων Μουσοῦρου).

— Oppiani de natura seu venatione piscium. Florentiæ, apud Iuntum, 1515. 8ον.

Πρὸς δ' ἐπεμελήθη καὶ παρέβαλε τὰ κείμενα τῶν ὑπὸ Ἀλδου ἐκδόσεων Ἀλεξάνδρου Ἀφροδισιεύς (†) (1513), καὶ Ἀθηναῖος (1514).

Ἀποθανόντος τὴν 8 Φεβρουαρίου 1515 Ἀλδου τοῦ Μανουτίου ὁ Μουσοῦρος ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἐκείνου συνταχθεῖσαν ἑλληνικὴν γραμματικὴν, προτάξας πρόλογον λατινικῶς πρὸς Ἰωάννην Γρόλιον, ὃν ὀλόκληρον ὁ Renouard μετετύπωσε* (σελ. 473—5).

Ἐκτὸς τούτων ἐξέδωκεν ὁ Μουσοῦρος ἐν Ῥώμῃ τῷ 1517—Δημητρίου Παπαγωγμένου συνταγμάτων περὶ ποθέαγρας, μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως, ὅπερ ἀνετύπωσεν Ἐρρίκος ὁ Στέφανος (Medicæ artis principes 4567).

(†) Ὁ Ἀλδός γράφει ἐν προλεγομένοις « Musurus noster eos cum antiquis conferens exemplaribus accuratissime recognovit ».

Τοῦ Μουσούρου εὑρηγται ἐπιγράμματα εἰς τὸ ὑπὸ "Αλδου Dictionarium Graecum 1497—εἰς τὸ ὑπὸ Καλλιέργη Μέγα ἐτυμολογικὸν—δύο εἰς τιμὴν τῆς Ἡρώς καὶ Λεάνδρου, καὶ τοῦ ποιητοῦ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μουταίου (1517) (1). Ἐπιστολὴ δὲ ἱταλιστὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Συλλογῇ τοῦ Πίνου.

Ὁ Παῦλος Ἰόβις ἔγραψεν ἔκκινον τοῦ Μουσούρου δημοσιευθέντα σὺν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ ().

Νικόλαος (5) Τομαῖος.

Ἐγεννήθη τῷ 1456 ἐν Βενετίᾳ ἐκ γονέων Ἰππειρωτῶν. Μετὰ τὴν ἐν Βενετίᾳ ἐκπαίδευσίν του μετέβη εἰς Φλωρεντίαν πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Γενόμενος μαθητὴς Δημητρίου Χαλκοκονδύλου, κατέ- γινεν ἰδίως εἰς ἐμβριθεῖς μελέτας τῶν συγγραμμάτων τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος, καὶ νέος ἤδη ἐξέδωκε τὴν πρώτην λατινικὴν μετά- φρασιν τοῦ τε Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Πλάτωνος. Πεπροικισμένος μὲ νοῦν γόνιμον καὶ εὐρείας γνώσεις, φιλοσοφικὰς τε καὶ φιλολογικὰς, προσεκλήθη ὡς καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου. Ἐδί- δαξεν ἐκεῖ πλέον τῶν τριάκοντα ἐτῶν, καὶ ἐμόρφωσε πλῆθος ἐπιφανῶν ὑμιλητῶν διαχύσας ἐφ' ὅλων διὰ τε τῶν παραδόσεων καὶ τῆς ἐφαρμο- γῆς ὅλους τοὺς θυσσαυροὺς τῆς ἀρχαιότητος. Ἐσχεν ὁμοίως τὴν δόξαν πρῶτος νὰ καταδείξῃ τὸν Ἀριστατέλη ἐν ὅλῳ τῷ παρθετικῷ αὐτοῦ μεγαλειῷ, ἀποβαλὼν πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ ὄνειον τῶν Ἀράβων καὶ σχο- λαστικῶν ὑπομνηματιστῶν, χωρὶς ὅμως νὰ διασύρῃ καὶ τὸν Πλάτωνα· ἀντὶ νὰ δείξῃ ἀποκλειστικὴν συμπάθειαν, ὡς τότε ἦτο συρμός, πρὸς ἓνα τῶν δύο μεγάλων φιλοσόφων, ὁ Τομαῖος ἐκτιμῶν ἐξ ἴσου ἀμφοτέρους, συνεκέρασε πᾶν τὸ ἐν αὐτοῖς καλόν, καταδεικνύων καὶ διὰ κριτικῆς ὑψηλῆς τὰς ἐν αὐτοῖς ἀληθείας, τὰς ὁποίας οἱ προγενέ- στεροι σχολιασταὶ ἐκ πνεύματος μονομεροῦς συμπαθείας τερατωδῶς εἶχον παραμορφώσει.

Ἡ διαγωγὴ τοῦ σοφοῦ Ἰππειρώτου ὑπῆρξεν ἀπαρεγκλίτως ἐπαξία τῆς ἐπιστήμης του, τὰ δὲ ἦθη αὐτοῦ ἦθη ἀληθοῦς φιλοσόφου.

(1) Κατὰ Νικόλαον Παπαδόπουλον (Histor. Gymnas. Patavini, σελ. 230) Με- χαήλ ὁ Μαργαρίνος ἐξέδωκε ἐν Συμμίτοις συλλογὴν τῶν ἐπιγραμμάτων καὶ ποιη- μᾶτων τοῦ Μουσούρου.

(2) Πηγαί. Iovii Elogium Musuri—Papadopoli, Histor. Gym. Patav. lib. III—Hodius—Bærnerus—Zeltner, Theatr. vir. erudit. — Bayle—Reusner—Weiss, Biogr. Univer. tom. XXX.—Phil. Munckerus, Vita Musuri—Gyraldi, de poetis sui temporis tom. II—Erasmii, Ciceronianus.

(3) Κατ' ἀναγνωριστικὸν Λαόνικος.

Ἀγαπῶν τὴν φιλομαθὴ τοῦ σπουδαστηρίου ἡσυχίαν, οὐδέποτε ἀνέμιχθη εἰς πολιτικὰς καὶ φιλολογικὰς διαμάχας· ἀρκούμενος δ' εἰς τὸν μέτριον καρπὸν τῆς φιλοπονίας του, διῆγε λιτότατα, καὶ μείνας ἄγαμος, ἔζησε καὶ ἀπέθανε φιλοσοφῶν. Ἡ κηδεὶα του ἐγένετο ἐν Παταρίῳ μετὰ πομπῆς πρωτοφανοῦς.

Ὁ διάσημος καρδινάλιος Πέτρος Βέμβος ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐπίγραμμα λατινιστὶ, ἐν τέλει τοῦ ὁποίου προσετέθη καὶ τὸ ἐξῆς δίστιχον ποιηθὲν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Τομαίου, ζῶντος ἤδη.

Nūn ὄντως ἀδεῆς καὶ ἄελπις ὑπὸ πλακί τῆδε
ὑπὸν ἐκοιμήθην πᾶσιν ὀφειλόμενον.

Οἱ Ἐρασμος, Σαδολέτος, Ἰόβιος, Βέμβος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὠμίλησαν περὶ τοῦ Τομαίου ἐνθουσιωδῶς. Ὁ Ἰόβιος ἀναφέρει, ὅτι μία τῶν ἀθῶων διασκεδάσεων αὐτοῦ ἦτο καὶ ἡ διατροφή γεράνου, τὸν ὁποῖον ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἰδίᾳ χειρὶ ἔτρεφεν· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πτηνὸν ὑπεῖκον εἰς τὴν ἡλικίαν ἐπλήρωσε τὸν εἰς τὴν φύσιν ὀφειλόμενον φόρον, ὁ γέρον φιλόσοφος ἐθεώρησε τὸν θάνατόν του, ὡς προάγγελμα τοῦ ἐδικοῦ του· εἰ καὶ καλῶς ἔχων προεῖπεν, ὅτι δὲν ἤθελεν ἐπιζῆσαι τοῦ προσφιλοῦς του πτηνοῦ· καὶ τρώντι μετ' ὀλίγον ἐν ἄκρᾳ ψυχικῇ γαλήνῃ, καὶ μετὰ φιλοσοφικῆς καρτερίας παρέδωκε τὸ πνεῦμα, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1534, ζήσας ἔτη 75, 1 μῆνα, καὶ 27 ἡμέρας.

Ὁ Ἐρασμος λέγει περὶ Τομαίου «*vir non minus integris moribus quam eruditione recondita*». Ὁ Βέμβος «*filosofo rarissimo et dolissimo nelle latine e nelle greche lettere*». Καὶ ὁ Νικόλαος Παπαδόπουλος, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν συγχρόνων λέγει περὶ τοῦτου. «*Primus ordinariam philosophiam, peripateticam apud nos, docuit, eandemque horis promeridianis domi privatim explicavit, et uberius, et suavius, plerunque etiam non latine tantum, sed et græce; vir, ut a Iovio et aliis describitur, modestus, assabilis, comis, qui procula contentione et ambitu, in moderato cultu, mediocri censu, mole ac studiosum otium transegit*».

Κατὰ Γάδδιον ἐγράφη περὶ Τομαίου λατινιστὶ ποίημα ἐγκωμιαστικόν, οὗτινος ἡ ἀρχή·

Hic sophismata vana barbarorum
Chimæras Arabumque ineptientium
A veræ sophiæ scholis fugata
Abiecit ad otiosiores.

Συγγράμματα.

—Commentaria in Aristotelis Naturalia parva, et Quaestiones Naturales, et Amatoria Problemata.

—Aristotelis historia animalium et alia opuscula. Florent. 4to 27.

—De morbo Galico.

—De varia Historia. Venetiis 1521, καὶ 1531. (opus, λέγει ὁ Ποπαδὸς πολὺς erudissimum et eloquentissimum),

—De Alica farre noto, et inde alimento.

—De Astragalo, seu significationibus variis vocis hujus.

—Dialogi nunc primum lucem editi. Venetiis 1524, καὶ Λουγδούνη 1532. (Οἱ διάλογοι οὗτοι, δέκα τὸν ἀριθμὸν, ἐγράψαν κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἀκαδημαϊκῶν, περὶ σπουδαίων καὶ περιέργων θεαμάτων, ὡς de devinatione, de nominum inventione, de ludotalatio, de precibus, de animorum immortalitate etc. Συγγραμματα ὅντως πολὺτιμον καὶ περιζήτητον, ὡς καὶ τὸ κατωτέρω).

—Opuscula. Parisiis 1530.

Ὁ Τομαῖος ἐν ὥραις σχολῆς ἔγραψε καὶ ποιήματα, ἐξ ὧν τινὰ κατεχώρηθσαν εἰς Rime di diversi poeti.

Ἄλλων συγγραμμάτων τοῦ Τομαίου οἱ τίτλοι κατεγράψαν ὑπὸ Γεσνέρου, καὶ Φαβρικίου. (Bibliotheca mediae latinitatis)(¹).

Γεώργιος Ἀλεξάνδρου.

Ἐκ κόμης Κοριλιάνης τῆς Κρήτης χειροτονθεὶς ἱερεὺς ἤδη ἔγγαμος ὢν καὶ χηρεύσας μετὰ τινὰ χρόνον ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν (²). Περὶ τὸ 1490 μεταβὰς εἰς Ῥώμην διωρίσθη καθηγητής. Εἶτα ὁ πάπας ἀνέδειξεν αὐτὸν ἐπίσκοπον, εἴτε πρὸς μόνην τιμὴν, εἴτε καὶ ἐπὶ σκοπῷ νὰ τὸν συγκατατάξῃ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, διότι, κατὰ τινὰς ἐπιστήμους ἑορτάς, ὁ Γεώργιος συνετέλει τὰ τῆς ἀκολουθίας μετὰ τοῦ πάπα, ὡς ἐπίσκοπος τῆν Κρητικῆς Ἀρκαδίας, καὶ ἀνεγίνωσκε τὸ Εὐαγγέλιον Ἑλληνιστί.

Ἐγράψεν ὁ Γεώργιος—Περὶ Μετανοίας—Περὶ Φιλίας, ἅτινα ἐτυπώθησαν μετὰ τῆς ἐξῆς μεταφράσεως:—«Γεωργίου ἀπὸ κόμης Κοριλιάνης Ἑρμηνεία

(¹) Iovii Elogia—Tiraboschi Storia della Letter. Italian.—Bayle Dictionnaire—Papadopoli, Histor. Gymnas. Patav. σελ. 301—2. Fabricii bibliotheca mediae latinitatis—Daru, Histoire de Venise—Blondeau, Biogr. Univers. Suppl. tom. LXXXIV.

(²) Ὁ Μουστούδης λέγει, ὅτι ἐξ Ἑλλάδος ἀφίχθη ὁ Γεώργιος τὸ πρῶτον εἰς Ῥώμην περὶ τὸ 1490· ἀλλὰ πολλὰ πειθουσιν, ὅτι πρότερον ἐν Ἰταλίᾳ εἶχε μεταβῆ. Ἐν τῇ Λαυρεντινῇ Βιβλιοθήκῃ εὗρηται χειρόγραφον ἔχον τὴν ἐπιγραφὴν «αὐτὸς Ἐτελειώθη ἡ Ἰλιάς τοῦ Ὀμήρου παρ' ἐμοῦ Γεωργίου ἱερέως τοῦ Ἀλεξάνδρου»· πρὸς ᾧ ὁ υἱὸς του τῷ 1486 ἦν ἀποκαταστημένος ἐν Βενετίᾳ.

ἐκ τῆς Λατινικῆς διαλέκτου εἰς τὴν τῶν Γραικῶν Γοήθονος (sic) δὲ Μόντε Ροκέν. Περὶ Φόδου, θείων χρημάτων ». (Τὴν τελευταίαν μετάφρασιν ὁ συμπολίτης καὶ σύνοικός του Φραγκίσκος Ὁλιβέριος Κορελιανός, medicus non incelebris, εἶχεν ἐπιδιορθώσει πρὸς τύπωσιν. Προσφωνεῖται δ' ὑπὸ Γεωργίου « Τῷ αἰδεσιμωτάτῳ ἱερεῖ Ἀντωνίῳ ἀπὸ χώρας Μελεπινιάνης (¹) »

— Χωρογραφίαν Κρήτης. (Volaterranus Commentaria lib. IX.—Cornelii, Creta Sacra. I, 67, καὶ II, 131, 134).

Ἀλέξανδρος Γεωργίου.

Υἱὸς τοῦ προϋρρήθεντος μετάρχετο ἐν Βενετίᾳ τὴν τέχνην τοῦ τυπογράφου, τυπώσας τὴν 15 Νοεμβρίου 1486 τὸ Ψαλτήριον (²) φέρον ἐν τέλει τὴν σημείωσιν, « Σύνθεσις ἐμοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἀπὸ Χάνδακος τῆς Κρήτης, υἱοῦ δὲ τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυροῦ Γεωργίου ἱερέως τοῦ Ἀλεξάνδρου ».

Ἰωάννης Μόσχος.

Ἐγεννήθη εἰς Λακεδαίμονα, καὶ διδάξας ἐν Ἰταλίᾳ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα πολλοὺς ἀνέδειξε τῶν ὁμιλητῶν αὐτοῦ ἐπιστήμους ἄνδρας, οἵτινες ἐκλείσαν ἔπειτα τὰς ἰδίας πατρίδας. Κατὰ τὸν Κράσσον ἔχων πολλὴν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τὴν εὐφράδειαν, καὶ πολλὴν ἐν τῇ ποιήσει τὴν γονιμότητα, ἐποίκιλλεν ἀμφοτέρω ταῦτα, καὶ προσεκόσμηι ἀπὸ τοῦ πλούτου τῶν ἐπιστημῶν τὰς ὑποίας κατεῖχεν. Ἀλλ' ἐνῷ ποθοῦμενος ὑπὸ τῶν περιφανεστάτων ἀκαδημιῶν, ἔσπευδε ν' ἀνταποδώσῃ πρὸς τὴν κοινὴν ἀγάπην ἱσὴν φιλοφροσύνην, ἀνηρπάσθη ὑπὸ τοῦ θανάτου, συντεμὼν, ὥς ἡ φήμη ἐκήρυττε, τὸν βίον αὐτοῦ ἐκ τῆς ὑπερμέτρου μελέτης.

Μάρκος ὁ Ἀντίμαχος, μαθητὴς τοῦ Μόσχου χρηματίσας λέγει παρὰ Γυράλδῳ « ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Μόσχος, ἀνὴρ εἰς πᾶσαν καὶ ἀρετὴν καὶ ἐπιστήμην, ὅχι μόνον κατὰ τὴν γνῶμην ἐμοῦ, ἀλλὰ καὶ πάσης ἐν γένει τῆς Ἑλλάδος, ἀληθῶς διαπρέψας, παρ' ᾧ καὶ πενταετίαν διέτριψα μαθητεύων. Οὕτω δὲ περὶ ἐμὲ διαφερόντως ἐσπούδασεν, ὥστε πατὴρ μᾶλλον ἐφαίνετο ἢ διδάσκαλος. Ἀλλ' ὅτε διὰ τὸ ἐξοχὸν τῆς παιδείας καὶ τὸν ἐν πεζῷ καὶ ἐμμέτρῳ λόγῳ γλαφυρόν αὐτοῦ

(¹) Ἑλληνομνήμων, φολ. Ε'.—Fabricii, Bibl. Gr. XII. σελ. 114, 136.

(²) Μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς τυπογραφίας πρῶτον Ἑλληνικὸν βιβλίον ἐτυπώθη ἡ Γραμματικὴ τοῦ Λασκάριου (1476)· εἶτα οἱ Αἰσώπειοι Μῦθοι (1490)· τὸ Λεξικὸν Ἰωάννου Χρυσολωρᾶ· καὶ τὸ Ψαλτήριον (1491)· τὰ ἐρωτήματα Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶ (1494)· καὶ πέμπτον ἡ ἐν λόγῳ ἔκδοσις τοῦ Γεωργίου.

χαρὰκτῆρα, προσκληθεὶς παρὰ τῶν Θεσσαλονικέων ἵνα τὴν πολυάνθρωπον ἐκείνην καὶ πλουσιωτάτην πόλιν ἐκπαιδεύσῃ ἐπὶ μισθῷ ἀπὸ τοῦ δημοσίου, παρεσκευάζετο πρὸς ὁδοιπορίαν, καὶ ἐγὼ ἐμελλὼν νὰ συναποδημῶ μετ' αὐτοῦ, ἵνα καὶ πλείονα ἔτι ἐκμάθω καὶ ἐπισκεφθῶ τὰς ἐν τῇ Ἀθωνι περιβοήτους βιβλιοθήκας, καταληφθεὶς ὑπ' ὁμοτάτης νόσου, ἐτελεύτησε πενθούμενος ὑπὸ πάντων, τῇ πέμπτῃ ἀπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ ⁽¹⁾».

Ἀπέθανε δὲ ὁ Μόσχος, ὡς εἰκάζεται, περὶ τὰ μέσα τῆς τελευταίας δεκάδος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἐγκαταλιπὼν δύο υἱούς, Γεώργιον καὶ Δημήτριον ὁμοίως ἐν τοῖς γράμματι διαπρέψαντας ⁽²⁾.

Συγγράμματα.

— Ἐπιτάφιος λόγος ἐπὶ τῷ ἐνδοξοτάτῳ καὶ ἐκλαμπροτάτῳ μακαρίτῳ μετ' αὐτῷ δουκὶ Λουκᾷ τῷ Νοταρᾷ

— Ἀπάντησις πρὸς τοὺς ἐκ πατρός ⁽³⁾.

Μάξιμος Πελοποννήσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐκαλεῖτο Μανουὴλ ἐν τοῖς κοσμοκοῖσις. Ἐπὶ Ἰωάσαφ Α'. τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐτετίμητο τῷ ἀξιώματι τοῦ ἐκκλησιάρχου ἀπαρεγκλίτως δ' ἐμμένων εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἐκκλησίας, ἐκινδύνευσεν τὴν ζωὴν του' διότι μὴ θελήσας νὰ συναινέσῃ εἰς παράλογον ἀπαίτησιν Τραπεζούντου τινος ἄρχοντος, μέγα ἰσχύοντος παρὰ τῷ σουλτάνῳ, ἐπροτίμησε μᾶλλον νὰ ὑποστῇ καταδιωγμούς καὶ βασάνους· τότε, διαταγῇ τοῦ σουλτάνου, ἐσχίσθη ἡ ρίς τοῦ γενναίου ἐκκλησιάρχου εἰς τὰ δύο πλάγια.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου Ῥαφαήλ, κοινῇ γνώμῃ τῆς συνόδου ἐψηφίσθη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Μανουὴλ, καὶ τότε τὸν μοναχικὸν βίον ἀσπασθεὶς Μάξιμος μετωνομάσθη ὁ γράφας τὴν πατριαρχικὴν ἱστορίαν λέγει τὰ ἐξῆς περὶ τούτου. « Πατριαρχεὺν οὗτον τοῦ κυροῦ Μαξίμου τοῦ λογίου ὅλα τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπερνοῦσαν εἰρηνικὰ καὶ ἀσκανδάλιστα· ἐποίμαινε γὰρ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ κυρίου, καὶ δὲν ἔπαυε καθ' ἐκάστην κυριακὴν νὰ διδάσκῃ ἐπὶ ἁμβωνος τὸν λαὸν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἦτον λογιώτατος καὶ γλυκὺς εἰς τοὺς λόγους του, ὅπου ἐδίδασκε καὶ ὠμίλει· εἶχε δὲ γλῶτταν θαυμαστὴν, καὶ ἄπλωνε τοὺς λόγους του μὲ πολλὰ παρα-

(1) Gyraldi, de pactis sui tempor.

(2) Ἑλληνομνήμων, σελ. 388—7.

(3) Miller, Catalogue des Manuscrits Grecs del'Escorial, σελ. 290.

δείγματα τῆς θείας γραφῆς εὐμορφώτατα, ὅπου ἐκατανύγετον πάσα ψυχὴ ἀνθρώπου· ὅπου τινὰς ἄλλος σοφώτατος τοῦ καιροῦ ἐκείνου δὲν ἔσωσεν αὐτὸν εἰς τὰς χάριτας· τόσος γὰρ μέγας ἦτον εἰς τὴν θεολογίαν, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ καὶ ἡ φήμη τοῦ ἠκούσθη εἰς τὸν σουλτάνου καὶ ἐν τῷ ἅμα ἔστειλε πρὸς αὐτὸν ὅπως νὰ τοῦ γράψῃ τὴν ἐξήγησιν τοῦ ἁγίου συμβόλου τῆς πίστεως ἡμῶν· λοιπὸν ὁ πατριάρχης ἔκαμψεν τὴν ἐξήγησιν, καὶ ἔγραψεν αὐτὴν θεολογικὰ καὶ τεχνικὰ ὡς σοφώτατος, ὅπου ἦτον, καὶ τὴν ἀπέστειλε τοῦ σουλτάνου, καὶ ὡς τὴν ἔλαβεν, ἐχάρη πολλὰ (¹) ».

Ὁ Μάξιμος πατριαρχεύσας ἐπὶ ἐξ ἔτη (1482—88) παρέδωκε τῷ Κυρίῳ τὸ πνεῦμα, διαδεχθεὶς ὑπὸ Νήφωνος τοῦ Πελοποννησίου.

Συνέγραψεν ἐκτὸς τῆς Ἑρμηνείας τοῦ Συμβόλου, καί,

—Κατὰ τοῦ Πληθωνικοῦ συγγράμματος.

—Περὶ Μάρκου Ἐφέσου, Φλωρεντινῆς συνόδου, Γεμιστοῦ ἢ Βησσαρίωνος (²).

Νήφων ὁ Πελοποννήσιος.

Γεννηθεὶς ἐν Πελοποννήσῳ ἐξ εὐγενῶν, καὶ τὴν μοναχικὴν ποθίσας πολιτείαν μετέβη εἰς Ἀθῶνα καὶ ἐκουρεύθη μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου· χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος ἀπεσύρθη ὕστερον εἰς Βατοπαίδιον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, οἱ κάτοικοι ἀποστέλλαντες πρεσβείαν προσέφερον τὸ ἀξίωμα εἰς τὸν Νήφωνα, τοῦ ὁποῦ τοῦ ἁρετῆ καὶ ἡ σοφία περιλάλητος εἶχε καταστῆ. Ἐνδίδων εἰς τὰς θερμὰς τῶν Θεσσαλονικέων παρακλήσεις ἐχειροτονήθη μετροπολίτης· ἐν δ' ἔτει 1498 ἐκδημήσαντος πρὸς Κύριον Μαξίμου Β'. συνοδικῶς ἐψηφίσθη οἰκουμενικὸς πατριάρχης ὁ Νήφων.

Εἰς τὴν ὑψίστην τῆς ὀρθοδοξίας περιωπὴν ἀνελθὼν ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων· κηρύττων ἐπ' ἐκκλησίας προσεκάλει τὸ χριστεπώνυμον ποίμνιον εἰς θεοσέβειαν, ἐλέγχων ἅμα καὶ τὰς καταχρήσεις τῶν κληρικῶν. Διαβληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐξωμότου Ἀμιρούτζη, διὰ θεσπίσματος τοῦ σουλτάνου Βαϊαζίτου Β' ἐξώσθη τοῦ θρόνου καὶ ἐξωρίσθη εἰς τι νησιδριον τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἀντι-

(¹) Πατριαρχικὴ ἱστορία σελ. 116—7.

(²) Fabricii, Bibliotheca Graeca XI, 669. Ὁ Ὑπερίκιος συγγράων τὸν Μάξιμον Μανουὴλ Ὀλοδόφω ἀγκάσαντι ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, καὶ Μανουὴλ Κορινθίῳ, περὶ οὗ ἐν ταῖς ἐπομένοις καταριθμεῖ ἐπ' ὀνόματι τοῦ δευτέρου τὰ πονήματα καὶ τὴν τριῶν.

κρὺ τῆς Σωζοπόλεως ἀναζητηθεὶς μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τῆς Συνόδου ἀνεκλήθη καὶ ἀνέλαβε τὸν πατριαρχικὸν θρόνον· ὑποπεσὼν ὁμως καὶ αὐθὺς εἰς δυσμένειαν τοῦ σουλτάνου ἐξεβλήθη (1490) καὶ καταδικασθεὶς εἰς ισόβιον εἰρκτὴν ἐξωρίσθη εἰς Ἀδριανούπολιν.

Ἡ φήμη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς μελιζήτου διδασκαλίας τοῦ σοφοῦ Νήφωνος ἐθρυλλεῖτο καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν· ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Ῥάδουλος Α', ὁ ἐπιλεγόμενος Μέγας, διερχόμενος ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἐπεθύμησε νὰ ἴδῃ προσωπικῶς τὸν περιλάλητον ποιμενάρχην· ὤθεν φιλοδωρήσας τοὺς φύλακας καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν εἰρκτὴν προσεκύνησε τὸν δεσμώτην πατριάρχην.

Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Ῥάδουλος κατώρθωσε καὶ ἔλαβε τὴν ἄδειαν ἵνα συμπαραλάβῃ τὸν Νήφωνα εἰς Βλαχίαν. Μεταβάς ἐκεῖ καὶ ἰδὼν τὰ τῆς ἐκκλησίας κακῶς ἔχοντα συνεκρότησε συνέλευσιν ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος ἤρξατο νὰ διδάσκῃ τοὺς θεῖους νόμους καὶ ἐντολάς, νουθετῶν πολυτρόπως καὶ προτρέπων τοὺς πάντας εἰς εὐσέβειαν· ἐκανόνισε πρῶτος τὰ τοῦ κλήρου, καὶ ἐχειροτόνησε τοὺς δύο ἐπισκόπους Ῥιμνίκου καὶ Μπουζαίου⁽¹⁾· ἐδίδχησε τὸν ἡγεμόνα ἵνα διαθέσῃ τὰ ἡγεμονικὰ ἀξιώματα, κατὰ τὴν τάξιν τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, ὀνομάσας καὶ τοὺς μέχρι ἐσχάτων περισωθέντας τίτλους τοῦ Σπαθάρη, Βεγιάρη, Λογοθέτου κλπ.

Μὴ θελήσας ν' ἀναγνωρίσῃ παράνομον συνοικέσιον τῆς ἀδελφῆς τοῦ ἡγεμόνος ὑπέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν αὐτοῦ. Ἐπιπληχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ῥαδούλου καὶ ἀπειληθεὶς ἔδραμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ συνάξας τὸν λαὸν ἐνεδύθη τὴν πατριαρχικὴν στολὴν, ἐδίδαξε καὶ ἐνουθέτησε πάντας, καὶ ἐν τέλει ἀφορίσας τὸν γαμβρὸν τοῦ ἡγεμόνος καὶ προλέγων δυστυχήματα, ἐξεδύθη τὴν στολὴν καὶ καταθέμενος αὐτὴν ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης ἐξῆλθε τῆς ἐκκλησίας. Ὁ ἡγεμὼν μαθὼν ταῦτα διέταξεν ἵνα μηδεὶς τιμᾷ καὶ εὐλαβῇται αὐτόν, νὰ τῷ κλεισθῶσιν αἱ οἰκίαι καὶ τῷ ἀρνηθῇ ὁ ἄρτος, ἀπειλήσας θάνατον εἰς τὸν παραβάτην.

Ὁ Νήφων ἀπομακρυνθεὶς εἰς ἑρημὸν τινα καλύβην ἐν χριστιανικῇ καρτεροθυμίᾳ ὑπέμεινε τὴν ἄδικον καταδίκην. Ὁ Ῥάδουλος φοβούμενος τὴν κατακραυγὴν τοῦ λαοῦ προσεκάλεσε τὸν Νήφωνα, καὶ διὰ λόγων κολακευτικῶν, ὑποσχέσεων, καὶ δώρων προσεπάθησε νὰ καταπείσῃ τὸν

(1) Περὶ τῆς ὑπὸ Νήφωνος εἰσαγωγῆς ἐν Βλαχίᾳ κληρικῆς διατάξεως, βλέπε ἱστορίαν τῆς Βλαχίας Πολιτικὴν καὶ Γεωγραφικὴν ἐκδοθεῖσαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1806 ἐκ τῶν ἀδελφῶν Τουνουολῆ. Κεφάλ. 2'.

γύροναι ἕνα συγχωρήσει πρὸς γαμβρόν του, τοῦ ὁποίου τὸ συνοικέσιον ἄλλως τε καὶ ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία εἶχεν ἀναγνωρίσει. Ὁ Νήφων εἰς ἀπάντησιν τῷ εἰπε τοῦ ἐξῆς ἀξιωμανημονεύτους λόγους.

« Ῥάδουλε! Ῥάδουλε! οὔτε ἀνάγκην καμμίαν ἔχω, οὔτε τῶν χρημάτων σου ἔχω χρεῖαν, οὔτε τὰ δῶρά σου μοί χρησιμεύουν, ἀλλ' οὔτε καμμίαν τιμὴν θέλω ἀπὸ σέ· μή μοι γένοιτο, Κύριε! ἐνθυμοῦ ὅμως ὁποῖους τρόπους μετῴληες εἰς τὸ νὰ μὲ φέρῃς ἐδῶ διὰ νὰ διδάξω τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἂν ἐδίδαξα τὰ ἐναντία τῆς πίστεως καὶ τοῦ νόμου ἀποδείξον· ἂν κακῶς ᾠδήγησα μαρτύρησον· ἐγὼ παρὰ Θεοῦ διωρίσθην ν' ἀποφεύγω τ' ἄνομα, καὶ ᾗδῃ νὰ ὑποπέσω εἰς τὸ παράνομον, μὴ γένοιτο νὰ συμμεθεῖξω ἐγὼ τοῦ κακοῦ, καθότι οὐδεὶς νόμος μὲ ἐπιτρέπει. Σὺ μόνος μ' ἔφερες ἐνταῦθα, καὶ σὺ μὲ διώκεις ἐντεῦθεν· ἐγὼ λοιπὸν ἀπέρχομαι, ἀλλὰ καὶ σὺ ἤξευρες, ὅτι μὲ πολλὰς θλίψεις καὶ πόνους θέλεις ἀποθάνει ἐν ἀπιστίᾳ· ἀναρθημεντα κακὰ θέλουν ἐπιπέσει εἰς τὸ κράτος σου, καὶ τότε θέλεις μὲ ἀναζητήσει, χωρὶς νὰ μάθῃς ποσῶς ποῦ εὑρίσκομαι ».

Ταῦτα εἰπὼν ἀνεχώρησε, καὶ λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ δύο τῶν μαθητῶν του ἦλθεν εἰς Μακεδονίαν, ἀποστολικῶς διερχόμενος τὰς κώμας καὶ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Φθάσας δ' ἐπὶ τέλους εἰς Ἀθῶνα ἐπαρυσίσθη ἀγνώριστος εἰς τοὺς μοναχοὺς τοῦ Ἀγίου Διονυσίου, καὶ διωρίσθη ἐπιστάτης τῶν ζώων τῆς μονῆς· γνωρισθεὶς ὅμως μετ' οὐ πολὺ ἔτυχε τοῦ δικαίου σεβασμοῦ, καὶ τῆς προσηκούσης περιποιήσεως.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Νήφωνος, ξηρασία καὶ λιμὸς ἐμάστιζον τὴν Βλαχίαν· ὁ Ῥάδουλος προσβληθεὶς ἐκ τρομερᾶς λέπρας, καὶ θεωρῶν ὡς μόνην αἰτίαν τῶν κακῶν τὴν πρὸς τὸν Νήφωνα κακότροπον διαγωγὴν του ἔστειλε πανταχοῦ ἀνθρώπους πρὸς ἀναζήτησιν⁽¹⁾.

Ἡ μνήμη τοῦ σοφοῦ κληρικοῦ ἐπέζησεν ἐν Ἀθῶνι, καὶ τὰ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἀγίου Διονυσίου φυλαττόμενα λείψανά του σέβονται ἄχρι τοῦδε ὡς λείψανα ἁγίου. Ἐκ τῶν πολλῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦσαν καὶ ὁ ὁσιομάρτυς Ἰάκωβος ὁ ἐκ Καστορίας μαρτυρήσας τῇ 1520, ὁ ὁσιος Μακάριος μαρτυρήσας τῇ 1527, καὶ ὁ Ἰωάσαφ μαρτυρήσας τῇ 1536.

(1) Κατὰ Φωτεινὸν (Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας. Τόμ. Β'. 61—73) ὁ Νήφων ἐξέδημησεν εἰς Κύριον πρὸ τοῦ 1508, ὅτε ὁ εἰς ἀναζήτησίν του πέμψας Ῥάδουλος ἀπεβίωσε. Κατὰ τὸ Νέον Ὁμολογισμὸν (Βίαι Μακαρίου καὶ Ἰωάσαφ) φαίνεται, ὅτι οὗτος ἐτελεύτησεν ὀλίγον πρὸ τοῦ ἔτους 1536.

Ἄγνωστον δ' ἐν ὁ σοφὸς Νήφων ἐγκατέλιπεν ἐκτὸς τῆς φήμης καὶ ἄλλα μνημεῖα τῆς παιδείας αὐτοῦ.

Λεονάρδος Χῖος.

Ἀσπασθεὶς ἐν τῇ γενεθλίῳ νήτῳ τὸν μοναστικὸν βίον, μετέβη εἰς Πατάβιον πρὸς ἐκπαίδευσιν, δαπάνη τῶν δεσποζόντων τῆς Χίου Ἰουστινιανῶν, τῶν ὁποίων προσέλαβε καὶ τὸ ὄνομα, εἴτε πρὸς εὐγνωμοσύνην, εἴτε διὰ νὰ θαυμαστώσῃ τὸ πενιχρὸν τῆς καταγωγῆς του. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του, διδάξας ἐπ' ὀλίγον ἐν τῷ αὐτῷ Πανεπιστημίῳ τὴν Θεολογίαν, ἐπανεστρεψεν εἰς Χίον, προχειρισθεὶς τῷ 1444 ἀρχιεπίσκοπος Μιτυλήνης εἰς διαδοχὴν τοῦ ἀποθανόντος Δωροθέου. Τὴν 12 Δεκεμβρίου 1452 ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ καρδινάλιου Ἰσιδώρου πρὸς ἐπιτελέσειν τῆς ἐν Φλωρεντίας ψηφισθείσης ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἥς μάρτυς αὐτόπτης ἐγένετο, ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του περιέγραψε τὰ κατ' αὐτήν. Ἀλωθείσης ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆς Λέσθου, ὁ Λεονάρδος αἰχμαλωτισθεὶς μετ' ἄλλων ἀπήχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν· λυτρωθεὶς δὲ τῷ 1463, ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1482 ἐν Χίῳ ἢ Ἱταλίᾳ.

Ὁ Λεονάρδος ἦν ἐκ τῶν φανατικῶν καθολικῶν, καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ λυσσᾷ φρουάττων κατὰ τῶν σχισματικῶν.

Συγγράμματα.

—Sermo dum esset lector lanuensis conventus prædicatorum.

—Historia Cp. a Turco expugnata. Nyrenbergæ 1514 (').

—Tractatus Apologeticus de vera nobilitate adversus Carolum Pogium Eugenii IV secretarium. Avellino 1638.

—De Lesbo a Turcis capta epistola Pio papæ II missa. Reginouti 1866. (ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ διασκήμου μεσαιωνοδόφου Καρόλου Χοπφίου, προτάξαντος καὶ βιογραφίαν τοῦ Λεονάρδου, ἐξ ἧς ἡρηνίσθημεν τὰ ἐκτεθέντα).

Διονύσιος ὁ ἐξ Ἀγράφων.

Ἱερομόναχος καὶ ζωγράφος, τὰς διατριβὰς ἐν Ἀθῶνι ποιούμενος. Συνέγραψεν ἐκεῖ τῷ 1458 πραγματεῖαν περὶ Ἀγιογραφίας, μνημεῖον ὄντως πολύτιμον διὰ τε τὴν ἐν τῷ μεσαιῶνι Ἑλληνικὴν καλλιτεχνίαν, καὶ τὴν κατάστασιν τῆς τότε λαλουμένης νεοελληνικῆς γλώσσης.

Πρῶτος ὁ Γάλλος Διδρὼν ἐδημοσίευσε γαλλιστὶ μετάφρασιν τοῦ συγγράμματος τοῦ Διονυσίου (Manuel d'Iconographie Chretienne

(') Ἐδημοσιεύθη πολυτελῶς καὶ ἐν Παρίσι τοῦ 1823 εἰς 28 μὲνον ἀντίτυπα ὑπὸ τοῦ λόγδου Stuard de Rothsay.

Grecque et Latine, Paris 1845), μετὰ δὲ ὅκτῳ ἔτη ἐδημοσιεύθη αὐτὸ τὸ πρωτότυπον, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν

—Ἑρμηνεία τῶν Ζωγράφων ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ζωγραφίαν, ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἱερομονάχου καὶ Ζωγράφου, τοῦ ἐκ Φουρνᾶς τῶν Ἀγράφων (συγγραφείσα ἐν Ἀθῶνι τῷ 1458)· νῦν τὸ πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ τῆς ἡμετέρας τυπογραφίας καὶ Ἀθανασίου Γ. Ζωσιμᾶ. Ἀθήνησι τύποις Φ. Καραμπίνη, καὶ Κ. Βάφα. 1853. 8^{ον}, σελ. 4—266.

Ἰουστίνος Δεκάδου.

Κερκυραῖος, ἐπίσημος μελωδός. Ἐλθὼν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ἀλδου εἰς Βενετίαν ἵνα ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένων Ἑλλήνων συγγραφέων, ἐδημοσίευσεν περὶ τὸ 1495 τὸ Ψαλτήριον τοῦ Δαυὶδ μετὰ προοιμίου, ἐν ᾧ λέγει, ὅτι ὅσον οὐπω ἐκδῶσει καὶ τὸ Τριώδιον, τὸ Πεντηκοστάριον, καὶ τὴν Παρακλητικὴν. Ἐν τέλει τοῦ Ψαλτηρίου ὑπάρχει ἐπίγραμμα τοῦ Δεκαδού εἰς Δαυὶδ. Ἦτο μέλος τῆς Ἀλδιανῆς Ἀκαδημίας, καὶ ἀπεβίωσε μετὰ τὸ ἔτος 1526.

Συνέγραψεν—Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Νεομάρτυρος τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων μαρτυρήσαντος τῷ 1526, τυπωθεῖσαν εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ ἐκδοθεὶς Ἀνθολόγιον τῷ 1792.

—Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ ἐκ Μετζόδου.

—Κανονικὴν ἔκθεσιν.

—Ἐπιστολὰς πρὸς Δημήτριον Φωτεινόν, Ἀμφιλόχιον, Τιμόθεον καὶ Ἑμμανουὴλ τὸν Ῥήτορα.

Πρὸς τὸν Δεκάδου διεσπένεται ἐπιστολὴ Ἑρμολάου Βερβάρου δημοσιευθεῖσα ὑπὸ Πολιτιανοῦ (!).

Ἑμμανουὴλ Γεωργιλᾶς.

Ἐγεννήθη ἐν Ῥόδῳ· νέος ἔγραψε διὰ στίχων Βίον τοῦ Βελισαρίου· ὕστερον δ' ἐθρήνησε τὴν ἐπισυμβᾶσαν ἄλλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προτρέπων τοὺς Χριστιανούς ἡγεμόνας ἵνα ὁμονοήσαντες συγκροτήσωσι νέαν σταυροφορίαν πρὸς διωγμὸν τοῦ ἀσεβοῦς σκυλοτύρκου, ἐπιλέγων αὐτοῖς,

Τὸν Τούρκον ἂν ἀφήκετε τὴν Πόλιν νὰ κρατήσῃ,
θέλει γὰρ πάλιν τὸ θεριὸν καὶ θέλει δυναμώσῃ,
καὶ θέλει καταπιεῖ πολλοὺς ὁ σκύλος ὡς δράκος.

Λοιπὸν, πανυψηλὸτατοι αὐθέντες μου ῤηγάδες,
ἀγάπην ὅλοι κάμετε νὰ πάτε στοὺς ἐχθροὺς σας·

Καὶ τὸν σκυρὸν σηκώσατε σημάδι· σὶ ἄρματά σας,

(!) Ἑλληνισμ. φυλ. Δ'.—Fabricii, Biblioth. Gr. XI, 661.

νάγνεν ἔμπρὸς καὶ πίσω σας σημάδι στὰ κορμιά σας.
 Νὰ βγάλλετε τοὺς ἀσεβεῖς ἀπὸ τὰ γονικά σας,
 μέσα ἀπὸ τὰ σπίτια σας, κ' ἀπὸ τὰ γονικά σας...

Μετὰ παρέλευσιν ἀρκετοῦ χρόνου ὁ Ῥόδιος στιχουργὸς ἐθρήνησε τὴν ἐπισυμβῆσαν ἐν ἔτει 1498 εἰς τὴν πατρίδα του συμφορὰν διὰ τὴν ἐνσκήψασαν πανώλη. Πολλοὶ τῶν οἰκείων τοῦ Γεωργιλᾶ ἐγένοντο θύματα τῆς θεομηνίας ἐκείνης, καὶ ἐπὶ τῇ στερήσει ἰδίως αὐτῶν ὁ ποιητὴς ἀνακράζει βαρυπενθῶν,

Αἰ, πικραμὸς, αἰ συμφορᾶ, πόσους τὸ κακό μου!
 ἀφῆκέ με τὸν Γεωργιλᾶν, καὶ Γεώργι τὸν υἱόν μου.
 κ' ἔπινον, πίνω, καὶ νὰ πῶ ὅλονῶν ταῖς πικράδαις
 καὶ δύο καὶ τρία ὄρφανὰ ἀπὸ κύρην καὶ μανάδες.
 παιδιὰ ἀπὸ τὰ μέλη μου, καὶ ἀπ' ταῖς ἀδελφάδες.
 Καὶ κλαῖω πῶς ἐγδέχονται μῆνες καὶ ἐβδομάδες.
 Τέτιαις ταῖς δὲν θέλουν ναδιοῦν ἀλλ' οὐδὲ νὰ γευθοῦσι,
 διότι ὥστε νὰ λυπηθοῦν, πολλὰ νὰ πικραθοῦσι (1).

Συγγραμματα.

— Διήγησις εἰς τὰς πράξεις τοῦ περιβοήτου στρατηγοῦ τῶν Ῥωμαίων μετ' ἄλφου Βελισαρίου (ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1554 ὑπὸ Φραγγίσκου Ῥαμπάτσέτου εἰς 4).

— Θρήνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. (ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἑλλισσεν Αἰαλέκην vol. III).

— Τὸ θανατικὸν τῆς Ῥόδου αὐλή (ἀνέκδοτον ἐν τῇ Παρισιανῇ βιβλιοθήκῃ).

Δούκας.

Ῥεγεννήθη, ὡς πιθανολογεῖται, εἰς Λέσβον ἢ Φώκαιαν (2) ἐξ ἐπιφανῶν γονέων, καὶ διετέλεσεν, ὡς φαίνεται, γραμματεὺς τοῦ διοικητοῦ Φωκαίας Ἰωάννου Ἀδούρνου τοῦ Γενονησίου (3).

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰσῆλθεν εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ κυρίου τῆς Λέσβου Δορίνου Γατελουζίου, ὑφ' οὗ ἐστάλη τῷ 1455 μετὰ δώρων εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ἐν τῇ νήσῳ καταπλεύσαντος Ὀθωμανοῦ ναυάρχου Χαμουζᾶ (4).

Ἀποθανόντος τοῦ Δορίνου (30 Ἰουνίου 1455) παρέμεινεν ὁ Δούκας καὶ παρὰ τῷ διαδόχῳ Δομενίκῳ Γατελουζίῳ, ὑφ' οὗ ἐστάλη κατ'

(1) Κοραΐ "Ἀτακτα Β", προλεγ. καὶ σελ. 20.

(2) "Ἐν ἧ καὶ οἰκῇσιν κεκτημαι". Ἱστορ. κερ. 23.

(3) «Γραφὰς τὰς ἐγὼ γέγραφα» αὐτ.

(4) Κεφ. 42, καὶ 43.

Αὐγουστον εἰς Ἀδριανούπολιν κομίζων τῷ σουλτάνῳ τὸν νενομισμένον τῆς νήσου φόρον ⁽¹⁾.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπέμφθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα διαλύσῃ τὰς ἐπὶ τῆς Λέσβου αἰτιάσεις τῶν Τούρκων, καὶ κατ' Αὐγουστον τοῦ ἐπιόντος ἔτους (1456) ἐκόμισεν αὐθις εἰς Ἀδριανούπολιν τὸν ἐτήσιον φόρον.

Ἐγράψεν Ἱστορίαν, ἐν ᾗ ἀπεθησαύρισε πλείστου λόγου γεγονότα, ὧν ἐγένετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὐτόπτης, συνεκδοθεῖσαν τῇ σειρᾷ τῆς Βυζαντιδος.

Γεώργιος Κωδινός ⁽²⁾.

Πιθανῶς Βυζάντιος, ἐπιζήσας τῇ ἀλώσει. Ἐγράψε

— Περὶ πατρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

— Περὶ σχηματογραφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

— Περὶ ἀγαλμάτων, στιλῶν, καὶ θεαμάτων.

— Περὶ κτισμάτων.

— Περὶ οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας.

— Περὶ τῶν βασιλευσάντων ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει μέχρι τῆς παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ταύτης ἀλώσεως.

— Περὶ τῆς τάξεως τῶν ἀξιομάτων καὶ ὀφφικίων τοῦ παλατίου, καὶ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἐκ τούτων τὸ μὲν 1, 3, 7, καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ τρίτου πονήματος ἐξεδόθησαν ὑπὸ Γεωργίου Δούζα, Φραγγίσκου Ἰουνίου, καὶ Ἰακώβου Γρετζέρου· τὰ δὲ ὑπόλοιπα ὑπὸ Ἀχμετίου· καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἅπαντα ἐν τῇ σειρᾷ τῆς Βυζαντιδος ὑπὸ Ἑμμανουὴλ Βεγκιέρου.

Δανιὴλ Ἐφέσου.

Δανιὴλ μητροπολίτης Ἐφέσου, καὶ εἰτα Σμύρνης. Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μαζίου τοῦ Πελοποννησίου (1482—88) εἰς τὰ τρία τῆς Ἀνατολῆς πατριαρχεῖα, διήλθε διὰ τῆς Ἀσίας, καὶ Φρυγίας, καὶ ἀπέπλευσεν ἐκεῖθεν εἰς Πεντάπολιν τῆς Αἰγύπτου· ἀνελθὼν διὰ τοῦ Νείλου εἰς Κάϊρον, καὶ ἐντεῦθεν ὁδοιπορήσας ἐπὶ καμηλίων δεκατέσσαρας ἡμέρας δι' ἐρήμου καὶ ἀνύδρου χώρας, ἀνέβη εἰς τὸ Σίναιον ὄρος καὶ τὸ Χωρήβ· ἀπὸ τῶν ἄκρων δὲ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐπανεστρεψεν εἰς Αἴγυπτον. Ἐξελθὼν αὐθις διὰ τῆς πόλεως Γάζης ἀνέβη μετὰ δεκαεξ ἡμερῶν ὁδοιπορίαν εἰς Ἱερουσαλὴμ,

⁽¹⁾ Κεφ. 44.

⁽²⁾ Τὸ ἐπώνυμον Κουροπαλάτης σημειοῦται μόνον εἰς τὸ περὶ ὀφφικίων σύγγραμμά του· περὶ δὲ τούτου ὁ Ἀχμετίος λέγει «*facilius multo credam impositum ei fuisse europalaatæ cognomen, quia de officiis palatii scripsit, quam quod ipse europalaatæ dignitatem obtinuerit*».

καὶ ἐκείθεν εἰς Βηθλεὲμ, καὶ τὰ περίχωρα, καὶ ἐπισκεφθεὶς τὸν Ἰορδάνην, τὴν Ἰεριχὼ, καὶ τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν, κατέβη εἰς Καισάρειαν, καὶ Ἰόππην, ἕως οὗ ἐκείθεν ἐπιβὰς εἰς πλοῖον ἦλθε διὰ Κύπρου, Ἀμωρίου, Σίδης, καὶ τῶν τοιούτων εἰς Ἀττάλειαν, ὑπομένων πολλοὺς κινδύνους, καὶ μυρίους φέβους ληστῶν, καὶ ζημίας ἐν τῇ ὁδοπορίᾳ ταύτῃ.

Περὶ τούτου λέγει ἡ Πατριαρχικὴ ἱστορία· « ἦτον δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ (1488) ἀρχιερεὺς χρησιμώτατος ὁ Ἐφέσου, κύριος Δανιὴλ, ὁ ὑποῖος ἦτον πολλὰ λογιώτατος ».

Συνέγραψε—Διήγησιν καὶ περιήγησιν τῶν ἁγίων τόπων, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Μηχαρέλῃ ἐν Καταλόγῳ τῶν Νανιανῶν Κωδίκων (σελ. 282—97) (1).

Ἀντώνιος Πυρόπουλος.

Ἐκ Κωρώνης· διατρίψας, ὡς φαίνεται, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ, εἴτα δὲ μοναχὸς γενόμενος παρέμεινεν εἰς Ἀθῶνα (1494) ἐν τῇ Μονῇ τῆς Θεοτόκου, καὶ τοῦ Βατοπαιδίου.

Συγγράμματα.

— Περὶ τοῦ βήχα.

— Συναγωγή τῶν θεοφύλλων ῥημάτων καὶ διδασκαλιῶν τῶν θεοφύλλων πατέρων, ἀπὸ πάσης γραφῆς θεοπνεύστου συναθροισθεῖσα καὶ οἰκείως καὶ προσφύτως ἐκτεθεῖσα εἰς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων παρὰ Ἀντωνίου Πυροπούλου τοῦ ὁσώτατου μοναχοῦ καὶ κτήτορος μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Εὐεργετίδος (2) ».

Πρὸς τὸν Πυρόπουλον εὔρηται ἐπιστολὴ τοῦ περιφανοῦς Ἐρμούλου Βαρβάρου.

Ἰλαρίων Μοναχός.

Ἀγνωστον ποῦ ἐγεννήθη καὶ ἐξεπαιδεύθη ὁ Ἕλλην οὗτος, ἀκμάζων μέχρι τοῦ 1494. Παρευρεθεὶς εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον, καὶ πρὸς τὸν λατινισμὸν κλίνας ἔγραψε κατὰ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του.

Συγγράμματα.

— Λόγος Διαλεκτικὸς περὶ Ἀζύμων. (ἔξεδόθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Ἰωάννου Μεουραίου ἐν Λουγδούνῃ 1619).

— Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος.

— Ἐπίμετρον εἰς τοὺς ἐν ἔτει 1494 ἐκδοθέντας βίους τῶν ἁγίων. (λατινιστ!).

(1) Ἑλληνομνήμων φυλ. Γ'.

(2) Matthæi, Codices MSS. bibliothecarum Mosquensium σελ. 24, 25, 27. Εὔρηται τούτου δύο ἀντίγραφα χειρογράφων ἐν Μόσχᾳ· ἐπὶ ἐνὸς τούτων σημειοῦται· « Τούτο τὸ βιβλίον ἡ Φυσικὴ Ἀκρόασις τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπάρχει ἐμοῦ τοῦ ἀδιδάχτου καὶ εὐτελοῦς, καὶ ἀμαρτωλοῦ Ἀντωνίου τοῦ Πυροπούλου· καὶ ἀφιερῶθαι εἰς τὴν θεοδουλικὴν, ἀγιωτάτην, καὶ βασιλικωτάτην μονὴν τοῦ Βατοπαιδίου· ἔτος 1561 ».

Πρὸς τοῦτοις ὁ Ἰλαρίων μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ—Dialecticam S. Io. Damasceni—Doctrinas XXIV Dorothei archimandritæ. (ἐτυπώθησαν ἀμφότερα ἐν Παρίσις 1579 εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῶν Πατέρων τομ. Α' καὶ Β').—Compendium Rhetoricæ Hermogenicæ. — Vitam S. Symeonis.

Ὁ Ἀρμελίνος (Bibliotheca Benedicto-Cassinensi I, σελ. 223) ἀποδίδωσιν εἰς τοῦτον καὶ τὰς ἐξῆς δύο μεταφράσεις—De translatione S. Georgii—De translatione brachii ejusdem Sancti· ὁ Μάρφιος ὅμως, ἄγνωστον ποῦ στήριζόμενος, ἀποδίδωσι ταῦτα εἰς τὸν ἐκ Μεδιολάνων Ἀββᾶν Ἰσιδώρον (*).

Θεοφάνης Μηδείας.

Μέγας ῥήτωρ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, εἴτα δὲ μητροπολίτης Μηδείας προχειρισθείς. Ἦτο σύγχρονος καὶ οἰκεῖος Γενναδίου τῷ Σχολαστίῳ, μεθ' οὗ διετῆρει ἐπιστημονικὴν ἀλληλογραφίαν.

Συγγράμματα.

—Δόγος ἀποδεικνύων ὅτι τοῦ ἀνθρωπείου σπέρματος ἀψύχου καταβλή-
θέντος, τῇ δὲ πραγματικῇ αὐτοῦ δυνάμει συμπλήκοντος ἐν τῇ μήτρᾳ τὸ ἔμ-
βρυον ἐνίησιν αὐτῷ τὴν ψυχὴν. (Συνεξεδόθη τῇ λογικῇ τοῦ Βλεμμύδου ἐν
Λειψία τῷ 1784 ὑπὸ Παναγιώτου Χατζῆ-Νίκου).

—Πρὸς τὸν πανευγενέστατον κύριον Γεώργιον Ῥαούλ ἀποβαλόντα τὸν
ἀμφιλύτατον υἱὸν αὐτοῦ Μιχαήλ.

—Πρὸς τὸν αὐτὸν Ῥαούλ περὶ φιλοπρωχίας.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους (*).

Νικόλαος Ἀκτιακός.

Ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι, καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς
νῆσου καὶ τὸν ὄλεθρον πάντων τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, κατέφυγεν εἰς Ἰτα-
λίαν· καὶ πρῶτον μὲν διέτριβεν ἐν Φλωρεντίᾳ, εἴτα δ' ἐν Φεράρᾳ, ὅπου
καὶ ἀπέθανεν ἐκτικὸς, ταφείς ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ἀγίου Δομενίκου.
Ποντικὸς ὁ Βεροῦνιος, ἐκίστημος πολλῶν Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν ποιη-
μάτων συγγραφεὺς, μαθητὴς τοῦ Ἀκτιακοῦ διατελέσας, ἀπατείνεται
πρὸς τὸν διδάσκαλόν του διὰ τῆς ἐξῆς ἐνστόργου ἀποστροφῆς (*):

« Φεῦ, διδάσκαλε ποθεινότατε, σὲ μὲν αἰεὶ Μοῦσαι πενήτουςιν,
ἐμὲ δὲ ἀπ' Ἠλυσίων, ἧ ἀπὸ κύκλου Σελήνης πρόσβλεψον, δεῖ τὴν
σαυτοῦ μνήμην οὐ παύσομαι περιάδων (**) ».

(*) Fabricii, Bibliotheca Græca, XII, σελ. 222.

(**) Fabricii, XII, σελ. 222. Lambecii Commentaria Biblioth. Vindobonnæ.

(*) Μουστοξύδου, Ἑλληνομνήμων. σελ. 580.

(*) « Heu præceptor clarissime, Musæ semper te lugebunt. Aspice me ex
Elysiis vel orbe Lunæ, qui tuam memoriam non cesso prædicare. (De-
clarat. σελ. 167).

Ἀντώνιος Δαμιλάς.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου εἰς Ἱταλίαν προσφυγὼν, διέτριβεν ἰδίως ἐν Μεδιολάνοις, ὅθεν καὶ ἐπωνομάσθη Μεδιολανεύς. Διέπρεψεν ὡς καλλιγράφος ἔξοχος, καὶ λόγιος οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων, συγγράψας Σχόλια εἰς Θουκυδίδην.

Ἀντέγραψε διάφορα Ἑλληνικὰ χειρόγραφα, οἷον τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου, προσθεὶς ἐν τέλει, « Ἀντώνιος Δαμιλάς, Κρῆς τὸ ἔθνος, καὶ τοῦτο ἐξέγραφα, οὐκ ἄνευ μέντοιγε μισθοῦ, συνδρομῇ καὶ ἀναλώμασι, καὶ τῇ ἄλλῃ ἐπιμελείᾳ μαγίστρου Λαυρεντίου τοῦ καὶ ἐκ Φλωρεντίας ». Εἰς ἕτερον κώδικα περιέχοντα τὸ Ἱεροκλέους ὑπόμνημα ἀναγινώσκοντα· « Τέλος εἴληψε τὰ παρόντα γράμματα χειρὶ ἐμοῦ Ἀντωνίου Μεδιολανέως, ἔτι καὶ Κρητὸς τὸ ἔθνος δυναμένου λέγεσθαι διὰ τὸ τῶν γονέων πρότερον οἰκητόρων ἐν Κρήτῃ γενομένων, καὶ αὐτὸν ἐν ταύτῃ γεννηθῆναι καὶ τραφῆναι καὶ ἀνδρωθῆναι, καὶ τῶν παρ' αὐτῆς δωρεῶν οὐκ ἔλαττον ἢ τοὺς ἄλλους Κρητὰς ἀπολαῦσαι, ἄνευ τοῦ ψεύστην εἶναι ⁽¹⁾ ».

Τῷ 1489—95 διατρίβων ἐν Κρήτῃ ἀντέγραψε διάφορα χειρόγραφα ἀποτεθησαυρισμένα ἐν Ἑσκουριάλῃ ⁽²⁾.

Λουκᾶς Σπαντινῆς.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν 1 Ἰανουαρίου 1481. Ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ κεχάρακται τὸ ἑξῆς ὕμνον τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀνδρὸς ἐπίγραμμα·

Λύχμα δειχθεὶς τοῦ τῶν Ἑλλήνων γένους,
τῷ προΐοντι τοῦ τῶν ἀρετῶν κύκλου,
καὶ τὴν πατρίδα ἀποβεβληκῶς, οἴμοι,
τῆς βαρβαρικῆς οὐ μετέσχεας κηλίδος.
Τῶν γὰρ πατρίων ἀρετῶν ἐξημμένος,
χρυσὸς ὥσπερ τις ἢ ἀστὴρ ἑωσφόρος
ἐλαμψας λαμπρῶς τῷ τῶν ἀρετῶν κάλλει.
Σωφροσύνην γὰρ καὶ ἀνδρείαν ἀσκήσας,
τὴν τε φρόνησιν, καὶ τὴν ἰσονομίαν,
ᾧς βάθρον ἔθου ἀρετῶν τῶν ἐνθέων,
ἄγαλμα θεῖον τοῖς πᾶσιν ἀνεδείχθης.
Θέλων δὲ πάντας τῇ τῶν λόγων σειρῇ,

(1) Σ. Οἰκονόμος. Πανδώρα φυλ. 298.

(2) Miller, Catalogue des Manuscrits de l'Escurial σελ. 93, 94, 187 κτλ.

καὶ τῇ γλαφυρᾷ τοῦ κάλλους ἀγλαΐα,
καὶ τοῖς γενναίοις τῶν ἔργων καταπλουτῶν,
ἐν τῇ ἀκμῇ, φεῦ, τῶν μεγίστων ἐλπίδων
οἴχῃ μοι, τὸ φῶς καὶ κλέος τῆς ζωῆς μου,
τὸ κοινὸν κλέος, ἢ σειρὰ τοῦ χρόνου, ἐν οἷς
ἡ τῆς φύσεως λαμπρὰ φιλοτιμία.

Αἴ, αἴ, τῆς ἐμῆς καὶ κοινῆς δυστυχίας!
Οἶα ὑπέστην (σοῦ πέρι)· φεῦ τοῦ πάθους,
Φίλη κεφαλῇ, ἐλπίς, ζωὴ, φῶς, τέρψις,
τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν Ἑλλήνων ἔρπουξ.

Ἐκοιμήθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Λουκάς ὁ Σπαντωνῆς ἐν ἔτει ἀυπά, μηνὸς
Ἰανουαρίου » (¹).

Μαρίνος Βαρλέτας.

Ἐγεννήθη ἐν Σκόδρα τῆς Ἀλβανίας, μετὰ δὲ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς
Ἠπείρου προσέφυγεν εἰς Νεάπολιν καὶ Ῥώμην. Συνέγραψε τὰ ἐξῆς.

—De vita et laudibus Scanderbergii, sive Georgii Castriotæ Epiro-
tarum principis, libri XIII. Argentorati 1537. (Μετεφράσθη γερμανιστῇ,
ἰταλιστῇ, καὶ πορτογαλιστῇ).

—De expugnatione Scodrensi a Turcis libri tres. Venetiis 1504.
Ἀνετυπώθη ἐν Βασιλείᾳ τῇ 1556, μεταφρασθὲν δὲ ἰταλιστῇ ἐξεδόθη ὑπὸ Σαν-
σοβίνου (Storia dell'origine et imperio de Turchi), καὶ γαλλιστῇ ἐν Φραγ-
κεφόρτη 1575.

—Chronicum Turcicum. Francoforti 1578. 3 τόμοι.

Εἰς τὸν Βαρλέταν ἀποδίδεται καὶ ἱστορία τῶν παπῶν μέχρι Μαρκελλοῦ Β'
τυπωθεῖσα ἐν Ῥώμῃ τῷ 1555 (²).

Θεόδωρος Ἀγαλλιανός.

Διάκονος καὶ ἱερομνήμων, εἶτα δὲ μέγας ρήτωρ τῆς Μεγάλης Ἐκ-
κλησίας ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Ἀγία Σοφίᾳ σύνοδον, καθ' ἣν κατε-
πολέμησε μετὰ Μάρκου Εὐγενικοῦ, Πλήθωνος, Σχολαρίου, Ἀμιρούτζη
καὶ ἄλλων τὰς καινοτομίας τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς.

Ἐγένετο μάρτυς τῆς ἐπελθούσης ἀλώσεως, καὶ ἔγραψε *Χρονικὸν*
σημείωμα περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπεγεχθέντων κακῶν, καὶ
Κατὰ Λατίνων. (Τὸ τελευταῖον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Τόμῳ
Καταλλαγῆς). Πρὸς τούτοις διαφόρους ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους, καὶ
περὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς (³).

(¹) Paul Lucas Voyage en Grèce.—Φιλολογικὸς Συνέδημος.

(²) Rodotà, Istoria del rito greco in Italia tom. III, σελ. 24.

(³) Miller, Catalogue de l'Escurial, σελ. 115.

Ἰωάννης Γρηγορόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ἔγραψεν ἑλληνιστὶ ἐπίγραμμα εἰς τὴν ὑπὸ Ζαχαρίου Καλλιέργου τῷ 1499 γενομένην ἔκδοσιν τοῦ Μεγάλου Ἑτυμολογικοῦ, καὶ ἕτερον σωζόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μόσχας⁽¹⁾. Ἀπετέλει μέλος τῆς Ἀλδιανῆς Ἀκαδημίας, τῆς ὁποίας καὶ τὸν κανονισμόν συνέταξε μετὰ Σκηπίωνος τοῦ Καρτερομάχου. Εὕρηται ἐπιστολὴ Μουσούρου πρὸς τὸν λόγιον τοῦτον συμπατριώτην του⁽²⁾.

Θεόδωρος Σπανδουγίνος.

Καταγόμενος ἐκ τοῦ περιφανοῦς οἴκου τῶν Καντακουζηνῶν, προσέφυγε καὶ οὗτος μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἔγραψεν ἀπομνημονεύματα περὶ τῶν Τούρκων, (*I Commentari di Theodoro Spandugino Cantacusino, gentiluomo Constantinopolitano, dell' origine de prencipi Turchi, et de costumi di quella nazione. Firenze 1551*), καὶ *Χρονικὸν τῆς Ἡπείρου*, ἐκδιδόμενον ὡς οὐκ ὑπὸ τοῦ φίλου Hopf.

Ἰωσήφ Θεσσαλονικεύς. Ἀκμάζων μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἐτετίμηται τῷ ἀξιώματι πατριαρχικοῦ ἐξάρχου ἐπὶ Γενναδίου Σχολαρίου, μεθ' οὗ διετήρει ἐπιστημονικὴν ἀλληλογραφίαν. Ἐν τῇ περὶ πυρπολήσεως τοῦ συγγράμματος τοῦ Πλήθωνος πατριαρχικῇ ἐγκυκλίῳ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Ἰωσήφ ὁ Σχολάριος προσεπιλέγει « Σοὶ δὲ εὐσεβὲς καὶ λογία ψυχὴ, καὶ ἡμῖν πλείστου ἀξία εὐχόμεθα καὶ παρὰ Θεοῦ εὐζωίαν μὲν ἐνταῦθα, εὐδαιμονίαν δὲ μετὰ ταῦτα, πρὸς ἣν τὸν βίον συντείνεις πάντα σοφῶς ».

Θεόδωρος ὁ Καρυστηνός· παρευρέθη μετὰ Ἰωάννου Παλαιολόγου εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον, ἐπὶ δὲ τῆς πολιορκίας τοῦ Βυζαντίου ταχθεὶς ἵνα φρουρῇ εἰς τὰ Καλυγάρια ἐφονεύθη πιθανῶς κατὰ τὴν ἄλωσιν. Κατὰ τὸν Φραντζῆν ὁ Καρυστηνὸς ἦτο ἀνὴρ πολεμιστῆς,

(1) Matthæi, Codices Biblioth. Mosqu.

(2) Cicogna, Inscrizioni Veneziane tom III, σελ. 43. Ὁ Πενουάρδ (Annales de l'imprimerie des Aldes tom I) ἀναφέρει Δημήτριον Γρηγορόπουλον, πιθανῶς ἀδελφὸν τοῦ Ἰωάννου, διατελέσαντα διορθωτὴν τῶν ὑπὸ Ἀλδου ἐκδιδομένων ἑλληνικῶν συγγραμμάτων. Γρηγόριος δὲ Γρηγορόπουλος καταγράφεται ὑπὸ Τορρίανου μετὰ τῶν καλλιγράφων τῷ 1571 αἰῶνος. (Miller, Catalogue des Manuscrits de l'Escorial, XXIV).

καὶ δραστήριος, καὶ τοξότης ἡσκημένος ὑπὲρ ἀνθρώπων⁽¹⁾. Ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν περισωζομένων ἐπιστολῶν Λουκά τοῦ Νοταρά φαίνεται, ὅτι οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων λογίων ἦτο ὁ Θεόδωρος.

Ἰωάννης Μουζάκης καταγόμενος ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀνω Ἀλβανίᾳ ὁμωνύμων ἡγεμόνων κατέφυγε, μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἡπείρου, εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἀποθανὼν ἐτάφη εἰς τὴν ἐν Νεαπόλει Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν. Ἐγραψε — Breve memoria della nostra casa Musachi, δημοσιευόμενον μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου φίλου Κ. Χόπφ.

Γερμανὸς Αἰτωλὸς ἱερομόναχος συνέγραψεν ἐν ἔτει 1480 Ἰστορίαν τῆς τότε ἀνευρεθείσης εἰκόνης τῆς Παναγίας τῆς Χρυσοβίτης δημοσιευθεῖσαν μετὰ προσθηκῶν ἐν Βενετίᾳ 1794.

Ἀνώνυμος Κρής (Creticus), διδάξας εὐδοκίμως τὴν Ἑλληνικὴν ἐν Παταβίῳ. Ὁ Σαβέλλικος γράφει περὶ τούτου πρὸς τὸν Τριβιζάνον «Audio hic pro collegio sapientum de salario et mercede Cretico augenda agitaris philosophatur is Græce et Latini, multa celebritate nominis in isto clarissimo gymnasio. Πρὸς τὸν Κρήτα τοῦτον εὔρηται ἐλεγείον Σαβέλλικου καὶ ἐπιγράμματα Στρότζα καὶ Βίγου⁽²⁾».

Ἀνδρόνικος Κορτοβλάκας ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν ἐν Βασιλείᾳ. Τοῦ λογίου τούτου Ἑλληνας εὔρηται λατινιστὶ ἐπιστολὴ πρὸς Ἰωάννην Πευκλῖνον (1478)⁽³⁾.

Ἰωάννης Πόλος ἐξ Ἀλποκάστρου (Albo-Castro) ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Γερμανίᾳ, μεταξύ δὲ τῶν μαθητῶν του καταλέγεται καὶ ὁ Ἰωάννης Δαρβούργιος ἐπίσκοπος Βορματίας. Τούτου εὔρηται ἐπιστολὴ καταχωρηθεῖσα εἰς τὴν ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1556 ἐκδοθεῖσαν Αἰρεσιολογίαν⁽⁴⁾.

Ἀγαπητὸς Κασσιανὸς ἐγεννήθη ἐν Ρόδῳ καὶ διετέλεσε διὰ βίου ἱεροκοτρώφης τῶν μεγάλων μαγίστρων τοῦ ἐν τῇ πατρίδι του ἐγκαταστημένου τάγματος Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου. Ἐγραψεν ἀξιόλογον πραγματείαν περὶ Ἱεροκοτροφίας (Ἱεροκοσφίον), ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ὁ φίλος αὐτοῦ Jean de Francières (1469) συνέ-

(1) Χρονικὸν σελ. 254.

(2) Hodii de Græcis illustribus, lib. II, cap. 8.

(3) Αὐτόθει, σελ. 232.

(4) Ὁμοίως.

ταξε τὸ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἀνέκδοτον πόνημά του (*Traité de fauconnerie*⁽¹⁾).

Ἰωάννης Καραβούτζης ὁ Μάγιστρος· τοῦ Αἰγαιοπελαγίτου τούτου λόγιου εὑρηται ἀνέκδοτος πραγματεία Περί Αἵνου καὶ Σαμοθράκης καὶ τῶν Τρωϊκῶν θεῶν. Ἀνάλυσιν τοῦ τελευταίου χειρογράφου ἐδη· μυσίευσεν ὁ βαρόνος Σαίν-Κρουά⁽²⁾.

Εμμανουὴλ Ἀδραμυττηνός Κρής· ἐγένετο διδάσκαλος Ἰωάννου Πίκου ἡγεμόνος τῆς Μιρανδόλης, καὶ οἰκεῖος τοῦ Ἄλδου⁽³⁾.

Γρηγόριος Χίος· διάκονος καὶ εἴτα ἱερέυς· ἔγραψεν—Ἱστορικὸν ὑπομνημάτιον τοῦ ἔτους 1456, δημοσιευθὲν ὑπὸ Λουδοβίκου Ῥοσσίου, καὶ ἐπ' ἐσχάτων μετὰ πολλῶν σημειώσεων ἐν Πανδώρα ὑπὸ τοῦ ἡμε· τέρου φίλου Ἰω. Σακελλιώνας. Τινὰ τῶν εἰς τὸν λόγιον τοῦτον ἀνη· κόντων χειρογράφων ἀποτεθησαύρηνται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Πά· τριφυ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Δημήτριος Φράγγος· ὁρμώμενος ἐξ Ἠπείρου προσέφυγε μετὰ τὴν Τουρκικὴν εἰσβολὴν εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἔγραψε λατινιστὶ Πολέμους Γεω· γίου τοῦ Καστριώτου. Τὸ σύγγραμμά του τυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1541 ἀνεδημοσιεύθη πολλάκις⁽⁴⁾.

*Στέφανος Σαχλίκη*ς Κρής· φυλακισθεὶς ἔγραψεν ἐν τῷ δεσμωτη· ρίῳ δύο στιχουργήματα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν—*Γραφαὶ, καὶ στίχοι, καὶ Ἑρμηνεῖαι, ἔτι καὶ ἀφηγήσεις*· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ θρηνεῖ ὅσα κακὰ ἔπαθεν εἰς τὴν φυλακὴν, παραπονεῖται διὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν φίλων του, καὶ στηλιτεύει τὰς ἐταίρας τῆς Κρητικῆς Κυδωνίας· διὰ δὲ τοῦ δευτέρου νουθετεῖ τὸν υἱὸν φίλου του, ὀνομαζόμενον Φραντζεσκήν⁽⁵⁾.

Μιχαὴλ Χρυσολωρὰς ὁ ἐπιλεγόμενος Ἀρομοκάτης, συγγενὴς τοῦ ὁμωνύμου Μανουὴλ· μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαχτίου προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ἐδεξιώθη ὑπὸ Φιλέλφου, καὶ συνεστήθη ὑπὸ τούτου μετ' ἄλ· λων ἐπιφανῶν, ὡς Δημητρίου καὶ Μιχαὴλ Ἀσάνη, Ἀνδρονίκου Τριχ^α

(1) Mas Latrie, Histoire de Chypre, tom. III, σελ. 93.

(2) Notices et Extraits des manuscrits de la Bibliothèque du Roi, tom I, σελ. 538—41.

(3) Hodus σελ. 315—6.

(4) Rodotà, Storia del rito Greco, tom. III, σελ. 24. Ἄλλος ἀνώνυμος Ἀλβανὸς ἔγραψε ὁμοίως λατινιστὶ τὰ κατὰ τὸν Καστριώτην, τυπωθέντα Ἐνετίῃσι 1480. αὐτ. σελ. 26.

(5) Κοραῖ Ἀσπαστα Β' προλεγ.

Σπανδωνῆ, καὶ Γεωργίου Δούκα εἰς Λουδοβίκον μαρκήσιον τῆς Μαν-
τούης⁽¹⁾.

Ἰωάννης Κουβουκλέσιος σύγχρονος Γεωργίῳ τῷ Τραπεζουντίῳ,
ἔγραψε κατὰ Παπαδόπουλον (*Prænot-Mystagogicæ*) λόγον περὶ ἐκ-
πορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Δανιὴλ Κουβουκλέσιος ἔγραψε κατὰ τὸν αὐτὸν Παπαδόπουλον
λόγον εἰς τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους.

Βαρβολομαῖος Ἀβράμιος Κρής μετέφρασε Λατινιστὶ τὰ ὑπὸ Βησ-
σαρίωνος συνταχθέντα πρακτικὰ τῆς ἐν Φεβρουαρίᾳ συνόδου⁽²⁾.

Ἡλίας μοναχὸς ἐκ Χάνδακος τῆς Κρήτης ἔγραψε Περὶ τῶν ἐν
τοῖς στίχοις παθῶν, Περὶ διαφορῶν μέτρων, καὶ Ἀνθολόγιον⁽³⁾.

Ἰώσαφ Χιλὰς, πιθανῶς Πελοποννήσιος συνέθετο—Μονωδιὰν ἐπὶ
τῇ βασιλείᾳ Κλεώπῃ⁽⁴⁾.

Ἰωάννης Ῥώσος, πρεσβύτερος, ὁ Κρής ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη
τὸν καλλιγράφον ἐπαγγελλόμενος (1455—99) διέτριψεν ἐν Ῥώμῃ,
Βενετίᾳ, Φλωρεντίᾳ, Βονωνίᾳ, καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἰταλίας οἱ δὲ ὑπ' αὐ-
τοῦ ἀντιγραφέντες ἀπειροπληθεῖς συγγραφεῖς κατακοσμοῦσι τὰς Εὐ-
ρωπαϊκάς βιβλιοθήκας⁽⁵⁾. Τῷ 1501 ἐν Βενετίᾳ διαμένων ὁ Ῥώσος
συμπεριελήφθη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Ἀλδου, ἧς καὶ διωρίσθη ὡς
καλλιγράφος.

Παῦλος Σχορδύλιος Κρής ἐδίδαξεν ἐν Φεβρουαρίᾳ τὴν ἐλληνικὴν,
καὶ συνέγραψε συνέχειαν τῆς ιστορίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥαβέννης.

Κωνσταντῖνος Ῥεσιρὸς Κορίνθιος, ἔγραψε—Διδασκαλίαν καὶ ἐξή-
γησιν εἰς τὴν ἐξαήμερον κτίσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς βίβλον καλουμέ-
νην Ὁδηγὸν, καὶ ἑτέρους λόγους, σώζομένους ἀνεκδότους ἐν τῇ Δημο-
σίᾳ βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν.

Μιχαὴλ Κριτόπουλος Ἰμβριος γραμματεὺς τοῦ Σουλτάνου Μωά-
μεθ Β' (1453—68), γράψας Χρονογραφίαν περὶ τῶν πράξεων τοῦ
Πορθητοῦ⁽⁶⁾.

Κύριλλος Χίος ἱερομόναχος καὶ ζωγράφος, μαθητὴς τοῦ ἐξ Ἀγράφου

(1) Philelphi, Epistol. lib. XII.—Boernerus, σελ. 20.

(2) Fabricius VI, σελ. 338.

(3) Λύττβ., XI, σελ. 423.

(4) Miller, Catalogue de l'Escurial, σελ. 372.

(5) Πανδώρα, φιλ. 298.

(6) Παράνικα Σχεδιασμοί, σελ. 12, σημ. 1.

φων Διονυσίου, μεθ' οὗ συνειργάσθη εἰς συγγραφὴν τοῦ περὶ Ζωγράφου συγγράμματος.

Ἀλέξανδρος Ζήρος πρεσβύτερος· ἐδίδαξεν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη τὰ ἑλληνικὰ ἐν Φερράριᾳ μετὰ Δημήτριον τὸν Χαλκοκονδύλην.

Ἰωάννης Μουσούρος, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Μάρκου· περὶ τὰ τέλη τοῦ 15 αἰῶνος διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἀπετέλει μέλος τῆς Ἀλδινῆς Ἀκαδημίας.

Ἰωάννης Σοφριανός· μετὰ τὴν ἄλωσιν προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἔγραψε *De machinis bellicis*.

Δημήτριος Καρτακουζηνός Βυζάντιος· ἔγραψεν *Excerpta ex Herodoti*. Τῇ χειρὶ τούτου εὑρηνται ἀντιγεγραμμένα διάφορα χειρόγραφα ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Εὐρώπης⁽¹⁾.

Λαόνικος Λύσις· τὰς διατριβάς ἐν Βενετίᾳ ποιούμενος ἐξέδοτο τῇ 22 Ἀπριλίου 1486 τὴν Βατραχομουμαχίαν τοῦ Ὀμήρου μετὰ γλωττημάτων ἐν τοῖς μεσοστιχίοις.

Νικηφόρος Ἱερομόναχος, γεννηθεὶς ἐν Εὐβοίᾳ ἐκ πατρὸς Ἀθηναίου· μνημονεύεται μεταξὺ τῶν καλλιγράφων τοῦ 15 αἰῶνος (1486)⁽²⁾.

Ἰωάννης Χῖος· ἐδίδαξεν ἐν Μεσσήνῃ τὰ ἑλληνικὰ⁽³⁾.

Δεπάκολος Κύπριος· *rector scholarum* τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ Πανεπιστημίου (1480)⁽⁴⁾.

Κυπριανός Κύπριος (1493)· *juristarum rector* τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου.

Μάρκος Κρήτης· καθηγητὴς τοῦ ἐν Φερράριᾳ Πανεπιστημίου.

Γεώργιος Καρρέριος Κύπριος· *promotor ad medica examina* τοῦ ἐν Παταβίᾳ Πανεπιστημίου.

Εμμανουὴλ Κύπριος (1489), *rector* τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου⁽⁵⁾.

Νικόλαος Βλαστός Κρής· λόγιος καὶ καλλιγράφος (1484). Πιθανῶς ὁ αὐτός ἐστιν ὁ εἰς ἑκδόσιν διαφόρων συγγραφέων γενναίως καταβαλὼν.

Δημήτριος Λετάρης (1475).

Δημήτριος Σέρβος (1475)⁽⁶⁾.

(1) Fabricii XI, σελ. 407.

(2) Miller, Catalogue de l'Escurial, σελ. 213.

(3) Βλαστοῦ Χιανὰ Β'.

(4) Ἑλληνομνημῶν σελ. 384, σημ. 3.

(5) Faciolati, Fasti Gymnasii Patavini.

(6) Fabricii, Bibliotheca graeca.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΚΤΟΣ ΑΙΩΝ.

1500—1600.

Ίάνος Λάσκαρις

Ἐπονομαζόμενος ἀπὸ τῆς πατρὶδος καὶ Ῥυνδακηνός⁽¹⁾, ἦν ἀδελφὸς τοῦ γραμματικοῦ Κωνσταντίνου, καταγόμενος ὡσαύτως ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῶν Λασκάρων⁽²⁾. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου Θεόδωρος, ὁ πατὴρ τοῦ Ἰάνου, κατέφυγε μετὰ τοῦ νεαροῦ υἱοῦ του εἰς Πελοπόννησον· ἐκεῖθεν δὲ Θωμᾶς Κέλσος, ὁ τῶν Ἑνετῶν ναύαρχος, μετήγαγεν αὐτοὺς εἰς Κρήτην, ὅθεν, προσκλήσει τοῦ Βησσαρίωνος, μετέβησαν εἰς Βενετίαν.

Ὁ Ἰάνος, ἀναλώμασι τοῦ φιλογενοῦς καρδινάλιου, εἰς Πατάβιον σταλεῖς, ἐξεπαιδεύθη τὴν λατινικὴν, διδάξας ἅμα καὶ τὴν ἑλληνικὴν. Μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ προστάτου του, ἦλθεν εἰς Φλωρεντίαν, καὶ εὐμενῶς ἐδεξιώθη ὑπὸ Λαυρεντίου τοῦ πάνυ, ὅστις φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ νὰ πλουτήσῃ ἐξ ἑλληνικῶν χειρογράφων τὴν βιβλιοθήκην, ἔπεμψε τὸν Λάσκαριν εἰς τὴν Ἀνατολὴν μετὰ συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς τὸν σουλτάνον Βαϊαζήτην· λαβὼν ὁ Ἰάνος τὴν ἄδειαν παρὰ τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως περιῆλθε τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Ἀνατολῆς μέρη συλλέγων πολύτιμα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄγνωστα χειρόγραφα, ἅτινα ἐπιστρέψας παρέδωκεν εἰς τὸν Λαυρέντιον⁽³⁾.

Δεύτερον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀποσταλεῖς, ἔφερεν ἐπιστρέψας περὶ τὰ διακόσια χειρόγραφα, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα παρέλαβεν ἐκ τῶν βιβλιοθη-

(1) Ἐκ Ῥύνδακος, πόλεως μεταξὺ Ἑλλησπόντου καὶ Φρυγίας.

(2) Ὁ Ἄλδος εἰς τὴν πρὸς Λάσκαριν προσηωνητικὴν τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλληνικῶν ῥητόρων, λέγει. «Es enim tu, non solum ex antiqua illa Græcia, ingeniorum, doctrinarumque omnium parente, oriundus, sed etiam ex stirpe nobilissima et imperatoria Lascarorum».

(3) «Miserat enim ipsum (Λάσκαριν) Laurentius ille Medices in Græciam, adim quirendus simul, et quantovis emendos pretio, bonos libros: unde Florentiam et cum iis ipsis orationibus, et cum aliis, tum raris, tum pretiosis voluminibus rediit». (Aldus).

κῶν τοῦ Ἀθωνος· ἀλλ' ὅμως οἱ θησαυροὶ οὗτοι ἐφθασαν μετὰ θάνατον τοῦ Λαυρεντίου, ὅστις ἐν ταῖς τελευταίαις στιγμαῖς ἐξέφρασεν εἰς τὸν Πολιτιανόν καὶ τὸν Πίκον τὴν λύπην του ὅτι ἀπέθνησκε χωρὶς τῆς συμπληρώσεως συλλογῆς, τὴν ὁποίαν ἐγκαρδίως ἐπεθύμει⁽¹⁾.

Ὁ θάνατος τοῦ Λαυρεντίου καὶ αἱ ἐν Φλωρεντίᾳ διεγερθεῖσαι παρὰ αὐτὸν ἀνάγκασαν τὸν Λάσκαριν ν' ἀπέλθῃ ἐκείθεν δεχόμενος τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου II'. Τῷ 1495 ἦτο εἰς Παρίσιους, καὶ αὐτὸς ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν εἰς τὸν Βουδαῖον καὶ ἄλλους περιφανεῖς. Λουδοβίκος ὁ IB'. ἔστειλε τὸν Λάσκαριν τῷ 1503 πρεσβευτὴν εἰς Βενετιάν, καὶ ὁ σοφὸς Ἕλλην ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολὴν του μετὰ θαυμαστῆς δεξιότητος πεπειραμένου πολιτικοῦ⁽²⁾. Ἔνεκα τῆς ἐπελθούσης ῥήξεως μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν, ὁ Ἴάνος ἐπαναστρέψας εἰς Παρίσιους, ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν.

Ἄρμα ὁ υἱὸς τοῦ μεγαλοπρεποῦς Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδικῶν ἀνέλαβε τὴν παπικὴν ἐξουσίαν, μετονομασθεὶς Λέων I'. διασωζων ἔτι τὴν ἀρχαίαν φιλίαν ἐκάλεσε τὸν Λάσκαριν εἰς Ῥώμην, ὅστις ἐλθὼν ἐπροσπάθει νὰ συστήσῃ γυμνάσιον πρὸς διατροφήν καὶ ἐκπαίδευσιν γενναίων καὶ εὐφυῶν νεανίσκων ἐκ διαφόρων τῆς Ἑλλάδος μερῶν, ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν ἀνδρῶν εἰδημόνων τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν γραμμάτων. Τὸ εὐγενὲς τοῦτο σχέδιον ἔλαβε καὶ εὐτυχῇ τὴν ἐκτέλεσιν, διότι ὁ Λέων, ὡς εἶνε τοῖς πᾶσι γνωστὸν, ἐκληρονόμησεν ἐκτὸς τῶν ἄλλων πατρικῶν ἀρετῶν καὶ τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀγάπην. Οὕτω δὲ ἡγέρθη τὸ Ἑλληνικὸν γυμνάσιον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Κυρίνου λόφου. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ πάπας καὶ ὁ Λάσκαρις ἡξιώθησαν τῶν ἐπαινῶν τῶν συγχρόνων, καὶ μάλιστα Ἰερωνύμου τοῦ Βίδα, καὶ τοῦ Κρητῶς Μάρκου Μουσούρου⁽³⁾.

(1) Ρόσκου, Βίος Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδικῶν, σελ. 232, καὶ 438.

(2) Ὁ Wicquefort ἱσχυρίζεται, ὅτι ὁ Λάσκαρις δὲν ἤρμοζεν εἰς ἀποστολὴν ἀπαιτούσαν πρὸ πάντων βαθεῖαν γνώσιν τῶν ἡγεμονικῶν συμφερόντων, καὶ πλῆθος ἄλλων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν διατυπώσεων, βεβαίως, ὅτι καὶ οἱ Βενετοὶ οὐσαν σχετοῦντες ἐπὶ ταυτῇ ἀποστολῇ παρεπονέθησαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας ἀποστείλαντος ἀντὶ πρίσβεως, ἕνα διδάσκαλον· πλὴν ταῦτα πάντα ἀναφύονται καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν περὶ τούτου πραγματευθέντων Γάλλων ἱστορικῶν καὶ βιογράφων.

(3) Πραφωνίων εἰς τὸν Λάσκαριν ὁ Μουσούρος τὴν ἐν ἔτει 1516 ἐκδοσιν τοῦ Παισανίου ἀποτείνει πρὸς αὐτὸν τοὺς ἐπομένους λόγους· «Καὶ νῦν ἐν Ῥώμῃ διατρίβων, τιμωμένός τε καὶ θαυμαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐκεῖ, πρόξενος ὡς ἀληθῶς γέγονας τῶν Ἑλλήνων, τοὺς μὲν ἀφικνουμένους, πολλάκις ὑπὲρ δυνάμιν δωρούμενος, τῶν δ' ἀπόντων ἐπιμελούμενος, τοὺς δὲ φιλετάτους τοὺς περὶ τὸν κρατοῦντα συνιστάς. Θαυμαστὰ μὲν

Ἐκ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ Λασκάρεως Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, εἰς ἧ καὶ ἄλλοι οἱ ἐφοίτων χάριν μαθήσεως, ἐξήλθον ἐπίσημοι ἄνδρες, οἵτινες ὄχι περὶ θεολογικὰς ἀμφισβητήσεις, ἀλλὰ περὶ τὴν μελέτην διέτρεβον τῶν δοκίμων συγγραφέων. Διὸ καὶ τὸ Γυμνάσιον, ὥσπερ ἀπαρχὴν τῶν παιδευμάτων τούτων ἐξέδωκε « Σχόλια παλαιὰ τῶν πάνυ δοκίμων εἰς τὴν Ὀμήρου Ἰλιάδα (1517)—Σχόλια παλαιὰ τῶν πάνυ δοκίμων εἰς τὰς σωζομένας τῶν Σοφοκλέους Τραγωδιῶν (1518)—Πορφυρίου φιλοσόφου Ὀμηρικὰ ζητήματα, καὶ περὶ τοῦ ἐν Ὀδυσσεΐ τῶν νυμφῶν ἄντρου (1518) ». Φέρουσι δὲ ταῦτα ὡς τόπον ἐκδόσεως τὸ Γυμνάσιον, καὶ εἰς τὸ τεῦχος τὸ περιέχον τὰ Σχόλια εἰς τὴν Ἰλιάδα προσετέθη καὶ τὸ προνόμιον τοῦ Λέοντος (7 Σεπτεμβρίου 1517), ὃ ὅποιος « πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀγαπητῶν αὐτοῦ τέκνων τῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ παιδευομένων » τάσσει ἀφοριστικὰς καὶ χρηματικὰς ποινὰς εἰς τὸν ὅστις ἤθελε μετατυπώσῃ καὶ πωλήσῃ, πρὶν ἢ παρέλθῃσι δέκα ἔτη, τὰς εἰρημένας ἐκδόσεις, ἂνευ ἀδείας τοῦ γυμνασίου ἢ τῶν κηδεμόνων αὐτοῦ⁽¹⁾.

Ὁ Λέων Γ', ἐπεφόρτισε τὸν Λάσκαριν τῷ 1517 ἀποστολὴν παρὰ Φραγκίσκῳ Α'. βασιλεῖ τῶν Γάλλων καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος ἡγεμὼν ὁλεχθεὶς ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῶν γνώσεών του παντοιοτρόπως προσεπάθησε νὰ τὸν κρατήσῃ παρ' αὐτοῦ. Ὁ Λάσκαρις ἐν τούτοις ἐπανήλθεν εἰς Ῥώμην κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἀλλ' ἐπανέστρεψε κατὰ

οὐκ αὐτὰ σημεῖα δόξαιεν ἂν τῆς σῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας εὐνοίας, ὃ δ' ἔρειν μέλλω πᾶσαν ὑπερβέβληκε καλοκάγαθίας εὐφημίαν. Ὅρων γὰρ ἐνίοις τῶν ἡμεδαπῶν διὰ τὴν πολυετὴ δουλείαν οὕτω μὲν ἐπιλαθόμενοις ἑαυτῶν, ὡς μηδέποτε ἀνάνηθαι καὶ μηδεμίαν ὄλως τῶν προγόνων ἔχειν ἔννοιαν, ἀλλ' ἐθελοκακοῦντας πολιτικοῦ βίου, παιδεύσεώς τε καὶ ἀγωγῆς ὀλιγώρως ἔχουσιν οὕτω δὲ κακοδαίμοναν, ὡς αὐτοὺς μὲν ἀπαιδεύσας συζῆν καὶ τετυφώσθαι... τοῖς δὲ παιδείας ἐρασταῖς φθονεῖν, ἐκ τῶν προφανοῦς τῶν ποιηταῖς ἢ φιλοσόφοις ἐνκαυχουμένων εὐθὺς καταγινώσκοντας πολυθεῖαν, τοιοῦτό τι πρὸς τὴν θεήλατον ταύτην ἡμῶν μεμηχάνησαι συμφορὰν. Ὡς γὰρ μὴ παντάπασιν ἀποσβεσθῇ τὸ σωζόμενον ἐν τῶν Ἑλληνικῶν λόγων, οὐκ ὀλίγους ἐκ τε Κρήτης ἐκ τε Κερκύρας καὶ τῶν παραθαλασσιῶν τῆς Πελοποννήσου μετεπέμψω νεανίσκους τῶν μῆτε φύσιν ἀγεννῶν, μὴ δ' ὑπὸ χάσματος καὶ ναυρῶντος ἰκνεναρχομένων, ἀλλ' ἀρχινοῖς τε περιστῶν καὶ τὸ ταλαίπωρον ἐχόντων ἐν τῇ ψυχῇ οἱ νῦν ἐν Ῥώμῃ μῆτε στέγης, μὴ δ' ἱματισμοῦ, μῆτε τροφῆς ἀπορῶντες, μῆτε σοφιστῶν ἐστερημένοι τῶν διδάσκειν καὶ βουλομένων, καὶ εἰδῶτων, θαυμαστῶν ὅσον περὶ ἄμφω προκόπτουσι τῷ λόγῳ, τοῦ πάντ' ἀρίστου καὶ μεγίστου Ῥώμης ἀρχιερέως Λέοντος δεκάτου χορηγοῦντος. Ἀλλ' ἐκείνοι μὲν αὐξηθέντες καὶ παιδευθέντες, εἰ μὴ μέλλοιεν οἴκην ἀγνωμοσύνης ἀφλῆσαι, τὴν ἐπίδειξιν ὧν ἡμεῖς μελετηκότες ἔσονται λόγων ἐκ τῶν ἐγκωμίων ἐνστήσονται τῶν κατὰ συνῶ.

(1) Ἑλληνομνημονοί, σελ. 231—35.

τὸ ἐπόμενον (1518), καὶ ἐπεφορτίσθη μετὰ τοῦ φίλου καὶ μαθητοῦ του Βουδαίου τὸν καταρτισμὸν τῆς Βασιλικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Φονταίνεβλώ.

Μετὰ τὴν ἐκ Ῥώμης ἀποχώρησιν τοῦ Λάσκαρεως, καὶ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Λέοντος (1521) φαίνεται, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πλέον⁽¹⁾.

Λουδοβίκος ὁ II' ὠνόμασε τὸν Λάσκαριν πρέσβυν τῆς Γαλλίας παρὰ τῇ Ἑνετικῇ Δημοκρασίᾳ· ἔμεινε δ' ἐν Βενετίᾳ ὡς τοιοῦτος ἐπὶ πενταετίαν, ὅτε ὁ πάπας Παῦλος ἐξέφρασεν αὐτῷ ἐπανειλημμένως ἄκραν ἐπιθυμίαν ἵνα τὸν ἴδῃ ἐν Ῥώμῃ. Εἰ καὶ πάσχων ἐκ ποδάγρας ὁ Λάσκαρις, ὑπακούσας εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ποντίφηκος, ἀπεφάσισεν ἵνα μεταβῇ· ἀλλ' οἱ κόποι τῆς ὁδοιπορίας ἐπηύξησαν τοὺς πόνους του, καὶ ἀπέθανε ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν εἰς Ῥώμην ἀφίξιν του ἐν ἡλικίᾳ ἐνενήκοντα ἐτῶν (1535).

Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐγερόντος ἐν τῇ γοτθικῇ ναῷ τῆς Ἀγίας Ἀγίας Ὁυης, ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπιγράμμα, ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἐν τῇ ζωῇ ἡδὴ ὄντος, καὶ ἀποπνέον τὸ ἱερόν μῦρον ἀγκραιφνοῦς πατριωτισμοῦ·

Λάσκαρις ἄλλοδαπῇ γαίῃ ἐπικάθτετο, γαίην

οὔτε λίην ξείνην, ᾧ ξένε μωμόμενος.

Εὗρετο μελιχίην· ἀλλ' ἄχθεται, εἴπερ Ἀχαιοῖς

οὐδ' ἔτι χροῦν χεῦει πατρὶς ἐλευθέριον.

Ὁ Λάσκαρις διέπρεψε καὶ ὡς φιλολόγος ἀριστος, καὶ ὡς πολιτικὸς ἔσχατος, καὶ ὡς ποιητὴς ὑψιπέτης, θαυμαζόμενος ὡς τοιοῦτος ὑπὸ Ἑράσμου, Βουδαίου, Μουσούρου, Τουζάνου, Ἰοβίου, Παῤῥασίου, καὶ λοιπῶν ἦν δὲ ἄγαν φιλόπατρις, οὐ μόνον δαψιλῶς χορηγῶν τοῖς δεομένοις τῶν συμπατριωτῶν του, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος πολλὰ ἐνεργήσας, καὶ ἐνώπιον τῶν ἡγεμόνων διακαῶς συνηγορήσας. Κατὰ τὰς

(1) Ἀρσένιος ὁ Μονεμβασίας γράφων τῷ 1531 πρὸς Λάσκαριν λέγει οὖν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἐξῆς. «Ἐπὶ Λέοντος τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως αἰτίος ἐγένοντο τοῖς τῶν Ἑλλήνων βουλομένοις, μὴ δυναμένοις δὲ τῇ πενίᾳ τῆς περὶ τοὺς ἑλληνικοὺς λόγους σπουδῆς, πείσας τὸν ἀρχιεπίσκοπον Γυμνάσιον ἐν Ῥώμῃ ἀναθεῖναι δύο καὶ δέκα μειρακίων ἑλληνικῶν, ὃ δὴ καὶ ἀνέδειξε αὐτῷ καταβαλόντος τὰ σπέρματα· ὃ δὲ τὰ σπέρματα καταβαλὼν, ὡς ὁ καλὸς φησι ῥήτωρ, οὗτος τῶν φόντων αἴτιος. Μέχρι μὲν οὖν ἐκεῖνος διετίλει τοῖς ζωσὶ συναριθμούμενος, καὶ αὐτὸς παρὼν ἐτύγγανεν ὁ τὰ καλὰ σπέρματα τοῖς ἐκείνου ὑποσπείρων ὥσιν, ἐπίδοσις οὐ μετρία τῷ γυμνασίῳ ἐγένετο· ἀποικοινοῦν ὁ ἐκεῖνον, κακοῦζομονίῃ τῇ ἡμετέρᾳ συναπέσθαι καὶ τὸ Γυμνάσιον. Ἀλλ' ὧς θεότατος ἱκερίστας καὶ αὐθις τοῦ γένους, ἐν σοὶ γὰρ μόνῃ τὸ τῶν Ἑλλήνων γένος ἐξῆρται».

εἰς Ἀνατολὴν ὑπὸ Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων φιλολογικᾶς ἀποστο-
λάς του, ὁ Λάσκαρις ἐμβριθῶς ἐξήτασε καὶ διηρεύνεσε τὴν κατὰ-
στασιν τῶν τε Τούρκων καὶ Χριστιανῶν, συνεννοηθεὶς μετὰ πολλῶν
πατριωτῶν πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ. Κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1489,
παραδοθέντος ὑπὸ τοῦ μεγάλου μαγίστρου τῆς Ῥόδου τοῦ Ζιζίμ,
ἀποβλήτου ἀδελφοῦ τοῦ σουλτάνου πρὸς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον Η΄,
ὁ Λάσκαρις μεταβὰς εἰς Ῥώμην ἐξώρκισε τὸν πάπαν ἵνα κινήσῃ τὸν
κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον. Ὄταν ὁ Κάρολος Η΄, εἰσέβαλλεν εἰς τὴν
Ἰταλίαν, ὁ Λάσκαρις λαβὼν συνέντευξιν ὠμίλησεν αὐτῷ διὰ μακρῶν
περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἀποθανόντος δὲ τούτου, δὲν
ἔπαυσε νὰ συνηγορῇ τῷ Λουδοβίκῳ ΙΒ΄, ὑπὲρ τῆς δυστυχοῦς πατρί-
δος του. Διερχομένου ἐκ Παρισίων τοῦ Ἀρχιδουκῆ τῆς Αὐστρίας,
Φιλίππου τοῦ Ἰσραίου, ὁ Ἕλλην παρουσιασθεὶς ὠμίλησε θερμῶς περὶ
τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου. Τῷ 1508 πυρετωδῶς ἐλάλησε Φερδινάνδῳ
τῷ βασιλεῖ τῆς Ἀρράγωνος ἐπὶ τέλους ἐξώρκισε τοὺς πάπας Ἰού-
λιον Β΄ καὶ Λέοντα Ι΄. Ἵν' ἀναλάβωσι τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλε-
μον. Ὁ τελευταῖος τὸν ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα σπου-
δάσῃ ἐκ νέου τὴν κατὰστασιν τοῦ τόπου.

Ἀμα ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Ε΄, κερδήσας τὴν ἐν Παταβίῳ μάχην
(1525) καθ' ἣν ἡτταλωτίσθη ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φραγκίσκος Α΄,
ὁ Λάσκαρις, τετιμημένος ἐπιστήμῳ ἀποστολῇ τοῦ πάπα Κλήμεντος Ζ΄,
μετέβη παρὰ τῷ νικητῇ, καὶ ἐξεφώνησε λατινιστὶ λαμπρότατον πα-
νυγηρικόν ὑπὲρ τοῦ χρυσοῦ ὀνείρου τοῦ βίου του. Ἐκ τῆς λόγου
τούτου ἀποσπῶντες παρεντιθέμεθα τὸ ἐξῆς τεράχιον ἐξεικονίζον τὰ
αἰσθήματα ὑφ' ὧν ἐκαίετο ἡ ἱερὰ τοῦ Λασκάρεως ψυχὴ.

“Ὅχι μόνον ὁ Πάπας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρχαία Ἑλλάς, Μεγαλειστάτε,
μὲ στέλλει ἐνταῦθα, διὰ νὰ σὰς καθικετεύσω καὶ λάβῃτε ἔλεος ὑπὲρ
αὐτῆς. Λέγων ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ἐννοῶ τοὺς μεγάλους ἐκείνους ἄν-
δρας, τοὺς ὁποίους ἡ γῆ αὐτὴ παρήγαγε, καὶ οἵτινες καθωρραΐσαν καὶ
ἐδίδαξαν εἰς τὸν κόσμον πᾶσαν ἀρετὴν, καὶ πολιτισμόν. Τοιοῦτοι
εἶναι οἱ ἥρωες· Ἡρακλῆς, Θησεύς, Ἰάσων, καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις·
οἱ νομοθέται Μίνως, Λυκοῦργος καὶ Σόλων· οἱ μεγάλοι στρατηγοὶ καὶ
πολιταὶ Θεμιστοκλῆς, Ἀριστείδης, Ἐπαμινώνδας· οἱ βασιλεῖς Ἀγη-
σίλαος, Φίλιππος καὶ Ἀλέξανδρος· οἱ πρῶτοι δημιουργοὶ τῆς ἀνθρω-
πίνου ἐπιστήμης, ποιηταὶ, καὶ ἱστορικοὶ, Ὅμηρος, Πίνδαρος, Ἡσίοδος,
Ξενοφῶν, Θουκυδίδης, Πλούταρχος· οἱ ἐρευνῆται τῆς φύσεως καὶ πα-

ραγωγοὶ τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων γνώσεων, Πυθαγόρας, Πλάτων, Ἀριστοτέλης, καὶ ἕτεροι· οἱ μαθηματικοὶ καὶ γεωγράφοι Στράβων, Πτολεμαῖος· οἱ κληροδοτήσαντες εἰς τὸν κόσμον τὴν υἱεῖαν Ἴπποκράτης καὶ Γαληνός· ὁ χορὸς τῶν Θεολόγων, καὶ πλῆθος ἄλλων περὶφανῶν εἰς πάντα κλάδον τῶν ἐπιστημῶν. Οἱ Ἕλληνες ἐφεύρουν καὶ ἐδίδασκαν τὰς ἐπιστήμας εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, καὶ ἰδίως τοὺς κατοίκους τῆς Εὐρώπης, ὡς τοὺς Ἰταλοὺς, Γερμανοὺς, Ἰσπανοὺς, Ἄλλοιους, καὶ ἄλλους. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι ἐδωρήσαντο τῷ κόσμῳ τοὺς νόμους, τὴν θρησκείαν, καὶ τὰ τελειοποιούντα τοὺς ἀνθρώπους ἥθη.

«Ὅθεν δύνασθε, Μεγαλειότατε, νὰ λάβητε ὑπ' ἄψιν πόσας ὑποχρεώσεις ἔχουσιν ὅλοι οἱ λαοὶ οὗτοι πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, οἵτινες ὠφείλον ν' ἀναγνωρίζωσι τὴν Ἑλλάδα ὡς μητέρα των, καὶ τοὺς Ἕλληνας ὡς κυρίους καὶ προστατάτας των.

«Πάντες οὗτοι μὲ στέλλουσιν εἰς τὴν Καισαρικήν σας Μεγαλειότητα. Μὴ νομίσατε, Μεγαλειότατε, ὅτι εἶναι ὄνειρον.

«Ὅλοι οὗτοι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, περιϋπτάμενοι ἐδῶ εἰς τὸν αἶρα, δηλαδὴ τὰ πνεύματά των, σὰς παρακαλοῦσι καὶ σὰς καθικετεύουσι, Μεγαλειότατε, νὰ ἐλευθερώσῃτε τὴν Ἑλλάδα! . . . »

Ἀλλὰ τόσαι προσπάθειαι εἰς αὐδὲν κατέληξαν· καὶ ὁ Λάσκαρις κατερχόμενος εἰς τὸν τάφον ἔγραψε τὸ ἄνω ἐπίγραμμα ἐξικονίζον τὴν πικρὰν ἀπελπισίαν τῆς μεγάλης ἐκείνης ψυχῆς δυσφορούσης ἐπὶ τῇ μετ' ἀναλήγτων Χριστιανῶν συμβιώσει.

Συγγράμματα.

—De veris Græcarum litterarum formis et causis apud antiquos. Parisiis 1536.

—Epistola critica de Moria Erasmi.

—Orationes. Francoforti, 1537.

—Epigrammata Græce-Latina, edente Jac. Tusano, In Calcographico Ind. Badii Ascensii, in Parisiorum academia, ad cal. Jul. 1537. (Τὰ ἐπιγράμματα ταῦτα τοῦ Λατκάρειος ἀνετυπώθησαν αὐτόθι 1544. Τινὰ τούτων ὁ Ἀΐνσιος θεωρεῖ duriuscula et obscura) ».

Ὁ Λάσκαρις ἦτο καὶ τοῦ κανονικοῦ δικαίου ἐγκρατέστατος, (vir jure Græco consultissimus, ὡς λέγει Φαβρίκιος), καὶ εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν ἀπαρεγκλίτως ἐμμένιν εἰς ἔγραψε πολλὰ περὶ τούτου, ἐξ ὧν ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς·

—Defensio rituum Græcorum.

—De dignitate sacerdotum.

—De ordinatione Græcorum.

—De sacramento Græcorum.

- De jure Græco et Latino.
- Collectanea juris Græcii.
- In Nili synopsisi canonum commentaria.
- Explanatio canonum Apostolicorum.
- Notæ ad synodales sententias.
- Explanatio regularum Nicephori Cpolitani.
- Expositio Liturgiæ.
- Notæ ad procliron Harmenopuli.
- De LXX interpretibus.

Ὁ Λάσκαρις ἔγραψε τὴν λατινικὴν μετὰ τσσαύτης εὐκολίας ὅσης καὶ κομψότητος. Μετέφρασε δὲ τὸ ἐξῆς—Polybii de castramentione, Basilie 1537.

Ἐξέδοτο δ' ἐκτὸς τῶν ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, ἐπιστάτῃ αὐτοῦ ἀπολυθέντων, ἃ ἀνωτέρω ἀναφέρομεν, καὶ τὰ ἐξῆς·

—Ὁκτώηχον, ἐν Ῥώμῃ 1520.

—Anthologia Epigrammatum Græcorum, cura Io. Lascaris. Impressum Florentiæ in ædibus Francisci de Alopa III idibus augusti MCCCCLXXXIII. — (Ἡ πρώτη αὕτη καὶ σπανιωτάτη ἔκδοσις τῆς ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας ἐγένετο διὰ κεφαλαιωδῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων πρῶτον τότε ὑπὸ Λασκάρειος ἐφευρεθέντων. Ἐν τῇ πρὸς Πέτρον τὸν ἐκ Μεδίκων προσφωνητικῇ ὁ Ἰάνος ἐκτίθησι τὰ κατὰ τὴν ἐπινόησιν ταύτην, γνησμένην κατὰ μέμνησιν τῶν ἐπὶ ἀρχαίων νομισμάτων ἐπιγραφῶν).

—Callimachi hymni cum scholiis Græcis. Florentiæ 1492. (Καὶ ἡ πρώτη αὕτη ἔκδοσις τοῦ Καλλιμάχου ἐτυπώθη διὰ τῶν αὐτῶν κεφαλαιωδῶν γραμμάτων).

Ἐκτὸς τούτων ὁ Λάσκαρις ἐξέδωκε—Ἀργοναυτικὰ Ἀπολλωνίου, ἐν Φλωρεντίᾳ παρ' Ἀλόπα 1496.—Ἀδικένναν ἐν Λουδοῦνι 1498, εἰς τόμους 3.—Εὐριπίδην, Φλωρεντίᾳ 1496.

Εὐρηγται διάφορα ἐπιγράμματα τούτου εἰς Σοφοκλέα, εἰς Πορφύριον ζητήματα, εἰς τὸν Ὀμηρον, καὶ τοὺς Σχολιαστὰς αὐτοῦ, εἰς Καλλιμάχον, εἰς τὸ ὑπὸ Φαβωρίνου ἐκδοθὲν Μέγα Ἑτυμολογικὸν κλπ. Πρὸς δ' ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους ἑλληνιστὰς καὶ λατινιστὰς.

Ὁ Ἀλδος προσεφώνησεν αὐτῷ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντας Ἑλληνας Ῥήτορας (1508—9), καὶ τὰς Τραγωδίας τοῦ Σοφοκλείους (1502).

Πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐνεκωμίσαζαν τὴν εὐρυμάθειαν, τὴν πολιτικὴν περὶνοιαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Λασκάρειος. Ὁ περιφανὴς Βουδαῖος γράφων πρὸς τὸν Φορεστάνον λέγει «λασκαρίζειν τοῖνυν ἐστὶν ἐν λόγοις μὲν καὶ φράσσει τὸ δεινῶς λέγειν καὶ κομψῶς· τὸ δὲ ἥθος λασκαρίζειν ἐστὶ τὸ ἐπιεικῆ καὶ χρηστὰ καὶ εὐαρεστούμενα φρονεῖν»⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Hadrian de Græcis illustribus — Boernerus — Fabricius, Bibl. Gr. XI, 640—8. — Weiss, Biographie Universelle, tom. XXIII.

"Αγγελος Λάσκαρις, υἱὸς τοῦ Ἰάνου ἐλευθερίως ζήσας, καὶ κατὰ Παπαδόπουλον ἐπιβαρύνας τὴν οἰκογένειαν δι' ἀσκόπων καὶ νεανικῶν παρεκτροπῶν, ἐγένετο οὐχ ἥττον λόγιος καὶ ἐξέδοτο ἐν Παρίσις παρ' Ἰακώβῳ Ὁπωρινῷ Συλλογὴν τῶν ἐλληνικῶν καὶ λατινικῶν ἐπιγραμμάτων τοῦ πατρὸς του (1537) καὶ τὴν λατινικὴν μετὰφρασιν κεφαλαίων τινῶν τοῦ Πολυβίου (Περὶ τῆς τῶν ὀπλιτῶν καταστάσεως). Ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν ἐπιγραμμάτων εὑρηται ἐπιστολὴ Ἰακώβου τοῦ ζήνου μαθητοῦ τοῦ Ἰάνου πρὸς τὸν ἐν λόγῳ Ἀγγελον.

Ἰωάννης Λάσκαρις, ἀνεψιὸς τοῦ Ἰάνου, καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων πρόδρομος. Κατὰ Παπαδόπουλον ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν καρδινάλιον Ἀρράγωνιον περὶ τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ πατρὸς του.

Φραγκίσκος Λάσκαρις, υἱὸς ἡ ἐγγονὸς τοῦ Ἰάνου, ἐπίσης λόγιος ἔγραψε σημειώσεις εἰς Ἡλιοδωρον, ἐκδοθείσας ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1534⁽¹⁾.

Ζαχαρίας Καλλιέργης.

Κρῆς τὴν πατρίδα διατρίβων ποτὲ μὲν ἐν Βενετίᾳ, ποτὲ δ' ἐν Ῥώμῃ, καὶ τιμηθεὶς μεγάλως ὄχι μόνον διὰ τὴν παιδείαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν λαμπρότητα τοῦ γένους του.

Ἐν ἔτει 1499 ἐξέδωκεν εἰς μέγα φύλλον ἐκ σελίδων 233, τὸ Μέγα Ἑτυμολογικόν, φέρον ἐν τέλει τὴν ἐξῆς σημείωσιν. « Τὸ Μέγα Ἑτυμολογικόν ἐντυπωθὲν πέρας εἴληπεν ἥδη σὺν Θεῷ ἀναλώμασι μὲν τοῦ εὐγενοῦς καὶ δοκίμου ἀνδρὸς κυρίου Νικολάου τοῦ Κρητὸς, παραινέσει δὲ τῆς λαμπροτάτης καὶ σωφρονεστάτης κυρίας Ἀννης θυγατρὸς τοῦ πανσεβαστοῦ καὶ ἐνδοξοτάτου κυρίου Λουκά Νοταρᾶ ποτὲ μεγάλου δουκὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πόνῳ δὲ καὶ δεξιότητι Ζαχαρίου Καλλιέργου τοῦ Κρητὸς ». Προλεγόμενα τοῦ κειμένου τῆς ἐκδόσεως ταύτης εὑρίνται Μάρκου τοῦ Μουσούρου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν α Τοῖς ἐν Παταβίᾳ σχολαστικοῖς », ὡσαύτως καὶ δύο ἐπιγράμματα τὸ μὲν τοῦ αὐτοῦ Μουσούρου, τὸ δ' ἑτέρου Κρητὸς, Ἰωάννου Γρηγοροπούλου.

Ἐν τοῖς προλεγομένοις ἀναγινώσκονται τὰ ἐξῆς περὶ Καλλιέργου. « Φιλοπόνως τὰ περὶ τὴν τέχνην, εἴπερ τις ἄλλος ἐκμελετήσας, οὕτω τραχεῖάν τινα καὶ μεστήν ἰδρωτός ὠδοιπόρησεν, ὥς πολλοὺς ὑπάρξαι ποτε τοὺς ἐλπίσαντας ἐκ μέσης αὐτὸν ἀναστρέφειν χαμόντα, ἀλλ' ἄμωως ἤνυσσε καὶ πρὸς τὸ τέρμα χαίρων ἀφίκεται, καὶ μονοῦ παρὰ τοῖς πλείοσιν ἡμῶν ἀνηγόρευται στεφανίτης· λέγω δὲ δι' οὓς ἐξεπώ-

(1) Hodius, lib II, cap. 8.

ἦσαν τύπους, μηδενῶς κατ' ἔχρη χωρῆσαι τολμήσας, δέει τῆς παρανόμων γραφῆς ἐπὶ δὴ τοῦτοις οὐ κατεῖραβύμηνεν, ἀλλὰ χρυσέας ὑποθήσας κατὰ Πίνδαρον, εὐτυχεῖ θαλάμῳ κίονας τοὺς χαρακτηῖρας ὑπὸ χεῖρ καὶ θεητόν πῆξαι τάχιστα μέγαρον ἀρχὴν δὲ πασῶν ἐπικαιροτάτην ἐποίησε, καὶ πρὸς ἣν τὰ ἐκάστοτε τυπωθησόμενα καθιστάμενος ἦκιστα ἂν ἀμάρτοι· ἐκείνης γάρ τῆς βίβλου κατήρξατο, ἥτις παρὰ τὰ προύλαια τῆς ἀληθινῆς ἐστῶσα παιδείας, ἵνα τι καὶ κεβεητήσω, τοῖς μαθητιώσι τῷ χεῖρε φιλοφρόνως προτείνει εἰς ὑποδοχὴν ».

Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπαινεῖται τοῦ Ζαχαρίου ἡ ἐπιστασία ἐν τοῖς ἐπομένοις· Ἄ Ἡ διόρθωσις περὶ ἧς οὐ χεῖρον οὐδὲ τοῦ λόγου πάρεργον εἶπεν, ἐργώδης ὑπῆρξε καὶ χαλεπὴ διανεγκεῖν, κατ' ἔνδειαν ὕγιως ἐφ' ἅπασιν ἔχοντος ἀντιγράφου· ὧν γὰρ ἦν εὐπορία, ταῦτ' εἰ καὶ ἄλλως παλαιὰ καὶ ἀξιόπιστα, ἀλλ' οὖν σαφὴ καὶ γρίφων ἀνάμεικτα, καὶ διὰ τοῦτο τινος εἰκαστοῦ, Οἰδίποδι παραπλησίῳ δεόμενα ».

Τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα παραθέτομεν ἐνταῦθα ὅχι μόνον διὰ τὰ ἐν αὐτῷ εὐφυῆ νοήματα, καὶ δι' ὃν ἀποπνέει πάτριον ἔρωτα, ἀλλὰ καὶ ὡς συμβάλλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τυπογραφίας, καὶ τῶν καθ' ἃ οἱ Κρήτες καὶ ὕλινῳσ συνήργησαν ἀσκοῦντες τὴν τέχνην, δι' ἧς ἡ παιδεία ἡ Ἑλληνικὴ ἐπλατύνθη ἐν τῇ Ἰταλίᾳ.

Ἐκ ποθεν ἀφράστοιο φανείς, φυγὰδ' ἔτραπεν ἄφνω
αἰετὸς οἰωνῶν ὕψιπέτης ἀγέλην.

Τεθρίππων ἐπιβάς, σέλας ἡμᾶλδυνεν ὀμαίμου
ἥλιος, ἡ δ' ἄστρων φροῦδον ἔθηκε φάος·

Τῷ δὲ χαρακτηρίων ἀπεχάσσατο τῶνδε τὰ πρόσθεν
γράμματα, καὶ βίνης ἔκγονα καὶ δονάκων

Θηεῦμαι γλυφανῆς πῶς τις σμίλης κοπίδεσσι

ξέσσε περιπλέκτων ὄρχατον ὧδε τύπων,

Πῶς δὲ μεταξὺ τόνους γραμμῶν στήριξεν ἀάπτους

ἰουάτων, φθόγγοις πάντα ἐπικρεμάσας.

Ἀλλὰ τί θυμαίνω Κρητῶν φρένας, οὐς ποτ' ἐφετμαῖς

πατρὸς Ἀθηναίῃ θαίδαλα πολλὰ δάεν.

Κρῆς γὰρ ὁ τορνεύσας, τὰ δὲ χαλκία Κρῆς ὁ συνείρας,

Κρῆς ὁ καθ' ἑν στίβας, Κρῆς ὁ μολυβδοχύτης,

Κρῆς δαπανᾷ νίκης ὁ φερώνυμος· αὐτὸς ὁ κλείων

Κρῆς τάδε, Κρησὶν ὁ Κρῆς ἥπιος αἰγίλοχος.

Τοὶ γὰρ ἄμ' εὐχόμεθα, πέλοι γενετῆρα χορηγοῦ

μὴ δῖχα μαντοσύνη· οὐνομα παιδὶ θέμεν.

Νικᾷ δ' ἀντιπάλους· νεῦσε Ζεὺς· οἱ γὰρ ἀφ' ἱρῆς

Ἑλλάδος Ἑλλάνων· παῖσι πρέπουσι τύποι.

Δαπάνη τοῦ ἐπαινουμένου τούτου Νικολάου (Βλαστοῦ) ἐδημοσίευσεν ὁ Καλλιέργης ἐν Βενετία δύο ἄλλας ἐκδόσεις, τὴν μὲν τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1499 εἰς φύλλον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Ὑπόμνημα εἰς τὰς δέκα κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους, » τὴν δὲ τῷ ἐχομένῳ ἔτει 1500 εἰς φύλλον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Ὑπομνήματα εἰς τὰς πέντε φωνὰς ἀπὸ φωνῆς Ἀμμωνίου μικροῦ τοῦ Ἑρμείου, » μετὰ ἐρυθρῶν, καὶ ἐν τινι τῶν ἀντιτύπων, μετὰ χρυσῶν ἀνθεμίων. Εἶναι δὲ ἀμφοτέραι αἱ ἐκδόσεις πρωτότυποι, καὶ συνίστανται ἡ μὲν ἐξ 170, ἡ δὲ ἐκ 36 φύλων.

Ἡ ἀρχιερωσύνη τοῦ δεκάτου Λέοντος, ἣτις τόσον ἐχαρίζετο πρὸς τὰς Ἑλληνίδας μούσας, ὥς καὶ ἡ ἐν ἐκείνῃ τῇ πρωτευούσῃ παρ' οἰκίᾳ τοῦ Λασκάρους καὶ ἡ καθίδρυσις τοῦ Ἑλληνικοῦ γυμνασίου, παρεκίνησαν τὸν Καλλιέργην νὰ μεταβῇ εἰς Ῥώμην. Ἐκεῖ δ' ἐδημοσίευσεν τὰ ἐξῆς, ὧν ἕνα φέρουσιν ὡς σύμβολα τὸ κηρύκιον μετὰ ἀστέρος ἄνωθεν, καὶ τὸν δικέφαλον ἀετὸν ἐστεμμένον καὶ φέροντα ἐπὶ τοῦ στήθους τ' ἀρχτικὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ γράμματα Z K.

— Ἀγαπητοῦ διακόνου παραινενικὰ κεφάλαια πρὸς Ἰουστινιανόν. 1509 (1).

— Θωμᾶ τοῦ Μαγίστρου, κατ' ἀλφάβητον Ἀττίδος (sic) διαλέκτου ἐκλογαί, αἱ αἱ δοκιμώτατοι χρῶνται τῶν παλαιῶν, καὶ τινες αὐτῆς παρασημειώσεις καὶ διαφοραί. 1515 (2).

— Πινδάρου Ὀλύμπια, Νέμεα, Πύθια, Ἴσθμια, μετὰ ἐξηγήσεως παλαιᾶς πάνυ ὠφελίμου καὶ σχολίων ὁμοίων. 1515. Αὐγούστου 13 (3).

— Θεόκριτον, 1516, Ἰανουαρίου 15. (Π ἐν Μεδιολάνοις πρώτη ἐκδοσις (1484) τοῦ Θεόκριτου, δὲν περιεῖχεν εἰμὴ δεκαοκτὼ εἰδύλλια, καὶ ἡ τοῦ Ἄλδου (1495) τριάκοντα· ὁ δὲ Καλλιέργης προσέθηκεν ἕτερα ἐξ τὰ ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ τετάρτου μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ ἐνάτου ἐμπεριεκτικῶς, καὶ τὰς ὑποθέσεις, καὶ προσέτεκε δεκαεννέα ἐπιγράμματα, καὶ τὴν σύριγγα, τὸν πέλεκυν, τὰ πτερύγια καὶ τὸν βωμόν, ἃν καὶ εἰς τὸν Συμμίαν ἀνήκωσι ταῦτα, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Συρακούσιον).

— Ἀποφθέγματα φιλοσόφων, συλλεχθέντα ὑπὸ Ἀρσενίου Μονεμβασίας. (1515).

— Μέγα καὶ πάνυ ὠφελίμον λεξικόν, ὅπερ Γαρίνος ὁ Φαβωρίνος Κάμηρος ὁ Νικαιρίας ἐπίσκοπος ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων βιβλίων κατὰ στοιχεῖον συνέλεξετο (1523).

Ὁκτώηχον, διορθώσει Ἰάνου τοῦ Λασκάρους. 1520.

Ὁ Καλλιέργης ἐπαινεῖται ὑπὸ Ἑράσμου ὡς λίαν πεπαιδευμένος,

(1) Clavier, Biographie Universelle, tom. 1er. Agapetus.

(2) Maittaire, Annal. Typogr. II, σελ. 308.

(3) Λεπτομερέστερον περιγράφεται ἡ ἐκδοσις αὕτη ὑπὸ I. Σακελῆανος· Πανθώρα φυλ. 384.

ποιήσας, κατὰ Κράσσον, ὠδὰς, ἐπιγράμματα, καὶ ἄλλα τῆς φαντασίας συνθέματα. Ἐκτὸς τούτων ἀναφέρεται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν λόγῳ Ζαχαρίου ἐπιτομή τις γραμματικῆς, ἄγνωστον ἢ ἐκδοθεῖσα, ἢ συγγραφείσα ὑπ' αὐτοῦ.

Τὰ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θεοκρίτου σχόλια δὲν ἐγράφησαν ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ συνελέχθησαν, ὡς ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς προλεγομένοις λέγει « ἐν πολλοῖς διεσπαρμένα εὐρὼν ἀντιγράφοις πόνῳ πολλῷ εἰς ἓν συνήγαγον ». Κατὰ λάθος δ' ἐπ' ὀνόματι τοῦ Καλλιέργου ἐτυπώθησαν πολλάκις, ὡς ὠφελιμώτατα ἐκ τούτου δὲ λαθὼν ἀφορμὴν ὁ Κράσσος διεκήρυξεν ὅτι ὁ Ζαχαρίας, « ἦτο καλὸς τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν ἐρμηνευτῆς, καὶ ὅτι ὁσημέραι ἀναγινώσκονται ὑπὸ τῶν φιλολόγων τὰ πλήρη πολυμαθείας σχόλια αὐτοῦ εἰς τε τὸν Πίνδαρον καὶ τὸν Θεόκριτον, καὶ ὅτι ἄλλα εἰς ἄλλους ποιητὰς ἀπωλέσθησαν ».

Ὡς ποιητὴν δὲ τὸν Καλλιέργην, ἢ ἐκδότην τῶν παιητῶν, ἀνώνυμὸς τις ἐπήνεσε διὰ τῶν ἑξῆς στίχων·

Hic ita Parnassi pertingit labra bicornis

Fonte, et sic sumptas inde ministrat aquas

Gloria; quod cantus non solum fertur ad ipsum,

Illa sed Vatum cœtera turba nitet ⁽¹⁾.

Μανουὴλ ὁ Κορίνθιος.

Ἐγένετο μαθητὴς Ματθαίου τοῦ Καμαριώτου, διδάξας μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ πατριαρχικῇ σχολῇ· ἐχηρμάτισε μέγας ρήτωρ καὶ χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν πατριαρχῶν Παχωμίου Α', Θεολήπτου, καὶ Ἱερεμίου Α'. (1505—21) ⁽²⁾. Τοῦτον ἡ Πατριαρχικὴ ἱστορία καλεῖ σοφώτατον καὶ θεολογικώτατον.

⁽¹⁾ Ἑλληνομν. σελ. 328. Αἱ ὑπὸ Καλλιέργου ἐκδόσεις τοῦ Ἀγαπητοῦ καὶ Θωμᾶ Μαγίστρου εἶχον διαφύγει τὰς ἐρεῖνας τοῦ πολυμαθοῦς συντάκτου τοῦ Ἑλληνομνήμονος. Καὶ ὁ Μορέλλιος ἀποδίδει εἰς τὸν Ζαχαρίαν Καλλιέργην τὴν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15^{του} αἰῶνος ἐν Βενετίᾳ ἡ ῥώμη γενομένην ἑκδοσιν τῶν ἐρωτημάτων τοῦ Χρυσολοῦ (Fabr. Bibl. Gr. VI, σελ. 227).

⁽²⁾ Ὁ Ματθαῖος Καμαριώτης ἔζη ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῆς ἀλώσεως καὶ ἐχηρμάτισε διδάσκαλος Μανουὴλ Κορίνθιος, τοῦ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ πάλαι πατριάρχου Θεολήπτου, καὶ Ἱερεμίου τοῦ μετὰ τοῦτον, ἔχοντος τὸ ὄφφικιον τοῦ μεγάλου ρήτορος· οὗτος δὲ ἐδίδασκεν Ἀντώνιον Καρμαλίκην ἐπιλεγόμενον, καὶ Ἀρσένιον οὗτος τὸν Μανεμβασίας· οὗτος δὲ τὸν ἐμὸν πατέρα Ἰωάννην. (Θεοδόσιος Ζυγομαλάς ἐν Τουρκογραικίᾳ σελ. 90)

Ὁ Φαβρίκιος⁽¹⁾ συγγράμματος τούτου πρὸς Μανουὴλ τὸν Ὀλόβολον, καὶ Μάξιμον τὸν πατριάρχην, καταριθμεῖ ἐπ' ὀνόματι τοῦ πρώτου καὶ τῶν τριῶν τὰ συγγράμματα. Ἀπεβίωσε τῷ 1551, καὶ ἔγραψε·

— Ἀπολογία πρὸς τὰ ἐρωτήματα Φραγκίσκου τινος ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Κηρύκων, (ἐδημοσιεύθη ἑλληνολατινιστὶ μετὰ τῶν δέκα ἐρωτημάτων τοῦ Φραγκίσκου, ὑπὸ Le Moynes, *Varia Sacra*, tom. I).

— Ἀκολουθίας στιχηρῶν καὶ κανόνων.

— Ἀκολουθίαν Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ.

— Κατὰ δύο συλλογισμῶν τῶν λατίνων περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

— Πρὸς τὸν φράτρε Φραγκίσκον ἐπιστολὴ, ἐν ᾗ περὶ τῶν τριῶν καινότητων τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς.

— Περὶ ματαιότητος κόσμου, ἢ πρὸς Γεράσιμον ἱερομόναχον κατὰ Λατίνων.

— Περὶ τοῦ ἱεραρχικοῦ πνεύματος, καὶ πότε τεθεῖται ἡ τοῦ Κυρίου σάρξ.

— Περὶ τοῦ θεαρχικοῦ πνεύματος⁽²⁾.

— Μανουήλου ἱεροδικονόμου καὶ μεγάλου χαρτοφύλακος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἔκθεσις ἀπλουστέρα τε καὶ συντηρωτέρα, συντεθεῖσα παρ' ἡμῶν ἀρτίως καὶ ἐκδοθεῖσα ὀρισμῶ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότη καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Ἱερεμίου. (συνυξεδόθη τῇ ὑπὸ Ζαχαρίου Σκορδουλίου τῷ 1563 ἐκδόσει τοῦ Ὁρολογίου)⁽³⁾.

— Ὡδὴ πρὸς Θεοτόκον.

Πρὸς τὸν Μανουὴλ τοῦτον φέρεται ἐπιστολὴ Ἰουστίνου Δεκαδύου ἀνέκδοτος ἐν τῇ Ἀμβροσιανῇ βιβλιοθήκῃ.

Μάξιμος ὁ Ἀγιορίτης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀρτρῇ καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Παρίσις, Φλωρεντίᾳ, καὶ Βενετίᾳ ἐπεσκέφθη πολλὰς τῆς Εὐρώπης πόλεις πρὸς ἐντελεστέραν κατάρτισιν. Εἰδήμων ἤδη πολλῶν γλωσσῶν, καὶ τῆς κοσμικῆς τύρας τὸν μονήρην βίον προελόμενος, ἐλθὼν ἐμόναζεν ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἀθῶνα μονῇ τοῦ Βατοπαίδιου. Βασίλειος Ἰσάνοβιτς, ὁ ἐπιλεγόμενος Μέγας, ἀμ' ἀναγορευθεὶς ἡγεμὼν τῆς Ῥωσσίας (1505), ἔγραψε πρὸς τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξαίτουμένος τὴν ἀποστολὴν ἀνδρὸς γινώσκοντος ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τὴν Σλαβωνικὴν γλῶσσαν. Μετὰ πολλὰς ἐρεῦνας εὗρέθησαν ἐν τῷ Ἀθῶνι δύο ἱερομόναχοι, Σάββας, καὶ ὁ ἐν λόγῳ Μάξιμος, γινώσκοντες καλῶς τὴν ἐκτὸς ἀμόρφωτον ἐκείνην διάλεκτον· καὶ ὁ μὲν πρῶτος, ὑπέργηρος ἤδη ὢν

(1) *Bibliotheca Græca*, XI, σελ. 269.

(2) Παράστιχα σχεδίασμα σελ. 17. σημ.

(3) Ἑλληνομονήμων σελ. 311—Κατὰ λάθος ὁ Μουστοξύδης δέχεται τὸν Ἱερεμίον τοῦτον ὡς Β'. ἀντὶ Α'. ἐκτὸς εἰς περὶ τὴν ἐστὶν ὁ ἐν λόγῳ Μανουὴλ.

δεν ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ τόσον μακρὰν καὶ ἐπίπονον ὁδοιπορίαν· ὁ δὲ Μάξιμος ἐδέχθη τὴν αἴτησιν τοῦ ἡγεμόνος· καὶ ἔλθων εἰς Μόσχαν (1518) ὑπεδέχθη ὑπὸ τοῦ Βασιλείου εὐμενέστατα. Ἐμπιστευθεὶς αὐτῷ τῆς ἐκεῖ σωζομένης πολυτίμου καὶ πολυτόμου βιβλιοθήκης, ἤρξατο τὴν τακτικὴν καταγραφὴν τῶν χειρογράφων. Μετέφρασεν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Ῥωσικὸν τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ψαλτηρίου, καὶ ἡ μετάφρασις αὕτη ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Βαβλάμ, διεδόθη καθ' ὅλον τὸ κράτος, καὶ ἐφήμισε τὸ ὄνομα τοῦ Μάξιμου. Τόσον δὲ ἡγαπήθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ὥστε οὐδέποτε οὗτος συνήνεσε νὰ τὸν ἀφήσῃ καὶ ἀπέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ὁ σοφὸς Ἕλλην δὲν ἔπαυσε καθικετεύων ἵνα τῷ συγχωρήσῃ τὴν εἰς τὸ ἐρημητήριόν του ἐπάνοδον, λέγων πρὸς τὸν Βασίλειον. « Ἐκεῖ θὰ δοξολογῶ τὸ ὄνομά σου· καὶ θὰ διακυρύττω εἰς τοὺς συμπατριώτας μου, ὅτι ὑπάρχει ἀκόμη ἐπὶ τῆς γῆς χριστιανὸς μονάρχης τόσον μεγαλοπρεπὴς καὶ ἰσχυρὸς, ὥστε νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ, Θεοῦ ἐκδοχοῦντος, ἀπὸ τῆς τυραννίας τῶν ἀπίστων ». Ἀλλ' ὁ ἡγεμὼν τῷ ἀπεκρίνετο διὰ νέων ἐνδείξεων εὐνοίας, καὶ ἐπὶ ἐννέα ἔτη ἐκράτησεν αὐτὸν εἰς Μόσχαν.

Εἶτα φρονηθεὶς ὑπὸ τῶν Ῥώσων διεβλήθη παρὰ τῷ Βασίλειῳ, ὡς αἰρετικὸς, καὶ ἐχθρὸς τῆς δυναστείας του· ἐκπεσὼν δὲ τῆς εὐνοίας ἐφυλακίσθη εἰς τι μοναστήριον.

Ὁ Μάξιμος μετέφρασεν εἰς τὴν Σλαβωνικὴν γλῶσσαν πολλὰ βιβλία, διώρθωσε τὰ εἰς χειρόγραφά τινα λάθη, καὶ συνέγραψε πάμπόλλα, θεολογικῆς πρὸ πάντων ὕλης, ἐξ ὧν ἑκατὸν τριάκοντα τέσσαρα εὐρίσκονται εἰς τὸ ἐν Ῥωσίᾳ μοναστήριον τῆς Ἀγίας Τριάδος (').

Διάστημος Ῥώσος λέγει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ Μάξιμου. « Ἡ ὁρθόδοξος Ἑλλάς ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ παρέσχε τῇ

(') Karamsin, Histoire de l'Empire de Russie, trad. par Thomas et Jaufré. Paris 1820. tom. VII, σελ. 221—26, καὶ 384.

Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ αὐτοῦ Βασιλείου εὐρίσκειτο ἐν Μόσχᾳ καὶ ἕτερος Ἕλλην, ὁ ἱατρὸς Μάρκος, ἀπολαμβάνων μεγάλης φήμης. Ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα του ἤμεινον ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ὁ Σουλτάνος τιμῶν ἐξ Ἰσού τὴν περὶ τὸ θεραπεύειν ἱκανότητα τοῦ Μάρκου ἔγραψεν ἀπαιτῶν αὐτὸν παρὰ τοῦ Βασιλείου, ὅστις ἀπαντῶν ἔλεγε « Πρὸ πολλοῦ ὁ Μάρκος μὲ ὑπηρετεῖ εὐχαριστημένος· ἐπὶ τοῦ παρόντος θεραπεύει τὸν ἐν Νοβγορόδι τοποτηρητὴν μου. Στείλατε τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του ». Μεγάλῃ βεβαίως θὰ ἦτο ἡ ἐπιστημονικὴ ἱκανότης τοῦ Ἕλληνος, ἀφοῦ προετίμητο τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Βασιλείου κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εὐρίσκομένων ὁσὶν διαστήμων Γερμανῶν ἱατρῶν, τοῦ Δούερ, καὶ τοῦ ἐκ Αὐστρίας Θεοφίλου. (Διέθ. σελ. 232—3)

ἡμετέρα ἐκκλησίᾳ τὴν κυριωτέραν σύμπραξιν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πίστεως, ἣν παρέδωκε μὲν ἡμῖν, ἀλλ' ἥτις ἐν τοῖς χαλεποῖς τούτοις καιροῖς ἤρξατο καθυποβαλλομένη ὑπὸ τοιούτους κινδύνους· ὁ Ἑλλην Μάξιμος ἦν ὁ σταθερώτατος καὶ θερμότατος ζηλωτὴς τῆς ὀρθοδόξου Ἑλληνοανατολικῆς πίστεως. Ὑπερασπίζετο τὴν Ῥωσικὴν ἐκκλησίαν κατὰ τῶν ἀξιώσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς . . . Ἐγραψε κατὰ τῶν ὁρθολογιστικῶν διδασκαλιῶν τῆς δυτικῆς Μεταρρύθμισεως, κατὰ τῶν Ἰουδαίων, τῶν Ἑθνικῶν, καὶ Μωαμεθανῶν διώρθου τὰ ἱερουργικὰ βιβλία, διεσάφει τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐθιμοταξίας, ἀνεσκεύαζε διαφοροὺς ψευδεῖς καὶ δεισιδαίμονας ἐρμηνείας περιφερομένας ἐν τῷ λαῷ, ἐνουθετεῖ τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως καὶ τῆς ἠθικῆς . . . οὕτω δὲ ἐνεργῶν ἐμόρφωσε πολλοὺς ἀνδρες, οἵτινες τὸ παρ' αὐτοῦ ἀρξάμενον μέγα ἔργον τοῦ πνευματικοῦ φωτισμοῦ τῆς Ῥωσσίας ἠδύναντο μετὰ θάνατον αὐτοῦ νὰ ἐξακολουθήσωσι » (1).

Ἄρσένιος (2) Ἀποστόλης.

Υἱὸς τοῦ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἀκμάσαντος Μιχαὴλ Ἀποστόλην ἐγένετο μαθητὴς, κατὰ Θεοδόσιον Ζυγομαχάν, Ἀντωνίου Καρμαλίκην ἐκ τῆς γενεθλίου νήσου (Κρήτης) μεταβάς περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος εἰς Ῥώμην καὶ τὸν καθολικισμὸν ὁμολογήσας, ἔζη ἀπὸ τὰ ἐλέη, ἃ ὁ φιλέλλην πάπας Λέων Ι'. ἐχορήγει τῷ ὀχληρῷ τούτῳ, ὅστις αἰέποτε τὴν πενίαν ἐν στόματι ἔχων οὐδένα ἄφινεν ἀφορολόγητον, ἐπάξιός οὖτως υἱὸς ἀναδεχθεὶς τοῦ « βασιλέως τῶν τῆδε πενήτων » αὐτοκληθέντος (3). Ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας Παχωμίου Α', ὁ δραπετίδης οὗτος τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἐλθὼν εἰς τὴν ὑπὸ τοὺς Ἐνετοὺς τελοῦσαν Μονεμβασίαν ἐξωθεῖ βιαίως τὸν ἀπ' ἀρχῆς νόμιμον καὶ ὀρθόδοξον αὐτῆς ποιμένα, καὶ αὐτοχειροτονεῖται Μητροπολίτης Μονεμβασίας. Ἡ Πατριαρχικὴ ἱστορία διηγεῖται ὡς ἑξῆς τὴν παράμωμον τοῦ Ἀρσενίου ἐπίβασιν.

« Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τούτου (1506—14) ἦτον καὶ ὁ παρά-

(1) Παράνκτα Σχεδιασμα, σελ. 178, σημ.

(2) Ἐκαλεῖτο τὸ κατ' ἀρχὰς Ἀριστόβουλος· ἄδελφον δὲ πότε ὀριστικῶς μετωνομάσθη Ἀρσένιος.

(3) Κατ' Ἀντώνιον Φρακκῖνον ἐδίδαξεν ὁ Ἀρσένιος τὰ ἑλληνικὰ εἰς τοὺς ὑποτρόφους Ἑλλήνας Λέοντος Ι'. » Is Florentiæ adoloscetulos illos, quos Leo Pont. Max. ad reparandam Græce linguæ jacturam, ex media Græcia accorsiverat, instituit ».

νομήσας Ἀρσένιος, τὸ γένος Ἀποστόλης, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Μονεμβασίας παρανόμως καὶ ἔξω κανόνων... τοῦτος λέγω ὁ Ἀρσένιος, ἦτον διάκονος, καὶ ἦλθεν ἀπὸ τὴν Βενετίαν εἰς τὴν Μονεμβασίαν μετὰ μεγάλης δυνάμεως, τῶν Βενετῶν δηλονότι τῆς αὐθεντίας, ἔσσοντας ὅπου ὠρίζαν αὐτὴν τότε· καὶ εἶχε ὀέλγημα παρ' αὐτῶν, καὶ παρὰ τοῦ λεγάτου τοῦ πάπα, ὅτι, ἀφοῦ γένη ἄρχιερεὺς, νὰ ἔχη τὸν θρόνον τῆς Μονεμβασίας ἀνεμποδίστως, καὶ ὅποιος τῶν ἱερωμένων ἢ τῶν κοσμικῶν φανῇ αὐτοῦ ἐναντίος καὶ ἀπειθῆς, νὰ παιδεύεται μεγάλως καὶ νὰ ἐξορίζεται ἀπὸ τὸν τόπον ἐκεῖνον ἕως ὅλης τῆς ζωῆς αὐτοῦ· ὅμως ἦλθεν εἰς Μονεμβασίαν, ἔδειξε τοὺς ὀρίσμούς τῆς αὐθεντίας τῶν Βενετῶν πρὸς τὸν αὐθέντην τοῦ τόπου καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ πρὸς τὸν λαόν· ὡς δὲ εἶδαν οἱ Μονεμβασῖται τοὺς ὀρίσμούς, ἐπροσκύνησαν αὐτὸν καὶ ἐτίμων μεγάλως καὶ εὐλαβοῦντο, ὅτι ἦτον καὶ σοφώτατος μέγας· λοιπὸν τοῦτος ὁ Ἀρσένιος, ὡς ὑπῆγεν ἐκεῖ διάκων, ἔστειλε καὶ ἐπροσχάλεσε τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Ἑλous· καὶ ἐχειροτόνησεν αὐτὸν πρεσβύτερον· τότε συμβούλιον ἔκαμαν, ὅπως νὰ χειροτονηθῇ ὁ αὐτὸς Ἀρσένιος μητροπολίτης Μονεμβασίας· καὶ οὕτως ἔκαμαν τὸν Ἑλous τὸν ἐπίσκοπον εἰς τόπον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ δύο ἱερεῖς ἔβαλαν εἰς δύο μητροπολιτῶν, τοῦ Λακεδαιμονίας καὶ τοῦ Χριστιανουπόλεως· καὶ οὕτως ἔκαμαν αὐτοὶ τοὺς ψήφους, καὶ ἔδωκαν αὐτοῦ τὸ μικρὸν μήνυμα, καὶ τὸ μέγα μετὰ τὸ ἑσπερινόν· καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον λειτουργίας γενομένης ἐχειροτόνησαν αὐτὸν μητροπολίτην Μονεμβασίας, καὶ ἐνδυσαν αὐτὸν μετὰ τῶν ἱερῶν ἐνδυμάτων τῶν ἀρχιερατικῶν, τοῦ τε πολυτίμου σάκκου, καὶ ὠμοφορίου, καὶ τῶν ἐπιλοίπων· ὡς τῆς παρανομίας, ὡς τῆς κολακίας τῶν ἐλεεινῶν· ὁ γνήσιος μητροπολίτης Μονεμβασίας, ὁ νομίμως χειροτονηθεὶς παρὰ τῆς ἁγιωτάτης τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, εὐρίσκετον ὑγιῆς· καὶ διὰ τὰ ἀφενδέουσιν οἱ Βενετικοὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ, ἀπεδιώξαν αὐτὸν καὶ τοὺς προτητέρους ἀπ' αὐτόν· καὶ αὐτὸς μὴ ἔχων ποῦ νὰ καθίσῃ, νὰ κάμῃ θρόνον, ὑπῆγεν εἰς μίαν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, ἣ ὁποία ἦτον ἡ Κορώνης, καὶ ἐκεῖ ἔκαμε θρόνον, ὅτι τότε ἡ αὐτὴ Κορώνη εἶχε πλῆθος λαοῦ, ἄρχοντας μεγάλους καὶ ἄλλους χρησίμους ἄνδρας καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ· καὶ αὐτὸς ὁ παρανομώτατος Ἀρσένιος, ζῶντος αὐτοῦ τοῦ γνησίου ἀρχιερέως, ἔλαβε τὸν θρόνον αὐτοῦ μετὰ δυνάμεως τῶν Λατίνων, καὶ ἐμοίχευσε τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ.

“Ὅμως καθὼς ἔλαβεν ὁ αὐτός Ἀρσένιος τὸν θρόνον τῆς Μονεμβασίας ἔξω κανόνων, ὡς εἵπομεν, ἐλειτούργει μετὰ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ὡς μητροπολίτης, καὶ χειροτονίας ἔκαμνε, ἀναγνώστας, ὑποδιακόνους, διακόνους καὶ ἱερεῖς, καὶ πάντα ὅλα τὰ ἀρχιερατικά· καὶ μαθὼν τοῦτο ἡ μητέρα τῶν ἐκκλησιῶν ἡ καθολικὴ καὶ μεγάλη, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τίμιον πατριαρχικὸν γράμμα ἵνα παύσῃ τῆς ἀρχιερατικῆς ὑπηρεσίας ὡς παρανόμως ὅπου ἐχειροτονήθη, καὶ μοιχεύει πνευματικῶς, καὶ αὐτὸς χειροτονία δὲν ἔλαβεν οὐδὲ χάριν τοῦ παναγίου πνεύματος.”

“Λοιπὸν ὁ αὐτός Ἀρσένιος, ὡς ἐδέξατο τὸ τίμιον καὶ προσκυνητὸν γράμμα τὸ πατριαρχικόν, ἀντὶ οὐδενὸς ἐλογίσατο αὐτό· ἀμὴ ἀντίγραφε πρὸς τὴν καθολικὴν μεγάλην ἐκκλησίαν εἰς πλάτος ὑβρίζοντα τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς τιμιωτάτους κληρικούς, καὶ ἀτιμίας πολλὰς ἐφλυαρεῖ ὁ τετυφωμένος, καὶ δὲν ἐπρόσδραμεν εἰς τὸν ἱατρὸν, νὰ λάβῃ θεραπείαν καὶ ἰατρείαν, εἰς τὸν κοινὸν αὐθέντην καὶ δεσπότην, τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, τὴν ἐμψυχὸν εἰκόνα Χριστοῦ, τοῦ ἱατροῦ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων· ἀμὴ ἔσσοντας νὰ ἐπαρθῇ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἀπ’ αὐτοῦ καὶ νὰ τότε κυριεύσῃ ὁ διάβολος, ἔπεσεν εἰς ἀπόγνωσιν, καὶ ἐδιαφρένδευεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του ὅτι καλῶς ἔκαμε.

“Ὡς δὲ εἶδεν ὁ πατριάρχης μετὰ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ συνόδου τὴν ἀναισχυντίαν αὐτοῦ καὶ τὴν παρακοήν καὶ τὸ ἀπειθεῖς, ἐπεμψαν γράμμα τίμιον πατριαρχικόν εἰς τὴν Μονεμβασίαν, καὶ ἐκάθησαν αὐτόν.

“Ὅμως ὁ πατριάρχης δὲν ἔγραψε μόνον αὐτῇ τὴν καυθαίρειαν τοῦ Ἀρσενίου· ἀμὴ καὶ εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς τὴν Κυθηρίαν καὶ εἰς ἄλλους τόπους τῶν Βενετικῶν, ὅπου ἦσαν ὁρθόδοξοι, ἔγραφε καθαίρεισιν εἰς τοὺς ἱερεῖς ὅπου ἐχειροτόνησε, καὶ ὅσοι ἔχουν αὐτὸν διὰ ἀρχιερέαν, νὰ ᾔναι ἀφωρισμένοι· ἔδιδε γὰρ ἄδειαν τῶν χειροτονηθέντων ἱερέων καὶ διακόνων νὰ ὑπάγουν εἰς ἄλλους ἀρχιερεῖς νομίμους νὰ χειροτονήσουν αὐτοὺς δευτέραν φορὰν κατὰ νόμους, ἐπειδὴ καὶ ἡ πρώτη δὲν ἦτον χειροτονία διὰ τὸ εἶναι ἔξω κανόνων.

“Λοιπὸν ὡς ἔμαθε τοῦτος ὁ παραβάτης ὅτι τοιοῦτα γράμματα ἀπέστειλεν ὁ πατριάρχης κατ’ αὐτοῦ, δὲν ἐδυνήθη ἀπὸ τὴν ἐντροπὴν του νὰ σταματήσῃ πλέον εἰς τὴν Μονεμβασίαν· ἀμὴ ἐμίσεισεν ἀπ’ ἐκεῖ ἐν τῷ ἅμα καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸν πάπαν, καὶ ἀνέφερεν εἰς αὐτὸν λόγους σκληροὺς καὶ φοβεροὺς, καὶ εἰς τοὺς καρδιναλίους, καὶ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τὸν πάπαν τὸν ἔχουν διὰ αἵρετικόν, καὶ τοὺς καρδιναλίους· ἀκούσας δὲ τοῦτο ὁ πάπας, ἤξεύροντα ὅτι αὐτός ὁ Ἀρσένιος εἶναι

πολλά σοφώτατος καὶ μέλος τῆς ἐκκλησίας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, ἔγραψε πολλά πρὸς τὴν αὐθεντίαν τῆς Βενετίας κατὰ τῶν Ῥωμαίων τῶν Χριστιανῶν καὶ ἔλαβεν αὐτὴν ὁ αὐτὸς Ἀρσένιος καὶ τὴν ἔφερεν εἰς τὴν αὐθεντίαν καὶ ἐγένετο πολλὴ σύγχυσις καὶ ταραχὴ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ῥωμαίων εἰς τὸν μέγαν Γεώργιον, καὶ ἐκινδύνευσαν πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων νὰ θανατωθοῦν ἀπὸ ἀναγκασίας τοῦ αὐτοῦ Ἀρσενίου ἀμὴ, ὡς ἐλόγιαζε, δὲν ἐπέτυχε καὶ ἀπὸ τὸ πικρὸν τοῦ ἀπέθανεν ἀμετανόητος εἰς τὸν ἀφορισμὸν καὶ ὑπῆγεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ὅπου τοῦ Νεστορίου τοῦ αἵρετικοῦ καὶ τῶν ἐπιλοιπῶν καὶ εὗρεθῇ μετὰ καιρὸν τὸ ἐλεεινὸν αὐτοῦ κορμὶ μαῦρον, τυμπανιαῖον καὶ ἦτον φόβος καὶ τρόμος νὰ τὸ ἰδῇ ἄνθρωπος » (1).

Ἀπέθανεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1535.

Ὁ Ἀρσένιος ἦν ἐκ τῶν διασημοτέρων ἐλληνοιστῶν τοῦ 15^{ου} αἰῶνος. Ὁ Ἀντώνιος Φραγκίνος εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ἐκδοσιν τῶν σχολίων τοῦ Ἀριστοφάνους, λέγει περὶ αὐτοῦ « *Recognovimus Aristophanis Comœdias ad hoc Arsenii Cretensis, archiepiscopi Monembasiæ, magna eruditione viri, acerrimo iudicio usi . . .* »

Συνέγραψε δὲ, ἢ μᾶλλον συνέβραχε:

— Ἀποφθέγματα φιλοσόφων καὶ στρατηγῶν, ρητόρων τε καὶ ποιητῶν, συλλεγμένα παρὰ Ἀρσενίου Ἀρχιεπισκόπου Μονεμβασίας, καὶ ἀφιερωθέντα τῇ Παναγιωτάτῃ καὶ Μακαριωτάτῃ Πατρὶ καὶ Κυρίῳ ἡμετέρῳ Κυρίῳ Λέοντι τῷ δεκάτῳ, τῆς τοῦ Θεοῦ Ῥωμαϊκῆς καὶ Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἄκρῳ Ἀρχιερεῖ. Ἐν Ῥώμῃ, παρὰ Ζαχαρίᾳ Καλλιέργῃ τῷ Κρητί (1515).

— Σχόλια εἰς Ἀριστοφάνην. Ἐν Φλωρεντίᾳ 1525.

— Σχόλια τῶν πάντων εὐδοκίμων εἰς ἐπτὰ τραγῳδίας τοῦ Εὐριπίδου συλλεγμένα ἐκ διαφόρων παλαιῶν βιβλίων καὶ συναρμολογηθέντα παρὰ Ἀρσενίου Ἀρχιεπισκόπου Μονεμβασίας. Basilie, 1544. εἰς 8ον. σελ. 580. Προετυπώθησαν τὰ σχόλια ταῦτα συλλεχθέντα ἐκ διαφόρων παλαιῶν σχολιαστῶν εὗρισκομένων ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις Κρήτης, Ἑνετίας καὶ Φλωρεντίας ἐν ἔτει 1534. Προσφωνοῦνται δ' εἰς πάνταν Παῦλον Γ'.

— Ἀλκινόου λόγος διδασκαλικὸς τῶν τοῦ Πλάτωνος δογμάτων. Ἑνετίῃσιν, παρὰ Στεφάνῳ τῷ Σαβιέρ, α φ λ έ. εἰς 8ον. (ὁ Ἀρσένιος προσφωνεῖ τὴν ἐκδοσιν ταύτην εἰς Πῶλον Ῥινάλδον).

— Σύνταγμα Λογικὸν, ἐκ Μιχαὴλ Ψελλοῦ, Νικηφόρου Βλεμμύδου, καὶ Γεωργίου Παχυμέρη. Ἐν Παρισίοις 1510.

— Συλλογὴ ἐκ τῶν τοῦ Ψελλοῦ, (Προσφωνῶν τῷ κερδινάλῃ Ρεδούλφ λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἐξ ἡς « Πλὴν ἐν τοσούτ' ἄπειρον ἔχω τοῦ ὄθεν βιώ-

(1) Crusii, Turcographia, σελ. 146—151.

σαιμι* ἐπεὶ μοι καὶ τὰ ἐφόδια, ἃ ἔτυχον κοιμισάμενος, ἐφ' ᾧ τρέφειν λιτῶς τοῦτ' ἐτὶ σωματίον, δύο μιαιωτάτω γυναίῳ, ποδάγρα λέγω καὶ πενία κατεδῆ* δόκασιν* ἀλλ' οὖν αἱ τρώεσθαι δῆπου με, καὶ παρεμυθήσαντο, διδασκάλω καὶ γὰρ ἔσθον, ἡ μὲν κατατολμαῖν τῶν πόνων, ἡ δὲ καρτερεῖν αὐτοὺς ἐπιδιδάσκουσα* συμμειγείσθαι γάρ μοι ἐν φιλότῃ, ἀηδεστάτω περ οὔσαι, οὐχ ὑπὲρ νέμια καὶ οὖρια, καθάπερ τὸν τοῦ μύθου πᾶνα ἡ Πηνελόπη, μιγείσα ἀπαξ* ξάπασι τοῖς ἑαυτῆς μνηστῆρσιν, ἀλλ' ἐς ἄκρον ὥραϊα δύο θυγάτριά μοι ἀπέτεκον, γάμου ὥραν ἤδη ἐπικαίρον ἔχοντα* τοσὶ σέ μοι λέγουσαι τὰ θυγάτριά μιν γήραφ γηροδοσκήσουσιν, εἴ γε περ περιφανεστάτοις ἀνδράσιν ἐς γάμον ἐκδῶσαις* ἢ οὐκ οἶσθ' ὅτι σὺν μυρίοις τάχαθ' ἴγνεται πόνοις, τὰ καλὰ δὲ τοῖς σοφοῖς εὐπρόσιτα. Ἐθέμην δ' οὐνομα τῇ μὲν Ἰωνίαν, τῇ δ' ἐτέρᾳ Ἀσκητικὸν Λειμωνάριον* γνώμαις γὰρ καὶ ὑποθήκαις καὶ παραγγέλμασιν ἐπὶ διαφόροις ὑποθέσειν, ἡ μὲν τῶν ἔξω, ἡ δὲ τῶν σὺν κωμῳῳι σοφῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἄλλην παιδα εἶχον ἐπικτητον, κτῆμα τοῦτο καὶ μόνον ὑπόλοιπον πατρικόν, ὥραϊαν μὲν, ἔκωρον δὲ, προσιλόμην εἰκότως προεικέσθαι ταύτην ἐκείνων* καὶ ταῦτα τῷ ταύτης πατρί, εἴτε Ψελλὸς ᾤν, ὡς τοῖς πλείοσι δοκεῖ, εἴτε Εὐθύμιος, χαρίζομενος ».

Ἐκ τῶν ἐν τῇ ἄνω ἐπιστολῇ μνημονευομένων Συλλογῶν τοῦ Ἀρσενίου (Ἰωνιάς, Ἀσκητικῷ Λειμωνάρῳ), ἡ Ἰωνιά ἐξεδόθη τῷ 1832, ὑπὸ Walz ἐν Στουτγάρδῃ.

Ἐγραψε πρὸς τοῦτοις διαφοροὺς ἐπιστολάς, ἐξ ὧν τινες ἐδημοσιεύθησαν ἐν Πανδώρα (τόμ. ΣΤ'. σελ. 493), καὶ

—Σχόλια εἰς Πίνδαρον.

Ὁ αὐτὸς Ἀρσένιος, ὑπὸ τὸ ἀρχικὸν ὄνομα τοῦ Ἀριστοδούλου, ἔγραψε καὶ τὰ ἐξῆς.

—Ἐπίγραμμα εἰς Κῆπον Ἀδωνίδος, ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1496.

—Προλεγόμενα εἰς Γαλεομουμαχίαν.

Πολλοὶ κώδικες τῇ χειρὶ τοῦ Ἀριστοδούλου τούτου γεγραμμένοι εὑρίνται ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τῶν Παρισίων, Ἐσκουριάλης, Βυρτεμβέργης κλπ. (βλ. Boerner, σελ. 155. Monfaucon, Palaeographia Graeca. Miller).

Ὁ Φαβρίκιος ἀναφέρει καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ Ἀρσενίου πονήματα*

—Ἐπίγραμμα εἰς Ἰερώνυμον Δονάτον, διοικητὴν Κρήτης.

—Περὶ ποιητικῆς.

—Προλεγόμενα εἰς τὴν τοῦ πατρὸς τοῦ Συλλογὴν Παροιμιῶν.

—Ἐπίγραμμα ἑλληνολατινιστὶ εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια.

—Λεξικὸν φιλολογικόν. (Bibliotheca Graeca. XI, σελ. 189, 580, κλπ.).

Εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ βιβλιοθήκῃ εὑρίνται ἀνωνύμου—Βίος καὶ θάνατος Ἀρσενίου Μονεμβασίας.

Δημήτριος Μόσχος,

Υἱὸς Ἰωάννου, περὶ οὗ προλαβόντως ἐλαλήσαμεν. Ἐλθὼν εἰς Ἐνετίαν, ἦδη ὑπὸ τοῦ πατρὸς πεπρακκυμένους, ἐδίδαξε καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν Φερ-

ῥάρα, καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ προσαριθμητέοι εἶναι ἴσως καὶ οἱ Παγγῶνοι, ἐξ ἐπιφανοῦς τῆς Μοδένης οἴκου, οὔτινες τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐπαγγελλόμενοι ἠξιώθησαν μεγίστων ἐπαίνων, καὶ ταῦτα πάλιν προάγοντες καὶ περιθάλλοντες φιλοτίμως, ἀπέδειξαν ἐλευθεριότητα πρὸς ἡγεμονικὴν ἀντερίζουσιν μεγαλοδωρίαν. Εἰς δὲ τὴν Μάντουαν μετέβη ὁ Δημήτριος πρὸ τοῦ 1478, ὅποτε καὶ ἐτελεύτησεν ὁ ἀπὸ τοῦ 1444 ἡγεμονεύσας αὐτῆς Λουδοβίκος Γονζάγας, διότι εἰς τοῦτον προσεφώνησεν ἐν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ποιημάτων. Εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι ἐν Φερράρα ἐγένετο γνῶριμος εἰς Ἰωάννην τὸν Πίκον, ἡγεμόνα τῆς Μιρανδύλης, εἰμὴ καὶ οὗτος προσλογιστέος εἰς τοὺς ἄλλους αὐτοῦ μαθητὰς. Ὅπως δὴ ποτε ἐκ Φερράρας μετέβη ἔπειτα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πίκου, ἔνθα ὅμως ἐπὶ βραχὺν χρόνον διέμενον ἀναμφιβόλως, διότι ὁ ἡγεμὼν οὗτος γονιμώτατος εἰς παντοίαν ὕλην συγγραφῆς, καὶ ἄρχων ἅμα, συνάπτων τὴν μὲν δύναμιν μετὰ τοῦ λόγου, τὴν δὲ θρησκείαν μετὰ τῶν ὅπλων, εὐρυμάθειαν δὲ μετὰ τῆς ἀόκνου περὶ τὰ κοινὰ ἐπιμελείας, διετέλεσε πάντα τὸν βίον, ὡς ἂν ὑπὸ μοίρας τινος, ἐν μέσῳ ἀστασιῶν καὶ θορύβων, ἀπελευνόμενος πολλάκις καὶ τοῦ ἰδίου κράτους ὑπὸ τῶν ἐξ αἵματος αὐτοῦ συγγενῶν, ὅφ' ὧν καὶ ἐσφάγη τελευταῖον, ἐνῷ ἐκλινε γόνυ ἐνώπιον τοῦ ἐσταυρωμένου.

Ὁ Δημήτριος Μόσχος ἔγραψεν

— Ὑπομνημάτων εἰς τὸ περὶ λίθων ποίημα τοῦ Ὀρφείου.

— Δημητρίου Μόσχου τοῦ Ἀλέξανδρος τὰ καθ' ἑλένην καὶ Ἀλέξανδρον. (ἐξέδθη τὸ πρῶτον μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Ποντικοῦ Βιρουνίου περὶ τὸ 1508 ⁽¹⁾), μετατυπωθὲν τῷ 1823 ὑπὸ Βεκκέρου (*Miscellanea in maximam partem Critica*), καὶ τῷ 1833 ἐν Βιέννῃ ὑπὸ Ἀναστασίου Λευκίου).

Πρὸς τοὺτοις ἐποίησεν ὁ Δημήτριος, κατὰ Γυράλδον, ἐλεγείας, ἐπιγράμματα, καὶ κωμωδίας. Καὶ τῶν μὲν ἐλεγείων οὐδεμία διεσώθη, τῶν δ' ἐπιγραμμάτων εἴκοσι κεῖνται ἀνέκδοτα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Περούσιαις, ἐνὸς ἐξ αὐτῶν (εἰς γαληνῶσαν οὐλάσσαν) δημοσιευθέντος ὑπὸ Βεκκέρου. Ἐκ τῶν κωμωδιῶν δὲ μία μόνη (ἡ Νέαιρα) δημοσιεύθη ὑπὸ Μουστοξύδου, μετατυπωθεῖσα ὑπὸ Ellissen ἐν Ἀνοσβέρῳ 1859.

Ἐπαινεῖται τοῦ Μόσχου ἡ περὶ τὴν γλῶσσαν δεινότης καὶ ἡ τέχνη ἅμα, δι' ἧς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν τὰς φράσεις καὶ τοὺς τρόπους, ὥσπερ ἰδίους μίτους ἐπιτηδεύως συγκρέκων ἐξοφᾷ τὸν ἑαυτοῦ ἱστόν ⁽²⁾. Ἀλλὰ καὶ ὡς γραμματικὸς καὶ ῥήτωρ ἐπαινεῖται ὑπὸ Φαβρίκιου ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Διὰ μακρῶν ἐκτίθησι τὰ περὶ τῆς σπανίως ταύτης ἐκδόσεως ὁ κλεινὸς Μουστοξύδης. Ἑλληνομν. σελ. 392—400.

⁽²⁾ Ἑλληνομν. αὐτόθι.

⁽³⁾ «Grammaticus, orator et poeta non contemnendus». Μὴ ὁ Μόσχος ἴσθιν

Ὁ Βιρώνιος λέγει, ὅτι ἔγραψε—Κανόνας περὶ Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ἐίχε δὲ ὁ Δημήτριος καὶ ἀδελφόν, Γεώργιον ὀνομαζόμενον, ὅστις κατὰ Γυράλδον, ἐχρημάτησεν ἐν Κερκύρα καθηγητῆς τῆς ἱατρικῆς καὶ ῥητορικῆς.

Θωμᾶς Διπλοδοατάτζης.

Υἱὸς Γεωργίου καὶ Μαρίας, ἐκ τῶν ἐπιφανῶν προσφύγων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐγεννήθη ἐν Κερκύρα τῇ 25 Μαΐου 1468. Ὁ πατὴρ του ἀπελθὼν εἰς Νεάπολιν ἵνα ζητήτῃ βοήθειαν παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ ἐκεῖθεν ἔπειτα εἰς Ῥώμην ἵνα ἐπικαλεσθῇ τὴν ἀντίληψιν τοῦ πάπα, τυχὼν ἐπικουρίας μὴ ἀναλόγου πρὸς τὴν χρεῖαν, κατέλιπε τὴν Ἰταλικὴν χώραν καὶ μετέβη εἰς Ἰσπανίαν εἰσαχθεὶς ἐνταῦθα δ' εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μονάρχου, ἔπescen ὕστερον κατὰ τὸν ἐν Γρενάδῃ πρὸς τοὺς Μαυριτανοὺς πόλεμον.

Ἄμα ἤκουσε τὴν λυπηρὰν ἀγγελίαν Κωνσταντίνος ὁ Δάσκαρις, ἐξ ἀδελφός τῆς συζύγου τοῦ φονευθέντος, μετέβη εἰς Νεάπολιν, καὶ ἠθέλησε νὰ παραλάβῃ μεθ' αὐτοῦ τὸν ἀνεψιόν του Θωμᾶν· ἀλλ' ἡ φιλόστοργος μήτηρ δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκατανεύσῃ, καὶ τὸ παιδίον παρέμεινε μαθητεῦον ἐν Νεαπόλει. Κατὰ μὲν τὴν γραμματικὴν λοιπὸν διήκουσεν ὁ Θωμᾶς Καρόλου τοῦ Συρρεντινοῦ, περὶ δὲ τὴν λογικὴν ἐσπούδασεν ἐν Σαλέρνῳ, καὶ δωδεκαέτης ἤδη ὑπεδύσατο δημοσίᾳ φιλοσοφικοὺς ἀγῶνας.

Διὰ τε τὴν δυστυχίαν τῆς ἰδίας οἰκογενείας, καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μεγαλοφυίαν, εὐνοούμενος ἤδη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Σαλέρνου, παρεκινήθη ὑπ' αὐτοῦ νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τὰς νομικὰς μελέτας. Ἐπιδοθεὶς δ' ἐν Νεαπόλει εἰς τὴν σπουδὴν ταύτην μετέβη τῷ 1486 εἰς Πατάβιον, ἔνθα ἐπὶ τριετίαν ἠκροάσθη τοὺς ἐπισημοτέρους νομοδιδασκάλους. Ἡ δούκησσα Καμίλλη Σφορτίου, ἡγεμονεύουσα τότε ἐν Πισαύρῳ, ἐκάλεσε τὸν Θωμᾶν ἐκεῖ, καὶ ἀνέδειξε τοποτηρητὴν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν (appellazioni) καὶ τῶν τελωνείων. Μόλις δ' ἐπίβας τοῦ εἰκοστοῦ τῆς ἡλικίας ἔτους ἐστάλη ὑπὸ τῆς αὐτῆς δουκίσσης εἰς Περουσίαν (1489) ἵνα ἀκροασθῇ καὶ τοὺς ἐκεῖ φημιζομένους καθηγητάς· ὕστερον, παραιτηθείσης τῆς Καμίλλης ὑπὲρ τοῦ προγόνου αὐτῆς Ἰωάννου, ὁ νεανίας Θωμᾶς ἀνεδείχθη αὐλικὸς αὐτοῦ, καὶ λαβὼν ἐν Φεβράριῳ (1490) τὸ δίπλωμα διωρίσθη τῷ 1492, ἀντὶ τοῦ θανάτου περιτῆμου νομοδι-

ὁ αὐτὸς Δημήτριος Σπαρτιάτης, ὅστις κατὰ Maittaire (Annal. Typog. II, part. I) ἐχρημάτισε διδάσκαλος Φραγκίσκου τοῦ Τισσάρδου;

δασκάλου Ἀλμερίκου, αὐλικὸς συνήγορος τοῦ ταμείου, νυμφευθεὶς τότε τὴν Αἰκατερίνην Δελλακόρτε, θετὴν θυγατέρα Φραγκίσκου Βεκκίου, αὐτάρχου τοῦ ἡγεμόνος, καὶ προβιβάσθεις εἰς ἀνώτερα ἀξιώματα.

Καίσαρ ὁ Βόργιας κυριεύσας τῷ 1500 τὸ Πίσαυρον κατέστησε τὸν Διπλοδατάτζην δημόσιον συνήγορον πάσης τῆς Ῥωμανίας· πεσὼν δ' εἶτα εἰς δυσμένειαν τοῦ θηριώδους ἐκείνου τυράννου παρητήθη τῆς δικηγορίας (1505).

Πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Πισαύρῳ πρεσβευτῆς πρὸς τὸν πάπαν Ἰούλιον Β', καὶ εὐνοηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, ἀνεδείχθη τοποτηρητὴς ἐν Γουβίῳ, ἀποσταλθεὶς τῷ 1511 ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πάπα εἰς τὴν ἐν Πίζῃ τότε συγκροτούμενην σύνοδον περὶ ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως.

Τῷ 1515 ὁ Θωμᾶς διωρίσθη ὑπὸ τοῦ νέου ἡγεμόνος τοῦ Πισαύρου, δουκὸς Οὐρβίνου, εἰς τῶν ἀναμορφωτῶν τῆς νομοθεσίας, καὶ μετ' ὀλίγον εἰς τῶν τριῶν τοῦ ὑπερτάτου συμβουλίου, εἰς τὸ ὅποιον ἔκειτο πᾶσα ἡ κυβέρνησις τῆς χώρας ἐκείνης. Ἐνεκα τῶν ὕστερον ἀναφεισῶν κατὰ τὰς χώρας ἐκείνας ταραχῶν ὁ Διπλοδατάτζης ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα μετῆρχετο τὸν δικηγόρον παρ' ἐκκλησιαστικῶ δικαστηρίῳ, ἀποποιήσας τὴν ὑπὸ τῆς Δημοκρατείας προσφερθεῖσαν ἔδραν καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου.

Μετά τὴν εἰρήνευσιν ὁ Θωμᾶς ἐπανῆλθεν εἰς Πίσαυρον (1532), ἀναλαβὼν ἐν ἔτει 1538 τὸ ἀξίωμα τοῦ πολιτάρχου, ἀνατεθείσης αὐτῷ καὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς νομοθεσίας.

Ἐν Πισαύρῳ δὲ ἀπεβίωσεν ἐβδομήκοντα τριῶν ἐτῶν τὴν ἡλικίαν (1541).

Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη ὑπὸ τῆς πόλεως τὸ ἐξῆς ἐπιγράμμα.

D. O. M. Thomae Diplovatatio philosopho, theologo, J. U. doctori, magistratib. legationib. claro Reipubl. Venetæ, Pisaur. ducis Sfortiae ac Rovereis dilecto P. P. P. P.

Ἀναντιρρήτως ὁ Θωμᾶς Διπλοδατάτζης ἐγένετο εἰς τῶν ἐπισημοτέρων νομοδιδασκάλων τοῦ 15^{ου} αἰῶνος, δικαίως ὑπὸ ὁμοεθνῶν καὶ ἄλλογενῶν ἐγκωμισθεὶς. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ τὸ ἐπισημότερον ἦτο « Περὶ νομοδιδασκάλων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων (De praestantia doctorum) », ὅπερ τῷ 1508 ἦτο σχεδὸν συντετελεσμένον, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἐπιστολῆς Γαθαόρδου πρὸς Διπλοδατάτζην ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει τῆς Ἀρβάνου Ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου, ἐκδοθείσης ἐν Πισαύρῳ τῷ 1508. Συνέκειτο δὲ, κατὰ Μιχαὴλ Νέανδρον, ἐκ δώτ

δεκα μεγάλων βιβλίων, ἐξ ὧν μόνον τὸ Θ' περιτωθὲν ἀνέκδοτον τηρεῖται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βονωνίας, περιέχον πεντακοσίους βίους νομοθετῶν καὶ Ἑρμηνέων νόμων ἀπὸ Μωϋσέως Ὑφωρυνέως, Μίνως, μέχρις Ἰωάννου Βαπτιστοῦ τοῦ Νοθαμάλλου ἀκμάσαντος τῷ 1453. Εὐχῆς δ' ἔργον ἤθελεν εἶσθαι εἴ τις τῶν ἡμετέρων ἀναδιδῶν ἐξεύρισκεν ὁλόκληρον καὶ ἐδημοσίευσεν τὸ περισπούδαστον τοῦτο σύγγραμμα τοῦ Ἑλλήνος νομοδιδασκάλου, ἢ τουλάχιστον τὸ περισωθὲν ἑννατον βιβλίον, καθότι καὶ διὰ τούτου κτησόμεθα συνεχῆ βιογραφίαν πάντων τῶν Βυζαντινῶν νομοδιδασκάλων ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου.

Συγγράμματα.

Ἀνέκδοτα.

- De Jure Græcorum.
- In controversiam Græcorum.
- Notæ ad sententias synodales.
- Ectesis canonum Apostolorum.
- Explicatio regularum Nicephori CpoI. et notæ ad epistolam orthodoxam Bessarionis.
- Ἀνάλεκτα μετὰ σχολίων εἰς τὸν Τυπόικτον καὶ Γρηγόριον Πατσὸν νομοδιδασκάλους Ἑλλήνας.
- Ἀποσπάσματα καὶ σημειώσεις εἰς Πολύβιον.
- Ἐπιτομὴ τῶν βίων τοῦ Πλουτάρχου (ἐλληνολατινιστῇ).
- Σχόλια εἰς τὴν ὑπὸ Πλίνθωνος περιγραφὴν τῆς Πελοποννήσου.
- Ἑλληνικαὶ διατριβαὶ δύο (περὶ Πλάτωνος, καὶ Ἀριστοτέλους).
- Σημειώσεις εἰς πάσας τὰς ἐπιγραφὰς τῶν διαταγμάτων Ἰννοκεντίου.
- De præstantia doctorum, seu de claris jurisconsultis.
- Περὶ τῶν κοσμικῶν τοποτηρητῶν τοῦ πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος.
- Περὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν προνομίων τῶν Ἑνετῶν. (').
- Χρονικὰ Πισαύρου (²).

Ζῶν ὁ Διπλοθατάτσης ἐξέδωκε τὰ συγγράμματα τοῦ ἐξόχου νομοδιδασκάλου Βαρτόλου, κοσμήσας ταῦτα διὰ σχολίων καὶ διορθώσεων· προέταξε δὲ

(¹) Ὁ ἀναφέρων τοῦτο Πίνιας λέγει, ὅτι ἀφ' οὗ ὁ Διπλοθατάτσης τὸ ἐπαρουσίασεν εἰς τὴν Ἑνετικὴν σύγκλητον, ἡ μεγαλοδωρεὰ αὐτῆς, διὰ ψηφίσματος τῆς 2 Δεκεμβρίου 1524, ἀπένειμεν εἰς τὸν δευτερότοκον αὐτοῦ υἱὸν τὴν προσδοκίαν ἐπετείου εἰσοδήματος 130 δουκάτων· ἀλλ' ἐπειδὴ ἄωρος θάνατος ἀφῆρπασεν τὸν προσδοκῶντα, ἡ χάρις ἐτελείωθη τῷ 1581 ὑπὲρ τοῦ Βαλερίου ἑγγονοῦ τοῦ Θωμᾶ.

(²) Τὸ πόνημα τοῦτο ἐστὶν ἀναργέστατον τεκμήριον τῆς ἀπεράντου μελέτης καὶ τῆς ἀκαμάτου αὐτοῦ ὑπομονῆς περὶ τὴν ἔρευναν συγγραφῶν, χρονικῶν, καὶ ἰδιωτικῶν χειρογράφων. Ἀνιχνεύων ὁ Διπλοθατάτσης τὴν ἀρχεγονίαν τῶν ἐν Πισαύρῳ ἀνδρῶν αὐτῇ εἰς τοὺς ἐκ Πελοποννήσου Σικελιώτας.

καὶ λαμπρὰν βιογραφίαν τοῦ συγγραφέως, μετατυπωθεῖσαν εἰς τὴν ἐν Βενε-
τίᾳ τῷ 1572 δευτέραν, καὶ τὴν ἐν Κολωνίᾳ τῷ 1596 τρίτην ἔκδοσιν τοῦ
Βαρτόλου· ἰδίᾳ δ' ἐτυπώθη ὁ ὑπὸ Διπλοβατάτῃ συγγραφείς βίος τοῦ Βαρτό-
λου ὑπὸ Φαβρικίου ἐν Ἀμβούργῳ τῷ 1724, καταχωρηθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ
καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ του βιβλιοθήκῃ.

Μετὰ θάνατον δ' ἐξεδόθησαν τὰ ἐξῆς ποιήματά του.

—Βίος Ἀγγέλου τοῦ Ἀρρετίνου (ἐπισυναφθεὶς τῇ πραγματείᾳ τοῦτου de
maleficiis) Βενετία 1554.

—Βίος Ἰννοκεντίου Δ'. Βενετία 1552.

—Βίος Παύλου Δακαστροῦ. Κολωνία 1595.

—Commentaria in lecturam Alexandri Tartagni, super Cod. et Dig.
Lugd. 1553.

—Tractatus de tertibus. Coloniae 1556.

—Sulle raggioni (!).

Νικόλαος Λουκάνης.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15^{ου} αἰῶ-
νος, μετέφρασεν, ἢ μάλλον συνοπτικῶς μετέβαλε, τὴν Ἰλιάδα τοῦ
Ὁμήρου εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν διὰ στίχων ὀκτωσυνάβων ἀνομοιο-
καταλήκτων. Πότε δὲ ἀπεβίωσεν ὁ Λουκάνης, μὲ τίνας τῶν λογίων
συνετρετίζετο ἢ ἐὰν συνέγραψεν ἑτερόν τι, ἀγνοοῦμεν.

Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἢ ἐν λόγῳ μετάφρασις τῆς Ἰλιάδος ὑπὸ τὸν ἐξῆς τίτλον·

—«Ὁμήρου Ἰλιάς μεταβληθεῖσα πάλαι εἰς κοινὴν γλῶσσαν, νῦν δὲ διορ-
θωθεῖσα καὶ διατυπωθεῖσα συντόμως καὶ κατὰ βιβλία, καθὼς ἔχει ἡ τοῦ
Ὁμήρου βίβλος παρὰ Νικολάου τοῦ Λουκάνου. Ἔστι μὲν ἡ βίβλος πᾶν
ὠφέλιμος καὶ ὠραία τοῖς ἀναγνωστομένοις. Καὶ ἐπειδὴ εἰσιν ἐν τῇ βίβλῳ
πολλὰ λέξεις δεινὰι, ἧγουν ὁμηρικαί, ἐγένετο καὶ πίναξ· ἐν ᾧ πίνακι εὐρή-
σεις ταύτας τὰς ὁμηρικὰς λέξεις ἀπλῶς ἐξηγημένας· λάβετε τοιγαροῦν πάν-
τες τὴν βίβλον ἵνα εἰδῇτε τὰ ποικίλα κατορθώματα τοῦ Ὁμήρου. Stampata
in Venetia per Maestro Stefano da Sabbio ad instantia di Misser Da-
mian di Santa Maria da Spici MDXXVI. (μετετυπώθη ἐν Βενετίᾳ 1640).

Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὗρηται καὶ ξυλογραφίαι, παριστώσαι ἑλοιοὺς
ἀναχρονισμούς· δηλ. τὸν ἱερέα Χρύσην ἐνδεδυμένον, ὡς δουρικὸν ἱερέα κλπ.
Ἐν τέλει προστίρηται «Ἐπαρσις τῆς Τροίας» στιχοῦργημα τοῦ αὐτοῦ
Λουκάνου.

Τῷ 1836 ὁ Κύριος Κ. Ἀσώπιος προεκήρυξε τὴν μετατύπωσιν τῆς στι-
χοῦργίας ταύτης τοῦ Λουκάνου μετὰ σχολίων καὶ προλεγομένων (*).

(*) Ἑλληνομνημόνωνος, σελ. 96—114—Tiraboschi, Storia della letteratura
Ita^{li}ana, tom. VII, lib. II.

(†) Π. Χιώτου, Ἱστορικὴ Ἀπομνημονεύματα Ζακύνθου, Β. σελ. 550—4.

Φραγκίσκος Μαυρόλυκος.

Ὁ περιφημότερος μαθηματικὸς τοῦ 17^{ου} αἰῶνος, ἐγεννήθη ἐν Μεσσηνίᾳ τὴν 16 Σεπτεμβρίου 1494 ἐκ γονέων Ἑλλήνων προσφυγόντων ἐκείσε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὰς πρώτας σπουδὰς του ἐνηγκαλίσθη τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, καὶ ἀποβαλὼν τὴν φιλολογίαν, ἥτις τέως ὑπῆρχεν ἡ μόνη τέρψις του, ἐπεδόθη ὅλως εἰς τὰ μαθηματικὰ, μόνον διδάσκαλον ἔχων τὸν πατέρα του ἢ νυχθημερὸν μελέτῃ ἐπήνερχεν ἀσθένειαν κλονήσασαν τὴν ὑγίαν του· ἀλλὰ μόλις ἀναρρώσας ἐπανάλαβε τὰς σπουδὰς του, μετὰ πλείονος ζήλου ἐξακολούθησας αὐτάς· ἡ καρτερικὴ ἐκείνη ὑπομονὴ ἐστέρφη μετ' οὐ πολλὴν διὰ τῆς λαμπροτάτης ἐπιτυχίας. Ἡ φήμη διεκωδώνισε τὸ ὄνομά του καθ' ὅλην τὴν Σικελίαν, καὶ ὁ Μαυρόλυκος εἰ καὶ προτιμῶν τὸν ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ του βίον, ἠναγκάσθη νὰ ἐνδύσῃ εἰς τὰς ἀλλεπαλλήλους παρακλήσεις τοῦ ἀντιβασιλέως Ἰωάννου Βέγγια καλοῦντος αὐτὸν ἐν τῇ αὐλῇ του. Ἐλθὼν ὁ Φραγκίσκος ἐπεφορτίσθη νὰ διδάξῃ τὸν γεωμετρίαν εἰς τὸν πρωτότοκον υἱὸν τοῦ ἀντιβασιλέως, συντρώγων καὶ συγκατοικῶν, ἐνὸς δὲ διέμενον εἰς Παλέρμον. Μεταξὺ τῶν ἐν αὐλῇ τοῦ ἀντιβασιλέως μεγιστάνων διέπρεπεν ὁ μαρκήσιος Γεράκης καὶ διὰ τοὺς εὐμενεῖς τρόπους, καὶ τὴν πρὸς τὰς ἐπιστήμας ἀγάπην. Οὗτος συνέλαβε πρὸς τὸν Μαυρόλυκον τοιαύτην κλίσιν, ὥστε ἀδύνατον μετ' ὀλίγον κατέστη ὁ διαχωρισμός· καὶ ἐπειδὴ τὸ αἶσθημα τῆς-φιλίας ἦτον ἀμοιβαῖον, ὁ Μαυρόλυκος συνώδευσε τὸν μαρκήσιον εἰς τὰς ἐν Νεαπόλει καὶ Ῥώμῃ περιοδείας, ἐνθα ὁ περιφανὴς γεωμέτρης ἐδεξιώθη εὐμενέστατα παρὰ τοῦ καρδινάλιου Ἀλεξάνδρου Φαρνέσιου. Ὁ Γεράκης φοβούμενος μὴ ὁ Μαυρόλυκος δολοφονηθῇ ἐκ τῶν ἐν Ῥώμῃ προτάσεων ἀποχωρισθῇ αὐτοῦ, ἔσπευσε νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς Σικελίαν καὶ ἵνα τὸν ἀποζημιώσῃ διὰ τὴν θυσίαν, τῷ ἐδωρήσατο τὸ πλούσιον μοναστήριον τῆς Ἀγίας Μαρίας τοῦ Πάρτου, καὶ σὺνταξιν ἰσόβιον διακοσίων χρυσῶν σκούδων, μετὰ τὴν ὑποχρέωσιν ἵνα παραδίδῃ τὰ μαθηματικὰ εἰς τὸ Λύκειον τῆς Μεσσηνίας. Πάντες οἱ ἐκεῖ ἐρχόμενοι ξένοι ἔσπευδον νὰ τὸν ἐπισκεφθῶσιν· οἱ πλείονες δ' ἤρχοντο ἐπίτηδες ἵνα ἴδωσιν ἢ συμβουλευθῶσι τὸν θρυλούμενον μαθηματικόν. Οἱ μεγαλείτεροι τῆς Ἰταλίας ἐπιστήμονες προσέτρεχον εἰς τὰ φῶτά του, καὶ οὐδέποτε μάτην συνεβουλευθήσαν αὐτόν. Ὁ Μαυρόλυκος, ὥσει πλέον ἐντὺς τῶν τιμῶν, καὶ τοῦ δημαγ

σίου θαυμασμοῦ, ἔφθασεν εἰς ἄκρον γῆρας. Ὁ θάνατος τοῦ μαρκεσιῦ Γεράκη ἦν ἡ πρώτη λύπη, τὴν ὁποῖαν ζωηρῶς ἡσθάνθη ἀπεμακρύνθη εἰς τινα ἔπαυλιν ἵνα παρασκευασθῇ διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς προσευχῆς εἰς τὸ ἐγγίζον τέλος του. Διεπέρανε δὲ τὸ μακρὸν καὶ ἐντιμον στάδιον τοῦ βίου του τὴν 21 Ἰουλίου 1575. Τὸ λεῖψανόν του μετακομισθὲν εἰς τὴν ἐν Μεσσήνῃ ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου κατετέθη ἐντὸς μνημείου, ἐφ' οὗ λαμπρὰ ἐπιγραφή ἐξῆμνει τὴν σοφίαν καὶ τὰς ἀρετάς του.

Ὁ Μαυρόλυκος ἐφύρε νέαν θεωρίαν τῶν κωνικῶν τομῶν, ἐτελειοποίησε τοὺς γνώμονας, καὶ ἐπλούτισε τὰς μαθηματικὰς θεωρίας. Ἐγραψε περὶ ἀστρονομίας, περὶ φύσεως στοιχείων, καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων φυσικομαθηματικῶν ἀντικειμένων. Προσεπάθησε ὡς ἀναπληρῶσθαι τὸ πέμπτον βιβλίον τοῦ μαθηματικοῦ Ἀπολλωνίου, κατὰ τὰς ἐνδείξεις τοῦ Πάππου⁽¹⁾ εἰ καὶ ἡ τολμηρὰ αὕτη ἐπιχείρησις δὲν ἐστέφθη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, πᾶς τις ὅμως ἀναγνωρίζει, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο μόνον ὑπὸ μεγάλου γεωμέτρου ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ.

Μετέφρασε λατινιστὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Θεοδοσίου, Μενελάου, Αὐτολύκου, Εὐκλείδου, Ἀπολλωνίου καὶ ἄλλων, συναδεύσας μετὰ σοφῶν παρεκβολῶν, αἵτινες πολὺ ὠφέλησαν τοὺς μεταγενεστέρους ἐκδότας.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ὁ Μαυρόλυκος ἔγραψε περὶ Ἱστορίας, καὶ διάφορα ποιήματα.

Συγγράμματα.

—Cosmographia de formâ, situ, numeroque cœlorum et elementorum. Venetiis 1543.

—Rime. 1552.

—Theoremata de Lumine et umbrâ ad perspectivam radiorum incidentium. Venetiis 1575.

—Admirandi Archimedis monumenta omnia mathematica quæ extant, ex traditione D. Francisci Maurolyci, opus præclarissimum, non prius typis commissum. Panormi 1685⁽¹⁾.

Ἐκτὸς τούτων συνέγραψεν ὁ Μαυρόλυκος καὶ ἄλλα πολλὰ καταγραφόμενα ὑπὸ Νικέρωνος (Memoires tom. XXXVII). Κατάλογον δὲ τῶν χειργράφων διατριβῶν του ἐδημοσίευσεν ὁ Μογγιτόρης (Bibliotheca Sicula), καὶ ὁ Κράσσο (Elogi d'uomini illustri⁽²⁾).

⁽¹⁾ Κατὰ λάθος ὁ Schoell (Histoire de la Litterature Grecque, tom. III, σελ. 362) ὡς ἐλληνικὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἀρχιμήδους ἀναφέρει τὴν λατινικὴν ταύτην μετάφρασιν τοῦ Μαυρόλυκου.

⁽²⁾ Vita di Francesco Maurolyco. Messina 1613—Teissier, Eloges des hom-

Ἰάκωβος Τριβώλης.

Κερκυραῖος· τοῦτον ὁ Σοφιανὸς λέγει « ἱλαρώτατον καὶ χαριέστατον ποιητὴν. » Πονήματα αὐτοῦ εἶνε δύο χυδαῖοφραστα συνθέματα εἰς στίχους ὁμοιοκαταλήκτους, τὰ ὅποια πρὸς μεγαλειτέραν αὐτοῦ δόξαν κάλλιον ἦτο ἐν εἶχον ἀπολεσθῇ καὶ μόνον περιεσώζοντο τὰ ἐπίθετα δι' ὧν τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς παρὰ τοῦ συμπολίτου του Σοφιανοῦ ὑπὲρ ἀξίαν κατηγλαίσθη. Τὸ πρῶτον τῶν συνθεμάτων τούτων εἶνε « ἡ ἱστορία τοῦ Ταγιαπιέρα, » καὶ τὸ δεύτερον « Ἡ ἱστορία τοῦ ῥέ τῆς Σκοτζίας μὲ τὴν Ῥήγισσα τῆς Ἑγγλιτέρας. » Ἐτυπώθησαν δὲ ἀμφοτέρω τῷ 1528 τὰ μὲν ὑπὸ Στεφάνου Σαβίου, τὸ δὲ ὑπὸ Ἀντωνίου Πινέλλου, ἐκδοθέντα αὖθις τῷ 1577, 1779, 1782, 1795, καὶ 1813.

Ἡ ἱστορία τοῦ Ταγιαπιέρα ἐξυμνεῖ τ' ἀνδραγαθήματα Ἐνετοῦ τινος τριηράρχου ἀριστεύσαντος ἀπέναντι τοῦ Δυρράχιου, ὅστις

Δὲν ψηφάζει ταῖς σάϊταις,
Σὰν ὁ φούρναρης ταῖς πῆτταις,
Ἄλλὰ οὐδὲ τὰ σκουτάρια,
Μουσουλμάνων τὰ κοντάρια.

Ἡ δ' ἑτέρα λαμβάνει τὴν ὑπόθεσιν ἐκ τινος μυθικοῦ διηγήματος ἀναγινωσκομένου ἐν τῷ Δεκαμημέρῳ τοῦ Βοκκακίου, ἐν ᾧ ὁ Λουδοβίκος ἀποκαλύπτει εἰς τὴν Βεατρίκην τὸν πρὸς αὐτὴν ἔρωτά του. Τὴν ἱστορίαν ταύτην φαίνεται ὅτι συνέταξεν ἐκ νέου ἐν Βενετίᾳ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ τέλους.

Καὶ ὅπου θελήσῃ νὰ ἰδῇ ποῖος εἶναι ὁ γραφεύς,
Τριβώλης ὁ Ἰάκωβος υἱὸς τῆς Καλογραίας.
Εἰς χιλίους πεντακόσιους καὶ ἀρχὴ μὲ τοὺς σαράντα,
Ἐς τὴν Βενετιὰν τὴν φουμιστήν, ὅπου νὰ στέκῃ πάντα.

mes illustres.—Weiss, Biographie Universelle, tom. XXVII—Biographie Générale, tom. 34.

Σίλβεστρος Μαυρόλυκος, ἀνεψιὸς τοῦ Φραγγίσκου, κομῶν νέος μεταβὰς εἰς Ἰσπανίαν διακρίσθη τῷ 1583 ὑπάλληλος τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑσκουριάλης· ἐστάλη ὑπὸ Φιλίππου Β' πρὸς συλλογὴν χειρογράφων, καὶ ἔλαβεν εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του ἓν μοναστήριον· τῷ 1588 ἀνομάσθη ἐλεοδότης τοῦ βασιλέως. Ἐπανελθὼν μετ' ἐλίγον εἰς Σικελίαν ἔλαβεν ἐν ἔτει 1592 τὸ μοναστήριον τῆς Ἀγίας Μαρίας (de Roccamatore), ὅπερ ἀνενέωσε καὶ καθωράρισεν. Ἄγνοεται τὸ ἔτος τοῦ θανάτου του. Ἐγράφε πολλὰ ἐξ ὧν ἐδημοσιεύθη,

Istoria sagra intitolata Mare Oceano di tutte le religioni del Mondo. Messina 1613.

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰακώβου Καντίνος κοσμεῖται ὑπὸ τοῦ Σοφιανοῦ διὰ τῶν ἐπιθέτων τοῦ σώφρονος καὶ σπουδαιοτάτου » (1).

Γεώγιος Κορίνθιος.

Ἐγεννήθη ἐν Μονεμβασίᾳ καὶ ἦν ἀνεψιὸς Ἀρσενίου Ἀποστόλη, ὑφ' οὗ καὶ ἐπροπαιδεύθη, διατελέσας ὕστερον μαθητὴς Ἰωάννου Λασκάρεως. Ἐφερε τὸν τίτλον τοῦ κόμητος, καὶ ἦν ἀνὴρ λίαν φιλόπατρις, καὶ ὄντως πεπαιδευμένος, τηρῶν ἐπιστολικὴν κοινολογίαν μετὰ τῶν τότε σοφῶν. Μαρτύριον δὲ τῆς ἀληθινῆς αὐτοῦ σοφίας εἶνε ἡ οὐδεμία σπουδῇ περὶ τὴν κτῆσιν τῆς ἐπὶ πολυμαθείᾳ φήμης, εἴτε διὰ συνθέσεως εἴτε δι' ἐκδόσεως βιβλίων· καὶ εἰκότως ἐκάλεσεν ὁ Σοφιανὸς αὐτὸν σεμνὸν καὶ μέγαν, ὡς τὸν ἀνακηρύττει ἡ σύμφωνος τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἀλλοεθνῶν μαρτυρία.

Πρὸς τοῦτον διευθυνόμεναι σῶζονται τέσσαρες ἐπιστολαί, δύο Μιχαὴλ Παραστάτου, καὶ ἀνὰ μία Γεωργίου Βαλσαμῶνος καὶ Παύλου Μανουτίου, δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ Λαμίου, καὶ Μουστοζύδου.

Ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῶν Μιχαὴλ Παραστάτου καὶ Παύλου Μανουτίου ἀποσπῶμεν τὰ ἐξῆς μαρτυροῦντα τὴν σοφίαν καὶ τὴν μετριοφροσύνην τοῦ ἀνδρός.

« Οὕτω τοίνυν ἔγωγε, φίλτατε, γνώμης ἔχων διατελῶ, ἐπαινεῖν αἶε καὶ ἐγνωμιάζειν τὰς περὶ ἀρετὴν μελίτας σου καὶ ἰδρωτὰς πολλούς, μηδέποτε ὀλιγωρήσειν, εἰ καὶ ἐνδεῶς ἑμαυτὸν ἔχοντα πρὸς τοῦτο αἰσθάνομαι, δεῖν καὶ ἄλλως οἰόμενος ἐπαινεῖν μὲν τοὺς ἀγαθοὺς, τοὺς δὲ σκολιοὺς ψέγειν, ὥπερ διηνεκῶς ἀρδεύων τὴν ἀρουραν, ἀποδείξειν οἰμὰί σ' οὐκ εἰς μακρὰν παντοδαπῶν λειμῶνα καρπῶν καὶ κῆπον Ἀδωνίδος ταῖς τῶν λόγων σου ζωνχαῖς καὶ φωτιστικαῖς ἀκτίσιν· ὅθεν ἔμοιγε πρῶτον, ὡς τῆς καλῆς ταύτης ἐργασίας προκατάρξοντι, μεταλαβεῖν ἐξέσται καὶ τοῖς περὶ τοὺς λόγους τῶν ἡμετέρων σπουδαζούσι μεταδοῦναι οὐκ ἔλαττον. Ἔσται δὲ τοῦτο πῶς, εἴγε τῶν ἀμοιβῶν μὴ ἀξιώσης ἡμᾶς γραμμάτων καθωραϊσμένων τῇ πολυτρόπῳ ποικιλίᾳ τοῦ υἱοῦ σου ἑλληνισμοῦ, ἐφιεμένους τὰ μέγιστα καὶ ἰδεῖν ἐπιμελῶς καὶ προσπύξασθαι εὐλαβῶς, ὡς ἱερὸν ἀποκύημα ἀνδρὸς ἱεροῦ καὶ πάντ' ἀρίστου καὶ τῶν ἱερῶν Πιερίδων τροφίμου; Τότε γάρ τότε ἔσται ἡμῖν τὴν περὶ τοὺς λόγους σπουδὴν σου ἀνακηρύττειν λαμπρότερον, οἷ σε κλεινὸν καὶ ἀρίδην τοῖς πᾶσι δεικνύσασθαι »

(1) Ἑλληνομνημονος, σελ. 321—2.

νέαι γὰρ μέμνηται σὺν πόνοις ἐλίσσόμεναι κλέος, κατὰ τὸν εἰπόντα εὐρίσκουσι· λάμπει δὲ χρόνῳ ἔργον μετ' αἰθέρα λαμπετόωντα. Ἀλλ', ὦ βέλτιστε, ἐν εὐμενείᾳ ταῖς ἐπιστολαῖς ταύταις τὴν εὐκταίαν ἡμῖν ἀντηχῶν ὥδῃν τῇ παναρμονίῳ λύρα τῶν λόγων σου, εἰ σοὶ τὰ ἡμέτερα ἐν ἀριθμῷ καὶ οὐχ ὡς τὰ τῶν μεγάλων καθέστηκεν, εὐτυχοῖς . . . ».

Καὶ ὁ Μανούτιος ὡσεὶ ἐλέγχων τὴν ἀδράνειαν τοῦ κόμητος ἀναφώνει « Τί γὰρ βουλόμενος ὁ πάντ' ἄριστος ἐκεῖνος σὸς θεῖος, ὁ Μονεμβασίας ἐπίσκοπος, φύσιν οὕτω δεξιὰν καὶ εὐγενῆ παραλαβὼν ἐπαίδευσε καὶ τοῖς καλλίστοις τῶν μαθημάτων ἐπήσκησεν· ἄρα ποθ' ἵνα ἐν σχολῇ ἀφανεῖ βίον ἀνώνυμον διάγων καταγηράσκης, ἢ πολὺ μᾶλλον, ὃ καὶ πιθανώτερόν ἐστιν, ἵνα ἐς ἄκρον παιδοτριβηθεῖς, τὴν αὐτὴν ἐκείνων τοῖς θεοῖς ἀνδράσι, τῷ Βησσαρίωνι, καὶ Θεοδώρῳ, καὶ Γερμιστῷ, δόξαν διὰ καλῶν ἀγώνων σαυτῷ περιάπτῃς; Ὁ δὲνασαι μὲν, εἰ βούλει, ῥαδίως . . . Τόλμα, Κορίνθιε, τόλμα, θαυμάσιε· ἅπαντα προχωροῦσι· τὰς ἐπιστήμας ἔχεις ἐν τῇ ψυχῇ, τὴν σεμνολογίαν ἐν τῷ στόματι, τὴν ἀξίαν ἐν τῷ εἶδει ».

Καὶ μ' ὅλας ὅμως τὰς ἐνθέρμους προτροπὰς τούτων ὁ Κορίνθιος οὐδόλως ἐξῆλθε τοῦ ἐν μελέτῃ ἀπλῶς περιστρεφομένου κύκλου του· ἡ εὐρυμάθειά του ἐτάφη σὺν αὐτῷ, καὶ εἰμὴ ἐσώζοντο αἱ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολαὶ ἤθελε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπολέσει καὶ αὐτὴν τὴν μνησιν ἐνός ὄντως πεπαιδευμένου.

Τοῦ Κορινθίου οὐδὲν ἕτερον σώζεται, ἐκτὸς μιᾶς ἐπιστολῆς πρὸς Ἑρμόδωρον χρονολογουμένης ἐκ Γορτύνης τῷ 1539, καὶ δημοσιευθείσης ὑπὸ Μουστοξύδου⁽¹⁾.

Φόρτιοι.

Α'. Ἀγγέλως Φόρτιος· διατρίβων ἐν Ἰταλίᾳ ἀνεδείχθη, ὡς λέγει ὁ Σοφιανὸς « ἄριστος καὶ διασημώτατος ἱατρός, καὶ ὄντως ἄλλος ἱπποκράτης ».

Β'. Λεονάρδος· σύγχρονος καὶ πιθανῶς συγγενῆς τοῦ Ἀγγέλου· ἔγραψεν εἰς στίχους τῆς καθομιλουμένης περὶ στρατιωτικῆς, ἐκδοθὲν ὑπὸ τὸν τίτλον—Ποίημα νέον, πάνυ ὥραϊον καὶ ὠφέλιμον τοῖς ἀναγνωσκομένοις περὶ στρατιωτικῆς πραγματείας, συνθεμένον παρὰ Λεονάρδου Φορτίου, Ῥωμαίου, Κόμητος Παλατίνου. Venetia 1531.

Γ'. Ἀλέξανδρος Φόρτιος, Κερκυραῖος. Τούτου ἔχομεν πέντε ἑλλη-

(1) Ἑλληνομνήμων σελ. 336—46.

νικά ἐπιγράμματα, καὶ δύο δεκατετράστιχα ἰταλικά μελῦδρια δημῳ-
σιευθέντα ἐν τῷ συγγράμματι Tempio della Divina Signora Gio-
vanna d' Aragona fabricato da tutti i più gentili spiriti. Vene-
tia, 1555.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔγραψεν ὁ Ἀλέξανδρος — Σχόλια εἰς Πίνδαρον, δημο-
σιευθέντα ὑπὸ Σακκελίωνος⁽¹⁾.

Φαίνεται ὅτι ὁ Φόρτιος διέτριψε καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐνθα ᾗλθεν
εἰς διενέξεις μετὰ τῶν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ, καθ' ὧν ἔγραψε πικρὰν σάτυραν,
ἧς ὁ πρόλογος εὐρῆται ἐν χειρογράφῳ παρὰ τῷ σοφῷ φίλῳ Σοφοκλεῖ Οἰ-
κονόμῳ· ἐπιγράφεται δὲ οὕτω·

—Κωμωδοδιάλογος ὁ ἐπικληθεὶς φιλαλήθης, δν ξυνέγραψε κατὰ τοὶν δυοῖν
ἀθῆων καὶ μιαιωνάτων ἀνδρῶν, εἰ θέμις τοιούτων ἀνδρῶν καλεῖν, μηδεμίαν
ἀνδρὸς ἐμφέρειαν ἔχόντων, τοῦ τε πατραλοῦ καὶ μητραλοῦ Θεοδοσίου Ζυ-
γομαλά τοῦ παρὰ τὴν ἀξίαν τὴν τοῦ πρωτονοταρίου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας
κλήσιν λαχόντος, οἵμοι, καὶ Μανουήλου τοῦ Τζετζεπά τοῦ ἐξ Ἀλβανῶν ἑλ-
κοντος τὸ γένος, τοῦ παιδείας καὶ ἐπιστήμης γραμμάτων τὸ παράπαν ἀμετό-
χου, οἵ ποτε φθόνῳ βληθέντες καὶ τὸν ἐξ Αἰτωλίας γραψάμενοι Γεώργιον, κατε-
ψεύσαντο ἐκείνου ἀτεχνῶς, ὃς δεικνυσὶ καὶ τίνες μὲν τῶν μητροπολιτῶν βίον
βιώσι σεμνόν, καὶ τοὺς ξένους ξενίζουσι γνώμῃ φιλοδικαίᾳ, τίνες δ' αὖ τούτους
τῇ φειδωλῇ προστηνέχοντες ὑπὸ πάντων μισοῦνται. Ὁ ἐκ Κερκύρας Ἀλέ-
ξανδρος Φόρτιος·.

Νικόλαος Σοφιανός.

Γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικὸν
Γυμνάσιον, ἐνθα εὐδοκίμησας προσεῖλκυσε τὴν εὐνοίαν τοῦ καρδινά-
λου Νικολάου τοῦ Ῥοδολφίου, οὗτινος ὁ οἶκος ἡδύνατο δικαίως νά
ὀνομασθῇ ἐνδιαίτημα σοφίας· διότι ποικίλης μαθήσεως ἄνδρες εἶχον
ἐκεῖ τὴν διατριβὴν των, ἐν οἷς μετὰ τοῦ Σοφιανοῦ καὶ ἕτεροι Ἕλληνες
συνετέλουν αὐτόθι, ὡς Κωνσταντίνος ὁ Ῥάλλης, Χριστόφορος ὁ Κον-
τολέος, καὶ Ματθαῖος ὁ Δεβάρης.

Ὁ Σοφιανὸς διατρίβων ἔτι ἐν Ῥώμῃ παρίσταται κατὰ πρῶτον,
ὡς ἀντιγραφεὺς Ἑλληνικῶν χειρογράφων· καὶ ὅχι ὀλίγα ἰδιόχειρα
αὐτοῦ ἀντίγραφα σώζονται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων φέροντα
περίπου τὸ ἔτος 1534.

Τότε δὲ συνέγραψε—Περὶ κατασκευῆς καὶ χρήσεως κρικωτοῦ ἀστρο-
λάβου, τυπωθὲν ἄγνωστον κατὰ ποῖον ἔτος (ὀλίγον ὅμως μετὰ τὸ
1539), καὶ προσφωνηθὲν τῷ πάπᾳ Παύλῳ Γ'. φιλοπονήσας καὶ τοῖς

⁽¹⁾ Πανδώρα, φυλλ. 334.

ἐν ἔτει 1540 τυπωθέντας πίνακας τῆς Ἑλλάδος, προσθεῖς παρὰ τ' ἀρχαῖα καὶ τὰ σύστοιχα τῆς νέας Ἑλλάδος (*).

Καὶ τφόντι πολὺ ἀξιέπαινος εἶνε ὁ Σοφιανός, διότι πρῶτος συνέλαβε τὴν ιδίαν νὰ συναΐψῃ, οὕτως εἰπεῖν, μετὰ τῶν νέων, διὰ τῆς ἀναπολητικῆς τῶν ἀρχαίων ὀνομάτων δυνάμεως, τὴν μνήμην τῆς παλαιᾶς δόξης.

Ἐκ Ῥώμης ὁ Σοφιανός μετέβη εἰς Βενετίαν, ὅπου τῷ 1543 γνωρίσας αὐτὸν ὁ Ἰσπανός Ἰάκωθος Μενδόζας ἀπέστειλεν εἰς Ἀθῶνα πρὸς συλλογὴν ἑλληνικῶν χειρογράφων. Ἐν τῇ περιοδείᾳ ἐκείνῃ ὁ Νικόλαος κητύχησε ν' ἀνεύρῃ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ χειρόγραφον τοῦ Ἰσοκράτους πληρέστερον τοῦ τετυπωμένου.

Βλέπων τὴν Ἑλλάδα βεβυθισμένην εἰς παχυλὴν ἀμάθειαν, ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως καταλλήλων πρὸς διδασχὴν τοῦ λαοῦ βιβλίων, ὁ Σοφιανός συνέλαβε τὴν ἀξιέπαινον ιδέαν ἵνα περιγράψῃ καὶ τυπώσῃ σερβὰν βιβλίων εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν. Συνέταξεν ὅθεν Εἰσαγωγὴν Γραμματικῆς, ἐπαγγελλόμενος νὰ συγγράψῃ ῥητορικὴν, λογικὴν, γεωμετρίαν, ἀστρονομίαν, καὶ τ' ἄλλα τῆς φιλοσοφίας μέρη, ὡς καὶ ἀπλοῦς ἑλληνικὸν λεξικόν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον μετέφρασεν εἰς τὴν καθομιλουμένην τὸ—Περὶ παίδων ἀγωγῆς τοῦ Πλουτάρχου, καὶ ἐτύπωσεν αὐτὸ « ἐν οἰκίᾳ Βαρβολομαίου τοῦ Καλλιγράφου αἰμδ', μηνὶ Ἰανουαρίου β' ». Προσφωνεῖ δὲ τὴν μετάφρασίν του ταύτην ὁ Σοφιανός εἰς Διονύσιον ἐπίσκοπον Χερρόνησου καὶ Μυλοποτάμου, λέγων ἐν τῇ ἀφιερωτικῇ ἐπιστολῇ, ὅτι ἂν ὑπεδέχετο εὐμενῶς τὸ ἐν λόγῳ, ἥθελεν ἐκδῶσαι καὶ τὰ ἐπίλοιπα βιβλία τοῦ Πλουτάρχου, τοὺς διαλόγους τοῦ Λουκιανοῦ, καὶ ἄλλα τῆς ἱερᾶς Θεολογίας, πάντα εἰς τὴν καθομιλουμένην.

Ὁ Σοφιανός ἐπὶ σκοπῷ νὰ διαδώσῃ εὐχερέστερον ὅσα ὑπὲρ τῆς στοιχειώδους παιδείσεως προϋτίθετο νὰ δημοσιεύσῃ, συνέστησεν ἐν Βενετίᾳ τυπογραφεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐν μόνον γνωρίζεται τυπωθῆναι τὸ Ὁρολόγιον (1545 μηνὶ Μαΐου 6) (**).

*Ἐγραψεν ὁ Σοφιανός καὶ—σημειώσεις εἰς Πτολεμαίου Γεωγραφίαν, ἀνεκ-

(*) Ὁ Γερβέλιος γράφας εἰσαγωγὴν καὶ λατινικὴν ἐξήγησιν τῶν πινάκων τοῦ Σοφιανοῦ εἰς τὴν ἐν Βασιλεῖᾳ τῷ 1545 γενομένην ἀνατύπωσιν, ἐγκωμιάζει τὸν Σοφιανὸν διὰ τὸ φιλοπρόνμιά του. Οἱ Πίνακες οὗτοι πολλάκις ὕστερον ἐπὶ τὸ κομψότερον ἀνετυπώθησαν.

(**) Τὸ Ὁρολόγιον ἐξεδόθη πρότερον μὲν τῷ 1535, εἴτα δ' ἐν 1563, καὶ 1568.

δότες⁽¹⁾. Ἐπεμείλθη δὲ μετὰ τῶν ἄλλων τροφίμων τὰς ὑπὸ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου γενομένας ἐκδόσεις.

Λήσταρχος.

Μιχαὴλ τὸ πρότερον ὀνομαζόμενος· μετεκλήθη εἴτα Ἑρμόδωρος⁽²⁾ νέος δὲ μεταβάς ἐκ τῆς γενεθλίου νήσου (Ζακύνθου) εἰς Ἰταλίαν ἐγένετο ὑπότροφος τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Φερράρας, καὶ διήκουσε Μάρκου τοῦ Ἀντιμάχου. Ἐκπαιδευθεὶς ἐκεῖ τὴν ἰατρικὴν ὁ Λήσταρχος μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐν Χίῳ μετήρχετο τὸν ἱατρὸν. Ἐνταῦθα διατρίβων συνέγραψεν ἐπιστολὰς πρὸς Βουδαῖον, Μαθαῖον Δεβάρην, Λάζαρον Βοναμίκον, Γεώργιον Κορίνθιον, Ἰωάννην Ζυγομαλάν, καὶ Θεοφάνην Ἐλεαθούλκον, δημοσιευθεῖσας ὑπὸ Κρουσίου, Λαμίου, καὶ Μουστοξυδου.

Ἐν Χίῳ διατρίβων ὁ Λήσταρχος ἐπαίδευε νεανίσκους. Μεταβάς δὲ πάλιν εἰς Ἰταλίαν διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Φερράρᾳ (1546—7), ὅθεν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ πατριάρχου Διονυσίου ἐπαναστρέψας ἐδίδασκεν εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰδρυθὲν ἑλληνικὸν σχολεῖον, γράψας ἐκεῖ κατὰ Θεοδόσιον Ζυγομαλάν, Προτρεπτικὸν τοῖς σπουδάζουσι νέοις.

Ἐπανακάμψας εἰς Χίον ἐνυμφεύθη ἐκεῖ, μετερχόμενος τὸν ἱατρὸν, καὶ διδάσκων τοὺς παῖδας μέχρι τοῦ 1560. Ἐν τῇ νήσῳ δὲ ταύτῃ πιθανῶς καὶ ἀπεβίωσε.

Συνέγραψεν ὁ Ἑρμόδωρος, κατὰ Κράτσον, καὶ ποιήματα ἐν ἀμοτέραις ταῖς γλώσσαις, καὶ κατὰ τινάς, παρατηρήσεις εἰς τὰ τοῦ Δημοσθένους⁽³⁾.

Ὁ Λήσταρχος ἦν εἰς τῶν ἐπιφανῶν λογίων τοῦ 17. αἰῶνος. Παχώμιος ὁ Ῥουσάνος λέγει «Καὶ οὐκ ἔστι χώρα εἰς ἣν τις ἀφικόμενος οὐκ ἀκούει Ἑρμόδωρον ἐπὶ σοφίᾳ τε καὶ ἐπιεικείᾳ θρυλλούμενόν τε καὶ ὑπερβιαζόμενον».

Τῶν παρ' αὐτῷ μαθητευσάντων τέσσαρες μὲν ἠριθμοῦντο ἐν Χίῳ περὶ τῷ 1580· δέκα δὲ ἀλλαχοῦ⁽³⁾· μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ τις Δημήτριος χρηματίσας νοτάριος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαυίας, «συμφοιτήσαντος τῇ Ἑρμόδωρῳ παρὰ Ἰωάννῃ τῷ Λασκάρει».

Πρὸς τοῦτον ἀπευθύνονται διάφοροι ἐπιστολαὶ Ἑλεαθούλκου, Ῥου-

(¹) Ἑλληνομν. φυλ. 4, καὶ 5.

(²) Ἑλληνομ. φυλ. 10.—Π. Χιώτη, Ἱστορ. Ζακύνθου τόμ. Β΄.

(³) Θεοδ. Ζυγομαλάν ἐν Turcogracia.

σάνου, Διονυσίου πατριάρχου, Ματθαίου Δεβάρη, Γεωργίου Κοζινθίου Λασκάρεως κλπ.

Ὁ Λήσταρχος διεσύρθη πικρῶς, δι' ἄγνωστον ἡμῖν αἴτιον, παρὰ Θωμᾶ Ἐλεαβούλκου.

Ἐλεαβούλκος.

Θωμᾶς Ἐλεαβούλκος, ὁ Νοταράς, ἐγεννήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΓΓ' ἑκατονταετηρίδος ἐν Κορώνῃ τῆς Πελοποννήσου. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Νικόλαος τὸ πρὶν καλούμενος, μετὰ τὴν ἐν 1500 ἄλυσιν τῆς πατρίδος του αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπῆλθον μετ' ἄλλων εἰς Βερροϊαν τῆς Μακεδονίας, καὶ τὸν μοναχικὸν βίον ἀσπασθεὶς μετωνομάσθη Νεῖλος. Ὁ υἱὸς του Θωμᾶς ὁμοίως τὸ μοναχικὸν ὑπενδυθεὶς τριβῶνιον μετεκλήθη Θεοφάνης. Ἐχρημάτισεν ἱεροκλήρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ περίφημος διδάσκαλος. Περὶ αὐτοῦ Δωρόθεος ὁ Μονεμβασίας διεσώσατο ἡμῖν τὰ ἐξῆς. « Τότε (ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Διονυσίου 1543-51) ἦτον καὶ ὁ πολὺς καὶ μέγας ἄνθρωπος ὁ κύρ Θεοφάνης, μέγας ῥήτωρ, καὶ ἐκαθέζετο εἰς τὴν Χρυσοπηγὴν, καὶ ἐδίδασκε καθ' ἑκάστην κυριακὴν τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔβγαλε μαθητὰς πολλοὺς καὶ θαυμαστοὺς, Θεωνὰν τὸν Θεσσαλονίκης, Ἀρσένιον Τορνόβου, Δαμασκηνὸν τὸν Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης, Μεθόδιον τὸν Μελενίκου, Ἱερόθεον τὸν Μονεμβασίας ἦτον καὶ ὁ Σίλβεστρος Ἀλεξανδρείας, καὶ ὁ Κυζίκου Ἰωάσαφ, καὶ Λακεδαιμονίας Δωρόθεος, καὶ ἄλλοι πολλοί⁽¹⁾. Ὁ Θεωνάς, ὁ Ἀρσένιος, ὁ Δαμασκηνός, ὁ Μεθόδιος, ὁ Ἱερόθεος ἦσαν πολλὰ καλοὶ, λόγιοι, καὶ προχομμένοι· οἱ δὲ ἄλλοι, καὶ μάλιστα ὁ Ἀλεξανδρείας, ἐνάρετοι καὶ νηστευταί, καὶ πολλὰ καλογερικοί· τότε γοῦν ἔπεσαν οἱ ἄρχοντες μὲ τὸν κύρ Θεοφάνην καὶ ἔγινε πάλιν Σύνοδος... τότε γοῦν ἡ Σύνοδος τῶν ἀρχιερέων εἶπαν, ὅτι ἄς εἶναι συγχωρημένος ὁ κύρ Διονύσιος διὰ τὸ γράμμα ὅπου ἔκαμε, καὶ τοῦ κύρ Θεοφάνη εἶπαν πλέον νὰ μὴ λαλῇ καὶ ὑπῆγεν εἰς τὸ Ἅγιον ὄρος, εἰς τῶν Ἰσθίων τὴν Μονὴν, ὅτι ἐκεῖ ἦτον κουρεμένος, καὶ ἐκεῖ ἄφηκε καὶ τὰ βιβλία του καὶ μετὰ ταῦτα ὑπῆγεν εἰς τὴν Βερροϊαν, καὶ ἐκεῖ ἐκοιμήθη, καὶ ἔθαψάν τον οἱ Βερροϊῶται ἐντίμως, διότι καὶ ὁ κύρ Θεοφάνης Βερροϊώτης ἦτον ἐκ μητρός⁽²⁾ ».

Ἐγραψεν ὁ Θεοφάνης—Διαίρεσιν μετὰ συλλογισμῶν κατὰ τὴν θεοπαράδο-

(¹) Θεοδόσιος Ζυγομαλάς γράφων πρὸς Κρούσιον λέγει « Εἰσι Θεοφάνους μαθηταὶ ἱερομόναχοι καὶ μοναχοὶ 30 ».

(²) Δωροθέου Χρονογράφος σ.λ. 421—2 (ἐκδ. 1681).

των ἡμῶν θεοσοφίαν τῆς πίστεως, καθὼς περ οἱ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας πνευματοφόροι διδάσκαλοι παρέδωκαν, συντεθέντα παρὰ Θωμᾶ Ἑλεαβούρκου (¹).

Πρὸς δὲ καὶ πέντε ἐπιστολὰς πρὸς Ἑρμόδωρον Λήτταρχον, Ἰγνάτιον, καὶ Μητροφάνην τὸν μητροπολίτην (²).

Ἰωάννης Ταρχανιώτης.

Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος εἰς Γαέταν ἐξ ἐπισήμων γονέων, συγγενευνόντων τοῖς Παλαιολόγοις, καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Βυζαντίου εἰς Νεάπολιν προσφυγόντων. Πενόμενος καὶ δυστυχῶν ὁ Ἰωάννης ἠναγκάσθη ἀπὸ μόνων τῶν πνευματικῶν του κεφαλαίων νὰ προσπορισθῇ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον. Ἐπεχειρίσθη πολλὰς περὶ ἡγήσεις πρὸς ἀπόκτησιν νέων γνώσεων· διέτρεξε τὸ βασιλεῖον τῆς Νεαπόλεως, τὴν Σικελίαν, μέγα μέρος τῆς Ἰταλίας, διατρίψας ἐπὶ τίνα χρόνον ἐν Βενετίᾳ. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου τὸ ὄνομά του δὲν ἦτο ἄγνωστον, κλείσθην ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς του Μαρούλου τοῦ Ταρχανιώτου. Εὐμενῶς δὲ δεξιωθείς ὑπ' ἐνὸς τῶν γραμματέων Κόσμου τοῦ ἐκ Μεδίκων ἡξιώθη μετ' οὐ πολὺ τῆς ἡγεμονικῆς μεγαλοδορίας πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἐρευνῶν του· διότι πρὸ πολλοῦ εἶχε συλλάβει σχέδιον, ὄντως, τολμηρὸν διὰ τὰς ἀτελείας τῆς ἐποχῆς, νὰ συναθροίσῃ δηλονότι καὶ ἐκδώσῃ πάντα τὰ διεσπαρμένα μνημεῖα τῆς ἱστορίας ὅλων τῶν λαῶν. Μεγάλῃ βεβαίως ἦτο ἡ τοιαύτη ἐπιχείρησις, καὶ τῆς ὁποίας τὸ τεράστιον ἡδύνατο νὰ δειλιάσῃ πάντα ἄλλον, ἐκτὸς τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ Ἑλλήνος· κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος αἱ ἱστορικαὶ ἐρευναι ἦσαν τόσον ἀτελεῖς, καὶ τὰ μέγα τόσον ὀλίγα, ὥστε νοῦς ἐκτακτός ἡδύνατο νὰ συλλάβῃ τὴν ἰδέαν συγγραφῆς τῆς Παγκοσμίου ἱστορίας· ὅθεν ἀξιεπαινος ἐθεωρήθη ὁ Ταρχανιώτης διὰ τὴν πρωτοβουλίαν ταύτην, εἰ καὶ τὸ σύγγραμμά του περιέχει ὅλα τὰ κενὰ τῆς πρωτοτυπίας.

Ὁ Ταρχανιώτης ἀπέβίωσεν ἐν Ἀγκῶνι τῷ 1566· ἐθαυμάσθη ὡς καὶ ἐγκωμιάσθη μετὰ θάνατον διὰ τὴν εὐρυστομίαν του.

Συγγράμματα.

—L'Adone. Venezia 1550. (συλλογὴ ποιήσεων).

—Del sito e lodi della città di Napoli, con una breve istoria de' re suoi, e delle cose più degne altrone ne' medesimi tempi avvenute. Napoli 1566.

(¹) Fabricii Bibliotheca Graeca XI, σελ. 719.

(²) Ἑλληνομνήμων, φιλ. 10.

—Dell' Istorie del mondo, le quali con tutte quelle particolarità che bisognano, contengono quanto dal principio del mondo fin à tempi nostri e successo. Venetia 1562. 4 vol. (Ἀνετυπώθη τῷ 1573, 1585, 1592, 1598, 1606.

Μεταφράσεις ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ.

Alcuni opuscoletti delle cose morali di Plutarco. Vinetia 1543, 2 vol. (Πολύκις ἀνετυπώθη).

—A che guisa si possano e conoscere e curare la infermità dell' animo. Vinetia 1549.

—De mezzi che si possono tenere per conservare la sanità. Vinetia 1519. (Ἀμφότερά εἰσι μεταφράσεις ἐκ τῶν τοῦ Γαληνοῦ).

Μετέφρασε καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ Βιόνδου.

—Roma ristaurata, ed Italia illustrata. Venetia 1542.

—Roma trionfante. Ven. 1548 (').

Ἰωάννης Μαυρομαμάτης.

Κερκυραῖος, ἐν Βενετίᾳ καὶ Νεαπόλει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ζήσας. Διετέλεσε βιβλιοθηκᾶριος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Νεαπόλεως, γράψας καὶ κατάλογον τῶν ἐν αὐτῇ ἐντύπων καὶ χειρογράφων. Ἐπὶ κώδικος περιέχοντος διάφορα τοῦ Μαυρομαμάτου ἀνέκδοτα πονημάτια ἀναγινώσκεται· « Τέλος εἴληφε τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς ἐμοῦ Ἰωάννου Μαυρομαμάτου τοῦ ἐκ Κερκύρας, κατὰ μῆνα Δεκέμβριον ἀφ' ἐξέ, ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ». Προλογίζεται δὲ οὕτω. « Ἐδει μὲν, ὦ ἄνδρες φιλομαθεῖς καὶ φιλέλληνες, πρὸ πολλοῦ τὴν τῶν ἐνταῦθα Ἑλληνικῶν βιβλίων τάξιν ὑμᾶς ζητῆσαι, τοῦτο ὁσημέραι δηλαδὴ χρῆζοντάς ἵνα ῥαδίως ὡς ἂν αἰείποτε δεόμενοι τυγχάνοιτε εὐρόντες, πλείστην ὅσῃν ἀρυσάμενοι τὴν ὠφέλειαν, ὡς ἂν ἀπὸ αἰθιαλλοῦς λειμῶνος τὰ κάλλιστα τῶν ἀνθέων δρεψάμενοι ἀπέλθοιτε. Ἀλλ' ἐπεὶ οὐδεὶς τῶν πάλοι οὐδέπω καὶ νῦν τῆς οὕτως ἄγαν κοινῆς ὠφελείας τοῖς σπουδαίοις ἐφρόντισε, Παῦλος ὁ τρίτος ἀρχιερεὺς, θεῖος τὴν φύσιν καὶ τῶν φιλόανθρωπος, καὶ πάσης ἀρετῆς πατήρ, διὰ Μιχαὴλ τοῦ Ῥωσαίτου⁽²⁾, Ἕλληνας ἀνδρὸς καὶ αὐτῷ οἰκείου, τὰ συγκεχυμένα ταῦτα

(¹) Tafuri, Scrittori Napoletani, tom. III — Angelis, Biographie Universelle, tom. XLIV.

(²) Τὸν Ῥωσαῖτον τοῦτον « γλυκὺν καὶ σπουδαῖον » κηρύττει Νικόλαος ὁ Σοφιστὴς. Πιθανῶς δ' ἦν Κορωναῖος τὴν πατρίδα, υἱὸς Ἰωάννου Ῥωσαίτου, μετὰ τὴν ἄλυσιν τῆς πατρίδος εἰς Νεάπολιν καταφυγόντος κακεὶ θανόντος· ἐπὶ τοῦ μνημείου αὐτοῦ ἐχαράχθη ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή. « Ἰωάννη Ῥωσαίτῳ εὐπατρίδῃ Κορωναίῳ ἀνδρὶ

καὶ ἅπαντα βιβλία εἰς τάξιν μετένεγκε, δεῖγμα μὲν τῆς ἑαυτοῦ κα-
λοκάγαθίας, τοῖς δ' ἐντευξομένοις τὴν εἰς αἰὶ χρόνον ὠφέλειαν ἑρ-
ῶσθε. » ἀμέσως δ' ἔπεται, « Πίναξ σὺν Θεῷ πάντων τῶν Ἑλληνι-
κῶν βιβλίων τοῦ παλατίου κατὰ Ἀλφάβητον » (1).

Ἰωαννίκιος Καρτάνος.

Κερκυραῖος, ἱερομόναχος καὶ μέγας πρωτοσύγκελος, ὡς αὐτοφη-
μιζέται. Ἐν Βενετίᾳ διατρίβων ἐφυλακίσθη, τῇ ἐνεργείᾳ Ἀρσενίου
Ἀποστόλῃ (2). ἐν δὲ τῇ φυλακῇ, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, « διὰ ν' ἀπερνάγῃ ὁ
λογισμὸς του, εὐγαλεν ἀπὸ τὴν Παλαιὰν διαθήκην τὸ ἀναγκαῖον αὐ-
τῆς » καὶ συνέγραψεν ἐν τῇ καθομιλουμένῃ διαλέκτῳ « Τὸ ἄνθος »
βιβλίον, πλήρες βλασφημιῶν, καὶ ὅπερ, κατὰ Ῥουσάνον « κατεῖχον
πολλοὶ ὡς Εὐαγγέλιον εἰ καὶ τι περισσότερον, οὐ μόνον τοῦ λαοῦ,
ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ δῆπου τοῦ βήματος, καὶ οὐ μόνον τῶν κοσμικῶν,
ἀλλὰ καὶ τῶν μοναχῶν ».

Ὁ Καρτάνος ἀπολυθεὶς τῆς φυλακῆς δὲν νύχαριστήθη νὰ ἡσυχάσῃ,
ἀλλ' ἐλθὼν εἰς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν ἐζήτει ν' ἀνταμειφθῇ διὰ τὸ
πόνημά του, μὲ προβιδασμὸν εἰς ἀρχιερατικὸν θρόνον, ὅμως ἀπεκρούσθη
ἀπὸ τὸν Πατριάρχην, ἑτερόδοξος κριθεὶς καὶ ἀνάξιος τοῦ προΐστασθαι
χριστιανικοῦ ποιμνίου· καὶ ἐντεῦθεν « ἐντραπεῖς πρὸς τοὺς ὁμόφρονας
αὐτοῦ ἔδραμε, καὶ τὴν ἀπεικταίαν οὕτω καὶ οὐλομένην ἐκράτυνε
μῆνιν κατὰ τὸ ἐγγχωροῦν αὐτῷ· καὶ ὅθεν πλείστοι τῶν χριστιανῶν
διεφθάρησαν καὶ ἔτι ἐν διαφθορᾷ τὰ τούτων κεῖται ». Ταῦτα ὁ
Ῥουσάνος, ὅστις καὶ συμβουλεύει τὸν Ναυπάκτου μητροπολίτην Ἀθα-
νάσιον, ἐπειδὴ τότε ὁ Καρτάνος διέτριβεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐκεῖνου,

τὰ μέγιστα περὶ τὴν πατρίδα ἐπιδουδακόντι, οἱ παῖδες αὐτοῦ θαυμυρόμενοι τὸν
τὸν τάφον εὐσεβεῖας ἔνεκεν κατεσκεύασαν. ἄφοδ' ». (Ἑλληνομν. σελ. 187, § 298).

(1) Catalogus MSS. Græc. Biblioth. Burbonianæ.

Πολλοὶ κώδικες ἀντιγραφέντες ὑπὸ Μαυρομμάτου (1542—48) σώζονται ἐν τῇ βι-
βλιοθήκῃ τῆς Ἑσκουριάλης. (Miller Catalogue des MSS. σελ. XX).

(2) Ὁ Κρούσιος λέγει τὰ ἐξῆς μεταφράζων ἐκ προλόγου τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ
« Ἀνθους » Ab hoc Arsenio in Venetorum carcerem conjectum se fuisse, non
propter aliquot peccatum, sed ob studium pietatis et veritatis ». (Turcogræc.
σελ. 199). Ἀλλ' ὁ Ῥουσάνος ἀναιρῶν τὰ ὑπὸ Καρτάνου γραφόμενα τῆς φυλακίσσεως
του τὰ αἵτια λέγει « Καρτάνος δι' ἐμπορίαν εἰς Ἀκυληίαν στελλόμενος, κἀναυθὰ εἰς
αἰσχροπυγίας ἐμπεσὼν ἐνεβλήθη εἰς φυλακὴν, ὅπου συνέταξε βιβλίον τινα κακὴν,
καὶ τὴν φράσιν βάρβαρον, καὶ τὰ πολλὰ ψαφῆ, εἰ καὶ αὐτὸς διὰ σαφήνειαν φρ-άτ-
τεται ὅτις ἐπετήδυνε ».

να δηλώσῃ καὶ διαμαρτυρηθῇ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς καὶ « τὴρῇ καλῶς ὅπως μή τις ἀλώσιμος τοῖς τούτου παγίσι γένοιτο ».

Αἱ αἵρέσεις τοῦ Καρτάνου καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ὀνομασθέντων ὁπλῶδων, καταριθμοῦνται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ 'Ρουσάνου ὡς ἐξῆς :

« Καρτανῖται, οἱ καὶ 'Ιωαννικιστοὶ οὗτοι, τῷ ὀρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως δοκοῦσιν ὑποκεῖσθαι, δέχονται δὲ οἱ μὲν λαοχαίως, οἱ δὲ καὶ φανερώς τὰ τοῦ 'Ιωαννικίου τοῦ Καρτάνου συγγράμματα, ἐξ οὗ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἔσχον· ὃς ἐκ Κερκύρας μὲν ὤρμητο, ἐδογματίσας δὲ πλεῖστα τῶν τε προδιεσθαρμένων αἱρέσεων καὶ τῶν μηδέπω ἐξευρημένων. Καὶ γὰρ τὸν Θεὸν χάριν ὀνομάζει· φησὶ δὲ τὸν Θεὸν καταργᾶς πεποιηκέναι ὕλην τινὰ παχεῖαν μὲν, ἀτύπωτον δὲ καὶ ἄστατον, ἐξ ἧς ἄνθρωπον καὶ τὰ λοιπὰ ἐδημιούργησεν ἐν τύπῳ τοῖς τέσσαρσι στοιχείοις κρατούμενα, κατὰ δὲ τὴν πλείω ἐπικράτειαν ἐκάστου στοιχείου, τὸ μὲν τῶν ζώων εἶναι μέλαν, τὸ δὲ λευκὸν, καὶ τὸ μὲν μείζον, τὸ δὲ ἑλαττον, καὶ τὸ μὲν θυμῶδες, τὸ δὲ πρᾶον. Πανταχρῶς δὲ ἀντὶ δημιουργίας τὴν προσηγορίαν γεννήσεως λαμβάνει, κἀντεῦθεν ὅμοια τῷ ποιήσαντι εἶναι τὰ ποιήματα ἀποφαίνεται. Ἀνθρωπὸν τε καὶ ψυχὴν ἐξ οὐθενὸς ἐν ἐτέρῳ κεφαλαίῳ φησὶ τὸν Θεὸν πεποιηκέναι· πῶς δὲ τοῦτο διασαφηνίζων, φησὶν· ὅτι διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ λόγου συνέλαβε τὸν Θεὸν ἡ Παρθένος, καὶ ἐποίησε τοῦτον Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, ἔργου φύσεως ἄνευ, καὶ τοῦτο εἶναι ἐκείνον τὸν αἰώνιον καὶ ἀνάρχον καὶ ἀτελεύτητον ἄνθρωπον. Ἔτι φησὶν, ὅτι διωχθέντες ὑπὸ Θεοῦ οἱ ἁμαρτήσαντες ἄγγελοι, ἤλθον εἰς τὴν ἄβυσσον, ἐρ οἷς καὶ ἔβρεχε διὰ τὴν αὐτῶν ἀυθάδειαν ἡμερόνυχτα ἐννέα', καὶ τοῦτο, φησὶν, ἐστὶν ὃ λέγει ἡ γραφὴ καὶ διεχώρησεν ὁ Θεὸς ἀπὸ μέσσοι τοῦ φωτός καὶ ἀπὸ μέσσοι τοῦ σκότους· ἦτοι τοὺς καλοὺς ἀγγέλους ἀπὸ τῶν κακῶν. Ἔτι φησὶν ὅτι ζῶον ἅπαν συλλογίζεται, καὶ τὸ παράδειγμα ἐκ τοῦ μύρμηκος· πᾶν δὲ πρᾶγμα, ἦτοι δένδρον, πέτραι, λάχανα, ὕδωρ, πῦρ, γῆ, μιμούμενα καὶ μεταφυτευόμενα αὖξει, ἐπεὶ καὶ ἔμψυχα. Ἔτι φησὶ κατὰ τινας ἐν τῷ οὐρανῷ πλασθῆναι τὸν Ἀδὰμ, καθ' ἑτέρους δὲ φησὶν, εἰς τὰ μέρη τῆς Αἰγύπτου, ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Δαμασκοῦ, κακείθεν μετατεθεῖναι εἰς τὴν Ἰνδίαν, ὅπου καὶ ὁ παράδεισος. Ἔτι φησὶν, ὅτι ὁ διάβολος γέγονεν ὅφρις ἔχων ἀνθρώπου πρόσωπον, καὶ οὕτως ἠπάτησε τοὺς προπάτορας· καὶ ὅτι, ὥσπερ ὁ διάβολος γέγονεν ἄνθρωπος καὶ ἠπάτησε τὴν Εὐάν, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς γέγονεν ἄνθρωπος ἐκ γυναικείας μήτρας

καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς ἅπαντας· ἔτι φησὶν ὅτι μετὰ τὴν ἐκ τοῦ παραδεί-
σου ἐξορίαν, βουληθέντες οἱ πρωτόπλαστοι ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀμαρτίας
νηστεύσαι, ἐπειράθησαν ὑπὸ τοῦ διαβόλου· ἐρωτηθεὶς δὲ ὁ διάβολος
ὑπὸ τοῦ Ἀδὰμ τίνας χάριν πειράζει αὐτοὺς, ἀπελογήσατο, ὅτι σοὺ
πλασθέντος ὑπὸ Θεοῦ, προσετάχθησαν παρ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἄγγελοι
μετὰ τοῦ Μιχαήλ, ἔμπροσθέν σου στήναι εἰς προσευχὴν καὶ προσκυ-
νῆταί σε ὡς εἰκόνα αὐτοῦ, ὃ καὶ ἐποίησαν. Προσταχθέντος δὲ καὶ αὐτοῦ
τοῦτο ποιῆσαι μετὰ τῶν σὺν ἐμοὶ καὶ μὴ ποιήσαντος, ἀλλὰ τούναν-
τίον ζητήσαντος τὴν πρὸς σοὺ προσκύνησιν, ἐπεὶ καὶ πρότερός σου
ἐγεννήθην, καὶ ὅμοιος γενέσθαι Θεῷ καυχησάμενος, ἐδιώχθη παρὰ
Θεοῦ διὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ ἐκ προσώπου τῆς γῆς εἰς τὸν ἄδην.
Ἔτι φησὶν ὅτι ἀποσταλεὶς ὁ Μιχαήλ μετὰ ἄρματος ἐξ ἀνέμου, οὗ οἱ
τροχοὶ πύρινοι, ἔλαβε τὸν Ἀδὰμ ἐπ' αὐτοῦ εἰς τὸν παράδεισον ἐνώ-
πιον τοῦ Θεοῦ, οὗ τὸ πρόσωπον λίαν ἀνῆπτετο. Ἔτι φησὶν ὅτι τῷ
Χριστῷ γεννηθέντι κατήλθεν οὐρανὸθεν ἱμάτιον, καὶ τοῦτο, φησὶν ἐστὶν
ὃ λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς *χιτῶνα ἄρραφον*, ἐφ' οὗ καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ δύ-
ναμις ἔπεσεν· ἔτι φησὶν ὅτι ἔσω τοῦ φαινομένου οὐρανοῦ εἰσὶν αἱ ду-
νάμεις τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων· εἰς τὸν ἀρανὴ δὲ μό-
νον εἰσελθεῖν τὸν Χριστόν. Ἔτι φησὶν ὅτι ἐκ τινων βιβλίων τῶν ἐν
τῷ δεσποτάτῳ τῆς Ῥωμανίας παρὰ τινων πεφυλαγμένων, ἐχόντων
τῆς γενεαλογίας ἀπάντων, ἔλαβον οἱ εὐαγγελισταὶ τὴν γενεαλογίαν
τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· ἔτι φησὶν ὅτι ὁ ἄγγελος εἶπε πρὸς τὴν Παρθένον,
γίνωσκε ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἔνε μετὰ σοῦ, καὶ αὐτὸ σαρκωθήσεται
ἐν σοὶ, καὶ γεννησεται ἄνθρωπος, καὶ καλέσεις αὐτὸν Ἑμμανουήλ,
καὶ σώσει τὸ γένος τῶν χριστιανῶν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ διαβόλου·
καὶ ὅτι ὅλη ἡ ἀγία Τριάς ἐσαρκώθη διὰ τὸ ὅμοιον τῶν τριῶν καὶ ἀ-
χώριστον. Ἔτι φησὶν ὅτι οἱ ἐξ Ἀνατολῆς ἐλθόντες μάγοι εἰς προσκύ-
νησιν τοῦ Χριστοῦ, ὁ μὲν ἐθεάσατο αὐτὸν ὡς νήπιον ἐνιαυτοῦ, ὃ δὲ
ὡς ἄνδρα· τριακονταετῆ, ὃ δὲ ὡς γέροντα πεπαλαιωμένον· καὶ ὅτι,
ἔτι παιδίον ὢν ὁ Κύριος, σημεῖα ἐποίησε, νεκρὸν γὰρ ἀνέστησε, καὶ
ἐπάνω τῶν ἀκτίνων ἐπωχεῖτο τοῦ ἡλίου, καὶ ἐπὶ τοῦ ἱματίου ὕδωρ
προσέφερε τῇ μητρὶ, καὶ ξύλον τανύσας, μεῖζον ἐποίησε, χρειὰς οὔσης,
καὶ στρουθία ἐμφυχα ἐκ πηλοῦ κατεσκεύασεν. Ἀλλὰ τίς ἂν ἕκαστα
τὰ τοῦ Καρτάνου καταλέγοι βλάσφημα; σχεδὸν γὰρ οὐδὲν ὀρθὸν ἐν
τῇ λαοπλανεῖ αὐτοῦ βίβλῳ φέρεται.

Ἐξεδύθη κατὰ πρῶτον τὸ ὑπὸ Καρτάνου συναψθῆναι Ἀγίους καὶ ἀντὶ

καίον τῆς παλαιᾶς τε καὶ νέας διαθήκης Ἐνετίῃσι 1536 παρὰ Ζανέτιω μετατυπωθὲν αὐτόθι ἐπιδιωρωμένον τῷ 1567.

Ἐκτὸς τούτου ἔγραψεν ὁ Καρτάνος—Λόγους συνεκδοθέντας τῷ Ἀνθελ καὶ μετατυπωθέντας μετὰ τοῦ Θησαυροῦ Δαμασκηνοῦ (Ἐνετίῃσι 1628).

—Ἐκθεσιν τοῦ θείου καθήκοντος.

—Ἱατροσόφιον συνταχθὲν καὶ ἐκλεχθὲν ἀπὸ τῶν τριῶν ἱατρῶν Ἱπποκράτους, Γαληνοῦ, καὶ Μελετίου (').

Παχώμιος Ῥουσάνος.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ (*), καὶ ἐκουρεύθη μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Κρημνῶν. Ἐξελθὼν τῆς πατρίδος του, περιηγήθη πολλὰς τῆς Ἑλλάδος χώρας, μετέβη εἰς τὸν Ἀθῶνα, καὶ ἐπρόσ- κύνησε τοὺς Ἁγίους τόπους. Εἵτα δ' ἐπεσκέφθη τὴν Βενετίαν καὶ συνεσχετίσθη μετὰ πολλῶν ὀρθοδόξων ἀρχιερέων, ιερέων, μοναχῶν, καὶ προϋχόντων.

Λιτῶς ἀποζῶν ὁ Παχώμιος, ὁ καὶ *ῥακενδύτης* ἐπονομαζόμενος ἐγένετο οὐ μόνον ἐνθερμος τῶν πατρῶων δογμάτων ζηλωτὴς, ἀλλὰ καὶ γόνιμος καὶ φιλόπονος συγγραφεὺς, θεράπων ὅχι εὐκαταφρόνητος τῆς ἰδίας γλώσσης, ἐπαγγελλόμενος γραμματικὴν καὶ τὸ διδασκαλικὸν ἔργον μετερχόμενος· καὶ δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὡς λέγει ὁ Φιλιππότης, ὅτι κατὰ σύγκρισιν ἔχει τὸν πρῶτον τόπον μετὰ τῶν λογίων Ἑλλήνων, ὅσοι κατὰ τὸ πρῶτον ἤμισυ τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος ἐπαιδεύθησαν ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔζων ἐντὸς αὐτῆς.

Ἰδίᾳ ὁ Ῥουσάνος ἠγέρθη δριμύς ἐπιτιμητὴς τοῦ Καρτάνου, πολλὰ γράψας καὶ ἐνεργήσας πρὸς καταστροφὴν τῶν ὑπὸ τοῦ ἀθλίου ἐκείνου αἰρεσιάρχου ἐνσπειρομένων ζιζανίων.

Πρὸς τούτοις δὲ εἰς τὸν Ῥουσάνον ἀνήκει ἡ πρωτοβουλία τῆς συγκριτικῆς διερευνήσεως τῶν κατὰ τόπους ιδιωμάτων τῆς καθομιλουμένης γλώσσης, ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἐπ' ἐσχάτων διὰ μακρῶν ἀναπτυχθείσης.

Ὁ Παχώμιος ἀπεβίωσεν, ἀγνοουμένου τοῦ ἔτους, ἐν Ζακύνθῳ ἐν τῇ μονῇ τῶν Κρημνῶν, ἐνθα κατετέθησαν καὶ τὰ πολυάριθμα αὐτοῦ συγγράμματα, ὕστερον μεταχθέντα εἰς Βενετίαν.

(') Φιλητᾶ, Παρέργων φυλ. Α'.—Ἑλληνομν, σελ. 442, καὶ 449.

(*) Ἡ οἰκογένεια τοῦ Ῥουσάνου περιωθεῖσα μέχρι τοῦ 1688 παντελῶς ἐξέλιπε κατὰ τὸν ἐν Ζακύνθῳ ἐνακήψαντα τρομερὸν λοιμὸν τῆς 24 Νοεμβρίου, ὡς λέγει ὁ Μάτσης ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του: «Ἡγροικήθηκε ἡ πανοῦκλα στὴ Ζάκυνθο, καὶ ἐξέ- κλήρισε ὁ Ῥουσάνος καὶ ὁ Κουρουμάλης», Βλ. Κ, 240α Ἑλληνικὰ Ἀνέκδοτα, τόμ. Δ. σελ. 217.

Συγγράμματα.

- Πρὸς τοὺς ἀγροίκους τὴν θείαν γραφὴν διασύροντας.
- Πρὸς τοὺς ἑλληνίζοντας καὶ τοὺς τὰ θεία μυστήρια βεβηλοῦντας, καὶ ὅτι οὐδεὶς προσέχειν τοῖς πολλοῖς ἀσεβέσιν, ἀλλὰ τοῖς εὐσεβέσι καὶ ὀλίγοι ὧσι.
- Περὶ τῆς ἐκ τῶν γραφῶν ὠφελείας, καὶ ὅτι οὐκ αἵτιοι οἱ ταύτας συγγραψάμενοι τῆς ἀσφαλείας, ἀλλ' ἡ ἡμετέρα ἀμάθεια καὶ ἀμέλεια, καὶ περὶ διδασκάλων.

Λόγοι δογματικοί.

- Ὅτι ἐστὶ Θεός.
- Περὶ τῆς θείας δημιουργίας.
- Περὶ τῶν μετὰ τὴν παράδοξιν.
- Περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου ἐνσάρχου οἰκονομίας.
- Ἐπεὶ περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐνσάρχου οἰκονομίας.
- Παραλειπόμενον τῷ αὐτῷ λόγῳ.
- Πρὸς Διονύσιον ἱερομόναχον τὸν ἀναχωρητὴν.
- Περὶ τῆς τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῶν Σαβρακηνῶν πίστεως πρὸς τὸν Λέσθιον.
- Κατὰ μονοφυσιτῶν.
- Περὶ Καρτανιτῶν αἰρετικῶν.
- Περὶ τῆς τῶν Καρτανιτῶν αἵρέσεως.
- Πρὸς Λατίνους, ἀρμόσει δ' ἂν καὶ κατὰ Ἀριανῶν καὶ Σαβρακηνῶν βλασφημούντων περὶ τὴν υἰότητα.
- Ἀπολογία διαλεκτικὴ πρὸς τοὺς Λατίνους.
- Κατὰ ἀγιοκατηγόρων ἥτοι τῶν κωλυόντων τοὺς ἀπερχομένους εἰς προσκύνησιν τῶν σεβασμίων καὶ ἱερῶν τόπων, καὶ κατὰ τοῦ Φρά Μαρτί Λούτερη.
- Περὶ εἰκόνων καὶ τοῦ κατ' εἰκόνα ἔτι κατὰ Ἀριανῶν καὶ Νεστοριανῶν.
- Λόγος υπεραπολογητικὸς τε καὶ ἠθικὸς πρὸς τοὺς δυσανασχετοῦντας πρὸς τὰς ἐκ τῶν ἐθνῶν ἐπαγομένας ἡμῖν θλίψεις, καὶ τὴν θείαν πρόνοιαν λοιδοροῦντας.
- Ἐπιστολὴ πρὸς Διονύσιον ἱερομόναχον τὸν ἀναχωρητὴν.
- Ὀμιλία λεχθεῖσα εἰς τινος τῶν ἀδελφῶν κηδείαν, προτροπὴ τοῦ ἀββῆ.
- Ὑπόμνημα εἰς τὸ γενόμενον θαῦμα παρὰ τῆς σεβασμίας καὶ προσκυνητῆς εἰκόνης τῆς υπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Κασσιοπαίας.
- Ὀμιλία εἰς τινὰ τῶν ῥητῶν τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου.
- Περὶ τῶν ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι τιθεμένων ὀνομάτων, καὶ τῶν μὴ τοιούτων.
- Λύσεις.
- Κεφάλαιά τινα περὶ ἱεροσύνης.
- Ἐρωτήματα μερικὰ μετὰ τινων σχολίων.
- Κανόνες κατ' ἥχον.
- Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἐν ἁγίοις Βησσαρίωνα Λαρίσσης.
- Ἐρμηνεία σύντομος εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς μουσικὴν.
- Ἐπιστολαὶ πρὸς Ἀθανάσιον Ναυπάκτου, Παΐσιον Δράμας, τοὺς ἐν ἑνὶ

τίς χαλκογραφίς, Μακάριον τὸν πότε Θεσσαλονίκης, Ἰγνατίον Ἀντίσσης, Μιχαὴλ τὸν καὶ Ἑρμόδωρον τὸν φιλόσοφον, Μανουὴλ ἄρχοντα, Δοσίθεον Ξανθίας καὶ Περιθεωρίου, Κυριακὸν πρεσβύτερον, Φίλιππον καλλιγράφον, Δαυρέντιον Ἀθηνῶν, Κἄλλιστον νεωστὶ χειροτονηθέντα Ἀθηνῶν, τοὺς ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Μελετίου, τοὺς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σταυρονικήτα.

— Ἀκολουθία εἰς Βησσαρίωνα Λαρίσης.

— Κανὼν εἰς τοὺς ἁγίους Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον Ἀλεξανδρείας.

— Κανὼν εἰς τὸν ἅγιον Παχώμιον, καὶ ἕτεροι πέντε εἰς ἑτέρους ἁγίους.

— Ἐκ τῶν Πτολεμαϊκῶν Ἀρχαῖς θέσις.

— Εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ θάνατος, καὶ πῶς εἰσῆλθε.

— Συναγωγὴ διαφορῶν κεφαλῶν, ὅτι δεῖ τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ μοναχοὺς βιοῦν κατὰ πάντα καὶ ἀρκεῖσθαι τοῖς ἀναγκαίοις.

— Προθεωρία εἰς τὴν Γραμματικὴν.

— Σχόλια Γραμματικῆς.

— Γραμματικὰ ἑρμηνεία.

— Μαρτύριον καὶ ἀκολουθία τῶν ἐν Στροφάσιν ὑπὸ τῶν Τούρκων φονευθέντων μοναχῶν.

— Σχόλια εἰς Ὅμηρον, Πίνδαρον κλπ. (1).

Δαμασκηνὸς Στουδίτης.

Θεσσαλονικεὺς τὴν πατρίδα καταλέγεται ὑπὸ Δωροθέου μετὰ τῶν θαυμαστῶν μαθητῶν τοῦ Ἐλεαβοῦλκου χειροτονηθεὶς ὑποδιάκονος (2), προχειρίσθη εἰτα ἐπίσκοπος Λιτῆς καὶ Ῥενδίνης (3), καὶ βρυχδύτερόν μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀργεῖς. Ἐνταῦθα δ' ἐτελεύτησε ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ἐξῆς ἐπιγράμματος Συμεῶν τοῦ Καδάσιλα.

Τὸν πάρος εἴκελον Ἀθηνάτοισι γράψαντα τάδ' ἄνδρα,
Φεῦ κόνις Αἰτωλῶν κρύψεν ἄδελον ἄλις.

(1) Ἑλλημνήμων, φυλ. 10—11.—Φιλητῆ, Φιλολ. Πάρεργα Α'.—Π. Χιώτοφ Ιστορία Ζακύνθου, Β'.—Κ. Οἰκονόμου, περὶ τῶν Ὁ' Ἑρμηνευτῶν, Δ' σελ. 797.

Τῶν ἀπαριθμηθέντων τοῦ Ῥουσάνου συγγραμμάτων, ἐδημοσιεύθησαν: τὸ ὑπόμνημα εἰς τὸ θαῦμα τῆς Θεοτόκου Κασσιοπαίας, ἐν Βενετίᾳ 1679 μετ' ἄλλων ἀκολουθιῶν τῶν πολυούχων τῆς Κερκύρας ἁγίων, καὶ ἐν 1717 μετὰ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος· τὰ δὲ—Περὶ τῆς ἐκ τῶν γραφῶν ὠφελείας—Περὶ Καρτανιτῶν αἰρετικῶν καὶ περὶ τῆς τῶν Καρτανιτῶν αἵρέσεων, καὶ προθεωρία εἰς τὴν γραμματικὴν· ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Μιγαρέλη (Codices Naniani), ἀνατυπωθέντα ὑπὸ Μουστοξύδου, δημοσιεύσαντος καὶ πάσης τᾶς ἐπιστολᾶς τοῦ Ῥουσάνου. (Ἑλληνομν. σελ. 631—712).

Εἰς τὸν Παχώμιον ἀποδίδεται ἡ παράφρασις ριχρὰ τῶν χρησμῶν Λέοντος τοῦ Σοφοῦ.

(2) Ὑποδιάκονος ὁ Δαμασκηνὸς συνέγραψε τὸν Θησαυρὸν, ἐκδοθέντα τῷ 1527.

(3) Ὡς Λιτῆς καὶ Ῥενδίνης ἐπίσκοπος γράφει ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καταχωρηθεῖσαν ἐν Τουρκογραφικῇ, ὑπογραφόμενος ὡς τοιοῦτος καὶ ἐν τῇ ἐν 1564 καθαιρέσει τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ· πρὸς δ' εἰς τὸ ἐν 1567 σιγγίλιον περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν Συμκοπεριτῶν, καὶ ἐν ἔτει 1575, εἰς τὸ σημειωτάριον Σατ· φάνου Γαλαχίου. (Turcoergaz. σελ. 174).

Ἑλλήνων μὲν τὴν σοφίαν βαρὺς ὤλεσεν αἰὼν.

Ὁ δὲ φιλέλληνας πάντα ἀπωρράνισεν.

Ὁ Στουδίτης ἐγένετο εἰς τῶν λογιωτέρων καὶ ἐνκρητωτέρων κληρικῶν τοῦ καιροῦ του, πολὺ ὠρελήσας τὴν πατρίδα διὰ τῶν συγγραμμάτων του, καὶ τὰς καταχρήσεις τοῦ κλήρου ἐξελέγξας.

Ὁ Lequien (Oriens Christianus II, σελ 97—98) διχοτέμνει τὸν Στουδίτην τοῦτο δὲ ποιεῖ καὶ Φαβρίκιος· καὶ ἐκ τούτων παραλαβὼν ὁ Μισαήλ Ἀποστολίδης (Εὐαγγελ. Κήρυξ).

Συγγράμματα.

—Βιβλίον ἐνομαζόμενον Θησαυρὸς, ὅπερ συνεγράψατο ὁ ἐν Μοναχοῖς Δαμασκηνὸς ὁ ὑποδιάκονος καὶ Στουδίτης ὁ Θεσσαλονικεὺς. (ἐτυπώθη ἐν Βενετίᾳ 1528, 1603, 1648, 1628, καὶ πολλάκις μέχρι τοῦ 1844).

—Ἐξηγήσεις τοῦ Πάτερ ἡμῶν. (συνεξεδόθη τῷ Θησαυρῷ).

—Παραίνεις πρὸς τοὺς θέλοντας σωθῆναι μοναχοὺς ὡς ἐν συνόπτῳ τοῦ ἐπισκόπου λογιωτάτου κυρίου Δαμασκηνοῦ Λιτῆς καὶ Ῥενδίνης καὶ προέδρου Πολυαῆς.

—Δαμασκηνοῦ Ἀρχιερέως Στουδίτου συνάθροισις ἀπὸ τῶν βιβλίων τῶν παλαιῶν φιλοσόφων, ὅσα εἶπον περὶ τῶν πετεινῶν, ὀρνέων καὶ τῶν χερσαίων ζώων, καὶ περὶ τῶν θαλασσίων, καὶ μετάφρασις ἐπὶ τὸ κοινώτερον. (Κατ' Ἀλλάγιον τὴν συλλογὴν ταύτην ἐπεμψεν ὁ Δαμασκηνὸς δῶρον πρὸς Μιχαὴλ Καντακουζηνὸν μέγαν δομέστικον, ἀπαγχονισθέντα τῷ 1574 διὰ προσταγῆς Σουλτάνου Ἀμουράτου. (συνεξεδόθη τῷ Εἰρηολογίῳ).

—Λόγος περὶ τῇ φράσει εἰς τὸν δεκάλογον τοῦ Μωϋσέως. (συνεξεδόθη τοῖς Μαργαρίταις ἐν Βενετίᾳ 1630).

—Προγνωστὶκά σημεῖα περὶ βροχῆς, ἀνέμου, ἐκ τῶν ἀστέρων, καὶ ἐκ τῆς σελήνης ἐκ διαφόρων ποιητῶν καὶ διδασκάλων, ποίημα κυροῦ Δαμασκηνοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, περιέχον καὶ ἄλλα τινά.

—Στίχοι Ἑρωελεγεῖοι εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς ὑπερευλογημένης Θεοτόκου Μαρίας ἐν εἶδει διηγήσεως. (συνεξεδόθησαν τῷ Θησαυρῷ).

—Κωμωδοδιάλογος Δαμασκηνοῦ Ῥενδίνης κατὰ Ἀρχιερέων. (ἔχει πρόσωπα δύο Δαμασκηνὸν καὶ Γαβριὴλ τὸν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἰχθυόμενον· προλογίζει δὲ ὁ Γαβριήλ).

—Κατάλογος χρονολογικὸς τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως μέχρις Ἱερεμίου. (1573).

Ἄγγελος Βεργίκιος (').

Κρής· ἐπὶ τῆς βασιλείας Φραγκίσκου Α' ἐλλήνων ἀποκατέστη εἰς Γαλλίαν, καὶ ἐπορίζετο τὰ πρὸς ζωάρκειαν ἀντιγράφων κώδικας· ἦν

(') Τὸ ὄνομα τοῦ Βεργίκιου διαφοροτρόπως παραλλήλῃν φέρεται. Ὁ ὀλλανδὸς Ῥουτιγέσιος, Βεργέριον, ὁ Βαύλος Βεργέσιον, ἡ Γραβικὴ Ἀποθήκη καὶ ὁ Νούκιος Βεργίνιον, καὶ ἄλλοι Βεργίκιον ὀνομάζουσι τὸν Βεργίκιον.

δὲ θαυμασίως καλλιγράφως, καὶ ἡ γραφή αὐτοῦ ἐθαυμάσθη ὑφ' ὅλων τῶν τότε λογίων· ἡ φήμη του κατέστη Εὐρωπαϊκὴ, καὶ ἐθεωρεῖτο εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ὁ ἄριστος μεταξὺ τῶν συγχρόνων του· ὁ περίφημος Ἄγγλος καλλιγράφος Ἑρρίκος Στέφενς συγκατηριθμεῖτο μεταξύ τῶν μαθητῶν τοῦ Βεργικίου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα κατήντησε μετ' οὐ πολὺ νὰ ἐκφράζῃ τὴν ἰδέαν τῆς καλλιγραφικῆς τελειότητος, ἐντεῦθεν προκυψάσης τῆς παρὰ Γάλλοις συνήθους φράσεως « *Ecire comme un Ange* » (1). Ὁ βασιλεὺς Φραγκίσκος διώρισε αὐτὸν ἐπιθεωρητὴν τῶν ἀποτεθισαυρισμένων Ἑλληνικῶν βιβλίων ἐπὶ ἀδρῶ μισθῷ. Ὁ Βεργίκιος ἦτο οὐ μόνον καλλιγράφος ἄριστος, ἀλλὰ καὶ φιλόλογος δόκιμος. Ἀντέγραψέ τινα τῶν ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἢ τῆς κακῆς χρήσεως βλαβέντων χειρογράφων, προσαπέκτεσε νέα, καὶ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Φραγκίσκον τὸν εὐγενῆ ζῆλον τῆς διὰ τύπου ἐκδόσεως πολλῶν ἐξ αὐτῶν. Εἰς τὸν Ἀγγελον ὀφείλεται ἡ πρώτη διὰ τοῦ τύπου διάδοσις τῶν Ἑλληνικῶν, Λατινικῶν, καὶ αὐτῶν τῶν Ἑβραϊκῶν βιβλίων ἐν Γαλλίᾳ, αὐτοῦ ἐπιτυχέστατα χαράξαντος τὰ πρῶτα τυπογραφικὰ στοιχεῖα.

Ἀξιόλογα τοῦ Βεργικίου καλλιγραφήματα γραφέντα ἀπὸ τοῦ 1535—1566 κοσμοῦσι τὰς βιβλιοθήκας τῆς Γαλλίας, Ἰταλίας, καὶ ἄλλων μερῶν.

Μετέφρασεν ὁ Ἀγγελος Λατινιστὴ τὸ « *Περὶ ποταμῶν καὶ ὀρῶν ἐπωνυμίας* » τοῦ Πλουτάρχου (2).

Νίκανδρος ὁ Νούκιος γνωρίσας αὐτοπροσώπως τὸν Βεργίκιον λέγει περὶ αὐτοῦ ταῦτα « Ἀλλὰ δὴ καὶ Ἀγγελον ἐκείνον τὸν Βεργίνιον (sic) καλούμενον, Κρήτηθεν ἀφικόμενον, ἐπιμελητὴν τῶν Ἑλληνικῶν βιβλίων ἐφίστηκε, σιτηρέσιόν τε δοὺς αὐτῷ ἐνιαύσιον, ἐπάξιον τῆς αὐτοῦ ἐπιμελείας καὶ ἐπιστήμης· καὶ γὰρ οὐ μόνον τὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ ἀμελείας τῶν πρώην κατεχόντων διεφθαρῶτα τῶν βιβλίων ἀνακτάται καὶ ἀντιγράφει, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸν βασιλέα πρὸς ζῆλον οὐ τὸν τυχόντα ἠρέθισεν, ὥς καὶ πάμπολλα ἐκ τούτων ἐκτυπῶσαι καὶ χαλκογραφεῖν κατασκευάσαι. Καὶ τὰ δυσπάριστα καὶ σπάνια τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν, ἀλλὰ καὶ Ἑβραϊκῶν, εὐπρόριστα καὶ εὖωνα τοῖς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην καταστήσαι· ἔνθεν τοι καὶ χαρακτῆρα γραμμάτων Ἑλληνικῶν αὐτὸς συνεγράψατο, ἄριστα συνδεδεμένον καὶ κάλλιστα

(1) *Magasin Pittoresque*, 1840, σελ. 104.

(2) Σ. Οἰκονόμου, Πανόραμα, φyll. 398.

συνηρμοσμένον, ὡς ὁρᾶν ἔξεστιν, εἰς κάλλος δὲ γράφειν μελετήσας, ἄριστος τῶν καθ' ἡμᾶς, ὡς ἡμεῖς ἴσμεν, ἐν Λευτεκίᾳ (sic) τῶν Παρισίων ἄριστος ἐντάττεται. »

Καὶ ὁ υἱὸς δὲ τοῦ Ἀγγέλου Νικόλαος, τῷ 1540 ἐκ Κρήτης εἰς Γαλλίαν ἀποδημήσας, ἦν τῶν γραμμάτων θεράπων, γράψας στίχους εἰς Ἀνδριανὸν τὸν Τούρνεβον.

Συγγενὴς δὲ αὐτοῦ φαίνεται ὢν καὶ Ἰωάννης Βεργίκιος ὁ Κρῆς, γράψας Ἱταλιστὶ ἱστορίαν τῆς νήσου ἐν βιβλίοις δέκα ἐπτὰ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1597⁽¹⁾.

Ἀλλὰ καὶ Γεώργιος Βεργίκιος συγγενὴς πιθανῶς ἦν τῶν ἀνω τοῦτου δ' εὔρηται τὸ ἐξῆς χειρόγραφον ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Δουβλίνου· « Μιχαὴλ τοῦ Αυγίζου ἐξήγησις κατὰ πλάτος εἰς τὸν Θουκυδίδην κατὰ λέξιν καὶ κατὰ νοῦν, παρὰ τοῦ ἐντίμου Γεωργίου τοῦ Βερκικίου (sic) ⁽²⁾ ».

Νίκανδρος Νούκιος⁽³⁾.

Κερκυραῖος. Καταλιπὼν τὴν πατρίδα ἕνεκα πλείστων δυστυχημάτων, διέτριβεν ἐν Βενετίᾳ, ἔνθα ἐξέδωκε τῷ 1545 τὸ Τυπικὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας, δι' ἐξόδων Δαμιανοῦ φιλοχρίστου τινος ἀνδρός. Ἐν τοῖς προλεγομένοις τῆς ἐκδόσεως ταύτης, πρώτης θεωρουμένης, ὁ Νούκιος ὑπογράφεται μὲ τὸ πρωτόθετον ὄνομά του Ἀνδρόνικος, ὅπερ μετ' οὐ πολὺ κατ' ἀναγκραμμκτισμὸν εἰς Νίκανδρος ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν τῶν λογίων, μετέτρεψε.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀφίχθη ἐν Βενετίᾳ ὁ Γεράρδος Βελτουρύκος, ἀνὴρ εἰδήμων τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν, πεμπόμενος ὑπὸ Περόνотου τοῦ ἐκ Γραμβίλλης, πρωθυπουργοῦ Καρόλου Ε' ὡς πρέσβης εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα συνομολογήσῃ ἀνταρξαγὴν μετὰ τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάνου.

Γνωστὸς γενόμενος ὁ Νούκιος εἰς τὸν Γεράρδον ἐξανάγησεν αὐτὸν

⁽¹⁾ Δυτόθι.

⁽²⁾ Fabricii Bibliotheca Graeca.

⁽³⁾ Τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ ὄνομα ἦν Νούντζιος, ὅπερ ἐν ἔτει 1542 ἐξελλήνισεν εἰς Νούκιος. Τῷ 1541—43 διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἀντίγραφε, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Μενδόζα διαφόρους κώδικας χειρογράφων σωζομένων ἐν Ἑσκουριάῃ. Ἐφ' ἐνὸς τούτων ἀναγινώσκεται « Ἀνδρόνικος Νούντζιος Κερκυραῖος μετὰ τὴν πωρόλησιν καὶ λαφυραγωγίαν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος ὑπὸ τῶν δασιῶν Ἐνετίῃσι διατρίβων καὶ πενία συζῶν μισθῶ καὶ ταύτην τὴν βίβλον ἐξέγραψε ». Miller, Catalogue des Manuscrits de l'Escurial, σελ. 110, 111, 116, 150.

ένόσω διέμεινεν ἐν Βενετία, καὶ ἐπρότεινε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Δεχθέντος τοῦ πρέσβους τὴν πρότασιν, ἐπορεύθη ὁ Ἑλλήν ἐν τῇ συνοδίᾳ αὐτοῦ διὰ τῆς Ἰλλυρίας καὶ τῆς Θράκης.

Ὁ Νίκανδρος ὠφελούμενος τῆς εὐκαιρίας ἀνέλαβε τὸ ἀξιόπαινον σχέδιον τῆς συγγραφῆς τοῦ Ὀδοιπορικοῦ του, ὅπερ Ἀποδημίας ἐπιγράφει. Προτιθέμενος νὰ γράψῃ διὰ μόνους τοὺς ἰδίους ὁμογενεῖς, ἀρκούντως γινώσκοντας τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τοὺς Τούρκους, ἐπιτροχάδην περιγράφει τὴν πρὸς τὸν Βόσπορον ὁδοιπορίαν του καὶ τὴν εἰς Βενετίαν ἐπάνοδον. Διὰ τούτους ὅμως τοὺς ὁμογενεῖς αὐτοῦ, ἀγνοοῦντας τὴν κατάστασιν τῶν χωρῶν τῆς Δύσεως, ἄρχεται ἀπὸ Ἑνετίας τὸ περιγραφικὸν μέρος τῆς περιηγήσεως αὐτοῦ, καὶ διερχόμενος διὰ Παταβίου, Φερράρας, Μαντούης, καὶ Βερόνας, καὶ σημειώσας ὀλίγα τινα περὶ τῶν πόλεων τούτων, περὶ τοῦ Πάδου, καὶ τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, παραγίνεται ἐν Τριδέντῳ, ἔνθα εὗρίσκει συγκεκριτημένην τὴν περιήρημον συνοδον. Διαβὰς δ' ἔπειτα τὰς Ἀλπεῖς διὰ τῆς Βρεννερίου διόδου κατέρχεται εἰς τὴν Γερμανίαν· ἀφίχθέντος δὲ αὐτοῦ εἰς Αὐγούσταν ἐφέλκεται τὴν προσοχὴν του ἡ νέα θρησκεία, ἡ διαδιδομένη ὑπὸ Μαρτίνου τοῦ Λουθήρου καὶ Φιλίππου τοῦ Μελάγχθωνος. Ἐκθέτει μετὰ ταῦτα συντόμως, τὴν λατρείαν, τὰ ἔθιμα τῶν Εὐαγγελικῶν, προχωρῶν δὲ διὰ τῆς Οὐλμης λαμβάνει ἀφορμὴν ὅπως περιγράψῃ τὸν ῥόλιν τοῦ Λουθάρεως. Ἐκεῖθεν περάσας τὰς πεδιάδας τῆς Σονήβιας, διέρχεται ἀλληλοδιαδόχως τὰς πόλεις Σπίρας, Βορμκτίας, Μαγουντίας, Κοβλεντίας καὶ Κολωνίας, ὧν ἐκάστην ἰδίως περιγράφει, μάλιστα δὲ τὴν τελευταίαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πολυάριθμα λείψανα. Εἷς τινα τῶν παρὰ τὰς πόλιν αὐτοῦ ὁμιλεῖ περὶ τῶν Ἀναβαπτιστῶν, καὶ περὶ Ἰωάννου τοῦ ἐκ Μύνστερ, ἀρχηγοῦ αὐτῶν, περὶ τῶν δοξασιῶν καὶ τῶν νόμων αὐτοῦ, περὶ τοῦ θαυμασμοῦ ὃν διήγειρε καὶ τοῦ θανάτου ὃν ὑπέστη. Ἐκ Κολωνίας μεταβαίνει ὁ Νίκανδρος εἰς Ἀκουίττανον, καὶ τοῦτο καὶ τὴν ἐν αὐτῷ γενομένην στέψιν τῶν Αὐτοκρατόρων περιγράφει κατ' ἐκτασιν· ἐντεῦθεν δὲ ἀπελθὼν εἰς Λουζίνιον, περὶ τοῦ ἐν αὐτῇ περιήρημου καὶ ἀκμάζοντος Πανεπιστημίου ἀναφέρει, περαιουῖται δὲ τέλος εἰς Βρυξέλλας, ἔνθα Κάρολος ὁ Ε' διέτριβε μετὰ τῆς ἰδίας Αὐλῆς. Ἐνταῦθα ὁ Γεράρδος τὴν ἐκβασιν τῆς ἰδίας ἀποστολῆς ἐκτίθησι τῷ αὐτοκράτορι, καὶ ὁ Νίκανδρος συνοδεύει αὐτὸν εἰς τὰς πρὸς ὕψην λῆς περιωπῆς ἄτομα ἐπισκέψεις, εἰσιρέτως δὲ πρὸς Μαρὶν ἀδελφὸν Καρόλου τοῦ Ε', καὶ χρεώουσιν ἀνασταν τῆς Οὐγγρίας. Ὁ Αὐτοκρά-

τωρ ἀπέρχεται· καὶ περιοδεύει τὴν Βραβαντίαν καὶ τὴν Φλάνδραν, καὶ ἐξαικολουθεῖ τὴν πορείαν αὐτοῦ διὰ Μεκλίνου καὶ Ἀνθερπίας. Καὶ ὁ Γεράρδος συνοδεύει τὸν αὐτοκράτορα, ὁ δὲ Νούκιος τὸν Γεράρδον. Εἶνε δὲ σπουδαία ἡ ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου περιηγητοῦ γινομένη περιγραφή τῆς Ἀνθερπίας, τὴν ἐμπορίαν τῆς ὁποίας δὲν διστάζει νὰ ἐκτιμήτῃ ὡς ἀνωτέραν τῆς ἐμπορίας πάσης ἄλλης πόλεως. Ἐκεῖθεν μεταβαίνει μετὰ τῆς αὐλῆς εἰς Γάνδανον, ἐπαναστάν ἤδη κατὰ Κρόλου, δαμασθὲν δὲ ὑπὸ τούτου, ἐναλλάξ τὴν αὐστηρότητα καὶ τὴν ἡπιότητα μεταχειρισθέντος. Ἀπολείπων δὲ τὴν Φλάνδραν καὶ τὴν Βραβαντίαν, εἰσέρχεται εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, καὶ ἐπισκεπτόμενος τὸ Ρότερδάμον δὲν παραλείπει νὰ ἀναμνήτῃ, ὅτι ἡ πόλις ἐκεῖνη ἔγινε περιφανὴς ὡς πατρὶς τοῦ Ἑράσμου, καὶ τούτου ὑπερψοῖ τὴν σοφίαν, καὶ δίδει βιογραφικὰς τινὰς εἰδήσεις. Διατρέξας τὴν Ὁλλανδίαν ἐπιστρέφει εἰς Βρυξέλλας, πεμνηθέντος δ' ἐντεῦθεν τοῦ Γεράρδου εἰς Λεοδίον, ἔνεκα ὑποθέσεων τοῦ κράτους, ὁ συνοδοιπόρος αὐτοῦ ἐκπεπληγμένος ἐκ τῆς θέας τῶν γαιανθραύκωρυχείων, περιγράφει ἡμῖν αὐτὰ περιέργως. Ἐντεῦθεν βλέπει αὖθις τὴν Ἀμβέρghν διαταγέντος δὲ τοῦ προστάτου αὐτοῦ ν' ἀπέλθῃ πρεσβευτὴς ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Νούκιος διὰ Βρουγῶν, Δουγκέρκης καὶ Καλαὶ ἔπεται αὐτῷ.

Καὶ ἐνταῦθα λήγει τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Ἀποδημιῶν.

Τὸ δεῦτερον βιβλίον περιέχει τὰ ἐξῆς κεφάλαια—Ἔσα οἱ μοναχοὶ δι' ἰδίαν αἰσχροκέρδειαν εἰργάζοντο—Περὶ τῆς οὐαματοποιουῦ γραφῆς—Δημηγορία Ἐνρίκου βασιλέως κατὰ τῶν μοναχῶν—Περὶ τῆς τῶν Ἀγγλων ἀποστασίας ἐκ τοῦ τῆς Ῥώμης ἀρχιερέως—Περὶ τῆς Ἐνρίκου, πρὸς τὸν βασιλεῖα Γαλλίας Φραγκίσκου μάχης—Περὶ τῆς ἐν Πικαρδία πόλεως Βολωνίας—Περὶ τοῦ πρεσβευτοῦ Γεράρδου—Περὶ τῆς μεγίστης νηὸς—Περὶ τοῦ στρατηγοῦ Θωμᾶ.—Δημηγορία Θωμᾶ πρὸς τοὺς στρατιώτας—Καμέρακον πόλις ἐπίσημος.

Καὶ τὸ τρίτον βιβλίον τῶν Ἀποδημιῶν τοῦ Νουκίου περιέχον τὴν ἐν Γαλιᾷ καὶ Ἰταλίᾳ περιήγησίν του, καὶ τινὰ ἱστορικὰ ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ συμβεβηκότα περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς κεφάλαια—Περὶ τῆς βασιλίδος Πανονίας Μαρίας—Περὶ Λευκείας τῶν Παρισίων—Περὶ τῆς Γαλλίας κατὰ μέρος—Περὶ τῶν ποταμῶν Γαλλίας—Περὶ τῶν καλουμένων βαρόνων—Περὶ τοῦ βασιλέως τῶν Γάλλων Φραγκίσκου—Φραγκίσκου πρὸς Μεδιολάνων ἐκστρατεία—Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως Φραγκίσκου ἀλώσεως—Περὶ τῆς ἐπανάδου Φραγκίσκου καὶ τοῦ γάμου—Περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Ῥωμαίας πόλεως ὑπὸ Βορβῶνου—Ἔσα οἱ στρατιῶται τοῖς Ῥωμαίοις κακὰ ἐνεδείξαντο—Πολιορκία Νεαπόλεως—Περὶ Χαϊρατίνου τοῦ καὶ Βαρβαρώσσα—Περὶ Τύννητος πόλεως ἐν Λιβύῃ—Περὶ τοῦ Ἀνδρέου δ' Ἀπούρια—Περὶ τῆς λυτρώσεως τῶν αἰχμαλώτων εἰς Τύνητα—Περὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ πόλεως Κορώνης—Περὶ τῆς Πάτρας πόλεως

ληλασίας—Περὶ τῆς Φραγκίσκου καὶ Σουλεϊμάνεω φιλίας—Περὶ τῆς ἀλώσεως Ἰανούζης ἐκ τῶν Χυμάρης—Περὶ τῆς μάχης Σουλεϊμάνεω κατὰ τῶν Οὐνετετῶν—Περὶ τῆς ἐν Κερκύρᾳ πολιορκίας Τούρκων—Ὅσα ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει μισθοφόρων ἐπράχθη κακὰ—Ληλασία τῆς Κερκυραίων νήσου—Περὶ τοῦ ὀφθέντος ἐν Κερκύρᾳ τέρατος—Περὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Ναυπλίας πολιορκίας—Περὶ τῆς Οὐνετετῶν καὶ Σουλεϊμάνεω συμβάσεως—Περὶ τῆς πρὸς Ἀργίρην αὐτοκρατοροῦ ἀφίξεως—Περὶ τοῦ συμβάντος ναυαγίου ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ στόλῳ—Περὶ τῶν καλουμένων Γουέλφων καὶ Γιβελλίνων—Περὶ τῆς Διπαρέων νήσου ληλασίας—Ἐκφρασις τῆς ἐν Γαλλίᾳ καλιβρόου περὶ τῆς—Περὶ Ἀγγέλου Βερρηνίου ἐκ Κρήτης—Περὶ τοῦ εἵδους ἡλικίας Φραγκίσκου βασιλέως—Λούγδινον πόλις ἐν Γαλλίᾳ ἐπίσημος—Περὶ τῆς Ταυρίνης πόλεως διασώμου—Περὶ τῆς μεγίστης πόλεως Μεδιολάνων—Περὶ Βονωνίας πόλεως ἐπιστήμου—Περὶ τῆς Φλωρεντίας πόλεως περιφανοῦς—Περὶ Σιένης πόλεως ἐπιστήμου—Περὶ Οὐντέρβου πόλεως.

Περὶ τῆς συγγραφῆς ταύτης τοῦ Νουκίου, ὁ κ. Μουστοξύδης: ἐξ οὗ μεταγράφομεν τὰ περὶ τοῦ συμπολίτου του λεχθέντα, λέγει οὕτω· « Ἦν καὶ σαφὲς κρίνει δικαίως ὁ Κράμερ τὸ ὕφος τοῦ Νικάνδρου. Καὶ τῷ ὄντι ἡ ἀνέγνωσις τῶν Ἀποδημιῶν αὐτοῦ ἀποδεικνύει, ὅτι τὴν ἐν τῇ Ἑλληνίδι φωνῇ πείραν ἀπέκτετε κυρίως οὐχὶ ὡς συνίθιζον οἱ πλεῖστοι ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης, ἀλλὰ ποτισθεὶς τοὺς κομποτέρους τρόπους τῶν δοκίμων τῆς Ἑλλάδος συγγραφέων » (1).

Τὸ Α' καὶ Β' βιβλίον τῶν Ἀποδημιῶν τοῦ Νουκίου ἀποτελεσάμενται ἐν τῇ Βοδλεϊνῇ Βιβλιοθήκῃ, τὸ δὲ τρίτον μετὰ μέρος τοῦ Β' ἐν τῇ Ἀμβροσιανῇ. Τούτων τὸ μὲν Β' ἐδημοσιεύθη μετ' Ἀγγλικῆς μεταφράσεως καὶ ἱστορικῶν σημειώσεων ὑπὸ I. Κράμερ (The second Book of the travels of Nicander Nucius of Corcyra, London 1841)· παραλειφθέντων τῶν τριῶν τελευταίων κεφαλαίων, ἐν οἷς λόγος γίεται περὶ τοῦ ἐκ Πελοποννήσου στρατηγοῦ Θωμᾶ μετὰ τάγματος ἀνδρείων Ἑλλήνων μισθοφοροῦντος τότε τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀγγλων, καὶ περὶ Καμεράκου, ἄτινα ὁ Μουστοξύδης συμπλήρωτικῶς ἐδημοσίευσεν (2).

Ἐκ δὲ τοῦ Γ' βιβλίου ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Μουστοξύδου τὸ πρῶτον καὶ τριακοστὸν τρίτον κεφάλαιον (3)· ἐπ' ἐσχάτων δ' ἐξ ἀντιγράφου τοῦ πατρὸς τοῦ Μιχαήλ Α. Μουστοξύδης ἐξέδωκε τὰ κεφάλαια ΟΗ'—ΠΓ' τοῦ Γ' λόγου, ἐν Κερκύρᾳ 1865.

Ματθαῖος Δεβάρης.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ, καὶ ὀκταέτης κατετάχθη ὑπότροπος τοῦ ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ Λέοντος Γ' ἰδρυθέντος Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου. Ἐκεῖ δ' ἐδι-

(1) Πανδώρα, τόμ. Ζ', φυλ. 184.

(2) Δύοθε, σελ. 221—24.

(3) Δύο, σελ. 221.

δάχθη ὑπὸ Ἰάνου Λασκάρεως (1), καὶ ἀνεδείχθη εἰς τῶν ἐπιμελεστέων τροφίμων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ διδασκτηρίου. Μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ Γυμνασίου προσελήφθη μετ' ἄλλων Ἑλληνοπαίδων ὑπὸ τοῦ φιλέλληνος καρδινάλιου Νικολάου Ῥουδολφίου, ὁ οἶκος τοῦ ὁποίου ἦτο γενικὸν ἐντευκτήριον τῶν τότε λογίων. Ὁ πάπας Παῦλος Γ' διώρισε τὸν Δεσφάρην διορθωτὴν τῶν κωθίκων τῆς Βυτικανῆς χορηγίας καὶ ἱσθίον σύνταξιν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προστάτου τοῦ Ῥουδολφίου, ὁ Κάμιλλος Κολούμπας παρέδωκε τῷ Ματθαίῳ τὸν υἱόν του Ἀντωνίον, ὕστερον καρδινάλιον, πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν, οὗτος δὲ συνώδευσε αὐτὸν εἰς τὰ ἐν Πίζῃ καὶ Παταβίῳ πανεπιστήμια. Ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην ἐδεξιώθη ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ φιλομούσου καρδινάλιου Ἀλεξάνδρου Φαρνεζίου.

Ἀπέθανεν ὁ Δεσφάρης ἐν Ῥώμῃ ἐξδομηκονταέτης ὀλίγον πρὸ τοῦ 1588. Μαθητεύων ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Γυμνασίῳ ὁ Ματθαῖος ἐπιμελήθη μετὰ τῶν ἄλλων συμφοριτητῶν του τὰ ὑπὸ τοῦ Γυμνασίου ἐκδοθέντα σχόλια τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Σοφοκλέους (1547—8).

Συνέγραψε διεξοδικὸν καὶ πολυμαθὲς πῖνακα τῶν εἰς Ὅμηρον παρεκβολῶν τοῦ Εὐσταθίου τυπωθέντα ἐν Ῥώμῃ τῷ 1550 σὺν τῇ ὑπὸ τοῦ Μαγιοράνου ἐκδόσει τοῦ σοφοῦ σχολιαστοῦ, καὶ ἀνατυπωθέντα ἐν Βερολίνῳ τῷ 1765, καὶ μετὰ τῆς ὑπὸ Σταλδούμ ἐκδόσεως τοῦ Εὐσταθίου ἐν Λειψίᾳ 1830. Τὸν πῖνακα τοῦτον τοῦ Δεσφάρη λέγει πληρέστατον ὁ Φαβρίκιος (« Index completissimus » Biblioth. Gr. VI, σελ. 673).

Ἐποίησε πολλὰ κομψὰ ἐπιγράμματα (epigrammata Græca quam multa, quam eleganter ornateque conscripsit) ».

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως τῶν ἔργων τοῦ λογίου Κερκυραίου εἶνε τὸ περὶ μορίων τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης (Liber de Græcæ linguæ particulis), ὅπερ μετὰ θάνατον τοῦ συγγραφέως ἐξέδωκεν ὁ ἀνεψιὸς του Πέτρος Δεσφάρης ἐν Ῥώμῃ 1588 προτάξας λατινιστὶ προσφωνηματικὴν εἰς τὸν καρδινάλιον Φαρνέσιον, ἐν ᾗ διέσωσεν ἡμῖν τὰς ἀνω βιογραφικὰς περὶ τοῦ θεοῦ του εἰδήσεις. Ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκδοσις ἀνετυπώθη ἐν Νυρεμβέργῳ, Ἀμστελδοδᾶμῳ, Λονδίνῳ 1657, καὶ τελευταῖον ἐν Λειψίᾳ τῷ 1773 μετὰ σημειώσεων ὑπὸ Ῥεουσμάννυ.

Κατὰ τὸν ἀνεψιὸν του συνέγραψεν ὁ Ματθαῖος καὶ πολλὰ ἕτερα (multos quidem libros reliquit, octo ac viginti annis a se conscriptos).

(1) « Ibi igitur Devarius a tanto Doctore, summa docentis atque discantis cura litteris Græcis eruditus, obscura quæque ac recondita ejus linguæ mysteria ita celeriter arripuit, ut ipso deinde per se ex veteribus Græcis oratoribus, historicis, poetis, philosophis, tanquam ex fontibus, omnem hauserit non modo linguæ cognitionem atque verborum, verum etiam rerum scientiam pulcherrimarum », Præfatio in tractatum de particulis.

Ἐπιταγὴ Πίου Ε' καὶ τοῦ διαδεξαμένου Γρηγορίου ΙΓ' ὁ Δεσφάρης μεταφράσεν ἀπὸ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τοὺς Κανόνας τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου, καὶ ἐτύπωσε τὴν μετάφρασιν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ σκοπῇ προσηλυτισμοῦ, ὡς λέγει ἐν προλόγῳ καὶ ἐπιλόγῳ ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς συμπατριῶτας του « Ἐκεῖνο τοίνυν ἐνθυμηθέντες, ὡς ἀπ' οὗ τῆς Ῥωμικῆς ἐκκλησίας ἀποσχίσθητε, παντοίοις κακοῖς, ὡς μήποτ' ὤφελε, περιεπέσσετε· οἷς καὶ νῦν ἐστὶν τὸ κλείστον τοῦ γένους ἡμῶν ἐλεεινῶς συνέχεται. Σύνετε δὲ, ὦ ἄνδρες, καὶ φρονήσατε ποτὲ, καὶ τὴν σκληροκαρδίαν ἀποδόμενοι ἐπάντι ἐσθὲν ἀποκτείνω· ρήκατε, καὶ μὴ περαιτέρω τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ τοῦ τὴν ὑμετέραν ἐπιστροφὴν μακροθυμῶς περιμένοντος παραπικραίνετε ».

—Κανόνες καὶ δόγματα τῆς ἱερᾶς καὶ ἁγίας οἰκουμενικῆς ἐν Τριδέντῳ γενομένης συνόδου ἐπὶ Παύλου τρίτου, Ἰουλίου τρίτου, καὶ Πέτρου τετάρτου, ἀκρων ἀρχιερέων, ἐκ τῆς Λατίνων φωνῆς εἰς τὴν τῶν Γραικῶν μετάφρασιν ἀποδιδόντα τε, προστάξαντος τοῦ σφοδρώτατος κυρίου ἡμῶν Γρηγορίου ΙΓ' ἀκρων ἀρχιερέως. Ἐν Ῥώμῃ διὰ Φραγκίσκου τοῦ Ζανέτου σφηγ' (εἰς 4 σελ. 143, μετὰ προλεγομένων, ἐκ σελίδων 4, ἀνευ ἀριθμώσεως (').

Κατὰ τὸν ἀνεψιὸν του, ὁ Ματθαῖος ἐπιταγὴ τοῦ αὐτοῦ πάπα Πίου Ε' μεταφράσεν ὁμοίως εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τὴν Κατήχησιν (Catechismum), μὴ ἐκδοθεῖσαν, καὶ ἐπεμελήθη τὴν ἐν Ῥώμῃ πρώτην ἐκδοσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου τῶν Πρακτικῶν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου.

Ὁ Δεσφάρης διετήρει ἀλληλογραφίαν μετὰ πολλῶν σοφῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, καὶ διάφοροι ἐπιστολαὶ του εὑρηνταὶ ἐκδεδομέναι ἤ μὴ.

Ἀντώνιος Ἐπαρχος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1491 ἐν Κερκύρᾳ ἐκ Γεωργίου Ἐπαρχου, ἀνδρὸς ἑλλογίμου καὶ ἐπισήμου, καὶ τῆς θυγατρὸς Ἰωάννου Μόσχου τοῦ Λάκωνος.

Ἐν ἔτι 1536 ὁ Ἀντώνιος ἐπέμφθη μετὰ Ἰωάννου Καρτάνου παρὰ τῶν Κερκυραίων πρεσβευτῆς εἰς Ἑνετίαν, ἐνθα ἔτυχε πλείστων ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ συμπολιτῶν προνομίων. Ἐπανακάμψας δ' ἠναγκάσθη, ἕνεκα τῆς κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐκστρατείας τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάνου, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς Δημοκρατίας, ὡς φηγὰς καὶ πλάνος. Ἐκεῖ συνέστησε διδαστήριον ἑλληνικῶν γραμμάτων ἵνα πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Τὸ Συμβούλιον τῶν δέκα ἐκτιμῶν τὰς γνώσεις καὶ τὰ δεινοπαθήματα τοῦ διακεκριμένου Κερκυραίου ἐξέδοτο ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ ἐξῆς ψήφισμα. « Ἐνεκα τῆς πίστεως, τῆς ἐξαιρέτου παιδείας, καὶ τῶν πρὸς τὸ ἡμέτερον κράτος εὐργετημάτων τοῦ ἐξόχου

(') Κατὰ λάθος ὁ Βρετὸς (Κατάλογος Νεοελλ. Φιλολ. Α', ἀριθ. 19) λέγει μετὰ φραστῆν τῶν κανόνων τούτων τὸν κατὰ τὸν ἐπόμενον αἰῶνα ἀκμάσαντα Ματθαῖον Κερκυρῶνα, φθοῦ καὶ ἐν προλεγόμενοις προτάσσεται τὸ ὄνομα τοῦ Δεσφάρη.

Ἐκ τῶν Ἀντωνίου Ἐπαρχοῦ πιστοῦ πολίτου τῆς ἡμετέρας πόλεως Κερκὺ-
 ρας, τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Συμβουλίου τούτου χορηγοῦνται ἐκ τοῦ ἰδιαι-
 τέρου τοῦ Συμβουλίου ταμείου δουκάτα ὀκτὼ κατὰ μῆνα, μέχρι
 οὗ λαβῶν ἀνακούφισιν τινα ἐκ τῆς ζημίας καὶ βλάβης, ἣν ὑπέ-
 στησαν τὰ ἑαυτοῦ κτήματα, φθαρέντα παντάπασι καὶ ἀφανισθέντα
 κατὰ τὴν οἰκτρὰν λεηλασίαν τῆς νήσου, ἐπανακάμψῃ εἰς τὴν πατρίδα,
 ἐφ' ὧν ὅμως νὰ διδάσκῃ ἐν τοσοῦτῳ κατὰ τὴν ἐνταῦθα αὐτοῦ δια-
 τριβὴν δημοσίᾳ καθ' ἑκάστην τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ἐν τόπῳ ὑπὸ
 τοῦ Συμβουλίου ὀρισθησομένῳ ».

Κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1537 ἐν Βενετίᾳ διαμένων ὁ Ἐπαρχος
 ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν διάσημον καρδινάλιον Βέμβιον ἐν ᾧ λίαν
 ζωηρῶς περιγράφων τὴν πενίαν αὐτοῦ καὶ λέγων ὅτι « οὐκ ἔχει ὀπό-
 θεν διατρέψαι τὰ παιδιάρια » καταφεύγει εἰς τὴν ἐλευθερίότητα τοῦ
 λογίου καὶ ἐλεήμονος καρδινάλιου, ὅστις θαυμαστής ὢν καὶ φίλος τοῦ
 Ἐπαρχοῦ ἔγραψεν ἐκ Ῥώμης ὑπὲρ αὐτοῦ Ἱταλιστὶ πρὸς τὸν καρδινά-
 λιον Φαρνέσιον τῇ 7 Ὀκτωβρίου τοῦ 1540 συνιστῶν αὐτὸν θερμώτατα.

Ἐνετίθην ἔγραψε, πιθανῶς κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος (1538), καὶ
 ἄλλην ἐπιστολὴν πρὸς Ἀρσένιον τὸν ψευδο-Μονεμβασίας.

Ταλαιπωρηθεὶς ὑπὸ τῆς τύχης ὁ Ἐπαρχος ἐβιάσθη νὰ πωλήσῃ
 ἑκατὸν κώδικας χειρογράφων, οὓς εἶχε, καὶ ὧν τὸν κατάλογον μετέ-
 δωκαν ἡμῖν οἱ Λεμοῖνας, Βανδούρης, καὶ Φαβρίκιος. Πιθανῶς δ' ἔνεκα
 πενίας ἀντέγραψε καὶ διάφορα πονήματα, διότι συγκαταριθμεῖται
 ὑπὸ Μονφωκὸν μετὰ τῶν ταχυγράφων. Τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἐπαρχοῦ
 πωλουμένους κώδικας ἐπεθύμησε ν' ἀγοράσῃ Κάρολος ὁ Β', ἵνα δι'
 αὐτῶν πλουτήσῃ τὴν Καισαρικὴν βιβλιοθήκην, ἀλλ' ὕστερον, εἴτε
 διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ ταμείου, εἴτε δι' ἄλλους λόγους μετέβαλε γνώ-
 μην, καὶ ἀγοράσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ Φραγκίσκου τοῦ Α'.
 Ἀντίγραφά τινα ἠγόρασε παρὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς
 Λυγούστης ἀντὶ ὀκτακοσίων δουκάτων, καὶ Μάρκελος ὁ Β' καὶ Πίος
 ὁ Δ' οἱ ποντίφηκες, ἐπεφόρτισαν αὐτὸν ἵνα συλλέξῃ ἐν Ἑλλάδι καὶ
 Ἀνατολῇ Ἑλληνικὰ ἀντίγραφα, κοσμήσαντα οὐχὶ τὴν Βατικανὴν βι-
 βλιοθήκην, ἀλλὰ τὴν τῆς Φλωρεντίας, ἔνεκα τῶν πρὸς τοῦτο γενομέ-
 νων παρὰ τοῦ μεγάλου Δουκὸς Κόσμου παρακλήσεων πρὸς τὸν καρ-
 δινάλιον Σιρλέτον.

Ἡ χρηματικὴ βοήθεια ἐχορηγεῖτο τῷ Ἐπαρχῷ μέχρι τοῦ 1541,
 ὅτε παρὰ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας ἔλαβε καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν.

(ΝΕΟΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓ.)

τιμῆς καὶ μεγαλοδωρίας. Μεταξὺ τῶν τιμαρίων, εἰς ἃ οἱ δορυκτῆτορες Ἀνδρηγαυοὶ διήρκεσαν τὴν νῆσον Κέρκυραν, ὑπῆρχε καὶ τὸ λεγόμενον τῶν Ἀθιγγάνων, διότι πάντες οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν φυλὴν ἐκείνην καὶ ἐν Κερκύρᾳ, Πάργῃ, Βαστίᾳ, Βουθρωτῷ, Συδότοις, καὶ Χιμάρᾳ κατοικοῦντες ὑπήγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ βαρόνου τοῦ τιμαρίου ἐκείνου. Τελευτήσαντος τοῦ τελευταίου τιμαριούχου, ὁ Ἐπαρχος ἐζήτησε τὸ τιμᾶριον τοῦτο. Ὁθεν τῇ 15 Ἰανουαρίου 1541 διὰ δόγματος τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα ἐχορηγήθη αὐτὸ εἰς τὸν διάσημον Κερκυραῖον ἔνεκα τῆς ἐξαιρέτου πίστεως, παιδείας, καὶ τῶν ἐνερῶν γειτημάτων αὐτοῦ.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν καρδινάλιον Γάσπαριν Κονταρηνόν, καὶ τῷ 1543 πρὸς Φίλιππον τὸν Μεγάλῳ θωνα. Κατὰ δὲ τὸ ἐπὶ (1544) ἐδημοσίευσεν τὸν θρῆνον εἰς τὴν Ἑλλάδα καταστροφὴν μετὰ τῶν ἄνω δύο ἐπιστολῶν καὶ τρίτης πρὸς Ἀντώνιον τὸν Ἀντίμαχον.

Τὸν Ἐπαρχον διατρίβοντα ἐν Ἑνετίᾳ εἶδεν ἐν ἔτει 1545 ὁ Γεσνέρος, ὅστις συγκατατάσσει τὸν λόγιον ἄνδρα μεταξὺ ἐκείνων, οἵτινες ἐχορήγησαν αὐτῷ εἰδήσεις. Ἀλλὰ καὶ ἐν ἔτει 1548 διέτριβεν εἰσέτι ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Δημοκρατίας, γράψας καὶ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Διονύσιον, ἥτις προετάχθη ὡς πρόλογος τῆς τότε ὑπὸ Σπινέλλου γενομένης ἐκδόσεως τῶν Μηναιῶν.

Τῷ 1550, ἀναγκαζόμενος νὰ ἐκδώσῃ εἰς γάμον θυγάτριον ὥραιον ἀπεράσισε νὰ πωλήσῃ πεντήκοντα ἀρχαιότατα χειρόγραφα, καὶ γράφει ἐπὶ τούτῳ ἐξ Ἑνετίας ἐπιστολὴν πρὸς Ἀντώνιον Πινερότον, σύμβουλον τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐν ᾗ θρηνῶν τὴν δουλείαν τῆς Ἑλλάδος, παρακινεῖ τὸν ἄνδρα ἵνα μεσιτεύσῃ πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς. Μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν, ὡς φαίνεται, ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν πατρίδα του, διότι ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ τοῦ 1551 ἐπέμφθη ἐκ νέου εἰς τὴν πρωτεύουσιν ὡς πρέσβυς τῶν Κερκυραίων ἵνα τύχῃ προνομίων τινῶν. Ἐν ἔτει 1564 ὁ Ἐπαρχος ἦτο ἐν Κερκύρᾳ· ἀλλὰ κηδόμενος τὰ μέγιστα περὶ τῆς ἐντελοῦς ἐκπαιδεύσεως τῶν δύο αὐτοῦ ἀρρένων τέκνων, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀξιέπαινον αὐτοῦ ἐπιθυμίαν, ἀπεφάσισε καὶ πάλιν νὰ μεταναστεύσῃ. Ὁθεν ἐν ἔτει 1565 ἰκέτευσε τὸν πᾶπαν Πίον Δ' ἵνα πρὸς τοῦτο βοηθήσῃ αὐτὸν χρηματικῶς. Οὗτος δὲ οὐ μόνον ἔπεμψεν αὐτῇ ἱκανὰ ἀργύρια, ἀλλὰ καὶ μηνιαίαν σύνταξιν ὥρισεν ἐκ δέκα χρυσίων. Ἐπὶ τούτοις πιποινῶς ὁ Ἐπαρχος ἀνεχώ-

ρῆσεν ἐκ τῆς πατρίδος τῷ 1566, ἀγαγὼν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς δύο υἱοὺς ἵνα παιδευθῶσιν ἐν Παταβίᾳ, καὶ πλείστα κομισάμενος ἑλληνικὰ ἀντίγραφα. Ἐπειδὴ δὲ ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν εὔρε τὸν πάπαν ἀποθανόντα, ἐδήλωσε τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Πίον τὸν Ε'. Οὐδεμίαν ὅμως λαβὼν ἀπάντησιν καὶ καταπονούμενος ὑπὸ τῶν χρεῶν, καὶ τόκων καὶ τῆς δαπάνης, ἠναγκάσθη νὰ καθικετεύσῃ δι' ἐπανειλημμένων ἐπιστολῶν τοὺς καρδινάλιους Φαρνέσιον, Σιρλέτον, καὶ Τράννη, ἵνα μεσιτεύσωσι παρὰ τῷ ποντίφικι, ὅπως τύχῃ τῆς πρώην ὑπὸ Πίου Δ' ὀρισθείσης αὐτῷ τοσοῦτον ἀναγκαίας συντάξεως.

Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Ἐπάρχου, γραφείσης ἐν ἔτει 1568, ἐξάγεται, ὅτι ἤγε τότε τὸ ἐβδομηκοστὸν ἐβδομον ἔτος, πιεζόμενος ὑπὸ ποδάγρας. Ἐπειτα οὐδεμίαν ἔχομεν περὶ αὐτοῦ εἰδήσιν. Κατέλιπε μίαν θυγατέρα καὶ δύο υἱούς, ὧν ὁ πρεσβύτερος ἐκαλεῖτο Νικηφόρος.

Ὁ Ἐπαρχος ἦν ἐκ τῶν διασημοτέρων Ἑλληνιστῶν τοῦ 15Τ' αἰῶνος, γράψας διαφόρους ἐπιστολὰς δημοσιευθείσας ὑπὸ Κρουσίου, Λαμίου, Μαυροφρείδου, Μουστοξύδου.

Ὁ Γυράλδος συναριθμεῖ αὐτὸν μεταξὺ τῶν περιφανῶν ποιητῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Περὶ τούτου δὲ καὶ περὶ τῆς πατρίου αὐτοῦ ἀγάπης τεκμήριον ἔχομεν τὸν θρῆνον εἰς τὴν τῆς Ἑλλάδος καταστροφὴν, ὃν ἀσμένως ἐπισυνάπτομεν (1).

*Θρῆνος εἰς τὴν Ἑλλάδος καταστροφὴν
Ἀντωνίου τοῦ Ἐπάρχου.*

Νῦν ὀλοφυδνῆς, Πιερίδες, νῦν ἄρχετ' ἀοιδῆς,

Δάκρυα νῦν Ἑλικῶν λείβ' ἄμοτον γούων.

Νῦν χάριτες τρισσαὶ Ζηνὸς περικαλλέα τέκνα,

Ἑλλάδος οὐλομένην συντυχίην κλάετε.

Ἄγχει θῆρ ὀλοὸς γναμptoῖς δνύχεσαι κιχῆσαι

Πρόρριζον Δαναῶν ἱμερόεντα δόμον.

Δεινὸν ἐπιδρωμᾶται δ' ἄλλοις αἰὲν ὀρούων,

Οὐδέποτε ἀφρικτὶ δέρκεται ὃν κεν ἴδοι.

Ἄθρει, Ζεῦ, περίσημον, ἄθρει, γένος οἶον ὀλείται.

Μύρεο σὴν, Ἑλλάς, μύρεο θυσμορίην.

Ἀλκεῖδην κιχλήσκω, ποῦ νῦν παῖς ἀγέρωχος

Ἀλκμήνης· ἥ γὰρ τοῦδ' ἀποθεὶν προσιδὼν

(1) Μιχαὴλ Μουστοξύδου, Ἀντώνιος Ἐπαρχος ἐν Πανδώρα φιλ. 407, 409, 410, 411·
Εἰς τὸν Ἐπαρχον ἀποδίδεται λατινικὴ μετάφρασις βιβλίων τινῶν τοῦ Πολυβίου
(Weiss, Biographie Universelle, tom. 63.—Fabricius XI, 566).

Οὐκ ἂν μείνεν, ἐπισκύνιον καὶ χεῖρα βαρεῖαν,
 Θῆρ' οὐτόδ' ὑβρίζων ἔθνος ὑπερφιάλως.
 Ἄλλ' ἀσφοῖσιν φάνηθι ἀνήμερα φῶλ' ἀπελαύνων
 Ἀμφιτρυωνιάδῃ σοῖσιν ἀπ' οὐρανόθεν.
 Καδμητὶς γὰρ Θήβῃ κεδνὴ σείο τιθήνη,
 Ῥίγιον ἔνδον ἔχει γηρυόνοιο κύνα.
 Τίρυνθος περιβώτου δέδμηται μέγα δ' ἄστρῳ,
 Δούλειον τ' ἡμάρ διψιον Ἄργος ἶδεν.
 Οἱ δὲ Μυκήνας καὶ Πέλοπος χθόνα πᾶσαν ἐπείχον,
 Αἶ, αἶ βαρβαρικά νῦν ζυγόδεσμ' ἔλαβον.
 Ἀρχετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν ἄρχετ' αἰοδῆς,
 Δακρυχέων δ' Ἑλικῶν αἰλίνα νῦν στονάχει.
 Ἔγρειο ταρταρίων ποτὲ κευθμώνων ἀπο Θησεῦ,
 Ὅμμασι μυδαλείας Κεκροπίην δ' ἑσίδε
 Μυρίον αὖθις πέμπουσαν κρατερᾶς ὑπ' ἀνάγκης
 Οὐχ ἔνεκ' Ἀνδρόγεω δασμὸν ἀπ' ἡϊθέων.
 Δέρκεο δ' ἐξ Οὐλύμπου σὺν Πολυδευκέϊ Κάστορ
 Ἄλγεα δουλοσύνης, οἷα Λάκωνας ἔλον.
 Ἀλκαθόσιο βίῃ νῦν ἄλλον βάλλε λέοντα,
 Ὅς λόφον ἀστερίου Μεσσαπίοιο ἔχει.
 Οὐ ταύροισιν ἀναιδέα θυμὸν ἰέντα μόνοισιν,
 Ἀλλὰ βροτῶν σαρξὶν φαῦ! ἐπιμαινόμενον.
 Ὅρσε', Ἀχιλλεῦ, δεῦρ' ἐπάμυνον σοῖσι Πελασγοῖς
 Τειρομένοις ὀλοῶν ἔγχει δυσμενέων.
 Λαμβανε δ' ὥμοις τὰ κλυτοτέχνης κυλλοποδίων
 Εἵνεκα Πατρόκλου ἔντεα τεύξασθό σοι.
 Ἦριπε νῦν προθέλυμνον Φθίης, ἦριπεν ἄστρῳ
 Αἶ, αἶ, Θετταλὴ δ' ἄλγεα πολλὰ φέρει.
 Ἀρχετε, Πιερίδες γοερῆς νῦν ἄρχετ' αἰοδῆς,
 Δακρυχέων δ' Ἑλικῶν αἰλίνα νῦν στονάχει.
 Ἦδῃ κλεινὸν ἀπάσας ὑβρίσθ' Ἑλλάδος οὐδας,
 Ἐκποθεν ἄλλ' οὐ τις φαίνεται ἀμυνόμενος.
 Οὔτις ἀπὸ χθονός, οὔτις Ὀλύμπου ἀπ' ἀστερδέντος,
 Δύσμορε νῦν Ἑλλάς, σείο δέδορκε τύχας.
 Φύτλιν εὐόρκων γὰρ θαυρὶς ἐβρόχθισεν Ἄρης,
 Λοιπὰ δὲ μοῦν' ἐν γῇ πῆματα ἐλέγχεά τε.
 Τῶν αἰδώς εἰν ὀφθαλμοῖς, οὗτ' ἄλλο τέθηλε
 Σύμβολον εὐσεβέων, Ζεὺς γὰρ ἀφείλε πρόφρων.
 Οὐ γὰρ τοι Ζητὸς μέλλει ἀέκητι τάδ' εἶναι,
 Φῦλον ὄφρ' ἐσθλῶν μὴ κύρμα γένοιτο κακοῖς.
 Τίς νεμέσητε βροτὸς, τίς τοσσάδ' ἐχώσατο δαίμων,
 Παισὶν δς ἡμιθέων τοῖον ἔοργε κακόν.
 Βάσκανος ἦν δήπου δς τίς ποτ' ἄρ' ἐπλεθ' ὁ βλάπτων

Νόχθ' ὅς ἀμορβαίην Ἀοινήν δ' ἄγαγεν.
 Ἰλαθὶ δῆμοισι, Ζεῦ, Ἰλαθ' ἀποφινύθουσι,
 Πολλὰς ἐπάρκει νῦν ὅσον ὑπέσχεό που.
 Ἀφραδίην ἄπο πέμπε μελάρων, ὧ πολιοῦχε
 Μητέρα δυσπραγίης αἰὲν ἱαπομένην.
 Ἀρχετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν ἄρχετ' αἰοδῆς,
 Δακρυχέων δ' Ἑλικῶν αἶλινα νῦν στονάχει.
 Τίς πρᾶπίδου κακὰς Δαναῶν ἄπο κῆρας ἀλάλων,
 Οἷα Λεωνίδεω δεξιτερὴν ὀπλίσει.
 Μειλίχια φρονέων δέ τις ἀγορμένους ἀγορεύσει,
 Οἷα Θεμιστοκλῆς οὐ κτεάνων ἀλέγων.
 Τίς δ' οἴσει ψῆφον σασσίμβροτον οἷα Περικλῆς
 Ἐξ ἀπόροιο πόρον πλῆθεσιν εὐράμενος.
 Πηγαὶ μὲν παύσαντο φρενῶν, φεῦ! καὶ ραθάμιγες
 Ἑλλάδος ἐν θαπέδῳ δαίμονος ἐξέλιπον.
 Πάντα δ' ἔρημ' ἡύφρονος ἀνδρὸς ἐγερσινόοιο,
 Ἀγλαΐης προτέρης ὥχετο πᾶσα χάρις.
 Δευκαλίων, λάας νῦν ἤδη βάλλεο ἄλλους,
 Ἀθήνῃ γὰρ κωφῇ Ἑλλάδα πᾶσαν ἔχει.
 Ἀρχετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν ἄρχετ' αἰοδῆς,
 Δακρυχέων δ' Ἑλικῶν αἶλινα νῦν στονάχει.
 Θρέπτειται ψυχῶν νοὸς ἡγεμονῆς ἄτρεστοι
 Μοῦσαι Μνημοσύνης ἔκγονα καλλικόμου,
 Εἵπατε λυσσομένῳ μοι ποῦ αὖλ' ἔθεσθε,
 Κασταλῆς γὰρ τοι γινώριμον οὐδ' ὄνομα.
 Μῶν ἔχεθ' Ἑσπερίην; ἥ καὶ κρυμώδεις Ἀλπεῖς
 Πάμπαν ὑπερβάμεναι χαίρετε Λευκετίη;
 Φεῦ! ὡς ἡλλάχθη πάντ', ἥ καὶ Παλλὰς Ἀθήνη
 Κεκροπιδῶν ἄστρῳ προὔλιπ' ἀποιομένη.
 Καὶ μάκαρες τὰ οφῶν αἰκόντες προὔλιπον ἄλλοι,
 Ἀχθος ἀναινόμενοι βαρβαρικῶν βορύδων.
 Μῶνος ἀν' Ἑλλάδα λυσιμέριμος νῦν ὑπόλοιπος,
 Καὶ Μῶμος τρισὶ σὺν ταρταρίαισι Κόραις.
 Ἀρχετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν ἄρχετ' αἰοδῆς,
 Δακρυχέων δ' Ἑλικῶν αἶλινα νῦν στονάχει.
 Δισσὰ φάει κόσμου τρίτατον φῶς ἄλλο βροτοῖσι
 Δεῦτ' ἀποπαυόμενον λοίσθιον εἰσίδετε.
 Αἶγλην δ' ὑμετέρην σκιεροῖς κρύψαντα νέφεσσι
 Πένθιμα δυσμορίην οὐρανόθεν στένετε.
 Εἶπατε δ' Ἡλιάδεσσιν ὀδυρομέναις Φαέθοντα,
 Ἡλέκτροιο πάλιν δάκρυα βαλλέμεναι.
 Ἡ γὰρ ἀπειρέσιον φέγγος ψυχαῖσιν ἰάλλων,
 Ἄλλος νῦν ἀστὴρ ὤλετο παμφανόων.

"Πειραι τόνδ' ὠδύραντο, ξὺν δ' ἅμα τῆσιν,
 Εἰνάλιαι νῆσοι νωλεμέως ἔαχον.
 Τέμπεα δ' ἦσαντ' ἄλγεος, οὐρεά τ' ἠνεμόεντα,
 Καὶ λειμῶνας ὁμοῦ πένθος ἐπεσκέπασε.
 Κρυψίδρομοί τε κρῖναι καὶ ποταμοὶ γόονται·
 "ὦμοι! τοῖον Ζεῦ, κάλλος ἀπολλύμενον!
 "Ἀρχετε, Πιερίδες, γοερῆς ἄρχετ' ἀοιδῆς,
 Δακρυχέων δ' Ἑλικῶν αἶλινα νῦν στονάχει.
 "Ἄστεα πάνθ' ὑπόσα πρὸς ἔω καὶ ὄσ' ἑσπέρων ἀγνόν,
 "Ὅσα τε πρὸς Βορέην καὶ Νότον οἰκί' ἔχει,
 "Τμετέρης μύρεσθε τιθῆνης αἰπὺν ὄλεθρον,
 Κειράμενα πλοκάμους, ὥς ἐπέοικε, κάρης.
 Οἷσθε δὲ στεφάνους στυγῶν, πλεκτοὺς ὑακίνθων
 Οἷσθε μητέρι νῦν δῶρον ὀφειλόμενον.
 Μειλιχίη γὰρ ἀπάντων χεῖλεσι μαζὸν ἐνῆκεν,
 Πῶδ' ὕπνισα ψυχᾷς σπέρματ' ἐρευγόμενον.
 Πρώτῃ δ' ἀμφέκει σοφίης Ζηνὸς παρέδροιο
 "Εγχεῖ, ἀμαθίης αἰσχος ἀπεσκέδασε.
 Διλοῖσι θνητοῖσι δ' ἀλωσμένοις κατὰ βένθος
 Νυκτὸς ἀπειρεσίης λαμπρὸν ἔδειξε φάος.
 "Υψιφύρῃτον ἀταρπὸν δ' ἀθανάτων ἐπέδωκε,
 Στέλλεσθ' ἀστροθέτοις βήμασιν εὐνομήης.
 Φαίλων τ' ἀνδρῶν πρῶτον ἐπαυδάειν μέγα κῆμα
 Κᾶτα δὲ μάρνασθαι μῆσατ' ἐπισταμένους
 Τίς κεν μυθήσαιο εὐφρονέους ὅσα μήτηρ
 Παισὶ φίλοισι διδοῖ εὐμενίη φύσεως;
 "Ἀρχετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν ἄρχετ' ἀοιδῆς,
 Δακρυχέων δ' Ἑλικῶν αἶλινα νῦν στονάχει.
 Κεῖται δὲθ' Ἑλλὰς μὴ θαύμαιν' οἷον ἐτύχθη·
 Πάντα κάτω βάλλει αἶψα διχοστασίη.
 Τὴν δὲ Ζεὺς ἐφίησι μακρὸν τοῖς ἄν κοτέσοιτο,
 Τεύξουσαν θνητοῖς πῆματ' ὀλεθρογόνα.
 "Ἄλλ' ἡπείρων ὦ βασιλῆες ὑπέρτατοι ἄλλων,
 "Πῶη κλύεθ' ἅπερ θυμὸς ἄνωγε λέγειν.
 Μοῦσαι γάρ μ' ἐδίδαξαν ἀληθέα πάντ' ἀγορεύειν
 Αἰγιόχοιο Κόραι Ζηνὸς ἐριθρεμέτα.
 Θῆρ ὀλοφώτος αὖθις ἐπασσύτερον ποσὶν ἔρπων,
 Αἰεὶ τοῦ πρόθεν μείζον' ὄλεθρον ἄγει.
 Φράζεο Ἰταλίη, καὶ Γερμανῶν ἀγέρωχον
 Φῦλον, φράζεό μοι Παννονίων δάπεδον.
 Φραζέσθω Κέλτης μεγαθύμων τ' ἔθνος Ἰεήρων,
 "Ὅτι μεταστρέφεται πάντα διχοστασίη.
 Οὔτε πόλις, ναὶ μὰ Ζῆν', οὔτ' ἔθνος, οὐδὲ μὲν οἶκος,

Ἄρδην ἐκ θεμέθλων ῥριπε τῆςδε δίχα.
 Λίγετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν λήγεται αἰοδῆς.
 Κέκλαυται γὰρ ἄδην πῆματα Κεκροπίης.
 Ὅσα μὲν Αὔσονίων ἀρεϊμανέων ἔθνεα ἀνδρῶν,
 Ὅσα δὲ Γερμανῶν, ὅσα τε Παννονίων,
 Φυλά τε Κελτῶν, ἧρ' ἐπ' Ἰθέρων βόσκει' ἐπ' αἶαν,
 Οἶκον ἓνα φράζει πᾶς θεράπων σοφίης.
 Παῦλον δ' οἴκου τοῦδ' αὔθις πατέρ' εὐμενέοντα,
 Χαῖρε Φράγκισκόν τ', ἧδὲ κάρην Κάρολον.
 Οὐνετῶν βαθυόλβων δῆμον ἐμῶν δ' αὖ ἀνάκτων,
 Πᾶς ἰθὺ φρονέων οἷδ' ἔμεναι ταμίην.
 Ἰλαος αὐγάζου, Ζεῦ, οἶκον τηλεθόοντα,
 Ξύμφωνα δ' ἐναέταις πάντεσι νοῦν παρέχου.
 Παῦε δ' ἐπισταμένως ἀμφοῖν μέγα νείκεος ἀνάκτοιν,
 Ἀχλὺν ἐκὰς θυμοῦ μήνιδος ἐκσκεδάσας.
 Σαῖς δ' ὑποθυμοσύναις δὸς βουλὴν ἧτις ἐρύκοι,
 Ῥιγεθανοῦ Δακτέου ἐξ ὀνύχων μέλαθρον.
 Παννονίην δὲ γὰρ αὔθις ὀρούων θῆρ' ὅδ' ἀπηνήϊ,
 Οἶκῳ παντὶ φέρει κῆρα τανηλεγέα.
 Νῦν θηρὸς, Κάρολ', ἄντα πελώριον ἔγχος ἄειρε,
 Βάλλε δράκοντ' ὅλον πνεύμωνα βάλλε μέσον.
 Μῆδ' ἐντόστιον ἔχθος ἔχων, ὃν ἔεικε σῶζειν,
 Οἶκον ἀπ' ἐκ βάθρων σκάπτεο ληθόμενος.
 Ἀἴξεο καὶ σὺ, Φραγκίσκ', ἀσπίδος ὀμφαλοίσσης
 Ἐδρανα ρυόμενος, θῆρα βάλλ' αἰμοχαρῆ.
 Μὴ παίδων κάτα χειρὶ τινάξεις ὄμβριμον ἔγχος,
 Καίνων οὐκ εἰκὸς ρύεσθαι θανάτου.
 Ἀμφοτέροισι, λέγω, μὴ μέσης ὥππερ ἀήτης,
 Πνεῖτε νέφος κεφαλῇ σπώμενοι ὑμετέρῃ.
 Μὴ Κἀδμοιο ἕκαστος νίκης κάρτ' ἐφείσθω,
 Ἀλλὰ μάλ' ἀμφὶς ὀρῶν, τόξον ἐπαντινέτω.
 Μουσάων ἱεραῖς νῦν εἴκετε ἐννεσίησιν,
 Ὅψιγόνων ἀνδρῶν μῶμον ἀλευόμενοι.
 Ἰστρος ὁδὸν δεικνύει, καὶ πλοῦς πότον ἐφ' Ἑλλήϊ,
 Νίκης αὐτοκράτορ σφῶν μάλ' ἐριπρεπέος.
 Οὗτις μνήσθ' ὕμῳ, οὐδὲ λόγῳ βασιλῆας
 Οὗτ' ἔργοισιν ἔρει, ἄλλον ἰδὼν πόλεμον.
 Οὗτις αἰοδῶν εὐκλείσει γένος, οὔτε τοι ἔργα,
 Φόρμιγγ' ἀμφὶ χέρας μελιχόγηγυν ἔχων.
 Τύμβος δ' ἀράσιμος μερόπεσι μετεσσομένοισι,
 Ζεὺς δ' ἄρ' ἀνάρσιος αὖ κἄν φοιτέμενοις ἔσεται.
 Οὐνεχ' εὖτο ἐφετιμῶν οὐκ' ἀλέγοντες ἔδεσθε
 Ἐγχος ἐπ' ὀλλήλους λυγρὸν ἐνυαλίου.

Ἀμφαδίην τεύχοντες νίκην ἀλλοφύλῃ,
 Αἵμασιν ἱμετέροις, αἰδέομαι δὲ λέγειν.
 Ἄλλ' ἔρῳ μοῦσαισι πιθήσας ἀρτιπείαις,
 Οὐδέτερος νίκην ἱμερόσσαν ἀρεῖ.
 Τρίττατος ἀμφοτέροιιν γὰρ καίπερ ἀγῶνα δ' ἰόντων
 Νίκης λαμπρὰ γέρα ληψόμενος τροχάει.
 Κλυτέμεν, ὦ βασιλῆες· ἐμὸς λόγος ἐν φρεσὶ δ' ἔστω,
 Μηδ' ἄνεμος φορέει πᾶν ὅ,τι περ λελάκω.
 Μάντις ἐτώσια βάζων ὑμῖν εἴθε γενομένην,
 Πνεύμασιν ἀρπαχθεῖς, ἥ κορυβαντιῶν!
 Ἄλλ' ἂν δέδορκ' ἀποθεν, φεῦ! Αὐγεύς, οἶα περ ἄλλος,
 Ἴχνησι λαίψηροῖς πῦρ ἐπινυσσόμενον.
 Λήγεται Πιερίδες γοερῆς νῦν λήγετ' αἰοδῆς,
 Κέκλαυται γὰρ ἄδην πῆματα Κερροπίης.
 Ζεῦ πάλιν ἴλαθι δὴ τοῖσιν προτέροισιν ἐδέθλοισι,
 Οὐχ ἕτερον γὰρ ἔγνωι κηδόμενον χθονίων.
 Νῦν ἱερῆς ποτὲ χόρης μνήσασθ' οὐρανίωνες,
 Καὶ λύσατε κακῶν ἄσπε' ἀπειρεσίων.
 Σώφρονα νῶν τε δότ' ἀστοῖς, χρῆμα βροτοῖσιν ἄριστον,
 Νύκτα δ' ἀπὸ θυφερῆν Ἑλλάδος ἐξέλαιτε.
 Ἴσχω μινυθμοῖο δίκη παλιδερκία γλήνῃν,
 ἱμερόεν δὲ δίδου τέρμα κακοπραγίης (!).

Στυλιανὸς Ῥίκης.

Κερκυραῖος. Σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ διέτριψεν ἐκεῖσε, ἐξ ἀντιγραφῆς Ἑλληνικῶν κωδίκων ἀποζῶν. Συνέγραψεν

Ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Στυλιανοῦ τοῦ Παφλαγόνος, ἐκδοθεῖσαν τὸ πρῶτον ὑπὸ Θεοδώρου Προσαλέντου, τῇ δὲ 1690 ἀνατυπωθεῖσαν δι' ἐπιμελείας καὶ δαπάνης Θ. Προσαλέντου, ὁμωνύμου καὶ δισεγγόνου τοῦ πρώτου, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν,

— Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Στυλιανοῦ τοῦ Παφλαγόνος ψαλλομένη τῇ κς' τοῦ Νοεμβρίου μηνός, ἐν ᾗ τελεῖται ἡ αὐτοῦ μνήμη, πρὶν μὲν συντεθεῖσα παρὰ τοῦ ποτὲ ἐλλογιμωτάτου κυρίου Στυλιανοῦ Ῥίκῃ, καὶ ἐκδοθεῖσα σπουδῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ ποτὲ εὐγενεστάτου κυρίου Θεοδώρου Προσαλέντη νεοστί δὲ δι' ἐπιμελείας καὶ ἀναλωμάτων τοῦ νῦν ἐκλαμπροτάτου κυρίου Θεοδώρου Προσαλέντη, τοῦ αὐτοῦ δισεγγόνου, χάριν εὐλαθείας μεταπωθεῖσα. Ἐνετίσιν, αχλ'. Παρὰ Μιχαὴλ Ἀγγέλω τῷ Βαρβωνίῳ. 8ον. σελ. 23.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἐν Τουρίῳ βασιλικοῦ Ἀθηναίου σώζεται χειρόγραφον ἀνῆκον πάλαι εἰς Γαβριήλ τὸν Σεβήρον, καὶ περιέχον μετ' ἄλλων τῆς

(!) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: « Ἀγτωνίου Ἐπαρχοῦ τοῦ Κερκυραίου, εἰς τὴν Ἑλλάδος καταστροφὴν ὁρῆνος. Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολαὶ τινες πρὸς ὁμόνοιαν ἀνατίθενται τῆς χριστιανῶν πολιτείας. Venetiis 1844 ».

ἐκκλησίας ἡμῶν κανόνων, καὶ τὴν περὶ συγγενείας βαθμῶν συνοπτικὴν συλλογὴν Ζαχαρίου τοῦ Σκορδυλίου φέρει ὁ ἐν τέλει « Συνεγράφη (ἴσως ἀντιγράφη) παρ' ἐμοῦ Στυλιανοῦ Ῥίκη τοῦ Κερκυραίου ἐν ἔτει ἀφλή ὀκτωβρίῳ ιγ' ». Εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦτο ὑπάρχουσιν ἐπτὰ ζεύγη ἱκετηρίων πρὸς τὸν Ἱησοῦν στήλων, πιθανῶς ποιηθέντων ὑπὸ τοῦ Ῥίκη.

Θεοφάνης καὶ Νεκτάριος οἱ Ἀψαράδες.

Οἱ αὐτάδελφοι οὗτοι ἱερομόναχοι, ἐξ Ἰωαννίνων καταγόμενοι, ἤκμασαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17' αἰῶνος· τὸν ἀσκητικὸν ποθοῦντες βίον, ἀπηλλαγμένον τῆς τύρβης καὶ ματαιότητος τῶν κοσμικῶν, κατέφυγον εἰς τοὺς ἀποκρήνους βράχους τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Μετεώρων, καὶ ἔκτισαν τὴν ἀπρόσιτον μονὴν τοῦ Βαρλαάμ, ἐν ᾗ σχεδὸν ὑπερκόσμιοι τὸν βίον κατέλυσαν. Καὶ ὁ μὲν Θεοφάνης ἀπεβίωσε τὴν 17 Μαΐου 1544, ὁ δὲ Νεκτάριος τὴν 7 Ἀπριλίου 1550. Ἡ μνήμη αὐτῶν πανηγυρίζεται ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας.

Ἐγραψαν αὐτοβιογραφίαν συμπεριληφθεῖσαν εἰς τὴν ὑπὸ Ματθαίου μητροπολίτου Μύρων ποιηθεῖσαν ἀκολουθίαν αὐτῶν.

— Ἀκολουθία τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν καὶ αὐταδέλφων Νεκταρίου καὶ Θεοφάνους τῶν κτιτόρων τῆς Σεβασμίας καὶ Βασιλικῆς Μονῆς τοῦ Βαρλαάμ τῆς ἐν τῷ Μετεώρῳ, τῶν ἐξ Ἰωαννίνων, τὸ γένος Ἀψαράδες. Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα καὶ μετ' ἐπιμελείας διορθωθείσα, φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀγίου Σταγῶν Κυρίου Γαβριὴλ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, ἐκ χωρίου Μοζέτι, εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ, καὶ ἵνα δωρεὰν τοῖς εὐσεβεῖσι διανεμηται. Ἐν Βενετίᾳ, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεὶ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων 1813 (4ον. σελ. 39).

Φραγκίσκος Πόρτος.

Εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων κριτικῶν τοῦ 17' αἰῶνος· ἐγεννήθη ἐν Ρεθύμνῳ τῆς Κρήτης, καὶ ἐσπούδασε τὰ πρῶτα τῶν μαθημάτων αὐτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ. Ὁρφανισθέντα τῶν γονέων συνήγαγον αὐτὸν οἱ προσήκοντες τῷ γένει, καὶ ὕστερον ὁ συμπολίτης αὐτοῦ Γεώργιος Καλλιέργης ἀπελθὼν εἰς Βενετίαν συμπαρέλαβε χάριν ἐλέους τὸν Φραγκίσκον, ὄντα ἤδη περὶ τὸ δέκατον ἔκτον τῆς ἡλικίας του ἔτος, καὶ ἐπέμψεν ὕστερον εἰς Πατάβιον, ἐνθα ἐπ' ὅλην σχεδὸν πενταετίαν ἐπαίδευσεν τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, καὶ ἐδιδάχθη προσέτι καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ἐπανακάμψαντος δ' εἰς Κρήτην τοῦ προστάτου του, ὁ Πόρτος γενόμενος ἐν ἀπορίᾳ τῶν ἀναγκαίων ἐπέστρεψεν εἰς Βενετίαν, ἐνθα ἦν ἀπὸ τῆς ἐλευθεριότητος τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, καὶ ἀσχολούμενος εἰς τὰ γράμματα, ἐν διαστήματι τριῶν ἐτῶν τόσῃν ἔδειξε προ-

κοπήν, ὥστε καὶ διωρίσθη καὶ ἀρχιδιδάσκαλος καὶ πρωτοκαθηγητὴς τῶν Ἑλλήνων ἐκλεχθεὶς δὲ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου διευθυντῆς, ἅμα διελθόντος τοῦ πρώτου ἐνιαυτοῦ, ἀπεψήφισθη παρὰ πᾶσαν αὐτοῦ προσπάθειαν καὶ καθήρεθ'· διότι λάλος ὢν καὶ φιλοσκώμμου ἐνέβαλλεν εἰς γέλωτα, καὶ δεισιδαίμονας ἀπεκάλει τοὺς ὁμοθενεῖς αὐτοῦ, διὰ τὰς νηστείας καὶ τὰς ἐνώπιον τῶν ἀγίων εἰκόνων μετανοίας, καὶ οὐδὲ τᾶλλα διῆγε σεμνὸν καὶ πρὸς τὴν δικαίαν τοῦ κοινοῦ ἐπιθυμίαν ῥυθμιζόμενον βίον.

Ἐκλιπὼν δὲ τὴν πρωτεύουσαν τῶν Ἑνετῶν, ἐπὶ σκοπῷ νὰ μεταβῇ εἰς Γαλλίαν, πενόμενος καὶ θυροκοπῶν, ἀνεγνωρίσθη ἐν ᾧ διήρχετο τὴν Φερράριαν ὑπὸ τινος τῶν μαθητῶν του, ὅστις δεξιωθείς καὶ ξενίσας τὸν Πόρτον, εἰσήγαγεν ἔπειτα αὐτὸν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς συζύγου τοῦ δουκός. Ἐξῆ δὲ τότε κατ' ἐκείνην τὴν πόλιν ἐνάρετός τις πολίτης, ἱατρὸς τὸ ἐπάγγελμα, ὀνόματι Γριλενζόνιος, ὅστις διὰ τῶν ἀγῶνων αὐτοῦ κατῴρθησε νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν πατρίδα του ἡ σπουδὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥτις προτοῦ ὄχι μόνον δὲν ἐνοεῖτο ἢ ἐμελετᾶτο, ἀλλ' οὐδὲ ὠνομάζετο. Καὶ ἐπειδὴ ἡ τύχη ὠδήγησεν ἐκεῖ Κροτωνιάτην τινα, Μάρκον Ἀντώνιον, ἔχοντα ὅπως οὖν βαφὴν Ἑλληνικῆς παιδείας, συνέταξεν αὐτῷ μισθὸν μέρος μὲν ἐξ ἰδίων, μέρος δὲ καὶ ἐξ ἀλλοτρίων κατὰ πρόσκλησιν αὐτοῦ. Ἐδίδαξεν ὁ Κροτωνιάτης ὀλίγους μῆνας τὰ στοιχειώδη μαθήματα, ἀλλ' ἀντὶ νὰ θεραπεύσῃ ἀνέφλεξεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γλώσσης ἐκείνης, ὥστε ὁ Γριλενζόνιος συνεργῶντος καὶ Λουδοβίκου τοῦ Καστελβέτρου, ἀγγινουστάτου καὶ πολυμαθοῦς γραμματολόγου καὶ συμπολίτου αὐτοῦ, κατῴρθησε περὶ τὸ 1537 νὰ δοθῇ ἀπὸ τοῦ δημοσίου μισθὸς εἰς τὸν Πόρτον, ὡς ἄνδρα καὶ τῆς ἰδίας καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης ἐγχατεστάτον.

Καὶ ἰδίᾳ λοιπὸν καὶ δημοσίᾳ ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς κοινότητος· ἐδίδασκεν ὁ Φραγκίσκος, καὶ τοσοῦτον εὐδοκίμει, ὥστε ὄχι μόνον παμπληθεῖς συνέρρεον περὶ αὐτὸν οἱ νέοι τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ξένοι ὄχι εὐάρημοι προσήρχοντο πολλαχόθεν.

Συνέστη κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἐν Μοδένῃ σύλλογος ἐκ τριάκοντα ἀνδρῶν καὶ φιλομαθῶν νέων, ὅστις ἐκαλεῖτο Ἀκαδημία. Μέλος δὲ ταύτης ἐγένετο καὶ ὁ Πόρτος. Διέτριβον δ' ἐκεῖ περὶ τὴν ἐρευναν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν συγγραμμάτων, καὶ συνεζήτουν ἐπιστημονικὰς ἀληθείας ἐξασκούμενοι πρὸ πάντων καὶ κατὰ πανταίους τρόπους περὶ τὴν κριτικὴν τῆς γραμματολογίας.

Κατὰ τὴν ἐν Μοδένῃ διαμονὴν αὐτοῦ ἐπολιτογραφήθη ὁ Πόρτος καὶ ἐνυμφεύθη.

Ὁ τότε δοῦξ Ἰρακλῆς Β'. θέλων ν' ἀναστήσῃ τὴν πεσοῦσαν δόξαν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Φερράρας, πρωτεύουσας τοῦ κράτους αὐτοῦ, ἐπλαύτισε τὸ καθίδρυμα τοῦτο ἐπιστήμων ἀνδρῶν, καὶ εἰς τὸν χορὸν τούτων συγκατέλεξε καὶ τὸν Πόρτον, τὸν ὅποιον ἐλάλεσε ἐπὶ μισθῷ ἀδροτάτῳ εἰς τὴν καθηγεσίαν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Ἐγκαταλιπὼν ὁ Φραγκίσκος τὴν ἐν Μοδένῃ ἑδραν, ἀφ' ἧς πολλοὺς ἐμύνησε τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, ἦλθεν εἰς Φερράραν, καὶ ἔτυχεν εὐμενεστάτης δεξιώσεως παρὰ τῇ δουκίσῃ Εἰρηναίᾳ, θυγατρὶ Λουδοβίκου ΙΔ' βασιλέως τῆς Γαλλίας, καὶ γυναικὶ ἀρχαίου νοῦς, πολλῆς παιδείας, καὶ ἐπαινουμένη μάλιστα ὡς ἐμπειροτάτῃ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν, τὰς ὁποίας θέλουσα νὰ παιδευθῶσιν αἱ δύο αὐτῆς θυγατέρες ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Πόρτον τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνίδος. Ὅθεν ταχέως εἰς μεγίστην ὑπόληψιν ἑλθὼν, προσεγράφη καὶ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Φιλαρέτων, συγκροτουμένην ἐκ τῶν μάλιστα εὐδοκίμων.

Ὑστερον ἀποδημήσας ἐκ Φερραρίας μετέβη εἰς Βενετίαν, Ῥώμην, καὶ Φριούλιον, καὶ ἐκεῖθεν σκοπεῖον νὰ μεταβῇ εἰς Παρισίους, ἔνεκεν ἰδίων ὑποθέσεων, διευλύνητο εἰς Λούγδουον· ἀλλ' ὅτ' ἔφθασεν εἰς Γενεύην παρακληθεὶς ὑπὸ τῆς πόλεως ἵνα καταμείνῃ ὡς δημόσιος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καθηγητής, ἀπεδέχθη τὴν προσφορὰν, καὶ κατώκησεν ἐνταῦθα μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς οἰκογενείας (1562).

Ἐνταῦθα καὶ ἀπέθανεν ὁ Πόρτος ὑπὸ τετραημέρου πλευρίτιδος τῇ 7 Ἰουνίου 1581, σχεδὸν ἐβδομηκοντούτης.

Ὁ περικλεὲς Θεόδωρος Βέζας, ἐξύμνησε τὸν Πόρτον ἀποθανόντα διὰ τῶν ἐξῆς ἐπιταφίων ἐπῶν.

Cretensem patria Portum, non moribus oras
Traxerat in Venetas quem pietatis amor:
Nec satis in Venetis nactum feliciter oris,
Quærere suadebat quod pietatis amor;
Hospitio profugum excepit fovitque Geneva.
Exulibus portus latus, et ora piis
Nec solum excepit, sed et illum hinc inde secutas
Et porti assiduas Pieridas comites.
Exuvias ejus matura ætate sepulti
Hoc portu manibus composuerè suis
Pars autem melior portu meliore potita
Quæ pietas illum quærere jussit, abet.

Μαθηταὶ τοῦ Πόρτου ὑπῆρξαν διάσημοι, ὡς ὁ Σιγόνιος διαδεχθεὶς αὐτὸν εἰς τὴν ἐν Μοδένῃ διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν, ὁ Πίγγας ποιήσας λατινικὴν ὠδὴν εἰς τιμὴν τοῦ διδασκάλου τοῦ, καὶ ἄλλοι πάντων ὅμως προεξάρχει ὁ υἱὸς τοῦ Αἰμίλιος, περὶ οὗ κατατέρω.

Συγγράμματα.

—Responsio ad P. Carpentarii epistolam plenam calumniis in viros bonos (').

—Commentarii in Pindari Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia. Geneva, 1583.

—Commentarius in varia Xenophontis opuscula, et in Thucydidem. Morgii 1586. (Ἀνατυπῶσις ἐν Γενεύῃ τῷ 1594 εἰς φύλλον).

—In omnis Sophoclis Tragœdias prolegomena. Vita Sophoclis. De Tragœdia, ejusque origine. Sophoclis et Euripidis collatio. Morgii 1598.

—Apollonii Dyscoli de constructione libri IV, a F. Porto correcti et supplati. Lat. redd. et illustr. Francofurti 1598 (εἰς μέγα 4ον).

—Λεξικὸν Ἑλληνικὸν, τυπωθὲν ἐν Γενεύῃ τῷ 1562 εἰς τόμους δύο, καὶ ἀνατυπωθὲν τῷ 1592.

—Σημειώσεις εἰς Ἐπιστολὰς Συνεσίου, τυπωθεῖσαι τῷ 1605 ἐν Παρίσις ὑπὸ Φριδ. Μορελλίου.

—Λατινικὴ μετάφρασις τῶν δέκα τοῦ Συνεσίου ὕμνων, καὶ τινων Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ὠδῶν, δημοσιευθεῖσα ἐν Παρίσις τῷ 1568 ὑπὸ Ἑρρίκου Στεφάνου.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Παῦλον Μανούτιον, καὶ Μαρτίνον Κρούσιον.

—Ἐπιγράμματα εἰς διάφορα τότ' ἐκδοθέντα συγγράμματα.

Ἐξέτωκε τὸν Ἑρμογένη, Ἀφρόδιον καὶ Δογγίνον, μετὰ σημειώσεων, ἐν Γενεύῃ 1569.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔγραψεν ὁ Πόρτος καὶ τὰ ἐξῆς μὴ ἐκδοθέντα.

—Λόγον ἐπαινετικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

—Υπομνήματα εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς, τοὺς Φιλιππικοὺς καὶ ἄλλους τοῦ Ἀημοσθένους λόγους, καὶ εἰς δύο τῶν Σοφοκλέους τραγωδιῶν.

—Σχόλια εἰς Ὅμηρον, Εὐριπίδην, Ἀριστοτέλους Ῥητορικὰ καὶ Ποιητικὰ, Ἑρμογένην καὶ εἰς τὰ τρία τῆς Ἀνθολογίας βιβλία (*).

Ἰωάννης Ἀλβάνης.

Ἰωάννης Ἱερώνυμος, ἐκ τοῦ παριφανοῦς οἴκου τῶν Ἀλβανῶν, μετὰ

(') Ὁ Πέτρος Κερκεντάριος, ἄλλοτε συγκαθηγητὴς τοῦ Πόρτου ἐν Γενεύῃ, καὶ παραδίδων τὰ νομικὰ, ἀπελθὼν ἐκεῖθεν ἔγραψε μετὰ τινα χρόνον ἐπιστολὴν πρὸς τοῦτον, δι' ἧς ἐξέδριζε τοὺς Καθολικούς. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κερκενταρίου ἢ ἢ ἀνω ἀπάντησις τοῦ Πόρτου γαλλιστὶ μεταφρασθεῖσα ἐξεδόθησαν ἐν Mémoires de l'Etat de France sous Charles IX, tom I. σελ. 600.

(*) Ἑλληνομνήμων, σελ. 364—84.

ναυαυσιάντων ἐξ Ἡπείρου κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα εἰς Ἰταλίαν, ἕνεκα τῆς Ὀθωμανικῆς τυραννίας, ἐγεννήθη τῷ 1504 ἀπὸ τὸν κόμητα Φραγκίσκου Ἀλβάνην. Προωρίσθη ἅμα γεννηθεὶς διὰ τὸ στρατιωτικὸν στάδιον· ἀλλ' ὁ πατήρ του, ἀνὴρ φιλομνηστῆς, ἐπεμελήθη νὰ διδαχθῇ ὁ Ἰωάννης σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ τὰς ὡραίας τέχνας, ὡς καὶ τὸ ἀστυκὸν καὶ κανονικὸν δίκαιον. Διαπρέπων ἤδη κατ' ἀμφοτέρα τὰ δίκαια, κατετάχθη εἰς τὸ στρατιωτικόν, εἰ καὶ ἀρεσκόμενος εἰς μόνα τὰ γράμματα. Ὑπηρέτησεν ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Ἁγίου Μάρκου, καὶ εἰς τὴν Βενετικὴν δημοκρατείαν προσήνεγκεν ἐξειδικιασμένας ὑπηρεσίας, ἀνταμειβθεὶς διὰ τοῦ διορισμοῦ του ἐν τῇ ὑψηλοτέρᾳ τῆς Βεργάμου ἀρχῇ, ἣν ἐντίμως διεχειρίσθη. Νομπευθεὶς ἐκεῖ ἀπώλεσεν ὕστερον τὴν συζυγὸν του, ἀφίσασαν αὐτῷ πολλὰ τέκνα. Ὁ καρδινάλιος Ἀλεξανδρίνης, ἱερεξισταστῆς τότε ἐν Βενετίᾳ, ὠκειώθη μετὰ τοῦ Ἀλβάνη, καὶ ἐξετίμησε δεόντως τὰς περὶ τὸ δίκαιον βθεϊκὰς γνώσεις του, καὶ τὸν πρὸς τὴν θρησκείαν ζῆλον, ἀνεδειχθέντα τρανώτατα εἰς περιστάσιν δύσκολον, καθ' ἣν ὁ ἀμερόληπτος Ἰωάννης καταπνίξας τὴν φωνὴν τοῦ ἰδίου αἵματος ἤκουσε μόνον τὴν τοῦ καθήκοντος· διότι εἰς τῶν ἐγγυτέρων συγγενῶν του κατηγορήθη ὡς αἵρετικὸς, καὶ ὁ Ἰωάννης δὲν ἐδίστασε νὰ ἐπαρμόσῃ κατ' αὐτοῦ ὅλην τὴν αὐστηρότητα τοῦ νόμου.

Ὅταν ὁ Ἀλεξανδρίνης ἐξελέχθη πάπας (1566) ὑπὸ τὸ ὄνομα Πίου Ε' προσεκέλεσεν εἰς Ῥώμην τὸν Ἀλβάνην, καὶ ἐπεδαψίλευσεν αὐτῇ, τρανὰ καὶ διαρκῆ δειγμάτων ἐξειδικιασμένης φιλίας καὶ υπολήψεως. Τῷ 1583, μετὰ τὸν θάνατον Γρηγορίου ΙΓ' ὁμόθυμος εὐχὴ ἐκάλει τὸν Ἀλβάνην ὡς διάδοχόν του· ἀλλὰ τὰ περικυκλοῦντα τὸν ὑποψήφιον πάπαν τέκνα ἐναυάγησαν τὴν καλὴν τῶν ἐκλογέων προαίρεσιν.

Ἀπεβίωσε τὴν 23 Ἀπριλίου 1591.

Ὁ Ἀλβάνης ἔγραψε πολλὰ, ἐξ ὧν τὰ κυριώτερα περὶ κανονικοῦ δικαίου πραγματευόμενα, εἰσὶ τὰ ἐξῆς.

—De immunitate ecclesiarum. 1553.

—De potestate Papæ et consilii. Lugduni, 1558. Venetiis 1561.

—De cardinalibus. De donatione Constantini, 1581 (?).

Διονύσιος Ζαννετίνος.

Κρῆς τὴν πατρίδα, λατινόφωνον τὸ ὀρθόκλημα. Ἀναφέρεται κατὰ πρῶτον ὡς δυτικὸς ἐπίσκοπος τῶν ἡνωμένων ἐκκλησιῶν Κέω καὶ Κού.

(?) Monteloux—La-Villeneuve, Biographie Universelle, tom. I, σελ. 388.

Θνου (*Zianensis Firmensi unitis ecclesiis episcopus*). Παραιτησάμενος δὲ τὰς δύο ταύτας ἐκκλησιαστικὰς διοικήσεις ἀνέλαβεν ἄλλας δύο ἐν Κρήτῃ (1538), καὶ ταύτας ἡνωμένας ἐπισκοπὰς, τὴν Χερρόνησου καὶ τὴν Μυλοποτάμου.

Διέπρεπεν ὁ Διονύσιος διὰ τὴν ἔξοχον αὐτοῦ περὶ τοὺς ἱεροὺς λόγους πολυμάθειαν. Παρευρέθη ἐν τῇ Τριδεντινῇ συνόδῳ, εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ὑποίας ὑποσημειούμενος δὲν ἐλησμένει νὰ προσυπογράψῃ μετὰ τοῦ κυρίου καὶ τὸ ἐθνικὸν αὐτοῦ ὄνομα *Græcus* ("Ἕλλην). Ὁ ἱστορὴσας τὰ κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην Παλλαβιτζίνος σημειώνει πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοῦ ψυχῆς τὸ παράστημα. Τὴν δὲ περὶ τὰ Θεολογικὰ αὐτοῦ ἱκανότητα ἐπέδειξεν ὁ Διονύσιος τότε ἀγωνιζόμενος ν' ἀνασκευάσῃ δόξας τινὰς περὶ τῆς ἀσεβῶν δικαιοσύνης, καὶ ἐξ ἐπιστήμης διαλεγόμενος περὶ τῶν ἐκτάκτων τῶν ἐπισκοπῶν εἰσοδημάτων. Πολλὺς δὲ καὶ μέγας ἐγένετο κατ' ἐκείνην τὴν συνέλευσιν τῆς εὐαγγελικῆς αὐτοῦ μαθητεως ὁ ἔπαινος· διότι ὁ Καθῆνσιος ἐπισκοπος, ἀντιδοξῶν τῷ Διονυσίῳ, καὶ εὐρὼν αὐτὸν μετ' ἄλλων ἐπισκοπῶν περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων διαλεγόμενον, ἀναφλεχθεὶς ὑπὸ σφοδρὰς καὶ αἰρηνιδίου ὀργῆς, ἐπέβαλε χεῖρας εἰς τὸν πώγωνα τοῦ Κρητῆ, καὶ κατασπάσας παρέτιλε πολλὰς τρίχας. Οἱ πρεσβευταὶ καὶ πατέρες ἐταράχθησαν πρὸς τὸ ἀσεβὲς ἐκεῖνο καὶ ἀπροσδόκητον ἔργον· καὶ ὁ ὑβριστὴς μὲν ἐτιμωρήθη κατ' ἀξίαν, ὁ δὲ Διονύσιος γονυπετῆς ἐμεσίτευσεν ὑπὲρ ἐκείνου, πληθούσης ἤδη καὶ συγκαθημένης τῆς συνόδου.

Ἀποθέμενος δὲ τὴν μὲν Χερρόνησου ἐπισκοπὴν τῷ 1549, τὴν δὲ Μυλοποτάμου τῷ 1555, ἀνεχώρησεν εἰς Βενετίαν, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε τῷ 1566.

Ὁ Νικόλαος Σοφικὸς προσφωνῶν τῷ Διονυσίῳ τὴν μετάφρασιν τοῦ περὶ Παίδων Ἀγωγῆς τοῦ Πλουτάρχου, πλέκει ὡς ἐξῆς δίκαιον ἔπαινον τοῦ ἐναρέτου καὶ πεπαιδευμένου ἐκείνου ἀνδρός. « Εἶχα πέσει εἰς μεγάλην ἀπορίαν πῶς ἔναι δυνατόν νὰ πιστεύσουν οἱ πολλοὶ τὰ λόγια τοῦ Παιδαγωγοῦ, ἂν καὶ δὲν ἔχουσι καὶ παράδειγμα τὸ ποίας λογῆς πρέπει νὰ ἔναι ὁ πεπαιδευμένος ἄνθρωπος, ἂν οὐδὲν τοὺς παραστήσωμεν τὸν βίον καὶ τὴν διαγωγὴν τῆς ἀρχιερωσύνης σου, καὶ ὅλοι ὁμοῦ νὰ σπουδάζουσι νὰ μιμοῦνται τὴν μεγαλοψυχίαν, τὴν ἐλευθεριότητα ὅπου δείχνεις καθ' ἐκάστην εἰς ὅλους, κοντολογίᾳ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, ὅπου στολίζουν τὴν ἱεράν σου καὶ γενναίαν ψυχὴν, ὅπου οὐδὲ αὐτὸς ὁ Πλούταρχος μετὰ εὐκολίας τὰς ἠθελεν ἀφηγηθῆ· ἂν

γένῃ τοῦτο καὶ ὅλοι, ἢ οἱ περισσότεροι πιάσουσι τοῦτον τὸν δρόμον, εὐκολὰ καὶ ἀπὸ τὴν δουλοσύνην καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλὰ πάθη, ὅπου ἕνα· χειρότερα καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν δουλοσύνην, ἤθελαν λυτρωθῆναι. »

Τοῦ Διονυσίου ἐκτὸς τῶν ἐν τοῖς Πρακτικῇς τῆς Τριδεντινῆς συνόδου μνημονευμένων λόγων, οὐδὲν ἄλλο πόνημα γνωρίζομεν ⁽¹⁾.

Γεώργιος Καλύδας.

Ῥόδιος τὴν πατρίδα, παρευρεθείς κατὰ τὴν ὑπὸ Σουλεϊμάνου ἁλωσιν τῆς νήσου (1522), τὴν ὅποιαν καὶ περιέγραψε.

Ἐκτὸς τῆς πολιορκίας καὶ ἀλώσεως τοῦ Ῥόδου, ἔγραψεν ὁ Καλύδας—Λόγον εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Χριστοῦ.—Ἐρωταποκρίσεις πενήκοντα περὶ διαφόρων θεολογικῶν ζητημάτων.—Σύμμικτα—Ἐπιστολάς δέκα ἑπτὰ πρὸς διαφόρους. (Ἄπαντα περιεσώθησαν ἀνέκδοτα μέχρι τοῦδε ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης ⁽²⁾).

Πρὸς τοῦτον δ' εὐρηνται ἔξ ἐπιστολαὶ ἀπευθυνόμεναι πρὸς αὐτὸν ὑπὸ Ἰωάννου Ἀβραμίου, Ἀντωνίου, Ἐξάρχου, Ἰωάννου Ναθαναήλ, Νικολάου, καὶ Μαθουσάλα τοῦ μοναχοῦ ⁽³⁾.

Ἀντώνιος Καλλιέργης.

Ἐπαινεῖ τὸν Κρῆτα τοῦτον ὁ Σοφιανὸς εἰς τὴν πρὸς Διονύσιον προσφωνητικὴν τοῦ περὶ Παίδων ἀγωγῆς τοῦ Πλουτάρχου, ὀνομαζῶν *ἐνδοξότατον καὶ δοχεῖον τῶν ἀρετῶν*. Καὶ ὁ Γυράλδος, ὡς ἐκ στόματος Φραγκίσκου Πόρτου, ἐπιφέρει « ὑπάρχει ἐν τοῖς ἡμετέροις Κρητῶν ὁ εὐγενέστατος τῶν Καλλιερῶν οἶκος, ὧν καὶ ἄλλοι ἤμασαν κράτιστοι ἄνδρες καὶ νῦν ὁ περιφανὴς Ἀντώνιος πᾶσαν ἀρετὴν τῇ εὐγενεῖᾳ συνάπτων καὶ ὑπὸ τῆς γαληνοτάτης τῶν Ἑνετῶν πολιτείας τὰ μάλιστα εὐνοούμενος ».

Τὸ χωρίον τοῦ Γυράλδου παραθέτων καὶ Λαυρέντιος ὁ Κράσσος ἐπαινεῖ πρῶτον τὸν Ἀντώνιον, ὡς ἄνδρα ποικίλης μαθήσεως, ποιητὴν ἀνθηρὸν τὴν λέξιν, εὐστοχον τῶν ἀρχαίων λυρικῶν μιμητὴν, καὶ θαυμασίως συζεύξαντα μετὰ μὲν τῆς γλυκύτητος τῆς ποιήσεως τὴν γλυκύτητα τοῦ ἥθους, μετὰ δὲ τῆς παιδείας τὴν φρόνησιν.

Ἐγραψεν ὁ Ἀντώνιος ἱστορίαν τῆς Κρήτης μέχρι τοῦ 1303, τὴν ὅποιαν ὡς

⁽¹⁾ Ἑλληνομν. σελ. 225—6.—Cornelii, Creta Sacra, tom. II.

⁽²⁾ Fabricii, Bibliotheca Graeca, XI, σελ. 627 καὶ XII, σελ. 134.

⁽³⁾ Τοῦ Μαθουσάλα τοῦτου φέρονται, ἐκτὸς τῆς πρὸς Καλύδαν ἐπιστολῆς, καὶ ταῦτα—Ἐπίγραμμα εἰς Ἰωάννου Γεωμετρίαν, —Ἐπικήδειον εἰς Γεώργιον Κριτόπουλον. (αὐτόν, XI, σελ. 679).

περιέχουσιν εἰδήσεις καὶ ὑπομνήματα πολλοῦ λόγου, ἀναφέρουσιν οἱ Ἑνετοὶ ἱστοριογράφοι, καὶ μάλιστα Βίκτωρ ὁ Σάνδος ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ⁽¹⁾.

Ἰωάννης Ζυγομαλάς.

Κατήγετο ἐξ οἰκογενείας μεταναστευσάσης ἐξ Ἀργους εἰς Ναύπλιον, καὶ κειθὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὰ περὶ τούτου ἐκτίθησιν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεοδόσιος, γράφων τῷ 1581 πρὸς Κρούσιον·

« Ὡς ἐν τοῖς εὐεργετικοῖς ἀρχοντικοῖς γράμμασι τὸ γένος ἡμῶν
 « ὄρω, πρὸ τριακοσίων ἤδη ἐνιαυτῶν ὅτε Γουίδων τις Ντεβὶν λεγόμενος
 « Γάλλος, καὶ ὁ μετὰ τοῦτον Ἰάκωβος Ντε λὰ Ρόκας, ἡσάμ
 « ποτε κύριοι Ἀθηνῶν, καὶ ἐνωτίζοντο, ὅτι ἡ νέων Ῥωμαίων, εἴτε
 « Γραικῶν βασιλεία, ἀσθενεῖν ἄρχεται, καὶ εἰς Ἀργος μετόκησαν τό-
 « τε Μιχαὴλ Καγομαλᾶν θυσαιοροφύλακα εἶχον· καὶ πᾶν ὅ,τι ζυγῶ
 « διεδίδετο ἦν ἐπ' ἀδείας αὐτῶ· ὅθεν, ὡς οἶμαι, καὶ τὸ Ζυγομαλάς
 « ὠνομάσθη, ζυγοστατεῖν ὠρισμένος, καὶ τὰ μέτρα τῆς ἀρχῆς διευθε-
 « τεῖν· καὶ μετὰ Μιχαήλον Ἰωάννης Ζυγομαλάς, ὃς καὶ μετόκησεν
 « εἰς Ναύπλιον· Ἀργεῖοι γὰρ τὸ ἀνέκαθεν ἡμεῖς· καὶ μετὰ Ἰωάννην
 « Εὐστάθιος ὁ ἐμὸς πάππος· εἴτα πατὴρ Ἰωάννης ὁ ἐμὸς, καὶ ἐγὼ
 « σὺν Θεῷ, ἔχων ἀδελφὸν ἓνα καὶ ἀδελφὰς δύο, μετοικήσαντες αὐθις
 « ἀπὸ Ναυπλίου πρὸς κς' ἐτῶν ἐνταῦθα, αἰτίου ὄντος καὶ ἀξιώσαν-
 « τος τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Ἰωάσαφ, τῶν μαθημάτων
 « ἕνεκα, ἵνα μεταδῶ ταῦτα· οὐδεὶς γὰρ ἦν τότε ὁ διδάσκων γράμ-
 « ματα· καὶ ἐδίδασκε τὴν Ἑλλήνων φωνὴν καὶ τέχνην εἰς μαθητάς
 « ἐξ ὧν εἰσιν οἱ πλείους. . . Εὐχὴν Σολομώντιον εἶχε καὶ ἔχει τὸ
 « γένος ὑμῶν οὔτε πλοῦτον, οὔτε πενίαν, ἀλλὰ τὰ δέοντα, καὶ οὔτε
 « τῶν περιβλέπτων οὔτε τῶν ἀφανῶν, μούσαις συνόντων καὶ ὑπηρε-
 « τούντων αὐταῖς καὶ τῇ μεταδόσει τούτων, καὶ ταῖς ἐπιστήμασι
 « βοηθούμενοι καὶ τρεφόμενοι⁽²⁾ ».

Ὁ Ἰωάννης παιδευθεὶς ὑπὸ Ἀρσενίου Ἀποστόλη⁽³⁾, μετέβη ὡς διδάσκαλος ἐν Κωνσταντινουπόλει, προσκλήσει, τοῦ μαθητοῦ του⁽⁴⁾ πατριάρχου Ἰωάσαφ Β', κατὰ τὸν τέταρτον χρόνον τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ (1555). Τιμηθεὶς τῷ ὀρφικῷ τοῦ ῥήτορος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἐδίδασκε τὴν τε Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν εἰς πολλοὺς μαθητάς.

(1) Ἑλληνομν. σελ. 327.

(2) Turcogracia, σελ. 92.

(3) Ἐπιθ. Βίου Μανουὴλ Κορινθίου, σελ. 123. σημ. 1.

(4) Δωροθέου Χρονογράφος.

ἐξ ὧν δεκαπέντε ἔζων τῷ 1581, καὶ δέκα ἐν αὐτῇ, τῇ Κωνσταντινουπόλει ⁽¹⁾.

Τοῦ λογίου τούτου μνημονεύονται περισπέντα τὰ ἐξῆς συνταγμάτια.

— Ἐγχειρίδιον Γραμματικῆς γραφὴν τῷ 1514. (ἐν τέλει ὑπάρχει τοῦ αὐτοῦ Συνομαλᾶ λατινιστῇ ἐπιστολῇ πρὸς Ἰω. Φορέστην, καὶ Φρ. Βαδοῦριον. Ἀνέκδοτον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Τουρίνου) ⁽²⁾.

— Σημειώσεις εἰς Δημοσθένειν.

— Λόγος εἰς ἔπαινον Λουκᾶ Μιχαὴλ διοικητοῦ Κύδωνος ⁽³⁾.

— Ἐπίγραμμα εἰς αἶνον τῆς λαμπροτάτης ἔς ὑψηλοτάτης Βουλῆς τῶν Δέκα

— Ἐπιστολαὶ διάφοροι, ἐξ ὧν τινες ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Κρουσίου ἐν Τουρκαγαρίαις.

Μιχαὴλ Σοφιανός.

Χίος, σπουδάσας καὶ διδάξας ἐν Παταβίῳ. Ἐπαναστρέψας δ' εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπανῆλθεν εἴτα περὶ τὰ μέτα τῆς ἑκτῆς δεκάδος τοῦ 17^{ου} αἰῶνος εἰς Ἰταλίαν διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Τῷ 1563 ὁ Σουλτάνος Σουλεϊμάνης Β' ἀποφασίσας ν' ἀφαιρέσῃ τὴν νῆσον Κύπρον ἀπὸ τῶν Ἑνετῶν, μετ' ὧν συνῆλκεν εἰρήνης τὸν συνέδεον, ὑπέβαλε τὸ βούλευμα εἰς τὸ συμβούλιον, πρὸς εὔρεσιν ἀπογρώσεως προφάσεως· οἱ σύμβουλοι τῷ προέτειναν ἵνα ὡπωσδήποτε λάβῃ τὰ ἐπὶ τῆς νήσου δικαιώματα τοῦ Σαβοῦκου οἴκου· ὅθεν ἐπεφορτίσθη ὁ μέγας βεζίρης Σουλεϊμάν· πᾶσας ἵνα προσκαλέσῃ εἰς τὴν πρωτεύουσάν τὸν Νικόλαον Πετροκόκκινον, εὐπατρίδην Χίον, καὶ ἀντιπρόσωπον τότε τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλλίας· παρὰ τοῦ Χίου τούτου ἔμαθεν ὁ μέγας βεζίρης λεπτομερῶς τὰς ἐπὶ τῆς Κύπρου ἀξιώσεις τοῦ οἴκου ἐκείνου.

Ὁ Πετροκόκκινος ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ τῆς Πύλης τὴν διαπραγματεύειν τῆς μεταβιβάσεως τῶν δικαιωμάτων, ἦλθε τὴν 20 Φεβρουαρίου 1564 εἰς Νίκειαν, ὅθεν μεταβὰς εἰς Πεδεμόντιον διεκοίνωσεν εἰς τὸν δούκα τῆς Σαβοῦας τὸ αἴτιον τῆς ἀποστολῆς του· μετὰ πολλὰς ὁμως συζητήσεις ἀπεφασίσθη ν' ἀναβληθῇ ἡ διαπραγματεύσις.

Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ δούξ, ἵνα μᾶλλον φωτισθῇ περὶ τῆς θέσεως τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ πραγμάτων, προσέλαβε, συστάσει πιθανῶς τοῦ Πετροκόκκινου, τὸν Μιχαὴλ Σοφιανόν, ἐξάδελφον τούτου, ἀναθέμενος αὐτῷ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ του. Ἐνεργετικῇ ἔκτοτε ἀλληλογραφίᾳ ἐτήρηθη μετὰ τοῦ δουκὸς καὶ τῆς Πύλης, διὰ μέσου τοῦ Σοφια-

(1) Ὁ αὐτὸς Θεοδόσιος ἀλλαγοῦ τῆς Τουρκαγαρίαις.

(2) Fabricii Bibliotheca Graeca XI, σελ. 633.

(3) Ἀντοθ. σελ. 274.

νοῦ καὶ τοῦ τότε πανισχύρου Ἑβραίου Ἰωσήφ Νάζη, εὐνοουμένου τοῦ σουλτάνου Σελίμη. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐνεργὸν μέρος ἔλαβε καὶ ὁ Χίος Νικόλαος Ἰουστινιάνης, ἀντὶ τοῦ Πατροκοκκίνου, σταλέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλλίας ὡς διοικητοῦ τῶν ἐν τῇ Ἰνδιᾷ κτήσεων· οὐδὲν ὅμως τέλος παρήχθη, διότι μετ' οὐ πολὺ ἡ Κύπρος ἐγένετο Ὀθωμανικὴ ἐπαρχία, ὁ δὲ δούξ τῆς Σαβοΐας, ὡσεὶ ἀντεκδικούμενος, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων φοβερὰν ἐκείνην σιμαχίαν, ἥτις ἐπῆνεγκε τὴν ἐν Ναυπάκτῳ καταστροφὴν τῶν Μουσουλμάνων⁽¹⁾.

Ὁ Σοφριανὸς ἀπεβίωσεν ἐν ἀνθρᾷ ἡλικίᾳ, ὡς δείκνυται ἐκ τοῦ ἐπιγράμματος, ὅπερ ὁ Οὐόλφιος ἐξυμνῶν τὴν παιδείαν τοῦ ἐποίησε.

Τὸν σοφὸν αἶσα βαρεῖα ὑφείζετο, αἶ! Σοφριανόν,
 Ἀνθούθ' ἡλικίῃ, σώματι, φρεσὶ, τύχῃ.
 Πενθείτω δὲ τὸν ἄνδρα Χίος, σύμπασά θ' Ἑλλάς,
 Ἦν πάλιν ἐξ Αἰδοῦ φῶς προσέηκεν ἰδεῖν.
 Πενθούντων χάριτες, Μοῦσαι, Κυθέρια, Ἀπόλλων.
 Πενθούντων ἀρετῆς οἷς σοφίης τε μέλει,
 Καὶ οὐ μάλιστα φίλῃ Σειρὴν, μέγ' ὀδύρει τ' ἀνδρὶ,
 Θ' ἥμισυ τῆς βιοτῆς συγκαταθαπτομένη.

Ὁ Σοφριανὸς ἐξέδωκε, τῷ 1570, Σχόλια εἰς τὸν Αἰσχύλον, καὶ μετέφρασε λατινιστὶ τὸ περὶ ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, τυπωθὲν ἐν Λευφίᾳ 1569⁽²⁾.

Πρὸς τούτοις ἔγραψε καὶ τὰδε.

— Ὑπομνήματα εἰς Ἀριστοτέλη.

— Ἐπιστολαὶ περὶ Ἀριστοτέλους.

— Διάφορα ἐπιγράμματα⁽³⁾.

— Ἐπίγραμμα εἰς τὸν ἐν Βενετίᾳ ναὸν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου⁽⁴⁾.

Τινὰ τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μιχαὴλ μετεκομίσθησαν τῷ 1606 εἰς τὴν Ἀμβροσιανὴν ὑπὸ Ἑμμανουὴλ Σοφριανοῦ, πιθανῶς ἀπογόνου αὐτοῦ⁽⁵⁾.

Ἐλευθέριος Ῥόδιος.

Μοναχὸς ἀκμάζων κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πατρίδος του (1522), καὶ ἀποθανὼν τῷ 1545. Ἐγραψεν ἱστορίαν τῆς Ῥόδου κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ἄγνωστον δ' εἰ περισώζομένην τανῦν. Τῷ 1825

(1) Mas-Latrie, Histoire de l'île de Chypre, tom. III, σελ. 537—8.

(2) Βλαστοῦ Χιακὰ Β'.

(3) Fabricii, Bibliotheca Graeca, XI, σελ. 714.

(4) Κατεχωρήθη εἰς τὸ περὶ Συνοικισίων σύγγραμμα Ζαχαρίου Σκορδουλίου.

(5) Ἑλληνομν. σελ. 263. Τοῦ Μανουὴλ τούτου σώζεται ἐν τοῖς χαρτοφυλακείοις Μεγιστάνων ἐπιστολὴ ἐλληνιστὶ πρὸς τὸν δοῦκα τῆς αὐτῆς πόλεως.

ὁ συνταγματάρχης Ροττιέρς ἰδὼν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλευθερίου ἐν Ῥόδῳ εἰς χεῖρας Παπαευθυμίου τινος, περιγράφει ὡς ἐξῆς τὸ χειρόγραφον.

« Ἦτο χειρόγραφον μικροῦ τετάρτου σχήματος ἐκ σελίδων 80, εὐαναγνώστου γραφῆς, περιέχον τὴν ἱστορίαν τῆς Ῥόδου εἰς τὴν καθολοιμένην τῶν Ἑλλήνων γλώσσαν. Τὸ χειρόγραφον ὅπερ εἶδον εἶνε μεταγενέστερον ἀντίγραφον ἐκ παλαιότερου χειρογράφου, ἀντιγραφὲν τῷ 1676 ὑπὸ ἐτέρου Ῥοδίου, Λαζάρου Χρυσοπούλου ὀνομαζομένου. Ὁ κάτοχος μοι εἶπεν ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὴν νῆσον δύο ἑτέρα ἀντίγραφα, ἐξ ὧν τὸ ἐν πιθανῶς ἦτο τὸ πρωτότυπον » (1).

Ὁ Lacroix πολὺ ἐρευνήσας πρὸς εὔρεσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλευθερίου, οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ μάθῃ (2).

Ἰάκωβος Βασιλικός.

Ἐγεννήθη κατὰ τινὰς εἰς Κρήτην, κατ' ἄλλους εἰς Σάμον, καὶ κατ' ἄλλους εἰς Κερασσοῦντα. Γραμματεὺς χρηματίσας Ἰακώβου τινος Ἡρακλείδου, τιτλοφορουμένου δεσπότης Σάμου, Πάρου, καὶ ἄλλων νήσων τοῦ Αἰγαίου, ὑπεξήρесе, ἐκείνου θανόντος, διάφορα χρυσόβουλλα, πλείστην ὅσην τὴν ὑπόνοιαν δολιότητος παρέχοντα, καὶ προσελθὼν εἰς Κάρολον Ε' τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας, παρέστη ὡς ἐξ οἴκου αὐτοκρατορικοῦ καταγόμενος· ὁ δὲ μονάρχης ἀπατηθεὶς ἐπεκύρωσεν εἰς τὸν Βασιλικὸν τὸν τίτλον δεσπότης τῆς Σάμου καὶ Πάρου, ἐν ᾧ πρὸς τοῦτο οὐδεμίαν ἐκέκτητο ἀρμοδιότητα, τῷ ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν νὰ ὀνομάζῃ δόκτορας, πρωτονοταρίους, καὶ ἐστεμμένους ποιητάς, καὶ τῷ ἀπένευμε πολλοὺς τίτλους δι' ὧν ἐκεῖνος πομπηδῶς ἐκοσμεῖτο γραφόμενος « Μαρκέτιος, Δεσπότης Σάμου καὶ Πάρου, ἱππεὺς τοῦ ἀνωτάτου Καίσαρος καὶ κόμης Παλατίνος. » Διὰ τῆς Πολωνίας εἰσῆλθεν ὁ Ἰάκωβος εἰς Μολδαβίαν, ἐνθα κατὰ πρῶτον μὲν παρέστη ὡς συγγενὴς Ῥοζάνδρας συζύγου τοῦ τότε ἡγεμονεύοντος Ἀλεξάνδρου τοῦ Λεπουσιάνου, βραδύτερον δὲ δι' ὑποθετικῆς γενεαλογίας παρέστη ὡς ἀπόγονος τῆς ἀρχαίας Μολδαβικῆς ἡγεμονικῆς οἰκογενείας τῶν Ἡρακλείδων. Ἀναγκασθεὶς νὰ φύγῃ εἰς Τρανσυλβανίαν, μετέβη ἐκεῖθεν εἰς Πολωνίαν καὶ ἐζήτησεν ἄσυλον παρ' Ἀλβέρτῳ, παλατίνῳ τῆς Σιραδίας, ὅστις τῷ ἐδάνεισε καὶ δεκακισχίλια δουκάτα ὅπως

(1) Rottiers, Monuments de Rhodes, σελ. 389.

(2) Îles de la Grèce, σελ. 138.

στρατολογίῃ* καὶ κατὰ πρῶτον μὲν εἰς τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις ὁ Βασιλικὸς ὑπῆρξεν ἀτυχὴς, ἀλλὰ τῇ συνδρομῇ Φερδινάνδου τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Οὐγγρικῆς Βασιλείας, συναγαγὼν χιλίους ἵππους, κατεπολέμησεν ἐπιτυχῶς τὴν 10 Νοεμβρίου 1562 τὸν ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ φύγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν· ὁ τότε μέγας βεζίρης σφοδρῶς ἐπέπληξε τὸν παρὰ τῷ Σουλτάνῳ πρέσβυν τοῦ ἀρχιδουκὸς Φερδινάνδου, διὰ τὴν πρὸς τὸν Βασιλικὸν χορηγηθεῖσαν συνδρομὴν, καὶ αὐτὸς ὁ Σουλτάνος παρεπονέθη εἰς τὸν ἀρχιδουκὰ δι' ἐπιστολῆς· ἀλλ' ὁ Βασιλικὸς πέμψας πρέσβυν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπανεξήτας κατὰ δεκαμισχίλια δουκάτα τὸν ἐτήσιον τῆς Μολδαβίας φόρον, ἐπέτυχε νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ὀργὴν τῆς Πύλης, καὶ ἀπεσταλμένος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῷ ἐκόμησε τὴν κούραν, καὶ τ' ἄλλα τῆς ἡγεμονικῆς ἀξίας ἐν Μολδαβίᾳ σύμβολα.

Ἄλλ' ὅμως ἡ διοίκησις τοῦ ἐπιβάτου, τυραννικοῦ καὶ λίαν φιλαργύρου ἀναδειχθέντος, δὲν ἔλειψεν ἐντὸς μικροῦ νὰ τῷ παρασκευάσῃ πολυαριθμοὺς ἐχθρούς. Ἦρπασε τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ σκευὴ τῶν ναῶν, καὶ ἔκοψεν ἴδια νομίσματα, ἐπέβαλε φόρον ἐνὸς δουκάτου εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον, ἐνήρισε ποινὴν θανάτου εἰς τὴν διγαμίαν, προσεκάλεσεν ὡς διδασκάλους τοὺς Γερμανοὺς Σόμερον καὶ Πευκῆρον, καὶ δι' ὅπα δῶν του ἐκήρυξεν ὅτι τὴν πρωΐαν τῶν Χριστουγέννων τῷ ἐφάνησαν τρεῖς ἄγγελοι κρατοῦντες τρεῖς χρυσὰ στέμματα, ὡς σύμβολα τῆς μελλούσης κυριαρχίας του ἐπὶ τῶν τριῶν κρατῶν, Μολδαβίας, Βλαχίας, καὶ Τρανσυλβανίας, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἐφάνη φορῶν χρυσοῦν στέμμα, μεταλλάξας συνάμα τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰάκωβος εἰς τὸ προσφιλὲς τοῖς Μολδαβοῖς Ἰβάν. Ἐν τούτοις οἱ εὐγενεῖς τῆς Μολδαβίας συνομόσαντες κατ' αὐτοῦ, προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν ἀξιωματικόν τινα, καλούμενον Τόμσαν, πρὸς ὃν προσέφερον καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἡγεμόνος· Κλεισθεὶς λοιπὸν ὁ Βασιλικὸς ἐν τῇ μονῇ τῆς Σουτζάβας, ὑπέστη τριμνηνον πολιορκίαν· ἀλλ' ἀναγκασθεὶς ἐπὶ τέλους νὰ ἐξέλθῃ κατέφυγε πρὸς τὸν Τόμσαν, ὅστις τὸν ἐρόνευσε πατάξας διὰ σιδηρᾶς ράβδου. Καὶ ἡ μὲν σύζυγος αὐτοῦ κατεκλείσθη εἰς ἓν μοναστήριον, τοῦ δὲ υἱοῦ τοῦ Δημητρίου ἐφείσαντο μὲν τῆς ζωῆς, ἀπέταμον δὲ, κατὰ τὸ τότε παρὰ τοῖς Μολδαβοῖς ἔθος, τὸν δεξιὸν ῥώθωνα, ὡς σημεῖον τοῦ ὅτι πᾶσα ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μολδαβίας ἀξίωσις ἐναυάγησε πλέον.

Ὁ Βασιλικὸς εὐπαιδευτος ὢν, ἰδρύσατο τὸ πανεπιστήμιον καὶ τὴν

βιβλιοθήκην τοῦ Κοτνάρ, συνέδεσεν ἀλληλογραφίαν πρὸς τὸν περι-
κλητὴ Φίλιππον Μελάγχθωνα, καὶ δυνάμει τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος
Καρλόλου ἀπονεμηθείσης αὐτῷ ἐξουσίας ἔστεψε καὶ δύο ποιητάς.

— Ἐγραψε λατινιστὶ καὶ ἐξέδοτο ἐν Βυρτεμβέργῃ σύγγραμμά τι περὶ
ἱστορίας ⁽¹⁾.

Ζαχαρίας Σκορδύλιος.

Ὁ ἐπιλεγόμενος Μακαφάρης, ἐκ Κύδωνος τῆς Κρήτης σπουδάσας
ἐν Παταβίῳ διέτριβεν ἐν Βενετίᾳ ⁽²⁾. Εἰς κώδικα τῆς ἐν Παρισίοις
βιβλιοθήκης, περιέχοντα ἐξηγήσεις τοῦ Ζωναρά εἰς τοὺς κανόνας, ἀνα-
γινώσκεται·

« Θεοῦ τὸ δῶρον, καὶ Ζαχαρίου ἱερέως πόνος τοῦ Κρητὸς τοῦ κατὰ
κόσμον Σκορδυλίου, τὸ δὲ παρεπίκλην Μακαφάρᾳ.

« Ρίζα φεῦ τοῦ φόνου φθόνος,

« Καὶ καρπὸς τοῦ φθόνου πόνος.

« ἀφξβ', Ἐνέτισιν ».

Ἐπεμελήθη καὶ διώρθωσεν ἐν ἔτει 1563 τὸ ἐκδοθὲν Ὁρολόγιον, ἐφ' οὗ ἀνα-
γινώσκονται. « Τὸ παρὸν Ὁρολόγιον ἐτυπώθη ἐν Ἐνέτιαις ἐν οἰκίᾳ Ἀνδρέου
« τοῦ Σπινέλου, Μονεταρίου τῆς ἐκλαμπροτάτης τῶν Ἐνέτιων, ἐπιμελείᾳ τε
« καὶ διορθώσει Ζαχαρίου ἱερέως Σκορδυλίου Κρητὸς τοῦ ἐπιλεγομένου Μακα-
« φάρᾳ, καὶ ἐπιτρόπου τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰκουμένου Πατριάρχου
« κυρίου Ἰωάνναφ. Ἔτει τῇ ἀπὸ τῆς ἐνσάρχου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν
« Ἰησοῦ Χριστοῦ, αφξγ' ». Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ πρόκειται ἐκάστου μηνὸς ξυλο-
γραφία παριστάσα τὰ προσπίπτοντα κατ' αὐτὸν ἀγροτικὰ καὶ οἰκονομικὰ
ἔργα, καὶ διστιχῶν ἐπίγραμμα ἀνιττόμενον αὐτά.

Ἐν τέλει προστίθεται τοῦ αὐτοῦ Ζαχαρίου, Σύνταγμα ἐκ τῶν θείων καὶ
ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων τῶν ἁγίων πατέρων· καὶ
περὶ τῶν Τεσσαρκοστῶν καὶ Νηστειῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ τίνα ἔννοιαν ἐκά-
στη ἔχει.

Τῷ 1588 ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Πέτρου Τζανέτου καὶ ἐπιμελείᾳ
Γεωργίου ἱερέως Βλαστοῦ Κρητὸς, τοῦ ἐπονομαζομένου Πουνιαλέτου—Περὶ
συγγενείας βαθμῶν ἢ συνοικεσιῶν. Εἰς τὸ προμετώπιον τῆς ἐκδόσεως, κάτω τοῦ
ὀνόματος τοῦ Ζαχαρίου, εὑρεται τὸ ἐξῆς διστιχόν·

Χαρτοφύλαξ πάρος ἀγχιστικῶν πείσματα λῦσεν

Ἑρμείη τέχνη, νῦν δ' ἱερεὺς ἀλιτρός.

Εἰς δὲ τὴν ἀκόλουθον σελίδα ὁ ἐξῆς τίτλος. « Περὶ τῶν τῆς συγγενείας
« βαθμῶν συνοπτικὴ συλλογὴ ἐκ διαφόρων συντεθεισα παρὰ Ζαχαρίου ἱερέως

⁽¹⁾ Antonii Mariæ Gratiani, de Ioanne Heraclide Despote Valacorum—
Köhne, Revue d'Archeologie—Hammer, Histoire de l'Empire Ottoman—Eugel,
Histoire de Moldavie—Σταματιάδου, Σαμιακά τόμ. Β'.—Crusii, Turcogæcia.

⁽²⁾ Inscrizioni della Università di Padova.

« Σκορδύλιου Κρήτος, τοῦ ἐπονομαζομένου Μαφαρᾶ, καὶ ἐπιτρόπου τοῦ
 « τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Ἰωάσαφ, σὺν τοῖς
 « ἄλλοις κατεστρώθη Μανουήλου ἱεροδιακόνου καὶ μεγάλου χαρτοφύλακος τῆς
 « μεγάλης ἐκκλησίας ἔκθεσις ἀπλουτέρα τε καὶ συντομωτέρα, συντεθεῖσα
 « παρ' ἡμῶν ἀρτίως καὶ ἐκδοθεῖσα ὀρισμῶ τοῦ παναγιωτάτου δεσπότου τοῦ
 « οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Ἱερεμίου ».

Ἐν τέλει καταχωροῦνται — Σχόλιον δεσφαητικὸν « περὶ τῶν τοῦ θείου
 « βαπτίσματος Βαλσαμῶν (γρ. βαθμῶν) τοῦ αὐτοῦ Ζαχαρίου ἱερέως — Στίχοι
 « ἱαμβικοὶ εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, καὶ ἕτεροι εἰς τὴν ἀφιέρωσιν τοῦ Ἑνε-
 « τήσι ναοῦ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τῶν Γραικῶν ».

Εἰς τὴν Σκορδύλιον ἀποδίδονται — « Ἀνταποκρίσεις τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰς
 « ἐρωτήσεις 16' τοῦ Κλαυδίου (γρ. Καρόλου) τῆς Γουίτης, καρδινάλειος
 « Λουθηραγίης », δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ Λαμίου ἐν Φλωρεντίᾳ 1738 (Deliciae
 Eruditorum).

Μετ' ἐπαίνου ἀναφέρει τὸν Ζαχαρίαν ὁ Φραγκίσκος πρεσβύτερος ὁ Τουρ-
 ριανὸς εἰς τὰ ἑλληνικὰ προλεγόμενα τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων ἐν Βενετίᾳ τῇ
 1763 διαταγῶν τῶν Ἀποστόλων λέγων, « Ζαχαρίας ἱερεὺς Κρής ὁ Σκορδύλιος
 « ἄνηρ πεπαιδευμένος καὶ λόγου ἔμπειρος ».

Εἰς τὴν ἑκδοσιν ταύτην τοῦ Τουρριανοῦ εὕρηται ἡρωελεγεῖον ἐπίγραμμα τοῦ
 Ζαχαρίου δωδεκάστιχον (*).

Λεόντιος Εὐστράτιος.

Ἐγεννήθη εἰς Κοιλάνον τῆς Κύπρου, καὶ ἐχρημάτισεν ἄξιος μαθη-
 τῆς Μαξίμου τοῦ Μαργουίνου. Διέτρεψεν ἐπ' ὀλίγον εἰς Κωνσταντι-
 νούπολιν, προσκολληθεὶς εἰτα τῷ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης Ματ-
 θαίῳ. Ἐπεσκέφθη, χάριν ἴσως διδασκαλίας τὴν Κέρκυραν καὶ Ζάκυν-
 θον, ὅθεν ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς Μαργουίνον. Ἱεροδιάκονος ἤδη ἐπα-
 νέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἐδίδαξεν ἐπ' ὀλίγον τὰ ἑλληνικά
 ἀπεθίωσεσεν ἡγούμενος τῆς ἐν Λευκοσίᾳ μονῆς τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου
 τοῦ Πίπῃ ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα πέντε ἐτῶν. Ὁ μαθητὴς καὶ συμπο-
 λίτης αὐτοῦ Νεόφυτος Ῥοδινὸς λέγει περὶ τούτου « σοφὸς ἀνθρώπος
 διδασκτὴς καλοπείθερος, διδάσκαλός μου » εὕρισκονται κάποιαι ἐπιστο-
 λαὶ του τυπωμέναις ».

Ἀλέξανδρος Νερούλης.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ περὶ τὸ 1520· ἐσπούδασεν ἐν Παταβίῳ, καὶ
 εἰτα μεταβὰς εἰς Ῥώμην ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ
 τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν γραμμάτων. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πα-
 τρίδα του ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, καὶ ἐξεπαίδευσεν τοὺς νέους, πρὸς χρῆ-

(*) Ἑλληνισμ. σελ. 306—29.

σιν τῶν ὁποίων καὶ συνέγραψε Λεξικὸν Ἑλληνογραικικόν, Γυμνασίας Τραμματικῆς, καὶ Ἑπιστολάριον.

Προσκληθεὶς εἰς Πατάβιον ὡς καθηγητῆς, ἐδίδαξεν ἐκεῖ τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ συνέγραψε·

- Χρονογραφίαν μερικὴν.
 - Μέθοδον τοῦ εὐρίσκειν τὴν ἀρχὴν ἐκάστου μηνός.
 - Εἰδήσεις πῶς εὐρίσκεται τὸ νομικὸν Φάσκα τῶν Ἑβραίων.
 - Πασχάλιον.
 - Συλλογὴν τῶν ἀποστολικῶν κανόνων.
 - Κεφάλαια διάφορα περὶ Ἱερωνύμης.
 - Πραγματεῖαν περὶ μοιχείας.
 - Σκέψεις περὶ θεολογίας καὶ περὶ τῶν παλαιῶν ἱστορικῶν.
 - Πόσα ἀριθμοῦνται τὰ πταίσματα τοῦ Κάιν.
 - Ἐκθεσιν τῆς ἐν 4534 ἀλώσεως τῆς Κορώνης.
 - Μικρὸν χρονικὸν περὶ Ἀλιτζέρης.
 - Περὶ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πῶς ἔκτισε ναοὺς ἐξ.
 - Κανόνας περὶ παρθένιας.
 - Περὶ διςυλλάβων, τριςυλλάβων, τετραςυλλάβων, πενταςυλλάβων καὶ ἑξαςυλλάβων ποτῶν μετρικῆ.
 - Προόμιον εἰς Ῥητορικὰ γυμνάσματα.
 - Ῥετήρησιν Σικελικῆς σημαίας.
 - Ἀποφθέγματα καὶ νουθεσίας.
 - Σημειώσεις ἐξ Ἀλεξάνδρου Τραλλιανοῦ, καὶ Γαληνοῦ.
 - Ὁ Νερούλης διετηρεῖ ἀλληλογραφίαν μετὰ Ἀηστάρχου, Δεκαδύου, Δεβέρη, καὶ Ἰωάννου Ζυγομαλά.
- Κατάκεινται δὲ τὰ χειρόγραφα τοῦ ἀνέκδοτα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ταυρίνου (*).

Θεοδόσιος Ζυγομαλάς.

Ἐγεννήθη τῷ 1544 ἐν Ναυπλίῳ ἀπὸ Ἰωάννην, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγος ἐγένετο. Ἀφίχθεις μετὰ τοῦ πατρὸς του εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1555, διωρίσθη μετ' οὐ πολὺ πρωτονοτάριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ 1576 ἐστάλη ὑπὸ Ἱερεμίου Β', ὡς πατριαρχικὸς ἐξαρχος, εἰς τὴν Ἀνατολὴν, καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πρὸς εἰσπραξίν τῆς ζητείας· μυρίας ταλαιπωρίας ὑποστὰς ἐν τῷ ταξιδίῳ προσωρμίσθη, ἔνεκα τρικυμιῶν εἰς Τήνον, ὑποκειμένην τότε τοῖς Ἑνετοῖς, καὶ ῥαδιουργία τοῦ ἐκεῖ λατίνου ἐπισκόπου συνελήφθη. Μετὰ εἴκοσι μηνῶν ἀπουσίαν ἐπανῆλθεν εἰς Βυζάντιον, ὅπου καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Εἰρήνην Μοσχίνην (1578).

(*) Π. Χιώτου, Πανδώρα ΙΑ', σελ. 407.

Ἦν δι' ἐπιστολογραφίας συνήθης Μαρτίνῳ τῷ Κρουσίῳ, πρὸς ὃν ἐπεμψε διαφόρους ἐπιστολάς, σπουδαίας διὰ τὴν τότε κατάστασιν τῆς γλώσσης, καὶ τὴν ἄλλην τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ζῶν.

Συγγράμματα.

- Περὶ ἐπισήμων πόλεων καὶ μητροπόλεων ἔκθεσις.
- Περιοδεία εἰς τὸ Αἰγαῖον.
- Θέματα.
- Ἱστορικὸν νέον.
- Παραίνετικὸν πρὸς τοὺς νέους.
- Περὶ τοῦ ὅρου: Σινᾶ, καὶ τοῦ "Αθωνος, καὶ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν.
- Ἐπιτάφιον εἰς τὴν μητέρα του Γρατζίλαν.
- Περὶ τῶν πολιορκιῶν καὶ τῆς παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς τωρεσινῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος.
- Βίος Διονυσίου Ἀρειοπαγίτου.
- Ἀποκρίσις εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῶν ἐν Τυβίγγῃ Θεολόγων, γραφεῖσα καὶ λεύσει τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου.
- Ἐπιστολαί.

Ἐκ τῶν πονημάτων τοῦ Ζυγομαλᾶ τὰ μὲν πλείω ἐξεδόθησαν ὑπὸ Κρουσίου, καὶ Δαβὶδ Χυτραίου, τὰ δ' ἀνέκδοτα περισώζονται ἐν Τυβίγγῃ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Γερμανίας. Τὸ δὲ κατ' Αἰγαῖον ὁδοπορικόν του ὁ Δουκάγγιος παραλαβὼν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης Οὐλρίκου Ὁδρέχτ, μνημονεύει ἐν τῷ Γλωσσάρῳ.

Μαλαξοί.

Νικόλαος Μαλαξός. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη, πικρὰν ὡς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπὸ τὸν σοφὸν Ἀντώνιον τὸν Μέγαν Ῥήτορα. Νυμφευθεὶς μετὰ τῆς θυγατρὸς ἱερέως τινος καὶ σακελίωνος τοῦ κλήρου Ναυπλίου ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ ἐτιμήθη ὕστερον τῷ ἀξιώματι τοῦ πρωτοπαπᾶ Ναυπλίου.

Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1533 ἐνσκήψασαν εἰς Ναύπλιον πανώλη ὁ Μαλαξὸς ἀπώλεσε δύο υἱούς, καὶ προσβλήθεις ἐκ τοῦ μολύσματος διὰ θάψματος διέφυγε τὸν θάνατον.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς πατρίδος του ὁ Νικόλαος μετέβηκε πανοικεῖ εἰς Βενετίαν κινδυνεύσας κατὰ τὸν πλοῦν ἐκ λαίλαπος.

Ὑστερον ἦλθεν εἰς Κρήτην, καὶ ἐνταῦθα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν.

Συνέγραψεν ὁ Νικόλαος κατὰ πλάτος τὸ μαρτύριον τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ

ἐξ Ἰωαννίνων, μαρτυρήσαντος τὴν 18 Ἀπριλίου 1526 ⁽¹⁾, διὰ τῶν λειψάνων τοῦ ὁποίου ὁ εὐσεβὴς πρωτοπαπᾶς ἐθεράπευσε πολλὰς νόσους. ⁽²⁾

Ἐκτὸς τούτου μνημονεύονται καὶ τὰ ἐξῆς συγγράμματα τοῦ ἐν λόγῳ Μαλαξοῦ.

— Ἀκολουθεῖν εἰς διαφόρους ἀγίους, ὅταν οὐκ ἔστι μνηαῖον ψαλλόμενον εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ εἰς ἓνα ἢ εἰς πολλούς. Εἰς τὸ ὑποσέλιδον τοῦ χειρογράφου κεῖνται δύο αὐτοῦ ἱαμβικὰ ξυθμικὰ ἐπιγράμματα, τὰ ἐξῆς.

Ἀποστόλοις ὑποφύταις τ' ἐνθέοις
καὶ ἱερομάρτυσι καὶ ἀσκουμένοις
δοσιθλοῖς γυναιξὶ καὶ ἀσκητρίαις
ὁ Πρωτοπαπᾶς τόδ' ἀνωνύμως φέρεται.

Μάρτυσι θεοῖσι σὺν σοφοῖς ἀρχιθύταις
σὺν δοσιμάρτυσι τοῖς ἀθληφόροις
θύτης Μαλαξὸς Νικόλαος νῦν μέλει.

Καὶ τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην μετρικὴν εὐφύαν δὲν λείπει νὰ βάλῃ εἰς ἐνέργειαν καὶ εἰς τοὺς κανόνας τῶν ἀκολουθιῶν του, διεξάγων πάντοτε αὐτοὺς μὲ ἑμμετρὸν τινα ἀκροστιχίδα τελευτῶσαν εἰς τὸ ὄνομα του.

Ἐκτὸς δὲ τῶν ἀκολουθιῶν τούτων, εἰς εἴκοσιν ἀριθμουμένων, ἐφιλοπόνησεν ὁ Νικόλαος:— Ἀκολουθεῖν Μητροφάνους ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως* καθὼς καὶ τροπάρια ἰδιόμελα, εἰρμους κτλ. συχνάκις παρένειρεν εἰς τὰ Μηναῖα καὶ τὸ Πεντηκοστάριον.

Πρὸς δὲ—Περὶ σημασίας τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως ἐν τῷ εὐλογεῖν τὸν χριστεπώνυμον λαόν. (συνεξεδόθη τῷ Εἰρμολογίῳ).— Κανόνα ἱκετήριον, μνημονευόμενον ὑπὸ Φαβρικίου (in lactuosissimum ab urbe Nauplio discessum), καὶ— Διήγησιν περὶ τοῦ γεγονότος θαύματος ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων τοῦ Χριστοῦ Μαρτύρων Εὐστατίου, Αὔξεντιου, Εὐγενίου, Μαρδάρου, καὶ Ὁρέστου, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Χίου ἐν τῷ Κτιτορικῷ τῆς ἐν Χίῳ Νέας Μονῆς (σελ. 113—17).

Μαρουλὶ Μαλαξοῦ. Ἐγεννήθη καὶ οὗτος ἐν Ναυπλίῳ ἐκ Δημητρίου Μαλαξοῦ, ἱερέως καὶ οἰκονόμου τῆς μητροπόλεως Ναυπλίου καὶ Ἀργους, καὶ ἦτο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἀδελφὸς τοῦ προῤῥηθέντος Νικολάου.

Ἐν ἔτει 1563 ὡν νοτάριος τῆς μητροπόλεως Θηβῶν τῆς Βοιωτίας, συνέλεξεν ἐκ διαφόρων καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν καθομιλουμένην τὸν Νομόκανονα, τῷ δὲ 1577 εὐριτικόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔγραψεν, ἢ μᾶλλον μετέφρασεν εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τὴν Πατριαρχικὴν Ἱστορίαν.

⁽¹⁾ Ἐκ τοῦ συγγράμματος τούτου συνωψίσθη ὁ ἐν τῷ Νέῳ Μαρτυρολογίῳ βίος τοῦ αὐτοῦ ἁγίου, τοῦ ὁποίου ἀκολουθεῖν, ὡς προεῖρήθη, ἔγραψεν Ἰουστίνος ὁ Δεκάδικος, καὶ Ἀντωνίος ὁ μέγας Ῥήτωρ διδάσκαλος τοῦ Μαλαξοῦ.

⁽²⁾ Μαρτύριον ἁγίου Ἰωάννου ἐν Νέῳ Μαρτυρολογίῳ—Φιλητᾶς ἐν Πανδώρα φυλ. 162.

Συγγράμματα.

—Νόμιμον συλλεχθὲν ἐκ διαφόρων ἀναγκαίων κανόνων τῶν θείων καὶ ἱερῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν Συνόδων τῶν θεοφόρων πατέρων καὶ ἐτέρων ἀγιωτάτων ἀρχιερέων, καὶ τινων Νεαρῶν βασιλικῶν Νόμων καὶ ἄλλων τινῶν μεταφρασθὲν εἰς κοινὴν φράσιν παρὰ Μανουὴλ Μαλαξοῦ τοῦ Ναυπλίου ἐκ τῆς Πελοποννήσου. (Ἐν τοῖς προλεγομένοις γράφει τὰ ἐξῆς α' Ἦνυσται αὕτη ἡ βίβλος ἐν τῇ περιφήμῃ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει Θηβῶν τῆς Ἑπταπόλου, ἥτις ἐστὶν ὁ ναὸς τοῦ αὐτοῦ ἐνδόξου Ἀποστόλου καὶ πρώτου μάρτυρος Στεφάνου, ἐπὶ τοῦ καλῶς καὶ θεαρίστως ταύτην ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου καὶ θεοκοσμήτου Μητροπολίτου ὑπερίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Βοιωτίας, καὶ τὸν τόπον ἀπέχοντος τοῦ Σίδης, κυρίου Ἰωάσαφ, οὗ οἱ γεννήτορες, θεοφιλεῖς, ἐλεήμονες, καὶ ἱερεῖς τίμιοι καὶ θεοσεβεῖς Μακρεῖς αὐτῷ τὸ ἐπὶ κλην, καὶ ἡ πατρίς αὐτῶν ἡ θεοφύλακτος νῆσος Ζακύνθου, παρ' ἑμῶν τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἐλαχίστου δούλου αὐτοῦ Μανουὴλ νοταρίου τοῦ Μαλαξοῦ τοῦ ἐκ Ναυπλίου τῆς Πελοποννήσου, ἐν ἔτει ᾿ρσά Ἰνδ. ς' ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως αὐτοῦ ἀφ' ἑ' Ἀπριλίου 12 ». Μετὰ τοῦ Νομοκάνονος συνέχεται καὶ Κοσμικὴ χρονογραφία συνεχιζομένη μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Ρόδου (1522) καὶ τῆς ὑπὸ τῶν Βενετῶν παραχωρήσεως εἰς Σουλεϊμάνην Β' τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Μονεμβασίας (1529), ἡραφεῖσα πιθανῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Μαλαξοῦ).

—Πατριαρχικὴ Ἱστορία Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1454 μέχρι τοῦ 1578. (ἐδημοσιεύθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Μαρτίνου τοῦ Κρουσίου ἐν τῇ Τουρκογραφίᾳ (σελ. 407—484), καὶ ἐπ' ἐσχάτων (1849) μετετυπώθη ὑπὸ Ἑμμανουὴλ Βεκκέρου ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Βυζαντινῶν τῆς Βόννης.

—Βίβλιον γνωμικόν.

—Στιχηρὰ ἰδιώματα.

—Πελοποννησιακά (1).

Γρηγόριος Μαλαξὸς, Ναυπλιεὺς καὶ οὗτος συγγενεὺς τοῖς ἄνω, ἔγραψε — Κανόνα εἰς τὴν ἁγίαν ὁμοούσιον, ἀδιαιρέτον, καὶ ζωοποιὸν Τριάδα, οὗ ἡ ἀκροστοχίς,

Τὸ τρισήλιον τῆς θεότητος φάος

σὺν ἀρχαγγέλοις ἀσιγήτως δοξάζω

Γρηγόριος ὁ Μαλαξὸς κατὰ πόθον.

Ἱερεμίας Β'.

Ἦξ' Ἀγχιάλου, ὁ ἐπονομαζόμενος Τρανός. Ἐξεπαιδεύθη πρῶτον παρ' Ἱεροθέῳ Μονεμβασίας, Ἀρσενίῳ Τορνόβου, καὶ Δαμασκηνῷ Ναυπάκτου, εἶτα δὲ καὶ παρὰ Ματθαίῳ Κρητικῷ, μαθητῇ τοῦ Ἀρσενίου (2).

(1) Fabricii Biblioth. Graeca, XI, σελ. 668—Φιλητᾶς ἐν Πανδώρα φυλ. 162 & 193.

(2) Δωριθέου, Σύνοψις ἱστοριῶν.

Προχειρισθείς Μητροπολίτης Λαρίσης, προσεκλήθη εἴτα εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, ὡς διάδοχος τοῦ Μητροφάνους Γ' (1572). Μεγαλοπρεπὴς φύσει, καὶ τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος, ἅμ' ἀνελθὼν εἰς τὴν ἑπίσταν ταύτην τῆς ὀρθοδοξίας περιωπὴν, συνεκάλεσε σύνοδον, « καὶ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ κριτηρίου καθίσας ὡς κοινὸς δεσπότης ὅλης τῆς οἰκουμένης, φορῶν τὸ ἱερὸν μανδύον μετὰ τῶν ποταμῶν, καὶ τὸ πατριαρχικὸν δεκανίκιον ἐπὶ χειρας ἔχων », ἀπεφάσισε μετ' αὐτῆς τὴν ἀπαρεγκλίτως τήρησιν τῶν κανόνων, οἵτινες πρότερον δὲν ἐφηρμόζοντο δεόντως· ὅθεν ἀπηγορεύθη, ἐπὶ ποινῇ καθαιρέσεως, ἡ διὰ χρημάτων χειροτονία, καὶ τὰ διδόμενα ἐμβατικά. Ὑπέρπεσε δὲ καὶ καθωράισε τὸ πατριαρχεῖον δι' οἰκοδομῶν μεγαλοπρεπῶν, καὶ πολυτελῶν ἀνακαινισμῶν, ἐσωτερικῶν τε καὶ ἐξωτερικῶν.

Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἱερεμίου οἱ ἐν Τυβίγγῃ θεολόγοι ἔπεμψαν τρεῖς ἐπιστολάς μετὰ τῶν λουθηρανικῶν δογμάτων ἐξαιτούμενοι ἀποκρίσεις παρὰ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας· ἀπαντῶν ὁ πατριάρχης ἐξήλεγξε τὰς περὶ τὴν εὐσέβειαν καινοτομίας τῶν Ἀναμορφωτῶν, νοθευτῶν ἅμα καὶ εὐαγγελικώτατα.

Μετὰ ἐπτὰ ἐτῶν καὶ ἑξ̄ μηνῶν πατριαρχεῖαν, ῥαδιουργία τῶν ὑπαδῶν τοῦ προκατόχου, ἐκθάλλεται, καὶ ἐπανέρχεται ὁ Μητροφάνης, ὅστις μόλις ἑννέα μῆνας προστὰς ἀποθνήσκει.

Εἰς διχδοχὴν αὐτοῦ προσεκλήθη τὸ δεύτερον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ Ἱερεμίας (1580).

Ἄλλ' ὁ ἐπ' ἀδελφῷ ἀνεψιὸς τοῦ Μητροφάνους, Θεόκλητος μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως, ἐπορθάλλων εἰς τὸν θρόνον, ἐρ' οὐ δις εἶχε καθίσει ὁ θεὸς του, μετὰ φατρίας δυσηρεστημένων κληρικῶν δὲν ἔπαυσε πάντα κινῶν λίθον, καὶ διαβάλλον καὶ συκοφαντῶν τὸν Ἱερεμίαν « πῶς ἔκαμε Γενιτζάρους καλογέρους, καὶ Τούρκισσαις Χριστιαναῖς, καὶ πῶς στέλνει γραφαῖς εἰς τὸν πάπαν κατὰ τῶν Τούρκων ». Καθ' ἑκάστην ὁ αἰδίδμος ἐκεῖνος ἱεράρχης προσκαλούμενος ὑπὸ τῶν κρατούντων εἰς ἀπολογία, διέλυε τὰς κατ' αὐτοῦ μυσαρὰς συκοφαντίας τῶν περὶ τὸν Θεόκλητον, οἵτινες ἐν τέλει δωροδοκήσαντες ἀρνησάμενοι τινὰ Λέσβιον, ἰσχύοντα παρὰ τῇ Πύλῃ, κατώρθωσαν ἵνα συλληφθῇς ὁ Ἱερεμίας ῥιφθῇ εἰς τὰ δεσμὰ. Πανταχοῦ διεδίδετο ἡ ἀπαισία φήμη, ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐν τῇ ζωῇ, πνιγείς εἰς τὴν εἰρκτὴν, καὶ ὁ Θεόκλητος ἔσπευδεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα ἐνεργήσῃ διὰ δωροδοκῶν τὴν ἐπίβασιν. Οἱ ἀρχιερεῖς διετέλουν ἐν ἀδημονίᾳ, καὶ ἐπὶ

κεφαλῆς ἔχοντες Ἱερόθεον τὸν Μονεμβασίας, ἐκίνουν πάντα λίθον καὶ ἔκρουον πᾶσαν θύραν ὀρθοδόξων καὶ δυτικῶν, ἐξαίτουμένοι τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ποιμενάρχου· μετ' οὐ πολὺ δὲ κατώρθωσαν, τῇ βοήθῳ Θεῷ καὶ τοῦ πρέσβευος τῆς Γαλλίας, ἐν' ἀπαλλαγῇ τῶν δεσμῶν.

Ἀλλὰ μόλις ἡλευθερώθη, καὶ ἕτερος θρασύτερος ἐπαρουσιάσθη ὑποψήφιος τοῦ θρόνου. Παχώμιος τις ἱερομόναχος, Πατέστας τὸ ἐπίκλην, Λέσβιος τὴν πατρίδα, ταμεῖον πάσης κακοηθείας καὶ φαυλότητος, πρὸ πολλοῦ ἐζήτει τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Τορνόβου· ὁ ἐξωμότης συμπατριώτης αὐτοῦ, μάτην ἐκοπίασεν ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦ ποθομένου· ὁ Παχώμιος διότι ὁ Ἱερεμίας οὐ μόνον ἐκώφευσεν εἰς τοὺς κρωγμοὺς τῶν φαυλοβίων τούτων διορίσας Τορνόβου ἀρχιεπίσκοπον τὸν Διονύσιον Γάλλον, ἀλλὰ καὶ κατώρθωσεν ἵνα ἐκδοθῇ διάταγμα ἐξορίας τοῦ Πατέστου. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ὁ Παχώμιος μετημριεσμένος εἰς κοσμικὸν ἔργον εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς μερίδος τοῦ Θεολήπτου, καὶ τῶν ἐν Πύλῃ, πρὸς οὓς ἀπειδῶς διενεμήθησαν ὑποσχέσεις λαφύρων, κατώρθωσεν ἵνα ὀνομασθῇ διάδοχος τοῦ Ἱερεμίου. « καὶ φέρουν τον με τὸ θέλημα τοῦ Βασιλέως εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καὶ τῆσαιζουν τὰ κελία, καὶ βαίνουν τον μέσα, καὶ ἐλεηλάτησαν τὰ ὑπάρχοντα τοῦ κυρ Ἱερεμίου, καὶ τῶν ἄλλων. . καὶ ὁ Παχώμιος ἐκάθισε χωρὶς θέλημά τινος καὶ Πατριάρχης καὶ ἐξουσιαστής, καὶ συναθροίζει τοὺς ἀρχιερεῖς νὰ τὸν χειροτονήσουν· καὶ οἱ Κληρικοὶ ἄλλοι ἦσαν βοηθοί, καὶ ἄλλοι ἐναντίοι· εἰς τὸ φαινόμενον· τότε γοῦν ὁ Μονεμβατίας Ἱερόθεος ἐλάλησε θαυμαστὰ καὶ ἐναντιώθη, καὶ ὕβρισε τον, καὶ εἶπε τον παράνομον καὶ κατεγνωσμένον, καὶ πῶς χωρὶς θέλημα Θεοῦ κάθεται. » Ὁ Ἱερόθεος μετ' ἄλλων ἀρχιερέων καὶ προϋχόντων ἐκόπτοντο βοῶντες κατὰ τοῦ ἀχρείου Παχωμίου, καθ' οὗ καὶ ἐξεδόθη πρᾶξις καθαιρέσεως, ἐν ᾗ ἀπηριθμοῦντο τ' ἀνομήματά του ('). Ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασεν ἐκ Φιλιππουπόλεως ὁ Θεόκλητος, ὅστις διὰ τῶν ἰσχυρῶν φίλων του κατώρθωσεν ἵνα ὁ μὲν Ἱερεμίας ἐξορισθῇ εἰς Ῥόδον, αὐτὸς δὲ διορισθῇ πατριάρχης ἀντὶ τοῦ Παχωμίου, πατριαρχεύσαντος ἐπὶ ἐν ἔτος (1584), καὶ θάμα οἰκτρὸν εἶτα γενομένου, διότι « τὸν ἐδέσμευσαν μὲ δύο ἀλυσίδας, καὶ ἐμάζωθη ὁ κόσμος, καὶ τὸν εἶχαν παίγνιον καὶ γέλοιον. »

Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεόκλητος ἐπὶ πολὺ δὲν ἔμεινεν ἐν τῇ ἀξίᾳ· διότι

(') Ἡ καθάρσις τοῦ Πατέστου, μετ' ἄλλων πατριαρχικῶν ἐγγράφων ἀφορώντων τῶν Ἱερεμίου ἐδημοσιεύθη ὑφ' ἡμῶν ἐν Χρυσῇ Πύλῃ, 83—4.

οι ὁπαδοὶ τοῦ Ἱερεμίου, ὠφεληθέντες τῆς εἰς Βλαχίαν περιοδείας ἐκείνου, κατώρθωσαν ἵνα ἐκδοθῇ βασιλικὸν διάταγμα ἀπολύον αὐτόν (1585). Ὅθεν παρεκλήθη ἐκ τῆς ἐξορίας ὁ Ἱερεμίας, καὶ τρίτον ἤδη ἐκόσμησε τὸν τότε καταφρονηθέντα καὶ πολλοὺς κλονισμοὺς ὑποστάντα οἰκουμενικὸν θρόνον.

Ἐλπεινὴν εὗρε τότε τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ «ἐκαταφρονήθη, λέγει ὁ Χρυσόστομος, τὸ γένος τῶν χριστιανῶν πολλὰ καὶ ἀτιμάσθησαν ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη, πλὴν δικαία ἡ κρίσις σου, Κύριε· διότι καμμία δικαιοσύνη ἐκεῖ μέσα δὲν ἦτον, μόνον σημωνιακὰ, θεοκάπηλοι, ἀδίκαιαι, πλεονεξίαι, καὶ ἄλλα μυρία ἀτοπήματα... καὶ ἦν ὁ κύρ Ἱερεμίας τὴν ἐκκλησίαν σμαγίδι, καὶ ἔκλαυσε πολλὰ, καὶ ἐάν τὸ ἤξευρε δὲν ἤρχετο».

Τὸν θρόνον εὗρων βεβαρυμένον μὲ χρέη τῶν προκατόχων τοῦ ἀφῆρητα, ἀνέπτυξεν ἀπερίγραπτον δραστηριότητα, ἐξοικονομῶν, καὶ ἐπαίτων τὰ ἔλεη τῶν χριστιανῶν.

Τῷ 1588 ὁ Ἱερεμίας συνοδευόμενος ὑπὸ Ἱεροθέου Μονεμβασίας καὶ Ἀρσενίου Ἐλασσῶνος ἦλθεν εἰς Μόσχαν καὶ ἐχειροτόνησε πρῶτον πατριάρχην τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τὸν Ἰώβ⁽¹⁾. Ἐπιστρέψας δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη ποιμένας θεαρέστως, ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον (1594).

Ὁ Ἱερεμίας ἦν ἐκ τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐγκωμιάζεται ὑπὸ Μελετίου, Προκοπίου, καὶ ἄλλων. Ὁ Μαλαξὸς λέγει ταῦτα· «νύκτα καὶ ἡμέραν ἐσπούδαζε καὶ σπουδάζει θεολογικά, φιλοσοφικά, καὶ ἄλλα πολλὰ μαθήματα, καὶ ἐκκλησιαστικά· καὶ ὡς οἰκουμενικὸς πατὴρ καὶ διδάσκαλος δὲν ἔπαυσεν οὐδὲ παύει νῦν διδάσκει καὶ νῦν κηρύττει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ πρὸς πάντας τοὺς εὐσεβεῖς διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ, καθὼς ἔκαμναν οἱ σοφώτατοι πατριάρχαι»⁽²⁾.

Διετῆρε τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν τότε περιφανῶν τοῦ ἔθνους λογίων, Μαργουνίου, Σεβήρου, κλπ.

Ὁ Μαργουίνιος προσφωνῶν τῷ Ἱερεμίᾳ τὴν μετάφρασιν Ἰωάννου τῆς Κλίμακος, ἐποίησεν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα·

(1) Βλέπε τὰ περὶ τούτου εἰς Ζαμπελίου Καθίδρυσιν Πατριαρχείου ἐν Ῥωσσίᾳ.

(2) Δωροθέου, Σύνοψις ἱστοριῶν—Πατριαρχικὴ ἱστορία—Μελετίου Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας—Κατάλογος τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως.

Νεκταρέης πίδακος προχῶς μάκαρ οὐρανολαμπεῖς
 Δέχυσσο, θεσπεσίων δράγματα μυστοπόλων
 Δαιτυμόνες τὰ κράτισταί· ἀπίτμαζον ἐκ παραδείσου
 Τερπνῆς φυταλικῆς, δῶρον εὐφρόσυνον.
 Τοῖς δ' ἄρα γηπονίης μεληδήματα ἔνθεο σείθ,
 Καρπὸν ὅπως προφέρῃ ἐργατίναις τρόφιμον.
 Ναὶ πάτερ, ἦδ' ἀρότροιο τεχνήμονος ἀμιτέρας γᾶς
 Αὐλακα ἐκτέμνοις νεύουσιν ὠκυδρόμοις.
 Ἐνσπείροις δὲ σίτοις καλὸν σπῆρον, ὄφρ' ἀποθήκαις
 Εὐσταχυν οὐρανίαις σὸν κάματον πορίσῃς.

Ἐγραψεν ὁ Ἱερεμίας—Ἐθεσιν περὶ ἑλληνικῶν ἐθίμων, ἣν ἐπαινεῖ ὁ Ν. Παπαδόπουλος (Prenot. Mystag.) ὡς πολυμαθῇ — Ἐθεσιν δογμάτων τῆς ἐκκλησίας—Παραίνεσιν πρὸς Γερμανοὺς περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας—Κρίσιν τοῦ Γρηγοριανοῦ καλενδαρίου—Διαφόρους ἐπιστολάς πρὸς τοὺς Γερμανοὺς θεολόγους, καὶ ἄλλους (!).

Δανιήλ Φουρλάνος.

Ἐγεννήθη εἰς Πέθυμνον τῆς Κρήτης ἐπὶ ὀκτατεῖαν σπουδάζων τὴν φιλοσοφίαν, νομικὴν, καὶ ἱατρικὴν εἰς Πατάβιον, ἔλαβε καὶ ἀπὸ τῶν τριῶν σχολῶν τὴν δάφνην τοῦ διδάκτορος. Ἐπαναστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του, ἐπανῆλθεν ἔνεκα λόγων πολιτικῶν εἰς Βενετίαν, καὶ ἐδίδαξε τὴν φιλοσοφίαν εἰς διαφόρους εὐγενεῖς· εἴτα διορισθεὶς καθηγητῆς εἰς Πατάβιον, ἀπέθανε τῷ 1596.

Ὁ Φουρλάνος ἦν ἐκ τῶν τότε ἐν τοῖς γράμμασι διαπρεπόντων· ὁ Μαργούνιος γράφων περὶ τὸ 1598 πρὸς Δαβὶδ Ἐσχέλιον λέγει· « Δανιήλ ὁ Φουρλάνος Κρής ἦν ἀνὴρ, εἰς ἄκρον παιδείας ἐλλητικῶς, ἀλλ' » « ἡ κακὴ τύχη μετέλλαξε τὸν βίον ἀπαρμυύητον θρησκείᾳ » « ζυνήθησι καταλιπὼν ». Ὁ αὐτὸς ἐποίησεν εἰς τὰ ὑπὸ Φουρλάνου ὑπομνήματα τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ ἐξῆς ἐπιγράμμα.

Ἦ πάρος ἀγλαίῃσι κεκαδμένη Ἑλλάς,
 ἐξ ἧς παντοδαπῆς βλάστε γένος σοφίης,
 ἥπερ ἀπειρεσίῃσιν αἰεὶ θαλέουσιν ἀρεταῖσι
 μουσῶν τροφίμους ἦεν αἰδομένη,
 φεῦ ὑπὸ μηχανῆσι φθόνου ἀμειψαμένη,
 καὶ νῦν ἀργαλέης ὑπὸ μοίρης σφόδρα δαμῖται
 βαρβαρικῆς μεθέπει ὄργι' αἰδμοσύνης (*).

Ἐγραψεν ὁ Φουρλάνος ἑλληνολατινιστῇ, ὑπομνήματα εἰς Ἀριστοτέλους.

(*) Fabricii, Biblioth. Gr. XI, σελ. 630—1.

(*) Turcogræcia, σελ. 338.

τὰς ἐξ ὧν μορίων, τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Ἱπποκράτους, — De judiciis, καὶ ἄλλα, ἐξ ὧν τινα ἐξεδόθησαν ἐν Παταβίῳ ⁽¹⁾.

Ἐκ τῆς πρὸς Ἐσχέλιον ἀνωτέρω ἐπιστολῆς τοῦ Μαργουίνου μαυθάνομεν, ὅτι καὶ ὑπόμνημα εἰς τὰ τοῦ Θεοφράστους ἔγραψεν ὁ Δανιήλ.

Σωζόμενοι.

Α'. Ἰωάννης Σωζόμενος Κύπριος. Ἐπὶ κεφαλῆς τεσσάρων χιλιάδων ὑπερασπίσθη τὴν Λευκοσίαν κατὰ τῶν Τούρκων· ἱστορεῖται δὲ περὶ αὐτοῦ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ἄγων ἱππικὰ τινα, καὶ πεζὰ τάγματα καὶ βλέπων τὴν πόλιν πανταχόθεν στενοχωρουμένην, ἐπενόησεν ἀνθρωποκτόνον μηχανήμα, ὑπολαβὼν τοῦτο θεμιτὸν ὡς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος γενομένου· ἔρριψε λοιπὸν εἰς τὰ φρέατα, ἐξ ὧν οἱ Τούρκοι ὑδρεύοντο σάκκους τινας φαρμακώδους μίγματος· ἀλλὰ τὸ σάκισμα ἔματαιώθη, διότι οἱ ἐχθροὶ ἐγκαίρως εἰδοποιηθέντες ὥρξαν νέα φρέατα. Κυριευθεὶς δὲ καὶ λεηλατηθείσης τῆς Λευκοσίας, τῶν σωθέντων ἀπὸ τῆς ἀπανθρώπου σφαγῆς ἦτο καὶ ὁ Ἰωάννης. Ὁ Μουσταφὰς Πασᾶς, ὅστις εἶχε τὸ πᾶν κράτος τῆς ἀποστολῆς ἐκείνης, συλλαβὼν ἀπήγαγεν αὐτὸν αἰχμάλωτον εἰς Ἀρμόχωστον· καὶ ἐπειδὴ ὁ σατράπης οὗτος δὲν ἤθελε νὰ περιπλεχθῇ εἰς νέους κινδύνους δυνάμενους ἴσως ν' ἀμαυρώσωσι τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἤδη ἀποκτήσει πορθήσας τὴν Λευκοσίαν, καὶ προτιμῶν τὴν διὰ συνθηκῶν μάλλον ἢ τὴν διὰ πολέμου κυρίευσιν τῆς πόλεως, ἐπεμψεν ἐπὶ τούτῳ τὸν Ἰωάννην, ὡς ἄνδρα ἔχοντα ἱκανὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοὺς πολιορκουμένους, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἐξήτει δῆθεν χρήματα πρὸς ἰδίαν ἑαυτοῦ ἀπολύτρωσιν.

Τοιοτρόπως ἀναλαβὼν τότε ἡ ἔπειτα τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ, ἐνῶ ἡ Κύπρος ἦτο ἤδη ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Σελίμ, εὔρε καὶ περίθαλψιν εἰς τὴν τῶν Ἑνετῶν πολιτείαν. Ἐκεῖ δὲ τὰ πράγματα ὅσων ἐγένετο αὐτόπτης ἢ αὐτίκους καὶ ὅσα προσέτι ἔπαθεν ἰδίως συνέγραψεν, ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ, εἰς γλῶσσαν ὅλως ἀνεξέργαστον, καὶ τὸ βιβλίον αὐτοῦ μεταποιηθὲν ἐπὶ τὸ βέλτιον ὑπὸ Φραγκίσκου τοῦ Ἀλταμίρου, ἐτυπώθη ἐν Βονωνίᾳ τῷ 1576 εἰς 4^{ον} μετ' ἐπιγραφῆς — *Narratione della guerra di Nicosia fatta nel regno di Cipro da' Turchi l'anno 1570.*

Ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ θρηνεῖ ὁ Ἰωάννης τὸν θάνατον ἀνγλίκου αὐτοῦ ὀηγατρὸς γενομένης ὑποχειρίου τῶν πολεμίων, καὶ ἄλλης πρε-

⁽¹⁾ Papadopolis, *Histor. Gymnasii Patavini*, σελ. 324—5.

σθυτέρας καείσης ἐν τινι κατέργω. Παρέχει δὲ καὶ εἰδήσεις περὶ ἄλλων τινῶν Σωζόμενων κατ' ἐκείνον τὸν πόλεμον ἀπολεσθέντων.

Β'. *Ίάσωρ Σωζόμενος*, πιθανῶς ἐγγονὸς τοῦ προϋφθέντος, περὶ οὗ λέγει ὁ συμπολίτης καὶ μαθητὴς του Νεόφυτος 'Ροδινός· « φιλόσοφος » καὶ διδάσκαλος εἰς τὴν θεολογίαν· ῥήτορας ἀριστος· ἐδίδασκε ῥητορικὴν εἰς τὸ ἐν 'Ρώμῃ 'Ελληνικὸν φροντιστήριον, καὶ ἄλλα μαθήματα· ἔγραψεν ἐξήγησιν εἰς τὴν ποιητικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, λόγους ἐγκωμιαστικούς καὶ ἄλλα· ἔγινεν ὕστερα θησαυροφύλαξ εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Κερκύρας » (¹).

Γ'. *Ίωάννης Σωζόμενος*, ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας· παιδίον ἐτι προσέφυγεν ἐκ Κύπρου εἰς 'Ενετίαν, ὁπόθεν μεταβὰς εἰς 'Ρώμην εἰσέλθῃ τροφίμος εἰς τὸ ἐκεῖ 'Ελληνικὸν Γυμνάσιον, καὶ τόσον ἐπιμελῶς καὶ φιλοπόνως ἐσπούδασε περὶ τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν, ὥστε οὐδεὶς ἄλλος τότε, κατ' ἐκείνην τὴν πόλιν, οὔτε προχειρότερον, οὔτε μετὰ πλείονος ἐπιτυχίας ἤρμηνευε καὶ ἐμιμεῖτο τοὺς 'Ελληνας συγγραφεῖς· οὗτος λοιπὸν καὶ ἐπετράπη τὴν ἐν τῷ Γυμνασίῳ τῆς 'Ελληνίδος διδασκαλίαν, καὶ συνέταξε γραμματικὴν, ἐξ ἧς λέγεται, πολλὰ ἐρμηνεύει μετένεγκεν ὁ Γρέτζερος εἰς τὰ τέσσαρα αὐτοῦ βιβλία τῶν *institutionum Graecae linguae*.

Διατρίψας ἔτη τινα εἰς 'Ρώμην ἐπανῆλθεν εἰς 'Ενετίαν διδάκτωρ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ, ὡς λέγει ὁ Παπαδόπουλος, καὶ πέντε περίπου ἔτη ἐσχόλασεν εἰς τὰ νομικὰ ἐν τῷ Παταβινῷ πανεπιστημίῳ, καὶ ἔλαβε τὸν στέφανον τῷ 1596. Κατόκησεν ἔπειτα ἐν 'Ενετίᾳ καὶ ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν διδάσκων τὴν 'Ελληνικὴν γλῶσσαν, καὶ δικηγορῶν ἐπὶ Συγκλήτου (²).

Ὁ Ίωάννης ἔλαβε γυναῖκα κόρην τινα Τρεβιζιανὴν τῆς ὁποίας τὴν προῖκα σοφὸς ὢν καὶ ἐραστὴς τῶν περὶ τοὺς λόγους διατριβῶν, παρεῖθε πρὸς ἀποφυγὴν τῶν διχομαχῶν, καὶ διετέλει διδάσκων τὴν 'Ελληνικὴν γλῶσσαν. Ὅθεν εὐδοξῶν ἤδη καὶ εὐνοούμενος ἅμα ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν τῆς πολιτείας, μάλιστα δὲ Ἀνδρέα τοῦ Μοροζίνου, ιστοριογράφου καὶ τῆς παιδειονόμου τριανδρίας ἐνός, καὶ ὑπὸ Ἀλοῦσιου τοῦ 'Ενετοκρῆτος, ἀνεδείχθη ἐπιστάτης τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης.

(¹) Περὶ Ἑρώων, στρατηγῶν, φιλοσόφων κλπ. σελ. 130.

(²) Ὁ 'Ροδινὸς γράφει, ὅτι ὁ Ίωάννης Σωζόμενος, ὥσως ἕτερος ὁμώνυμος, « ἐστὶν » ἦτορ ἓνας ἀπὸ τοὺς ὀνομαστοὺς ἱατροὺς τῆς θεοσώστου πόλεως Βενετίας, καὶ ὁ Παπαδόπουλος συγχέει τὸν υἱὸν καὶ ἱατρὸν μετὰ τοῦ πατρὸς, πιθανῶς διότι τοῦ ἐπ' ἀμφοτέροις τοῦς δικαιαίς διδάκτορος.

Συνέταξε καὶ ὅλην τὸν κατάλογον τῶν βιβλίων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν δωρηθέντων ὑπὸ Βησσαρίωνος χειρογράφων, καὶ συμπεριλαβὼν τελευταῖον καὶ τὰ διὰ τύπου ἐκδοθέντα. Ὁ κατάλογος οὗτος εἶνε, κατὰ πιθανὸν λόγον, ὁ ἐν Ἑνετίᾳ ἄνευ τόπου καὶ χρόνου δημοσιευθείς. Διαβρίσθη προσέτι λογοκριτὴς τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐκδομένων βιβλίων, καὶ καθηγητὴς τῶν Ἠθικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ὁ Ἰωάννης ἀφαιρέσας τὸ σχοινοτενὲς καὶ δυσπερίληπτον τοῦ διαλόγου μετέβαλεν εἰς συνεχῆ καὶ εὐσύνοπτον λατινικὸν λόγον, καὶ διὰ σχολίων καὶ σημειώσεων διεφώτισε τὰ δέκα τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος βιβλία, καὶ προσεφώνησε τὸ σύνταγμα, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1626, πρὸς τὸν δοῦκα Κορνήλιον καὶ τὴν Σύγκλητον, εἰς τεκμηρίον εὐγνωμοσύνης, διότι οἱ πατέρες αὐτοῦ εὗρον ἐν Ἑνετίᾳ καταφυγὴν καὶ προστασίαν. Μετέφρασε λατινιστὶ τὰ δύο τοῦ Γαληνοῦ ὑπομνήματα εἰς τὸ περὶ Ἐπιδημιῶν τοῦ Ἰποκράτους, ἐκδοθέντα τῷ 1617, Ἑνετίῃσι, καὶ ἔγραψεν ὑπομνήματα εἰς τὸ περὶ ὕψους τοῦ Λογγίνου, ἐν οἷς καὶ πολυμάθεια ἱκανὴ καὶ ὠφέλεια ἴση.

Ἀπεβίωσε δὲ περὶ τὸ 1626 ⁽¹⁾.

Δ'. Κλαύδιος Σωζόμενος, υἱὸς τοῦ πρώτου Ἰωάννου, προχειρισθεὶς τῷ 1583 ἐπίσκοπος Πώλης, παρητήθη τῷ 1605, καὶ ἕτερος Σωζόμενος, ὀνόματι Κλαύδιος, ἐκάθησε ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἑδρας. Τοῦ πρώτου Κλαυδίου φέρεται ἡ ἑξῆς λατινικὴ ἐπιγραφή εἰς τὸν πρῶτον Ἰωάννην, καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ, ὧν εἷς ἦτο καὶ ὁ Κλαύδιος.

D. O. M. Ioanni Sozomeno Equiti Feudatio Regni Cypri, in expugnatione Nicosiae capto et redempto bene de Republica merito, et Iulio filio I. U. D. et Equiti, cum tribus filiis, Claudius Sozomenus Polae episcopus parenti optimo, fratri dilectissimo, nepotibus ac posteris hoc Monumentum posuit, Altare crexit atque dotavit, anno jubilei MDC ⁽²⁾.

Φιλοθέη Βενιζέλου.

Φιλοθέη θυγάτηρ Ἀγγέλου Βενιζέλου, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ὅσον ἐλεήμων, τόσον καὶ πεπαιδευμένη, θεαρέστως βιώσασα ἐτελεύτησεν ἐν κακουχίαις τῇ 19 Φεβρουαρίου 1589· αἱ μὲν ἀρεταὶ αὐτῆς ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας.

⁽¹⁾ Ἑλληνομν. σελ. 439—41. Παραβλ. Papadopoli, *Histor. Gymn. Patav.* σελ. 121—2.

⁽²⁾ Δ'ετοσθ.

συγκαταριθμησάσης ἐν χορῷ τῶν ὁσίων τὴν Φιλοθέην, τῆς δὲ μαθήσεως αὐτῆς ἀρκούν μνημεῖον ἔστω ἡ ἐξῆς γλαφυρά ἐπιστολή, κατοπτεύουσα καὶ τὴν τότε κατάστασιν τῶν κατοίκων τῆς νῦν πρωτεύουσας τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου, καὶ ἦν ὡς ἀνέκδοτον παρεντιθέμεθα.

Ἐπιστολὴ Φιλοθέης Μοναχῆς πρὸς Ἱέρακα τὸν μέγαν λογοθέτην.

Σωρὸς ἀγαθῶν ὤφθης ἡμῖν, καθά που παροιμία φησιν· ἥδη γὰρ ἐν αὐτῷ ἦν, ὅτ' ἤλυθες εἰς πόλιν τοῦ Κέκροπος ἐκ τῆς βασιλευούσης· τότε δὲ κατ' ἐμοὺ σφόδρα ἐλύττησαν Ἀττικοί, μάτην σπουδάζαντες· οὗς ἐξουδένωσας ὡς εὐήθεσι καὶ ὀνηλάτας καὶ πρὸς κέντρα λακτίζοντας· τό τε φράγμα αὐτῶν ἀνδρείως κατέβαλες, ὡς ὁ Δαβὶδ τὸν ἀλλόφυλον, ὡς δὲ κανθάρους ἐρράπισας τῇ πέτρῳ τοῦ λόγου, καὶ φυγάδες ὥχοντο ἐκ τῆς θείας σου, λογιώτατε· εἶπας γάρ, εἶπας δίκην ἡμῖν· ἐβούλοντο γὰρ οἱ μάταιοι τὸν ἀριστον νικῆσαι, μὴ εἰδότες ἐκεῖνο τὸ παροιμιώδες ῥητὸν, ἃ ἐτὸς ἐν νεφέλαις ἰπτάμενος· εἶπ' οἱ παροιμιῶν, θεοπέποι· δικάζεσθαι Βianτος κρείσσων, καὶ δικαιοτέρος τρυάνης· πρὸς δὲ ποσούτοις καλοῖς, ποία κο· ἀμοιβή πρὸς ἐμοῦ ἀξία γενήσεται· εὐχί μοι ἐστὶν ἔκτενός πρὸς Θεὸν ὑπὲρ σοῦ, καί περ ἀναξία οὕτη, ἵν' ὑγιαίνῃς τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ σὺν τῷ ἔξω, τῆς θείας του χάριτος αἰ ἐνεργοῦσθης, καὶ ἅπαν ἀβόλητον τιθεμένης ἀτέλεστον· χαίρω μὲν ἐπὶ τῇ σῇ ἀγάπῃ, ἥς οὐδὲν ἂν ἐν ἐμῷ γένοιτο ἱερώτερον· λυποῦμαι δὲ λίαν, ὅτι ἐπὶ μακρὸν ἥδη καιρὸν στεροῦμαι τῆς χρύσευ σου ψυχῆς, καὶ τῶν ἀδούλων ἡθῶν· ἀλλ' εὐχομαι τυχεῖν τοῦ ποθυμμένου, ὃ δοίη ποτὲ Χριστὸς, καὶ ἰδοιμί σε, καὶ καταπολεύσασαι τῆς ἡθῆς σου ὁμιλίας καὶ τερψιθύμου, καὶ ἐμοὶ δηλώσεις τινὰ κρύφια καὶ μυστηριώδη ἐκ τῆς θείας Γραφῆς, ἃ ποθῶ ἐρωτῆσαι τὴν σὴν ἀγχίνοιαν.

Ἀβουλίαν φερόμενοι Ἀττικοὶ οὐκ οἶδασιν διακρίσιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ· διὰ τὰς μὲν ἀρετὰς μισοῦσι, τὰς δὲ κακίας φιλοῦσι· τοῖς γὰρ ἀνοήτοις ἐπιμεμπτα καλὰ, φησὶ πού τις τῶν σοφῶν· διὰ τοῦτο οὖν καὶ αὐτὴ σιωπῶ πολλὰς ὕβρεις ἀκούουσα, ὡς ἤχους θαλάττης κλύδωνι μαινομένης· ἀλλ' ἐγὼ γὰρ πὸν ἄνω δέχομαι Κριτὴν, ὅστις οἶδε τὰ φαῦλα ἐντελῇ ἀποδώσειν· οὐχ ὡς νομίζουσιν οὗτοι, αὐτοὶ ἐσμέν, ἀλλ' ὡς οἶδεν ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης Κύριος· καὶ ὁ ἀλάθης αὐτοῦ καὶ παντέφορος ὀφθαλμός· ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρεψ ψυχῇ παρασθόντα τετρακτὺν παγὰν ἀενάου φωτός· εἰ δὲ καὶ μαρτυρῶν χρειᾷ, οὐκ Ἀθηναῖοι στήσονται, ἀγοραῖον γένος, ἀχρεῖον, καὶ ἀτιμόν· τοῦτο δὲ τὸ γένος ἀβούλευτον, ἀνόσιον, ἀναίσχυντον, βδελυρὸν, ἀπονειοῦ μένον, τὸ στόμα εὐλύτον ἔχον πρὸς λοιδορίαν, μεμψύμοιρον, καὶ καρδαμογλύφον, βαρβαρόφρονον, φιλαίτιον, φιλοτράχον, μικρολόγον, μικροφύχον, στωμίλον, ὑπερφίαλον, ἀθίμιστον, ὀλερὸν, περίεργον, ἀγρυπνον ἐπὶ συμφοραῖς ἐτέρων· καὶ γὰρ τί ἄλλο εἰπεῖν, ἐξ αὐτῆς τῆς νεότητος διώκον ἡμίονους, καὶ αὐτῶν ἐπιμελούμενον, κατὰ τὴν Ἰδομαίον Δωήκ, ὃν ἀρᾷται Δαβὶδ ἐν ναὶ ψαλμῷ· Πῶς δὲ οὗτοι ὀρθά νοήσουσιν; ὡν γὰρ τὸ ἔργον βάρβαρον τοῦτων καὶ ἡ γνώμη βάρβαρος· οὐδαμῶς οὗτοι τῆς δίκης μάρτυρες στήσονται, ἀλλ' ἐντοιμοὶ ἀνδρεί, ἢ ἐλλόγμοι, συνέντες ἀλήθειαν. Νηλίες ἀνωθεν Ἀττικοί, οἱ τοὺς ἀρίστους ἀπώλεσαν. Σωκράτης ἀδίκως ἀπέθανε συκοφαντηθεὶς ὑπ' αὐτῶν, καὶ Θαιμ.

πολλῆς ὁ τὴν Ἑλλάδα ἐλευθερώσας ἐξηλάθη, καὶ Μιλτιάδης γέρων ὢν ἐν δεσμοτηρίῳ ἀπέθανε. Τοιοῦτοι πολλάκις Ἀττικοί.

Τὴν πρὸς ἐμέ σου εὐστολαγχνίαν τεθεαμένην, θαρρήσασα ἔγραψα ὡς φιλάτιμ μοι πατρὶ κατὰ τῶν ἀλαζόνων.

Βοήθει τοῖς ἐξ ἡμῶν αὐτόθι παραγενομένοις κοινοῖς φίλοις σοὶ τε κάμοι.

Μαίου Ισταμένου.

Φιλόθεος μοναχῇ (').

Ἰάκωβος Παλαιολόγος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1520 εἰς Χίον, ἐκ γονέων σεμνυνομένων ἐπὶ τῇ ἐκ τῶν ὁμωνύμων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου καταγωγῇ. Ἐλθὼν εἰς Ἱταλίαν πρὸς τελειοτέραν παιδευσιν, ἐνηγκαλίσθη τὰς τότε ἐπικρατούσας νέας ὀρθοσκευτικὰς ἰδέας, καὶ θεωρῶν ἐπικινδύνον τὴν ἐκεῖ διαμονήν, κατέφυγεν εἰς Γερμανίαν, εὐελπιζόμενος ὅτι ἐνταῦθα ἤθελεν εὖρεϊ ἐλευθερίαν συνειδησεως. Ἀφοῦ ἐπὶ τινα χρόνον διήγαγε πλάνητα βίον, ἀποκατέστη εἰς Τρανσυλβανίαν, διαδεχθεὶς τῷ 1569 τὸν Ἰωάννην Σόμμερ εἰς τὴν θέσιν ἐφόρου τοῦ γυμνασίου τοῦ Κλαουζεμβούργου.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἤκμαζεν ὁ Σίμων Βουδναῖος, περίφημος αἰρεσιάρχης, ὅστις ἀναπτύξας τὰς ἀρχὰς τοῦ Λαυλίου Σοκίνου μέχρι τῶν τελευταίων συνεπειῶν, ἐθεωρεῖτο ἀρχηγὸς τῶν ἡμιεβραϊζόντων τῆς Λιθουανίας· ὁ Βουδναῖος μετέβαλλε τὴν τάξιν τῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἱστορουμένων, ἡλλοίωσε, διέτθειρε, καὶ ἐξήλειψε διάφορα τῆς Νέας Διαθήκης μέρη, πρὸς τὸν σκοπὸν ἵνα τὰ πάντα συνηγορήσωσιν ὑπὲρ τοῦ συστήματός του. Μὴ περιορισθεὶς, ὡς οἱ Σοκιανοί, εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὑπεστήριξεν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἔπρεπε νὰ λατρεύηται, μῆτε νὰ ἐπικαλεῖται τὸ ὄνομά του εἰς τὰς προσευχάς. Βῦρροια λόγου θαυμάσιος συνετέλεσεν ἵνα ὁ Βουδναῖος προσηλυτίσῃ πολλοὺς ἐν Λιθουανίᾳ, Πολωνίᾳ, Πρωσσίᾳ, καὶ ἀλλαχοῦ.

Μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Βουδναίου ἐνθερμότερος καὶ ἐπικινδυνότερος ἐγένετο ὁ Παλαιολόγος, ὅστις ἐφάμιλλος τῷ αἰρεσιάρχῃ καὶ τὴν παιδείαν καὶ τὴν εὐγλωττίαν κατετάραξε πᾶσαν τὴν Εὐρώπην. Τύσον δὲ αἱ συνέπειαι τῆς πυρετώδους διδασκαλίας τοῦ Ἑλλήνος ἐκλόνησαν τὴν κοινὴν ἡσυχίαν, ὥστε ὁ Σοκίνος, δν ἡ νέα αἵρεσις ἐθεώρει ἀρχηγόν, ἠναγκάσθη ν' ἀποκηρύξῃ τὰ διδασκόμενα. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξουσία δὲν ἐβράδυνε ν' ἄρῃ ἐκ μέσου τὸν Παλαιολόγον, ὅστις

(') Ἐχορηγήθη φιλοκάλως ὑπὸ τοῦ Κ. Σοφ. Οἰκονόμου. Ἡ ἀκολουθία τῆς ἀγίας Φιλοθέης ἐν Βενετίᾳ τῇ 1775 ἐκδόθεισά, ἀνετυπώθη Ἀθῆναις.

κρατηθεὶς ὠδηγήθη εἰς Πάπαν Γρηγόριον ΙΓ', πρὸ πολλοῦ αἰτήσαντά τὴν σύλληψίν του. Ἀγθεὶς εἰς Ῥώμην παρεδόθη εἰς τὸ ἱεροδικεῖον, ὅπερ κατεδίκασεν αὐτὸν ἵνα κατ' ἔξω. Ὁ Παλαιολόγος ὠδηγήθη εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης τὴν 22 Μαρτίου 1585. Ὁ δὲ Κιάππης⁽¹⁾ ἀναφέρει, ὅτι εἰς τὴν θέαν τῆς παρσκευασμένης πυρᾶς ὁ Ἰάκωβος ἐκέρυξεν μετάνοιαν διὰ τὰ ὑπὸ τῶν συγγραμμάτων καὶ τῆς διδασκαλίας του προξενηθέντα κακὰ, ζητήσας καὶ προθεσμίαν εἰς σκέψιν καὶ ὅτι οἱ ἱεροδικασταὶ βεβαιωθέντες περὶ τῆς εὐλικρινείας τὸν ἐπανάφερον εἰς τὴν φυλακὴν, ἔνθα συνέγραφεν ἔργα τινὰ ἀποπνέοντα εὐλόγησιαν ἱκανὴν καὶ σοφίαν ἱσθν. Ἀλλ' οἱ λόγοι τοῦ Κιάππη μὴ ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ ἄλλων θεωροῦνται αὐτόχρημα μῦθος⁽²⁾.

Τὸ σπουδαιότερον τῶν συγγραμμάτων τοῦ Παλαιολόγου εἶναι—*De magistratu politico*, τυπωθὲν ἐπιμελείᾳ τοῦ Σίμωνος Βουδναίου ἐν Λόσκη τῆς Δουβανίας 1573. Εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὁ Ἰάκωβος ἐνθυρίζεται, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν κατήργησε τὴν πολιτικὴν διοίκησιν, καὶ ἐπομένως ἐπιτρέπεται εἰς πάντα χριστιανὸν ἡ ἐκπλήρωσις πολιτικοῦ ὑπουργήματος. Ὁ Γρηγόριος Παύλης ἀπήντησεν ἐν ὀνόματι τῆς συνόδου τῆς Ῥακοβίας, καὶ ὁ Παλαιολόγος ἀνταπήντησεν ἐμμένων εἰς τὰς ἰδέας του. Τὴν ἀνταπάντησιν ταύτην ἀνέτρεψεν ὁ Σοκίνος ἐν ὀνόματι τῆς συνόδου, γράφας—*Responsionem ad Iacobi Palaeologi librum*. Ὁ Παλαιολόγος ἔγραψεν ἀναιρετικὴν τῆς ἀνατροπῆς τοῦ Σοκίνου—*Defensionem verae sententiae de magistratu politico*. Losci, 1580⁽³⁾.

Στέφανος Λουζινιάνος.

Ἐγεννήθη ἐν Λευκασίᾳ Κύπρου τῷ 1537. Νέος εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου Δομνίκου μετέλλαξε τὸ βαπτιστικόν του ὄνομα Ἰάκωβος εἰς Στέφανος. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατρίδι τοῦ ὑπὸ Ἰουλιανόν τινα Ἀρμένιον ἐπίσκοπον, καὶ μόλις τριακονταέτης ἐξελέχθη βικάριος τῆς ἐν Κύπρῳ Δυτικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς νήσου μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ διέτρεξε πολλοὺς τόπους ἐξαιτούμενος λύτρα εἰς ἐξαγορὰν τῶν αἰχμαλωτισθέντων συγγενῶν του. Εἰς Ῥώμην οἰκειωθείς τῷ πρεσβευτῇ τῆς Γαλλίας ἐστάλη εἰς Παρισίους (1577) ἔνθα ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τῆς διδασκαλίας. Ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην, ἀπεβίωσε τῷ 1590⁽⁴⁾.

(1) *Compendio dela vita di papa Gregorio*.

(2) Ἐπίσης ἀπορρίπτει καθεστάναι καὶ οἱ λόγοι τοῦ Ῥιχάρδου, ὃ Ῥαϊνώδου, ὅτι δὴθεν ὁ Παλαιολόγος νέος εἶχεν ἐνδύθῃ ἐν μοναχικῶν τριτόνιον τῶν Δομνικανῶν.

(3) Weiss, *Biog. Univ. tom. XXII*—Βλαστοῦ, *Χισκὸς B. 73*.—*Biogr. Nouv. 37*.

(4) Ὁ φροντάνας (*Theatr. Dominie*), λέγει, ὅτι ἐπὶ Σίχτου Ε' (1585—90) ἐπὶ πλοφορήθῃ ἐπίσκοπος Λευκασίου.

Συγγραμματα.

—*Corografia e breve istoria Universalle dell'isola di Cipro* principiando al tempo di Noe per irsino al 1572. (Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐκδόθη ἐν Βωνωνίᾳ μετεφράσθη καὶ ἐξεδόθη γαλλιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον, Description abrégée de l'île de Chypre, depuis le temps de Noé, jusqu'en 1572. Paris 1580. Εἰ καὶ περιέχον πολλὰ ἀπίθανα καὶ ἀνύπαρκτα τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, ὡς τὸτ' ἐγράφοντο πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ ἱστορίαι, περιλαμβάνει δμως λίαν ἐνδιαφέροντα γεγονότα περὶ τῶν τελευταίων ἐν Κύπρῳ πολέμων).

—*Corone. Padova. 1577.* (Περιέχονται πέντε λόγοι ἰταλιστὶ περὶ τῶν καθηκόντων τῶν ἡγεμόνων, προσφωνούμενοι πρὸς τὸν βασιλεῖα τῆς Γαλλίας Φρῆσκοι Γ').

—*Histoire générale des royaumes de Hierusalem, Cypre, Arménie, et lieux convoisins etc. depuis le déluge universel, jusqu'en l'an 1572.* Paris 1579.

—*Genealogie de la Royale maison des Bourbons.* Paris 1580. (Ἐν πίναξιν εἰς φύλλον).

—*Genealogie de soixante-sept maisons très-nobles partie de France, partie étrangères, issues de Mérovée fils de Theodoric II, roi d'Austrasie, avec armoiries.* Paris 1586.

—*Βασιλικὸν Φυλακτήριον.* (Τὸ ἑλληνιστὶ γραφὲν τοῦτο πόνημα περιέχει μακρὰν ἀπαρίθμησην ἐπισήμων προσώπων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἀσπασθέντων τὸν μοναχικὸν βίον. Εἶνε δὲ τοῦτο τὸ δευτέρον μέρος τριμεροῦς συγγραμματος τοῦ Λουζινιάνου γραφέντος πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ ἐξόχου τοῦ μοναχικοῦ βίου· τὸ τρίτον μέρος περιέχει ἀπαρίθμησην μονασάντων ἡγεμόνων. (De Imperatoribus, Regibusque, qui in familias religiosorum adsciti sunt).

Ὁ Παπαδόπουλος ἀναφέρει καὶ τὰ ἐφεξῆς φιλοπονήματα τοῦ Στεφάνου.

—*Catalogus virorum illustrium veteris et novi Testamenti.*

—*Arbor Lusignanæ familiæ.*

—*Genealogia Valesiorum, et Lusignanorum.*

—*Arbor machinæ mundi.*

—*Affinitates fere omnium principum Christianorum* (*).

Ἰάσων Δεσφός.

Ἐγεννήθη ἐν Λευκισίᾳ Κύπρου, καὶ σπουδάζας τὴν φιλοσοφίαν εἰς Πατάβιον, μετὰ τὴν διδασκαλικὴν ἀναγόμεναι ἐπανεστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του· μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς νήσου ἐλθὼν εἰς Βενετίαν, ἐχηρμάτισε διδάσκαλος, καὶ τῷ 1577 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς Πατάβιον. Τὴν θέσιν ταύτην διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του συμβάντος τῷ 1590 ἐξ ὑπερβολικῆς λύπης· διότι ὁ μονογενὴς

(*) Adolphe Duplessis, Biographie Universelle. tom. XXV.

(*) Papadopoli, Histor. Gymn. Patf.

υἱὸς τοῦ φονεύσας ἐν μονομαχίᾳ εὐγενῇ Ἐνετὸν ἐξωρίσθη. Κατέστησε κληρονόμον τὸν ἀδελφόν τοῦ Λίβιον ἐπίσης ἐν Παταβίᾳ παύδουθεντα, καὶ ἐν τοῖς γράμμασι διαπρέποντα ⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

- Institutio in Philosophiam Ciceronis.
- Epitome praeceptorum de arte dicendi ex Ciceronis.
- Librum de constitutione partium humane, et civilis philosophiae.
- Institutio Reipublicae optimae.
- Oratio ad duces Venetiarum.
- De principiis causis et incrementis quae comœdia, tragœdia, et carmen heroicum sibi conciliant, ex morali philosophiae et civili.
- De sphaera, cum dissertatione de Geographia.
- De mundo, ejusque partibus, tum simplicibus, tum mistis.
- Isagoge in III libros Aristotelis Rhetoricorum.
- Poetica.

Ἐν τῷ τελευταίῳ περὶ Ποιητικῆς συντάγματι ὁ Δονόρες ἐπετέθη δριμύτως κατὰ τῶν ποιμενικῶν τραγικοκωμωδιῶν, ἃς καλεῖ τερατώδη ἐξαμβλώματα ἀνθρώπων μηδεμίαν τῆς ἀρχαιότητος γνῶσιν ἔχοντων. Ὁ Γουαρίνης πεπεισμένος, ὅτι ταῦτα γράψας ὁ Ἰάσων προσέβαλε τὸν πιστὸν ποιμένα (pastor fido), ἐδημοσίευσεν πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ ποιήματος τοῦ, Il Verato. Ὁ Δονόρες ἀπαντῶν ἔγραψε Apologia contra l'autore del Verato τυπωθεῖσαν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ, ἐπελθόντος καθ' ἣν στιγμήν ὁ Γουαρίνης συνέγραψε il Verato secondo, τόσον δηκτικὴν σάτυραν, λέγει ὁ Βάλος, ὥστε ἡ ἀνάγνωσις αὐτῆς καὶ μόνῃς ἤθελε θανατώσει τὸν ἐπικριτὴν τῶν ποιμενικῶν.

Καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰάσωνος, Πέτρος Δονόρες, ἦν ὁμοίως ἀνὴρ γραμματικῶν διατέλεσε γραμματεὺς διαφόρων καρδιναλίων, καὶ ἀποθανὼν ἐγκατέλιπε πολλὰ ποιήματα χειρόγραφα, μετὰ τῶν ὁποίων διαμνημονεύεται ὁ βίος Παύλου Δ'.

Ἰωάννης Μορζήνος ⁽²⁾.

Κρῆς τὴν πατρίδα· πρῶτος αὐτὸς διατέλεσε διδάσκαλος τῆς ἐν Χάνδακι Συναϊτικῆς σχολῆς ⁽³⁾. Πρὸς τὸν λόγιον τοῦτον γράφων τῷ 1582 Μαρτίνος ὁ Κρούσιος λέγει. « Συχνά μοι καλὰ περὶ σοῦ διηγήσασα γλυκέως κύριος Σαλομών ὁ Σκυπιδός, ἐπανελθὼν δεῦρα τῇ τοῦ ἐναγχοῦ νομεβρίου εὐτυχῶς. Διὰ τοῦτο νῦν ἀνεπτερώθην

(1) Papadopoli, Histor. Gymn. Patavin. σελ. 332—3.—Beuchot, Biographie Universelle, tom. XXXI.

(2) Πιθανῶς συγγενὴς τούτου ἦν ὁ Μάρκος Μορεζίνος, οὗτος δὲ ἐπιστολὰς πρὸς Κατηλιανὸν ἐδημοσίευσεν ὁ Λάμιος (De Rebus Eruditorum).

(3) Κωνσταντίνου, περὶ τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς.

" προσφωνεῖν σε, τίμιε Μορζῆνε, καὶ ποιεῖν σε φίλον μοι, εἰ καὶ ἀνά-
 " ξιος ἔγωγε· ὅμως γε μὴν φιλῶ τὸ Ἑλληνικὸν παιδιόθεν, τὴν φω-
 " νὴν ταύτην καὶ παιδεῖαν ἐν τῇ ὑψηλῇ Τυβίγγῃς Ἀκαδημίᾳ, κατὰ
 " τὸ ὀλιγοδύναμόν μου, διδάσκων Γερμανὸς τοὺς Γερμανούς. Δέομαι
 " τοίνυν σου εὐνοϊκῶς τὸ παρὸν ἐμοῦ νῦν πραττόμενον δέχεσθαι, κάμο!
 " τὰ φιλικὰ ἀντεπιστέλλειν. Καταγράφοις δὲ τὴν λαμπρὰν σου πα-
 " τρίδα, καὶ ὅλην τὴν Κρήτην, καὶ τὰς αὐτόθι νήσους, κάμοι τὴν
 " περιήγησιν πέμπεις, ὅτι αὐτὴν ἐνθήσομαι τῇ σήμερον Ἑλλάδος, ἣν
 " ξυγγράφω ἱστορίᾳ, μετὰ τιμῆς τοῦ ὀνοματός σου, ὥσπερ καὶ παρ'
 " ἄλλων Ἑλλήνων εἰς τοῦτο βοηθοῦμαι . . . " (').
 " Ἀγνοοῦμεν εἰ ὁ Μορζῆνος ἐπεμψε τῷ Κρουτιῷ τὴν ζητούμενην
 περιήγησιν.

Ἀνδρέας Εὐδαιμονογιάννης.

Ἐγεννήθη εἰς Κύδωνα τῆς Κρήτης ἐκ γονέων σεμνονομένων ἐπὶ τῇ
 ἐκ Παλαιολόγων καταγωγῇ, καὶ μετὰ τὴν ἄλυσιν τοῦ Βυζαντίου ἐκεῖ
 προσφυγόντων. Περαιώσας ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μαθήματα,
 ἦλθεν εἰς Πατάβιον, μετὰ τοῦ συμπατριώτου του Κωνσταντίνου Πα-
 λαιόκαπα, καὶ ἠκροάσθη τὴν ῥητορικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Μετὰ τὸν
 θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου (1574) ἦλθεν εἰς Ῥώμην μετὰ τοῦ ἐπι-
 ζήσαντος ἀδελφοῦ τοῦ Παλαιόκαπα, καὶ τὸν καθολικισμὸν ὁμολογή-
 σας, κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ.

Ἀπεβίωσε ἐν Ῥώμῃ ἐξδομηκοντούτης, μὴ προφθάσας νὰ φέρῃ τὴν
 δι' αὐτὸν προορισθεῖσαν πορφύραν καρδινάλιου.

Συγγράμματα.

—Castigatio Lamberti Danecci Calviniani ministri pro Card. Bellar-
 mini controversis.

—De antichristo libri III.

—Epistola monitoria ad Ioannem Balclaium.

—Apologia pro R. P. Henrico Garneto.

—Confutatio Anticotoni

—Castigatio Apocalypsis.

—Parallelum torti et tortoris.

—Responsio ad epistolam Isaaci Casauboni.

—Responsio ad caput IV primæ exercitationis Casauboni, et ad
 Antilogiam Roberti abbati adversus apologiam P. Garneti.

—Refutatio exercitationum Casauboni.

(') Tucogrwcia, π.λ. 532.

—Epistola ad amicum Gallum super dissertatione politica Leid-
gresseri.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους ἑλληνιστὰς καὶ λατινιστὰς.

Ὁ Νικόλαος Παπαδόπουλος (1), ἐξ οὗ ἔρρανίζόμενα τὰ περὶ Εὐδαιμονογιάνης, λέγει, ὅτι κατεγίνετο οὗτος εἰς συγγραφὴν διεξοδικοῦ πονήματος ἑλληνιστὶ κατὰ τῆς ὁρθοδόξου ἐκκλησίας, ἐξ οὗ εἶδεν αὐτὸς εἰς Ῥώμην τρεῖς τόμους.

Συμεῶν Καβάσιλας.

Ἐξ Ἀκαρνανίας σπουδάζας εἰς Πατάβιον, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα ἱεροδιάκονος χειροτονηθεὶς διέμενεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον, διδασκων καὶ τοῖς βουλομένοις. Ὑσχολεῖτο ἰδίως εἰς τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας. «Τοιοῦτος γὰρ ἔρως ταύτης (τῆς ἀστρονομίας) μὲ κατεπείγει ὥστε τὴν ἐμὴν ψυχὴν, τὸν Ἀριστοτέλην καὶ ὅλην, πολλάκις καταλιμπάνειν, καὶ τοῖς ἐκεῖνοις ἀσχολούμενον ἐρευρηματικῶς, ἐρ' οἷς οὐδέτερον τῶν τοῦ Πτολεμαίου κανονίων ἀσχάλλει». Πρὸς Κρούσιον δὲ συχνῶς ἐπέστελλε τὴν λύσιν διαφύρων τοιαύτης φύσεως ζητημάτων.

Περὶ Καβάσιλα γράφει πρὸς Κρούσιον ὁ Γερλάχιος «Antea Patavii D. » Suartzii contubernalis, nunc Constantinopolin pueros rudimenta » Graecae linguae docet. Bonus et modestus est, nec eruditione Graeco- » rum prostremus ».

Τούτου φέρονται ἐπιστολαὶ δύο ἐκ Παταβίου (1582) πρὸς Γαβριὴλ Σεβήρον, ἐκδουεῖσαι ὑπὸ Λαμίου καὶ ἕτεραι τέσσαρες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Κρούσιον καὶ Γερλάχιον, δημοσιευθεῖσαι ἐν τῇ Τουρκογραφικῇ. Ἐν μιᾷ τούτων περιγράφει τὴν τότε κατὰστασιν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τῶν κατοίκων καὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν.

Μετέφρασεν εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τὸ εἰς Ἰωάννην Νίγρον ἐπιβαλόμενον τοῦ Κρούσιου δημοσιευθὲν ἐν Τουρκογραφικῇ (lib. VI).

Κατεγίνετο, ὡς γράφει πρὸς Κρούσιον, εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Αἰσωπείων μύθων, καὶ τινῶν λόγων τοῦ Ἰσοκράτους, εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἢ ἐν Βενετῇ πολλάκις δημοσιευθεῖσα ἀπλοελληνικὴ μετάφρασις τῶν Αἰσωπείων μύθων, ἐστὶν ἡ τοῦ Καβάσιλα.

Πρὸς τοῦτοις ἔγραψε δύο ἐπιγράμματα εἰς Δαμασκηνὸν Ναυπάκτου, Γεώργιον Πηγὰν, καὶ μίαν ἐπιστολὴν πρὸς Μάξιμον Μαργούνιον, χρηματίσαντα διδάσκαλόν του.

Πρὸς τὸν Καβάσιλαν ἀπευθύνεται ἐπιστολὴ Φραγκίσκου Κόκκου, περιλαμβανομένη εἰς τὸ ἐπιστολάριον τοῦ Κορυδαλλεύως.

(1) Patav. Gymnas. 281—2. Παράβαλλε καὶ Cornelli, Creta Sacra, I, σελ. 262—4, II, σελ. 159. Ὁ Κορνήλιος μνημονεύει ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς τοῦ Εὐδαιμονογιάνης πρὸς τοὺς Κρήτας.

Κορέσιοι.

Α'. *Ἰωάννης Κορέσης* Χῖος ἱατρός, περὶ οὗ λέγει ὁ Κρούσιος ⁽¹⁾,
 « doctissimus Chii medicus erudite scribit, et litteras bene pin-
 » git ». Ἀναφέρεται ὡς μάρτυς εἰς διαθήκην συνταχθεῖσαν ἐν Χίῳ
 τῇ 10 Νοεμβρίου 1550.

Τούτου φέρονται δύο ἐπιστολαὶ ἐκ Χίου πρὸς Θεοδόσιον Ζυγομα-
 λάν, δημοσιευθεῖσαι ἐν Τουρκογραφικῇ ⁽²⁾. Ἐπιστολὴ δὲ τοῦ Μαργουνίου
 ἀπευθύνεται πρὸς τοῦτον.

Β'. *Μιχαὴλ Κορέσης* Χῖος ἱατρός καὶ οὗτος, καὶ πιθανῶς ἀδελ-
 φὸς τοῦ προῤῥηθέντος· εὑρηνται καὶ τούτου δύο ἐπιστολαὶ ἐκ Χίου
 πρὸς τὸν αὐτὸν Ζυγομαλάν, καὶ τὸν οἰκουμένικόν πατριάρχην Μητρο-
 φάνην, δημοσιευθεῖσαι ὁμοίως ὑπὸ Κρουσίου ⁽³⁾.

Γ'. *Νικόλαος* δὲ, *Ἀντώνιος*, καὶ *Λουκάς Κορέση*, καὶ οἱ τρεῖς ἐκ
 τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ὑπογράφονται εἰς ἀναφορὰν ἐκ Χίου πρὸς τὸν
 πατριάρχην Μητροφάνην 15 Αὐγούστου 1590.

Μινδόνιοι.

Α'. *Λεονάρδος Μινδόνιος*, ἢ Μεντόνιος, ἢ Μεντώνης, Χῖος καὶ
 οὗτος ἱατρός. Τῷ 1576 διέτριβεν ἐν Ἀγχιάλῳ, ὅθεν ἐπιστέλλει πρὸς
 Θεοδόσιον Ζυγομαλάν· τῷ δὲ 1580 εὐρίσκετο εἰς τὴν πατρίδα του,
 διότι εἰς διαθήκην γενομένην ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τὴν 10 Νοεμβρίου
 1580, ὑπογράφεται καὶ « Λεονάρδος Μεντώνιος ».

Πρὸς τὸν λόγιον τοῦτον φέρεται ἐπιστολὴ Κρουσίου τῷ 1578
 καὶ ἑτέρα Μαξίμου Μαργουνίου.

Κατὰ Κρούσιον ὁ Λεονάρδος εἰρμήνευσε commentaria Ammonia
 in organon Aristotelis, Rhetoricam Hermogenis ⁽⁴⁾.

Β'. *Ἰωάννης Μινδόνιος*, ἀδελφὸς ἢ συγγενὴς τοῦ Λεονάρδου· τοῦ
 λογίου τούτου εὑρηται ὠραῖον ἡρωελεγείον ἐπίγραμμα τῷ πατριάρχῃ
 Διονυσίῳ, εἰς τὴν ὑπὸ Γλυζωνίου γενομένην τῷ 1595 ἑκδοσιν τοῦ
 Μηναίου τοῦ Αὐγούστου.

Σολομὼν Ῥοδινός.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1516 εἰς Πλαταμῶνα τῆς Κύπρου, καὶ ἐσπού-
 δασεν εἰς Ἀμμόχωστον· αὐτόπτης τῆς ἀλώσεως τῆς πατρίδος του

⁽¹⁾ Turcographia σελ. 308.

⁽²⁾ Ἀπόθι σελ. 307, 314.

⁽³⁾ Ὁμ. 238.

⁽⁴⁾ Turcographia σελ. 203, 309, 313, 479.

ἔγραψεν ἡμερολόγιον ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Τουρκικοῦ στόλου μέχρι τῆς κατακτήσεως τῆς νήσου, προσθεὶς καὶ περιγραφὴν τῶν γενομένων σεισμῶν, βροχῶν, ἀκρίδων, λοιμοῦ, καὶ ἄλλων θανατικῶν. Ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του ἐβρήκῃσεν τὴν ἀπώλειαν τῆς πατρίδος του διὰ στίχων καὶ εἰς πεζὸν λόγον. Ἀπέθανε τῷ 1586, ἐβδομηκονταετὸς τῆν ἡλικίαν ⁽¹⁾.

Ἦτο πατὴρ Νεοφύτου τοῦ Ῥοδινού, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἐπομένοις.

Ἰέραξ.

Ἐγενήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τὸν πρεσβύτερον Θεόδωρον, χρηματίσαςτα μέγαν οἰκονόμον τοῦ πατριαρχείου. Πειραμένος τὸ κανονικὸν δίκαιον, ἐχρημάτισε ὁ Ἰέραξ πρωτοκανονάρχος ἐπὶ Διονυσίου, καὶ μέγας λογοθέτης ἐπὶ Μητροφάνους καὶ Ἱερεμίου. Ἐνυμφεύθη εὐγενῇ τῷα Καντακουζηνῇ, ἐξ ἧς ἐγέννησεν υἱόν, Ἀλέξανδρον ἐφάμιλλον αὐτοῦ κατὰ τὴν παιδείαν καὶ τὰς θεολογικὰς γνώσεις.

Ἐγραψε χρονικὸν Βυζαντίδος περὶ τῇ φράσει, ἀναμείξας καὶ ἑμμετρὰ τινα πολιτικῶ τῷ στίχῳ. Κατὰ τὸν Κ. Παράνικον εὕρηται τούτου—Συλλογὴ ἐκ διαφόρων πατέρων ἐδαφίων, ἀφορώντων ζητήματα Θεολογικὰ καὶ ἄλλων 282 τὸν ἀριθμόν· καὶ—Ἐξακολουθήσις τῶν Συλλογῶν. (Σχεδιάσμα σελ. 48 σημ.).

Τὰ ὑπ' αὐτοῦ συντεθέντα πάτριαρχικὰ σιγίλλια ὁ υἱὸς του Ἀλέξανδρος συνήψεν ἐπιγράψας—Σημειώματα πατριαρχικῶν γραμμάτων συντεθέντων ὑπὸ τοῦ ποτὲ μεγάλου Λογοθέτου Ἰέρακος, καὶ καταστρωθέντα ὑπὸ χειρὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου Λογοθέτου, καὶ ἕτερα παλαιγενῆ ὑπομνήματα. (χειρόγραφον παρὰ Σοφ. Οἰκονόμῳ).

Ὁ Ἰέραξ μνημονεύεται ὑπὸ Νεκταρίου ⁽²⁾, Δοσιθέου ⁽³⁾, καὶ ἐν τῇ Τουρκο-γραφικῇ ⁽⁴⁾. Ἦν φίλος Στεφάνου Γερλαχίου, χάριν τοῦ ὁποίου ὑπογράφεται εἰς τὸν ἐν Τουρκογραφικῇ δημοσιευθέντα κατάλογον « Ἰέραξ ὁ μέγας Λογοθέτης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἄξιωθεις παρὰ τοῦ σόφωτάτου κυρίου Στεφάνου, φίλος ἔνεκα σημειώσασθαι ἐνταῦθα τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐκκολουθῶς τοῖς προγεγραφόσιν, ἔτει ζπέ, μηνὶ σептемβρίῳ Ἰνδικτιῶνος ε' ».

Πρὸς τοῦτον ἀπευθύνονται τέσσαρες ἐπιστολαὶ Κρουσίου, Φιλοθέης Ἀθηναίας, Λεοντίας μοναχῆς, καὶ Κυρίλλου Λουκάρειος.

Ἀλούσιος Λολλίνος.

Ἐγενήθη εἰς Γόρτυνα τῆς Κρήτης τῷ 1557. Μεταναστευσάσης τῆς οἰκογενείας του εἰς Βενετίαν, ὁ Ἀλούσιος, νέος ἤδη, ἦτο ἐγκρατὴς

⁽¹⁾ Ν. Ῥοδινού, περὶ ἡρώων, στρατηγῶν, φιλοσόφων Κύπρου. σελ. 154.

⁽²⁾ Ἱεροκοσμικὴ ἱστορία Γ' σελ. 216.

⁽³⁾ Δωδεκάθελος, σελ. 1153.

⁽⁴⁾ Σελ. 332. Εἰς σιγίλιον περὶ τῆς ἐπισκοπῆς Ἀνδρούσης, κατὰ Μάιον 1570, ὑπογράφεται « Ἰέραξ ὁ μέγας λογοθέτης, καὶ ἐπίτροπος τοῦ πατριαρχίου Ἱεροσολύμων ».

τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος, ἀπεφάσισε νὰ ἐπαναστρέψῃ εἰς Κρήτην, ἀλλ' ἰδὼν οἰκτρὰν τότε τῆς νήσου τὴν κατάστασιν ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Βενετίαν, ἐνθα πλέον ἐπεδόθη εἰς τὰ γράμματα· μεταβάς εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦ Παταβίου πρὸς ἐντελεστέραν ἐκπαίδευσιν, διήκουσε τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας, ἐκμαθὼν καὶ τὴν Καλδαϊκὴν καὶ Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν. Εἵτα κατέγινεν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν νόμων καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ. Ἀπολαμβάνων τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως τῶν συγχρόνων, καὶ τῆς φήμης ἀνδρὸς σοφοῦ, ἀπεβίωσεν ἐβδομηκονταέτης τῷ 1626.

Ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρος τοῦ Λολλίνου ἔχει τι ἐξαιρετικόν· καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς πολλάκις διασπρην, ὁ Ἀλούσιος ἐνθέρμως ὑπερασπίσθη. *Inter egregia, λέγει ὁ Κορνήλιος, ingenii sui monumenta, enumerantur plurima, quae in Cretensium laudem cadunt, satisque indicant, in pio humanissimi viri animo delectionem patriae insulae ex diuturna absentia nullo modo imminutam fuisse* ».

Ἐγραψεν ὁ Λολλίνος—*Vitam Andreae Mauroceni*, τυπωθεῖσαν εἰς τὴν ἑ. Βενετία (1623) ἑκδοσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Μαυροκρηνοῦ.

—Ἐπιστολὰς πρὸς διαφόρους (*).

—*Vario Musarum numero apud antiquos etc. Bononiae, 1640* (**).

Ἐκ τῶν ὑπὲρ Κρήτης γραφέντων ὁ Κορνήλιος ἀναφέρει τὰ ἑξῆς—*Apologeticus, seu adversus coloniae Cretensis calumniatores — Epimenides redivivus—Elucubratio de Creta* (†).

Γεώργιος κόμης Παλαιόκαπας.

Κρής· σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ, διωρίσθη ἔφορος τοῦ Παταβικοῦ Γυμνασίου (1544)· ἐπιστρέψας εἵτα εἰς τὴν πατρίδα του καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον, μετωνομάσθη Γεράσιμος, καὶ ἐχρημάτισεν ἡγούμενος τῆς μονῆς Ἀγγαράθου· χειροτονηθεὶς ὕστερον ἐπίσκοπος Κισσάμου διέθετο τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ τῆς ἐπισκοπῆς μὲ τὴν ὑποχρέωσιν ἵνα πέμπῃ κατ' ἔτος εἴκοσι τέσσαρας Ἑλληνας, ἐξ ὧν τοὺς δεκαεὶς Κρήτας, εἰς Ἰταλίαν πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἀπίθανε τῷ 1590.

«*Vir, λέγει ὁ Παπαδόπουλος, sanctimonia vitae, prudentia, doctrina, et in rebus agendis dexteritate apud indigenes maximi habitus, et ex eadem carus Republicae Venetae* ».

(*) *Papadopoſi, Histor. Gymn. Pat.* σελ. 122—3.

(†) *Saxii, Onomasticon litterarium IV*, σελ. 111.

(†) *Cornelii, Creta Sacra II*, σελ. 441—2.

Μετὰ τὸν θάνατόν του, ἡ Ἑνετικὴ Δημοκρατεία παρεμβάσα διέταξεν, ἵνα δαπάνη τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κισσάμου στέλλωνται δώδεκα μόνον νέοι, πρῶτον μὲν εἰς Ῥώμην, εἶτα δὲ εἰς Πατάβιον, πρὸ ἐκπαίδευσιν⁽¹⁾.

Ἐμμανουὴλ Γλυζώνιος.

Χῖος διατρίψας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν Βενετίᾳ, ἔνθα καὶ ἐν βαθύτατῃ γῆρᾳ ἀπεβίωσε (1596). Ἐπεφορτίσθη ὑπὸ Καρόλου τῆς Ἰσπανίας τὴν συλλογὴν ἑλληνικῶν χειρογράφων, τὰ ὅποια ἐγκατέλειπεν ἀποθνήσκων. διὰ διαθήκης, μετὰ τῆς ἄλλης βιβλιοθήκης του συνιστᾶ μένης ἐξ ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν ἐκδόσεων καὶ χειρογράφων εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ, ἑλληνικὴν κοινότητα, μὲ τὴν παραγγελίαν ἵνα παρδαθῶσιν εἰς τὸν Φίλιππον, διάδοχον τοῦ Καρόλου. Ἐχρημάτισε φίλος Μαργουνίου, Σεβήρου, καὶ ἄλλων τότε διαπρεπόντων ἐπὶ παιδείᾳ Ἑλλήνων.

Συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε τῷ 1568 «Βιβλίον πρόχειρον τοῖς πᾶσι περιέχον τὴν τε πρακτικὴν ἀριθμητικὴν, καὶ περὶ τοῦ πῶς εὐρίσκειν ἕκαστος τὸ ἕγιον πάσχα, καὶ τέλειον πασχάλιον αἰεὶ καὶ πάντοτε, καὶ περὶ εὐρέσεως σελήνης ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ γίνεται ἡ γέννα αὐτῆς».

Τὸ συνταγματικὸν τοῦτο ἐπὶ πλεόντων δύο ἑκατονταετηρίδων συνεχῶς ἀνατυπούμενον ὑπῆρχε τὸ μόνον βοήθημα διὰ τοὺς θέλοντας λαβεῖν ἰδέαν ἀριθμητικῆς⁽²⁾. Ἐν τοῖς προλεγόμενοις ὁ Γλυζώνιος ἀναφέρει καὶ ταῦτα. «Νῦν δὲ ἐπειδὴ τὸ πᾶν τῆς σοφίας ζημιωθέντες, εἰς τοσοῦτον ἀπαιδευσίας προήχθημεν, ἅμα μὲν τῆς βασιλείας στερηθέντες, ἅμα δὲ πάσης σοφίας τε καὶ ἐπιστήμης γυμνωθέντες (οἷς κρίμασι Κύριος οἶδε), δεῖν ἔγνω μὴ παρθεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνων, ἅπερ τῶν ἀναγκαίων ἐστί, καὶ ἐπὶ ταῖς ἡμῶν ἐμπορίαις χρώμενα, πᾶσι δωρὸν τι κοινὸν καὶ ἐπωφελὲς ἐκτυπώσας χρῆσασθαι».

Τῷ 1588 ἐξέδοτο τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν ᾧ προσήρτηται,

«Εὐαγγελιστάριον περιέχον τὴν τῶν Εὐαγγελιστῶν διαδοχὴν, πόθεν ἄρχονται καὶ ποῦ καταλήγουσιν, εἰ δὲ καὶ κανόνας λέ, οἷς εὐρίσκεται αἰετοῦ τὸ Εὐαγγέλιον τῶν Κυριακῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ, ὁμοίως καὶ τὸ ἐωθινόν, καὶ ποῖος ἤχος ψάλλεται ἐν ἑκάστη Κυριακῇ, καὶ ἕτερα ἀναγκαῖα περὶ τοῦ εὐρεῖν τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Πάσχα, καὶ Πασχάλιον διηγετικὸς, συντεθὲν καὶ ἐκδοθὲν παρ' ἡμοῦ Ἐμμανουὴλ τοῦ Γλυζωνίου, εἴτε ἀπὸ τῆς ἐνοάρχου οἰκονομίας καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. In Venezia, apresso di Missier Manoli Glinzoni, MDLXXXVIII⁽³⁾».

⁽¹⁾ Histor. Gymn. Patav. I, σελ. 39.

⁽²⁾ Ὁ Θεσσαλὸς Ἑλλάδιος λέγει περὶ τοῦ εὐμεθοῦς τῆς ἀριθμητικῆς ταύτης «Simplici quadam arti absque ulla difficultate resolvat», (Stampræsentis Ecclesiæ Graecæ).

⁽³⁾ Ἀνετυπώθη τὸ Εὐαγγελιστάριον τοῦ Γλυζωνίου ἐν 1614 παρὰ Ν. Γλυκεῖ.

Ἀφιεροῦ τὸ εὐαγγελιστάριον ὁ Γλυζώνιος Γαβριὴλ Σεβήριμ λέγων « ἐπειδὴ τοῖνον οὐκ αἶδ' ὅπως θυμὸν τοῖς πρὸ ἡμῶν οὐκ εἰς τὸ ἀκριβέστερον ἐξείργαστο, τῶν προὔργου εἶναι φήθην τὸ μετὰ χεῖρας εὐαγγελιστάριον εἰς κοινὴν ἐκδοῦναι ὠφέλειαν, ὃ δὴ καὶ πεποίηκα, πολλοῖς γάρ καὶ ἄλλοις τοῦτο συγκρούσας, ὧν παρὰ τῆς σῆς πανιερότητος καὶ παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Κυθήρων κυρίου Μαξίμου, καὶ ἄλλων ὑπόκριτα, ἀνασκοπήσας τε εἰς τὸ ἐπιμελέστερον, ὡς οἶόν τ' ἦν καὶ τελειότερον, τὰς κατ' αὐτὸ ἐρμηνείας αὐτὸς τε εὐσκόπως συνηρμολόγησεν, καὶ τὴν κυκλικὴν τῶν κανόνων περίοδον προστέθεικα πρὸς τοὺς καὶ τὴν τῶν κυριακῶν συναρμολογίαν ἀπὸ τῆς τῶν Φώτων κυριακῆς ἕως τῆς ἀποκρίας, ἥτις ἐν ἐκείνοις οὐχ ἄλλος τετιωρῆται, ἀνεπλήρωσα διὰ γε τὸ ἀρχὴν λαμβάνειν ἐκεῖνα ἀπὸ τῆς τοῦ πάσχα κυριακῆς. Ἰπὸ τὴν προσφωνητικὴν ἐπιστολὴν φέρεται τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα Μαργουίνου εἰς Γλυζώνιον.

Ἰψιθρόνου σοφίης πολύκρατα δόγματα τεύχει
τῇ δ' ἐνὶ μυστοπόλοις κάττεθο οὐρανόις
Γλυζώνιος καμάτοις περικυδέσι λάτρισι Χριστοῦ,
ἔσοχ' εὐφρονέων, πᾶσιν ἰδ' εὐσεβείαι,
Ἀμβροσίης τροφίμος κομίσασθ' αὐ, ἀντὶ δὲ τούτων
Εὐχέσθαι οἱ ζωῆς ἡδ' ἐν ἀποιομένοις.

Ὁ Γλυζώνιος ἐπιμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1590 ἐκδοσιν τῶν ὑπὸ Μαργουίνου μεταφρασθέντων εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν λόγων Ἰωάννου τῆς Κλίμακος, ὡς ἐν τῇ τίτλῳ σημειοῦται, καὶ ὡς αὐτὸς ὁ Μαργουίνος γράφει εἰς τὴν πρὸς Ἱερειαν τὸν πατριάρχην προσφωνητήριον ἐπιστολὴν. « Εἰς φῶς ἐκδοῦναι προσεθυμῶμεν συνεργῶ χρησάμενοι τῇ Μανουήλου τοῦ Γλυζωνίου ἐπιμελείᾳ, ἀνδρὸς τὰ τε ἄλλα καλοῦ κάγαθοῦ, καὶ οὐδενὸς δευτέρου τῶν τὴν τοῦ ἡμετέρου γένους ἐπὶ τοῖς καλοῖς ποιοῦντων βελτίωσιν ».

Τῷ 1593 ἐξέδωκε παρὰ Φραγκίσκου Ἰουλιανῆ δύο ἐκ τῶν Μηναιῶν, τὸν Σεπτέμβριον, καὶ Ὀκτώβριον, καὶ τὸ ἀγιασματάριον ὑπὸ τὸν ἐξῆς τίτλον— « Σύνταγμα τῶν ἀναγκαίων ἀκολουθιῶν καθ' ἐκάστην ἀνηκουσῶν τῇ Ἱερείᾳ, ἐπιμελείᾳ Ἑμμανουὴλ Γλυζωνίου. Venetiis apud Franciscum Iulianum, 1595 (1) ».

Ἐκτὸς τῶν ὑπὸ Φιλητᾶ ἀναφερομένων ταύτων, ὁ Γλυζώνιος ἐξέδωκε τὸ Ψαλτήριον (1586), καὶ τὸ Ἀνθολόγιον (1587) προσφωνήσας ἀμφοτέρᾳ εἰς Γαβριὴλ Σεβήριον.

Τοῦ Γλυζωνίου φέρονται καὶ δύο ἐπιστολαὶ πρὸς Σεβήριον (Ἐνετίθην, ἐλαφροβόλωνος ἑ αὐτῆς, καὶ ἀνθεστηριῶνος ς' αὐτῆς). Πρὸς δὲ καὶ τὸ ἐξῆς χάριεν ἐπίγραμμα πρὸς τινὰ κακῶς λέγοντα τοὺς Ἕλληνας, ὅπερ, ὡς ἀνέκδοτον, προστίθεμεν.

προσθεθέντος προλόγου τοῦ λογίου Μεγαλλῆ Γλυκίως· προσφωνεῖται δ' εἰς Μελέτιον Χορτάκιον μητροπολίτην Φιλαδελφείας· ἀπαρῶντάς δ' ἐξεδόθη αὐτὸς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τυπογράφου τῷ 1680.

(1) Σ. Φιλητᾶς, Πανδώρα τομ. Θ'.

Τίπτε ἀτασθαλίῃσι μεμιγμένα ῥήματα βάζεις;
 Τίπτε τε τωσαυτῇ εὐχε' ἐπ' ἀφροσύνῃ;
 Ἐσθλὰ λέγειν ἐπέοικεν οἱσίσιμα τοῖς ἀγαθοῖσιν,
 Αὐτὸς δ' οὐδ' ἢ χρὴ φαῦλα λαλεῖν ἐδάης.
 Ἦρέμα γραμματίοισι διδάσκειο κάμμορε μῖμναι
 σοῖσιν, καὶ κενεοῖς τέρπεο δοξαρίοις,
 Μὴ τις σῇ θρασυτῇτι κινούμενος ἄγχι παραστάς
 δεῖξῃ σ' ἀμφαδὸν μτδὲν ἐπιστάμενον.
 Εἰ δὴ τόδ' οὐκ ἐθέλησθα, ἐτώσις μὲν ἀγόρευε
 ῥήματα, ἰδ' Ἑλλήνων φείδες εὐγενίης.
 Φράζεο μὴ σ' ἀλάθτος ἐπὶ ψόγος ὥκα κιχήῃ,
 εὖ τε ψευδοσύνης μέμφε' ἐμὴν γενετῇν.
 Ταῦτά γε παιδαρίων ἐνι παίγνια, εἰ δὴ σὺ βούλει.
 ἀτρεκλείν μαθέειν, ἡμετέροις μέτιθι.
 Τόγρᾳ γὰρ εἰ νοεῖς λέγουσιν, ἃ τοῦμπαλιν εἴσῃ
 μᾶλλον ψευδοσύνη τῇδ' ἐσ' ἐνισχόμενον.
 Ἡρόδοτος μούσῃσιν ἐν ἑννέα ἢ βᾶ τωσαῦτα
 Ψεύδε' ἐνιστορεῖ; Ἡρόδοτον νοεῖς;
 Οὐ μὰ τὸν ἀτρεκλήσιν ἐφήμενον, οὔτα γ' ἐκεῖνος
 Ψεύδεται, οὔτε τεδὸς νοῦς ὑγιῆς τελέθει.
 Κρήτες ἐφημερίους μετὰ πᾶσαν ψεύδεα τείχειν
 οἶδασι; τεθναίνῃ εἰ νοεῖς ἃ λέγεις.
 Εἰ δὴ τόδ' οὐ νοεῖν μεμάθηκας, δεῦρο διδάσκου
 Πῶς νοεῖν σε, εἰ γ' ἐθέλεις τι λέγειν.

Ἄρσένιος Ἐλασσῶνος.

Ὁ λόγιος οὗτος ἀρχιεπίσκοπος συνοδεύσας τῷ πατριάρχῃ Ἱερουσολύμων τῷ 1580 εἰς Ῥωσσίαν διὰ τὴν ἐνεῖσε καθίδρυσιν πατριαρχείων συνέταξεν ἐκτεταμένῃν εἰς δεκαπεντασύλλαβον στίχον περιγραφὴν τῆς ὁδοιπορίας καὶ τῆς ἐν Μόσχᾳ διατριβῆς, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν— «Κό-
 » ποι καὶ διατριβὴ τοῦ ταπεινοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀρσενίου, γράφει καὶ
 » τὴν προβίβασιν τοῦ πατριάρχου Μοσκοβίας ».

Τὸ τόσοι πολῦτιμον διὰ τὴν Ῥωσικὴν Ἱστορίαν ποιημάτων τοῦτο, ἐδημο-
 σιεύθη τὸ πρῶτον (1749) μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ τῶν συνταξάντων
 τὸν κατὰλογον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ταυρίνου, Παζίνη, Ριβοτιέλλα, ἔξ Βέρτα (*).
 Ἡ λατινικὴ μετάφρασις ἐξεδόθη κατὰ μέρος τῷ 1809 ὑπὸ τοῦ Βέχμαν,
 καθ' ὅλοκληρίαν δὲ μετέπειτα ὑπὸ τοῦ Βίχμαν, καὶ τοῦ Σταρχζέβσκη. Ὁ
 καπολάτης Ῥώσος πρίγκηψ Αὐγουστίνος Γαλιτσίνος ἐδημοσίευσεν τῷ 1857
 καὶ μετάφρασιν γαλλικὴν.

Τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου ἡ ἐκδόσις ἐγένετο ἀθλία, καὶ πλήρης πλείστον

(*) Codices manuscripti Bibliothecae Taurinensis Athenaei I, σελ. 433.

ἔσων ἐλαττωμάτων· οἱ ἐκδότης τοῦ καταλόγου τῆς Ταυριανῆς βιβλιοθήκης ἐκλαβόντες αὐτὸ ὡς σύγγραμμα πεζόν, καὶ εἰς σχῆμα πεζοῦ συγγράμματος ἐπεσύναν αὐτὸ εἰς τὸν κατάλογον, ἀντὶ νὰ διαιρέσωσι τὴν διήγησιν κατὰ τοὺς δεκαπεντασυλλάβους στίχους, ἐν οἷς ὁ λόγος συνετέθη. Τῇ 1839 ὁ Κ. Σπυρίδων Ζαμπέλιος, διορθώσας καὶ σπικηδὸν διατάξας ἐδημοσίευσε τὸ ποίημα τοῦ Ἀρσενίου, ὅπερ θεωρητέον αὐχὶ βέβαια ὡς δείγμα ποιητικῆς εὐφυΐας, ἢ τεκμήριον τέχνης διηγηματικῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς μνημεῖον σπουδαῖον ἅμα ὅτε καὶ δυσεύρετον, διαφέρον τὰ τε χρονικὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας γραμματολογίας μας * (1).

Κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ῥώσου ἐπισκόπου Γεδεών καὶ προτροπὴν τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου ἐπανεβλῶν ὁ Ἀρσένιος ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλλητικῶν ἐν τῇ νέα σχολῇ τῆς Λεβόθης, καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ δύο ἔτη (2). Ἰστέρον διαρίσθη ἐπίσκοπος Σουδοβίας (3). Ἀγνωστον ἂν μέχρι τέλους τοῦ βίου παρέμεινεν ἐν Ῥωσίᾳ ὁ λόγιος Ἕλλην.

Ἱερόθεος Μονεμβασίας.

Ἐχρημάτισε μαθητὴς Θεοφάνους Ἐλεαβούλου, καὶ διδάσκαλος τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β'. ὑπὲρ οὗ θαυμασιῶς εἰργάσθη καὶ συνηγόρησεν ἐν τοῖς δεινοῖς τοῦ διωγμοῦ χρόνοις· ὅταν ὁ Θεόκλητος, ἐξορίσας τὸν Ἱερεμίαν, ἐπέβη τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ὁ Ἱερόθεος ἐξάνεστη κατὰ τῆς ἀνομίας, καὶ διήγειρε τὰ πλήθη· ὁ ἐπίδατης, φοβηθεὶς τὴν κατὰ τῆς κεφαλῆς του προετοιμαζομένην θύελλαν ἐνήργησεν ἵνα ἐξορισθῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Μονεμβασίας, ὅστις διὰ συνδρομῆς τῶν φίλων τοῦ Ἱερεμίου ἐπανῆλθε μετ' οὐ πολὺ.

Ὁ Χρονογράφος γράφει οὕτως περὶ Ἱεροθέου· « αὐτὸς ἦτον πνευματικὸς τοῦ Γαλατᾶ καὶ τῆς πόλεως, καὶ ἐλάλει καθ' ἑκάστην Κυριακὴν ἐπὶ ἁμβωνα, καὶ ἐκ βάθρων ἀνέκτισε τὴν ἐκκλησίαν του τὴν Καστελιότισσαν, καὶ ἦτον λόγιος καὶ προκομμένος παρὰ ὅλους τοὺς τότε Ἀρχιερεῖς, καὶ ἤκουσέ του ὁ λαὸς πολλὰ, καὶ διὰ νὰ μὴν κάμῃ σύγχυσιν τὸν ἐδίωξαν, καὶ εἶπάν του πολλάκις νὰ τὸν κῆνουν Πατριάρχην καὶ αὐτὸς εἶπε, καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐὰν γένη, παράνομος εἶναι, ἐὰν δὲν κάμῃ παραίτησιν ὁ Ἱερεμίας ».

Ὁ Ἱερόθεος συνώδευσε τῷ Ἱερεμίᾳ ἀπελθόντι εἰς Ῥωσσίαν πρὸς καθίδρυσιν πέμπτου ἐκεῖ πατριαρχείου· ὁ δὲ Ἀρσένιος ὀνομάζει πολυλαχοῦ τῆς διηγήσεώς του αὐτὸν « σοφόν, θεῖον, ἔμπειρον σοφίας, ἀρχιούτην μέγιστον τῆς Πελοποννήσου ».

(1) Ζαμπέλιος, Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσίᾳ.

(2) Παρανίκια, σελ. 181.

(3) Κερμεζίνου Ἱστορία Ῥωσσίας, τόμ. 10, βιβ. Γ'.

Συγγράμματα τοῦ Ἱεροθέου, συγκεχυμένους ὁνόμασιν, ἀναφέρει ὁ Χρυσόγραφος, θαυμασθέντα καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Τούρκων.

Μελέτιος Πηγάς.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ μεταξὺ τοῦ 1535 καὶ 1540 ἐξ ἐπισήμων γονέων καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τὰ τε ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ παρὰ τῷ ἱερομονάχῳ Βλαστῷ μετέβη εἰς Πατάβιον πρὸς ἐντελεστέραν ἐκπαίδευσιν. Περαιώσας δὲ καὶ ἐνταῦθα τὰς σπουδὰς ἔπανεκαμψεν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, καὶ τὸ μοναχικὸν ὑποδυθεὶς σχῆμα κατετάχθη εἰς τὴν ἐπίσημον καὶ ἀρχαίαν μονὴν τοῦ Ἀγγαράθου, ἡγουμένου τότε Σιλβέστρου τοῦ μετέπειτα πατριάρχου Ἀλεξανδρείας· ἐκεῖθεν μετ' οὐ πολὺ ἐξελθὼν ἐκήρυττεν ἀνὰ πᾶσαν τὴν νῆσον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ Κρήτες ἐκτιμῶντες τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς καὶ τὴν εὐρείαν μάθησιν τοῦ συμπατριώτου των παρεκάλεσαν τὸν Μελέτιον νὰ διδάξῃ εἰς τὸ σχολεῖον· ἀκολουθῶς μεταβὰς παρὰ τῷ πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας Σαφρονίῳ προήχθη εἰς τὸ τοῦ πρώτου συγγέλου αξίωμα.

Ἐπειδὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀνεφάνη ἡ περὶ τὸ καθιερωμένον Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον καινοτομία τοῦ πάπα Γρηγορίου, ὁ Μελέτιος, κατὰ προτροπὴν τοῦ Σιλβέστρου, συνέγραψε περὶ τοῦ πάσχας καὶ ἕτερον *Ἀλεξανδρινὸν τόμον*· ἐπονομάσας πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐκδοθέντος, ἀπέστειλεν ἀμφοτέρω πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας Θεόδωρον μετὰ προτεταγμένης λατινιστὶ ἐπιστολῆς.

Ἐν ἔτει 1585—6, ἐπειδὴ ὁ οἰκουμενικὸς θρόνος ἔπαυσε τὰ πᾶν· δεῖνα, ὁ Μελέτιος, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ἐπιβάτου πατριάρχου Θεολήπτου, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα διέμεινε τρία ἔτη διδάσκων κατ' οἶκον μὲν τινος τῶν φίλων τὴν ἑξῶ σοφίαν, ἐπ' ἐκκλησίας δὲ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ὁ πατριάρχης Σιλβέστρος εἰς βαθὺ φθὰς γῆρας προσεκάλεσεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὸν Μελέτιον ἵνα τὸν ὀρίσῃ διάδοχον ἐν τῇ πατριαρχείᾳ. Ὁ Πηγὰς ἠρνήθη, πλὴν ἄλλ' ὅμως αἱ μέχρι δακρύων παρακλήσεις τοῦ ἐναρέτου γέροντος ἔπεισαν αὐτὸν ἵνα ἀναδεχθῇ τὸ βαρὺ φορτίον, καὶ τὴν 5 Ἰουλίου 1590, ἀποθανόντος τοῦ Σιλβέστρου, ἐχειροτονήθη ὁ Μελέτιος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.

Τῷ 1597, ἐποθανόντος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Θεοφάνους τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερεῖς προσεκάλεσαν

τὸν Μελέτιον ἵνα δεχθῇ τὸν θρόνον· ὁ Πηγᾶς ἔγραψεν ἐξ Ἀλεξανδρείας πρὸς τοὺς ἐν Βενετία Γαβριὴλ Σεβήρον, καὶ Μάξιμον Μαργουρίνιον ἵνα δεχθῶσιν αὐτὸς τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν, μὴ λαβὼν δ' ἀπάντησιν ἐφαίνετο μὴ στέργων νὰ δεχθῇ τὴν πατριαρχίαν· τῆς δὲ ἀμφιβολίας ταύτης ὠφελούμενος Καρύκης τις παρανόμως ἐπέβη τὸν θρόνον γράφων τῷ Μελετίῳ « Σοὶ μὲν, μακαριώτατε πάτερ, ἡδέως ὑπαναχωρῶ καὶ παρακαλῶ δέξασθαι σε τὸν οἰκουμένικόν θρόνον, ἑτέρου γὰρ ὅλως τῶν ἀπάντων οὐκ εἰμι ἀναξιώτερος ».

Ὁ Πηγᾶς καθορῶν τὴν ἐλεεινὴν τῆς ἐκκλησίας κατάστασιν, ἐδέχθη τὸ ἀξίωμα, ἐπιτηρητῆς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου σεμνοπρεπῶς ἐπιγραφόμενος.

Τῷ 1599 παραιτηθεὶς ἀντικατέστη ὑπὸ Ματθαίου Β', καὶ ἐπανελθὼν εἰς Αἴγυπτον παρέδωκε τὸ πνεῦμα τῷ κυρίῳ ἐν 1602, ἔγκαταλιπὼν παρὰ πᾶσι μνήμην ἀγίου (*).

Ὁ Μελέτιος Πηγᾶς ὑπῆρξεν ἐνάρετος, ζηλωτὴς τῶν πατρῶν παραδόσεων, καὶ ἐνθερμὸς πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, ὑπὲρ ἧς εὐθαρῶς ἠγωνίσθη. « Ἐγὼ μὲν, ἔγραφε πρὸς τὸν διαδεχθέντα Λούκαριν, ἐγὼ μὲν καὶ καμάτοις καὶ πόνοις, καὶ κινδύνοις καὶ φροντίσι καὶ τηκεδῶσιν ἀντλούμενος, καὶ νοσῶν ἤδη νόσον ἀπαιστος, θνήσκω πάνυ ἡδέως, τέλος ταῖς ἐμαῖς θέμενος ἀμαρτίαις καὶ τῇ καματῶδει βιοτῇ· ἐν δὲ συνεισφέρω, τὸν πολυτίμον θησαυρὸν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, μεθ' ἧς ἐλπίζω παριστάμενος τῷ Χριστοῦ βήματι μετὰ τῶν Πατέρων ἔλεος εὐρεῖν καὶ βοήθειαν. Τοῦτό σοι παραινῶ, ἀγῶνίζου τὴν πίστιν τηρῆσαι. Ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία πρώτη μετέσχε, πρώτη μετέδωκε τοῦ Θεοῦ φωτός· ταύτης ἡμᾶς παῖδας εἶναι ἠθέλησεν ὁ Θεός· ταύτης οἱ πατέρες τὰ δόγματα κυρώσαντες παραδεδώκασι· μὴ ἀποστατήσωμεν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Θεοῦ ». Τὸν

(*) Γερμανοῦ Γρηγορά, Βίος Μελετίου Πηγᾶ, ἐν Πανδώρα, θ' σελ. 285. — Νεοφύτου Κουσουλβεῖτου, Βίος τοῦ αὐτοῦ, ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς ὀρθοδόξου ἡμολογίας — Papadopol, Histor. Gymn. Patav. I, σελ. 279—80. — Fabricii, Biblioth. Graeca, XI, σελ. 475—78. — Κ. Οἰκονόμου, περὶ τῶν Ὁ' Ἐρημηευτῶν, Δ' σελ. 803.

Πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Μελετίου ἦν ὁ Γεώργιος Πηγᾶς, ἀποδιώσας ἐν Βενετία (s). Συμφωνῶν ὁ Καθάσιλας ἐποίησε τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα ὅπερ ἐπέστειλε Μαξίμῳ τῷ Μαργουρίνῳ, λέγων « φροντίσαις αὐτὸν ἐπιγραφῆναι τῷ τάφῳ, φιλίας τῆς πρὸς ἡμᾶς ».

Θεσμὸν ἀριπρεπέος φιλίης Πηγᾶ συνόλεσας,
Τοῖος γὰρ Πηγᾶς ἔην φιλίης ἀκρέμων,
ὥστε μιν ἀθανάτους μετ' ἀμύμονας ἤγαγεν Οἶτη·
φεῦ, τοῖον φιλίης ἔρνος ἀπυχόμενον.

πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν ζῆλον καὶ αὐτὸς ὁ φανατικῶς λατινοφρονῶν Ἀλ-
λάτιος ἐπαινεῖ. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀρετῶν καὶ προτερημάτων ὁ Πη-
γὰς εἶχε καὶ τὸ πλεονέκτημα εὐρυμαθείας, καὶ γνώσεως τῆς τε ἐλ-
ληνικῆς καὶ λατινικῆς ἀξιωματικῆς. Ὁ Εὐγένιος ἐν τῇ Λογικῇ
λέγει « οὗ τὸ περὶ τὴν ἔσω καὶ ἔξω μάθησιν κλέος οὐχ ὅπως τὸ
καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ τῶν ἀν' Εὐρώπην ἐθνῶν καὶ τὰ πορρωτάτω διήλθεν
διαπεφοιτηχός ».

Συγγράμματα.

—Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας περίοδος. (Συλλογὴ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει
ἐκφωνηθέντων λόγων).

—Περὶ τῶν ἀχράντων μυστηρίων. (Ἐπιστολαὶ πρὸς Κυριακὸν Φωτεινὸν
ἱατρὸν καὶ Γαβριὴλ Σεβήρον, ἐκδοθεῖσαι ἐν Παριsaίis τῷ 1709 ὑπὸ Ῥενά-
ουδότη μετ' ἄλλων).

—Περὶ Πάπα. (Πρὸς Σιγισμόνδον βασιλέα τῆς Πολωνίας).

—Κατὰ Ἰουδαίων. (ἐξεδόθη ἐλληνορωσιστὶ ἐν Λεοπόλει 1739).

—Κατήχησις ἐν εἴδει διαλόγου, Πανδοχεὺς ἐπιλεγομένου.

—Ὁρθόδοξος χριστιανός· ἐν Βίλνα 1596· ἀνετυπώθη, ὁσπάνη Ἐφραίμ
Ἱεροσολύμων, ὑπὸ Νεοφύτου Κασοκαλυβίτου τῷ 1769 ἐν Ἰασίφ.

—Ἐγχειρίδιον.

—Στρωματεῖς.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους πλέον τῶν τριακοσίων, ἐξ ὧν τινες ἐξεδόθησαν.

Πρὸς Μελέτιον Πηγὰν ἥδη πρῶτοςύγγελον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, διευθύνεται τῷ
1582 ἐπιστολὴ δημοσιευθεῖσα ἐν Τουρκογραφικῇ.

Ἰάκωβος Διασωρίνος.

Ἀθῆλον ποῦ τῆς Ἑλλάδος ἐγεννήθη, καθὼς καὶ διὰ τίνα λόγον
ἐτιτλοφορεῖτο κύριος τῆς Δωρίδος. Ἐν ἔτει 1555 διατρίβων μετὰ
Ἰακώβου τοῦ Βασιλικοῦ ἐν Βρυξέλλαις ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς Φί-
λιππον τὸν Μελάχθωνα, ἐν ᾗ προσεπιλέγει,

« Ἐκ τῆς πάλαι εὐτυχοῦς καὶ μακαρίας Ἑλλάδος, νῦν δὲ ἀθλίας,
» βιβλίων τῶν δυσσευρέτων πέμψαι σοι βούλομαι, ἵν' αὐτὰ ποτε διερ-
» χόμενος τοῦ τῆς Δωρίδος κυρίου μνησθείης, Ἑλλῆνος ἀνδρὸς καὶ
» φίλου εὐσεβέσιν ». Ἐξ ὀνόματος τοῦ Μελάχθωνος ἀπαντήσας Ἰω-
σὴφ ὁ Καμεράριος λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις περὶ τοῦ Διασωρίνου καὶ
ταῦτα « τὰς ἐπιστολάς ἀναγνοὺς τό τε τῆς λέξεως καθαρὸν ἐθαύμασα,
» καὶ ἡγάπησα τὸ φιλοφρονητικὸν τῆς διανοίας (1) ».

Ὁ Διασωρίνος ἦν οὐχὶ ἐκ τῶν εὐκαταφρονήτων λογίων τοῦ Ἑλλῆ-

(1) Crusii, Turcogracia, σελ. 33.

νικοῦ ἔθνους, πρὸς τούτοις ποιητῆς εὐφάνταστος, καὶ πατριώτης ἐν-
θερμος· ἀντιγράφας διαφόρους κώδικας ἑλληνικῶν χειρογράφων προσ-
ἤνεγκεν εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Ἰσπανίας Φίλιππον Β', προτάξας καὶ
ῥαῖα τινα ἐπιγραμματικὰ ποιημάτων, δι' ὧν προσεκάλει τὸν Ἰσπα-
νὸν μονάρχην πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ κώδικος περιέ-
χοντος τὰ τοῦ Αἰλιανοῦ ἀναγινώσκονται οἱ ἑξῆς στίχοι τοῦ Ἰακώβου.

Αἰλιανὸς βίβλος εἰμὶ πολύστονα ἔργματ' Ἀρῆος

κεύθους· Ἑλλήνων πρόχυν ἀπολυμένων.

"Ἦδη Ἑσπερίηνδε λιποῦς' ἔναγῃ βασιλῆα

ἤλυθον ἐς πιστοῦ δώματα ἡγεμόνος.

Οὔτε διδαζομένη στίχας ἔρχομαι ἡγεμονίῃ,

πολυπλόκους τε τρόπους Ἀρεος αἰμοδόρου,

Οὔτε φαλάγγων δῆνεια, πολλὰ γὰρ ἦρανος οἶδεν

εἶδη τῶν πατρικῶν δειμαλέων πολέμων,

Ἀλλὰ μιν ἐξερέουσα πολύττονα πῆματα θυμοῦ,

Τούρκος ἄπερ θραίνει υἱοῖν εὐσεβέων.

"Ἄνδρας μὲν καίνυσι βαθυζώνους δὲ γυναῖκας,

τέκνα δὲ τουρκίζει, ποίμνια πάντα δ' ἄγει.

Τῶνδε μνήσθητ' ὦναξ, καὶ τάσδε στίχας ἀνδρῶν

ὠγυγίαν ἀθρῶν, μνώεο Κεκρωπίης.

Καὶ γὰρ ἅπαντα Φίλιππε, Μακεδονικῇ σε Φιλίππου

γῇ καλεῖ θαμινῶς Φίλιππον εὐτεθέα.

"Ἦκω γὰρ τούτων, μοιρηγενὲς ὀλβιόδοιμον

καὶ σύ με τὴν ξείνην δέχνυστο εὐμενέως.

Καὶ εἰς κώδικα περιέχοντα τὰ Πολυαῖνου Στρατηγήματα·

Ἑλλαδικῶν χαρίτων τὸ κλέος ὤλεσεν αἰών,

βαρβαρικῆς ἐφόδου συχνὰ ἐπερχομένης.

"Εμπης ἐν βιβλίοις κεῖται πάνθ' ὅσσα ἔρεξαν

Ῥωμαίων υἱεῖς καὶ Δαναοὶ μάκαρες·

Πάντα δὲ ἐν ταύτῃ τῇ δέλτῳ ὀλβιε δόσεις

"Εργματα Ῥωμαίων καὶ Δαναῶν καμάτους (').

Θεωνάς.

"Ἀθλον ποῦ γεννηθῆις, ἐγένετο μαθητῆς τοῦ ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου,
κατὰ σύστασιν τοῦ ὁποίου διωρίσθη ἐν ἔτει 1520 ἡγούμενος τῆς ἐν
Τρεκεβίστη τῆς Μακεδονίας μονῆς. Μετὰ τὸ μαρτυρικὸν τέλος τοῦ
ὁσιομάρτυρος ὁ Θεωνάς μετὰ τῶν ὑπολειφθέντων συμμαθητῶν ἀνε-
χώρησεν ἐκ τῆς ἐν Τρεκεβίστη μονῆς καὶ ἐλθὼν εἰς Ἀθῶνα κατόκησε
πλησίον ἑνὸς μετοχίου τῆς μονῆς Συμοπέτρας. Ἐκείθεν μετέβη εἰς

(') Miller Catalogue de l'Escorial, σελ. 96, 132, 133, 467, 491, 493.

τὸ πλεῖστον τῆς Θεσσαλονίκης χωρίον Γαλατίσταν καὶ εὐρὼν ἐκεῖ μονιδριόν τι πεπαλαιωμένον, ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, ἀνεκαίνισε καὶ κατώκησεν ἐν αὐτῷ μετὰ τῶν συμμαθητῶν του. Μετ' ὀλίγον συνήχθησαν ἐκεῖ μέχρις ἑκατὸν πεντήκοντα μοναχοί, οἵτινες ἐξέλεξαν τοῦτον ἡγούμενον⁽¹⁾.

Ἵστερον μαθητῆς καὶ Θεοφάνους τοῦ Ἐλεαβούλκου ὁ Θεωνάς γενόμενος προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Παροναξίας, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔγραψεν ἐπιστολὴν δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Κρουσίου ἐν τῇ Τουρκογραφικῇ. Τῷ 1560 ὠνομάσθη πατριαρχικὸς ἑξαρχος, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔγραψε τὴν εἰς τὰς διδασχὰς τοῦ Ῥαρθούρου προσίμιον. Ἵστερον προεβιάσθη μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, καὶ ὡς τοιοῦτος ὑπογράφεται εἰς τὴν ἐν ἔτει 1565 καθαιρέσειν τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ.

Κατὰ τὸ Νέον μαρτυρολόγιον μετὰ θάνατον ὁ Θεωνάς κατελέχθη ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἁγίων

Ἐγραψε προσίμιον εἰς τὰς ἐν ἔτει 1560 τυπωθείσας ἐν Βενετίᾳ διδασχὰς τοῦ Ῥαρθούρου, κλπ.

Ὁ Δωρόθεος ἐν τῷ Χρονογράφῳ καταλέγει τὸν Θεωνὰν μεταξὺ τῶν θαυμασίων μαθητῶν τοῦ Θεοφάνους· Δημήτριος δὲ ὁ Θεσσαλονικεὺς γράφων ἐν ἔτει 1560 πρὸς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καλεῖ αὐτὸν ἀνδρᾶ σφύρον, καὶ τάληθες κρῖναι δυνάμενον⁽²⁾.

Μάξιμος Μαργούνιος.

Ἐμμανουὴλ⁽³⁾ πρὸ τῆς μοναχικῆς μετωνυμίας καλούμενος, ἐγένετο νῆθη ἐν Κρήτῃ⁽⁴⁾ τῷ 1530, ἐκ πατρὸς ἐμπόρου, ὅστις ἀπελθὼν εἰς Βενετίαν πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος παρέλαβε καὶ τὸν υἱὸν του, κομιδῇ νέον, καὶ ἀπέστειλεν εἰς Πατάβιον πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἐπὶ τετραετείᾳ διακούσας φιλολογίαν καὶ νομικὰ, ἔλαβε τὸν στέ-

(1) Νέον Μαρτυρολόγιον, Ἀθλήσις ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου.

(2) Turcogræcia.

(3) Κατὰ λάθος ὁ συμπολίτης του Παπαδόπουλος (Histor Gymn. Patav. I, σελ. 264) λέγει αὐτὸν Μιχαὴλ ἐν τοῖς κοσμικοῖς· αὐτὸς ὁ Μαργούνιος, πρὸ τῆς μετωνυμίας, εἰς τὰς ἐκ Παταβίου ἐπιστολάς του πρὸς Ῥινάλδον Μονελέταν (1569) καὶ Ἱερεμίαν τὸν πατριάρχην (1574), ὡς καὶ ἐν τῷ εἰς Φουρλάνον ἐπιγράμματι Ἐμμανουὴλ ὀνομάζεται. Καὶ Κρούσιος δὲ γράφων τῷ 1582 πρὸς τὸν ἐν Κρήτῃ Μορζήνον «ἀσπάσου δ' ἔτι, λέγει, τὸν κύριον Ἐμμανουὴλ Μαργούνιον». Ἐμμανουὴλ δὲ καὶ ἐν σελ. 527 τῆς Τουρκογραφικῆς ὁμοίως οὕτως καλεῖται.

(4) Ὁ Φαβρίκιος (Biblioth. Gr. X, σελ. 538) συγγέων τὴν πατρίδα μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς, Κυθήριον καλεῖ τὸν Μαργούνιον, ὅστις εἰς τὴν πρὸς Δαβὶδ Ἐσχέλιον ἐπιστολὴν ὑπογράφεται ὁ Μάξιμος ταπεινὸς ἐπίσκοπος Κυθήρων ὁ Κρής.

φανον τοῦ νομοδιδασκάλου καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Βενετίαν (1551). Ἀποθανόντος τοῦ πατρός του, ἔμεινεν ἐνταῦθα καὶ συνεστήσατο Ἑλληνικὴν τυπογραφίαν ἐγγὺς τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, ἐξ ἧς ἀπελύθησαν πολλὰ βιβλία πυρποληθέντος μετ' οὐ πολὺ τοῦ τυπογράφου, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ἤθελε τύχει βοηθημάτων πρὸς ἀνανέωσιν αὐτοῦ. Χειροτονηθεὶς δ' ἐνταῦθα μοναχὸς μετονομάσθη Μάξιμος. Ἐπαναστρέψας εἰς Βενετίαν κατεγίνετο περὶ τὴν ἑκδοσιν διαφόρων συγγραμμάτων, καὶ τῷ 1585 προεχειρίσθη ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου ἐπίσκοπος Κυθήρων ⁽¹⁾. Ῥαδιουργία τῶν Λατίνων ἐπῆλθε ψυχρότης μεταξὺ Μαξίμου καὶ Γαβριὴλ Σεβήρου, τέως φίλων, καὶ ἀμφοτέρων ἐξ ἴσου προμάχων τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἀμειλίκτων ἐπικριτῶν τῶν λατινικῶν καινοτομιῶν. Ὁ Μαργούνιος προτραπείς ὑπὸ τοῦ αἰδίου πατριάρχου Ἱερεμίου ἐζήτησε τὴν μετὰ τοῦ Σεβήρου συμφιλίωσιν, καὶ δι' ἐπιστολῶν, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ οἰκίᾳ τοῦ Γαβριὴλ αὐτοπροσώπως μεταβάς, καὶ ἐν τέλει ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ θυσιαστηρίου. Οἱ περὶ τὸν Σεβῆρον εἶχον διαβάλλει τὸν Μαργούνιον ἐπὶ ἑτεροδοξίᾳ· οὗτος δὲ συνειδὼς τὴν ἀθωότητά του προσεκάλεσε τὴν ἑκδοσιν πατριαρχικοῦ ἀφορισμοῦ κατὰ τῶν κρυφίως συκοφαντούντων αὐτὸν, καὶ πρὸς Διονύσιον πρωτοσύγγελον τοῦ πατριαρχείου γράφων τῷ 1591, ἐπιφωνεῖ « Ἀπαιτεῖσθαι μοι ὁ τῆς πίστεως λίβελλος, συγκροτηθῆτω σύνοδος, πᾶν ὅ,τιοῦν διαπραττέσθαι, καὶ εἰ μὲν ὑπεύθυνος ἀποφανθεῖην ἐγὼ, εἰσπραττέσθωσαν παρ' ἐμοῦ αἱ δίκαι, γενέσθω τις ἐμοῦ καὶ ἀποκήρυξις, καὶ εἴ τι ἄλλο ἢ σύνοδος ἐπικυρώσει ».

Ὅθεν συνέστη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ προκληθεῖσα σύνοδος (1592), πρὸς ἣν ὁ Μαργούνιος ἀπολογούμενος, καὶ διὰ μικρῶν ἀναιρῶν τὴν

(1) Ὁ Παπαδόπουλος Κομνηνός, ἀμειλικτος τοῦ Μαργουνίου ἐχθρὸς, γράφει, ὅτι οὗτος δυσχεραίνων ἐπὶ τῇ μονατονίᾳ τοῦ μοναστικοῦ βίου, μετέβη εἰς Ῥώμην φίλων διάφορα πονήματά του περὶ τῶν διαχωριζόντων τὰς δύο ἐκκλησίας ὅρων, ὑποσχόμενος καὶ σύμπραξιν πρὸς ἐπιτέλεσιν τῆς ἐνώσεως. Τὰ συγγράμματα του ὑπέβληθησαν εἰς τὸν Ἰνδῆκα, καὶ τῶν κριτῶν εὐνοικῶς ἐκφρασεθέντων, ὠνομάσθη ὁ Μαργούνιος ὑπὸ τοῦ πάπα ἐπίσκοπος Κυθήρων, λαβὼν καὶ παρὰ Γρηγορίου ΙΓ' σημαντικὴν σύνταξιν. Σίξτος δ' Ε' σὺλλαβὼν ὑπονοίας περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ Κρητός, προσεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα παραγάγῃ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως· ὁ δὲ Μαργούνιος κρυφὰ φυγὼν ἦλθεν εἰς Βενετίαν καὶ ἐπιβὰς τοῦ πρώτου διὰ τὴν ἄνατολὴν πλοίου μετεκοιμήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα διαμείνας ἐπὶ τινα χρόνον ἡσυχολήθη εἰς ἀναζήτησιν ἀρχαίων χειρογράφων, ἅτινα ἔπεμπε πρὸς τὸν φίλον του Ἑσχέλιον. Καὶ τούτα ὁ φανατικὸς δραπετίδης πλάττων ἐξιστορεῖ, οὐδεμίαν φέρων ἀπόδειξιν εἰς β. γείωσιν.

συκοφαντίαν, ἐπιλέγει, « Μάρτυς δέ μοι τούτων τὸ παντέφορον ὄμμα,
 » τὸ καρδίας ἐτάζον καὶ νεφροῦς· καὶ συμμαρτυρεῖ μοι τὸ συνείδειν
 » καὶ αὐτὰ σχεδὸν φωνὴν ἀφιέντα τὰ πράγματα, τὰ περὶ ταύτης
 » μοι τῆς ὑποθέσεως ἐπὶ προβεβαίωσει τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος πονη-
 » θέντα συγγράμματα, ὁ πρὸς πολλοὺς καὶ κατὰ στόμα, καὶ διὰ
 » γραμμάτων ἀγὼν, καὶ σκοπὸν ἔχων πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, ἧς οὐ-
 » δὲν τοῖς γε κατὰ Χριστὸν βιοῦσι γένοιτ' ἂν προτιμότερον, ἢ πρὸς
 » Νικόλαον τὸν τῆς τάξεως τῶν Σταυροφόρων, μετὰ δὲ ταῦτα Μηλο-
 » ποτάμου ἐπίσκοπον, ἢ πρὸς Πέτρον τὸν Ντάβιλαν τὸν τῆς τάξεως
 » τῶν Φραγκισκάνων, νῦν δὲ ἐπίσκοπον Μηθύμνης ἀπολογία, καὶ ἡ
 » ἐκ Ῥώμης μοι παρὰ Σπυρίδωνος τοῦ Βραύδου πεμφθεῖσα ἐπιστολή,
 » ἡ πρὸς Ἀντώνιον τὸν Τεμώνιον ἱατρὸν Χίον, τινῶν ἐξ ἡμῶν πα-
 » ρασχόντων τὰς ἀφορμὰς, μετὰ ταῦτα ἀπόκρισις ».

Ἡ σύνοδος τῶντι ἀνεκήρυξε τὴν ἀθωότητα τοῦ διαβληθέντος
 Μαργουίνου, καὶ ὁ Ἱερεμίας γράφων κατὰ μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1594
 πρὸς τὴν Ἑνετικὴν δημοκρατείαν, διεκήρυττε τὴν πρὸς τὴν ὁμοδο-
 ξίαν ἀκράδαντον πίστιν αὐτοῦ.

Μετ' ὀλίγον δ' ἐπὶ ἤλθε, προτροπῇ ἐπανειληγμένη τοῦ πατριαρχείου,
 ἡ μετὰ τὸ Σεβήρου καὶ Μαργουίνου συμφιλίωσις· ὁ δὲ τελευταῖος
 ἐποίησεν ἐπὶ τῇ ἐνώσει καὶ ὁμιλίαν ἐπ' ἁμῶνος, ἀρχομένην· « Εὐ-
 » ρχυνέσθωσαν οἱ οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιέσθω ἡ γῆ· σκιρτήσάσθωσαν
 » τὰ ὄρη, ὅσοι τε θεοκτιδεῖς νόες, καὶ οὐράνιοι, καὶ ὅσοι ἐπίγειοι, καὶ
 » τούτων ὅσοι αἰθέριον καὶ μακάριον τὸ ἐνδιαίτημα ἔχουσι, καὶ τῶν
 » χαμερπῶν τούτων τῶ προσεγγισμῶ τῶ πρὸς τὸ θεῖον ἀνώτερόι τε
 » καὶ ὑψηλότεροι καθεστήκασιν »· καὶ τελευτῶσαν· « Τί γὰρ τοῦ πει-
 » ρασμῶ τηλικούτου καθ' ἡμῶν ἀνῆψας τὸ πῦρ, ὦ πολέμιοι, τί δε-
 » σμούς ἐσθ' ἀγάπης διασπάσας ἀποτετόλμηκας; τί πατέρα φιλό-
 » στοργον, καὶ τέκνον οὐκ ἀνισον ἀποδιδόν τὸ πρὸς αὐτὸν φίλτρον
 » ἀλλήλους ἐκπολεμῶσαι ἀπικρυβιάσας; διατί γὰρ ἄλλος ἢ τοῦθ' ὅτι
 » ἡμῶν περιόνηκας τῷ ἡμετέρῳ τῆς καταστάσεως; ἐνθενται τὸ τῆς
 » εἰρήνης καλὸν μυσαιττόμενος, τοὺς τῆς ἔχθρας ὑπανακαίειν σπινθῆρας
 » ἀναιδῶς παρειακύνσας· ἀλλὰ γὰρ ἀπέσβεσται σου τὸ πῦρ, καὶ οἱ
 » σπινθῆρες ἀπεμαρῶνθησαν, καὶ ὁ τῆς ἀγάπης πυρρὸς λαμπρότερος
 » ἥδη διέλαμψε τε καὶ ἀναπέφηνε, καὶ διελύθη ἡ ἔχθρα, καὶ ἀσθε-
 » νής σου, τοῦθ' ὅπερ ἔστι, πεφώραται ἡ ἐπήρεια, καὶ ἠνώμεθα μὲν
 » ἡμεῖς ἀλλήλοις σφοδρότερον, συνήνωνται δὲ δι' ἡμᾶς καὶ ἄλλοι τῇ

" ὁμονοία καὶ ὁμοφροσύνη, καὶ τῇ συμπονοίᾳ τοῦ θεαρέστου θελή-
ματος ".

Μετὰ τὸ 1600, ἐλθὼν εἰς Κρήτην, ἐμόνασεν εἰς τὸ ἐκεῖσε Συναί-
τικόν μετόχιον, διδάσκων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐν τῇ σχολῇ
αὐτοῦ. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε τῷ 1602 ὀγδοηκοντούτης σχεδόν.

Ἀθανάσιος Σκληρὸς ὁ ἐκ Πικριδίων ἐποίησεν αὐτῷ τὸ ἐξῆς τετρα-
στιχον ἐπιτύμβιον

Οὐ μαργὰς ἐνθάδ' ὕστατον δρέπει,

Ἀνὴρ δὲ θεῖος, σωφροσύνης ἔμπειρος,

Καὶ προστάτης ἀριστος τῆς πρὸς Μαλέα

Νήσου Κυθήρων, Μάξιμος Μαργούνιος,

Ἐὼν θεοπνεύτων μέγα Μουσάων κλέος,

Γόνος δὲ Κρητῶν, ἧδ' εἴλαρ τῆς πίστεως (!).

Ὁ Μαργούνιος ἐγένετο εἰς τῶν εὐρυμαθεστέρων καὶ πολυγραφικω-
τέρων τοῦ αἰῶνος τούτου Ἑλλήνων ἡ περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσ-
σαν δεινότης αὐτοῦ ἐθαυμάσθη, καὶ Εὐγένιος ἐν Λογικῇ λέγει, « Μαρ-
γούνιος ὁ τὸν Ἑλληνα λόγον ἐπιτηδεύσας τῶν παλαιῶν οὐ πάνυ

" τι ἀποδόντα ». Αἱ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ θεωροῦνται πρότυπα καλλι-
πείας καὶ ἔνια τῶν ποιημάτων ἀμιλλῶνται πρὸς τὰ τῆς ἀρχαιότητος.

Ἡ περὶ τὸ κηρύττειν εὐγλωττία αὐτοῦ τὸν ἀνέδειξεν ἐφάμιλλον τῶν
περιφανεστέρων ἱεροκηρύκων, καὶ τις τῶν Γάλλων παραβάλλει τοῦτον
πρὸς τὸν Massillon ἡ πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν ἀφοσίωσις, ἡρέθισε τὸν λα-
τινόφρονα συμπατριώτην του Παπαδόπουλον, ὅστις ἔγραψεν ὀγκῶδες
σύγγραμμα (Praenotiones Mystagogicae) πρὸς ἀναίρεσιν ἰδίως τῶν
ὑπὸ Μαργουνίου γραφέντων κατὰ τῆς Αὐτικῆς ἐκκλησίας, ὕστερον δ' ἐν
ἑτέρῳ συγγράμματί του (Histor. Gymnas. Patavin) ἐπενόησε παχυλὰ
ψεύδη πρὸς κλονισμὸν τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ Μαξίμου. Ὁ Κορνήλιος
ὅμως, εἰ καὶ ἐκ συστήματος ἐχθρὸς τῆς ὀρθοδοξίας, δὲν λείπει νὰ
ὁμολογήσῃ τὴν ἐξοχὸν τοῦ Μαργουνίου πολυμάθειαν, καὶ τὴν περὶ τὰ

(!) Papadopoli, Histor. Gymn. Patavini.

Καὶ Κωνσταντῖνος Λούκαρις, ἐποίησε τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα εἰς Μαργούνιον, καὶ τὴν
ὕπ' αὐτοῦ μετάφρασιν Ἰωάννου τῆς Κλίμακος

Ὁρθοτάτην πορέην κλίμακος νοεράς ἀναβαίνειν

Μάξιμος ὀρθοδόχης προὔθετο εὐθυβάταις

Ἄλλους θ' εὐσεβεῖς τὴν βήμεναι ἧδ' γ' ὁδεῦσαι

Ὁτρυνεῖ, βίβλου τήνδε χαριζόμενος.

Ἦς πρόγραμμα Κλίμαξ, προσθήσω δ' ὅτι καὶ Ἰερά,

Ἠρμηνεύσεν γὰρ Μάξιμος ἱεράτως.

Θεολογικά σπουδαιότητα λέγων « Vir fuit graece et latino doctus, » prosa et versu valens, scripturae sacrae, et historiae ecclesiae » sticae peritus » (1).

Συγγράμματα.

—Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου καθηγουμένου τῶν ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει Μοναχῶν, Κλίμαξ τοῦ Παραδείσου, ἡ λόγοι ἀσκητικοὶ μὲ τοὺς ὁποίους διδάσκεται ἡ εἰς χριστιανὸς πῶς χρεωται νὰ πολιτευταὶ διὰ νὰ ἀνέβῃ εἰς τὴν τελειότητα τῆς μοναχικῆς καὶ χριστιανικῆς ζωῆς, νῦν πρῶτον εἰς ὠφελειαν τοῦ χριστιανοῦ λαοῦ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰς κοινὴν φράσιν μεταγλωττισθέντες παρὰ Μαξίμου οὗ Μαργουίνου. In Venezia apresso Francesco de Giuliani ad instantia del Reverendissimo vescovo di Cerigo, e di Misier Glinzoni, 1590. εἰς 8ον. (Προτέταται ἐπιστολὴ Μαργουίνου πρὸς Ἰερμίαν τὸν πατριάρχην ἐξ Ἑνετίας ἰδ' πυανειψύωνος) ἐπίγραμμα τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν· ὁμοιον Κωνσταντίνου Λουκάρεως εἰς Μαργουῖνον· προλεγόμενα τοῖς κατὰ Θεὸν πολιτευομένοις καὶ εὐσεβεῖσι χριστιανοῖς. Βίος ἐν ἐπιτομῇ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ καθηγουμένου τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ, τοῦ λεγομένου σχολαστικοῦ, τοῦ καὶ συγγραψαμένου τὰς πνευματικὰς ταύτας πλάκας ἤγουν τὴν ἁγίαν Κλίμακα, συγγραφεῖς παρὰ Δανιὴλ Ταπεινοῦ μοναχοῦ Ῥαϊθοῦ (σελ. 4—46 ἀνευ ἀριθμητικῆς). Εἶτα τὸ καίμενον σελ. τριῖς. Ἐν τέλει πίναξ τῶν περιεχομένων, μαρτυριῶν τῆς ἁγίας Γραφῆς, καὶ διορθώσεως παροραμάτων ἀνευ σελιδαριθμητικῆς).

—Panegyricus in Ioannis Cantacuzeni.

—Κανόνες Ἀποστόλων, συνόδων, καὶ πατέρων, μετὰ σχολίων.

—Ἀντιρρητικὸς ὑπὲρ Μάρκου Ἐφῆσου.

—Ἑλληνικαὶ παροιμίαι.

—Μηνολόγιον. Ἑνετίῃσι 1529.

—Συνοδικὴ ἱστορία.

—Μαξίμου τοῦ Μαργουίνου ἐπισκόπου Κυθήρων, ὕμνοι Ἀνακρίοντιοι* cum interpretatione latina Conradi Ritterhusii, Augustae 1601. (Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ περιέχονται δύο ἐπιστολαὶ Μαργουίνου εἰς Ῥιττερχούσιον ἐξ Ἑνετίας 1599, καὶ 1600· καὶ ἑννέα ὕμνοι, ἐξ ὧν δύο πρὸς Θεὸν, εἰς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, τρεῖς πρὸς ἑαυτὸν, εἰς πρὸς Ναθαναῆλον ἱεροδιάκονον, καὶ εἰς εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα· ἀνετυπώθησαν ἐν Corpus veterum poetarum Graec. II. ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον 1592 ἐν Λουζούνη ὑπὸ Ἑσχειλοῦ).

—Πεντηκοστάριον.

—Ὀμιλία αὐτομορος γενομένη ἐπὶ τῇ διαλλαγῇ Γαβριὴλ τοῦ πανιερωτάτου Φιλαδελφείας ἀρχιεπισκόπου καὶ Μαξίμου ἐπισκόπου Κυθήρων.

—Λόγος εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν.

—Εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν ἐπιφανίων τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ λόγοι ἐγκωμιαστικοί.

—Βίος ἁγίων, μεταφρασθέντες εἰς τὴν καθομιλουμένην. Ἑνετίῃσι 1620.

—Κατὰ τῶν εἰσμένων μὴ ἂν σωθῆσθαι τοὺς μὴ τῇ τῶν εὐαγγελικῶν

(1) Cornelli, Creta Sacra, I, σελ. 233.

προσταγμάτων εκπληρώσει, καὶ τὰς εὐαγγελικὰς συνεκπληροῦντας βουλὰς καὶ εὐαγγελικὰ προσταγμάτων συγχέοντας καὶ ταυτίζοντας.

— Δύο λόγοι ἐπιτάφιοι εἰς Μελέτιον Πηγῆν, ὀλίγον προτελευταῖα.

— Ἐπιγράμματα.

— Ἐπιστολαὶ διάφοροι. Χειρόγραφον περιέχον τὰς ἐπιστολὰς Μαργουίνου εὐρηται παρὰ Σοφ. Οἰκονόμῳ· ἀπευθύνονται δ' ἐκ τούτων, εἴκοσι μία πρὸς Ἱερεμίαν Κωνσταντινουπόλεως (1584—91)* εἰς Μελέτιον Ἀλεξανδρείας (1590—7)* Τῷ σοφωτάτῳ ἐν ἱατροῖς κυρίῳ Λεονάρδῳ τῷ Μεντονίῳ· Ῥινάλδῳ τῷ Μολινέτιῳ· εἰς Θεοφάνει Φιλίππουπόλεως τῷ Καρύκῳ (1590)* Τῷ Φιλadelphείᾳ Γαβριήλ τῷ Σεβήρῳ (6)* Τῷ λογιωτάτῳ μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν κυρίῳ Νεοφύτῳ· Μονεμβασίᾳ· Ἱεροθέῳ· Χίου Ἰππολύτῳ· Ἡρακλείας Διονυσίῳ (2). Δουνοσίῳ μεγάλῳ πρωτοσυγγέλῳ πατριαρχείου (12)* Θεωνᾷ καθηγουμένῳ· Ἀρσενίῳ καθηγουμένῳ· Μητροφάνει Γρηγοροπούλῳ καθηγουμένῳ Βαλσαμνέρου· Πνευματικῷ Ἰωάσαφ Δοριανῷ (3)* Γερασίμῳ τῷ οἰκονόμῳ, ἔ· Ἰωάσαφ τῷ Δοριανῷ· Νικολάῳ Ῥοδίῳ, Δοριανῷ, καὶ Ἰωάννῃ τῷ Μουρζίνῳ· Λαυρεντίῳ (4)* Μελετίῳ τῷ Βλαστῷ (4)* Τοῖς ὑπὸ τὴν ἀγιωτάτην ἐπισκοπὴν (Κυθρήων) διάγουσιν ὁσιωτάτοις πνευματικοῖς, καὶ εὐλαβεστάτοις ἱερεῦσι· Σαμουήλῳ τῷ Πριμπίτῳ ἱερομονάχῳ (3)* Ἀρσενίῳ τῷ Μαρίτζῃ· Ματθαίῳ Χαλικοπούλῳ (6)* Ναθαναήλῳ ἱερομονάχῳ· Νικηφόρῳ Ῥοδίῳ (2)* ἱερεὶ Ἰωάννῃ Μουρζίκῳ (3)* ἱερεὶ Ἰωάννῃ Ἀρμάκῃ (2)* Νικολάῳ Ῥοδίῳ (6)* Νικολάῳ τῷ Κοσμᾷ· ἀρχidiaκόνῳ Νικηφόρῳ· Ναθαναήλῳ Ἐμπόρῳ ἱεροδιακόνῳ (2)* Προχώρῳ ἱεροδιακόνῳ· Σωφρονίῳ Παπαδοπούλῳ τῷ μοναχῷ· Δαβίδῳ Ἐσχελίῳ (29)* Ἀνδρέᾳ τῷ Σχότῳ· Φιλίππῳ τῷ Σιμινέλλῳ (3)* Γεωργίῳ Μαξίμῳ (4)* Ἀκακίῳ Περίῳ (3)* Μητροφάνει τῷ ἀδελφῷ· Λεοντίῳ Εὐστρατίῳ· Φριδερίκῳ Σιλπουργίῳ (3)* Ἰωάννῃ Κορέσῃ (3)* Κωνσταντίνῳ Λουκάρεϊ (2)* Πέτρῳ τῷ Πιγγρῇ (2)* Γεωργίῳ Ξένῳ λογοθέτῃ τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας· Ἀλουζίῳ Λολίνῳ· Μανουήλῳ Μοσχίτῃ· Κωνσταντίνῳ Σέρβῳ ἱατρῷ· Σωφρονίῳ ἱεροσολύμων· Θεολήπτῳ Κωνσταντινουπόλεως (1591) (*).

— Ἐπιστολὴ τῇ κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἐν Χριστῷ συναθροισθείσῃ ἱερᾷ συνόδῳ, πατράσι παναιδεσιμωτάτοις, καὶ κυρίοις ἐντιμωτάτοις.

Ὁ Μαργουίνος μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὸ πόνημα Λαυρεντίου Καπουκίνου περὶ τῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ γραφῇ ἀριθμῶν (*).

Ἐν τινι τῶν πρὸς Ἐσχέλιον (Haeschel) ἐπιστολῶν, λέγει, ὅτι προϋέθετο τὴν ἔκδοσιν Συναγωγῆς ὑπὲρ τῶν διακοσίων θεολογικῶν διαφορῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων διδασκάλων εἰς τὰς κατ' ἐνιαυτὸν ἀγομένας δεσποτικὰς τε καὶ διομητορικὰς ἐορτάς.

Πρὸς τοῦτοις ἔγραψεν ἐπίγραμμα καὶ προλεγόμενα εἰς τὴν ὑπὸ Ἐσχελίου ἔκδοσιν τοῦ Φωτίου.

(*) Τὰς ἐπιστολὰς ταύτας κατέλεξα πάσας, ὡς μνημονευοῦσας ὀνομάτων λογίων, περὶ ὧν μνήμην ἴδια δὲν ποιοῦμεν, ὡς οὐδὲν περὶ τούτων γινώσκοντες· αἱ πλείους αὐτῶν εἰσὶν ἀνέκδοτοι, τινὲς δ' ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Λαμίου (Deliciae Eruditorum, V. καὶ VI).

(*) Fab. Bibl. G. XI, 693—7.

Ὁ ὑπὸ Πετριτζοπούλου (1) ἀναφερόμενος τίτλος ἀγνώστου τινος συγγράμματος τοῦ Μαργουίνου (Εἰδήσεων Ἑνωσίας), εἶναι πλάσμα τῆς φαντασίας τοῦ τερατολόγου Λευκαδίου.

Γαβριήλ Σεβήρος.

Ἐγεννήθη εἰς Μονεμβασίαν, ἐν Βενετίᾳ δὲ διατρίβων ἐψηφίσθη τῷ 1573 ἐφημέριος τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἀπελθὼν δ' εἶτα εἰς Κωνσταντινούπολιν προεχειρίσθη τὴν 18 Ἰουλίου 1577 ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἐν Λυδία Φιλαδελφείας. Ἐπαναστρέψας εἰς Βενετίαν διέμεινεν ἐκεῖ, μάτην ὑπὸ τοῦ ποιμνίου του ζητούμενος, καὶ προ-τρεπόμενος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν ἑδραν του. Μετὰ πολλὰς διενέξεις, ἀπεφασίσθη ἵνα ἡ ἑδρα τοῦ Φιλαδελφείας μετατεθῇ εἰς Βενετίαν, καὶ χάριν τῶν ἐκεῖσε διαμενοντων πολυαριθμῶν Ἑλλήνων, καὶ διὰ τὴν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀπόκρουσιν τῶν κατὰ τῆς ὀρθοδόξιας συνεχῶν προσβολῶν τῆς Ῥωμᾶϊκῆς ἐκκλησίας.

Ὁ Σεβήρος ἀνεδείχθη εἰς τῶν λογιωτέρων Ἑλλήνων τοῦ αἰῶνός του, καὶ τετριμμένος περὶ τὰς γραφὰς καὶ τὴν ἔξω σοφίαν ὡς μητροπολίτης διώκησε θεαρέστως, καὶ διὰ τῶν συγγραφῶν του ἐτίμησε τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα. Τῷ 1616 μεταβὰς εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ἐν Δαλματία ὀρθοδόξων, ἀπεβίωσεν ἐν Λεζίνῃ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἐβδομήκοντα πέντε ἤδη ἐτῶν γεγονώς. Οἱ ἐν Βενετίᾳ Ἕλληνες ἐζύμνησαν τὰς ἀρετὰς τοῦ ποιμενάρχου τῶν διὰ τοῦ ἐξῆς ἐπιτυμβίου ποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Κυπρίου Ἀλεξάνδρου Συγκλητικῷ.

Τῷ ἐν ἀρεταῖς ἀπάταις εὐδοκίμησαντι
διὰ βίου παντός, περὶ μέντοι τὰ θεῖα εὐσεβεία,
πρὸς δὴ τὴν γαληνοτάτην τῶν Ἑνετῶν ἀρχὴν πιστοσύνη.
Εὐσπλαγγνίαν δὲ τοῖς πένησιν ὑπερφυῶς ὑποδείξαντι,
Γαβριήλῳ Μητροπολίτῃ Φιλαδελφείας τῷ Σεβήρῳ
Οἱ τῶν Ἑλλήνων ἑνοικοὶ τε καὶ ἐποικοί.

Συγγράμματα.

- Κατὰ τῶν Ε' κεφαλαίων τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου.
- Διαφοραὶ τῶν δύο ἐκκλησιῶν (2).
- Περὶ πρωτεύου τοῦ πάπα.
- Περὶ καθαρτηρίου πυρός.
- Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος.

(1) Saggio Storico sull' età di Leucadia, σελ. 24, not. 29.

(2) Τὸ περὶ διαφορῶν, ἐπέκρινεν ὁ Κορέσιος λέγων « ἀνέγνων Σεβήρου τὰς διαφορὰς πολλὰ λέγει, τὰ πλείω προέβλεπε, οὐδὲν δ' ἀποδείκνυσιν ».

—Περὶ Μυστηρίων. Ἐνετίησι 4600. (προσφωνεῖ τοῦτο διὰ πατριωτικοῦ προλόγου τῇ πατρίδι του Μονεμβασίας).

—Κατὰ τῶν λεγόντων τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας υἱοῦς ἤ.

—Περὶ καλύβων.

—Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας λειτουργίας. (ἐξεδόθη μετὰ τινῶν ἐκ τῶν ἄνω ὑπὸ Ῥιχάρδου Σίμωνος 4674) (¹).

Ὁ Σιδηρὸς διετέλεσεν εἰς συνεχῇ ἐπιστολιμαίαν κοινολογίαν Μαρτίῳ τῷ Κρουσίῳ, κατὰ παράκλησιν τοῦ ὁποίου καὶ συνέγραψε Γλωσσάριον τῆς καθομιλουμένης ἑλληνικῆς κατ' ἀντιπαραβολὴν πρὸς τὰς ἀρχαίας λέξεις (²).

Διάφοροι ἐπιστολαὶ τοῦ Σεβήρου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Λαμίου, καὶ Κρουσίου.

Ἰωάννης Φωκάς.

Περίφημος θαλασσοπόρος; γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ 15' αἰῶνος ἐν Κεφαλληνίᾳ· κατὰ πρῶτον ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στόλον τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας διορισθεὶς μετ' οὐ πολὺ, καὶ ναυηγὸς (piloto) τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν· εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο διετέλεσεν ὑπὲρ τὰ 40 ἔτη, ἀποκτῆσας καὶ μεγάλῃν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ἀπώλεσε ληστευθεὶς περὶ τὰς Φιλιππίνας νήσους ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου.

Κατὰ τὸ 1500 ὁ διάσημος θαλασσοπόρος Κορτερεᾶλ πρῶτος ἐπρωχώρησεν εἰς τὰ βορειοδυτικὰ παράλια τῆς Ἀμερικῆς, καὶ φθὰς μέχρι τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἀγίου Λαυρεντίου περιέπλευσε τὴν παρακειμένην ἡπειρον, ἐπονομάσας αὐτὴν γῆν τῶν Γεωργῶν (terra de Labrador)· προσεγγίσας δὲ καὶ εἰς τὸ στενὸν τοῦ Οὐδσωνος, καὶ ὑποθέσας, ὅτι τοῦτο ἦτο ἡ ζητουμένη διάβασις ἡ ἐνοῦσα τὸν Εἰρηνικὸν καὶ Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν, ὠνόμασε στενὸν τοῦ Ἀνιάν. Ἐπιστρέφων ὁμοῦς εἰς Πορτογαλίαν διὰ νὰ φέρῃ τὴν χαροποιὸν εἰδησιν τῆς ἀνακαλύψεως ἐπνίγη καθ' ὁδόν.

Ἡ διαδοθεῖσα φήμη, ὅτι τὸ στενὸν ἐκεῖνο ἦτο ἡ θρυλλουμένη ἐπιθυμητὴ διάβασις, ἡ ἀνοίγουσα εἰς τοὺς κερδοσκοποῦς τοὺς τέως ἀγνώστους θησαυροὺς τῆς Ἀρκτικῆς Ἀμερικῆς, ἤναψεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐρεύνης. Ὁ ἀντιβασιλεὺς τοῦ Μεξικοῦ γνωρίζων τὸ βίψακινδυνον τοῦ Ἑλλήνος θαλασσοπόρου, ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ταξιδίου ἐκείνου. Ὁ Φωκάς εὐτόλμως ἀποδεξάμενος τὴν πρότασιν ἔλαβε τρία πλοῖα καὶ ἀνεχώρησεν· ἡ ἀναξιώτης ὁμοῦς τῶν πλοίων

(¹) Fabricii, Biblioth. Græc. XI, 525—6.

(²) Turcogræcia σελ. 684.

άρχων, καὶ ὁ πανικός φόβος τῶν ναυτῶν ἠνάγκασαν τοῦτον ἄκοντα νὰ ἐπαναστρέψῃ· λαβὼν δὲ καὶ πάλιν, διαταγῇ τοῦ ἀντιβασιλέως δύο πλοῖα μὲ ἐπιτηδαιότερους καὶ εὐπειθεστέρους ναύτας, ἀνεχώρησε κατὰ τὸ 1592 ἐκ τοῦ λιμένος τοῦ Ἀκαλπούκου, καὶ ποντοπορῶν ἀφόβως ἐπροχώρησε μέχρι τῆς 47 καὶ 48 μοίρας βορείου πλάτους· θαρράλεις δ' εἰσελθὼν εἰς τὸ ἄγνωστον στενὸν ἐταξείδευσεν ἐντὸς ὑπὲρ τὰς εἴκοσιν ἡμέρας, περιεργασθεὶς λεπτομερέστατα τοῦτο· ἐξακο-
λουθῶν τὸ ταξείδιον ἐφθασεν μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ ἀνετώτερον τότε· ἐξηρεύνησε τὸν πολυθρύλλητον πορθμὸν.

Ὅθεν ἐκπληρώσας τὸν σκοπὸν τοῦ ἐπέστρεψεν αἰσίως εἰς Ἀκαλπούκον. Παρ' ἐλπίδα ὅμως μηδεμιᾶς τυχῶν παρὰ τοῦ ἀντιβασιλέως ἀμοιβῆς ἦλθεν εἰς Ἰσπανίαν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες του.

Προβεβηκώς ἤδη τὴν ἡλικίαν ὁ Φωκάς, καὶ δυσαναγχετῶν ἐπὶ τῇ ἀχαριστίᾳ, ἀπεφάσισε ἵνα ἐπανακάμψῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς περὶ ἡμῶν μένης πατρίδος του, καὶ πρὸς τοῦτο διηυθύνθη εἰς Φλωρεντίαν· ἐνταῦθα ἐγνωρίσθη μετὰ τινος Ἀγγλου, Δούγλα ὀνομαζομένου, καὶ κατέβη μετ' αὐτοῦ εἰς Βενετίαν, ἐνθα ὤκειώθη, διὰ τούτου, τῷ Μιχαὴλ Λοκκίῳ, προξένῳ τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἀλεπίῳ χρηματίσαντι, καὶ τότε· ἐκεῖ διατρίβοντι.

Εἰς τὸν Λόκκιον ὁ Φωκάς ἐξέληκε τὰ τοῦ ταξειδίου του, καὶ δεί-
ξας καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθέντας χάρτας τῶν μερῶν ἐκεῖνων, προσεφέρθη ἵνα ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἐξακολουθήσῃ τὰς θαλασσίους ἐκδρομὰς του· ὑπέσχετο δὲ, ὅτι εἰάν τῷ ἐχορηγεῖτο ἕν μόνον πλοῖον τεσσαράκοντα τόνων, καὶ ἕτερον μικροτέρας χωρητι-
κότητος, ἡδύνατο νὰ δικπεύσῃ ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ ἐνός μέχρι τοῦ ἄλλου ἅκρου τοῦ στενοῦ.

Μετὰ χαρᾶς ἀνεκράστου ἀκούσας ὁ Λόκκιος τὰς προτάσεις τοῦ Ἑλλήνος ποντοπόρου, ἔγραψεν ἄνευ ἀναβολῆς περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης πρὸς τὸν μέγαν θησαυροφύλακα Βουρλεϊγγ, καὶ τὸν κοσμογράφον Χάκλουτ, παριστάμενος πόσον ἐπωρελὲς εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἦτο νὰ ἐγκολπωθῇ τὸν Φωκᾶν, ὑπὲρ οὗ ἐζήτει ἑκατὸν λίρας στερλίνας πρὸς πληρωμὴν τῶν μέχρις Ἀγγλίας ὁδοιπορικῶν ἐξόδων.

Ἢ ὑποθέσεις εὐμενῶς προσεδέχθη· ἀλλ' ἕνεκα τῶν τότε ἀπασχο-
λουτῶν τὴν Ἀγγλικὴν κυβερνήσιν θρησκευτικῶν ἐρίδων ἐβράδυνεν ἡ ἀπάντησις, καὶ ὁ Φωκάς μὴ δυνάμενος ἐπὶ πολὺ νὰ περιμένῃ ἀνε-

χώρησε διὰ Κεφαλληνίαν, ὅθεν διετῆρει συνεχῇ πρὸς τὸν Λόκκιον ἀλληλογραφίαν, ἐκφράζων τὴν προθυμίαν του εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς υποσχέσεώς του, καὶ τὴν ἀνυπομονήσιν μεθ' ἧς ἀνέμενε τὴν ἐξ Ἀγγλίας προσκλήσιν.

Τῷ 1602 ὁ Λόκκιος λαβὼν τὴν ἀπάντησιν τῆς κυβερνήσεώς του ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ἑπτάνησον πρὸς παραλαβὴν τοῦ Φωκά¹ φθάσας ὁμῶς εἰς Ζάκυνθον ἔμαθε τὸ ἐτοιμοθάνατον αὐτοῦ, καὶ δυσφορῶν ἐπὶ τῇ δυσμενείᾳ τῆς τύχης, περίλυπος ἀνεχώρησε καὶ μεταβὰς εἰς Ἀγγλίαν ἐξέδωκεν ἀμέσως διὰ τοῦ τύπου τὴν ἐκθεσιν τοῦ περιωνύμου ταξειδίου, καὶ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ διασήμευ "Ελληνος.

Ἡ διήγησις τοῦ Φωκά, εἰ καὶ ἔχουσα ἐνιαχοῦ τὸ τερατῶδες, ἀνεδημοσιεύθη ὕστερον ὑπὸ Πούρχα² πολλοὶ δὲ διάσημοι γεωγράφοι, ὡς ὁ Delisle, Buache, Darymple, καὶ ἄλλοι, ἐσημείωσαν διὰ σχημάτων εἰς τοὺς γεωγραφικοὺς των πίνακας τὰς ἀνακαλύψεις τοῦ Κεφαλλήνου θαλασσοπόρου, ἐπιγράψαντες τὸ παρ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθὲν στενὸν Θάλασσαν τοῦ Φωκά, καὶ Στενὸν τοῦ Φωκά⁽¹⁾.

Ἐκτὸς τῆς ὑπὸ Λοκκίου δημοσιευθείσης περιηγήσεώς του οὐδὲν ἕτερον ἔγραψεν ὁ Φωκάς.

Κατὰ λάθος εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Κ. Βρετοῦ συνταχθέντα κατάλογον τῆς Νεο-ἑλληνικῆς Φιλολογίας (Μέρ. Β', ἀρ. 65) σημειοῦται ὡς συγγραφεὺς τῆς περιηγητικῆς περιγραφῆς τῶν ἀσטרων καὶ πόλεων ἀπ' Ἀντιοχείας μέχρι τῶν Ἱεροσολύμων κλπ. ὁ ἐν λόγῳ Κεφαλλὴν Ἰωάννης Φωκάς, ἐνῷ πραγματικῶς τοιοῦτος εἶνε ἕτερος ὁμώνυμος, Κρής τὴν πατρίδα, ἀκμάσας κατὰ τὸν II^{ον} αἰῶνα, τοῦ ὁποῦ τοῦ σύγγραμμα ἐκδοθὲν κατὰ πρῶτον ὑπὸ Ἀλλατίου (Orusculu) ἀνετυπώθη τῷ 1680 ἐν Ἀντιερίᾳ.

Αἰμίλιος Πόρτος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1550 ἐν Φεῤῥάρα ὑπὸ Φραγκίσκου Πόρτου τοῦ Κρητός, περὶ οὗ ἀνωτέρω λόγος ἐγένετο. Παιδευθεὶς ὑπὸ μόνου τοῦ πατρὸς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶτταν καὶ φιλολογίαν ἤκωλοῦθησεν εἰς τὰ ἴχνη ἐκείνου, καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐγκαταλιπὼν τὴν Γενεύην, διωρίσθη καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν ἐν Λαυσάνῃ (1581)· ἐνταῦθα ἔμεινε διδάσκων ἐπὶ δέκα ἔτη, ἀφιερῶν τὰς ὥρας σχολῆς πρὸς παρασκευὴν νέων ἐκδόσεων τῶν κλασικῶν Ἑλλήνων, ἃς ἐπλούτησε μὲ σημειώσεις καὶ ὑπομνήματα. Ἡ φήμη τοῦ ὀνόματός του ἐκλείσσε τὸν περιφανῆ Ἑλληνα, προσκληθέντα τῷ 1592 εἰς Εἰ-

(1) Ἀνθίμου Μαζαράκη, Βιογραφίαι τῶν ἐπιστῶν Κεφαλλήνων.

δελβέρην ὡς καθηγητὴν ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ· τὴν δ' ἔδραν ταύτην δι-
τήρησε μέχρι θανάτου συμβάντος τῷ 1610.

Ὁ Κρούσιος νέον ἤδη τὸν Αἰμίλιον ἐκάλεσε « καλλίστου δένδρου
» κάλλιστον κλάδον ». Καὶ ζῶν δὲ καὶ ἀποθανὼν ὁ Πόρτος ἐκλείσθη
ὑπὸ τῶν συγχρόνων ὡς κριτικὸς ἄριστος, καὶ ἑλληνιστὴς οὐδενὸς τῶν
τότε δεύτερος.

Ὁ Αἰμίλιος ἐξέδωκε μετὰ κριτικῶν σημειώσεων καὶ διαφωτίσεων τὴν
Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου (Lugduni 1595)· τὸν Θουκυδίδην (1597)· τὸν Εἰδριπείην
(Heidelberg)· Πίνδαρον· Ἀριστοφάνην· Ξενοφῶντα· Ἀριστοτέλους Ῥητορι-
κὴν· Ὀνήσανδρον.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὴν λατινικὴν, Πρόκλου περὶ Πλάτωνος
Θεολογίας, Σουλᾶ λεξικόν, Θουκυδίδην, καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἀρχαιολογίαν
Διονυσίου Ἀλικαρνασείως.

Ἐγράψε δὲ—*Orationem de variarum linguarum usu, necessitate,
præstantiaque etc.* Cassel, 1611.

—*Dictionarium Ionicum Græco-latinum, quod indicem in omnes
Herodoti libros continet.* Francofurti 1603. (ἀνετυπώθη ἐν Ὁξφόρδῃ 1815,
ἐν Λονδίνῳ 1823, καὶ ἐν Λειψίᾳ 1825).

—*Dictionarium doricum Græco-latinum quod Theocriti, Moschi,
Bionis, et Simmiae Rhodii variorum opusculorum interpretationem
continet.* Francofurti 1603, (ἀνετυπώθη Ἡανονίᾳ 1606).

—*Pindaricum Lexicon, in quo non solum dorismi Pindaro peculiares
sed etiam verba, phrasesque non vulgares, et in aliis Lexicis omisso
declarentur.* (Ἡανονίᾳ 1604, καὶ 1606).

—*De prisca Græcorum computatione.* Heidelbergi, 1604.

—*De nihili antiquitate et multiplici potestate.* Cassel 1609.

Διάφοροι ἐπιστολαὶ τοῦ Πόρτου πρὸς Κρούσιον (1580) κατεχωρήθησαν ἐν
Τουρκογραικίᾳ (*).

Δωρόθεος Μονεμβασίας.

Μαθητὴς Θεοφάνους Ἐλεαβούλλκου, προχειρισθεὶς τὸ πρῶτον Λακε-
δαίμονίᾳ, εἴτα δὲ Μονεμβασίας μητροπολίτης· ἐλθὼν εἰς Μολδαβίαν,
ἐδεξιώθη εὐμενῶς ὑπὸ Πέτρου Πέρκλου τοῦ ἡγεμόνος, καὶ τοῦ γαμ-
broύ αὐτοῦ Ἰωάννου Ζώτου, τὸ ἐπὶ κλην Τζιγαρά, νέου χρηστοῦ καὶ
φιλογενεῦς, ἐξ Ἰωαννίνων ἔλκοντος τὸ γένος, καὶ διὰ τὴν σωφροσύνην
καὶ εὐφύϊαν ἀζιωθέντος τῆς χειρὸς τῆς περιζήτητου ἡγεμονίδος (1589).
Κελεύσει τοῦ ἡγεμόνος Πέτρου συνέγραψεν ὁ Δωρόθεος τὸν πασίγνω-

(*) Weiss, Biographie Universelle, tom. XXXV—Fabricii, Bibliotheca Græ-
ca, VI, σελ. 193, 674, καὶ VII σελ. 553—Turcogracia, σελ. 516—21.—Ἐλ-
ληνομνήμων σελ. 380.

στον Χρονογράφον, ἀρχόμενον ἀπὸ κτίσεως κόσμου, καὶ τελευτῶντα τῷ 1629, μέχρι τῆς θανάτου Ἰωάννου Κορνάρου δουλὸς τῶν Ἑνετῶν.

Ἡ συγγραφή τοῦ Δωροθέου εἰς ἀπλοὺν ἐκτεθειμένη ὕψος ἐχρησίμευσεν ἐπὶ διακόσια ἔτη ὡς τὸ μόνον ἱστορικὸν βιβλίον εἰς χεῖρας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ· διὸ καὶ πολλάκις ἀνετυπώθη μετὰ μεταγενεστέρων προσθηκῶν· ἐν δὲ τῆς ἀπροσέξιας τῶν κατὰ καιροὺς ἐκδοτῶν ἐπῆλθεν ἐξαισια τμηόντι σύγχυσις.

Τὸ βιβλίον ἐξεδόθη τὸ πρῶτον περὶ τὰ 1630· ὁ τίτλος τῆς πρώτης ἐκδόσεως διαφεύγει ἡμᾶς· ἐκ τῶν πολλῶν δ' αὐτοῦ ἀνατυπώσεων ἔχουμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐξῆς·

—Βιβλίον ἱστορικὸν, περιέχον ἐν συνόψει διαφόρους καὶ ἐξόχους ἱστορίας, ἀρχόμενον ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τῆς ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπέκεινα· συλλεχθὲν μὲν ἐκ διαφόρων ἀκριβῶν ἱστοριῶν, καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν μεταγλωττισθὲν παρὰ τοῦ ἱερωτάτου Μητροπολίτου Μονεμβασίας κυρίου Δωροθέου· ἔτι δὲ καὶ περὶ τῶν νῦν γεγονότων πολέμων, καὶ βασιλέων καὶ πριγγίπων τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις μὴ ὄντων, σύντομος διήγησις αὐτῶν προστεθεῖσα· περιέχον καὶ πίνακα πλουσιώτατον πάντων τῶν ἀξιωματημονεύτων πραγμάτων· νεωστὶ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας διορθωθὲν, καὶ μετατυπωθὲν καὶ ἀφιερωθὲν. Ἑνετίησιν, 1681. Παρὰ Νικολᾶφ τῷ Σάρφῳ ἐκπᾶ.

Ἡ ἐκδοσις αὕτη γενομένη οὐχὶ μετὰ τῆς δεούσης ἐπιστασίας γέμει παραρμμάτων ἀλλοιοῦντων τὴν ἔννοιαν, καὶ ἔστιν ὅτε ἀκατάληπτον καθιστῶντα τὴν σειρὰν τοῦ λόγου· περιέχει δὲ σελίδας φμξ', σχήματος ὀγδόου, καὶ ἑτέρας 42 περιλαμβανούσας βραχεῖαν τινα εἰδήσιν τοῦ ἐκδότου, τὴν εἰκόνα τοῦ Ζώτου, καὶ ἀλφαριθμητικὸν πίνακα τῶν περιεχομένων.

Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ ἡ διήγησις τοῦ Δωροθέου τελευτᾷ ἐν σελίδι φλδ', εἰς τὸν θάνατον τοῦ ἐννενηκαστοῦ ἐννάτου δόγη Ἰωάννου Κορνάρου· ἀπὸ δὲ τῆς σελίδος ταύτης μέχρι τῆς φλθ' ἐπισυνάπτεται συνέχεια τῶν δουκῶν τῆς Βενετίας, μέχρι Μάρκου Ἀντωνίου Ἰουστινιάνου, γραφεῖσα ὑπὸ συγχρόνου, μιμουμένου τὸ ἀπλοῦν τῆς διηγήσεως ὕψος τοῦ Δωροθέου. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ ἐκδοσις φέρει ἐν τῷ προμετωπίῳ ὡς χρόνον τυπώσεως τὸ ἔτος 1681, περιέχονται παραδόξως ἐν ταύτῃ μεταγενέστερα ἱστορικὰ γεγονότα, ὡς ἡ ἐν ἔτει 1685 ἄλωσις τῆς Λευκάδος καὶ Πρεβέζης ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν κλπ. τὸ δὲ περιεργότερον εἶναι ὅτι ἐν σελ. φμς' σημειοῦται «κατὰ τὸν παρόντα χρόνον ἀχλζ'» καὶ ἐν σελ. φμξ' «εἰς τὸν ἐρχόμενον χρόνον ὅπου εἶναι ἀχλζ'».

Ἐκ τούτων δ' ἐξάγεται ὅτι ὁ χρονογράφος τοῦ Δωροθέου ἐκδόθεις τὸ πρῶτον, δαπάνῃ Ζώτου Γάιγαρά, τῷ 1629—30, ἀνετυπώθη μετὰ τινων προσθηκῶν τῷ 1637· καὶ τῷ 1681 μετὰ νέων προσθηκῶν ὑπὸ Σάρου ἐκδόθεις, ἀνετυπώθη τῷ 1685 παρὰ τῷ αὐτῷ· ἡ δὲ ἐκδοσις, ἥς ἀνω ὁ τίτλος, δὲν εἶναι τοῦ 1681, ὡς σημειοῦται, ἀλλὰ τοῦ 1685, κατὰ λάθος ἢ ἐπίτηδες, μὴ διορθωθέντος τοῦ ἔτους τῆς προγενεστερᾶς παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογραφῷ ἐκδόσεως (*).

(*) Φίλος τις μοί ἐχορήγησε καὶ τὸν ἐξῆς τίτλον ἄλλης τινας ἐκδόσεως τοῦ Δωροθέου, ἐξ οὗ λείπει τὸ ἔτος, ὑπερ εἰκάζομεν 1670—80. «Ὁ Χρονογράφος τοῦτ' ἐστὶ βιβλίον ἱστορικὸν συνοπτικόν, ὑπερ συλλεχθὲν παρὰ τοῦ ἀειμνήστου μητροπολίτου

Τὸ σύγγραμμα τοῦ Δωροθέου, πολύτιμον ὑπὸ τε ἱστορικὴν καὶ γλωσσικὴν ἔποψιν θεωρούμενον διέφυγε τὴν προσοχὴν τῶν περὶ ταῦτα ἀσχολουμένων ἡμετέρων, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν ξένων, ὅτινες δεόντως ἐξετίμησαν αὐτὸ, καὶ ὅλην κληρὰ κιφάλαια ἀνεδημοσίευσαν, ὡς ὁ Buchon μεταγράψας ἐξ αὐτοῦ τ' ἄφωρῶντα τὴν ἐν Πελοποννήσῳ φραγγοκρατείαν.

Μανουὴλ Πελοποννήσιος.

Μαθητὴς Μελετίου Πηγᾶ εἰς ἀναφορὰν ἐκ Χίου τῆς 5 Αὐγούστου 1590 ὑπογράφεται καὶ οὗτος, πρωτοσύγγελος τῆς μητροπόλεως Χίου ἡδὴ ὢν. Ἦν περὶ τὰς γραφὰς τετριμμένος, καὶ ἀμφοτέρων τῶν γλωσσῶν ἀρκετὰ εἰδήμων.

Ἐγραψεν ἔγχειρίδιον κατὰ τοῦ σχίσματος τῶν παπιστῶν, τυπωθὲν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Δοσιθέου ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1690 ἐπὶ τὸ διαδίδοσθαι δωρεὰν τοῖς εὐσεβεῖσι. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο μετὰ πολλῆς γεγραμμένον πολυμαθείας καὶ ὀρθότητος ἐγράφη εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν πρὸς εὐχερεστέραν τῶν πολλῶν κατάληψιν.

Μετέφρασε τοὺς ἀσκητικούς λόγους τοῦ Μεγάλου Βασιλείου συνεκδοθέντας τῷ Κατηχητικῷ τοῦ Στουδίτου.

Ἀνέκδοτα δὲ τοῦ Μανουὴλ ὑπάρχουσιν—Ὅμιλαι εἰς πάσας τὰς Κυριακὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ — Συλλογὴ χρήσεων πολλῶν ἐκ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς μαρτυρουσῶν τὴν ἔνσπερκον τοῦ Σωτήρος οἰκονομίαν (1).

Θεοσκόπολις.

Κυριακὸς (Domenicus), διάσημος ζωγράφος, γλύπτης, καὶ ἀρχιτέκτων, ἐγεννήθη ἐν Ἑλλάδι τῷ 1548. Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν εἰσῆλθῃ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Τιτιανοῦ, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀριστοτέχνου τούτου διδασκόμενος προώδευσε θαυμασίως εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἀλλὰ κατὰ γινόμενος ἐνταυτῷ καὶ εἰς τὴν ξυλογραφίαν, ἀκμάζουσιν τότε καὶ εὐδοκίμουσαν τὰ μέγιστα, τοσοῦτον ἐπέδωκεν, ὥστε ὁ Τιτιανὸς ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν χάραξιν πολλῶν τῆς γραφικῆς ἰδιοχειρῶν του ἔργων.

Μονεμβασίης κυρίου Δωροθέου ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων ἑλληνικῶν ἱστοριῶν, εἰς κοινὴν ἐπεξεύθη γλῶσσαν παρ' αὐτοῦ τοῦ πανιερωτάτου. Καλεῖται Χρονογράφος, διότι γράφει τοὺς χρόνους καταλειπτῶς καὶ καιροὺς πασῶν τῶν παρελθουσῶν ἱστοριῶν ἀπὸ δημιουργίας τοῦ κόσμου μέχρι τῆς αἰγυπλωσίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ πλεον ἐπέκεινα· ἐσπώθη μὲν ἤδη ἐκ πολλῶν ἀλλὰ χωρὶς τινος ἐπανορθώσεως καὶ ἐπιμελείας ὡς ἔθος νῦν δ' ἀκριβῶς διορθωθὲν παρὰ τοῦ σεφωτάτου κυρίου Ἀμβροσίου τοῦ Γραδενίγου Ἀδδᾶ καὶ βιβλιοφύλακος τῆς τῶν Ἑνετῶν Γαληνοτάτης Ἀριστοκρατείας, ἐκδίδονται ἐξ ὑπαρχῆς παρ' ἐμοῦ Ἀνδρέου Ίουλιανοῦ φιλέλληνας τοῦ τυπογράφου ἰδίῳ τῷ μόχθῳ καὶ δαπάνῃ καὶ εὐλαβῶς ἀφιεροῦνται. Ἐνετίῃσιν, ἔτει χριστογονίας. Παρὰ Ἀνδρέᾳ τῷ Ίουλιανῷ.

(1) Προκόπιος Μοσχολίτης—Δοσιθεὸς—Οἰκονόμος περὶ τῶν Ὁ' Ἐρμηνευτῶν, 4'

ἑτέρα δὲ ἀπόδειξις τῆς μεγάλης τοῦ Θεοσκοπόλιδος ἱκανότητος περὶ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐργασίας, εἶνε ἡ ξυλογραφία ἡ ἐπὶ δώδεκα μεγάλων φύλλων παριστώσα τὸν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ καταποντισμὸν τοῦ Φαραώ.

Ὁ Κυριακὸς κατὰ τὸ τριακοστὸν πέμπτου περιήκου τῆς ἡλικίας του ἔτος ἐξ Ἰταλίας μεταβὰς εἰς Ἰσπανίαν παρέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τέλους, ἐργασθεὶς πολλοὺς πίνακας ἐξ ὧν ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς:

1. Ἐν Ἐσκουριάῃ. Ἐν τῇ τεμένει τῆς Παρθένου, πινακίσκος παριστῶν τὴν Δευτέραν Παρουσίαν.
2. Ἐν Μαδρίτῃ. Ἐν τῷ φροντιστηρίῳ τῆς Δεσποίνης, διάφοροι ζωγραφίαι.
3. Ἐν Τολέδῳ. Ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ τῆς μητροπόλεως, ὁ περιβόητος πίναξ τῆς Σταυρώσεως, καὶ τῶν Ἀποστόλων.
4. Ἐν τῇ ναῷ τοῦ Ἀγίου Θωμᾶ ἡ κιθάρη τοῦ ἐκ Τολέδου Orgaz Don Gonzalo Ruiz.
5. Ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Ἐπαγγελίας τῶν Ἰησουϊτῶν, διάφοροι πίνακες.
6. Ἐν τῇ μοναστηρίῳ τῶν Ἱεροσολυμιτιδῶν, ὁ Χριστὸς καὶ δύο ἀπεικάσματα, τὸ μὲν κληρικοῦ, τὸ δὲ λαϊκοῦ τινος.
7. Ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς Ἀλόχας, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἐν φυσικῷ μεγέθει.
8. Ἐν τῇ μοναστηρίῳ τῆς Σιόλας καὶ ἐν τῇ νοσοκομείῳ τῆς Ἀτιέρας, πολλαὶ ζωγραφίαι.
9. Παρὰ τῇ μεγάλῃ κλίμακί τοῦ ἀρχιεῖου τῆς κοινότητος, μέγας πίναξ παριστῶν τὸ Τολέδον καὶ τὰ περίχωρα αὐτοῦ.
10. Ἐν Ἰλλέσκη. Ἡ κορωνὶς τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς Ἐλεήμονος, τινὲς ἀλληγορικαὶ ζωγραφίαι τῆς Παρθένου, καὶ αξιοθαύμαστος πίναξ τοῦ ἁγίου Ἰλδεφόντου.
11. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Φραγκισκανῶν ὡραία εἰκὼν τῆς Θεομήτορος.
12. Ἐν Βατόνῃ. Ἐν τῇ μητροπόλει, ἡ Μαгдаληνὴ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου (*).
13. Ὁ ἅγιος Φραγκίσκος d'Assisi, ἐν Ῥώμῃ.

Ὁ Θεοσκοπόλις ἦτο καὶ ἑξοχος ἀρχιτέκτων, καὶ ὠκαδόμησεν ἐν Μαδρίτῃ τὸ φροντιστήριον τῆς Δεσποίνης, σύμμετρον κτίριον ἀνευ ἐπισκοπημάτων. Ἐν Τολέδῳ κατεσκεύασε τὸν ναὸν καὶ τὸ μοναστήριον τῶν Δομηνικανῶν καλογραιῶν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ δημοτικοῦ Συμβουλίου. Ὁ ναὸς προσέτι καὶ τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ἑλέους ἐν Ἰλλέσκη εἶνε εὖρεσις τοῦ Θεοσκοπόλιδος, ἐνθα βλέπει τις ὡραίαν καὶ

(*) Ἄν καὶ ἐν γένει τοῦ Θεοσκοπόλιδος αἱ ζωγραφίαι ἐζητούντο πολλαχόθεν καὶ ἐπομένως ἐπωλοῦντο βαρυτίμως, τοσοῦτον ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας ἐφημίσθη ἡ Μαгдаληνὴ, ὥστε ὁ καρδινάλιος Πορτεκαρρέρος ἵνα λάβῃ αὐτὴν ἐπρόσφερεν ἀντάλλαγμα μίαν εἰκόνα Λουκᾶ τοῦ Ἰορδάνου, ὅχι ὑποδεεστέρου ζωγράφου, καὶ πέντε χιλιάδας σκούδων.

μεγαλοπρεπή σειράν. Ἐγλύψε προσέτι ὁ Θεοσκοπόλις καὶ ἰδρυσεν ἐν τῇ ναῷ τούτῳ δύο προσφητῶν ἀγάλματα. Ἐν τῇ τῶν φραγκισκανῶν ἐκκλησίᾳ φαίνονται δύο μνημεῖα, ἔργα καὶ ταῦτα τοῦ Θεοσκοπόλιδος, ἐγερθέντα εἰς τιμὴν Γεδεὼν τοῦ Κινοζόζα καὶ Αἰκατερίνης Βολάσκου, συζύγων καὶ κτιτόρων τοῦ μοναστηρίου. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα εἶνε συνήθη πάρεργα μετωπίων καὶ ὀρθοστατῶν, οἱ δὲ ἀδριάντες τῶν κτιτόρων, οἵτινες παρίστανται ἐν φυσικῷ μεγέθει καὶ γονυπετεῖς, εἶνε μαρμάρινοι καὶ θαυμασίως ἐξεργασμένοι.

Ἀλλὰ τῶν φιλοπονημάτων αὐτοῦ τὸ μέγιστον εἶνε ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ μοναστήριον τῶν καλογραιῶν τοῦ Ἁγίου Δομηνίου τοῦ Σίλου. Πάντα ἐκεῖ εἶνε ἔργα τοῦ Θεοσκοπόλιδος, καὶ ἀρχιτεκτονικῇ, καὶ γλυπτικῇ, καὶ ζωγραφίᾳ.

Ἐτελεύτησεν ὁ Κυριακὸς Θεοσκοπόλις τῷ 1625, διαβιώσας τὰ πάντα ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη. Εἰς τοῦτον ὀφείλει ἡ Ἰσπανία πέντε ἐπισήμους τεχνίτας μαθητὰς αὐτοῦ, τὸν Μάϋνον, τὸν Τριστάνον, τὸν Πιζάρρον, τὸν Λοάρτιν, καὶ τὸν Κιρίνον. Οἱ δὲ ζωγράφοι τῆς Ἰσπανίας ὁμολογοῦσιν ἀπείρους πρὸς τὸν Ἑλληνα καλλιτέχνην τὰς χάριτας διότι ἐν ᾧ πρότερον ὑπέκειντο, ὡς οἱ ἀσκούντες βράνυσον τέχνην, εἰς ἀπαγωγὴν φόρου τινος ἀπὸ τῆς τιμῆς τῶν πωλουμένων ἔργων, ὁ Θεοσκοπόλις ἠρνήθη τὴν ἀπότιν τῆς ἐπιβολῆς ταύτης, καὶ ἵνα μὴ βιασθῇ, ἀφῆκεν ἀπώλητα τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἅτινα καὶ ἐνστησάμενος δίκην πρὸς τὸν ἐν Ἑλλάδι ἀποδέκτην, ἐνεχύρασε θαρρόντως πρὸς ἀπαίτησιν τῶν δικαστικῶν ἐξόδων, ἕως οὗ κρατήσας καὶ νικητῆς ἐξελθὼν τοῦ ἀγῶνος, ἐτίμησεν ἑαυτὸν καὶ τὴν τέχνην, εἰς τὴν ὁποίαν ὡς ἐλευθέριον, ἀπέδωκεν οὕτω διηνεκῇ τὴν ἀτέλειαν.

Συνέγραψεν ὁ Θεοσκοπόλις πόνημα περὶ ἀρχιτεκτονικῆς, γλυπτικῆς καὶ ζωγραφίας, ἐν ᾧ μετὰ πολλῆς καὶ ὁρθότητος καὶ ἀκριβοῦς φιλοσοφῶν καταδεικνύει τὰ καλὰ τῶν τριῶν ἀδελφῶν τεχνῶν (').

Τῆς Κορωνάδος, ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ. Τῷ 1549 διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἔγραψεν ἐποποιίαν εἰς τὰ νεοελληνικὸν ὁμοιοκατάληκτον ἰδίωμα, ἐν ᾗ ἐξομνεῖ τὰ στρατιωτικὰ κατορθώματα τοῦ ἡγεμονίδου Μποῦα Γρίβα, διαπρέψαντος ὡς ἀρχηγοῦ μισθοφόρων Ἑλλήνων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ διαφόρων ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης. Τὸ αὐτόγραφον τοῦ Ζακυνθίου στιχοῦργοῦ ἀποτελοῦσαρισμένον ἐν τῇ βιβλιο-

(') Ἑλληνομήμον. φολλ. Ε'.

ἡλικίᾳ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας διεκονώθη ἡμῖν καὶ ἀντιγραφὴν ἐδημοσιεύθη μετὰ πολλῶν σημειώσεων καὶ δύο χρωματογραφιῶν ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀνεκδότων.

Λουδοβίκος Ποδοκάταρος, ἐγεννήθη περὶ τὸ 1430 ἐν Κύπρῳ ἐξ εὐγενῶν, καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, τοῦ ὁποίου ὕστερον ἐχρημάτισε καὶ πρύτανις (rector). Ἐλθὼν εἰς Ῥώμην καὶ ὁμολογήσας τὸν καθολικισμὸν ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Καπύης, εἶτα δὲ προήχθη καρδινάλιος. Ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1505 ⁽¹⁾.

Δημήτριος Δούκας, ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 16^{ου} αἰῶνος μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν, προσεκλήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος ὑπὸ Ἀλδου εἰς Βενετίαν, ἔνθα ἐξέδωκε τὰ Ἠθικά τοῦ Πλουτάρχου (1509), καὶ τοὺς Δέκα Ῥήτορας. Κατὰ πρόσκλησιν τοῦ καρδινάλιου Σιμένους ἐλθὼν μετὰ τοῦ φίλου του Νικήτα Φαύστου ⁽²⁾, καὶ ἄλλων λογίων εἰς Ἰσπανίαν ἐπεστάτησεν εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τῆς πολυγλώττου Διαθήκης (Biblia Comptutensis). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπεβίωσεν ἐν Μαδρίτῃ.

Γεώργιος Βάλαμος, Ζακύνθιος τὴν πατρίδα, καὶ ἐξ ἐπιφανοῦς οἴκου. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, καὶ δοκιμώτατος ἐγένετο ἑλληνιστῆς καὶ λατινιστῆς. Ἡριθμεῖτο μεταξὺ τῶν οἰκείων τοῦ καρδινάλιου Σαλβιάτη μέχρις ἀποβιώσεως, καὶ ἔγραψεν, κατὰ Γυράλδον, διάφορα εἰς ἑμμετρον καὶ πεζὸν λόγον, ἐξ ὧν, ὡς λέγει ὁ Κράσσος, δύναται τις νὰ κατανοήσῃ ὅτιν εἶχεν ὁ ἀνὴρ ἱκανότητα εἰς τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν ποίησιν. Σώζεται μόνον ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς Γεώργιον Κορίνθιον δημοσιευθεῖσα ὑπὸ Λαμίου καὶ Μουστοξύδου ⁽³⁾.

Δημήτριος Θεσσαλονικεὺς, διέτριβεν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ Β' εἰς Μέμφιν τῆς Αἰγύπτου· περιηγηθεὶς ὕστερον τὴν Γερμανίαν συνέδεσε σχέσεις μετὰ τοῦ περιφανοῦς Μελάγχθωνος, ὅστις γράφων πρὸς Κρακόβιον λέγει περὶ τοῦ ἐν λόγῳ Δημητρίου, «οὐ κρίνομεν τὸν ἀνδρα ἀνεμώλιον» ἔστι γὰρ χρηστοθήκης καὶ περὶ τὰς διδασκαλίας τῆς ἐκκλησίας εὐσεβῶς λαλεῖ. Τούτου εὐρηται ἐπιστολὴ πρὸς Μελάγχθωνα ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Papadopoli, *Histor. Gymnas. Patavini*, σελ. 323.

⁽²⁾ Κατὰ λάθος ὁ Ὁδίσκος καταγράφει μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τὸν Ἑνετὸν τοῦτον ἀπαρηθελὶς ἐκ τῆς ἐξελληνίσεως τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ (Vettore-Fausto). Οὗτος ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1522, δαπάνῃ Ἀνδρέου Κουνάδου, τὴν Παρακλητικὴν.

⁽³⁾ Ἑλληνομν., σελ. 341. Tiraboschi, *Storia della Letteratura Italiana libro 3*.

⁽⁴⁾ Crusii *Turcogracia*.

Ἡσαΐας καὶ Σωφρόνιος οἱ Μεγαλοσπηλαιῶται, συμμαχῶντες ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἔγραψαν ἐν ἔτει 1510 κτιτορικὸν τῆς Πελοποννησιακῆς ταύτης μονῆς, ὅπερ εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν μετέφερον ὁ Λακεδαιμονίας Θεοδώρητος, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Ἀθηναῖος Ἀργυρὸς Βερναρδῆς, κόμης καὶ ἱππεὺς τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατείας, ὅστις καὶ ἐτύπωσεν αὐτὸ Ἑνετίῃσι τῷ 1705 (*).

Ἀγγελος Καλειπιδὸς, Κύπριος μοναχὸς* σύγχρονος τῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσει τῆς πατρίδος του ἔγραψεν ἑλληνιστὶ τὰ κατ' αὐτὴν εἰς δύο ἐκθέσεις, τὰς ὁποίας μεταφράσας ἰταλιστὶ ὁ συμπατριώτης του Λουζινιάνος ἐξέδωκε μετὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γραφείσης ἱστορίας τῆς Κύπρου.

Μιχαὴλ Παραστάτης, Κερκυραῖος. Τοῦ λογίου τούτου σώζονται δύο ἐπιστολαὶ πρὸς Γεώργιον τὸν Κορίνθιον καταδεικνύουσαι αὐτὸν λίαν τρίβωνα περὶ τὸν Ἑλληνα λόγον* ἐν μιᾷ τούτων ἀναφέρει, ὅτι μεταβαίνων εἰς Ἰταλίαν συνελήφθη ἐν τῷ Ἀμβρακιῳ κόλπῳ ὑπὸ πειρατῶν καὶ ἀπεγυμνώθη μετὰ τῶν συμπλεόντων (**).

Νικόλαος Νησιώτης, Χῖος. Ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν εἰς τὰ γυμνάσια τῆς Ἰταλίας, καὶ ἔγραψε, κατὰ Κράσσον, μετὰ πολυμαθείας ποιήματα εἰς τε τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν, δεῖξας ἅμα καὶ εὐμήχανόν τινα ἀγγίνοιν εἰς τὰ ἔργα του (**).

Νικόλαος Σοφριανὸς, ἕτερος τοῦ προμνημονευθέντος ὁμωνύμου Κερκυραίου, Κρής, ὡς λέγει ὁ Μουστοζύδης, τὴν πατρίδα. Μετήρχετο ἐν Ἰσπανίᾳ τὸν ἱατρὸν. Τούτου ὑπάρχει ἐπιστολὴ αὐτόγραφος ἐκ Μαδρίτης (28 Σεπτεμβρίου 1585) πρὸς Ἰωάννην Βικέντιον Πινέλλον, ἀνέκδοτος ἐν τῇ Ἀμβροσιανῇ βιβλιοθήκῃ (*).

Ἰωάννης Γεμιστὸς, πιθανῶς ἐγγονὸς τοῦ Πλήθωνος. Διέτριβε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος εἰς Ἰταλίαν καὶ ἔγραψε λατινιστὶ ποιημάτων—*Protrepticon et pronosticon ad Leonem X pontificem maximum*, τυπωθὲν ἐν Ἀγκῶνι τῷ 1516, εἰς 4 (**).

Μιχαὴλ Σοφριανὸς, ἤχμαζε τῷ 1550 ἐν Ἰταλίᾳ, ἐνθα καὶ ἐδίδα-

(*) Κ. Οἰκονόμου Κτιτορικὸν τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου.

(**) Ἑλληνομνήμ. φυλ. Ε'.

(*) Δυόβη. Ὁ Βλαστός (Χιάκκ, τόμ. Β') ἀναφέρει Μιχαὴλ Νησιώτην, ποιητὴν καὶ αὐτόν.

(**) Ἑλληνομν. σελ. 263.

(**) Brunet, Manuel du Libraire,

ξεν εὐδοκίμως· διετῆρει ἀλληλογραφίαν μετὰ Παύλου τοῦ Μανουτίου, καὶ ἐπαινεῖται ὑπὸ Γουάλδου (Vita del Pinelli) (¹).

Νικόλαος Πέτρος, Κερκυραῖος· διέτριβεν ἐν Βενετίᾳ καὶ μνημονεύεται ὑπὸ Γαυρίκου ἐν προλεγόμενοις τοῦ Πτολεμαίου (1528): Ὁ Ὀδῖος λέγει περὶ αὐτοῦ « Vir latinis graecisque litteris eruditissimus » (²).

Πέτρος Σόρτιος Κερκυραῖος· παρετῆρσε καὶ περιέγραψε τὸν κατὰ τὸ 1532 ἀπὸ τῆς 22 Σεπτεμβ. μέχρι τῆς 4 Δεκεμβρ. ἀναφανέντα κομήτην. Ἦτο φίλος τοῦ περιβοήτου Ἱερωνύμου Φρακαστόρου (³).

Ἀνδρέας Κουνάδης ἐκ Πατρῶν. Διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ὁ λόγιος οὗτος Πελοποννήσιος, ἐδαπάνησε πρὸς ἔκδοσιν τῆς Παρακλητικῆς (1522), Θησεῖας καὶ Αἰμιλίας γάμων (1529), διδακτικῶν λόγων (1543), Ἀνθους χαρίτων (1546), Τριωδίου (1565), τοῦ Ἀνθους τοῦ Καρτάνου (1566) κλπ. Ὡς φαίνεται ὁ Κουνάδης συνέστησε καὶ ἴδιον Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον πρὸς ἔκδοσιν πρὸ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων.

Ἀλέξιος Ῥαρτοῦρος, Κερκυραῖος ἱερεὺς, χρηματίσας καὶ χαρτοφύλαξ τῆς μητροπόλεως τῆς πατρίδος του καὶ ἱεροκέρυξ. Ἐγραψεν ἑλληνιστὶ διδαχὰς μετενεχθεῖσας ὕστερον εἰς τὸ ἀπλοῦν ἰδίωμα καὶ τυπωθεῖσας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1560.

Ἰωάννης Βροτόπουλος, ἀρχίατρος Κερκύρας, ἔγραψεν—εὐχὴν ἦν ὀφείλει ὁ χριστιανὸς εὐχαρίστως ποιεῖν ἐν ὅσῃ νοσήματι ὑποπεσὼν, δημοσιευθεῖσαν ἐν τέλει τῶν διδαχῶν τοῦ Ῥαρτοῦρου.

Ἀντώνιος Μέγας Ῥήτωρ, τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ πιθανῶς πρῶτος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς σχολῆς. Συνέγραψεν ἀκολουθίαν τοῦ νεομάρτυρος Ἰωάννου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Ὁ Νικόλαος Μαλαξὸς ἦτο μαθητὴς του (⁴).

Θεοράνης ὁ Θεσσαλονίκης, διδάσκαλος τοῦ νεομάρτυρος Μιχαὴλ Μαρουδῆ μαρτυρησαντος τῷ 1544. Ὁ Θεοράνης συνέγραψε τὸ μάρτυριον τοῦ μαθητοῦ του (⁵).

Ἰωάννης Κασιμάτης, ἀνεψιὸς Φραγκίσκου τοῦ Πόρτου· τοῦτον ὁ

(¹) Tiraboschi, tom. VII, σελ. 396. Ὁ αὐτὸς ἐν βιβλίῳ τρίτῳ ἀναφέρει καὶ ἕτερον λόγιον Σοφιανὸν Ἰωάννην.

(²) Hódii, de graecis illustribus, σελ. 323.

(³) Μουστοξύδου περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιῶν.

(⁴) Νέου Μαρτυρολόγιον.

(⁵) Αὐτόθι.

Τιραβόσκης καταλέγων μεταξὺ τῶν λογίων Ἑλλήνων λέγει *gionand di grandi speranza* ⁽¹⁾.

Ἀλέξανδρος Ἰουστινιάνης Χίος, ἐξέδοτο ἐν Βενετίᾳ τῷ 1560 σχόλια Φιλοπόνου εἰς τ' Ἀναλυτικά τοῦ Ἀριστοτέλους ⁽²⁾.

Κωνσταντῖνος Τέμενος Κρής, ἐστιχοῦργήσεν ἢ μᾶλλον μετέφρασεν ἐν ἔτει 1500 τὰ κατὰ τὸν ἐν Τύρῳ Ἀπολλώνιον, (*Ῥιμάδα Ἀπολλωνίου τοῦ ἐν Τύρῳ*), πολλάκις τυπωθέντα.

Ἀντώνιος Καλοσύνας, ἱατρός· διατρίβων τῷ 1588 ἐν Τολέδῳ ἀντέγραψε κώδικας κατατεθέντας ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἑσκουριάς· ἔγραψεν ἑλληνιστὶ βίον Χαλκοκονδύλου, καὶ μετέφρασε λατινιστὶ τὸ εὐχολόγιον ⁽³⁾.

Βασίλειος Βάλερις Κερκυραῖος, ἀκμάζων περὶ τὰ μέσα τοῦ 17^{ου} αἰῶνος, ἔγραψε — Πασχάλιον τοῦ ὁγδόου αἰῶνος, περιέχον τὰ ἀπὸ κτίσεως ἔτη, τὴν ἰνδικτιῶνα, τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου, τὸν κύκλον τῆς σελήνης, καὶ τὸ θεμελίον αὐτῆς, τὴν παραμονὴν τῶν Χριστοῦ γεννῶν, τὴν κρεωφαρίαν, τὸ τριώδιον πότε ἄρχεται, κλπ. (Συνεξεδόθη τῇ ὑπὸ Νουκίου πρώτῃ ἐκδόσει τοῦ Τυπικοῦ).

Ἰωάννης Βοραφὲς Κύπριος· τούτου εὔρηνται δύο ἐπιστολαί, ἡ μὲν ἐκ Παταβίου πρὸς Γαβριὴλ Σεβήρον, ἡ δὲ ἐκ Πατρῶν πρὸς Θεοδόσιον Ζυγομαλάν (3 Ἰανουαρίου 1556) ⁽⁴⁾.

Γεώργιος Δευτερεῦος ἱερομόναχος καὶ πῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἱερομνήμων, ἐκ Κύδωνος τῆς Κρήτης, ἔκμαζε τῷ 1583. Τούτου μνημονεύονται ὑπὸ Φαβρικίου ⁽⁵⁾ τὰ ἑξῆς—Ποίημα τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἀχρείου ἱερομνήμονος Γεωργίου πνευματικοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ Δευτερεῦ, λόγῳ διάφοροι ἐξ.—Εἰς τὰ βαθμῶν συγγενείας διαγράμματα—Διάφοροι ἐπιστολαί.

Γεώργιος Σκορδέλιος Κρής, ἔγραψε—Σχόλιον εἰς ἐπίγραμμα Ἰωάννου Γεωμέτρου, συνεκδοθὲν ἐν Παρίσις 1595.

Χριστόφορος Καμπάρης Χίος, κανονάρχης, ἔγραψε Συλλογὴν καὶ ὑπομνήματα εἰς τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας ⁽⁶⁾.

Κωνσταντῖνος Παλαιώκας Κρής, διέπρεψεν ἐν Παταβίῳ ἐν τοῖς

⁽¹⁾ Storia della Letter. Italiana, libro III.

⁽²⁾ Hodus, σελ. 323.

⁽³⁾ Miller. Catalogue de l'Escorial, σελ. 52 κλπ.

⁽⁴⁾ Turcograecia, σελ. 276.

⁽⁵⁾ Bibliotheca Graeca, XII, 113.

⁽⁶⁾ Διότι: σελ. 208.

γράμμασι καὶ τῇ τῶν ὥραιων τεχνῶν ἐπιμελείᾳ, ὡς καὶ ὁ ἀδελφός του Τσελεπῆς. Τοῦ Κωνσταντίνου ἀναφέρεται συλλογὴ τῆς ἀνέκδοτος⁽¹⁾.

Ἀνδρέας Δημητρίου, ἔγραψε βελγιστὶ Ἑλληνικὴν ἱστορίαν μέχρι μεγάλου Ἀλεξάνδρου, *Der Grieecken opganck en oderganck. Dordraci 1599*, καὶ τῇ ἐξῆς μὴ τυπωθὲν—*Andreæ Demetrii, de prae-miis concinnandis rhetoris* ⁽²⁾.

Ἀρτῳόσιος Ἀρχοῦδιος, Κερκυραῖος, δυτικὸς ἐπίσκοπος Σολέτου ἐξέδοτο—Νέον Ἀνθολόγιον πληρέστατόν τε καὶ ἀκριβέστατον εἰς τὰς νυχθημέρους κανονικὰς ὥρας τε καὶ δεήσεις, συντεθὲν καὶ συλλεχθὲν, κατὰ τὴν τάξιν τοῦ παλαιοῦ καὶ καθολικοῦ τυπικοῦ τῆς παραδόσεως τῶν ἁγίων Πατέρων, τοῦ τε ἁγίου Σάββα καὶ τοῦ Στουδίτου, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ ἁγίου Ὁρους, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ μέρος τῆς παραδόσεως τοῦ ὁσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν Ἰωσήφ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου τῶν Κασούλων, ἐτυπώθη ἐν Ῥώμῃ, ἀφ' ἧς ἐκ τῆς Βατικανῆς Τυπογραφίας *. Τοῦ Πέτρου τούτου εὐρηται ἐπιστολὴ πρὸς Σεβῆρον (*Lamii, Deliciae eruditorum*).

Ναθαναὴλ Χύχας, Ἀθηναῖος, διατρίβων περὶ τὰ τέλη τοῦ παρόντος αἰῶνος εἰς Κέρκυραν ἐν τῷ προαστείῳ Ποταμῷ, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησεν ἔνταῦθα ἔγραψεν εἰς ἀπλοελληνικὴν—Κατὰ Λατίνων πεντήκοντα καὶ τρεῖς ὁ δυτικὸς μοναχὸς Αἰγίδιος a Cesaro ἀνεσκεύασεν αὐτὰς διὰ τοῦ ἐξῆς τριγλώσσου πονήματός του—Ἀπολογία πρὸς Αἰγιδίου τοῦ ἐκ Καίσαρος ἐκ τῆς τάξεως τῶν λεγομένων Μινώρων τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου εἰς τὸ κατὰ Λατίνων Ναθαναὴλ Χύχα Ἀθηναίου. *Venetii 1678* ⁽³⁾.

Ἰωάννης Ναθαναὴλ, μέγας οἰκονόμος Κρήτης, περὶ τὰ τέλη τοῦ παρόντος αἰῶνος ἔγραψεν ἀπάντησιν πρὸς τὰ ζητήματα Βιβιανού, Οὐρβινάτου κλπ. Ἐπιστολὴ τούτου ἐκ Ῥώμης 1572 πρὸς Γαβριὴλ Σεβῆρον ἐξεδόθη ὑπὸ Λαμίου⁽⁴⁾.

Γεώργιος Αἰτωλὸς, διατρίβων ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῷ πατριαρχείῳ τοῦτον Ἰωάννης ὁ Βοναφεῦς « σοφὸν καὶ ἐλλόγιμον » καλεῖ⁽⁵⁾.

(1) Papadopoli, *Hist. Gymn. Patav.*—Παρανέκα Σχεδιάσμα σελ. 138, σημ. 10.

(2) Fabricius XI, 406.

(3) Φιλητᾶ, ὑπεράσπισις τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας σελ. 15.

(4) Fabricius, XI, 648.

(5) *Turcogracia*, σελ. 270.

Χριστόφορος Κορτολέος, ἴσως Κυθήριος, ὑπότροπος καὶ οὗτος τοῦ ὑπὸ Λέοντος Γ'. ιδρυθέντος Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, καὶ διὰ τὴν παιδείαν αὐτοῦ συναξιωθείς μετὰ τῶν ἄλλων ἐπιστῆμων ἀνδρῶν τῆς οἰκείότητος τοῦ καρδινάλιου Ῥοδολφίου. Ἐγράψε λατινιστὶ περὶ ψυχῆς ⁽¹⁾.

Κωνσταντῖνος Ῥάλλης, Σπαρτιάτης ἐπαιδεύθη ἐν τῷ αὐτῷ Γυμνασίῳ, καὶ τῶν οἰκείων ἐγένετο τοῦ Ῥοδολφίου. « Καλὸς καὶ συνεισώτατος » λέγεται ὑπὸ Σοφιανοῦ τοῦ Κερκυραίου, καὶ εἶνε αὐτὸς ὁ παρὰ Γυράλδου καλούμενος Κωνσταντῖνος Ἑλλήν. Συνεπώνυμοι καὶ σύγχρονοι τούτῳ καὶ τρεῖς ἄλλοι, περὶ ὧν ἐλέχθησαν τὰ δέοντα ἐν τοῖς πρόθεσι ⁽²⁾.

Φράγκος Τελούντας, « μεγαλοπρεπέστατος καὶ πολιτικώτατος » ῥήτωρ ὡς λέγει ὁ Σοφιανός. Ἰσως ἐδικηγόρευεν ἐν Βενετίᾳ, καὶ ἐκτῆσατο φήμην, ἥτις μετὰ τῶν λόγων καὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ συν-ἀπέπτη ⁽³⁾.

Νεῖλος Χίος, ἔγραψεν ἐγκώμιον τῆς συμπολίτιδός του Ἀγίας Ματρώνης.

Θεοφάνης Λογαράς Κύπριος. Ἐπεμελήθη τὴν ἐν Βενετίᾳ τῇ 1575 παρὰ Χριστοφώρῳ Τζανέτῳ ἔκδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν τέλει τοῦ οὐοίου ἀναγινώσκεται « Τὸ παρὸν εὐαγγέλιον, ἐτυπώθη νωστί, Ἐνδο- » τήσιν παρὰ Χριστοφώρῳ τῷ Ζανέτῳ, ἐπιμελεία δὲ πολλῇ Θεοφά- » νους ἱερομονάχου Λογαρά τοῦ Κυπρίου, ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου » οἰκονομίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰϋ Χϋ, αφοῦ ».

Μητροφάνης Ἱερομόναχος Ἑπτανήσιος, μονάζων ἐν Κεφαλληνίᾳ τοῦ λογίου τούτου γνωσταί εἰσι δύο ἐπιστολαὶ ἐκ Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας (1596) ἐν αἷς ὑπογράφεται « Μητροφάνης ὁ τῶν ῥακεν-δυτῶν καὶ μελανειμόνων οἰκτρός ». (Lamii, Deliciae Eruditorum).

Μελέτιος Βλαστός ἐκ Γεθύμνου Κρήτης, ἱερομόναχος τούτου φέρεται ἐπιστολὴ πρὸς Μαργούνιον (1590) φαίνεται δ' ὅτι ὁ Μελέτιος διατριβὼν ἐν τῇ πατρίδι ἐδίδασκε τοὺς ἐκεῖ παῖδας.

Μαρουῆλ Βλαστός, συγγενὴς ἴσως τοῦ ἀνωτέρω. Τῇ 1592 ἐσπούδαζεν ἐν Παταβίῳ, ὅθεν μεταβὰς εἰς Βενετίαν τὰς διατριβὰς ἐκεῖ ὡς ἐπὶ τῷ πολὺ ἐποιεῖτο φέρονται παρὰ Λαμίου τοῦ Μανουήλ τούτου ἐπιστολαὶ πρὸς Διονύσιον Κατηλιανόν, ἱερομόναχον Παχατούρην, ἐπὶ-

(1) Ἑλληνισμ. σελ. 291—2.

(2) Ἑλλήν. 292—Παρανίκαι, σελ. 133. Βλέπε καὶ σελ. 76—77 τοῦ παρόντος.

(3) Allatii, de consensu, σελ. 874, καὶ Βλαστοῦ Χιακά, Β'.

σκοπον Μονεμβασίας κλπ. Πρὸς τοῦτον δὲ γράφουσι Λεόντιος ὁ Κύπριος, καὶ ὁ Καττηλιανός.

Γεώργιος Βλαστός, ὁ ἐπιλεγόμενος Πουνιαλέτος, Κρής καὶ οὗτος ἐν Βενετία διατρίβων ἐπεμελήθη τὰ ὑπὸ Χριστοφόρου Τζανέτου ἐκδοθέντα Μηναῖα τοῦ Σεπτεμβρίου, Ὀκτωβρίου, Νοεμβρίου, Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου (1592—96).

Διονύσιος ἱερομόναχος, διαμένων ἐν Κωνσταντινουπόλει (¹) φίλος τοῦ Μαργουίνου, καὶ πιθανῶς μαθητής· κατεγίνετο ἰδίως περὶ φυσικομαθηματικὰς καὶ θεολογικὰς μελέτας, καὶ ἦν οἰκείος τῷ δικαιοφύλακι Ζυγομαλά. Ἐπιστολὴ τοῦτου εὑρηται πρὸς Μαργουίνιον ἐκ Γαλατᾶ (βοηδρομιῶνος τετάρτη ἐπὶ εἰκάδι, ἀρ' α').

Ἀνδρέας Σπίρας Κρής, νομοδιδάσκαλος.

Νικόλαος Σπίρας, πρωτοπαπᾶς Κερκύρας τῷ 1576.

Ἰωσήφ Λούμπιρας Κρής, (1580), σχετικὸς Μαργουίνου καὶ Σεβήρου.

Νικόδημος Μεταξᾶς, ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. (²).

Καῖσαρ Σάμιος ἱατροφιλόσοφος, καθηγητὴς τοῦ ἐν Φεῤῥάρα πανεπιστημίου (1588).

Θεόδωρος Ῥένδης Χίος, εὐκλεῶς διδάξας διὰ πολλὰ ἔτη τὴν ἑλληνικὴν πρώτον εἰς Τουρῖνον, ἔπειτα εἰς Ῥώμην, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε.

Φίλιππος Μορέτος Χίος· μοναχὸς καὶ θεολόγος πολυμαθής.

Καὶ οἱ ἐξῆς Χῖοι ἦσαν ἄνδρες πεπαιδευμένοι σπουδάσαντες ἢ διδάξαντες εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Γυμνάσιον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Γεώργιος Μορέτος· Γεώργιος Σέρρας· Φραγκίσκος Ῥόκας· Σίμων Πόρτιος· Ἀνδρέας Σταυρινός· Ἰωσήφ Μαϊνέριος· Δομένικος Καστέλης· Βαβεστρέλος· Βαλσαρίνης· Τβὶν Δομένικος (³).

Μακάριος Τσεχούλης ἱερομόναχος διδάσκων ἐν Ἰωαννίνοις μέχρι τοῦ 1543.

Μαρασσῆς Πλέσσας διδάσκων ὁμοίως ἐν Ἰωαννίνοις μέχρι τοῦ 1555 (⁴).

Νικόλαος Λάσκαρις διδάσκων ἐν Βενετία (1593) (⁵).

(¹) Πρωτοσύγκελος καὶ ἔξαρχος Γαλατᾶ υπογράφεται παρὰ Γερλαχίφ.

(²) Lamii, Deliciae Eruditorum

(³) Βλαστοῦ Χιακῶν Β'. Καὶ οἱ ἐξῆς Χιογενεῖς Ἰουστινιάναι. Ἀνσάλδος (1502—96) Τιμόθεος· Δικέντιος· Ἀγγελος· Μιχαήλ· Ἀντώνιος· Βενεδέτος· Ἰωσήφ· Ἰωάννης. Περὶ τῶν λογίων ταύτων βλέπε Βλαστόν κατὰ πλάτος βιογραφούντα.

(⁴) Παράνικα Σχεδίασμα, σελ. 62.

(⁵) Veludo, Colonia Graeca di Venetia.

Ἰωάννα Δορυανὸς Κρής, διδάσκαλος Μαργουνίου (1550).

Νικόλαος Ῥόδιος, διδάσκων ἐν τῇ πατρίδι του.

Γεώργιος Ῥόδιος, ὁμοίως διδάσκαλος.

Σίμων Σιμωνίδης διδάσκαλος τῆς ἐλληνικῆς ἐν Ῥωσσίᾳ (1595).

Ἡλίας Ἀνδρέου Κρής, διατρίβων ἐν Παρισίοις μετέφρασε τῷ
1556 τὸν Ἀνακρέοντα ⁽¹⁾.

Κωνσταντῖνος Ζερβὸς Κρής· διατρίβων ἐν Παταβίῳ ⁽²⁾.

Ἀνδρέας Γεωργίου Δαρμάριος, Ἐπιδάυριος καλλιγράφος « d'une fécondité surprenante, et l'on trouve des manuscrits de sa main dans beaucoup des bibliothèques » λέγει ὁ Μίλλερ. Τριάκοντα πέντε κώδικες ἀντιγεγραμμένοι ὑπ' αὐτοῦ εὑρίνται ἐν Ἑσκουριάλῃ ⁽³⁾.

Νικόλαος Τορριάνος (de la Torre) Κρής, καλλιγράφος διάσημος· Ἐπὶ Φιλίππου Β' διωρίσθη βασιλικὸς ἀντιγραφεὺς (escriptor de la real libreria), ἐπιφορτισθεὶς καὶ τὴν σύνταξιν τοῦ καταλόγου τῶν ἐν Ἑσκουριάλῃ χειρογράφων, ὃν ἐδημοσίευσεν ὁ Κ. Μίλλερ ⁽⁴⁾.

Μιχαὴλ Κρής ἐκ Κυθωνίας καλλιγράφος (1567).

Νικόλαος Μάρκος Γαετάριος Ἐπιδάυριος καλλιγράφος (1541—43).

Νικόλαος Μόρμουρης Ναυπλιεὺς (1542).

Πέτρος Καραβάκης ἐκ Μορεμβασίας (1542—46)

Κορνήλιος Μόρμουρης (1548—59).

Θεόκλητος Μοραχὸς (1562—64).

Σοφιανὸς Μεμισσηνὸς Κρής (1569—85).

Βενέδικτος Ἐπισκοπόπουλος Κρής (1571).

Ἰωάννης Δαλασσηνός.

Γεώργιος Σπηλαιώτης.

Γρηγόριος Σπηλαιώτης.

Βαλεριανός, καλλιγράφος ἐν Ἰσπανίᾳ

Κωνσταντῖνος Ἀνδρέου Κρής ⁽⁵⁾.

Ἐν καταλόγῳ Στεφάνου Γερλαχίου, δημοσιευθέντι ἐν Τουρκογραφίᾳ (σελ. 506—7), φέρονται καὶ οἱ ἐξῆς λόγιοι (docti et clari viri hodiernæ Græciæ) ἀκμάζοντες τῷ 1575—78.

⁽¹⁾ Παρνίκας, σελ. 133, 171, 179, 194.

⁽²⁾ Crusii Turcogræcia.

⁽³⁾ Catalogue de l'Escurial σελ. XIX.

⁽⁴⁾ αὐτόθι.

⁽⁵⁾ Περὶ τῶν λογίων τούτων καλλιγράφων βλ. Miller Catalogue de l'Escurial σελ. XX, κλπ.

- Σίλβεστρος πάπας καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.
 Κύριλλος Νικαίας.—Σωφρόνιος Φιλαδελφείας.
 Γαβριὴλ ιεροδιάκονος καὶ διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου τῆς μεγάλης
 ἐκκλησίας.
 Πορφύριος ιερομόναχος καὶ ἐφημέριος τοῦ πατριαρχείου.
 Φωκὰς λαμπαδάριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.
 Κωνσταντῖνος ὁ πρωτοαποστολάριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.
 Ὁ Ἐφέσου Σωφρόνιος.—Ὁ Σμύρνης Γαβριήλ.
 Ὁ Περιθεωρίου Γρηγόριος.
 Ὁ Αἰνίου Ματθαῖος.
 Ὁ Δαυλίας καὶ Ταλαντίου Σωφρόνιος.
 Ὁ Ἀμασείας Ἰωάσαφ.
 Ὁ Σοφίας Παχώμιος.
 Ὁ Ἀδριανουπόλεως Ἰερεμίας.
 Ἀθανάσιος Σηλυβρίας.
 Νεόφυτος Δράμας.
 Σισίνιος Νικομηδείας.
 Ἰωάσαφ Νευροκόπου.
 Ἰερεὺς Ἰωάννης Ἡρακλειανὸς καὶ νομοθέτης Χίου.
 Παπᾶ-Ἰωάννης οἰκονόμος Μιτυλήνης.
 Μανουὴλ ὁ νοτάριος Μιτυλήνης.
 Γεώργιος λογοθέτης τῶν Ἀθηνῶν.
 Κωνσταντῖος νοτάριος.
 Ἰσχάνιου Ἰωάσαφ.
 Κύριλλος ὁ Θαυμακοῦ.
 Ὁ Λυκέων Νεόφυτος.
 Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Ἀρσένιος.
 Δημήτριος ὁ Λαρίσσης.
 Ὁ Βερόϊας Μητροφάνης.
 Ὁ Μεζῶν Προκόπιος.
 Διονύσιος ὁ Βιζύης.
 Ὁ Γάνου Παχώμιος.
 Κάλλιστος Ῥόδου.
 Καρπάθου Μακάριος.
 Κῶ Νικάνδρος.
 Χίου Ἰππόλυτος.

Μιτυλήνης Γρηγόριος.

Νεόφυτος Μηθύμνης.

Ὁ Δήμνου Ἰωάσαφ.

Θεόδωρος δομέστικος Λήμνου.

Ὁ Παροναξίας Ἀθανάσιος.

Ἰωακείμ ὁ Ἰμβρου.

Ὁ Ἀνδρου Ἀρσένιος.

Ὁ Λέρου Κάλλιστος.

Μακάριος ἱερομόναχος καὶ ἡγούμενος Πάτμου.

Κάλλιστος σύγγελος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Μεθόδιος Αἰτωλὸς ἱερομόναχος καὶ ἐφημέριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἔτερος Μεθόδιος ἱερομόναχος.

Ἰωάσαφ ὁ Θεσσαλονίκης. (εἰς τὸ ὄνομα τούτου ὁ Γερλάχιος προστίθησι καὶ ταῦτα. *Non sua, sed Calogeri manu; quia post cladem Turcarum ad Echinades navalem, a Calogero quodam delatus fuerat: tanquam Christianos litteris contra Turcas excitasset, et quanquam apud Mehemetem Bassam, a Michæle Cantacuzeno defensus esset: tamen 2 millia Ducatorum dare coactus erat Monacho, ad triremes propter sycophantiam damnato* ».

Πρὸς τούτοις καταλεκτέοι καὶ οἱ ἐξῆς, διδάξαντες ἢ ἀπλῶς φοιτήσαντες (1572—1600) εἰς τὸ τότε κλειζόμενον πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ὧν τὰ ὀνόματα εὑρηνται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τοῦ πανεπιστημίου (1).

Νικόλαος Σαγγινάτιος Κρής, νομικὸς καὶ θεολόγος.

Ἰωάννης Κλάδιος Κρής, ἐπὶ διετείαν « *rector medicinae bene-meritus* ».

Βαρθολομαῖος Βότζας Κρής ἱππεὺς καὶ *juristarum rector*.

Ἰωάννης Κόμης Παλαιόκαπας Κρής διδάκτωρ ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς δικαίοις (*doctor juris utriusque*).

Πέτρος Δάβιλας Κύπριος, συγκλητικὸς τοῦ πανεπιστημίου.

Ἀδριανὸς Σπιέρης Κρής.

Θεόδωρος Εὐδαιμονογιάννης Κρής.

Ἰωάννης Κλόδιος.

Γεώργιος Καπίσκας.

Ἰωάννης Λομβάρδος, ἱππεὺς καὶ *rector*.

(1) Cenni ed iscrizioni della università di Padova. 4844.

Ἀντώνιος Βλαστός, Κρής· διδάκτωρ ἀμφοτέρων τῶν δικαίων, ἱπ-
πέυς, καὶ rector meritissimus.

Ἀλέξανδρος Συγκλητικός, Κύπριος, σύνδικος τοῦ πανεπιστημίου,
καὶ κατὰ Παπαδόπουλον (Gymn. Pat. σελ. 12) καθηγητὴς τοῦ κα-
νονικοῦ δικαίου.

Νικόλαος Σκορδύλιος, Κρής, σύνδικος τοῦ πανεπιστημίου.

Γεώργιος Μαυρίκιος.

Προκόπιος Μουσουρός.

Ἀνδρέας Καλαφάτης.

Ἰωάννης Λίμας.

Μιχαὴλ Λίλιμος.

Φίλιππος Τάνδης, σύνδικος Πανεπ.

} Κρήτες.

Ἐν τῷ Β'. τμήματι τῶν ἐπιγραφῶν.

Πέτρος Πατίχας ἐκ Λευκασίας Κύπρου.

Βενέδικτος Φλαγγίνης, Κύπριος.

Φραγκίσκος Βασίλειος Κρής.

Ἡρακλῆς Κασσιμάτης Κρής.

Ἰωάννης Καρυοφύλλης (Βυζάντιος;).

Ἰάκωβος Σαβογιάνος ἐκ Ναυπλίου τῆς Πελοποννήσου· κατὰ Πα-
παδόπουλον ὁ Σαβογιάνος (Gymn. Patav. σελ. 26) σπουδάζων τὴν
ιατρικὴν, διέπρεψεν εἰς τὰς δημοσίας ἐξετάσεις (1586).

Ἰερώνυμος Λομβάρδος Κρής.

Γεώργιος Μάξιμος Χίος.

Εὐστάθιος Πατελλάρος Κρής.

Πέτρος Κατάνης Κρής.

Θεόφιλος Ἐπαρχος, Κερκυραῖος.

Ἐμμανουὴλ Μοσχέτης Κρής.

Νικόλαος Κουϊρίνος "

Ἐκτωρ Ἀγαπητὸς Κύπριος.

Φλωριανὸς Κλόδιος Κρής.

Ἰάκωβος Σαλομών "

Μάρκος Βάλσαμος "

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ ΑΙΩΝ.

1600—1700.

Κύριλλος Λούκαρις.

Κωνσταντίνος Λούκαρις ἐγεννήθη τῷ 1572 εἰς Χάνδακα τῆς Κρήτης ἐξ οἰκογενείας πάλαι ἐξ Ἑπείρου μετανασταςάσης ἐν τῇ νήσῳ⁽¹⁾ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῇ πατρίδι παιδευθεὶς, ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν καὶ Πατάβιον πρὸς τελειοτέραν μάθησιν. Ἐγένετο μαθητὴς τοῦ συντοπίτου του Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου, καὶ ἄλλων τῆς Ἰταλίας περιφανῶν, ἐν οἷς καὶ Παύλου Σάρπα, τοῦ φοβεροῦ τῶν παπῶν ἀντιπάλου. Ἐπισκεφθεὶς τὴν Γενεύην, Ὁλλανδίαν, καὶ Γερμανίαν, ἐπα- νῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα, ὅθεν μεταβὰς παρὰ τῷ συγγενεῖ Μελετίῳ Πηγαῖ, πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας, ἐχειροτονήθη μοναχός, Κύριλλος μετονομασθεὶς, καὶ μετ' ὀλίγον προήχθη εἰς τὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου ἀξίωμα.

Τῷ 1595 μεταβάντος τοῦ Μελετίου εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰς ἀναλαβὴν τῆς προσωρινῆς διοικήσεως τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἠκο- λούθησεν αὐτῷ καὶ ὁ Κύριλλος, καὶ ἐγνωρίσθη αὐτόθι καὶ ἐθαυμάσθη ὡς ἱεροκέρυξ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ.

Μετὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Λουθήρου ἀκατα- σχέτως προοδεύουσα ἐν Εὐρώπῃ, ἀφῆρσεν ἤδη ἀπὸ τοῦ παπισμοῦ τὸ ἥμισυ τῆς Εὐρώπης. Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ συνειδυῖα τὸν ἐπαπειλοῦντα κίνδυνον, ὡπλίσθη ἐπὶ τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἀγῶνα, πᾶν ὅσιον καὶ ἀνόσιον ἐκμεταλλευομένη. Ἰνα δὲ καιριώτερον κατὰ τῆς αἰρέσεως ἐπιφέρῃ κτύπημα, ἀνενδότης ἤρξατο ἐργαζομένη πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ προα- νίου πόθου, τῆς συγχωνεύσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Εἰς τοὺς Ἰησουίτας ἀνετίθη ἡ ἐκτέλεσις τοῦ μεγάλου ἐπιχειρήματος· οὗτοι, ἀντὶ νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἔφερον εἰς μέσον σχέδον πολὺ ἐπιτηδεϊότερον καὶ τοῦ ὀνόματος αὐ-

(1) Papadopolis, Historia Gymn. Patav.

τῶν ἀξιώτερον. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας Σιγισμόνδος, ὑποτεταγμένος ἄλλοτε εἰς τὰ νύματα τῶν Ἰησουϊτῶν, ἐφαίνετο πρόθυμος ἵνα συμπράξῃ πρὸς ὑποταγὴν εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Ῥώμης τῶν ὀρθοδόξων ὑπηκόων του. Ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία προβλέπουσα τὸν κίνδυνον ἔστειλεν εἰς Πολωνίαν τὸν Νικηφόρον, ὡς ἑξαρχον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, καὶ Κύριλλον τὸν Λούκαριν, ὡς ἑξαρχον τοῦ Ἀλεξανδρείας. Ἐλθόντες οὗτοι εὗρον τὸ καταχθόνιον τῶν Ἰησουϊτῶν σχέδιον ἐξηρημασμένον. Σύνοδος συγκροτηθεῖσα τῷ 1595 ἐν Λιθουανίᾳ ὑπὸ Λατίνων καὶ τινῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων εἶχε πρὸ μικροῦ ἀνακηρύξει τὴν ἑνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῶν βάσεων τῆς Φλωρεντινῆς Συνόδου. Ἰγνάτιος δὲ καὶ Κύριλλος, δύο ἀποστάται τῆς Ἑλληνοῤῥωσικῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοποι εἶχον ἀποσταλῆ εἰς Ῥώμην ἵνα καταθέσωσιν εἰς τοὺς πόδας Κλήμεντος Η΄. τὴν διαβεβαίωσιν τῆς εὐλαβείας τῶν νέων αὐτοῦ ὑπηκόων. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐπανόδου αὐτῶν, οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῶν πράξεων τῆς συνόδου ἐκείνης, ἀποφηνάμενοι αὐτὴν ἔργον βίας καὶ ἀπάτης. Νέα Σύνοδος συνήλθε τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐκ πλειοτέρων ἢ ἡ προηγουμένη ἐπισκόπων εἰς τὴν συνέλευσιν ταύτην παρέστησαν οἱ δύο πατριαρχικοὶ ἑξαρχοὶ Νικηφόρος καὶ Κύριλλος, ζητοῦντες ἵνα παρακαθίσωσιν ὡς ἐπίτροποι τῶν πρεσβυτέρων τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐκκλησιῶν. Ἡ Σύνοδος διηρέθη ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς παραδοχῆς αὐτῶν, καὶ μετὰ πολλὰς ἐριδας οἱ μὲν ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι συνελθόντες ἰδίᾳ ἀνεθεμάτισαν τοὺς ἀποστάτας, οἱ δὲ Λατίνοι ἀφ' ἑτέρου καὶ οἱ εὐάριθμοι τῶν Λατινοφρονούντων ὀρθοδόξων ἐπικυρώσαντες τὰς πράξεις τῆς προηγουμένης συνόδου ἀνταπέδωκαν εἰς τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν τὸ ἀνάθημα ὥστε ἡ Ἑλληνοῤῥωσικὴ ἐκκλησία διηρέθη τοιοῦτοτρόπως εἰς δύο ἀντίθετα στρατόπεδα, τοὺς ἡνωμένους (Οὐνίτας), καὶ τοὺς ὀρθοδόξους.

Ὁ ἀγὼν δὲν ἦτον ἴσος διότι οἱ πρῶτοι εἶχον ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν δύναμιν κυβερνήσεως ἐκ παντὸς τρόπου ἐπιδιωκούσης τὸν σκοπὸν αὐτῆς, καὶ παρεκτός τῆς ὕλικῆς δυνάμεως, τὴν μεγαλοφυΐαν τῶν Ἰησουϊτῶν. Πάντες οἱ μὴ στέρξαντες εἰς τὴν ἑνωσιν ἐστερήθησαν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων οἱ ναοὶ ἀφηρεῦντο διὰ τῆς βίας ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἢ ἀποδοῦναι εἰς τοὺς Οὐνίτας, καὶ ἀπηγορεύθη ἡ προχείρισις τῶν τεθνεώτων τοῦ Ἑλληνικοῦ δόγματος ἐπισκόπων. Ὁ Σιγισμόνδος φοβούμενος ν' ἀνάψῃ διὰ περαιτέρω διωγμῶν θρησκευτικὸν πόλεμον, ἐδοκίμασε νὰ προσοικειωθῇ τὸν Λούκαριν, καὶ γινώσκων οἷα

ὑπολήψεως ἐτύγχανεν ὁ νέος ἑξαρχος παρὰ τῷ πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας, παρέδωκεν αὐτῷ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μελέτιον, δι' ἧς ἐξήτει νὰ προσαγάγῃ τοῦτον εἰς τὴν ἑνωσιν. Ἀλλ' ὁ Κύριλλος ἐκώφευσεν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Βίλναν, ὅπου οἱ ὀρθόδοξοι ἀρχιερεῖς καὶ εὐπατρίδαι συνήρχοντο ἵνα βουλευθῶσι πῶς ἤθελον ἀντιστῆ εἰς τὴν καταδρομὴν. Ἐν Βίλνᾳ ὁ Λούκαρις, τιμηθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκεῖ Ῥωσσικῆς ἀκαδημίας τῷ τίτλῳ τοῦ ῥέκτορος, ἐδημοσίευσεν, ἰδίᾳ δαπάνῃ καὶ ἐπιμελείᾳ τὸν Ὀρθόδοξον Χριστιανὸν Διάλογον Μελετίου τοῦ Πηγᾶ (1596).

Οἱ διαμαρτυρόμενοι τῆς Πολωνίας κατεδιώκοντο ἀπηνέστερον καὶ αὐτῶν τῶν ὀρθοδόξων ὑπὸ τοῦ ὀργάνου τῶν Ἰησουϊτῶν, Σιγισμύνδου τοῦ βασιλέως, ὅστις τιμωρῶν ἐκείνους διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ στέμματος τῆς Σουηδίας, ἄσπονδον πόλεμον εἶχε κηρύξει κατὰ τούτων. Καὶ διὸ, ἅμα παρετήρησε τὰ κατ' αὐτοῦ σωφευόμενα νέφη, δὲν ἔδωκεν εἰς αὐτὰ καιρὸν νὰ σχηματίσῃ καταιγίδα, ἀλλὰ προσέλαβε διὰ τῆς βίας τοὺς ἀντιπάλους. Καὶ οἱ μὲν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἄραντες τὰ ὅπλα Κοζάκοι κατετροπώθησαν, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ αὐτῶν διεσφενδονίσθησαν ἐν Βαρσοβίᾳ· καὶ ὁ μὲν Νικηφόρος, ὁ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου ἑξαρχος, συλληφθεὶς ἀπηγχονίσθη, ὁ δὲ συνάδελφος αὐτοῦ Λούκαρις διὰ τῆς φυγῆς διεσώθη.

Ἡ ἐπιτηδεύτης, ἣν ᾔδειξεν ὁ Κύριλλος κατὰ τὴν ἐν Πολωνίᾳ ἀποστολὴν του, καὶ οἱ κίνδυνοι οὓς αὐτόθι διέτρεξεν, ἠύξησαν ἀναγκαιῶς τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπόληψιν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς· ὥστε, μικρὸν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἀποθανόντος τοῦ γέροντος Μελετίου, προεχειρίσθη τῷ 1602 ὁ Λούκαρις πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Καθαιρεθέντος τῷ 1614 τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου, τοῦ πρώην Ἀθηνῶν μητροπολίτου, καὶ παραχρῆς καὶ συγχύσεως ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐπικρατούσης, προσεκλήθη ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἀνεδείχθη τοποτηρητὴς τοῦ θρόνου, μέχρι τῆς ἀναγορεύσεως Τιμοθέου Α'. τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν μητροπολίτου· ἀπελθὼν ὁ Κύριλλος ἐκ Βυζαντίου, μετὰ μικρὰν διαμονὴν εἰς Βλαχίαν, καὶ εἰς τοῦ ἀγιωνύμου ὅρους τὰς μονὰς, ἐπέστρεψεν εἰς Κάϊρον, ὅπου ἦν τότε ἡ ἑδρα τοῦ πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας. Μετ' ὀλίγον γενομένης ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου, παρευρέθη καὶ ὁ Λούκαρις μετὰ τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, πρὸς καθαίρεσιν Λαυρεντίου τοῦ Σιναίου Ὁρους ἐπισκόπου.

Ἀποθανόντος δ' εἶτα τοῦ πατριάρχου Τιμοθέου Α', ἀνεδείχθη ὁμοψήφως τὴν 5 Νοεμβρίου 1621 οἰκουμενικὸς πατριάρχης ὁ Λούκαρις, ἐπὶ δεκαεννέα ἔτη κασμήσας τὸν Ἀλεξανδρείας θρόνον. Οἱ Ἰησουῖται μεγάλως ἐταράχθησαν ἐπὶ τῇ προαγωγῇ εἰς τὴν ὑψίστην τῆς ὀρθοδόξιας περιωπὴν τοῦ ἀσπόνδου ἐχθροῦ των· ὅθεν διωροδοκῆσαντες τὸν μέγαν βεζύρην Χουσεῖν, ἐπέτυχον τὴν καθαιρέσιν τοῦ Λουκάρεως, καὶ τὸν ἀντ' αὐτοῦ διορισμὸν τοῦ παπολάτρου Γρηγορίου τοῦ Ἀμασείας, ὅστις συνεργοὺς ἔχων δύο καθηρημένους ἀρχιερεῖς, τὸν Ἀχριδῶν Μητροφάνην, καὶ τὸν Σεῤῥῶν Ἰωάσαφ, δὲν ἔπαυε καταφλυαρῶν καὶ διαβάλλων πρὸς τοὺς Τούρκους τὸν Κύριλλον, ὡς φίλον τῶν Εὐρωπαϊῶν, καὶ προδότην τῶν συμφερόντων τῆς αὐτοκρατορίας. Οὐδεὶς ὅμως τῶν ἐπισκόπων ἠθέλησε νὰ παρασταθῇ εἰς τὴν χειροτονίαν τοῦ Γρηγορίου, ὁμολογῆσαντος ἤδη τὴν πρὸς τὸν πάπαν ὑποταγὴν· ἵνα δὲ τηρηθῇ πρόσχημά τι νομιμότητος συνεκλήθησαν ἐπίσκοποι, ἄλλοτε ἐπὶ κακῇ διαγωγῇ καθαιρεθέντες, καὶ κατωρθώθη οὕτως ἡ παράνομος ἐκλογή τοῦ ἐπιβάτου Γρηγορίου, Στραβοαμασείας ἐπονομαζομένου διὰ τὸ μάνοφθαλμον.

Ἄλλ' ὁ Κύριλλος δὲν ἐπτοήθη, καὶ ἐν συνοδείᾳ τεσσάρων ἀρχιεπισκόπων καὶ τῆς πλειονοψηφίας τοῦ κλήρου, προσελθὼν ἐτόλμησε ν' ἀφορίσῃ τὸν ἐπιβάτην τῆς πατριαρχείας, ὑποψήριον τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ τοῦ μεγάλου βεζύρου, ὅστις μετὰ τρίμηνον ἀθλίαν διοίκησιν, καθαιρεῖται καὶ σιδηροδέσμιος ἐξορίζεται εἰς Ῥόδον. Ὁ Λούκαρις ἐφαίνετο ἔτοιμος ν' ἀναλάβῃ τὸν θρόνον· ἀλλ' οἱ Ἰησουῖται ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας δεινὴν ἔπλεξαν κατ' αὐτοῦ συκοφαντίαν, καταπείσαντες τὴν Τουρκικὴν κυβέρνησιν, ὅτι ὁ Κύριλλος συνώμοτε μετὰ τῶν Φλωρεντινῶν πρὸς παράδοσιν μιᾶς τῶν ἐν Αἰγαίῳ νήσων. Τὴν συκοφαντίαν ἐνίσχυσε καὶ δῶρον 20,000 ταλλήρων προσφερθὲν εἰς τὸν ἀπληστον μέγαν βεζύρην· ὅθεν ὁ ἀτυχὴς Κρῆς συλληφθεὶς αἶφνης ἀπάγεται εἰς ἐξορίαν ἀναπολόγητος.

Ἄλλ' ὁ κλῆρος, καίτοι στερηθεὶς τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ, ἐπέμεινε μὴ θέλων νὰ ἐκλέξῃ ἕτερον, ἐπὶ τῷ ὀρθοτάτῳ λόγῳ, ὅτι ὁ θρόνος δὲν εἶχε χρεῖσται. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, διὰ πολλῶν μέσων, προεχειρίσθη πατριάρχης Ἀνθίμος ὁ Β'. πρῶην Ἀδριανουπόλεως μητροπολίτης· ὁ δὲ ἑλληνικὸς κλῆρος ἠναγκάσθη νὰ ὑποταχθῇ πρὸς ἀποφυγὴν μειζόνων κακῶν.

Ἡ Ῥωμικὴ αὐλὴ οὐ μόνον ἐπολέμει τὸν Λούκαριν, ὡς ἀντιπα-
(ΝΕΟΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓ.)

χθέντα εὐθαρσῶς εἰς τὴν τεκταινομένην ὑποδούλωσιν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ διότι ἐφαντάζετο αὐτὸν, ὡς κλίνοντα πρὸς τὴν Μεταρρύθμισιν, ἐπὶ τῇ λόγῳ ὅτι οὗτος νέος ὢν, χάριν σπουδῆς καὶ μελέτης, εἶχεν ἐπισκεφθῇ τὰς χώρας ἐν αἷς τὸ θρήσκευμα τοῦ Λου-
θέρου πλήρῃ· εἶχεν ἐνεργήσει τὴν κατάντησιν.

Ὅθεν μέγα ἐθεωρήθη τὸ κατόρθωμα τῆς καθαιρέσεως αὐτοῦ. Τα-
χυδρόμος ἐπίτηδες ἐκ Βυζαντίου σταλεῖς ἀνήγγειλεν εἰς Ῥώμην τὸ
ἀποτέλεσμα τῆς Ἰησουϊτικῆς ῥαδιουργίας· καὶ ὁ πάπας Οὐρβανὸς
χαιρεκακῶν ἀνήγγειλε τὴν χαρὰν τοῦ πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας
εὐχαριστῶν διὰ τὰ γενόμενα, καὶ προτρέπων εἰς ἐπαγρύπνησιν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀνθιμος, γνήσιον τέκνον τῆς ὀρθοδόξιας ἀναδειχθεὶς,
διέψευσε τὰς ἐλπίδας τῶν Ἰησουϊτῶν. Σύνοδος ἀθροισθεῖσα ἐν Κων-
σταντινουπόλει καθήρεσε καὶ ἀφώρισε τὸν προεπιβάντα Γρηγόριον· καὶ
αὐτὸς δὲ μετὰ πεντηκονθήμερον πατριαρχίαν, βλέπων τὴν ἀθλίαν τῶν
ἐκκλησιαστικῶν κατὰστασιν, παρητήθη καὶ ἀπελθὼν εἰς Ἀθῶνα ἡσύ-
χασε. Πάντα λίθον ἐκίνησεν ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας πρὸς ἀναστολὴν
τῆς παραίτησεως τοῦ Ἀνθίμου, ὡς καὶ οἱ Ἰησουῖται· εἰς μάτην ὅμως·
ὁ κληρὸς θωρακισθεὶς διὰ τῆς πίστεως ἀντέστη εἰς τὰ μηχανορραφί-
ματα αὐτῶν, καὶ στάσις τῶν γιανιτζάρων ἐκρήμνισε τὸν μέγαν βε-
ζήρην Χουσεῖν, προσφορώτατον τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς ὄργανον.

Ὅθεν ὁ Λούκαρις μετακληθεὶς ἐκ τῆς ἐξορίας, προχειρίζεται κατὰ
μῆνα Σεπτέμβριον 1623, τὸ δεύτερον οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Ἐτα-
ράχθη εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο ὁ καθολικὸς κόσμος· Ἕλληνας μοναχὸς
ἐστάλη ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ προπαγάνδας ἵν' ἀναγγεῖλῃ ὅτι
εἴκοσι χιλιάδες ταλλήρων ἦσαν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Ἰησουϊτῶν, ἐὰν
κατώρθουν τὴν καθάρισιν τοῦ Λουκάρως.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην στόλος Κοζάκων εἰσελθὼν εἰς τὸν Βό-
σπορον ἐλεηλάτησε τὴν Εὐρωπαϊκὴν παραλίαν, καὶ παρέδωκεν εἰς τὰς
φλόγας διάφορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως προάστεια, μετὰ δὲ τὸ κα-
τόρθωμα ἀπῆλθεν ἐν θριάμβῳ, ἐνσπείρας τρόμον ἀπερίγραπτον. Οἱ
Ἰησουῖται συνέλαβον πρόσφορον συκοφαντίας ἐπιχείρημα· καὶ ἐκμε-
ταλλευθέντες τὸν φόβον τῶν Τούρκων παρέστησαν εἰς τὴν Πύλιν, ὅτι
προσκληθεὶς τοῦ Κυρίλλου οἱ Κοζάκοι εἶχον ἔλθει· ἀλλ' ἡ καταχθόνιος
ἐκείνη συκοφαντία, ὑπὸ τῶν πραγμάτων διαψευσθεῖσα, ἀπέτυχε.

Τοσαῦτα ἀπόπειραι ναυαγίσασαι, τηλικαῦται προσβολαὶ ἀποκρου-
σθεῖσαι, κατέστησαν σεβαστὸν τὸν Λούκαριν εἰς τοὺς Ἰησουῖτας, οἵτις

νες ἐνόησαν ἐπὶ τέλους, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἐφημέρων ἐκείνων πατριαρχῶν, οὓς ἡ Γαλλικὴ πρεσβεία ἠδύνατο, κατὰ τὸ δοκοῦν, ν' ἀνατρέπη· ὅθεν ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης μὴ δυναμένη νὰ τὸν καταβάλλῃ ἀπεφάσισε νὰ τὸν προσοικειωθῇ· καὶ στείλασα τὸν ἐκ Ναυπλίου Κονάκιον Ῥόσην μὲ ὁδηγίας πρὸς τὸν Κύριλλον ὑπογεγραμμένας ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου Βανδίνη, ἔλεγεν, ὅτι τὰ περὶ αὐτοῦ θρυλλήματα ὡς λουθηροκαλθίνου ἠδύνατο νὰ διαλύσῃ πέμπων εἰς Ῥώμην ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του· ἀνωμολόγει δ' ἐν αὐταῖς ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τὸν Λούκαριν ὡς τὸν πρῶτον, μετὰ τὸν πάπαν, πατριάρχην τῆς χριστιανοσύνης, καὶ ὑπέσχετο τὴν συνδρομὴν τῆς δύσεως εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους· ἀλλ' ὁ Κύριλλος ἐνοοῦν κατὰ βάθος τὸ πνεῦμα τῆς ἀλωπεκώδους ἐκείνης πολιτικῆς εἶπεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον, ὅτι οὐδεμίαν ἀπόκρισιν καὶ ἐξήγησιν εἶχε νὰ δώσῃ.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ῥόση, ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ ἐνεδύθη τὴν λεαντήν, ἀντὶ τῆς στιγμιαίως περιβληθείσης ἀλωπεκῆς. Οἱ Ἰησοῦται διαμένοντες εἰς τὸν Γαλατᾶν καὶ τὸ Σταυροδρόμιον, καὶ σχολεῖα συστήσαντες ἐδίδασκον τοὺς ἑλληνόπαιδας δωρεάν, καὶ τοὺς πτωχοὺς αὐτῶν γονεῖς ἔτρεφον, ἀγοράζοντες διὰ τῆς τοιαύτης εὐεργεσίας τὰς ἀπλοῖκὰς καὶ ἀθῶας ψυχὰς, εἰς τὰς ὁποίας διέσπειρον ἥρεμα τὰς παπικὰς καινοτομίας. Νέαν ἐπενόησαν καὶ τότε κατὰ τοῦ Λουκάρειω συκοφαντίαν, ὅστις ἐθεώρησε φρόνιμον ν' ἀποχωρήσῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ μικρὸν, μέχρις οὗ παρέλθῃ ἡ τρικυμίᾳ· καὶ τῶν-τι μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐπανήρχετο εἰς τὴν πρωτεύουσάν ἰσχυρότερος παρὰ ποτε.

Ὁ Κύριλλος ἐξ ἀνάγκης δεχθεὶς τὴν προστασίαν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβειων τῶν διαμαρτυρομένων δυνάμεων, ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ θρόνου, πρὸς μεγίστην ἀγανάκτησιν τῶν καθολικῶν. Ἵνα δὲ καιριώτερον τραῦμα ἐπιφέρῃ πρὸς τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ προσηλυτίσεις τῶν Λυτικῶν, συνέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὴν τυπογραφίαν, διὰ τοῦ ἐκ Κεφαλληνίας Νικοδήμου τοῦ Μεταξᾶ, ἐξ ἧς ἀπελύοντο καὶ μετεδίδοντο κατ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν βιβλία ὑπὸ ὀρθοδόξων γραφέντα, καὶ τὰς παπικὰς καινοτομίας ἐλέγχοντα. Τότε πλεονεμανθῶδεις οἱ Ἰησοῦται ἐκίνησαν πάντα λίθον, καὶ πᾶσαν μυσαρὰν συκοφαντίαν ἐπενόησαν, πρὸς ματαίωσιν τοῦ ἔργου τούτου· ἐπὶ τέλους δ' ἔλαβον ἑνὶ ἀντίποινα, σιδηροδέσμιοι ἀποδιωχθέντες τοῦ Τουρκικοῦ κράτους.

Ἀλλ' ἐνῶ ὁ Κύριλλος ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἀπαλλαγέντα τῶν δεινοτά-

ρων αὐτοῦ ἐχθρῶν, εἶδεν ἀπερχόμενον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὸν ἰσχυρότερον τῶν προστατῶν του, τὸν Θωμᾶν Ῥούην, πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, ἥτις δὲν ἔδειξε τὴν αὐτὴν, ὡς πρότερον, πρὸς τὸ ὄμμα τοῦτο τοῦ Ἰησουϊτισμοῦ ὑπεράσπισιν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην προσκλήσει τοῦ πρέσβεως τῆς Ὀλλανδίας Κορνηλίου Ἄγα, ἀπεστάλη ἐκ Γενεύης ὁ ἱερεὺς Ἀντώνιος Λήγηρ, τὸ γένος Πεδεμόντιος, ὅστις κατασταθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1628 προσηλώθη ἑκτοτε εἰς τὸν Κύριλλον ὡς κακὸς τις αὐτοῦ δαίμων. Ὁ Ἄγας καὶ ὁ Λήγηρ καταχρώμενοι τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Λουκάρεως, ἐθεώρουν ἤδη ἑαυτοὺς κυριοὺς τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐπεχείρησαν νὰ προσοικειωθῶσι καὶ τὴν τῆς Ἀλεξανδρείας· ὅθεν ἔγραψαν πρὸς τὸν τότε πατριάρχην Γεράσιμον τὸν Σπαρταλιώτην, προτείνοντες τὴν δαπάναις τῆς Ὀλλανδίας ἔδρυσιν σχολῶν καὶ τυπογραφείων ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τὴν εἰς τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν δημοσιεύειν τῆς τε Βίβλου καὶ τῶν ἁγίων πατέρων, ἐπὶ μόνῳ ἡ ὁρῇ τῆς παραδοχῆς τῶν καλῶν βιβλιοτῶν εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς ἐν Ἀλεξανδρίᾳ ἐκκλησίας· ἀλλ' ὁ Γεράσιμος ἀπήντησεν, ὅτι ἡ ἐνότης τῆς πίστεως εἶναι μὲν χρῆμα σωτήριον καὶ οὐράνιον, ἀλλὰ δέον πρὸ πάντων νὰ ᾔηε εἰλικρινής.

Τότε συνετάχθη ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων ἢ εἰς Λούκαριν ἀπόδοθεῖσα ὁμολογία τῆς πίστεως (1629), δημοσιευθεῖσα εἰς Γενεὴν καὶ προσφωνηθεῖσα Κορνηλίῳ τῷ Ἄγῳ. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ βιβλίου τούτου ἐπροξένησε τρομερὸν ἐν Εὐρώπῃ θόρυβον.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ καὶ θεοὺς καὶ δαίμονας ἐπικαλεσθεῖσα πλέον ἐπέδωξε λυσσῶδῶς τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐπιρόβου τούτου ἐχθροῦ, ὅππῃ σθεν τοῦ ὁποίου ἐνήργουν οἱ λαυθηροκαλβίνοι καταχρώμενοι τῆς εὐγνωμοσύνης, ἣν ὁ Κύριλλος ἐδείκνυε πρὸς αὐτοὺς, διὰ τὴν ὑπεράσπισιν κατὰ τῆς φανερᾶς ἀντιδράσεως τῶν καθολικῶν. Κύριλλος ὁ Κονταρὴς ἐκ Βερρόιας, ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὸ ἐν Γαλατᾷ σχολεῖον τῶν Ἰησουϊτῶν, καὶ ὄργανον δεξιότατον καὶ φανατικὸν ἀναδειχθεὶς τῆς Ῥωμαϊκῆς θρησκείας, παρέστη ὡς ἀντίπαλος τοῦ Λουκάρεως, καὶ πᾶσαν δολοπλοκὴν μετέηλε πρὸς κατάληψιν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, τῇ ὑποστηρίξει καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γαλλικῆς πρεσβείας· ὅθεν ἐν ἔτει 1632, καθαιρεθέντος τοῦ Λουκάρεως, ἐπιβαίνει τῆς πατριαρχείας ὁ Κονταρὴς, ὅστις ἐξ ὁρίων ἡμέρας διοικήσας (5—11 ὁκτωβρίου), ἐξωθεῖται βιαίως ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας, καὶ ἐξορίζεται εἰς Τένεδον. Μετακληθεὶς δὲ ὁ κλεινὸς Δούκαρις τὸ τρίτον ἀναγορεύει

ται οίκουμενικός πατριάρχης, καὶ ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ μῆνας ἑξ διακοσμήσας τὸν θρόνον, καθαιρεῖται καὶ πάλιν, καὶ ἀντ' αὐτοῦ προχειρίζεται ὁ συμπατριώτης του Ἀθανάσιος Πατελλάριος (1633).

Ἡ μερίς τῶν Ἰησουϊτῶν θεωροῦσα, ὅτι αἱ συνεχεῖς ἐκεῖναι καθαιρέσεις εἰς οὐδὲν ἄλλο ἔφερον εἰμὴ εἰς τὸ νὰ πολυπλασιάζωσι τοὺς θριάμβους τοῦ Κυρίλλου, εἶχε προνοήσει περὶ ἀσφαλεστέρας τινὸς ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀπαλλαγῆς. Διωργάνιστε δηλονότι τὴν σύλληψιν τοῦ Λουκάρεως, ἐν Χίω τότε ἔξορισθέντος, ὑπὸ τινος τῶν κατὰ τὸ Αἰγαῖον πολυαρίθμων πειρατῶν καὶ τὴν διὰ βίου φυλάκισιν αὐτοῦ εἰς τι τῶν γαλλικῶν ἢ παπικῶν φρουρίων. Ἀλλ' ὁ Κύριλλος εἶχε προῖδεῖ τὸν κίνδυνον, ὁ δὲ ἀντιναύαρχος Βεκίρ-πασάς, κατ' αἵτησίν του, ἐπέτρεψεν ἵνα μεταβῇ εἰς Ῥόδον, ἐνθα διέτριβεν ἐν ἀσφαλείᾳ ἀπὸ τῶν πειρατῶν.

Ὁ Ἀθανάσιος, μετὰ τεσσαρακονθήμερον πατριαρχεῖαν ἐκπίπτει τοῦ θρόνου, καὶ ὁ Λούκαρις μετακληθεὶς ἀναγορεύεται ἐν πομπῇ τὸ τέταρτον (1633). Μετὰ ἐνὸς ὁμοῦ ἔτους καὶ μηνῶν δύο διοικήσιν, ἐκδιουργία τῶν Ἰησουϊτῶν, ἐκβάλλεται αὐτῆς ὁ Κύριλλος, διαδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ προκατόχου Ἀθανασίου (1634)· ἀλλὰ καὶ οὗτος μὴ δειχθεὶς ὄργανον τῶν Ἰησουϊτῶν, μετὰ ἐνιαύσιον πατριαρχεῖαν καθαιρεθεὶς, διαδέχεται ὑπὸ τοῦ παπολάτρου Κυρίλλου τοῦ Κονταρή, ὅστις μετὰ ἐνὸς ἔτους καὶ ἑξ μηνῶν ἄδοξον καὶ οἰκτρὰν διοικήσιν, κρημνισθεὶς ἐξορίζεται εἰς Ῥόδον. Τὸν Κονταρὴν διεδέχθη Νεόφυτος Γ'. ὁ πρόφην Ἡρακλείας· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς μὴ δυνάμενος ν' ἀντέχῃ πρὸς τὰς γενόμενας ταραχάς, οἰκειοθελῶς παραιτεῖται, καὶ ὁ Λούκαρις τὸ πέμπτον προσκαλεῖται ἐκ τῆς ἐξορίας εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον (1637).

Οἱ Ἰησουῖται δὲν ἀπηνύδων ἐργαζόμενοι κατὰ παντὸς μὴ ὁμολογούντος τὴν Λατινικὴν θρησκείαν πατριάρχου, πολλῶν δὲ μᾶλλον κατὰ τοῦ κεκηρυγμένου αὐτῶν ἐχθροῦ Λουκάρεως. Ἐξαναπατάντες διὰ τὸ κατ' αὐτῶν πέμπτον ἤδη κτύπημα τοῦ ὁρθόδοξου κλήρου, ἐπενόησαν φρικτὴν κατηγορίαν κατὰ τοῦ πολυταθοῦς καὶ ἀπροστατεύτου Ἑλληνοῦ. Ὅθεν περὶ ἑσπέρην εἰς τὸν μέγαν βεζύρην Βαϊράμ-πασάν, ὅτι εἰσηγήσει δῆθεν τοῦ Κυρίλλου οἱ Κοζάκοι ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν Ἀζόφ, καὶ ὅτι, ἅμα ἐμφανιζομένων αὐτῶν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ πατριάρχης ἔμελλε νὰ δώσῃ τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τοὺς ἐμοθρήσκους αὐτοῦ· ἡ κατηγορία αὕτη τὸ δεύτερον ἤδη ἐπινοηθεῖσα τσαούτην ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε

ὁ Βαϊράμ-πασάς ἐπεμψε κατεσπευσμένως πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἐκστρατεύοντα τότε κατὰ τῆς Περσίας, ἐξαιτούμενος τὸ διάταγμα τοῦ θανάτου τοῦ Λουκάρως· ὁ ταχυδρόμος ἐπανέστρεψε κομίζων τὸ τρῶμα μέρων φερμάνιον.

Οἱ Τούρκοι μὴ τολμήσαντες νὰ τὴν ἀπαγχονίσωσι δημοσίᾳ, συνέλαβον αὐτὸν καὶ ἐπεβίβασαν εἰς πλοιάριον, ὡς ἂν ἐπρόκειτο νὰ σταλῇ εἰς ἐξορίαν· ὅμως δὲ μακρυνθέντες ἀπὸ τῆς στερεᾶς εἶπον αὐτῷ οἱ γιαντισάροι ὅτι δέον ν' ἀποθάνῃ. Τότε ὁ μάρτυς γονυπετήσας προσηυχῆθη ἐνθέρμως, καὶ εἶτα παρέδωκε τοῖς δεινέροις τὸν τράχηλον, τὸν ἐπὶ τριάκοντα πέντε ἔτη βαστάσαντα τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ διασώσαντα ἀπὸ παντὸς ῥύπου αἱρέσεως, καὶ παντὸς ἀντιχριστιανικοῦ μολύσματος. Ἡ ἐκτέλεσις ἐγένετο τὴν 27 Ἰουνίου 1638. Τὸ σῶμα τοῦ Λουκάρως ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀνευρεθὲν ὑπὸ ἀλιέων ἐνεταφιάσθη. Ἀλλ' ἡ μανία τῶν ἐχθρῶν τοῦ οὗτ' ἐν τῷ τάφῳ ἀρῆκεν αὐτὸν ἥσυχον· ἐκθάψαντες τὸν νεκρὸν ἐρρίψαν πάλιν εἰς τὴν θάλασσαν, ἥς τὰ κύματα φιλανθρωπότερα ἀναδειχθέντα, ἐπέδωκαν τὸ πτώμα εἰς χεῖρας φιλίας, δι' ἐπιμελείας τῶν ὁποίων εὔρεν ἐν τέλει τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ τάφου εἰς τὴν παραλίαν μιᾶς τῶν νήσων τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας. Καὶ ἡ ἱστορία, πρὸς αἵσχος τοῦ καθολικισμοῦ, ἀπεμνημόνευσε καὶ τῆς τιμῆς τοῦ αἵματος τοῦ μάρτυρος τῆς ὀρθοδοξίας, πληρωθείσης μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν εἰς τοὺς Τούρκους ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς, καὶ τὴν ὁποίαν ὁ μὲν Rycaul εἰς 50,000 κορώνας ἀναβιβάζει, ὁ δὲ Σαργέδος εἰς 40,000 σκούδων⁽¹⁾.

Ἡ εἰς τὸν Λούκαριν ὑπὸ τῶν παπιστῶν καὶ τῶν λουθηροκαλθίνων ἀποδοθεῖσα μομφή, εἶναι πλάσμα οἰκτρὸν, τῶν μὲν ἵνα δικαιολογήσῃ τὸν κατὰ τοῦ φαεινοῦ τούτου τῆς ὀρθοδοξίας ἀστέρος καταχθόνιον πόλεμον, τῶν δὲ ἵνα προσλάβῃ ἢ αἵρεσις τίτλον τινα ἐπισημότητος ὑπὸ τῆς πρεσβυτέρας τῶν ἐκκλησιῶν δῆθεν ἀναγνωριζομένη. Θεοφάνης ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἀνεσκεύασεν ἐν Ῥωσσίᾳ τῷ 1630 εἰς δεκάξ κεφάλαια τὰς κατὰ Λουκάρως συκοφαντίας, διακηρύττων ὅτι « ὁ οὖν σοφώτατος πατριάρχης Κύριλλος, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοσοῦτον » ἀπέχει αἱρέσεως, ὥστε καὶ θαρρύντως τολμᾷ λέγειν ὡς οὗτος » ἐστὶν ὁ κατὰ ἀλήθειαν ἀρχιερεὺς ἐν τοῖς νῦν, κατὰ Παῦλον, ὅσις » ἄκκος, ἐλεήμων, εὐσεβής, διδάσκαλος, καὶ τοῦ κατ' εὐσέβειαν

(1) Μάρκου Ῥενιέρη, βίος Κυρίλλου Λουκάρως—Παρ. Μελετίου, Ἑκκλ. ἱστορία.

« πιστοῦ λόγου ἀντεχόμενος⁽¹⁾. » Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει συστάσα τῇ 1635 ἀνελεμάτισε τὴν ψευδωνύμως ἐπ' ὀνόματι τοῦ Λουκάρεως ὑπὸ τῶν λουθηροκαλθίνων ἐκδοθεῖσαν Ὁμολογίαν τῆς Πίστews. Ταύτην δὲ καὶ δι' ἄλλης Συνόδου, ἐν Ἰασίῳ συγκροτηθείσης, ἐπεκύρωσεν ὕστερον καὶ Παρθένιος ὁ Γέρων. Ἀλλὰ καὶ τρίτη Σύνοδος ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπὶ Δοσιθέου συγκροτηθεῖσα (1672) ἀνελεμάτισε τὸ ῥηθὲν κακόδοξον βιβλίδιον καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῦ φαινόμενον *ῥειδοκύριλλον*, συνάχουσα διὰ τρανῶν ἀποδείξεων, ὅτι δὲν ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ τοῦ δυσσεβοῦς συντάγματος πατὴρ, καὶ διακηρύττουσα ὅτι « Κύριλλον » τοιοῦτον, Καλθινόφρονα, οὐδέποτε ἔγνώρισεν ἡ ἐκκλησία ». Φέρει δὲ ἡ Σύνοδος αὕτη ὡς πειστήρια τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ Λουκάρεως τεσσαράκοντα περικοπὰς ἐκ τῶν ἔτι τότε σωζομένων ἰδιογράφων αὐτοῦ διδασχῶν, δι' ὧν ὁ μακάριος Κύριλλος ἐκήρυττεν, ὡς ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν, πάντα τὰ παρὰ τοῦ Καλθίνου ἀθετούμενα κεφάλαια τῆς εὐσεβείας⁽²⁾.

Πρὸς τούτοις καὶ ἀνὴρ, ἄκρος τῆς ὀρθοδοξίας ἀγωνιστής, Εὐγένιος ὁ Αἰτωλὸς συνέγραψε βίον καὶ ἀκολουθίαν τοῦ Λουκάρεως, ὡς ἀγίου.

Ἀλλ' ἴσως τινὲς ἀντιτάξωσι τὴν σιωπὴν τοῦ Λουκάρεως ἐπὶ βιβλίου φέροντος τὸ ἴδιον ὄνομα· ἀλλὰ καὶ τὸ σόφισμα τοῦτο. λύεται, λαμβανομένου ὑπ' ὅψιν, ὅτι καθ' ἣν ὥραν ἐξεδίδετο τὸ βιβλίον, ὁ Κύριλλος κατεπολεμεῖτο ὑπὸ τῶν πανισχύρων Ἰησουϊτῶν, καὶ ἐκ μόνων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει λουθηροκαλθίνων πρέσβειων ἤλπιζεν ἀρρωγὴν ἢ ἀντιταχθῆ πρὸς τόσον ἐπιφόβους ἐχθρούς· ὅθεν ἵνα μὴ παροργίσῃ καὶ τούτους, καὶ διακινδυνεύσῃ μετὰ τῆς ἰδίας ὑπάρξεως καὶ τὴν κυμαινομένην ὀρθοδοξίαν, ἐσωώπησεν ἀναβαλὼν εἰς καιροὺς αἰσιωτέρους τὴν διαμαρτίρησιν.

Ἐγραψεν ὁ Λούκαρις ἐπίγραμμα εἰς τὴν ὑπὸ Μιχαήλου μετάφρασιν Ἰωάννου τοῦ Κλίμακος, ἐπιστολάς, ἐξ ὧν τινες ἐδημοσιεύθησαν ἐν Ἐπιστολαρίῳ Κορυδαλλείῳ, λόγους κλπ.

Γεώργιος Κορέσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Πίζῃ τῆς Ἰταλίας, ἐνθα καὶ ἀπὸ

(1) Δοσιθέου προλεγόμενα εἰς Μογίλα ὁμολογίαν.

(2) Δοσιθέου, περὶ Καλθινικῆς φρενοβλαθείας — Ζ. Μαθῶ, Κατάλογος πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ὁ Λούκαρις ἐπετίμησε τὴν λουθηροκαλθινικὴν αἵρεσιν, ἐν τῇ πρὸς τὸν Βέλγον Βυτενγογάρτιον ἐπιστολῇ του.

τῆς ἐδρας ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν, διαδεχθεὶς τὸν Κρήτα Μοσχέτην. Ἐπα-
νελθὼν ἐν τῇ πατρίδι μετήρχετο τὸν ἱατρὸν. Ἦγωνίσθη εὐκλεῶς ὑπὲρ
τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· ὑπερέχων δὲ μάλιστα κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν
σοφίαν, ἐτιμᾶτο τόσον ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ὥστε καθ' ἣν ἐποχὴν ἐδιώ-
κετο συκοφαντούμενος ὁ Λούκαρις, προσεκλήθη ἐκ Χίου ὁ Κορέσιος
διὰ τὴν ἀντιπαρὰ τὸν Λουθηρανὸν Λήγην. Κατὰ τὸν Ἱεροσολύ-
μων Νεκτάριον ὁ Γεώργιος ἔγραψε τοὺς κατὰ Λήγην λόγους του, καὶ
παραδούς εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον, ὡς ὄπλον ὑπερασπίσεως, ἐπανεστρε-
ψεν εἰς Χίον, ἔγθα διδάσκων καὶ θεραπεύων ἀπεβίωσεν ὑπὲρ ἡλικίας
καὶ ἄγαμος ⁽¹⁾.

Ὁ Κορέσιος ἐγένετο εἰς τῶν ἐπισήμων τῆς ὀρθοδοξίας ἀγωνιστῶν,
ἐλέγξας τὰς Ῥωμαϊκὰς καινοτομίας· διὰ τοῦτο λάθρως ἐπετέθησαν
κατ' αὐτοῦ οἱ λατινόφρονες Καρυσφύλλης καὶ Ἀλλάτιος. Ὁ πρῶτος διὰ
τοῦ ἐξῆς ἐπιγράμματος ἐμυκτήρισε τὸν Κορέσιον μετὰ τῶν ἄλλων
λατινομαστιγῶν, ὧν τὰ συγγράμματα ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Νικοδήμου
τοῦ Μεταζᾶ.

Χείρων Βαρλαάμ Βαλαάμ μαντισκόπου·
Ἀνθρωποφώνου Βαρλαάμ χείρων ὄνου.
Νεῖλος Παλαμᾶς, πηλαμᾶς ἰλὺς νόων.
Σχολάριος δ' αὖ εἰς σχολὴν εἶρει λόγους.
Πρόσθε· Σιδηρὸν, τὸν Σαβουραδελεφία.
Πηγὴ κακίστων Πηγαδᾶς ἦν ναμάτων.
Νοῦς μάργος ἢ νοῦ εἰργὸς ἦν Μαργούνιος.
Κορέσιος ζῶν ἐν κάρῳ σείει λόγους,
Δαλῶν ἅ μὴ γνοὺς ἱατρὸς ψυχοφθόρος.
Μία ξυνωρίς, ὀγδοὰς λαοπλάνω,
Σκότους ὁδηγοί, σχισμάτων διδάσκαλοι.

Ὁ αὐτὸς Καρυσφύλλης εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῆς κατηγήσεως τοῦ
Γεργάνου λέγει καὶ ταῦτα περὶ Κορεσίου. « Τρίτον ἄτοπον, ὅτι ἀπὸ
» τοῦτου οἱ τολμηρότεροι, οὐχὶ μόνον ἔχουσι γνώμῃς ἀλλόκοταις, οὔτε
» μόνον παρομιλοῦσιν ἄκαιρον καὶ ἀνόητα, ἀλλὰ βᾶλλονται καὶ γρά-
» φουσιν ὥσει σεσοφισμένοι, ἀγαπῶντας ταῖς πρωτοκαθεδρίαις, καὶ τὰ
» κράζονται βᾶθει· καὶ τὸ κακὸν τοῦτο ἐπλήθυνε τόσον εἰς τὸν καιρὸν
» μας, ὅτι εἶδαμεν γραψίματα τινῶν, οἱ ὅποιοι ἔχοντας ἐπάγγελμα
» ἱατροῦ, ἀπὸ ἱατροῦ ἐγίναν αὐτοχειροτόνητοι θεολόγοι, καὶ χρεω-
» στῶντας τὰ θεραπεύσασαι τὰ σωματικὰ, φονεύουσι ταῖς ψυχαῖς, καὶ

(1) Βλασταῦ, Νικκὴ Β', σελ. 88.

« τὰ γραψίματά τους εἶναι τόσον ἀσύστατα, ὅπου μὲ ἀληθοσύνην
 « ἤμπορεῖ τις νὰ εἰπῇ, πῶς καὶ αὐτοὶ ὅπου τὰ ἐσύνθεσαν εἶναι
 « ἀδύνατον νὰ τὰ γρυκοῦσιν ».

Ὁ συμπολίτης του Ἀλλότιος λέγει τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ Γεωργίου. « *pie-
 « tate amphibius, religione ex schismate, improbus, cum schis-
 « matis venina evomat* ⁽¹⁾ ». Ὁ αὐτὸς δ' ἀλλαχοῦ πλάττει, ὅτι ὁ
 Κορέσιος ἐπὶ τέλους ἀναγνώρισας τὴν ἀλήθειαν, ἐγένετο φίλος τῶν
 Λατίνων ⁽²⁾.

Καὶ ὁ Κομνηνὸς Παπαδόπουλος λέγει, ὅτι ὁ Κορέσιος ἐγένετο
 « *Latinorum calumniator egregius* ⁽³⁾ ».

Ὁ Γοάριος ἐν προλεγόμενοις τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντος Ἑλληνικοῦ
 Εὐχολογίου μετ' ἐπαίνων μνημονεύει τοῦ Κορεσίου.

Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ μαθητῶν μνημονεύονται οἱ Γρηγόριος Χίτος,
 πρωτοσύγγελος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, Κλήμης, Δαυρέντιος ἱερομό-
 ναχος, καὶ Νικόλαος ἱερεὺς, διαπρέψαντες ἐπὶ παιδείᾳ ⁽⁴⁾.

Συγγράμματα.

— Διήγησις τοῦ λαμπροῦ ἀγῶνος τῶν Φλωρεντίνων. Βενετία 1611, παρὰ
 Πινέλω. (Ἡ διήγησις αὕτη γέγραπται δι' ἑλληνικῶν στίχων).

— Περιγραφή Ἀθῶνος. (ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης πολλὰ ἤρυσθη ὁ Ἰω.
 Κομνηνός).

— Μετεωρολογικὰ, καὶ διάφορα ζητήματα καὶ λύσεις.

— Σχόλια εἰς τὴν σύνοψιν τῶν κανόνων Νεῖλου τοῦ Χίτου.

— Ἀντιρήτικὸς πρὸς Βελλαρμίνον.

— Ἐξήγησις τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως.

— Θεολογίας Σύνταγμα.

— Περὶ ἀγίας Τριάδος.

— Περὶ μυστηρίων, ἢ κατὰ Λατίνων βιβλίον Β'.

— Ἀπάντησις κατὰ τῆς Τάργας ⁽¹⁾.

— Περὶ εὐχαριστείας. Διάλεξις μετὰ τινων τῶν φράρων. (ἐτυπώθη ἐν Λον-
 δῶν μετ' ἄλλων ὑπὸ Ν. Μεταξᾶ).

— Περὶ ἀνθρωπίνων ἔργων.

— Ἀπάντησις εἰς Πανοπλίαν.

— Περὶ τεθνῶτων.

⁽¹⁾ Allatii, de Georgiis.

⁽²⁾ Allatii, de consensione. σελ. 1113.

⁽³⁾ Praenotiones Mystagogicæ, σελ. 117.

⁽⁴⁾ Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, σελ. 1179.

⁽⁵⁾ Ἡ Τάργα τῆς Ῥωμαϊκῆς πίστεως σύγγραμμα εἰς χυδογραικὴν γραφὴν ὑπὸ
 τοῦ Ἱησοῦ τοῦ Ῥιγάρδου Φραγκίτσου.

- Περὶ θιαγμῶν τῆς ἐκκλησίας.
- Διαλέξεις ἐξ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.
- Περὶ ἀρχῆς τοῦ πάπα.
- Περὶ τοῦ ἐν δόξῃ καθαρτηρίου πυρός.
- Περὶ ἀπολαύσεως τῶν ἁγίων.
- Συντομία τῶν ἰταλικῶν ἀμαρτημάτων.
- Ἐγχειρίδιον περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. (ἐξεδόθη ὑπὸ Δοσιθέου ἐν τόμῳ Καταλλαγῆς).
- Διαλέξεις πρὸς Λήγην.
- Περὶ προορισμοῦ, χάριτος, καὶ αὐτεξουσίου.
- Περὶ ἑλληνικῶν ἐθίμων.
- Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, πρὸς Λεονάρδον τὸν Χίον.
- Ἀκολουθία ἀσματικὴ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοφίλου τοῦ Ζακυνθίου, μαρτυρήσαντος ἐν Χίῳ. (ἐξεδόθη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1856 ὑπὸ Σεργίου Χ. Παφάντη).
- Ἐπιγράμματα καὶ ποιήματα ἐ ληνιστὶ καὶ λατινιστὶ.
- Ἐπιστολαὶ πρὸς Γοάριον, Κορυδαλλέα κλπ.
- Ἐρᾶψεν ὁ Κορέσιος καὶ λατινιστὶ—*Libellum de impietatis*, καὶ ἰταλίστι, *Contra le gallecianti del Galileo*. Ὁ Παπαδόπουλος ἀναφέρει ἕτερον σύγγραμμα τοῦ Κορεσίου κατὰ Λατίνων, ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Οὐρβανοῦ Η τῷ πυρὶ παραδοθέν. (*Praenot. Mystag.* σελ. 44).

Θεόφιλος Κορυδαλλεύς.

Γεννηθεὶς εἰς Ἀθήνας ἐσπούδασεν ἐν Ῥώμῃ καὶ Παταβίῳ τὴν ἱατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν· ἐλθὼν εἰς Ζάκυνθον ἐξήσκει τὴν ἐπιστήμην διορισθεὶς καὶ σχολάρχης τοῦ ἐκεῖ σχολείου· ἐντεῦθεν ἔγραψε πρὸς Κύριλλον τὸν Λούκαριν τῷ 1624 συγχαίρομενος ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ πατριαρχείᾳ. Ἐκ τοῦ γράμματος τούτου ἀφορμὴν δραξάμενος ὁ πατριάρχης, ὅστις ἐκ φήμης προσγνώριζε τὴν παιδείαν τοῦ Κορυδαλλέως καὶ τὴν περὶ τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν πολλὴν αὐτοῦ ἀκρίβειαν, διὰ γραμμάτων προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐλθόντα καθίστησι σχολάρχην τῷ 1626 ἐν τῇ τότε ἰδρυθείσῃ πατριαρχικῇ σχολῇ, δούς εἰς ζώαρκειαν τὴν ἐν τῷ Κοντοσκαλίῳ ἐκκλησίαν. Ἐνδυσθεὶς τότε τὸ μοναχικὸν σχῆμα, μετωνομάσθη Θεοδόσιος. Ἀνὴρ ἀνθρώπου καὶ ἀστάτου φρονήματος ὁ Κορυδαλλεύς, ἀποβαλὼν τὸ μοναχικὸν τριβώνιον ἐπανεέλαβε τὸ κοσμικὸν ὄνομα Θεόφιλος, καὶ ἐκ Βυζαντίου ἀπελθὼν ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα ἐδίδασκε τοῖς βουλομένοις.

Ὀλίγον πρὸ τῆς πατριαρχείας Παρθενίου τοῦ Γέροντος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπαναστρέψας, ἐδέχθη εὐμενῶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἐκτιμῶσα τὰς γνώσεις ἐλησμόνησε τὴν θρασυτητα τοῦ πρώην μοναχοῦ. Οἱ λουθηροκαλῶντες ἠέλοντες ἔιναι εὖρωσι καὶ μεταξὺ τῶν

Ελλήνων συνήγορον τῆς αἵρεσεώς των, ἥτις πανταχόθεν ἀπεκηρύσσετο, καὶ εὐθαρσῶς ἐπατάσσετο, εὔρον πρόσφορον ὄργανον τὸν ἄστατον Κορυδαλλέα, ὅστις κρύφα μετὰ τῆς διδασκαλίας ἐπέβριπτεν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀπληκτικώτερον τὸ δηλητήριο τῆς αἵρέσεως. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ἐνεθρονίσθη ὁ Παρθένιος, ὁ Κορυδαλλεύς ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ ἁμβωνος ἐξεφώνησε πανηγυρικόν, ἐν ᾧ κακοβούλως ἀνέμιξε καὶ αἵρετικὰς δοξασίας, διακηρύξας ἐν τέλει, ὅτι τὰ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ψευδοκυρίλλου φερόμενα καλθινικά κεφάλαια, ἦσαν ἡ εἰλικρινὴς τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὁμολογία. Ἡ θρασύτης αὕτη ἐπὶ τοσοῦτον δικρέθισε τὸν κλῆρον, ὥστε ἐντολῇ τοῦ πατριαρχείου ὁ ἱεροκήρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, Μελέτιος ὁ Συρίγος, ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος ἐκεραυνοβόλησε τὰ αἵρετικά τοῦ Κορυδαλλέως δόγματα. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου μεταγράφομεν τὴν ἐξῆς περικοπήν.

« Κάποιος φιλόσοφος Θεόφιλος μὲν πρότερον ὀνομαζόμενος, ὕστερον δὲ διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος Θεοδόσιος, καὶ πάλιν τοῦ σχήματος ἀποστατήσας, Θεόφιλος μείνας, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν μισόθεος, ἀνέβηκεν ἐδῶ ἐπάνω εἰς τὸν ἴδιον ἁμβωνα τοῦ πατριαρχείου, τὴν ἡμέραν ὅπου ἐνεθρονίσθη ὁ παρὼν πατριάρχης Παρθένιος πρῶτην Ἀδριανουπόλεως, καὶ εἶπε πῶς τὰ τοῦ Κυρίλλου κεφάλαια εἶναι στήλη τῆς εὐσεβείας, καὶ ὅτι ἡ ἐκκλησία μας εἰς αὐτὰ θεμελιούται, καὶ ὅποιος δὲν τὰ ὁμολογεῖ εἶναι ἀσεβής· καὶ μάλιστα ἀπὸ ὅλα διακρατῶν τὸ ἰζ'. κεφάλαιον τὸ ἀρνούμενον τὴν ἀληθῆ παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς θεοῖς μυστηρίοις, σπέρνει ζιζάνια εἰς τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, φιλονεικεῖ μαζὴ μὲ τοὺς μαθητάς του παντοιοτρόπως νὰ ἀρπάσῃ τὴν τροφὴν ὅπου ἄφηκεν ὁ καλὸς ποιμὴν ἀπὸ τὰ πρόβατά του, μὲ λογισμοὺς ἀνθρωπίνους, προσθεῖς καὶ τοῦτο, ὅτι αὐτῷ μᾶλλον πειστέον, φιλοσόφῳ ὄντι, ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν μὴ ἴσα τούτῳ τὴν φιλοσοφίαν πεπαιδευμένων· περὶ τῶν τοιούτων φημὶ τὸν Παῦλον εἰρηνεῖαι, βλέπετε μὴ τις ὑμῖν ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας· ἡ πίστις ἡμῶν οὐχὶ ὑπὸ φιλοσόφων ἐκηρύχθη, ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ· μάλιστα τὴν λέγω ἐναντιωτάτην εἰς ἅμετρα πράγματα μὲ τὴν θεολογίαν· ποῦ γὰρ τὰ κατὰ φύσιν τοῖς ὑπὲρ φύσιν ἀρμόσουσιν; ὅθεν οὐκ ἀκολουθεῖν δεῖ ὑμᾶς αὐτῷ πείθεσθαι, πολλὴν τριβὴν περὶ τὴν φιλοσοφίαν ἔχοντι· ἥδη γὰρ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς θεολογίᾳ καὶ τοῖς μυστηρίοις τῆς πίστεως πολλὴν ἔχει τὴν ἀπειρίαν καὶ ἀπιστίαν, κατὰ Πορφύριον βλασφά-

» μῶν τὸν Χριστιανισμόν, καὶ κατὰ Συμπλίκιον, καὶ κατὰ Ἰωάννην
 » τὸν Γραμματικόν, ἀποστατήσας τῆς καθ' ἡμᾶς εὐσεβοῦς πίστεως·
 » μάλιστα δὲ πάντων αὐτῶ οὐ πειστέον διὰ τὰς ἀντιθέσεις, ὥς ἑαυτῷ
 » ποιεῖ· τότε γὰρ εἶρηκεν ὅτι τὰ κεφάλαια ταῦτα διορθώσεως τινὲς
 » δεόνται, καὶ αὐτὸς ἀντίρρησιν τινα ἐποίησε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἐκ
 » Βερόϊας, εἰς σύνεσιν τούτου· λοιπὸν οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰ ἔχει
 » καθαρὰ ὁλῶς αἰρέσεως· διατὶ λοιπὸν νὰ τὰ συγχωροῦμεν τῶν ἀκά-
 » κων καὶ ἀπλῶν ἀνθρώπων νὰ τὰ διαβάζουσιν ὅπου εἶναι κίνδυνος
 » νὰ φαρμακευθοῦσιν; ἓνα μόνον νὰ ᾔτο κακὸν δὲν εἶνε χρεῖα νὰ διαβά-
 » ζονται, διατὶ ἀπλοῦν θέλει τὸ ἀγαθὸν ἢ πίστις καὶ ὄχι ἐπιμικτον.
 » Ὅταν ὁ φιλόσοφος αὐτὸς ἀνέβη ἐπ' ἄμβωνος τούτου καὶ ἐκύρωσε
 » τὰ κεφάλαια τοῦ Κυρίλλου, δὲν ἤξευρεν ὁ Παναγιώτατος οὔτε ἡ
 » Σύνοδος τί θέλει νὰ εἰπῇ· καὶ ὡσάν τὰ ἤκουσαν, μὲ πολλήν τους
 » ἀπῆλθον καὶ σύγχυσιν καὶ ταραχήν τὰ ἤκουσαν· μὰ δὲν τὸν ἐφίμωσαν
 » νὰ τὸν καταβάσουςι κάτω βλάσφημα λαλοῦντα; διατὶ ἦτον ἡ ἡμέρα,
 » καθ' ἣν ἐνεθρονίσθη ὁ Παναγιώτατος· καὶ τῷ πάθει τῆς βίας βε-
 » βλημένος ἦν ὡς ἄφρωνος νεύων εἰς ἑαυτόν, καὶ διατὶ ἤλπιζεν ὕστερον
 » νουθετηθεὶς νὰ ἐπιστρέψῃ αὐτὸς ὁ φιλόσοφος· μὰ ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς
 » μετὰ πρώτων καὶ δευτέρων νουθεσίαν εἰς τὰ αὐτὰ μένει· ἰδοὺ ἐκ
 » στόματος τοῦ Παναγιωτάτου καὶ πάσης τῆς Συνόδου προσταχθεὶς
 » ἐγὼ φανερώω τὴν βουλὴν τῆς ἐκκλησίας· ἢ ὅποια εἶναι, τὰ κεφα-
 » λαια ταῦτα τοῦ Κυρίλλου νὰ μὴ διαβάζονται οὔτε νὰ πιστεύωνται
 » ὁρθόδοξα, διότι εἶνε μακράν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας καὶ εὐσεβείας·
 » καὶ ὅποιος τὰ διαβάζει καὶ ἔχει τα εὐσεβεῖ ἢ προστατεῖ αὐτά, νὰ
 » εἶνε ἔξω τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας. . » (1).

Ὁ Κορυδαλλεὺς παρὼν ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ ἐζητήθη ἵνα καταστα-
 ραχθῇ ὑπὸ τοῦ πλῆθους, καὶ φεύγων ἐκρύβη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχον-
 τος Δημητρίου Ἰουλιανοῦ, παρ' ᾧ καταλύων ἤρχισε μετ' οὐ πολὺ δι-
 δάσκων ἐν μὲν τῇ φιλοσοφίᾳ, ὡς λέγει ὁ Δοσίθεος, τὸν ἀθεϊσμόν, ἐν δὲ τῇ
 θεολογίᾳ τὸν καλθινισμόν. Ὑπουργὸς δὲ φύσει προσῆλθεν εἰς τὴν Με-
 γάλῃν Ἐκκλησίαν· ὁμολογῶν μετάνοιαν, καὶ συγχωρηθεὶς ὑπεδύθη αὐθις
 τὸ μοναχικὸν τριβῶνιον Θεοδοσίου μετονομασθεὶς. Τὴν 14 Νοεμβρίου
 1640⁽²⁾ ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης, ἐκβαλὼν

(1) Ἐκ τῶν ἀνεκδότων λόγων Συρίγου. Ἐξεφωνήθη δ' οὗτος τῇ 27 ὁκτωβρίου 1639.

(2) Οὕτω γράφει Συρίγος, σημειῶν καὶ τὴν ἡμέραν τῆς χειροτονίας του Σάββατον· ἐπομένως λανθάνεται Κωνστάντιος ὁ πατριάρχης ὀρίζων τὸ ἔτος 1639.

τοῦ θρόνου τὸν πρῶν Βελλᾶς· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐγένετο. ἔκπτωτος ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τῆς ἀρχιερωσύνης, διότι ἀπεδείχθη ἐπαμφοτερίζων τοῖς δόγμασιν. Εἰς ἐσχάτην περιπεσὼν πενίαν περιήρχετο καὶ κακίᾳ τὴν ἰατρικὴν μετερχόμενος, καὶ τὰ πρὸς λιτὸν βίον συντελοῦντα μόλις πορίζόμενος. Ἐλθὼν δ' ἐπὶ τέλους εἰς Ἀθήνας ἠσύχασε διδάσκων τοὺς προσερχομένους, μεταξὺ τῶν ὁποίων μνημονεύεται καὶ Νεκτάριος ὁ Σιναΐτης, ὅστις τὴν Πελοπόννησον καὶ Ἀττικὴν περιερχόμενος, χάριν ὑποθέσεων τοῦ Σινᾶ, ἠκροάσατο ἐν Ἀθήναις τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων παρὰ Κορυδαλλεῖ (1645). Ὁ Θεόφιλος ληστευθεὶς ὕστερον ὑπὸ κακούργων καὶ πάντων ἀπεκδυθεὶς, ἐκ λύπης ἀκατάσχετου ὑποπεσὼν εἰς δεινὴν μελαγχολίαν ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν μετὰ τὸ 1645⁽¹⁾.

Ὁ Κορυδαλλεύς, ἀσχέτως τῶν θρησκευτικῶν φρονημάτων αὐτοῦ, ὑπεῖρξεν ὁ πρῶτος εἰσαγωγὴν ἐν Ἑλλάδι τὰς νεωτέρας φιλοσοφικὰς ἐρεῖνας, καὶ πολὺ ὠφέλησε διὰ τῆς διδασκαλίας τὴν πατρίδα· ὅθεν δικαίως ἐπέσυρε τὸν ἔπαινον πολλῶν, καὶ ἰδίᾳ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρους λέγοντος περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ Λογικῇ, « οὐκ ἀμυδρὸν φιλοσοφίας » φῶς ἐν τοῖς ἡμετέροις ἀπέστειλε. » Ταῦτα ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ συμπατριώτης του Κοδρικᾶς ἐν τῇ περὶ Γλώσσης Μελέτῃ, πρὸς δὲ καὶ Προκόπιος ὁ Μοσχολίτης ἐγκωμιάζει τὸν Κορυδαλλέα.

Μαθηταὶ αὐτοῦ ἐγένοντο πολλοὶ τῶν τότε περιφανῶν, ἐν οἷς μνημονεύονται Μελέτιος Συρίγος, Διονύσιος μητροπολίτης Ναυπλίου, Νεκτάριος ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων, Ἰωάννης ὁ Καρυοφύλλης, Γερμανὸς ὁ Λοκρός, καὶ Θεοφάνης Εὐνάκιος ὁ μητροπολίτης Φιλαδελφείας.

Ἐγραψε πολλὰ ἐξ ὧν τινα μὲν τύποις ἐξεδόθησαν, ἄλλα δὲ ἀνέκδοτα παρὰ διαφόροις κατὰκεινται.

—Περὶ ἐπιστολικῶν τύπων. (Τὸ συνταγματικὸν τοῦτο ἐπὶ δύο αἰῶνας ἐχρησίμειυεν ὡς κανὼν ἐπιστολογραφίας, αἱ δ' ἐν αὐτῷ ἐπιστολαί, κατὰ τὰς ἐκδόσεις αὐξομειούμεναι, ὡς ὑπόδειγμα ἐπιστολικῆς κοινολογίας. Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Λονδίνῳ τῷ 1624 ὑπὸ Νικοδήμου Μεταξᾶ, προσφωνήσαντος τὴν ἑκδοσιν τῷ συγγραφεῖ· ἀνετυπώθη δ' ὕστερον ἐν Μοσχόπλει, καὶ πολλάκις ἐν Βενετίᾳ καὶ ἀλλεχοῦ. Ἐξ αὐτοφύλας γνωρίζω τὴν ἐν ἔτει 1786 ὑπὸ Κυπριανοῦ τοῦ Κυπρίου ἐν Βενετίᾳ γενομένην, ἣτις περιέχει τὰς ἐξῆς ἐπιστολάς: α) Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλλεῖος πέντε ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Ζακύνθου (1646—21)

(1) Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, σελ. 1171—2. —Κωνσταντίνου, ὑπόμνημα περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς σχολῆς. —Parnopol, Histor. Gymn. Patavini. —Ὁ τελευταῖος ἡμαρτημένως τίθησιν ἐν ἔτει 1626 τὴν τελευταίαν τοῦ Κορυδαλλεῖος, ὅν κατὰ λάθος Νικηφόρον ὀνομάζει.

πρὸς Κύριλλον Λούκαριν, Νικόδημον Μεταξάν, Σοφιανόν, καὶ Διονύσιον Μακρὴν δύο· ε') Μαξίμου Μαργουνίου (1590—1600) πρὸς Ἱερεμίαν τὸν πατριάρχην, καὶ Σαμουήλον ἀνὰ μία, πρὸς Δαβὶδ Ἐσχέλιον τέσσαρες, καὶ Κάρωλον Ῥιτιεροῦσιον δύο· γ') Κυρίλλου Λουκάρεως δύο ἐπιστολαὶ πρὸς Ἐσχέλιον· δ') Λεοντίου Εὐστρατίου, Κυπρίου, μία πρὸς Ἐσχέλιον· ε') Μαξίμου ἱερομονάχου τοῦ Πελοποννησίου, (1602) ὁκτὼ πρὸς Ματθαῖον, Ναθαναὴλ, καὶ Ἀββακοῦν ἱερομονάχους· Γεώργιον οἰκονόμον Ῥόδου· Ἀρσένιον καὶ Ἀνθιμον ἱερομονάχους· Μιχαὴλ Κράλην· καὶ ς') Νικηφόρου καθηγουμένου Πάτμου, ἐκ Πάτμου (17 Μαρτίου 1607) πρὸς Μάξιμον ἱερομόναχον τὸν Πελοποννήσιον).

—Ἐκθεσις Ῥητορικῆς. (συνεξεδόθη τοῖς ἐπιστολικοῖς τύποις).

—Εἰς ἄπασαν τὴν λογικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπομνήματα καὶ ζητήματα. (ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ. τῷ 1729 παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ, ἐπιμελὲς Ἀλφ. Καγκελλαρίου).

—Εἰσὸδος Φυσικῆς ἀκροάσεως κατ' Ἀριστοτέλην. (ἐξεδόθη εἰς δύο τόμους ἐν Βενετίᾳ παρὰ Γλυκεῖ 1779—80, δι' ἐπιμελείας Κυπριανοῦ ἀρχιμανδρίτου τοῦ Κυπρίου).

—Ἀντίβρῃσις εἰς τὰ κεφάλαια Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως (μνημονεύει ταύτης Μελέτιος ὁ Συρίγος).

—Ἐκθεσις κατ' ἐπιτομὴν τῆς λογικῆς πραγματείας.

—Ἐπιστολὴ δογματικὴ πρὸς Σωφρόνιον Ποκζάσην, πρῶτην τῆς ἐν Κιαιρίῳ σχολῆς, τότε δὲ ἐν Γιάσιῳ τῆς Μολδαβίας ἡγουμενεύοντα. (ἐξεδόθη τῷ 1797 ὑπὸ Εὐγενίου Βουλγάρεως ἐν Β' τόμῳ Ζορνικαβίου).

—Γεωγραφικά. (χειρόγραφον παρὰ Σ. Κρίνῳ).

Νικόλαος Κούρσουλας.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ ἐκ γονέων εὐπατριδῶν, πάλαι ἐκ τῆς ὁμωνύμου Δαλματικῆς νήσου μεταναστευσάντων. Προπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι ἐστάλη εἰς Ἱταλίαν καὶ ἐγένετο τρόφιμος τοῦ ἐν Ῥώμῃ σπουδαστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου· ἐπιδοθεὶς εἰς τὰς θεολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς σπουδὰς ὑπέστη τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις, καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς θεολογίας καὶ φιλολογίας (1625). Ἡ διδακτορικὴ αὐτοῦ ἀναγόρευσις καὶ ἐπίδοσις τοῦ διπλώματος ἐγένετο ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ λογίων Ἑλλήνων διατριβόντων τότε ἐν Ῥώμῃ σπουδῆς χάριν, καὶ τοιοῦτοι μνημονεύονται ἐν τῷ πτυχίῳ ὁ Νικόλαος Μαρμάτουλος Ἀθηναῖος, Μάρκος Λίμας Ῥεθύμνιος, Νικόλαος Μαρτελάος Ζακύνθιος, Ἰάκωβος Μέδικος Σπαρτιάτης, Μιχαὴλ Κορέσιος Κρής.

Ἐκ Ῥώμης μετέβη ὁ Κούρσουλας εἰς Πατάσιον, παροτρυνόμενος, ὥς λέγει ὁ Παπαδόπουλος, ὑπὸ τῶν γονέων ἵνα ἐπιδόθῃ εἰς τὴν μάθησιν τῶν νομικῶν. Ὡς δὲ σημειοῦται ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ πανεπιστημίου. διωρίσθη δις ὑπὸ τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατείας σύμβουλος

τῶν ἔργων τῆς γυμναστικῆς καὶ ταμίας τῶν ὑπερβαλασσίων ἐθνῶν Ἐπανελθὼν εἰς Ζακύνθον μετέβη μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Στροφάδων καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασάμενος βίον διετέλεσε πολιτευόμενος ἀμέμπτως, καὶ τὰ θεῖα μελετῶν, μακρὰν τῆς τύρβης τῶν κοσμικῶν ματαιοτήτων. Εἶτα ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος Μεταξᾶς ἐκτιμῶν τὴν τε παιδείαν καὶ σεμνότητα τοῦ ἀνδρὸς κατέστησεν αὐτὸν ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον ἐν Ζακύνθῳ (1630). Ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος (3 Σεπτεμβρίου 1631) οἱ σύνδικοι τῆς Ζακύνθου κατήργησαν τὸ ἀξίωμα τοῦ Κουρσούλα, ὅστις ἠναγκάσθη ν' ἀποδημήσῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Κατὰ τὸν Παπαδόπουλον, ὁ λόγιος Ζακύνθιος λίαν ὠφέλησε διὰ τοῦ κηρύγματος τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ παροικοῦντας Ἕλληνας, διδάσκων αὐτοῖς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τὸν ἑλληνα λόγον ἐρμηνεύων ἐν τοῖς σχολείοις αὐτῶν. Κατὰ δὲ τὸν Ἀλλάτιον οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ χάριν ἐμπορείας παρεπιδημοῦντες Ὀλλανδοὶ προσήνεγκον τῷ Κουρσούλᾳ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐὰν ἐξομνύων τὰ πάτρια δόγματα ὡμολόγῃ τὸν Καλθινισμόν. Αὐτὸς δὲ οὐ μόνον ἀπέρριψε τὴν προσφορὰν, ἀλλὰ καὶ φοβούμενος τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐπανήλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἐπεδόθη εἰς μελέτην καὶ συγγραφήν θεολογικῶν πραγματειῶν. Ἐν ἔτει 1646 ἀποθανόντος τοῦ Νικοδήμου Μεταξᾶ ἐπαρουσιάσθη μετὰ τῶν ὑποψηφίων τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κεφαλληνίας καὶ ὁ Κούρσουλας, λαβὼν δώδεκα μὲν ψήφους καταφατικὰς, καὶ 198 ἀρνητικὰς (*). Ἀκολουθῶς μεταβὰς εἰς Ἀθῶνα καὶ ὁσῶς βιώσας ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1652.

Συγγράμματα.

—Σύνοψις τῆς ἱερᾶς θεολογίας φιλοπονηθεῖσα εἰς ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων φιλομαθῶν. (ἐξεδόθη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1864 ὑπὸ τοῦ Ἡπειρώτου Σεργίου Παφτάνη εἰς τόμους δύο).

—Υπομνήματα καὶ ζητήματα εἰς τὸ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους.

—Υπομνήματα καὶ ζητήματα εἰς τὸ Ἀριστοτέλους Α' καὶ Β'.

—Ρητορικὴ μετὰ τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους (*).

Μελέτιος Συρίγος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1586^(*) εἰς Χάνδακα τῆς Κρήτης, καὶ ὀνομά-

(*) Βλ. Βιογραφίαν Νικοδήμου Μεταξᾶ.

(*) Π. Χιώτου, βίος Κουρσούλα ἐν Α' τόμῳ τῆς ἱερᾶς θεολογίας.

(*) Ἡμαρτημένος ὁ Παπαδόπουλος τάσσει τὴν γέννησιν τοῦ Συρίγου τῷ 1624.

ζετο Μάρκος ἐν τοῖς κοσμοῖς. Παιδευθεὶς τὴν ἐγκύκλιον μάθησιν παρὰ τῷ συμπατριώτῃ Μελετίῳ ἱερομονάχῳ τῷ Βλαστῷ, ἀπεδήμησεν εἰς Ἰταλίαν πρὸς τελειότεραν μάθησιν. Ἐδιδάχθη ἐν Βενετίᾳ τὴν λατινικὴν καὶ ἰταλικὴν, ἀκροασάμενος καὶ τὴν λογικὴν παρὰ Θεοφίλῳ Κορυδαλλεῖ. Ἐντεῦθεν μεταβὰς εἰς Πατάβιον διήκουσε τὴν ῥητορικὴν καὶ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας ἐν τῷ περικλεεῖ τῆς πόλεως ταύτης Γυμνασίῳ⁽¹⁾. Κατηρτισμένος ἤδη μὲ ἀρκετὴν εὐρυμάθειαν ἐπανέστρεψεν εἰς Ἑλλάδα, καὶ ἐκουρεύθη ἐν Κυθήροις ἱερομόναχος Μελέτιος μετονομασθεὶς. Μεταβὰς εἰς Χάνδακα ἤρξατο διδάσκειν ἐπ' ἐκκλησίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ συκοφαντηθεὶς παρὰ τῷ Ἐνετῷ διοικητῇ, ὡς ταραξίας διεγείρων τὸ ἐθνικὸν τῶν συμπατριωτῶν τοῦ φρονήμα, κατεδικάσθη ἐρήμην εἰς θάνατον. Ὁ Μελέτιος μαθὼν τ' ἀποφασισθέντα ἀπέδρα εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅθεν, προσκλήσει τοῦ συμπατριώτου του Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, μετέβη εἰς Βυζάντιον (1630). Διορισθεὶς ἱεροκλήρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, συνεστήσατο καὶ σχολὴν ἐν ᾗ ἐδίδασκε τοῖς βουλομένοις τὰ γραμματικὰ καὶ τὰς ἐπιστήμας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεγάλως ἐτάραττον τὴν ἐκκλησίαν τὰ ὑπὸ τῶν Λουθηροκαλβίνων ἐπ' ὀνόματι Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἐκδοθέντα κεφάλαια, ἅτινα διαμαρτυρόμενοι καὶ καθολικοὶ ἀφειδῶς διένειμον καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν, οἱ μὲν ἵνα προσηλυτίσωσιν, οἱ δὲ ἵνα διαβάλλωσι τὸ πατριαρχεῖον ὡς καλβινίζον. Μεγάλην ἰδίως ταραχὴν καὶ σύγχυσιν ἐπήνεγκεν ἡ διασπορά τοῦ δυσσεβοῦς τούτου συντάγματος ἐν Ῥωσίᾳ πρὸ πάντων, ἔνθα Ἰησοῦται καὶ ἄλλοι τῆς παπικῆς αὐλῆς ῥασοφοροῦντες κατὰ λεγεῶνας συρρέοντες ἐβῶν καὶ κατεξάνισταντο κατὰ τοῦ αἰρετικοῦ πατριαρχείου. Προσήλυτοι οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν ἀπλοϊκωτέρων ἐνέπεσαν εἰς τὰ δίκτυα τῆς Ἰησοῦτικῆς ῥαδιουργίας. Πέτρος ὁ Μογίλας τῷ 1620 μητροπολίτης Κιέβου καὶ Ἀλικίας ὑπὸ Θεοφάνους Ἱεροσολύμων χειροτονηθεὶς, θαρσάλως ἀντεπάλασε κατὰ τῶν Ἰησοῦτῶν καὶ τῶν Λουθηροκαλβίνων, ἀγωνιζόμενος τὸν καλὸν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἀγῶνα. Συνέγραψε κατὰ τῶν ἀνω Καλβινικῶν κεφαλαίων ὁμολογίαν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἣν μετερχόμενοι οἱ ὀρθόδοξοι Ῥῶσοι ἐστηρίζοντο ἐν τῇ πίστει· ἀλλ' ἐπειδὴ πάλιν τινες λαλοῦντες διεστραμμένα κατεδίκάζον τινα τῆς Ὁμολο-

(1) Ὁ Παπαδόπουλος ἀναφέρει, ὅτι ὁ συμπατριώτης του οὗτος μετὰ τετραετὴ ἐν Παταβίῳ σπουδὴν ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς, τὴν ὁποίαν καὶ ἐν τῇ πατρίδι ἐξήσκησε.

γίας, καὶ οὕτω πάλιν ἐλάβανον οἱ ἀντικείμενοί ἰσχύν τινα κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, ὁ Μογίλας παρεκάλεσε τὸν τότε ἡγεμονεῦοντα Μολδαβίας Βασίλειον ἵνα ἐνεργήσῃ καὶ συνέλθωσιν εἰς Ἱάσιον ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς Μικρᾶς Ῥωσσίας καὶ τινες λόγιοι ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς συγκρότησιν συνόδου εἰς διευκρίνησιν τοῦ ζητήματος. Λεχθεὶς τὴν πρότασιν ὁ Βασίλειος ἐμεσίτευσε παρὰ τῷ Κράτῃ καὶ τοῖς ἄρχουσι τῆς Λεχίας, καὶ ἐπέμφθησαν κληρικοί τινες σοφοὶ καὶ ἐνάρετοι καὶ ἤλθον εἰς Ἱάσιον· ὁ αὐτὸς ἔγραψε περὶ τούτου καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἡ δὲ τότε ἱερὰ σύνοδος θεωροῦσα καταλλήλῳ τὸν τὸν Συρίγον, ἀπέστειλεν αὐτὸν μετ' ἄλλων ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν. Συγκροτηθείσης ἐν Ἱασίῳ τοπικῆς συνόδου ἐθεωρήθη ἀκριβῶς καὶ διυλίσθη ἡ ὑπὸ Μογίλα ἐκτεθεῖσα ὁμολογία· καὶ ἄλλα μὲν ἀφαιρέσαντες, ἕτερα δὲ προσθέσαντες ἀνεκάθηραν αὐτὴν πάσης μέμφεως, καὶ ὥρισαν ἵνα ἡ καὶ λέγεται ὁμολογία τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. Συναθροισθείσης δὲ μετὰ ταῦτα μεγάλης ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου, παρόντων καὶ τῶν τεσσάρων πατριαρχῶν, ἐπεκυρώθη αὕτη ὡς πάντῃ ὀρθόδοξος, καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ Συρίγου⁽¹⁾.

Ἐκτὸς τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθείσης Ὁμολογίας, ὁ Συρίγος ἔγραψεν καὶ ἴδιον σύγγραμμα κατὰ τῶν καλδαικῶν κεφαλαίων, ὅπερ ἐξέδωκεν ἐλληνιστὶ ὁ Δοσίθεος, μετέφρασε δὲ γαλλιστὶ ὁ Ῥιχάρδος Σίμων (Créance de l'Eglise Orientale), καὶ ὁ Ῥεναουδότος ἐν ταῖς Ὁμιλίαις τοῦ Γενναδίου.

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἐξ Ἱασίου ἐπιστροφὴν ὁ Συρίγος πεσὼν εἰς δυσμένειαν τοῦ πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Νέου, ἔφυγεν (1 Ἰουνίου 1645) εἰς Μολδαβίαν καὶ Κῶν, ὅθεν μετὰ τὴν καθάρεισιν ἐκεῖνου (1646) ἀνεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν· μετὰ δὲ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου (1648) ἐξωρίσθη εἰς Τρύγλιαν τῆς Βιθυνίας⁽²⁾ μέχρι τοῦ 1650, ὅτε ἀπαγχονισθέντος τοῦ Παρθενίου, ἐπανῆλθεν εἰς Βυζάντιον. Ὅσιως δὲ καὶ θεαρέστως ἐπὶ πλέον βιώσας ὁ μακάριος Μελέτιος ἀπεβίωσεν ἐν Γαλατᾷ τὴν 17 Ἀπριλίου 1664, γεγονὼς ἐτῶν 74.

(1) Ἡ Ὁμολογία τοῦ Μογίλα ἀνετυπώθη τῇ 1688 ἐν Βελγίῳ, διὰ δαπάνης Παναγιώτου Νικουσίτου, καὶ τῇ 1699 ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Ἱασίῳ. (βλ. βίον Νικουσίτου).

(2) Οὕτω γράφει Δοσίθεος· Προῦσαν δὲ ὁ Συρίγος αὐτὸς ἐν σημειώματι εὐρισκομένῳ ἐν τῇ πίνακι τῶν λόγων αὐτοῦ, ἔχοντι οὕτω· « λόγος ὅτε ἐνεβρυνίσθη ὁ κύρ Παρθένιος ὁ Νέος, ἐκβαλὼν τὸν Γέροντα, καὶ ἕτερον ἡμᾶς ἐξορίσας, Ἰουνίου 4. γχμῆ. » ἐξωρίσθη δὲ καὶ αὐτὸς γχμς'. Νοεμβρίου 14. ἀποφυγὼν δὲ τῆς ἐξορίας πάλιν ἤλθεν εἰς τὸν θρόνον γχμῆ. Ὀκτ. 28, καὶ εὐθὺς ἐξώρισεν ἡμᾶς εἰς Προῦσαν τὸ δεύτερον, καὶ τρίτον εἰς Νοεμβρίου 1. Ἀπεκτάνθη τῇ 15. Μαΐου γχν'α.

Ὁ Συρίγος ἦν ἐκ τῶν ὀλίγων πεπαιδευμένων τοῦ ἔθνους, τρέφων περὶ τὴν θεολογίαν, τὴν φιλοσοφίαν, καὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας, καὶ εἰδήμων πολλῶν γλωσσῶν, ἀνὴρ δὲ χριστιανικῶν ἐθνῶν· ὁ Δοσίθεος λέγει·
 « εἴ τις βούλεται τὴν ζωὴν αὐτοῦ γινῶναι ὅποια τις ἦν, συγκρίνας » αὐτὴν μεθ' ὅτου ἂν βούλοιτο τῶν ἁγίων ἱεραρχῶν, ἴσῃν αὐτῇ, καὶ » εἰς οὐδὲν ἔλαττον γεγεννημένην εὐρήσει ».

Μαθηταὶ αὐτοῦ ἐγένοντο πολλοὶ ἐν διαφόροις ἀξιωμασι διαπρέψαντες, ὡς Παναγιώτης Νικούσιος ὁ μέγας διερμηνεύς, Εὐγένιος Αἰτωλὸς, Ἀρσένιος Ἱερομόναχος, πνευματικὸς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐγε-
 νῶν, καὶ Ἰωαννάκης Πορφυρίτης, πρῶτος διερμηνεύς τῆς ἐν Κωνσταν-
 τινουπόλει Γερμανικῆς πρεσβείας⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

— Ἑρμηνεία τῆς ἁγίας γραφῆς, εἰς τόμους τρεῖς.

— Μαρτύρια πολλῶν μαρτυρησάντων ἐν τοῖς κατ' ἐκείνον χρόνοις.

— Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας. (ἐξεδόθη ὑπὸ Ῥενκουδότου με-
 τ' ἄλλων ἐν Παρίσις 1709).

— Κατὰ τῶν Καθρινικῶν κεφαλαίων ἡ ἐρωτήσεων Κυρίλλου τοῦ Λουκάρειου. (ἐξεδόθη τῷ 1690 κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἐν Ἰασίῳ ὑπὸ Δοσιθέου εἰς φύλ-
 λον, ἐκ σελ. 163. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ πρόκειται ἐπιγράμματα Χρυσάνθου
 Νοταρᾶ Ἱερομόναχου καὶ ἀρχιμανδρίτου τοῦ ἱεροῦ τάφου εἰς Κωνσταντῖνον
 Μπασαράμπαν καὶ εἰς Μελέτιον Συρίγον, καὶ ἕτερον πρὸς τὸν αὐτὸν ὑπὸ Σπαν-
 τωνῇ δικαιοφύλακος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ διδασκάλου τῶν ἐπιστημῶν
 τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς).

— Λόγοι ἐκκλησιαστικοί, ἀριθμούμενοι ὡς ἑξῆς·

1. Εἰς τὸ, Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα, δι' ἐμοῦ ἂν τις κλπ.

2. — Βίβλος γεννήσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.

3. — Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός.

4. — Ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα.

5. — Ἐπιστράφητε πρὸς ἐμὲ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας.

6. — Ἀγούσιν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι γυναῖκα.

7. — Ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα.

8. — Ἐρχεται ὁ Ἰησοῦς· εἰς πόλιν Σαμαρίας.

9. — Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.

10. — Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν οἰκοδεσπότη.

11. — Εἰς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων.

12. — Ὡσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν.

13. — Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.

14. — Ποιήσατε οὖν καρποὺς τῆς μετανοίας.

⁽¹⁾ Δοσιθέου βίος Συρίγου, ἐν προοίμῳ τῶν Ἀντιρρήσεων. — Papadopoli, *Histor. Gymn. Patavini*, σελ. 309 — *Biographie Universelle* tom. XXVIII.

45. — Εἰς τὸ "Ἀνθρωπὸς τις ἦν οἰκοδεσπότης, ὅστις ἐφύτευσε.
46. — Καθὼς θέλετε νὰ ποιῶσιν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι.
47. — Ἐξῆλθεν ὁ σπεῖρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπóρον.
48. — Ἐξελθόντι τῷ Ἰησοῦ ἐπὶ τὴν γῆν.
49. — Καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἄνθρωπος, ὃ ὄνομα Ἰάειρος.
50. — Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου.
51. — Εἰσερχομένου τοῦ Ἰησοῦ εἰς τινα κώμην.
52. — Ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου.
53. — Ἦκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης.
54. — Εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς κώμην τινα.
55. — Ὡμοιωθῆ ἡ βασιλεία τοῦ οὐρανοῦ ἀνδρί.
56. — Διδάσκαλε ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ κόσμῳ;
57. — Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν.
58. — "Ἀνθρωπὸς τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ.
59. — "Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν ἀρνησάσθω.
60. — Προοίμιον εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν.
61. — Ἀναπλήρωσις τῶν διδασκῶν τοῦ ποιμένου.
62. — Αἱ ἐπτὰ εὐσπλαγχνίαι τοῦ Κυρίου.
63. — Τῇ πρώτῃ κυριακῇ τῶν νηστειῶν, περὶ εἰκόνων.
64. — Τί σημαίνει ἡ ἀντίτυπος φωνή.
65. — Περὶ μετανοίας.
66. — "Ὅτι οὐσία ἀληθῶς ἔχει κυρίως τὸ ἐν τῇ ἱερᾷ μυσταγωγίᾳ προσφε-
ρόμενον.
67. — Ποῦ ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ λειτουργοῦ.
68. — Εἰς τὸν ἱερὸν νιπτῆρα.
69. — Ἐπιτάφιος εἰς Καντακουζηνήν.
70. — Προοίμιον εἰς τὸν ἐκ Βεβρόας μετὰ τὸν ἐμπρησμὸν τοῦ Γαλατᾶ.
71. — Κατὰ Κορυθαλλείως φιλοσόφου ἀρνούμενου τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ
Κυρίου ἐν τοῖς θείοις μυστηρίοις.
72. — Προοίμιον εἰς τὸν παναγιώτατον Παρθένιον τὸν Γέροντα.
73. — Σημειώσεις εἰς τὸ « ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν ».
74. — Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς.
75. — Περὶ γυναικὸς ἀγαθῆς.
76. — Προοίμιον εἰς τὴν πρώτην λειτουργίαν τοῦ κύρ Παρθενίου τοῦ Νέου.
77. — Εἰς τὴν Πέτρου ἄρνησιν.
78. — Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου.
79. — Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν.
80. — "Ὅτε ἐνεβροντίσθη ὁ Κύρ Παρθένιος ὁ Νέος ἐκβαλὼν τὸν Γέροντα,
καὶ ὑπερον ἡμᾶς ἐξορίσας.
81. — Κατὰ πόσους τοὺς τρόπους τὰ ἁμαρτήματα.
82. — Περὶ τοῦ Ζακχαίου.
83. — Προοίμιον εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν.
84. — Ἐκτὸς τῶν λόγων τούτων ἀπαγγελθέντων ἐν τῷ πατριαρχείῳ εἰς ἀπλῆν

φράσιν, διὰ τὸ εὐληπτον τῶν ἐκκλησιαζομένων⁽¹⁾, ἔγραψεν ὁ Συρίγος καὶ ταῦτα

— Σημειώσεις εἰς ἐπιταφίους λόγους.

— Σημειώσεις περὶ θλίψεων.

— Τὰ τῶν Ἀρχιερέων δνόματά.

— Σημειώσεις εἰς τὰ Πανάρια, καὶ ὅτι ἡ κόλασις αἰώνιος.

— Ἐπιστολὴ Ἱπποκράτους περὶ ματαιότητος ἐκ στόματος Δημοκρίτου.

Μετέφρασεν ἀπὸ τὸ λατινικὸν εἰς τὸ ἀπλοελληνικόν.

— Ἑρμηνείαν Ὠριγένους τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς.

Καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐλληνίδος εἰς τὴν τότε λαλουμένην.

— Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ κατὰ Μωαμεθανῶν.

— Ἰνστιτούτα Ἰουστινιανοῦ.

— Νομικὴν ἐπιτομὴν Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν βασιλέων. (Τὴν Ἐπιτομὴν ταύτην μετένεγκεν ὁ Συρίγος εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν, προτροπῇ Κωνσταντίνου Βασαράβα τοῦ βοεδόνδα).

Πέτρος Ἀρχοῦδιος.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ παντοῖα ἐτεχνάσθη πρὸς ὑποταγὴν τῶν ἀτιθάσων σχισματικῶν τῆς Ἀνατολῆς, οἵτινες ἀντὶ νὰ προσκυνῶσι τὰ πῆδιλα ἐνὸς θνητοῦ, ἐλάτρευον τὸ ἰδανικὸν θεότητος, ἥτις ἐνανθρῶπισθεῖσα δὲν ἀνυψώθη ἐπὶ θρόνου, ἀλλ' ἐξήπλωσε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ ἐξέπλυνε τὸν ῥύπον τῶν ἀνομιμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Καταχρωμένη τῆς ἰσχύος, ἦν κοσμικὴ καὶ πνευματικὴ ἐξουσία τῇ ἐδίδε, θρασεία ἐπέπεσε κατ' ἀδελφῶν, οἵτινες ἀντὶ τοῦ ξίφους τὸν σταυρὸν εἶχον ὡς μόνον ὄπλον· πολλάκις ἐκδικουμένη ἐκλόνησε καὶ εἰς τὸ χεῖλος ἔφερε τῆς καταστροφῆς τὴν δυστυχίαν τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατορίαν, καθ' ἧς ἀπὸ τοῦ Θ' μετὰ Χριστὸν αἰῶνος εἶχον συνωμῶσαι ὅλα τοῦ καθολικισμοῦ τὰ βασίλεια ἐπὶ κεφαλῇς ἔχοντα τοὺς διαδόχους τῶν ἀλιέων, οἵτινες ἀντὶ τοῦ πνευματικοῦ δικταίου ἔφερον ἀνά χεῖρας ὅπλα κακοῦργα, τὰ ὅποια λεγεῶνες ῥασσοφόρων καθ' ἑκάστην ἐφεύρισκον ἐν τῇ σκοτίᾳ τῶν κατακομβῶν τῆς Νέας Βαβυλῶνος. Ἀντιμέτωπος ἐπάλασεν ἡ ὀρθοδοξία, τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως περιζωσμένη, καὶ ἀπὸ τῆς θεότητος, ὑπὲρ ἧς ἐπρομάχει, μυστηριωδῶς βοηθουμένη. Ἀπεκρούσθησαν θαυμασιῶς αἱ ἀλλεπάλληλοι τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς ληστρικαὶ ἐπιδρομαί, διελύθησαν στρατοὶ ἀπειροπληθεῖς, καὶ συνετρίβησαν τὰ ξίφη τῶν ἐπιδρομέων ἀπέναντι τῆς λάμψεως τοῦ φωτὸς τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τῆς ἀθώου βακτηρίας τοῦ ποι-

(1) Οἱ λόγοι οὗτοι φέροντες χρονολογίαν ἐκφωνήσεως 2 Δεκεμβρίου 1633—27 Δεκεμβρίου 1639, εὐρηνεῖ ἀνέκδοτοι μετὰ τῶν κατωτέρω, εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετόχιον τοῦ Ἀγίου Τάφου, ὅθεν ἀντεγράφησαν ὑπὸ τοῦ Κυρ. Σοφ. Οἰκονόμου.

μενάρχου τῆς ὀρθοδοξίας. Ἀλλ' οἱ κλονισμοὶ ἐκεῖνοι, εἰ καὶ πρὸς οὐδὲν βλάψαντες τὴν θρησκείαν, διέρρηξαν ὅμως τὰ ράμματα τοῦ κοσμικοῦ κράτους, ἐν ᾧ αὕτη ἐξησκεῖτο. Ἡ αὐτοκρατορία ἔπесεν, ἀλλ' ἡ ὀρθοδοξία ἀνεδείχθη νικήτρια. Ὁ ποιμενάρχης τῆς ὀρθοδοξίας εἶχε τὴν κεφαλὴν εἰς τὸν οὐρανόν, τὰς χεῖρας ἐφ' ὅλης τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τοὺς πόδας εἰς τὸ Βυζάντιον· δύναμιν ἐν τῷ κόσμῳ δὲν εἶχεν, εὐχὰς ὅμως διένειμεν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸ ποίμνιόν του, ὅπερ προπληκίζμενον ἀντεῖχε, διωκόμενον ἡνδρούτο, καὶ θυσιαζόμενον ἐσυγχώρει. Καὶ ἡ Δύσις τότε κατεῖδε τὴν ἀδυναμίαν τῆς σκότος παχυλὸν ἐκεῖ ἐβάσλειψε, καὶ τὰ συντρίμματα τῆς πεσούσης αὐτοκρατορίας ἐλθόντα διέλυσαν αὐτό. Τὴν βίαν διεδέχθη ἡ ἀλωπεκή· περιέβαλψαν τὰ θύματα τῶν ὑπὸ τὸν μονομερῆ σκοπὸν τοῦ προσηλυτισμοῦ. Σχολεῖα ἐν Ῥώμῃ συνεστήθησαν πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν δυστυχῶν τῆς Ἀνατολῆς σχηματικῶν. Τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν Γυμνάσιον συστήθην καὶ διοικούμενον ὑπὸ Ἑλλήνων ἀπαρεγκλίτως ἐμμένοντος εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του, καὶ σεβομένου ἐν τε Ἀνατολῇ καὶ Δύσει, διὰ τὸ ἔνδοξον τῆς καταγωγῆς, καὶ τὸ θαυμασίον τῇ εὐρυμαθείας, ὀλίγην ἔφερε τὴν ἄγραν εἰς τὸ δίκτυον τοῦ ἀλιεύς. Ἰάνος ὁ Λάσκαρις, ἡ ψυχὴ τοῦ Γυμνασίου, ἀπῆλθεν ἐκ Ῥώμης, καὶ ὅπισθεν ἐκείνου ἐκλείσθησαν αἱ θύραι καὶ τούτου. Ἡ λεοντὴ καὶ πάλιν ἀνεφάνη φοβερά εἰς τὰς ἑλληνικὰς κτήσεις τῆς Δύσεως· ὁ ἀριθμὸς τῶν μαρτύρων τῆς ὀρθοδοξίας ἐπληύθη. Ἡ ἀλωπεκή καὶ πάλιν ἐκ Ῥώμης ἐξελθοῦσα περιώδευσε τὴν ἀνατολὴν, χύνουσα δάκρυα πικρὰ ἐπὶ τῇ δουλείᾳ τῆς τλήμονος Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας τὰ δυστυχῆ τέκνα υἱοθέτει, ἀνοίγουσα εἰς αὐτὰ τὰς θύρας τῆς ἀδαπάνου μαθήσεως. Τῷ 1584 συνεστήθη ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ πάπα Γρηγορίου ΙΓ' τὸ ἑλληνικὸν Γυμνάσιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ἐπειδὴ τὸ δίκτυον ἦτον χερυρόπλεκτον, καὶ τὰ ἀγκυστρα ἀπεκαλύπτοντο διὰ λαμπροῦ δελέατος, ἐξήχθη πλουσιωτέρα ἄγρα, οὐχὶ ὅμως καὶ βεβαία διὰ τὸ ὀλισθηρὸν τῶν ἀγρευθέντων. Μεταξὺ τῶν πολυμαθεστέρων τροφίμων τοῦ Γυμνασίου καὶ τῶν φανατικωτέρων λατινοφρόνων, ἔχει τὰ πρωτεῖα ὁ δρᾶς πετρίδης Πέτρος ὁ Ἀρκούδιος.

Γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕΤ' αἰῶνος, ἐπαιδεύθη ἐν τῷ Γυμνασίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας· ἀσπασθεὶς τὸν καθολικισμὸν ἐγένετο πιστώτερος, καὶ ἀφωσιώθη ψυχῇ καὶ σώματι εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ

νέου θρησκευάματος. Οἱ κατὰ καιροὺς πάπαι ἐκτιμῶντες τὴν εὐρυμάθειαν τοῦ Κερκυραίου ἐξωμότου, καὶ τὸν ἐνθερμον αὐτοῦ ζῆλον, τῷ ἀνέθηκα^ν λεπτάς θρησκευτικὰς ἀποστολάς, τὰς ὁποίας μὲ ἀγχίνονταν καλοῦ διπλωμάτου, καὶ φανατικοῦ καθολικοῦ διεξήγαγε θαυμασίως. Ὁ Γρηγόριος ΙΔ', καὶ Κλήμης Ζ' ἀνέθηκαν εἰς τὸν Ἀρκούδιον τὴν εἰς Πολωνίαν ἀποστολήν, πρὸς ῥύθμισιν τῶν Ῥωμαϊκῶν συμφερόντων, καὶ ἀπώκρουσιν τοῦ ἀναβράζοντος κρατῆρος τῆς λουθηροκαλθινικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἐπὶ εἰκοσαετείαν διατρίψας ἐκεῖ ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ ἐτιμῆθη μεγάλως διὰ τοὺς καταβληθέντας κόπους. Εἴτα προσεκολλήθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ καρδινάλιου Βοργέζης, ἀνεψιοῦ τοῦ πάπα Παύλου Ε'· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀποβαλὼν πᾶσαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας τῶν προσδοκωμένων ἀξιοματίων, ἀπεσύρθη εἰς τὸ ἐλληνικὸν Γυμνάσιον, καὶ ἐκεῖ ἀπεβίωσε τῇ 1634 ταφείς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Ἐκληροδότησε τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὰ χειρόγραφα τοῦ εἰς τὸ Γυμνάσιον.

Ὁ Ἀρκούδιος ἦν τῶντι ἐκ τῶν ὀλίγων πεπαιδευμένων τῆς ἐπαρχίης τοῦ ὠφέλησε πολὺ τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐλὴν διὰ τοῦ ἐνζήλου προσηλυτισμοῦ, καὶ ἀνεδείχθη ὄντως Ἑλληνομάστιξ, κατακριθεὶς διὰ τοῦτο καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν δυτικῶν. Παρεντίθημι τὰς περὶ τούτου μαρτυρίας διαφόρων δυτικῶν. Ὁ Ῥοδοτὰς⁽¹⁾ ἀνακράζει μετὰ στόμφου περὶ αὐτοῦ. « *Glorioso nome, eccellente teologo, zelante propagatore della* » *fede* ». Παΐσιος ὁ Λιγαρίδης, Χῖος, λατινοφρονὼν τότε, λέγει τάδε περὶ τοῦ διδασκάλου τοῦ ἐν τῇ πρὸς πάπαν Οὐρβανὸν Η'. προσφωνήσει τοῦ Καθηγητοῦ Κυρός· « *Τοιοῦτο ἄρα καὶ γὰρ νόμος πειθόμενος, χεῖρα* » *βοηθείας ὀρέξαι τῷ πεπτωκότι Πέτρῳ Ἀρκουδῇ οὐκ ὄκησα, ἐμὴ* » *συνήθει καὶ χρηστῷ διδασκάλῳ, ἀλλὰ τὴν ταχίστην καὶ μετὰ θαύ* » *νατον ἀρωγὴν, καὶ ξυνέμπορον παλάμην οἱ ἀποδοῦναι διέκρινα, τῷ* » *πολλοὺς πολλάκις χειραγωγήσαντι ἐς τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας* » *σεβάσμια θέατρα, καὶ στεφανῶσαι τὴν ἐκείνου στεφανώτιδα δεξιάν,* » *ὑπὲρ τῆς πίστεως μυριάκις πονήσασαν, καὶ οὐκ ὀλίγα τεύχη συν* » *τάξασαν, πᾶσαν ἐπιβουλὴν σχισματικῶν, καὶ προσβολὴν αἰρετικῶν* » *μάλα ῥαδίως ἀναχαιτίζουσιν* ». Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ συγγράμματος τούτου τοῦ Ἀρκουδίου ὁ Λιγαρίδης καταχωρεῖ καὶ τρία ἐπιγράμματα τοῦ, ὧν τὰ μὲν δύο εἰς Οὐρβανόν, καὶ τὰς Οὐρβανίτιδας μελιτταῖς τὸ δὲ τρίτον ἐλεγείον πρὸς τὸν Πέτρον, ἔχον οὕτω·

(1) *Storia del Rito Greco*, III.

"Πριπες, ὦ Πέτρος πεπετρωμένε πίστει Πέτρου,

"Πριπες ἀρράγεις, Πέτρε, θεολογίης.

"Αρκυσι δεσμεύ' ἡς Ἀρκούδιος, αἰὲν ἀφύκτοις,

"Αρκυσι μοιριδίαις, καὶ σταλίκεσαι μόρου.

Νῦν παλάμας κροτέουσιν ἀλιτροὶ σχισματολάτραι,

Σεῖο ἀποφθιμένου βιβλοθεοτριβέος.

Αἰρέσεων πρόπολοι πατρώια καινοτομοῦντες

Δόγματα, ὀρχεῦνται ποσσὶν ὑπνημέλοις,

"Οτι ἀπεσβέσθη Ῥώμης λύχνος, ἄστρον Ἑώας.

Φαιήκων κρύφθη παμφανόων Φαέθων,

Πίστιος ἰθύνων ἀπλανῆ λόγον, ἱερομύστης

"Ιχνα εἰσθαίνων εὐαγέων πατέρων.

Ἀλλὰ θανὼν λαλεῖ συγγράμμασι, τεύχεα τούτου

Μυρία, ὡς γλῶσσαι πᾶσι μενοῦσι λάλαι.

"Υμμι ματαιολόγοις ἐκφθέγξεται, οὔποτε λήξει

Ἀντεπιχειρήσων αὐλεπιφαυλοτάτοις.

Ἀζάσι δ' εὐσεβέεσσι γεννήσεται ἄλλος ἀπ' ἄστρον

Ἀρκτοῦρος σοφίης, πίστιος ἀρκτοφύλαξ.

Ὁ Εὐσέβιος Ῥενουδύτος, εὐσυνειδήτως διακηρύττει, ὅτι ἅπαντες οἱ λατινοφρονήσαντες Ἕλληνες ἀκρίτως διέσυραν καὶ κατελοιδόρησαν τῆς ὀρθοκείας τῶν πατέρων τῶν, ἐν ἐλλείψει ἐπιχειρημάτων πρὸς διακαιολόγησιν τοῦ φανατισμοῦ τῶν ὀνομάζων δὲ τούτους Ἕλληνομάστιγας διακρίνει μεταξύ τούτων τὸν Ἀρκούδιον ὑπερβάντα πάντας εἰς τὸ στάδιον τῶν ὑβρέων. « Nemo catholicus, et si Allatii, Arcudii, Caryophili et aliorum, bene de ecclesia meritorum memoriam cum caritate complectatur, in eorum verba jurandum sibi arbitratur, aut nihil in eorum scriptis desiderat. Imo qui se in græcas litteras abdiderunt, codicesque ipsos serio tractaverunt, desiderant illorum diligentiam et prudentiam, nec raro eandem et bonam fidem. Testes tot catholicorum libri editi ab annis triginta, in quibus Arcudius vapulat tamquam perpetuus ecclesiæ Græciæ calumniator, Allatio non parcitur, Caryophilus et alii Hellenomastiges sæpe refelluntur⁽¹⁾ ».

Συγγράμματα.

—De Concordia occidentalis et Orientalis in septem sacramentorum administratione libri VII. Parisiis 1619⁽²⁾. (Σκοπεῖ διὰ τοῦτου ὁ Ἀρκού-

⁽¹⁾ Notae ad Gennadii Homiliam de Eucharistia. σελ. 39.

⁽²⁾ Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, κατὰ Σάξιον (onomasticon lib. IV σελ. 277) προέβη ἐν Ῥώμῃ. Προσφωνεῖται δ' εἰς Σιγισμόνδον Γ' τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας.

αἷος ν' ἀποδείξῃ, ὅτι αἱ δύο ἐκκλησίαι ἐξ ὑπαρχῆς ἦσαν σύμφωνοι, οὐ μόνον κατὰ τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑπτὰ μυστηρίων. «Τὸ » σύγγραμμα τοῦτο, λέγει ὁ Tabaraud, εἶναι ἀξιοσημείωτον διὰ τὰ ὑπὸ τοῦ » Ἀρκουδίου ἐπιμελῶς καὶ ἀκριβῶς συλλεχθέντα μνημεῖα* μνηδενίζεται ὁμοῦ » διὰ τῆς ἐπικρατούσης φανατικῆς παραφορᾶς, τῶν ἐπισεσωρευμένων ὕβρεων, » καὶ ἄλλων ἀτοπημάτων »).

—Illustratio inscriptionis in via Appia. Romæ 4649.

—De Purgatorio. Romæ 4622.

—Opusculum quod inscribitur: utrum detur purgatorium, et an illud sit per ignem? Romæ 4632.

—Περὶ τοῦ Καθαρηρίου Πυρὸς, κατὰ Βαρλαάμ. Romæ, typis propag. 4637, (4^{ον} μικρὸν σελ. 441. ἐξεδόθη μετὰ θάνατον ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ τοῦ Παΐσιου τοῦ Λιγαριδίου).

—Ἀπάντησις εἰς τὸ περὶ μυστηρίων τοῦ Γαβριὴλ Σεβήρου.

—Περὶ πρωτείου τοῦ Πάπα (*).

—Ἀπάντησις εἰς Κατουμσύρτην.

—Breviarium rituum et ceremoniarum Græcorum. Romæ. . . .
(τὸ κείμενον ἑλληνιστ!).

—Εὐχολόγιον.

Μετάφρασεν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Λατινικόν.

—Menologium Græcorum. Romæ 4659.

—Opuscula Aurea Theologiae. Romæ 4630. (Περιέχονται συγγράμματα Ἰω. Βίκκου, Γρηγορίου Παλαμά, Βησσαρίωνος, Δημητρίου Κυδόνη, καὶ Μαξίμου Πλανούδη, μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Ἀρκουδίου).

Κατὰ Ῥοδότῃν, ὁ Ἀρκουδῖος ἡσχολεῖτο περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του συγγράφων λατινιστὶ τὴν Ἱστορίαν τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, ἧς τὰ περὶ ἐνώσεως τῶν Ῥουθῆνων* ἀλλ' ἀμφότερα, ἐπελθόντος τοῦ θανάτου, ἔμειναν ἀτελεῖ (*).

Ἰωάννης Ματθαῖος Καρυόφυλλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ περὶ τὸ 1566. Ἐκπαίδευθεὶς εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, καὶ ἀριστεύσας, ἐστάλη εἰς τὴν πατρίδα του, ὡς τοπαρχηγὴς τῆς ἐπισκοπῆς Κισσάμου. Ἐπισύρας τὴν καταφρόνησιν καὶ τὸ μῖσος τῶν συμπατριωτῶν του διὰ τὴν ἀλλαξοπιστίαν, ἐπα- νῆλθε μετ' οὐ πολὺ εἰς Ῥώμην, καὶ προσχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Ἰκονίου (!). Φανατικὸς καὶ ὁ δραπετίδης οὗτος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας συνήγορος, διετέλεσε μέχρι θανάτου γράφων καὶ ἐξυβρίζων τοὺς πρώην ἀδελφούς του. Ἀπεβίωσε τῷ 1633 (*), καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου.

(*) Alatii, Symmicta, lib. VIII.

(*) Rodota, Del Rito Greco, III — Fabricii, Bibliotheca Græca, XI, σελ. 448—50. Tabaraud, Biographie Universelle, tom. II.

(*) Κατὰ Ῥοδότῃν 1633.

Τὴν εὐρυμάθειαν αὐτοῦ ἐπήνεσαν οἱ Ἑρυθραῖος⁽¹⁾, Ἀλλάτιος⁽²⁾, Φα-
βρίκιος⁽³⁾, Ῥοδοτάς⁽⁴⁾ καὶ ἄλλοι. Ἡνοεῖτο τὰ μέγιστα ὑπὸ τοῦ
καρδινάλιου Πέτρου Ἀλδοβραντίνου. Πρὸς τοῖς ἄνω δ' ἐπαينوῦσι τὸν
Καρύφυλλον ὡς ἔξοχον φιλόσοφον, θεολόγον, καὶ τῆς ἐλληνικῆς καὶ
λατινικῆς ἐγκρατέστατον ὁ Victorellus, καὶ ὁ καρδινάλιος Τολέτης.
Τόσον δὲ φανατισμὸν ἔδειξεν, ὥστε ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ αἰοιδίμου πα-
τριάρχου Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, ἐξέδωκεν ἴδια συγγράμματα συνη-
γοροῦντα ὑπὲρ τῆς Φλωρεντινῆς ψευδοσυνόδου.

Συγγράμματα.

- Noctes Tusculanae et Ravennatis Romae 1621.
- Libellus de mensa et antimensis.
- Caldæ seu æthiopicæ linguæ institutiones. Romæ 1630.
- Pro defensione concilii Florentini. Romæ 1628. (Librum, ὡς ὁμο-
λογεῖ Ἀλλάτιος, qui sub nomine Gennadii circumfertur).
- Confutatio Nili Thessalonicensis in primatu papæ. Parisiis 1626.
- Demonstratio errorum Gergani in disp. de processione spiritus.
- Notæ ad exercitationes Is. Casauboni in Baronium. Coloniae 1647.
- Notæ in versione Homiliarum Origenis in Ieremiam prophetam,
Lugd. 1627.

Εἰς νεοελληνικὴν.

- Ἐλεγχος τῆς ψευδοχριστιανικῆς κατηχήσεως Ζαχαρίου τοῦ Γεργάνου
ἀπὸ τῆν Ἀρτην. Romæ 1631.
- Ἀπ' δοκιμασίας καὶ κατάκρισις τῆς ἐπ' ὀνόματι Κυρίλλου Πατριάρχου
Κωνσταντινουπόλεως ἐκδοθείσης ὁμολογίας τῆς πίστεως, εἴπουν ἀπιστίας τῶν
Καλδαιστών, ἣ συνήπται καὶ ἡ τῶν Ἀναθεματιστῶν παρ' αὐτοῦ ἐξ τοῦ Κυ-
ρίλλου πάλαι ἐκφωνηθέντων ἀπόρριψις. Romæ typis præpag. MDCXXI (8^{ον}
μικρὸν σελ. 159 προσφωνεῖται τῷ πάπᾳ Οὐρβανῷ).
- Βελλαρμίνου, Χριστιανικὴ Διδασκαλία, Romæ 1631.
- Σύντομος ἀπολογία κατὰ Κατουμσύрту.
- Περὶ ὁγδόης Συνόδου.
- Ἐξέδωκε μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ ἱστορικοκριτικῶν σημειώσεων.
- S. Nili junioris Vita. Romæ 1624.
- Epistolæ Themistoclis. Rom. 1626.
- Gregorii Scholarii Orationes III de pace ad Græcos, Iosephi epis-
copi Methonensis responsio ad Marcum Ephesii, et Gregorii Protosyna-
celli apologia. Rom. 1612.

(1) Pinacotheca, I, σελ. 223.

(2) Apes Urbanæ, σελ. 162—De consensu, σελ. 999.

(3) Bibliotheca Græca, XI, σελ. 446.

(4) Del rito Greco, III.

—Catena Graeca Procopii in Cantica Canticorum. Lugd. 1633.

Ὁ Καρυόφυλλος, εἰδήμων τῆς χαλδαϊκῆς, συριακῆς καὶ ἰταλικῆς, μετέφρασε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Βελλαρμίνου εἰς τὰς γλώσσας ταύτας (').

Νεόφυτος Ῥοδινός.

Ἐγεννήθη ἐν Ποταμίᾳ τῆς Κύπρου, καὶ ἐπαίδεύθη τὰ μὲν ἐγκύκλια γράμματα παρὰ τῷ συμπολίτῃ του Λεοντίῳ Εὐστρατίῳ, τὴν δὲ ῥητορικὴν παρὰ Ἰάσωνι Σωζομένῳ. Ἐλθὼν δ' εἶτα ἐν Ῥώμῃ, ἐστάλη εἰς Ἰσπανίαν καὶ κατεγράφη ἐν τοῖς τροφίμοις τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σαλαμάγγας, ἔνθα ἐσπούδασε τὴν θεολογίαν καὶ ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν ἐστάλη ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτῆς εἰς Πολωνίαν πρὸς προσηλυτισμὸν, καὶ εἶτα εἰς Ἑλλάδα (per assalire più da vicino la scisma)· ἐνταῦθα ὅμως ὑπέστη πολλὰς διωγμοὺς, καὶ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπωλήθη ὡς δούλος. Τῇ ἐπεμβάσει τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας ἀπελευθερωθεὶς ἀπαντήθην εἰς Ἰταλίαν, καὶ διωρίσθη ἐφημέριος τῆς ἐν Νεαπόλει ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Ἐνταῦθα διετέλεσεν ἄρεκτόν χρόνον, διδάσκων καὶ τὴν ἑλληνικὴν εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα. Προσκληθεὶς εἰς Ῥώμην ἐστάλη εἰς Χιμάρραν, ἔνθα ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη μυρίας ὑποστὰς κακουχίας, στερήσεις, καὶ διωγμοὺς, περιήρχετο ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον διδάσκων τὸ εὐαγγέλιον, καὶ προσηλυτίζων τοὺς ἀπλοῦς αὐτότερον.

Ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην ἐτελεύτησε (1669) πλήρης ἡμερῶν (").

Συγγράμματα.

ἀ. λατινιστί.

—Compendium Sacramentorum. De praeceptis Decalogi. De peccatis. De officio divino. Romae 1628.

—Interrogatorium confessorum. Rom. 1630.

—Vita Gregorii XIII Pontificis.

β'. ἀπλοελληνιστί.

—Πανοπλία πνευματικὴ, τοῦτέστι πρόχειρος διδασκαλία πολλὰ ὠφέλιμος διὰ τὰ ἡγεύωνται καὶ τὰ πράγματα τῆς Χριστιανικῆς πίστεως εἰς κοινὴν ὠφέλειαν παρὰ Νεοφύτου ἱερομονάχου Ῥοδινῷ Κυπρίου τοῦ Σιναιτου συνθεθεῖσα. Romae 1630.

—Ἀπόστολος οὐ ἐπισκόπου Ἰππώνης Ἐγχειρίδιον, μεταφρασθὲν ὑπὸ Νεοφύτου τοῦ Ῥοδινῷ. Rom. 1637.

—Νεοφύτου Ῥοδινῷ ἐξήγησις εἰς τὴν εὐαγγέλιον τῆς Θεοτόκου, τοῦτέστιν εἰς τὸ Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, μερασμένη εἰς ὀνόματα ὁμιλίας πολλὰς.

(') Biographie Universelle par Feller, tom. III, σελ. 201.

(') Rodofa Storia del Rito Greco — Allatini. Apud Urbanam.

ὡφίλιμας διὰ διδακτάδαις καὶ κάθε φιλοπάρθενον Χριστιανόν. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Παναγίας. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου μάρτυρος Νεοφύτου. Romæ 1637.

— Ἀσκησις πνευματικῇ, βιβλίον πολλὰ ὠφέλιμον διὰ τὰ ἀποστραφῇ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν Θεόν, λογιζόμενος τὰ ὑστερινά-του, ἤγουν τὸν θάνατον, τὴν κρίσιν, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ τὴν παντοτινὴν κόλασιν τοῦ ἄδου. Κόπος Νεοφύτου Πρεσβυτέρου τοῦ Ῥοδινού. Romæ 1644.

— Περὶ ἱρώων, στρατηγῶν, φιλοσόφων, ἁγίων καὶ ἄλλων ὀνομαστῶν ἀνθρώπων ὅπου εὐγήκασιν ἀπὸ τὸ νησι τῆς Κύπρου. (Ἐν Ῥώμῃ παρὰ τῷ Μαρκάρῳ ἔχει τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως ἀχνθ'. ἐξεδόθη μετὰ θάνατον ὑπὸ Λαυρεντίου Πόρτου, προσφωνηθὲν εἰς Λέοντα Ἀλλάτιον. σελ 203).

— Ἀπόκρισις εἰς τὴν ἐπιστολὴν Ἰωάννου πρεσβυτέρου καὶ ρεφενδαρίου τῆς ἐκκλησίας τῆς Πιερραμυθίας εἰς τὴν Παλαιὰν Ἡπειρον, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ αὐτὸς ἐυλαβέστατος, Ἰωάννης παραπονᾶται διὰ τὸν Ῥώμης ἀρχιερέα, ὅτι ὡς ἄκρος ποιμένας, καὶ ὡς διάδοχος τοῦ Πέτρου, δὲν ζητᾷ τὰ πρόβατα, τοὔτέστιν (sic) ἐκείνους, ὅπου ζιοῦσιν εἰς τὸ ριτὸν (sic) τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Romæ, typis propag. 1656. 42, σελ. 432 (ἐν τέλει ἀναγινώσκεται ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς συντάξεώς του « Εἰς τὴν Νίβιτζαν ἀχμή, μηνί Ἰανουαρίῳ »).

— Βίος ἡ μαρτύριον τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, γραμμένος ἐλληνικὰ ἀπὸ Νικήταν Δαβίδ τὸν Παφλαγόνα, καὶ γυρισμένος εἰς τὴν ἀπλὴν γλῶσσαν ὑπὸ Νεοφύτου Ῥοδινού τοῦ Κυπρίου.

— Μήνησις τοῦ Χριστοῦ τέσσαρα βιβλία συνθεμένα ἀπὸ Ὡμαῶν τὸν Κέμπην.

— Μετάφρασις τῆς Φιλοθέας τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου (').

Κατ' Ἀλλάτιον (Apes Urbanæ) ὁ Ῥοδινὸς ἔγραψεν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν — Ῥωμαϊκὸν Μαρτυρολόγιον.

Γεώργιος Βουστρινός.

Κύπριος, σπουδάζας ἐν Ῥώμῃ καὶ καταταχθεὶς εἰς τὸ Τάγμα τοῦ Ἰησοῦ ἀπεβίωσε τῷ 1610, ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 24⁽³⁾ νέος πολυμαθὴς, τριβῶν τὴν θεολογίαν, καὶ εἰδήμων τῆς ἐλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ ἰταλικῆς γλώσσης. Συγγράμματα κατέλιπε τὰ ἑξῆς:

— Νοθετήματα πνευματικὰ τοῦ πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Ἀβέλα, μεγάλου διδασκάλου τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἐρμηνευμένη εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τῶν Ῥωμαίων διὰ κοινὴν ὠφέλειαν τῶν εὐλαβῶν ἀνθρώπων. Romæ, nella Sump. della Sac. Congr. de Propag. Fide. MDCLXXI. 42^{ον}, σελ. 66. (Ἐν τέλει τῆς μεταφράσεως ταύτης τοῦ Δ' Ἀβέλα (Documenti spirituali) προστίθεται, Μελέτη καθημερινὴ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ σελ. 67—88).

— Περὶ ἀναβάσεως τοῦ Νοῦ εἰς τὸν Θεόν, διὰ μέσου τῆς κλίμακος τῶν κτισμάτων βιβλίον συνθεμένον παρὰ τοῦ ἐξοχωτάτου καὶ αἰδεσιμωτάτου Ρα-

(1) Ἀμαδούτζη προλεγόμενα εἰς τὰ τοῦ Δημητρίου Παπάνου.

(2) Fabricii, Bibliotheca Græca, XII, σελ. 119.

βέρτου τοῦ Βελλαρμίνου τῆς ἀγίας Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καρδινάλεως τῆς συντροφίας τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ μεταγλωττισμένον εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τῶν Ῥωμαίων παρὰ τοῦ πατρὸς Γεωργίου τοῦ Βουστρινίου ἱερέως τῆς συντροφίας τοῦ Ἰησοῦ. Romæ, typis propagandæ 1637. 8^{ον} σελ. 396. (Τὸ σύγγραμμά τοῦ Βελλαρμίνου ἐπιγράφεται, De ascensione mentis in deum per scalas rerum creaturum).

Λέων Ἀλλάτιος.

Ἐγεννήθη τῷ 1586 ἐν Χίῳ ἀπὸ Νικόλαον Ἀλλάτιον, καὶ Σεβαστὴν Νευρίδα, ὀρθοδόξους τὸ θρήσκευμα. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, ἦλθεν ἐνναέτης εἰς Καλαβρίαν, πρὸς τελειωτέραν μάθησιν. Τῷ 1600 (¹) μεταβὰς εἰς Ῥώμην εἰσῆχθη εἰς τὸ ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, καὶ ἐξεπαιδεύθη τὴν φιλοσοφίαν, θεολογίαν, καὶ τὰ γραμματικά. Πεπρωκισμένος μὲ κρίσιν σπανίαν, μνήμην ἀπέραντον, καὶ καταπληκτικὴν εὐμάθειαν διέπρεψεν ὡς μαθητῆς, καὶ ἐκλείσθη εἰς τὰ ὡς εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων φιλολόγων τοῦ καιροῦ του. Ἡ φύσις ἐπεδαψίλευσε αὐτῷ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ δῶρον τῆς ποιήσεως εἰς βαθμὴν τοσοῦτον, ὥστε συνωμίλει ἀπροσκόπτως ἐμμέτρως. Ἐλκόμενος ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος ἐπανέστρεψεν εἰς Χίον· ἀλλὰ μὴ ἀρεσκόμενος εἰς βίον καθεστικόν, ἐπαγόμενον ὑπὸ τῆς ἐπαρχιακῆς μονοτονίας, ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἱατρικῆς ὑπὸ τὸν περιφανῆ Ἰούλιον Λαγάλλαν, τοῦ ὁποίου τὸν βίον καὶ συνέγραψεν. Ὁ καρδινάλιος Βισκίας πρεσέλαβε τὸν Λέοντα σὺν βούλῳ ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν ζητημάτων, ὃ δὲ πάπας Παῦλος Ε' διώρισεν αὐτὸν καθηγητὴν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἐρηγόριος ΙΕ' τὸν ἔστειλεν ἐν ἔτει 1622 εἰς Γερμανίαν πρὸς μεταφορὰν τῆς ὑπὸ τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Βαυαρίας δωρηθείσης βιβλιοθήκης τῆς Εἰδελξέργης· ὁ καρδινάλιος Φραγκίσκος Βαρβερίνης ὀνόμασεν αὐτὸν βιβλιοθηκάριον του, καὶ ὁ πάπας Ἀλέξανδρος Ζ' ἐπίτιμον θαλαμηπόλον του, καὶ τῷ 1661 βιβλιοθηκάριον τῆς Βατικανῆς Κλήμης ὁ Α' τῷ ἐχορήγησε σύνταξιν ἰσόβιον.

Ὁ Ἀλλάτιος πλήρης ἤδη τιμῶν, καὶ ἔχων ἐν τῇ διαθέσει τοῦ τοῦς θησαυροῦς τῆς Βατικανῆς, ἀνεδείχθη ὄντως χαλκέντερος, μέχρι θανάτου ἀντιγράφων, σχολιάζων, καὶ ἐκδίδων τοὺς τεθαμμένους θησαυροὺς τῆς προγονικῆς εὐκλείας. Τὸ ὄνομά του ἐκλείζετο καθ' ὅλην τὴν Δύσιν καὶ τὴν Ἀνατολήν, καὶ ὁ Καρδινάλιος Ρέτζ ἐπισκεπτό-

(¹) Κατὰ Ῥοδόταν ἐνδεκαέτης εἰσῆλθεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν φροντιστήριον (1597).

μένος τὴν Βατικανὴν ἐνηγκαλίσθη περιπαθῶς τὸν θρυλούμενον σοφόν.
Ἀπεβίωσε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1669 ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ὀγδοήκοντα
τριῶν, οὐδέποτε θελήσας γὰ καταταχθῆ εἰς θρησκευτικόν τι τάγμα,
ἢ ἔλθῃ εἰς γάμου κοινωνίαν. Ἀποθνήσκων ἀνεμνήσθη τῆς πατρίδος
του, διαθέμενος τὴν μικρὰν περιουσίαν του πρὸς ἐκπαίδευσιν τριῶν
Χίων ἐκ γονέων Ἑλλήνων καὶ ὀρθοδόξων εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ φροντιστή-
ριον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ὅπερ ἐκήρυξε κληρονόμον του.

Ἀδελφον πότε ὁ Ἀλλάτιος ἐξώμοσε τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων
του· κατὰ Βαλέριον (voyage en Italie) καὶ Claude, ἦτον ἐτι ὀρθό-
δοξος τῷ 1661· διότι ἅμα διωρίσθη βιβλιοθηκάριος τῆς Βατικανῆς,
ἐποιήθη τὸ ἐξῆς δίστιχον ὑπὸ καθολικοῦ τινος δυσχεραίνοντος ἐπὶ τῷ
διορισμῷ τοῦ σχισματικοῦ Ἀλλατίου.

Praefuit haeticus (!); post hunc schismaticus;
Turca praest; Petri Bibliotheca vale.

Ὁ Ἀλλάτιος ἦτο ἀπλοῦς τὰ ἤθη, ὡραῖος δὲ καὶ ἱπποτικὸς τὴν μορ-
φήν⁽¹⁾. Τὴν δ' εὐρυμάθειαν αὐτοῦ ἐξεθείασαν δεόντως πολλοὶ καὶ διά-
φοροι. Ὁ Ῥοδοτὸς ἀνακράζει περὶ αὐτοῦ πομπωδῶς ταῦτα. « Noto
« alla repubblica delle lettere, mostro d' erudizione sacra e pro-
« fana, eccellente teologo, famoso poeta, dotto controversista,
« e illustre difensore della fede ortodossa. Gloria della città di
« Scio, da cui trasse il nascimento, pregio del collegio greco, da
« cui fu educato; ornamento del passato secolo, in cui si rese il-
« lustre! »

Ὁ Φαβρίκιος λέγει περὶ Ἀλλατίου « in scriptis Allatii, quum
« eruditionem singularem, doctrinaeque copiam et infinitam,
« ineditorum praecipue monumentorum graecorum, notitiam et
« lectionem mirari omnes necessit ».

Ὁ Νικέρων (Commentaires) λέγει, ὅτι « ὁ Ἀλλάτιος ἦτο ἀνὴρ
« φιλόπονος, ἀκούραστος, πεπρικοισμένος μὲ μνημονικὸν τεράστιον, καὶ
« πολυμαθέστατος· εἰς τὰ συγγράμματά του ὅμως παρατηρεῖ τις μᾶλ-
« λον εὐρυμάθειαν καὶ πολυαναγνωσίαν παρὰ πνεῦμα καὶ τάξιν⁽²⁾. »

(1) Αἱρετικὸν καλεῖ τὸν προκάτοχον τοῦ Ἀλλατίου Ὀλστένιον, διαμαρτυρούμενον
τὸ πρῖν, καὶ εἶτα τὸν καθολικισμὸν ὁμολογῆσαντα.

(2) Ἡ εἰκὼν του ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ προμετωπίῳ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῆς Ἑλ-
ληνικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Φαβρίκιου.

(3) Rodolà Del Rito Greco, III—Fabricii, Bibliotheca Graeca—Guignepé,
Biographie Universelle, tom. I.—Βλαστοῦ, Σικκὰ, Β'.

Τὸ βέβαιον, ὅτι ὁ Ἀλλάτιος ἦν τῶν σοφωτέρων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος κριτικὸς, φιλολόγος, θεολόγος, ἀρχαιολόγος, γλωσσομαθὴς, καὶ ποιητὴς οὐχὶ τῶν χαμαιπετῶν· κατὰ τὴν τότε συνήθη ἀταξίαν ἐφρόντιζε νὰ συσσωρεύῃ ὕλην, πολλάκις ὅμως καὶ ἀμεθοδῶς. Ἦτο τόσον σταθερὸς εἰς τὰς ἔξεις του, ὥστε βεβαιοῦται, ὅτι ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη μετεχειρίσθη ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν κάλαμον· καὶ τόσον φιλόπονος, ὥστε ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς ἀντέγραψεν ὀγκωδέστατον σύγγραμμα (*Diarium Pontificum*). Ἠγέρθη καὶ οὗτος ἐξ ἀνάγκης δριμύς τῆς ὀρθοδοξίας ἐπικριτὴς, οὐχὶ ὅμως καὶ ὑπερφίαλος ὕβριστής, ὡς ἄλλοι δραπετίδαι εὐσυνειδήτως δ' ἔστιν ὅτε συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του, παρατιθέμενος κείμενα ἀντιδοξούντων αὐτῷ συγγραφέων. Ἀμαρῶς δὲ καὶ φλογερὸς πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως διαλάμπει εἰς τὰ συγγράμματά του, καὶ ἰδίως ἐν τῷ λαμπρῷ ποιήματι « Ἑλλάς. » Ἐν τούτῳ, ποιηθέντι εἰς τιμὴν τῆς γεννήσεως Λουδοβίκου ΙΔ', παρίσταται ἡ Ἑλλάς λαλοῦσα πρὸς τὸν μονάρχην καὶ ἐξαιτουμένη τὴν ἀπολευθέρωσίν της.

Συγγράμματα.

α. ἐκδόσεις μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σημειώσεων.

—Socratis, Antisthenis et aliorum Socraticorum epistolae, eum versione et dialogo de scriptis Socratis. Parisiis 1637.

—Philo Byzantinus de septem mundi spectaculis, cum versione et notis. Romae 1640.

—Monumentum Aduditum Ptolemæi Evergetæ. gr. et lat. Rom. 1631.

—Sallustii philosophi opusculum de Diis et mundo. gr. lat. Romae 1638.

—Procli Diadochi paraphrasis in Claudii Ptolemæi libros IV, de siderum effectionibus. gr. lat. Lugdun. 1635.

—Vita Homeri, scripta a Procli et aliis duobus anonymis. gr. lat. et librum de patria Homeri. Lugd. 1640.

—S. Methodii convivium Virginium. gr. lat. cum notis et diatriba de Methodiis. Rom. 1656.

—Eustathii Antiocheni et martyris in Hexaëmeron Commentarios, ac de Engastrimytho dissertatio adversus Origenem. Origenis de eodem Engastrimytho, cum versione atque in Hexaëmeron notis et Allatii syntagmate de Engastrimytho. Lugd. 1629.

—S. Nili ascetae epistolae. gr. lat. Romae 1668.

—Excerpta varia Græcorum Sophistarum et Rhetorum. Romae 1641.

—Σύμμικτα, sive Opusculorum Græcorum et Latinorum vetustiorum ac recentiorum libri X. Romae 1668. (Περιέχει ἐξήκοντα ἐπτὰ συγγράμματα.)

ματα, ὧν κατάλογος εὔρηται παρὰ Φαβρίκιον· ὁ Ἀλλάτιος εἶχεν ἐτοιμάσει πρὸς ἑκδοσιν ἕτερα ἑκατὸν τριάκοντα ἑπτὰ συγγράμματα ἀνέκδοτα, πρὸς συνέχειαν τῶν Συμμίκτων).

—Eustathii presbyteri liber de vita functionum statu. g. lat. Romæ 1655.

—Michaelis Pselli, Encomium in Symeonem Metaphrastem et officium. Symeonis Metaphrastæ Oratio in commentationem S. Deiparæ, et epistolæ. Parisiis 1664.

—Catena SS. Patrum in Ieremiam prophetam et threnos. Lugdun. 1633.

—Græcia Orthodoxa, in quo opere græce et latine faventia scripta. Romæ 1652. 2 vol. ἀνετυπώθη 1659.

—Georgii Acropolitæ historia, Iælis Chronographia, et Ioannis Canani narratio de bello Cpol. Paris. 1654.

—Mantissa ad opera S. Anselmi. Lugdun. 1630.

—Libanii Orationes variæ.

—Tiberius sophista, Leshonactes Romanus, Michael Apostolius et alii de figuris rhetoricis· Georgius Cheroboscus de tropis poeticiis. Georgius Pachymeres de probatione capitum etc. Romæ 1643.

—Photii patriarchæ, Symeonis Logothetæ, Theodori Ancyran, Nicetæ Magistri et aliorum epistolæ.

—Himerii sophistæ declamat. XX. Choricii Sophistæ. Zozimi Gazæi, Libanii, Michaelis Pselli et aliorum Orationes.

—Longinus.

—In Aristotelis hymnum Hermiæ dictum, commentarius.

—Arriani Ponti Euxini Periplus.

—Ioannis Lydi chrestomathia de mensibus.

—Ioannis Antiocheni Archæologia.

—Theodori lectoris historia ecclesiastica.

—Conciliorum Ferrarensis et Florentiæ acta pleniora. Rom. 1638.

—Historia Georgii Hamartoli.

—Ioanni Chrysostomi et Photii explicationes in Evangelia Matthæi, Ioannis, et Lucæ.

—Leonardi Aretini de Reip. Florentinorum.

—Io. Canabutti, de insula Samothraciæ et Diis Troicis.

Ε'. Ἐγραψε λατινιστί.

—De ecclesiæ occidentalis atque orientalis perpetua consensione lib. III. cum dissertatione de Dominicis et Hebdomadibus Græcorum, et de missa præsanctificorum. Colonia 1648.

—De liturgia S. Iacobi—pro asserenda Græcorum communione, et de lignis S. Crucis. Colonia 1648.

—De utriusque ecclesiæ occidentalis atque orientalis perpetua in dogmate de purgatorio, tum in dogmate, tum in ritibus consensione. Romæ 1655.

- Ioannis Henricus Hottingerus, fraudis et imposturae manifestate convictus. Romæ. 1661.
 - Vindicæ synodi Ephesinæ et S. Cyrilli de processione ex patre et filio spiritus S. Romæ 1661.
 - De octava synodo Photiana. Romæ 1662.
 - In Rob. Creyghtoni apparatus ad historiam synodi Florentinæ a Sylvestro Syropulo scriptam. Hagæ Com. 1660.
 - De patria Homeri. Lugd. 1640.
 - Dialogus de scriptis Socratis. Parisiis 1637.
 - De Methodiis et eorum scriptis diatriba. (συνεξεδόθη τῷ Ἀγίῳ Μεθόδιῳ ἐν Ῥώμῃ 1636, ἀνατυπωθὲν ἐν Βιβλιοθήκῃ Φαβρικίου).
 - De Niliis (συνεξεδόθη ταῖς ἐπιστολαῖς Νεῖλου ἐν Ῥώμῃ 1668, καὶ ἐν Βιβλιοθήκῃ Φαβρικίου).
 - De Georgiis (συνεξεδόθη Γεωργίῳ Ἀκροπολίτῃ ἐν Παρίσις 1654, καὶ ἐν Βιβλιοθήκῃ Φαβρικίου).
 - De Io. Damasceno et ejusdem scriptis. (ἐξεδόθη ὑπὸ Λεκιένου ἐν τοῖς ἅπασιν τοῦ Δαμασκηνοῦ τῷ 4742).
 - De Symeonum scriptis diatriba. Parisiis 1664.
 - De Psellis et eorum scriptis. Romæ 1634.
 - De libris ecclesiasticis Græcorum. Parisiis 1644.
 - Apes Urbanæ, sive de viris illustribus qui ab anno MDCXXX per totum MDCXXXII Romæ adfuerunt ac typis aliquid evulgarunt. Romæ 1633.
 - Vita Iulii Lagallæ. Parisiis 1644.
- γ'. ἀνέκδοτα.
- De cryptography Græcorum recentiorum.
 - Bibliotheca de scriptoribus græcis profanis.
 - Bibliotheca de scriptoribus græcis ecclesiasticis.
 - Historia Astrologica.
 - Diatriba de Philonibus.
 - De Theodoris.
 - De Nicetis.
 - De Constantinis.
 - De Leonibus.
 - De Libris apocryphis.
 - De accademii orbis et earum institutione.
 - De melodis Græcorum.
 - Diatriba de Græcis qui latine scripserunt.
 - Homerus a calumniis vindicatus.
 - Exercitationes contra recentiorum calumnias in antiqui ævi scriptores et lumina.
 - De poetica exercitationes adversus hypercriticos recentiores.
 - De fine temporum.

- De fine vitæ Ioannis Evangelistæ.
- De Ptolemæis Ægypti regibus.
- De magæte libri III.
- De mandragora.
- De conscribendis epistolis.
- De officiis monasteriorum Graecorum.
- De musiea recentiorum Graecorum.
- Anachronismus carmine elegiaco.
- Carminum Graecorum sylva.
- Animadversiones in antiquitatum Etruscarum fragmenta Paris. 1640.
- De Engastrimytho. (συνεξεδόθη τοῖς ὑπομνήμασιν Εὐσταθίου 1629).
- De mensura temporum antiquorum et præcipue Graecorum. Coloniae 1645.
- De solea veteris ecclesiae. (συνεξεδόθη τοῖς Συμμίκτοις).
- De rebus ecclesiasticis Graecorum observationes variae, de narthece veteris ecclesiae, et de recentiorum Graecorum templis. Parisiis 1644.
- De dominiciis Graecorum. de missa praesantificatorum. Mogunt. 1644.
- De Graecorum hodie quorundam opinionibus. Coloniae 1645.
- De erroribus magnorum virorum in dicendo. Romae 1655.
- Variae lectiones ad Const. Manassis historiam. Romae 1695.
- Confutatio fabulae de Ioanna papissa ex monumentis Graecis. Romae 1640.
- In Pselli libellum de mirabilibus schediasma.
- Iulii Lagallae de cælo animato disputatio. 1622.
- Vetus Tacito lectio restituta.
- Ædificationes Romanae. Patavii 1644.
- Συμμίκτων indiculus. Romae 1698.
- Notae in B. Alanum de complacentia naturae.
δ'. ἐλληνιστί.
- Pœmata varia Graeca. Romae 1633.
- Ἐριδανός· ποίημα ἐλεγειακόν. Romae 1635.
- Εἰς Οὐρβανοῦ Η'. ἄγαλμα· ποίημα λαμβικόν. Romae 1640.
- Ἐλλας· ποίημα λαμβικόν. Romae 1644. (ἐξεδόθη καὶ ἐν Consensione perpetua).
- Γενέθλια Ὁμήρου· ἐλεγείον. (ἐδημοσιεύθη ἐν Gronovii, Thesaurus Antiquitatum Graecorum).
- Εἰς Χρηστίαν Βασίλισσαν· 1656.
- Melissolyra, de laudibus Dionysii Petavii. Rom. 1653.
- Οὐρβανοῦ τοῦ ἐγδόου εἶδος παραινετικόν εἰς ἀρετὴν, λέοντι τῷ Ἀλλὰ-τιφ ἐξελληνισθὲν πρὸς τὸ Θ'. εἶδος τῶν Νεμεονικῶν Πινδάρου. (ἐδημοσιεύθη ἐν Apes Urbanae).

(ΝΕΟΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓ.)

—Iatrolaurica Gabrielis Naudaei Parisini. Romae 1633. (μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Βαρθολ. Τορτολέτου).

—Ἐπιγράμματα εἰς ἱατρικὰς ἡμερίδας Ἀνδρέα Ἀργολίου, εἰς Ἀντωνίου Βρούνον, εἰς τὴν συλλογὴν τῶν Δημοτικῶν ἀσμάτων τοῦ Ἀντωνίου Κερέργγου, εἰς τὰ ποιήματα Γασπάρου Συμεῶνος, καὶ εἰς Δημώνασσαν βασίλισσαν τῆς Κύπρου.

Ἐκτὸς τούτων, γεγραμμένων εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, ἔγραψε καὶ εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν, τὰ δύο ταῦτα.

—Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Romae, typis Sac. Cong. de Propag. Fide 1658.

—Ἐγχειρίδιον περὶ τοῦ Συμβόλου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Romae typis propag. 1659.

ἑ. γαλλιστί.

—La concorde des nations chretiennes d'Asie, d'Afrique, et d'Europe sur la foi catholique abandonnée par les protestans. Maguntiae 1655.
ἑ. ἰταλιστί.

—Il viaggio della Signora D. Lucrezia Barberina duchessa di Modena. Genova 1654.

—Vita e morte del P. F. Alessandro Baldrati da Lugo fatto morire nella città di Scio da Turchi per la Fede cattolica. Roma 1657.

—Dramaturgia divisa in sette indici. Roma 1666.

Ὁ Ἀλλάτιος διετῆρει τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων τῆς ἐποχῆς του, ἐξ ὧν τεσσαράκοντα ἔξ ἀπαριθμεῖ ὁ Φαβρίκιος μνημονευόμενους ἐν τοῖς Συμμίτοις.

Νικόδημος Μεταξάς.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1585 ἐν Κεραμαῖς τοῦ δήμου Ἀνω Λιβαθοῦ τῆς Κεφαλληνίας ἐξ εὐγενῶν ⁽¹⁾. Ἐκπαιδευθεὶς τὰ ἐγκύκλια ὑπὸ τοῦ ἐκ πατρὸς θείου του, Νικοδήμου Μεταξᾶ ἐπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου ⁽²⁾, καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασθεὶς πολιτείαν μετωνομάσθη Νικόδημος, Νικόλαος ἐν τοῖς κοσμικοῖς καλούμενος. Περὶ τὸ 1620 μετέβη παρὰ τῷ ἐν Λονδίνῳ ἐμπορευομένῳ ἀδελφῷ του, ὅστις τὸν συνέδραμε γενναίως. Βλέπων ὁ Νικόδημος τὴν εἰς τὸ ἔθνος ἐπικρατούσαν ἀμάθειαν, διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων ἀναγκαιούντων, συνέλαβε τὴν ἀξίειπαινον ἰδέαν ἵνα συστήσῃ

(1) « Apparteneva ad una nobile et influente famiglia ». Loverdo istoria della Cefalonia. — Σημειώσεις περὶ Κεφαλληνίας Λουκίσα. (ἀνέκδοτα).

(2) Ἐγεννήθη καὶ οὗτος ἐν Κεραμαῖς, καὶ τῷ 1591 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας εἰς διαδοχὴν Νεοφύτου Κολοκυθᾶ. Ἀποθανὼν τῷ 1601 διεδέχθη ὑπὸ Ἀνθίμου Ἀντίπα. Τὸν Μεταξὰν τοῦτον κατετάξαμεν ἐν τοῖς λογίοις τοῦ παρελθόντος αἵωνος (βλ. σελ. 233), καὶ πρὸς αὐτὸν κατευθύνεται ἐπιστολὴ Διονυσίου Κατηλιανοῦ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ Λαζίου.

ἐν Ἀγγλίᾳ τυπογραφεῖον καὶ ἐκδώσῃ τὰ διὰ τὸν λαὸν τῆς Ἑλλάδος χρῆσιμα βιβλία. Ὅθεν δαπάνῃ τοῦ ἀδελφοῦ του ἡγόρασε μικρὸν τυπογραφεῖον, ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ ὁποῖου ἀπελύθησαν διάφορα ἑλληνικὰ συγγράμματα, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἐν ἔτει 1624 τὸ περὶ ἐπιστολικῶν τύπων Θεοφίλου τοῦ Κορυθαλέως ⁽¹⁾.

Βλέπων ὅμως, ὅτι ἐν Λονδίνῳ δὲν ἠδύνατο ἵνα καταστῇ τόσον ἐπὶ ἐλπίδος εἰς τὸ ἔθνος, ὅσον ἐὰν καταβαίνων ἐξήσκει τὴν πολύτιμον ταύτην τέχνην ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, συνῆψεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ τότε πατριαρχεύοντος Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ὅστις ἐνθουσιωδῶς ὑποδεχθεὶς τὰς προτάσεις τοῦ Μεταξᾶ καὶ ὑποσχόμενος πᾶσαν συνδρομὴν καὶ σύμπραξιν προσέτρεψεν αὐτὸν νὰ ἐπισπεύσῃ. Ὁ Κεφαλλην ἀγοράσας λαμπρὰν βιβλιοθήκην καὶ ἐντελεστέραν τυπογραφίαν καταρτίσας, δαπάνῃ πρὸ πάντων τοῦ ἀδελφοῦ του ⁽²⁾, ἐφθασε κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1627 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ ἀγγλικῷ ἐμπορικῷ πλοίου.

⁽¹⁾ Ἐκ τῆς προτασσομένης προσφωνητικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Μεταξᾶ μεταφέρομεν τὸ ἐξῆς ἀπόσπασμα, ὡς καταδεικνύον τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα καὶ τὴν σεμνοπρέπειαν τοῦ λογίου Κεφαλληνος. « Ἄλλ' οὐδὲ σοί, πάτερ σεβασμιότατε, (ἐὰν ἐγὼ τῆς σῆς ἡμέρου διαθέσεως εὐστόχως ἐφικνεῖσθαι οἶός τ' ὦ), ἀφ' ἧθονῆς ἔσται αὕτη ἡ ἀκράβησις, ὡς ἄρα λογοποιῶσι τὴν ἀνάγκην οἱ κακοήθεις καὶ ἀπαίδευτοι, ὅτι μὴδὲν ἔχει σεμνόν ἢ νῦν Ἑλλάς, ἀλλ' ἡ τὰ κλεινὰ τῶν χωρίων ὀνόματα, καὶ τῆς μακαρίων ἀνδρῶν φορὰς, ἥτις τὸ παλαιὸν ὑπῆρχεν, ὥστερ χηρεύουσα διαπέπτωκεν, ὥστε καὶ αἱ νῦν Ἀθῆναι τοιοῦτον ἄνδρα τῶν ἑαυτῶν μακαρίων κόλπων ἐξέτριψαν, ὃν ἔτι ζῶντα Θεόφιλον καὶ εἰς τοὺς ἀσκητὰς τελούντα, δε ἀπάσης ἀρετῆς (εἴη) ὃν τοῦτο ἀνεμεσήτως εἰπεῖν) εἶσω γενόμενος, καὶ παντοδαπῆς φιλοσοφίας τὰ τέλει καὶ ἐποπτικά μούμενος (ὡς ἡ ἐν χερσίν ὑπόθεσις ἐπαγλαῖζομένην ὀνόματι διαδέλφου) κινῶν μονοῦχ' τὸ ἀρχαῖον τε τῆς πρὶν ἀποβλεπομένης Ἀθίδος ἀναστήσεται κλέος τοῦτον, ὥστερ ἀκροβόλιον τῶν νῦν ἐλλογίμων καθ' Ἑλλάδα εἰ μετὰ τῆς προσήκουσας φιλοφρονήσεως ἀποδέξαις (ἀποδέξῃ δὲ πάντως) ἐν τῷ αὐτοῦ βιβλίῳ, ὥστερ δι' ἐκμαγεύουτος ἀπεικονιζόμενον· καμὲ οὐ Θεόφιλον τῇ σῇ σεμνοπρεπείᾳ συστήσονται μᾶλλον ἢ δι' ἐκεῖνον συσταθσόμενον, ἀφ' ὕψηλῳ ὀκρίσαντος, ἐφ' οὗ τὸ ὑπερφύει τῆς εὐμοιρίας σὲ κατέστησε, καταβάς καὶ προσδύειν ἀξιώσεως παρ' ἡμῖν τοῖς Ἑλλησι χρυσοῦς ἐσθήσεις· καὶ πάντες τῇ σῇ σεβασμιότητι, καὶ τῇ δημοσίᾳ τῶν Ἀγγλοβρετανικῶν πραγμάτων καταστήσει, ἥς σοι οὐ τὸ ἐλάχιστον μέρος ὁ μέγα λόφρων βασιλεὺς ἐνεχείρισε πάντα τὰ χρηστά, καὶ εὐφρημα, καίπερ ἀπώτροφοι ὄντες τῆς σῆς πατρίδος, καὶ ἐτέρων ἀγωγὴν ἡγμένοι ὁμοθυμαδὸν εὐξέμεθα. »

« Ἐρρώσο. Ἐν Λωνδώνῳ (sic) τῇ Ἀγγλοβρετανίας μητροπόλει, Μαρτίου 4 ἐπὶ ἐκδότι, κατὰ τὸ αἰχμὲ ἔτος τὸ σωτήριον. »

Ἐτίραν ἐπιστολὴν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἔστειλε πρὸς Παχώμιον τὸν Δοξωρὰν ἐπίσκοπον Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. (Παρανίκας, σελ. 22 σημ. 4).

⁽²⁾ « Metaxa portando una scelta biblioteca, ed una picciola stamperia » procurategli da detto suo fratello. » Loverdo, Istoria della Cefalonia.

Παρουσιασθεὶς ἀμέσως εἰς τὸν Λούκαριν, ἐπεσκέφθη εἴτα τὸν παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας, τὸν ὁποῖον μετὰ τοῦ συνοδεύοντος ἀρχιεπισκόπου Κορινθίας παρεκάλεσεν ἵνα ἐξομαλύνῃ πᾶν ἐμπόδιον, ὅπερ τυχὸν οἱ Τούρκοι ἤθελον παρεμβάλλει κατὰ τὴν ἀποβίθασιν τῶν εἰς αὐτοὺς καινοφανῶν τοῦ τύπου ἐργαλείων. Ὁ πρεσβευτὴς ἔσπευσε νὰ ἐνεργήσῃ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου καὶ τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας Γερασίμου τὰ δέοντα, καὶ μεταβὰς παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζίρῃ ἔλαβεν ἰδιόχειρον ἄδειαν, ὅπως ἀνενοχλήτως ἀποβιθασθῶσιν ἐκ τοῦ πλοίου τὰ τε βιβλία καὶ τὰ τοῦ τυπογραφείου.

Ὁ πατριάρχης γνωρίζων τὸν χαρακτῆρα τῶν Τούρκων, παρεκάλεσε τὸν ἄγγλον πρέσβυν νὰ ἐπιτρέψῃ ὅπως τὸ τυπογραφεῖον ἐργάζεται ἐντὸς αὐτῆς τῆς πρεσβείας· ὁ δὲ, θεωρῶν τοῦτο ἀπρεπές, συνέβουλευσεν νὰ μεταφέρῃ τὸ τυπογραφεῖον εἰς ἄλλην οἰκίαν ὑπ' αὐτοῦ προστατευομένην, ἵνα ὁ Μεταξᾶς δύνηται οὕτω νὰ ἐνεργῇ ἀνετώτερον, μὴ ἐκτιθέμενος ἀμέσως καὶ εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ ἄκρου τῶν Ἱησοιτῶν ὑπερασπιστοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας. Ὁ Μεταξᾶς ὑπήκουσεν εἰς τὴν συμβουλὴν ταύτην, καὶ ἐνοικιάσας πλῆσιον τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας οἰκίαν τινά, ἐσύστησεν ἐν αὐτῇ τὸ τυπογραφεῖόν του καὶ ἤρξατο ἐργαζόμενος. Πρῶτον δὲ τυπογραφεῖον ἔργον ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ Ἑλληνας ἐκδοθὲν, ὑπάρχει τὸ κατὰ Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1627 ὑπὸ τὸν ἐξῆς τίτλον τυπωθὲν βιβλίον.

« Τοῦ μακαριωτάτου καὶ σοφωτάτου πατρὸς ἡμῶν Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, τανῦν δὲ οἰκουμενικοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου, σύντομος πραγματεία κατὰ Ἰουδαίων ἐν ἀπλῇ »
 « διαλέκτῳ πρὸς Γεώργιον τὸν Πάργαν. (Μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ὑπάρχει τὸ βασιλικὸν τῆς Ἀγγλίας ἐθνόσημον). Ἐτυπώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει δαπάνῃ τε καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ πανοσιωτάτου καὶ »
 « λογιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις κυρίου Νικοδήμου τοῦ Μεταξᾶ. Ἐν »
 « ἔτει αχκζ'. » Εἰς μικρὸν 4^{ον}.

Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, τῷ σπανιωτάτῳ, οὗ εὐτυχῶς ἀντίτυπον εὑρηται ἐν τῇ Δημόσιᾳ ἡμῶν βιβλιοθήκῃ δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ μουσοτραφοῦς Κ. Σ. Ζαμπελίου, ἐκτὸς τοῦ ἐν τῇ προμετωπιδίᾳ ἀναφερομένου ποινήματος, ὑπάρχουσι καὶ. 26 ὁμιλίαι Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου ἐπισκόπου Κυθήρων εἰς τὰς 26 Κυριακάς τῶν νηστείων, καὶ ἑτέρα ἐβδόμη εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην Παρασκευὴν· ἕκαστον δὲ πόνηγμα φέρει ἰδιαιτέραν σελίδωσιν, καὶ τὸ μὲν τοῦ Κυρίλλου σύγκειται ἐκ σελίδων ἑκατὸν καὶ

μιάς, τὸ δὲ τοῦ Μαργουνίου ἐκ σελίδων ἑκατὸν εἴκοσι καὶ δύο. Ὁ Μεταξᾶς προσφωνεῖ τὸ βιβλίον ὡς προοίμιον καρπὸν τῆς τυπογραφίας του τῷ ἄρχοντι κυρίῳ Σκαρλάτῳ τῷ Βλασίῳ ἀνδρὶ ἐπιφανεστάτῳ διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ πρὸς τὸ ἔθνος εὐεργεσίας.

Δεύτερον βιβλίον ἐκτυπώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς δ' ὅμως οὔτε ὁ τόπος, οὔτε τὸ ἔτος τῆς τυπώσεως σημειοῦται, καὶ τὸ ὅποιον μανθάνομεν ὅτι ἐτυπώθη ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ Μεταξᾶ, ἐκ τῆς μαρτυρίας Δουιθέου τοῦ πατριάρχου ἐν τῇ ἱστορίᾳ του περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων (Βιβλ. ΙΑ'. κεφ. 10, σελ. 1174) εἶνε τὸ ἐπόμενον μικροῦ τετάρτου σχήματος, περιέχον, ἑκαστον ὑπὸ ἰδιαιτέραν σελίδωσιν, τὰ ἐξῆς πέντε πονημάτια.

Α'. Τοῦ μακαριωτάτου πατρὸς Ἡμῶν Μελετίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Λιβύης, Πενταπόλεως, Αἰθιοπίας καὶ πάσης γῆς Αἰγύπτου περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα, ὡς ἐν εἶδει ἐπιστολῶν. Σελ. 34.

Β'. Γεωργίου Κορεσίου τοῦ Κίου (γρ. Χίου) διάλεξις μετὰ τινος τῶν Φράζων. Σελ. 9.

Γ'. Νείλου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης βιβλία δύο. Τὸ πρῶτον περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαστάσεως, τὸ δεύτερον περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα.

Δ'. Τοῦ σοφωτάτου Βαβλαάμ λόγος περὶ τῆς τοῦ Πάπα ἀρχῆς. Περὶ τοῦ Καθαρτηρίου πυρὸς βιβλίον ἐν. Τοῦτο καὶ τὸ προηγούμενον ἔχουσι μίαν ἀριθμητὴν καὶ σύγκειται ἐκ σελ. 40.

Ε'. Γαβριὴλ τοῦ Σεθήρου ἐκ Μονεμβασίας, ταπεινοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας, ἔκθεσις κατὰ τῶν ἀμαθῶς λεγόντων καὶ παρανόμως διδασκόντων ὅτι ἡμεῖς οἱ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας γνήσιοι καὶ ὀρθόδοξοι παῖδες ἐσμὲν σχισματικοὶ παρὰ τῆς ἀγίας καὶ καθόλου Ἐκκλησίας.

Τὰ ἐκδοθέντα συγγράμματα ταῦτα, ἐξελέγχοντα τὰς τῶν παπιστῶν πλάνας, προὔξενησαν μεγίστην ἐντύπωσιν, δι' ὅπερ οἱ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἄσπονδοι ἐχθροὶ Ἰησουῖται, συνασπισθέντες μετὰ τοῦ πρέσβους τῆς Γαλλίας, προσεπάθησαν παντοιοτρόπως νὰ ματαιώσωσι τὸν ἐθνωφελῆ τοῦ Μεταξᾶ σκοπὸν καὶ ἐν πρώταις μὲν ἔγραψαν καὶ προέτρεψαν τὸ μοναστήριον, εἰς δ' ἐκεῖνος ἀνῆκε, νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ, ὡς δῆθεν ἐργαζόμενον ὑπὲρ τοῦ προτεσταντισμοῦ. Μετὰ ταῦτα τὸν ἐκατηγόρησαν ὡς λουθηρανὸν, αἰρετικὸν καὶ ὄργανον τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἧς καὶ τὰ σύμβολα ἔφερεν ἐπὶ τοῦ προμετωπίου τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκτυπώθην βιβλίον κατεβύων

δὲ καὶ κατὰ τοῦ Ἀγγλοῦ πρέσβους, ἀποδιδόντες αὐτῷ καὶ τὸ ὑπὸ Μελετίου τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας τυπωθὲν κατὰ τοῦ πάπᾶ σύγγραμμα. Μὴ ἀκούμενοι δὲ εἰς πάντα ταῦτα, ἤρξαντο ἐπιτιθέμενοι κατὰ τοῦ Μεταξᾶ, ὅνπερ καὶ ἐργαζόμενον καὶ καθ' ὁδὸν παρηνόχλουν, ὅτε ἀπὸ τῆς πρεσβείας ἐπανεκάμπετε τὴν νύκτα εἰς τὸ κατὰ-λυμά του. Τούτων πάντων ἕνεκα ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας, θέλων νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τῶν ἀδικαλείπτων αὐτῶν παρενοχλήσεων, καὶ νὰ τὸν σώσει καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς δολοφονίας, ἣν ἠδύναντο οἱ Ἰησουῖται νὰ ἀποτολήσωσιν, ἠναγκάσθη νὰ τῷ παραχωρήσῃ ἐν δωμάτιον ἐν αὐτῇ τῇ πρεσβείᾳ, ἔνθα ἤρχετο τὴν ἐσπέραν ἐκ τοῦ τυπογραφείου συναδεδυμένος ὑπὸ φυλάκων.

Καὶ ὅμως οἱ Ἰησουῖται καταναοῦντες τὸν εἰς τὰ συμφέροντά των ἐπικείμενον κίνδυνον ἐκ τῆς διαδόσεως συγγραμμάτων ἀντιπαπικῶν, ἀπεφάσισαν διὰ παντὸς τρόπου νὰ ποκῆσωσιν ἐκποδὼν τὸν κίνδυνον ἐκεῖνον, καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῶν μετεχειρίσθησαν τὸ ὄπλον ἐκεῖνο, ὅπερ συνήθως μεταχειρίζονται αἱ μικροπρεπεῖς, αἱ φθονεραὶ καὶ διεστραμμέναι καρδίαι, τὴν συκοφαντίαν. Μεταβάντες λοιπὸν παρὰ τῇ διοικητῇ τοῦ Γαλατᾶ, μέγα παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζίρῳ ἰσχύοντι, ἐπαρουσίασαν πρὸς αὐτὸν τὸ κατὰ Ἰουδαίων σύγγραμμα τοῦ Λουκάρεως, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπαντῶνται καὶ τινα περὶ Μωαμεθανισμοῦ, καὶ ἐξήμεσαν κατὰ τοῦ Μεταξᾶ ὅ,τι ἡ μυσαρὰ ψυχὴ των καὶ ἡ κα-κεντρέχειά των τοῖς ἔφερον εἰς τὰ στόμα. Μεταξὺ δ' ἄλλων παρεκάλεσαν τὸν διοικητὴν τοῦ Γαλατᾶ νὰ παραστήσῃ εἰς τὸν βεζίρην, ὅτι ὁ Μεταξᾶς ἦτο πολέμου χαρακτῆρος καὶ ἔμπειρος περὶ τὰς μάχας, ὅτι ἐπέμνην πρὸς διοργάνωσιν ἐπαναστάσεως, καὶ ὑπὸ τὸ ἀπατλὸν πρόσχημα τῆς τυπώσεως καὶ διχόσεως βιβλίων πρὸς χρῆσιν τῶν παύ-δων θέλει κυκλοφορήσει ἀκολούθως καὶ ἄλλα κατὰ τοῦ Κορανίου ἐξ Ἀγγλίας στελλόμενα βιβλία, ὅτι ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ὑποβάλλει τοῖς ἐπαναστατικοῖς καὶ ἀντιθρησκευτικοῖς σκοποῦς του, ὅτι ἐν τῷ τυπογραφείῳ ἐκεῖνῳ ἐτυποῦντο βιβλία ὑπὸ τοῦ πατριάρχου συντασσόμενα, δι' ὧν οἱ Ἕλληνες προσεκαλοῦντο εἰς ἐπανάστασιν, καὶ ὅτι πολλὰ ἀντίτυπα αὐτῶν ἐστάλησαν εἰς Ῥωσίαν προτρεπομένην εἰς τὸν κατὰ τοῦ Σουλτάνου πόλεμον κλ. Κατηγορεῖται τοιαῦτα, κατ' ἐκείνους μάστιγα τοῖς χρόνους γενόμενα, ἤρχον οὐχὶ νὰ ἐνοχοποιήσωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ θανατώσωσιν ἐκεῖνον, καθ' οὗ ἐγίνοντο· τοιοῦτοτρόπως δ' ὁ μέγας βεζίρης ταρχίθε' εἰς τὸ περὶ αὐτοῦ ἐκεῖνο ἄκουσμα, διέταξεν ἀμέσως

νὰ περιφρουρηθῇ ὑφ' ἐνὸς λόχου γενιτζάρων ἡ οἰκία τοῦ ὡς δημεγέρτου καὶ ἐμπειροπολέμου συκοφαντουμένου Μεταξᾶ.

Ἀφ' ἐτέρου ὁ τοῦ Ἰησουϊτισμοῦ θερμὸς καὶ ἀντάξιος προστάτης, ἰδὼν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς στηθείσης παγίδος, προσεπάθησεν ἵνα ἐμποδίσῃ πᾶσαν παρέμβασιν πρὸς ματαίωσιν τῆς συνωμοσίας· πρὸς τοῦτο προσεκάλεσεν εἰς δεῖπνον τὸν πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, τὸν πατριάρχην Κύριλλον, καὶ τὸν βαῖλον τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας. Καὶ λοιπὸν τῇ 6 Ἰανουαρίου 1628, ἡμέρᾳ τῶν Θεοφανείων, ἐνῷ ἀμερίμνω οὗτοι συνηστῶντο, ἑκατὸν πενήκοντα γενιτζάροι ἐπολιόρκησαν, ἀπαγορευθείσης τῆς εἰσόδου εἰς τὸν Ἀγγλον πρεσβευτὴν, τὸ οἶκημα τοῦ Μεταξᾶ, ὃν μετὰ τοῦ γραμματέως τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας συλλαβόντες ἀπήγαγον εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ Γαλατᾶ, ἐν μέσῳ τοῦ πανικοῦ φόβου τῶν κατοίκων, ἀγνοούντων τὰ διαδραματιζόμενα. Συγχρόνως ὁ ἑκατόνταρχος τῶν γενιτζάρων ἐδέσμευσε πάντας τοὺς ὑπηρέτας, συνέτριψε τὰ κιδώτια καὶ τὰς σκευοθήκας, καὶ λαβὼν τὸ τυπογραφεῖον, τὸν χάρτην, τὰ βιβλία καὶ πάντα τὰ ἀργυρᾶ σκεύη καὶ χρήματα, μὴδ' αὐτῶν τῶν τῆς πρεσβείας παρασήμων ἐξαιρουμένων, ἀπῆλθε συνοδευόμενος ὑφ' ἐνὸς Ἰησουίτου διερμηνέως. Οἱ δὲ Ἰησουῖται ὅπως ἐπὶ μᾶλλον περιπλέξωσι τὸ πρᾶγμα διέδωκαν, ὅτι ἐκεῖ ἐτεκταίνοτο συνωμοσία κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὅτι διὰ τῆς τυπογραφίας ἐπλαστογραφοῦντο τὰ Σουλτανικὰ φερμάνια καὶ ἐκόπτοντο νομίσματα κιδώλια.

Τὰ ὑπὸ τῶν γενιτζάρων κατασχεθέντα βιβλία ὑπεβλήθησαν τὴν ἐπιούσαν εἰς τὴν εξέτασιν δύο ἀρνησιθρήσκων Ἑλλήνων· ἐκ δὲ τοῦ βιβλίου τοῦ πατριάρχου μετεφράσθη τὸ κατὰ τοὺς Ἰησουίτας ἐπιλήψιμον χωρίον ἐνώπιον τοῦ μεγάλου βεζίρου καὶ τοῦ μουφτῆ Γιαγιά ἐφένδη. Οὐδὲν εὑρέθη ἐν αὐτῷ τὸ πλημμελές· καίτοι δὲ ὁ βεζίρης ἐξέφρασε δισταγμούς τινας περὶ τοῦ Μεταξᾶ, ὃν τῷ παρέστησαν ὡς ἀνδραπολεμικῶν φρονημάτων καὶ μετὰ τῶν Ῥώσων πρὸς ἐπανάστασιν συνεννοούμενον, οἱ ἐνδοιασμοὶ ὅμως αὐτοῦ πρὸς μὴδὲν ἐλογίσθησαν, καὶ ὁ μουφτῆς ἐξέδωκεν ἀπόφασιν, δι' ἧς ἀπεφαίνετο ὅτι τὰ κατασχεθέντα βιβλία οὐδὲν περιεῖχον κατὰ τοῦ Κορανίου, καὶ ἐπομένως δὲν εἶνε ἐπιλήψιμα, ὅτι ἀφοῦ ὁ Σουλτάνος ἐχορήγησεν εἰς τοὺς Χριστιανούς τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευτέρας ἐξασκήσεως τῶν θρησκευτικῶν των δογμάτων, οὐδόλως οὗτοι ἁμαρτάνουσι καὶ διὰ τοῦ τύπου ἐκτεθέμενοι τὰς ἰδέας των.

Ἡ ἐλευθέριος αὕτη τοῦ μουφτῆ ἀπόφασις ἐμπαίωσε τὰς δολοπλοκίας τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ ἔρριψεν αὐτοὺς εἰς τὸν βόθρον, τὸν ὅποιον δι' ἄλλους εἰργάσαντο. Ὁ ἄγγλος πρεσβευτὴς μεταβάς τὴν τρίτην ἡμέραν παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζίρῃ διεμαρτυρήθη διὰ τὰ γινόμενα, καὶ ἰδίως διὰ τὴν φυλάκισιν τοῦ Μεταξᾶ, μοναχοῦ φιλησύχου, ἐξ εὐγενῶν καταγομένου καὶ ὑπηκόου τῆς Ἑνετίας· ὁ δὲ βεζίρης, κατανοήσας τὸν δόλον, ἐπλήσθη ὀργῆς, καὶ διέταξε παραχρῆμα τὴν ἀποφυλάκισιν τοῦ Μεταξᾶ καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν κατασχεθέντων, κατὰ δὲ τῶν Ἰησουϊτῶν ὡς ταράξιων τῆς κοινῆς εἰρήνης προὐκάλεσε διάταγμα καθ' ὃ ἔσαι ἐξωρίζοντο τοῦ Τουρκικοῦ κράτους⁽¹⁾.

Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία δεόντως ἐκτιμήσασα τοὺς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξιας ἀγῶνας τοῦ Μεταξᾶ προσεχείρισεν αὐτὸν ἀρχιεπίσκοπον Ναυπλίας. Ὁ Νικόδημος ὅμως μὴ ἀποδεχθεὶς τὸ ἀξίωμα παρεκάλεσε τὴν ἱερὰν σύνοδον καὶ ἰδίως τὸν πατριαρχεῖοντα συναθλητὴν του Λούκαριν ἵνα εἰς περιωπὴν ἀνεξαρτήτου ἀρχιεπισκοπῆς ἀναβιδάσῃ τὴν πατρίδα του Κεφαλληνίαν, ἣτις τέως ἀπετέλει μετὰ τῆς Ζακύνθου ἐπισκοπὴν ὑποκειμένην τῇ μητροπόλει Κορίνθου.

Τὴν παράκλησίν του ἀποδεξαμένη ἡ σύνοδος ἐπροβίδασε διὰ πατριαρχικοῦ σιγιλίου, ἐκδοθέντος τὴν 8 Ἰουλίου 1628, εἰς ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τὴν Κεφαλληνίαν μετὰ τῆς Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης, καὶ ἐπειδὴ ὁ τότε ἐπίσκοπος Παρθένιος Δοξαράς εἶχε παραιτηθῇ, διώρισε πρῶτον ἀρχιεπίσκοπον Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, καὶ Ἰθάκης τὸν Νικόδημον Μεταξᾶν, συναινέσαντος εἰς τοῦτο καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει βαΐλου τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας Βενιέρου.

Παραλαβὼν τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὴν τυπογραφίαν ὁ Κεφαλλῶν ἀνεχώρησεν ἀμέσως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ αἰσίως καταπλεύσας εἰς τὴν πατρίδα του διεκοινώσατο τὰ πατριαρχικὰ γράμματα, καὶ ἐν ἀνευφημίαις ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τε τοῦ κλήρου, τῶν ἀρχῶν, καὶ τοῦ λαοῦ ὡς νόμιμος ἀρχιεπίσκοπος.

Οἱ ἄρχοντες ὅμως τῆς Ζακύνθου μετὰ δυσαρεσκείας εἶδον τὸν διορισμὸν τοῦ Μεταξᾶ, καὶ πάντα λίθον ἐκίνησαν πρὸς ματαίωσιν τῆς ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας δοθείσης ἐξόχου τιμῆς εἰς τὴν ἀντιζήλον νῆσον. Ὅθεν συνέταξαν ἀναφοράς διὰ τῶν ὁποίων ἀναιδέστατα κατεσκευάσαντο τὸν Μεταξᾶν καὶ πρὸς ὑπαστήριζιν αὐτῶν ἔστειλαν καὶ πρε-

(1) Π. Αάμπρου, Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι τυπογραφίας, ἐν Χρυσσαλίδι.

σθευτάς εἰς Βενετίαν. Οἱ Κεφαλλῆνες ἅμα ἔμαθον τοῦτο συνέταξαν ἄλλας ἀναφοράς ἀναιρετικὰς τῶν Ζακυνθίων καὶ ἐκλέξαντες πρεσβευτὴν ἀπέστειλαν εἰς Βενετίαν, τὸν Ἰάκωβον Μεταξᾶν, συγγενὴ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, καὶ ἄνδρα εὐπόληπτον καὶ τῶν δικανικῶν ἐντρίβε-
στατον· οὕτω δὲ διελύθη ἡ κατὰ τοῦ Νικοδήμου κατηγορία.

Ὁ Μεταξᾶς ἀπεφάσισεν ἵνα κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1628 ἔλθῃ εἰς Ζάκυνθον πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς συνειθιζομένης περιοδείας. Τότε οἱ τῆς νήσου ἄρχοντες τὰ πάντα διενήργησαν κατ' αὐτοῦ, διεγείροντες τὸν λαόν, καταβοῶντες, καὶ κοπτόμενοι· ὁ λαὸς ὅμως τῆς Ζακύνθου μὴ εἰσακούσας τὰς ξαδιουργίας ὑπεδέχθη αὐτὸν ἐνθουσιωδέστατα, καὶ ἐξελθόντα τῆς ἐκκλησίας ἐβάλλεν ἐπὶ πολυτελοῦς θρόνου καὶ ἀνευφημῶν περιήγαγεν εἰς τὴν πόλιν θριαμβευτικῶς.

Ἡ ὑπὲρ τοῦ Μεταξᾶ διαδήλωσις τοῦ λαοῦ τῆς Ζακύνθου ἦτο βᾶ-
πισμα κατὰ τοῦ ἀρχοντολογίου, τὸ ὁποῖον καταχρώμενον τῆς δυνά-
μεώς του κατεβασάνιζεν αὐτόν. Ὁ λαὸς περιορισθεὶς τότε εἰς τοῦτο μόνον, ἠναγκάσθη, λαβὼν καὶ ἄλλας ἀφορμὰς, ἵνα μετ' οὐ πολὺ δι' ἐπαναστάσεως πολυχρονίου πατάξῃ ἀνδρικώτατα τὴν ἐπηρεμένην ὄφρυν τῶν ἀθλίων τούτων ἀνθρωπαρίων⁽¹⁾. Οἱ ἄρχοντες τῆς Ζακύνθου μένεα πνέοντες κατὰ τοῦ Μεταξᾶ συνέταξαν καὶ ἄλλας κατηγορητηρίους ἀναφοράς πρὸς τὴν Ἑνετικὴν γερουσίαν, ἐξαιτούμενοι ἵνα τῷ ἀπαγορευθῇ ἡ εἰς Ζάκυνθον ἔλευσις, διότι ὁ λαὸς συμπαθὼν πρὸς αὐτὸν ἠπείλει νέαν κατὰ τῶν εὐγενῶν ἐπανάστασιν⁽²⁾. Ὁ Νικόδημος τότε, ἀντὶ τοῦ ἐν Ζακύνθῳ πρωτοπαπᾶ, ἐκλεγομένου ἀπολύτως ὑπὸ τῶν εὐγενῶν τῆς νήσου, καὶ τύπον ἐπέχοντος τοποτηρητοῦ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, διώρισεν ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον τὸν ἱερέα Νικόλαον Κούρσουλαν, πολυδύλλητον ἐπὶ παιδείᾳ καὶ σεμνότητι βίου, δούς αὐτῷ καὶ τὸ δικαίωμα ἵνα ἐπ' ἀνόματι τοῦ ἐποπτεύοντος ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας ἐκδίδῃ ἐκκλησιαστικὰς ἀποφάσεις, ἀδείας γάμων, ἐπιτίμια, δικάζῃ διαζύγια, εἰσπράττων καὶ τὰ προσήκοντα τῇ ἀρχιεπισκοπῇ κανονικὰ δικαίωματα. Ἀλλ' οἱ προεδρεύοντες τῆς κοινότητος Ζακύνθου σύνδι-
κοι, εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν ἀνήκοντες, δὲν ἠθέλησαν ὡς ἀναγνω-

(1) Βλέπε τὸ «Ρεμπელიὸν τῶν ποπολάρων τοῦ νησιῦ τῆς Ζακύνθου ὅπου ἔγινεν» εἰς τοὺς 1628 ὅρτοι δημοσιευθέν ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀνεκδότων, καὶ μετὰ προλεγομένων ἐν ἰδίῳ φυλλάδιῳ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «τὸ ἐν Ζακύνθῳ ἀρχοντολόγιον καὶ οἱ ποπολᾶροι. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Νικολάου Ἀγγελίδου 1867».

(2) Ἀναφορά Ζακυνθίων, ἐν τῷ ἀρχιεπισκοπικῷ Κεφαλληνίας βιβλ. Β', φύλ. 168.

ρίσωσι τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ Κουρσούλα, καὶ δι' ἀποφάσεως τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1631 κατήργησαν τὸ ὑπὸ τοῦ Μεταξᾶ δοθὲν αὐτῷ ἀξίωμα, καὶ ἀνεγνώρισαν τὸν ὑπ' αὐτῶν ἐκλεγόμενον πρωτοπαπᾶν ἐν τῇ προτέρᾳ ἐξασκήσει τῶν δικαιομάτων του⁽¹⁾.

Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία μαθοῦσα τὰ ἐν Ζακύνθῳ διαδραματιζόμενα ἐξέδοτο κατὰ Φεβρουάριον τῷ 1632 τὸ ἐξῆς πατριαρχικὸν ἐπιτίμιον⁽²⁾.

« Κύριλλος ἑλέη Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

† Ἐντιμότατοι κληρικοὶ καὶ εὐλαβεστάτοι ἱερεῖς, καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι χριστιανοὶ τῆς περιφανοῦς καὶ θεοσώστου ἐπαρχίας τῶν νήσων Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη ἡμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος παρὰ Θεοῦ παντοκράτορος. Ἡμεῖς μὲν θέλοντες τιμῆσαι τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, ἐπισκοπὴν οὖσαν τὸ πρότερον, εἰς ἀρχιεπισκοπὴν προεβιβάσαμεν, ἀποφῆναντες διὰ γράμματος πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ ὀνομάζεσθαι αὐτὴν ἀρχιεπισκοπὴν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ χρηματίζοντα ἀρχιερέα ἱερώτατον Νικόδημον, τὸν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸν ἀδελφὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος, καλεῖσθαι καὶ λέγεσθαι ἀρχιεπίσκοπον Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας, μηδενὶ ἄλλῳ ὑποκειμένον ἐμὴ τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ κατὰ καιροὺς οἰκουμενικῇ πατριάρχει, οὐ καὶ τοῦ ὀνόματος ὀφείλοντα μνημονεύειν, ὡς κανονικόν τε καὶ δίκαιον* ἦντινα προδίδασιν τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἀποδεξαμένη καὶ ἡ γαληνοτάτη καὶ χριστιανικωτάτη ἀρχὴ τῶν Ἑνετῶν, ἐβεβαιώσατο καὶ ἐκυρώσατο, ἦν καὶ ἡμεῖς μένειν βουλόμεθα διὰ παντός ἀμετάπτωτον καὶ ἀδιάσειστον. Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐμάθεμεν καὶ ἐπιστῶντες νῦν ὁ ἐν Ζακύνθῳ εὐρισκόμενος πρωτοπαπᾶς παρὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τῇ ἀρχιερεὶ ἀνήκοντα πράγματα μετερχόμενος, ἐναντίως φαίνεται τῇ ἱερωτάτῃ ἡμῶν ἀρχιεπισκόπῳ σὺν ἄλλοις τοῖς τῶν ἀρχόντων, καὶ ἰδιοποιεῖται τὰ τοῦ ἀρχιερέως προνόμια, διαzeugνῶν ἀνδρογύνα, καὶ ἐπιδιδούς διαζύγια, παρέχων ἄδειαν πρὸς εὐλόγησιν συνοικισίων, καὶ ἐκφώνησιν ἀφορισμοῦ, κρίνων τὰς τυχοῦσας ἐκκλησιαστικὰς κρίσεις, ἀργῶν καὶ ἀφορίζων ἱερωμένους καὶ λαϊκοὺς, ἀγνῶν, ὅτι ταῦτα πάντα ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου διοικούνται καὶ κυβερνῶνται, ἢ παρὰ τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, τοῦ τὴν ἐξουσίαν τοῦ λύειν καὶ δεσμεῖν ἔχοντος, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἀπανταχοῦ ἐπαρχίαις, ὅπερ ἄτοπον καὶ παράλογον κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς νόμους καὶ πατερικοὺς κανόνας, καὶ συγγέει τοὺς πλείστους τοὺς παραλόγους αὐτοῦ ἐπιχειρήμασι, καὶ σκάνδαλον προκινεῖ τῇ γυναικί καὶ καθολικῇ ἡμῶν ἀρχιερεὶ εἰς τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον, τὰ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν καὶ δύναμιν αὐτοῦ χαρίσματα τῆς ἀρχιερωσύνης, ἱερῶς ὦν, μετέρχεσθαι βουλόμενος* οὗτινος τὴν ἀτοπίαν καὶ προπέτειαν συστήλα-

(1) Π. Χιώτου βίος Κουρσούλα, σελ. 18'.

(2) Ἀντεγράφη ἐκ τῶν Libro Consigli 4° ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπικῇ Κεφαλληνίας βύβλ. 20—21.

βουλόμενοι, καὶ ὑμᾶς πληροφορησαὶ τὴν προβίδασιν τοῦ θρόνου αὐτοῦ καλῶς γεγονέναι, γράφομεν διὰ τοῦ παρόντος, γνώμη συνοδικῇ τῶν παρευρεθέντων ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἡμῶν, ἵνα τοῦ προεκδοθέντος συνοδικοῦ γράμματος περὶ τῆς προβιβάσεως τοῦ θρόνου αὐτοῦ κεκυρωμένου μένοντος καὶ βεβαίου, καὶ ἀμετατρέπτου εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα αἰῶνα, ἡ μὲν ἐπαρχία αὐτῆς τῆς Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας ὡς ἀπὸ ἐπισκοπῆς τιμηθεῖσα, εἴη καὶ λέγεται ἀρχιεπισκοπῇ, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἡμετέρου συνοδικοῦ γράμματος, καὶ κατὰ τὴν διάταξιν καὶ βεβαίωσιν τῆς γαληνοτάτης ἀρχῆς τῶν Ἑνετῶν, μηδενὶ ἄλλῳ ὑποκειμένη, εἰμὴ τῷ κατὰ καιροὺς πατριάρχῃ, ὡς δεδῆλωται· καὶ ὁ ταύτης ἀρχιερεὺς ἱερωτάτος κύριος Νικόδημος, ὁ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφός καὶ συλλειτουργός, καλῆται καὶ λέγεται ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας, παρ' οὐδενὸς ἄλλου ἐπισκεπτόμενος ἢ παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἐν πάσῃ χρεῖα καὶ ἀνάγκῃ ἐκκλησιαστικῇ, μνημονεύων ἐν τῇ θείᾳ ἀκολουθίᾳ τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, συνάγων καὶ καρπούμενος τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτοῦ εἰσοδήματα, τῶν συνοικεσίων, τῶν διαζυγίων, καὶ τῶν λοιπῶν συνήθων τοῦ τόπου, κρίνων καὶ θεωρῶν κῆσαν ἐμπύπτουσαν ἐκκλησιαστικὴν ὑπόθεσιν νομίμως καὶ κανονικῶς, καὶ εἰς τὸν τοῦ δικαίου τόπον ἀποκαθιστῶν, καὶ πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐκτελῶν, τὰ ἀρχιερατικὰ δηλαδὴ καὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, καὶ τὰς χειροτονίας πάσας, καὶ ἀργῶν, καὶ ἀφορίζων τοὺς ἀπειθοῦντας τυχόν ἱερωμένους καὶ λαϊκοὺς. Ὁ δὲ πρωτοπαπᾶς, ὁ νῦν καὶ ὁ ἐσόμενος, τῇ τοῦ πρωτοπαπαδικοῦ ἐνεργείᾳ ἀρκούμενος, παύσεται πάσης αὐθαδείας, μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχων, παρόντος καὶ ἀπόντος τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, δικαίωματα λαμβάνειν, ἢ διαζύγια δίδοναι, ἢ ἄδειαν τῶν συνοικεσίων παρέχειν, ἢ ἐκφώνησιν ἀφορισμοῦ, ἢ κρίνειν τὰς ἐκκλησιαστικὰς κρίσεις, ἢ ἀργεῖν καὶ ἀφορίζειν τινὰ, ἢ ἄλλο τι πράττειν ἀρχιερατικῆς ἐξουσίας ἐπισκέψεως δεόμενον, οὐδ' ἄλλως ποιήσει, καὶ ἐναντίος φαινόμενος τῇ συνοδικῇ ταύτῃ ἀποφάσει καὶ τῇ τῆς ἀρχῆς τῶν Ἑνετῶν ἐπιτεύξει καὶ ἀρξεται πάλιν τῶν προτέρων βουλόμενος παρ' ἐκκλησιαστικὴν τάξιν τὰ τῷ ἀρχιερεῖ ἀνήκοντα μετέρχεσθαι, καὶ καταφρονεῖν τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων τε καὶ κανόνων, αὐτὸς τε καὶ οἱ συναινούντες αὐτῷ ἱερωμένοι καὶ λαϊκοὶ ἀφορισμένοι ἔστωσαν παρὰ Θεοῦ παντοκράτορος, καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ κατηραμένοι, καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ ἄλυτοι μετὰ θάνατον ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ ταῖς ἀραῖς τῶν ἁγίων τριακασίων δέκα ὁκτῶ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ, καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων συνόδων ὑπεύθυνοι· ὅσας δὲ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις τολμήσας ἐπιχειρήσεται ἐκτελεῖσαι ἐκ τῶν προβῆθέντων, ἄκυροι καὶ ἀνίσχυροι ἔστωσαν, καὶ ὡς μὴ γέγονται λογίζεσθωσαν· καὶ οἱ δι' ἐπιτάγματος τοῦ πρωτοπαπᾶ ἱερεῖς ἐκκλησιαστικόν τι ὑπουργήμα ἐκτελεῖσαι θελήσαντες, τῇ ἀργείᾳ καὶ τῇ ἀπὸ Θεοῦ ἀλύτῳ ἀφορισμῷ ὑπόδικοι ἔστωσαν. Ἐπὶ γὰρ τοῦτο ἐγράφη καὶ τὸ παρὸν συνοδικὸν ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας εἰς δῆλωσιν καὶ διηγετικὴν τὴν ἀσφάλειαν.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ τριακοστῷ δευτέρῳ, ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ, ἰνδικτιῶνος ιε'.

† Ὁ Ἡρακλείας Νεόφυτος* † ὁ Σερράων Δανιήλ* † ὁ Σηλυβρίας Λαυρέντιος* † ὁ Γάνου καὶ Χώρας Ἰωαννίκιος* † ὁ Ἐλασσῶνος Ἰωάσαφ* † ὁ Διθυμοτοίχου Λαυρέντιος* † ὁ Κυζίκου Παρθένιος* † ὁ Ἐπιφάνιος Καισαρείας* † ὁ Βιζύης Δεμασκηνός* † ὁ Παιδεστοῦ Θεοφάνης* † ὁ Προικονήσου Δανιήλ* † ὁ Βίρνης Παρθένιος* † ὁ Σωζοπόλεως Κλήμης* ὁ Τορνόβου Μακάριος* † ὁ Χαλκηδόνος Νεκτάριος* † ὁ Ἀδριανουπόλεως Παρθένιος* † ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης Γαβριήλ* † Νεοκαισαρείας ὁ Μικάριος.

Ἀφοῦ δὲ πλέον πᾶτα μηχανορραφία τῶν ἀρχόντων τῆς Ζακύνθου ἐναυάγησεν, οἱ ἄθλιοι οὗτοι κατέφυγον εἰς τὴν ἀπεχθεστέραν τῶν προδοσιῶν, καὶ ἐπολέμησαν τὸν Μεταξὰν μὲ τὸ ἅπλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μετεχειρίσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ Ἰησοῦται κατ' αὐτοῦ καὶ τοῦ πατριάρχου Λουκάρεως. Ἐρρέθη ἐν ταῖς πρόσθεν, ὅτι ὁ Μεταξὰς ἀπελθὼν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρέλαβε καὶ τὸ πολυθρύλλητον τυπογραφεῖον, τὸ ὁποῖον κατέθεσε μὲν ἐν τῇ εἰς τὸ χωρίον Μεταξάτα ἐδρευούσῃ ἀρχιεπισκοπῇ, ἀγνοοῦμεν ὅμως ἂν ἔθηκεν εἰς ἐνέργειαν, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ περιπτώσει τίνα συγγράμματα ἀπελύθησαν ἐκ τῶν πιεστηρίων αὐτοῦ. Οἱ Ζακύνθιοι κατεμήνυσαν τὸν Μεταξὰν εἰς τὴν Ἑνετικὴν Γερουσίαν ὡς ἐκδίδοντα βιβλία κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ σκοπὸν ἔχοντα τὴν ἀνατροπὴν τῶν καθεστῶτων. Ἀμέσως διετάχθη ὁ Ἀντώνιος Πιζάνης ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Μεταξὰ καὶ ἐνεργήσας κατ' οἶκον ἔρευναν κατὰσχῃ τὸ τυπογραφεῖον, τὰ βιβλία, καὶ λοιπὰ, ὑποβάλλων περὶ πάντων λεπτομερῆ ἔκθεσιν. Ἐκτελὼν οὗτος τὰς διαταγὰς μετέβη εἰς Μεταξάτα, καὶ εὔρεν ἐν κιβωτίοις τοῖς τυπογραφικοῖς χαρακτῆρας, διάφορα ἔντυπα καὶ χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα σφραγίσας ἐξησφάλισε ⁽¹⁾. ὉρELOύμενοι τῆς περιστάσεως οἱ συνοδεύοντες τὸν Πιζάνην Σκληβοῦνοι διήρπασαν τὰ ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ. Τὰ κατασχεθέντα βιβλία ἐστάλησαν εἰς Βενετίαν καὶ παρεδόθησαν εἰς ἄνδρας γινώσκοντας τὴν ἑλληνικὴν ἵνα τὰ μεταφράσωσι λατινιστῇ καὶ σημειώσωσιν ἂν εὔρισκόν τι ἐν αὐτοῖς τὸ ἐπιλήψιμον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ λογοκριταὶ ἐδείχθησαν φιλελληνικώτεροι τῶν ἀρχόντων τῆς Ζακύνθου, διακηρύξαντες, ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει ἐν αὐτοῖς

(1) «Aver ritrovato nel vescovato le stampe in due cassette de Lr. 400 di peso incirca l'una, una cassa et un casson di fogli stampati, et un sacco di scritture; le quali tutte furono allora riposte in un camerino et bollata la porta; et queste stampe par fossero dal medesimo illustrissimo Pisani fatte levar dal vescovato». Ἐκθεσις τοῦ ἀεγογάρχου Κονταρίνου.

τὸ ἐπιλήψιμον, ἡ Δημοκρατία ἀπέλυσε τὸν Μεταξάν τῆς κατηγορίας (17 Μαρτίου 1634) διατάξασα ἵνα τῷ ἀποδοθῶσι τὰ κατασχεθέντα⁽¹⁾.

Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ὁ Μεταξάς πρὸς διάλυσιν τῶν κατ' αὐτοῦ συκοφαντιῶν (1632) ἐξελέχθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος ἀρχιεπίσκοπος Φιλαδελφείας εἰς διαδοχὴν Θεοφάνους Ξενακίου τοῦ Κυπρίου καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπὶ τριετίαν παρμεΐνας ἐνταῦθα παρητήθη ἐν ἔτει 1635 καὶ ἐπανακάμφας εἰς τὴν πατρίδα του ἐτήρησε μόνον, ὡς καὶ πρότερον, τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Κεφαλληνίας.

Οἱ ἄρχοντες τῆς Ζακύνθου, μετὰ τὴν ἀθώωσιν τοῦ Νικοδήμου κατέφυγον εἰς ἄλλο μέσον ἐπιβουλῆς· προσεκάλεσαν εἰς Ζάκυνθον τὸν μητροπολίτην Κορίνθου Ἐξεκιήλ, ὃν πρότερον ἐκκλησιαστικῶς ἐτέλει μετὰ τῆς Κεφαλληνίας ἡ νῆσος, καὶ ἐνεθρόνισαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Τὸ ἄτοπον τοῦτο μαθὼν ὁ προβλεπτὴς διέταξε τὸν φρούραρχον τῆς Ζακύνθου ἵνα διὰ τῆς βίας ἀποπέμψῃ τὸν σφετερισθέντα ἀλλότρια δικαιώματα Ἐξεκιήλ. Μαθὼν τὰ γενόμενα καὶ ὁ δούξ Φραγκίσκος Ἐρίτζος ἐπῆνεσε τὴν διαγωγὴν τοῦ προβλεπτοῦ, καὶ διὰ διατάγματος προσεκάλει ἀπειλητικῶς τοὺς Ζακυνθίους ἵνα παύσωσι τοῦ λοιποῦ διεγείροντες ταραχάς⁽²⁾.

Τοιοῦτος γενόμενος ὁ Μεταξάς ἀπέβλωσεν τὴν 29 Μαρτίου 1646, καὶ ἐτάφη ἐν Κεραμειαῖς. Ὁ προβλεπτὴς τῆς Κεφαλληνίας Γερόλιμος Λιπτομάνος ἀναγγεΐλας τὴν 31 Μαρτίου τὸν θάνατον αὐτοῦ πρὸς τὸν προβλεπτὴν Ζακύνθου εἰδοποιεῖ καὶ ὅτι πρὸς ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου ὤρισθη ἡ 16 Ἀπριλίου 1646, ἡμέρα Κυριακή. Δέκα ἱερεῖς, καὶ ἱερομόναχοι, Ζακύνθιοι καὶ Κεφαλλῆνες, κατήλθον εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ ἐψηφοφορήθησαν ὑπὸ τοῦ κλήρου ὡς ἑξῆς:

Ζακύνθιοι.

ἱερομόναχος	Ἱερόθεος Μούζουρας	Ναὶ	78—	Ὅχι	132.
"	Τιμόθεος Σοπραμάσαρος	"	150—	"	60.
"	Μάρκος Μελισσηνός	"	18—	"	192.
ἱερεὺς	Ἰωάννης Ἀβούρης	"	4—	"	206.
"	Νικόλαος Κούρσουλας	"	12—	"	198.

(¹) Ταῦτα πάντα ἐκτίθενται κατ' ἑκτασιν εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἀδογαδόρου Κονταρίνη τῆς 14 Μαρτίου 1634 (ἐν τῷ ἀρχ. Κεφαλληνίας).

(²) Δουκικὸν διάταγμα πρὸς τὸν Ἰωάννην Καπέλλον inquisitor Sindico et avogator in oriente, 10 Μαρτίου 1637. (ἐν τῷ ἀρχαιοφυλακτικῷ Κεφαλληνίας βιβλ. Β', φ. 174).

Κεφαλλῆνες.

ἱερεὺς	Ἀθανάσιος Πετρίτζης	Ναὶ	40—	Ὅχι	170.
»	Σταμάτης Δεμοντεσάντος	»	73—	»	137.
»	Σεραφεῖμ Ζερβός	»	67—	»	143.
»	Ἰωάννης Περισιτιάνος	»	47—	»	163.
ἱερομόναχος	Πανᾶς	»	81—	»	129.

Ἐπομένως ἐξελέχθη διάδοχος τοῦ Μεταξᾶ ὁ Ζακύνθιος Σοπραμά-
σαρος, ἐγκριθεὶς καὶ ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ὁ Νικόδημος Μεταξᾶς ἦν ἐκ τῶν οὐχὶ εὐκαταφρονήτων λογίων
τῆς ἐποχῆς του, πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, πατριώτης ἐνθερμος, εὐ-
φραδὴς ἱεροκέρυξ⁽¹⁾. Ἐν τῇ ἐξῆς ἐπιγραφῇ, κεχαραγμένη ἐπὶ τῆς θύ-
ρας τοῦ εἰς Μεταξάτα Ἐπισκοπικοῦ, μνημονεύονται ἐν συνόψει αἱ ὑπὲρ
τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐκκλησίας γενναῖαι πράξεις τοῦ ἀνδρός.

«Εἰ θέλεις γῶναι, ὦ φίλε παροῦσα, πῶς μὲν ὑπῆρχεν αὕτη ἡ ἐπαρχία Κεφα-
λληνίας, Ζακύνθου τε καὶ Ἰθάκης, τοῦτο πρῶτον γίνωσκε ἀναμφισβόλως ἦν μὲν ἐκ-
παλαι ἐπίσκοποι τοῖς Νήσοις, καθέδραν δὲ εἶχον τὴν αὐτοῦ οἰκίαν. Ἐν δὲ τῷ
χρόνῳ ἐννενηκιστῶ πρώτῳ τῷ χιλιοστῷ πεντηκιστῷ ἔτει γέγονεν ἐπίσκοπος Κε-
φαλληνίας, Ζακύνθου τε Ἰθάκης καὶ τῶν Στροφάδων Νικόδημος τοῦνομα ὁ Με-
ταξᾶς, καὶ αὐτὸς πρῶτος ᾗγειρε κοινὴν καθέδραν τὸν ναὸν τοῦτον, δι' ὁρᾶς ἡρμο-
σμένον· ἄλλος δὲ Νικόδημος, τοῦ προτέρου ἀνεψιὸς ὑπάρχων τοῦ πατραδέλφου,
ἐμπιστευθεὶς τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἔτει καὶ εἰκο-
στῷ ὀγδόῳ τῷ σωτηρίῳ, θείῳ ζήλῳ κινηθεὶς, ὥς καὶ ὁ πρῶτος, προσανήγειρε
πάνθ' ὅσα βλέπεις· πλὴν ὁ γεγονώς φεῦ! μετὰ ταῦτα ἀθρόως σεισμός μέγας
τε καὶ θυερός τοῖς πᾶσι, τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἔτει καὶ τριακοστῷ ἑκτῷ
τῷ σωτηρίῳ τῇ τριακοστῇ μηνὸς τοῦ Σεπτεμβρίου, διαφθείρας ἅπαντας ναοὺς
καὶ οἴκους, συνδιέφθειρε καὶ ταύτην τὴν καθέδραν· ἀλλ' ὁ προῤῥηθεὶς Νικό-
δημος ὁ νέος ἐμπνευσθεὶς ἔρωτι τῆς πατρίδος, προσέτι ὑποκόδμησε πάλιν τὰ
τείχη, νεοποιήσας πάσας τὰς κατοικήσεις· οὗτος οὖν δεξιόμενος τὴν προστασίαν,
χειροτονηθεὶς παρὰ τοῦ πατριάρχου καὶ ὀνομασθεὶς ἀρχιεπίσκοπος Κεφα-
λληνίας, Ζακύνθου τε Ἰθάκης, προσέτι ἀνέβιβασε τὴν ἐπαρχίαν εἰς παμμέ-
γιστον ποιμνὴν τε καὶ ἀξίαν· εὐρὼν γὰρ ταύτην ἐπισκοπὴν μὲν οὖσαν εἰς
ἀρχιεπισκοπὴν ᾗγαγε, τῇ βουλῇ καὶ γνώμῃ τῆς ἱερᾶς συνόδου, καὶ τῇ σφρα-
γίδι τῆς Ἀριστακρατείας τὸ βέβαιον εἰληφώς· ὅς πολλὰ παθὼν ὑπὲρ τῆς
ἐκκλησίας οὐδ' ἀνὸς ἐφείσατο πλοῦτου ἢ μόχθου, οὐδὲ τὰς καταδρομὰς τῶν
ἐναντιῶν ἐφοβήθη πώποτε, ἢ τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ πάντα σκύδαλα νομίσας
τάδε, πρὸς κείνα ἀπέβλεπε τὰ τῆς πατρίδος, ἵνα μὴ τι στερηθῇ τῶν προ-

(1) «La sua sacra eloquenza, e la gentilezza del suo portamento gli otte-
nero la benevolenza di quel beatissimo patriarca Cirillo (Lo-
berdo, Storia) ».

νομίων· τούτων ἕνεκα ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν· κακεῖ μὲν οὖνγε τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Μεγάλου Γεωργίου τοῦτον ἐψήφισαν πάσαις ταῖς ψήφοις καὶ προανεκήρυξαν μητροπολίτην Φειλαδελφείας καὶ αὐτῆς τῆς Ἑνετίας· καὶ τρία ἔτη μείνας ἐκεῖ ποιμαίνων, πάλιν ἐμνήσθη τῆς φιλιότητος πατρίδος, καὶ ῥίψας δόξαν ἐκείθε καὶ ἀξίας χαίρειν, παρητήσατο ἐκεῖνον τὸν θρόνον καὶ ἐνηγκαλίσατο τοῦτον.

Ἐγράφη κατὰ τὸ 1642 τὸ Σωτήριον ῥ.

Ὁ Μεταξὺς πρεπόντως κατατάσσεται μεταξὺ τῶν τότε πρωτεύοντων λογίων, ἐκδοὺς τ' ἀνωτέρω καὶ συγγράφας θεολογικὰ τινα πονημάτια καὶ λόγους μὴ περιωθέντας, πρὸς δὲ καὶ ἐπιστολάς, ἐξ ὧν δύο γεγραμμέναι ἐκ Λονδίνου ἐν ἔτει 1621, διεμνημονεύθησαν ἀνωτέρω.

Εὐθύμιος Ἀντιοχείας.

Ἐγεννήθη ἐν Ἐπιφανείᾳ περὶ τὸ 1586. Κομιδῇ νέος ἀπορρανισθεὶς τοῦ πατρὸς, καὶ μεγάλην ἔφρουν πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὸν μοναστικὸν βίον ἔχων, ἔφηθος γενόμενος ἐπεσκέφη τὴν Παλαιστίνην καὶ προσκυνήσας τοὺς ἁγίους τόπους ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐν τῇ μοναστηρίῳ τοῦ Ἀγίου Σάββα. Παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του ἐπανήλθεν εἰς Ἐπιφάνειαν καὶ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐφέλικυσε διὰ τῆς εὐγλωττίας καὶ τῆς διαγωγῆς τὴν ἀγάπην πάντων· ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος Συμεὼν τὸν ἐχειροτόνησεν ἱερέα· οἱ δὲ συμπολίται αὐτοῦ τὸν ἀπέστειλαν πρὸς τὸν ἐν Χαλεπίῳ Ὀθωμανὸν διοικητὴν, ἵνα ἐξαιτηθῇ ἀνακούφισιν ἀπὸ τῆς καταπιεστικῆς φορολογίας· κατ' εὐχὴν ἐκπληρώσας τὴν ἀποστολὴν του παρέμεινεν ἐνταῦθα διδάσκων ἐπ' ἐκκλησίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ προτρέπων πάντας εἰς τὴν τῶν καλῶν ἔργων ἐξάσκησιν. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἐχέρευεν ἡ μητρόπολις Βεῤῥόιας (Χαλεπίου), οἱ κάτοικοι θελχθέντες ἐκ τῆς εὐγλωττίας καὶ τοῦ ἐναρέτου βίου του προσήνεγκον αὐτῷ τὸ ἀξίωμα, καὶ συμπαραλαβόντες μετέβησαν πρὸς τὸν ἐν Λαμασκῷ ἐδρεύοντα πατριάρχην Ἀντιοχείας διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς· ὁ τότε πατριάρχης Ἀθανάσιος Γ' προθύμως ἀποδεχθεὶς τὴν πρότασιν ἐχειροτόνησε μητροπολίτην τῆς κατὰ Συρίαν Βεῤῥόιας τὸν Εὐθύμιον, μετονομασθέντα Μελέτιον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατριάρχου Ἰγνατίου Γ' κοινῇ ψήφῳ προεβίβασθη πατριάρχης Ἀντιοχείας ὁ Μελέτιος, ἀναλαβὼν τὸ πρῶτον βαπτιστικὸν του ὄνομα Εὐθύμιος, καὶ τρίτος μὲν ἐν τοῖς ὁμωμόμοις, ἑκατοστός δὲ τεσσαρακοστός ἑβδομος ἐν τῇ σειρᾷ τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καταλεγόμενος.

Θεαρέστως ποιμένας ἐπὶ δύο ἔτη (1629—31) τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα ὁ Εὐθύμιος, ἀπεβίωσε, ψηφίσας πρὸ τοῦ θανάτου διαδόχον τὸν παρ' αὐτῷ ἱερομόναχον Μελέτιον τὸν Χιον.

Ὁ Εὐθύμιος ἦν εἰς ἄκρον ἐνάρετος, φιλελεήμων, καὶ πολυμαθής. Κατὰ τὸν μαθητὴν του Μακάριον μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ ἀραβικὸν τὸ Κοντάκιον τῆς Θείας Λειτουργίας, τὸ Εὐχολόγιον, τὸ Ὁρολόγιον, τὰ Συναξάρια, καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία (*).

Μακάριος Ἀντισχείας.

Ἐγεννήθη ἐν Χαλεπίῳ καὶ ἐκαλεῖτο Μελέτιος ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Νυμφευθεὶς ἐτεκνοποίησε, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του ἔχει-ροταγίθη ἱερεὺς, προχειρισθεὶς ὕστερον μητροπολίτης τῆς κατὰ Συρίαν Βερρόλας. Ἀποθανόντος ἐν ἔτει 1641 Εὐθυμίου τοῦ Δ' προεβιβάσθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Ἀντισχείας ὁ Μελέτιος, μετονομασθεὶς Μακάριος Γ'. Εὐρὼν τὸν θρόνον βεβαρυνμένον μὲ χρέος δυσοικονόμητον, ἕνεκα προηγουμένων καταδρομῶν καὶ ζημιῶν, ἀπεφάσισεν ἵνα περιο-δεύσῃ πρὸς ζήτησιν βοηθείας εἰς ἀνακούρισιν αὐτοῦ. Ὅθεν ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς Μολδοβλαχίαν, καὶ ἐκ ταύτης διὰ τῆς Πολωνίας καὶ Μικρᾶς Ῥωσσίας μετέβη εἰς Μόσχαν τῷ 1652, καὶ ἐδεξιώθη εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμονεύοντος Ἀλεξίου Μιχαλοβιτς, συνδραμόντος γενναίως εἰς βοήθειαν τῶν τοῦ πατριαρχείου ἀναγκῶν. Ἐπανακάμψας εἰς τὴν ἑδραν του καὶ διὰ τῶν περισυναχθέντων βοη-θημάτων ἀνακουφίσας τὸν θρόνον, προσεκλήθη ἐν ἔτει 1666 ὑπὸ τοῦ ἀνω ἡγεμόνος εἰς Μόσχαν αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι πατριάρχαι καὶ ἐπί-σκοποι, ὅπως κρίνωσι τὸν πατριάρχην Ῥωσσίας Νίκωνα. Ἐλθὼν εἰς Βυ-ζάντιον, κατὰ συνοδικὴν γνώμην ἀπεφασίσθη ἵν' ἀπέλθωσιν ἐκεῖ ὁ Μακάριος καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Παῖσιος. Ὅθεν ἀπάραντες διὰ ξηρᾶς διὰ τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ τῆς Ἀντισχείας θρόνου Θεοδοσιοπόλεως, Γεωρ-γίας, καὶ Ἀστραχανίου ἤλθον εἰς Ῥωσσίαν καὶ δικάσαντες τὸν Νί-κωνα ἔκπτωτον τῆς πατριαρχείας ἐκήρυξαν. Ἐπανελθὼν ὁ Μακάριος εἰς Δαμασκὸν ἐκ τῆς δευτέρας ταύτης εἰς Ῥωσσίαν περιοδείας ἀπέτισε καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ θρόνου χρέος, νυτρέπεισε καὶ ἐκαλλώπισε τὸν πα-τριαρχικὸν ναὸν, ἀνήγειρε τὸ πατριαρχικὸν οἶκημα, καὶ ἄλλα καλὰ ἐποίησε. Πατριαρχεύσας ἐπ' ἔτη τεσσαράκοντα ἐπτὰ (1641—88) ἀπεβίωσε δηλητηριασθεὶς (**).

(*) Μακαρίου, Περὶ τῶν ἐν Ἀντισχεῖα πατριαρχευσάντων. — Κωνσταντινου τοῦ ἀπὸ Συναίου, Κατάλογος τῶν πατριαρχῶν Ἀντισχείας. (**) Αὐτόθι.

Ὁ Μακάριος ἦν ἐκ τῶν καλῶς ἐπὶ παιδείᾳ συγκεκροτημένων, καὶ συνέγραψε — Καταγραφὴν τῶν κατὰ καιροὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ πατριαρχευσάντων, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων Πέτρου, πρώτου αὐτῆς ἱεράρχου. (Τὸ πρωτότυπον ἐγράφη ἀραβιστί, ὅθεν μετέφερεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὁ ἱερεὺς Μιχαὴλ Πιρέκ, προσθεὶς καὶ ἐξακολουθήσιν).

Κατὰ τὸν ἄνω Πιρέκ ὁ Μακάριος « εἰς τὴν πρώτην ἀποδημίαν του » (εἰς Ῥωσσίαν) ἔγραψε πέντε βιβλία, καὶ εἰς τὴν δευτέραν δέκα, « τὰ ὁποῖα δὲν ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἀραβικὴν διάλεκτον, ἀλλ' αὐτὸς τὰ » μετέφρασεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς, γνωστὰ σήμερον παρὰ τοῖς Ἀραβί, « καὶ λίαν ἐπωφελεῖ ». (Ὅποια δ' εἶνε αἱ μεταφράσεις αὗται τοῦ Μακαρίου ἀγνοῶ).

Πρὸς τοῦτοις ὁ Μακάριος περιέγραψε τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως καὶ τὸν βίον τοῦ πατριαρχοῦ τῆς Ῥωσσίας Νίκωνος⁽¹⁾.

Λεονάρδος Φιλαράς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Φιλαράν. Παιδευθεὶς ὁ Λεονάρδος ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, μετέβη εἰς Ἰταλίαν, καὶ κατετάχθη τρώφιδας τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικοῦ Φροντιστηρίου.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον διέτριβεν ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Καθολικισμοῦ, ὡς πρέσβυς Ἑρβίκου Δ' βασιλέως τῆς Γαλλίας, Κάρολος ὁ δούξ τοῦ Νεβέρ, ἰσχυριζόμενος κληρονομικὰ δικαιώματα ἐπὶ τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου, ὡς κατιῶν ἀπόγονος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Γεραιοῦ. Σχετισθεὶς μετὰ τοῦ Φιλαρά καὶ ἄλλων ἐν Ῥώμῃ παρεπιδημούντων Ἑλλήνων, ἐξηγήθη τὰ ὄνειρά του καὶ ἐζήτησε τὴν σύμπραξιν αὐτῶν εἰς ἐπανάκτησιν τῶν λεγομένων δικαιωμάτων του. Μεγάλαι κατεβλήθησαν ἐνέργειαι κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἐν Ἑλλάδι συμμετέσχον τῆς συνωμοσίας· συνελεύσεις τῶν ἐπισκόπων καὶ ὁπλαρχηγῶν συνεκροτήθησαν ἐν Ἠπείρῳ, Αἰτωλίᾳ, καὶ Πελοποννήσῳ, καὶ πάντες ἀνέμενον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Μεσσίου, ὃν καὶ *Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον* προσηγόρευσαν.

Ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης διορῶσα, ὅτι ἦτο κατάλληλος ὥρα πρὸς πραγματοποίησιν τῶν προαιωνίων σχεδίων της, παρενέβαλεν ἐμπόδια εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Νεβέρ διοργανιζομένης νέας σταυροφο-

(1) Ἱστορία τῆς Ῥωσσιᾶς Ἐκκλησίας, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Ῥωστικοῦ ὑπὸ Θ. Βαλλιάνου. Ἐν Ἀθήναις, 1831. σελ. 236.

ρίας. Ὁ δούξ διατρίβων τότε εἰς Γαλλίαν ἀνέθηκεν ἐπισήμως εἰς τὸν Φιλαρὰν τὴν ἐντολὴν πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Πάπα παρεμβالλομένων δυσχερειῶν. Μετὰ πολλὰς ἐνεργείας τοῦ Λεονάρδου ὁ πάπας συνήνεσεν εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς νέας ταύτης σταυροφορίας ἐπὶ τῷ ὄρει, ἵνα οἱ ἐλευθερωθησόμενοι ὑποσχεθῶσιν ἐπισήμως, ὅτι ἔθελον ἀσπασθῇ τὸ δυτικὸν δόγμα. Ὁ ὅρος οὗτος, ἐξ ἀνάγκης παραδεχθεὶς, ἐτέθη εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ δουκὸς καὶ τῶν Ἑλλήνων συμφωνητικόν. Ἀμα ὁ πάπας ἔπαυσε παρεμβάλλων ἐμπόδια, γενικὸς ἐνθουσιασμός κατέλαβε τοὺς τυχοδιώκτας ἱππότες τῆς Δύσεως, οἵτινες σωρὴδὸν κατετάσσοντο εἰς τὰ διοργανιζόμενα τάγματα καὶ τὰ ἐξοπλιζόμενα πέντε πλοῖα. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη ἐνηργήθη μόνον ἐπὶ τοῦ χάρτου, ὡς εὐφυῶς παρετήρησεν ὁ K. Blanchet, καὶ ὁ νέος *Κωνσταντῖνος* πομπωδῶς ἐν ταῖς αἰθούσαις διακηρύττων τοὺς τίτλους αὐτοῦ, εἰς οὐδὲν ἀνδρικὸν μέτρον προέβη· ἐπὶ τέλους δὲ εἰς συμπλήρωσιν τῆς ἀδρανείας, πυρκαϊὰ κατέστρεψε τὰ πέντε πλοῖα τοῦ δουκὸς, καὶ οἱ Ἕλληνες μάλιστα ἄχρι τοῦδε περιμένουσι τὴν ἔλευσιν τοῦ *Λαμπροῦ Μεσσήν* (¹).

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς σχεδιασθείσης ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως, ὁ Φιλαρὰς μετέβη εἰς Γαλλίαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὑποργοῦ Ῥισχελιέ, ὅστις στενῶς τὸν συνέστησεν εἰς τὸν δούκα τῆς Πάρμας Ὁδοάρδον Φαρνεζίον· τοῦτον δ' ἀκολουθήσας ἐπανήλθεν εἰς Ἰταλίαν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1640, ἔνεκα τῆς μεταξὺ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ δουκὸς διενέξεως, ἀπεστάλη ὁ Λεονάρδος ὑπὸ τοῦ Φαρνεζίου εἰς Παρίσιους πρὸς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης. Τότε δὲ συνέταξεν ἑλληνιστὶ ὠδὴν εἰς τὴν Σύλληψιν τῆς Θεοτόκου, στεφανωθείσαν ὑπὸ τῆς ἐν Ῥουένῃ Ἀκαδημίας, καὶ εὐγνωμονῶν προσεφώνησεν αὐτὴν εἰς τὸν προστατὴν τοῦ Ἐπιστρέψας εἰς Πάρμαν, ὅπως προφορικῶς συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ δουκὸς διὰ τὴν συνομολογηθησομένην εἰρήνην, ἐνεπιστεύθη τὸ χειρόγραφον τῆς ὠδῆς εἰς τὸν τότε ἐν Γαλλίᾳ διατρίβοντα Κύριλλον τὸν Χῖον, μεθ' οὗ δεσμός· στενωπάτης φιλίας τὸν συνέδεεν. Οὗτος ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1644 τὸ ποίημα τοῦ Φιλαρᾶ, μετ' ἐπιστολῆς προσφωνητικῆς πρὸς τὸν τότε ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ῥουένης Φραγκίσκον τὸν Ἀρλαῖον « ὁ ὑψηλότατος δούξ, λέγει ὁ Κύριλλος, τρέφων αἰετο- » τε ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, ὡς πάντες γνωρίζουσιν, αἰσθήματα φιλικώτα- » τα, καὶ θέλων ἵνα θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ταραχὰς τοῦ πολέμου, με-

(¹) Burchon, Nouvelles Recherches, tom I, σελ. 251

“ τεκαλέσατο τὸν παρὰ τῇ Αὐλῇ τῆς Α. Μεγαλειότητος ἀπεσταλ-
 “ μένον του, ἐντιμώτατον Λεονάρδον Φιλαράν, ἵνα μάρτυς αὐτόπτης
 “ τῶν ἐκεῖ συμβαινόντων γενόμενος, δυνήθῃ ἐπανακάμπτων νὰ χορη-
 “ γήσῃ εἰδήσεις ἀσφαλεῖς εἰς τὴν συγκροτηθησομένην περὶ τῆς εἰρήνης
 “ σύνοδον ”.

Ὁ Φιλαράς, τὸν ὅποιον οἱ Γάλλοι ἐκάλουν Villars, καὶ Billare, ἐγκατέλειπεν ἀναχωρῶν εἰς τὸν Κύριλλον, ἐκτὸς τῆς ἀνω ὁδοῦ, καὶ ἄλλα χειρόγραφα ποιήματά του. Προηγουμένως δὲ διαμένων εἰς Παρι- σίους, ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1633 ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν μετά- φρασιν τοῦ ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου Ῥοβέρτου Βελλαρμίνου, κελεύσει τοῦ πάπα Κλήμεντος Η', ἰταλιστὶ συνταχθέντος συγγράμματος ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Declarazione più copiosa della Doctrina Christiana*. Ἡ ὑπὸ τοῦ Φιλαρά γενομένη μετάφρασις προσεφωνήθη εἰς τὸν προ- στάτην του καρδινάλιον Ῥισχελιέ, τὸν διάσημον πρωθυπουργὸν τῆς Γαλλίας, καὶ κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ ἐγένετο *juxta ritum orien- talis ecclesiae*.

Ἐκ Παρισίων ὁ περιφανὴς Ἀθηναῖος μετέβη εἰς διάφορα τῆς Εὐ- ρώπης μέρη, σχετισθεὶς μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων ἀνδρῶν. Ἐν Ἀγγλίᾳ συνεδέθη διὰ μεγάλης φιλίας πρὸς τὸν μέγαν ποιητὴν Μίλτωναν, μεθ' οὗ διετήρησε συχνὴν ἀλληλογραφίαν. Σῶζονται δύο ἐπιστολαὶ τούτου πρὸς τὸν Φιλαράν λατινιστὶ γεγραμμέναι, ἐν αἷς ὁ ἀόμματος τῆς Ἀλ- βιόνης Ὁμηρος θρηνῶν ἐπὶ τοῖς δυστυχήμασι τῆς Ἑλλάδος στενα- ζούσης ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, γράφει περὶ πολλῶν ἄλλων σπου- δαίων πρὸς τὸν φίλτατόν του Φιλαράν. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἐξεδόθησαν ἐν πρώτοις ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1651⁽¹⁾, ἀνατυπωθεῖσαι ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ τοῦ Γάλλου Chardon De la Rochette.

Ἐν Παρισίοις διατρίβων ὁ Λεονάρδος διωρίσθη βιβλιοθηκᾶριος τῆς ἐν Βενετίᾳ Μαρκιανῆς, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβῇ καὶ παραλάβῃ τὴν θέσιν του. Πάσχων ἐκ λιθιάσεως ὑπέστη κυστεοτομήν, καὶ μετὰ τὴν ἐγχείρισιν ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1673⁽²⁾.

Ὁ περιηγητὴς Κορνήλιος Μάγνος γράφων ἐξ Ἀθηνῶν τὴν 15 Δε- κεμβρίου 1674 πρὸς τὸν καρδινάλιον Ἀκιαγζόλην λέγει ταῦτα περὶ τοῦ Λεονάρδου. “ Ἦκμασεν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ Ἀθηναῖός τις, ὅστις
 “ διὰ τῆς μεγάλης παιδείας του διέπρεψε μαγάλως ἐν Εὐρώπῃ. Τὸν

(¹) *Populus Anglicanus*. Londino 1651.

(²) Chardon de la Rochette, *Mélanges de Critique*, tom. II. Paris 1812.

» εἶδον εἰς Βενετίαν ἐκπληροῦντα τὴν τελευταίαν ἀποστολὴν τοῦ ἀπὸ
 » μέρους τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας. Κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ
 » τῶν πεπαιδευμένων, διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς, καὶ τὴν βα-
 » θεῖαν μελέτην τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας. Ἐπληροφορήθη ἐνταῦθα
 » τὸν θάνατόν του. Ἀνεζήτησα τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ, περιέχουσαν
 » πολλὰ σπάνια καὶ τῆς ἐκλογῆς. Ἰδίως δ' ἐφρόντισα περὶ τῶν χει-
 » ρογράφων τοῦ ἀφορώντων, ὡς γνωρίζω, τὴν ὑπουργίαν τοῦ καρδι-
 » ναλίου 'Ρισχελιέ' πλὴν ἔμαθον, ὅτι ἀναχωρήσας ἐξ Ἰταλίας, καὶ
 » μὴ ἔχων τ' ἀπαιτούμενα ἔξοδα, ἠναγκάσθη ἵνα τὰ πωλῇσιν. Εὗρον
 » ἐν τούτοις δύο τόμους τοῦ Γεωγραφικοῦ Ἀτλαντος. Εἰς μόνος ἀνε-
 » ψιὸς του ἐξ ἀδελφοῦ σώζεται ἐνταῦθα, ὁκταέτης τὴν ἡλικίαν, ὁμώ-
 » νυμος τῷ θεῷ, πνευματώδης . . . »

Εἰς τὴν συλλογὴν τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιγραμμάτων τοῦ Μακεδόνος
 Κουττουνίου, ὁ ἐκδότης ἀναφέρει (σελ. 91), ὅτι τῷ ἐστάλησαν ἐκ
 Ῥώμης τὴν 15 Νοεμβρίου 1652 τρία φύλλα τυπωθέντα ἐν Παρισίοις.
 Ἐπὶ τοῦ πρώτου αὐτῶν ἦτο ἡ εἰκὼν τοῦ Φιλαρᾶ μετὰ τῆς ἐπιγρά-
 φης, « Λεονάρδος Φιλαρᾶς, υἱὸς Ἰωάννου, Ἀθηναῖος ». Εἰς τὸ δεύτερον,
 πεζὸν ἐγκώμιον ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅπερ ὁ Κουττούσιος μετέφερεν εἰς ἑλλή-
 νικοὺς καὶ λατινικοὺς στίχους, καὶ ἱερογλυφικόν τι σύμπλεγμα ἀρκετὰ
 περιέργον, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου μονοκονδυλίᾳ ἐξ ὄλων τῶν γραμμάτων
 τοῦ ὀνόματος τοῦ Φιλαρᾶ. Τέλος δὲ τὸ τρίτον φύλλον, περιέχει τὸ αὐτὸ
 σύμπλεγμα ἔχον οὕτως ἐν τῷ μέσῳ κράνος μετὰ μεγάλου πτερωτοῦ
 λόφου, εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου ἡ γλαυὴ ἀντωπὸς δεξιόθεν δὲ καὶ
 ἀριστερόθεν δύο ἐλαῖαι κορυφότητοι, καὶ δι' ἐνὸς κλάδου ἄνω χωροῦσαι,
 καὶ κατωτέρω ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀλέκτωρ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵππος θαλάσσιος.
 Εἰς τὸ σύμβολον τοῦτο ὑπάρχουσιν ἔτι ἔν κρηρῶν, ἡ σύριγξ τοῦ
 Πανός, σημαῖαι, τρίαίνα, πυροδόλον, καὶ κάτω τοῦ κράνου τὸ ἐν
 λόγῳ μονόγραμμα τοῦ Φιλαρᾶ. Εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον εὕρηται ἐπι-
 γραμμα τοῦ Λεονάρδου ἐν ἀπλοελληνικῇ διαλέκτῳ εἰς τὴν μητέρα του,
 καὶ τὸ ἐξῆς λατινιστὶ ἵνα τεθῇ κάτωθι τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνης.

Nobilis huic fausto dedit omine tellus

Attica ; doctrinam Roma secunda parens.

Quem, varias postquam placuit cognoscere gentes,

Grata suo retinet Gallia nostra sinu.

Ὁ Κουττούσιος ἐποίησε τρία ἐγκωμιαστικὰ ἐπιγράμματα τοῦ ἐν λόγῳ φίλου τῷ
 Τοιοῦτος ἐγένετο ὁ Φιλαρᾶς. Vir vere illustris et ad priscam illam
 suorum gloriam adspirans.

Συγγράμματα.

— Ὡδὴ εἰς τὴν Ἀναμάρτητον Σύλληψιν τῆς Θεοτόκου, μετὰ τινων ἄλλων ἐπιγραμμάτων. Ἐν Παρίσις 1644. (Ἀνετυπώθη πολλάκις ἑλληνιστί, λατινιστί, καὶ γαλλιστί μεταφρασθεῖσα, μετὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κυρίλλου καὶ τεμαχίου δεκαελεγειακῶν στίχων, ἐν οἷς ὁ Φαλαρὰς εὐχαριστεῖ τὸν Φρ. Ἀρλέσιον διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀποστολὴν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ βραβείου, ἐν Recueil des pièces lues dans les séances publiques de l'Academie établie à Rouen, sous le titre de l'immaculée Conception, pour les années 1771—84. Rouen 1784).

— Διδασκαλία χριστιανικὴ ἐξηγημένη ἄλλοτε εἰς κοινὴν Ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν, καὶ τώρα γυρισμένη εἰς λατινικὴν φράσιν ἀπὸ τὸν Δ. Β. τὸν Ἀθηναῖον. Lutetiae 1633.

— Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς ὑπουργίας Ῥισχειλιέ.

— Γεωγραφικὸς Ἀτλας.

— Διάφοροι λόγοι ἑλληνιστί, λατινιστί, καὶ γαλλιστί (!).

— Anecdota Anthologiae Graecae. (Ὁ Φιλαρὰς συντηρημολόγησεν ὥραϊν συλλογὴν ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων, πολλὰ τῶν ὁποίων δὲν συμπεριλαμβάνονται εἰς τὰς νῦν ἐκδοθείσας Ἀνθολογίας. Ἐπὶ κεφαλῇ τῆς Συλλογῆς ταύτης εὐρύηται ὁ ἐκτὸς λογογράφος περὶ τοῦ ὀνόματός του, συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου.

Θῆρ κεφαλὴν τελέθω βλοσυρώτατος ὕπνον ἀέξω

"Ἡτορι" κἂν μηροῖς εὐπνοον ἄνθος ἔχω.

Τῶνδε διατροχάσσκε μεσαίτατος ὕδος ἐοῖα

"Υῶσαιν ἐμύλισγων Θύμβριδος ἀνάου"

"Ενθεν Ἔρωσ περόων, πολυκαμπέα τόξα τανύσας,

Πῆξεν ἐμοὶ πυρίπνοους οἶα βέλεμνα πόδας.

Καὶ κάτω ἡ ἐξήγησις αὕτη τοῦ λογογράφου

Δέων, Ὀναρ, Νάρδος, Νάρ, Ἔρωσ.

Ἐν σελίδι 126 τοῦ χειρογράφου εὑρηνται « Λεονάρδου Φιλαρᾶ Ἀθηναίου ἐπιγράμματα ». Τὸ πρῶτον ἐστὶν ὁ ἄνω λογογράφος· τὸ β'. ἐγκώμιον εἰς τὸν δοῦκα Ῥισχειλιέ μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως· τὸ γ'. ὑπὲρ τοῦ Γαλβέρτου Gaulmin, ἐὼς τῶν σοφωτέρων τῆς Γαλλίας· τὸ δ'. ἐρωτικόν, ἢ φιλικόν· τὸ ε'. ἐπιτύμβιον εἰς τὸν φίλον του Δομεσιανόν· τὸ ς'. ῥήκον· τὸ ζ'. ἐξήγησις τοῦ Πυθαγορικοῦ τριγώνου· τὸ η'. μεταφράσεις στίχων τοῦ Σενέκα· τὸ θ'. μεταφράσεις τοῦ Βέζα. Ἐν τῇ χειρογράφῳ τούτῃ περιέχονται καὶ ἐννέα συκινητικώτατοι στίχοι εἰς μνημόσυνον τοῦ συμπατριώτου του Ἰωάννου Δομεσιανοῦ, ἀποθανόντος ἐν Παρίσις μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἐπάνοδόν του, καὶ ἄλλα λατινικὰ καὶ ἑλληνικὰ ἐπιγράμματα) (°).

Διονύσιος Κατηλιανός.

Ἱερομόναχος ἐκ Ζακύνθου. ἐφημερεύων τοῦ ἐν Βενετίᾳ ναοῦ τοῦ

(°) Μνημονεύονται ὑπὸ Ἀλοῦσιου Γραβενίγου ἐν Καταλόγῳ Μαρκιανῆς.

(*) Βλέπε Chardon De la Richette, Melanges.

ἁγίου Γεωργίου, προεχειρίσθη, μετὰ τὸν θάνατον Μαξίμου τοῦ Μαρ-
γουνίου, ἐπίσκοπος Κυθήρων· δὲν ἐδέχθη ὅμως τὸ ἀξίωμα, ἀποτρα-
πέις ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Κεφαλληνίας, ἀξιοῦντος ἐποπτεῖαν τῆς νήσου
ἐκείνης· ὕστερον ὅμως ἐνεκαθιδρύθη, διότι ἐπίσκοπος Κυθήρων τιτ-
λοφορεῖται τοῦλάχιστον εἰς τὰς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολάς τοῦ Δαιμονο-
γιάννη, Ναθαναὴλ Γράσσου, Ἱερεμίου Ζαγκαράλου, Γαβριὴλ Ῥοδίτου,
καὶ Μάρκου Μορεζήνου (1614—6).

Τοῦ Κατηλιανοῦ σώζονται ἐπιστολαὶ πρὸς Ἑμμανουὴλ Βλαστὸν, Δανιὴλ
Φασουλὸν, Παχώμιον Δοξαράν, Κωνσταντῖνον Λούκαριν, Λεόντιον τὸν Κό-
πριον, Γεώργιον Δουκάτορα, Νικόδημον Μεταξάν, Λαυρέντιον Μάρινον, Διο-
νύσιον Σιγούρον, πρὸς τὸν πρωτοψάλτην Καλαμάτας, Ἰερώνυμον Αἰταρχόν,
καὶ Ἰωάννην Σιληγάρδον τὸν Ῥεθύμιον, ἐξ Ἑνετίας χρονολογούμεναι 1588—
1619. Πρὸς τοῦτον δ' ἀποτείνονται ἐπιστολαὶ Μιχαὴλ Βλαστοῦ, Μαξίμου ἀρ-
χιδιακόνου Ἀλεξανδρείας, Γερασίμου ἱερομονάχου, καὶ Κωνσταντίνου Λουκάρεως
τρεῖς, δημοσιευθεῖσαι ἅκασαι ὑπὸ Λαμίου. (*Deliciae Eruditorum*. Flor. 1710).

Χριστόφορος Ἀγγελος.

Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ ἔνεκα τῆς ἀπανθρώπου τῶν Τούρ-
κων τυραννίας· φυγὼν ἦλθεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀγ-
γλίαν, ἔνθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διέτριψε, διδάξας ἐν μὲν τῇ ἀκα-
δημίᾳ τῆς Κανταβριγίας ἀπὸ τοῦ 1608—10, ἐν δὲ τῇ πανεπιστη-
μίῳ Ὁξωνίας ἀπὸ τοῦ 1610—12. Ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατι-
νικῆς, καὶ ἀγγλικῆς, καὶ τετριμμένος περὶ τὴν θεολογίαν. Ὁ Παπα-
δόπουλος Κομνηνὸς ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Πελοποννησίου τούτου, ὅν
λέγει ἀσπασθέντα τὸν καλθινισμόν. (*Praenot. Mystag* σελ. 384, 397,
καὶ 405).

Συγγραμματα.

— Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων. Ἐν Κανταβριγίᾳ
1619. (ἰντυπώθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ἐν Λειψίᾳ 1671 ὑπὸ Γεωρ-
γίου Φεχλαβίου).

— *Angeli Christophori status et ritus ecclesiae Graecae*. Francof.
1555. ἑλληνολατινιστί.

— *De suis tribulationibus*.

— *Explicatio Symboli*.

— *Explanatio Sacrorum mysterium*.

— *Encomium Angliae et Anglorum*. Londini. ἑλληνολατινιστί.

— *De apostasia ecclesiae et homine peccatore*. Londini 1614· ἑλλη-
νολατινιστί (1).

(1) Fabricii, *Bibliotheca Graeca*, Xf.

Ἀλέξανδρος Χαρωνιάδης.

Κρῆς ἱερομόναχος· εὑρηται τούτου ἐπιστολὴ πρὸς Γαβριὴλ Σεβή-
ρον, ἀρχομένη καὶ τελευτώσα διὰ τῶν διστίχων τούτων.

Παῖς σὸς Ἀλέξανδρος Γαβριήλῳ τυτθὸν ἰάλλει

Γράμμα τόδ' ἀρχιερεῦ, Κρῆς ὁ Χαρωνιάδης.

Χίλια ἔξ θ' ἑκατὸν λυκαβάντων κύκλα παρῆλθε
καὶ τρία, μὴν ἔννατος εἰκοσιῆς φαέων.

Συνέθετο ποίημα ὑπὲρ τοῦ Μητροπολίτου Κονταρήνου, ὡς ὁ ἴδιος λέγει ἐν
τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ. « Ἴσως δὲ καὶ ἀποδημοῦντι τῷ ἡμετέρῳ μητροπολίτῃ τῷ
» περιφανεστάτῳ Κονταρήνῳ συναποδημήσω· ὅς γε οὕτω φιλοστόργως πρὸς
» με δείκνυται, ὥστε με καὶ τοῖς γνησιωτάτοις αὐτοῦ ἐγκρίνει· ἐγὼ δὲ εἰς
» αὐτὸν ποίημά τι ἅπτα τούτου χάριν ἐξύφανα, οἷς ἔχω δώροις τηλικούτον
» ἥρωα ἀποσεμνύνων, ὧν δὴ καὶ αὐτὸς ἔση ποτὲ καὶ βασιανστής καὶ ἐπα-
» νορθωτὴς ἀκριβεστάτος ».

Φραγκίσκος Κόκκος.

Ἐγεννήθη ἐν Νάξῳ, καὶ σπουδάσας εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ ἐλληνικὸν γυ-
μνάσιον ἐπανάστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του· κάκειθεν εἰς Κωνσταν-
τινούπολιν μεταβάς μετήρχειτο τὸν διδάσκαλον, ἔχων καὶ θέσιν τινα
ἐν τῷ πατριαρχείῳ.

Σώζονται τοῦ Κόκκου διάφοροι ἐπιστολαί· τέσσαρες πρὸς Διονύσιον Ἡρα-
κλείας (1604—5), καὶ ἀνὰ μία πρὸς Γαβριὴλ Σεβήρον, Ἰωάννην Μαθαῖον
τὸν Βουστρώνιον, Διονύσιον Κατηλιανὸν, καὶ Συμεῶνα τὸν Καβάσιαν, δημο-
σιευθεῖσαι ἐν Ἐπιστολαρίῳ Κορυθαλλείῳ, καὶ ὑπὸ Σ. Οἰκονόμου⁽¹⁾.

Ἐν μιᾷ τούτων γίνεται λόγος, ὅτι ὁ Κόκκος κατεγίνετο εἰς τὴν ἐκ τοῦ λα-
τινικοῦ μετάφρασιν λογικῆς.

Νικόλαος Ἀλεμάννος⁽²⁾.

Ἐξ Ἀνδρου. Ἐγεννήθη τὴν 12 Ἰανουαρίου 1583, καὶ ἐλθὼν τῷ
1592 ἐν Ῥώμῃ κατετάχθη εἰς τὸ Γρηγοριανὸν φροντιστήριον, ὅπου
μεγάλως ἐπέδωκεν εἰς τὰς ἐπιστήμας, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν λατινικὴν καὶ
ἐλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν καὶ εἰς πολλοὺς ἐδίδαξε. Προωρισμέ-
νος διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον ἐχειροτονήθη ὑποδιάκονος, κατὰ
τὰ ἔθιμα τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ εἶτα ὡμολόγησε τὸν καθο-
λικισμόν. Διῶρίσθη ὑποδιάκονος τοῦ φροντιστηρίου, καὶ ἐδίδαξε τὴν
ῥητορικὴν καὶ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἐν αὐτῷ, ὅπου διατηρεῖται

⁽¹⁾ Βίος Φρ. Κόκκου ὑπὸ Σ. Οἰκονόμου.

⁽²⁾ Ἄλλοι γράφουσιν Ἀλαμάννον· ἐντεῦθεν ἀπατηθεὶς εἰς τῶν συντακτῶν τῆς
Biographie Universelle, συνέγραψε δύο βίους τοῦ αὐτοῦ προσώπου. (Τόμ. I. σελ.
274, καὶ 481).

καὶ ἡ εἰκὼν του. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του ἠριθμοῦντο καὶ πολλοὶ τῶν ἐπισήμων, ὡς Λέων Ἀλλάτιος, Φραγκίσκος Ἀρκούδης, καὶ Σκιπῖων Κοδελλούτης· ὁ τελευταῖος γενόμενος γραμματεὺς Παύλου Δ'. εἰσήγαγε τὸν διδάσκαλόν του ὡς γραμματέα τοῦ καρδινάλιου Βοργέζη. Τῷ 1614⁽¹⁾ ὁ Ἀλεμάννος διωρίσθη βιβλιοφύλαξ τῆς Βατικανῆς· εἰς δὲ τὴν θέσιν ταύτην εἰδικὸν τὸν καθίστα ἡ πολυμαθεία του. Τῷ 1623 ἐδημοσίευσε μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως τὸν Προκόπιον, προσθεὶς καὶ ιστορικοκριτικὰς σημειώσεις, ἐν αἷς συνηγορῶν τῷ συγγραφεῖ ἐπετέθη κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. Ἀφορμὴν ἐκ τούτου λαβόντες ὁ Θωμᾶς Ρίβιος καὶ ἄλλοι ἀπήντησαν ὑπερασπιζόμενοι τὸν Ἰουστινιανὸν κατὰ τοῦ Προκοπίου καὶ τοῦ Ἀλεμάννου. Τοῦ Ριβίου αἱ διατριβαὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐν 1628 καὶ 1631.

Μετὰ δύο ἔτη ὁ Νικόλαος ἐδημοσίευσεν λατινιστὶ τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λατράνου· διαγράψας λεπτομερῶς τὴν ἰστορίαν τῆς περιφήμου ταύτης μητροπόλεως, περιέγραψε τὰ μωσαϊκὰ καὶ ἄλλα κοσμήματα, ἐξηγήτας καὶ τὰς ἐπιγραφὰς μετὰ μεγάλης εὐχερείας. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο θεωρεῖται ὑπὸ τῶν εἰδημόνων περισπούδαστον διὰ τὴν κατὰ ἐν τῷ μεσαιῶνι πολιτικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἰστορίαν, εἰ καὶ ὁ Le Blanc ψέγει ἐν μέρει αὐτό⁽²⁾.

Ὁ Ἀλεμάννος ἀπεβίωσεν ἐν Ῥώμῃ τὴν 24 Ἰουλίου 1626⁽³⁾ ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 43⁽⁴⁾, θύμα γενόμενος τοῦ ζήλου του, διότι ἐνταλθεὶς τὴν φύλαξιν χώρου περικλείοντος ὁστᾶ μαρτύρων, προσεβλήθη καὶ ἐτελεύτησε.

Συγγράμματα.

—Procopii Anecdota. Lugduni 1623. (ἀνετυπώθη τῷ 1624 ἐν Ῥώμῃ τῷ 1669 ἐν Κολωνίᾳ, καὶ τῷ 1663 ἐν Παρίσις).

—Dissertatio historica de Lateranensibus parietinis. Romae 1625. (ἀνετυπώθη ἐν τῷ H. τόμῳ τοῦ Θησαυροῦ τῶν Ἱταλικῶν Ἀρχαιοτήτων· καὶ ἰδίᾳ ἐν Ῥώμῃ τῷ 1766 ὑπὸ Βαττάρη, προτάξαντος καὶ τὸν βίον τοῦ συγγραφέως).

ἀνέκδοτα.

—De principis apostolorum sepulcro.

—De Ecclesiasticorum praeclatione.

(¹) Ὁ Ῥοδωτᾶς λέγει, ὅτι τῷ 1623 διορισθεὶς βιβλιοφύλαξ ἐπὶ πενταετίαν ἔμεινεν ἐν τῷ ἀξίωματι.

(²) *Traité des Monnoies de Charlemagne*.

(³) Κατὰ Ῥοδωτᾶν 1628.

(⁴) Κατὰ τὸν αὐτὸν 44.

—Antiquitates Christianae. (Σύγγραμμα δοκῶδες καὶ πολύτιμον).
 Ὁ Ἀλεμάνος ἔγραψε καὶ πολλὰς σημειώσεις εἰς τὸν ὑπὸ Ἰακώβου Γρε-
 τζέρου ἐκδοθέντα ὁδηγὸν Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου⁽¹⁾.

Μητροφάνης Κριτόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Βερόια τῷ 1590 παρὰ Θεοδώρου. Προωρισμένος διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον δωδεκαέτης παρεδόθη τῷ μητροπολίτῃ Βερόιας, ὅς οὖν ὠνομάσθη πρωτοαποστολάριος⁽²⁾· εἶτα δὲ τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριβώνιον μετέβη εἰς Ἀθῶνα, καὶ μετὰ μακρὰν ἐκείσε διαμονήν, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὠνομάσθη πρωτοσύγγελος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρως. Περί τὰ 1620, ζήλῳ περαιτέρω γνώσεων, περιηγήθη τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν, καὶ συνεσχέτισεν μὲ τοὺς τότε περιδλέπτους τῶν δύο τούτων ἐθνῶν σοφοὺς, διορισθεὶς καὶ μέλος τῆς ἐν Ἀλτφόρδῃ Ἀκαδημίας. Περί τὸ 1628 διερχόμενος ἐκ Βενετίας συνεφωνήθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας ἵνα παραμείνας διδάξῃ τὴν ἐλληνικὴν ἐπὶ ἓν ἔτος, ἀντὶ μισθώματος τριακοσίων ταλλήρων. Τῷ 1629 ἐπανέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ περί τὸ 1630 προε-
 χειρίσθη πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Παρευρέθη ὡς τοιοῦτος εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1638 συγκροτηθεῖσαν περὶ τῆς διαδοῆς τοῦ ψευδο-λουκάρως σύνοδον, καὶ συνεπέγραψε τῷ ἀναθέματι·
 «Μητροφάνης ἐλέω Θεοῦ Πάπας καὶ Πατριάρχης τῆς μεγάλης πό-
 λεως Ἀλεξανδρείας.»

Ὁ Κριτόπουλος ἐχρημάτισε μαθητὴς Μαξίμου τοῦ Μαργουίνου, ἦν εἰδήμων τῆς ἐλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ ἄλλων γλωσσῶν, τετρημμένος περὶ τὰς γραφὰς καὶ τὴν ἔξω σοφίαν. Συνεκρότησεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ λαμπρὰν βιβλιοθήκην, περὶ ἧς Νεκτάριος Πελοπίδης, ὁ ὕστερον Ἱερο-
 σολύμων, γράφων πρὸς Γερμανὸν λέγει «Πολλὰ (βιβλία) παρ' Ἀγ-
 γλων καὶ Γερμανῶν, ἔτι καὶ Βενετίας ἐνταῦθα κεκόμικε Μητροφάνης
 «ἐκεῖνος, ὁ πάνυ ὁς πολλάκις διαλεγόμενός μοι ἔλεγεν, ὡς οὐδὲν
 «ἐλλείπει βιβλίον τῇ ἐκείνου βιβλιοθήκῃ ἐλληνικῶν τε καὶ λατιν-
 «κῶν μέχρι τοῦ τότε καιροῦ⁽³⁾». Τὴν εὐρυμάθειαν τοῦ Κριτοπούλου

(1) Rodotà, Del Rito Greco.—Biographie Universelle.

(2) «Hoc officio (πρωτοαποστολάριος) functus fui ego Metrophanes Critopu-
 lus, Theodori filius, quum adhuc essem puer duodecim annorum, a Metro-
 polita Berriensi fui creatus impositione manuum πρωτοαποστολάριος. (Cri-
 topulli Emendationes, σελ. 75).

(3) Anecdota Mosqu. Matthæi.

εικότως ἐπαινεῖ "Ερασμος ὁ Σμύθιος, καὶ ἄλλοι· ὁ δραπετίδης Νικόλαος Παπαδόπουλος θρασὺς ἐπιπίπτει κατὰ τοῦ Μητροφάνους, διὰ προσπαθεῖ νὰ καταδείξῃ καλθινίζοντα· ἄλλὰ καὶ ἄλλοι, ἀφορμὴν λαμβάνοντες ἀπὸ τῆς ἐν Γερμανίᾳ περιοδείας αὐτοῦ, καὶ τινος ὁμολογίας πλαστουργιθείσης ὑπὸ τῶν λουθηροκαλθινῶν καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ δημοσιευθείσης, ἐπὶ αἰρέσει καὶ τὸν φίλον καὶ συμμαχητὴν τοῦτον τοῦ αἰοιδίου Λουκάρως διέβαλλον. Καὶ παραδίδουσι μὲν οἱ καλθινίζοντες, ὅτι ἐν 'Ελμσταδῇ τῇ 1620 διατρίβων ὁ Κριτόπουλος συνέγραψε κατ' αἵτησιν τῶν ἐκεῖ 'Ακαδημαϊκῶν, 'Ομολογίαν τῆς 'Ανατολικῆς 'Εκκλησίας, ἵνα τύποις ἐκδοθῇ· μετὰ δὲ τεσσαράκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς συγγραφῆς τῆς, καὶ τὸν θάνατον τοῦ Μητροφάνους, ἐξέδωκαν οἱ καλθινίζοντες, ὥστε ἐπίσημον τῆς αἵρέσεώς των ἀναγνώρισιν ὑπὸ τῆς πρεσβυτέρως τῶν ἐκκλησιῶν. Ψευδεπίγραφος δὲ καὶ αὕτη, ὡς καὶ ἡ τοῦ Λουκάρως κατεδείχθη, καὶ πλάσμα ἀναιδὲς τῶν λουθηροκαλθινῶν κατεφωράθη ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

—'Αντιπανοπλία.

—Περὶ τινων τόνων τῆς λειτουργίας. (ἐξεδόθη ὑπὸ 'Ιερεμίου Κρουδελλίου ἐν 'Ιουτέρβω 1739).

—Πανηγυρικός καὶ δογματικὸς λόγος εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος. (ἐξεδόθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Κθεκίου τῇ 1626).

—Καινὴ Διαθήκη, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἀπλοελληνικόν.

—Metrophanis Cretopuli patriarchae Alexandrini, Emendationes et animadversiones in Ioannis Meursii Glossarium Graecobarbarum, ex autographo nunc primum edidit Ioh. Georgius Fridericus Franzius etc. Stendaliae 1787. εἰς 8 σελ. XII—99.

—Responsio ad quaestionem clar. et doct. viri N. N. de dicto apostolico: Spiritu ampulate. Norimbergae 1626.

—Περὶ προφορᾶς τοῦ γράμματος Θ. Norimb. 1625.

—Grammatica Graeco-barbara.

—Περιηγηματικόν.

—'Επιστολαί⁽²⁾.

Κιζάλαι⁽³⁾.

Α' *Ματθαῖος Τσιγάλας*. 'Εγεννήθη ἐν Κύπρῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ 15^{ου}

⁽¹⁾ Κ. Οἰκονόμου, Περὶ τῶν Ὁ' Ἑρμηνευτῶν, Δ'. σελ. 170.

⁽²⁾ Fabricii, Bibliotheca Gr. XI, 392—99.

⁽³⁾ Καὶ Τσιγάλαι ἀδιεφάρως γραφόμενοι.

αἰῶνος· χειροτονηθεὶς ἱερεὺς διέτριβεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς Βενετίαν, ἔνθα καὶ ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Συγγράμματα.

—Νέα Σύνοψις διαφόρων ἱστοριῶν ἀρχομένη ἀπὸ κτίσεως κόσμου, καὶ λήγουσα ἕως τῇ νῦν ἐχρονία· περιέχει δὲ ἐτι καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεταγραφμένην ἀπὸ τὴν Τουρκογραφίτζιαν· καὶ περὶ τῶν βασιλέων καὶ πατριαρχῶν πῶς ἐκυβέρνησεν ὁ καθείς τὴν βασιλείαν, καὶ τὸν οἰκουμηνικὸν θρόνον· καὶ πόσοι βασιλεῖς Ἰσμαηλῖται τὴν ὥρισαν ἕως τὴν σήμερον· ἐτι δὲ περιέχει τὴν διάλεξιν τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου μὲ τὸν Ζαμβόρην τὸν μάγον· καὶ περὶ τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμηνικῶν ζ' Συνόδων, πότε ἕκαστος, καὶ κατὰ τίνας ἔγιναν, μετὰ καὶ τινων ἀντιβήσεων ὠφελιμωτάτων· ἐτι δὲ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Πάσχα, πότε καὶ μετὰ πόλων τρόπων ἐδογματίσθη νὰ γίνεταί· καὶ περὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων ἐκ τοῦ Δαμασκηνοῦ ἀποδείξει· καὶ περὶ τῆς Βενετίας πότε ἐκτίσθη καὶ πόσοι Δούκιδες τὴν ὥρισαν, καὶ τῶν ὀφφικίων τοῦ Βασιλικοῦ Παλατίου. Συναχθέντα ἀπὸ πολλῶν ἱστορικῶν βιβλίων, καὶ μεταφρασθέντα εἰς πεζὴν φράσιν, παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερεῦσι κυρίου Ματθαίου Κιγάλα τοῦ Κυπρίου, εἰς κοινὴν ὠφέλειαν. Ἔτι δὲ ἐτυπώσαμεν καὶ τὴν χεῖρα, διὰ νὰ εὕρῃται ὁ βουλομένος τὸν κάθε μῆνα εἰς ποίαν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος ἀρχίξῃ· μὲ τὴν ὁποίαν εὐκολα εὕρῃται ὁ καθείς καὶ τὸ ἔργον Πάσχα μὲ τὴν ἐρητηνεῖν ὅπου ἐσημειώσαμεν. Ἐνετίησιν, παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ, ἔτει κυρίου αχλζ'.

—Πασχάλιον αἰώνιον μετὰ κοινῆς, καὶ συνοπτικῆς μεθόδου πρόχειρον τῆς πᾶσι. Ἀρχόμενον ἀπὸ Χριστοῦ ἔτη αχκζ', καὶ λήγον ἕως εἰς ἔτη θρμθ'. καὶ ἀφ' οὗ τελειώσῃ πάλιν ἀρχίξει εἰς τὴν αὐτὴν ἰδίαν ἀρχὴν, μόνον ἡ ἐχρονία παρίρχεται. Τὰ δὲ ἄλλα πάντα μένουσιν ἀπαράλλακτως, ὡς βλέπεις ἐστρωμένα. Νεωστὶ ἐφωρεθὲν καὶ συντεθὲν παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερεῦσι κυρίου Ματθαίου Τζιγάλα τοῦ Κυπρίου. Περιέχον καὶ ἐορτολόγιον πάνου ὥραιον καὶ εὐκολώτατον· ἐτι δὲ Σεληνοδρόμιον συνοπτικώτατον. Τὰ πάντα πρόχειρα τοῖς πᾶσιν. Ἐνετίησι παρὰ Νικολάῳ τῷ Γλυκῇ, αχκζ'. 8^{ον} σελ. 110.

—Συνταγματικὸν περιέχον κανόνας τε καὶ εὐχὰς ἱκετηρίου εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, συλλεχθὲν μὲν ἐκ διαφόρων βιβλίων, τὰ πλείστα δὲ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ λεγόμενα καθ' ἐσπέραν τῆς ἐβδομάδος παρὰ τοῖς βουλομένοις πολεμῆσαι τὴν ἑαυτῶν προαίρεσιν, πρὸς τὰ πάθη καὶ ἡδονὰς ἐγκειμένην, ἀρχόμεναι ἀπὸ τῷ Σαββάτῳ ἐσπέρας, καὶ λήγουσαι ἕως τῇ Παρασκευῇ ἐσπέρας. Προσετέθησαν δὲ καὶ ἕτεροι τρεῖς κανόνες παρακλητικοὶ εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον καὶ ὁλόκληρος ὁ ἀκάθιστος ὕμνος· ἐτι δὲ προσετέθη καὶ Πασχάλιον αἰώνιον, καὶ κανόνιον πασῶν τῶν ἐορτῶν, ὅπου ἀκολουθοῦσιν τῷ Πάσχα, μετὰ σεληνοδρομίου συνοπτικώτατου, μνηολογίου συνοπτικώτατου, τὰ πάντα πρόχειρα τοῖς πᾶσι. Συνταχθέντα παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερεῦσι κυρίου Ματθαίου Τζιγάλα τοῦ Κυπρίου. Ἐνετίησιν, ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ, αχπά.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, πολλάκις ἀνατυπωθέντων, ἔγραψεν ὁ Ματθαῖος, Σελ-

λογὴν κανόνων, ἣν προσεφώνησε πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Ἀθανάσιον Πατελλάριον, τὸν Κρήτα· καὶ περὶ καλενδαρίου κατὰ Παπαδόπουλον (Histor. Gymn. Patavini σελ. 374). Πρὸς δ' ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ μὲν 1639 τὴν ἑρμηνείαν Θεοδωρήτου εἰς τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων, μετ' ἄλλων συναγωγμάτων, δαπάνῃ Ἱεροθέου Κεφαλλήνου, τῷ δὲ 1690 τὴν Ἑρμηνείαν τῆς Θείας Λειτουργίας, προσφωνήσας τὴν ἔκδοσιν εἰς Ἀθανάσιον Βαλλεριανὸν, μητροπολίτην Φιλαδελφείας (1).

Β'. *Ἰωάννης Κιγάλας*. Ἐγεννήθη ἐν Λευκοσίᾳ Κύπρου ἀπὸ τῶν ἁνωτέρω Ματθαίων. Ἐσπούδασε μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Δημητρίου καὶ Ἱερωνύμου εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ φροντιστήριον, καὶ τῷ 1668 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Λογικῆς εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦ Παταβίου, ἐνθα καὶ ἀπέβιωσε τῷ 1687. « Vir fuit, λέγει ὁ Παπαδόπουλος, moris probatissimi, » summaeque pietatis, philosophus optimus, nec minor theologus, » sed in primis graecae linguae, in paucos peritissimus ». Ὁ Κρήτης Νικόλαος Βουβούλιος *Ἀττικὴν Μέλισσαν* ὀνομάζει τὸν Ἰωάννην,

Ὡ Κυπρίων χάριτες τὴν αἰμυλὴν ἀνέχευσαν.

Γλώσσῃ Μαιονίδην, νῶ δὲ Πλάτωνα φέρει.

Ἐγραψεν ὁ Κιγάλας διάφορα ἐπιγράμματα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, τὰ ὅποια nitidissima et elegantissima, καλοῦσιν ὁ Παπαδόπουλος καὶ Βουβούλιος. Πρὸς δὲ καὶ τὸ ἐξῆς σύγγραμμα.

—Praelectionum erutida Synopsis (2).

Γ'. *Ἰλαρίων Κιγάλας*· ἐκ τῆς αὐτῆς καὶ οὗτος οἰκογενείας· γεννηθεὶς εἰς Λευκοσίαν ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ φροντιστήριον, ἐνθα καὶ ἐδίδαξε τὴν Θεολογίαν, ρητορικὴν καὶ ποιητικὴν· ἐστάλη ὕστερον ὑπὸ τῆς προπαγάνδας εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἵνα κηρύξῃ τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἐπεσκέφθῃ πολλοὺς τόπους καὶ ἰδίως τὴν Ἡπειρον, ἐνθα καὶ ἐπὶ πολὺ διέμεινε κηρύττων. Ἐπαναστρέψας εἰς Ῥώμην διωρίσθη προεστὴς καὶ διδάσκαλος εἰς τὸ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ αἰδίου Κουττουνίου συστηθὲν Ἑλληνικὸν Σχολεῖον. Εἴτα ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐτιμύθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ὀνομασθεὶς οἰκουμενικὸς διδάσκαλος, καὶ μέγας θεολόγος, καὶ ἑξαρχος τῶν ἀπανταχοῦ διδασκάλων, φέρων μανδύαν, βακτηρίαν, καὶ ὑακινθόχρουν σκιάδιον. Περὶ τὸ 1660 ἔτος ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Κύπρου· ἐκεῖ δὲ συνενοούμενος μετὰ τῶν δυτικῶν, ἀπέβαλε τὴν ἀλωπεκὴν, καὶ συνεκρότησεν αὐθαирέτως σύνοδον ἐν Λευκοσίᾳ περὶ τοῦ θείου βαπτίσματος, καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχα-

(1) Βρετοῦ. Κατάλογος Νεολλητικῆς Φιλολογίας Α. ἀρ 73, 77, 107, 111, καὶ 118.

(2) Papadopoli, Histor. Gymn. Patan. 376 - 7.

πιστείας. Γνωστῆς γενομένης τῆς παρατόλμου ταύτης πράξεως εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, καθηρέθη τῆς ἀρχιερωσύνης, καὶ μόλις διὰ τῆς φυγῆς ἐσώθη ἀπὸ τῆς δικαίας ὀργῆς τῶν συμπατριωτῶν του (*).

Μετέφρασεν ἑλληνιστὶ τὸ περὶ Ἀρχῆς τοῦ Πάπα σύγγραμμα Πέτρου τοῦ Ἰσπανοῦ, χάριν τοῦ αἰτήσαντος Νεκταρίου Ἱεροσολύμου (†), καὶ ἔγραψεν ἱρωικεῖον ἐπίγραμμα εἰς τὸν Ἅγιον Γοδεῆλάν, συνεκδοθὲν τῇ Ἀκολουθίᾳ τοῦ Ἀγίου ἐν Βενετίᾳ 1664.

Ἰωάννης Κουττούνιος.

Ἐγεννήθη ἐν Βερόνᾳ νέος ἑλθὼν εἰς Ῥώμην ἐσπούδασεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον τὴν ἱατρικὴν, καὶ τὴν ἑλληνικὴν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐδίδαξεν αὐτόθι. Ἐκ Ῥώμης εἰς Βονωνίαν μεταβὰς ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἐκεῖ Πανεπιστήμιον τὴν φιλοσοφίαν ἐπὶ δέκα τρία ἔτη, μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας, ὥστε τὸ Πανεπιστήμιον εὐγνωμονοῦν ἀνέγειρεν αὐτῷ μνημεῖον ἐντὸς τοῦ περιβόλου. Προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας ἦλθεν εἰς Βενετίαν καὶ διωρίσθη πρωτοκαθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ὡς διάδοχος τοῦ περιφήμου Κρεμονίου (1637). Εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ Κουττουνίου συνέβρεον πανταχόθεν Γερμανοὶ, Ἱταλοὶ, Γάλλοι, καὶ Ἕλληνες διὰ δὲ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ γόνιμον διδασκαλίαν ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας καὶ μ' ἑκατον χρηματικὴν ἀμοιβήν, καὶ τὸν τίτλον ἱππέως τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.

Πρὸ τοῦ θανάτου του (1653) ὁ φιλόπατρις οὗτος Ἕλληνα διέθετο τὴν περιουσίαν του πρὸς ἵδρυσιν παραρτήματος ἐν τῇ Παταβιανῇ Πανεπιστημίῳ, ἵνα ἐν αὐτῷ τρέφονται καὶ σπουδάζωσιν ἀποκλειστικῶς ὅκτὼ Ἑλληνόπαιδες. Τὸ καθίδρυμα τοῦτο «Κουττουνιανὸν ἑλληνομουσεῖον» ἐπικληθὲν διετηρήθη μέχρι τῆς ὑπὸ Ναπολέοντος καταλύσεως τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, καὶ ἐξ αὐτοῦ παιδευθέντες πολλοὶ Ἕλληνες μετέφερον εἰς τὴν αὐχμῶσαν πατρίδα τὰ φῶτα τῶν νεωτέρων ἐπιστημῶν.

Ἀπεβίωσεν ὁ Κουττούνιος ἐν Παταβίῳ τῷ 1658 (‡), καὶ ἐτάφη μετὰ μεγάλης πομπῆς. Ἰάκωβος Καΐμος ἐποίησε τὸ ἐξῆς ὕμνον τὴν σοφίαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Μακεδόνα τούτου ἐπιτύμβιον. «*Ioanni Cottunio Veriensi Equiti, Phil. Medicinæ et Sacræ Theol.*

(*) Ῥοδινὸν περὶ Ἑρῶν κλπ. σελ. 153—Κυπριανοῦ, Ἱστορία Κύπρου, σελ. 362.

(†) Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχ. σελ. 1217.

(‡) Κατὰ Ῥοδοτὰν 1657.

» Doctori, Bononiæ primum, mox Patavii Professori publico crui-
 » dissimo Primæ sedis philosopho, qui Græcæ juventuti, Musis-
 » que Atticis domicilium liberaliter fixit veterum vero sapien-
 » tiæ gloriam ingenii monumentis vel æquavit, vel excessit ».

Συγγράμματα.

—Logica.

—Physica, cum epistola præfixa ad Principem et Arciep. Saliburg.

—De anima. (Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ἀνατρέπει τὰς δοξασίας τοῦ

Κρεμόνιο).

—Prolusio in solemnī inauguratione primariæ de philosophiam exedrae.

—De triplici statu animæ rationalis.

—De cælo et mundo.

—De meteoris.

—De virtutis et vitiis.

—De generatione et corruptione.

—Tractatus de conficiendo epigrammate.

—Ἑλληνικῶν Ἐπιγραμμάτων βιβλία δύο Ἰωάννου τοῦ Κουτουνίου, τοῦ ἐκ Βερόλιας, ἱππέως, φιλοσοφίας, ἱατρικῆς, καὶ θεολογίας διδασκάλου, καὶ ἐν τῷ τοῦ Παταυίου Λυκείου πρώτου φιλοσόφου. Patavii, 1635. (Ἡ συλλογὴ αὕτη τῶν ἐπιγραμμάτων τοῦ Κουτουνίου, ὑπὸ τοῦ ἰδίου καὶ λατινιστῇ μεταφρασθέντων, προσφωνεῖται εἰς Λουδοβίκον ΙΔ'. τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας) (¹).

Γαβριὴλ Βλάσιος.

Κερκυραῖος. Προχειρισθεὶς μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀρτηῆς μνημονεύεται ὡς τοιοῦτος ἐν ἔτει 1618—32.

Ὅταν, ὡς προεῖρήθη ὁ δούξ τοῦ Νεβέρ προσεπάθησε νὰ διεγείρῃ ἐν Ἑλλάδι ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ ὠφελοῖ-μενος τῆς συγχύσεως ἀποβῇ εἰς ἑλληνικὴν παραλίαν μετὰ τοῦ στολίσκου, ὃν παρεσκεύαζεν ἐν Εὐρώπῃ, καὶ εἶτα ὁδεύσῃ ἐπὶ κεφαλῇ τῶν ἐπαναστατῶν κατὰ τοῦ Βυζαντίου, δι' ἀπεσταλμένων ἡλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν κατοίκων ἰδίως τῆς Μάνης καὶ τῆς Ἠπείρου καὶ κατ' ἀρχὴν ἐφάνη ἡ ἐπιχειρήσις τοῦ τυχοδιώκτου τούτου ἐπιτυχάνουσα πάντες μετὰ χαρᾶς ἤκουσαν τὰς προτάσεις καὶ οὐδὲν πλεον ἀπέμενεν ἢ ἡ ἐμφάνισις τοῦ δουκὸς, ἵνα δοθῇ τὸ σὺν-θημα τῆς σφαγῆς τῶν Τούρκων. Ὑποκινηταὶ ἰδίως τοῦ κινήματος τούτου ἀναφαίνονται οἱ τότε ἀρχιεπίσκοποι, Μητροφάνης Μονεμβά-

(¹) Papadopoli, Histor. Patav. Gymn. 368—9.—Rodotà, Del Rito Greco, III.

σίας⁽¹⁾, Διονύσιος Λακεδαιμονίας⁽²⁾, Χρυσάνθος Λάσκαρις⁽³⁾, Διονύσιος Τορνόβου και πάσης Βουλγαρίας αρχιεπίσκοπος, Νεόφυτος Μαΐνης⁽⁴⁾, και Γαβριήλ Βλάσιος Ναυπάκτου και Ἀρτης. Ἀλλὰ μάτην οἱ φιλοπάτριδες οὗτοι ἔσπειραν τὸν σπóρον τῆς ἐπαναστάσεως· ἐτοιμοπόλεμοι ἤδη ἐναγωνίως ἀνέμενον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ δουκὸς, τὸν ὁποῖον δὲν ἔπαυον δι' ἄλλεπαλλήλων ἐπιστολῶν ἐξορκίζοντες νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του. Ὁ Νεβέρ, ὥσπερ ἐμπαίζων τὴν δυστυχίαν αὐτῶν, περιήρχετο τὴν Εὐρώπην συλλέγων τοὺς μέλλοντας τῆς βασιλικῆς του ἀκολουθίας πλάνητας ἱππότες, καὶ μόνον ἐλπίδας καὶ ὑποσχέσεις ἀπαντῶν διένειμεν εἰς τὰ θύματά του. Ἐπὶ τέλους οἱ ἀόλδιμοι Διονύσιος ὁ Λαρίσης, καὶ Σεραφεῖμ ὁ Φερσάλων, μὴ δυνάμενοι νὰ καταστείλωσι τὴν πυρπολοῦσαν τὰ στήθη των φλόγα τῆς ἐλευθερίας, ἤγειραν τὸ λάβαρον αὐτῆς ἐν Ἡπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ, καὶ μετ' ἐπιτυχεῖς τινὰς μάχας, καταβληθέντες ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Τούρκων, ἔπεσαν μάρτυρες τῆς πατρίδος καὶ τῆς θρησκείας⁽⁵⁾.

Τοῦ Γαβριήλ Βλασίου σώζονται δύο ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν δοῦκα Νεβέρ, ἡ μὲν ἐλληνικὴ, ἡ δὲ λατινικὴ, (1618—9)⁽⁶⁾.

Ἰστέρον ὁ Γαβριήλ διέτριβεν ἐν Κωνσταντινουπόλει διδάσκων· καὶ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Λουκάρεως, ἀπὸ τῆς διδασκαλικῆς καθέδρας, ἀνεθεμάτισε τὰ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ φερόμενα Καλθινικὰ κεφάλαια, ὡς γράφει ὁ μαθητὴς του Νικόλαος Σπαθάριος ὁ Λάκων « Sapiens vir » ac pius Gabriel Blasius, meus olim professor, in urbe imperatoria ex cathedra illum (Lucarim) de opinionibus ab Ecclesiæ Christi alienis redarguit, quod nova dogmata de transubstantione corporis Domini, aliaque quamplurima extraneorum hæresi plena moliretur⁽⁷⁾ ».

Εἰς τὴν ἐν ἔτει 1632 ἐκδοθεῖσαν περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας συνοδικὴν πράξιν ὑπογράφεται καὶ ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης Γαβριήλ.

(1) Εὑρίνται τούτου δύο ἐπιστολαὶ ἰταλιστὶ πρὸς Νεβέρ (1618).

(2) Ὁμοίως μία ἐλληνιστὶ πρὸς τὸν αὐτόν.

(3) Ὁ Χρυσάνθος οὗτος ἦτο προκάτοχος Μητροφάνους ἐν τῇ μητροπόλει Μονεμβασίας.

(4) Δύο ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν αὐτὸν Νεβέρ ἰταλιστὶ, ἐξ ὧν ἡ μία δι' ἐλληνικῶν γραμμάτων. (Buchon, Nouvelles Recherches).

(5) Ὁ Σεραφεῖμ καθ' ἡγήσθη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας· τὴν ἀκολουθίαν τούτου ἔγραψεν Ἀναστάσιος ὁ Γόρδιος.

(6) Buchon, ἀνωτ.

(7) Cornelii, Creta Sacra, I, σελ. 213.

Τὸν Βλάσιον ὁ Δοσίθεος (Ἱστορ. Πατρ. Ἱεροσολ.) καταλείγων μὲς ταῦτ' τῶν λογίων, ἐπαινεῖ ὡς θεολόγον, καὶ τῆς ὀρθοδοξίας πρόμαχον.

Ἐγραψεν ὁ Γαβριήλ — Ἐξήγησιν τῆς λειτουργίας⁽¹⁾.

— Περὶ Μυστηρίων⁽²⁾.

— Ὁμιλίας εἰς τὰς Κυριακὰς τοῦ ἑνιαυτοῦ.

Νικηφόρος Μελισσηνός.

Κοιμητὸς ἐπονομαζόμενος. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ φροντιστήριον, ἔνθα καὶ ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν. Περμθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα Παύλου Ε' εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἵνα κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον, μὲ τίτλον μητροπολίτου Νάξου, καὶ ἔλθων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Ῥαφαήλ Β' (1603—8), ὅπως κατορθώσῃ τὴν παρὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀναγνώρισιν τοῦ τίτλου, ὃν ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτῇ τῷ ἔδωκεν, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ νύκτωρ, διότι ὁ λαὸς ἐξεγερθεὶς ἠπέλυσεν τὴν ζώην του. Ἐλθὼν εἰς Ῥώμην διέμεινεν ἐπ' ὀλίγον· εἶτα δὲ μεταβὰς εἰς Γαλλίαν, εἰσέχθη παρὰ Μαρίᾳ τῇ ἐκ Μεδίκων, ἥτις ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκεϊαν ἵνα τὸν ἀκούσῃ κηρύσσοντα ἐπ' ἐκκλησίας. Ὁ Μελισσηνὸς ἀμέσως ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν, καὶ ἡ ἡγεμονίς ἐθαύμασεν ἀκούσασα τὴν εὐγλωττίαν τοῦ Ἑλλήνος ἱεροκλήρυκος. Τῷ 1628 προχειρισθεὶς ἐπίσκοπος τῆς ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Νεαπόλεως Κοτρώνης διόκησε τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην μέχρι θανάτου (1635)⁽³⁾.

Συγγράμματα τοῦ λογίου τούτου Ἑλλήνος δὲν περιῆλθον εἰς γνῶσιν ἡμῶν, ἐκτὸς ἂν μετὰ τοῦ ὀνόματός συνετάρῃ καὶ ἡ παιδεία.

Διονύσιος Ῥάλης.

Κατήγετο ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῶν Παλαιολόγων καὶ Καντακουζηνῶν, καὶ ἦτο ἀρχιεπίσκοπος Τορνόβου καὶ πάσης Βουλγαρίας. Μετὰ τὴν ἐκ Ῥωσσίας ἐπάνοδον τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β' ἐστάλη ὁ Διονύσιος (1592) μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γρεβενῶν Καλλιστράτου καὶ πολυαριθμοῦ ἀκολουθίας πρὸς τὸν τσάρον τῆς Ῥωσσίας, φέρων τὰ συνοδικὰ ἐπικυρωτικὰ γράμματα τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου, Ἀντιοχείας Ἰωακείμ, καὶ Ἱεροσολύμων Σωφρονίου, δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο ὁ νεοχειροτονηθεὶς πατριάρχης Ῥωσσίας Ἰωβὴ πέμπτος τὸν βαθμὸν ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῆς οἰκουμένης ἐκκλησίας. Ὑπο

(1) Papadop. Prænot. Mystagog. σελ. 397.

(2) Ν. Βουλγάρεως, Κατήχησις, σελ. 19.

(3) Rodoth, Storia del Rito Greco.

δεχθείς ὑπὸ τοῦ τσάρου λαμπρότατα ὁ Διονύσιος, ἐπανεστρεψε μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του εἰς Κωνσταντινούπολιν ⁽¹⁾.

Ὅταν ὁ δούξ τοῦ Νεβέρ ἐπαρουσιάσθη ὡς ἀπόγονος τῶν Παλαιολόγων, καὶ ὡς τοιοῦτος διοργάνιζε τὴν εἰς Ἑλλάδα εἰσβολὴν του (1618—19), ὁ Διονύσιος Ῥάλης ἐγένετο τὸ δραστηριώτερον ὄργανον τῆς συνωμοσίας, διατηρῶν καὶ τακτικὴν ἀνταπόκρισιν μετὰ τοῦ δουκός.

Τοῦ λογίου τούτου ἀρχιεπισκόπου σώζονται δύο ἐπιστολαὶ λατινιστὶ καὶ ἰταλιστὶ πρὸς τὸν Νεβέρ δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ Buchou ⁽²⁾.

Ἰωάννης Δαμισιανός.

Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ τῷ 1588 ἐλθὼν εἰς Ῥώμην κατέταχθη τρώριμος τοῦ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, ἐνθα ἐπὶ δεκαετίαν ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν, θεολογίαν, καὶ ῥητορικὴν. Εἶτα προσκληθεὶς ἦλθεν ἐν Ζακύνθῳ ὡς διευθυντὴς τῆς ἐκεῖ Σχολῆς· ἀλλὰ μόλις ἐγένετο γνωστὴ ἡ πρὸς προσηλυτισμὸν τάσις του, ὁ λαὸς ἐξαγριωθείς ἠγέρθη κατ' αὐτοῦ, καὶ ὁ δραπετίδης οὗτος φεύγων αἰσχυρῶς ἦλθεν εἰς Ῥώμην. Διέπρεψεν ὡς θεολόγος, καὶ πολιτικός, διεξαγαγὼν αἰσίως πολλὰ ἀκανθώδη διπλωματικὰ ζητήματα, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Παρίσιος ⁽³⁾.

Ἱερεμίας Βαρβαρίγος.

Γεννηθεὶς ἐν Θήρᾳ, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, καὶ προχειρισθεὶς ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς μητροπολίτης Παροναξίας ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μετὰ τὴν μοναμερῆ πρόθεσιν τῆς διαδόσεως τῶν καθολικῶν καινοτομιῶν. Φανατικὸς ἐχθρὸς τοῦ Λουκάρεως ἀνὰδειχθεὶς περιῆλθε τὴν Εὐρώπην συκοφαντῶν καὶ εἰς σταυροφορίαν προκαλῶν καὶ λαοὺς καὶ ἡγεμόνας πρὸς καθάρειν τοῦ πολυτλήμονος Κρητὸς (Γεμπριο patriarcha). Ἐπιστρέφων ἐκ Πολωνίας, ἐσφάγη ἐν Γενεύῃ ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ τὸν ἀκατανόμαστον φανατισμὸν του.

Κονάκης Ῥόσης.

Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ πᾶσαν μηχανορραφίαν μετελθοῦσα καὶ πάντα λίθον κινήσασα εἰς ἐξόντωσιν τοῦ ἐπιφύου αὐτῆς ἐχθροῦ, Κυρίλλου

⁽¹⁾ Βλέπε τὰ περὶ τοῦ ταξιδίου καὶ τῆς ὑποδοχῆς τοῦ Διονυσίου ἐν Ῥωσσίᾳ κατὰ πλάτος ἐν ἱστορίᾳ τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Ῥωσικοῦ ὑπὸ Β. Βαλλιάνου. Ἐν Ἀθήναις 1881, σελ. 359, παραβλ. σελ. 117.

⁽²⁾ Nouvelles Recherches. ⁽³⁾ Rodotà, tom III.

τοῦ αὐοιδίμου πατριάρχου, ἠναγκάσθη μετὰ δύο ἀποτυχούσας καθαιρέσεις, νὰ προσοικειωθῇ ἐπὶ τέλους τὸν Λούκαριν, ὅστις ἀνακαλούμενος ἐδραιώτερον καὶ λαμπρότερον ἀνελάμβανε τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον. Ἡ διεξαγωγή τοῦ ἀκροσφαλοῦς τούτου ζητήματος ἀνετέθη εἰς δύο ἄνδρας, περὶ τῆς ἀξιότητος τῶν ὁποίων ἐκ προοιμίων ἦτο βεβαία ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης. Εἰς τὸν καρδινάλιον Βανδίνην ἀνετέθη ἡ σύνταξις τοῦ πρὸς τὸν Λούκαριν ἐγγράφου, εἰς δὲ τὸν Ῥόσσην ἡ περαιτέρω ἐνέργεια. Ὅθεν ἦλθε εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ ἐξωμότης τῆς πατρὸς ὁρησκείας καὶ πολυθρύλλητος ἐπὶ θεολογίᾳ Πελοποννήσιος οὗτος, φέρων, τὰς ὑπὸ τοῦ Βανδίνην ὑπογεγραμμένας ὁδηγίας. « Ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία, ἔλεγον αὐται, ἠύχθη πάντοτε τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἑνωσιν » πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀνατολῆς, τὴν ἄλλοτε τοσοῦτον φιλικῶς » πρὸς τὴν καθολικὴν αὐτῆς ἀδελφὴν διακειμένην » μάρτυς δὲ ὁ Θεὸς » ὅτι οὐ μόνον πάλαι ποτὲ, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἐσχάτων, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν » τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου, ἡ Ῥώμη οὐδὲ κόπων, οὐδὲ δαπάνης » ἐφείσθη ἵνα ἐπιτύχῃ τὸ ποθητὸν ἐκεῖνο ἀποτέλεσμα » καὶ ἐπὶ αὐτῷ » δὴ τούτῳ τῷ σκοπῷ ἔδρυσεν τὴν τῶν νέων Ἑλλήνων σχολήν, » καὶ συντηρεῖ αὐτὴν ἄχρι τοῦδε μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας, ἵνα » ὁ εὐγενὴς καὶ νοήμων ἐκεῖνος λαὸς ἀκμάσῃ αὖθις ἐπ' εὐλαβείᾳ » καὶ ἐπιστήμῃ, ὅπως ἐν τοῖς χρόνοις τῆς παρελθούσης αὐτοῦ δόξης ». Οὕτω δ' ἐπισείσασαι ἐνώπιον τοῦ Κυρίλλου αἱ ὁδηγαί τὸν λαμπρὸν καὶ εὐγενὴ σκοπὸν τῆς παρ' αὐτοῦ τοσοῦτον ποθουμένης ἀναγεννήσεως τῆς πατρίδος του, ἐξέθετον ἔπειτα τοὺς λόγους, δι' οὓς ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης ἀνεδείχθη μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης πολεμία πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ ἔλεγον, ὅτι κατὰ τὰ φημιζόμενα, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως εἶχεν ἀσπασθῇ τὰς πλάνας τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Καλβίνου ὅτι ἐξᾠπέστεilen εἰς Ἀγγλίαν νέους ἱερεῖς, ἵνα ῥοφήσωσιν αὐτόθι τὸν ἰὸν τῆς αἱρέσεως καὶ τὸν διαδώσωσιν ἔπειτα εἰς τὴν Ἀνατολήν ὅτι ἦτο στενῶς συνδεδεμένος μετὰ τῶν πρέσβειων τῶν δυναμειῶν, αἵτινες ἡσπάζοντο τὰ τῶν διαμαρτυρομένων. Ἡ Α. Παναγιότης, ἐξηκολούθουν αἱ ὁδηγαί, ἥλιπιζεν ὅτι πᾶσαι αὐταὶ αἱ φῆμαι ἦσαν ἀνυπόστατοι· ἐὰν δὲ ὁ πατριάρχης ἐπέθετο ν' ἀποστείλῃ εἰς Ῥώμην τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του, περιέχουσαν τὴν παραδοχὴν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, καὶ τὴν καταδίκην τῆς τῶν Οὐγενότων πλάνης, ἤθελεν ἀποδείξει διὰ τούτου ἀριδύλως ὅτι ἐσυκοφαντήθη τούτου δὲ τεθέντος, ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης ἐγγυᾶτο αὐτῷ τὴν προστα-

σαν τοῦ τε αὐτοκράτορος καὶ τοῦ χριστιανικωτάτου βασιλέως, ὑπο-
σχομένη νὰ τῷ πέμψῃ πᾶσαν χρημάτων ποσότητα, ἥς ἤθελεν ἔχει
χρεῖαν, καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ ἀπάσας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, ὡς
ὑποτεταγμένας εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἦτον ἐπιτηδειότατα συντεταγμένον, καθὼ πε-
ριέχον πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἐπενεργήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα ἀνδρὸς φιλο-
δόξου ἄμα καὶ φιλογενοῦς· διότι τῷντι ἀνωμολόγει αὐτὸν ὡς τὸν
πρῶτον μετὰ τὸν πάπαν πατριάρχην τῆς χριστιανοσύνης, καθυπέ-
τασεν αὐτῷ ἀπάσας τῆς Ἀνατολῆς τὰς χώρας, καὶ ὑπέσχετο τὴν
συνδρομὴν τῆς καθολικῆς Δύσεως εἰς τὸ ἔργον τῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ
ἔθνους ἀναγεννήσεως. Ἀλλ' ὁ Λούκαρις ἀκούσας μετὰ μειδιάματος πε-
ριφρονήσεως τὰς προτάσεις ἐκεῖνας, ὧν κατὰ βάθος ἐγνώριζε τὰ ὑπα-
γορεύσαντα αἰτία, ἀπεκρίθη εἰς τὸν Ῥόσην, ὅτι οὐδεμίαν ἀπόκρισιν
καὶ ἐξήγησιν ἔχει νὰ δώσῃ αὐτῷ. Ὁ ὑπεροπτικὸς οὗτος τρόπος
λαοῦ δούλου, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐξουσία καὶ ἡ ζωὴ ἦσαν κατὰ πᾶσαν
στιγμὴν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν βαρβάρων, πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἐκείνον
ἀρχιερέα, οὗ οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ βασιλεῖς ἠσπάζοντο τὸ ὑπόδημα,
δὲν ἠδύνατο εἰμὴ ν' ἀναζωπυρήσῃ τὴν πάλιν καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν
ἀσπονδον⁽¹⁾. Τὰ μετὰ ταῦτα οἰκτρὰ συμβάντα λεπτομερῶς ἐξετέθησαν
ἐν βίῳ Λουκάρεως.

Οὐ μόνον ἐντελῶς ἀπέτυχεν ἡ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποστολὴ τοῦ
Ναυπλιέως ἐξωμότου, περὶ ἧς ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ, θαρρῶσα εἰς τὴν ἐξειδι-
αμένην αὐτοῦ δεξιότητα, τὴν ἀκαταμάχητον εὐγλωττίαν, καὶ τὴν περὶ
τὴν δογματικὴν δεινότητα, βεβαίως εἶχε συλλάβει ἐλπίδας, ἀλλὰ καὶ
θῦμα ἐκινδύνευσεν ἵνα γίνῃ τοῦ ζήλου του· ὁ λαὸς ἐξηγέρθη κατ'
αὐτοῦ, καὶ ἡ Τουρκικὴ ἐξουσία συλλαβούσα τὸν ἔρριψεν εἰς τὰς ἐν Χίῳ
φυλακάς, ὅθεν ὕστερον λυτρωθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ διωρίσθη
καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σαπιέντζας⁽²⁾.

Ἀγνοεῖται τὸ ἔτος τῆς θανάτου.

Ἰωάννης Πάμφιλος.

Ἐγεννήθη εἰς Ἀνδρόν· σπουδάζας εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Γυμνάσιον ἐπα-
νήλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου μετὰ τῶν μαθημάτων ἐδίδασκε καὶ
τοὺς νεωτερισμοὺς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' οἱ Ἀνδριοὶ ἐξορ-

⁽¹⁾ Ρενιέρη Βίος Λουκάρεως, σελ. 38.

⁽²⁾ Rodotà.

γισθέντες επέπεσαν κατ' αὐτοῦ, καὶ συλλαβόντες ἐφραγγέλωσαν, καὶ με δερμάτινα ἐλώρια, ἐμαστίγωσαν ἀνηλεῶς· ἡμιθανὲς μείνας ἀπὸ τῶν πληγῶν, ἀνέβρωτε μετὰ μακρὸν, καὶ ἐμμένων ἐξηκολούθησε τὴν διδασκαλίαν· οἱ συμπατριῶταί του καὶ πάλιν ἐπιπεσόντες τὸν ἐκακοποίησαν, καὶ τὸν κατεμήνυσαν εἰς τοὺς Τούρκους, ὑφ' ὧν συλληφθεὶς ἐρρίφθη εἰς τὰ κάτεργα· ἐλευθερωθεὶς εἶτα, διὰ μεσιτείας τοῦ δυτικοῦ ἀρχιεπισκόπου, ἐπανεστρέφεν εἰς Ῥώμην, ἐνθα ἐπιστήμῳς ἐξώμοσε (').

Φραγκίσκος Ἰωάννης Τρίμης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ παιδευθεὶς, ἐδίδαξε τὴν ἐλληνικὴν φιλολογίαν ἐν Πίζῃ, ἐνθα καὶ ἐτελεύτησε τῷ 1627, ταφθεὶς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα·

D. O. M.

Francisco Ioannis Trimii Atheniensis, Philosophiae ac sacrae Theologiae Doctori, priscæ patriæ linguæ in Pisano Gymn. Professor. eximiae quæ pietatis quæ testamento enituit, viro, Iacobus Lanfranchus Cav. Pis. etc. pos. an. D. 1627.

Ζαχαρίας Γεργάνος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀρτρὶ ἐκ περιφανῶν γονέων, καὶ περιηγηθεὶς τὴν Γερμανίαν, ἐποτίσθη τὰ δόγματα τῆς λουθηροκαλβινικῆς αἵρέσεως. Τῷ 1622 διατρίβων ἐν Βιτεμβέργῃ ἐξέδωκε τὴν Καινὴν Διαθήκην· ἐπαναστρέψας δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν προσχειρίσθη μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀρτρῆς, καὶ ἔγραψε Κατήχησιν, ἣν ὡς περιέχουσιν τὰ λουθηροκαλβινικὰ δόγματα ἀνέτρεψε διὰ μακρῶν ὁ λατινόφωνος Κρῆς Ματθαῖος ὁ Καρυόφυλλος. Ἀγνοοῦμεν ἐάν ἡ Κατήχησις τοῦ Γεργάνου ἐξεδόθη διὰ τύπου· ἐξ αὐτοφίας δὲ γνωρίζομεν τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἐκδόσιν τῆς Καινῆς Διαθήκης, τῆς ὁποίας ὁ τίτλος λίαν κολοβωθείς ὑπὸ Βρετοῦ (Καταλ. Νεοελ. Φυλ. Α'. ἀρ. 41), ἔχει ἀκριβῶς ὡς ἐξῆς·

—Ἡ Καινὴ Διαθήκη Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς δόξαν τοῦ φιλανθρώπου ἐνὸς Τρισυποστάτου Θεοῦ, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οἰκοδομὴν τε τῶν φιλοθέων καὶ εὐλαβῶν Ῥωμαίων, προμηθεὶς μὲν καὶ ἀναλώμασι τοῦ θεοφιλεστάτου κυρ Νικηφόρου Θεσσαλονικέως, τοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐπισκόπου, καὶ τοῦ εὐλαβεστάτου κυρ Δημητρίου, ἱερέως τῆς πόλεως-ἁγίας (sic) ἐργοδιώκτου, τοῦ λογιωτάτου κυρ Ἐρασμοῦ

(') Δύτῃ.

(sic) Σχμιδίου Δηλιτιανοῦ Μουσίου, τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Μαθηματικῶν ἐν τῇ πολυθρῦλλῃ Οὐίττεμπεργικῇ Ἀκαδημίᾳ διδασκάλου· ἐπιμελεῖα δὲ τοῦ Ζαχαρίου Γεργανοῦ, εὐγενοῦς ἐκ πόλεως Ἀρτις. Τυπωθεῖσα ἐν τῇ Οὐίττεμπεργῇ, ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου Βωρεκίου Χαλκογράφου, ἔτει τῆς ἐποχῆς τῶν Χριστιανῶν αχκβ'. (4^{ον} σελ. 548).

Μάξιμος Καλλιπολίτης.

Ἐγεννήθη πιθανῶς ἐν Καλλιπόλει· ἐχρημάτισε μαθητὴς Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, καὶ ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων προσληφθεὶς ἐποτίσθη ἀρκούντως τὸν ἰὸν τῆς αἰρέσεως, καὶ ἐγένετο πρόσφορον αὐτῆς ὄργανον. Τῷ 1638 διατρίβων ἐν Γενεύῃ μετέφρασε καὶ ἐξέδωκεν εἰς τὴν ἀπλοῦ Ἑλληνικὴν τὴν Καινὴν Διαθήκην.

—Ἡ Καινὴ Διαθήκη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διγλωττος, ἐν ᾗ αὐτοπροσώπως, τό τε θεῖον πρωτότυπον καὶ ἡ ἀπαράλλάκτως ἐξ ἐκείνου εἰς ἀπλὴν διάλεκτον διὰ τοῦ μακαρίτου (sic) κυρίου Μαξίμου τοῦ Καλλιουπολίτου γενομένη μετάφρασις ἅμα ἐτυπώθησαν· ἔτει 1638. (Ἐν Γενεύῃ παρὰ Chovel). 2. τόμοι εἰς 4.

Ἰκανὰς χιλιάδας ἀντιτύπων αὐτῆς ἔστειλαν οἱ Λουθηροκαθίστοι πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην Παρθένιον Β' εἰς διανομήν. Μελέτιος ὁ Συρίγος μαθὼν τοῦτο, κατέδειξε τὸ αἰρετικὸν αὐτῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος ἐκήρυξεν ἀξίους ἀναθέματος τὸν μεταφραστὴν καὶ τοὺς συνεργούντας εἰς διάδοσιν. Ὁ πατριάρχης ἔχων καὶ ἄλλας κατὰ τοῦ Συρίγου ἀφορμὰς, ἐξώρισεν αὐτὸν διὰ τὸ παράτολμον, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ διανείμῃ τ' ἀντίτυπα ἐξαφανισθέντα μετ' ὀλίγον (1).

Ἐπειδὴ περὶ τῆς ἐκδόσεως ταύτης καὶ τοῦ μεταφραστοῦ ἐγένετο πολὺς καὶ διάφορος λόγος, ἀναγκαῖον κρίνομεν ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀσχοληθώμεν ἐπ' αὐτῶν. Ἐν τῷ τίτλῳ σημειοῦται πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ Μαξίμου τὸ ἐπίθετον μακαρίτης· ἀλλὰ τοῦτο μᾶλλον, κατὰ τυπογραφικὴν ἀμέλειαν, εῖρηται· διότι αὐτὸς ὁ Μάξιμος ζῶν ἐτι ἐξέδωκε τὴν μετάφρασιν, προτάξας ἐνυπόγραφον μακρὸν πρόλογον, ἐν ᾧ λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἐξῆς. « Διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο τὸ θεᾶρεστον ἔργον κοινὸν καὶ ὠφέλιμον εἰς τὸ δυστυχὲς γένος τῶν Ἑλλήνων, πρῶτω εἰς τὰ ποδάρια τῶν ἐκλαμπροτάτων καὶ εὐσεβεστάτων μου κυρίων, τῶν ἀρχόντων τῆς θεοφρουρήτου καὶ ἰσχυροτάτης ἀριστοκρατείας τῆς Βελγικῆς, καὶ διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ δέομαι καὶ ἀντιβολῶ νὰ μὲ κάμουν ἐταύτην τὴν εὐεργεσίαν, διὰ νὰ τυπωθῇ

(1) Δοσιθίου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχ.

» τὸ παρὸν βιβλίον, εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας.
 » Καὶ τοῦτο θέλει ᾗσται εἰς τὸ ἡμέτερον γένος μνημόσυνον αἰώνιον
 » τῆς αὐτῶν καλοκάγαθίας τε καὶ εὐνοίας, τὴν ὁποίαν μᾶς ἔδειξε καὶ
 » ὁ ἐκλαμπρότατος αὐτῶν πρέσβυς κύριος Κορνήλιος Ἀγας, εἰς τὸν
 » ὁποῖον θαρρήσαντες ἐπεχειρήσαμεν τὸ παρὸν ».

Τόπος ἐκδόσεως δὲν σημειοῦται· ἐκ δὲ τῆς προσφωνήσεως εἵκασάν
 τινες ὅτι ἐτυπώθη ἐν Λουγδούνῳ (Leyde) τῆς Ὀλλανδίας· ὁ Κοραῆς
 (Ἀτακτα Γ', σελ. ἔ') λέγει « ἐτυπώθη κατὰ τινας εἰς τὴν Γενεύαν,
 » καὶ κατ' ἄλλους (πιθανώτερον) εἰς τῶν Ὀλλανδῶν τὸ Λουγδούνον
 » μὲ δαπάνην τῆς Ὀλλανδικῆς Κυβερνήσεως ». Ὁ δὲ Βρετὸς (Καταλ.
 Νεοελ. Φιλ. Α'. σελ. 25) μῆτε τὴν πιθανὴν τοῦ Κοραῆ καὶ τῶν ἄλλων
 γνώμην παραδεχόμενος ἀποφαίνεται ὅτι « ἡ παρῶσα Καινὴ Διαθήκη
 » ἐτυπώθη πραγματικῶς καὶ ὄχι κατὰ τὸ πιθανώτερον, ὡς ἀνα-
 » φέρει ὁ Κοραῆς, ἐν τῇ ἐν Λουγδούνῳ τυπογραφίᾳ τῶν Ἑλξεβείρων,
 » ὡς ἀποδεικνύει ὁ Ἀγγίως, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρλέσιος ».

Ὁ Φαβρίκιος καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρλέσιος (Bibliotheca graeca, V, σελ.
 380) λαλοῦντες περὶ τοῦ γλωσσαρίου τοῦ Λαγγίου ἀναφέρουσιν, ὅτι
 ἡ μετάφρασις τοῦ Καλλιπολίτου ἐξεδόθη ἐν Γενεύῃ. Ὁ τελευταῖος
 ὥσει ἐπιλαθόμενος τῶν προγραφέντων, ὁμιλῶν περὶ Κυρίλλου τοῦ
 Δουκάρως λέγει, ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ Μαξίμου ἀπελύθη ἐν Λουγ-
 δούνῳ ἐκ τῶν Ἑλξεβιριανῶν πιεστηρίων. Ὅτι δὲ πραγματικῶς ἐτυ-
 πώθη ἐν Γενεύῃ ἔχομεν τὴν ῥητὴν ὁμολογίαν ἀνδρὸς εἰδήμονος, τοῦ
 Ἀμαδουτζίου, ὅστις λέγει ταῦτα « edita est (ἡ τοῦ Καλλιπολίτου
 Διαθήκη) Genevae anno 1638 typis Petri Chovet cum usu ancho-
 rae »⁽¹⁾. Καὶ εἰς ἀντίτυπον ἀγορασθὲν ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τοῦ Κ. Παύλου
 Λάμπρου σημειοῦται διὰ μολυβδοκονδύλου, ὅτι ἡ ἐκδοσις ἐγένετο
 ἐν Γενεύῃ παρὰ τῷ τυπογράφῳ Π. Σοβέ.

Οἱ βιβλιογραφικώτατοι Φαβρίκιος καὶ Ἀρλέσιος περιέπεσαν καὶ εἰς
 ἄλλην ἀνακολουθίαν· διότι ἐνῶν (Bibl. Gr. XI. σελ. 697) λέγουσιν,
 ὅτι ὁ ἐν λόγῳ μεταφραστὴς εἶναι Μάξιμος Καλλιπολίτης, Πελο-
 ποννήσιος τὴν πατρίδα, διάφορος Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου, αἱ αὐτοὶ
 (V, σελ. 389) ἐπιλαθόμενοι τῶν γραφέντων καὶ τῶν πρὸς ἀποφυγὴν
 τῆς συγχύσεως συμβουλῶν του, δέχονται παραδόξως ὡς μεταφραστὴν
 Μάξιμον Μαργούνιον Καλλιπολίτην! Ἐκ τούτου ἀπατηθεὶς καὶ ὁ

(1) Amaduii Praefatio εἰς Δημητρίου Παπάνου τοῦ Χίου εὐρεσκόμενα, tom I, σελ.
 LXXV.

σοφὸς Κοραῖς ("Ατακτα Γ'. σελ. ξ'.) λέγει « ἡ μετάφρασις ἐγίνε ἀπὸ » τινα Μάξιμον Μαργούνιον Καλλιπολίτην! ».

Καὶ ὅτι κατὰ λάθος οὔτε Φαβρίκιος, Ἀρλέσιος, καὶ Κοραῖς, ἀνα-
χρονιστικῶς φέρουσιν ἐν τῇ ζωῇ τῷ 1638, τὸν ἐν ἔτει 1602 ἀποθα-
νόντα Μαργούνιον τὸν Κρήτα, εἰς ὃν ἵνα συμβιβάσωσι τ' ἀσυμβίβαστα
δίδουσι πατρίδα τὴν Καλλιπολιν, περὶ τοῦτου οὐδεὶς λόγος. Οἱ μὲν
πρῶτοι εἰς διπλοῦν περιέπεσαν σφάλμα, παραδεχθέντες τὸν Μάξιμον
Καλλιπολίτην, ὡς Μάξιμον τὸν Μαργούνιον, καὶ τὸν ὁμώνυμον Πε-
λοποννήσιον ὃ δὲ Κοραῖς καὶ Βρετὸς εἰς ἓν, παραδεχθέντος τοῦ μὲν
πρώτου τὸν Καλλιπολίτην Μάξιμον ὡς Μαργούνιον, τοῦ δὲ δευτέρου
ὡς Μάξιμον τὸν Πελοποννήσιον. Καὶ οὕτω παραδόξως ἀμφοτέρω οἱ
εἰλικρινεῖς τῆς ὀρθοδοξίας πρόμαχοι, καὶ ὄντως λατινομάστιγες, Μά-
ξιμος ὁ Μαργούνιος καὶ ὁ ὁμώνυμος Πελοποννήσιος, ὡς συνεργάται
αἵρεσεως, καὶ συγγραφεῖς λουθηροκαλθινικῶν ληρημάτων ἀναδείχθη-
σαν. Ὁ Βρετὸς περιέπεσε καὶ εἰς ἕτερον σφάλμα διότι ἐνῶ παραδέ-
χεται Μάξιμον Πελοποννήσιον τὸν αὐτὸν Μάξιμον Καλλιπολίτην ἐκ-
δόντι ἐν 1638 τὴν ἐν λόγῳ μετάφρασιν, ἐν σελίδι 220 τοῦ Κατα-
λόγου αὐτοῦ (Μέρ. Α'.) ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς ἐν 1690 γενομένης ἐκδόσεως
τοῦ Ἑγχειριδίου περὶ τοῦ Σχίσματος τῶν Παπιστῶν, φέρει τοῦτον
ζῶντα περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΖ'. ἑκατονταετηρίδος ἐν Βουκουρεστίῳ! Περὶ
τοῦ Μάξιμου τοῦτου, ἀκμάσαντος περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ'. καὶ τὴν
πρώτην δεκάδα τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἐγένετο λόγος ἐν τοῖς πρόσθεν.
Μάξιμος δὲ ὁ Καλλιπολίτης, περὶ οὗ ὁ λόγος, διάφορος τῶν ὁμωνύ-
μων Μαργουνίου καὶ Πελοποννησίου, ὡς ἑρρέθη πιθανὸν ἐκ Καλλιπύλεως
κατήγετο, φέρων ὡς ἐπώνυμον τὸ ἐθνικόν.

Διήρηται ἡ ἔκδοσις τῆς ὑπὸ Καλλιπολίτου μεταφράσεως τῆς Και-
νῆς Διαθήκης εἰς δύο τόμους· ἐξ ὧν ὁ πρῶτος περιλαμβάνων τὴν
μετάφρασιν μετὰ τοῦ πρωτοτύπου τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων ἀποτε-
λεῖται ἐκ τετρακοσίων πενήκοντα δύο διπλῶν σελίδων· ὁ δὲ δεύ-
τερος τὸν Ἀπόστολον καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν μετὰ τῆς αὐτῆς τάξεως,
ἐκ σελίδων 314.

Ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ εὕρηται ἐγκύκλιος Κυρίλλου τοῦ Λαυκάρεως,
γεγραμμένη εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν ἐπίσην, καὶ πλαστουργηθεῖσα ὑπὸ
τοῦ Καλλιπολίτου, ἢ ἄλλου τινος καλθινίζοντος, πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς
γενομένης μεταφράσεως. Μετ' αὐτὴν ἔπονται Νεοφύτου ἱερομονάχου
Πατελάρου τοῦ Κρητὸς τρία ἐπιγράμματα εἰς τὴν παράφρασιν τοῦ

Καλλιπολίτου. Χάριν μάλλον περιεργείας παρεντιθέμεθα μεταγράφοντες τὸ τελευταῖον ἐξ αὐτῶν.

Μοῦσαι ἀδύφθογγοι, καὶ φοῖβε μελίρροε ἄμα
Σὺν δὴ τε καὶ Ὀρφεῦ, παύσατε ἁρμονίης.
Ἦρξε γὰρ ἱρὸς Μάξιμος εὐμούσιος κελαδίζειν,
Ξὺν εὐαγγελισταῖς, θεολόγος ἄσμα μέγα,
Κοινοτέρη ξὺν φράσει Οὐλύμποιο μεγίστου,
Ὅς πάντ' ἄμαυροὶ ἄσματα εὐφραδίη.

Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο, ποιηθὲν κατὰ μίμησιν τοῦ εἰς τὸ Ὑαλτήριον τοῦ Δαβὶδ ἀναγινωσκομένου Ἰουστίνου τοῦ Δεκαδύου, ἀποδεικνύει μὲν τὴν παιδείαν τοῦ Πατελάρου, δὲν ἡδυνήθη ὅμως νὰ καλύψῃ καὶ τὴν ἀμάθειαν τοῦ ὑμνουμένου, καθ' οὗ δριμύτως ἐπέπεσεν μετ' οὐ πολὺ ὁ πολὺς τὴν εὐρυμάθειαν Ἑλλάδιος ὁ Θεσσαλός.

Ἀνδρέας Ῥέντιος.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, καὶ ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ φροντιστήριον τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ. Μετέφρασε καὶ ἐξέδωκε τὸ ἐξῆς·

—Ὁδηγία τῶν ἁμαρτωλῶν τοῦ πατρὸς Ἀλοῦστου τοῦ Γρανάτζ, μεταγλωττισμένη εἰς Ῥωμαϊκὴν (sic) γλῶσσαν, διὰ μέσον τοῦ πατρὸς Ἀνδρέου τοῦ Ῥεντίου τοῦ Χίου, ἐκ τῆς συντροφίας τοῦ Ἰησοῦ. in Roma della stampa della s. congr. de propog. Fide. in MDCXXVIII.—42^{ον}, σελ. 262.

Ὅπισθεν τοῦ τίτλου φέρεται ἡ ἐξῆς εἰδοποίησις· « ὁρισμὸς τῶν ἐκλαμπροῦ τῶν κυρίων Καρδιναλέων τῆς ἀγίας συλλογῆς ἀπὸ τὴν ὅποیان ξαπλῶνεται καὶ φυτεύεται ἡ καθολικὴ πίστις, ὅτι νὰ δίδωνται ταῦτα τὰ τυπωμένα βιβλία τῶν γραικῶν χάρισμα ». Εὐργητα· δὲ καὶ τὰ ἐξῆς δ'ὲ ἐπιγράμματα.

Εἰς τὸ βιβλίον.

Ἄλλα κέρας Ἀμαλθείας,
Εἶναι τὸ παρὸν βιβλίον.
Ὅ,τι θέλεις, περιέχει,
Ὅ,τι καὶ ἂν ζητῇς εὐρίσκεις,
Σωτηρίαν, εὐμαθίαν,
Γνώμεις καὶ διδασκαλίαν·
Μὴ λοιπὸν κανεῖς ὀκνεύσῃ,
Μήτε γέρος, μήτε νέος
Νὰ διαβάσῃ τὸ βιβλίον
Τὸ μυριοχρητιωμένον.

Ἄλλο.

Τὸ βιβλίον, Χριστιανέ μου,
Χριστιανὲ καθολικέ μου,

Εἰς τὸ χέρι σου ἑπάρε το,
 Καὶ σπουδαίως διδάξέ το,
 Τὴν ψυχὴν σου νὰ λυτρώσῃς,
 Καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν νὰ σώσῃς.

Ἀγάπιος Λάνδος.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12^{ου} αἰῶνος, καὶ ὠνομάζετο ἐν τοῖς κοσμικοῖς Ἀθανάσιος⁽¹⁾. Ἀπελθὼν δ' ὕστερον εἰς Ἀθῶνα ἐμόναζεν εἰς τὰς ἐκεῖ εὐαγεῖς μονὰς, ὡς μόνον ἀσχόλημα ἔχων τὴν προσευχὴν, καὶ τὴν μελέτην. Ἀρκοῦντως κατηρτισμένος περὶ τὴν ἑλληνικὴν, ἰταλικὴν, καὶ ἀραβικὴν, διέθετο τὸν χρόνον μεταφράζων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὴν καθομιλουμένην διάφορα ψυχοσωτήρια βιβλία, καὶ μῆτε κόπων, μῆτε πόνων φειδόμενος ἐλάμβανε τὴν βακτηρίαν καὶ διήρχετο στερεὰς καὶ πελάγη, καὶ εἰς τὴν Βενετίαν ἐρχόμενος παρέδιδεν εἰς τύπον πρὸς ὠφέλειαν τῶν συμπατριωτῶν του. Τὰ πολυάριθμα τοῦ Ἀγαπίου συγγράμματα ἐπὶ δύο αἰῶνας ὑπῆρξαν τὸ μόνον ἀνάγνωσμα τῶν ἐν τῇ δουλείᾳ ἐλλήνων, συντεθειμένα ἄλλως τε καὶ εἰς γλώσσαν παρὰ πάντων ἐννοουμένην. Ἐκ τούτων καταγράφοντες τὰ περιελθόντα εἰς γνῶσιν ἡμῶν.

— Βιβλίον καλούμενον ἀμαρτωλῶν σωτηρία, περιέχον καὶ πίνακα ἱκετηρίων εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον μετὰ τῶν οἰκῶν καὶ πολλῶν θαυμασίων τῆς αὐτῆς ἀειπαρθένου Μαρίας· συντεθὲν εἰς κοινὴν Ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν παρὰ Ἀγαπίου μοναχοῦ τοῦ Κρητῆς, τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τοῦ Ἀθῶνος ἀσκησαντος. Ἐν Βενετίᾳ παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ 1644. (ὁ Βριτὸς ἀναφέρει τὰς ἐξῆς ἀνατυπώσεις αὐτοῦ 1703, 1740, 1773, 1779, 1803, καὶ 1806).

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο μετεφράσθη εἰς τὴν Ἀραβικὴν ὑπὸ Ἀγαπίου, ἢ ἄλλου τινος, ὡς ἀναφέρει ὁ Μιχαὴλ Νάου⁽²⁾.

— Νέος Παράδοσις ἦτοι βίαι Ἀγίων ἐκλεχθέντες ἐκ τῶν βιβλίων Συμεῶνος τοῦ μεταφραστοῦ ὑπὸ Ἀγαπίου μοναχοῦ τοῦ Κρητῆς, καὶ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπλὴν γλῶσσαν μετενιχθέντες. Ἐν Βενετίᾳ παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ 1644. (Ζῶνιος τοῦ Ἀγαπίου μετετυπώθη τῷ 1664 ὑπὸ Ἀνθίμου Διακρούσης, προσθέντος ἐν τέλει τῆς ἐκδόσεως καὶ τὸ ἐξῆς τετράστιχον.

(1) Οὕτως ὑπογράφεται εἰς τὴν πρὸς Ἰάκωβον Μέδικον προσφώνησιν τοῦ Γεωπονικοῦ του (1620). Ὁ Μέδικος οὗτος ἦν ἐκ Μάνης, μαθητεύσας εἰς τὰ ἐν Ῥώμῃ παιδευτικὰ καταστήματα, μετερχόμενος ἐν Ἰταλίᾳ τὸν ἱατρὸν, καὶ ἐγκρατὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας. Πιθανῶς οὗτος εἰσηγήσατο (1664) εἰς τοὺς ἑαυτοῦ συμπόλιτας νὰ πέμψωσι πρὸς τὸν πάπαν ἱκετηρίους ἀναφορὰς ἐξαιτούμενοι σκέπην καὶ καταφυγὴν κατὰ τὴν εἰς Κορσικὴν μετανάστευσιν. (Ἑλληνομν. σελ. 267).

(2) Fabricii, Bibliotheca Graeca, XII, σελ. 396.

Ἐτελειώθη τὸ παρὸν χρόνους εἰς τοὺς χιλίους,
 Εἰς τοὺς ἐξήντα τέσσαρας, μὲ τοὺς ἑκαστοῖς;
 Εἰς τὰ ὀκτώ καὶ εἴκοσι μηνὸς τοῦ Σεπτεμβρίου
 Μὲ κόπον καὶ πολλὴν σπουδὴν αὐτοῦ τοῦ Ἀγαπίου.

— Θεοτοκάριον ὠραιότατον καὶ χαρμόδουνον ἐκ τῶν τοῦ ἁγίου ὅρου βιβλίων συνταχθὲν παρὰ Ἀγαπίου μοναχοῦ τοῦ Κρητός. Ἐνετίησιν 1643* παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ. (Μετετυπώθη τῷ 1684 παρὰ Γλυκεῖ ἢ πάλιν παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογράφῳ τῷ 1775, διορθώσει τοῦ ἱεροδιακόνου Σπυρίδωνος Παπαδοπούλου, καὶ 1784, διορθώσει τοῦ ἱεροδιακόνου Ἀνθίμου τοῦ Βέρα).

— Ἐκλόγιον περιέχον τοὺς βίους τεσσαράκοντα Ἀγίων, ἐπιμελεῖα Ἀγαπίου ἱερομονάχου τοῦ Κρητός. Ἐνετίησι 1664. (μετετυπώθη τῷ 1747, 1764, καὶ 1783).

— Γεωπονικόν. Ἐνετίησι 1620.

— Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἱερομάρτυρος Μοδέστου πατριάρχου ἱεροσολύμων. (Ἀγνοῶ τὴν ἔτος τῆς ἀ. ἐκδόσεως) ἀνετυπώθη ὑπὸ Α. Σ. Ἀγαπίου ἐν Πάτριας 1857).

— Κυριακοδρόμιον (ἐτυπώθη ἐν Βενετίᾳ 46 . . . μετὰ προεισαγωγικοῦ λόγου Ἀνακίου Διακροῦση, καὶ τῷ 1779 ἐπιμελεῖα Ἀνθίμου τοῦ Κυπρίου).

— Ψαλτήριον Δαβὶδ τοῦ προφήτου καὶ βασιλέως, ἐξηγημένον παρὰ τοῦ μακαριωτάτου καὶ σοφωτάτου Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου, καὶ μεταγλωττισθὲν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώττης παρὰ Ἀγαπίου Μοναχοῦ τοῦ Κρητός, ἐνθα προσετέθησαν καὶ αἱ ἐννέα ὥδαί. Ἔκδοσις Α'. ἐν Βενετίᾳ, ἐν τῇ τυπογραφίᾳ Πάνου Θεοδοσίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. 1810, 8^{ον}. (Εἰ καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει αὕτη ἐστὶ πρώτη ἔκδοσις, ἐκ τῆς ἐν τέλει ὅμως εἰδοποιήσεως τοῦ τυπογράφου βλέπομεν, ὅτι ἐγένοντο καὶ ἄλλαι ἐκδόσεις πρότερον, καὶ διὰ τὴν παροῦσα ἐπλουτίσθη μὲ λεξικὸν θεολογικόν, καὶ ἱστορικόν, μὴ ὑπάρχον εἰς τὰς προτέρας. Ἀνετυπώθη ἀπαραλλάκτως τῷ 1820).

— Νέον Ἐκλόγιον, τοῦτέστιν οἱ ὠραιότεροι βίοι τῶν ἁγίων ἐκ τοῦ Μεταφραστοῦ Συμεῶνος ἐκλεγμένοι καὶ εἰς κοινὴν μεταφρασθέντες διάλεκτον. Ἐνετίησι 1679. (Ἀνετυπώθη τῷ 1764).

Τῷ 1649 ἐξέδοτο ἐν Βενετίᾳ τὸν Θηκαρῶν.

Παῖσιος Λιγαριδῆς.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, καὶ ἐκαλεῖτο Παντολέων ἐν τοῖς κοσμικοῖς ⁽¹⁾. Ἐπὶ δεκαεξέτῃ τρόφιμος διατελέσας τοῦ ἐν Ῥώμῃ Γρηγοριανοῦ φροντιστηρίου, ἔλαβε τὸν διδασκαρικὸν στέφανον τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν καρδινάλιων τὸν μοναχικὸν δ' εἶτα βίον ἀσπασάμενος μετωνομάσθη Παῖσιος, καὶ προεχειρίσθη ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς μητροπολίτης Γάλης ἐξ ἀνάγκης, ὡς οἱ πλείονες τοῦ

(1) Κατὰ λάθος ὁ Βλαστός (Χιακὰ Β'. σελ. 80 καὶ 92) διχοτάττει τὸν Λογαριδῆν εἰς Παντολέοντα, καὶ Παῖσιον, καταλέγων τὸν μὲν πρῶτον εἰς τοὺς ὀρθόδοξους Χίους τὸν δὲ δεύτερον εἰς τοὺς χιόγενεῖς λατίνους.

Γυμνασίου τρόφιμοι, εἶχεν ὁμολογήσει καὶ ὁ Λιγαριδὴς τὸν καθολικισμόν. Σταλείς ὁμῶς εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς προσηλυτισμόν, καὶ αἰσθανθεὶς ἑαυτὸν ἐλεύθερον ἀπὸ τῆς σιδηρᾶς τοῦ παπισμοῦ χειρὸς, ἐκνήρυχθη διαβρῆ¹ ἢ ὑπὲρ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του, καὶ κατεπόλεμήσε διὰ σοφῶν συγγραφῶν τὴν αἵρεσιν τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ Καλβίνου² ὥστε δὲ θέλων ἵνα κυκλοφορήσῃ ἡ διαμαρτύρησις του ἐν μέσῳ τῶν πόλεων, αἵτινες εἶδον τὴν ταπεινώσιν τοῦ ὀρθοδόξου, ἔγραψε λατινιστὶ καὶ διέσπειρεν εἰς τὴν Δύσιν δύο πονήματα, καταπολεμοῦντα τὰς κυριωτέρας καινοτομίας τῶν λατίνων, καὶ πραγματευόμενα τὸ μὲν περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα, τὸ δὲ κατὰ τοῦ δόγματος τῆς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ φιλοστόργως ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας προσδεχθεὶς ὁ πρῶν δραπετίδης ἀνεγνωρίσθη ὀρθόδοξος μητροπολίτης Γάζης. Ἀπελθὼν δ' ὕστερον εἰς Μολδαβίαν διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Ἰασίῳ αὐθεντικῆς σχολῆς. Ὁ τότε πατριάρχης τῆς Ῥωσσίας Νίκων, ἀνὴρ ὅσον πολυμαθὴς τόσον ἀλαζῶν καὶ παράφορος, εἶχεν ὑποπέσει, ἐνεκα τῆς διαγωγῆς του, εἰς τὴν ἀργὴν τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Μιχαηλίδου, καὶ σύνοδος συγκροτηθεῖσα συνεζήτηται τὰ περὶ τῆς τιμωρίας αὐτοῦ. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ταραχιδῶν ἐκείνων περιστάσεων ἦλθεν εἰς Μόσχαν ὁ Λιγαριδὴς, προσκεκλημένος ὑπὸ τοῦ ἐπιδίκου πατριάρχου καὶ ἐφωδιασμένος μὲ συστατικὰ γράμματα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Εὐμενῶς ὑποδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ τσάρου συνετάχθη τῇ ἀντιθέτῳ τοῦ Νίκωνος μερίδι, καὶ διωρίσθη πρόεδρος τῆς ἐν Ῥωσίᾳ συνόδου, ἥτις ἐπὶ πολλὰ ἔτη διώκησε τὸν τόπον ἀντὶ τοῦ πατριάρχου. Σπουδαῖαι ἀμέσως διηγέρθησαν ὑπόνοιαι περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ Παΐσιου καὶ πρὸς τοῦτο εἰς τῶν ἰσχυροτέρων ἐχθρῶν τοῦ ὑποδίκου πατριάρχου ἀπέτεινε πρὸς αὐτὸν μέχρι τῶν τριάκοντα ἐρωτήσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν διαγωγὴν τοῦ Νίκωνος. Ὁ Λιγαριδὴς ἐννοήσας τὸν σκοπὸν ἔγραψεν ἐπ' αὐτῶν τὰς κανονικὰς ἀπαντήσεις πρὸς καταδίκην τοῦ πατριάρχου· συνάμα δὲ ἀπέστειλεν εἰκοσιπέντε ἐρωτήσεις, πρὸς τοὺς τέσσαρας πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς, οἵτινες ἀπήντησαν τὰ συμφέροντα τῇ συνόδῳ⁽¹⁾.

Ἀπεβίωσεν ὁ Λιγαριδὴς ἐν Ῥωσίᾳ κατὰ τὸ 1678.

Λατινοφρονῶν ὁ Παΐσιος ἔγραψε κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας τὰ ἐξῆς:
Ἐξείδωκεν ἐν Ῥώμῃ τῷ 1637 τὸ περὶ καθαρτηρίου πυρὸς κατὰ Βαριλάμ,

(1) Ἱστορία Ῥωστικῆς Ἐκκλησίας, μεταφρ. ὑπὸ Θ. Βαλλιάνου, σελ. 244—6.

τοῦ διδασκάλου τοῦ Πέτρου Ἀρκουδίου, μετὰ προσφωνήσεως εἰς πᾶσαν Οὐρβανὸν II'. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὐρηγται, ὡς προλεγόμενα, καὶ τρία ἐπιγράμματα Λιγαρίδου εἰς Ἀρκουδίον, Οὐρβανὸν, καὶ τὰς Οὐρβανίτιδας Μελίττας.

— Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας.

— Ἱστορικὸν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, ἀφορισθὲν ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας (*).

Μετανοήσας δ' ὕστερον ἔγραψε κατὰ τοῦ καθολικισμοῦ.

— De primatu Patris.

— De processione Spiritus S. ex patre.

Πρὸς τούτοις ἔγραψε πολλὰ κατὰ Λουθηροκαλβίνων, καὶ ἄλλα ἀνέκδοτα κείμενα ἐν Κιέβω (*).

Ὁ Matthæi (8) ἀναφέρει ἀνέκδοτον, πρόλογον Λιγαρίδου εἰς Νομοκάνονα Βλαστάρεως. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἁγίου Τάφου εὐρηται χειρογράφῳ συνταχθὲν ὑπὸ Λιγαρίδου—Χρησμολόγιον, ἢ συλλογὴ καὶ ἐρμηνεία πάντων τῶν χρησμῶν.

Νικόδημος Καβάσιλας.

Ἐγεννήθη ἐν τῷ χωρίῳ Ἀγίας Εὐθυμίας τῶν Σαλόνων περὶ τὸ 1595, καὶ ὠνομάζετο Νικόλαος ἐν τοῖς κοσμοικοῖς. Τὸ μοναχικὸν τριβώνιον κομιδῇ νέος ἐνδυθεὶς ὑπηρέτησεν ἐν τινι μονῇ τῶν περιχώρων, ὑποτακτικὸς γενόμενος Χριστοφόρου τινος μοναχοῦ, διδάξαντος τὸν Νικόδημον τὰ πρῶτα γράμματα. Τοῦ Χριστοφόρου μεταβάντος εἰς τὴν μονὴν Βαρνακόβης παρηκολούθησε καὶ ὁ ὑποτακτικὸς. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ὑπῆρχε διδάσκων πρὸ χρόνων ὁ μοναχὸς Καλλίνικος, ἀνὴρ θεοσεβὴς, πεπαιδευμένος τὴν τε θύραθεν καὶ ἔξω σοφίαν, φιλελεήμων, καὶ ὑπόδειγμα ἐγκρατείας καὶ ἠθικῆς. Παρὰ τούτῳ καὶ ὁ Νικόδημος ἐξεπαιδεύθη, ἀναδειχθεὶς τοῦ διδασκάλου ὑπέρτερος μὲν τὴν σοφίαν, ἴσος δὲ τὰ ἥθη καὶ τὰς ἀρετάς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοφόρου, ὁ Καβάσιλας ἐκπληρῶν κατὰ γράμμα τὴν τελευταίαν βούλησιν τοῦ φιλοπάτριδος καὶ φιλοστόργου γέροντός του μετέβη εἰς τὸν γεννέθλιον τόπον, καὶ σχολεῖον συστησάμενος ἐδίδασκε δωρεὰν τοῖς προσερχομένοις. Ἀγνοεῖται πόσον ἐν τῇ πατρίδι διδάσκων παρέμεινε· τοῦτο δὲ μόνον γνωρίζομεν, ὅτι τῷ 1642 εἰς Βουνιχώραν εὕρισκόμενος ἔγραψε πρὸς διαφόρους προκρίτους, ἐνεργοῦντας ἵνα προχειρισθῇ ἐπίσκοπος Σαλόνων. « Τὴν τιμίαν θέλησιν τῆς ἀρχοντίας σας ἔμαθα· καὶ σὰς » παραγγέλλω, πῶς δὲν ἐμπορῶ ν' ἀκούσω τὴν ἰδέαν σας. Καλλίτε-

(*) Δοσιθεῖου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων.

(*) Rodotà, Storia del Rito Greco, III.

(*) Codices Mosqueni, σελ. 83.

« ροί μου ὑπάρχουν πάμπολλοι καὶ αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ περιχωρινά, καὶ
 « κάμετε τὸ πῶς φαίνεται καλὸν εἰς τὴν τιμιότητά σας· ἐγὼ ἐλάχι-
 « στος ὄλων, δὲν αἰσθάνομαι ἱκανὸς διὰ ἓνα τόσον μεγάλον φόρτω-
 « μα ». Τὸ βέβαιον, ὅτι ὁ Νικόδημος ὑπὸ τὸ ῥάσον ἀρετὰς ἀναχω-
 ρητοῦ ἐξασκῶν δὲν ἠδύνατο νὰ συμβιβάσῃ τὴν φιλήρημον ψυχὴν του
 πρὸς τὰς κοσμικὰς τύρβας· διὸ καὶ πρὸς τὸν ἱερομόναχον Γεράσιμον
 τὸν Ἀμφισσέα, πάλιν ἐπαναλαβόντα τὰς περὶ ἐπισκοπῆς προτάσεις
 τῶν συμπατριωτῶν του, καὶ ἐλέγχοντα πικρῶς αὐτὸν ἐπὶ ῥαθυμίᾳ,
 ἀνακράζει τοὺς ὥραίους τούτους λόγους. « Τῶν κοσμίων θεατῆς καὶ
 « οὐ μέτοχοι βουλόμενοι εἶναι, ἔρημον φιλῶ· ἐκεῖ γὰρ ἀληθὴς κόσμος,
 « καὶ ῥυάκων κελαρύσματα, καὶ ἀηδόνων ψαλμοὶ, καὶ δένδρων σει-
 « σμός, καὶ ζῶων φωναί, ἐνὶ στόματι πάντων ὑμνούντων τὸν δεσπό-
 « την· ἄφετε γοῦν ψυχὴν αἰθερίως διαιτωμένην, οὐρανὸν ἀτενίζειν,
 « καὶ λαλιὰν τῷ Θεῷ ἀφιερωμένην μολυσθῆναι μὴ ἄφετε ».

Ἐν ἔτει 1648 ὁ Νικηφόρος εἰδοποιηθεὶς περὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ
 διδασκάλου του Καλλινίκου μετέβη ἐσπευσμένως ἐκ τῆς ἐν Τολοφῶνι
 μονῆς τοῦ Κουσουροῦ εἰς Βαρνάκοβαν, ὅπου εὔρε τὸν διδάσκαλόν του
 ἐτοιμοθάνατον· ὁ γηραιὸς διδάσκαλος περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν μα-
 θητῶν του, λαλῶν περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, μετὰ φιλοσοφικῆς καρ-
 τερίας ἀνέμενε τὸν θάνατον, συμβάνα τὴν 5 Ἀπριλίου.

Ὁ Νικόδημος διεδέχθη τὸν Καλλνίκον ἐν τῷ σχολεῖ τῆς Βαρνακό-
 βης, καὶ διετέλεσε διδάσκων μέχρι τοῦ θανάτου του (8 Μαΐου 1652).

Μαθηταὶ τοῦ Καθάσιλα ἐγένοντο πολλοὶ τῶν τότε περιφανῶν, ὡς
 Εὐγένιος ὁ Αἰτωλὸς, Κωνστάντιος ὁ Ἀγιορίτης, Φίλιππος Κάρμας ἐν
 Ἰταλίᾳ μεταβὰς καὶ τὴν ἱατρικὴν παιδευθεὶς, ἣν ἐξήσκησεν ἐπιστρέ-
 φας εἰς Ναύπακτον, Νικόλαος ὁ Λογοθέτης, Χαράλαμπος ὁ ἱερεὺς
 Μαρούλης, καὶ ἄλλοι, ὧν τὰ ὀνόματα δὲν περιεσώθησαν.

Ἐγραψεν ὁ Νικηφόρος—Συλλογὴν ἀπορρήμάτων (ἀποφθεγμάτων) παλαιῶν τε
 καὶ νεωτέρων.—Ἀκολουθίαν τοῦ ἀγίου Ἀρσενίου τοῦ ἐκ Καρυῶν, τοῦ ἐν Βαρ-
 νακόβῃ ἐορταζομένου.—Βίους τῶν διδασκάλων Χριστοφόρου καὶ Καλλινίκου.—
 Λόγους, καὶ ἐπιστολάς, ἐξ ὧν δύο εὐρηγίαι ἀνέκδοτοι παρ' ἐμοί⁽¹⁾.

Γερμανὸς ὁ Λοκρός⁽²⁾.

Ἐπωνομάζετο Ἐρμῆς, καὶ ἐγένετο μαθητῆς Κορυδαλλέως ἐν Ἀθῇ-

(1) Τὴν βιογραφίαν τούτου ἤρυσθη ἐκ τῶν σημειωμάτων τοῦ ποτὲ ἐπισκόπου
 Αἰθιοπικοῦ Δωροθέου.

(2) Ἄλλοι λέγουσιν αὐτὸν Αἰτωλόν. Εὐγένιος ὁμοῦς ὁ Αἰτωλὸς, ἀνὴρ σύγχρονος
 καὶ δυνάμενος κάλλιον παντὸς ἄλλου νὰ διακρίνῃ τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ γράφων

ναις⁽¹⁾. Τῷ 1660 Νεκτάριος ὁ Πελοπίδης προσεκάλεσεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὸν Γερμανὸν, ἀπὸ μέρους Παΐσιου τοῦ πατριάρχου, γράφων·

«Βούλομαι Γερμανὸν τὸν ἐμὸν, βίον βιοῦντα ἀπραγμόνα καὶ φιλοσοφῶσιν ἀνδράσι πρέποντα. Τοῦτο δέ σοι γενήσεται, καθ' ἡσυχίαν ζῶντι, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἀπερισπάστως εὐποροῦντι, παρ' ἀνδράσι φιλοσοφίαν τιμᾶν εἰδύσιν, ἵνα μὴ λέγω φιλοσοφίας χρῆζουσιν. Ἀλλὰ τί μοι τὰ μακρὰ προοίμια τῆς ἐπιστολῆς; Ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων καὶ πάσης γῆς Αἰγύπτου ἑναγχοῦ πατριαρχεῦον λαχὼν Ἑρμοῦ λογίου δεῖται, σὺ δὲ οὐ τῇ ἐπωνυμίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ πράγματι ἔρμῃ. Εἰ δὲ τοῖς δεομένοις παρέχουσι τὰ ἐαυτῶν πολὺς ὁ μισθός ὑφείλεται, καθά που φασὶ τὰ ἱερὰ λόγια, πόσος ἂν ἀποκείσεται τῇ σῇ κορυφῇ παρὰ Θεοῦ στέφανος, εἴγε μὴ τὰ σαυτοῦ, ἀλλὰ σαυτὸν τοῖς δεομένοις παρέξεις, ἐπ' οὐδεμιᾷ τινι ἄλλῃ ὠφελείᾳ, εἰ μήτοιγε τοῦ διδασκαλικοῦ λόγου ἕνεκα; Δεῖται γὰρ ἀληθῶς τοιούτου ἀνδρός ὁ ἐνταῦθα μακαριώτατος καὶ πολλὰκις περὶ τούτου μοι διείλεκται· ἐγὼ δέ σε αἶε ἐπὶ γλώττης ἔχων καὶ τὰ σαυτοῦ προτερήματα διηγούμενος, καὶ οἶον ὑπ' ὅψιν αὐτοῦ ἀγαγὼν σε τοῖς λόγοις, εἰς πόθον σου ἦγον τὴν τούτου μακαριότητα, καὶ τὴν ταχίστην γράφειν με πρὸς σὲ προὔτρεπεν, εἰ βουλευτὸν εἶη σοι παρὰ τούτῳ σχολάσαι, ἵνα σὺ μὲν τῆς παρ' αὐτοῦ στοργῆς ἀπολαύων, ἐπαινετήν τινα συμφωνίαν καὶ πλοκὴν τοῦ καλοῦ ἄμφω κατεργαζόμενοι, κοινὸν ὄφελος τῇ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἀποφανείσθε κλπ. ».

Ἀθλον ἂν ὁ Γερμανὸς εἰσακούσας τῶν παρακλήσεων ἐνὸς πατριάρχου καὶ ἐνὸς φίλου, ὕστερον πατριαρχεύσαντος, μετέβη εἰς Αἴγυπτον πρὸς διδασκαλίαν. Ἐξ ἐπιστολῶν δ' Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ μανθάνομεν, ὅτι συστηθείσης, δαπάνῃ τοῦ φιλογενοῦς Μανολάκη τοῦ ἐκ Κα-

πρὸς Ἰωάννην τὸν Καρυοφύλλον λέγει, «ὁ σπουδαίωτατος Γερμανὸς ὁ Λοκρός». (Παρανίκαι σκεδίασμα, σελ. 23 σημ. 8).

(1) Ἐν ἰδιοχείρῳ σημειώματι κωδικός τις ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μόσχας ἀπογεγραμμένου ἀναγινώσκεται· «Κατὰ τὸ 1645 ἔτος ἠκροώμεθα φιλοσοφίας ἐν Ἀθῆναις παρὰ Θεοφίλῳ τῷ Κορυθαλλεῖ· ἦν δὲ οὗτος ἄκρος εἰς φιλοσοφίαν ὑπερηκονηκὸς οὐ μόνον πάντας τῶν ἐν Ἱταλίᾳ φιλοσοφούντων, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν ἡμετέρων οὐ κατόπιν ἰών. Μετὰ δὲ τὴν τελευταίαν Κορυθαλλεῶς ἐμελετώμεν ἀλλήλοις τὰ ἀκουσθέντα ὁ τε Νεκτάριος καὶ Διονύσιος ὁ ἐκ Ναυπλίου, καὶ δύο τῶν εὐγενῶν Ἀθηναίων, καὶ μετὰ τούτων ἐγώ. Ἦλθεν ἔξ Ἰωαννίνων Νικηφόρος τις Πριγγελεύς τὸ ἐπίκλην, Ἀθηναῖος καὶ αὐτὸς, ὃς ἤρξατο πειράζειν ἡμᾶς προβλήματα τῶν ἐκ τῶν τοῦ Κουρσούλου τοῦ Κερκυραίου μαθητῶν προβληθέντων εἰς Ἰωάννιναν, πρὸς ἡμᾶς ἐγγράπτο ἡ ἐπιστολή, καὶ τὸν προσβεβλημένον εἰς σιγὴν ἐλάσασα».

στορίας, ἑλληνικῆς σχολῆς ἐν τῷ Ἀγιοταφικῷ Μετοχίῳ Κωνσταντινουπόλεως προέστατο ταύτης ἐν ἔτει 1663 ὁ ἐν λόγῳ Γερμανός, ὅστις, ἔνεκεν ἀγνώστων λόγων, διενεχθεὶς μετὰ τοῦ μητροπολίτου Δαρίσιος Διονυσίου τοῦ Μουσελίμῃ, ἤλεγξε τότε τὴν ματαιότητα τοῦ ἀνδρός, σεμνυνομένου ἐπὶ εὐγενείᾳ καταγωγῆς. Οὗτος ἔστειλε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Γερμανοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλόν του Εὐγένιον παρακαλῶν ἵνα τὴν ἀναγνώσῃ ἐπισταμένως καὶ καταλλήλως, ἀπαντήσῃ. Ὁ Αἰτωλὸς ἀπήντησε πρὸς τὸν Διονύσιον, ὅτι ὁ Γερμανός ἔγραψεν ἐξ ἐλαφρονοίας, μᾶλλον ἢ κακίας, καὶ τῷ ἐσώκλειε σχέδιον ἀπαντήσεως, ἐν ᾗ σὺν τοῖς ἄλλοις ἐλέγοντο ταῦτα, ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ χολωθέντος μητροπολίτου. « Πῶς οὐ γέλασμα τὰ σά, σοφώτατε, καὶ κατάμεμψις προφανής; » οὐ γένη ἡμεῖς καὶ πατρίδας μεγάλας ζητοῦμεν, μέλη πάλαι σεση- » πότερα καὶ μηδὲν ἡμῖν χρήσιμον ἔχοντα; ποῖος ἔπαινος ἢ μῶμος » τοῖς ἐγγόνιοις, εἰπέ μοι, ἐκ τῆς σαπρίας τῶν προγόνων; προτιμη- » τέα πρὸ πάντων ἡ ἀρετὴ, περὶ ἧς ὁ λόγος ἅπας καὶ ἔργων » ἀκρίβεια ».

Κατὰ Προκόπιον καὶ ἄλλους ὁ Γερμανός περιηγηθεὶς, ἔρωτι σπουδῆς, διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ προεχει- ρίσθη μητροπολίτης Νύσσης.

Ἡ βιβλιοθήκη αὐτοῦ ἐπωλήθη τῷ 1775 ἐν Μόσχᾳ, καὶ ἐξ αὐτῆς ἠγόρασέ τινα ὁ Χρ. Ματθαῖος.

Ἐπὶ ἐκδόσεως τῶν Συνεσίου ἐπιστολῶν εὕρηται διάφορα ιδιόγρα- φα σημειώματα τοῦ λογίου τούτου Δοκροῦ, ὡς καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Νεκταρίου, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ματθαίου (1).

Νεκτάριος Ἱεροσολύμων.

Ἐγεννήθη τῷ 1605 ἐν Κρήτῃ ἐκ πατρὸς ἑλλογτος τὸ γένος ἐκ Πελοποννήσου, καὶ ἐκαλεῖτο Νικόλαος Πελοπίδης ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Ἐμαθῆτευσεν ἐν Χάνδακι παρὰ Μελετίῳ Μακρῇ, διδασκάλῳ τοῦ ἐν τῷ Συναϊτικῷ μετοχίῳ σχολείου. Εἶτα δ' ἐλθὼν εἰς τὸ Σίναιον ἐπαιδεύθη τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν, καὶ τοῦ κόσμου ἀπαλλαγείς συναπηλλάγη καὶ τοῦ ὀνόματος, Νεκτάριος μετονομασθεὶς. Τεσσαρακόνταέτης δ' ἐμαθῆ- τευσε παρὰ Θεοφίλῳ Κορυδαλλεῖ ἐν Ἀθήναις.

Μετὰ τὴν χρεῖαν τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων, διὰ τὸν θάνατον

(1) Ποικίλα Ἑλληνικά, edidit Clvrist. Matthaei, Mosquae 1831—(δαπάνη Ζωσιμάδων).

τοῦ Πατριάρχου Παΐσιου, ἐχειροτονήθη πατριάρχης ὁ Νεκτάριος ἐν Σινᾷ τότε διατρίβων. Εἰς τὴν περιωπὴν ταύτην ἀνελθὼν ἐνεψύχωσε τὴν παιδείαν, καὶ ἐδίδαξε τὴν χρηστότητα διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος. Τῷ 1662 ἔλθων εἰς Μολδαβίαν διηυθέτησε τὰ ἐκεῖσε μοναστήρια τοῦ ἁγίου Τάφου, καὶ περιῆλθεν διὰ ξηραῖς καὶ θαλάσσης διαφόρους χριστιανικοὺς τόπους ζητεῦν ὑπὲρ τοῦ ἁγίου Τάφου. Ἐπανελθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνήγειρεν εὐρυχώρους ξενῶνας, ἐπεσκεύασε τὰς ἐκκλησίας, καὶ καθωράισε τὴν Παλαιστίνην καὶ τὰ περίξ διὰ λαμπρῶν κοινωφελῶν καθιδρυμάτων. Ἀποχωρισθεὶς δ' εἶτα εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀρχαγγέλου διετέλει προσευχόμενος, μελετῶν, καὶ συγγράφων. Ἐπειδὴ δὲ τότε θρασὺς κατὰ τὴν Παλαιστίνην ἠγείρετο ὁ ἀπὸ τῆς Δύσεως προσηλυτισμὸς, ὁ Νεκτάριος συνέγραψεν Ἀντιρρητικὸν τῶν δυτικῶν καινοτομιῶν, πρὸς διαφύλαξιν τοῦ ποιμνίου του ἀπὸ τῆς αἵρετικῆς λύπης· ἀλλ' οἱ λατῖνοι θρασύτεροι καταστάντες, ἔνεκα τῆς ἐν Παλαιστίνῃ παρουσίας τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τῆς Γαλλίας, ἤρξαντο ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, παντοιοτρόπως κακοποιοῦντες, καὶ πολλάκις φονεύοντες τοὺς ἀντικειμένους· ὁ Νεκτάριος φεύγων τὸν διωγμὸν ἦλθεν εἰς Σινᾶ, καὶ μετὰ τὴν κόπασιν τῆς θυέλλης ἐπαναστρέψας ἐξηκολούθησε μονάζων ἐν Ἀγαθαγγέλῳ, ὅπου καὶ ἐν χριστιανικῇ γαλήνῃ τῆς ψυχῆς παρέδωκε τὸ πνεῦμα περὶ τὸ 1680⁽¹⁾.

Ἦν εἰδήμων τῆς ἀραβικῆς, τουρκικῆς, ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς· εἰς δὲ τὰ συγγράμματά του καταδείκνυται εὐρυμάθεια ἀξιέπαινος. Ἰδίως δὲ ἡ Ἱεροκοσμικὴ Ἱστορία, καθίσταται λίαν πολύτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ὡς περιέχουσα γεγονότα ἀπὸ ἀραβικῶν πηγῶν ληφθέντα, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμνημόνευτα παρ' ἄλλοις ἱστορικοῖς· ὅθεν δικαίως ὁ Ν. Δογιάδης⁽²⁾ συνιστᾷ αὐτὴν, «ὡς λίαν σοφὴν καὶ περιεργὸν».

Ἦν ὁ Νεκτάριος, ὡς λέγει Γερμανὸς ὁ Λοκρὸς, «ἀνὴρ ἀγαθός, κήρυξ εὐαγγελικός, ἥθος ἔχων σεμνὸν καὶ ἱεροπρεπές, τὴν πρᾶξιν ἀκολουθοῦσαν τῷ λόγῳ, αἰδέσιμος παρὰ πᾶσι καὶ ἐπέραστος».

Συγγράμματα.

— Ἀνατροπὴ τῶν σοφισμάτων τοῦ Ἀθηναίου Πριγγιλίως.

— Ἐπιστολὴ πρὸς Γερμανὸν (ἐξ Ἀλεξανδρείας 1660).

— Τοῦ μακρυωτάτου καὶ σοφωτάτου Πατριάρχου τῆς μεγάλης καὶ ἁγίας

(1) Δοσιθέου, Βίος Νεκταρίου.

(2) Ἀλληλοφωνήσεις σελ. 48.

πάλαις Ἱερουσαλήμ κυρίου Νεκταρίου πρὸς τὰς προσκομισθείσας θέσεις παρὰ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις φρατῶρων διὰ Πέτρου, τοῦ αὐτῶν μαίετορος περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα ἀντιβρίσας, τυπωθεῖσα νῦν πρῶτον ἐν τῇ σεβασμίᾳ πατριαρχικῇ μονῇ τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πρωτοκυριαζούντων Ἀποστόλων, τῇ καλουμένῃ Τζετατζούα, κατὰ τὸ ἀρχεῖο. ἔτος τὸ σωτήριον, ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ. Ἐν Γασίρ τῆς Μολδαβίας.

Εἰς φύλλον. σελ. 255. Ἐξεδόθη ὑπὸ Δοσιθέου, προτάξαντος καὶ βίον τοῦ συγγραφέως. Τὸ σύγγραμμα καθ' οὗ ἐγένετο ἡ ἀπάντησις αὕτη τοῦ Νεκταρίου ἐπιγράφεται, Petri Hispani Franciscani, theses de primatu papae, καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ Ἀλταμούρα. Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Νεκταρίου ταύτη εὐρηνται καὶ τρία τετραστίγια ἐπιγράμματα Δοσιθέου, εἰς τὸν τύπον, εἰς τὴν βίβλον, ἧς εἰς τὸν αὐτόν. Ἐν τέλει δὲ συνήπται ἕτερον πονημάτιον τοῦ Νεκταρίου ἐπιγραφόμενον

— Νεκταρίου λόγος περὶ Ἀναβαπτισμοῦ τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ φρατῶρων, ἐν ᾧ ἐξιστοροῦνται καὶ αἱ τότε βιαιοπραγαί τῶν ἐν Παλαιστίνῃ καθολικῶν καὶ εἰς τὸ τέλος « ἐτυπώθη παρὰ τοῦ ἐν Ἱερομονάχοις Μητροφάνους ».

— Ἐπιτομὴ τῆς ἱεροκοσμικῆς Ἱστορίας εἰς πέντε μεριθεῖσα τμήματα, ὧν τὰ μὲν τρία πρῶτα ἐν συντόμῳ διαλαμβάνουσιν οὐ μόνον τὰ τοῦ ἁγίου θεοδόστου ὅρους Σινᾶ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκεῖθεν ὠκοδομηθέντος (sic) θεοδοξάτου μοναστηρίου τῶν δ' ὑπέρτερων τὸ μὲν περιέχει τὰ τῶν βασιλέων πάσης γῆς Αἰγύπτου μέχρι Μωάμεθ καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἕως Σουλτὰν Σελήμ, τὰ δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ Σελήμ καὶ περὶ τῆς μάχης ἣν ἤγειρε κατὰ Περσῶν ἔτι δὲ περὶ τῆς αἰρέσεως τοῦ Τεχέλλ, νέου προφήτου τῶν Περσῶν, πραγματεύεται. Ἐκαστον τῶν τμημάτων ἔχει τὸν αὐτοῦ πίνακα, προσέτι ἕτερός τις πίναξ τινῶν ἀναγκαίων σημειώσεων ὑπάρχει πρὸς περιέργειαν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀναγνωστῶν. Συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ μακαριωτάτου πρίον Ἱεροσολύμων πατριάρχου Νεκταρίου, τοῦ Κρητοῦ (sic) ἧς μετὰ πλείστης ἐπιμελείας διορθωθείσα παρὰ τοῦ σοφωτάτου καὶ πανοσιωτάτου Ἀμβροσίου Γραδενίγου, ὁμοίως τοῦ ἐκ Κρήτης, Ἀβδᾶ καὶ βιβλιοφύλακος τῆς τῶν Ἑνετῶν γαληνοτάτης ἀριστοκρατίας ἀφιερωθείσα τῷ γαληνοτάτῳ πάσῃ Μολδοβλαχίας καθηγεμόνι κυρίῳ κυρίῳ Τωάννῃ τῷ θεοσεβεστάτῳ Βωϊθόνδα (sic). Ἐνετίῃσι, κατὰ τὸ ἀρχεῖο τὸ σῆμα παρὰ Νικολάῳ τῷ Γλυκεῖ (!).

Εἰς 4^{ον} σελ. 448. Ὁ Βρετὸς δὲν ἀναφέρει τὴν α. ταύτην ἐκδοσιν, ἥτις ἀνετυπώθη ἀπαρallάκτως, ἐπιστάσις Σπουρίδωνος Μήλια τῷ 1758, καὶ ἐν 1783, καὶ 1805, παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογραφείῳ.

Τῷ 1729 ἐξεδόθη ἐν Λονδίῳ μεταφρασθὲν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου, καὶ τὸ ἐξῆς τοῦ Νεκταρίου

— De artibus quibus Missionarii Latini, praecipue in terra Sancta degentes, ad subvertendam Graecorum fidem utuntur, ed de quam plu-

(1) B'. Κατάλογος Βιβλίων Π. Λάμπρου ἀριθ. 22. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὐρηνται καὶ προσφώνησις τῶν ἐκδόντων αὐτοδέλφων Νικολάου καὶ Λεοντάρη Γλυκεῖ τῷ ἡγετῇ μόνῃ τῆς Μολδοβλαχίας.

rimis Ecclesiae Romanae erroribus et corruptelis, libri tres ex aulographo Graeco latine redditi ().

Νικόλαος Κεραμεύς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ. Τῷ 1646 ἐν Βενετίᾳ διατρίβων ἐπεστάτησε καὶ διώρθωσε τὸν ὑπὸ τοῦ τυπογράφου Ἰωάννου Ἰουλιανοῦ ἐκδοθέντα Διάλογον τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου. Ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας Παΐσιου Α' (1652) ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ διδάσκων. Ἐν ἔτει 1654 Ἀθανάσιος Πατελάρος ὁ Κρής, τρίτον ἤδη πατριαρχεύων, ὠμίλησεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον τῇ ἑορτῇ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα, ἐφερμηνεύων τὸ ρητὸν *Σὺ εἶ Πέτρος*, τὸ ὑπὸ τῶν ἐκ Ῥώμης ἀεὶ προβαλλόμενον εἰς ἀπόδειξιν τῆς παπικῆς καινοτομίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ἀθανάσιός τις Κύπριος, τρόφιμος τοῦ Γρηγοριανοῦ φροντιστηρίου, ἐντολῇ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς περιδεύων εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ πρὸς διάδοσιν τοῦ δυτικοῦ δόγματος, καὶ πρὸς ἀγορὰν χειρογράφων⁽²⁾, παρευρεθείς ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ πατριάρχου, τοσοῦτον ἐσκανδαλίσθη ὥστε πολλὰ κατεφλύαρσεν ἐγγράφως κατὰ Πατελάρου, καὶ ὑπὲρ τοῦ Πάπα⁽³⁾.

Τὸ πόνημα τοῦ Κυπρίου λατινόφρονος, ὁ πατριάρχης Παρθένιος ὁ Χίος μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἱερᾶς συνόδου ἔδωκαν εἰς τὸν Κεραμεά πρὸς ἀνατροπὴν. Οὗτος δὲ συνέγραψε τὸν Ἀντεγλημματικόν.

Ὁ Νικόλαος ἀπελθὼν εἴτα εἰς Μολδοβλαχίαν, ἀπεβίωσεν ἐν Ἰασίῳ τῷ 1672⁽⁴⁾, καὶ ἐνεταφιάσθη ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀποστόλων.

Ὁ Δοσίθεος, εἰς τῶν ἀκροατῶν του χρηματίσας, λέγει ταῦτα περὶ τοῦ Κεραμεῦς. « Μαθητεύσας παρὰ Προχώρῳ ἐμπειρίαν εἰς τὰ τῆς » ἐκκλησίας, καὶ τὴν θύραθεν σοφίαν, ὥστε καὶ πάσης θεολογίας

(1) Φιλητᾶ, ὑπεράσπισις Γραικικῆς ἐκκλησίας, σελ. 13'.

(2) Ὁ Κύπριος οὗτος κατεγύμνωσε τὰ μοναστήρια ἰδίως τοῦ Ἀθωνοῦ καὶ τῶν Μεσσηνίων, « ἀγοράζων τὰ χειρόγραφα μετὰ τὸν σιτήρα ». Δοσιθέου Πατρ. Ἱεροσ. σελ. 1176.

(3) Κατὰ λάθος ὁ Μαθῆς (Κατάλογος ἱστορικῶς τῶν Πατριαρχῶν, σελ. 199) ἀναφέρει ὅτι ὁ Πατελάρος ἐρμηνεύων τὸ ἄνω ρητὸν ὠμίλησεν ὑπὲρ τοῦ Πάπα, καὶ ὁ δραπέτιδης Ἀθανάσιος ὁ Κύπριος κατ' αὐτοῦ ὁ δ' αὐτὸς περιπίπτει καὶ εἰς ἑτερον ἀμάρτημα λέγων, ὅτι ἡ διδαχὴ ἐξεφωνήθη ἐπὶ τῆς β' πατριαρχείας τοῦ Πατελάρου (1634).

(4) Ὁ αὐτὸς Δοσίθεος ἀλλαχοῦ (Πατρ. Ἱεροσολ. σελ. 1176—7) σημειοῦ ἐν 1670 πὸ τέλος τοῦ Κεραμεῦς, οὕτω δ' ἐξ αὐτοῦ παραλαβὼν καὶ Μελέτιος ἐν ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ κατὰ λάθος δὲ ὁ Φιλητάς (Ἰπερ. Γραικ. Ἐκκλ. 19) λέγει ὅτι ὁ Κεραμεύς ἐστὶ μέγας τοῦ 1722.

¹⁰ καὶ φιλοσόφου ἐπισημῆς εὐκόλως ἔλεγε τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἑλλη-
¹¹ νικῶς καὶ λατινικῶς ».

Ὁ αὐτὸς κατωτέρω προστίθισιν, ὅτι ὁ Νικόλαος ἦν κακογράφος καὶ δυσκόλως ἀναγινωσκόμενος.

Συγγράμματα.

— Ἀντέκκλημα τῶν ἐγκαλοῦντων ἀδίκως κατὰ τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἁγίας καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Θεοσύμφου τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, φιλο-
 πονηθὲν κατ' ἐπιταγὴν καὶ πρόσκλησιν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου Παρθενίου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἱερᾶς Συνόδου. (ἐξεδόθη ὑπὸ Δοσιθέου ἐν τόμῳ Χαρᾶς, (σελ. 1—552) προτάξαντος καὶ βιογραφικὰς εἰδήσεις περὶ τοῦ συγ-
 γραφέως).

— Ἀντιρρήτικα κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης εἰς 83 τμήματα.

— Περὶ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου Μύρου.

— Περὶ ἀρχῶν θεολογικῶν.

— Κατὰ τῶν συκοφαντούντων μέρη τινα τῆς ἁγίας γραφῆς μὴ εἶναι γνήσια.

— Περὶ φιλίας καὶ ἔρωτος.

Καὶ διάφορ' ἄλλα φιλοσοφικὰ καὶ ἱατρικὰ, κατὰ Δοσίθεον ⁽¹⁾ καὶ Προκόπιον.

Δημήτριος Πεπάνος

ὁ ἐπιλεγόμενος Δομέστικος ⁽²⁾, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12^{ου} αἰῶνος. Τῷ 1637 σταθεὶς εἰς Ῥώμην ἵνα περατώσῃ τὰς σπου-
 δὰς, διετέλεσεν ἑπταετίαν τρόφιμος τοῦ ἐλληνικοῦ Γυμνασίου καὶ
 ἐνῷ ἤκροατο τῆς θεολογίας, ἐδίδασκεν ἐν τῷ αὐτῷ παιδευτηρίῳ τὴν
 ἐλληνικὴν φιλολογίαν μετ' ἀρκετῆς ἐπιτυχίας. Ὑποφέρων ἐκ καρ-
 διωγμῶν ἰσχυρῶν καὶ συνεχῶν, ἀπετράπη ὑπὸ τῶν ἱατρῶν τοῦ νὰ
 καταταχθῇ εἰς τὸ μοναχικὸν τάγμα, ὡς ἦτο ἡ ἐπιθυμία τοῦ. Ὅθεν ἔλα-
 βεν ἄδειαν ἵνα ἐπαναστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι
 διὰ τῆς ζειδώρου πατρίου αὔρας ἤθελε βελτιωθῇ ἡ κλονηθεῖσα υἡγεία
 του. Πρὶν ἢ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ἰταλίαν μετέβη εἰς Φλωρεντίαν, καὶ
 διήλθε μῆνας τινὰς μετὰ τοῦ Λευκᾶ Ὀλστενίου, διακοινώσαντος αὐτῷ
 πολλὰ τῆς Λαυρεντινῆς πολύτιμα χειρόγραφα, καὶ μεταξὺ ἄλλων
 τὴν περίφημον ὁμολογίαν τῆς Πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, γνω-
 ριζομένης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.

Ἐπανελθὼν ὁ Πεπάνος εἰς τὴν πατρίδα, δὲν ἔπαυσεν ἐργαζόμενος
 παρὰ τοῖς συμπολίταις του ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς Ῥωμαϊκῆς
 ἐκκλησίας.

⁽¹⁾ Δοσιθέου προλεγόμενα ἐν τόμῳ Χαρᾶς.

⁽²⁾ Πιθανῶς τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἦν τίτλος βυζαντινός, δοθεὶς μὲν ποτὲ εἰς τινα τῆς
 οἰκογενείας, ὡς παρεπώνυμον δὲ παραμείνας εἰς τοὺς ἀπογόνους.

Ὁ Δημήτριος, ἐκτὸς τῆς φιλολογίας καὶ θεολογίας, δὲν ἦτο ξένος καὶ τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης· ἐξεπόνησε μάλιστα σύγγραμμα πρὸς ἑάλλον τοὺς θιασώτας τῆς τοῦ Γαληνοῦ μεθόδου· ἐκαλλιέργει ὁμοίως καὶ τὴν ποίησιν, καὶ ἐγκατέλιπε δοκίμιά τινα, μὴ καταδεικνύοντα μὲν ποιητὴν ὑψιπέτην, οὐχὶ δὲ καὶ ἄμοιρον τῶν ποιητικῶν κανόνων ἑλληνιστίν. Τῷ 1649 νυμφευθεὶς, ἀπῆλθε μετ' ὀλίγον οἰκογενειακῶς τῆς Χίου, ἄγνωστον τί ἀπογενόμενος. Φήμη διέτρεξεν ὅτι εἰς ἓν ἐν Σικελίᾳ ταξείδιον ἀπωλέσθη μετὰ πάσης τῆς οἰκογενείας του (*).

Τινὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πεπᾶνου ἀνακαλυφθέντα ἐν Χίῳ ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ προξένου Στελίου Ῥαφαέλλη, ἐστάλθησαν πρὸς τὸν καρδινάλιον Ἐρρίκον Στουάρτον, ὅστις τὰ παρέδωκεν εἰς τὸν Ἀμαδοῦτζην δημοσιεύσαντα ὑπὸ τὸν τίτλον

—Δημητρίου Πεπᾶνου τοῦ Χίου τὰ εὐρισκόμενα. E Graceo in latinum vertit et adnotationes adiecit Bernardus Stephanopolus, aecedit praefatio Io. Amadulii. Romae 1784. (Τόμος 2 εἰς 4. σελ. LXXXIII—624. IV—456).

Ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ περιέχονται—Περὶ τοῦ πιστεύω—Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος.—Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερᾶς κοινωνίας—Περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός.—“Ὅτι καὶ παρούσης πορνείας ἄλυτον τὸ μέγα τοῦ γὰμου μυστήριον ἐναντίον εἰς τὸν αἵρ:σιάρχην Καλβίνον—Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ὁμολογία τῆς καθολικῆς πίστεως.—Θρίαμβος ὁρθοδοξίας εἰς κοινὴν φράσιν διὰ στίχων λαμβικῶν. Ἐν τέλει καταχωροῦνται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, διάφορα χρυσόβουλλα τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ.

Ἀθανάσιος Σκληρὸς

Ἐπιλεγόμενος Πικρὸς ἢ ἐκ Πικρίδων, ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τῆς ὀγδόης δεκαετηρίδος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἐν τῇ μητροπόλει τῆς νήσου Κρήτης ἐξ εὐγενῶν, πάλαι ἐνταῦθα ἐκ Βυζαντίου μετοικησάντων. Ἐπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια ὑπὸ τὸν συμπατριώτην του Μάξιμον Μαργούνιον· ἔρωτι δ' εὐρυτέρας μαθήσεως μετέβη εἰς Ἱταλίαν, πιθανῶς κατὰ τῷ 1602, καὶ ἐδιδάχθη ἐν Βενετίᾳ τὴν λατινικὴν ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς τὸ τότε κλειζόμενον τοῦ Παταβίου Γυμνασίον ἐφοίτησε πλέον τῆς τετραετίας σπουδάζων τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας (1610—1615). Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ ἱατρικῆς ὁ Ἀθανάσιος ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα, ἐνθα δι' ὅλου τοῦ βίου παρέμεινεν ἐξασκῶν τὴν φιλόπθρωπον ἐπιστήμην, καὶ θεράπεύων ταῖς μούσαις. Νυμφευθεὶς, ἓνα μόνον ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Γεώργιον.

(*) Weiss, Supplement de la Biographie Universelle, tom LXII,

γιον, πεσόντα κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1645 εἰς τὴν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Μεσαρίας συγκροτηθεῖσαν μάχην μεταξὺ τῶν Ἑνετῶν, ὑφ' οὓς καὶ ὁ Γεώργιος μετ' ἄλλων Κρητῶν συνεξστράτεψε, καὶ τῶν εἰσβαλόντων Ὀθωμανῶν. Τὴν δὲ στέρησιν τοῦ πρόσφιλους τούτου υἱοῦ ἐθρήνησε περιπαθέστατα ὁ δυστυχὴς πατήρ.

Γεώργιε, κράτιστον ὦν ἔσχον φίλτρων,
τέρψης ἐλπίς γήραός μοι ὑστάτου!
ῥῆμιν σιωπῇ ξυμφορὰν πλῆσασθαί με,
ἢ ἡσύχῳ γόῳ τε συμπαρμυθεῖσθαι,
'Ἄλλ' οὐκ ἀνεκτὸν, ἣν καλύπτεται ἄλγος
σπλάγχχοις διῆκον, κῆρ τε πλήττον καιρίως⁽¹⁾.

Συνιστάντος τοῦ Κρητικοῦ πολέμου ὁ Σκληρὸς, τετιμημένος ἤδη τῷ περιδλεπτῷ ἀξιώματι ἀρχιάτρου τῆς Κρήτης (regno di Candia), ἐγένετο αὐτόπτης πασῶν τῶν περιπετειῶν τοῦ φονικοῦ ἐκείνου δράματος, καὶ πρὸς διαιώνισιν τοῦ φρικτοῦ ἐκείνου πολέμου ἔγραψεν ἱαμβικὸν ποίημα.

Εἰ καὶ γέρων ὁ Πικρίδης οὐδέποτε ἔπαυσε μετὰ νεανικῆς προθυμίας χορηγῶν τὴν ἱατρικὴν συνδρομὴν του εἰς τοὺς πάσχοντας μὲ προφανῇ πολλὰς τῆς ζωῆς του κίνδυνον.

Δὲν ἐπέζησεν ὁ Ἀθανάσιος ἵνα ἴδῃ τὴν ἔκθασιν τοῦ πολέμου καὶ τὴν ὑποδοῦλωσιν τῆς πατρίδος του. Ἐν ἔτει 1664 ἀπεβίωσε γεροντῶς ἐτῶν ὀγδοήκοντα περίπου.

Ὁ Σκληρὸς, ἐκτὸς τῶν ἄλλων προτερημάτων, ἐκέκτητο ἑξοχον ἑλληνικὴν παιδείαν, καὶ ἐγένετο ὁ μᾶλλον ὑψηλῆς ποιητῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ μεσαιῶνος. Οὐδέποτε παυσάμενος τὴν καλλιέργειαν τῶν μουσῶν, εἶχε καταρτίσει ἀξιόλογον βιβλιοθήκην, ἐφ' ἑκάστου τεύχους τῆς ὁποίας ἔγραφε τὸ ἐξῆς δίστιχον,

Πικρὸς ἐπὶ κλῆν, τοῦνομα δ' εἴκελος ἀθανάτοισιν,
ἱατρὸς δὲ τέχνην κτήσατο τὴν δε βίβλον.

Συνέγραψε πολλὰ, ἐξ ὧν ὁ συμπατριώτης του Παπαδόπουλος⁽²⁾ διαμνημονεύει τῶν ἐξῆς.

— Ὑπομνήματα εἰς Ἱπποκράτην.

— Ἐπιγράμματα⁽³⁾ καὶ διάφορα ἄλλα ποιημᾶτια.

— Μετάφρασις τῶν ἐξομολογήσεων τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου.

(1) Θρήνος, στίχ. 302—30.

(2) Papadopoli, Historia Gymnasii Patavini, tom II, σελ. 311.

(3) Βλέπε τὸ εἰς τὸν διδάσκαλόν του Μαργουῆνον.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι ὁ Κρητικὸς πόλεμος, ἡμιδικὸν ποίημα διαιρούμενον εἰς εἴκοσι τέσσαρα τμήματα.

Ὁ Πικρίδης τελευτᾷ τὴν ἐξιστόρησιν ἐν στίχῳ 307 τοῦ ΚΓ' τμήματος, ἐν ᾧ μνημονεύει τῆς ἐν ἔτει 1664 ἀναγορεύσεως ὑπὸ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας τοῦ μαρκησίου Βίλλα ὡς στρατάρχου τῆς Κρήτης· ἐν παρεκδόσει δὲ ἀπὸ τοῦ ἐπομένου στίχου μέχρι τέλους ἀφηγεῖται τὰ τῆς καταγωγῆς τοῦ περιβλέπτου μαρκησίου, πρὸς ὃν ἀποθνήσκων παρέδωκε τὸ ποίημά του.

Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1865 εἰς Ἑπτάνησον ἐκδρομὴν μου μεταξὺ τῶν ἄλλων εὑρον ἐν χειρογράφῳ τὸ ποίημα τοῦ Σκληροῦ, ὅπερ μετὰ προλεγομένων ἐξέδωκα ὡς δεύτερον τόμον τῶν ἔθνικῇ δαπάνῃ τυπουμένων Ἑλληνικῶν Ἀνεκδότων.

Θωμᾶς Φλαγγίνης (¹).

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ, καὶ ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἐστάλη δαπάνῃ μοναχοῦ τινος εἰς Πατάβιον· καταγραφεὶς μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ τότε κλειζομένου Πανεπιστημίου τῆς πόλεως ταύτης, διεκρίθη διὰ τὴν λιτότητα τοῦ βίου, τὴν ταπεινότητα τῶν ἡθῶν, καὶ τὴν μετὰ ζήλου μάθησιν, καὶ κατέλαβεν ἐπίσημον θέσιν μεταξὺ τῶν περιφανέστερων σπουδαστῶν. Στεφθεὶς διδάκτωρ τοῦ τε Κανονικοῦ καὶ Ἀστυνομικοῦ Δικαίου (juris utriusque) ἐπανῆλθεν εἰς Βενετίαν· μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προστάτου του ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικηγορικοῦ ἐπιτηδεύματος, ἐξ. οὗ τὸ κατ' ἀρχὰς μόλις ἐπορίζετο τ' ἀναγκαιοῦντα εἰς ἀπέριτον βίον· εἴτα δ' ἔνεκα τῶν ἀνατιθεμένων αὐτῷ πολλῶν καὶ σπουδαίων ὑποθέσεων, ἃς ἐπιμελῶς καὶ τιμῶς διεξήγαγεν, ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν. Ἐχὼν μονογενῆ θυγατέρα ἐνόμφευσε πρὸς Βενέδικτον Σουπεράντιον, καθιστῶν αὐτὴν κληρονόμον μετὰ τεκνοποίησιν· ἀποθανούσης ὅμως ἀτέκνου, διέθηκεν ὁ μεγάλθυμος οὗτος Ἕλλην πᾶσαν τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ κοινωφελῶν τῇ πατρίδι ἔργων. Προσῆνεγκεν ἀξιόλογον ποσότητα εἰς τὸ ἑλληνικὸν νοσοκομεῖον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, ἐνόμφευσε πτωχὰς Ἑλληνίδας, καὶ ἐξηγόρασεν ἀπὸ τῆς μουσουλμανικῆς δουλείας πολλοὺς χριστιανοὺς.

Ἀποθανὼν ὁ αἰμνῆστος Φλαγγίνης διέθετο τὴν περιουσίαν του συνισταμένην εἰς 171,715 δουκάτα πρὸς ἴδρυσιν Ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου ἐν Βενετίᾳ, ἐν ᾧ νὰ ἐκπαιδεύωνται πτωχοὶ ἑλληνοπαῖδες, ἀποκλειστικῶς προσθεύοντες τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, προτιμωμένων τῶν συμπατριωτῶν του Κερκυραίων καὶ μετ' αὐτοὺς τῶν Κυπρίων. Ὅθεν καθιδρύθη τὸ ἑλληνικὸν τοῦτο φροντιστήριον, εἰς τιμὴν τοῦ ἱδρυτοῦ

(¹) Βενέδικτος Φλαγγίνης Κύριος ἐδίδαξε τῷ 1883 ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῷ Πατάβιῳ. (Facciolati, Fasti Patavini).

Φλαγγινιανόν ὀνομασθέν, διὰ διατάγματος τῆς Ἑνετικῆς Γερουσίας (8 Σεπτεμβ. 1664), καὶ εἰς ἑνδεκα ὥρισθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποτρόφων⁽¹⁾.

"Τὸ ὄνομα τοῦ Φλαγγίνη, λέγει ὁ Παπαδόπουλος, διέτρεχεν εὐλογούμενον καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν" ⁽²⁾.

"Ἀγνωστον ἡμῖν ἔάν ὁ Φλαγγίνης κατέλιπε συγγράμματα ἐκδοθέντα ἢ ἀνέκδοτα.

Εὐγένιος Γιαννούλης ὁ Αἰτωλός⁽³⁾.

Ἐγεννήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17. αἰῶνος εἰς Μέγα Δένδρον τοῦ Ἀποκόρου, καὶ ἐκπαιδευθεὶς κατὰ πρῶτον ἐν τῷ σχολείῳ τῆς Βαρνακάβης ὑπὸ Νικολάημον τὸν Καβάσιαν μετέβη ὕστερον, πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν, εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐφοίτησε παρὰ Θεοφίλῳ τῷ Κορυδαλλεῖ καὶ Μελετίῳ τῷ Συρίγῳ. Ἐκ Βυζαντίου ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἠκροάσθη καὶ ἐνταῦθα τοῦ φιλοσόφου Ἀθηναίου, καὶ εἴτα ἦλθεν εἰς Καρπενήσιον προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς κοινότητος ὡς προϊστάμενος τοῦ ἰδρυθέντος σχολείου⁽⁴⁾.

Μετὰ πολυετῇ γόνιμον διδασκαλίαν ὁ ἱερομόναχος Εὐγένιος, μὴ ἀρεσκόμενος εἰς τὴν κοσμικὴν τύβην, ἦλθεν εἰς τὰ ἐρημνὰ καὶ δυσήλια τῶν Ἀγραφῶν ὄρη καὶ ἐνταῦθα ἐξελέξατο τὸ ἐρημητήριόν του. Οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως Βρανιανῶν μετὰ μεγάλης χαρᾶς μαθόντες τὴν ἔλυσιν αὐτοῦ θρυλλομένου ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀγνότητι ἡθῶν, ὠκοδόμησαν χάριν αὐτοῦ τὸ ἐν τῇ θέσει Γούβα μοναστήριον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Ἐνταῦθα ὁ φιλέρημος μοναχὸς παρέμεινε μέχρι τέλους τοῦ βίου μελετῶν, συγγράφων, καὶ δι' ἐπιστολῶν νοουθετῶν τοὺς πέραξ ἐπισκόπους, ἱερεῖς, μοναχοὺς, καὶ κοσμικοὺς, διδάσκων ἅμα καὶ τινὰς ἐκλεκτοὺς μαθητάς.

"Ἰνα καταδειχθῇ ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνδρὸς παρατιθέμεθα ἐκ τῶν ἀνεκδότων αὐτοῦ ἐπιστολῶν τὰ ἐξῆς ἀποσπάσματα.

Νουθετῶν κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1662 τὸν ἐπίσκοπον Δημητριάδος ἀναφωνεῖ:

(1) Ὁ Κύπριος Βερνάρδος Ἀκρης προσέθετο ὕστερον τὴν ἰδίαν δαπάνην συντήρησιν ἐτίμων δύο. (Véludo, Cōlonia Greca in Venezia).

(2) Historia Gymnasii Palavini. — Ὁ Βλαντὴς ἐξεφώνησε λόγον περὶ Φλαγγίνη μὴ ἐκδεδομένον.

(3) Εἶνε γνωστότερος ὑπὸ τὸ δεύτερον ἐπώνυμον· εἰς δὲ τὰς ἐπιστολάς του ὑπογράφεται ἄλλοτε μὲν Εὐγένιος Ἰωαννοῦλης, ἄλλοτε δὲ Εὐγένιος ὁ ἐξ Αἰτωλίας.

(4) Ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ ἐν Καρπενήσιῳ ναοῦ τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου δηλοῦται ὅτι ἐν ἔτει 1642 διέτριβεν ὁ Εὐγένιος ἐνταῦθα.

« Οἱ μεγάλοι, δέσποτα, θρόνοι καὶ οἱ λαμπροὶ καὶ πολυπρόσοδοι βαθμοί
 » καὶ τὰ λοιπὰ ἀξιώματα, μετὰ μὲν φρονήσεως, ἀρετῆς, καὶ λόγου οἰκονο-
 » μούμενα πολλὰ τοῦς τοιοῦτους ὠφέλησεν οἰκονόμους, καὶ σχεδὸν ἰσοθούς
 » πεποίηκε, τοὺς δὲ κατὰ τὰς αὐτῶν ὀρέξεις καὶ πεπλανημένας θελήσεις τὰ
 » τῆς ἐκκλησίας φθείροντας καὶ τὰ κοινὰ καὶ ἴδια ἰδοιοῦντας συμβαίνει τὸ
 » ἐναντίον . . . Φρόντιζε, δέσποτα, τῶν καλῶν ἔργων καὶ προτίμα πάντα τῶν
 » ρεόντων τὰ μένοντα· γίνου πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος· εὐλαβοῦ τῆς ἐπι-
 » σκοπῆς τὸ ἀξίωμα, καὶ τῆς ἱερωσύνης τὸ ὕψος, μνημόνευε ἀεὶ τῶν ἐσχά-
 » των· συλλογίζου τὴν ἀπόδοσιν τῆς οἰκονομίας. . . »

Ἐν ἔτει 1664 γράφων πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πατρι-
 ῶν δημοῦντα μητροπολίτην Λαρίσσης Διονύσιον προτρέπει ἵνα ταχύνῃ τὴν
 κάθοδον λέγων·

« Ἡ χρόνιος ἀπουσία τῶν θεοφιλῶν καὶ γνησίων ποιμένων, καὶ ἡ βραδυ-
 » τῆς τούτων ἡ ὑπερήμερος, πολλὰς ψωριάσεις ἀποτίκτειν οἶδε τῷ ποιμένει
 » πανιερώπατε· ἐντεῦθεν ἡ τῶν πολυφθόγγων νοσημάτων ἀναβλαστάνει δαψί-
 » λεια· ἔνθεν τὰ πάθη τὰ ἐπιβλαβῆ, καὶ αἱ παντοδαπαὶ λύμαι, καὶ τῶν μηλο-
 » φώνων λύκων ἡ ἀναιδὴς ἐπέλευσις. Ὡς γὰρ τὰ τοῦ σώματος πάθη ἔχει
 » ἀμελούμενα τῷ χρόνῳ καὶ ἀποσκιρρῶθέντα ἤδη δυσπαλάλλακτα γίνονται
 » οὕτω φασὶν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα δεῖνοι, καὶ ἐπὶ τὰ τῆς ψυχῆς νοσήματα συμ-
 » βαίνει· ἀλλ' ἔρεις ἴσως αὐτοῦς, ἐγὼ ἐκδημῶν τὴν τοῦ ποιμανίου ἐπιστάσαν
 » ἄλλοις ἐπέτρεψα ποιμαίνειν ἀντ' ἐμοῦ· πάντα μὲν οὖν, ἀλλὰ μισθωτῶν οὗτοι
 » τὸν τόπον ἐπέχουσι, καὶ οὐ γνησίων ποιμένων· ὀλίγη γάρ τις ἡ περὶ τὸ
 » ποιμνιον τούτων φροντίς, ὅτι σκευὴ φέροντες οὗτοι, ὡς λέγεται, ποιμένος
 » μόνον ἀπέριου καὶ οὐκ ἐπιστήμονος· τόσον γὰρ αὐτοῖς μέλει τῶν προβάτων
 » ὥσων ταῖς μητρυαῖς περὶ τῶν οἰκείων προγόνων· οὐδὲν ἰδὲ χαρακτηριστι-
 » κὸν γνησίου σώζουσι ποιμένος οὗτοι· καὶ γὰρ τῆς ποιμάνσεως τριχῶς γεν-
 » κώτερον διαιρουμένης, οὐδὲν τούτων προσῆν αὐτοῖς· οὐ γὰρ τὸ πλανώμενον
 » ἐπιστρέψαι δυνατόν, οὔτε δῆσαι τὸ συντετριμμένον οἶδασιν, οὔτε μὴν αὖτις τὸ
 » ψωραλέον ὁραπεῦσαι . . . Ἡμεῖς, ἴστω Θεὸς, περὶ πλείστου ποιούμεθα
 » τὰ σὰ, οὐ φιλοῦμεν τῇ πρὸς σὲ νῇ Δία νικώμενοι, ἀλλ' ἀληθεύει· καὶ γὰρ νῆαν
 » ἄγων τὴν ἡλικίαν πολλὸν ἐκέκτησο φρόνημα, καὶ ἀρετὴ καὶ συνείσει τοὺς
 » χρόνους τῇ βαθμῇ προβεβηκότας ὑπερβαίνειν ἐσπούδασας . . . Ὅθεν διὰ τὰ-
 » χους ἐπανίεναι σπούδασον, καὶ μὴ πόρρω τῆς οἰκείας ἐγχρονίζῃν ποιμνῆς
 » βούλου· τοῦτα καὶ ἡ τῶν ἱερῶν κανόνων βιβλος ἀπαρῥέκεται, καὶ τοὺς οὕτως
 » ἔχοντας ποιμένας ὀνειδίζει· ὅρα γοῦν μὴ λόγοις πῶς ὑποκλαπείς ὑψηλο-
 » τέρου ἐπιέμενος ὄγκου· ὅσον γὰρ τὸ ὕψος ὑπερκεῖμενον τοσούτων καὶ ὁ λόγος
 » ἀπαιτεῖται· ὀρυλλεῖται δὲ καὶ τοῦτο παρὰ τισιν ὧδε· ἐγὼ δὲ κἀκίστον φημί
 » τὴν λιχνίαν καὶ πολλῶν γέμουσαν συμφορῶν ἀεὶ μὲν, νῦν δὲ μάλιστα καὶ
 » ἐπὶ ταύτῃ ».

Ἐν ἔτει 1665 ὁ φιλόπατρις Αἰτωλὸς ἔπεισέ τινα τῶν φιλογενῶν
 ἵνα καταβάλλῃ τὰ πρὸς σύστασιν σχολείου ἐν Ἀνατολικῷ καὶ πρὸς

ἐξασφάλισιν τοῦ χορηγηθέντος κεφαλαίου ἐζήτησε παρὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τὴν ἐκδοσιν σιγιλίου· ἀποτυχὼν δ' ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπιδημοῦντα Διονύσιον Λαρίσσης ἵνα συνελέσῃ πρὸς ταύτην τὴν ἀγαθοεργὸν πράξιν.

« Ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Αἰτωλίας, τῆς ἐμῆς ἀθλίας πατρίδος, καὶ ἐπὶ πᾶσι
 « σχεδὸν τοῖς περίξ ἐκείνῃ κλίμασιν ἐξέλιπε πρὸ πολλῶν ἤδη χρόνων ἅπαν
 « καλὸν, μεθ' ὃ ἡ τῶν πεζῶν γραμμάτων γνῶσις, ἡ τροφὴ τῶν λογικῶν ψυ-
 « χῶν, ἡ δυναμένη σοφίζειν εἰς σωτηρίαν τὸν ἄνθρωπον καὶ οὕτω συνελθεῖ τοὺς
 « ἐκεῖσε πάντας ἀναλαβάνοντας γενέσθαι καὶ ἄγαν τριβαρβάρους, περὶ δὲ τὴν
 « ὁμολογίαν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀμωμῆτου πίστεως μηδὲν τῶν ἀλλοφύλων πάντες
 « διενυνόχασιν· σπᾶνόν τι χρῆμα ὁ ἱερεὺς ἐκεῖ, ὁ ἀπλῶς γραμμάτων εἰδήσιν
 « ἔχων· τοῦτου χάριν πολλὰ τῶν παιδιῶν ἀνευ τοῦ μετανοίας λουτροῦ ἀπήλθον
 « τοῦ βίου καὶ τῶν ἱερῶν ἀμέθεκτα μυστηρίων· εἰ δέ που καὶ ἱερεὺς (καθ'
 « ὑπόθεσιν) φανείη που τραγικόν τι τέρας ἐκεῖνος ἢ κωμικὸν ἐκφόβητρον·
 « ταῦτα καθορῶν ἐγὼ καὶ εἴπερ τις ἄλλος ἐκνοσηθῆσας καὶ ἄλγημα καθ'
 « ἡμέραν ἡμῖν ἐπ' ἀλγῆματι προσετίθετο· καὶ οὕτως ἔχων τρόπον τινα ἐζή-
 « τουν μετὰ Θεὸν τοῦ τοιούτου κακοῦ θεραπείαν καὶ ἔτυχον ἀνδρὸς τινος
 « ζῆλον ἥδη πατρῶον ἔχοντος καὶ προθυμίαν τὴν αὐτὴν τῷ συστήσαντι ἐν
 « τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις τὸ νέον φροντιστήριον ἐν τῇ Κωνσταντίνου (¹)· ἐκεῖνος
 « τοίνυν μικρόν τι ἀργυρίδιον διδούς, ὅσον εἰς ἐνὸς μίσθωμα παιδαγωγοῦ,
 « ἵνα τοὺς παῖδας τῶν πτωχῶν καὶ ἀδυνάτων παιδεύῃ τοὺς τε ἐν Ἀνατολικῇ
 « καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις περίξ χωρίοις, ἐδεήθη διὰ γραμμάτων παρὰ τῆς μητρὸς
 « ἡμῶν ἐκκλησίας, ὅπως τὸ σιτηρέσιον ἐκεῖνο μείνῃ ἀπαραιοῦντο εἰς τὸν
 « μετέπειτα χρόνον, παρὰ μηδενὸς τῶν τε νῦν ὄντων ἢ τῶν ἐπομένων παρα-
 « τραπείη εἰς οἰκείας ἡδυσπαθείας· ὑπεσχόμην οὖν ἐγὼ τῷ ῥηθέντι τὰ τοιαῦτα
 « γράμματα· δι' αὐτῶν οὖν τούτων ἤξιουν τὸν καλὸν κῆρυθὸν ἐκεῖνον ἱερεῖα
 « καὶ ἀπέτυχον· νῦν οὖν τῶν σῶν τιμῶν ἔμπομαι γονάτων, εἴγε δυνατόν διὰ
 « σοῦ γένοιτο, καὶ χάριτας οὐ τὰς τυχούσας ὑπὲρ τούτου ὁμολογήσω, μεθ'
 « ἡμῶν δὲ καὶ πολλοὶ ἄλλοι· πρὸ πάντων δὲ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς εἰς ἑαυτὸν
 « ἐπιγράφων τὰ ἐπὶ τοῖς ἀδελφοῖς γινόμενα . . »

Ἐπουχάζων ἐν τῷ ἐρημητηρίῳ του ὁ Εὐγένιος ἐπέσυρε καὶ τότε τὸν φθόνον ἀθλίων τινῶν πρὸς οὓς εὐαγγελικὴν ἀντέταξε μακροθυμίαν. Περὶ τούτου ἔγραψε πρὸς τὸν αὐτὸν Διονύσιον.

« Παρὰ πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις, οὐ τῶν πάσαις μόνον θεοφιλῶν ἀνδρῶν,
 « ἀλλ' ἔστιν· ὅτε καὶ τῶν θύραθεν τῶν ἐπὶ τὴν ἱερὰν ἐσχολακτικὴν μέλισσαν
 « φιλοσοφίαν, τούτοις διὰ σπουδῆς πρὸ παντός ἄλλου ᾗν τὸ λαθεῖν βίωσας,
 « καὶ ὁ ἀπράγμων βίος καὶ ἡσύχιος· ταῦτα καὶ παρ' ἡμῖν διαφερόντως ἡγα-
 « γήθη καὶ διὰ σπουδῆς ὅ,τι πλείστης ἐγένετο· διὸ καὶ πᾶσαν ἐπ' αὐτῆς κατέ-

(¹) Ἐννοεῖ τὸν ἐκ Καστορίας Μανολάκην, ὅστις, κατὰ Δοσίθεον, συνέδραμεν ὑστεροῦ καὶ τὸ ἐν Αἰτωλικῇ ὑφιστάμενον ἥδη σχολεῖον.

» τείνα τὴν σπυρδὴν, ἣ ἐπ' ἄλλ' ὅτῳ τῶν δοκούντων παρὰ τοῖς πολλοῖς τε
 » μίων* πᾶς γὰρ ἂν ἄλλως τούτων τῆς κατὰ νοῦν ζωῆς γενέσθαι ἐπιβόλον
 » μὴ πρότερον φιλοσοφήσαντα τοῦ νῦν αἰῶνος τὴν ματαιότητα, καὶ τὴν κακίαν
 » τρέχειαν τῶν πολλῶν ἐκφυγεῖν, ὡς δορκᾶς ἐκ βρόχων; ἀλλ' ὅσον ᾤν ἡμῖν διὰ
 » σπουδῆς τὰς γλωσσαλγίας τῶν κακοσχόλων λανθάνειν, τοσοῦτον ἡμεῖς ἀλώ-
 » σιμοι ταῖς πολλῶν διαβολαῖς* πολλὰ καὶ καθ' ἡμῶν, δέσποτα, εἰσὶ τὰ βέλη
 » καὶ πεφυρωμένοι σὺν τοῖς ἄνθραξι τοῖς ἐρημικοῖς αἱ τοξίαι* καὶ ταῦτα οὐκ
 » ἐκ τῶν ἀδιαίτητων ἢ ἐκ φύλων, ἀλλ' ἐκ τῶν στύλων καὶ δοκούντων εἶναι τι
 » διὸ καὶ τῶν λυπηροτέρων ἡμῖν ἢ ἐπίτασις φορτικωτέρα* ἀρχιτέκτων δὲ τῶν
 » κακῶν ἢ μηχανορράφος τις τὸ σταμποπρόβλητον ἀγάλμα αὐτὸ νῦν τὰς καθ'
 » ἡμῶν ὑφαίνει διαβολὰς, καὶ τὰς ἀμυθήτους σκευωρίας ἐργάζεται... Οὐκ
 » ἐξαρκεῖ, φεῦ, ἡμῖν ἡ τῆς ἀνηλίου ταύτης Γούδας καταδίκη, καὶ ἡ δυσχε-
 » ρεῖα τῶν κακοβιῶτων Ἀγράγων, ἐφ' οἷς νῦν οἰκοῦμεν, ἐν οἷς οὔτε σίτος
 » γεωργεῖται (ὡς λέγεται), οὔτε δῖνος, οὔτε ἔλαιον, ἀλλ' ἐπιτίθεται ἡμῖν
 » ἐπαχθεῖς καὶ οὗτος! » (¹)

Ἐκ τῶν πολλῶν μαθητῶν τοῦ Εὐγενίου ὑπῆρξαν καὶ ὁ Διονύσιος Μουσσελίμης μητροπολίτης Ακρίσσης καὶ πεντάκις πατριαρχεύσας, ὁ Σερρῶν Ἀνθιμος, ὁ Δημητριάδης Ἰωαννίκιος, Θεοφάνης, Παΐσιος, Σιμεὼν Φαναρίου, ὁ Λοιδορικίου Νεόφυτος, ὁ Λιτσᾶς καὶ Ἀγράφων Ἰάκωβος, ὁ Θεσσαλονίκης Ἰάκωβος. Ὑπὲρ πάντας ὁμῶς ἡγάπα Ἀναστάσιον τὸν Γόρδιον καὶ Χριστόφορον τὸν Αἰτωλὸν, εἰς οὓς κατέλιπον ἀποθνήσκων καὶ τὴν βιβλιοθήκην του.

Οἱ Προκόπιος, Μελέτιος καὶ ἄλλοι ἐπαινοῦσι μεγάλως τὸν Εὐγένιον, τὸν ὁποῖον κατὰ λάθος διχοτέμνουσιν εἰς Αἰτωλὸν καὶ Ἀκαρνανά.

Ἐγραψε διάφορα θρησκευτικὰ συντάγματα καὶ λόγους, καὶ Βίον Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ὡς ἀγίου.

Περιεσώθησαν δὲ διάφοροι ἐπιστολαὶ τοῦ ἤτοι 26 πρὸς Διονύσιον Ακρίστης (1662—66), καὶ ἀνὰ μία πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Δημητριάδης (1662), πρὸς τὸν ἱερομόναχον Ἀγαθάγγελον (1664), Γερμανὸν τὸν Λοκρὸν (1663), καὶ Παναγιώτην Νικουσίον.

Διετῆρει δὲ τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν τότε πεπαιδευμένων, καὶ πρὸ πάντων Νικουσίου, καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου, ὅστις ὑπεγράφητο ἐπιστελλῶν α' Ὁ ἐν Χριστῷ υἱὸς αὐτῆς Ἀλεξάνδρος (²) ».

Ὁ μαθητὴς τοῦ Γόρδιος, ὡς λέγει ὁ Προκόπιος, συνέγραψεν ἐν ἐκτάσει τὸν βίον τοῦ σοφοῦ καὶ ἐναρέτου διδασκάλου του.

(¹) Καὶ ὁ τότε Ἀγράφων Ἰάκωβος δὲν ἔδειξε τὸ ἀπαιτούμενον σέβας πρὸς τὸν σεβάσμιον τοῦτον διδάσκαλον, ὡς δείκνυται ἐκ τίνος ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν αὐτὸν Διονύσιον.

(²) Αἰνῶνος Ἰωνικὰ φιλάδ. Γ—Δ.—Ἐπιστολαὶ Εὐγενίου καὶ Γόρδιου.

Παναγιώτης Νικουσίος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1613· κομιδῇ νέον πα-
ρέλαθεν ὁ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἱεροκέρυξ καὶ διδάσκαλος Μελέτιος
Συρίγος, καὶ ἐξ-παίδευσε τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὰς Ἀσιανάς διαλέκτους.
Εὐφυΐα κεκοσμημένος ἐξέμαθε τὴν Ἑλληνικὴν ἀριστα, τὴν Ἀραβικὴν,
Περσικὴν, καὶ Τουρκικὴν· εἶτα δ' εἰς Πατάβιον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Συρίγου (¹)
σταλεῖς πρὸς τελειοτέραν σπουδὴν ἐγένετο ἐγκρατὴς τῆς Λατινικῆς
καὶ Ἰταλικῆς γλώσσης, καὶ δι' αὐτῶν τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν
καὶ τῆς ἀστρονομίας. Τοσοῦτον δ' ἠδουκίμησεν εἰς τὸν τελευταῖον
τοῦτον κλάδον, ὥστε ἐκτὸς τῆς μεγάλης τιμῆς ἣν ἀπελάμβανεν ὡς
ἀστρονόμος παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις, ἐθεωρεῖτο παρὰ τῶν Τούρκων ὡς
προγινώσκων τὰ μέλλοντα.

Ἐπανακάμψας ἐκ Παταβίου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνέλαβε τὰ
καθήκοντα διερμηνεύς τῆς πρεσβείας τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας,
καὶ κατόπιν ἑτέρων Εὐρωπαϊκῶν πρεσβειῶν, ἐπὶ τέλους δὲ καὶ τῆς
ὕψλης Πύλης συγχρόνως. Ὡς διερμηνεὺς τῆς Γερμανικῆς πρεσβείας
διετέλεσεν εἴκοσι πέντε ἔτη, ἀναφέρεται δὲ ὡς τοιοῦτος ἐν 1619.
Ἀπὸ τίνος δ' ἐποχῆς ὁ Νικουσίος ἀνέλαβε τὸ διπλοῦν ἀξίωμα διερ-
μηνεύς τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τῆς ὕψλης Πύλης ὀριστικῶς ἀγνοεῖ-
ται· γινώσκειται μόνον, ὅτι διετήρησεν αὐτὸ μέχρι τοῦ 1666, ὅτε
συστρατευσάμενος ἐπὶ Κρήτην μετὰ τοῦ μεγάλου βιζίρου Ἀχμέτ
Κιουπρουλῆ, ἀφιερώθη ἰδίως εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν τῆς Πύλης ὑπὴρ-
ρεσίαν. « Ὁ Παναγιώτης, λέγει ὁ Καντεμῖρ, ἀπέβη τοσοῦτον ἀναγ-
» καῖος εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐλὴν, καὶ τοσαύτην ἐκέκμητο παρ' αὐ-
» τῇ ὑπόληψιν, ὥστε οὐδέποτε χριστιανὸς παρέστησε πρόσωπον αὐτῷ
» λαμπρὸν, οὐδὲ τὸ μέλλον γεννηθεῖς ὅμοιον αὐτῷ· ὑπῆρξε διὰ τὸν
» βεζῖρην ὅτι ὁ Ἀχιτόφελ διὰ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς διὰ
» τοὺς Ἕλληνας· τοῦτέστιν ἀνὴρ πολὺμητις καὶ μὴ ὑπὸ προσκομιμάτων
» καταβαλλόμενος. » Τρία δέ τινα πρὸς τοῖς πολλοῖς ἄλλοις δύνανται
» νὰ καταδείξωσι τὸν χαρακτῆρα τοῦ Νικουσίου, ὡς χριστιανοῦ, καὶ ὡς
» Ἕλληνος· ἡ πολύκροτος μετὰ τοῦ Βανῆ ἐφένδη συζήτησις αὐτοῦ περὶ
» ὁρθῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν, ἡ διαγωγή του κατὰ τὴν πολιαρσίαν
καὶ ἄλωσιν τῆς Κρήτης, καὶ τὰ περὶ καταχῆς τῶν ἁγίων τόπων
ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, μεσολαβήσει αὐτοῦ, ἐκδοθὲν φερμάνιον. Ἀλλὰ
ταῦτα πάντα κατ' ἑκασιν ἐκτεθέντα ὑπὸ τοῦ Ε. Σταματιάδου, παρα-

(¹) Κωνσταντίου Πατριάρχου, περὶ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς ἱστορικῆς.

λείπονται καὶ διὰ τὸ σχοινοτενές καὶ ὡς ἥκιστα ἀρμόζοντα ἐν φιλολόγῳ γικῇ μᾶλλον βιογραφίᾳ.

Ὁ Παναγιώτης συνεζεύχθη τῷ 1665 εὐγενῇ τινα νέαν ἐκ τῆς τῶν Καντακουζηνῶν οἰκογενείας ⁽¹⁾, ἐξ ἧς ἀπέκτησεν ἓνα μόνον υἱόν, καταφαγόντα εἰς τῶν ἀλχημιστῶν τὰς χιμαῖρας ἅπασαν τὴν πατρικὴν οὐσίαν.

Ὁ Νικουσίος ἀπεβίωσε τῇ 2 Ὀκτωβρίου 1673 ἐξ ἀποπληξίας· ὁ δὲ θάνατός του ἀναφέρεται οὕτως ὑπὸ Καντεμύρου. Μιᾶ τῶν ἡμερῶν ἀστείζόμενος μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῆς Σάξας ὁ μέγας βεζήρης, τὸν ἠρώτησε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ, πῶς ἐνῶ ἦτο τόσον σοφός καὶ προεγίνωσκε τὰ τῶν ἄλλων πράγματα, δὲν ἠδύνατο νὰ προῖδῃ τὰ ἴδια. Πρὸς ταῦτα ὁ Παναγιώτης, ἀπήντησεν, ὅτι ἂν ὁ μέγας βεζήρης ἐλάμβανε τὸν κόπον νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ τὴν ἑκτὴν ὥραν τῆς νυκτός, ἤθελεν ἶδει τί, προξενήσον αὐτῷ λύπην καὶ δυσarrέσκεαιαν. Ὁ βεζήρης ἀνυπόμονος νὰ λύσῃ τὸ αἰνίγμα, ἐπορεύθη περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Παναγιώτου· ἀλλ' εἰσερχόμενος ἀπήντησε τοὺς ὑπρέτας ὀλολύζοντας καὶ θρηνοῦντας· παρ' αὐτῶν δ' ἔμαθεν ὅτι ὁ Παναγιώτης ἀπεβίωσεν· εἰς τῶν ὑπηρετῶν πλησιάσας τότε τῷ εἶπεν, ὅτι πρὶν ἀποθάνῃ τῷ ἀνέθηκε νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ βεζήρου τὴν χάριν ἵνα μετακομισθῇ ὁ νεκρός του εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐνταφιασθῇ ἐκεῖ. Πρὸς ταῦτα ὁ Κιουπρουλῆς ἀπήντησε· « Αὐτοῦμαι διότι ὁ Παναγιώτης, ὃν τοσοῦτον ἠγάπησα, καὶ ὅστις » ὑπηρετήσῃ τὸ διδάνειον πιστότερον ἢ ὅσον προσεδόκατο ὑπὸ χριστιανῶν, ἀναδειχθεὶς κατὰ τε τοῦτο καὶ κατὰ τὰ ἄλλα αὐτοῦ » σπάνια προτερήματα ὑπέρτερος καὶ αὐτῶν τῶν μουσουλμάνων, δὲν » ἐπείσθη πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν εἰς τὸν προφήτην ὑποταγὴν του. Διὰ τῆς πράξεως ταύτης ἤθελεν ἐπιστέφει » ἅπαντα τὸν βίον του, καὶ πρῶτος ἐγὼ ἤθελον ἄρει τὸν νεκρόν του » ἐπὶ μίαν λεύγαν εἰς τοὺς ὤμους μου. Ἄλλ' ἂν ἡ ἑλλειψὶς αὕτη » δύναται νὰ τῷ κλείσῃ τὸν παραδίδεισον, ἐγὼ ὅμως ἐκτιμῶν τὸν » πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν ἡμῶν ζῆλόν του, νομίζω εὐλογον νὰ ἐκπληρωθῇ » ἡ αἰτησίς του ὅπως ταφῇ ὅπου ἐπεθύμησε ». Τοιοῦτοτρόπως ὁ μέγας βεζήρης ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ὑπρέτας τοῦ Παναγιώτου νὰ μετακομίωσι τὸν νεκρόν αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, δοὺς αὐτοῖς καὶ

(1) Ὁ Βαλιέρος λέγει τοῦναντίον, ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Νικουσίου ἦτο Χία τὴν πατρὸς, τὸ γένος Καλθοκορέστη· ὥστε πιθανόν ἐνυμφεύθη δις.

χάτι περίφιον ἀπευθυνόμενον μὲν πρὸς τὸν διοικητὴν Κωνσταντινου-
πόλεως, παραγγέλλον δὲ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην νὰ τὸν κη-
δεύσῃ μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς πομπῆς.

Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο, παρευρεθέντων εἰς τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ πάν-
των τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλήνων καὶ ἐπισήμων ἀλλοδαπῶν
ὁ νεκρὸς του κομισθεὶς εἰς τὴν ἐν νήσῳ Χάλκῃ μονὴν τῆς Θεομήτορος,
ἦν αὐτὸς ἀνωκοδόμησεν, ἐτάφη αὐτόσε. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιταφίᾳ τοῦ
πλακὸς ὑπάρχει γεγλυμμένον κηρύκειον, ὡς ἐμβλημα τῆς ἀξίας του,
καὶ κάτω αὐτοῦ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα·

Τῷ Σωτῆρι Θεῷ.

Παναγιώτης.

Ἐνθάδε κεῖται Πανζιώτου δέμας,
Ἑρμηνέως ἀνακτος ἀρίστου λίαν,
Μέγα διαπρέψαντος ἐν σοφῶν λόγοις,
Καὶ βασιλείαν ἀξίαν εἰληφότος,
Λειοπότης φῶς πρὶν τὸ γῆρας προφθάσῃ.
Ψυχὴ δὲ ἀπέπτη χῶρον εἰς μακαρίων.
αρχογ' Σεπτεμβρίου κβ'.

Πολλοὶ ἐπῆνεσαν τοῦ Νικουσίου τὴν πολιτικὴν περινοίαν, τὸν πρὸς
τὴν πατρίδα ἔρωτα, καὶ τὴν πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ παιδείαν ἀφο-
σίωσίν του. Ἀντὶ παντὸς ἐτέρου ἐγκωμίου παρατιθέμεθα ὅτι ὁ πο-
λυμαθέστατος τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ιστοριογράφος Hammer
περὶ αὐτοῦ ἐκφέρει· «Ὁ Νικουσίος ἦτο δεξιότατος περὶ τὰς δια-
πραγματεύσεις, πολιτικὸς ὀξυδερκέστατος, ἀνὴρ εὐθύτατος, καὶ τῶν
» στασιαστῶν ὁ ἐχθρὸς καὶ ὁ τρόμος. Διετέλεσεν ὑπέρμαχος ἰσχυρὸς
» τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, κατορθώσας τὴν εἰς αὐτὴν ἀπόδοσιν
» τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίων τόπων, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἂν οἱ Ἕλληνες
» ἀπῆλυσαν ἐπιβροῆς τινος παρὰ τῇ ὑψηλῇ Πύλῃ, εἰς τὸν ἄνδρα
» ἐκεῖνον ὀφείλουσιν αὐτὴν ».

Παραντιθέμεθα δὲ καὶ τὴν ἐξῆς ἀνέκδοτον ἐπιστολήν, ἣν ἐξ Ἀγρά-
φων ἔγραψε πρὸς τὸν πάλαι συμμαθητὴν του Νικουσίαν ἐπαναστρέ-
ψαντα ἐκ Κρήτης Εὐγένιος ὁ Αἰτωλός.

«Πολὺς μὲν παρ' Ἑλλήσιν ὁ Ὀδυσσεύς, ὅτι δεινὸς καὶ πάνυ τριβῶν ἐν τοῖς
πολεμικοῖς ἦν καὶ τοῖς πράγμασιν, ἐν βουλαῖς δὲ καὶ στρατηγίαις στρατηγῆ-
κώτατός τε καὶ βουλευτικώτατος· τοιοῦτος δὴπου πρὸ τῆς ἐν Τροίᾳ μάχης
ἐκεῖνος, διὸ καὶ κλεινὸς παρὰ πᾶσι καὶ ἀπόβλεπτος. Τί δὲ μετὰ τὴν μάχην
καὶ τὸν ἐκτοπισμόν; Ἀστυριγῶνάς τε καὶ Κύκλωπας ἐνίκησε, καὶ τὴν τῶν
παντοίων πολιτειῶν εἰδήσιν μεμάθηκε· πανάριστος ἄρα ἢ πρότερος ἐκεῖνος.

τῶν μὲν γὰρ φρονήσει τε καὶ συνέσει, τῶν δὲ ἀνδρίᾳ καὶ ἐμπειρίᾳ περιήν, καὶ σχεδὸν τῶν τότε ἀρίστων πάντων περιεγένετο. Οὕτω δὴ καὶ σὺ φίλων ἀνδρῶν πανάριστοι καὶ περιπόθητοι· πρὸ γὰρ τῆς ἑναγχοῦ μάχης, καὶ τῶν ἐκεῖσε πραγμάτων περίβλεπτος πανταχοῦ, μετὰ δὲ τὰ πολεμικὰ καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐπάνοδον λαμπρότερος ἔρα καὶ κλεινὸς παρὰ πᾶσι, καὶ τοῦτο οὐ δῶρον ἂν εἴποι τις ἢ φιλοτιμία τῶν κρατίστων ἡγεμόνων, ἀλλ' ἢ καὶ τῆς οἴκοθεν ἀρετῆς ἄθλον καὶ φιλοπονίας· τῆς περὶ τὰ γράμματα· δεδοκίμασται γάρ σου ἡ φρόνησις τοῖς πράγμασι, πλεῖον ἢ ὁ χρυσὸς τῷ πυρί· τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος καὶ καλλίστα τυθέσθαι τῷ τῶν ὅλων εὐχομαι Θεῷ· τὸ γὰρ περιὸν τῆς σῆς δυνάμεως καὶ τῆς διανοίας καὶ τοῖς ἄλλοις καλοῖς, οἷς νῦν Χριστοῦ χάριτι πλεονεκτεῖς πῶς τῶν πολλῶν ἐν πᾶσι πανταχοῦ μεταδίδοται τῇ πνευματικῇ ἀδελφότητι τὸ καλόν· χαίρω τοιγαροῦν ἐγὼ μᾶλλον ἐπὶ τῇ σῇ εὐπραγίᾳ καὶ δυνάμει ἢ ἐπὶ τοῖς τοῦ Κροίσου τοῦ Λυδοῦ θησαυροῖς ἄλλοι· ἀλλὰ μακαρίου ἐγῶγε νῦν καὶ εὐδαίμονας ἡγοῦμαι τοὺς θεατὰς γενέσθαι ἀξιοθίντας τῆς τε ἡδίστης σου ἐπαπόδου καὶ ὁμιλίας· εἰσιτάκαμεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα καὶ ἀπόντες τὰ σῶστρον τῷ λογίῳ Θεῷ καὶ χαριστήρια τῆς σῆς ἐπαπόδου μετὰ πολλῶν φίλων· ἀλλὰ ζημίαν ἡγοῦμεθα, εὖ ἴσθι, τὴν ἀπώτευξιν οὐ τὴν τυχοῦσαν· χρησταὶς δὲ καὶ πάλιν καὶ αἰσίαις τρεφόμεθα, ἐλπίσαι ἰδεῖν τε καὶ περιπτύξασθαι· σὲ τὴν ἐμῇ φίλῃν καὶ περιπόθητον κεφαλὴν . . . »

Ὁ Νικουσίσις ἐτίτλοφορεῖτο πρῶτος διερμηνεὺς καὶ σεκρετᾶριος τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἦτον ἐγγεγραμμένος ὑπὸ τῆς δημοκρατίας τῆς Γενούης εὐπατρίδης αὐτῆς, διότι τῷ 1688 περιπονήθη μεγάλως τὸν παρὰ τῷ Σουλτάνῳ ἀπεσταλμένον αὐτῆς μαρκήσιον Αὐγουστίνον Δουράτζον⁽¹⁾.

Συγγραμματα.

—Διδλεξις πρὸς Βανὴ-ἐφένδην περὶ τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν. (ἰδημοσιεύθη γαλλιστὶ ὑπὸ Ricaut· εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν δ' εὕρηται ἀνέκδοτος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Πάτμου).

—Περὶ τοῦ ὁβελίσκου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπιστολιμαία διατριβὴ πρὸς Ἀθανάσιον τὸν Κέρκερον.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Εὐγένιον Αἰτωλὸν, καὶ ἄλλους.

Περὶ τῆς ὑπὸ Νικουσίου ἐκδόσεως τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας Πέτρου τοῦ Μογίλα πολλαὶ ὑπάρχουσι διαφωνίαι. Ἐν τῷ βίῳ Μελετίου Συρίγου εἰπομεν ὅτι οὗτος μὲν μετέφρασεν αὐτὴν, ὁ δὲ Νικουσίσις κατέβαλε τὴν πρὸς ἐκδόσιν δαπάνην. Ὁ Ὡμᾶς Φρίτζχιος ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς προτασσομένης ἐγκυκλίου τοῦ πατριάρχου Νεκταρίου λέγει, ὅτι οὗτος εἶνε καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς Ὁμολογίας. « Confessionem novam ecclesiae Graecae Orientalis a Patriarcha Hierosolymitano Nectario anno Christi MDCLXII compositam ». Ὁ δὲ

(1) Ἐκ. Σταματιάδου, Γιογραφίαι τῶν μεγάλων διερμηνεῶν. — *Επ.θι καὶ Cantemir, Histoire de l'Empire Ottoman. — Hammer, Histoire de l'Empire Ottoman. — Ricaut, de l'etat present des Eglises.

Ὁρμανν (Historia Catechismi Russorum) κατὰ λάθος ἀποδίδει τὰς ἐν τῇ τελευτᾷ παραγράφῳ τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Νεκταρίου ὑπὲρ Νικουσίου εὐχὰς ὅτι ἐπαίνους εἰς τὸν Μογίλαν (Nectarius ipse summis laudibus tollit Mogilam . . . »
 Ἐκ τῆς μνημονευθείσης ἐγκυκλίου δηλοῦται, ὅτι ὁ Νικουσίος τῶντι ἀνέλαβε τὴν ἐκδόσιν τοῦ ἐν λόγῳ συγγράμματος. « Ὁ σοφώτατος οὐχ ἦττον δὲ καὶ θεοσεβέστατος καὶ ὀρθοδόξοτατος Ἑρμηνεὺς τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ Δυτικοῦ κράτους τῶν Αὐτοκρατόρων, κύριος Παναγιώτης, οἷα τοῦ ἡμετέρου τῶν Γραικῶν γένους ἐς ἄκρον ζηλωτῆς, καὶ τοῦ ὀρθοδόξου ἡμῶν δόγματος διὰ πυρὸς ὑπερασπιστῆς, πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ μεγαλοπρεπέσιν ἔργοις, καὶ τοῦργου τούτου γενέσθαι προστάτης οὐκ ὠκνήσας, τοῦ τύπου δηλαδὴ καὶ κατὰ τὴν ἡμῶν τε καὶ τῶν λατίνων φωνὴν (καίπερ πολιτικαῖς φροντίσιν ὄσαι ὥραι ἐνείλουμένους) οἰκείοις ἀναλώμασι ταύτην ἐκδοῦναι. — Ὁ Βρετὸς (Κατάλογος Νεοελλ. Φιλολ. Α', σελ. 34) καταγράφει ὑπ' ἀριθμὸν 401 τὴν ἐκδόσιν ὑπὸ τὸν τίτλον « Ὁρθόδοξος Ὁμολογία τῆς καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μονῇ. » Ἐτεῖ αχχβ'. Νοεμβρίου ἡ. » προσθέμενος, ὅτι « ἐτυπώθη ἐν τῇ πατριαρχικῇ τυπογραφίᾳ ». Ἀμέσως δὲ κατωτέρω ὁ αὐτὸς καταγράφει ὑπ' ἀριθμὸν 402 τὴν ἐν Ὁλλανδίᾳ ἐκδόσιν « Κατήχησις τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς ἐκ τῆς Ῥωστικῆς διαλέκτου μεταφρασθεῖσα εἰς κοινὴν παρὰ Παναγιώτου τοῦ Διερμηνέως τῆς Ὑψηλῆς Πόλεις καὶ κλπ. Ἐν Λουγδούνῳ (τῆς Ὁλλανδίας) 1662 ». « Οἱ ὁ Κ. Βρετὸς ἡπατίθη εἰς τὴν πρώτην καταγραφὴν τῆς ἐκδόσεως εὐκόλως καταδεικνύεται α) τυπογραφεῖον ἑλληνικὸν δὲν ὑπῆρχε τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει β) ὁ τίτλος εἶνε ἀντιγραφὴ τοῦ προτασσομένου τῆς ἐγκυκλίου ψευδοτίτλου, εἰς δὲ προσετέθησαν τὰ ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ γράμματος τοῦ Νεκταρίου, « Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μονῇ » ἔτεῖ αχχβ' Νοεμβρίου κ' ». Πιθανῶς ἔχουν ἀνὰ χεῖρας δύο ἀντίτυπα ἐκ τοῦ ἐνός τῶν ὁποίων ἔλειπε τὸ προμετώπιον ἐνόμισαν ὡς διαφόρους ἐκδόσεις, καὶ μὴ ἐπισταμένως ἐπιθεωρήσας κατέγραψε τὸ μὲν πρῶτον ὡς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδοθὲν, τὸ δὲ δεύτερον ἐν Ὁλλανδίᾳ.

Ἀλλὰ καὶ ὁ δεύτερος τίτλος δὲν μᾶς φαίνεται ἀκριβής α) διότι δὲν εἶνε γνωστὸν ἂν ὁ εἰς ἐκδόσιν τῆς Ὁμολογίας συνδραμὼν Νικουσίος εἶνε ταῦτο χρόνως καὶ μεταφραστικῶς πιθανῶς ὁ τίτλος ἦτα μακρότερος καὶ χάριν συντομίας ἀφαιρέθησαν ὑπὸ τοῦ Κ. Βρετοῦ τὰ ἐλλείποντα β) οἱ Κίμμελ, Ἀινέκιος, Ὁρμανν καὶ ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ἐν Ἀμστελδάμῳ καὶ οὐχὶ ἐν Λουγδούνῳ τῆς Ὁλλανδίας ἐξεδόθη δαπάνη τοῦ Νικουσίου ἢ Κατήχησις τοῦ Μογίλα, ἥτις ἀνετυπώθη ἀπαραλλάκτως ἐν Λειψίᾳ τῷ 1695 ὑπὸ Λαυρεντίου Νορμάννου, καὶ ἐν Βρατισλαβίᾳ τῷ 1751 ὑπὸ Καρόλου Ὁρμάννου, προσθέντος καὶ τὴν Γερμανικὴν μετάφρασιν τοῦ Φριττχίου.

Ἀλουσίος Γραδενίγος (').

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου, μετὰ τὴν

(') Ἀντώνιος Γραδενίγος, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Ἀλουσίου ἐδόξαζε τῷ 1680 εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικὸν σχολεῖον, (Veludo, Colonia Graeca in Venetia).

ἄλωσιν τῆς πατρίδος, μέχρι θανάτου παρέμεινε, τὰς διατριβὰς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν Βενετία ποιούμενος. Ἐκαλεῖτο ἐν τοῖς κοσμικοῖς Ἀμβρόσιος, καὶ εἶτα μετὰ τοῦ ἐνδύματος καὶ τὸ ὄνομα μεταλλάξας, Ἀλούσιος ἐπεκλήθη. Ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ ἐν Βενετία ἑλληνικοῦ σχολείου (1664—66)· διορίσθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως δημόσιος διορθωτὴς καὶ λογοκριτὴς τῶν ἑλληνιστῶν ἐκδιδομένων βιβλίων, εἰτα δὲ καὶ βιβλιοφύλαξ τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης ⁽¹⁾.

Ἐπεμελήθη διαφόρους ἐκδόσεις, ὡς τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ Κοκταρῆ 1675 ⁽²⁾, τὴν Ἐρωφίλῃν τοῦ Χορτάτζη 1676 ⁽³⁾, τὴν Ἱεροκοσμικὴν ἱστορίαν τοῦ Νεκταρίου ⁽⁴⁾, καὶ τὸ ἐξῆς μὴ μνημονευόμενον ὑπ' οὐδενός.

—Παρακλητικὴ σὺν Θεῷ ἀγίῳ, περιέχουσα τὴν πρέπουσαν αὐτῇ ἀκολουθίαν· νεωστὶ Ἐνετίῃσι μετατυπωθεῖσα παρὰ Ἀνδρέα τῷ Ἰουλιανῷ· ἀναλώματι μὲν καὶ καμᾶτῳ ἰδίῳ, σπουδῇ δὲ καὶ ἐπανορθώσει τοῦ Παναγιωσιμωτάτου καὶ σοφωτάτου Ἀλουσίου τοῦ Γραδενίγου ἡδὴ Πρωτοθύτου τῆς Πόλεως Κυδωνίας ἐν Κρήτῃ, καὶ νῦν βιβλιοφύλακος τῆς Γαληνοτάτης τῶν Ἐνετῶν ἀριστοκρατίας. Ἐτεῖ ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀρχαῖ. εἰς μέγα ὄγδοον. σελ. σ' διπλαῖ (400).

Ὁ ἐκδοὺς Ἀνδρ. Ἰουλιανὸς προσφωνῶν τὴν ἑκδοσιν « εἰς τὸ πανευκλείε »
 » στατον καὶ μεγαλῶφρονέστατον τῶν Γραικῶν γένος » ἐπιφέρει περὶ Γραδενίγου ταῦτα « μῆτε ἀγρυπνίων, μῆτε μόχλων, μῆτε δαπανῶν ἰδίου φειδόμενου »
 » πρὸς κοινὴν ὠφελείαν τε καὶ ἐπιτηδεύοντα τοῦ αξιοπολυδοξάστου καὶ προσ »
 » φιλεστάτου αὐτοῦ γένους, ἀνθ' ὧν δικαίως ἂν αὐτῷ μεγίστας τὰς χάριτας »
 » ἔχαιν δεῖ »

Πρὸς τὸν Γραδενίγον προσεφωνήθησαν ὑπὸ Χριστοφόρου Βουλγάρειος αἱ ἐν 1674 ἐκδοθεῖσαι Ἀκολουθίαι τῶν πολιούχων Κερκύρας· ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὐρηται καὶ ἐπίγραμμα ἡρωελεγεῖον τοῦ Χριστοφόρου πρὸς τὸν Γραδενίγον· ὅστις ἐν τῷ προμετωπίῳ ἐπικαλεῖται « μελίσρυτος ἱεροκλήρυξ, καὶ κατ' ἀμ »
 » φωτέρας τὰς διαλέκτους πολυμαθέστατος ».

Εὐρηται παρὰ Σ. Οἰκονόμῳ εἰς σύνταγμα ἢ ἀντίγραμμα τοῦ Γραδενίγου ἐν 1675 χειρόγραφον « ὑπομνήματα καὶ ζητήματα εἰς τὸ Ἀριστοτέλους περὶ »
 » γενέσεως καὶ φθορᾶς ». Ἐν τέλει φέρεται ἡ σημείωσις. « Ἐκ τῶν τῶν »
 Ἀλουσίου Γραδενίγου ἰδία μηχανῇ τε καὶ μόχλῳ ».

Γεράσιμος Βλάχος.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, ὅπου ἐπαιδεύθη τὰ πρῶτα μαθήματα, κατὰ τισθεῖς εἶτα ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐν Βενετίᾳ διετέλεσεν ἐφημέριος τοῦ ναοῦ

(1) Ἐν τῇ προμετωπίῳ τῶν Ἀκολουθιῶν τοῦ Βουλγάρειος τιτλοφορεῖται καὶ κατ' ἄμ· γούμενος Κερκύρας, καὶ πρωτοπαπᾶς Κυδωνίας.

(2) Κετᾶλογος Λάμπρου, ἀριθ. 21.

(3) Βρετῶ, Β'. ἀριθ. 76.

(4) Λάμπρου, 22.

του αγίου Γεωργίου, και ιεροκήρυξ· διδάσκων τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὰς ἐπιστήμας εἰς τὸ ἐν τῇ μητροπόλει ταύτῃ ἑλληνικὸν σχολεῖον (1658—61). Ἐλθὼν εἰτα εἰς Κέρκυραν ἐμόναζεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου, ἧς καὶ προσχειρίσθη ἡγούμενος (1661)· ἐκλεχθεὶς ὕστερον μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἀπεχώρησε τοῦ προσφίλου ἐρημητηρίου του, ἀφελὲς ἀντιπρόσωπον τὸν ἀνεψιὸν του Ἀρσένιον Καλλοῦδην· ἐλθὼν εἰς Βενετίαν διέφυγεν ἐπὶ 25 ἔτη (1679—85) τὴν ἀρχιεπισκοπὴν, παρὰ πάντων ἀγαπώμενος καὶ σεβόμενος καὶ ἀπεβίωσεν ἐγκαταλιπὼν ψῆμην σοφοῦ καὶ ἐναρέτου ποιμενάρχου⁽¹⁾. Ὁ συμπατριώτης του Νικόλαος Βουβούλιος ἔγραψεν ἐπαινον τοῦ Βλάχου, τῷ 1723, ἐν δὲν ἡδυνήθημεν νὰ ἴδωμεν καὶ προσθέσωμεν καὶ ἄλλας λεπτομερείας εἰς τὸν συντόμως ἡδὴ ἐκτιθέμενον βίον τοῦ λογίου Κρητός.

Ἐγραψεν ὁ Βλάχος πολλὰ καὶ διάφορα, ἐξ ὧν ἐδημοσιεύθησαν·

—Θησαυρὸς τῆς ἐγκυκλοπαιδικῆς βάσεως τετραγλωσσος. Μετὰ καὶ τῶν ἐπιθέτων ἐκλογῆς, καὶ διττοῦ τῶν λατινικῶν τε καὶ Ἰταλικῶν λέξεων πίνακος. Ἐκ διαφόρων παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων λεξικῶν συλλεχθεὶς παρὰ Γερασίου Βλάχου τοῦ Κρητός, καθηγουμένου τῆς μονῆς τοῦ μεγάλου Γερασίου Σκαλωτοῦ, κήρυκος τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου, καὶ τῶν ἐπιστημῶν κατ'ἀμφοτέρως τὰς διαλέκτους διδασκάλου. Venetiis 1659.

«Τὸ λεξικὸν τοῦτο, λέγει ὁ Βρετὸς, ἀφιερώθη εἰς τὸν μέγαν δοῦκα τῆς Τσούκνης Φερδινάνδον τὸν Β'. ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, ὅστις ἐφάνη ὁ πρῶτος λεξικογράφος μεταξὺ τῶν νεοελλήνων πεπαιδευμένων ἀνδρῶν. Μετὰ τὴν ἀφιερωτικὴν γεγραμμένην λατινιστὴ, ἔπονται διάφορα ἐπιγράμματα τοῦ ἰδίου λεξικογράφου, ἐγκωμιάζοντος διάφορα μέλη τῆς δουκικῆς οἰκογενείας, καὶ ἕτερα εἰς ἐπαινον τοῦ συγγραφέως Βλάχου ὑπὸ τῶν φίλων του, Ἀρσενίου Ἱερομονάχου Καλοῦδην, τοῦ Κρητός, Στεφάνου Τζιγαρᾶ, Βαρθολομαίου Συροπούλου τοῦ Κρητός, καὶ Γρηγορίου Ἱερομονάχου Μελισσηνοῦ τοῦ Κρητός. Ἡ ἐκδοσις αὕτη εἶναι τὴν σήμερον σπανία. Μετετυπώθη δὲ μὲ προσθήκην λέξεων καὶ διορθώσεων τῶν τῆς πρώτης ἐκδόσεως παροραμάτων παρὰ τῷ τυπογράφῳ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι κατὰ τὸ 1723 καὶ 1750 ἔτος. Ἐν δὲ τῷ τέλει τοῦ προοιμίου τοῦ τυπογράφου Βόρτολι ἀναγινώσκεται ἐν ἐπίγραμμα Νικολάου Βουβουλίου ἱεροσοφιστοῦ πρὸς ἐπαινον τοῦ λεξικογράφου. Τέλος μετετυπώθη παρὰ τῷ τυπογράφῳ Νικολάῳ Γλυκεῖ, τὸ 1784 ἔτος⁽²⁾».

—Ἀρμονία ὁριστικὴ τῶν ὄντων κατὰ τοὺς ἑλλήνων σοφοὺς, συντεθεῖσα παρὰ

⁽¹⁾ Sp. Veludo, sulla Colonia Greca in Venezia.—Μουστοξύδου, περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιῶν.

Κατὰ λάθος ὁ Βρετὸς φέρει, ὅτι ὁ Βλάχος ἀπεβίωσε τῷ 1648, ἐνῷ τῷ 1685 ἦτο ἡδὴ ἐν τοῖς ζῶσι.

⁽²⁾ Κατάλογος Νεοελληνικῆς Φιλολογίας Β'. σελ. 33.

Γερασίμου Βλάχου τοῦ Κρητός, καθηγουμένου τοῦ μεγάλου Γεωργίου Σκαλωτοῦ, εὐαγγελικοῦ κήρυκος καὶ τῶν ἐπιστημῶν διδασκάλου. Venetiis, typis Andreae Iuliani, 1661. 4^{ον}, σελ. 323. ἑλληνολατινιστί.

Προσφωνεῖ ὁ Βλάχος λατινιστί τὴν ἑκδοσιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Λεοπόλδον Α', πρὸς ὃν καὶ δύο ἐλεγεία λατινιστί. Εὕρηνται καὶ δύο ἐπιγράμματα ἑλληνιστί πρὸς Βλάχον, τὸ μὲν τοῦ ἀνεψίου του Ἀρτενίου Καλλοῦδου, τὸ δὲ Γρηγορίου ἱερομονάχου Σιντίτου Μελισσηνοῦ τοῦ Κρητός. Ἐν τέλει ἡ ἐξῆς σημείωσις, « ἐτυπώθη ἐν Βενεταῖς παρὰ Ἀνδρέα Ἰουλιανῷ ἔτη (sic) τῆς ἐνοάρκου οἰκου » νομίας αχξ (sic) ἐπιμελεῖται καὶ διορθῶσαι Γρηγορίου ἱεροδιακόνου Βλάχου » τοῦ Κρητός (1) ».

Εἰς τινὰ σημείωσεν Βουβουλίου φερομένην ἐν Βίῳ Παναγιώτου Σινοπέως, ἀναγιγνώσκωμεν τὰ ἐξῆς περὶ ἄλλων ἀνεκδότων συγγραμμάτων τοῦ Βλάχου, « συνέγραψε Φιλοσοφικά καὶ Θεολογικά μαθήματα » λόγους ἐκφωνηθέντας εἰς « τὴν ἀπλὴν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον. Σημειώσεις καὶ ὑποσημειώσεις εἰς τὴν » Θείαν Γραφήν, τοὺς ἁγίους Πατέρας, καὶ τὰς ἱερὰς Συνόδους. Ταῦτα τῇ » ἰδίᾳ τοῦ αὐτοῦ φιλοπόνου ἀνδρὸς χειρὶ γεγραμμένα, καὶ εἰς σχεδὸν τεσσαρ- » ράκοντα διηρημένα βιβλία εὕρισκονται ἐν τῇ αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἐνταῦθα » (Βενετία) Ῥωμαίοις σωζομένῃ Βιβλιοθήκῃ ».

— Ἐγχειρίδιον Μετρικῆς, (ἀνεκδοτὸν παρὰ Π. Λάμπρου).

Πρὸς τούτοις ἔγραψεν ὁ Βλάχος—Περὶ ἐπιστολικῶν τύπων, ὡς φαίνεται ἔκ τινος ῥήτοῦ προτιθεμένου εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Ἀναστασίου Περδίκη ἐξ Ἰωαννίνων τῷ 1836 ἐκδοθὲν ἐπιστολάριον.

— Ἐπιστολὴν ἐκ Κερκύρας πρὸς Βησσαρίωνα τὸν Μακρὴν περὶ φυσικοῦς λογικῶν ζητημάτων. (ἐδημοσιεύθη ἐν Εὐαγγελικῇ Κήρυκι τομ. ΣΤ' σελ. 297—81).

— Σχολαστικὰ ζητήματα εἰς τὸ α', β', καὶ γ' βιβλίον τῶν μετεωρολογικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους.

Χορτάκαι.

Α'. Μελέτιος. Ἐγεννήθη ἐν Ῥεθύμνῳ τῆς Κρήτης ἐκ τοῦ περιφανοῦς τῶν Χορτακῶν οἴκου, καὶ ἐκαλεῖτο Μιχαὴλ ἐν τοῖς κοσμοῖς Παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια γράμματα, μετέβη εἰς Ἱταλίαν πρὸς τελειοτέραν παιδευσιν, καὶ ἐν Βενετία κατασταθεὶς ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας Νικοδήμου Μεταξά. Ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἐκεῖ ἐλληνομουσεῖον (1655), χρηματίσας ἐφημέριος καὶ ἱεροκήρυξ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου· εἴτα προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Φιλανθρωπίας εἰς διαδοχὴν Ἀναστασίου Βαλεριανοῦ. Διέκτισε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν ἐπὶ εἰκασμασίᾳ (1657—77), καὶ ἡ Δημό-

(1) Ὁ Γρηγόριος οὗτος Βλάχος, ἀδελφὸς ἢ συγγενὴς τοῦ Γερασίμου, ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1664 παρὰ Ὅρσιν Ἀλδρίτζη ἑκδοσιν τοῦ Μηναιου τοῦ Ἀπριλίου (Π' Λάμπρου, Β' Κατάλογος, ἀριθμ. 17).

κρατία ἀμείβουσα τὴν ἐξειδικασμένην εὐσυνειδησίαν τοῦ Κρητὸς, ἐδω-
ρῆσατο ἰσοβίως τὴν πρόσδοτον τοῦ ἐν Κερκύρᾳ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου
Ἰωάννου τῶν Μωραΐτῶν, συνισταμένην εἰς πλέον τῶν ἑκατὸν τριά-
κοντα φλωρίων κατ' ἔτος, ἐκτὸς τῆς ἐνικυσίου ἐπιχορηγήσεως ἐτέρων
180, ὡς ἀρχιεπισκόπου Φιλαδελφείας. Ὁ Μελέτιος ἦν εἰδήμων τῆς
λατινικῆς, καὶ ἀρκετὰ τετριμμένος περὶ τὴν θεολογίαν⁽¹⁾, ἐκ δὲ τῶν
συγγραμμάτων αὐτοῦ μᾶς εἶνε γνωστὸν μόνον τὸ ἐξῆς.

—Ὁμολογία, ἥτοι λόγος ἱπιδεικτικὸς περὶ τοῦ αξιώματος τῆς ἱερωσύνης·
συντεθεισα μὲν παρὰ Μιχαήλου Χορτακίου τοῦ Κρητὸς, καὶ ἐκφωνηθεῖσα,
ὁπόταν παρὰ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σοφωτάτου κυρίου Νικοδήμου τοῦ Με-
ταξᾶ, Ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, εἰς τὸν τῆς ἱερωσύνης βαθ-
μὸν ἀνέχθη· ἀφιερῶθη δὲ εἰς τὸν μακαριώτατον, καὶ θεοπρόβλητον Πα-
τριάρχην τῆς μεγαλοπόλεως Ἀλεξανδρείας, κύριον Νικηφόρον τὸν πρῶτον ἐπο-
νομαζόμενον Κλαροζάνην. Ἐνετίησιν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ αχμβ'. παρὰ Ἰωάννη
Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ.

Εἰς τὸν Μελέτιον προσεφώνησεν ὁ Πουνιολῆς τῷ 1661 τὴν ὑπ' αὐτοῦ καὶ
τοῦ Καλλιέργου συντεθεισαν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Γοδεελᾶ.

Β'. Γεώργιος Χορτάτζης. Ἐγεννήθη καὶ οὗτος ἐν Ῥεθύμνῳ ἐκ
τοῦ οἴκου τῶν Χορτακῶν· πεπροικισμένος ἐκ φύσεως μὲ λαμπρὰν
φαντασίαν ἔγραψεν εἰς κρητικὸν ἰδίωμα τὴν τραγωδίαν Ἐρωφίλιν,
ἐν ᾗ διαλάμπει ἡ ποιητικὴ χάρις, ἡ ζωηρότης καὶ ποικιλία τῶν εἰ-
κόνων. Καὶ ὄντως ὁ Χορτάκης ἐγένετο ὁ ἐπισημότερος Ἕλλην ποιητῆς
τοῦ 15. αἰῶνος, δυνάμενος νῆ ὑπερβῆ κατὰ τὴν φαντασίαν πολλοὺς
τῶν ὕστερον ἀναφανέντων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀριστούργημα τοῦ Κρητὸς
εἶνε πάντῃ ἄγνωστον, μεταφέρομεν ἐνταῦθα ὀλίγους στίχους πρὸς
κατάδειξιν τῆς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ.

Ἐν Προλόγῳ ὁ Χάρων παριστάμενος μονολογεῖ.

Ἡ ἄγρια κ' ἡ ἀνελύπητη, κ' ἡ σκοτεινὴ θωριά μου,
καὶ τὸ δρεπᾶν' ὅπου βαστῶ, καὶ ταῦτα τὰ γυμνά μου
κόκκαλα, κ' ἡ πολλαῖς βρονταῖς, κ' ἡ ἀστραπαῖς ὁμάδι,
ὁπόῃ τὴν γῆν ἀνοίξαι, κ' ἐβγῇκ' ἀπὸ τὸν Ἀδην,
ποῖς εἶμαι μοναχάτῳ δι' ὅπως μιλιᾷ μοι ποιοῦσι
νὰ φανερώσουν σήμερον 'ς ὅσους μὲ συντηροῦσι.

• • • •

Ἐγῶμαι κείνος τὸ λοιπὸν ἀπ' ὅλοι μὲ μισοῦσι,
καὶ σκυλοκάρδη καὶ τυφλὸ, κ' ἄπονον μὲ λαλοῦσι.

(1) Veludo, Colonia Greca in Venezia.

Ἐγὼ μ', ἀποῦ τῇ Βασιλεὺς, τῇ μπορεμένους οὐλους,
 τῇ πλούσιους κ' ἀνήμερους, τ' ἀφένταις καὶ τῇ δούλους,
 τῇ νέους καὶ τῇ γέροντες, μικροὺς καὶ τῇ μεγάλους,
 τῇ φρόνιμους καὶ τῇ λωλοὺς, κ' ὄλους ἀνθρώπους τ' ἄλλους,
 γιὰ μὰ γιὰ μὰ ὄντε μοῦ φανῇ ῥίχνω καὶ θανατόνω,
 κ' εἰς τὸν ἄθῳ τῇ νιότης τους τῇ χρόνους τους τελιόνω.
 Λυόνω τῇ δόξαις καὶ τιμαῖς, τὰ νόματα μαυρίζω,
 τῇ δικισύναις διασκορπῶ, καὶ τῇ φιλιαῖς χωρίζω·
 τ' ἄγριαις καρδιαῖς καταπονῶ, τῇ λογισμοὺς ἀλλάσσω,
 τ' ὀλπίδες ῥίχνω 'ς μιὰ μεριά, καὶ τ' ἔγνοιαις κατατάσσω.
 Κ' ἐκεῖ ποῦ μὲ πολὺ θυμὸ τὰ μάτια μου στραφοῦσι
 χώραις χαλοῦν ἀλάκαιραις, κόσμοι πολλοὶ βουλοῦσι.
 Ποῦ τῶν Ἑλλήνων ἡ βασιλείαις; ποῦ τῶ Ῥωμίων ἡ τόσαις
 πλούσιαις καὶ μπορεζόμεναις χώραις; ποῦ τόσαις γνώσαις;

* * *

Φτωχοὶ στὸ λάκκο κατοικοῦν, βουβοὶ μὲ δίχως στόμα,
 ψυχαῖς γδυμναῖς δὲν ξεύρω ποῦ στῇ γῇ λιγάνι χῶμα.
 Ὡ πλῆθαις κακοβρίζικοι καὶ γιάντα δὲ θωροῦσι
 τῇ μέραις πῶς λιγαίνουσι, τῇ χρόνους πῶς περνοῦσι·
 τὸ ψές ἐδιᾶθη, τὸ προχθές πληθὸ δὲν ἀνιστοῦται,
 σπῖθα μικρὴ τὸ σήμερο στὰ σκοτεινὰ λογαῖται.
 Ὡ ἔναν ἀνοικοσφάλισμα τῶν ἀμματι' ἀποσώνω,
 καὶ δίχως λύπησι καμιὰ πᾶς' ἀνθρωπο σκοτώνω.
 Τὰ κἀλλη σβύνω, κ' ὁμορφο πρόσωπο δὲ λυποῦμαι,
 τοὺς ταπεινοὺς δὲ λεημονῶ, τοὺς ἄγριους δὲ φοβοῦμαι.
 Τοὺς φεύγουν φτάν' ὀγλήγορα, τοὺς μὲ ζητοῦν μακραίνω,
 καὶ δίχως νὰ μὲ κρᾶζουσι συχνὰ τῇ γάμους μπαίνω.

* * *

Φτωχοὶ τ' ἀρπάτε φεύγουσι, τὰ σφίγγετε πετοῦσι,
 τὰ περμαζόνετε σκορποῦν, τὰ κτίζετε χαλοῦσι.
 Σὰ σπῖθα σβύν' ἡ δόξα σας, τὰ πλούτη σας σὰ σκόνῃ
 σκορπούσηνε καὶ χάνονται, καὶ τ' ὄνομα σας λυόνη.
 Σὰ νᾶτον μὲ τὸ χέρι σας γραμμένο εἰς περιγιάλι,
 στῇ διάκρισι τῇ θάλασσας, γῇ χάμαι στὴν πασπάλη.

* * *

Ἡ τραγωδία αὕτη διηρημένη εἰς πράξεις πέντε ἐξεδόθη πολλᾶκις ἐν Βενετῇ^α
 σχολαστικὸς δὲ τις ἐτόλμησεν ἵνα ἐπιβάλλῃ χεῖρα καὶ μεταβάλλῃ τὴν γλῶσσαν,
 πλὴν οἱ ἐκδίδοντες μετ' οὐ πολλοὶ ἰδόντες τὸ λάθος ἔσπευσαν ἵνα μετατυπώσωσιν
 αὐτὴν εἰς τὴν πρώτῃν γλῶσσαν. Ἀμβρόσιος Γραδενίγος ἐπιστατῆρας εἰς τὴν
 ὑπὸ Νικολάου Γλυκῆ ἐν ἔτει 1676 γενόμενῃ ἀνατύπωσιν λέγει προοιμιαζό-
 μενος. « Ἡ παρούσα τραγωδία, ὅσον εἶναι μελίρρυτος καὶ γλυκοδιήγητος εἰς
 τὴν φυσικὴν τῆς γλῶσσαν, τὴν Κρητικὴν, τόσον εἶναι ἀνοστομίλητη καὶ

» συχαδερὴ εἰς ἑτέραν καὶ ἀλλοδαπὴν ὁμιλίαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν νὰ ἐτυπώθῃ
 » πρόπαλαι εἰς γλώσσαν κατὰ πολλὰ διεφθαρμένην, ὅπου καμμίαν νοστιμάδα
 » δὲν ἐπροξένα, μάλιστα ναυτιασμὸν καὶ ἀναγουλιασμὸν ἐπαρὰ κίνα εἰς ὅλους,
 » ἰδοὺ ὅπου τώρα νειωστὶ μὲ ἐπιμέλειαν καὶ ἐξοδὸν ἐδικὸν μου τὴν δίδω εἰς
 » τὸν τύπον, πρὸς χάριν τῶν ἀναγινωσκόντων, διορθωμένην, ὡς ἐγράφη καὶ
 » ἐσυντέθη ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ποιητοῦ... Πᾶσα γλώσσα χαίρεται εἰς τοὺς
 » ἰδιωτισμοὺς τοὺς ἰδίους, ὅθεν κανεὶς μὴ ἀποκτᾷ νὰ συγχύξῃ τὰς γλώσσας».

Ἰωάννης Μούρμουρης.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ. Πρὸς τοῦτον Γεώργιος ὁ Χορτάτζης προσφωνῶν τὴν Ἐρωφίλῃν λέγει·

Σ' ἐδιάλεξα εὐγενέστατε Μούρμουρ' ὕψηλοτάτε,
 ῥήτορα π' ὅλαις τζ' ἀρεταῖς καὶ τζῇ τιμαῖς γεμάτ',
 μὲ τ' ὄνομά σου τοῦτό μου τὸν κόπο νὰ στολίσω,
 καὶ χάρι ἀπὸ τζῇ χάρις σου πλήσα νὰ σοῦ χαρίσω.

.

Γιατὶ ὅσο σὲ θωρῶ ψηλὸ σὲ βλέπω κ' ἄλλο τόσο
 μὲ σπλάχνος ἀνεξίκακο, κ' ἄμετρη καλοσύνη.
 Κ' εἶσαι π' τὴν περηφάνησι μακρὰν τοῦ κόσμου κείνη
 τῇ σκοτεινῇ, ποῦ δὲ γεννᾷ λάθρα, οὐδὲ φῶς χαρίζει,
 μὰ τζίκινα μόνο καὶ καπνὸ τὰ τρίγυρα γεμίζει.

.

Εἴν' ὀδιγδὸς τζῇ στράτας μου, νὰ φύγω τοῦ χειμῶνα
 τζ' ἀνεμικαῖς, κ' ὡς πεθυμῶ ν' ἀράξω στὸ λιμῶνα,
 γιατί' ὅσαις θέλουν ταραχαῖς, κ' ἀνέμοι νὰ γερθοῦσι,
 κ' ὅσα φουσκώσουν κύματα, στὸ βράχος δὲνμποροῦσι
 ποτέ τους νὰ μὲ ρίξουσι, γ' ἄλλοιῶς νὰ μὲ ζημιώσου,
 θωριῶντας μόν' ὡς "Ἄστρο μου λαμπρὸ τὸ πρόσωπό σου.
 Κ' ἂν εἶναι κ' ἀποκότῃσα χάρισμα νὰ σοῦ δώσω
 ἄξιο, καθὼς ἐτύχαινε, καλὰ δὲν εἶναι τόσο,
 τζῇ Τύχης δὸς τὸ φταίσιμο, κ' ὅχι τοῦ θελημάτου,
 γιατί' ψηλαῖς τζῇ πεθυμιαῖς πᾶσα καιρὸν ἐκράτου.
 Μὰ κείνη χάμαι τζ' ἔβριξε, καὶ τὰ φτερὰ ποῦ σὺνα
 'ς ὅρος νὰ μ' ἀνεβάσουσι ψηλὸ ποῦ τ' Ἐλικῶνα,
 μοῦ κόψ' ὄντ' ἀρχήσασι καὶ χαμηλοπετοῦσα,
 κ' ἡ ὄρεξί μ' ἀπόμεινε μόνο σὰν πρῶτας πλούσα.
 Κ' ἀντὶς τὰ θάρρειε κ' ἔλπιζε, κ' ἔδειχνε, κ' ἔτασέ μου,
 κ' εἰς τζ' οὐρανοὺς συχνότατα τὸ νοῦν ἀνέβαζέ μου,
 μοῦ κτίζει πύργους στὸ γαλὸ, περβόλια στὸν ἀέρα,
 κ' ὅ,τι τὴν νύκτα μεριμνῶ, χάνεται τὴν ἡμέρα.

Βουλγάρεις.

Α'. Νικόλαος Βουλγάρης· ἐγεννήθη τῇ 1634 ἐν Κερκίρᾳ ἐξ ἐπιστήμου

οικογενείας πάσαι ἐξ Ἑπείρου μετοικησάσης ἐν τῇ νήσῳ⁽¹⁾. Ἀπελθὼν εἰς Πατάβιον ἐσπούδασε περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἰδίως τὴν ἱατρικὴν· ἐφ' ἣ καὶ ἡξιώθη τοῦ στεφάνου τῆς Ἀκαδημίας. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἐξήσκει τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμα καὶ συνέγραψε πολλὰ καὶ διάφορα, μαρτυροῦντα τὴν πολυμαθείαν καὶ φιλοπονίαν τοῦ ἀνδρός. Ἦτο μέλος τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησραλισμένων⁽²⁾. Κατὰ ποῖον ἔτος ἀπεβίωσεν ὁ Βούλγαρις ἀγνοοῦμεν· ὁ Παπαδόπουλος λέγει, ὅτι ἔζη τῷ 1684. (Quo anno decesserit in patria non novimus, nec tamen ante anno 1684, nam triennio ante catechesis ejus excudebatur Venetiis)⁽³⁾.

Συγγράμματα.

— Ἐκθεσις τῆς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἀνακομιδῆς τοῦ λειψάνου τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος (Ἐδοκμοτιεύθη ἰταλιστὶ ἐν Βενετίᾳ τῷ 1669, καὶ τῷ 1837 ἐξελληνισθεῖσα ἐξεδόθη ἐν Κερκύρᾳ μετὰ πολλῶν σημειώσεων ὑπὸ τῶν λογίων Ν. Τ. Βουλγάρειος καὶ Ν. Μάνεσι).

— Αἱ θείαι καὶ ἱεραὶ ἀκολουθίαι Σπυρίδωνος τοῦ θαυματουργοῦ, Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου τῶν ἀποστόλων, μετὰ Κερκύρας τῆς Βασιλίδος καὶ Παρθενομάρτυρος, Ἀρσενίου τε Κερκύρας μητροπολίτου, ἁγίων καὶ πολιούχων καὶ προσιατῶν πόλεως καὶ νήσου Κερκύρας. (Αἱ ἀκολουθίαι φέρουσαι ἐν ἐκάστῃ σελίδι ἰδίαν ἀριθμῶσιν ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1674, καὶ προσεφωνήθησαν εἰς Ἀμβρόσιον τὸν Γραδενίγον).

— Κατήχησις ἱερὰ, ἥτοι τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας ἐξηγήσις. Ἐνετίῃσι 1681 (Ἐτυπώθη παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ, ὡς σημειοῦται ἐν τῷ μετὰ σελίδα τὴν 218 τίτλῳ· ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὗρηται τοῦ αὐτοῦ Βουλγάρειος προσφωνητικὴ πρὸς Λέοντα τὸν Γλυκύν· ἐπιγράμματα εἰς Νικόλ. καὶ Λέοντα Γλυκύν· ἕτερον πρὸς τὸν πρωτοπαπᾶν Κερκύρας καὶ τὴν ἱερὰν πεντάδα τῶν ὑπερτίμων αὐτοῦ ὀφφικίων, Ἰωάννην Φλώρου Σακελλάριον, Σπυρίδωνα Βούλγαριν ἄρχοντα τῶν Ἐκκλησιῶν, Γεώργιον Αὐλωνίτην ἀρχιμανδρίτην, Ἀντωνιον Μάνεσιν Ἱερομνήμονα, καὶ Γεώργιον Βούλγαριν ἄρχοντα τῶν μοναστηρίων. Ἐκτὸς τούτων καταχωρεῖται ἐπιστολὴ τοῦ λογίου ἀρχιάτρου Κερκύρας Ἰωακίμου Ῥίικη περὶ τῆς κατηχήσεως, καὶ μακρὸν ἐλεγεῖον τοῦ πεπαιδευμένου ἱερομνήμονος Ἀντωνίου Μάνεση πρὸς τὸν συγγραφεῖα, ἀρχόμενον ὡς ἑξῆς·

Αἰνέσατε Μούσαι Νικόλαον,

Κερκύρας γέννημα, Ἰταλλας θρέμμα, Ἑλλάδος καύχημα,

Ἄνδρα φερώνυμον νίκης, ὁμοφυῆ ἀρετῆς.

Τελευτᾷ δὲ διὰ τῶν ἐξῆς στίχων.

Ἀναβιωσάσης σοφίας καθισταμένη τρόπαιον ἢ Ἑλλάς,

(1) Προσφωνητικὴ Κατηχήσεως εἰς Λέοντα Γλυκύν.

(2) Μουστέξιδου, Περὶ τῶν Ἀκαδημιῶν Κερκύρας.

(3) Historia Gymn. Patavini, σελ. 317.

Ἐν τοῖς Νικολάου χαρακτηῖται
Σκιὰν γεραίρει τοῦ ἐξιτλήου φωτός.

Ἡ Κατήχησις τοῦ Βουλγάρως ἀνετυπώθη τῷ 1799 παρὰ Δημ. Θεοδοσίω, καὶ τῷ 1818 ἐπιμελείᾳ Σπυρίδωνος Βλαντιῆ, μεταβαλόντος καὶ τὸ ὕψος τῆς ὅλης συγγραφῆς ἐπὶ τὸ κομψότερον. Τῷ 1852 ἀνετυπώθη ἐν Κερκύρᾳ ἀπαρallάκτως κατὰ τὴν πρωτότυπον ἔκδοσιν ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέα Μαυρομμάτου, τοῦ δεινοῦ ἐκείνου περὶ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν θεολογίαν Κερκυραίου, ὃν ἁώρως ἀφῆρπασεν ὁ θάνατος. Ὁ Μαυρομμάτης ἵνα καταστήσῃ τὴν χρῆσιν τῆς Κατήχσεως ἀκίνδυνον παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις προσέθηκε καὶ σημειώσεις δι' ὧν διώρθου τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα, καὶ διασαφεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως λεγόμενα, πλουτήσας ἅμα καὶ τὸν πίνακα τῶν περιεχομένων. Ὁ φιλόπονος ἐκδότης διατήρησε καὶ τὴν προσφώνησιν τοῦ συγγραφέως πρὸς τὴν Σύγκλητον τῆς Κερκύρας Ἰταλιστὶ γεγραμμένην, ἥτις δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ ἡμέτερον ἀντίτυπον τῆς πρωτοτύπου ἐκδόσεως πρεσφωνουμένης, ὡς ἐλέχθη, εἰς Δίοντα τὸν Γλυκύν, προσθέσας καὶ ἔγγραφά τινα Ἰταλικά περὶ τῆς μὴ ἀνεξετάστου χειροτονήσεως, καὶ ἐγκώμιον Ἰωάννου Βουλγάρως λατινιστὶ εἰς τὸν συγγραφέα καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κερκυραϊκῆς Συγκλήτου Στάμον Ροδόταμον, Ἰππόλυτον Προσαλέντην, Βενέδικτον Λάνζαν, Ἀγγελον Καποδίστριαν, Ἀλουσίον Ῥαρτοῦρον, Γεώργιον Τριβύλην, Σταματέλλον Λούπιναν, Μαρῖνον Πιέρον, Δημήτριον Πετρετίνον, Νικόλαον Χαλκιάπουλον, καὶ Τρωίλου Μαρκορόν).

— Περὶ τῶν ἀναγκαίων πρὸς σωτηρίαν.

— Ἑλληνικὰ ἐπιγράμματα. (*Aliqua epigrammata Graeca conscripta et sparsim edita vidimus*, λέγει ὁ Παπαδόπουλος).

Κατὰ Μαρμαρὰν (1) ὁ Νικόλαος περιέγραψεν ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ θαύματα τινα τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος.

Β'. Χριστόφορος (2), νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προρρήθέντος Νικολάου. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ῥώμῃ ἔμεινε πάντοτε ἀδιάσειστος εἰς τὸ πατρίον δόγμα. Ἐπανελθὼν δ' εἰς τὴν πατρίδα παρέλαθεν ἐπαξίως τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον τοῦ πρωτοπαπᾶ. Κατὰ προτροπὴν τούτου ὁ Νικόλαος συνέγραψε τὴν Κατήχησιν, περὶ ἧς ἄνω ἐγένετο λόγος.

Ὁ Χριστόδουλος ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1674 τὰς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του συνταχθείσας ἀκολουθίας τῶν πολιούχων ἁγίων Κερκύρας. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὐρίσκεται τούτῃ ἡρωελεγεῖον ἐπίγραμμα πρὸς Ἀμβρόσιον τὸν Γραδενίγον, καὶ ἕτερον λατινιστὶ πρὸς τὸν Χριστόφορον ποιηθὲν ὑπὸ Δομενίκου Βόγου.

Ὁ Χριστόφορος, κατὰ Μουστοξύδην (3), ἔγραψεν ἑλληνικὰ τετράστιχα καὶ ἐπιστολάς.

(1) *Storia di Corfù*, σελ. 395.

(2) Κατὰ λάθος ὁ περιηγητὴς Wehler καλεῖ τοῦτον Παναγιώτην.

(3) Περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιῶν.

Ἰωσήφ Γεωργερίνης.

Ἐγεννήθη ἐν Μήλω, καὶ χειροτονηθεὶς τῇ 7 Ὀκτωβρίου 1666 ἀρχιεπίσκοπος Σάμου διετέλεσε πενταετίαν ὡς τοιοῦτος. Ἀνὴρ εὐ-
παιδευτος μὲν, ἀλλὰ λίαν φιλελεύθερος καὶ οὐχὶ τόσῳ ἀνεκτικός ὅπως
συμμορφωθῇ πρὸς τὰς περιστάσεις εἰς ἃς διετέλει τότε τὸ ἑλληνικὸν
ἔθνος, εἶδεν ὅτι αἱ καταπιέσεις τῶν Τούρκων ἀφ' ἐνὸς καὶ ἡ δουλο-
φροσύνη τινῶν προκρίτων Σαμίων ἀφ' ἑτέρου, οὐδόλως συνεβιβάζοντο
πρὸς τὰ ἐλεύθερα αὐτοῦ φρονήματα, καὶ διὰ τοῦτο πικρῶς ἐν τῇ
περιστάσει συγγραφῇ του καθάπτεται καὶ τούτων καὶ ἐκείνων. Αἱ
αἰτίαι αὗται καὶ ἡ ὑπερχειλίσασα τῶν Τούρκων αὐθάδεια, διὰ τὴν
ἐπισυμβᾶσαν τότε ἄλωσιν τῆς Κρήτης, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ παραι-
τηθῇ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σάμου καὶ μεταβῇ εἰς Πάτμον, ἔνθα ἐνοι-
κίασε, καθὼς ὁ Τουρνεφόρτιος ἀναφέρει, τὴν ἐπικαρπλίαν τῶν κτημάτων
τοῦ σπηλαίου τῆς Ἀποκαλύψεως ἰσοθίως ἀντὶ διακοσίων σκούδων⁽¹⁾
ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ μὴ εὐρίσκων ἀνάπαυσιν, ἔνεκα τῶν δεινῶν, ἅτινα ἐβλε-
πεν ὅτι ὑφίσταντο οἱ ὁμοεθνεῖς του, ἀπεφάτισε ν' ἀπέλθῃ εἰς τόπους
μακρυνούς, ὅπως ἐκεῖ ζήσῃ ἐν εἰρήνῃ.

Τῷ 1674 διερχόμενος ὁ Ἰωσήφ ἐκ Φλωρεντίας ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ
δυτικοῦ ἐπισκόπου τῆς Βολατέρρας ὡς ἑξαρχος τῶν ἐν Σοανῇ τῆς Το-
σκάνης προφυγόντων ἐκ Μάνης Ἑλλήνων⁽²⁾. Ὁ Γεωργερίνης ἐλθὼν

(1) Οἱ ἀδάμαστοι Μανιάται, συνεστῶτος τοῦ Κρητικοῦ πολέμου, οὐ μόνον παντοια-
τρόπως ἐβοήθησαν τοὺς Βενετούς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὰς Καλάμας ἐκατατεύσαντες, ἀγῶ-
μενοι κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος ἐπὶ τὰς ἐκ ταύτης ἀρπαγὰς, ἐγένοντο τῆς πόλεως ἑγγρα-
τεῖς ἐκ πρώτης ἐφόδου, καὶ τὴν ἀκρόπολιν μετ' ὀλίγου ἀπέλαβον· εὐθὺς δὲ μετὰ
ταῦτα ἐτρέπησαν εἰς διαρπαγὴν, καὶ τὰ πάντα περισυλήσαντες ἐπυρπόλησαν. Ἐπο-
ταχθείσης ὁμως τῆς Κρήτης, οἱ μᾶλλον κατὰ τῶν Τούρκων ἐκτεθέντες Μανιάται,
ἐκλιπόντες τὴν γενέθλιον χώραν μετέβησαν εἰς Τοσκάνην· ὑποδοχῆς δ' ἀξιοθίντες
παρὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς κατόκησαν χωρὶς τινα τῆς Βολατέρρας καὶ Σοανῆς.
Πέντε ἱερεῖς συνάποικοι ἐτέλουν τὰ τοῦ πατρίου θρησκευματος, ἀλλ' ἡ Ῥωμαϊκὴ
αὐτῇ μετὰ δυσχερεσκεῖς ἐβλεπεν ἐν τοῖς κόλποις τῆς τοῦ δυστυχέως τούτου σμῆ-
ματικῆς· μετὰ τὸν Γεωργερίνην, ἐπέμφθη (1675) Ὁδρσίσιος Μαρίας Πιέρης, Σιέζ
καὶ οὗτος θρακετίδης, καὶ ἀδελφὸς πιθανῶς τοῦ Γεωργίου, ἐκτὸς εἰ μὴ ὁ αὐτὸς
ἔσται, παραμορφωθέντος τοῦ ὀνόματος ὑπὸ τῶν μνημονευόντων Ῥοδωτᾶ, καὶ Γαν-
τούλα (Histor. Cassin. II, σελ. 337). Ὁ Πιέρης, μοναχὸς τοῦ τάγματος τοῦ
ἀγίου Βενεδίκτου, συνετέλεσε τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ καταναγκάσας τοὺς ἀποίκους νὰ
μὴ σέβωνται πλέον ὅσους τῶν ἀγίων ἀναγνωρίζει ἡ ἀντολικὴ ἐκκλησία, νὰ νο-
μιλῶσιν αὐδιάλυτον ἐπὶ πάσης περιπτώσεως τὸν γάμον, καὶ νὰ παραδεχθῶσι τὸ Γρη-
γοριανὸν μηνολόγιον. Τοιοῦτοτρόπως οὐδὲν ἄλλο ἔμεινεν εἰς τοὺς δυστυχεῖς ἐκεῖνους
πρόσφυγας, εἰμὴ σκιά τῆς προγονικῆς θρησκείας ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν ὁμοεθνεῶν
ἱερέων, ὥς ὃ καὶ τοῦτον ἀνυσσπῆτως ἀφῆρέθησαν τῷ 1693. (Ἑλληνομν. σελ. 369).

συνεκάλεσε τὸν μετανάστην λαὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐνορίας αὐτοῦ, ὅπως εὐχερέστερον σαγηνεύσῃ τὰς ψυχὰς αὐτῶν, μετὰ πάτης πομπῆς καὶ ἐπιστημότητος ἐτέλεσε τὸν ἑσπερινὸν καὶ ἀνέπεισε τοὺς ἱερεῖς νὰ δεχθῶσι τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἀναγνωρίζοντες μετὰ τῶν ἄλλων τὴν ὑπεροχὴν τῆς παπικῆς ἐξουσίας. Καὶ δὲν ἠρέπθη εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἵνα συνάψῃ μετὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τοὺς ἀποπλανηθέντας δι' αἰσθητῶν καὶ ἐξωτερικῶν σημείων, μετέφερεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸν ναὸν τῶν ὀρθοδόξων τὸ ἀγίασμα, εἶτε εὐλογημένον ὕδωρ, καὶ ἄλλας ἐτέλεσεν ἀπυνήθεις παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις ἱεροπραξίας.

Εἴτ' ἐξ Ἰταλίας, εἴτ' ἐπιστρέψας εἰς Σάμον ὁ Γεωργερίνης παρέλαβεν ἑκατὸν περίπου οἰκογενεῖας Σαμίων, αἷς ἠνάθησαν καὶ τινες Μήλιοι, καὶ ὠδήγησαν αὐτάς εἰς Λονδίνον. Ὁ τότε δούξ τῆς Ὑόρκης, καὶ εἶτα βασιλεύσας τῇ Ἀγγλίᾳ, Ἰάκωβος φιλοφρόνως ὑποδεξισάμενος τοὺς νέους ἀποίκους, τοῖς παρεχώρησεν ὅπως κτίσωσιν αἰκίας ἰδίου μέρους, μέχρι τουνῦν φέρον τὸ ὄνομα Ἑλληνικὴ Ὁδὸς (Greek-Street), καὶ ἐκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας εἰς Βυζαντινὸν ῥυθμὸν οἰκοδομηθεῖσαν τῷ 1680 εἰς Crown-Sreet Soho, ἐγγὺς τῇ ἑλληνικῇ ὁδῷ.

Ὁ Ἰωσήφ ἐν Λονδίνῳ διατρίβων προσηπάθησε νὰ καταρτίσῃ Γυμνάσιον εἰς Ὁξφόρδην διὰ τοὺς ἐξ ἀνατολῆς σπουδαστάς, καὶ πρὸς τοῦτο συνέδεσεν ἀλληλογραφίαν πρὸς πολλοὺς Ἀγγλοὺς ἐπισκόπους. Αἱ προσπάθειαι τοῦ ὅμως ἐνανέγησαν. Ἀγνοεῖται δὲ καὶ ὅποιον ἐγένετο τὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου βίου του.

Τὸ μόνον σύγγραμμα ὅπερ ἔχομεν τοῦ Ἰωσήφ εἶνε «Περιγραφή τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Σάμου, Ἰκαρίας Πάτμου καὶ Ἀθωνος» συνταχθεὶς εἰς τὴν ἐν χρῆσει τότε ἑλληνικὴν διάλεκτον, αἰτήσῃ φιλομαθῶν τινων Ἀγγλων. Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον δὲν ἐτυπώθη ἐντυχὼν ὅμως αὐτὸ Ἀγγλος τις ἐν Κωνσταντινουπόλει, μετέφρασεν ἀγγλιστὶ καὶ ἐξέδωκεν ἐν Λονδίνῳ τῇ 14 Ἰουλίου 1678, μετὰ τῆς προτασσομένης εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν προσφωνητικῆς ἐπιστολῆς τοῦ συγγραφέως πρὸς Ἰάκωβον τὸν δούκα τῆς Ὑόρκης.

Ἡ Περιγραφή τοῦ Γεωργερίνης, εἰ καὶ ἀτελής, ἔχει ὅμως καὶ τινες περιέργους εἰδήσεις, καὶ αὐτὴ ἐχρήσαντο ὡς ὁδηγῷ περὶ Σάμου ὁ Paulus, ὁ Dapper, καὶ ὁ Muller—Brune. Εἶνε δὲ σπανιωτάτη ἡ ἐκδοσις, καὶ οὐδὲ ὁ Τουρνεφόρτσιος ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ἀντίτυπον αὐτῆς τῷ 1720, δι' ὅπερ ἐκφράζει τὴν λύπην του. Εὐρηναῖοι τοῦ Γεωργερίνης καὶ ἐπιστολαὶ ἐν τῇ Βυβλιοθήκῃ τῆς Ὁξφόρδης, ἄγνωστον πόσαι τὸν ἀριθμὸν, καὶ εἰ ἐξεδόθησαν ποτε (*).

(*) Σταματιάδου Σαμιακά. Τόμ. Β'. (ἀνέκδοτος).

Πουνιαλῆς.

Μαρίνος Τζάνες ὁ Πουνιαλῆς ἐγεννήθη ἐν Ῥεθύμνῳ τῆς Κρήτης, ἐνθα καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια καὶ τὴν ἀγιογραφικὴν, ἣν ἐπιτυχῶς ἐξήσκει· πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς πατρίδος τοῦ προσέφυγεν εἰς Βενετίαν, καὶ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς μετωνομάσθη Ἐμμανουήλ. Διορισθεὶς ἐφημέριος τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐξέγραψε πολλὰς τῶν ἐκεῖ εἰκόνων, θαυμαζομένας μέχρι τουνῦν. Ὁ Πουνιαλῆς ἐπαινεῖται ὡς ἄριστος ζωγράφος, καλὸς στιχοουργός, καὶ οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων μελωδῶν. Ἀγνωστον ἦμιν πότε ἀπέθανεν· γνωρίζομεν δ' ὅτι διέτριβεν ἐν Βενετίᾳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1661—84, ὅτε ἦτο γέρον· διότι εἰς τὴν κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος προσφωνητικὴν τῶν εἰς Εὐαγγελισμόν στίχων του, πρὸς Γεράσιμον Βλάχον, ὑπογράφεται,

Τζάνες ὁ εἰκονογράφος Ῥεθύμνιος ἐκ Κρήτης,
Ἐμμανουήλ, ὁ Μπουνιαλῆς, ὁ γηραιὸς πρεσβύτες.

Συγγράμματα.

—Κατάνυξις ὠφέλιμος διὰ κάθε χριστιανόν, εἰς τὴν ὁποίαν περιέχονται διάλογος ψυχῆς καὶ νεκροῦ, καὶ διηγήσεις τινὲς περὶ τῆς συντελείας τοῦ αἵωνος, περὶ κρίσεως καὶ παραδείσου, καὶ περὶ κολάσεως* καὶ ἕτεροι στίχοι περὶ θανάτου. Ποίημα Μαρίνου Τζάνε τοῦ ἐπιλεγομένου Μπουνιαλῆ τοῦ Ῥεθύμνιου ἐκ Κρήτης.

(Τὸ πόνημα τοῦτο τοῦ Πουνιαλῆ, γραφὴν πρὶν ἀναλάβῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἐξεδόθη μετὰ θάνατον, ἐν Βενετίᾳ παρὰ Ν. Γλυκεῖ 1846).

—Ἀκολουθία τῆς ἁγίας μετ' αὐτοῦ μαρτύρου Φωτεινῆς τῆς Σαμαρίτιδος, ἣν ὠμίλησεν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ φρέατι. Συντεθείσα παρὰ Ἐμμανουήλ ἱερέως τοῦ Τζάνε, λεγομένου Μπουνιαλῆ, τοῦ εἰκονογράφου, καὶ τυπωθεῖσα ἐκ τῶν ἀναλωμάτων τοῦ εὐγενεστάτου κυρίου Νικολάου τοῦ Πουλγιμένου, τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐνετίσιν, ἀρχαί. Παρὰ Ἀνδρέα τῷ Ἰουλιανῷ. (σελ. κ'. προσφωνεῖται τῷ μητροπολίτῃ Φιλαδελφείας Μελετίῳ Χορτακίῳ) (*).

—Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γοδεῖλᾶ Πέρσου τοῦ πολυδάθλου, φαλλομένη τῇ κθ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. Ἐκτεθείσα παρὰ τε τοῦ ὀσιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις καὶ λογιωτάτου κυρίου Καλλιστοῦ Καλλιέργου τοῦ Κρητοῦ, παρὰ τε τοῦ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερεῦσιν, κυρίου Ἐμμανουήλου Τζάνε, τοῦ λεγομένου Μπουνιαλῆ τοῦ εἰκονογράφου, ἐφημέριου ἐν τῷ ναφ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τῶν Ῥωμαίων τοῦ ἐν κλειναῖς Βενεταῖς. Διὰ δαπάνης δὲ καὶ ἀναλωμάτων τοῦ αὐτοῦ ἱερέως Τζάνε. Ἐνετίσιν, ἀρχαί. Παρὰ Ἀνδρέα τῷ Ἰουλιανῷ.

(Τὴν ἀκολουθίαν ταύτην συνεργασθεὶς μετὰ Καλλιέργου συνέθετο ὁ Πουνια-

(*) Δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ Βρετοῦ.

λῆς, γράψας καὶ τὴν προτασσομένην εἰκόνα τοῦ ἁγίου χάριν εὐλαθείας πρὸς τὸν ἄγιον, σώσαντα ἀπὸ προφανοῦς θανάτου ἓνα τῶν ἀδελφῶν του).

— Ἀκολουθεῖς τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀλυπίου τοῦ Κιωνίτου καὶ θαυματουργοῦ συνταγθεῖσα ἐκ τοῦ Μηναίου παρὰ τοῦ εὐδλαβεστάτου ἱερέως Ἐμμανουήλου Τζάνε τοῦ εἰκονογράφου λεγομένου Μπουνιαλῆ. Ὁ κανόνας δὲ τῆς αὐτῆς ἀκολουθίας ἐπανακαμφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ὀργανικοῦ ἤχου τοῦ πλ. α, εἰς τὸ μελωδοποιὸν ἤχος τοῦ πλ. δ' περιστρέφων τὰς τῶν συλλαβῶν μεθόδους ἐρμηνείας τῶν λόγων καὶ μελοδικὰ μέτρα ἀπὸ ἤχων εἰς ἤχων ἐπανερχόμενα, τυπωθεῖσα δὲ χάριν εὐλαθείας Ἐνετίῃσιν. Παρὰ Νικολάω Γλυκεῖ. αχσθ'.

— Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, στίχοι διὰ μέτρων ἀπλῶν ὁμοιοκατάληκτοι, συντεθέντες παρὰ Ἐμμανουὴλ Τζάνε λεγομένου Μπουνιαλῆ, καὶ παρ' αὐτοῦ ἀφιερωνέντες τῷ πανιερωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ μητροπολίτῃ Φιλαδελφείας κυρίῳ κυρίῳ Γερασίμῳ τῷ Βλάχῳ, ὑπερίμῳ καὶ ἐξάρχῳ. Ἐνετίῃσιν, αχσθ'. Παρὰ Νικολάω Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. 8 μικρὸν ἄνευ σελιδοριθμήσεως.

— Διήγησις διὰ στίχων τοῦ δεινοῦ πολέμου τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ γενομένου. Ἐνετίῃσι 1710.

Λοξάνδρα Σκαρλάτου.

Βασιλεύοντος τῶν Τούρκων τοῦ Σουλτάνου Ἀμουράτου Δ'. Ἐξῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἕλληνας πωλητῆς βοῶν καὶ προβάτων, ἐπιτετραμμένος συνάμα καὶ τὴν προμήθειαν τῶν πρὸς χρῆσιν τῶν ἀνακτόρων κρεῶν, Σκαρλάτος καλούμενος. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐκ μὲν τοῦ ἐμπορίου αὐτοῦ ἐκέκμητο μεγάλους θησαυροὺς, ἐκ δὲ τῶν πρὸς τ' ἀνάκτορα σχέσεων του δύναμιν μεγίστην. Τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ (1635) Βασίλειος ὁ τῆς Μολδαβίας ἡγεμὼν, καὶ Ματθαῖος ὁ τῆς Βλαχίας διετέλουν εἰς ἄσπονδον πρὸς ἀλλήλους μῖσος, διότι ὁ πρῶτος εὐνοούμενος τὰ μέγιστα ὑπὸ τῶν τότε ἰσχυόντων Σιλιχτάρ-άγασῃ καὶ Κισλάρ-άγασῃ, προσεπάθει ν' ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τὸν θρόνον τὸν υἱόν του Ἰωάννην· ἀλλὰ καὶ ὁ Ματθαῖος εἶχεν ἰσχυροὺς προστάτας παρὰ τῷ Σουλτάνῳ, ὥστε ἐπειδὴ ἀμφότεροι ἦσαν ἴσοι κατὰ τε τὰ πλούτη, τὴν δύναμιν, καὶ τὰς παρὰ τῇ ὑψηλῇ Πύλῃ ραδιουργίας, ὑπέβλεπον ὁ εἰς τὸν ἕτερον, ἀδυνατοῦντες νὰ καταβάλλωσιν ἀλλήλους, καὶ ἐμνηχανᾶτο ἑκάτερος διάφορα σχέδια ὅπως ὑποσκελίσῃ τὸν ἀντίπαλόν του.

Ὁ Σκαρλάτος κατὰ τὰς ἐρίδας τῶν δύο ἡγεμόνων ἐφαίνετο εὐνοῶν τὸν Βασίλειον, καὶ ἐπειδὴ ἐξήσκει μεγάλην ἐπὶ τοῦ βεζιρου ἐπιβρότην, παρενέβαλλε πολλὰς τῷ Ματθαίῳ δυσχερείας, ἃς ἀπεφάσιεν οὗτος νὰ ὑπερβῇ, λαμβάνων ὡς σύζυγον τὴν μονογενῆ τοῦ Σκαρλάτου θυγατέρα Λοξάνδραν, κόρην λίαν καταρτισθεῖσαν περὶ τὰ γράμματα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλου.

Ὁ Σκαρλάτος ἐνέδωκε προθύμως εἰς τὴν περὶ γάμου τῆς θυγατρὸς του αἵτησιν τοῦ Ματθαίου, καὶ οἱ ἀρραβῶνες ἐτελέσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ πλείστης ὅσης ἐπισημότητος ὑπὸ τοῦ καπουκε-
χαγιά, εἴτ' οὖν ἐπιτρόπου τοῦ τῆς Βλαχίας ἡγεμόνος, ἐπεμψε δὲ πολυμελῆ εὐγενῶν συνοδίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως παραλάβῃ καὶ συνοδεύσῃ εἰς Βουκουρέστιον τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ σύζυγον.

Ἐν τούτοις ὀλίγας μετὰ τοὺς ἀρραβῶνας ἡμέρας, ἡ Λοξάνδρα προσεβλήθη ὑπὸ σφοδρᾶς εὐλογίας, ἥς ἔνεκεν, οὐ μόνον τοῦ κάλλους αὐτῆς ἐστερήθη, ἀλλὰ καὶ δυσειδεστάτη καὶ μονόφθλαμος κατέστη ὁ δὲ πατήρ της, σφοδρὰ ἐπὶ τῷ παθήματι ἀχθόμενος, ὑπέκυψεν αὐτὸ εἰς τὸν γαμβρόν του καὶ τῷ ἀπέστειλε μετὰ πλουσίας φερνῆς τὴν θυγατέρα του, συστησάμενος ὅμως αὐτῇ νὰ καλύψῃ τὸ πρόσωπόν της κατὰ τὸν τουρκικὸν τρόπον καὶ νὰ μὴ ἀποκαλυφθῇ ἐνώπιον οὐδενός, πρὶν τῆς περατώσεως τῆς ἱεροπραξίας· ἐφρόνει δὲ τοῦτο πράττων ὁ Σκαρλάτος, ὅτι τελειωθέντος πλέον τοῦ γάμου, ὁ Ματθαῖος ἐκὼν ἄκων ἤθελε κρατήσῃ τὴν σύζυγόν του.

Ἀνεχώρησε λοιπὸν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἡ Λοξάνδρα καὶ ἀφι-
κομένη εἰς Ταργοβίτσην κατέλυσεν εἰς πλούσιον μέγαρον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἦσαν οἱ εἰς προὔπαντήσιν αὐτῆς ἐλθόντες, ὁ μελλόνυμφος, καὶ πολυάριθμοι εὐγενεῖς. Ἡ ἐπιμονὴ μετὰ τῆς ὁποίας ἡ Λοξάνδρα ἐκράτει κεκαλυμμένον τὸ πρόσωπόν της, ἀπῆρесе βεβαίως εἰς τὸν Ματθαῖον, ὅστις, ἀφοῦ εἶδεν ὅτι οὐδὲ εἰς αὐτὸν οὐδὲ εἰς τὰς τῶν εὐγενῶν γυναικας, αἵτινες ἔσπευσαν νὰ τῇ προσφέρωσι τὰ σεβάσματά των, ἀπεκαλύφθη, ἐξέφερε τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι ὑπὸ τὸ κρήδεμνον ἐκεῖνο κρύπτεται ἀσχημία τις. Τῶν λόγων τούτων περιελθόντων εἰς τὰ ὦτα τῆς Λοξάνδρας, αὕτη διεμήνυσε πρὸς τὸν ἡγεμόνα, μετὰ πικρίας ἅμα καὶ στόμφου τάδε· «Ὅ,τι ὀφείλει νὰ ἔχῃ μία κόρη ἔχω καὶ ἐγὼ ἂν δ'»
» ὁ ἡγεμὼν μετεμελήθη διὰ τὸ συνοικέσιον τοῦτο, εἰμὶ ἐτοίμη νὰ
» ἐπανελθῶ εἰς τὸν τοῦ πατρὸς μου οἶκον, καὶ νὰ ᾤ βέβαιος ὅτι ἡ
» θυγάτηρ τοῦ Σκαρλάτου δὲν θὰ δυσκολευθῇ νὰ εὕρῃ σύζυγον.»
Λόγοι τσοῦτον πομπῶδεις ἐτάραξαν τὸν ἡγεμόνα, ὅστις οὐδόλως ἀντιτείνας πλέον, ὠδήγησε τὴν Λοξάνδραν, πάντοτε κεκαλυμμένην, εἰς τὸ ἡγεμονικὸν μέγαρον, ἐνθα ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι μετὰ λαμπρότητος μεγίστης. Ὅτε ὅμως ὁ Ματθαῖος ἤγαγε τὴν σύζυγόν του εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον, καὶ εἶδεν αὐτὴν ἀποκαλυφθεῖσαν, τότε ἔμεινεν ἐμβρόντητος, βλέπων πρὸς ὅποιον ἑκτρωμα συνεδέθη διὰ

παντός. Ἀποσυρθεὶς λοιπὸν τῆς παστάδος, ἀπέπεμψεν αὐτὴν μετὰ τινος ἡμέρας πρὸς τὸν πατέρα τῆς μετὰ τῆς προικὸς αὐτῆς καὶ τῶν προγαμιαίων δώρων. Ὁ Σκαρλάτος μένεα πνέων κατὰ τοῦ γαμβροῦ του, προϋτίθετο νὰ ἐκδικηθῇ αὐτὸν φρικωδῶς, εἰ μὴ ἐπιπτεν, ὀλίγας μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς Λοζάνδρας ἡμέρας, θῦμα γιανιτζάρου τινός, παροτρυνθέντος, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ τῆς Μολδαβίας ἡγεμόνος Βασιλείου ὅπως τὸν δολοφονήσῃ.

Ἐνῷ ταῦτα συνέβησαν εἶχε καταπλεύσει ἐκ Χίου εἰς Κωνσταντινούπολιν νέος τις εὐειδέστατος καὶ χαρίεις, ἀνήκων εἰς εὐγενῆ μὲν τῆς νήσου ἐκείνης οἰκογένειαν, ἀλλὰ περιελθὼν εἰς μεγάλην ἔνδειαν, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἀναγκάσθη ἐκπατριζόμενος νὰ μεταβῇ εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ὅπως πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, περιφερόμενος τὰς τῆς πόλεως ὁδοὺς καὶ πωλῶν μετὰξας τῆς Χίου. Ὁ νέος οὗτος, Παντελῆς Μαυροκορδάτος ⁽¹⁾ καλούμενος, διαβαίνων συνεχῶς ὑπὸ τὸν ἐν Φαναρίῳ οἶκον τοῦ Σκαρλάτου, προσεκαλεῖτο ἐνίοτε ἐν αὐτῷ ὑπὸ τῆς Λοζάνδρας πρὸς ἀγορὰν τῶν ἐμπορευμάτων του* ἐπὶ τέλους δ' ἐπέτυχε τοσοῦτον νὰ ἐμπνεύσῃ πρὸς τὴν κόρην ἔρωτα, ὥστε αὐτὴ λησμονήσασα ὁποῖος ἦν ὁ πατήρ τῆς καὶ ὁποῖος ὁ πρῶτος σύζυγός τῆς, ἀπεφάσισε νὰ νυμφευθῇ τὸν πτωχὸν ἐκεῖνον νέον. Τοιοῦτοτρόπως ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι αὐτῶν, τῶν μὲν Φαναριωτῶν καγχαζόντων ἐπὶ τῇ οἰκτρᾷ τῆς Λοζάνδρας ἐκλογῇ, τοῦ δὲ Παντελῆ μακαρίζοντος ἑαυτὸν διὰ τὴν ἀνέλπιστον ταύτην τύχην.

Ἐκ τοῦ συνοικεσίου ἐκεῖνου ἐγεννήθησαν δύο υἱοί, Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ὁ πᾶν, καὶ Ἰωάννης* ὁ τελευταῖος ἦν ἄνθρωπος κοινού νοός, δι' ὅπερ ἔζησεν ἰδιωτεύων καὶ ἀπέθανε καταλιπὼν δύο υἱούς, κατ' οὐδὲν τοῦ πατρὸς διαφέροντας* ὁ δὲ Ἀλέξανδρος τούναντιον, ἀπορφανευθεὶς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰς βρεφικὴν ἔτι ἡλικίαν, ἐπαυδαγωγῆθη ὑπὸ τῆς σοφῆς μητρὸς του, καὶ ἀνεδείχθη τὸ σέμνωμα τοῦ Φαναρίου.

Τῷ 1683, ἀποτυχούσης τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας τῆς Βιέννης, ὁ Ἀλέξανδρος, μέγας τότε διερμηνεύς, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, κατηγορηθεὶς ὡς ἀποτρέψας τὸν καρατομηθέντα μέγαν βεζύρην Καρὰ Μουσταφάν, τῆς κυριεύσεως τῆς Γερμανικῆς μητροπόλεως* ἐφυ-

(1) Παντελῆς Μαυροκορδάτος, πάππος πιθανῶς τοῦ ἐν λόγῳ, ὑπογράφεται εἰς τὴν πρὸς πατριάρχην Μητροφάνην ἀναφορὰν τῶν Χίων τῆς 5 Ἀυγούστου 1890. (Βλαστοῦ, Χιακὰ, I' σελ. 238).

λακίσθη δὲ τότε καὶ ἡ σύζυγος καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Λοξάνδρα, ἥτις καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ εἰρκτῇ, ἐνθα ἐπὶ ἔνδεκα μῆνας μάτην ἐστέναζε (1648).

Ἡ Λοξάνδρα διέπρεπεν οὐ μόνον κατὰ τὰς ἀρετὰς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξοχον παιδείαν. Ἰάκωβος δὲ ὁ Ἀργεῖος οὕτως ἐγκωμιάζει αὐτήν. « Ἦν γὰρ οὐ μόνον ἀναγινώσκειν εἰδυῖα γράμματα κατὰ τὰς πλείους » τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν νοῦν ἀναλέξασθαι τῶν ὧν ἐγίνωσκε » καὶ συνιέναι καλῶς καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκδηλοῦν. Τὴν γὰρ Ἑλλάδα φα- » νῆν οὕτως ἀκριβῶς ἐπεπαίδευτο, ὥστε τὰς ῥυθμῶν πεποιημένας καὶ » ἐμμέτρους ποιήσεις, τοὺς τε κατὰ ῥήτορας λόγους καὶ τὰς καταλο- » γάδην πᾶν γλαφυρῶς καὶ ἐντέχνως συντεθείσας ἱστορίας ῥαδίως καὶ » νοεῖν καὶ ἐξηγεῖσθαι· οὐδ' ἡ Θουκυδίδιος συγγραφή, οὐδ' ἡ τοῦ Ξενο- » φῶντος ἱστορία τὸ ὅξυ τῆς ἐκείνης διανοίας διέφυγεν, οὐ μὴν ἀλλὰ » καὶ φιλοσοφίας ἤψατο, καὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων ἐπλούτησεν ἢ » γυνή, εἴγε χρὴ λέγειν γυναῖκα τὴν ἀρρενόφρονα καὶ τὰς φρένας ἀν- » δρὸς κεκτημένην ἐν τῇ τοῦ θήλεως φύσει, τῆς Ὑπατίας οὐδὲν ἐν τῇ » φιλοσοφεῖν ἔλαττον σχοῦσαν ».

Καὶ Καισάριος ὁ Δαπόντες ταῦτα λέγει περὶ Λοξάνδρας· « ἤρχοντο » περιηγῆται ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, ἐσυνομιλοῦσαν μαζὶ τῆς, καὶ ἐθαύ- » μαζαν τὴν σοφίαν τῆς » ⁽¹⁾.

Ξαβέριος Δαβιάνος.

Ξαβέριος Αἰμίλιος Δαβιάνος ἐγεννήθη ἐν Χίῳ ἐξ εὐγενῶν παιδευ- » θείς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἦλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ » καταταχθεὶς εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ πανεπι- » στήμιον τοῦ Παταβίου τὴν θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν· μετὰ τὸ πέραν » τῶν μαθημάτων, ἐστάλη ὑπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ προπαγάνδας εἰς Κρήτην, » ὡς κανονικὸς θεολόγος τῆς ἐκεῖ δυτικῆς ἐκκλησίας. Μετὰ τὴν ἄλυσιν » τῆς νήσου ἐπαναστρέψας εἰς Ῥώμην προεχειρίσθη ἐπίσκοπος Θήρας, » καὶ μεταβαίνων εἰς τὴν θέσιν του ἐπνίγη ἐν τῷ Αἰγαίῳ (1687).

« Vir fuit, λέγει ὁ Παπαδόπουλος, reiprā doctissimus, et lin- » guæ inter paucos Græcæ peritissimus, quam epigrammatibus cau- » dore, et acumine præstantibus ad priscam venustatem erexit ».

Συγγράμματα.

—Sacra Sponsa in Thalamo suo. (Σύγγραμμα τριμερές, ἐξ ὧν τὰ ἐν » τμήμα ἐξέδωκε).

Διάφορ' ἄλλα ἑλληνιστὶ ἢ λατινιστὶ, καὶ ἰδίως ἐπιγράμματα καὶ διστιχα⁽²⁾.

(1) Ἐπ. Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν μεγάλων διερμηνέων σελ. 62 καὶ ἐπομ.

(2) Papadopoli, Historia Gymnasii Patavini, σελ. 318.

Νεκτάριος Ζαμπέλιος⁽¹⁾.

Ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι περὶ τὸ 1620, καὶ ἐκαλεῖτο Νικόλαος ἐν τοῖς κοσμικοῖς· κομίδῃ νέος ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν τριβώνιον, Νεκτάριος μετονομασθεὶς· ἐξεπαιδεύθη τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὸ ἐν τῇ νήσῳ σχολεῖον τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου· εἶτα δὲ μετέβη εἰς Ἰωάννινα, καὶ ἐν τέλει εἰς Καρπενήσιον, ἐπὶ πολὺ ἀκροασάμενος Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ· ἐπαναστρέψας εἰς τὴν πατρίδα τῷ 1654 ἐχρημάτισε διδάσκαλος καὶ ἱεροκέρυξ· τῷ 1678, ἐπὶ πατριάρχου Διονυσίου Δ', διωρίσθη ἐπίτροπος τῆς χρηρευούσης ἐπισκοπῆς Λευκάδος· Ἀπεβίωσε τὸ 1690.

Συγγράμματα.

—Χρονικὰ περὶ σεισμῶν καὶ διαφόρων ἄλλων αξιοπεριέργων γεγονότων· συμπληρωθέντα ὑπὸ μεταγενεστέρων ἀπογόνων τοῦ Νεκταρίου.

—Λόγι Πανηγυρικοί.

—Διάφορα Θεολογικὰ πονήματα, καὶ γραμματικὰ σημειώματα.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τούτων εἶδον τὰ δύο πρῶτα, καὶ τινα ἀποσπάσματα θεολογικὰ παρὰ τῇ ἐν Λευκάδι οἰκὸγενεῖα Ζαμπελίου, παρ' ἧς ἔλαβον καὶ τὰς βιογραφικὰς περὶ Νεκταρίου εἰδήσεις. Αἱ περὶ σεισμῶν δὲ σημειώσεις αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ Αἰῶνι κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον).

Ἀγγελος Βενιζέλος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ· Ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου (1634—39)⁽²⁾· ἐπανελθὼν δ' εἶτα εἰς τὴν πατρίδα ἐδίδαξεν ἐπὶ τινα ἔτη, εἶτα δ' ἀποχωρήσας κατεγίνετο εἰς μελέτην καὶ συγγραφὴν θεολογικῶν, καὶ φιλοσοφικῶν πραγματειῶν. Νικόλαος ὁ Κεραμεὺς ἐν Ἀντιρρήτικοῖς μνημονεύει τοῦ Βενιζέλου, συγγράψαντος, κατὰ Δοσίθεον, πόνημα κατὰ Λατίνων⁽³⁾.

Ἀρσένιος Καλλούδης.

Ἱερομόναχος Κρής, ἀνεψιὸς Γερασίμου τοῦ Βλάχου, ὑφ' οὗ ἐδιδάχθη

(1) Ἐν τῷ γενεαλογικῷ δένδρῳ τῆς λευτικῆς ταύτης οἰκογενείας γενάρχης σημειοῦται ὁ ἱερεὺς Ζαχαρίας, κατοικῶν εἰς Μαραντοχώριον τῆς Λευκάδος, ὅθεν ὁ ἐγγονὸς αὐτοῦ ἱερεὺς Παναγιώτης κατέβη εἰς τὴν πόλιν, ἐνθα ἔκτοτε διαμένουσιν οἱ σωζόμενοι ἀπόγονοί του.

(2) Veludo, Colonia Greca in Venezia, σελ. 15.

(3) Papadopolis, Historia Gymnas. Patavinis· σελ. 319.—Φιλῆτῆς ἐν Πανδῶρε φ. 192.

καὶ τὰ ἑλληνικά. Ἐλθὼν εἰς Πατάβιον κατηρτίσθη τελειότερον, καὶ ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ Κουτουνιανοῦ φροντιστηρίου, (1653—61), διαδεχθεὶς τὸν ἀπελθόντα Ἰλαρίωνα Κιγάλαν. Εἶτα ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἐν τῷ προαστείῳ Ἀνεμομύλῳ τῆς Κερκύρας ἐκκλησίας τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, καὶ ἱεροκήρυξ τῆς πόλεως καὶ ὕστερον ἐγένετο ἡγούμενος τῆς ἐν τῷ προαστείῳ Γαρίτζας Παναγίας τῆς Παλαιοπόλεως, μοναστηρίου τότε οὔσης, διαδεχθεὶς τὸν ἐκεῖ προηγουμένουςαντα θεῖόν του Γεράσιμον. Ἀνήγειρε δὲ καὶ ἐν κελλεῖον, ὡς δείκνυται ἐκ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς·

Ἀρσένιος ἱρὸς Καλλούδης οἷσια βέζων

Μητρὶ Θεοῦ Μαρίᾳ ἤρατο τόνδε δόμον.

Προχειρισθέντος τοῦ θεῖου του μητροπολίτου Φιλαδελφείας, ἤλθε καὶ ὁ Ἀρσένιος εἰς Βενετίαν, ἐνθ' ἀπεβίωσε τῷ 1693, γεγονώς ἐτῶν 73 περίπου.

Τὸν Καλλούδην ἐπαινοῦσιν ἐν Κερκύρᾳ ἐπισκεφθέντες οἱ περιηγηταὶ Σπὸν καὶ Βέλερ, ἔχοντα καὶ βιβλιοθήκην, ἧς μέρος ἐδωρήσατο εἰς τὸν Κερκυραῖον ἱερομόναχον Γεράσιμον Δαρκάν(¹).

Συγγράμματα.

—Προσκυνητᾶριον τῶν ἱερῶν τόπων ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλὴμ· ἐκδοθὲν παρὰ Ἀρσενίου ἱερομονάχου Καλλούδη τοῦ Κρητός, κήρυκας τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου, καὶ τοῦ ἐν Παταβίῳ Κουτουνιανοῦ Φροντιστηρίου διδασκάλου, Ἐνετίησιν ἀχυνγ'. Παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ. (Μετετυπώθη παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογράφῳ 1664, καὶ 1683) (²).

—Λόγοι πα·ηγυρικοὶ, καὶ ἄλλοι.

Τῷ 1659 καὶ 1664 διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἐπεστάτησεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Θησαυροῦ καὶ τῆς Ἀρμονίας τοῦ θεῖου του Βλάχου, προσθεὶς εἰς μὲν τὸ πρῶτον σύγγραμμα δύο ἐπιγράμματα τὰ μὲν εἰς τὸν μέγαν Δοῦκα τῆς Τυρρηνίας Φερδινάνδον, τὸ δ' εἰς τὴν βίβλον· εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἐν εἰς τὸν Βλάχον.

Πρὸς τὸν Ἀρσένιον διευθύνεται ἐπιστολὴ Ἀναστασοῦ Γορδίου ἐξ Αἰτωλικοῦ 4092.

Καλλίνικος Ἀχαρνάν.

Ἐγεννήθη εἰς Καρπενήσιον περὶ τὸ 1630, καὶ ἐγένετο μαθητὴς Εὐγενίου Αἰτωλοῦ. Τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριβώνιον, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν προεχειρίσθη μητροπολίτης Προύσης, καὶ ὡς τοιοῦτος

(¹) Δοσθέου, Περὶ τῶν πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων, σελ. 1143. —Δημήτριος Βενιζέλος ἀναφέρειται ὑπὸ Γυλιετίερου, Σπὸν, καὶ Βέλερ.

(²) Βρετοῦ, Κατάλογος Α'. ἀριθ. 76. Ἡ τοῦ 1683 ἔκδοσις περιέχει σελ. 190.

ὑπογράφεται εἰς τὸ κατὰ Δεκέμβριον 1672 ἐκδοθὲν σιγίλλιον, ἐπὶ πατριάρχῳ Διονυσίῳ Δ', ὑπὲρ τῆς ἐν Κύπρῳ μονῆς τοῦ Κύκου, καὶ τῷ 1687 εἰς τὸ περὶ ἀρχιεπισκόπου τοῦ ὅρους Σινᾶ ἐπὶ Ἰακώβου ('). Μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν Ἰακώβου, τρίτον ἤδη πατριαρχεύσαντος (1 Μαρτ. 1689) συνασθροισθέντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ κληρικοὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ φιλογενοῦς Μανολάκη τοῦ ἐκ Καστορίας, ἐπήφισαν τὸν Καλλίνικον οἰκουμενικὸν πατριάρχην, τῇ δὲ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας ἀνεβίβασαν αὐτὸν εἰς τὴν ὑψίστην ταύτην περιωπὴν. Μετ' ὀλίγον Νεόφυτος ὁ Ἀδριανουπόλεως μητροπολίτης, συνοδικῶς ἐξώσθεις τοῦ θρόνου, δοθέντος εἰς τὸν Χαλκηδόνος Κλήμεντα, ἐλθὼν εἰς τὴν βασιλεύουσαν πᾶν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον μετῆλθε πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ Καλλινίκου, ὃν ἐθεώρει αἴτιον τῆς ἐξώσεώς του· καὶ δὴ διὰ ῥαδιουργιῶν καὶ δωροδοκιῶν κατώρῃωσεν ἵνα καθαιρεθῇ οὗτος ὑπὸ τῶν κρατούντων, ἀνέλθῃ δὲ αὐτὸς εἰς τὸν θρόνον.

Ὁ ἐκβληθεὶς Ἀκαρναν τὰ ἴδια τῷ Νεοφύτῳ ἀποδίδων ἐνήργησεν ἵνα συνοδικῶς καθαιρεθῇ ὁ ἐπιβάτης, πεντάμηνον πατριαρχεύσας.

Τὸ δεύτερον ὁ Καλλίνικος πατριαρχεῦων (1691) συνήθροισε σύνοδον καὶ κατεδίκασε τὸ περὶ μετουσιώσεως συνταγματίον τοῦ Ἰωάννου Καρυοφύλλου, περὶ οὗ προσεχῶς ῥηθήσεται. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέτρεβεν ἐν Βλαχίᾳ Διονύσιος ὁ Μουσελίκης, συμμαθητεύσας τῷ Καλλινίκῳ ὑπὸ Εὐγένιον, καὶ καθηρημένος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἐφ' οὗ τετράκις εἶχεν ἀναβῆ. Κωνσταντῖνος Βασαράβας ὁ ἡγεμὼν τῆς Οὐγκροβλαχίας, φιλοξενῶν τὸν ἐκπτωτον τῆς πατριαρχείας Βυζάντιον, δὲν ἔπαυε τὰ πάντα κινῶν πρὸς ἀνάληψιν τοῦ θρόνου. Τῷ 1693 ὁ μέγας βεζίρης πορευόμενος εἰς τὸν κατὰ τῶν Γερμανῶν πόλεμον, διῆλθεν ἀπὸ τῆς Βλαχίας, καὶ ὡς ἔδει ὑπεδέχθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ἐνθέρμως συστήσαντος τὸν Διονύσιον, παρανόμως καθηρημένον. Αἱ παραστάσεις καὶ παρακλήσεις τοῦ Βασαράβα ἐπέφερον τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα, καὶ ὁ μέγας βεζίρης διέταξε νὰ καταβιβασθῇ τοῦ θρόνου ὁ Καλλίνικος, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀνέλθῃ ὁ πρόην Διονύσιος, ὅστις καὶ ἐνδύθεις τὸ σύνθημα περιβλήμα ἤλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τοῦ θρόνου γενόμενος ἐγκρατὴς ἐφυγάδευσε τὸν Καλλίνικον, δεύτερον ἤδη ἐπὶ δύο ἔτη πατριαρχεύσαντα. Ἀλλὰ τῷ 1694 ἐπανελθόντος τοῦ μεγάλου

(') Βλ. Κριτορικὸν τῆς Μονῆς ἐκδοθὲν ὑπὸ Πισσιδίου. — Τὴ περὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ ἐπίσημα ἔγγραφα. Ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ Π. Τάφου, φωξ', σελ. 79.

βεζίρου ἐκ τοῦ πολέμου καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει διατρίβοντος, ἔπαρουσίασθησαν αὐτῷ οἱ περὶ τὸν Καλλίνικον ἀρχιερεῖς καὶ συνηγορήσαντες ὑπὲρ τοῦ δικαίου, κατέπεισαν ἐκεῖνον ἵνα ἐπανορθώσῃ τὸ ἀδίκημα ὅθεν προκληθεὶς ἐκεῖ ὁ Καλλίνικος ἀνέλαβε, διὰ προσταγῆς τοῦ βεζίρου, ἐκ τρίτου τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Μαθὼν τὰ γινόμενα ὁ Μουσελμης ἦλθεν εἰς Ἀνδριανούπολιν, καὶ πάντα λίθον ἐκίνησε πρὸς ἀναστολὴν τοῦ διορισμοῦ· μετὰ πολλὰ ὅμως σκάνδαλα ὑπερίσχυεν ἡ μερὶς τοῦ Καλλίνικου, καὶ ὁ Διονύσιος ἀποτυχὼν ἐπανῆλθεν εἰς Βλαχίαν, πέμπτου ἤδη πατριαρχεύσας μηνας ἑπτὰ, κάκει τὸ ζῆν ἐξέμετρησεν (1697) ⁽¹⁾.

Ἐπὶ τῆς τρίτης καὶ τελευταίας ταύτης πατριαρχείας τοῦ Ἀκαρνᾶνος, Μεθοδίου τις πρώην Θεσσαλονίκης καθηγημένος καὶ μὴ δυνάμενος ἀναλαβεῖν τὸν θρόνον αὐτοῦ, προσήγαγεν ἀναφορὰν τῷ μεγάλῳ βεζίρῃ, ἵνα τοῦ λοιποῦ αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ ἐπισκοπαὶ δίδωνται παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ πατριάρχου, ἐκλεγομένων καὶ τῶν ἀρχιερέων οὐχὶ παρὰ τῆς συνόδου, ἀλλὰ παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν ὁ Καλλίνικος ἠγωνίσθη γενναίως, καὶ διὰ πολλῶν κόπων καὶ χρημάτων ἐναυάγησε τὴν ἀλάστορα γνώμην τοῦ Μεθοδίου, ὃν καὶ εἰς παντελῇ ἐξορίαν ἀπέπεμψε. Καλῶς καὶ θεαρέστως τρίτον ἤδη διοικήσας τὴν ἐκκλησίαν ὁ Καλλίνικος Β' (1694—1702) μετέλλαξε τὸν βίον ἐν τῷ πατριαρχείῳ τῇ 8 Αὐγούστου 1702, καὶ ἐτάφη εἰς τὸ ἐν Χάλλη μοναστήριον τῆς Θεοτόκου. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα.

Οἰκουμενικὸν Καλλίνικος τὸν θρόνον

Ἰθυε πλείστους ἐμφρόνως ἐπὶ χρόνους.

Θανὼν δὲ λαμπρᾶς ἤξιώται ἐξόδου.

Ἐφ' τε τῶν πρὶν Πατριαρχῶν ἐν θρόνῳ,

Καὶ νεκρὸς ὡς ζῶν ἐγκαθιδρυθεὶς μόνος,

Μονῇ τέθαπται· τῇδε τῇ σεβασμίᾳ.

Καὶ νῦν πολεύει σὺν χορείαις Ἀγγέλων.

Ἐν ἔτει ρψβ'. Αὐγούστου ἡ. (3).

(1) Κατὰ Νεόφυτον Μαυρομάτην ὁ Διονύσιος ἀπεβίωσε τὴν 22 Σεπτεμβρίου 1696. Ἦν δὲ ὁ Μουσελμης Βυζάντιος τὴν πατρίδα, μαθητὴς Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ, πρῶτον μὲν μητροπολίτης Λαρίσης, εἶτα δὲ πατριάρχης οἰκουμενικὸς πεντάκις ἐκλεχθεὶς. Ἐπαίνεται παρὰ πολλῶν ἡ παιδεία αὐτοῦ, διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἦτο ἐγκρατὴς καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς καὶ Ἀρabicῆς φιλολογίας.

(2) Κουτλουμουσιανοῦ, Ἐπόμνημα ἱστορικὸν περὶ τῆς κατὰ τὴν Χάλλην Μονῆς τῆς Θεοτόκου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1846, σελ. 106. Κατὰ λάθος Νεόφυτος ὁ Μαυρομάτης τίθησιν ἐν τῇ 20 Αὐγούστου 1702 τὸ τέλος τοῦ Καλλίνικου.

Ὁ Καλλίνικος ἦν ἀνὴρ ἀνεπιλήπτων ἡθῶν, καὶ οὐδενὸς τῶν τότε ἐπὶ παιδείᾳ διαπρεπόντων δεύτερος, ὑπέρμαχος δὲ τῆς ὀρθοδοξίας, ὑπὲρ ἧς τότε εὐκλεῶς ἠγωνίσθη διὰ τοῦ κακόφρονος Μεθοδίου κινδυνεύσας, καὶ ζηλωτῆς τῆς παιδείας ἐνθερμος· τῇ δραστηριότητι καὶ φιλογενείᾳ τούτου συνεστήθη αὐθις τῷ 1691 ἡ τέως ἀποσυντεθειμένη πατριαρχικὴ Σχολή⁽¹⁾. Ἐσέβετο δὲ διὰ τὰς ἀρετάς του οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ὁμοεθνῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων, καὶ ὁ Καντεμὶρ ἀναφέρει ἀνέκδοτά τινα καταδεικνύοντα τὸν πρὸς αὐτὸν σεβασμὸν τῶν κρατούντων⁽²⁾.

Ἐπαινεῖται ὑπὸ Προκοπίου, Μελετίου, Φλερῦ, Λεκιένου, Καντεμὶρ, καὶ ἄλλων ἁλλοεθνῶν. Ὁ τελευταῖος λέγει περὶ τοῦ ἐν λόγῳ Ἀκαρῶνος « Doué d'une rare eloquense, eut cela de particulier sur ceux de son rang, qu'il conserva toute sa vie sa dignité, et mourut Patriarche⁽³⁾ » καὶ ἀλλαχοῦ « Callinicus prélat des mœurs irréprochables et assez versé dans les lettres⁽⁴⁾ ».

Καὶ ὁ Λεκιένος « Callinicus optime suo munere fagens, ecclesiam ære alieno liberavit, de demum quindecim annis feliciter transactis patriarcha, obiit anno 1702⁽⁵⁾ ».

Ἐν τινι χειρογράφῳ εὑρηνται καὶ οἱ ἐξῆς περὶ Καλλινίκου στίχοι ἁγωνύμου τινός, μαρτυροῦντες τὴν περὶ τούτου ἀγαθὴν ιδέαν.

Περὶ δὲ τοῦ Καλλινίκου τοῖος φέρεται λόγος·

Ὡς εὐρισκόμενός ποτε εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἀθῶ,

Ὅρος τὸ ἀγιώνυμον, τῷ πύθῳ εὐλαβείας,

Ἦλθε καὶ ἐπροσκύνησε τὰ μοναστήρια πάντα.

Ὡς δ' ὅτε παρεγένετο εἰς τὸ θεῖον Βατοπαίδι,

Ὅψε ποτε ἐκάθησεν ἐπὶ τὰς θύρας ἔξω,

Ἀναψυχὴν παραμικρὰν βουλόμενος εὐρέσθαι,

Αἶφνης εἰς λέων ἐκπηδήσας ἀπὸ τοῦ δρυμῶνος,

Φρικαλέος, πάντολμος, ἐφίσταται Καλλινίκῳ,

Αἰμοχαρῆς, ἱστάμενος δεινός, ἄγρια βλέπων.

Ἐφριξε δὲ ὁ Καλλίνικος ὁρῶν θανάτου προὔπτον,

Μὴ ἔχων ὅ,τι πράξασθαι, ἢ ὅλως ἀμυνεῖσθαι.

Μόλις δ' οὖν ὁψέ ποτε τὰ χεῖλη ὑπανοίξας

(1) Κωνσταντίου, Ἱστορίον περὶ τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς.

(2) Histoire de l'Empire Ottoman, tom. III. σελ. 87, καὶ IV, σελ. 189.

(3) Αὐτόθι, II σελ. 39—40.

(4) Ὁμ. σελ. 85.

(5) Oriens Christianus, σελ. 346.

Τρεμούσῃ τῇ φωνῇ πρὸς τὸν λέοντα ἔφη.
 » Εἰ μὲν, λέων, ἐλήλυθας παρὰ Θεοῦ πρὸς με,
 » Ποίει δ' προστετάχθῃ σοι, λέων φρικαλές·
 » Εἰ δὲ σὺ μόνος ἦλθες οὕτως, ὡς ἐβουλήθης,
 » Τάχιστα ἀπόφευγε ἀπὸ τὸ "Ἅγιον" Ὅρος.
 » Χριστὸς γάρ σε διώκει, οὗ μύστης ἐγὼ πέλω ».
 Τὸ θηρίον οὖν ὡς ἤκουσεν, ὑπήκουσεν εὐθέως,
 Καὶ ταπεινῶ τῷ βλέμματι θρομαῖον ὑπεχώρει,
 Βλάψας μηδὲν μηδέποτε, ὑποταχθὲν ὡς δοῦλον.

Συγγράμματα.

— Ἑρμηνεία πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους.

— Εὐχὴ εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

(Ἀμφότερα ἐξεδόθησαν τῷ 1683, καὶ οὐχὶ ὡς Μελέτιος 1693, ὑπὸ Δασκ. Θέου ἐν Ἱκσίῳ μετὰ Συμεὼν Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλων. Μετάφρασις δὲ πάντων ὑπὸ ἀνωνύμου εἰς ἀπλοελληνικὴν ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ παρὰ Πάνω Θεοδοσίῳ 1820, εἰς 4^{ον}. σελ. 567).

— Λόγοι Ἑκκλησιαστικοί.

— Πατριαρχικὴ Ἱστορία.

— Ἐπιστολαί (*).

Εὐρηταὶ συνοδικῇ πρᾶξις Καλλινίκου κατὰ Μελετίου Ἀχριδῶν, αὐτοφώμιζομένου πατριάρχου, δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ περὶ Ὀφφικίων συντάγματι τοῦ πατριάρχου Χρυσάνθου· καὶ δύο ἐπιστολαὶ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου πρὸς τὸν τὸν ἐκδοθεῖσαι ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδοθέντι ἐπιστολαρίῳ.

Πρὸς τοῦτοις ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς μητροπολίτας Μολδοβλαχίας καὶ Οὐγκροβλαχίας περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ Ἀνανίου (Σεπτέμβριον 1689) (*).

Ἀνδρέας Μαρμοράς.

Ὁ Κρῆς Βικέντιος Ματζολένος, ἢ μᾶλλον διὰ στόματος αὐτοῦ ὁ Ἀνδρέας Μαρμοράς, παραδίδει, ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ Κερκυραίου τούτου ἐγένετο μία τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ εὐγενεστέρων τῆς Ἑλλάδος (*). Πρῶτος γνωστὸς γενάρχης παρίσταται Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, πάππος Γεωργίου τοῦ Μαρμορᾶ, λαβὼν ἐν ἔτει 1115 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἑμμανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ τὴν νῆσον Προκόννησον ὡς τιμᾶριον, περιελαθὼν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἐγγονοῦ τοῦ Γεωργίου, ἐνεκεν ἐξειδικασμένων ἐκδουλεύσεων ἀναφερομένων εἰς τὸ ἐν ἔτει 1224 ὑπὲρ τούτου ἐκδοθὲν χρυσόβουλλον ὑπὸ Ἑμμανουὴλ Κομνηνοῦ Δεσπότη τοῦ Μορέως (*).

(*) Ταῦτα μνημονεύονται ἐν σημειώσει χειρογράφου περιέχοντος τὴν τοῦ ἀνωτέρω

(*) Ἐπίσημα ἔγγραφα περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ σελ. 80—7.

(*) « Fregiata trovo la famiglia Marmorana fin da' secoli remoti della più cospicua ed antica Nobiltà, che vantasse la Grecia ». προλογίζει ὁ Ματζολένος.

(*) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ματζολένου μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως, μόνον δὲ τὸ ἑλλην.

Ἐκ τοῦ Γεωργίου Μαρμωρᾶ ἐγεννήθησαν οἱ Γεώργιος καὶ Ἰωάννης καὶ ὁ μὲν πρῶτος, χάριν πρωτοτοκίας, παρέλαβε τὸ οἰκογενιακὸν τιμῆριον, ὁ δὲ Ἰωάννης φυγὼν ἤλθεν εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Βενετῶν κατεχόμενας χώρας καὶ ἐδεξιώθη προσηκόντως. Ἐκ δὲ τοῦ τελευταίου τούτου κατάγονται οἱ ἐν Κερκύρᾳ περισωθέντες Μαρμωράδες.

Κατὰ τὴν ἐπὶ σουλτάνου Σουλεϊμάνου πολιορκίαν τῆς νήσου ὁ Ἀντώνιος αἰχμαλωτισθεὶς (1537) ἐλευσινῶς κατέλυσε τὸν βίον εἰς τὰ δεσμὰ· ὁ δὲ συγγενὴς του Ἀνδρέας αἰχμαλωτισθεὶς ὁμοίως, ἤλευθερώθη τῷ 1573, μεσολαβήσει τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, ὅφ' ἧς καὶ ἐτιμήθη διὰ τὰ παθήματα.

Ὁ ἀπόγονος τούτου Βικέντιος Μαρμωρᾶς ἐγέννησε τρεῖς υἱούς, τὸν Ἀνδρέαν, Σπυρίδωνα, καὶ Ἀντώνιον. Ὁ τελευταῖος διέπρεπεν εἰς τὰ πολεμικά, καὶ παρευρέθη εἰς τὴν ἐν ἔτει 1656 ναυμαχίαν τῶν Δαρδανελίων· καὶ ὁ Σπυρίδων δ' ἐπολέμησεν ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τὸν Γάλλασον.

Ὁ πρεσβύτερος Ἀνδρέας ἐπιδοθεὶς ἐν πρώτοις εἰς τὰ πολεμικά ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας (*), ὕστερον δὲ προτιμήσας τὴν ἡσυχίαν τοῦ σπουδαστηρίου κατέγινεν εἰς συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος του, ἣν καὶ ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον·

—Della Historia di Corfù descritta da Andrea Marmora nobile Corcirese, libri otto. Venetia, presso il Curti, MDCLXXII.

Ὁ Μαρμωρᾶς συνύφανε τὸ πόνημά του ὅχι ἄνευ τινὸς εὐχερείας καὶ γλαφυρότητος, χαίρων ὅμως ὑπερβολῇ εἰς ἀλλόκοτα σχήματα, κομψολογίας καὶ ποιικιλίας ἄλλας περὶ τὴν λέξιν παιδιάς, παραφθείρει συχνάκις τὸ ὕφος, καὶ τῶν ἐλαττωμάτων τούτων ὅχι αὐτὸς ἀλλ' ὁ αἰὼν, καθ' ὃν ἔζη, εἶνε μάλλον ὁ αἴτιος. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἡ λυδία τῆς κριτικῆς λίθος δὲν ὑπέβαλε τὰ συγγράμματα εἰς τὴν αὐστηράν αὐτῆς βάσανον, ὁ Μαρμωρᾶς δὲν ἐξεπλήρωσεν εὐσυνειδήτως τὸ ἱερὸν τοῦ ἱστορικῷ καθήκον· οὕτω φέρ' εἰπεῖν ἵνα ὑποβάλῃ τῶν συμπατριωτῶν του τὴν ματαιότητα ἐπλάσε τοῦς Κερκυραίους ἄβρωγους καὶ συμμάχους τῶν Ῥωμαίων, καὶ μετ' αὐτῶν δῆθεν ἡ μετὰ παντὸς ἄλλου κραταίου ἔθνους τὰ παραβολώτατα τῶν πολεμικῶν ἔργων εὐτόλμως συνεπιχειροῦντας (*).

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Μαρμωρᾶ, ἀποτελουμένη ἐκ 456 σελίδων μικροῦ τετάρτου

νικὸν καίμινον ἀνετυπώθη ὑπὸ Miklosich (Acta et Diplomata). Τὸ χρυσόβουλλον ὅμως τοῦτο καταδείκνυται πλαστόν.

(*) Andrea propenso all' armi ed agli studii, non scansò di manifestarsi all'occasioni, non meno sufficiente nell'essercitii litterarii, che habile agl'impieghi di Bellona; mentre all'opre della penna, ed al maneggio della spada, si è addattato l'attributo ex utroque Caesar». Mazzoleni.

(*) Μουστοξύδου, περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκκωθιμῶν.

σχήματος, καταχωροῦνται, ἐκτὸς τῆς προσφωνήσεως καὶ προλόγου τοῦ συγγραφέως, α) Famiglia dell'autore brevemente descritta da Vincenzo Mazzoleni patricio Cretense· β) Ἑλληνικὸν ἐπιγράμμα τοῦ ἐν Κερκύρᾳ διατρίβοντος Γάλλου Λουδοβίκου Τορρόδέου εἰς Μαρμωρὴν γραφὴν τῇ 1668· γ) Sonetto all'autore ὑπὸ ἀνωνύμου· δ) Ἔτερον τοῦ αὐτοῦ· ε) Ἐπιγράμμα τοῦ Κυπρίου Ἰωάννου Κιγάλα πρὸς Κερκυραίους· ς) Collusio nominis et operis auctoris· ζ) Sonetto all'illus. Audrea Marmora nobile Corcirese· 8) Λατινικὸν ἐπιγράμμα εἰς Μαρμωρὴν ὑπὸ Νικολάου Μοτζίανα· 9) Idillio all'autore, ὑπὸ ἀνωνύμου ἐταίρου τῆς ἐν Κερκύρᾳ ἀκαδημίας τῶν Ἑξηλισμένων.

Ἐκ τούτων παρατιθέμεθα τὰ δύο ἐπιγράμματα τοῦ Τορρόδέου καὶ τοῦ Κιγάλα,

Μῆλα καὶ Ἀλκινόου κήπους Φαιηκίδος αἶας
αἰνοῦσιν πολλὰι τῶν πάλαι αἱ σελίδες,
οὐ κλέος οὐ σμικρὸν νήσω δόξαν τε φέρουσι
σεμνοτέραν ταύτῃ ταῖς σφετέραις σελίσιν.
Ἀλλὰ ἐς αἰθίον γαῖα Φαιηκίδι θῆκε
Μαρμωράνος γράψας πατρίδος ἱστορίην.
Ὀλβίστη Σχερήν καρπούς τ' ἄνδρας τε φέρουσα,
Οἷς τόσσον κῦδος δόξα τε σὴ πέλεται.

Ἄνδρες ἀρηίφιλοι, κλεινῶν γενεῇ βασιλῆων,
ἄξια Φαιήκων τέκνα παλαιγενέων,
ἦν πρῶτους ποθέητε μαθεῖν ναυτῆρας ἀρίστης
Ἑλλαδικῶν πόλεων, πατρίδος ὑμετέρης,
καὶ πόσον ἡρίστευσαν ἐνὶ πτολέμοισι πολῖται,
δύσμαχοι ἀντιπάλοις καὶν χθονί, καὶν πελάγει,
προφρονέως διέξασθε κλυτοῦ πολυίστορα βίβλον
Ἀνδρέου, ἣν τεύχε κυδαλίμοις καμάτοις.
Ταύτῃ γὰρ τοκέων μεγάλωνυμα ἔργα συνάψας,
ἃ σιοτόεν λήθης ἀμφεκάλυψε νέφος,
εἰς φάος ἐξήνεγκεν, ὅπως αἰεὶ διασώσῃ
ἐν πινυταῖς παίδων ὀφιγόνων πραπίσι.
Τοῦνεκεν ἐκτίνειν πολὺ μείζον ὑφείλετε τούτῳ,
ἡέπερ ὑμετέροις ἀρχεγόνοισι χάριν.
Ἔργα γὰρ ἡρώων δαμάει χρόνος· ἀλλ' ἵνα μίμνη
ἄφθιτα, τῶν προγόνων οὗτος ἔστωε κλέα.

Ὁ Μαρμωρὰς ἦν μέλος τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημίας τῶν Ἑξηλισμένων (degli Assicurati). Οἱ ἐν ἔτει 1676 ἐπισκεφθέντες τὴν Κέρκυραν Σπὸν καὶ Βέλερ μνημονεύουσιν αὐτοῦ κατέχοντος καὶ καλὴν συλλογὴν Κερκυραϊκῶν νομισμάτων.

Ἀδελφοὶ Λειχοῦδαι.

Οἱ αὐτάδελφοι Λειχοῦδαι, κατὰ γόμοις ἐξ ἀρχαίου ἡγεμονικοῦ

αἵκου τοῦ Βυζαντίου, ἔσχον προγόνους ἡγεμόνας, ζήσαντας ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τῆς ἀλώσεως αὐτῆς, οἵτινες ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, Μιχαὴλ τοῦ Στρατιωτικοῦ, Ἰσαάκ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ἄλλων αὐτοκράτορων τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρξαν τὰ πρῶτα μέλη τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γερουσίας.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ χρονογράφου Ζωναρά, εἰς τῶν Λειχουδῶν, Κωνσταντῖνος ὀνομαζόμενος, ἐνυμφεύθη Καλλιάν τὴν θυγατέρα τοῦ Μονομάχου καὶ ἐγγονὴν Ῥωμανοῦ τοῦ Γ', λαβὼν παρὰ τοῦ πρώτου ὡς προῖκα τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βουλγαρίας. Μὴ δυνηθεὶς, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πενθεροῦ του, ἵνα γίνῃ διάδοχος τοῦ θρόνου, προσεκλήθη εἰς τὴν πρωτεύουσαν ὑπὸ τοῦ βασιλευσάντος Μιχαὴλ τοῦ Στρατιωτικοῦ, παραδούς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βουλγαρίας εἰς τοὺς υἱοὺς του Ἑμμανουὴλ καὶ Θεόδωρον· κατὰ δὲ τὴν διεγερθεῖσαν στάσιν μεταξὺ Ἰσαάκ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ τοῦ Στρατιωτικοῦ, μεσιτεύσας εἰρήνευσεν αὐτοὺς. Ἀποθανούσης τῆς συζύγου του Καλλιᾶς ἀνηγορεύθη ὁ ῥήθεις Κωνσταντῖνος Λειχουδῆς οἰκουμενικὸς πατριάρχης καὶ διώκησε τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ 1059 μέχρι τοῦ 1064.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Βουλγαρίας οἱ ἀπόγονοι τοῦ Λειχουδῆ μετέβησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν καὶ ταύτης μετώκησαν εἰς τινὰ τῶν Κυκλάδων νήσων, ἐν ᾗ καταπιεζόμενοι κατέφυγον εἰς Κεφαλληνίαν, ἐνθα ὑπεδέχθησαν εὐμενῶς ὑπὸ τῶν κρατούντων χορηγησάντων αὐτοῖς ὀλόκληρον χωρίον ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἕτερον ἐν Ζακύνθῳ ⁽¹⁾. Ἐνταῦθα παρὰ τινος τῶν Λειχουδῶν, Μάρκου καλουμένου, ἐγεννήθησαν οἱ ἐν λόγῳ αὐτάδελφοι Ἰωάννης (30 Μαρτίου 1633) καὶ Σπυρίδων (τῷ 1652), οἱ ἐν τῷ μοναχικῷ σχήματι ὕστερον μετονομασθέντες Ἰωαννίκιος καὶ Σωφρόνιος.

Ἐξεπαιδεύθησαν οἱ ἀδελφοὶ Λειχουδαὶ παρὰ τινι ἱερεῖ τῆς Κεφαλληνίας, καὶ ἔπειτα ἐν Βενετίᾳ ἐσπούδασαν τὴν θεολογίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν παρὰ Γερασίμῳ τῷ Βλάχῳ. Ἀκολουθῶς ἐπὶ ἐννέα ἔτη ἐφοίτησαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, καὶ μετὰ τὴν διδακτορικὴν ἀναγόρευσιν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν γεννέθλιον νήσον, καὶ ἐνταῦθα τῷ 1670 ἐχειροτονήθησαν ἱερεῖς ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Ὁ τὰ περὶ Λειχουδῶν ἐξακριβώσας Κύρ. Ἀλέξ. Λάσκαρις Νικηφόρον δοῦκα τῆς Κεφαλληνίας καλεῖ τὸν ὑποδεχθέντα τοὺς προσφυγόντας Λειχουδας. Τίς δ' ἦν οὗτος ὁ μὲν ἄνω βιογράφος παρασιωπᾷ, ἡμεῖς δὲ ἀγνοοῦμεν.

⁽²⁾ Ὁ αὐτὸς λέγει, ὅτι ἐχειροτονήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας Γερασίμου· ἀλλὰ τὸ ταιῦτον ὄνομα ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀρχιεπισκόπων τῆς νήσου

Μετ' ὀλίγον, χηρέυσαντα τὸν Ἰωάννην καὶ γενόμενον μοναχόν, μετονομασθέντα δὲ Ἰωαννίκιον, ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Παρθένιος, πληροφορηθεὶς περὶ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ, πανταχοῦ διαφημισθείσης, διώρισεν ἴδιον αὐτοῦ ἐπίτροπον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κεφαλληνίας, ὁ δὲ μητροπολίτης Κεφαλληνίας ⁽¹⁾, ἐνεπιστεύθη αὐτῷ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν σχολείων Ληξουρίου καὶ Ἀργοστολίου.

Ὁ Σπυρίδων πρότερον ἔτι μοναχὸς γενόμενος καὶ Σωφρόνιος μετονομασθεὶς, διωρίσθη ἐπίσης σχολάρχης τῆς ἐν τῇ πόλει σχολῆς, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀρτῆς Βαρβολομαίου, ἦλθεν αὐτόσε, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἑδρας ἐδίδασκε τὴν φιλοσοφίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἱεροῦ ἁμβωνος ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Μετ' ὀλίγον ὁμως, ἔνεκα τοῦ ἐπισυμβάντος αὐτόθι λοιμοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην καὶ μεταβῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ἔνθα ἐπὶ τετραετίαν μετήρχετο μετὰ ζήλου τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν ἱεροκήρυκα. Τῇ 1680 ἐπιστρέψας εἰς Κεφαλληνίαν διέτριψεν αὐτόθι δύο ἔτη, διδάσκων καὶ κηρύττων. Τελευταῖον κατὰ Μάρτιον τοῦ 1683 ἀμφοτέρωι οἱ ἀδελφοὶ ἐπιβάντες τοῦ βενετικοῦ πλοίου ὁ Πτερωτὸς Δράκων (Dracon Volante), κατέπλευσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα δοκιμασθέντες τὴν τε διδασκαλίαν καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν παρὰ τοῦ σοφοῦ καὶ ἐναρέτου πατριάρχου Διονυσίου τοῦ Μουσέλιμη ἔλαβον τὴν ἀδειαν καὶ ἐδίδαξαν εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναὸν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ τε πατριάρχου, τῆς ἱερᾶς Συνόδου, καὶ τῶν ἀρχόντων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεσταλμένοι τοῦ τσάρου τῆς Ῥωσσίας Θεοδώρου Ἀλεξιάδου διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν.

Παΐσιος ὁ Λιγαριδῆς ἔλθων εἰς Ῥωσίαν ἐξεῖπεν ἀναφανδὸν τὴν

ἐκ ἀπαντάται. Γεράσιμος ὁ Λοβέρδος ἐγένετο ἐπίσκοπος, ἐπὶ τῆς κατοχῆς τῶν Τόκων, ἐπομένως δύο σχεδὸν αἰῶνας πρὸς τῆς γεννήσεως τῶν ἀδελφῶν Λειχουδῶν. Γεράσιμος δὲ ὁ Κλαδῆς ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας ἕνα σχεδὸν αἰῶνα μετὰ τὸν θάνατον τῶν Λειχουδῶν (1782—1793). Κατὰ δὲ τὸ ὑπὸ Λασκάρως τασσόμενον ἔτος τῆς χειροτονίας τῶν λογίων Κεφαλλήνων ἀρχιεπίσκοπος ἦτο Παΐσιος ὁ Σαῖος (1663—1681).

(1) Ὁ Κ. Λάσκαρις ἀναφέρει, ὅτι ὁ τότε μητροπολίτης Κεφαλληνίας ὠνομάζετο Παρθένιος· πλὴν καὶ ἐνταῦθα παρατηρητέον, ὅτι δύο ἀρχιεπίσκοποι τῆς νήσου ἔφερον τὸ ὄνομα τοῦτο, Παρθένιος ὁ Δοξαράς (1622—1628), ὅτε δὲν εἶχον ἔτι γεννηθῇ οἱ Λειχουδοὶ, καὶ Παρθένιος ὁ Μακρῆς (1821—1842)· πραγματικῶς δὲ τότε ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας ἦν ὁ αὐτὸς Παΐσιος.

γνώμην αὐτοῦ, ὅτι αἱ ἐν τῷ ὁμοδόξῳ τούτῳ κράτει ἀναφυόμεναι ἐκάστοτε ἐκκλησιαστικαὶ ταραχαὶ προήρχοντο ἐκ τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἀγνοίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ ὅτι πρὸς θεραπείαν τῆς ἀσθενείας ταύτης οὐδὲν ἕτερον φυσικὸν φάρμακον ἐθεώρει κατ'ἀλλήλον, εἰμὴ τὴν σύστασιν Ἑλληνικοῦ σχολείου⁽¹⁾. Τὴν ὁρθὴν τοῦ Παΐσιου σκέψιν ἐπεκύρυσαν καὶ ἐπεβεβαίωσαν καὶ οἱ μετ' οὐ πολὺ ἐλθόντες εἰς Μόσχαν πατριάρχαι, ὁ Ἀλεξανδρείας Παΐσιος καὶ ὁ Ἀντιοχείας Μακάριος, οἵτινες διὰ τοῦ ἐπ' ἐκκλησίας κηρύγματος τὸν μὲν τσάρον κατέπεισαν νὰ συστήσῃ ἑλληνικὰ καὶ σλαβωνικὰ σχολεῖα, καταδείξαντες ἅμα καὶ τὴν ἀνάγκην καὶ σπουδαιότητα τῆς ἐκμαθήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τοὺς δὲ ποιμένας συνεβούλευσαν νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν διάπραξιν τοῦ ἀγαθοῦ τούτου ἔργου, διὰ τῶν ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων εἰσοδημάτων, ἐπιφέροντες εἰς ὑποστήριξιν τῶν λόγων αὐτῶν τὰς συμβουλὰς τῶν πατριαρχῶν τῶν συστησάντων πατριαρχεῖον ἐν Ῥωσσίᾳ, καὶ παραγγειλάντων τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοιούτων σχολείων ἐν Μόσχᾳ, καὶ ὑποσχόμενοι πολλὰς τὰς ἐκ τούτων ὠφελείας εἰς τὴν Ῥωσικὴν ἐκκλησίαν καὶ βασιλείαν.

Τὰς συμβουλὰς τῶν Ἑλλήνων πατριαρχῶν ὑπεστήριξεν ἐνθέρμως καὶ ὁ κατὰ τὸ 1669 ἔτος ἀφίχθεις εἰς Μόσχαν ἱερομόναχος Τιμόθεος, Ῥώσσοις τὸ γένος, ἐπὶ πολλὰ ἔτη διατρέψας ἐν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν τοῖς μοναστηρίοις τοῦ ἁγίου Ὁρους, καὶ διὰ ζωηρῶν χρωμάτων καὶ ἰσχυρῶν λόγων καταδείξας τῷ τσάρῳ Θεοδώρῳ τῷ Ἀλεξιάδῃ τὴν πτώσιν τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς συστάσεως ἑλληνικοῦ σχολείου ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Ῥωσσίας. Κατα-

(1) «Ἐξήτησα, ἔλεγε, τὴν ῥίζαν τῆς πνευματικῆς ταύτης ἀσθενείας, ἥτις πατάσκει νῦν τοῦτον τὸν χριστεπώνυμον τόπον, καὶ ἐπροσπάθησα ν' ἀνακαλύψω τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης πλημύρας τῶν αἰρέσεων πρὸς κοινὸν ἡμῶν ὄλεθρον, καὶ τελευταῖον σκεφθεὶς εὗρον, ὅτι ὅλον τὸ κακὸν προέρχεται ἐκ δύο αἰτίων, δηλαδὴ ἐκ τῆς ἑλλείψεως ἑλληνικοῦ σχολείου, καὶ βελιθιότηκός. Ἐάν τις μὲ ἡρώτα ποῖα εἶσι τὰ σημεῖα τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς βασιλείας, ἐγὼ ἤθελον ἀπαντήσῃ, ὅτι πρῶτον ἐστὶν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, δεῦτερον τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, καὶ τρίτον ἡ ἐκμάθησις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης».

Πρὸ τοῦ Λιγαριδοῦ ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰωακείμ, ἐλθὼν ἐν Ῥωσσίᾳ τῷ 1686, προέτρεψε τὴν ἀδελφότητα Λεόνης, εἰς σύστασιν σχολῆς καὶ τυπογραφείου. Καὶ ὁ δεινὸς Μελέτιος Πηγάς προέτρεψε τὸν τσάρον Θεόδωρον νὰ συστήσῃ ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐπιστelliων (1693). «Κατάστησον παρὰ σοι, βασιλεῦ, φροντιστήριον μαθημάτων ἑλληνικῶν, ζωπικρον τῆς σοφίας τῆς ἱερᾶς, ὅτι παρ' ἡμῶν ἐκ βάθρων κινῶνται ἀφανισθῆναι ἡ τῆς σοφίας πηγὴ». (Παρανίκη Σχεδιάσμα, σελ. 180—181.)

νυγεις ὑπὸ τῆς περιγραφῆς ταύτης ὁ Θεόδωρος διέταξεν ἀμέσως τῷ πατριάρχῃ τῆς Ῥωσσίας Νίκωνι ν' ἀνεγείρῃ Ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐν Μόσχᾳ καὶ παραδώσῃ τὴν ἐπιστάσιαν εἰς τὸν ῥηθέντα μοναχὸν Τιμόθεον. Ὁ πατριάρχης μετὰ μεγίστης χαρᾶς ἐξεπλήρωσε τὴν διαταγὴν τοῦ ἡγεμόνος προσδιορίσας διὰ σχολεῖον τρία οἰκήματα ἐν τῷ καταστήματι τῆς αὐτοῦ τυπογραφίας, καὶ συναθροίσας ἐν αὐτῷ τριάκοντα μαθητὰς πάσης τάξεως, τὸν μὲν Τιμόθεον διώρισε διευθυντὴν Μανουὴλ δὲ τινα Ἑλληνα, αὐτόθι διατρίβοντα, ἄνδρα εἰδήμονα τῶν ἐλευθέρων ἐπιστημῶν, διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς γραφῆς, καὶ τὸν ὁποῖον ἀποθανόντα διεδέξατο ἕτερος Ἑλλήν, ὁ ἱερομόναχος Ἰωακείμ. Ἡ νεωστὶ ἀνεγερθεῖσα Σχολὴ ὑπῆρχε τὸ ἰδιαίτερον μέλημα τοῦ τε βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου. Καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἐβδομάδα, ὅτε μὲν ὁμοῦ, ὅτε δὲ ἰδίᾳ, ἐπισήμως ἢ ἰδιωτικῶς, ἐπεσκέπτοντο αὐτὴν ἀμφοτέρωι ἵνα παρηγορηθῶσι τῷ πνεύματι διὰ τὸ θεάρεστον τοῦτο ἔργον, καὶ μεγαλοδύως ἐβράβευον τοὺς προσδύοντας εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα μαθητὰς, προσφέροντες αὐτοῖς ἐνδύματα καὶ χρυσὰ νομίσματα. Ἐχάρησαν δὲ τὰ μέγιστα καὶ οἱ τῆς Ἀνατολῆς πατριάρχαι πληροφορηθέντες τὴν ἐν Μόσχᾳ σύστασιν Ἑλληνικοῦ σχολείου (*).

Μετ' ὀλίγον ὁ ἡγεμὼν μὴ εὐχαριστούμενος εἰς τὰς μικρὰς προόδους τῆς ἑλληνικῆς μαθήσεως, ἐπεθύμησε νὰ εὐρύνη τὸν κύκλον τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως, γλυκανθεὶς ἐκ τῶν ὀλίγων ἀλλὰ πολυτίμων αὐτῆς καρπῶν. Πληροφορηθέντες ὁμῶς τὸν ἀγαθὸν τοῦτον σκοπὸν τοῦ Θεοδώρου οἱ ἐν τῇ Δύσει ἤρξαντο νὰ μεταβαίνωσι σωρηδὸν εἰς Μόσχαν ἐκ Πολωνίας, ὅπως καταλάβωσι τὰς καθηστικὰς ἐδρας τῆς συστηθενομένης Ἀκαδημίας· ἀλλ' ὁ νοήμων ἡγεμὼν μὴ θέλων νὰ ἐμπεσεν εἰς τούτους τὸ ἑλληνικὸν ἐκείνο καθίδρυμα ἀπέστειλεν ἐν ἑτὶ

(*) Ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος ἔγραψε τοιαύτας πρὸς τὸν Θεόδωρον. « Εὐχαριστοῦμεν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἀγίας ὑμῶν βασιλείας ἠδύπηκε συστηθῆναι ἐν τῇ βασιλευσῇ ὑμῶν πόλει Ἑλληνικὴν σχολήν. Τῇ γὰρ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐγράφη τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ὁ Ἀπόστολος, Ἑλληνες ἦσαν οἱ ἄγιοι Πατέρες, ἑλληνιστὶ ἐγράφησαν αἱ πράξεις τῶν Συνόδων καὶ τὰ τῶν ἁγίων Πατέρων συγγράμματα καὶ πᾶσαι αἱ τῆς ἀγίας ἐκκλησίας Βίβλοι. Τὸ δὲ διδάξει τοὺς χριστιανούς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς τὸ κατανοεῖν αὐτοὺς τὰ βιβλία τῆς θεοσοφείας πιστεῶς ὡς ἐγράφησαν, καὶ γινῶναι τὴν ἐρμηνείαν αὐτῶν εὐχερῶς, καὶ πρὸ πάντων ἀπέχειν τῶν λατινικῶν, ἅτινα εἰσὶ πλήρη πονηρίας καὶ ὁλοῦ καὶ αἰρέσεως, καὶ θθείας, θεῖον ἔστιν ἔργον ».

1681 εἰς Κωνσταντινούπολιν πρεσβείαν ὅπως αἰτήσῃ παρὰ τῶν ὀρθο-
δοξῶν πατριαρχῶν διδασκάλους διὰ τὴν μέλλουσαν Ἀκαδημίαν.
συγχρόνως δὲ καὶ ὁ πατριάρχης Μόσχας Ἰωάκειμ ἐνετείλατο εἰς τὸν
τότ' ἐν Μόσχᾳ διμείνοντα Ἕλληνα ἱεροδιάκονον Μελέτιον Δομέστικον
ἵνα γράψῃ περὶ αὐτοῦ τούτου εἰς τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων
Δοσίθεον.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχον ἀφικθῆ εἰς Βυζάντιον οἱ αὐτά-
δελφοὶ Λειχοῦδαι, πρὸς οὓς οἱ πατριάρχαι προέτειναν τὴν εἰς Ῥωσ-
σίαν ἀπέλευσιν.

Ἄσμενοι παραδεξάμενοι οἱ Λειχοῦδαι τὴν πρότασιν ἐγκατέλειψαν
τὴν Κωνσταντινούπολιν τῇ 3 Ἰουλίου 1683, λαβόντες καὶ γράμματα
συστατικά παρὰ πάντων τῶν πατριαρχῶν μαρτυροῦντα περὶ τῆς
ὀρθοδοξίας αὐτῶν καὶ τῆς παιδείας. Φθάσαντες δὲ εἰς Μολδαβίαν καὶ
Βλαχίαν διέμειναν αὐτόθι ἐννέα μῆνας, ἕνεκα τοῦ τότε μεταξὺ Αὐ-
στριακῶν καὶ Τούρκων πολέμου, τοῦ ὁποίου συμμετεῖχον καὶ οἱ
ἡγεμόνες τῶν παριστρῶν ἐκείνων χωρῶν. Μετὰ τὴν πρὸ τῶν τειχῶν
τῆς Βιέννης ἦτταν τοῦ βεζίρου Καρκ-Μουσταφᾶ ἐπέστρεψεν εἰς Βλα-
χίαν καὶ ὁ ἡγεμὼν Ἰωάννης Σερμπάνος Καντακουζηνός, ὅστις ὑπέδε-
ξατο τοὺς Λειχοῦδας φιλοφρόνως ἀποδοὺς αὐτοῖς τὴν ὀφειλομένην
τιμὴν, καὶ κατὰ παράκλησιν τοῦ ὁποίου ἐκήρυττον οὗτοι ἐν ἐκκλη-
σίᾳ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καθ' ὅλην τὴν τεσσαρακοστήν. Ἐκεῖθεν
ἀπῆλθον εἰς Τρανσυλβανίαν, λαβόντες παρὰ τοῦ Σερμπάνου καὶ συ-
στατικά γράμματα πρὸς τὸν ἡγεμόνα αὐτῆς Μιχαήλ. Διέτριψαν δὲ
καὶ ἐν Τρανσυλβανίᾳ τρεῖς μῆνας συζητοῦντες μετὰ τῶν καθηγητῶν
τῆς αὐτόθι Ἀκαδημίας περὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς πίστεως, καὶ ἰδίως
περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τελευταῖον φθάσαντες εἰς
Πολωνίαν τῇ 5 Αὐγούστου 1684 ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὸν βασιλέα
Ἰωάννην Σοβιέσκην, τὸν ὁποῖον προσηγόρευσαν διὰ προσλαλιᾶς εἰς
τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ ἀντιπροσηγορεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ βα-
σιλεὺς ἠρώτησεν αὐτοὺς περὶ τῆς υἱείας τοῦ πατριάρχου Κωνσταν-
τινουπόλεως καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ν' ἀπέλθωσιν εἰς Ῥωσσίαν, ἀλλ' οἱ
Ἰησουῖται ἐλθόντες μετ' αὐτῶν εἰς φιλονεικίας συνεβούλευσαν τὸν βα-
σιλέα νὰ κρατήσῃ αὐτούς. Ὁ Σοβιέσκης ἐξεστράτευσεν τότε κατὰ τοῦ
Χοτίν, καὶ οἱ Λειχοῦδαι ἦσαν καταδικασμένοι ν' ἀκολουθῶσιν αὐτῷ
ὡς φορτίον, καὶ ἐν ᾧ ὁ στρατός τοῦ Ἰωάννου ἐπολέμει, οἱ Κεφαλ-
λῆνες ἐφιλονεῖκου μετὰ τῶν Ἰησουϊτῶν περὶ τῶν δογμάτων τῆς Ἀνατ

τολικῆς καὶ Δυτικῆς ἐκκλησίας. Φθάσαντες δὲ τῇ 26 Ὀκτωβρίου εἰς Λιβόβ ἐφιλονέκησαν αὐτόθι μετὰ τοῦ περιφήμου Ἰησουΐτου Ρούτκου, καὶ κατὰ Δεκέμβριον ἔλαβον μὲν τὰ διαβατήρια αὐτῶν, ἀλλ' οἱ Ἰησουΐται πάλιν ἐκώλυσαν τὴν ἀναχώρησίν των, καταπίσαντες τὸν βασιλέα νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς ν' ἀπέλθωσιν εἰς Μόσχαν. Ἐπὶ τέλους κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1685 λαβόντες μετὰ πολλῆς δυσκολίας τὰ διαβατήριά των ἀνεχώρησαν κρυφίως ἐκ τῆς Πολωνίας, καὶ ἦλθον διὰ Κιέβου καὶ Νίζνης εἰς Βατουρίνον, τοῦ ὁποίου ὁ Χάτμανος Ἰωάννης Σαμουηλίδης φιλοπόρῳως ὑπεδέξατο αὐτούς. Λαβόντες δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ συστατικά γράμματα πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ῥωσσίας Ἰωάννην καὶ Πέτρον τοὺς Ἀλεξιάδας ἐφθασαν τέλος πάντων εἰς Μόσχαν τῇ 6 Μαρτίου 1685.

Τυχόντες εὐμενοῦς ὑποδοχῆς παρὰ τῶν βασιλέων οἱ Λειχουδαὶ καὶ ἀναπαυθέντες ἔλαβον καὶ τὴν ἄδειαν ἵνα ἔχωσι τὸ δικαίωμα τοῦ ὀνομάζεσθαι καὶ ὑπογράφεσθαι ἡγεμόνας τῆς Βουλγαρίας καὶ φέρειν στολὴν περιγκλήπων. Δικατίζαντες δὲ πρῶτον τὰ τῆς κατοικίας των ἤρξαντο διδάσκειν καὶ κατ' ἀρχάς μὲν παρεδόθησαν αὐτοῖς πέντε μαθηταὶ ἐκ τοῦ σχολείου τῆς τυπογραφίας, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθησαν ἔτι τρεῖς ἱερομένει, οἵτινες ἅπαντες ἐδιδάσκοντο τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν· μετὰ δὲ ταῦτα διετάγησαν βασιλικῶς πάντες οἱ βογιάροι ὅπως στέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὴν σχολὴν τῶν Λειχουδῶν καὶ σπουδάζωσιν ἐν αὐτῇ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐκμανθάνοντες ἐν ταύτῃ τὰς ἐλευθέρους ἐπιστήμας· καὶ τοιοιτοτρόπως συνήχθησαν ἔτι ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα μαθητάς.

Ἐν τούτοις κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ ὁμογενὴς ἱεροδιάκονος Μελέτιος Δομέστικος θέλων ἵνα καὶ ἔργῳ καταδείξῃ εἰς τοὺς Ῥώσους, ὅτι οἱ Ἕλληνες οὐ μόνον εὐημεροῦντες ἐφώτισαν αὐτοὺς διὰ τοῦ φωτός τῆς ὀρθοδόξιας καὶ εὐηργέτησαν διὰ πολλῶν θυσιῶν, ἀλλὰ καὶ κακοπραγοῦντες ἐκδήντο αὐτῶν διέθετο δύο χιλιάδας ἀργυρῶν ρουβλίων πρὸς ἀνέγερσιν Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας ἐν Μόσχᾳ. Τὸ κτίριον προέβαιεν ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιν τῶν Λειχουδῶν, καὶ διὰ τῶν προτροπῶν αὐτῶν συνετέλεσεν εἰς ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ ὁ τότε ἰσχυρὸς πρίγκιψ Γαλιτζίη, τὸν ὁποῖον οἱ αὐτάδελοιφοὶ Κεφαλλῆνες, ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτοὺς συμπαθείας, ὀνομάζουσι προστάτην καὶ ὑπερασπιστὴν, καὶ βοηθὸν σκέπην καὶ καταφύγιον. Τὸ ἐπόμενον ἔτος (1686) ἡ τριάρμοφος οἰκοδομὴ τῆς Ἀκαδημίας ἐπερατώθη, καὶ ὁ ἴδιος πατριάρχης μεθ' ὧν

τοῦ κλήρου παρευρέθη εἰς τὰ ἐγκαίνια αὐτῆς, διατάξας τοὺς Λειχοῦδας νὰ μετοικήσωσιν εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς τυπογραφίας μετὰ τῶν μαθητῶν. Ἀμέσως συνταχθὲν ὑπὸ τῶν Λειχοῦδων ἐξεδόθη τὸ πρόγραμμα τῆς σειρᾶς τῶν μαθημάτων τῆς Ἀκαδημίας, τὰ ὅποια ἐμελλε νὰ παραδοθῶσιν εἰς τε τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Καὶ τὴν μὲν γραμματικὴν καὶ τὴν ποιητικὴν παρέδιδον οὗτοι ἑλληνιστί, τὴν δὲ ῥητορικὴν, λογικὴν καὶ φυσικὴν ἑλληνιστί καὶ λατινιστί, διδάσκοντες ἅμα καὶ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν. Οἱ δὲ μαθηταὶ τοσαύτην ἐπέδειξαν πρόοδον, ὥστε ἐν διαστήματι τριῶν ἐτῶν ἔμαθον τὰ ῥηθέντα μαθήματα, καὶ ὠμίλουν εἰς ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας, μεταφράσαντες καὶ τινὰ βιβλία εἰς τὴν σλαβωνικὴν.

Ἄλλ' ἐπέπρωτο καὶ οἱ ἐνθερμοὶ οὗτοι ἐργάται τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ πνευματικοῦ τούτου φωτισμοῦ νὰ ὑποστῶσι βαρεῖς καὶ σκληροὺς διωγμοὺς, ὡς καὶ πρὸ αὐτῶν Μάξιμος ὁ Ἀγιορίτης. Πρὸ τῆς ἀφίξεως αὐτῶν ἔτι εἰς Μόσχαν διεδόθησαν μετὰ τοῦ ῥωσικοῦ λαοῦ σφαλῆραι τινες ἰδέαι περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας.

Καὶ τινες μὲν εἶχοντο τῆς γνώμης τῶν μεταρρυθμιστῶν καὶ διαμαρτυρομένων περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ, τινὲς δὲ τῆς γνώμης τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας περὶ τοῦ χρόνου τῆς μετουσιώσεως τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Τῇ ἐννάτῃ ἀκόμῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν ἀφίξιν αὐτῶν συνεζήτησαν οἱ Λειχοῦδαι περὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας μετὰ τοῦ Πολωνοῦ Βιελοδότσκη, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν αὐλικῶν ἀπάντων. Ὁ ῥηθεὶς Βιελοδότσκης μὴ δυνάμενος φιλονεικῶν ν' ἀντιστῇ εἰς τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας ἠττήθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς συζητήσεως, καὶ ἐζητήσατο προθεσμίαν μιᾶς ἐβδομάδος ἵνα προετοιμασθῇ ἐπὶ τέλους ὅμως ἀναγκασθεὶς ὡμολόγησεν, ὅτι δὲν εἶνε μέτοχος τῆς θεολογίας. Δυστυχῶς τὸ εὐχάριστον τοῦτο τέλος ὑπῆρξεν ἑναρξίς διαρκῶν φιλονεικιῶν, ἡ δὲ ἀδυναμία τοῦ Βιελοδότσκη ἐπροκάλεσεν εἰς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ πολλούς. Καὶ ἀρχηγὸς μὲν τῶν ἀπαδῶν τῆς δυτικῆς γνώμης περὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας ἐτέθη ὁ ἡγούμενος ἐνὸς τῶν ἐν Μόσχᾳ μοναστηρίων, Σιλβέστρος Μετβέτιεφ, ὅστις τρέφων πάθος καὶ μῖσος πρὸς τοὺς Λειχοῦδας ἀπὸ τῆς ἀφίξεως ἔτι αὐτῶν εἰς Μόσχαν, καὶ ἀποβαλὼν πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ νὰ καταλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας, ἤρξατο νὰ κατηγορῇ αὐτῶν ὡς σφετερισμένων δῆθεν τὴν τοῦ μοναστηρίου, κειμένην παρὰ τῇ Ἀκαδημίᾳ,

καὶ διαφθειρόντων τοὺς μαθητὰς διὰ τῆς μεταδόσεως αἰρετικῆς διδασκαλίας· διὰ παρομοίων δὲ συκοφαντιῶν κατώρθωσε νὰ ψυχράνῃ τὴν πρὸς τοὺς Λειχουδάς ἀγάπην καὶ συμπάθειαν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ ὁ ῥηθεις Μετθέτιερ καὶ πολλοὺς ἄλλους κληρικούς τε καὶ λαϊκοὺς, οἵτινες ἅπαντες ἐκήρυττον τὰς στρεβλὰς αὐτῶν δοξασίας διὰ συγγραφῶν. Ὁ Σίλβεστρος ἐξέθετο τὸ φρόνημα αὐτοῦ περὶ τοῦ χρόνου τῆς μετουσιώσεως εἰς σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον *Mána*, τὸ ὁποῖον ἀνῆρσαν οἱ Λειχουδοὶ διὰ συγγραφῆς ἐπιγραφομένης *Ἰωαννικίου καὶ Σωφοριίου τῶν Λειχουδῶν*, εἰς τὸ ὁποῖον οὗτοι ἀπῆντησαν γράψαντες Διαδόχους ἐρροδόξου διδασκάλου μετὰ τινοῦ Ἰησοῦτου. Ἡ δὲ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου φιλονεικία τοσοῦτον ἐξετραχύλισθη, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ χύδην ὄχλος συνδιελέγετο περὶ τοῦ ὑψηλοτέρου μυστηρίου εἰς τὰς ῥώμας καὶ πλατείας τῆς Μόσχας. Πρὸς κατάπαυσιν τοῦ σκανδάλου τούτου ὁ πατριάρχης τῆς Ῥωσσίας Ἰωακείμ ἔγραψε καὶ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Νοτίας Ῥωσσίας, ἐνῷ ἀνεφύη τὸ ζήτημα, καὶ πρὸς τοὺς πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς ἐπίσης καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀδριανὸς συνεννοήθη μετὰ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Καλλινίκου καὶ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου, οἵτινες ἀπῆντησαν συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν Λειχουδῶν κηρυττόμενα, ὁ δὲ Δοσιθεὸς ἔπεμψε καὶ ὁλόκληρον βιβλίον περὶ τούτου· τότε ὁ Ἀδριανὸς ἐπικυρώσας τὴν κατὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ κακοδόξου Σίλβεστρού ἀπόφασιν τοῦ προκατόχου τοῦ Ἰωακείμ, κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς ὑπερορίαν.

Πρὸ τῆς λήξεως τῶν ἐπὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας φιλονεικιῶν εἰς τῶν ἀδελφῶν Λειχουδῶν, ὁ Ἰωαννίκιος, ἐξητήσατο παρὰ τῶν βασιλευνόντων τὴν ἄδειαν ἵν' ἀπέλθῃ εἰς Βενετίαν πρὸς διάταξιν τῶν οἰκογενιακῶν του πρχγμάτων· διότι ἀπερχόμενος εἰς Ῥωσίαν ἀφῆκε τοὺς δύο υἱοὺς του (Νικόλαον καὶ Ἀναστάσιον) καὶ τὴν θυγατέρα παρὰ τῷ ἐν Βενετίᾳ διαμένοντι συμπατριώτῃ Κωνσταντίνῳ τῷ Μεταξῇ, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου (1687), ἔμειναν τὰ τέκνα τοῦ Ἰωαννικίου ἀπροστάτευτα καὶ ἤρξαντο διάγειν βίον ἄτακτον. Κατὰ Ἰανουάριον λοιπὸν τοῦ 1688 ἐχορηγήθη εἰς αὐτὸν ἡ ἄδεια ἵν' ἀπέλθῃ εἰς Βενετίαν ἐπὶ ὑποσχέσει· τοῦ νὰ ἐπανέλθῃ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ ἐξακολουθήσῃ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τὸ θεάρεστον καὶ εὐπρεπέστατον ἔργον τῆς διδασκαλίας. Τῇ μεσιτείᾳ τοῦ προστάτου Γαλιτζίν ἐλαβεν ὁ Ἰωαννίκιος παρὰ τῶν βασιλέων τῆς Ῥωσσίας καὶ συστατικὰ γράμ-

ματα πρὸς τὸν δόγην Μάρκον Ἀντώνιον Ἰουστινιανόν, καὶ ἐλθὼν διέτρυφεν αὐτόθι, παρὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, τρία σχεδὸν ἔτη. Διὰ τοῦ αὐτοῦ Ῥώσου εὐπατρίδου ἐξηγήσατο καὶ ἔλαβε παρὰ τῶν βασιλέων τὸν τίτλον καὶ τὸ ὑπόργημα τοῦ Ῥώσου πρέσβεως παρὰ τῇ Ἑνετικῇ Δημοκρατίᾳ, καὶ ἐνῷ ἐξεπλήρου τὰ πολιτικά του καθήκοντα δὲν ἔπαυεν ἀσχολούμενος καὶ εἰς τὰς μελέτας, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων εἶνε ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ συγγραφεῖσα ἐν ἔτει 1689 Ἑρμηνεία εἰς τὰ ὀκτὼ βιβλία τῆς Φυσικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τοὺς μὲν υἱούς του μετὰ τινων παραγγελιῶν τῶν βασιλέων ἀπέστειλεν εἰς Μόσχαν, αὐτὸς δ' ἐλθὼν εἰς Βιέννην ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου τοῦ Α' τὴν εἰκόνα αὐτοῦ μετὰ χρυσῆς ἀλύσειος. Ἐκεῖθεν δὲ μεταβὰς εἰς Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν, ἤρξατο ἐργαζόμενος ὑπὲρ τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἀποτυχὼν τῶν ἐλπίδων, προσεκλήθη εἰς Μόσχαν τῷ 1691, καὶ διὰ τὰς πιστάς αὐτοῦ ἐκδουλεύσεις, ὡς πρεσβεῖν τοῦ, ἐδραβεύθη δι' αὐξήσεως τῆς μισθοδοσίας. Μετὰ τὴν εἰς Μόσχαν ἀφίξιν ἐξηκολοῦθει ὁ Ἰωαννίκιος τὰς σχέσεις μεταξὺ τῆς ῥωσικῆς κυβερνήσεως, καὶ τῆς Βιέννης καὶ Λομβαρδίας, διατηρῶν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ διερμηνέως τῆς Αὐστριακῆς αὐλῆς Ἀδάμ Στίλλ. Τὰς δὲ ὑπὸ τούτου διαβιβαζομένας πληροφορίας περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐπιστήμως ἐκοινοποiei εἰς τὸ ῥωσικὸν ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν. Τὰ τέκνα τοῦ Ἰωαννικίου ἔλαβον ἐν Μόσχᾳ τὸν τίτλον ἡγεμόνων τῆς Βουλγαρίας (1692).

Ἐπὶ τῆς ἀπουσίας τοῦ Ἰωαννικίου ἐξηκολοῦθει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σωφρόνιος τὴν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀκαδημίᾳ διδασκαλίαν, φιλοτιμηθεὶς νὰ διδάξῃ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἰς τε τὴν ἐλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν τὴν ῥητορικὴν, τῷ δὲ 1690 ἔτει ἤρξατο τῆς παραδόσεως τῆς λογικῆς κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἀριστοτέλους, προτιθέμενος ἅμα νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ ὀκτὼ βιβλία τοῦ αὐτοῦ φιλοσόφου περὶ φυσικῆς.

Ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ τῆς ἐξορίας τοῦ Μετθέτιεφ αἱ ταραχαὶ καὶ αἱ φιλονεικίαι δὲν εἶχον καταπαύσει, ὁ πατριάρχης τῆς Ῥωσσίας συνέκάλεσε σύνοδον ἐν Μόσχᾳ κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1690, καὶ διὰ τοῦ ἀναγνωσθέντος ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ ἐκτεταμένου λόγου καταδείξας, ὅτι ἀρχὴ καὶ πηγὴ τῶν ἐσφαλμένων τούτων φρονημάτων εἶνε ἡ ἐν φιλωρεντία σύνοδος, οἱ σπουδάσαντες ἐν Πολωνίᾳ Ῥῶσοι, καὶ οἱ ἀκκαταπαύστως ἐρχόμενοι ἐκεῖθεν διάφοροι πεπαιδευμένοι, ἀπηριθμήσαν ὅλα τὰ ἐν τῇ Μικρᾷ Ῥωσσίᾳ καὶ ἐν Μόσχᾳ ἐκδοθέντα βιβλία, εἰς

τὰ ὁποῖα εἶχεν εἰσφορήσει τὸ παπιστικὸν φρόνημα περὶ τῆς μετο-
σιώσεως τῆς Εὐχαριστίας διὰ τῶν λόγων τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἀπηγό-
ρευσε τὴν ἐπ' ἐκκλησίας ἀνάγνωσιν αὐτῶν καὶ τὴν παρὰ τῷ λαῷ
χρῆσιν, παραδοὺς ἅμα τῷ ἀναθέματι τὴν τε πλάνην ταύτην καὶ τὸ
διαδοθὲν κατὰ τῶν Λειχουδῶν ἀνώνυμον σύγγραμμα. Οὕτω δὴ μικρὸν
κατέπαυσαν αἱ ταραχαί. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ σοφοῦ Ἰωακείμ
ἐξελέχθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν τῆς Ῥωσσίας θρόνον ὁ Ἀδριανὸς, ἀνὴρ
μικρόνους καὶ περιστοιχούμενος ὑπὸ κολάκων διὰ τούτων διέβαλον
οἱ συγγενεῖς καὶ ὁπαδοὶ τοῦ ἀποστάτου τῆς ὀρθοδόξιας καὶ ἐξορίστου
Μετθέτιερ τοὺς ἀδελφοὺς Λειχουδάς, ὡς κκοφρονοῦντας τοσοῦτον
δὲ ὑπερίσχυσε ἡ κακία, γράφει ὁ Ῥώσσιος Πολυκάρπος, ὥστε καὶ
ὁ πατριάρχης ἐπέδωκε τοῖς ἐπιβούλοις αὐτῶν λόγους. Διαταγῇ λοι-
πὸν τοῦ Ἀδριανοῦ οἱ Λειχουῦδαι ἔπαυσαν τοῦ διδάσκειν, καὶ ἐξωρί-
σθησαν κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σωτῆρος, εἶτα δὲ εἰς τὴν
τοῦ Ὑπατίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καστρομοῦ.

Ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ὑπατίου διέμειναν οἱ Λειχουῦδαι ἐξόριστοι ἐπὶ
δεκαπέντε ἔτη. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα διατρίβοντες δὲν ἐδαπάνησαν τὸν
καιρὸν αὐτῶν εἰς μάτην, ἀλλὰ κατέγιναν εἰς συγγραφὴν ἐκτεταμένων
συγγραμμάτων, θεολογικῶν καὶ φιλολογικῶν. Ὁ Πολυκάρπος μαρτυρεῖ
ἔτι ἔξω ἀυτόθι ἐν θλίψεσι καὶ ἐν στενοχωρίᾳ. *Μέμνησθε τῶν κεκο-*
πιακότων! κράζουσιν αὐτοὶ οὗτοι ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἐν ἔτει 1705
περατωθείσης ἐλληνικῆς γραμματικῆς των. Ἡ ἀνάγκη ὅμως τῆς πα-
δείας, τὴν ὁποίαν ἐπὶ μᾶλλον ἤρξαντο νὰ αἰσθάνωνται οἱ Ῥώσσοι,
ἀνεκάλεσε τέλος αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐξορίας. Ὁ μητροπολίτης Νοβογο-
ρίδας Ἰωβ ἀποφασίσας νὰ συστήσῃ σχολεῖον θεώρησεν ἀναγκαίαν τὴν
ἐπιστάσιαν τῶν Λειχουδῶν, καὶ ἀδείξαι τοῦ βασιλέως, ἀνεκάλεσεν αὐτοὺς
ὄθεν τῇ συνεργείᾳ τῶν ἀειμνήστων τούτων ἀνηγέρθη ἐν Νοβογοριδίᾳ διόρο-
φον σχολεῖον, τὸ ὁποῖον καὶ μέχρι τοῦδε ὑρίσταται ὀνομαζόμενον Ἑλλη-
νικόν. Εἰς βοήθειαν αὐτῶν καὶ πρὸς μετάφρασιν βιβλίων προσεκάλεσεν ὁ
Ἰωβ ἐκ Μόσχας τινὰς τῶν ἀρχαιοτέρων μηθητῶν αὐτῶν, καὶ τοιούτοτρό-
πως ἠνεώχθη αὖθις στάδιον ἀγώνων εἰς τοὺς Λειχουδάς πρὸς διδασκίαν
τῆς ἐλληνικῆς παιδείας ἐν διαστήματι ἑξ ἑτῶν ἠεροάσαντο οἱ μαθηταὶ
παρ' αὐτῶν τὴν γραμματικὴν, τὴν ποιητικὴν, τὴν ῥητορικὴν, καὶ μέρος
τῆς λογικῆς. Μετέφρασαν οἱ διδάσκαλοι πολλὰ βιβλία ἐλληνικὰ τε
καὶ λατινικὰ εἰς Ῥωσικὴν γλῶσσαν, καὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐν
Νοβογοριδίᾳ διαμονῆς των ἐτελείωσαν τὸ σύγγραμμα αὐτῶν τὸ ἐπὶ

γραφόμενον Ἀποφανέρωσις καὶ ἔλεγχος τῶν αἰρέσεων τοῦ Λουθήρου καὶ Καλβίνου. Προτροπὴ καὶ συνεργεῖα τῶν Λειγουδῶν ὁ καλὸς τῆς Νοβογοριδίας ἱεράρχης διέδωκε τὴν παιδείαν καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐν διαστήματι ὀλίγου χρόνου συνεστήθησαν δεκατέσσαρα ἑλληνικὰ σχολεῖα. Κατὰ Δεκέμβριον δὲ τοῦ 1708 ἔτους ἀπέστειλεν ὁ Ἰωῶς τὸν Σωφρόνιον εἰς Μόσχαν, μετ' ἐντολῆς ἵν' ἀγοράσῃ στοιχεῖα διὰ τὴν μέλλουσαν τυπογραφίαν, τὴν ὁποίαν προϋτίθετο ν' ἀνεγείρῃ ἐν Νοβογοριδίᾳ, ὅταν ἐπιστρέψῃ· ἀλλ' ὁ τοποτηρητὴς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Στέφανος ὁ Ἰαθόρσκις, ἐπίσημος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς, ἐκράτησεν αὐτὸν εἰς Μόσχαν καὶ διέταξε νὰ παραδίδῃ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν νεωστὶ συστηθεῖσαν σχολὴν ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ Καζάνσκι. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μητροπολίτου Ἰωῶς προσεκλήθη εἰς Μόσχαν, κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1716, διὰ διατάγματος Πέτρου τοῦ Α', καὶ ὁ Ἰωαννίκιος συγκατοικήσας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἀλλὰ τὸ γῆρας καὶ οἱ πολυχρόνιοι ἀγῶνες ταχέως ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸν τάφον· ἐτελεύτησεν ὁ μακάριος οὗτος τῇ 7 Λυγούστου 1717, ἄγων τὸ 82 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη εἰς τὴν κάτω ἐκκλησίαν τῆς Μονῆς τοῦ Σωτῆρος, πλησίον τῆς ἀγαπητῆς του Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σωφρόνιος ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ τάφου του ἑλληνιστὶ καὶ σλαβωνιστὶ ἐπίγραμμα, ἐν ᾧ ἀπαριθμοῦνται οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ ἀρεταὶ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωαννικίου ὁ Σωφρόνιος ἔζησε δεκατρία ἔτη, διορισθεὶς αὖθις καθηγητὴς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀκαδημίᾳ. Τῷ 1718 διὰ διατάγματος Πέτρου τοῦ Α', κατεγίνετο μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ μαθητῶν εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς σλαβωνικῆς μεταφράσεως τῆς ἀγίας Γραφῆς τῶν Ὁ ἑρμηνευτῶν. Ἐπὶ τέλους τῷ 1723 προεχειρίσθη ἀρχιμανδρίτης τοῦ ἐν Ριαζάνῃ μοναστηρίου τοῦ Σολότζκη, καὶ κατεγράφη μετὰ τῶν ὑποψηφίων διὰ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Σμόλεν. Ἀλλὰ φθάσας ἤδη εἰς βαθύτατον γῆρας ἐτελεύτησε καὶ ὁ αἰοίδιμος οὗτος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σολότζκη τῇ 15 Ἰουνίου 1730, ἄγων τὸ 78 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

Συγγράμματα.

—Περὶ γραμματικῆς μεθόδου, συντεθείσης τε καὶ διαιρεθείσης εἰς τρεῖς βιβλίου κατ' ἐρωταπόκρισιν.

—Ἐκτεταμένη ἑλληνικὴ γραμματικὴ. (Συνετέθη τῷ 1703 ἐν τῇ ἑξορίᾳ).

—Λατινικὴ γραμματικὴ. (ἐκ τοῦ προλόγου δηλοῦται, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ Λυ-

(ΝΕΟΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓ.)

χοῦδαι προϋτίθεντο νὰ συγγράψωσι τὴν γραμματικὴν ταύτην εἰς 4 γλώσσας τὴν ἑλληνικὴν, λατινικὴν, σλαβωνικὴν, καὶ γεωργιακὴν. Εἰς τὸ ἐν Μόσχῃ ὁμως χειρόγραφον φέρονται μόνον δύο κείμενα, τὸ ἑλληνικὸν καὶ λατινικόν).

—Περὶ ποιητικῆς, εἴτε μετρικῆς τέχνης.

—Τὸ τῆς βασιλικῆς εὐγλωττίας παλάτιον, ἦτε γυμνασίαι, θεωρίαι τε καὶ ῥητορικὰ μελετήματα, ἐξήγησίς τε τηλαυγεστάτη ἀπάσης τῆς ῥητορικῆς δυνάμεως, ἦτοι περὶ ῥητορικῆς θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης βιβλία Δ'.

—Ῥητορικὴ Σωφρονίου Δειχοῦδου. (μετάφρασις Κοσμᾶ Μοναχοῦ τῷ 1678 ἔτει).

—Liber secundus rhetorices de elocutione. (πόνημα καὶ τοῦτο Σωφρονίου Δειχοῦδου λατινιστὶ καὶ ἀπλοελληνιστῇ).

—Σωφρονίου ἱερομονάχου Δειχοῦδου ἔκθεσις φωταυγεστάτη ἀπάσης τῆς λογικῆς πραγματείας.

—In tres libros de anima juxta principia Peripateticorum et doctoris Angelici doctrinam Joannikii Sacromonachi Lichudi expositio. (ἐγγραφή ἐν Βενετίᾳ τῷ 1689).

—In octo libros Physicorum seu de naturali auscultatione expositio Joannikii Sacromonachi Lichudie et amicorum. (ἐγγραψε καὶ τὴν φυσικὴν ὁ Ἰωαννίκιος Ἐνετίῃσι 1689).

—Ἄκος ἀντιταττόμενον τοῖς ἰοδόλοις δῆγμασι τοῦ ὄφους πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν καὶ θεραπείαν τῶν μὴ ὀρθοφρονούντων ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας.

—Διάλογοι Ἑλληνος διδασκάλου μετὰ τινος Ἰησοῦτου.

—Πνευματικὸν ἐγχειρίδιον πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῆς ἀντιλογίας καὶ ἐπιμονῆς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἔτει 1690.

—Ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας, ἦτοι ἀπάντησις εἰς τὸ μανιῶδες ὕλαγμα (1689).

—Ἀποφανέρωσις καὶ ἔλεγχος τῶν αἰρέσεων τοῦ Λουθήρου καὶ Καλδίνου.

—Ἐλεγχος κατὰ τῶν μάντεων τῆς ἑλληνικῆς ἀγίας γραφῆς τῶν Ὁ ἑρμηνευτῶν.

—Κατασκευὴ καὶ στερεότης τῶν δογμάτων τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. (συνεγράφη ὑπὸ Σωφρονίου).

—Περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός.

—Περὶ τῆς δικαιοσύνης τῶν ἀγίων.

—Λόγος Ἰωαννικίου πρὸς τὸν πατριάρχην μετὰ τὴν ἐκ Βενετίας ἐπιστροφὴν (1694).

—Τοῦ αὐτοῦ, ἐπιτάφιος εἰς τὴν βασίλισσαν Ναταλίαν Κυριλόβναν (1694).

—Τοῦ αὐτοῦ, λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν μακαρίαν μνήμης βασιλέα Ἰωάννην Ἀλεξίεβιτς (1694).

—Τοῦ αὐτοῦ, θρίαμβος τοῦ βασιλέως Πέτρου Ἀλεξιάδου μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς Ὀλλανδίας (1698).

—Διδασκαλίᾳ τῇ πέμπτῃ Κυριακῇ τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς περὶ προσδιορισμοῦ (1701).

—Σωφρονίου, λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ βασιλέως Πέτρου Ἀλεξίεβιτς.

— Λόγος περὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, γραφεὶς ὑπὸ τῶν Λειχουδῶν τῷ 1708 ἐν Νοβγορόδι.

— Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν ἅγιον Βαρλαάμ τὸν Χουτίνσκη.

— Πρῶτος τόμος τοῦ Β' βιβλίου τῆς ἱερᾶς σχολαστικῆς Θεολογίας.

— Βίος τοῦ ὁσίου Βαρλαάμ τοῦ Χουτίνσκη.

— *Apanthisma philosophicum per quaestiones ac resolutiones Sophronii Lichudae*

— Κολλύριον ἀπὸ τοῦ δεινοῦ πάθους τῆς Καπιτονικῆς ὀφθαλμίας, σύγγραμμα Σωφρονίου.

— Σλαβωνικὴ μετάφρασις τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου.

Πρὸς τοῦτοις οἱ ἀκάματοι αὐτάδελφοι μετέφρασαν πολλὰ βιβλία ἐκ τῆς λατινικῆς εἰς τὴν σλαβωνικὴν, ἐπιταγῇ Πέτρου τοῦ Μεγάλου* διώρθωσαν τὴν σλαβωνικὴν μετάφρασιν Συμεὼν τοῦ Θεσσαλονίκης, τὰ σιχηρὰ καὶ τὸν κανόνα τῆς ἁγίας Σοφίας. Εἰς τὸν Σωφρόνιον ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς διορθώσεως τῆς ἁγίας Γραφῆς. Σύνθεσις προσέτι τῶν Λειχουδῶν ἦτο καὶ ἅπαντα τὰ ἐκδοθέντα συμβουλευτικὰ καὶ προτρεπτικὰ γράμματα τοῦ πατριάρχου Ἰωαννίμου, ἐπὶ τῆς φιλονεικίας περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας (*).

Φραγκίσκος Σκουῶφος (*).

Ἐγεννήθη ἐν Κύδωνι τῆς Κρήτης, καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ. Τῷ 1669 ἐχηρμάτισε καθηγητὴς τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικοῦ σχολείου, καὶ τῷ 1681 ἐξέδοτο τὴν Ῥητορικὴν του, ἣτις πολλῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος εἰς πάντας.

Ἰνα καταδειχθῇ μετὰ τῆς Ῥητορικῆς δεινότητος ὁ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἔρως τοῦ ἀνδρὸς παρεντιθέμεθα τὸ ἐξῆς ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἄνω συγγράμματός του (σελ 371—75).

* Μὲ τὸ σχῆμα τῆς θεήσεως θέλω παρακαλέσει τὸν ἐλευθερωτὴν τοῦ κόσμου Χριστὸν, νὰ ἐλευθερώσῃ μίαν φορὰν τὸ ἑλληνικὸν γένος ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ὀτομανικοῦ Βριάρειος. Φθάνει, κριτὰ δικαίωτατε, φθάνει! Ἔως πότε οἱ τρισάθλιοι Ἕλληνες ἔχουσι νὰ ἐδρίσκωνται εἰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας, καὶ μὲ ὑπερήφανον πόδα νὰ τοὺς πατῇ τὸν λαὸν ὁ βάρβαρος Θράξ; Ἔως πότε γένος τόσον ἔνδοξον καὶ εὐγενικὸν ἔχει νὰ προσκυνᾷ ἐπάνω εἰς βασιλικὸν θρόνον ἓνα ἄθεον τουλουπάνι, καὶ ἡ χώρας ἐκλείναι εἰς ταῖς ὁποίαις ἀνατέλλει ὁ ὁρατὸς ἥλιος, καὶ εἰς ἀνθρωπίνην μορφήν ἀνέτειλας καὶ ἐσὺ ὁ ἀόρατος, ἀπὸ ἡμῶν φεγγάρι νὰ βασιλεύῃται; Ἄ, ἐνθυμήσου, σὲ παρακαλῶ, πῶς εἶσαι ὄχι μόνον Κριτής, ἀλλὰ καὶ πα-

(*) Δ. Λασκάρειος, ἱστορικὴ ἔποψις περὶ τῆς ἐν Μόσχᾳ Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας, ἥτις περὶ τῶν Λειχουδῶν Ἰωαννικίου καὶ Σωφρονίου. (Φιλολ. Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως τεύχος Ζ', τόμος Β', σελ. 24).

(*) Θεόφιλος Σκουῶφος, ἐφημέριος, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Φραγκίσκου, ἐδίδαξεν ἐν ἔτει 1683 εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικὸν σχολεῖον. (Veludo, Colonia Greca in Venezia).

τῆρ, καὶ πῶς παιδεύεις ἀμὴ δὲν θανατόνεις τὰ τέκνα σου· ὅθεν ἀνίσως καὶ ἡ ἀμαρτία τῶν Ἑλλήνων ἐπαρκείνησαν τὴν δικαίαν ὀργὴν σου, ἀνίσως καὶ εἰς τὴν κάμινον τῆς ἰδίας των ἀνομίας σου ἐχάλευσαν τὰ ἀστροπελέκια, διὰ νὰ τοὺς ἀφανίσῃς ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς οἰκουμένης, ἐσὶ ὅπου εἶσαι ὅλος εὐσπλαγχνία, συγχώρησαι καὶ σβῦσαι ἐκεῖνα εἰς τὸ πῆλαγος τῆς ἀπείρου σου ἐλεημοσύνης. Ἐνθυμήσου, θεάνθρωπε Ἰησοῦ, πῶς τὸ ἐλληνικὸν γένος ἐστάθη τὸ πρῶτον, ὅπου ἀνοίξε ταῖς ἀγκάλαις, διὰ νὰ δεχθῇ τὸ θεῖόν σου Εὐαγγέλιον· τὸ πρῶτον ὅπου ἔρριξε χαμαὶ τὰ εἰδῶλα, καὶ κρεμῶμενον εἰς ἓνα ξύλον σὲ ἐπροσκύνησεν ὡς Θεόν· τὸ πρῶτον, ὅπου ἀντιστάθη τῶν τυράννων, ὅπου μὴ τόσα καὶ τόσα βάσανα ἐγύρευαν νὰ ἐξέρξωσιν ἀπὸ τὸν κόσμον τὴν πίστιν καὶ ἀπὸ ταῖς καρδίαις τῶν χριστιανῶν τὸ θεῖόν σου ὄνομα· μετὰ τοὺς ἰδρωτάς τῶν Ἑλλήνων ὑῤῃσαν, Χριστέ μου, εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην ἡ ἐκκλησία σου αἱ Ἑλληνες τὴν ἐπλούτησαν μετὰ τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας, τοῦτοι καὶ μετὰ τὴν γλώσσαν, καὶ μετὰ τὸν κάλαμον, μετὰ τὴν εἰδὴν ζωὴν τὴν διαφέντευσαν, τρέχοντες μετὰ ἄπειρον μεγαλοφυλίαν καὶ εἰς ταῖς φυλακαίς, καὶ εἰς ταῖς μάστιγαις, καὶ εἰς τοὺς τροχούς, καὶ εἰς ταῖς ἐξορίαις, καὶ εἰς ταῖς φλόγαις καὶ εἰς ταῖς πύσσις, μόνον διὰ νὰ σβύσουν τὴν πλάνην, διὰ νὰ ἐκπλώσουν τὴν Πίστιν, διὰ νὰ σὲ κηρύξουν θεάνθρωπον, καὶ διὰ νὰ λάμψῃ ὅπου λάμπει ὁ ἥλιος, τοῦ σταυροῦ ἡ δόξα, καὶ τὸ μυστήριον· ὅθεν, ὡς εὐσπλαγχνος, μετὰ τὴν θεϊκὴν σου παντοδυναμίαν κάμε νὰ φύγουν τὸν ζυγὸν τέτοιας βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας· ὡς φιλόδορος, καὶ πλουτισπόροχος ἀνταποδότης, ἀνοίγοντας τοὺς θησαυροὺς τῶν θείων σου χαρίτων, ὑψῶσαι πάλιν εἰς τὴν προτέραν δόξαν τὸ γένος καὶ ἀπὸ τὴν κατρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν κάθεται, ὁδὸς τοῦ τὸ σκῆπτρον καὶ τὸ βασίλειον. Ναί, σὲ παρακαλῶ, μὰ τὸ Χαῖρε ἐκεῖνο, ὅπου ἔφερε τὴν χαρὰν εἰς τὸν κόσμον· μὰ τὴν θείαν σου ἐκείνην ἐνσάρκωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὄντας Θεὸς ἐγέννηκες ἄνθρωπος διὰ νὰ φανῇς μετὰ τοὺς ἀνθρώπους φιλόανθρωπος· μὰ τὸ βάπτισμα, ὅπου μᾶς ἔπλυνε ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν· μὰ τὸν σταυρὸν, ὅπου μᾶς ἀνοίξε τὸν παράδεισον· μὰ τὸν θάνατον, ὅπου μᾶς ἔδωκε τὴν ζωὴν· καὶ μὰ τὴν ἐνδοξον ἐκείνην ἔγερσιν, ὅπου μᾶς ἀνέβασε εἰς τὰ οὐράνια. Καὶ ἀνίσως καὶ ἡ φωναὶς τούταις δὲν σὲ παρακινῶσιν εἰς σπλάγχχνος, ἀς σὲ παρακινήσουν τὰ δάκρυα, ὅπου μοῦ τρέχουν ἀπὸ τὰ ὄμματα, καὶ ἐὰν δὲν φθάνουν καὶ ταῦτα, ἡ φωναὶς, ἡ παρακάλεισσις τῶν ἁγίων σου, ὅπου ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς τρισαθλίης Ἑλλάδος φωνάζουσι. Φωνάζει ἀπὸ τὴν Κρήτην ὁ Ἀνδρέας, καὶ σὲ παρακαλεῖ νὰ ἐξολοθρεύσῃς τοὺς Ἀγαρηνοὺς λύκους ἀπ' ἐκεῖνο τὸ Βασίλειον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐποίησαν τῆς χριστιανότητος σου ποίμνης τὰ πρόβατα· φωνάζει ἀπὸ τὴν Πόλιν ἕνας Χρυσόστομος, καὶ σὲ παρακαλεῖ νὰ μὴ κυριεύεται ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Ἰού ἐκείνη ἡ χώρα, ὅπου μίαν φορὰν ἀπεριώθη τῆς Μητρὸς καὶ Παρθένου· φωνάζει ἡ Αἰκατερίνα, καὶ δείχνοντά σου τὸν τροχόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐμαρτύρησε, σὲ παρακαλεῖ ὁ τροχὸς πάλιν νὰ γυρίσῃ τῆς τύχης διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν· φωνάζουσι οἱ Ἰγνατίοι ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, οἱ Πολύκαρποι ἀπὸ τὴν Σμύρνην, οἱ Διονύσιοι ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, οἱ Σπυρίδωνες ἀπὸ τὴν Κύπρον, καὶ δείχνοντάς σου τοὺς λέοντας ὅπου τοὺς ἐξέσχασαν, ταῖς φλόγαις ὅπου τοὺς ἔκαυσαν, τὰ σίδερα ὅπου τοὺς ἐθήρισαν, ἐλπίζουσι ἀπὸ τῆς

ἔκραν σου εὐσπλαγχνίαν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀπολύτρωσιν». — Ἐκτὸς τῆς Ῥητορικῆς ἔγραψεν ὁ Σκοῦφος λόγον πανηγυρικὸν εἰς τὸ γενέθλιον τοῦ προδρόμου ἐκφωνηθέντα ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Ἰωάννου Μπαλαούρα Ἰωαννίτου καὶ τυπωθέντα Ἐνετίῃσι 1670.

Ἀναστάσιος Κομνηνός.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ περιφανοῦς ὁμωνύμου οἴκου. Τὸν ἀσκητικὸν βίον προελόμενος ἦλθεν εἰς Ἀθῶνα καὶ τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριῶνιον ἐξελέχθη μετ' οὐ πολὺ ἡγούμενος. Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Παρθενίου μετέβη εἰς Γερμανίαν καὶ ἐν Ἀλῇ τῆς Σαζωνίας ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ περιφανοῦς Γουεινζίου. Τῷ 1649 φυγὼν ἐξ Ἀλῆς ἦλθεν εἰς Ἐλμστάδην, Βρουνσβίικην, Γυλφέρδυτον καὶ ἄλλας τῆς Γερμανίας μεγαλοπόλεις.

Τὴν παιδείαν τοῦ Ἀναστασίου ἐπαξίως ἐγκωμιάζει Ἐρρίκος ὁ Ἰλάνδος λέγων « *Erat ille vir doctus ac gravis, linguae etiam antiquae, quam pauci Graecorum hodie tenent, peritus* »⁽¹⁾.

Ἰωάσαφ Λογοθέτης⁽²⁾.

Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐμόνασεν εἰς Ἀθῶνα. Περιῆλθε τὴν Ἰταλίαν, Ἰσπανίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, καὶ Γερμανίαν (1665 — 66), καὶ ἐν Νυρεμβέργῃ ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ καθηγητοῦ Χριστοφόρου Ἀρνόλδου, ὅστις ἐγκωμιάζων τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν παιδείαν τοῦ ἀνδρὸς λέγει· « *Vir formā conspicuus, ingenio clarus, nobilis vultu, ac placidus ingenio, aetate florens, nec major annis quadraginta; singularis eloquentiae, nitidae litteraturae, ad proferendas S. Scripturae pericoπὰς paratissimus, facilis, humanus, astutus et occultus et; omnia haec cum mensurā; imō (quod in homine Graeco mireris) sine jactantiā* ».

Μετὰ τοῦ Ἀρνόλδου καὶ ἄλλων Γερμανῶν θεολόγων ὁ Ἰωάσαφ συνεζήτησε διάφορα ζητήματα καὶ ἰδίως περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας, συγγράψας καὶ πόνημα περὶ τούτου⁽³⁾.

Δανιὴλ Καστρίσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Πάτρῳ, καὶ χειροτονηθεὶς τὸ κατ' ἀρχὰς ἱερεὺς ἐν Θεσ-

⁽¹⁾ Philippi Cyprii Chronicon, ed. H. Hilarii, 1687.

⁽²⁾ « Appellari si Logothetam hic Ionsaphus dixit, ob majores suos a Christianis imperatoribus huc velut Augustae Domus dignitate atque officio praeteris in aula Constantinopolitana olim donatos ».

⁽³⁾ Ἀυτόθι, Appendix.

σκαλονίκη απέκτησε τρεῖς υἱούς· μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρεσβυτέρης ἦλθεν εἰς Πάτμον καὶ ἐνταῦθα ἐπ' ὀλίγον χρόνον μονάσας, μετέβη εἰς τὴν κατ' Ἀθῶνα μονὴν τῶν Ἱερέων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐν λόγῳ μονὴ ὑπέπεσεν εἰς χρεὸς ἀφόρητον, ὀφειλόμενον πρὸ πάντων εἰς ἀλλοπίστους καταπιέζοντας τοὺς δυστυχεῖς μοναχοὺς, ἡ κοινότης ἀπεφάσισεν ἵνα τὸν στείλῃ εἰς τὴν Δύσιν πρὸς συλλογὴν συνδρομῶν, καὶ πρὸς τοῦτο ἐφοδιάσεν αὐτὸν μετ' ἐγκυκλίων γραμμῶν, ἐν οἷς σὺν τοῖς ἄλλοις ἐλέγοντο καὶ ταῦτα. « Ὑπὸ τοιαύτης βίας ἀναγκαζόμενοι εἰς πόλεις οὕτω πόρρω » καθιδρυμένους οὐκ ὠκνήταμεν ἀποστεῖλαι τὸν πανοσιώτατον ἐν » ἱερομονάχοις κύριον Δανιὴλ τὸν Καστρίσιον, τὸν ἡμέτερον συνά- » δελφον καὶ συλλειτουργόν, ὅπως προσελθὼν τοῖς αὐτόθι προὔχουσι » λάβῃ παρ' ἐκάστου ὅσον ἔλεον ἢ αὐτοῦ ἀγαθότης προαιρήσεται· » προσπίπτομεν δὲ καὶ δι' αὐτοῦ δεόμενοι τῆς παρ' ὑμῶν ἐπικουρίας, » καὶ παρακαλοῦντες ὅπως νεύσητε καὶ πρὸς ἡμᾶς, καὶ μεταῶτε » τῶν ἐνόντων ἕκαστος ὅ,τι βούλεται, ὁ μὲν βασιλεὺς βασιλοπρεπῶς, » ὁ δὲ ἡγεμὼν μεγαλοπρεπῶς, ὁ δὲ ποιμὴν καὶ πρόεδρος φιλανθρωπῶς· » μὴδ' ἀπολειπέσθωσαν οἱ λοιποὶ, ἀλλ' ὁ πολλὰ κεκτημένος μερίδα τῶ » Θεῷ παρεχέτω, ὁ δὲ ὀλίγα καὶ οὗτος ἀπονευμάτω τὸ δυνατόν... » Ἐπισκεφθεὶς ὁ Καστρίσιος τὴν μεγάλην Βρεττανίαν τῷ 1670, καὶ λαβὼν συστατικὰ γράμματα παρὰ τοῦ βασιλέως ἦλθεν εἰς Γερμανίαν, ἐνθα ἐσχέτισθη μετὰ διαφόρων σοφῶν, καὶ ιδίως τοῦ ἐν Λειψίᾳ καθηγητοῦ Ἰωάννου Ὀλεαρίου, καὶ τοῦ καθηγητοῦ Ἀρνόλδου. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος λέγει τὸν Καστρίσιον *hieromonachum doctissimum*, ὁ δὲ Ἀρνόλδος· « *doctissimus hieromonachus Daniel ex insula Patmo in urbem nostram ex Hungaria adventans, cum quo circa ipsam Pascha, autoritate ac jussu inclyti Senatus nostri, per dies quatuordecim haud infrequens mihi consuetudo intercessit. Vir erat mediæ aetatis, insignis formæ juxta ac probitatis, et eruditioris prorsus stupendæ.* » Χριστιανὸς δὲ ὁ Κλιψτάϊν λέγει, ὅτι ὁ Δανιὴλ ἐγίνωσκεν ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς, τὴν τουρκικὴν, ἰταλικὴν, ἰσπανικὴν, καὶ τὴν λατινικὴν (1).

Ἰωάννης Καρυοφύλλης.

Ἐγεννήθη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δέρκων, καὶ ἐγένετο ὁ προκριτώτερος τῶν μαθητῶν Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλλέως, παρ' οὗ καὶ ἀρκοῦντως ἐποτίσθη

(1) Appendix in Phil. Cyprii Chronicon.

τὸν ἰὸν τῆς λουθηροκαλθινικῆς αἵρέσεως.. Ἐγραψε, προτροπῇ, ὡς ἴδιος λέγει, τοῦ διδασκάλου του, βιβλιαρίον τι κατὰ τῆς λήξεως Μετουσιώσεως, πράγματι ὅμως κατὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας, καὶ τοῦτο χειρόγραφον περιαγόμενος ἐπεδείκνυνεν εἰς πολλοὺς, μέχρις οὗ ὁ τότε πατριαρχεὺς Παρθένιος Β' προσκαλέσας ἤλεγξεν αὐτόν, ἀπειλήσας ὅτι ἤελεν ἀποκηρύξει τῆς ἐκκλησίας ὡς αἰρετικόν· μεσιτεῖς ὅμως τοῦ πενθεροῦ του, οἰκονόμου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἀνδρὸς τιμίου καὶ εὐλαβοῦς, ἐσώθη τοῦ ἀναθέματος· τῷ δὲ 1645 ἀναθεματίσας τὸ συγγραμμάτιον καὶ τὴν αἵρεσιν ἔλαβε τὴν συγχώρησιν, καὶ διωρίσθη σχολάρχης τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς εἰς διαδοχὴν τοῦ Κορυθαλλέως· ἐδίδαξε μετὰ φήμης ἐπὶ δεκαοκτὼ ἔτη (1646—64) τιμηθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας· καὶ τῷ ὀφφικίῳ τοῦ μεγάλου λογοθέτου. Φωραθεὶς δὲ μετὰ ταῦτα ὡς καλθινίζων ἐδιώκετο πανταχόθεν· καὶ τῷ 1691 σύνοδος συγκροτηθεῖσα ὑπὸ Καλλινίκου τοῦ Ἀκρηνᾶνος προσεκάλεσεν εἰς ἀπολογίαὺν τὸν Καρυοφύλλον, ὅστις παραστάς ὡμολόγησεν ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα καὶ δοξαζόμενα ἀντέκειντο εἰς τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδοξίας, ὑπογράφας ἅμα καὶ ἐν τῇ περὶ τούτου συνταχθείσῃ συνοδικῇ πράξει· καὶ τῇ ἐπαύριον, Κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας οὔσῃ, ἔσχισεν ὁ πατριάρχης ἐν τῇ λειτουργίᾳ τὰ τετράδια αὐτοῦ, καὶ ἀναθέματι καθυπέβαλε τοὺς ἀντιγράφοντας, εἰ μὴ παραδώσωσι ταῦτα εἰς τὸ πῦρ.

Ἀπεβίωσεν ὁ Καρυοφύλλης περὶ τὰ τέλη τοῦ 12' αἰῶνος. Ὁ πατριάρχης Δοσίθεος ἔγραψε κατὰ τούτου ὀλόκληρον πονημάτιον ἐλέγχον τὰς κακοδοξίας του, προσθεὶς καὶ τινα περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ.

Ἐχειρίδιον περὶ τινων ἀποριῶν καὶ λύσεων, ἡ περὶ ἐξετάσεως καὶ ἐπιβεβαιώσεων ἀναγκαίων τινῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων, παρὰ τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου διδασκάλου κυρίου Ἰωάννου Καρυοφύλλου μεγάλου λογοθέτου τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας· κατ' αἵτησιν τοῦ παναγιωτάτου καὶ λογιωτάτου ἄρχοντος κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Καντακουζηνοῦ. Ἐτυπώθη ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Συναγόβου, ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ 944ζ'.

Ἐκτὸς τούτου συνέγραψεν ὁ Καρυοφύλλης καὶ μαρτύρια τῶν ἐξῆς νεομαρτύρων.

— Ἰορδάνου μαρτυρήσαντος τὴν 2 Φεβρουαρίου 1650.

— Ἰωάννου τοῦ ῥάπτου μαρτυρήσαντος τὴν 20 δεκεμβρίου 1652.

— Συμεὼν τοῦ Τραπεζουντίου μαρτυρήσαντος τὴν 14 Αὐγούστου 1653.

— Ἰωάννου τοῦ Βλάχου μαρτυρήσαντος τὴν 12 μαΐου 1662.

— Ἀθανασίου μαρτυρήσαντος τὴν 24 Ιουλίου 1670.

— Νικολάου τοῦ Καρπενησιώτου μαρτυρήσαντος τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1672.

— Γαβριὴλ μαρτυρήσαντος τὴν 2 Φεβρουαρίου 1676.

— Κυπριανοῦ μαρτυρήσαντος τὴν 5 Ἰουλίου 1679.

— Σταματίου μαρτυρήσαντος τὴν 10 Αὐγούστου 1680.

- Δαμασκηνὸς μαρτυρήσαντος τὴν 13 Νοεμβρίου 1681.
 — Παύλου τοῦ Ῥώσσου μαρτυρήσαντος τὴν 3 Ἀπριλίου 1683.
 Πρὸς τοῦτοις ἔγραψε καὶ Ἐφημερίδας (*).

Σκηπίων Γονέμης.

* Ἐγεννήθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1605 ἐξ εὐγενῶν Κυπρίων, μετὰ τὴν ἄλλωσιν τῆς νήτου ἐκεῖ προσφυγόντων (*). Ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὸν ἔμπορον μετερχόμενος ἔστειλεν εἰς Πατάβιον τὸν Σκηπίωνα, ὅστις ἐκπαθευθεὶς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἀμφοτέρων τῶν δικαίων, καὶ εἰκοσιτετραέτης ἤδη (1629) (*), διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ἀστυκοῦ Δικαίου ἐν τῷ αὐτῷ καθιδρύματι, καὶ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ συνέδρου καὶ συμπατριώτου τοῦ Ἀλεξάνδρου Συγκλητικοῦ (*).

Ἐν ἔτει 1644 (*), προεβιβάσθη εἰς τὴν ἑδραν τοῦ Τιμαριωτικοῦ Δικαίου (ad sedem feudis), καὶ τῷ 1664 ἡ Δημοκρατία, ἐκτιμῶσα τὴν νομομάθειαν τοῦ Γονέμη ὠνόμασεν αὐτὸν σύμβουλον ἐπὶ τῶν τιμαριωτικῶν ὑποθέσεων (Consulatore nelle cose feudali), χρηγήσασα ἀδρὰν μισθοδοσίαν, καὶ ὀνομάσασα ἱππότην τοῦ ἁγίου Μάρκου. Ἀπεβίωσεν ἐν Παταβίῳ τὴν 24 Νοεμβρίου 1700, βιώσας ἔτη ἑνενήκοντα ἑξ.

Κομνηνὸς ὁ Παπαδόπολλος ἐπαινῶν τὸν περιφανῆ Κύπριον οὕτως
 « Re ipsa vir fuit Gonemius, cui nulla prudentiæ ac felicitatis pars defuit, et quidem ipsi non alii adscribenda; nam magnæ profecto sapientiæ doctor, jurisprudentia, eruditione, et elegantia maximus visus est semper; cum non omnium maxime in Gymnasium laboriosus insidaverit publicæ utilitati, omnium quotquot vixerunt hætenus optime de Gymnasio meritus habitus, » προσ-
 επιλέγει, ὅτι οὐδὲν μνημεῖον τῆς μαθήσεως αὐτοῦ τοῖς μεταγενεστέ-
 ροις ἐγκατέλιπεν. Ἀλλ' ὁ Κικόνιας ἀναιρῶν ταῦτα λέγει, ὅτι σώζεται τοῦ Γονέμη ὡδὴ ἐπιγραφομένη il Sole, καὶ ἀσμάτιον ὅπερ δεκαεξέ-

(*) Βλέπε περὶ πάντων Νέων Μαρτυρολόγιον.

(*) Ἰωάννης Γονέμης ἀκμάζων ἐν ἔτει 1617 διέπρεψεν ὡς μισθοφορῶν ὀπλαρχηγὸς τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μάρκος ἀποτελῶν τῷ 1608 μέρεος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἑνετῶν πολιτῶν (degli Cittadini Venetiani) ἀπέθανε πολέμων μετὰ τοῦ πατρὸς ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ ἁγίου Μάρκου.

(*) Κατὰ Φατισιολάτην 1630, καὶ κατὰ Κικόνιαν 1629—30.

(*) Ἐκ ταύτης ἐγεννήθη τῷ Σκηπίωνι θυγάτηρ Πολυξένη ὀνομασθεῖσα, καὶ νυμφευθεῖσα μετὰ τοῦ Κυπρίου κόμητος Δαβλᾶ.

(*) Κατὰ Παπαδόπουλον 1633.

της συνέθετο, Sonetto in occasione del dottorato del molto illustre et excellent. Sign. Francesco Morales (1).

Σεβαστὸς Κυμηνίτης.

Ἐπονομαζόμενος οὕτως, ὡς ἐκ Κυμνήνων (νῦν Χότζης) τῆς Τραπεζοῦντος ἔλκων τὸ γένος, ἐγεννήθη περὶ τὰ 1630 καὶ ἐπαυδεύθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, εἶτα δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἰταλίᾳ τελειότερον κατηχηρίσθη. Ἐχρημάτισε σχολάρχης τῆς ἐν τῇ βασιλευσῇ σχολῆς τοῦ γένους διαδεχόμενος Ἀλέξανδρον τὸν Μαυροκορδάτον περὶ τὸ 1689 προσκληθεὶς εἰς Βουκουρέστιον ἐσχολάρχῃσθε τῆς ἐκεῖ Ἀκαδημίας «προεσόμενος, ὡς λέγει Κωνστάντιος, ἀναμφιβόλως τὰ παρὰ τῆς αὐθεντικῆς μεγαλοδωρίας πλείονα δίδασκτρα, ἢ τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τοῦ τῆς ἐξ Μαρμαράων ἐκκλησίας ἐμβατικίου γλίσχρα κατ' ἔτος διακόσια γρόσια. Ἀλλ' οὐκ ἀπώνατο διὰ πολλοῦ τῶν αὐθεντικῶν συντάξεων ὁ κατὰ πᾶσαν λόγου ἰδέαν τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς πεπαιδευμένος πρεσβύτης, τὸν βίον μεταλλάξας ἐκέτισε τῷ 1702 ἔτει κατὰ Σεπτέμβριον, πρὸς ὃν ἐπὶ τύμβιον δι' ἱάμβων ὑπὸ Ἰωάννου Κομνηνοῦ πεποιήται.

Ἐνθάδε κεῖται πρεσβύτου σοφοῦ δέμας
Κλησιν Σεβαστοῦ καὶ γένος Κυμηνίτου,
Πατρὶς Τραπεζοῦς ὧπερ ἦν κλεινὴ πόλις.
Ἀλλ' ὦ μαθητῶν πληθὺς, ὡς εὐγνωμόνως
οἱς αὐτὸς ἐξέδωκε παιδείας λόγους,
Διδασκάλῳ σπεύσατε δάκρυ κειμένῳ.
Σθένει σοφῶν γὰρ λύχνος ἐκ μέσου μετώ.
Καὶ Χριστὸν αἰτήσαθε τῶν πόνων γέρας
Αὐτῷ παρασχεῖν τὴν ἄνω κληρουχίαν.

Ἐν ἔτει 1702, Σεπτεμβρίου 6, ἡμέρα Κυριακῇ (2).

Συγγραμματα.

—Ἐορτολόγιον, ἐν ᾧ περὶ τινων ζητημάτων προλαμβανομένων περὶ ἀκριβοῦς χρονολογίας· περὶ πασῶν τῶν ἑορτῶν καὶ τῆς αὐτῶν θεωρίας κλπ. Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγώδου· αψβ. μηνί Ἰουνίου.

—Δογματικὴ διδασκαλία τῆς ἀγιωτάτης ἀνατολικῆς καὶ καθολικῆς ἐκκλη-

(1) Papadopoli, *Histor. Gymnas. Patavini* σελ. 273—6—Facciolati, *Festf. Patavini*, tom. II σελ. 168—Cicogna *Inscrizioni Veneziane*, tom. III σελ. 225.

(2) Τὸ ἐπιτύμβιον ὑπάρχον ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου Σάββα ἐν Βλαχίᾳ ἐδημοσιεύθη ὡς ἔχει, ὑπὸ Τριανταφυλλίδου ἐν Ποντικοῖς, καὶ ὑπὸ Κωνσταντοῦ ἐν ὑπομνήματι περὶ τῆς πατριαρχικῆς Σχολῆς· ἐν στίχῳ 7 ἀντὶ μετῶν εἴρηται παρὰ Κωνσταντῶν μέγας.

σίας κλπ. Ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας, ἔχει ἀπὸ θεολογίας 457² κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον* παρὰ Ἀνθίμῳ ἱερομονάχῳ τῷ ἐξ Ἰβηρίας⁴ ὡν μικρὸν σελ. 400. Ἐν τέλει α ἐπιμελεῖα καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου κυρίου Ἰωάννου τοῦ Ἐφεσίου v.

Τῆς ἐκδόσεως ταύτης τὰ πλείω ἀντίτυπα φέρουσι τὴν πρὸς Δοσίθεον προσφώνησιν τοῦ ἐκδότος Καστριώτου, ἕνια ὅμως ἑτέραν τοῦ αὐτοῦ ἀφιέρωσιν εἰς Πέτρον τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας. Περὶ τὸ τέλος, ἐν τμηματι τρίτῳ, ὑπάρχει Ἀπάντησις, πιθανῶς Δοσιθέου, πρὸς τι βιβλίον τυπωθὲν μὲν ἐν Παταβίῳ τῷ 1628 ὑπὸ Λατίνων κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, μεταφρασθὲν δ' εἰς ἑλληνιστὶ ὑπὸ Ἰωάννου Ἱατροῦ πρὸς γινῶσιν τοῦ ἀναιροῦντος.

Ἐγραψεν ὁ Τραπεζούντιος, καθ' Ἑλλάδιον—Περὶ τῆς ἀμώμου συλλήψεως τῆς Παρθένου, καὶ περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας. Καὶ κατὰ Ζαβίραν—Ἀντίρρῃσιν τοῦ καλενδαρίου—Σχόλια εἰς Ἀπολλώνιον τὸν Δύσκολον, καὶ ἄλλα.

Εἰς τὴν ἐν 1699 ἐκδοσιν τῆς ὁμολογίας Πέτρου Μογίλα εὐρίσκονται ἔξ ἐπιγράμματα τοῦ Σεβαστοῦ εἰς Κωνσταντῖνον Βασαράβαν, εἰς τὴν βίβλον, καὶ ὡς ἀπὸ τῆς βίβλου. Εἰς δὲ τὴν συνημμένην τῇ ὁμολογίᾳ Εἰσαγωγικὴν Ἐκθεσιν Βησσαρίωνος Μακρῆ, ἕτερον ἐπίγραμμα τοῦ αὐτοῦ Κυμνηνίου εἰς τὸν αὐτὸν ἡγεμόνα.

Νικόλαος Καλλιάρχης.

Ἐγεννήθη τῷ 1645 ἐν Κρήτῃ δεκαέτης ἦλθεν εἰς Ῥώμην καὶ μετὰ δεκαετῇ φοίτησιν εἰς τὰ ἐκεῖ φροντιστήρια ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας. Τῷ 1666 προσεκληθὲν εἰς Βενετίαν ἵνα διδάξῃ εἰς τὸ συστηθὲν Φλαγγιανὸν ἐλληνομουσεῖον, τοῦ ὁποίου καὶ ἑφορος ἐ χρημάτισε, διδάξας τὴν ἐλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν. Τῷ 1678⁽¹⁾, διωρίσθη ἑκτακτος, καὶ τῷ 1681 τακτικὸς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου τῷ 1687 ἔλαβε καὶ τὴν ἑδραν τῆς ῥητορικῆς καὶ τῆς γενικῆς φιλολογίας παρὰ τῷ αὐτῷ Πανεπιστημίῳ, διατηρήσας αὐτὴν μέχρι τοῦ θανάτου του, συμβάντος τῇ 8 Μαΐου 1707⁽²⁾.

Ὁ Καλλιάρχης ἐπηνέθη ὑπὸ πολλῶν ὁμοεθνῶν καὶ ἀλλογενῶν ὡς «ἐξαίσιος ἦν τε τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ μάλιστα τῇ θεολογίᾳ⁽³⁾».

Ἐγραψε πολλὰ, ἐξ ὧν ζῶν ἐξέδωκε,

—*Orationes*. Patavii, 1687.

Μετὰ θάνατον δὲ,

—*Nicolai Calliachii, de Ludis scenicis mimorum et pantomimorum*.

(¹) Ὁ Παπαδόπουλος (*Gymn. Patav.*) γράφει 1677.

(²) Ὁ Φαβρίκιος (*Bibliotheca Græca*) γράφει 1702.

(³) Προκόπιος Μοσχopoλίτης.

quod ex tenebris erutum recensuit, ac præparatione auctum Petro Garzonio Senatori amplissima divavit Antonius Maderò, Venet. D. M. Bibliothecæ curatori. Patavii. 1743. 'Ο ἐκδότης ἀνεψιὸς τοῦ Μαδερὸς δὲ Κρής προέταξεν εἰκόνα τοῦ θεοῦ τοῦ φέρουσιν περιγραφὴν « Nicolaus Calliachus Cretensis in Patavino Lyceo lector », καὶ τετρασέλιδον λατινιστὲ προσφώνημα εἰς τὸν γεροϋσιαστὴν Γαρζόνην, καὶ προλεγόμενα τῇ αὐτῇ διαλέξει ἐκ σελίδων 24. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ Καλλιάρχου λέγει ὁ Beuchot « fait connaitre le théâtre Grec et romain mieux qu'on ne l'avait connu jusque-là, est curieux et merite d'être lu ». Ἀνετυπώθη ὑπὸ Σαλεγγρίου (Novus Thesaurus Antiqu. tom. II, σελ. 699 καὶ ἐπ.).

'Ο Ἰωάννης Πολένης ἐξέδωκεν ἐν Thesaurus utriusque Antiquitatum καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ Καλλιάρχου.

— De gladiatoribus. (tom. III, σελ. 333).

— De suppliciis veterum servorum (tom. IV. σελ. 473).

— De Osiride (αὐτόθι σελ. 395).

— De sacris Eleusiniis et eorum mysteriis (σελ. 347).

— De ludis scenicis (tom. V. σελ. 461. διάφορον τοῦ προταχθέντος).

— De circensibus ludis (αὐτόθι σελ. 473) (!).

Δοσίθεος Νοταράς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀρχαῳβῃ τῆς Κορινθίας τὴν 31 Μαΐου 1641 ἐκ τοῦ περιφανοῦς τῶν Νοταράδων οἴκου, ἐπίσημον ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς χρονικοῖς κατέχοντας θέσιν, καὶ μετὰ τὴν ἀλυσιν διὰ δύο ἀγίων, δύο πατριαρχῶν καὶ ἄλλων ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τοῖς πολιτικοῖς διαπρεφάντων καταλαμπρύναντος τὸ ἐλληνικόν. Χειροτονηθεὶς ἱεροδιάκονος παρὰ τοῦ μητροπολίτου Κορίνθου ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1657, καὶ προσοικειωθείς τῷ τότε ἐκείσε διατρέποντι πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων Παΐσιῳ, περιῆλθε μετ' αὐτοῦ τὸν Εὐξείνιον καὶ τὰ Παραδουνάβια. Ἀποθανόντος τοῦ Παΐσιου κατὰ Δεκέμβριον 1660, ὁ Δοσίθεος ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῷ δὲ 1661, χειροτονηθέντος Νεκταρίου πατριαρχοῦ Ἱεροσολύμων, ὁ Δοσίθεος προσληφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀρχιδιάκονος συμπεριῆλθε τὴν Παλαιστινήν, Βλαχίαν, Μολδαβίαν καὶ λοιπὰ μέρη, χάριν τῶν συμφερόντων τοῦ Παναγίου Τάφου. Ἐλθὼν μετὰ Νεκταρίου εἰς Ἀδριανούπολιν ἐστάλη ὑπ' αὐτοῦ ἑξάρχος εἰς Μολδοβλαχίαν, καὶ μετ' ἐπιμελείας ἐκπληρώσας τὴν ἀποστολὴν του ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀκαθεῖ ὑπὸ Νεκταρίου ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Καισαρείας (1666).

(!) Fabricii, XI, σελ. 538 not. 3.—Beuchot, Biographie Universelle, tom. VI.—Papadopolli, Histor. Gymn. Patav.

ἀποσταλεις δ' αὖθις ἑξάρχος εἰς τὰς Παριστρίας ἡγεμονίας συνελή-
φθη ὑπὸ πειρατῶν καὶ ὅλως ἐγυμνώθη· ἐπανελθὼν εἰς Βυζάντιον, καὶ
ἐντεῦθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἐνθα ἠδρευνε ἡ Ὀθωμανικὴ αὐλὴ, ἐνὲρ-
γησε πρὸς ἑκδοσιν φερμανίου πρὸς ἀνακαίνισιν τῆς ἐκκλησίας τῆς Βα-
θλεέμ· ἀποτυχὼν ὅμως τοῦ ποθουμένου ἐπανέστρεψεν εἰς Βυζάντιον,
καὶ, παραιτηθέντος τότε Νεκταρίου τῆς πατριαρχείας, μετετέθη ὁ Δο-
σίθεος ἀπὸ τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου τῆς Καισαρείας εἰς τὸν πατριαρ-
χικὸν τῶν Ἱεροσολύμων (23 Ἰανουαρίου 1669).

Ἀλλὰ τὸν θρόνον ἐκεῖνον ὁ Δοσίθεος δὲν εὗρεν ἐστρωμένον διὰ ρό-
δων, τούναντιον δὲ πολλαὶ ἐξ ὑπαρχῆς ἀνεφάνησαν καὶ παρεπύκρναν
τὴν χριστιανικωτάτην αὐτοῦ ψυχὴν ἀκάνθαι· ὑπὸ βάρη ἀφόρητα ἐστί-
ναζεν ὁ Πανάγιος Τάφος, κατηρειπωμένοι ἦσαν αἱ ἐκκλησίαι, ἐν αἷς
ἐγεννήθη καὶ ἐδοξάσθη ὁ μάρτυς τοῦ Γολγοθᾶ, ζιζάνια ἀρκετὰ εἶχε
σπεῖρει ὁ δυτικὸς προσηλυτισμὸς, καὶ ἐν γένει πάντα ἦσαν μεστὰ
ταραχῆς καὶ συγχύσεως. Μὲ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως τεθωρακισμένος
ὁ μακάριος Δοσίθεος ἠγωνίσθη τὸν καλὸν τῆς ὀρθοδοξίας ἀγῶνα, καὶ
δι' ἀκραδάντου ἐπιμονῆς πάντα ἐνίκησε τὰ προσκόμματα, καὶ τὸν
θρόνον τοῦ Ἰακώβου ἐν τῇ ἀληθείᾳ περιωπῇ ἀνήνεγκε, καὶ διὰ τῆς
προσηκούσης αἵγλης περιέβαλλε.

Περιερχόμενος ὁ Δοσίθεος ἀπὸ χώρας εἰς χώραν ἐζητεῖτο τὸν ὅσον
τῶν φιλοχρίστων εἰς ἐλάφρυνσιν τῶν ἁγίων τόπων. Διήνυσεν ὅλον
τὸν βίον του περιοδεύων, ζητῶν ἀπὸ τοῦς πλουσίους, δίδων εἰς τοῦς
πτωχοὺς, καὶ τὰ πάντα διεχειρίσθη ἀφιλοκερδῶς. Ἀνφοδόμησε τὴν
ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Βαθλεέμ, καὶ ἄλλας, ἀνήγειρε ξενῶνας, καὶ δι'
ἄλλων καθιδρυμάτων ἐκαλλώπισε τοὺς ἁγίους τόπους.

Εἰς τὸν ἀκάματον Δοσίθεον ὀρεῖλεται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ μεγίστη
ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη. Συνεστήσατο διὰ μυρίων δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας
γλυκείας καθίστα ἄδολος πρὸς τὴν πατρίδα ἔρος, Ἑλληνικὴν ἐν Ἱασίῳ
τυπογραφίαν (1681), πολλῆς ὠφελείας γενομένην εἰς τὸ ἔθνος πρό-
ξενον, καὶ ἐκ τῶν πιεστηρίων τῆς ὁποίας ἀπελύθησαν ὀγκωδέστατα
συγγράμματα διανεμόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δωρεὰν εἰς τοὺς διψῶντας
μαθήσεως· καὶ εἶναι τοφόντι θαυμασμοῦ ἄξιον πῶς κατῴρθου ὁ χαλ-
κέντερος οὗτος νῆα συγγράφῃ χιλιοσέλιδα εἰς φύλλον πονήματα καὶ
ἐπαρκῆ εἰς τὴν δαπάνην ἐκδόσεων, ὧν παρομοία δὲν ἐγένετο ἀπὸ
τῆς συστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου, καὶ εἰς ἐποχὴν μάλιστα
καθ' ἣν ἡ τυπογραφία ἔχει φθάσει εἰς τὸν κολορῶνα τῆς τελειότητος.

Ἀπεβίωσεν ὁ ἀείμνηστος Δοσίθεος ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 7 Φεβρουαρίου 1707, ἐν ἡλικίᾳ ἐξήκοντα ἐξ ἐτῶν ⁽¹⁾.

Ἦν εἰδήμων, καθ' Ἑλλάδιον, τῆς Τουρκικῆς, Ἀραβικῆς, Ρωσικῆς, Γεωργικῆς, Ἑλληνικῆς, καὶ Λατινικῆς διαλέκτου. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἀγαθοεργημάτων αὐτοῦ, κατὰ τὸν αὐτὸν Θεσσαλὸν, ἀπίστευτος φαίνεται τοῖς μὴ εἰδόσι τὸν ἄνδρα. Δριμύς ἡγέρθη τῶν Λατίνων ἐπικριτῆς, προμαχῶν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας, ἣν οὗτοι μυριοτρόπως κατεπόλεμυσαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἀδυνατοῦντες ἵνα παλαίσωσι πρὸς ἀκατάγωνιστον καὶ ἄτρωτον ἀντίπαλον ἐδωροδόκησαν τὸν μέγαν βεζῖρην, ἔθηκαν εἰς κίνησιν τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις, πλὴν οὐδὲν ἡδυνήθησαν νὰ κατασιγήσωσι τὸν λατινομάστιγα Δοσίθεον· ὁ ταῦτ' ἀναφέρων Ἀγγλος Ricaut, γνωρίσας ἐκ τοῦ συνέγγυς τὸν ἐξεικονίζει οὕτως· «*Prelat, plein de feu, plein d'hardiesse, remuant et entreprenant, qui irrita infiniment les Latins*».

Ὁ Δοσίθεος ἐξέδωκεν ἐκ τοῦ ἐν Ἰσσίῳ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου διάφορα συγγράμματα πλουτίσας διὰ πολλῶν καὶ πολυτίμων σημειώσεων, ὡς Ἀντίβησιν Νεκταρίου Ἱεροσολύμων (1682), Συμεὼν Θεσσαλονίκης κατὰ αἵρεσεων μετὰ διαφόρων ἄλλων (1683), Μαξίμου Πελοποννησίου ἐγχειρίδιον κατὰ Λατίνων (1690), Ἀντίβησιν Συρίγου (1690), Ἀκολουθίαν Παρασκευῆς τῆς Νέας (1692), ὁμολογίαν Μογίλα (1699) καὶ ἄλλα πολλά· πρὸ πάντων ὅμως τοῦς ἐξῆς τρεῖς τόμους, περιέχοντας ἀνέκδοτα διαφόρων κατὰ τῶν παπικῶν καινοτομιῶν γραψάντων, καὶ πεπλουτισμένους μετὰ τοσοῦτων σημειώσεων, ὥστ' εἰκότως ἐκλαμβάνονται ὡς ἴδια τοῦ Δοσιθέου ἔργα.

— Τόμος Καταλλαγῆς, ἐν ᾧ περιέχονται συγγραφαὶ ἀνωνύμων τινῶν καὶ Ἰωάννου τοῦ νομοφύλακος καὶ Γεωργίου τοῦ Κορεσσίου καὶ Μακαρίου Ἱερομονάχου τοῦ Μακρῆ, καὶ συνέλευσις ἐν τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ τυπωθεὶς ἐν Ἰταλιᾷ 1692 ἐν Γισσίῳ τῆς Μολδαβίας.

— Τόμος Ἀγάπης κατὰ Λατίνων συλλεγείς καὶ τυπωθεὶς παρὰ Δοσιθέου πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ἐν ᾧ 1699. ἐν τέλει ἀναγινώσκεται· «*Ἐτυπώσαμεν τὸν παρόντα τόμον ἐν Γισσίῳ τῆς Μολδοβλαχίας χαλκοτυπία καὶ ἀναλώμασι τοῦ ἁγίου τάφου διὰ Διονυσίου μοναχοῦ, ὄντος διορθωτοῦ τοῦ λογιωτάτου διδασκάλου Ἱερεμίου τοῦ Κακαβέλα*».

— Τόμος Χαρᾶς, ἐν ᾧ περιέχονται αἱ ἐπιστολαὶ Φωτίου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ἀγία καὶ οὐκυμεινική ὁδὸς Σύνδοδος, σημειώσεις τινὲς εἰς ταύτην τὴν ἁγίαν Σύνοδον· τὰ ἀντιβήθητικά κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα τῆς Ρώμης Νικολάου Ἱατροφιλοσόφου λόγος Μιλετίου Ἀλεξανδρείας κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα, διάλογος Ἱερομνήμονος μοναχοῦ

(1) Ὁ Βρετὸς (Καταλ. Α. σελ. 196) κατὰ λάθος λέγει, ὅτι ὁ Δοσίθεος τέθηκε γονὺς ἐτῶν ἑκατὸν οκτῶ, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ ἀναφέρει, ὅτι ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ 12' καὶ ἀπέθανε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13' αἰῶνος.

μετά τινος ἑτέρου μοναχοῦ κατὰ Λατίνων, τυπωθεὶς ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Ῥημίνκου. Ἦγεμονεύοντος τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα βοϊβόδα. Διὰ ἐξόδου καὶ ἐπιμελείας τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης κυρίου Δοσιθέου· παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ λογιωτάτου ἐπισκόπου Ῥημνίκου κυρίου Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰθιρίας· ἐν ἔτει αὐτὴ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

Ὁ τόμος οὗτος εἰς φύλλον περιέχει δύο σελιδαριθμήσεις, ὡς ἐξῆς· Ἐπιστολαὶ Φωτίου. Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ Φωτίου Συνόδου σελ. 4—434. Κεραμίς ἀντιρρήτικα 4—552. Μελετίου Πηγᾶ λόγος περὶ τοῦ τίς ἐστὶν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία 553—609. Ἰσορμνήμονος διάλογος κατὰ Λατίνων 610—633. Παροράματα σελ. 634—40.

Ἐν ἀρχῇ εὐρηνταὶ πέντε ἐπιγράμματα εἰς Κωνσταντίνον Μπασσαράμπαν βοϊβόδαν ἐκ μέρους τῶν φοιτητῶν τῆς ἐν Βουκουρεστίᾳ αὐθεντικῆς Ἀκαδημίας.

Ἐγραψεν ὁ Δοσιθεὸς—Ἐγχειρίδιον ἐλέγχον τὴν καλθινικὴν φρενοβλάθειαν συκοφαντοῦσαν τὴν ἀνατολικὴν, ἀγίαν, καθολικὴν, καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, τυπωθεὶς μετὰ τῆς ἐν ἔτει 1690 ἐκδοθείσης Ἀντιρρήσεως κατὰ τῶν Καλθινικῶν κεφαλαίων τοῦ Συρίγου, καὶ περιέχον ἰδίαν σελίδωσιν 4—92.

—Ἀπάντησιν κατὰ Λατίνων. (Συνεξεδόθη μετὰ τῆς δογματικῆς διδασκαλίας Σεβαστοῦ Κυμνήτου).

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον τῶν ὑπὸ Δοσιθέου γραφέντων εἶνε τὸ κατωτέρω, ἐκδοθὲν μετὰ θάνατον ὑπὸ τοῦ ἀνεψίου καὶ διαδόχου ἐν τῷ πατριαρχικῷ τῶν Ἱεροσολύμων θρόνῳ Χρυσάνθου Νταραῖ, προτάξαντος τὸν βίον καὶ ὥραϊαν εἰκόνα τοῦ αἰδίου τοῦ τοῦ. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀρκοῦν καὶ μόνον ἵνα καταδείξῃ τὴν εὐρυμάθειαν τοῦ χαλκεντέρου Πελοποννησίου, εἶνε ὅντως θησαυρὸς πολύτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς παιδείας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

—Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, διηρημένη μὲν ἐν δώδεκα βιβλίοις, ἀρχομένη δὲ ἀπὸ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ πρώτου ἱεράρχου τῶν Ἱεροσολύμων ἕως τοῦ παρόντος ἔτους, περιέχουσα τὰς τε θείας συνελεύσεις τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τὰς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην συν-αθροισθείσας ἐπιφανεστέρας Συνόδους, ὁμοδόξους τε καὶ κακοδόξους, οἰκουμένικας τε καὶ τοπικάς, καὶ πᾶν τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγίας καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ γίνεται καὶ μνήμη κατὰ τάξιν πάντων τῆς Δόσεως καὶ Ἀνατολῆς αὐτοκρατόρων, καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τῶν πέντε πατριαρχῶν σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτῶν, καὶ ὧν ἔλαχον διοικήσεων καὶ πρεσβειῶν, καὶ πολλῶν ἄλλων πατέρων, ἀρχιεπισκόπων τε καὶ ἀρχιεπισκοπῶν, αἰρεσιάρχων τε πάντων, καὶ πασῶν αἱρέσεων, καὶ τῆς καθαιρέσεως αὐτῶν, ἐθνῶν τε καὶ ἀρχηγῶν τινῶν χριστιανισμοῦ, καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐθνῶν, ἐφόδων τε ἐθνῶν καὶ πολέμων, πόλεων τε ἀλώσεων καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ πολλὰς ἀναρίσεως Ἑβραίων, ἀποικίας τε καὶ ἐξορίας αὐτῶν, ἀπαριθμήσεως τε πάντων τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν κατὰ πασῶν τῶν Αἱρέσεων ἀγωνισαμένων, Σχίσματος τε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν παπῶν Ῥώμης, καὶ καθαιρέσεως τῆς μοναρχίας αὐτῶν

καὶ ἀναμαρτησίας: διὰ πολλῶν ἀναντιρρήτων ἀποδείξεων περὶ τοῦ ἱεροῦ λεγομένου πολέμου, συμφορῶν καὶ πολιορκιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ διαφόρων ἐθνῶν, καὶ αἰχμαλωσίας αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Λατίνων, καὶ εἰτα Ὀθωμανῶν καὶ ἀπαριθνήσεως, μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς, τῶν σοφῶν ἀνδρῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἐπιβουλῶν τε καὶ ζημιῶν ὑπὸ Λατίνων καὶ Ἀρμενίων εἰς τὸν ἅγιον τοῦ Κυρίου Τάφον, καὶ τοὺς ἱεροὺς ἐν αὐτῷ πατριάρχας, καὶ ἐτέρων πολλῶν αξιομνημονεύτων ὑποθέσεων* συγγραφεῖσα μὲν παρὰ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου ἀγιωτάτου καὶ ἀοιδίμου πατριάρχου κυρίου Δοσιθέου, κοσμηθεῖσα δὲ, καὶ ἐν τάξει ἀρίστη θεθεῖσα παρὰ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων κυρίου Χρυσάνθου, οὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι, μᾶλλον δὲ τοῦ ἁγίου Τάφου, ταῦτόν εἰπὲν τῇ ἐλεημοσύνῃ τῶν ὁρθοδόξων Χριστιανῶν ἐτυπώθη ἐν ἔτει τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ ὁγδόῳ ἐπὶ τοῦ τέλους τῆς ἡγεμονίας τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπροτάτου κυρίου Ἰωάννου Στεφάνου βοεβόδα τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ τῆς Οὐγγροβλαχίας αὐθεντικῷ Θρόνῳ, ἐπιμελεῖα καὶ διορθώσει Μητροφάνους ταπεινοῦ ἱερομονάχου Γρηγοῦ τοῦ ἐκ Δωδώνης, ἐπιστατοῦντος τῇ τυπογραφίᾳ Στάικα ἱερέως τοῦ Ἰακωβίτζη, ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ δεκάτῳ πέμπτῳ, κατὰ μῆνα Ὀκτωβρίου* ὠρίσθη δὲ παρ' αὐτοῦ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου κυρίου Χρυσάνθου εἰδοσθαι τὴν βίβλον τοῖς εὐσεβεῖσι δωρεάν.

Ἡ ἀξιόλογος αὕτη βίβλος ἀποτελεῖται ἐκ σελ. 1247 μεγάλου φύλλου.

Ἐκτὸς τούτων εὐρήνται πολλ' ἄλλα τοῦ Δοσιθέου ἀνέκδοτα, ὡς

—Συναγωγὴ νόμων ἐκ διαφόρων νομίμων (¹).

—Ἱστορία τοῦ Σιναίου ὄρους.

—Ἱστορία Ἱερουσαλήμ.

Κακαβέλαι.

Α'. Ἱερεμίας. Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, καὶ ἐν τῇ πατρίδι παιδευθεὶς τὰ ἐγκύκλια ὑπέδου τὸ μοναχικὸν τριβώνιον. Μεταβὰς εἰς Μικράν Ἀσίαν, ἔρωτι μαθήτεως, ἦλθεν εἰς Λειψίαν τῆς Γερμανίας, ἐνθα ἐγένετο γνωστός τοῖς ἐκεῖ διδασκάλοις, καὶ μάλιστα Ἰωάννῃ Ὀλεαρίῳ καθηγητῇ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης* ἐκ Λειψίας ἦλθεν εἰς Βιέννην, ὅθεν τῷ 1670 ἔγραψε πρὸς τὸν Ὀλεάριον ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ὑπογράφεται Ἱερεμίας ὁ Ἑλληὴρ διδάσκαλος τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Κακαβέλα ἐτυπώθη ὑπὸ Ὀλεαρίου εἰς τὰς σημειώσεις αὐτοῦ ἐν τῷ Χρονικῷ Φιλίππου τοῦ Κυπρίου. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἀνατολήν μετέβη εἰς Ἰάσιον καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Αὐθεντικῆς Ἀκαδημίας, καὶ ὡς τοιοῦτος μνημονεύεται ἐν ἔτει 1698.

Μετέφρασεν εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τὸ σύγγραμμα τοῦ Πλατῖνα (Vi-

(¹) Matthæi codices Mosquenses σελ. 41.

Κατ' ἑκαστὸν βίον τοῦ Δοσιθέου ἐκδῶσι προσεχωρῶς ὁ ἐνταῦθα παρὰ μὲν ἁγιοταῦτα φητικός ἑξάρχος Κύριλλος Ἀθανασιάδης ὁ Σάμιος.

(*ae Pontificium*) καὶ ἦτο κατὰ Δημήτριον Μοσχοπολίτην, εἰδήμων τῆς τε Ἑλληνικῆς, καὶ Λατινικῆς, καὶ ἑβραϊκῆς, καὶ Ἰταλικῆς διαλέκτου, πεπαιδευμένος τὴν τε θύραθεν φιλοσοφίαν, καὶ μάλιστα τὴν ἱερὰν γραφὴν, κήρυξ τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου δοκιμώτατος π.

Ἐκτὸς τῆς πρὸς Ὁλεάριον ἐπιστολῆς τοῦ Ἱερεμίου, εὑρίνται καὶ ἠρωσεγεῖα αὐτοῦ ἐπιγράμματα εἰς Τόμον Ἀγάπης Δοσιθέου, ἐπίστασία του ἐκδοθέντα.

Β'. Γεράσιμος συγγενὴς τοῦ προῤῥηθέντος· ὑπῆρξεν ἱεροκέρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ἐκ τῶν τοῦ λογίου τούτου μνημονεύεται τὸ ἔξῃ.

— Ἀδγος ἱστορικὸς τῆς ἱερᾶς πολιτείας τοῦ παναγιωτάτου καὶ σοφωτάτου κυρίου κυρίου Διονυσίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Κομνηνοῦ συγγραφεὶς παρὰ τοῦ ἐν ἱερομονάχους λογιωτάτου ἱεροκέρυκος Γερασίμου τοῦ Κακαβέλα· καὶ ἀφιερωθείς τῷ παναγιωτάτῳ πρώτῳ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως κυρίῳ κυρ Διονυσίῳ τῷ Γέροντι δαπάνη ἢ σπουδὴ τοῦ τιμιωτάτου κυρ Ἰσαὰκ Πάλλη τοῦ Χαλέπλη καὶ ἐρμηνευτοῦ τῆς γαλτηνοτάτης Ἀριστοκρατείας τῶν Ἑνετῶν. Ἑνετίσιν 1689, παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ, ἀρχπῷ.

Μακρής.

Α'. Βησσαρίων. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1635 ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἠκροάσατο τῶν ἐκεῖ καθηγητῶν, ἰδίᾳ δὲ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκοδάτου καὶ Ἰωάννου Καρυοφύλλη. Ἐπαναστρέψας εἰς Ἰωάννινα ἐσχολάσθησεν ἐκεῖ μέχρι θανάτου. Ὁ Βησσαρίων ἐπαινεῖται καὶ κατατάσσεται μετὰ τὰς τῶν ἐπὶ παιδείᾳ διαλαμψάντων περὶ τὰ τέλη τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἢ δ' ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσα γραμματικὴ πολλῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος καὶ ὑπετεκλίσε τὰς τέως ἐν χρήσει τοῦ Λασκάρους καὶ Γαζή. Οὐχ ἥττον δὲ καὶ περὶ τὰ θεολογικὰ ἦν τρίβων ὁ ἱερομόναχος οὗτος, ἐν φιλίᾳ καὶ ἐπιστολιμαίᾳ κοινωνίᾳ διατελῶν πρὸς τοὺς τότε λογάδας, ὡς Γεράσιμον Βλάχον (1), Βούλγαρην καὶ ἄλλους. Ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1699.

Συγγράμματα.

— Σταχυολογία τεχνολογικὴ κατ' ἐρωταπόκρισιν τῆς γραμματικῆς τέχνης ἐκδοθεῖσα παρὰ Βησσαρίωνος ἱερομονάχου Μακρῆ, τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, πάντῳ ὠφέλιμος καὶ ἀναγκαία· νῦν πρῶτον τυπωθεῖσα, καὶ πάσῃ ἐπιμελείᾳ Μιχαήλ

(1) Πρὸς Βησσαρίωνα ἔγραψεν ὁ Βλάχος ἐκ Κερκύρας ἐπιστολὴν περὶ θεολογικῶν καὶ φυσικῶν ζητημάτων, δημοσιευθεῖσαν ἐν Εὐαγγελικῇ Κήρυκι τῶν Ἀθηνῶν (ΣΤ', σελ. 279—80).

τερῶς τοῦ Μήτρου ἐξ Ἰωαννίνων διορθωθείσα, οὗ τῇ πρότροπῇ προσετέθη καὶ τὸ περὶ ὁμοίων καὶ διαφόρων λέξεων τοῦ Ἀμμωνίου, χάριν τῶν φιλομαθῶν. Ἐνετίησι, παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ. αχπς'.

Μετετυπώθη τῷ 1694, 1768, 1780, 1804, καὶ 1813. Ἐν ἀρχῇ τῶν ἐκδόσεων τούτων εὐρηται καὶ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα*

Εἰ πολυδύρις ἔμεν μέμας νέε γραμματικῆς τε,

Κ' ἄλλης ἰδμοσύνης, μάνθανε τήνδε βίβλον.

*Ἦ γε γὰρ εὐπορεῖ θεμέλιων σοὶ ἀστυφελίτων

Ἐργοπόνου τέχνης γραμματικῆς ἀπόρου.

—Εἰσαγωγικὴ ἔκθεσις περὶ τῶν τριῶν μεγίστων ἀρετῶν Πίστειος, Ἐλπίδος, καὶ Ἀγάπης· ἐκδοθεῖσα μὲν παρὰ τοῦ πανοσιωτάτου καὶ λογιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις κυρίου Βησσαρίωνος Μακρῆ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων τυπωθεῖσα δὲ πρότροπῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ γαληνοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου, Κωνσταντίνου Μπασσαράμπτα βοεβόνδα, τοῦ Μπραγκοβάνου πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν ὁρθοδόξων χριστιανῶν, ἀρχιερατεύοντος τῆς ἀγιοτάτης μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας τοῦ πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου μητροπολίτου κυρίου Θεοδοσίου. Ἐν τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τοῦ Συναγόβου ἐν ἔτει αχ'ῑθ', κατὰ μῆνα τὸν Φεβρουάριον, παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας.

(Εἰς μέγα ὄγδοον, σελ. σς'). Συνεξεδόθη τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Μογίλα ὑπὸ τοῦ μακαρίου Δοσιθέου, ὡς αὐτὸ μόνον τῇ τάξει, ἀλλὰ καὶ ταῖς διαιρέσεσι, καὶ τοῖς νοήμασι πολλὸν τὸ παρεμφερές ἔχουσα τῇ ὁρθοδόξῃ ὁμολογίᾳ *).

Ἐν τῇ ἐκδόσει εὐρηται καὶ ἐπίγραμμα Σεβαστοῦ Κυμνήνιτου εἰς Βησσαρίωνα.

Β'. Μελέτιος ἱερομόναχος, ἐξ Ἰωαννίνων καὶ πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Βησσαρίωνος· ἐτετίμητο τῷ ὀφρικίῳ νοταρίου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἐχρημάτισεν ἐπιμελητὴς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἑλληνικοῦ τυπογραφείου· ὡς τοιοῦτος δ' ἐπεμελήθη τὴν ἐν 1690 ἐκδοσιν τῶν κατὰ Καλβινιστῶν πονημάτων Συρίγου καὶ Δοσιθέου. Μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Προκοπίου, ὡς εἰδήμων τῶν ἱερῶν γραφῶν, καὶ κήρυξ τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας.

Γ'. Μακάριος, ἀγνοοῦμεν πόθεν καὶ τίς οὗτος. Ἐν τόμῳ Καταλλαγῆς Δοσιθέου ἐξεδόθη πόνημα αὐτοῦ (1692).

Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

Λόγος ἄρτι ἐγένετο περὶ τῶν γεννητόρων τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἰδίως τῆς μητρὸς αὐτοῦ Δοξάνδρας. Γεννηθεὶς οὗτος τῷ 1636 ('), διεκρίθη παιδιόθεν ἐπὶ εὐφυΐᾳ καὶ φιλομαθείᾳ· ἀπορφανευθεὶς δὲ τοῦ πατρὸς εἰς βρεφικὴν ἔτι ἡλικίαν ἐπαιδαγωγήθη ὑπὸ τῆς σοφῆς μητρὸς

(') Ludiffret καὶ Salaberry, Biographie universelle, tom. XXVII.

του, και καλῶς ὑπ' αὐτῆς διδασχθεις τὰ ἐγκύκλια ἐστάλη δωδεκάετης (1648) εἰς τὸ τότε περιλάλητον τοῦ Παταβίου πανεπιστήμιον πρὸς ἐκμάθησιν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἱατρικῆς ⁽¹⁾. Μετὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν φοίτησιν ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ ἱατροφιλοσόφου (1662). Ἐπισκοφθεις δ' εἴτα τὴν Ῥώμην καὶ Βονωνίαν (1664) ⁽²⁾, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἀποχωρήσαντος τότε τῆς σχολαρχίας τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς τοῦ Ἰωάννου Καρυοφύλλου, διωρίσθη τοιοῦτος ὁ Μαυροκορδάτος, καὶ ἐπὶ ἐπτὰ ἔτη εὐδοκίμως ἐδίδαξε (1665—72) ἐξασκῶν ἅμα καὶ τὴν ἱατρικὴν παρὰ τοὺς ἄρχουσι τῶν Τούρκων, καὶ παρὰ πάντων εὐνοίας ἀπελάμβανεν. Ἐπειδὴ ὅμως πρότραπετα παραδείγματα τὸν εἶχον πείσει, ὅτι ἡ ἱατρικὴ ἀπέβαινε λίαν κινδυνώδης ἐν Τουρκίᾳ, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ταύτης, καὶ βλέπων ὅτι τὸ πολιτικὸν στάδιον εὐρύτερον μέλλοντος πεδίου ἦνοιγεν, ἐνησχολήθη περὶ τὴν ἐκμάθησιν ξένων γλωσσῶν τασοῦτον δ' ἠδουκίμησεν, ὥστε ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς, ἃς ἐγίνωσκεν ἤδη, ἐγένετο ἐν βραχεὶ ἐγκρατὴς τῆς Τουρκικῆς, Περσικῆς, Ἀραβικῆς, Γαλλικῆς, καὶ Σλαβωνικῆς. Τότε δ' ἐνυμφεύθη καὶ Σουλτάναν τὴν θυγατέρα Ἰωάννου τοῦ Χρυσοσκολαίου καὶ Κασσάνδρας, θυγατρὸς Ἀλεξάνδρου Ἡλίας Βόδα.

Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν, πρὸς οὓς προηγουμένως ὁ Μαυροκορδάτος διὰ τῆς ἱατρικῆς ὥκειώθη ἦτο καὶ ὁ Παναγιώτης Νικουσίσις, παρ' ᾧ ὁ Ἀλεξάνδρος καὶ γραμματεὺς μυστικὸς καὶ μεταφραστὴς τῷ 1671 ἐγένετο. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου βεζήρου μέγας διερμηνεὺς τῆς αὐτοκρατορίας ὁ Μαυροκορδάτος (1673), συστημένος τῷ Κιουπρουλῇ καὶ ὑπὸ τινος ἐξαδέλφου του, ὅστις πάσχωις πολὺ ὠφελήθη ὑπὸ τῶν ἱατρικῶν συμβουλῶν αὐτοῦ. Μετ' οὗ πολὺ δὲ καὶ τὸ πατριαρχεῖον ὠνόμασεν αὐτὸν μέγαν λογοθέτην.

Ὁ νέος διερμηνεὺς, ἐπιδέξιος καὶ περίνους πολιτικὸς ἀναδειχθεὶς διεχειρίσθη τὸ περισπούδαστον ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον ἐκεῖνο ἀξίωμα ἐπὶ τριάκοντα ἔτη, ἐκτεθειμένος εἰς ὅλας τὰς τροπὰς τῆς τύχης. Συγκατηγορηθεὶς τῷ ἀποκεφαλισθέντι μεγάλῳ βεζήρῳ Καρᾷ Μουσταφᾷ, ὡς συνεργήσας εἰς τὴν μὴ ἐκπόρθησιν τῆς Βιέννης, συνελήφθη καὶ ἐφυλάκισθη ἐν Ἀδριανουπόλει· ἀλλ' εἰς τὴν ἀδεξιότητα τοῦ διαδεχθέντος

(1) Κωνσταντείου, Ἱστορίημα περὶ τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς.

(2) Ἐν Βονωνίᾳ ἐδημοσίευσεν τότε καὶ τὴν πολύκροτον περὶ κυκλοφορίας τοῦ αἵματος διαιτησίην του.

αὐτὸν ἐν τῷ τῆς μεγάλης διερμηνείας ἀξιωματι ἀρνησιθρήσκου Ἐνε-
τοῦ, ὤρειλεν ὁ Μαυροκορδάτος τὴν ἐλευθέρωσιν καὶ ἀνάκλησιν τοῦ.
Καὶ δὴ ὁ μέγας βεζίρης Σουλεϊμάν-πασᾶς ἀναδιορίσας αὐτὸν, ἐκτὰς
τοῦ τακτικοῦ μισθοῦ (τριῶν φλωρίων καθ' ἑκάστην) ἐδωρήσατο τῷ
Ἀλεξάνδρῳ τὰ μητροπολιτικὰ εἰσοδήματα τῆς Ἀδριανουπόλεως,
πρὸς δὲ καὶ τὰς προσόδους τὴν νήσων Μήλου καὶ Μυκόνου.

Ἐν τούτοις ὁ πρὸς τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς συμμάχους πόλεμος
ἐξηκολούθει μετὰ μεγίστου ζήλου, καὶ ὁ μακροχρόνιος καὶ δαπανηρὸς
ἐκεῖνος ἀγὼν εἶχεν ἀνοίξει βαθεῖας πληγὰς εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος.
δι' ὅπερ ὁ Σουλεϊμάν ἄμ' ἀναβὰς ἐπὶ τὸν θρόνον ἠθέλησε διὰ τῆς εἰρή-
νης νὰ ἐπουλώσῃ αὐτάς. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ πέμψῃ πρὸς τὸν τῆς
Γερμανίας αὐτοκράτορα πρέσβεις, λόγῳ μὲν ὅπως ἀναγγεῖλωσιν αὐτῇ
τὴν ἀνάρρησιν, ἔργῳ δ' ὅπως ὑποκλέψωσι τὴν εἰρήνην. Τοιοῦτοι δ'
ἐξελέχθησαν ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Σουλφικάρ ἐφένδης, οἵτινες καὶ
ἐλθόντες εἰς Βιέννην (1688) μετὰ πολλὰς προσπάθειας καὶ πολλοὺς
λόγους ἐπανέστρεψαν ἄπρακτοι, μετὰ τετραετῇ ἀπουσίᾳ⁽¹⁾. Ὅθεν
ἐξηκολούθησεν ὁ μεταξὺ Τούρκων καὶ Γερμανῶν πόλεμος, καὶ ὃν
συνεξεστράτευσεν τῷ μεγάλῳ βεζίρῃ καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἄλλὰ τὰ
Τουρκικὰ ὅπλα ὑπῆρξαν ἀτυχῆ, καὶ νέει προτάσεις εἰρήνης, μεσολα-
βήσει τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβων τῶν οὐδετέρων δυνάμεων,
διεβιάσθησαν παρὰ τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς συμμάχους. Τέλος ἀπε-
φασίσθη νὰ συγκροτηθῇ νέα σύνοδος τῶν διαμαχομένων εἰς Κάρλοβιτς,
καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἐστάλη ὡς πληρεξούσιος τῆς Πύλης ἐν τῇ συν-
όδῳ ἐκεῖνῃ. « Ἡ περιώνυμος ἐκείνη συνθήκη, λέγουσιν οἱ Audiffret
καὶ Salaberry, ὑπῆρξεν ἔργον τῶν χειρῶν τοῦ Μαυροκορδάτου,
ὅστις καὶ διεξήγαγε τὴν ἀκροσφαλῇ ἐκείνῃ ἀποστολὴν ὡς λεπτός
διπλωμάτης, ὑπ' οὐδενὸς ἐπηρεασθείς, ἀλλ' ὁ ταπεινότερος ὑπηρε-
της τῶν συμβάντων διατελέσας. Ἐκτοτε τὸ ὄνομά του, γνωστὸν
τέως ἐν τῇ Ἀνατολῇ, κατέστη πολυβύβλητον καὶ καθ' ὅλην τὴν
Εὐρώπην ». Ἀμφότερα τὰ διαμαχόμενα μέρη ἐφάνησαν εὐχαρι-
στημένα ἐκ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ὑποθέσεως, καὶ πολλαχῶς ἐτίμησαν
τὸν ἐργάτην. Ὁ Σουλτάνος τῷ ἀπένευμε τὸν τίτλον *μαχρὲμ εἰρᾶχ*
(ἐξ ἀπορρήτων), συνεπάγοντα καὶ τὸν τοῦ ἐκλαμπροτάτου (*illustris-*
simo), καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Λεοπόλδος τῷ ἐπέμψεν αὐτοκρατορικὰ δῶρα.

(1) Κατὰ τοὺς Audiffret καὶ Salaberry, ὁ Μαυροκορδάτος ἐπίτηδες, διαφοροτρόπως

Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν εἰρήνην ταύτην δὲν ἤρεσκετο μέγα μέρος τούτων, στάσις ἐπ' ἦλθεν ἐν Κωνσταντινοπόλει, καὶ ὁ Μαυροκορδάτος κινδυνεύων νὰ θανατωθῇ, ἐσώθη φεύγων εἰς Σωζόπολιν. Ἐν τούτοις οἱ οἰκοὶ τοῦ ἐδημεύθησαν, καὶ αὐτὸς ἔμεινε κεκρυμμένος, μέχρις οὗ διελύθη ἡ στάσις· ἐπανελθὼν τότε ἀνέλαβε μετὰ μεγαλειότητος λαμπρότητος τὸ δι' ἄλλας χεῖρας δυσβάστακτον τοῦ μεγάλου διεργκένεως κηρύκειον.

Ἡ σύζυγος αὐτοῦ Σουλτάνα ἀποθανοῦσα εἰς ἀκμαίαν ἔτι ἡλικίαν τῷ κατέλιπε τρεῖς υἱοὺς τὸν Σκαρλάτον, ἀποθανόντα μικρὸν μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ πρὸς Ἰλιγγαν θυγατέρα Κωνσταντίνου Βόδα Βασιλῆα, τὸν Νικόλαον καὶ τὸν Ἰωάννην, ἐναλλάξ τὸν πατέρα εἰς τὴν διεργκηνείας ἀξίωμα διαδεξαμένους, καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Δοξάνδραν καὶ Ἑλένην.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὑπερεξορκιστὴς ἤδη ὢν, καὶ ὑπὸ δεινῆς παιδαγωγίας πάσχων, αἰσθανόμενος τὸ τέλος αὐτοῦ πλησιάζον, προσεκαλέσατο περὶ τὴν κλίνην τοὺς οἰκείους τοῦ πάντας καὶ συμβουλευσάς αὐτοῖς τὰ θέοντα, διέταξεν ἵνα ἡ κηδεῖα τοῦ γίνῃ ἀνευ πολυτελείας καὶ ματαιότητος· συντάξας δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἐπιτάφιόν του ἐπίγραμμα, ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῶν τέκνων του ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἐν ἔτει 1708.

Ὁ Μαυροκορδάτος δικαίως ἐπηνέθη ὑπὸ τε ὁμογενῶν καὶ ἀλλοθηνῶν διά τε τὴν πολιτικὴν περινοίαν, τὴν εὐρυμάθειαν, καὶ τὰς ἐπισκοποῦσας τὸν μέγαν ἐκείνον ἄνδρα ἀρετάς. Ἰάκωβος Ἀργεῖος, ὁ ὕπατος τῶν φιλοσόφων, ἐξύμνησεν ἐπαξίως δι' ἐπιταφίου λαμπροῦ τὸν τεθνηκότα.

Παραπλησίους δ' ἐπαίνους ἐπλεξαν εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ Δημήτριος ὁ Μοσχοπολίτης, Εὐγένιος ὁ Βούλγαρης, Ἱεροθεὸς ὁ Δρύστρας, Ἐπαμινώνδας Σταματιάδης καὶ ἄλλοι τῶν ἐπιφανῶν.

Κατ' Εὐγένιον μαθηταὶ τοῦ Μαυροκορδάτου ἐγένοντο πολλοὶ, ἐξ ὧν ἀπαριθμοῦνται Βησσαρίων ὁ Μακρῆς, Ἰάκωβος Μάνος, Ἱεροθεὸς ὁ Δρύστρας, Μελέτιος ὁ Ἀθηνῶν, Διονύσιος Μαντούκας ὁ Καστοριεὺς, καὶ ὁ Ἡρακλείας Καλλίνικος ὁ Νάξιος (1).

Συγγράμματα.

—Instrumentum pneumaticum circulandi sanguinis sive de modis et usu pulmonum. Bolognae 1664 (?).

προφασίζόμενος, διέμεινε κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα ἐν Βιέννῃ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ κεκρυμμένου ἐχθροῦ τοῦ Κιουπρουλή Μουσταφᾶ, μεγάλου βεζίρη.

(1) Βουλγάρεως Λογική.

(2) Κατὰ λάθος Μελέτιος ὁ Ἀθηνῶν, καὶ Ἐπ. Σταματιάδης φέρουσιν ὅτι ἐτυπώθη πρὸ α. ἐν Φλωρεντίᾳ.

—'Ανετυπώθη ἐν Φραγκοφόρτῃ 1663, καὶ πολλάκις ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐν τῷ συγγραμμάτι τούτῳ ὁ Μαυροκορδάτος ἀπέδειξε, λέγει ὁ κ. Σταματιάδης, βασιμώτερον πάντων τῶν προκατόχων του τὴν διὰ τῶν πνευμένων κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος, βεβαιώσας τοῦτο διὰ πολυπληθῶν παραδειγμάτων καὶ δι' εἰκοσιν ἀποδείξεων. Οἱ Τούρκοι ἀδυνατοῦντες νὰ ἐννοήσωσι τὴν θεωρίαν τῆς τοῦ αἵματος κυκλοφορίας, ἐξέλαβον ὡς μάγον τὸν Μαυροκορδάτον· οὗτος δὲ ὅπως διασκεδάσῃ τὴν πρὸ αὐτοῦ ταύτην, ἐξέδωκεν Ἑλληνιστὶ καὶ Τουρκιστὶ ἴδιον περὶ κυκλοφορίας τοῦ αἵματος πόνημα, ὅπερ πιθανῶς ἦτον ἐπιτομὴ τοῦ Λατινιστὶ ἐκδοθέντος.

—Περὶ ἀστυκοῦ δικαίου (Preceptes de droit civil).

—Φιλοσοφικὰ καὶ φιλολογικὰ ἀνάμικτα.

—'Απομνημονεύματα περὶ τῶν Τούρκων αὐτοκρατόρων. (ἐδημοσιεύθησαν Γαλλιστὶ ὑπὸ Lacroix, Etat de l'Empire Ottoman. 1696).

—Ἱστορία ἱερὰ, ἥτοι τὰ Ἰουδαϊκὰ κατ' ἐπιτομὴν συγγραφέντα παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ σοφωτάτου αὐθέντου κυρίου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, τοῦ μεγάλου λογοθέτου τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἐξ Ἀπορρήτων τῆς κραταιᾶς βασιλείας τῶν Ὁθωμανῶν, καὶ διὰ δαπάνης τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, κυρίου Ἰωάννου βοεβόδα, τοῦ σοφωτάτου υἱοῦ αὐτοῦ, νεωστὶ τυπωθέντα ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῶν ἁγίων Πάντων, ἀρχιεπιστεύοντος τοῦ πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου μητροπολίτου κυρίου Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰθρίας, πρὸς τὸ διανέμεισθαι δωρεὰν τοῖς εὐθεῖσι διὰ ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν, ἐπιμελεῖσθαι καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου κύρ Ἰωάννου τοῦ Ποστελνίκου. Ἐν Βουκουρεστίῳ, ἔτει ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας αἰψί, κατὰ μῆνα Αὐγουστον, παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν ἱερομονάχῳ Διονυσίῳ τοῦ Φλώρου. Εἰς κ. σελ. 16—τπδ'.

—Ἑρμηνεία εἰς τὸ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους.

—Τοῦ Σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου μεγάλου ῥήτορος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κυρίου Ἀλεξάνδρου, ἱατροῦ τε ἀρίστου τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τέχνης ῥητορικῆς κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν.

—Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου λογοθέτου τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἐξ ἀπορρήτων τῆς κραταιᾶς βασιλείας τῶν Ὁθωμανῶν, γραμματικὴ περὶ συντάξεως, ἐπιμελεῖσθαι καὶ διορθώσει Ἀλεξάνδρου Καγκελαρίου τοῦ ἱατροφιλοσόφου. Ἐνετίῃσι. 1713, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ.

—Φρονίσματα τοῦ ἐκλαμπροτάτου αἰδιδίμου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθέντα, ἀναλώμασι τοῦ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Μολδοβλαχίας κυρίου Ἀλεξάνδρου Μουρούζη βοεβόδα. Ἐν Βιέννῃ 1803.

—Λόγος πρεσβευτικὸς πρὸς Γερμανοὺς ὑπὲρ εἰρήνης.—Εὐχαὶ εἰς τὸν ὄρθρον καὶ μετὰ τὸ ἀπόδειπνον.—Ἐπιστολαὶ πάμπολλαι. (ἐξεδόθησαν ἐν ἐπιστολαρίῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει 1804).

—Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας τόμοι τρεῖς.

—Ἐφημερίδες τοῦ 1682.

Μετέφρασε τουρκιστὶ τὸν "Ἀτλαντα τοῦ Βλαυω, εἰς τόμους 12 (!).

(!) Ἑπ. Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν Ἑλλήνων μεγάλων διερμηνέων.—Παραγ

Μελέτιος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων.

Ἐγεννήθη εἰς Ἰωάννινα κατὰ τὸ 1661, καὶ ἐκαλεῖτο Μιχαὴλ ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι παρὰ Βησσαρίων τῷ Μακρῇ ἐχειροτονήθη παρὰ Κλήμεντος Ἰωαννίνων μητροπολίτου ἱερεὺς καὶ μετινομάσθη Μελέτιος. Ἐρωτι μαθήτως ὑψηλοτέρας ὑποφλεγόμενος ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν καὶ Πατάβιον καὶ διήκουσε τὴν σειράν τῶν ἱατρικῶν καὶ φιλοσοφικῶν μαθημάτων ἱατροφιλόσοφος δ' ἀναδειχθεὶς, καὶ τῇ λατινικῇ ἤδη εἰδήμων, ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐσχολάρχησε τοῦ διδασκαλείου τοῦ Ἐπιφανίου.

Τελευτήσαντος τοῦ μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀρτῆς Βαρθολομαίου, οἱ ἐξ Ἀρτῆς ᾗτήσαντο διάδοχον αὐτοῦ τὸν Μελέτιον, ὅστις ἀπελθὼν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου τότε ἐξεδήμει μετὰ τῆς ἱερᾶς συνόδου ὁ πατριάρχης Καλλίνικος Β', ἐχειροτονήθη κατὰ Νοέμβριον 1692 Ναυπάκτου καὶ Ἀρτῆς. Τέταρτον ἤδη ἔτος διοικῶν θεαρέτως τὸ ποίμνιόν του, ἠναγκάσθη ἐν ἔτει 1696 ἵνα φύγῃ ἐξ Ἀρτῆς εἰς Ἰωάννινα, ἔνεκα τῆς κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἐπιδρομῆς τοῦ διαβόητου Λιβερίου Γερακάρη (*). Διαβληθεὶς εἰς τοὺς κρατοῦντας ὁ μακάριος Μελέτιος, ὡς συνένοχος τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης, μέγαν διέτρεξε κίνδυνον ὃν διέφυγε, κατὰ προτροπὴν διαφόρων φίλων ἐν Ἰωαννίνοις ἐπὶ δύο μῆνας κρυβείς.

Εἰρήνης γενομένης μεταξὺ Βενετῶν καὶ Τούρκων ὁ Μελέτιος ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τῷ 1701 ἐπέμφθη ὑπὸ τῆς μεγάλῃς ἐκκλησίας εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Βενετῶν κρατούμενην Πελοπόννησον ὅπως συνάξῃ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα ὡς ἐξάρχος καὶ ἐπίτροπος πατριαρχικός. Ἐκπληρώσας τὴν ἀποστολὴν του ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἐλθόντες δύο πρόκριτοι ὅπως αἰτήσωσι τὴν παῦσιν τοῦ ἀρχιερέως αὐτῶν, ἐζήτησαν παρὰ τῆς μεγάλῃς ἐκκλησίας τὸν Μελέτιον, ὅστις καὶ διωρίσθη κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1703 μητροπολίτης Ἀθηνῶν.

Μετὰ τὸν θάνατον Κλήμεντος Ἰωαννίνων οἱ συμπατριῶταί του διὰ θερμῶν ἱκετηρίων προσεκάλεσαν τὸν Μελέτιον εἰς διαδοχὴν αὐτοῦ.

dopoli, Historia Gymn. Patavini, σελ. 319—20.—Κωνσταντίου Ἰγμόνημα περὶ τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς—Audiffret et Salaberry, Biographie Universelle tom. XXVII—Hammer, Histoire de l'Empire ottoman.

(*) Βλ. Περί Γερακάρη τὴν ὑφ' ἡμῶν γραφεῖσαν ἱστορίαν τῆς ἐν 1684—1714 ἐπαναστάσεως τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς. Ἀθήνησι 1866.

μενοι καὶ παρὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τὴν ἐγκρισιν τῆς μεταθέσεως· Ἰπτακούσας δ' οὗτος εἰς τὴν δέησιν αὐτῶν, ἐξ ὀνόματος τῆς πατρίδος ἐξαίτουμένων, ἐπορεύετο εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τῇ μεταθέσει. Ἀλλὰ καὶ ὁδὸν ἠσθένησεν ἐν Δαρίσση, καὶ πολλὸν ἐκεῖ χρόνον ἐνοσηλεύετο. Ἀναλαβὼν δὲ μετ' οὐ πολὺ ἦλθεν εἰς Βυζάντιον, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ ἡσυχάζων, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας νόσῳ βαρυτέρᾳ κατασχεθεὶς πρὸς Κύριον ἐξεδήμηκε τὴν 12 Δεκεμβρίου 1714, καὶ ἐτάφη ἐν Πικριδίῳ (Χάσκοι), βιώσας ὅλα πεντήκοντα καὶ τρία ἔτη.

Τῆς εὐρυμαθείας καὶ τῶν ἀρετῶν τοῦ αἰμνήστου πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐπλεξαν τὸν στέφανον. Ὁ τελευταῖος τῶν ἐκδοτῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τοῦ ἱστορίας, Κ. Εὐθυβοῦλης λέγει τὰς περὶ αὐτοῦ. «Λαμπρῶς καταφαίνεται ἡλικίος ἦν ὁ αἰοίδιμος Μελέτιος, τὸ σεμνὸν τοῦτο γέννημα καὶ προπαιδεύμα τῶν Ἰωαννίνων, καὶ ἀξιάχαστον ἐγκαλλώπισμα τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἀνὴρ οὐ μόνον σεβάσμιος τὸ πολίτευμα καὶ ἱκανὸς πράγμασι χρῆσθαι ἐν ταῖς μετὰ τῶν πολιτικῶν συναναστροφαῖς, οὐδὲ μόνον ἱεροκέρυξ εὐγλωττος, τὰς ψυχὰς τῶν ἀκρωμένων σαγηνεύων καὶ πρὸς αὐτὸν ἰσχυρῶς ἐπαγόμενος, ἀλλὰ καὶ τῆς θύραθεν παιδείσεως, ἐπιστήμης τε ποικίλης καὶ πολυμαθείας κάτοχος, καὶ πρὸ πάντων τῆς κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίας μύστης δόκιμος καὶ ἀρίγνωτος, εὐεργετήσας τὸ γένος ἡμῶν ἀπὸ τε τῆς διδασκαλικῆς καθέδρας, καὶ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ὀκρίσαντος, καὶ ἀπὸ τῆς ποιμαντικῆς βακτηρίας, καὶ ἀπὸ τοῦ μουσοκοσμῆτου αὐτοῦ σπουδαστηρίου ἢ συγγραφείου, τὴν ἐν Χριστῷ ὑλόγημένην καὶ θεοδόξαστον ἑλλαδικὴν σοφίαν, τὴν παρ' ἄλλοδαποῖς μετακλαδευθεῖσαν, διαπύρρῳ ἔρωτι καὶ αὐτὸς φιλοτιμούμενος ἐγκεντρίσαι τῇ παλαιφάτῳ τοῦ ἑλληνισμοῦ καλλιμελίᾳ...»

Συγγράμματα.

—Περὶ ἀστρονομίας* (ἔγραψε διδάσκαλος ὢν ἐν Ἰωαννίνοις).

—Περὶ διαφορῶν ἀκουσμάτων. (Ἐν Ἰωαννίνοις κρυπτόμενος ἐφιλοπόνησε καὶ τοῦτο).

—Μελετίου Γεωγραφία παλαιά τε καὶ νέα, ἐκ διαφορῶν συγγραφῶν παλαιῶν τε καὶ νέων, καὶ ἐκ διαφορῶν ἐπιγραφῶν, τῶν ἐν λίθοις, εἰς κοινὴν διέλεκτον ἐκτεθεῖσα, χάριν τῶν πολλῶν τοῦ ἡμετέρου γένους* προσφωνηθεῖσα δὲ τῷ ἐντιμοτάτῳ κυρίῳ Παναγιώτῃ Σαράφῃ* τανῦν πρῶτον ἐκδοθεῖσα, Ἐνετίῃσι, ἀψκί, παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ.

(Ἐγραψε τὴν Γεωγραφίαν ὁ Μελέτιος ἐν Ναυπάκτῳ, ὡς καὶ Γαζῆς μαρτυρεῖ καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς στίχου τοῦ εἰς τὴν βίβλον ἐπιγράμματος Ἀναστασίου Παλάνου καταδείκνυται·

Σύνθετ' ἐπισταμένως, ἐζόμενος καθέδρη
Ναυπάλῳ ἰδίῳ . . .

Μετατυπώθη, δαπάνη Ζώη Καπλάνη, ἐπηρξημένη διὰ σημειώσεων Ἀνθ-
μου Γαζῆ τοῦ ἐκ Μηλιῶν τῆς Θεσσαλίας Ἐνετίῃσι 1807 εἰς τόμους 4· ἐν τῇ
ἐκδόσει ταύτῃ εὐρηγῶνται ἐπιγράμματα 2 Ἀναστασίου Ἱερῶς Μπαλάνου, 1
Σταύρου Μουλαΐμου ἱεροφιλοσόφου, εἰς Μελέτιον, 3 Μπαλάνου Ῥίζου εἰς τὸν
συγγραφέα καὶ τὴν βίβλον, καὶ 2 Ἀλεξίου Σπανοῦ εἰς τοὺς ἀναγινώσκοντας).

— Διδαχαί, ἃς ἐκῆρξεν ἐν Πελοποννήσῳ.

— Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία Μελετίου μητροπολίτου Ἀθηνῶν. Μετενεχθεῖσα
ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλοελληνικὴν φράσιν, εἰς τόμους τρεῖς
διατεθεισά καὶ πλουτισθεῖσα μὲ πολλὰς χρήσιμους καὶ ἀναγκαίας ὑποσημειώ-
σεις, καὶ ἀκριβεῖς πίνακας παρὰ Γεωργίου Βεντῶτῃ ἐκ Ζακύνθου, καὶ παρ'
αὐτοῦ διορθωθείσα. Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα δι' ἐπιστάσις, καὶ ἀκριβοῦς
ἐπιμελείας Πολυζῶη Λαμπαντιζιώτῃ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Καὶ παρ' αὐτῆς
προσφωινθεῖσα τῷ ὑψιλοτάτῳ, εὐσεβεστάτῳ, καὶ γαληνοτάτῳ Αὐθέντῃ καὶ
ἡγεμόνι πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίῳ Ἰωάννῃ Νικολάφ Καρατζῆ· Ἐν Βιέννῃ
1783—84. παρὰ Ἰωσήφῳ Βαυμειστέρῳ τόμ. 3.

(Τὴν ἱστορίαν ταύτην ἔγραψεν ὁ Μελέτιος ἐν Ἑλλήνιδι διαλέκτῳ. Τῷ 1766
ὁ συμπολίτης αὐτοῦ Πολυζῶης Λαμπαντιζιώτης, ἀνὴρ κοινωφελὴς, διατρίβων
ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνέυρε το αὐτόγραφον ἐν τῇ Β.βιβλιοθήκῃ τοῦ ἀγιοτα-
φικοῦ Μετοχίου· χαρᾶς δ' ἐμπλησθεὶς τῷ εὐρέματι, ἀνέθηκεν εἰς Ἰωάννην
Παλαιολόγον, πρωτοαποστολάριον τῆς μεγάλῃς ἐκκλησίας ἵνα μεταφέρῃ
τὸ πρωτότυπον εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν γλῶσσαν τῶν πολλῶν· οὗτος μᾶλλον
χάριν τῆς ὑπὸ τοῦ Πολυζῶη ταχθείσης ἀμοιβῆς ἐμπληροῦν τοῦ ἔργου, ἐν
στοιχαῖς καὶ οὐ μετὰ τῆς προσηκούσης φιλοτιμίας καὶ εὐλαβείας ἐπέκρανε τὴν
παράφρασιν οἰκτρῶς παραμορφώσας τὸ πρωτότυπον». Λαβὼν ταύτην ὁ Πολυ-
ζῶης «εὐόρεμεν εἰς Βενετίαν πρὸς ἐκτύπωσιν». Μὴ λαβὼν δ' ἐκεῖ τὴν πρὸς
ἐκτύπωσιν ἄδειαν ἤλθεν εἰς Βιέννην, καὶ εὐρών τὸν ἐκ Ζακύνθου λόγιον Γεώρ-
γιον Βεντῶτῃν ἀνέθετο αὐτῷ τὴν λοιπὴν ἐπεξεργασίαν· οὗτος εἰλικρινῶς καὶ
εὐσυνειδήτως ἀψήμηνος τοῦ ἔργου, ἀντέγραψεν ὅλην τὴν παράφρασιν ἐπὶ τῷ
εὐανδάνωστον, ἀνευρίσκων ἢ ἐπανορθῶν τὰς παραπομπὰς τῶν μαρτυριῶν, καὶ
πλουτίζων δι' ἰδίων ὑποσημειώσεων τὸ κείμενον, καὶ ἐν τέλει διὰ πινάκων 31.
Ἐπειδὴ δὲ ἡ τοῦ Μελετίου ἱστορία ἔφθασε μέχρι τοῦ 1693 αὐτὸς καὶ τέταρτον
τόμον συνηρανίσαστο, περατείνων τὴν ἱστορίαν μέχρι τοῦ 1783, ὅτε ἡ τυπώσις
ἐτελεύτα. Οὕτως ἔχει τὸ ἱστορικὸν τῆς πρώτης ἐκδόσεως· Ἐπ' ἐσχάτῳ δὲ ὁ Κ.
Εὐθυμούλης, κατ' ἀπαίτησιν τῆς μεγάλῃς ἐκκλησίας, ἐπεχείρησε τὴν τοῦ λε-
κτικοῦ διορθώσιν, καὶ τὴν μᾶλλον πρὸς τὸ πρωτότυπον προσέγγισιν. Ὅθεν οὕτω
διатκλεισθεῖσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει
τῷ 1853 ὁ Α' τόμος εἰς μέγα 8, σελ. μζ'—427. Ἐνεκεν ὅμως τοῦ ἐπελθόντος
θανάτου τοῦ Εὐθυμίου διεκόπη ἡ ἐκδόσις, μὴ περαιωθεῖσα καὶ ὑπὸ τῶν ἐκδο-
τῶν διὰ τὴν μετ' οὐ πολλὰ ἀνέυρεσιν τοῦ πρωτοτύπου χειρογράφου τοῦ Μελετίου.
— Ῥητορικὴ περὶ τοῦ πῶς δεῖ ὁμιλεῖν συγγράφειν. (Ἐκδοσιν τοῦ πονημα-
τίου τούτου ἔχει παρεσκευασμένην ὁ Κ. Ι. Σακκελάιν).

Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔγραψε, κατὰ Γαζήν, ὁ Μελέτιος Θεολογικά, Ἱατρικά, καὶ Φιλοσοφικά κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν (!).

Γεώργιος Σουγδουρής.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Βενετίαν πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Ἐπανελθὼν εἰς Ἰωάννιννα περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνάτης δεκάδος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ διωρίσθη σχολάρχης τοῦ σχολείου τοῦ Γκιούμα; καὶ μέχρι τελευτῆς παραμείνας ἐν τῇ θέσει πολλῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος τοῖς ἀκροῶμένοις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην προέττατο τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων Κλήμης ὁ Χίος, ἔμπειρος τῶν θείων γραφῶν καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἣν ἐδιδάχθη ὑπὸ Βησσαρίωνος τοῦ Μικροῦ· οὗτος φαίνεται διεγειρόμενος ὑπὸ τοῦ διδασκάλου του, σχολαρχοῦντος ἐν τῇ ἐτέρᾳ τῶν Ἰωαννίνων σχολῇ, οὐ μόνον δὲν περιποιήθη ὡς ἔδει τὸν Σουγδουρὴν, ἀλλὰ καὶ εὐκαιρίας δραξάμενος κατέδιδασκεν αὐτόν. Ἐν ἔτει 1695 ἐπροβλήθη εἰς τοὺς διδασκάλους τῶν Ἰωαννίνων τὸ περὶ τῆς θείας ἐνεργείας καὶ περὶ τῆς θείας οὐσίας ζήτημα· καὶ ὁ μὲν Σουγδουρὴς μετὰ τῶν μαθητῶν του ἐγνωμάτευεν, ὅτι ἡ θεία οὐσία διαφέρει τῆς θείας ἐνεργείας κατὰ λόγον ὁριστικὸν καὶ ὄχι πραγματικόν· ὁ δὲ Κλήμης μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ ἰδίως τοῦ Βησσαρίωνος ἀντιέλεγον τῷ Σουγδουρῇ, διεκήρυττεν, ὅτι ἡ θεία οὐσία διαφέρει τῆς θείας ἐνεργείας πραγματικῶς. Συνεκρότησε σύνοδον ἵνα δικάσῃ μετὰ τῶν ἀντιφερομένων, καὶ ταύτης ἀπράκτου διαλυθείσης, ἔγραψεν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ κατὰ τοῦ Σουγδουρῆ· οὗτος δὲ μαθὼν, ὅτι τὸ πατριαρχεῖον ἐμελέτῃ νὰ τὸν καθαιρέσῃ ἐξέβλετο ἐγγράφως τὰ φρονήματά του, καὶ γνωστῆσθαι τῆς ἀθωότητός του ἀπέφυγε τὴν καταδίκην. Ὁ Κλήμης ἔτι μᾶλλον παροργισθεὶς κατηγόρησε τὸν Σουγδουρὴν πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων Δοσίθεον, ὅστις ἔγραψεν ἐν προομίῳ τοῦ τόμου τῆς Ἀγάπης, ὅτι ὁ Σουγδουρὴς δὲν ἐπρόκειτο συμψώνως πρὸς τοὺς θείους πατέρας (!).

Ἀνγοῦμεν ἄλλας περιπετείας τοῦ βίου τοῦ σοφοῦ τούτου ἀνδρός, ἀποβιώσαντος περὶ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΙΙ' αἰῶνος.

Ὁ Σουγδουρὴς ἦν κατὰ Ζαβίαν καὶ ἄλλους, « ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ πολυμαθὴς, εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, καὶ Ἱταλικῆς

(!) Ἀνθίμου Γαζή Πίος Μελετίου, ἐν Β' ἐκδόσει Γεωγραφίας.—Κ. Εὐθυδούλου, προλεγόμενα Ἐκκλησιαστ. Ἱστορίας.

(*) Μελετίου ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Γ' σελ. 484.—Θλαστοῦ Νικκὰ Β' σελ. 120.

- » γλώσσης, καὶ ἔμπειρος εἰς τὴν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν καὶ ἱερὰν
 » θεολογίαν . . . παρέδωκεν ἄριστα τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τὰ τε φιλό-
 » σοφα καὶ θεολογικὰ μαθήματα ».

Συγγράμματα.

- Ἐπιτομὴ γραμματικῆς, ἐκδοθεῖσα Ἐνετίῃσι 1763, 1784, 1795.
 — Εἰσαγωγὴ λογικῇ, ἣ προδιόκηται εἰς ἅπασαν τὴν λογικὴν μέθοδον τοῦ
 Ἀριστοτέλους. Ἐν Βιέννῃ 1792.

Ἡλίας Μηνιάτης.

Ἐγεννήθη τῷ 1669 ἐν Ληξουρίῳ τῆς Κεφαλληνίας ἀπὸ τὸν Φραγ-
 κίσκον Μηνιάτην ἀρχιεπισκόπου τῆς πόλεως. Δεκαέτης (1679)
 εἰσῆλθε τροφίμος εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Φλαγγινιανὸν Φροντιστήριον· ἐν-
 ταῦθα δὲ ἀνατραφεὶς καὶ διδασχθεὶς ἔδειξε τοιαύτην πρόοδον εἰς τὰ
 θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα, εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν
 φιλολογίαν, ὥστε, εἰς ἑλλειψιν τοῦ διδασκάλου, ἡ ἐπὶ τῆς παιδείας
 ἐφορεία γνωρίζουσα τὴν ἀξίαν του παρέβλεψε τὴν νεαράν του ἡλικίαν,
 καὶ προσδιώρισεν αὐτὸν καθηγητὴν τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, τὰ
 ὅποια ἔδιδάξεν ἐπὶ τρία ἔτη μὲ κοινὴν φήμην καὶ πρόοδον πολλὴν
 τῶν μαθητευσάντων.

Ὁ Μηνιάτης πεποικισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως μὲ τὸ λαμπρὸν τῆς
 εὐγλωττίας προτέρημα, ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
 τοῦ ἁγίου Γεωργίου μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν τῶν ἀκροωμένων. Χει-
 ροτονηθεὶς ἱεροδιάκονος ὠνομάσθη νοτάριος τῆς μητροπόλεως Φιλα-
 δελφείας, καὶ πιθανῶς ἐπεστάτει καὶ εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Νικο-
 λάου Σάρου, διότι ὡς τοιοῦτος φέρεται εἰς τὸν ἐν ἔτει 1689 τυπω-
 θέντα ἱστορικὸν λόγον τοῦ Γερασίμου Κακαβέλα.

Προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του ὁ ἡδὴ θρυλούμενος νεαρὸς
 ἱεροκήρυξ ἦλθεν εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ἐδίδάξε τὴν φιλο-
 σοφίαν καὶ τὰ ἐγκύκλια. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο δὲν ἔπαυεν ἐκφωνῶν
 τὰς μελιρρύτους ἐκείνας διδασχάς, αἵτινες ὁσημέραι ἐζημίζον καὶ διεσάλ-
 πιζον τὸ ὄνομά του. Προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Ζακυνθίων ἦλθε καὶ ἐπὶ
 τέσσαρα ἔτη ἐδίδάξε τὴν νεολαίαν τῆς νήσου καὶ κατέθελε καὶ ἐστή-
 ρξεν ἐν τῇ πίστει τὰ χριστῶνυμον πλήρωμα. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι οὐνεὶς
 δὲν ἔπαυσαν ἐκδηλοῦντες τὸν πρὸς τὸν Μηνιάτην σεβασμὸν. Ἀντώ-
 νιος ὁ Μολίνος, στρατηγὸς καὶ διοικητὴς τῆς Κερκίρας προσεκάλεσεν
 αὐτὸν καὶ ἀνέθηκε τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν δύο ἀνεψιῶν του. Καὶ ἐν
 Κερκίρᾳ δὲν ἔπαυε τὴ ἀπύλωτον τοῦ Κερκυλλῆνος στόμα νὰ διαχέῃ

τούς Οησαυρούς λαμπρᾶς εὐγλωττίας, καὶ ἡ μελιῤῥυτος φωνὴ τοῦ νὰ διδάσκη τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Τὰ πλήθη συνέρχοντο ἀκροώμενα ἐν σιγῇ βαθυτάτῃ αὐτοῦ, καὶ ἡ κοινότης δὲν ἔλειψεν ἀντιφιλοτιμουμένη νὰ τῷ δωρήσῃ, ἐκτὸς ἄλλων, τὰ εἰσοδήματα ἐνὸς μοναστηρίου.

Ὁ Μολίνος τοσοῦτον ἐθέλχθη ἐκ τῆς συνκναστροφῆς τοῦ Μηνιάτου, ὥστε ἀδύνατος καθίστατο αὐτῷ ἡ ἀποχώρησις. Ἀνακληθεὶς τῷ 1698 εἰς Βενετίαν συμπαρέλαθε καὶ τὸν Ἠλίαν· οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες ζωηρὰν ἔτι σώζοντες τὴν ἀνάμνησιν τοῦ θαυμαστοῦ ἱεροκλήρυκος, καὶ τὴν ἐξ Ἐπτανήσου φήμην, προσήνεγκον αὐτῷ ἐκ δευτέρου τὴν καταλειφθεῖσαν ἑδρὰν ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ φροντιστηρίῳ. Ἐν μόνον ἔτος μείνας ἐν τῇ μητροπόλει τῆς δημοκρατίας ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ· διότι ὁ ἱππό- της Λαυρέντιος Σοράνζος διορισθεὶς πρέσβυς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξήτησε τὸν Μηνιάτην ὡς συνοπαδὸν καὶ εἰδικὸν σύμβουλον τῆς πρεσβείας.

Ἐν τῇ τουρκοκρατούμένῃ πρωτεύουσῃ τοῦ ἑλληνισμοῦ ὁ Ἠλίας εὗρεν ευρύτερον σταδion πρὸς ἀνάδειξιν τῆς ἀξίας του. Αἱ διδασκαλίαι τοῦ εὗρον εἰδικωτέρους τοὺς ἐπαινέτας. Πρόκριτοι καὶ ἡγεμόνες, πατριάρχαι καὶ ἀντιπρόσωποι διαφορῶν δυνάμεων ἐνδιαφέροντα ἐποίουν λόγον περὶ τοῦ Μηνιάτου. Δημήτριος Καντεμὶρ ὁ ἡγεμὼν Μολδαβίας θέλων νὰ στείλῃ πρεσβείαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδον, ἔκρινεν ἄξιον αὐτὸν ἀπέναντι τόσων ἄλλων, καὶ ζητήσας παρὰ τοῦ Σοράνζου ἔπεμψεν εἰς Βιέννην τῷ 1703 τὸν Μηνιάτην, ὅστις λαμπρῶς δεξιωθεὶς καὶ τιμηθεὶς ἐπέκρανεν αἰσίως τὴν ἀποστολὴν καὶ ἐπανέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀμὰ ἐλθόντα ὁ πατριάρχης Γαβριὴλ ὠνόμασεν αὐτὸν, διὰ συνοδικῆς πράξεως, ἱεροκλήρυκα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ διδάσκαλον τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς. Φωτίζων ὡς διδάσκαλος τὴν νεολαίαν, ἐκίνει καὶ ὡς ἱεροκλήρυξ εἰς θαυμασμὸν τὸ πολυπληθεὲς ἀκροατήριον.

Φλεγόμενος ὑπὸ ἀσθέστου πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τοὺς οἰκείους ἀγάπης, μετὰ παρέλευσιν ἐπτὰ ἐτῶν παραιτησάμενος τῶν ἐντίμων τούτων ἀξιωμάτων ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τοῦ ἱππότη Καρόλου Ρουτζίνη, τοῦ διαδεχθέντος τὸν πρέσβυν Σοράνζον, καὶ ἔφθασεν εἰς Κεφαλληνίαν. Ἐπ' ὀλίγον διατρίψας μετέβη εἰς Κέρκυραν, ἀλλεπαλλήλως προσκαλούμενος ἵνα ποτίσῃ ἐκ δευτέρου τὸν φιλόχρηστον λαὸν μετὰ τὰ κατὰ νάματα τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος.

"Αγγελος: "Εμος ὁ διοικητὴς τοῦ Πελοποννήσου προσεκάλεσεν ἐκ Κερκίρας τὸν Μηνιάτην ἵνα τὸν καταστήσῃ ἐπίσκοπον τοῦ χηρεύοντος θρόνου τῆς Χριστιανοὑπόλειως. Ὁ Ἥλιος ὁμῶς προτιμῶν τὴν ἐν Κερκίρᾳ διαμονὴν δὲν ἐδέχθη τὴν πρότασιν, διαφοροτρόπως προφασισθεὶς. Ἐλθόντα δ' ὕστερον εἰς Πελοπόννησον, ὁ τότε διοικητὴς Φραγκίσκος Γριμάνης διώρισε, συναινέσει τῶν κατοίκων, διδάσκαλον καὶ ἱεροκήρυκα Ναυπλίου καὶ Ἀργους. Ὅθεν ἀναλαβὼν ἤρξατο νὰ φωτίῃ τὴν νεολαίαν, καὶ νὰ κηρύττῃ ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος.

Παρελθόντος τοῦ χρόνου τῆς διοικήσεως τοῦ Γριμάνη, διεδέχθη αὐτὸν Μάρκος ὁ Λορεδάνος, ὅστις ὡς ἂν διαδεχθεὶς μετὰ τῆς ἐξουσίας καὶ τὸ πρὸς ἐκεῖνον σέβας, προσοικειωθείς τὸν Μηνιάτην, ἔπεισεν ἐπὶ τέλους νὰ δεχθῇ τὸν τῆς Ἀρχιερωσύνης ὑψηλὸν βαθμὸν, καὶ τῷ 1711 ὁ Μηνιάτης προεχειρίσθη ἐπίσκοπος Κερνίκης καὶ Καλαβρύτων.

Ἡ περιωπὴ ἐκείνη ἀναμνησθῆναι καὶ μεγαλείτερά καθήκοντα ὑπεγόρευσεν εἰς τὸν φιλότιμον Κεραλλῆνα, ὅστις σπεύδων ἐν' ἀνταποκριθῇ καταλλήλως εἰς τὰς περὶ αὐτοῦ αὐξηθείσας ἐλπίδας, ἐδιπλασίασε τὸν ζῆλόν του, καὶ δὲν ἔπαυε θεαρέστως διοικῶν τὸ ποίμνιόν του, καὶ προσφέρων εὐπέπτον εἰς αὐτὸ τροφὴν, διὰ λόγων καταληπτῶν τοῖς πᾶσι διὰ τὸ ἀπλοῦς τῆς ἐκφράσεως, καὶ θαυμαστῶν διὰ τὴν ἀνὴν μὲν ὧν περιέβαλλεν αὐτοὺς πυρεττώδης εὐγλωττίας.

Ἄλλ' ἡ ἀδύνατος κρᾶσις του δὲν ἡδυνήθη ν' ἀνθέξῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τοὺς καταβαλλομένους ὑπερμέτρους κόπους καὶ τὴν πρῶτην Αὐγούστου 1714 ἐξεδέχηται ἐν Πάτραις πρὸς Κύριον, ἐν τῇ ἀκμαίᾳ ἡλικίᾳ τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν. Ὁ τεθλιμμένος πατὴρ παρευρεθείς εἰς τὰς τελευταίας ὥρας τοῦ υἱοῦ του, ἔλαβε τὸ λείψανον καὶ μετενεγκὼν εἰς Κεραλληνίαν ἔθαψεν εἰς τὸν ἐν Ληξουρίᾳ ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

Τὸν Μηνιάτην καταλλήλως ἐπήνεσαν Ἀπόστολος ὁ Ζῆνος, Δημήτριος Καντιμύρ, Προκόπιος, Μελέτιος, Δαμῳδός, Νερούλδς, Πάριος, Στούρζας καὶ ὁ τελευταῖος τῶν βιογράφων του Ἄνθιμος ὁ Μαζαράκης. Μεταφέρομεν δ' ἐκ τοῦ Ζήνου τὰ ἑξῆς.

α Ὁ Μηνιάτης ἦν εἰς τὴν ζωηρότητα τῆς ὄψεως, τὸ σοβαρὸν, καὶ καλοκἀγαθον, καταδεικνύοντα ἐξωτερικῶς τὴν ἐτοιμότητα καὶ τὴν οἰκονομίαν, τὴν γλυκύτητα τῆς καρδίας, καὶ τὴν τιμιότητα καὶ αὐστηρότητα τῶν ἡθῶν του. Εἰς τὰς συναναστροφὰς ἦτο πνευματῶς τῶδης, ἱερὸς εἰς τὴν φιλίαν, ἄνθρωπος σταθερᾶς ἀγάπης καὶ ἀνυποκρίτου εὐτεβείας. . . . Ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ Θεολογία ἐμόρφωσαν τὴν

" σοβαράν ἐκείνην εὐγλωττίαν, τὴν ὁποίαν ἤρυσθη ἐκ τῆς φύσεως καὶ
 " ἐτελειοποίησε διὰ τῆς τέχνης· ἦτο πρὸς τούτοις κάτοχος τῆς ἑβραϊ-
 " κῆς καὶ τῆς γερμανικῆς γλώσσης· ὠμίλει δὲ καὶ ἔγραφε καλῶς
 " προσέτι καὶ τὴν ἰταλικήν. Τὴν φήμην του δὲν θέλουν παρασύρει
 " οἱ αἰῶνες ⁽¹⁾ ».

Συγγράμματα.

— Πέτρα Σκανδάλου, ἦτοι διασάφεις τῆς ἀρχῆς καὶ αἰτίας τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἐκκλησιῶν Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς μετὰ τῶν πέντε διαφωνουσῶν διαφορῶν, συντεθεῖσα ὑπὸ τοῦ θεοφιλεστάτου Κερνίκης καὶ Καλαβρύτων ἐν Πελοποννήσῳ ἐπισκόπου Ἡλίου Μηνιάτη τοῦ Κεφαλλήνέως. Ἐν Λειψίᾳ 1718.

(Ἀνετυπώθη τῷ 1725 ἐν Βρατσλαβίᾳ μετὰ Λατινικῆς μεταφράσεως τῶν Νικολάου Μεθώνη καὶ Γρηγορίου Κοζίτακη. Τῷ 1743 ἐν Λειψίᾳ μετὰ καὶ γερμανικῆς μεταφράσεως, δαπάνη τοῦ ἐκ Κοζάνης Κοντορούση. Ἐν Βιέννῃ 1783, δαπάνη Πολυζώη Αἰμπανιτζιώτου, ἐν Ἀθήναις τῷ 1844, καὶ 1865).

— Διδαχαί. Ἐτυπώθησαν ἐν Βενετίᾳ 1727, 1738, 1778, 1793, 1800, ἔκ πολλὰς μέχρι τοῦδε. Πληρετέρα πασῶν τῶν ἐκδόσεών ἐστιν ἡ ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ τοῦ συμπατριώτου του Ἀνθίμου Μαζαράκη τῷ 1849 γενομένη, προτάτ-
 ξαντος Βιογραφίαν ἱκτενῆ τοῦ Μηνιάτου, καὶ προσθέντος ἀνεκδότους διδαχὰς ἰταλιστ. 4^{ον} σελ. κη—355.

Ὁ Ζήνων ἀναφέρει, ὅτι ἐγένετο ἔκδοσις τῶν ἰταλιστὶ διδαχῶν τοῦ Μηνιάτου.

Ἰωάννης Κομνηνός.

Ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ, καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ βασιλευσύνῃ, εἶτα δ' ἐν Ἑλλάδι τὰς ἱερικὰς καὶ φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας. Ἐλθὼν εἰς Βουκουρέστιον ἐδίδασκεν εἰς τὴν Λύθεντικὴν Ἀκαδημίαν τὰς φυσικο-
 μαθηματικὰς ἐπιστήμας, καὶ διωρίσθη ἀρχίατρος τοῦ ἡγεμόνος Κων-
 σταντίνου Βασαράβα. Περιηγηθεὶς τῷ 1700 χάριν εὐλαβείας τὴν Ἱερου-
 σαλήμ, τὸ Σινὰ καὶ τὸν Ἀθωνα, συνέγραψε τὸ προσκυνητάριον τοῦ
 ἁγίου ὄρους· ὕστερον, τὸ μοναχικὸν ὑποδύς τριβώνιον, μετωνομάσθη
 Ἱερόθεος, καὶ ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Δρύστρας, μετὰ τὸ 1710,
 διότι εἰς τὴν ἐν 1710 γενομένην ἐκδοσιν τῆς Δογματικῆς Πανοπλίας
 Εὐθυμίου Ζυγαδηνοῦ ⁽²⁾, σημειοῦται ὡς δαπανήσας Ἀνθίμος μητρο-
 πολίτης Δρύστρας· ὡς τοιοῦτος δ' ὁ Ἱερόθεος φέρεται τῷ 1716, γράν-
 ψας εἰς τὴν τότε ἐκδοσιν τῶν Ἰουδαϊκῶν ἐπιγράμματα εἰς τὸν ἡγεμόνα
 Νικόλαον Μαυροκορδάτον. Ἀπεβίωσε τῷ 1719 ἐν Βουκουρεστίῳ ὡς

⁽¹⁾ Ἀνθίμου Μαζαράκη, Βίος Μηνιάτου.

⁽²⁾ Κατὰ λάθος ὁ Βρετός (Α'. σελ. 197.) μνημονεύει τοῦ Ζυγαδινοῦ, ὡς ἀκμά-
 σαντος κατὰ τὸν 12^{ον} αἰῶνα· ἐνῶ προήχμασε κατὰ τὸν 17^{ον}. (βλ. Ἀλεξιάδα Κομνηνῆς).

ἀναφέρει Προκόπιος ὁ Μοσχοπολίτης παριστῶν τοῦτον εἰδήμονα τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, Ἰταλικῆς, Ἑβραϊκῆς, καὶ Ἀραβικῆς φωνῆς, καὶ ἔρωτι μαθήσεως, πᾶσαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην ἐπισκεφθέντα (1).

Συγγράμματα.

—Προσκυνητάριον τοῦ ἀγίου ὁρους τοῦ Ἀθῶνος, συγγραφὴν μὲν καὶ τυπωθὲν ἐπὶ τῆς γαληνοτάτης Ἡγεμονείας τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου, καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασσαράβα βοεβόδα· ἀφιερωθὲν δὲ τῷ πανιερωτάτῳ μητροπολίτῃ Οὐγγροβλαχίας κυρίῳ Θεοδοσίῳ, σπουδῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ ἑξουτάτου ἱατροῦ κυρίου Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, ἵνα δίδωται χάρισμα τοῖς εὐσεβεῖσι διὰ ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν. Τύποις Ἀνθίμου τοῦ ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰθέριας, ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγόδου, αψά.

(8^{ον}. Ἐν τέλει. «ἐπιμελεῖα καὶ διορθώσει Ἰγνατίου ἱερομονάχου τοῦ Φωτιανοῦ» —Τὸ προσκυνητάριον μετετυπώθη μετὰ Λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Monfaucou Palaeographia Graeca (σελ. 441). καὶ τῷ 1745 ἰδίᾳ ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ Ἰγνατίου Κεμίζου τοῦ Ἐπιδαυρίου, δαπάνῃ Χριστοφόρου Ἡπειρώτου, προσφωνοῦντος τῇ Θεοτόκῳ. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὗρηται καὶ δώδεκα δις στιχα, ὧν ἡ ἀρχή.

Προσκυνητῆς θαυμάσιος, θαυμάσια προκομμένος
ὁ Κομνηνὸς καὶ ἱατρὸς Γιδάννης ὁ ἑακουσμένος,
Διώχνει μακρὰν τὸ γῆρας του καὶ ὅλος ξανανειόνοι·
Τοῦ Χριστοφόρου ἕξοδα, καὶ Ἰγνατίου πόνοι.

Ἡ τελευταία ἔκδοσις ἀπαρράλκτως μετετυπώθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1837 ὑπὸ Ἰω. Βιλούδη μετὰ μικροῦ προλόγου).

Ἐκτὸς τοῦ Προσκυνηταρίου ἐξ αὐτοψίας γνωρίζομεν τοῦ Κομνηνοῦ — Ἐκτετατὸν ἐπίγραμμα εἰς τὸν ἡγεμόνα Βασσαράμπαν, προτασσόμενον τῆς ἐν 1699 ἐκδόσεως τῆς εἰσαγωγικῆς ἐκθέσεως Βησσαρίωνος Μακρῆ (2). Ἐπίγραμμα εἰς Νικόλπον Μαυροκορδάτον ἐκ διστίχων τριάνοντα, ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἰουδαϊκῶν. Ἐπιτύμβιον εἰς Σεβαστὸν Κυμηνίτην. Ἐπίγραμμα εἰς Ἀλέξ. Μαυροκορδάτον. Ἐπιστολὴ καὶ ἐπίγραμμα ἡρωελεγείον εἰς τὸ περὶ καθηκόντων Νικολ. Μαυροκορδάτου.

Ἐκτὸς τούτων ὁ Ζαβίρας καταγράφει καὶ τὰ ἐξῆς πονηθέντα ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ Κομνηνοῦ.

—Ἡρωελεγείον ἐν τῷ ἑορτολογίῳ Σεβαστοῦ Τραπεζουντίου.

—Πίνακα ἀκριβῆ κατὰ στοιχεῖον ἐν εἴδει συμφωνίας πάντων τῶν σπορᾶδων ἐκφερομένων ἐν ἅπασι τοῖς τόμοις τῶν Χρυσοστομικῶν.

—Ἐπιχειρήματά τινα ἐκβληθέντα ἐκ τῆς θεολογικῆς περὶ μυστηρίων πραγ-

(1) Helladii, Status praes, eccles. — Βενετῶν, Ἐκκλ. ἱστορ. τομ. Δ'. — Ἰω. Βιλούδη, προλεγόμενα εἰς τὴν ἐν 1837 ἔκδοσιν τοῦ προσκυνηταρίου.

(2) Ἐν τῇ αὐτῇ ἐκδόσει εὗρηται καὶ ἐπίγραμμα πρὸς τὸν αὐτὸν ἡγεμόνα ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ αὐθεντικῆς Ἀκαδημίας, καὶ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις δύο σχολείων.

ματείας τινῶν τῶν Λατινοφρόνων ἀπὸ τῆς Λατινικῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα μετανεχθέντα φωνήν.

—Περὶ τοῦ διὰ τίνων ῥημάτων γίνεται ἡ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας μεταβολή.

—Ἀποφθέγματα.

Κατὰ Φαβρίκιον ὁ Ἱερόθεος ἔγραψε διὰ στίχων ἀνακρεοντίων περὶ ἁμαρτήματος, κατὰ δὲ Βενδότην ἕτερα πολλὰ καὶ διάφορα ποικίλης ὕλης.

Νικόλαος Σπαθάριος.

Ἐγεννήθη ἐν Μολδαβίᾳ ἀπὸ γονεῖς ἐκ Λακωνίας ἔλκοντας τὸ γένος, καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Γαβριὴλ τὸν Βλάσιον τὰ ἑλληνικά καὶ ἐγκύκλια, εἶτα δ' ἐν Ἰταλίᾳ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας. Ἐπαναστρέψας ἐν Μολδαβίᾳ ἐτιμήθη τῇ ἀξιώματι τοῦ πρωτοσπαθαρίου τῆς ἡγεμονίας, ἀπὸ δὲ τούτου ἔλαβε καὶ τὸ ἐπώνυμον. Εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, καὶ Ἰλλυρικῆς διαλέκτου, μετέφρασεν εἰς τὴν Μολδαβικὴν καὶ Βλαχικὴν γλῶσσαν τὴν θείαν Γραφήν, ἣτις παρεδόθη εἰς ἀνάγνωσιν ἐν ταῖς ἐκακλησίαις. Τῷ 1667 διατρίβων ἐν Στοκχόλμῃ τῆς Σουηδίας ἔγραψεν ἐγχειρίδιον ἢ Ἀστέρα Ἀνατολικὸν φωτίζοντα τὴν Δύσιν.

Ἦστερον ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξιος Μιχαήλοβιτς πολλὰχρὼς τιμήσας τὸν Νικόλαον, ἀνέθηκεν αὐτῷ ἐν ἔτει 1675 τὴν ἐκ Μόσχας εἰς τὴν Σινικὴν αὐτοκρατορίαν σταλεῖσαν πρεσβείαν.

Τὴν 2 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐκ Τομπόλσκης ἀπελθὼν ὁ Σπαθάριος, εἰσέδυσσε διὰ τῆς Ταρταρίας εἰς τὸ Σινικὸν κράτος, καὶ τὴν 12 Ἰανουαρίου 1676 ἐπαναστρέψας ἐξέθηκεν ἐν λεπτομερεῖ ὁδοπορικῷ τὰ τῆς ἀνόδου. Ἡ διήγησις αὐτοῦ ἀνέκδοτος ἔχει τοῦδε ἐπιγράφεται. «Βίβλος ἐν ᾗ γέγραπται ἡ ὁδοπορία τῆς Βασιλείας τοῦ Σημπηρίου» (sic) ἀπὸ τῆς πόλεως Τομπόλσκης, μέχρι καὶ τῶν ὁρίων τοῦ βασιλείου τῆς Χήνας· ἐν ἔτει ἀδαμιαίῳ 7183. Ἐγγραφή δὲ αὕτη ὅταν κατὰ προσταγὴν τοῦ μεγάλου αὐθεντοῦ βασιλέως καὶ μεγάλου Κνεζοῦ Ἀλεξίου Μιχαήλοβιτς, πάσης μεγάλῃ, μικρᾷ τε καὶ λευκῇ Ῥωσσίας αὐτοκράτορος ἐπέμφθη ἀπὸ τῆς Μόσχοβας μετὰ πρεσβείας εἰς τὸ βασίλειον τῆς Χήνας Νικόλαος ὁ Σπαθάριος.

Τὸ πρωτότυπον ἐγγραφή ῥωσιστὶ, καὶ μετεφράσθη εἶτα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἑλληνιστὶ, ὡς ἐν τέλει ἀναγινώσκεται. «Μετεφράσθη ἐν ἔτει 1693 ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ, ἐν τῇ μεγίστῃ βασιλευσύνῃ πόλει Μόσχοβᾳ, προστάξει τοῦ πανοσιωτάτου καὶ λογιωτάτου ἀγίου ἀρχιμανδρίτου τῆς ἀγίας καὶ χριστοβαδίστου πό-

» λεως Ἱερουσαλήμ, παρόντος καὶ αὐτοῦ ἐν τῇ μεγίστῃ καὶ λαμπρῇ
» πόλει ταύτῃ ».

Τὸ χειρόγραφον δ' ἔχω ὑπ' ὄψιν, κτῆμα τοῦ Κ. Σοφ. Οἰκονόμου, ἀπαρτίζεται ἐκ τετραδίων 18, ἐκάστου περιέχοντος δεκαεξὶ σελίδας. Ἐν κεφαλαιοῖς δεκαεπτὰ καταγράφει χωρογραφικῶς τὰ μέρη ἐξ ὧν διήλθεν· εἰτα δ' ἔπονται περιγραφή τῆς Κασπίας θαλάσσης· τὸ διὰ ταγμα τῆς ἀποστολῆς του καὶ ὁποῖαι κατὰ καιροὺς ἐκ τῆς Σινικῆς ἐκομίσθησαν πραγματεῖαι μετὰ τῶν τιμῶν αὐτῶν. Περιγραφή τῆς αὐθεντείας τῆς Σημπηρίας. Περιγραφή τῆς Κιταϊκῆς αὐθεντείας, καὶ τοῦ λόφου Τοργοντζίνσκου. Διήγησις περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς μεγίστης ὀρθοδόξου αὐθεντείας, βασιλευούσης πόλεως Μόσκβας, πῶς καὶ εἰς ποῖον καιρὸν, καὶ τίνι τύχῃ τὸ τοιοῦτον μεγάλον βασιλείον ἤρξατο, καὶ τοσοῦτον ἠῤῥξῃτε καὶ ἐδοξάσθη. Περὶ εἰδήσεως τῆς γῆς Κιταΐας, καὶ περὶ βαθυτάτης Ἰνδίας. Κυρίλλου φιλοσόφου τοῦ Ῥωμαίου ὁμιλία εὐσεβοῦς διδασκῆς πρὸς τὸν εὐσεβέστατον Κανέζην Βλαδιμήρην.

Ἀρχεται δὲ ἡ διήγησις. « Ἐν 7183 Μαΐου 2 (sic) ἐμισεύσαμεν
» ἐν τρισὶ πλοιαρίοις διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἡρτήσι, ἀπὸ τῆς πόλεως Το-
» μπόσκας τῇ ἑσπέρᾳ τῆς Κυριακῆς, καὶ ἤλθαμεν εἰς τὸ τῶν Ταρ-
» τάρων Γιούρι εἰς χωρίον Κουσκούν . . .

Τελευτᾷ δέ· « Τοῖς δὲ ἀμαρτωλοῖς τὴν κόλασιν τῆς γενένης, τὸν
» ἀκοίμητον σκόληκα, καὶ τὸ ἐξώτερον σκότος, καὶ ἡ κόλασις τέλος
» δὲν ἔχει· τέτοια τιμωρία θέλει εἶσθαι, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀμποτε-
» νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ Κύριος ὁ Θεὸς τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ,
» νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν ».

Τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Νικολάου ἐξεδόθη ὑπὸ Arnaud (perpetuité, lomi.
III) καὶ μνημονεύεται ὑπὸ Φλαμινίου Κορνηλίου (Creta Sacra) ἐν
τοῖς περὶ Λουκάρεως.

Δημήτριος δὲ Προκοπίου μετ' ἐγκωμίων μνημονεύει τοῦ Μολδα-
βογενεῦς τούτου Λάκωνος.

Θωμᾶς Κατάνης.

Ἐγεννήθη ἐν Κυδίονι τῆς Κρήτης περὶ τὰ μέσα τοῦ 12' αἰῶ-
νος, καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς Πατάσιον τὰς φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας. Κα-
τ' Ὀκτώβριον τοῦ 1668, μετατεθέντος ἐκ τῆς ἐδρας τῆς λογικῆς εἰς
τὴν τῆς φιλοσοφίας Ἰωάννου Κιγάλα τοῦ Κυπρίου, διωρίσθη ὁ Κατά-
νης εἰς τὴν κενωθεῖσαν θέσιν κατὰ Μάιον 1687 μετ' ἰσοθὺν διακοσίων
φλωρινίων. Τῷ 1692, καταργηθείσης διὰ δόγματος τῆς Ἑνετικῆς Γε-

ρουσίαι, τῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἑδρας τῆς λογικῆς, προσεβιάσθη ὁ Θωμᾶς κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὴν τῆς φιλοσοφίας· καὶ τῷ 1694 ἐδιπλασιάσθη ὁ μισθός του. Ὁ Κατάνης μετὰ φήμης διδάξας παρητήθη ἐκουσίως τῆς ἑδρας τῷ 1701, καὶ ἔλθων εἰς Βενετίαν ἔζησεν ἐνταῦθα μέχρι θανάτου, ἐπισυμβάντος τῷ 1725⁽¹⁾.

Ὁ Θωμᾶς ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, γαλλικῆς, καὶ ἰταλικῆς γλώσσης, « *vir doctissimus et erudissimus* »⁽²⁾, ὡς λέγει ὁ Παπαδόπουλος καὶ ὁ Δημήτριος Προκοπίου. Μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ γαλλιστί τὸν Ἀκάθιστον ὕμνον, Ἐπιστολάριον κλπ.

Κατὰ Ζαβίραν μετὰ θάνατον ἐξεδόθησαν τὰ ἐξῆς τοῦ Κατατάνη—*Introduzione alle scienze—L'arte del pensare—L'oratore—Tre ragionamenti.*

Φραγκίσκος Ἀκίδας, Ῥόδιος. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 15Τ' αἰῶνος ὁ ἐν Παρίσις διατρίβων Κύπριος Εὐγένιος Μπενάκης προστέτειν εἰς τὸν δούκα τῆς Σαβοΐας Κάρολον Ἐμμανουήλ Α' ἵνα διενεργήσῃ πρὸς ἀνάκτισιν τῆς Κύπρου ἐπὶ τῷ ὄρει, ὅτι ἀπελευθερουμένη ἤθελεν ἀποτίει αὐτῷ τὸν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου νενομισμένον φόρον. Ὁ δούξ ὑπὸ σπουδαίαν σκέψιν λαβὼν τὴν πρότασιν ἔστειλεν ἐν ἔτει 1600 τὸν ἐν λόγῳ Ῥόδιον Ἀκίδαν, ὅστις ἐπισκερθεὶς τὴν Κύπρον ὑπέβαλεν εἰς τὸν Κάρολον Ἐμμανουήλ ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς νήσου, δημοσιευθὲν ὑπὸ Maslatrie (*Histoire de l'île de Chypre tom III*).

Γεράσιμος Σπάρταλιώτης Κρής· διεδέχθη ἐν ἔτει 1622 ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ Ἀλεξανδρείας τὸν συμπατριώτην του Κύριλλον Λούκαριν, προβιβασθέντα οἰκουμενικὸν πατριάρχην, καὶ τῷ 1647 παραιτηθεὶς διεδέχθη ὑπὸ Μητροφάνους Κριτοπούλου· ἀπελθὼν δὲ εἰς Ἀθῶνα ἡσυχία καὶ μεγίστη ψυχῆς γαλήνη παρέδωκε τὸ πνεῦμα, ἀναδειχθεὶς εἰς τῶν ἐνθερμοτέρων προμάχων τῆς ὁρθοδοξίας⁽³⁾, καὶ οὐ τῶν εὐκα-

(1) Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φαβρικίου κατὰ λέθος σημειεῖται 1700· διότι ὁ Facciolati, ἐξ οὗ παραλαμβάνεται ἡ μαρτυρία, λέγει « Anno MDCXCIV duplicadum illi stipendium est, sed primo consequentis sæculi anno sponte abdicavit; itaque contentus jam acquista sibi Venetiis vixit usque ad XXV ».

(2) Papadopoli, *Histor. Gymnas. Patav.* σελ. 180.—Facciolati, *Fasti Patavini* σελ. 285 καὶ 290.

(3) Ἀπαντῶν ὁ Ἀέθριμος πρὸς τοὺς Λαυθηροκαλεῖνους προτείναντας αὐτῷ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ σύστασιν σχολείων καὶ τυπογραφείων λέγει. « Ἥμεῖς γὰρ οὐτε μὴδὲν ὅπως ἀπικοιτῆσαντες τῶν παραδοθέντων ἐγγράφων τε καὶ ἀγράφων τῇ ἐκκλησίᾳ ὄρων ὑπὸ τῶν ἐγγυτέρων τοῦ Χριστοῦ πατέρων, καὶ τῆς πρώτης πίστεως, οὕτε ταῖς ἀκοαῖς τῶν ἐνηχθησάντων τὸ τῆς ἀποκαταστάσεως ἀνεχόμεθα ὄνομα· ἀν γὰρ ποθοῦσιν ὡμῶν

ταφρονήτων λογίων τοῦ καιροῦ του. Συνέγραψε πολλά, καὶ μάλιστα κρίσεις καὶ ἀναπτύξεις εἰς τὴν ἱερὰν γραφὴν, κατὰ Ἰουδαίων, λόγους πανηγυρικοὺς, ἐκκλησιαστικὴν ῥητορικὴν κλπ.

Θεοφάνης *Ἱεροσολύμων*· ἐν ἔτει 1608 παραλαβὼν ἀπὸ τοῦ συγγενοῦς του Σωφρονίου Δ' τὸν πατριαρχικὸν θρόνον εἰργάσθη ἀνεκδοτῶς καὶ πρὸς στήριξιν τῆς ὀρθοδοξίας, πατάσων τὰ ὑπὸ τῶν λατίνων ἐνσπειρόμενα ζιζάνια, καὶ εἰς διακόσμησιν τῶν ἱερῶν τόπων πολλὰς καὶ μακρυνὰς ἐπιχειρήσας ὁδοιπορίας εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἐλέους τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων. Ἀπεβίωσε τὴν 15 Δεκεμβρίου 1645, καὶ συνέγραψε, κατὰ Ζαβίραν, Συναγμάτιον κατὰ λατίνων περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐπιστολάς κλπ.

Ἀρσένιος Ἱερομόναχος, ἤκουζεν ἐπὶ Παρθενίου πατριάρχου τοῦ διαδεχθέντος τὸν Κονταρῆν. Ἐξόριος ὁ Ἰλάριος λέγει τοῦτον « *græcum hieromonachum ad miraculum doctum* ». Ὁ Ἀρσένιος ἔγραψε πρὸς τινα φίλον του ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ ἐκτραγωδεῖ τὰ περὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἀλλατίου (*de Consensu* σελ. 1022).

Ἀθανάσιος ὁ Ῥήτωρ. Διακρίβων περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12' αἰῶνος ἐν Παρίσις ἐφιλοπόνησε τὰ ἐξῆς φιλοσοφικὰ συγγράμματα—Ἀριστοτέλης ἑαυτὸν περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διατρανῶν—Μέθοδος, ᾗ διαπληκτίζεται τὰ λογικά—Μέθοδος συνοπτικὴ, ᾗ τὴν νίκην ἀληθῶς αἰρεῖ ὁ μαχόμενος, ᾗ ἡ τὰ μέσα πρὸς μάχην καὶ νίκην εὐρίσκειται, καθάπερ ἐκ τοῦ φιλοσόφου Ἀδράστου καὶ Μοδεράτου κατ' Ἀριστοτέλιν ὁ θαυμαστός καὶ μέγας ἱστόρησεν Ἰάμβελιχος—Τρυφὴ ψυχῆς ἡ κήποις ἐκ τῶν τῷ μεγάλῳ Ἰαμβελίῳ πονηθέντων φυτευθεῖς (1)—Ἀνατροπὴ δογμάτων τοῦ περὶ αἰσθήσεως τῶν ὄντων (2).

σκοπὸς ἐστὶν ἀπαρallάκτως δέξασθαι ἅπαντα τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων παραδοθέντα ἡμῖν διὰ γραμμάτων δηλώσατε, ἵνα ἐλθόντες σκεψώμεθα πᾶσι τρόποις τῶν ἡμῖν ἀνυστὸν γενήσεται· ἄλλως γὰρ ἂν εἰς μάτην γενήσοιτο ἡ συνέλευσις· περὶ δὲ τῶν φροντιστηρίων ρηταί ἂν μὲν οἶόν τε ἡ τοῦτοις ἐπιστατεῖν ὀρθοδόξου παιδοτριβὰς καὶ γυμνασιὰς εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς δόγματα, καλὸν ἡ ἐπινοία· ἄλλως δὲ καὶ ἐνός μόνου ἐτεροδόξου διδάσκειν ἂν ἐν τοῦτοις ἐπαγγελλομένου οὐ δέχομεν· κρείττων γὰρ μετ' εὐσεβείας ἀμαθία, ἢ ὡς τὰ πολλὰ ὁ κατὰ Θεὸν συνέζευκται ζῆλος ἡ ἐπιστήμη μετὰ δυσσεβείας καὶ Θεοῦ ἀπαλλοτριούσα. (Allatii, de Consensu, σελ. 1014—Πανδώρα, 1864, σελ. 898).

(1) Ἐδημοσιεύθη ἐλληνολατινιστὶ ἐν Παρίσις τῷ 1641.

(2) Τοῦ κατὰ Καμπανέλλα συγγράμματος τούτου τοῦ Ἀθανασίου ἐξεδόθη σύνοψις ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « *Ἀντικαμπανέλλης κατ' ἐπιτομὴν* ».

Ἀπεβίωσεν ὁ Ἀθανάσιος ἐν Παρίσις τῇ 13 Μαρτίου 1663, γε-
ρονῶς ἐτῶν 92 ⁽¹⁾.

Ματθαῖος ὁ Μυραῖων. Κατήγετο ἐκ Πωγωνιανῆς τῆς Ἱπείρου
καὶ καταλέγεται ὑπὸ Δοσιθέου μεταξὺ τῶν τότε ἐπισήμων λογίων,
γράφας κατὰ Ζαβίραν πολλὰ διὰ στίχων, καὶ κανόνας κατὰ Λατί-
νων. Πρὸς τούτοις—Ἱστορίαν τῶν κατὰ τὴν Οὐγγροβλαχίαν τελε-
σθέντων, ἀρξαμένην ἀπὸ Σερβάνου βοεβόδα μέχρι Μιχαὴλ βοεβόδα,
ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1683 καὶ 1768. Ἐν τέλει εὐρηνται—
Παραγγέλματα πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν βοεβόδαν. Τῷ 1621 διατρίβων
εἰς τὴν ἐν Οὐγγροβλαχίᾳ μονὴν τοῦ Δάλου προσήνεγκεν ὥραϊον Εὐαγγέ-
λιον πρὸς Ἀνθιμον μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως, ἐπιγράφας καὶ
στιχηρὰν σημείωσιν ⁽²⁾.

Ναθαναὴλ Καρόπιος. Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἐχρημάτισε πρωτο-
σύγγελος Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Μεταβὰς εἰς Ἀγγλίαν διέτριψεν
ἐπὶ τινα ἔτη, καὶ ὕστερον μετέβη εἰς Ὀλλανδίαν, ὅπου δωροδοκηθεὶς
ὑπὸ τῶν Λουθηρανῶν ὑπεσχέθη ἵνα μεταφράσῃ τὰς θεολογικὰς εἰσηγήσεις
τοῦ Λουθήρου καὶ εἰσαγάγῃ αὐτάς εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν.
Ἐγράψε τῇ 4 Ἰουλίου 1635 μαρτύριον τοῦ Λουκάρεως.

Ματθαῖος Βυζάντιος, ἱερομόναχος καὶ ἀρχιμανδρίτης. Τῷ 1606
διατρίβων ἐν Σμολένσκῃ τῆς Ῥωσσίας ἔγραψε βίον Δημητρίου τοῦ βασι-
λέως τῆς Μοσχοβίας, Σαντομίρου βοεβόδα, καὶ ἀρχόντων Λεχίας ⁽³⁾.

Ἀθανάσιος μητροπολίτης Τραπεζοῦντος, ὁ ἐπιλεγόμενος Δαιμονο-
καταλύτης, ἀκμαῶν τῷ 1600 συνέθετο περιγραφὴν τῆς μονῆς τοῦ
Σουμελά ⁽⁴⁾.

Ματθαῖος Γαλιτιανός, ἱερομόναχος Κύπριος. Διατρίβων τῷ 1603 ἐν
Βενετίᾳ ἐπεμελήθη τὴν ὑπὸ Πινέλλου ἐκδοσιν τοῦ Μηναίου τοῦ Ἰανουαρίου.

Ματθαῖος ἱερομόναχος ὁ Κολυτζίης, ποτὲ ἀρχιμανδρίτης Προ-
κονήσου. Ἐπεμελήθη τὴν ὑπὸ Πινέλλου ἐκδοσιν τοῦ Θησαυροῦ Δαμα-
σκηνοῦ τοῦ Στουδίτου.

Θεοφάνης Ξενάκιος Κύπριος. Προχειρισθεὶς τῷ 1607 μητροπο-
λίτης Φιλαδελφείας, ἐπὶ δεκαπενταετίαν καλῶς διώκητε τὸν θρόνον.
Ἐπεμελήθη καὶ διώρθωσεν ἐν Βενετίᾳ τὰς ἐκδόσεις τοῦ Νέου Θησαυ-
ροῦ (1610), Μηναίου τοῦ Ἰανουαρίου (1612) καὶ Μαρτίου (1625).

⁽¹⁾ Ζαβίρα, Ἑλληνικὸν θέατρον.

⁽²⁾ Πρακτικὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολογ. Συλ. τομ. Β', φυλ. Ζ', σελ. 64.

⁽³⁾ Ζαβίρας. ⁽⁴⁾ Παρθ. Μεταξοπούλου, Κτιτορικὸν Σουμελά.

Νεόφυτος ιεροδιάκονος τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας. Ἐπεμελήθη τὴν ὑπὸ Ἀντωνίου Πινέλλου ἐκδοσιν τοῦ Τυπικοῦ (1615).

Θεολόγητος Μοσχολεύς, Κρής. Ἐγραψε διὰ στίχων βίον τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐκδοθέντα παρὰ Πινέλλου τῷ 1626 ἐν τέλει τοῦ στιχοιργήματος ἀναγινώσκεται·

Θεολογίτου ποίημα Κρητὸς τοῦ Μοσχολέου,
καὶ ἐτυπώθη μὲ ἐξοδὸν Κρητὸς ποιητοῦ νέου.

Πέτρος Σταυρινός. Γεννηθεὶς ἐν Κύπρῳ ἦλθε κατὰ τὸ ἔτος 1591 εἰς Ῥώμην καὶ κατετάχθη τρώφιμος τοῦ Γρηγοριανοῦ φροντιστηρίου μετὰ ὀκταετῆ ἀκρόασιν ἐξελθὼν κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ (17 Σεπτεμβρίου 1602), καὶ διωρίσθη πνευματικὸς τῶν ἐν Ῥώμῃ Ἑλλήνων, καὶ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας. Ὑστερον ἐστάλη εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς προσκλητισμὸν, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθῶνι τὴν 15 Ἰουλίου 1633 ⁽¹⁾.

Μιχαὴλ Νεφίθας, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ ἦν ἐκ μητρὸς Θεῖος Λέοντος τοῦ Ἀλλατίου. Ἐπὶ δεκαετίαν σπουδάζας εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Γυμνάσιον, ἐστάλη ὑπὸ πάπα Κλήμεντος II εἰς τὴν πατρίδα του πρὸς προσκλητισμὸν. Ἐλθὼν συνήργησεν εἰς ἴδρυσιν τοῦ σχολείου τῶν Ἰησοῦι-
τῶν, καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ, ἐν ᾧ ἐπὶ τριακονταετίαν διετέλεσε, καὶ ἀπέθανεν εἰς Παλέρμον ⁽²⁾.

Γεώργιος Μοσχέτης. Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ καὶ Παταβίῳ. Ἐγένετο διδάσκαλος Καρόλου ἐγγονοῦ τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Τοσκάνης, καὶ ὕστερον διωρίσθη δημόσιος διδάσκαλος ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης, ἐνταῦθα δὲ καὶ ἀπεβίωσε διαδεχθεὶς ἐν τῇ ἑδρᾷ ὑπὸ Γεωργίου Κορσείου τοῦ Χίου ⁽³⁾.

Νικόδημος Γοργολίνης. Ἐγεννήθη ἐν Κυπαρισσίᾳ (Arcadia) τῆς Τριφυλλίας καὶ ἐλθὼν εἰς Ῥώμην κατετάχθη ἐν ἔτει 1588 τρώφιμος τοῦ Γρηγοριανοῦ φροντιστηρίου. Τακτικῶς διακούσας τὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων ἐστάλη ὑπὸ τῆς προπαγάνδας εἰς Πελοπόννησον πρὸς προσκλητισμὸν πανταχόθεν ὅμως διωκόμενος κατεμνηνύθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ μόλις διέρρηξεν τὴν καταδίκην διὰ χρημάτων καταβληθέντων ὑπὸ τῶν Λατίνων. Ἡ

(1) Rodotà, Storia del Rito Greco, tom. III.

(2) Allatii, de Consensu.

(3) Rodotà.

Ῥωμαϊκῇ αὐλῇ εἰς ἀμοιβὴν τῶν παθημάτων αὐτοῦ τῷ ἔδωκε τὸν κενὸν τίτλον μητροπολίτου τῆς Πελοποννήσου (¹).

Ἰωσαφάτ Ἀλάλης. Ἐγεννήθη καὶ ὁ δραπετίδης αὐτὸς εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ· ἐδίδαξεν ἐν Μεσσήνῃ τὰ ἑλληνικά, καὶ ὕστερον ἐστάλη εἰς Ἀθήνας πρὸς διάδοσιν τῶν παπικῶν καινοτομιῶν. Κακῶς ὁμῶς ὑποδεχθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ ἐστάλη πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ ἰδίως τὴν Συρίαν. Ὁ Ἀζάλης ἐγίνωσκε πολλὰς γλώσσας καὶ ἰδίως τὴν Τουρκικὴν, συγγράφας, κατὰ Ῥοδοτάν, πολλὰ καὶ διάφορα.

Δημήτριος Φαληρέυς. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ. Ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν καὶ εἶτα τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σαπιέντζας, καὶ ἐνταῦθα ἀπεβίωσεν ἀφήσας κληρονόμον αὐτοῦ τὸ ἑλληνικὸν γυμνάσιον. Ὁ Φαληρέυς, κατὰ Ῥοδοτάν, ἔγραψε καὶ ἐξέδωκε—Περὶ ψυχῆς—Γραμματικὴν—Τουρκικὴν Ἀεζικόν.

Κορτέσιος Βρανάς. Ἐγεννήθη ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ μετὰ τὸ πέρας τῶν μαθημάτων διωρίσθη ἐφημέριος τῆς ἐν Νεαπόλει ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, διδάζας καὶ δημοσίᾳ τὰ ἑλληνικὰ εἰς τὰ ἐκεῖ σχολεῖα. Ἐγραψε—De graecae et Latinae missae consensu, ἐκδοθὲν τῷ 1603 (²).

Μιχαὴλ Μελλίνορ. Ἐσπούδασε καὶ ὁ Κρῆς οὗτος ἐν Ῥώμῃ ὕστερον ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα του πρὸς προσηλυτισμὸν καὶ παρὰ πάντων διωκόμενος, καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν συγγενῶν ἀποδαλλόμενος, ἐλευθῶς ἐτελεύτησε.

Πέτρος Κολέττης. Ἐγεννήθη ἐν Λευκσίᾳ τῆς Κύπρου καὶ μετὰ τὴν περαιοπιν τῶν ἐν τῷ Γρηγοριανῷ φροντιστηρίῳ σπουδῶν του, προσεχειρίσθη δυτικὸς ἐπίσκοπος τῆς ἐν Κρήτῃ Χερβρονήσου.

Ῥαφαὴλ Βερνάσας. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ, καὶ διετέλεσεν ὕστερον καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν ἐν τῇ Βατικανῇ βιβλιοθήκῃ.

Γεώργιος Πιέρης Χίος. Ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικὸν γυμνάσιον, καὶ ὕστερον καταταχθεὶς εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ ἐστάλη εἰς Κορσικὴν πρὸς προσηλυτισμὸν τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων.

(¹) Rudotā.

(²) Αὐτόθι.

Νικηφόρος Μελισσηνός, έπονομαζόμενος καὶ Κομνηνός, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικὸν γυμνάσιον, ὅπου καὶ ἐδίδασκε τὴν ἑλληνικὴν. Ὑστερον ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ πάπα Παύλου Γ' εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἵνα κηρύξῃ μετὰ τοῦ εὐαγγελίου καὶ τὰς καθολικὰς καινοτομίας, λαβὼν καὶ τὸν κενὸν τίτλον μητροπολίτου Νάξου· ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Γραφῆλ (1603—8) ἔλθων εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως κατορθώσῃ καὶ ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν ἀνω ιδιότητα, μάλιστα ἡδυνήθη νὰ σωθῇ φεύγων ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἐξεγεροέντως κατὰ τοῦ δραπετίδου τούτου ὄχλου. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἱταλίαν διωρίσθη ἐπίσκοπος Κρότωνος, καὶ ἔγραψε περὶ τῶν ἐθίμων καὶ τελετῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ⁽¹⁾.

Γεώργιος Τραπεζούντιος ἱερομόναχος. Ἐγραψεν ἐν ἔτει 1626 ἐπιστολὴν πρὸς Σωφρόνιον πρωτοσύγγεγον περὶ τῶν δόλων τῶν Ἰησονιτῶν, καὶ μαρτύριον τῆς ἡγεμονίδος τῶν Ἰερέων Κητάβας ζέοντι ἐλαίῳ ὑπὸ τῶν Περσῶν θανατωθείσης ⁽²⁾.

Εἰστάθιος Μαρτίος Λευκάδιος· ἐνεργὸν μέρος λαβὼν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δουκὸς Νεβέρ ἐν Ἑλλάδι ὑποκινουμένην ἐπανάστασιν ἔγραψεν ἐν ἔτει 1623 ὑπόμνημα περὶ τῆς πατρίδος του, ἐκδοθὲν ὑπὸ Βουσσὼν (Nouvelles Recherches sur la Morée).

Νικόλαος Δριμητικὸς Κρής στιχουργός, συνθέσας τῷ 1627 τὴν γνωστὴν ἱστορίαν τῆς εὐμορφῆς Βοσκοπούλας, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1627, 1752, 1760, καὶ πολλάκις μέχρι τουνύν.

Ῥωμανὸς Νικηφόρος ἱερομόναχος ἐκ Θεσσαλονίκης. Ἐλθὼν εἰς Γαλλίαν ἐξέμυσσε τὴν πάτριον ὀρησκείαν καὶ κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τῶν καπουσίνων. Ἐγραψε στοιχειώδη γραμματικὴν τῆς ἀπλοελληνικῆς, καὶ κατ' ἑκτασιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ⁽³⁾.

Νικόλαος Μαρτελάος, ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ· παρεστάθη εἰς τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις τοῦ συμπατριώτου τοῦ Νικολάου Κουρσούλα καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ πτυχίον αὐτοῦ. Ἀναγκασθεὶς νομοδιδάσκαλος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ προαχθεὶς εἰς τὸ ἀξιωμα τοῦ συνδίκου ἐξέδοτο λαμπρὰς διατάξεις, καθ' ἣν ἔπαυον ὁ ἐνσκήψας λοιμὸς ἐμάστιζε τὴν νῆσον ⁽⁴⁾.

(1) Δυτίθι.—Ζαβίρας.

(2) Fabricii, Bibliotheca Graeca, XI, σελ. 134. Τὸ τελευταῖον ἐκδόθη, ἐν ἔτει 1660 ἑλληνολατινιστὶ ὑπὸ Ριβέτου.

(3) Ζαβίρας. (4) Π. Χιώτου βίος Κουρσούλα.

Νικόλαος *Μαρματόπουλος*, Ἀθηναῖος, σπουδάζας ἐν Ῥώμῃ, καὶ μνημονευόμενος εἰς τὸ διδακτορικὸν πτυχίον τοῦ Κουρσούλα⁽¹⁾· πιθανῶς ἐστὶν ὁ ὑπὸ Μονρωκῶν (*Bibliotheca bibliothecarum*) μεταξὺ τῶν καλλιγράφων ἀριθμούμενος Νικόλαος Ἑρμάτυλος.

Μιχαὴλ Κορίσιος Κρής, σπουδάζας ἐν Ῥώμῃ, καὶ μνημονευόμενος εἰς τὸ πτυχίον τοῦ Κουρσούλα⁽²⁾ ἦτο μέλος τῆς ἐν ἔτει 1635 ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ καρδινάλιου Βαρβερίνη ἰδρυθείσης Βασιλικῆς Ἀκαδημίας⁽³⁾.

Ἰερόθεος Κεφαλληνός, ἀρχιμανδρίτης, ἔγραψε περὶ τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ συμβάντος σεισμοῦ τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1627⁽⁴⁾, καὶ ἐδαπάνησεν εἰς ἔκδοσιν τῆς Ἑρμηνείας εἰς τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων Θεοδώρου Κύρου (1639).

Γρηγόριος Μυριμεκουσιανός, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ ὑπῆρξεν ὁ ἐπισημότερος τῶν μαθητῶν Γεωργίου τοῦ Κορεσίου. Διωρίσθη ἡγούμενος τῆς ἐν πατρίδι αὐτοῦ Νέας Μονῆς, καὶ ὕστερον ὀνομάσθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας πρωτοσύγγελος. Ἀπανθίσας ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ διδασκάλου του συνέθετο Σύνοψιν τῶν θείων καὶ ἱερῶν δογμάτων τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἐκδοθεῖσαν Ἐνετίῃσι τῷ 1635. Ὑπὲρ τοῦ Γρηγορίου, διασυρθέντος ὑπὸ Σχμιδίου, ἔγραψεν ὁ Arnauld⁽⁵⁾.

Ματθαῖος Μουττής, Κύπριος, ἀρχιδιάκονος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἔγραψεν ἱερὰν Κατήχησιν τυπωθεῖσαν ἐν ἔτει 1633.

Ἀνδρέας Εὐγενικός, Ἑφέσιος, ποιητὴς ἀριστὸς τοῦτου εὐρεται ἐλεγεῖον εἰς Νεοφύτου Ῥοδινοῦ βίβλον (1628)⁽⁶⁾.

Φίλιππος Κύπριος, πρωτονοτάριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ὡς τοιοῦτος ὑπογραφόμενος εἰς τὴν κατὰ Μάϊον τοῦ 1642 καταδίκην τῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Λουκάρεως Καλβινικῶν κεφαλαίων, καὶ εἰς τὴν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1643 πατριαρχικὴν ἔγκρισιν τῆς ἐξελληνίσεως τῆς κατηχήσεως Πέτρου τοῦ Μογίλα. Συνέγραψε Χρονικὸν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἐκδοθὲν μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ἐν ἔτει 1679 ὑπὸ Νικολάου Βλαγκάρδου, καὶ ὑπὸ Βανδουρίου τῷ 1711⁽⁷⁾ μόνον δὲ ἡ λατινικὴ μετάφρασις μετὰ τῶν σημειώσεων Ἑρρίκου τοῦ Ἰλαρίου ἐξεδόθη τῷ 1687 (*Philippi Cyprii Chronicon Ecclesiae Graecae, Lipsiae et Francofurti* 1687).

⁽¹⁾ Rodotà.

⁽²⁾ Fabricii, *Biblioth. Graeca* ? I, 637.

⁽³⁾ Βλαστοῦ Χιζά—Allatini, de Georgiis—Fabricii, *Biblioth. Graeca*.

⁽⁴⁾ Ζαβίρας.

Χρυσόσκουλος, λογοθέτης τοῦ Γενικοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ὡς τοιοῦτος υπογράφεται εἰς τὴν ἐπὶ Παρθενίου κατὰ Μάϊον τοῦ 1642 καταδίκην τῶν Λουθηρανικῶν κεφαλαίων. Ἐγραψε διήγησιν τῶν μηχανημάτων τῶν Ἰησοῦιτῶν τῶν κατὰ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως γενομένων ἐν ἔτει 1627 καὶ 1628, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Ἀὐμὸν (*Monumens authentiques de la religion des Grecs*).

Νικηφόρος Πασχαλεὺς ιερομόναχος Κερκυραῖος· διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἐχρημάτισε διορθωτὴς τοῦ τυπογραφείου τῶν Πινέλλων, καὶ ἐπεμελήθη τὰς ἐκδόσεις τῶν Μηναιῶν Δεκεμβρίου (1602), Ἰουλίου (1623), Φεβρουαρίου, Ἰουνίου, Αὐγούστου, Νοεμβρίου (1626), Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου (1628). Προστάζει τοῦ διδασκάλου καὶ γέροντός του Θεοφάνους Ξενακίου ὁ Πασχαλεὺς συνέγραψε τὸ ἐξῆς ἐκδοθὲν μετὰ θάνατον — Ἐξομολογητᾶριον ὠφέλιμον κατὰ πολλὰ καὶ ἀναγκαῖον περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας καὶ ἐξετάσεως τῆς συνειδήσεως ἐκείνων ὅπου ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξομολογηθῶν ὀρθὰ καὶ πιστὰ. Ἐνετίησι παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ, ἀρχογ'. Ἐκτὸς τούτων ὁ Νικηφόρος ἐξέδωτο ἐλληνολατινιστὶ τὸν βίον ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ Κρητός.

Θεοφύλακτος Ζαμφουρνάρος, Κρής, ιερομόναχος. Ἐν Βενετίᾳ διαμένων ἐπεμελήθη διαφόρους ἐκδόσεις ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, ὡς Τυπικοῦ (1603 καὶ 1643), Νέου Θησαυροῦ (1621, 1624, 1628, 1646), τῶν ὑπὸ τοῦ Μαργουνίου μεταφρασθέντων βίων τῶν ἁγίων (1620), Ἀνθολογίου (1639, 1644), Εὐχολογίου (1642) καὶ τῶν Μηναιῶν Ἰουλίου καὶ Μαρτίου (1642), Νοεμβρίου (1644, 1649), Φεβρουαρίου (1643), Αὐγούστου (1649), Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου (1643). Ἀποθνῶν ἐν ἔτει 1659 ἐκληροδότησε τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ εἰς τὴν ἐλληνικὴν κοινότητα (').

Σπυρίδων Ἀλταβίλας, Κερκυραῖος. Ἦτο μέλος τῆς ἐν τῇ πατρίδι του τῇ 1636 ἰδρυθείσης Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων, καὶ ἐπαινεῖται ὡς ἐξοχος ἱατρός· ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1658 συντριβείς ὑπὸ τὰ καταπτώματα τὰ ἐκ τοῦ ἐμπρησμοῦ πυριτοθήκης τινος προξενθέντα.

Παναγιώτης Ἰουστιανὸς Κερκυραῖος καὶ οὗτος καὶ μέλος τῆς αὐτοῦ τέρου Ἀκαδημίας, γράψας ὠδὰριά τινα.

Δημήτριος Ρίκης Κερκυραῖος, γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων.

(') Velado, Colonia Greca in Venezia.

Νικόλαος Κάρτατος. Ἐτετίμητο τῷ ἱπποτικῷ παρασῆμῳ ὑπὸ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, καὶ ἀπετέλει μέλος τῆς ἐν τῇ πατρίδι του Ἀκαδημίας ⁽¹⁾.

Ἰωαννίκιος Μαρκοράς, Κερκυραῖος ἀκμάζων τῷ 1642. Συνέγραψε περὶ Μετεώρων, ἐκδοθὲν Ἐνετίῃσι 1642—Περὶ Μετάλλων—Ἐγκώμιον ἐπιτάφιον εἰς Ἀλέξιον Ῥαρτοῦρον πρωτοπαπὰν Κερκύρας. Μετέφρασεν εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τὸν βίον τοῦ ἀγίου πατρὸς καὶ μητροπολίτου Κερκύρας Ἀρσενίου ⁽²⁾.

Κύριλλος Χῖος ἱεροδιάκονος. Ἐγραψε καὶ ἐξέδοτο εἰς Παρίσιους τῷ 1643 *Ψυχωφελὲς Σαραντάρι*, ἥγουν ἐξήγησιν *ψυχωφελῆ* διὰ σαφῆς στίχων ⁽³⁾. Ἦτο φίλος Λεονάρδου Φιλαρεᾶ, ὅστις ἀπελθὼν ἐκ Παρισίων ἀφῆκεν εἰς τὸν Κύριλλον τινὰς τῶν χειρογράφων ποιησέων του, ἐξ ὧν οὗτος ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1644, ὡς ἐβρέθη, τὴν εἰς τὴν σύλληψιν τῆς Θεοτόκου ὠδήν.

Βασίλειος Χατζῆ-Κυριακοῦ, ἀκμάζων κατὰ τὸ 1650 συνέγραψε βίον, μαρτύριον, καὶ ἀκολουθίαν Δημητρίου νεομάρτυρος τοῦ ἐκ Φιλαδελφείας ⁽⁴⁾.

Μιχαὴλ Σουμάκης Ζακύνθιος, μεταφράσας ἀπὸ τοῦ ἰταλικοῦ ἐξέδοτο ἐν Βενετίᾳ τῷ 1658 τὸν Πιστὸν Ποιμένα (Pastor lido) τοῦ Γουαρίνη.

Νικόδημος ἐκ Φάσιδος τῆς Κολχίδος ἱερομόναχος, ἀκμάζων ἐν ἔτει 1665 συνέγραψεν ἱστορίαν τῆς ἐν Τραπεζοῦντι μονῆς τοῦ Σουμελά, καὶ ἀκολουθίαν τῶν ἁγίων Βαρνάβα καὶ Σωφρονίου ⁽⁵⁾.

Καλλιόπιος Καλλιέργης ἐκ Κύδωνος τῆς Κρήτης συνέθετο μετὰ τοῦ συμπατριώτου του Μπουνιαλῆ τὴν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1661 ἐκδοθεῖσαν ἀκολουθείαν τοῦ ἀγίου Γεωργίου. Ἐν τῇ ἐκδόσει εὕρηται καὶ ἐπίγραμμα τοῦ Καλλιοπίου εἰς Μελέτιον τὸν Χορτάκιον. Παρέφρασεν ὁ Καλλιέργης καὶ τὰς εὐχὰς τῆς μεταλήψεως δημοσιευθείσας ἐν Ἐκλογαῖς Ἐνετίῃσι 1803 (σελ. 76 καὶ ἐπομ.).

Μάρκος Δεφαράνας, Κύπριος ἔγραψε διὰ στίχων τὴν ἱστορίαν τῆς Σωσάνης τυπωθείσαν Ἐνετίῃσι τῷ 1663. Τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ ἀναγνώσκεται ἐν τῇ ἀκροστιχίδι τοῦ προοιμίου.

⁽¹⁾ Μουστοξύδου, περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιῶν.

⁽²⁾ Ζαβίρας.

⁽³⁾ Fabricius—Πλαστοῦ Σικκᾶ.

⁽⁴⁾ Ζαβίρας.

⁽⁵⁾ Ἐκτορικὸν Σουμελά.

Σταυρινός. Ἐγεννήθη ἐν Δελφίνῳ καὶ ἐχρημάτισε βεστιάριος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας. Αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐρρίφθη εἰς τὸ δεσμοτῆριον τῆς Βιστρίτζας, ὅθεν ἀπελευθερωθεὶς ἐφανεύθη ὕστερον μετὰ τοῦ υἱοῦ του ἀδίκως καὶ παραλόγως ὑπὸ Στεφάνου τοῦ βοεβόδα. Συνέγραψεν Ἀνδραγαθίας Μιχαήλ βοεβόδα τυπωθεὶς ἐν Βενετίῃ παρὰ Ν. Γλυκεὶ ἐν ἔτει 1668 καὶ 1683 ⁽¹⁾.

Συνέσιος ὁ ἐπιλεγόμενος **Ἑλληνικός.** Ἦτο, κατὰ Ζαβίραν, ποιητὴς δόκιμος καὶ δεινὸς ἐν ἐπιγράμματι, ἀκμαῶν ἐν ἔτει 1670· συνέθετο ἡρωελεγεία καὶ ἱαμβεῖα σωζόμενά ποτε ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ λογοθέτου Ἀδριανουπόλεως Ἀθανασίου Ἀμυρᾶ.

Κωρστιατῆρος **Ροδοκανάκης.** Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν τῷ Ὁξωνίῳ πανεπιστημίῳ. Φοιτητῆς ὡν συνέθετο ἑλληνιστὶ διάφορα ποιήματα εἰς Κάρολον Β'. βασιλέα τῆς Ἀγγλίας ἐκδοθέντα ἐν ἔτει 1668 ἐν Ὁξωνίᾳ.

Ἀνθίμος Διακρούσης, Κεφαλλήν· διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἐπεμελήθη τὴν ἐκδοσιν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, καὶ ἰδίως τὰς γενόμενάς ἀνατυπώσεις τῶν τοῦ Ἀγαπίου Λάνδου ἁδελῶν πότε τὸν μοναχικὸν βίον ἀσπασθεὶς μετωνομάσθη Ἀκάκιος. Μετέφρασεν εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τὴν ὑπὸ Γρηγορίου Ταυρομενίας ἐξήγησιν τῶν ἐνδεκα ἑωθινῶν εὐαγγελίων, συνεκδοθεῖσαν τῷ Κυριακοδρομίῳ τοῦ Ἀγαπίου. Τῷ 1667 ἔγραψε διὰ στίχων διήγησιν τοῦ Κρητικοῦ πολέμου, ἀνατυπωθεῖσαν τῷ 1679 ⁽²⁾. Μετὰ τῆς διηγήσεως ἐξεδόθησαν τοῦ αὐτοῦ Διακρούση Ὁρῆνοι εἰς τὴν δυστυχημένην Κρήτην, περὶ Γυναικῶν καὶ Εὐχῆ εἰς τὴν Παναγίαν. Παρέφρασε διὰ στίχων τὰς εὐχὰς τῆς Μεταλήψεως, καὶ ἔγραψε στίχους εἰς τὴν Μακαρίαν Τριάδα, Πένθος τῆς μεγάλης Παρασκευῆς, καὶ ἐτέρους στίχους εἰς τὸν Χριστόν. (Τὰ τελευταῖα ἐξεδόθησαν εἰς βιβλὸν καλουμένην Ἐκλογαί, τυπωθεῖσαν ἐν Βενετίῃ 1700, σελ. 107—172).

⁽¹⁾ Ζαβίρας.

⁽²⁾ Ἐν τέλει ἀναγινώσκονται τὰ ἐξῆς·

Στὴν Βενετιά τὴν ἔγραψα τὴν ἀκουσμένη χώρα,
ἔτσι καθὼς τὴν θεωρεῖς καὶ τὴν διαβάξεις τώρα,
ἔγουν εἰς τὸν καμπαναριὸν τοῦ μέγα Γεωργίου·
ἐκεῖ τὴν ἐτελείωσα εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου.
Στοῦ Τζαφουρνάρου τὴ καλὴ τοῦ πανοσιωτάτου,
καὶ πανταχοῦ ἐξακουστοῦ τοποῦ λογιωτάτου.

Κουριάλης Κριτόπουλος. Ἐγράψε Σύνταγμα κατ' ἀλφάβητον τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων καὶ τῶν νομίμων Ματθαίου τοῦ Βλαστάρεως⁽¹⁾.

Χριστόφορος Γαῖης. Παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις τῷ 1672 συγκροτηθεῖσαν σύνοδον, ὑπογράφόμενος εἰς τὰ πρακτικά· «ὁ ταπεινὸς ἀρχιεπίσκοπος Γάζης Χριστόδουλος, ὁ τὸν τόπον ἐπέχων Ἰωαννικίου τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου τοῦ ἁγίου Σπηλαίου ὀρίσας ὑπέγραψα». Χάριν Δοσιθέου Ἱεροσολύμων μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ ἀραβικοῦ εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τὸ Χρονικὸν τοῦ Ἀλεξανδρείας Εὐτυχίου, καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων κατὰ καιροῦς ἐκδοθέντα σουλτανικὰ διπλώματα⁽²⁾.

Ἐμμανουὴλ Σκυλίτσης, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Γρηγοριανὸν Φροντιστήριον, τοῦ ὁποῦ ἐξέδοτο τὸν κανονισμὸν ἐν ἔτει 1675.

Γεώργιος Κορταρῆς, ἱερεὺς ἐκ Σερβίων τῆς Μακεδονίας. Μεταφράσας ἐξ ἑλληνικῶν καὶ ἰταλικῶν συγγραμμάτων συνέθετο ἀπλοελληνικῇ φράσει τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1676 καὶ προσφωνηθεῖσαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους εὐπατρίδας Γιαννούλῃν Πουλημένον καὶ Πέτρον Γάσπαρην.

Ἰωάννης Μάκοιλας, Ἀθηναῖος. Εἰκοσιπεντέτης μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰουστίνου, καὶ τὰς Μεταμορφώσεις τοῦ Ὀβιδίου, ἐκδοθεῖσας Ἐνετίῃσι τῷ 1680 παρὰ Μιχαὴλ Βαρβωνίῳ.

Σταμάτιος Λουπιδάς, Κερκυραῖος, ἐφοίτησεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν εἰς τὰ ἐν Ἰταλίᾳ Πανεπιστήμια καὶ ἐστεφανώθη διδάκτωρ ὑπὸ τῶν τῆς Βονωνίας καὶ Παταβίου. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἀπετέλει μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων, καὶ μνημονεύεται ὑπὸ τῶν ἐν ἔτει 1676 ἐπισκεφθέντων τὴν Κέρκυραν Σπὸν καὶ Βέλλερ.

Σπυρίδων Αὐλωνίτης, Κερκυραῖος, ἀποτελῶν μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων, μνημονεύεται ὑπὸ τῶν ἄνω περιηγητῶν ὡς κτήτωρ νομισματικῆς συλλογῆς, ἐμπαθέστατος τῶν ἀρχαιοτήτων ἑραστής καὶ τοὺς ξένους περιποιούμενος μετὰ πλείστης φιλοπροσύνῃ. Τοῦτου σώζεται χειρόγραφον ἐπιγεγραμμένον *Impronti d'onore, on-*

⁽¹⁾ *Matthaei, Codices Mosqui.* σελ. 83.

⁽²⁾ Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχουσάντων σελ. 753.

vero la spiegazione delle medaglie Corciresi coniate sotto il suo dominio aristocratico, ἔνθα δεικνύει μὲν παιδεῖαν τινα ὁ συγγραφεὺς, ἀλλὰ φαντασίαν μᾶλλον ἢ κριτικὴν, καὶ ἕτερον πονημάτιον περὶ Νικοπόλεως καὶ Λευκάδος.

Καπέλλος ἀπετέλει καὶ ὁ Κερκυραῖος οὗτος μέλος τῆς ἀνωτέρω Ἀκαδημίας, καὶ μνημονεύεται ὑπὸ τῶν αὐτῶν περιηγητῶν ὡς κατέχων ἐντελῶς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, εἰ καὶ νεώτατος, καὶ συντάττων τότε λεξικὸν τῆς καθομιλουμένης Ἑλληνικῆς, τῆς Λατινικῆς, καὶ Ἰταλικῆς γλώσσης, πολὺ πλουσιώτερον τῶν μέχρι ἐκείνου δημοσιευθέντων. Τοῦ Καπέλλου ἐξεδόθησαν τῷ 1680 ἑννέα *Λόγοι Ἡρώων* μετὰ προσφωνήσεως πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Κερκυραίων, διότι ἐν ὀνόματι αὐτοῦ καὶ συνστάχθησαν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀπὸ τοῦ 1671 μέχρι τοῦ 1678 εἰς ἔπαινον τινῶν εὐπατριδῶν, οἵτινες ἐκυβέρνησαν τὴν νῆσον. Συνεστῶσης ἔτι τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐξησφαλισμένων, ἐτέραν συνήγεν ὁ Καπέλλος ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, ὀνομάσας τῶν *Εὐκάρπων* (dei Fertili). Ἡ νέα ὁμως αὕτη Ἀκαδημία δὲν ἀνεδείχθη φερώνυμος, ἀλλὰ παντάπασιν ἄκαρπος διελθοῦσα, οὐδὲν ἕτερον κατέλειπεν εἰς ἡμᾶς πλὴν τοῦ ψιλοῦ ὀνόματος.

Στυλιανὸς Μάστρακας, Κερκυραῖος συνέγραψε — *Theorematum contra communes jurisconsultorum sententias ex utroque jure deprompta* (1).

Γερμανὸς Ρασοξέστης, Κερκυραῖος προχειρισθεὶς μητροπολίτης Ἀγκύρας ἔρωτι μαθήσεως περιῆλθε πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, καὶ συνέγραψε, κατὰ Παπαδόπουλον Κομνηνόν (Praenotiones), Ἱπομνήματα εἰς τὴν ἱερὰν λειτουργίαν πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν τελετῶν καὶ ἐθῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἢ κατὰ Ζαβίραν περὶ σφαλμάτων τῶν Ἰταλῶν.

Ἀντώνιος Μπουμπουλῆς, Κρής, ἐφημέριος τοῦ ἐν Βενετίᾳ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ἐν ἔτει 1681 συνέθετο καὶ ἐξέδοτο Ὁρῆον εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἀθηναίου εὐπατρίδου Μιχαὴλ Λίμπωνα.

Ἰωάννης Μόλυβδος, Περίνθιος ἐχρημάτισε διορθωτὴς τοῦ ἐν Ἰασίῳ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου, καὶ ὡς τοιοῦτος μνημονεύεται ἐπιμολογθεὶς τὴν ἐν ἔτει 1683 γενομένην ἐκδοσιν Συμζών Θεσσαλονίκης.

Ἰωάννης Μῆτρος ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐν ἔτει 1686 διατρίβων ἐν Βε-

(1) Μουστοξίδου, Ἀκαδημία Κερκύρας.

νετία ἐπεμελήθη καὶ διώρθωσε τὴν ἔκδοσιν τῆς Τεχνολογικῆς Σταχυολογίας Βησσαρίωνος τοῦ Μακρῆ, προσθεὶς καὶ τὸ περὶ ὁμοίων καὶ διαφορῶν λέξεων τοῦ Ἀμμωνίου. Κατὰ τὸ αὐτὸ δ' ἔτος διώρθωσε τὴν ὑπὸ Ν. Γλυκῆ ἔκδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου.

Νικόλαος Βαβατινός, ἱεροδιάκονος ἐκ Λεβαδείας, ἐχηρημάτισε διορθωτὴς ἐν τῷ τυπογραφίῳ τοῦ Νικολάου Σάρου, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1688 μετατύπωσιν τοῦ Συνταγματίου Ματαίου τοῦ Κιζιάλα.

Μελέτιος Καλλιολάς, ἱερομόναχος Κρής, ἡγούμενος τῆς ἐν Κυθήροις μονῆς τοῦ Ἀγκαράνθου, παρέφρασεν εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τοὺς ΚΔ' οἴκους τῆς Θεοτόκου, μετακτυπωθέντας τῷ 1695 ἐν Βενετίᾳ. Πρὸς τούτοις παρέφρασε καὶ τὴν Ἀκολουθίαν εἰς τὸν Ἀκάθιστον ὕμνον, συνεκδοθεῖσαν ἐν 1730 μετὰ τῶν ἄνω οἴκων.

Ἰωάννης Παπὰς ἐν Νεοκάστρῳ, ἐξέδωκε μετὰ προλεγομένων ἐν ἔτει 1690 τὴν Ἀκολουθίαν Ἰωάννου Βλαδιμήρου.

Θεόδωρος Προσαλέντης Κερκυραῖος, ἐπεμελήθη τὴν δαπάνη ἰδίᾳ ἐκδοθεῖσαν ἀκολουθίαν Στυλιανοῦ τοῦ Παφλαγόνης τῷ 1690.

Ἀνθίμος ἐξ Ἰθωρίας ἱερομόναχος διετέλεσε διορθωτὴς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεμελήθη διαφορῶν ἐκδόσεις, ὡς τῆς Ἀκολουθίας τῆς Παρασκευῆς (1692), Λόγου εἰς Κωνσταντῖνον (1697), Ὁρθοδόξου ὁμολογίας (1699), Ψαλτηρίου (1700), Προσκυνηταρίου τοῦ Ἀθωνος (1701), Ἑορτολογίου Κυμνήτου (1701), Λόγου εἰς Στέφανον (1701), Λόγου εἰς τὴν Παρθένον (1703), Δογματικῆς διδασκαλίας Κυμνήτου (1703), Παραλλήλων Πλουτάρχου (1704), Τόμου Ἀγάπης (1705). Εἶτα προχειρισθεὶς μητροπολίτης Τερροβίστου ἐδαπάνησεν εἰς ἔκδοσιν διαφορῶν συγγραμμάτων, ὡς τῆς Ἀκολουθίας ἁγίας Αἰκατερίνης, καὶ Δογματικῆς πανοπλίας (1710), Συνταγματίου Χρυσάνθου (1715), Ἰουδαϊκῶν (1716).

Κοσμάς Κύπριος ἱεροδιδάσκαλος, καὶ εἶτα μητροπολίτης Κυπριαίων, συνέγραψεν Ἀκολουθίαν ἁγίου Βλαδιμήρου ἐκδοθεῖσαν τῷ 1690 ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ Ἰωάννου Παπᾶ τοῦ ἐκ Νεοκάστρου, καὶ ἀνατυπωθεῖσαν τῷ 1774 παρὰ Ν. Γλυκεὶ δαπάνη τοῦ ἐκ Μοσχόπολεως Δημ. Νταρουντά, καὶ τῷ 1858 ἐν τῷ τυπογραφίῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ὁ Κοσμάς οὗτος ἔγραψε καὶ στίχους εἰς τὸν αὐτὸν ἅγιον συνεκδοθέντας τῇ Ἀκολουθίᾳ.

Ἰωάννης Ἀβράμιος Κρής, ἱεροδιάκονος καὶ εἶτα ἱερεὺς, διατρέ-

ὧν ἐν Βενετία ἐπεμελήθη τῷ 1691 καὶ διώρισε τὴν μετατύπωσιν τοῦ περὶ Μυστηρίων Συνταγματίου τοῦ Σεβήρου, τῷ 1692 τὴν ἐκδοσιν τοῦ Ψαλτηρίου, καὶ τῷ 1695 τὴν μετατύπωσιν τῶν ὑπὸ Καλλονᾶ παραφρασθέντων ΚΔ' οἰκῶν (1696), τῷ δὲ 1709 συλλέξας ἐξέδωκεν « Ἀπανθίσματα ποιητικὰ εἰς τὴν δαρνοστερηφορίαν Γεωργίου Ὑπομενᾶ τοῦ Τραπεζουντίου ». Κατὰ Βελοῦδον ὁ Ἀβράμιος ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ διδάσκαλος ἐν Βενετία (1694), εἶτα δὲ καὶ ἐν Ζακύνθῳ.

Ἀθανάσιος Τζαγγαρόπουλος ἐκ Ζακύνθου, ἱερομόναχος· διατρίβων ἐν Βενετία ἐπεμελήθη τὰ ὑπὸ Νικολάου Γλυκῆ καὶ Μιχαήλου Βαρβωνίου τυπωθέντα συγγράμματα Ἀθανασίου τοῦ Κυπρίου.

Θεόδωρος Τραπεζούντιος. Ἐδίδαξεν εἰς τὴν ἐν Ἰατίφ Ἀκαδημίᾳ καὶ ἀποθανὼν τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1695 ἐτάφη εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Σάββα. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον.

Τύμβος ὧδε κρύπτει Θεόδωρον τὸν Συμεῶνος,
Μουσῶν Πιερίδων ξείνον ἤδὲ τρόφιμον,
Κλεινῆς Τραπεζούντος, ὃς ἦλυθεν ἔκπυτε πάτρης,
Φωνὴν διδάξων Ἑλλάδος Οὐγγροβλάχους·
Ἀλλὰ πότμος μιν ἔμαρψεν ἀμείλιχος, ἔλλιπε δ' ἄλγος
Δυστήνῳ τ' ἀλόχῳ καὶ τεκέεσσι φίλοις.
Κλαύσατε φιλόλογοι, καὶ εἰς νηὸν παριόντες
Εὐχεσθ' οὐρανίων τῶνδε λαχεῖν στεφάνων (1).

Παῖσιος ὁ Μικρός. Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐγένετο μαθητὴς Βησσαρίωνος Μακρῆ, τοῦ ὁποίου καὶ τὸν βίον συνέταξε διὰ στίχων, ὡς Ζαβίρας μαρτυρεῖ. Ἐγραψεν ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω, γνῶμας ἠθικὰς καὶ πολιτικὰς, εἰτι δὲ συμβουλὰς καὶ προστάγματα θεῖα, αἰνίγματα, καὶ στίχους καρικινικοὺς, πρὸς τούτοις ἔπαινον Ἰωαννίνων, καὶ ἔκθεσιν τῆς πῆξεως τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων, ἐκδοθέντα ἐν τεύχει Ἐνετίῃσι 1778.

Ἰωαννίκιος Κασσανδρείας ἐπίσκοπος· ἔγραψε, κατὰ Ζαβίραν, *Meditationes ad Ioannem Athenicium de Legibus Cacsarum*.

Ἰωὴδ μοναχὸς ἐξ Ἠπείρου· ἔγραψε βίον καὶ ἀκολουθίαν τῆς ὁσίας Θεοδώρας· καὶ ὁ μὲν βίος ἐτυπώθη τῷ 1784 ἐν Βονωνίᾳ ὑπὸ Μιγγαρέλη, καὶ ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ Μουστοζύδου (Ἑλληνομνημῶν φύλ. Α') καὶ Buchon (*Nouvelles Recherches*)· ἡ δὲ ἀκολουθία ἐν Ἀθήναις τῷ 1841.

(1) Τριανταφύλλη, Ποντικά.

Χριστόφορος Καμπάις, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ διὰ τὴν μέgalην περὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας σπουδὴν ἐπινομάσθη *Κανονάρχος*—Συνέγραψε συλλογὴν Συνοδικήν, καὶ ὑπομνήματα περὶ ἰσχύος τῶν κανόνων ⁽¹⁾.

Μαρουήλ Ξαρθός ἐχρημάτισε μέγας χαρτοφύλαξ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἔγραψε διατριβὴν περὶ Συγγενείας, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1753 σὺν τῷ Εἰρμολογίῳ.

Δημήτριος Ἀμμιγάλλος ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ σπουδάσας τὴν ἱατρικὴν ἐν Παταβίῳ μετέρχετο αὐτὴν εὐκλεῶς ἐν τῇ πατρίδι του. Ὁ περιηγητὴς Τουρνεφόρτιος λέγει, ὅτι ἦν εἰδήμων τῆς ἀρχαιολογίας, ὁ δὲ Hasselsquist ἀριστος βοτανικός. Ἐξελλήνισε τὴν ἀνατομίαν τοῦ Γάλλου Bourbon ⁽²⁾.

Γρηγόριος ἱερομόναχος. Ἐδίδασκεν ἐν Ἀρτῇ, καὶ εἰς τὴν κατὰ Λιβερίου Γερακάρη πρὸς τὴν Ἑνετικὴν Γερουσίαν ἀναφορὰν τῶν κατόικων τῆς πόλεως ταύτης (28 Ὀκτωβρίου 1696) ὑπογράφεται "Γρηγόριος ἱερομόναχος ὁ διδάσκαλος καὶ ἐπίτροπος τοῦ Ἀρτῆς ⁽³⁾".

Καλογεράκης, Χίος ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ εἰς τὸν παρὰ τὸν Ἐγχερμὸν πάλαι ποτὲ ναὸν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ὡς ἀναφέρει ὁ Χιογενὴς Ἰουστινιάνης, ἀποκαλῶν αὐτὸν *grand personnage* ⁽⁴⁾.

Ἰγνάτιος Μιρδόριος, Χίος ἱερομόναχος ἐδίδαξεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τὰ ἑλληνικὰ ἐν τῇ πατρίδι. Ὑστερον μετέβη εἰς Τραπεζοῦντα, καὶ διὰ τοῦ εὐπροσηγόρου ἡθους του ἀπέκτησε τόσῃν ὑπόληψιν, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Σουλτάνος πολλάκις τὸν μετεχειρίζετο ὄργανον διὰ νὰ καθησυχάσῃ τοὺς κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἀτιθάσσους ὑπηκόους του.

Ἀπολλωνίος Χίος, ἱατρός, κατ' Ἀλλάτιον, οὐχὶ εὐκαταφρόνητος.

Ἀδελφοὶ Σγρούτα. Εἷς ἐκ τῶν λογίων τούτων Χίων ὑπερασπίσθη ἐν Παταβίῳ, ὅταν ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ ἱατροῦ, τριακοσίας θέσεις ⁽⁵⁾.

ὑπὸ τοῦ Βλαστοῦ (Χιακῶν Β') καταγράφονται καὶ οἱ ἐξῆς λόγιοι Χῖοι σπουδάσαντες ἐν Εὐρώπῃ τὴν ἱατρικὴν—Ἰωάννης Χωνιάτης—Γεώργιος Παπάλας—Παντολέων Παπάλας—Ἀνδρέας Ἐπιφάνιος.

(1) Ζαβίρας.—Βλαστοῦ Χιακὰ Β'.

(2) Βλαστοῦ αὐτόθι.

(3) Miklosich Acta et Diplomata, σελ. 279.

(4) Βλαστοῦ αὐτόθι.

(5) Ὁμοίως.

ὑπὸ Δοσιθέου ἀπαριθμοῦνται ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ οἱ ἐξῆς λόγιοι τοῦ 12' αἰῶνος.

Νικόλαος Πελοποννήσιος, μέγας Ἐκκλησιαρχης, γράψας πολλά κατακαέντα κατὰ τὴν ἐν Φαναρίῳ γενομένην πυρκαϊάν.

Ναθαναὴλ μητροπολίτης Νικαίας, καὶ Νικηφόρος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ἀμφότεροι Κρήτες.

Μελέτιος Μάρης ἱερομόναχος, διδάξας ἐν Χάνδακι τῆς Κρήτης καὶ μαθητὴς γενόμενος Ἰωαννικίου ἱερομονάχου τοῦ ἐν Βενετίᾳ μέγα ὄνομα κτησθέντος ὑπὸ τῆς Γερούσιᾳ ἐν τε σοφίᾳ καὶ ἀρίστη πολιτείᾳ.

Ἰωαννίκιος Ἀλεξανδρείας πατριάρχης, οὐ μόνον σοφός, ἀλλὰ καὶ πολιτικώτατος καὶ ἀξιάχαστος ἀνὴρ, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀλλοδόξοις ἐπαινετός.

Διονύσιος Ναυπλίας μητροπολίτης, φιλόσοφος ἄριστος, μαθητὴς Κορυδαλλέως.

Παλῆσης, ὁ μέγας σκευοφύλαξ, πατρόθεν ἐκ Πελοποννήσου κατὰ γένος, μαθητὴς Κορυδαλλέως ῥήτωρ εὐδόκιμος, καὶ συγγραφεὺς τῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων.

Παρὰ τούτοις καταριθμητέον μεταξὺ τῶν λογίων τοῦ 12' αἰῶνος καὶ τοῖς ἐξῆς ἐν Εὐρώπῃ διδάξαντας, ἧ τὰς ἐλευθερίους ἐπιστήμας παιδεύθεντας.

Δημόσιοι καθηγηταὶ ἐν τῷ παρεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου ἐγρημάτισαν οἱ ἐξῆς.

Νικόλαος Κυρίνος (1602)	}	Κρήτες.
Πέτρος Πατελάρος (1606)		
Εὐστάθιος Πατελάρος "		
Συμεὼν Φταμινός "		
Ματθαῖος Βρετός (1608)		
Λουκάς Κουαρτάνος (1610)		
Νικόλαος Κλάδος (1612)		
Λέων Καλέργης (1619)		
Ἰωάννης Μελισσηνός (1627),		
Ἰάκωβος Χαλικόπουλος (1643), Ῥεθύμιος.		
Ἀντώνιος Κατάνης (1683)		
Ἐμμανουὴλ Τιμόνης (1691), Χίος.		
Μιχαὴλ Κονταρίνης (1699), Νάξιος. (1)		

(1) Facciolati Fasti Gymnasii Patavini,

Διδάσκαλοι τοῦ ἐν Βερετῳ Ἑλληνικοῦ Σχολείου.

- Λέβιος Ζάκρας Χῖος (1602) ⁽¹⁾.
 Νικόλαος Βλαστός Ῥεθύμνιος (1614).
 Παχώμιος Δοξαράς Ζακύνθιος (1616).
 Νικόλαος Σοφριανός Κρής "
 Σωφρόνιος Πάγκαλος (1632).
 Ἰερεμίας Τοσκάνος (1633).
 Ἀνδρέας Ῥόσης Ναυπλιεύς (1634—39).
 Νικόλας Φλορέντζας (1640).
 Ἰερόθεος Καλλονάς (1641).
 Σωφρόνιος Καλλονάς (1655).
 Βίκτωρ Κερκυραῖος (1669).
 Νικόλαος Παπαδόπουλος (1686).
 Μάρκος Μαρῆς Κρής "
 Κωνσταντῖνος Μέμεος (1699)

Καθηγηταὶ τοῦ Φλογγινιανοῦ Φροντιστηρίου.

- Ἀντώνιος Προκακιάντης (1676).
 Στέφανος Μόσχος (1691).
 Ἀλέξανδρος Κόκκινος (1694) ⁽²⁾.

*Οἱ ἐξῆς δὲ μνημονεύονται ὡς μαθητεύσαντες εἰς τὸ ἐν
 Παταλίῳ Γυμνάσιον ⁽³⁾.*

Α' τμήμα ἐγγραφῶν.

- Νικόλαος Καραβέλας Κερκυραῖος.
 Μάρκος Βάλαμος Ζακύνθιος.
 Λουκάς Κουαρτάνος.
 Μάρκος Ἀντώνιος Μ...
 Λουκάς Σαγγινάτιος.
 Νικόλαος Κλάδιος, ἐκ Κύδωνος.
 Μάρκος Μαδερός.
 Δημήτριος Βλαστός.
 Ἀδριανός Σπιέρας.
 Σιγισμὸνδος Σ...
 Μιχαὴλ Μαγγανάρης

Κρήτες.

⁽¹⁾ Ὁ Ζάκρας ἐγράμματα ἐστέρον καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Φεῤῥάνης.

⁽²⁾ Veludo, Colonia Greca in Venezia.

⁽³⁾ Cenni ed iscrizioni della Università di Padova. Pad. 1841.

Πέτρος Μεζέριος
 Παῦλος Σαγγινάτιος
 Γεώργιος Καλλιέργης (ἐκ 'Ρεθύμνου)
 'Αντώνιος Πανδίνος
 'Ιωάννης Γιγνάτιος
 Μάρκος Φράγκος
 Παῦλος Κασιμάτης (ἐκ Κύδωνος)
 Γεώργιος Γαβαλάς "
 'Ιωάννης Γρίτης (ἐκ 'Ρεθύμνου)
 Γεώργιος Κονταράτος "
 Νικόλαος Τρώιλος "
 'Ιωάννης 'Ερρίκιος.
 'Ιωάννης Βαπτιστής Δονδίνος
 Γεώργιος Ζούκης
 'Εμμανουήλ Λίτινος
 Καῖσαρ Σιλβάνος
 Νικόλαος Ζόγιας
 Παῦλος Κορέσιος
 Νικόλαος Σαγγινάτος
 'Ιωάννης Μόρμορης (ἐκ Κύδωνος)
 Γεώργιος Πατελλάρος
 'Ιωάννης 'Αντώνιος Βάρβοχας (ἐκ 'Ρεθύμνου)
 'Εμμανουήλ Καλαφάτης
 Νικόλαος 'Ρόσης (ἐκ 'Ρεθύμνου)
 Μιχαήλ Μόλος "
 'Ιωάννης Μανδρός (ἐκ Κύδωνος)
 Γεώργιος Βλαστός (ἐκ 'Ρεθύμνου)
 'Ιωάννης 'Αντώνιος Σοφολέος (ἐκ Κύδωνος)
 Γεώργιος 'Ερρίκιος
 Νικόλαος Κουαρτάνος Κερκυραῖος.
 'Ανδρέας Κουαρτάνος "
 Βίκτωρ Βούλγαρις "
 'Ιωάννης Μακρῆς Ζακύνθιος.
 'Ιουστινιανός, Κερκυραῖος.
 'Αντώνιος Συγκλητικὸς Κύπριος.
 Σταματέλος Βούλγαρις Κερκυραῖος.

Κρήτες.

Βασίλειος Δαμιανὸς Σμυρναῖος.
 Γεωργιος Γαρούτζης Κεφαλλήν.
 Νικόλαος Βάλαμος Ζακύνθιος.
 Δημήτριος Πετρετίνος Κερκυραῖος.
 'Ιωάννης Σιγοῦρος Ζακύνθιος.
 Σταματέλος Λούπινας Κερκυραῖος.
 Γεώργιος Μανδρίκαρδος Ζακύνθιος.
 Παναγιώτης 'Ιουστινιανὸς Κερκυραῖος.
 Μάρκος 'Αντώνιος Βούλγαρις "
 Νικόλαος Πολυκαλὰς Κεφαλλήν.
 'Ανδρέας Λικίνιος ἐκ Μονεμβασίας.
 Λαυρέντιος Καποδίστριας Κερκυραῖος.
 Κωνσταντῖνος Κρασὰς Κεφαλλήν.
 Γεώργιος Σουμμάκιος Ζακύνθιος.
 Κυριακὸς Χωραφὰς Κεφαλλήν.
 Τρώιλος Μαρκορὰν Κερκυραῖος.
 Στέφανος Βουλγαρις "
 'Αλοῦζιος Λοβέρδος Κεφαλλήν.
 Πέτρος Βουτζαρὰς Πάριος.
 Θεόφιλος 'Ραρθοῦρος Κερκυραῖος.
 'Αντώνιος Φινότης 'Ανδριος.
 Σίλβεστρος 'Ιουστινιανὸς Κερκυραῖος.
 'Ιωάννης Μεταξὰς Κεφαλλήν.
 Αντώνιος Δαμφοδὸς Κεφαλλήν.
 Β' τμήμα ἐγγραφῶν.

Γεώργιος Δούλκης
 'Αγγελος Τρόνος
 Γεώργιος Κουϊρίνος
 'Ιωάννης Κασιμάτης
 Γεώργιος Λεξιανός
 Ματθαῖος Καλλέργης
 Νικόλαος Βεμπάρδος
 'Αντώνιος Σκορδύλης
 'Ιωάννης Μαυρίκιος
 Γεώργιος Σοφολέος
 Γεώργιος Σίδερος

Κρήτες.

Ἰωάννης Πόρριος	(ἐκ Κύδωνος).
Παῦλος Στάης	»
Γεώργιος Πατελλάρος	
Ἀντώνιος Χαλικόπουλος	(ἐκ Ῥεθύμνου).
Νικόλαος Τρώϊλος	»
Βενέδικτος Μιζᾶλος.	
Γεώργιος Χορτάκης	(ἐκ Ῥεθύμνου).
Ἰωάννης Πορφύρος	(ἐκ Κύδωνος).
Νικόλαος Γαβαλάς.	»
Ἰωάννης Ῥόδιος.	
Γεώργιος Κορνήλιος.	
Ἀνδρέας Βαλάσιος.	
Ἀνδρέας Τορκέλλιος	
Ἀλέξανδρος Σκλάβος	
Βαρθολομαῖος Δάνδολος.	
Ἰωάννης Μάνος.	
Πέτρος Ζένος.	
Νικόλαος Ζόγις.	
Γεώργιος Βαρούχας	(ἐκ Κύδωνος).
Ἐμμανουὴλ Μεζέριος.	
Φραγκίσκος Ῥόσης	(ἐκ Ῥεθύμνου).
Νικόλαος Σαγγινάτιος.	
Ἰάκωβος Ζόγις.	
Νικόλαος Πρεμαρίνος.	
Νικόλαος Μεζέριος.	
Νικόλαος Μπόν.	
Κοσμάς Βαρότζης	(ἐκ Κύδωνος).
Γεώργιος Καλλέργης.	
Κωνσταντῖνος Ἀχέλης.	
Ἰωάννης Γεώργιος Βόλ.	
Θωμᾶς Μουζάλας.	
Ἀλέξανδρος Βιέρος	(ἐκ Κύδωνος).
Μιχαὴλ Κακαβέλας	(ἐκ Ῥεθύμνου).
Ἀνδρέας Σκιρόπουλος	»
Γεώργιος Καλαφάτης.	
Ἰωάννης Στάης	(ἐκ Κύδωνος).

Κρήτες.

Μάρκος Μπότζας	(ἐκ Κύδωνος).	} Κρήτες.
Ἰωάννης Ἀντώνιος Σπολιέος.		
Ἐμμανουὴλ Πολίνας.		
Νικόλαος Νομικὸς Ζακύνθιος.		
Γεώργιος Κόκκινος Κεφαλλήν.		
Ἀναστάσιος Πανάς	"	
Γεώργιος Μανδρίκαρδος Ζακύνθιος.		
Σταματέλος Καλογεράς Κερκυραῖος.		
Ματθαῖος Κομοῦτος Ζακύνθιος.		
Ἰωάννης Νομικὸς	"	
Ἀντώνιος Καροῦσος Κεφαλλήν.		
Σπυρίδων Μπούας Κερκυραῖος.		
Ἰππόλυτος Προσαλέντης	"	
Ἰερώνυμος Καποδίστριας	"	
Βενέδικτος Τριβόλης	"	
Νικόλαος Βούλγαρις	"	
Σταματέλος Λούπινας	"	
Ῥάλλης Πολυκαλὰς Κεφαλλήν.		
Παῦλος Ἀλβέρτης ἐκ Ναυπλίου.		
Αὐρήλιος Πολυκαλὰς.		
Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος Χίος.		
Ματθαῖος Κοσμᾶς Ζακύνθιος.		
Ἐκτωρ Λουκάς Κερκυραῖος.		
Γεώργιος Βανδιλάκιος	"	
Ἀγγέλως Σουμάκης Ζακύνθιος.		
Μάρκος Ξανθόπουλος	"	
Ἰωάννης Χρυσαφίδας Κύπριος.		
Γεώργιος Σουμμάκης Ζακύνθιος.		
Ἰωάννης Κατζαίτης Κεφαλλήν.		
Μάρκος Ἀντώνιος Ἀχέλης Κύπριος.		
Νικόλαος Μοτζίενιγος Κερκυραῖος.		
Φραγκίσκος Δραγονδίνος Κεφαλλήν.		
Καίσαρ Μπούκας Ἄνδριος.		
Σπύρος Καρνανδινὸς Κεφαλλήν.		
Ἰωάννης Μεταξᾶς	"	
Βερτούκιος Βελλιχαρίνος Κερκυραῖος.		

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ ΑΙΩΝ.

1700—1800.

Νικόλαος Μαυροκορδάτος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1670 ἐξ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων. Ἐκπαιδευθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς, εἰκοσέτης ἦν ἄκρως εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, καὶ Τουρκικῆς, θαυμαζόμενος παρὰ πάντων διὰ τὴν εὐφυΐαν (*). Διεδέχθη εἰς τὸ τοῦ μεγάλου διερμηνέως αξίωμα τὸν ἐκ ποδαλγίας πάσχοντα πατέρα αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου πολλὰ ὑπερεῖχεν ἐπὶ μεγαλοφυΐᾳ, καὶ ἐπὶ εἰκοσετίαν (1689—1709) διετέλεσεν ἐν τῷ περιβλέπτῳ αξίωματι, ἀναπτύξας ἀξιοθαύμαστον δραστηριότητα καὶ λεπτόνοιαν κατὰ τὰς διαφόρους ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς τοῦ Ὁθωμανικοῦ κράτους ὑποθέσεις. Τῷ 1707 διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας ἀνεκλήθη κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ Δημητρίου Καντεμίρου· ἀλλ' ἐν ἔτει 1711 περιεβλήθη δεύτερον ἤδη τὸ τοῦ ἡγεμόνος αξίωμα.

Μετὰ τὴν ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάβασίν του ἀπήλλαξε πολλοὺς Μολδαυοὺς ἐξ ἀνδραποδισθέντας ὑπὸ τῶν Ταρτάρων, ἐτακτοποίησε τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας, ἐξωμάλυνε πάσας τὰς ὑφισταμένας δικφορὰς, ἡλάττωσε τοὺς φόρους, περιέστειλε διαφόρους κακὰς συνθηλας, καὶ ἐνὶ λόγῳ διώκησε τὸν τόπον πατρικῶς. Ἐπειδὴ τέλος ἡ διοίκησις τοῦ Νικολάου εὐηρέστησε τῇ Πύλῃ μετέθεσεν αὐτὴν, μετὰ τεσσάρων ἐτῶν καὶ τεσσάρων μηνῶν αὐτόσε ἡγεμονίαν (1716), εἰς Βλαχίαν ἥτις

(*) « Οὕτω γὰρ ἔλκων ἔτος τὸ εἰκοστὸν, πολλὸς μὲν ἦν ἐν θεωρίᾳ καὶ πράξει, τοῦ Δακίλ οὐκ ἀπολειπόμενος, πολλὸς δ' ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ ῥητορίᾳ, ἐν πολλαῖς διαλέξεσιν τῷ πατρὶ παρεξεταζόμενος, μάλιστα δὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ πάτριον, τὴν τε Λατινίδα, καὶ τὴν Ὁθωμανικὴν οὕτως εἰς ἄκρον ἐξηκριθῆσάτο, καὶ ταῦτα χρόνου μακροῦ μὴ δεηθεὶς μηδ' ἐκδημίας πρὸς ἀλλοτρίαν στείλόμενος, ἀλλ' οἴκοι μένων καὶ τῇ πατρίδι, ὥστε τοὺς μὲν Λατίνους αὐτὸν τῆς Λατινίδος ὑπερθαυμάζειν, τοὺς δὲ Ὁθωμανοὺς τῆς οἰκείας φωνῆς καὶ τῆς ἄλλης παιδείας διὰ τιμῆς ὄγαν καὶ νῦν ἔχειν τὸν ἄνδρα, οὐχ ὅπως τοὺς τυχόντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς προὔχοντας, καὶ δὴ καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα », . . . Γάκωθός Ἀργεῖος.

μετὰ τὴν καρατόμησιν τοῦ ἡγεμόνος αὐτῆς Στεφάνου Καντακουζηνοῦ εἶχεν ἀνάγκην στιβαρᾶς καὶ ἐπιδεξίας χειρὸς. Ἀφικόμενος εἰς Βλαχίαν ὁ Νικόλαος ἐγένετο διώκτης τῆς οἰκογενείας τῶν Καντακουζηνῶν καὶ ἐτέρων τινῶν ἀρχόντων, ὡς μὲν τινες λέγουσι, φοβούμενος αὐτοῦς, ὡς δ' ἄλλοι κατ' ἐπιταγὴν τοῦ μεγάλου βεζύρου.

Οἱ Καντακουζηνοὶ καταφυγόντες πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας ἐζητήσαντο συνδρομὴν κατὰ τοῦ Μαυροκορδάτου· ἡ δὲ αὐλὴ τῆς Βιέννης, ἔχουσα λόγους δυσαρесκειᾶς κατὰ τοῦ Νικολάου, ἐκαιροφυλάκτει πρὸς ἐκδίκησιν. Τῇ 25 Νοεμβρίου 1716 στρατὸς Αὐστριακὸς λάθρα εἰς Βλαχίαν εἰσελάσας κατέλαβε τὴν πρωτεύουσαν, καὶ ὁ μὲν ἡγεμὼν συλληφθεὶς μετήχθη εἰς Τρανσυλβανίαν, ἡ δὲ Τουρκικὴ φρουρὰ κατεκόπη, καὶ ἡ πόλις ἀφειδῶς διηρπάγη. Ἡ Πύλη ἐκτιμῶσα τὴν πρὸς αὐτὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Μαυροκορδάτου, καὶ ἀναγνωρίζουσα τὰς ἐξιδιασμένας ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ, τὸν ἀντικατέστησεν ἐν τῇ ἡγεμονείᾳ διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου.

Ἡ ἐν Πασσάροβιτζ εἰρήνη (1718) ἐναυάγησε τοὺς ἐπὶ τῆς Βλαχίας κατακτητικούς σκοποὺς τῆς Αὐστρίας, ὑποχρεωθείσης δι' ἰδίου ἑδαφίου τῆς συνομολογηθείσης συνθήκης νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Νικόλαον, ὅστις ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν διεδέξατο ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν του Ἰωάννην. Ἡγεμονεύσας τὸ δεῦτερον ἔτη ἑνδεκα καὶ μῆνας δύο ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ ὁ Μαυροκορδάτος ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1730, καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν μονὴν τοῦ Βακκρέττη.

Ὁ Νικόλαος ἀναντιρρόπως ἦν εἰς τῶν ἐξαχωτέρων λογίων τοῦ 18^{ου} αἰῶνος, εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, Γαλλικῆς, Ἰταλικῆς, Ἀραβικῆς, Περσικῆς, καὶ Ὀθωμανικῆς διαλέκτου· διὸ καὶ δικαίως ἐγκωμιάσθη ὑπὸ τε ὁμοεθνῶν καὶ ἀλλογενῶν. Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἡμετέρων ἰδίᾳ διστράνωσαν τὴν παιδείαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Ἰάκωβος ὁ Μάνος, Παρθένιος ὁ ἐξ Ἀθηνῶν, ἐκ δὲ τῶν Γερμανῶν οἱ Βόλφιος (Secretarii aulici Wolf, panegyricus in laudem Nicolai Maurocordati), καὶ Χαίλβιος (Theodori Hælvii, oratio de litteratum studiis Nicolai Maurocordati).

Ὁ Μαυροκορδάτος ἐνεψύχωσε τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, διετήρει ἀλληλογραφίαν μετὰ διαφόρων Ἑλλήνων καὶ ξένων, ὡς Βεγλέρου κλπ. καὶ εἶχε καταρτίσει πλουσίαν βιβλιοθήκην ἐξ ἐντύπων καὶ χειρῶν γράφων.

Συγγράμματα.

—Φιλοθέου Πάριργα. Ἐν Βιέννῃ 1800. (Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὁ αὐτὸς Βυζάντιος, βιβλιοφύλαξ τοῦ βασιλείου τῆς Γαλλίας, ὠνόμασε roman, fort instructif, et très amusant).

—Περὶ τῶν καθηκόντων, βίβλος ξυγγραφείσα παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου, ὑψηλοτάτου, καὶ σοφωτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Νικολάου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου Βουβόδα, νῦν πρώτον τύποις ἐκδοθεῖσα ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Αὐτοῦ ὑψηλότητος, ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου κυρίου Δανιὴλ, ἐπιμελεία καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου κυρίου Γεωργίου Τραπεζουντιοῦ, διδασκάλου τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ αὐθεντικῆς Σχολῆς. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1719, κατὰ μῆνα Δεκέμβριον. (Ἐξεδόθη ἑλληνολατινιστὶ ἐν Λειψίᾳ 1713. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, λέγει ὁ Hainmer, ἐπέχει τὴν αὐτὴν ἐν τῇ ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ θέσιν, ὥς τὸ τοῦ Κικέρωνος ἐν τῇ λατινικῇ).

—Ἐπιστολὴ προταχθεῖσα εἰς τὴν ἐν ἔτει 1716 εἰς Παρίσιους ἐκδοθεῖσαν Γεωγραφίαν Χρυσάνθου Νοταρᾶ.

Ἀνέκδοτα.

—Παράλληλος ἐναθεώρησις ἱερᾶς τε καὶ ἀορίστου ἀρχαιολογίας.

—Διάλογος περὶ ψυχῆς.

—Εὐχὴ ἑωθινή, καὶ ἑσπερινή.

Ἐγράψε λατινιστὶ, Φροντισματα* καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὸ Ἑλληνικὸν Θέατρον, ἐκδοθὲν ἐν Λειψίᾳ 1758, καὶ 1760.

Τουρκιστὶ δὲ—Περὶ τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.—Περὶ τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Δανίας (*).

Παναγιώτης Δοξαρὰς.

Νικόλαος Δοξαρὰς, ἐκ Μάνης καταγόμενος, ἀπέλιπε τὴν πατρίδα καὶ τὰ ἑαυτοῦ ἐπὶ σκοπῷ νὰ διατελέσῃ τὸν βίον ἀτυράννευτον καὶ ἐλθὼν εἰς Ζάκυνθον ἐτέθη ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Ἑνετικῆς προστασίας* ὅτε δ' ἐν ἔτει 1685 ὑποκινήσει τῶν Ἑνετῶν ἡγέρθη ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ὁ Δοξαρὰς ταχθεὶς ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ ἀγίου Μάρκου συντέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἄλωσιν τῶν ἐν Μάνῃ φρουρίων καὶ μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεως ὑπέρτερος χρησαίμενος εἰς τὸ σπένδον τῆς Κορίνθου* αἱ πρὸς τὴν Δημοκρατίαν ἐξιδιασμέναι ὑπηρεσίαι τοῦ Νικολάου ἀντημεψίφθησαν δι' ἐπιχορηγήσεως ἐγγείων κτημάτων ἐν Πελοποννήσῳ καὶ διὰ τιμῶν (*).

(*) Ἐπ. Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν μεγάλων διεκμηνίων.—Audiffret, Biographie Univ. tom. XXVII.—Hammer, Histoire de l'Empire Ottoman.

(*) Ταῦτα πάντα ἠρθολόγησεν ἐξ ἐπισήμων πιστοποιητικῶν ὁ Κ. Μουστοξύδης, ὅστις ἐντυχόντες ἐν πρωτοτύπῳ παρὰ τῷ φίλῳ Κυρ. Ἀλεξ. Σταματιοπούλῳ τατρά*

Ἀποθανὼν ὁ Νικόλαος ἐγκατέλειπεν υἱὸν τὸν Παναγιώτην, ὅστις μιμηθεὶς τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς ἐξεστράτευσεν (1692) εἰς Χίον ἔχων ἰδίους μισθωτοὺς, καὶ κατώρθωσε ν' ἀποσπάτῃ τῆς Τουρκικῆς ὑπηρεσίας τὸν διαβόητον συμπατριώτην του Λιβέριον Γερνικάρην. Πολυλαχῶς δὲ ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας τιμηθεὶς ἀπεβίωσεν ἐν Κερκύρᾳ τὴν 12 Φεβρουαρίου 1729.

Ὁ Παναγιώτης Δοξαράς διέπρεψε κατὰ πρῶτον λόγον ὡς ζωγράφος καὶ κατὰ δεύτερον ὡς στρατιωτικὸς καὶ συγγραφεύς. Διάφοροι εἰκόνες αὐτοῦ, κατὰ δίκαιον λόγον ἐπισύρουνται τὸν θαυμασμὸν τῶν

καὶ βουλευτῇ Λευκάδος τὸ περὶ Δοξαρά πιστοποιητικὸν τοῦ περιηγεοῦς Φραγκίσκου Μοροζίνη παρατιθέμεθα.

« Noi Francesco Morosini K^r Procr per la Ser^a Rep^a di Vinetia Capitan General. — Tratta l'origine et i proprii natali il fedel Nirolo Doxarh nella Provincia di Maina hà per istinto ingenito di devotione, e di fede abbandonata la patria e le sostanze per viver sotto l'ombra della Publica protezione, ricorrendosi al Zante, hà colà con la permanenza di molti anni raffinata la sua costanza, stabilendosi più sempre nella brama di chiuder la vita sotto questo Serenissimo Dominio; in sorta di presente la mossa dell'armi, hà d'ordine nostro intrapresa la funzione importante e perigliosa di trattar con i Primati et abitanti della Provincia medema i maneggi della loro sollevatione contro Turchi, per cui replicati i viaggi anco in stagione difficile, hà sortito i punti più essenziali, che conclusi poscia da Noi con appuntamenti, e concerti, sorti gloriosamente l'acquisto di essa Provincia, che con la resa delle tre Fortezze sopra d'essa da Turchi errette, e mantenute s'è ridotta a publico assoluto possesso. Ad operatione di così gran rimarco, però essendo singolarmente valso l'impiego, e l'opra del precitato Doxarh, che con desterità trattò, e sorti anco avvantaggiosamente la resa delle reggia munificenza del Principe a consolatione del suo animo, et a sostegno dell'età sua cadente. Sopra il motivo però de'suoi humilissimi ricorsi et a riconoscenza del suo merito le concedemo per virtù delle presenti con l'autorità del Capitanato nostro General l'edilicio con quattro rode di molino d'acqua, situato nel luogo de Mandigna nel territorio di Sarnata a riva del mare, era di ragione del publico errario di Constantiapolis, perchè habbi liberamente a godere il beneficio nella propria persona e de suoi heredi in perpetuo, senza obligazione, ne aggravio imaginabile, e con il pieno indulto medemo anco le concedono la casa, che già dentro della Fortezze sudetta di Sarnata gl'è stata assegnata in cui haver possi il ricovero pur perpetuamente con suoi heredi così che contribuite le di lui benemerite fatiche possa benedire la Publica generosa benignità negli effetti delle sue gratiose beneficenze. Concedendo in ordine acciò il registro alle presenti per la loro inviolabil esecutione.

Data di Galera nostra Cap. Gen. Porto di Citres 10 Ottobre 1693 S. N. »

Θεωμένων εὔρηνται, ἐν τε Λευκάδι καὶ Κερκύρᾳ ὡς συγγραφεῖς δ' εἶνε γνωστός ἐκ τῶν ἐξῆς δύο φιλοπονημάτων αὐτοῦ

— Τέχνη ζωγραφίας, αψκ'.

— Παναγιώτη Δοξαρά ἱππέως Πελοποννησίου ζωγράφου, περὶ ζωγραφίας κατὰ τὸ αψκ'.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἶνε μετάφρασις εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν διαφόρων πραγματειῶν τοῦ Λεονάρδου Βίντζη, Λέοντος Ἀλδέρτου, καὶ Ἀνδρέου Πότζου, μετὰ προλόγου καὶ ἐπιγράμματος Λιοντίου τινος μοναχοῦ Πελοποννησίου, ζωγράφου καὶ τούτου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα. Τὸ δὲ δεύτερον εἶναι πρωτότυπος τοῦ Δοξαρά συγγραφὴ, καὶ σώζεται ἐν χειρογράφῳ παρὰ τῷ Κ. Παύλῳ Λάμπρῳ.

Ἐνα τῶν υἱῶν τοῦ Παναγιώτου, ὁμώνυμον τῷ πάππῳ καὶ γεννᾷ θέντα ὁμοίως ἐν Καλάμαις, παραλαβὼν ὁ περιφανὴς τῆς Κερκύρας ὑπερασπιστὴς Σουλεμβούργος κατέταξεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν ἀξιωματικούς, καὶ ἀνέδειξεν ἔπειτα ταγματάρχην. Ἀποσταλεὶς δ' εἶτα ὁ Νικόλαος εἰς Βενετίαν ἐξεπαιδεύθη τὴν ζωγραφικὴν παρὰ τῶν ἐν τῇ μητροπόλει ταύτῃ ἀρίστων καλλιτεχνῶν. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Κέρκυραν ὠνομάσθη ἐν ἔτει 1745 ὑπὸ τῆς πολιτείας ταγματάρχης τῆς χωροφυλακῆς τῆς πόλεως καὶ πάσης τῆς νήσου. Μετοικήσας δ' ὕστερον ἐν Ζακύνθῳ ἐνησχολήθη εἰς τὴν προσφιλεῖ τέχνην, καὶ λαμπραὶ ζωγραφίαι αὐτοῦ εὔρηνται ἐν τῷ ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως ⁽¹⁾.

Περὶ τοῦ Νικολάου Δοξαρά ἐνετύχομεν παρὰ τῷ αὐτῷ Σταματοπούλῳ ἐν πρωτοτύπῳ καὶ τὰ ἐξῆς ἔγγραφα.

Nous Matthias Ioannes Comte S. E. R. de Schulembourg, feld-maréchal et général en chef de la serenissime republique de Venise, chevalier de l'Aigle Noire de l'Ordre de S. M. Prussienne.

La famille du chevalier Panajotti Doxara s'étant retirée du joug des Turcs du Royaume de Morée, où elle possédoit des biens considérables, et qu'elle a tout abandonnée par l'affection et zèle pour la serenissime Republique: cette famille étant outre cela méritoire par les services que ses ancêtres ont rendu au Public, dans l'acquisition du dit Royaume: tous ces mérites et prerogatives nous ont porté de prendre sous notre protection la dite famille: de sorte qu'ayant

(1) Ἑλληνομνήμων Δ'.—Ν. Κατραμῆ, ἱστορικαὶ διασαφήσεις περὶ Βουλγάρων, ἐν Ζακύνθῳ. Ὁ Κ. Μουστοξύδης ἐξ ἐσφαλμένων παραδόσεων ἀπέδωκεν εἰς τὸν πατέρα τὰ καλλιτεχνήματα τοῦ υἱοῦ· διότι, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Κ. Κατραμῆς, αἱ ἐν τῷ Φανερωμένῳ ζωγραφίαι εἰσὶν ἔργα τοῦ Νικολάου, καὶ οὐχὶ τοῦ Παναγιώτου Δοξαρά. Ἐπίσης κατὰ λάθος ἀπεδόθη εἰς τὸν ἐν λόγῳ Νικόλαον ἡ εἰκὼν τῆς λιτανίας τοῦ ἁγίου Διονυσίου, γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ζακυνθίου ζωγράφου καὶ σατυρικοῦ ποιητοῦ Κουτρώζη.

recouvré chez Nous l'heritier Sr Doxará, homme de toute probité, dont les qualités personnelles étoient aussi ornées de l'art de peinture, Nous avons employé tous nos soins pour que le Gouvernement donne quelque mo. en de subsistance à ces pauvres gens; comme cela a réussi, la Republique lui ayant accordé des revenus a Sainte Maure, à la mort du dit Chevalier Doxara, ayant laissé plusieurs orphelins, entre autre l'enseign Nicola Doxara, celui nous l'avons pris a notre service parmi les officiers de notre suite, l'ayant déclaré Capitaine après. Il a un talent particulier entre autre pour l'art de dessiner et de peindre, c'est pourquoi nous avons trouvé à propos de le mettre chez les premiers peintres d'ici pour le perfectionner, de sorte que pendant dix années de suite que nous l'avons eu dans la maison, il en est parvenu à un point de ne pas regretter son tems; ce qui a fait que nous luy avons confié le soin de notre gallerie. La connoissance qu'il a de la peinture, la fidelité et probité, qu'il nous a témoigné dans plusieurs rencontres d'achat des tableaux fait, que nous lui en temoignons par celley de la gratitude: outre l'assistance que nous lui prêtons a son départ pour chez luy, le recommandant d'ailleurs très instamment a quiconque appartiendra de lui pouvoir être utile en ce qui le pourroit regarder de près. En foi de quoi nous avons signé et fait sceller de notre Sceau. Venise le 8 Aout 1738.

Conte di Schulembourg.

Jean Frederic Wetner secretaire.

Petrus Grimani Dei gratia Dux Venetiarum, Nobili et sapienti viro Danieli Delphino provisorio nostro Generali Maris fideli dilecto salutem et dilectionis affectum. Abbiamo col Collegio questo giorno in concorrenza d'altri benemeriti ufficiali eletto capitano attuale sopra cotteste ordinanze di Corsù città e borghi il capitán Nicolo Doxará, che ad esempio dell'avo, e del padre, che doppo resi i più utili servigi nel corso di due guerre si sacrificorono per le publiche glorie, avendo meritato prima d'esser distinti del titolo di Cavalieri per la dedizione al publico nome ottenuta da tutti li popoli di Madna. Intraprese il servizio in figura d'ufficial di goletta, applicatosi allo studio delle matematiche sotto la disciplina del tenente general Gianeix talmente riuscì che meritò di conseguire il titolo di Capitano ingegnere, come il tutto risulta dagli attestati, e fedi, che lo accompagnano. Che però ordinarete sia adnesso all'exercicio della carica stessa in luogo di chi vi si attrova per modo di proviggione, per trattenersi esso Doxará il restante tempo degl'anni cinque per poscia esser tramutato dall'una all'altra isola col mettodo prescrito dal Decteto 30 Xbre 1744 per godere la paga, obblighi e prerogative alla stessa attinenti e godute da

da suoi precessori, certi di ritrarre dallo stesso un buon servizio, come ha fatto per il passato nelle pubbliche occorrenze.

Data in Nostro Ducali Palatio die vigesima sexta Novembris, indictione nona, MDCCXXXV.

Aloysius Moenico Dei gratia Dux Venetiarum etc. Nobili et sapienti viro Ioanni Paolo Tervisano de suo mandato provisorio Cessaloniar, fideli dilecto salutem et dilectionis affectum. Abbiamo col Senato questo giorno tramutato capitano sopra la compagnia delle ordinanze di Cessaloniar, Lixuri, il capitano attual Nicolò Doxarà, che serviva a Cerigo, ed in luogo del capitano attual Demetrio Caridi; che però lo farete admettere all'exercizio della carica stessa per servir in essa il solito tempo degli anni cinque, e poi essere tramutato e con la paga di capitano attual solita e goduta da suoi precessori, promettendosi dallo stesso un utile servizio.

Data in Nostro Ducali Palatio die quarta Iunii, indictione quinta, MDCCCLXII.

Ἐκτὸς τούτων εἴρηνται παρὰ τῷ αὐτῷ Σταματοπούλῳ καὶ τὰ ἑξῆς τρία περὶ Νικολάου Δοξαρά ἔγγραφα· 1) Πιστοποιητικὸν τοῦ προβλεπτοῦ Κερκύρας Μάρκου Κουερίνη ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14 Δεκεμβρίου 1746 μαρτυροῦντος τὴν ὑπὸ τοῦ Νικολάου Δοξαρά, ὡς ταγματάρχου τῆς χωροφυλακῆς, ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀξιέπαινον διαγωγὴν· 2) Ὁμοιον τοῦ προβλεπτοῦ Κεφαλληνίας Πασχάλη Κικόνια (21 Ἰαννουαρίου 1752) πιστοποιοῦντος τὴν καλὴν τοῦ Νικολάου ἐν τῇ νήτρῳ διοίκησιν· καὶ 3) ἔγγραφον τοῦ προβλεπτοῦ Ζακύνθου Ζανφραγκίσκου Μανολέτσου (1 Αὐγούστου 1764) ὁμολογοῦντος, διὰ τὸ Δοξαράς ὡς ταγματάρχης τῆς χωροφυλακῆς συνετέλεσεν εἰς τὴν εἰρήνευσιν τοῦ τόπου, τὴν καταδίωξιν τῶν κακοποιῶν, καὶ τὴν πειθαρχίαν τῆς ἐγχωρίου πολιτοφυλακῆς.

Ἰάκωβος Πυλαρινός.

Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ τῇ 9 Ἰαννουαρίου 1659. Ἐν πρώτοις ἐσπούδασε, κατὰ τὴν θέλησιν τῶν γονέων του, τὰ νομικὰ ἐν Βενετίᾳ καὶ Παταβίᾳ. Ἀναδειχθεὶς νομοδιδάσκαλος δεκαεξέτης, κατήλθεν εἰς τὴν πατρίδα, πλὴν ἡ ὄψις τῆς κοινωνίας, καὶ τῆς ἐπιστήμης ἡ κατάχρησις ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλίπη τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ἱπποκρατικὴν τέχνην. Ὅθεν ἐπαναστρέψας εἰς Πατάβιον, μετὰ τοσοῦτου ζήλου ἐπεδόθη εἰς τὴν νέαν ἐπιστήμην, ὥστε μετὰ διετῆ φοίτησιν ἔλαβε τὸν στέφανον τῆς ἱατρικῆς. Φλογόμενος ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν γῆν τῶν ὀνείρων του, ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας, καὶ μεταβὰς εἰς Κρήτην ἤρχισε νὰ μετέρχεται τὸν ἱατρὸν πρὸς πορισμὴν τῶν εἰς περικτέρω ὁδοιπορίαν ἀνγκυαίων. Ἦ

τύτυχής ἐκδασίς τῶν θεραπειῶν του, καὶ ἡ διαδοθεῖσα φήμη τῆς ἐμπειρίας του ἐπληροφόρησαν τὸν Ἰσμαὴλ πασάν, διοικητὴν τῆς νήσου, ὅστις προσέλαβε τὸν Πυλαρινόν, ὡς ἀρχίατρον, μὲ γενναῖον μισθόν. Ἐκ Κρήτης ὁ Ἰάκωβος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετερχόμενος τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ μέχρι τοῦ 1684 ἀπελάμβανε μεγίστης ὑπολήψεως, ὅτε ὁ πρίγκηψ Καντακουζηνὸς διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας προσέλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν αὐλήν. Μετὰ τριετῇ ἐν Βλαχίᾳ διαμονῇ ὁ Ἰάκωβος ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἐνθα εὔρε τὸν πατέρα του τεθνηκότα. Διατρίψας ἐν Κεφαλληνίᾳ ἐπὶ ἔν ἔτοις, μετέβη τῷ 1687 εἰς Γερμανίαν καὶ Ῥωσσίαν. Ἡ φήμη τοῦ ὀνόματός του προσηγηθεῖτα γνωστὸν κατέστησε τὸν Πυλαρινόν, προσληφθέντα ἀμέσως ὡς ἀρχίατρον ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου.

Φύσει ἀδύνατος καὶ φιλάσθενος ἠναγκάσθη μετ' οὐ πολὺ νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ ψυχρὸν τῆς Ῥωσσίας κλίμα, καὶ ἐλθὼν εἰς Βενετίαν προσελήφθη ὑπὸ τοῦ τότε ἀρχιναύαρχου τῆς Δημοκρατίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὡς ἱατρός τοῦ στόλου. Ἐν ἔτει 1694, ἀποθανόντος τοῦ Μοροζίνη, ἐπανέστρεψεν ὁ Ἰάκωβος εἰς Βενετίαν, καὶ ἐκείθεν μεταβὰς εἰς Βλαχίαν, προσεκλήθη ὡς ἀρχίατρος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σερβίας· ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διατρίψας ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βελιγραδίου ἐπανέστρεψεν αὐθις εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ ἐκείθεν ἐνεχώρησε διὰ Λιθόρνον, Σμύρνην καὶ Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διέμεινε μέχρι τοῦ 1701. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Σερβίας καὶ αὐθις προσεκάλεσε τὸν Πυλαρινόν μὲ μισθὸν χιλίων πεντακοσίων φλωρίων ἑτησίως· ἐπὶ τρεῖς δ' ἔτη διαμείνας παρ' αὐτῷ ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐμάστιζε τὴν Εὐρώπην ἡ φρικώδης τῆς εὐλογίας νόσος, καθ' ἧς ἡδυνάτει πᾶσα ἱατρικὴ συνδρομή. Ἰυνή τις τότε, ἐκ Θεσσαλίας καταγομένη, ἐπενόησε τὸ κατὰ τῆς φθοροποιού ταύτης νόσου ἀλεξίτηριον κέντρισμα, πρὶν ὁ Γέννηρ ἐφεύρῃ τὴν θαυμαλίδαν· ἡ δὲ θεραπεία τῆς Θεσσαλίδος μεταδοθεῖσα ἐφ' ὅλου τοῦ Τουρκικοῦ κράτους ἐξήσκητο ἐπιτυχῶς ὑπὸ Ἑλληνίδων.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον διέτριβεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἕτερος Ἕλλην ἱατρός, ὁ Ἐμμανουὴλ Τιμόνης, Χίος πιθανῶς τὴν πατρίδα. Ὁ Πυλαρινὸς μετὰ τούτου ἐξήτασαν τὴν θρυλλουμένην ἐγκέντρισιν, καὶ ἐπιστημονικῶς ἐπέστησαν περὶ τῆς ὥρελείας. Ὁ Τιμόνης ἐν ἔτει 1713, ὡς μαθητῆς καὶ μέλος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης, ἀνήγγειλε τὴν ἐφεύρεσιν πρὸς τὸν Ἀγγλον ἱατροδιδάσκαλον Βόδβαρντ, ὁ δὲ

Πυλαρινός πρὸς ἕτερον Ἀγγλον, φυσιολόγον καὶ ἱστορικόν, τὸν Γουλιέλμον Σέραρδ, πρὸξενον τότε ἐν Σμύρνῃ, δημοσιεύσας κατὰ τὸ 1715 ἐν Βενετίᾳ λατινιστὶ καὶ ἰδίᾳ πραγματείαν περὶ τοῦ ἐγκεντρίσματος.

Ὁ Ἰάκωβος ἐπ' ὀλίγον διατρίψας εἰς Βενετίαν, μετέβη εἰς Λιβόρνον, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σμύρνην καὶ Ἀλέπιον, ἔνθα διέμεινεν ὀλίγον καιρὸν μετερχόμενος τὸν ἱατρὸν· ἐκεῖθεν περιηγήθη τὴν Αἴγυπτον, καὶ κατὰ πρότασιν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας Ἀσκανίου Ἰουστινιάνη, διωρίσθη γενικὸς πρόξενος αὐτῆς ἐν Σμύρνῃ· μὴ ἀρεσκόμενος ὅμως εἰς τὸ πολυάσχολον τοῦτο ὑπόργημα, παραιτηθεὶς ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα ἡσχολήθη εἰς ἔρευναν τῶν κωδίκων τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης, καὶ εἰς ἱατρικὰς συγγραφάς.

Ἀπεβίωσεν ὁ Πυλαρινός τῷ 1718, ἑξηκονταέτης τὴν ἡλικίαν. Ἡ στέρησίς του ἐθρηνήθη ὑφ' ὅλων τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ἐπὶ τοῦ τάφου του, σωζομένου ἐν Παταβίῳ, ὁ Παπαδόπουλος ἐχάραξε λατινιστὶ ἐπίγραμμα, ἔχον οὕτως ἐν μεταφράσει·

« Μνημεῖον Ἰακώβου Πυλαρινοῦ, εὐγενοῦς Κεφαλλήνος, ἱατροδιδασκάλου, ἀνδρὸς περιωνύμου πρὸς τε Δᾶκας, Ῥώσους, καὶ Θράκας, ἐν Ἀσίᾳ τε καὶ Αἰγύπτῳ διὰ τε τὴν τέχνην, φρόνησιν, χρηστότητα, καὶ τὴν ἐν τοῖς δημοσίοις οἰκονομίαν, ἀποδοῦσαντος ἐν ἔτει σωτηρίας αψιτή. ἐτῶν 61. »

Συγγράμματα.

—Nova et tuta Methodus Variolam excitandi per transplantationem, nuper inventa, et in usum tracta, qua rite per acta, immunia in posterum praeservantur ab huiusmodi contagio corpora. Venetiis 1715. (Ἀνετυπώθη ἐν Νυρεμβέργῃ 1717, καὶ Leyde 1718).

—Ἱατρικὴ ὑπερασπιζομένη, ἥ παρατηρήσεις ἀναιρετικαὶ τῆς ἀπάτης τῶν νεοφανῶν φρονημάτων. 1717. (Διὰ τοῦ συγγράμματος τούτου, ἰταλίστι γεγραμμένου καὶ ἀπαρτιζομένου ἐκ τετρακοσίων σελίδων 42ου σχήματος, ὁ Πυλαρινὸς ἀνέτρεψε τὰ ὑπὸ Ἰωσήφ Γαζόλα κατὰ τῶν ἱατρῶν λεχθέντα).

Ὁ Μορέλλης μετ' ἐπαίνων ἀναφέρει τὴν εἰς Αἴγυπτον περιήγησιν τοῦ Πυλαρινοῦ, ἀγνωστον ἐν πολλῇ βιβλιοθήκῃ κατακειμένην μετ' ἄλλων φιλοπονημάτων τοῦ σοφοῦ Ἑλλήνος (*).

Ἰάκωβος Μάνος.

Ἐγεννήθη εἰς Ἄργος τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι, καὶ ἰδίᾳ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα καὶ εὐκλεῶς ἐδίδαξε. Μετὰ τὴν παραίτησιν ἀπὸ τῆς σχολαρχίας τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς

(*) Μαρσάκη, Βιογραφίαι τῶν ἐνδόξων Κεφαλλήνων, τόμ. Β'.

Γερασίου τοῦ Ἀκαρνᾶνος (1702), ὁ Ἰάκωβος, θερμῇ προτροπῇ Ἀλέξανδρου τοῦ Μαυροκορδάτου, ἀνείληφε τὴν σχολαρχίαν ταύτην καὶ διὰ τοῦτο παρέμεινε. Ἀνηγορεύθη καὶ ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὑπατος τῶν φιλοσόφων « ἅτε δὴ σοφὸς, πολυμαθὴς, μιμητὴς κατὰ λόγον τῶν ἐξόχων παλαιῶν Ἑλλήνων, δεινὸς τῶν Ἀριστοτελικῶν δογμάτων καὶ προασπιστὴς τούτων ἀνένδοτος, βαθὺς καὶ ἐν τοῖς θεολογικοῖς » ὡς λέγει ὁ σοφὸς Κωνστάντιος. Πότε ἀπέθανεν ὁ Ἰάκωβος ἄδηλον· ἐξῆλθε ὅμως τῷ 1709, ὅτε τὸν ἐπικηδεῖον εἰς Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον ἐξεφώνησε, καὶ τῷ 1716, καθ' ὃν χρόνον εἰς Νικόλαον Μαυροκορδάτον, ἐκ μεγάλου διερμηνεύς εἰς ἡγεμόνα προαχθέντα, ἐγκωμιαστικὸν λόγον συνέθετο· κατὰ δὲ τὸν Προκόπιον ἐξῆλθε ἐν τῷ 1721.

Τοῦτον Μάναν γράφει ὁ Μοσχοπολίτης Προκόπιος, καὶ Μάνον ὁ Κωνστάντιος· αὐτὸς δὲ οὕτως γράφεται Ἰάκωβος Ἀργεῖος, καὶ παρ' ἄλλων Ἰάκωβος ὁ ὑπατος τῶν φιλοσόφων.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τούτου δύο λόγοι ἐν ἀρχαῖζουσῃ ἑλληνίδι ἐτυπώθησαν· καὶ ὁ μὲν ἐπικηδεῖός ἐστιν εἰς Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον προταχθεὶς τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἰουδαϊκῶν (σελ. 1—23), ὁ δ' ἐγκωμιαστικὸς εἰς Νικόλαον Μαυροκορδάτον ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας (').

Μαθηταὶ αὐτοῦ ἐγένοντο πολλοὶ τῶν τότε περιφανῶν, ὡς Νικόλαος, καὶ Ἰωάννης Μαυροκορδάτοι οἱ ἡγεμόνες, Δημήτριος Προκοπίου, Σαμουὴλ ὁ πατριάρχης, κλπ.

Χρῦσανθος Νοταράς.

Καταγόμενος ἐκ τοῦ ὁμωνύμου τῆς Κορινθίας οἴκου ἐξεπαιδεύθη τὰ πρῶτα γράμματα ὑπὸ τοῦ θεοῦ του Δοσιθέου, ὅστις ἀπέστειλεν ὕστερον τὸν Χρῦσανθον εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης πρὸς τελειότεραν κατάρτισιν. Ἐλθὼν εἰς Πατάξιον ἐσπούδασε τὰς ὑψηλὰς ἐπιστήμας, καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν διέτρεξε πᾶσαν τὴν σπουδὴν Εὐρώπην πρὸς ἐπαύξησιν τῶν γνώσεών του. Εἰς Παρίσιους διέτριψεν ἄρκετον χρόνον πρὸς τελειοποίησιν τῶν ἀστρονομικῶν γνώσεων, καὶ ἠκροάσθη μετὰ ζήλου διακαοῦς τὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων τοῦ περιφήμου Κασίν, ὅστις συνέλαβε πρὸς τοῦτον ἰδιάζουσαν εὐνοίαν. Ἐν τῇ γαλλικῇ μητροπόλει ἐσχετίσθη μετὰ πάντων τῶν ἐν ταῖς ἐπιστήμας διαπρεπόντων, καὶ ἰδίως τοῦ διασχήμου Ἰησοῦίτου Λεκιένου,

(') Προκοπίου Μοσχοπολίτου § 80.—Κωνσταντίου, περὶ τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς.

πρὸς ὃν ἐχορήγησεν ἄφθονον ὕλην εἰς συγγραφὴν τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς.

Καταβαίνων εἰς Ἑλλάδα διῆλθε διὰ τοῦ Βουκουρεστίου, καὶ ὑπεδέχθη ἐνθουσιωδῶς· μετὰ μεγάλης πομπῆς ὠδηγήθη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν καὶ ἀπήγγειλε, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν, λόγον ἰν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ ἐν Εὐρώπῃ μακροχρόνιος διατριβή του οὐδόλως ἐκλόγισε τὴν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν ἀκράδαντον πίστιν του. Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπαρουσιάσθη μετὰ πομπῆς εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον καὶ εὐμενῶς ἐδεξιώθη.

Τῇ 5 Ἀπριλίου 1702 ἐχειροτονήθη ὑπὸ Λοσιθεῦ μητροπολίτης Καισαρείας, καὶ τῇ 6 (1) Φεβρουαρίου 1707, ἦτοι τῇ ἐπιούσῃ τοῦ θανάτου τοῦ θεοῦ του, ἐξελέχθη κοινῇ ψήφῳ πατριάρχης Ἱεροσολύμων, « συνεχίσας καὶ αὐτὸς, κατὰ Παλαμάν, τὴν χρυσὴν σειράν τῶν μὲν » ἀρετῇ πρακτικῇ, τῶν δὲ καὶ σοφίᾳ θεῷ τε καὶ ἀνθρωπίνῃ τὸν » Ἀδελφοθέου θρόνον κοσμησάντων. Φιλοτιμούμενος καὶ οὗτος μὴδ' » ἐλάχιστον ἀπολειφθῆναι τῆς προηγησαμένης τῶν πατριαρχῶν δια- » δοχῆς ἤρξατο πᾶσαν γῆν ὀρθόδοξον κόποις τε καὶ μόχθοις ἀπο- » ρήτοις, ἀλλὰ καὶ σωματικαῖς κακοπαθείαις δεινότεραις περιῶν, δύο » συνάμα κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον ἀποστολικά ἔργα κατεργάζε- » σθαι, ἔνθεν μὲν τὴν τῶν ἀπανταχοῦ φιλοχρίστων ὑπὲρ τοῦ πανα- » γίου Τάφου λογίαν συλλέγων πρὸς τὴν κυβέρνησιν καὶ διεξαγωγὴν » τῶν ἀδιαλείπτων καὶ βαρυτάτων τῶν ἁγίων τόπων ἀναγκῶν, οἷον » σὺν τόκῳ τὰς δωρεὰς ἀποτίων, ἡδυτάτῃ καὶ μελιρρύτῳ γλώσσῃ » τὸν εὐαγγελικὸν ἀπανταχοῦ διασαλπίζων λόγον καὶ τοῦτω τοῖς » μὲν ἀμελεῖς πρὸς τὴν τῶν θείων ἐντολῶν ἐργασίαν διανιστῶν, τοῖς » δ' ἐπιμελεῖς εἰς μείζονα παροτρύνων προσαγωγὴν, τοῖς τε ἁμαρτω- » λοῖς παραμυθούμενος καὶ εἰς μετάνοιαν φέρων, καὶ τοῖς δικαίοις » αὖθις εἰς τὴν ἀγαθὴν καὶ τελειοτέραν ἐπιστηρίζων κατάστασιν, καὶ » πάντας ἀπλῶς πρόβατα τῆς δεξιᾶς καὶ ἐκλεκτῆς μερίδος τῷ Χρι- » στῷ προθυμούμενος παραστήσαι. . . Ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ἅπασιν πρώ- » τιστον πάντων, ὑπὲρ οὗ οὐδὲ κόπων, οὐδὲ ἀγώνων, οὐδὲ χρημάτων » ὅλως ἐφείδετο, τὴν τοῦ πατριαρχικοῦ αὐτοῦ θρόνου συντήρησιν τε » καὶ βελτίωσιν καὶ εὐημερίαν καὶ εἰρηναίαν κατάστασιν ἡγουμένους, » τοῦτο αἰείποτε καὶ πανταχοῦ ἐβουλεύετο, καὶ περὶ τούτου τὰ πάντα » ἔλεγε καὶ ἔπραττε (2) ».

(1) Ὁ Νικολόπουλος γράφει 8 Φεβρουαρίου. (2) Ἱεροσολυμίαις σελ. φξθ'.

" μή γε, κ' ἂν πρόσταξον, ἐπικύρωσον, νομοθέτησον, ἵνα ἐῷσι ταῦτην
 " ἀνεπηρέαστον οἱ ταραττοντες ψευδάδελοι· καὶ τοῦτο νομιζέται
 " παρ' ἡμῶν μέγιστον καὶ ἐξάριτον εὐεργέτημα, καὶ ἀπαρχὴ τῆς
 " καλοκάγαθίας καὶ φιλανθρώπου εὐγνωμοσύνης αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς ⁽¹⁾ ".
 Ἀπεβίωσεν ὁ Χρυσάνθος τῇ 7 Φεβρουαρίου 1731 ⁽²⁾, διαδεχθεὶς εἰς
 τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὑπὸ τοῦ ἐξ Αἴνου Μελετίου ⁽³⁾.

Συγγράμματα.

—Περὶ ἱερουσῶνης λόγος ἐγκωμιαστικὸς σχεδιασθεὶς παρὰ Χρυσάνθου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ προσφωνηθεὶς παρ' αὐτοῦ ἔνθον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς ἀγίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἀναστάσεως, ἥτοι τοῦ ἀγίου Τάφου, ἡνίκα ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ἐν ἔτει τῇ Σωτηρίῳ αψβ' Ἀπριλίου ἐ, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἀγίας Λαμπρᾶς. (Εἰς 4 ἐκ σελ. 28, ἐτυπώθη ἐν Βουκουρεστίῳ ἄνευ ἔτους).

—Περὶ τῶν ὁφικίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κλπ. ἐν Βουκουρεστίῳ 1715 καὶ ἐν Βενετίᾳ 1778.

—Εἰσαγωγή εἰς τὰ γεωγραφικὰ καὶ σφαιρικά. Ἐν Παρίσι 1716.

—Ἱστορία καὶ περιγραφὴ τῆς ἀγίας γῆς καὶ τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ, Ἐνετίῃσι 1728.

—Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς κατ' ἐξοχὴν ὑπεροχῆς τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ἀγίου καὶ ζωοδόχου Τάφου. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1728.

—Ἀντίβρῃσις εἰς τὰ ὅσα κακῶς καὶ ψευδῶς καὶ ἀναρμόστως λέγονται εἰς τὸ προσκυνητᾶριον τοῦ ἀγίου ὄρους Σινᾶ, Ἐνετίῃσι 1732. (Ἐγραψεν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1734, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του).

—Διήγησις τῆς ἀλώσεως Τεμεσβαρίου ὑπὸ Τούρκων.

—Τύποι προσηγοριῶν ὧν χρῶνται τανῦν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες. (ἐξέδθη ὑπὸ Φαβρικού ἐν Ἑλληνικῇ Βιβλιοθήκῃ, τομ. ΙΑ').

—Διασάφεις ἀπλῇ καὶ σύντομος εἰς τὰς παροιμίας τοῦ Σολομῶντος, συλλεγεῖσα ἐκ διαφόρων ἐρμηνευτῶν παρὰ Χρυσάνθου ἱεροδιακόνου Ἱεροσολυμίτου.

—Εὐαγγέλιον διωρθωμένον εἰς πολλὰ ἑλλειπῇ μέρη μετὰ κανόνων τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου.

—Ἐπη ἡρωελεγεῖα εἰς Συρίγον καὶ τὴν Ἀντίβρῃσιν αὐτοῦ.

—Ὅμιλαι ἐκ τῶν πολλῶν εὐρεθεῖσαι καὶ σπουδῇ καὶ δαπάνῃ Μελετίου πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐκδοθεῖσαι, Ἐνετίῃσι 1734. (Κατὰ Παλαμὰν σώζονται καὶ ἕτεροι ἀνέκδοτοι).

—Ἐπιστολαί. (Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Μαρωνίου Ἀσιμαῖ).

(1) Πρακτικὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει φιλολογικοῦ Συλλόγου Α' σελ. 186.

(2) Κατὰ λάθος Νικολόπουλος 1733.

(3) Nicolopulo, Biographie Universelle tom. 31.—Παλαμὰ Ἱεροσολυμίαις.

νοῦ (tom. I. σελ. 634) μνημονεύεται ἐγκύκλιος ἐλληνο-αραβιστὶ τοῦ Χρυσάνθου τυπωθεῖσα ἐν Ἀλεπίῳ τῷ 1711. Ἑτέρα δ' ἐγκύκλιος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου ἐλληνο-αραβιστὶ τυπωθεῖσα ἐν Ἀλεπίῳ τῷ 1722 θεωρεῖται ἔργον τοῦ Χρυσάνθου. Πλεῖστοι δὲ ἄλλαι εὗρηται ἀνέκδοτοι).

Πρὸς τοῦτοισι ὁ Χρυσάνθος ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1715 ἔκδοσιν τοῦ περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλύμοις πατριαρχευσάντων ὑπερχιλισελίδου συγγράμματος τοῦ Δοσιθέου προσθεὶς προλεγόμενα καὶ σημειώσεις* καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινοῦ τὴν ἔκθεσιν τῆς πίστεως τῶν ἐν Σοβιώνῃ διδασκάλων.

Σύγχρονοι τῷ Χρυσάνθῳ μνημονεύονται, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Νεόφυτος Νοταρὰς ἀρχιμανδρίτης καὶ ἐπίτροπος τοῦ παναγίου Τάφου ἐπιστάτης εἰς τὴν ἐν ἔτει 1719 γενομένην ἀνακαίνισιν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, καὶ Δημήτριος Νοταρὰς, ἀνεψιὸς τοῦ Χρυσάνθου, ἐρχίατρος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, ἀμφότεροι ὑπὸ Προκοπίου Μοσχοπολίτου ἀναφερόμενοι ὡς ἐν τοῖς γράμμασι διαπρέποντες (!).

Μεθόδιος Ἀνθρακίτης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις περὶ τὰ μέσα τοῦ 12^{ου} αἰῶνος· καὶ περὶ τὰ τέλη τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος ὑποδύς τὸ μοναχικὸν τριῶνιον ἡκροάσατο ἐν τῇ πατρίδι Γεωργίου τοῦ Σουγδουρῆ, καὶ ὕστερον μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν κατηρτίσθη τελειότερον, ἐπιδοθεὶς ἰδίῳ εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Περὶ τὸ ἔτος 1715 ἐπανελθὼν ἐδίδαξεν ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ εἴτα προσκληθεὶς εἰς Καστορίαν προέστη τῆς ἐκεῖ σχολῆς. Ἐντεῦθεν προσκληθεὶς μετέβη εἰς Σιάτισταν καὶ εὐδοκίμως διδάξας ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα καὶ ἀνέλαβε τὴν σχολαρχίαν, ἣν διετήρει μέχρι τοῦ 1723 τῇ ἡλικίᾳ ἤδη προγεγενηώς.

Ὁ Ἀνθρακίτης ἠθέλησεν ἵνα παραδώσῃ τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν, καὶ πρὸς τοῦτο διατρέψων ἐν Καστορίᾳ μετέφρασε τὰ συγγράμματα τοῦ Μαλεμβραγχίου, Καρτεσίου καὶ ἄλλων· ἀλλὰ κατὰ τῆς καινοτομίας ταύτης ἐξανέστησαν οἱ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ διδάσκοντες καὶ συνασπισθέντες διήγειραν δίκην σφοδροτάτου ἀνέμου ἀλλεπάλληλα κύματα καὶ λαίλαπας ψευδεπιπλάστων κατηγοριῶν ἐπὶ σχολῇ τοῦ καταποτιῶσαι τὴν ἀγαθὴν φήμην αὐτοῦ. "Οθεν διαστρέφοντες τὰς ἀφρημένους ἐννοίας τῆς ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένης φιλοσοφίας κατεδίκαζον τὸ φιλοσοφικὸν τοῦ σύστημα, ὡς ὑποκρύπτον δῆθεν τὰς ἀρχὰς τῆς νεοφανοῦς αἱρέσεως τοῦ Μελλίνου. Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος ταραχθεῖσα ἐκ τῶν σπερμολογιῶν τούτων προσεκάλεσεν

(!) Τοῦ τελευταίου εὗρηται, ὡς ἤκουσα, μετάφρασις φιλοσοφικοῦ συνταγματίου, ἐκδοθεῖσα ἐν Βουκουρεστίῳ, καὶ περὶ τῆς μεταϊότητος τῶν συμβουλῶν (Παρανίκας, σελ. 107).

εἰς ἀπολογίαὺν τὸν Ἀνθρακίτην, ὅστις ὑπακούσας ἦλθεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1723. Συγκροτηθεὶς δ' ἐν τοῖς πατριαρχείοις συνόδου, προεδρεύοντος τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Γ' συγκαθημένου καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, προσήγαγεν ὁ κατηγορούμενος τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, καὶ ἀπελογήθη βεβαιῶν, ὅτι οὐδὲν ἔγραψε δογματικῶς ἀντιβαῖνον εἰς τὰς παραδόσεις καὶ τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἡ ἱερὰ σύνοδος αὐστηρῶς πρὸς τοιαῦτα ζητήματα διατεθειμένη ἐθεώρησε μὲν τὸν Μεθόδιον ὡς μὴ ἀρεστικότητα τῆς ὀρθοδοξίας, ἀλλ' ἐπὶ περιορισμῷ καὶ παραδειγματισμῷ τῶν φιλοσοφούντων ἀπεφάνθη ὅπως ἀποτηρωθῇ τὸ φιλοσοφικόν του δοκίμιον, καὶ ἀπευθυνθῶσιν ἐγγύχλιοι πανταχοῦ ἵνα ὅπου ἂν εὑρεθῇ ἀντίγραφον ἢ τετράδιον τοῦ πονήματος τούτου δημοσίως παραδοθῇ τῷ πυρί (!).

Ἰνα καταδειχθῇ τοῦ ἀνδρὸς ἡ χριστιανικὴ ἀρετὴ παρεντιθέμεθα τὴν ἐξῆς περικοπὴν ἐξ ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς Ἀναστάσιον τὸν ἐν Τρίκλῃ σχολαρχοῦντα, καὶ ἕνα τῶν κατηγορῶν του χρέματίσαντα, ὕστερον δὲ μετανόησαντα καὶ συγχώρησιν αἰτήσαντα καὶ λαβόντα.

« Οὐκ ἐσμὲν ἀδελφοί; οὐ μὲν πίστευι, μὲν ἐκκλησίᾳ, τοῖς αὐτοῖς
 » μυστηρίοις συνδεδεμέθα; περὶ τίνος δ' ἡ τοσαύτη ἔρις; περὶ φιλο-
 » σοφίας; ἐρεσγελίας; Ἐβρέεωσαν ἅπαντες οἱ τε πάλαι καὶ νῦν φιλο-
 » σοφούντες, οἱ ἀρχὰς κατὰ τῆς ἀληθείας ἐπιπλάστους τιθέμενοι!
 » Ἢ τῶν ἐθνικῶν φιλοσοφία, ἡ τούτων διάνοια, ὁξυτάτη πρὸς τὴν τῆς
 » ματαιότητος θεωρίαν, πρὸς δὲ τὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς κατανόησιν
 » ἐξημαύρωται. Μία ἀλήθεια, Χριστὸς ἐσταυρωμένος. Οὐδὲν ἕτερον
 » ἀληθὲς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Ἰκανῶς
 » κεκοιμήκατε, καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν πόνων ἡμῶν ἔχετε· ὅσα ἠελέ-
 » σατε ἐποιήσατέ μοι! Κατεργρονήσατε, ὕβρισατε, ἡτιμάσατε, περὶ
 » ψυγὰ με ἀνεδείξατε, ἀποτρόπαιον ἀνθρώποις, οὐ μὴν δὲ Θεῷ. Τί
 » ἔτι ἐπιζητεῖτε; τὰ πάλαι ἀνακυκλοῦν καὶ τὰς λύπας ἀναστο-
 » μοῦν; Ὁρᾶτε, ὅτι ἔστι καὶ ὀφθαλμὸς ἐκδικήσεως. Ταῦτα μὲν ὡς
 » πατήρ· ὑμεῖς δὲ κατὰ τὸ δοκοῦν ὑμῖν ποιεῖτε ».

Μετέφρασεν ὁ Ἀνθρακίτης, κατὰ Ζαβίραν, τὰ συγγράμματα τοῦ Μαλεμ-
 βραγχιού, Καρτεσιού, καὶ ἄλλων, καὶ συνέγραψε τὰ ἐξῆς·

— Βοσκὸν λογικῶν προβάτων, ἐκδοθέντα Ἐντίψει 1708.

— Ὅδον μαθηματικῆς, ἣτις ἐπεξεργασθεῖσα καὶ τελειοποιηθεῖσα ἐξεδόθη ἐν
 ἔτει 1749 ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Μπαλάνου Βασιλοπούλου.

(!) Ἀραβαντινοῦ ἐν Πανδώρα τόμ. 1Α' σελ. 86.—Ζαβίρας.

Ὁ Κρής Ἰγνάτιος Μεταξόπουλος ἐποίησε τὸ ἐξῆς εἰς Ἀνθρακίτην ἐπίγραμμα δημοσιευθὲν ἐν Ὁδῷ μαθηματικῆς.

Ὡς ἐθέλοντα δύνειν ἀπὸ Ἑσπερίης ἐρ' Ἐῶαν,
καλὰ μαθήματα ἄγεις ὧς παλινουνεχέω,
ὦν τε ὁδηγὸς ἔης υἱέσσι σοφῶν γενετῆρων,
τοῖσιν ἔση θ' ἐξῆς, ὧς τε δίδωσι Θεός.
Τῷ θνητὸς περ ἔων, ὧς τετρακτὺς Μεθόδιε!
εὖρες ἀθανασίην λείμμασι σῆς σοφίης.

Ἀναστάσιος Γόρδιος.

Ἐγεννήθη εἰς Βρανιανὰ τῶν Ἀγράφων περὶ τὰ μέσα τοῦ 13' αἰῶνος καὶ ἐμαθήτευσεν ὑπὸ Εὐγένιον τὸν Αἰτωλὸν, ὑφ' οὗ ἐστάλη ἐν ἔτει 1695 εἰς Ἀθήνας πρὸς Νικόδημον τὸν Φερραῖον, ὧς δηλοῦται ἐξ ἐπιστολῆς ἐντεῦθεν γραφείσης πρὸς τὸν διδάσκαλόν του Εὐγένιον ⁽¹⁾. Μετὰ τοῦ Νικοδήμου ἀπῆλθεν εἰς Ἰωάννινα, καὶ ἐντεῦθεν εἰς Ἰταλίαν, πρὸς τελειότεραν κατάρτισιν. Ἐπανελθὼν διέτριψεν εἰς Αἰτωλικὸν καὶ ἐδίδάξεν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη εἰς πολλοὺς μαθητάς. Ἐν ἔτει 1711 ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἐγκατεβίωσεν εἰς τὸ μονήριον τῆς ἀγίας Παρασκευῆς. Περιήρχετο κατὰ καιροὺς διάφορα τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος μέρη διδάσκων τοὺς ἐπιθυμοῦντας, καὶ ὁδηγῶν τοὺς διδάσκοντας, κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ συμβουλευῶν πρὸς πάντας τὰ θεάρεστα, πρὸ πάντων δὲ τὴν φιλοπρωχίαν, ἱδρυστὴν σχολείων, καὶ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν, ὑπόδειγμα διὰ τοῦ ἐναρέτου βίου του καθιστάμενος. Προτιμῶν τὸ πάτριον ἔδαφος ἀπέρριψεν ἀξιοπρεπῶς διαφόρους προτάσεις περὶ μεταβάσεως εἰς χώρας μᾶλλον πεπολιτισμένas, ἐν αἷς καὶ ὁ βίος καθίστατο εὐάρεστος, καὶ μεγάλα ἀμοιβὰι περιέμενον τὸν εἰς τοὺς ἡλιοκαεῖς τῶν Ἀγράφων βράχους φιλοσοφούντα μοναχόν ⁽²⁾. Τὴν 1 Μαρτίου 1729 προκασιθόμενος τὸ προσεγγίζον τέρμα τοῦ βίου του συνέταξε τὴν διαθήκην, ἣ μᾶλλον τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του, καὶ μετὰ παρέλευσιν τριῶν μηνῶν καὶ ὀλίγων ἡμε-

(1) « Ἡῤῥσμεν καὶ τὸν κύρ Νικόδημον ὁμοῦ καὶ μετὰ τοὺς μαθητάς του ὅλους ὑγιεῖς τοῦ ἐδώκαμεν τὸ γράμμα τῆς λογιότητός σου, καὶ τὸ ἐχάρη πολλά ὑπεσχέθη πῶς νὰ μᾶς ἐπιμεληθῇ εἶναι κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπος πολλὰ καλὸς, καὶ ἐπιτήδεις εἰς τὰ μαθήματα... Τὸ γράμμα τοῦ κύρ Μπενιζέλλου τὸ ἐδώκαμεν, καὶ τὸ ἐχάρη πολλά· μεγάλο ἔπαινον τῆς ἑκκαμῆς, καὶ δι' ἄλλα πολλά καὶ διὰ τὸ γῆρας » λέγει πῶς ἦτον μικρὸν παιδί ὅταν ἡ λογιότης σου ἦσουν ἐδῶ, εἶνε καὶ τοῦτος λόγιος πολλά, καὶ φρόνιμος ἄνθρωπος ».

(2) Ὡς Νικόλαος ὁ Μκυροκορβιτὸς προσκαλέσας αὐτὸν εἰς Βλαχίαν, καὶ ἄλλοι ἐπὶ σκοποὶ εἰς Θεσσαλίαν.

ρῶν ἐν χριστιανικῇ γαλήνῃ, περιστοιχούμενος ὑπὸ ἀπαρηγορήτων μαθητῶν, φίλων, καὶ συμπατριωτῶν παρέδωκε τὸ πνεῦμα, καὶ ἐτάφη εἰς τὸ προσφιλὲς μονίδιον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, χαραχθεῖσης ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης·

« Ἀναστάσιος Γόρδιος ἱερομόναχος εἰς τὴν μονὴν ἁγίας Παρασκευῆς Γρανικῶν (sic) ἀνεπαύθη ἐν κυρίῳ ἐν ἔτει αῤῥκθ' Ἰουνίου ἢ α' ὥρα τῆς ἡμέρας, ἡμέρα Σάββατον ».

Παρά τῷ Γορδίῳ ἐξεπαιδεύθησαν πολλοὶ καὶ διάφοροι καταγλαίσαντες ὕστερον τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, ὡς Θεοφάνης ὁ ἐξ Ἀγράφων, Κωνστάντιος ὁ ἐκ Δοιδουρικίου, Μιχαὴλ Μαυρομμάτης ἐκ Μεσολογίου, Λογοθέτης ἐκ Γαλαξειδίου, Γαβριὴλ καὶ Εὐθύμιος οἱ μοναχοὶ ἐκ Καρπενησίου, Τρίβας ἐκ Λαμίας ἢ Ὑπάτης, Ἀνθιμος Βάρτας ἐξ Αἰτωλικοῦ, καὶ ἄλλοι.

Εἶχεν ὁ Ἀναστάσιος δύο ἀδελφοὺς ἱερομονάχους Ἀθανάσιον καὶ Εὐγένιον, ἐξ ὧν ὁ μὲν Ἀθανάσιος ἐτελεύτησεν ἐν Αἰτωλικῷ τὸ 1717, τὸν δὲ Εὐγένιον ἀποθνήσκοντα προσέστηκεν ἐν τῷ μονιδίῳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, πρὸς δὲ καὶ ἀδελφὴν Φέγγων ὀνόματι.

Πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐξύμνησαν τὴν παιδείαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἱερομονάχου Γορδίου· ὁ ἀνατυπώσας τὸ περὶ ὀρθογραφίας πονημάτων αὐτοῦ Πολυζῶης γράφει, μετὰ τινος ὑπερβολῆς βεβαίως, τὰ ἑξῆς·

« Σοφώτατος καὶ οὐσιώτατος Ἀναστάσιος Γόρδιος ὁ πᾶν, ὃν Βρανιανὰ
 « Ἀγράφων πολίχινον, ὅπου τὸν ἥλιον εἶδον πρῶτον ἀγῶ ἐνεγκόντα,
 « Σταγείροις τε καὶ Κιττίῳ περὶ τῆς σεμνότητος τοῦ κλέους ἐρίξει·
 « οὐχ' ὅπως γὰρ τῇ θύραθεν σοφία κομῶν, ἀλλὰ καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς
 « ὑπερφρεῖ τε καὶ ἱερᾷ ὁ ἱερώτατος Γόρδιος, τὸ δὲ μέγιστον πολλῶν,
 « μὰ τοὺς λόγους, τῷ μέτρῳ καὶ Ἀριστοτέλους αὐτοῦ καὶ Ζήνωνος
 « ὑπερανέστηκε ».

Συγγράμματα.

— Ποιημάτων περὶ ὀρθογραφίας ἐκ τῶν τοῦ Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ· (ἐτυπώθη κατὰ πρῶτον ἐν Λειψία 1778, καὶ τῷ 1860 ἐξεδόθη ἐν παραρτήματι τῆς γραμματικῆς τοῦ Πολυζῶη ἐπηυξημένον).

— Βίος καὶ ἀκουλουθία τοῦ νεομάρτυρος Σεραφεῖρ Νεοχωρίου καὶ Φιερσάλων. Ἐν Μοσχόπολει 1735. (ἐν τέλει τοῦ αὐτοῦ μεγαλυνδρια εἰς τὸν ἄγιον).

— Τίς ἡ βασιλεία τοῦ Μωάμεθ καὶ περὶ Ἀντιχρίστου.

— Κατὰ τὸν Φώτιον τῶν ἀνεγνωσμένων.

— Ὑπομνήματα ἀπορατικά.

- Περὶ τῶν τελικῶν ὀνομάτων, καὶ τῶν μίσων ὀρθογραφίας.
- Περὶ τῆς κατὰ λόγον ποσότητος τῶν συλλαβῶν.
- Διδαχαὶ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων.
- Παράφρασις τῶν ἀφορισμῶν τοῦ Ἱπποκράτους.
- Ἐπιγράμματα εἰς Νικόλαον Μαυροκορδάτον, Στέφανον Σεβέρων, Χριστόφορον μοναχόν κτλ.
- Κατάλογος τῶν ἐν τῇ μονῇ Τετάρτης ἐντύπων καὶ χειρογράφων βιβλίων (συνταχθεὶς κελεύσει Νικολ. Μαυροκορδάτου).
- Ὀνομασία τῶν τετραπόδων, ζωύφιων, πτηνῶν, ἰχθύων, δένδρων, ὁπῶν τε καὶ βοτανῶν μετὰ σημείωμα τῆς ἐλληνικῆς λέξεως καὶ τῆς ἀπλῆς καὶ κοινῆς ἀντικρύς. (ἐγγραφή κελεύσει τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος).
- Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους τὸν ἀριθμὸν 750 (1683—1727).

Ἀνδρόνικος Ῥαγκαβῆς.

Ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ καὶ κατήγετο, ὡς λέγει ὁ Καντεμὶρ, ἐκ τοῦ ὁμωνύμου αὐτοκρατορικοῦ οἴκου· ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῇ προσελήφθη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ διήλθεν ἐν βραχεὶ διαστήματι τοὺς βαθμοὺς τοῦ ἐκκλησιαρχοῦ, πρωτοκανονάρχου, πρωτεκδίκου, μεγάλου ἐκκλησιαρχοῦ, μεγάλου ῥήτορος, καὶ μεγάλου χαρτοφύλακος.

Ἐνυμφεύθη τὴν Ἑλένην θυγατέρα Ἀντωνίου Ῥωσσέτου βοεβόδα τῆς Μολδοβλαχίας, ἀποθανοῦσαν ἐν ἔτει 1692, ὡς δηλοῦται ἐξ ἐπιστολῆς παραθυμητικῆς Δοσιθέου Ἱεροτολύμων.

Ἐν ἔτει 1720 ἔζη, διότι τότε καταριθμεῖται ὑπὸ Προκοπίου Μοσχοπολίτου μεταξὺ τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαπρεπόντων Ἑλλήνων, ἀσχιολούμενος πρὸ πάντων ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ παιδείᾳ καθ' ἣν καὶ πλείστον ἐπέδωκε.

Ὁ Καντεμὶρ ⁽¹⁾, λέγει ταῦτα περὶ τοῦ Ἀνδρονίκου «*Andronic de la noble race de Rhangavi, célèbre pour sa parfaite connaissance de la langue Grecque; il était très versé dans la lecture des Pères*».

Ἀδελφον τί ὁ Ἀνδρόνικος συνέγραψε.

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, συνεζύχθη τὴν Μπαλάσσαν θυγατέρα Κωνσταντίνου Βραγκοβάνου ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας ⁽²⁾.

Μακάριος Πάτριμος.

Ἐφραίμ, ὁ Ἀθηναῖος παραδίδωσι, κατὰ Ζαβίραν, ταῦτα περὶ τοῦ

⁽¹⁾ Histoire de l'Empire Ottoman, tom. II, σελ. 41.

⁽²⁾ Αὐτόθι, tom. IV, σελ. 116.

σοφοῦ τούτου διδασκάλου. « Οὗτος Πάτμον ἔχων πατρίδα καὶ εἰς
 » ἡλικίαν ἐλθὼν εἰς βασιλεύουσαν ἀφίκετο, κῆκισε τὰ ἐγκύκλια καὶ
 » φιλόσοφα διδασχθεῖς, διὰ προτροπῆς τοῦ Ἰθακησίου Ἀγαπίου⁽¹⁾, τοῦ
 » γνησίου αὐτοῦ φίλου κατέλαβε πάλιν τὴν ἰδίαν πατρίδα καὶ ἐμει-
 » νεν ἀγωνιζόμενος τὸν κατὰ Θεὸν ἀγῶνα ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, ἐνόη-
 » τὴν Ἀποκάλυψιν ὁ θεολόγος εἶδεν Ἰωάννης, ὅπου καὶ τὴν σχολὴν
 » συνεκράτησε καὶ ἐμυήθη τὰ ἄρρητα καὶ ἄλλους ἐμύησεν, ἐξ ὧν τὰ
 » πρῶτα ἔφρεν ὁ ἐμὸς γέρον Γεράσιμος ὁ ἀγιώτατος ἐκεῖνος ἀνὴρ
 » ὃν διὰ τοῦ Ἀγαπίου ἀπέλαθεν, ἔχων αὐτὸν ὥσπερ τις Ἡρα-
 » κλῆς ἀγωνιζόμενον ἐν πᾶσιν, οἷόν τινα Ἰόλεων, νηστεία προσ-
 » καρτεροῦντες καὶ προσευχῇ καὶ τῇ παραδόσει τῶν μαθημάτων
 » τῶν καθ' ἡμᾶς καὶ τῶν θύραθεν μέχρι τοῦ 1737 σωτηρίου ἔτους,
 » ὅτε πολλοὺς φωτίσας ὁ ὄντως ἀξιωμακάριστος πάθει ἀρθριτικῶ
 » συνεχόμενος καὶ τῆς ποδαλγίας μάλιστα, τὸ μακάριον τέλος ἐν
 » Πάτμῳ ἐδέξατο τῇ 13^ῃ Ἰανουαρίου, πένθος πᾶσι διὰ τὴν ἑαυτοῦ
 » στέρησιν καταλιπὼν ἀπαραμύθητον μετ' ἐκείνου δὲ δύο ἔτη ἐπι-
 » βιούς, ὁ Ἀγάπιος ἔδωκε καὶ αὐτὸς ἐν Ἀθήναις τὸ μακάριον τέλος
 » ὁ δ' ἐμὸς πατὴρ καὶ γέρον Γεράσιμος λύπη συνεχόμενος καὶ πάθει
 » τῆς πέτρας καταπιεζόμενος μετὰ τρία ἔτη ἢ σχεδὸν καὶ τέσσαρα
 » τῆς Μακαρίου ἐντεῦθεν ἀποδημίας ἀπῆλθεν καὶ αὐτὸς πρὸς κύριον
 » ἐν Κρήτῃ ἱατρουόμενος τῇ νόσῳ τῶν τριῶν τούτων ἐμνήσθη ὡς
 » ὁμοφύχων, ἐπειδὴ καὶ τοὺς τρεῖς τούτους ὑπερμάχους τῆς ὀρθο-
 » δόξου πίστεως ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀνέδειξεν ἡ ἀγία Τριάς.
 » Ὑπερεῖχεν ὅμως ἐν τῷ κατὰ ῥήτορας λόγῳ ὁ κύρ Μακάριος, ὡς
 » μαρτυροῦσι τὰ ἐκεῖνου συγγράμματα ».

Ἐν δὲ τῇ ἐκδόσει τῆς ῥητορικῆς τοῦ Μακαρίου ὁ αὐτὸς Ἐφραίμ
 λέγει ταῦτα περὶ τοῦ ἀειμνήστου τῆς Πάτμου σχολάρχου. « Γυμνα-
 » σιάρχης καὶ καθηγεμὼν τοῦ κατὰ τὴν νῆσον Πάτμον ἐλληνομουσείου,
 » ὁ πολὺς μὲν τῇ σπουδῇ τῶν θύραθεν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, μέγας δὲ
 » τῇ ἀρετῇ περὶ τὰ θεῖα, οἷόν εἰσι καταφανῆ τεκμήρια ἀμφοῖν τοῖνδε
 » προτερημάτων οἳ τε ἔμψυχοι κήρυκες παρ' αὐτῷ φοιτήσαντες ἔτι
 » περιόντι ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ, τὰ τε παρ' αὐτοῦ συνταχθέντα
 » καὶ ἐκφωνηθέντα συνταγμάτια ἐλληνικῶς τε καὶ κοινῶς χαρακτῆρι
 » ὧν ὡς κορωνὶς κρίνεται ἡ Εὐαγγελικὴ περίοδος τῶν διδασκῶν ».

(1) Ἀγάπιος Βουλισμάς, ἱεροκέρυξ εὐλωττος, εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατι-
 νικῆς, ἀποβιώσας ἐν ἔτει 1739 εἰς Ἀθήνας, ἐνόη καὶ εὐδοκίμως ἐδίδασκεν.

« Ὅθεν σιωπῇ μᾶλλον τιμάσθω τὰ τοῦ ἀνδρὸς προτερήματα, εἴπερ
 « καὶ ἄξιόν ἀδυνατεῖ μοι ὁ κάλκμος εὐφημηῆσαι ».

Συγγράμματα.

— Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ. (ἐτυπώθη δαπάνη Ἑφραῖμ κατὰ πρῶτον ἐν Βενε-
 τίκῃ ραδιουργίᾳ ὅμως τῶν Λατίνων, ὑποσηθουμένων ὑπὸ τινος καταπτώτου
 Ἑλλήνος Δημητρίου Βαλσάμου, παρεδόθησαν τὰ τυπωθέντα χίλια ἀντίτυπα
 εἰς τὸ πῦρ, διὰ τὰ ἐπαναστατικὰ προλεγόμενα καὶ τὸ ἔμβλημα τοῦ φοίνικος·
 προτροπῇ ὅμως τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου ἀνετυπώθη ἐν
 Λειψίᾳ τῷ 1758, ἐπιστάσις Σεραφεῖμ Πισσιδαίου, ὅστις ἐπεμψεν ἐν ἀντίτυ-
 πον καὶ πρὸς τὸν συνετελέσαντα εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς πρώτης ἐκδόσεως
 λέγων αὐτῷ φίλε Δημήτριε Βάλσαμε, ἰδοὺ ἐγὼ στέλλω σοι διὰ χάριν καὶ δω-
 ρεῖν ἐν βιβλίον, ὅπου μὲ τὴν προδοσίαν σου παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ! »
 Ἀνετυπώθη ἡ Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ ἐν Λειψίᾳ τῷ 1768, ἐπιμελείᾳ Κων-
 σταντίνου Ἀδραμίου, καὶ ὄρη παρασκευάζεται τετάρτη αὐτῆς ἐκδοσις ἐν
 Ἀθήναις).

— Ἐκθεσις κανόνων ῥητορικῶν ἱεροκλήρυς μάλιστα συμβαλλομένων, οὗς ἐκ
 τῆς λατινίδος φωνῆς ὁ ἐν ἱεροδιδασκάλοις Μακάριος εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν
 ἀπανθισάμενος προέθηκε τοῖς φιλολόγοις. (ἐξεδόθη δαπάνη Ἑφραῖμ καὶ ἐπι-
 μελείᾳ Πισσιδαίου ἐν παραρτήματι τῆς ἐν ἔτει 1755 Ἑνετίῃσι τυπωθείσης
 ἀκολουθίας τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου, ἀποτελοῦσα ἰδίαν σελιδαριθμῆσιν (1—82).

— Θηματογραφίαι δεκατέσσαρες.

— Ἑρμηνεῖα περὶ συντάξεως γραμματικῆς.

— Διάφοροι ἑρμηνεῖαι καὶ σχόλια εἰς διαφόρους λόγους τῶν Ἑλλήνων πατέρων.

— Ἐγκώμιον τοῦ νεομάρτυρος Παχωμίου.

— Λόγοι εἰς ἀπλὴν φράσιν περὶ τοὺς δυσχιλίους, ὡς λέγεται (¹).

Ἀναστάσιος Παπα-Βασιλόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύ-
 κλια μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰταλίαν ἐρωτι
 τελειοτέρης μαθήσεως. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη ἱεροκλήρῳ
 ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ὠνομάσθη οἰκο-
 νόμος τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων. Ἐσχολάρχησεν ἐν Σέρραϊς, εἴτα
 δ' ἐν Τυρνάβῳ καὶ Τρίκκῃ καὶ ἐπὶ τέλους ἐν Ἰωαννίνοις. Κατὰ Φε-
 βρουάριον τοῦ 1702 διατρίβων ἐν Τυρνάβῳ μετέφρασε τὰ τοῦ Ἀφθο-
 νίου προγυμνάσματα καὶ προσεφώνησεν εἰς τὸν μητροπολίτην Λαρίσ-
 σης Παρθένιον. Ἦν, κατὰ Ζαβίραν, δόκιμος ἐν τε φιλοσοφίᾳ καὶ ἱερᾷ
 θεολογίᾳ, ῥήτωρ καὶ ἱεροκλήρῳ, ἱκανῶς εἰδήμων τῆς ἐλληνικῆς καὶ
 λατινικῆς.

(¹) Ζαβίρας.

Ὁ Βασιλόπουλος κατ' ἀρχάς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κατηγορῶν Μεθοδίου τοῦ Ἀνθρακίτου, μετανοήσας ὅμως ἐζήτησε συγχώρησιν, ἣν ὁ ἄκακος φιλόσοφος προθύμως τῷ ἐχορήγησε λέγων « ἡσπάσθην ἡδέως καὶ ἐκ » καρδίας σέ εὐχθήην, καὶ συγχώρησιν ὁλοτελῇ σοὶ ἔδωκα ζητήσαντι » καὶ εἶθε προσδέξαίτο καὶ ὁ Κύριος ».

Συγγράμματα.

- Ῥητορικὴ λευχειμονούσα, καὶ Ἀφθονίου προγυμνάσματα.
- Σύνοψις γενικὴ τῆς λογικῆς ἐξεως.
- Ἠθικὴ φιλοσοφία.
- Κρήνη δωδεκάκρουνος λίαν ὠφέλιμος διὰ τοὺς ἱεροκήρυκας.
- Εἰσαγωγὴ μαθηματικῆς.
- Ἐλθεῖσις ῥητορικῆς.
- Ἀνωμόμου ἐγχειρίδιον τῆς ἀναζητήσεως ἠθικῆς φιλοσοφίας, ἐν ᾗ ἡ ἀληθὴς τῆς φύσεως ἀναπτύσσεται, καὶ πλεῖστα τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας ἀμαρτήματα διὰ κανόνων καὶ ἄλλων τινῶν ἀποδείξεων λαμπρῶς φανεροῦνται, ὅπερ μετεστρώθη ἀπὸ τῆς λατινίδος ἐπὶ τὴν ἑλληνίδα διάλεκτον σπουδῇ καὶ πόνῳ τοῦ λογιστάτου καὶ σοφωτάτου Ἀναστασίου παπᾶ-Βασιλοπούλου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων ἐν τῇ κωμοπόλει Τυρνάβῳ τῆς Θετταλίας διατρίβοντος κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος σωτήριον, μαιμακτηριῶνος ἐβδόμη ἰσταμένου. (Χειρόγραφον παρὰ Σοφ. Οἰκονόμῳ).
- Ἐπιγράμματα (').

Ἀθανάσιος Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασάμενος πολιτείας προεχειρίσθη μητροπολίτης Ἡρακλείας, ὕστερον δὲ Ἀδριανουπόλεως. Ἐν ἔτει 1710 ἐκβληθέντος τῆς πατριαρχείας Κυπριανοῦ ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Ἀθανάσιος, ἀλλὰ καὶ οὗτος μόλις ἦδη ἐν ἔτος καὶ μῆνας τέσσαρας πατριαρχεύσας ἐξεβλήθη τοῦ θρόνου, εἰς ὃν ἀνεβιβάσθη Κύριλλος ὁ Λέσβιος. « Ἦν, κατὰ Ζαβίραν, ὁ Ἀθανάσιος ἀνὴρ πεπαιδευμένος, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, ἀραβικῆς γλώσσης, καὶ τῆς ἱερᾶς γραφῆς καὶ τῆς μουσικῆς ἔμπειρος, ἱκανὸς νὰ καταλάβῃ τῶν λογογράφων καὶ φιλοσόφων τὰ συγγράμματα » ἐσχάλαζε πάντοτε περὶ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τῆς θείας γραφῆς, καὶ ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ χριστιανικῆς ἀγάπης· ἀλλ' ἐπειδὴ εὐαγγελικῇ πολιτείᾳ χρώμενος ἐκυβέρνηα τὸ παῖμνιον αὐτοῦ μὲ ἀυστηρότητα καὶ κατὰ κανόνας, διέβαλον αὐτὸν τινὲς εἰς τὸν ἐπίτροπον τῆς βασιλείας, ὡς λίαν φιλοχρήματον καὶ νεωτερίζοντα

(') Ὁ Ζαβίρας λέγει, ὅτι ὁ παπᾶ-Βασιλόπουλος συνέγραψε καὶ τὸν Φωσφόρον, ὃν ἄλλοι ἀποδίδουσι εἰς τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Ἀναστάσιον Πάπην.

εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν δόγματα, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ἐβλεπον αὐτὸν διατρέβοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν τῶν Λατίνων βίβλων ἀνάγνωσιν ».

Ὁ Ἀθανάσιος μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν τὸ τετραγλωσσον λεξικὸν τοῦ Μενίνσκη ⁽¹⁾.

Δημήτριος Προκοπίου.

Δημήτριος Προκοπίου ὁ Πάμπερις ἐγεννήθη ἐν Μοσχοπόλει, καὶ ἐκπαιδευθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἦλθεν εἰς Δακίαν καὶ ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου Μαυροκορδάτου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐστάλη ὕστερον εἰς Πατάβιον πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἱατρικῆς. Ἐπανελθὼν εἰς Δακίαν ἐγένετο διδάσκαλος Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου, υἱοῦ τῆς ἡγεμόνος Νικολάου, καὶ ἱατρός τῆς αὐτῆς.

Ἐγραψεν ἔπη εἰς τὴν ἀσπίδα Ἡρακλέους τοῦ Ἡσιόδου, καὶ μετέφρασε τὴν λογικὴν τοῦ

Ἐπιταγῇ τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου ὁ Πάμπερις ἔγραψε κατ' Ἰούνιον τοῦ 1720 τὴν γνωστὴν Ἀπαρίθμησιν τῶν λογίων Γραικῶν, ἣν ἔστειλε πρὸς τὸν ἐν Ἀμβούργῳ αἰτήσαντα Φαβρίκιον, ὅστις τὴν ἐδημοσίευσε μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως (Bibliotheca Graeca tom. XI).

Ἐκτὸς τούτων ὁ Δημήτριος συνέγραψε δύο ἑκατοντάδας Ἑλληνικῶν Ἱστοριῶν, καὶ ἐπιστολάς, ἐξ ὧν ὁ Ζαβίρας εἶδε τινὰς πρὸς Γεώργιον Τραπεζούντιον διευθυνομένας ⁽²⁾.

Ἀνδρέας Δικίνιος.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ λαβὼν ἐν Παταβίᾳ τὸν στέφανον τοῦ ἱατροφιλοσόφου ἦλθεν εἰς Μολδαβίαν καὶ διωρίσθη ἀρχίατρος τοῦ ἡγεμόνος Δημητρίου Καντεμίρ. Ἐκ Μολδαβίας μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διὰ τὴν ἀγγλικοὺς καὶ περὶ τὸ θεραπεύειν ἐπιτηδεσιότητα εἵλκυεν εἰς μέγιστον βαθμὸν τὴν ὑπόληψιν τῶν Ὀθωμανῶν. Ἐντεῦθεν ἀπάρας κατῆλθεν εἰς Μονεμβασίαν καὶ ἐτιμῆθη ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν διὰ τοῦ τίτλου τοῦ κόμητος. Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1715 ἄλωσιν τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων εὗρεθεις εἰς Μονεμβασίαν ἠχμαλωτίσθη καὶ ἐκρεμάσθη δημοσίᾳ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τιμῆς ἀνεψιοῦ του Μιχαήλ.

Τὸν Δικίνιον ἐπαινεῖ ἐν τῇ Τουρκικῇ Ἱστορίᾳ Δημήτριος ὁ Καντεμίρ συγκαταλέγων μετὰ τῶν τότε ἐν τοῖς γράμμασι διαπρεπόντων Ἑλλήνων.

⁽¹⁾ Ζαβίρας.

⁽²⁾ Δυόβη.

Ἐγραψε, κατὰ Ζαβίραν, ἱατρικὰ συγγράμματα, ἀδελφον ὅμως περὶ τίνος ὕλης καὶ τίνι διαλέκτῳ.

Ἡμεῖς γνωρίζομεν μόνον ἐλεγείον αὐτοῦ εἰς τὸν ἐν ἔτει 1698 εἰς Ἰάσον ἐκδοθέντα Τόμον Ἀγάπης τοῦ Δοσιθέου.

Μιχαὴλ Περδικάρης (').

Ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ προῤῥηθέντος Λικινίου, καὶ ἐγεννήθη ἐξ Ἀναστασίου Περδικάρη ἐν Μονεμβασίᾳ. Ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου, καὶ ἐπαναστρέψας εἰς Πελοπόννησον ἐχρημάτισεν ἱατρὸς τοῦ στρατηγοῦ Σάλα. Διαμείνας ἄρκυ τὸν χρόνον εἰς Μονεμβασίαν ἠναγκάσθη δι' ἄγνωστον αἰτίαν νὰ μετακινήσῃ εἰς Θεσσαλονίκην, ἔνθα συνέγραψε διάφορα συγγράμματα. Κατὰ τὴν ἐν 1715 ἐπισυμβᾶσαν αἰχμαλωσίαν τῆς Πελοποννήσου ἐλήφθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Μιχαήλ, καὶ μία ἀδελφὴ τοῦ καλουμένη Χρυσούλα δεκαπενταετίς τὴν ἡλικίαν, καὶ καλλονῆς ἐξαίσιου, ἥτις ὀδηγηθεῖσα μετὰ τῶν ἄλλων εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰσῆχθη εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ σουλτάνου. Τὴν λυπηρὰν εἰδησίην μαθὼν ὁ Μιχαὴλ ἔδραμεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν καὶ πάντα λίθον ἐκίνησε πρὸς ἀπολύτρωσιν αὐτῆς· κατὰ συγκυρίαν προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ θεραπεύσας αὐτὸν ἐξήτησεν εἰς ἀντάλλαγμα τὴν ἀδελφὴν του· συγκατανεύσαντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ εἰσαγωγῆς ἄλλης, ὁ Περδικάρης ἐξαγοράσας τὴν αἰχμάλωτον ἐξαδέλφην αὐτοῦ ἐφάμιλλον τῇ ὠριότητι, ἀντεστήγαγεν εἰς τὸν γυναικωνίτην καὶ λαβὼν λάθρα τὴν Χρυσούλαν μετεκόμισεν αὐτὴν εἰς Θεσσαλονίκην· φοβούμενος ὅμως μήπως φωραθῇ μετώκησεν εἰς Βέροιαν, ἔνθα καὶ ὑπάνδρευσεν αὐτὴν μετὰ τοῦ ὑπηρετοῦ τοῦ Μανολάκη, λαβόντος τὸ ἐπώνυμον τοῦ γυναικαδέλφου του.

Ἐν ἔτει 1719 ὁ Μιχαὴλ ἦν ἐν τοῖς ζώσι, διότι ὁ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὸ Ἀναστασίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων συγγραφεῖς Φωσφόρος προσφωνεῖται εἰς τὸν ἐν ἱατροῖς λογιώτατον καὶ ἀξιωτάτον Μιχαὴλ Περδικάρην τὸν ἐκ Μονεμβασίας. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ γεγραμμένῳ διαλογικῶς ὁ Μιχαὴλ παρίσταται ἐρωτῶν, ἀποκρινομένου τοῦ συντάξαντος Ἀναστασίου.

Συγγράμματα.

—Ἐγχειρίδιον περὶ ἱατρικῆς.

—Σύνοψις περὶ ἱατρικῆς θεωρίας.

(') Πρὸς ἄλλων ὀνομάζεται Περδικάρης.

—Βέλος χημική τῆς φαρμακοποιίας ἀπλὴ τῇ φράσει. (Ὁ μνημονεύων Ζαβίρας λέγει, ὅτι ἐσώζοντο παρὰ τῷ ἱατρῷ Κωνσταντίνῳ Σακελλαρίῳ).

Ἐκ τοῦ μετὰ Χρυσούλης καὶ Μανολάκη τοῦ ἐπονομασθέντος Περιδικῆρ γάμου ἐγεννήθησαν οἱ Παντελῆς καὶ Ἀναστάσιος ἀμφότεροι ἱατροὶ χρηματίζοντες. Ἐκ τούτων ὁ Ἀναστάσιος ἐξέδοτο ἐν ἔτει 1760 εἰς Βιέννην Μυθικὸν εἰς ἀπλὴν φράσιν, καὶ Ἀποφθέγματα, ὑποθήκας καὶ προγυμνάσματα 1785.

Μητροφάνης Γρηγοράς.

Ὁ Ἱερομόναχος οὗτος ἐκ Δωδώνης καταγόμενος καὶ διὰ τοῦτο καὶ Δωδωναῖος συνεχῶς προσεπωνυμούμενος, ἦτο προσκεκολλημένος ἐν πρώτοις εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν, μετερχόμενος, ὡς φαίνεται, τὸν ἱεροκήρυκα.

Τὴν 25 Ὀκτωβρίου 1685 ὁ πατριάρχης Ἰάκωβος ὁ Χῖος ἐπεμψεν αὐτόν, ὡς ἐξαρχον, εἰς Μακεδονίαν συλληφθεὶς ὅμως ἐν Ζίχνη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ὅθεν, ὡς ὁ ἴδιος γράφει, διὰ θαύματος τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου ἐσώθη, καὶ εἰς εὐγνωμοσύνην συνέγραψε καὶ ἀκολουθίαν τοῦ σωτῆρος ἁγίου.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος διωρίσθη διορθωτὴς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἑλληνικοῦ τυπογραφείου, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεμελήθη τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος (1705), τὴν τοῦ Προσκυνηταρίου τοῦ ὁρους Σινᾶ, καὶ τῆς Δογματικῆς Πανοπλίας τοῦ Ζηγαδινοῦ (1710), τῆς ἱστορίας τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχῶν τοῦ Δοσιθέου, καὶ τοῦ περὶ Ὀφφικίων τοῦ Χρυσάνθου (1715).

Ἐπαινεῖται ὑπὸ Προκοπίου ὡς εἰδήμων τῆς ἐλληνικῆς, πεπειραμένος τὴν τε θύραθεν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἱεράν παιδείαν, ποιητῆς, ἱεροκήρυξ, ἀναγινώσκων καὶ μελετῶν τὰς θείας Γραφὰς καὶ τὰ τῶν Πατέρων συγγράματα.

Ἐγραψεν ὁ Γρηγοράς—Ἐπὶ εἰς τὸν Στέφανον Καντακουζηνόν, ἐκδοθέντα μετὰ τοῦ περὶ Ὀφφικίων συντάγματος τοῦ Χρυσάνθου—Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου καὶ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου—Ἐπαινον τῆς νικητικῆς κόνεως—Ἐπιγράμματα καὶ προσίμια εἰς πολλοὺς βίους ἁγίων—καὶ Θεοτοκάρια (!).

Φραγκίσκος Προσαλέντης.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τὴν 11 Ἀπριλίου 1679 ἐκ τοῦ δόκτωρος Ἱππολύτου Προσαλέντου, καὶ ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπῆλθε μετὰ τοῦ Ἑλλαδίου εἰς Ἀγγλίαν καὶ κατετάχθη τρήφιμος εἰς τὸν Ὁξωνίᾳ περὶ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα τοῦ 17. αἰῶνος ἰδρυθὲν ἑλληνι-

(!) Ζαβίρας—Βεντότης.

κὸν φροντιστήριον. Ἄλλ' ἀμέσως εἶδεν, ὅτι ἡ ἐκεῖ φοίτησις ἐγένετο ἄνευ τινὸς ὠφελείας καὶ μάλιστα μὲ ἄκρον κίνδυνον· διότι οἱ διδάσκαλοι, ὡς ὁμολογεῖ, οὐ μόνον οὐδέποτε μεθοδικῶς καὶ μετὰ τάξεως ἐδίδασκον, ἀλλὰ πᾶσα αὐτῶν ἀπόπειρα ἀπέβλεπεν εἰς τὸ ἀφαρπάξαι τοὺς μαθητάς ἀπὸ τῆς πικτροπαραδότου πίστεως· ὅθεν οὔτε τὰς πατρικὰς αὐτῶν προσευχάς, οὔτε ἄλλο τι τῆς ἀνατολικῆς ἡμῶν ἐκκλησίας ἔθος ἐπέτρεπον νὰ τηρῶσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ δόγματα αὐτῆς προσέβαλλον καὶ θέλγητρα τοῦ κέρδους καὶ τύχης καλλιτέρας προέβαλλον ἵνα τὰ πνεύματα αὐτῶν ἀπ' αὐτῆς ἀποσπάτωσιν. Ἀπόδειξις δὲ τούτου προάγει ὁ Προσαλέντης μίαν τοῦ διδασκάλου πρὸς μαθητὰς ἀπαγγελίαν. Ὁ διδάσκαλος οὗτος ἦτο Βενιαμὴν ὁ Οὐδρόφ, τὰ μέγιστα προαγῶν τὸ φροντιστήριον, ὅστις διὰ τοῦ ἐν Ὁξωνίᾳ τυπωθέντος κατὰ τὸ 1704 βιβλίου του τὴν ἄγραφον τῶν ἀποστόλων παράδοσιν ἐπολέμησε. Δυσανασχετῶν ὁ μαθητὴς καὶ ἀνυπόμονος ὡς ἀπαλλαγῇ τῶν πειρασμῶν τούτων ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα, καὶ μόλις ἔφθασεν εἰς τὸ Ἀμστελδάμον ἐστοχάσθη νὰ τυπώσῃ τὸν ἔλεγχον τῶν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τύποις ἐκδεδομένων σοφισμάτων· ὅθεν ἐξέδωκε τότε τὸν *Αἰρετικὸν διδάσκαλον* ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου μαθητοῦ ἐλεγχόμενον.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ὁ Προσαλέντης ἐχειροτονήθη ἱερεὺς (1708), καὶ ὕστερον τὸ μοναχικὸν ἐνδυθεὶς σχῆμα μετωνομάσθη Φιλόθεος. Ἐκέρυξε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν μὲν Κερκύρᾳ ἀπὸ τοῦ 1709—1712, ἐν δὲ Ζακύνθῳ ἐν ἔτει 1713, καὶ ἀπεβίωσε τὴν 25 Σεπτεμβρίου 1728, ζήσας ἔτη 49.

Συγγράμματα.

—Ὁ αἰρετικὸς διδάσκαλος ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου μαθητοῦ ἐλεγχόμενος. (Ἐκτυπώθη ἐν Ἀμστελδάμῳ ἐν ἔτει 1706, τῇ δὲ 1862 ἀνετυπώθη ὑπὸ τοῦ Κ. Παύλου Λάμπρου, προτάξαντος τοῦ Κ. Μουστοξύδου βιογραφίαν τοῦ Προσαλέντου, ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς ἠρύσθημεν τ' ἀνωτέρω).

—Ἐπιγράμματα εἰς Γαβριὴλ τὸν πατριάρχην, Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, εἰς τὸ ἐν Ἰωαννίνοις φροντιστήριον, καὶ τὸν σχολάρχην Γεώργιον Σουγδουρῆν. (συνεξεδόθησαν τῷ Αἰρετικῷ Διδασκάλῳ).

—Ἐῴκοισιν ἑννέα λόγοι ἀπαγγελθέντες ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ζακύνθῳ.

—Μεταγλώττισις καὶ ἐξήγησις τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου κατὰ τὸ κοινὸν ἰδίωμα τῆς ἀπλῆς γλώσσης τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν, εἰς ὠφέλειαν τῶν μὴ γινωσκόντων τὴν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον. (εἰς πέντε μεγάλους τόμους ἐκ σελίδων 2091).

Ἀντώνιος Κοραΐς.

Ἰατροφιλόσοφος, Χῖος τὴν πατρίδα, προπάτωρ Ἀδαμαντίου Κοραΐ.

Ἐδιδάχθη τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν ἐν Ῥώμῃ, καὶ ὕστερον ἔρωτι μαθήσεως περιηγήθη τὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν. Συνέθετο θυμιασμάς, πινδαρικός ὠδὸς, πλήρεις ἀρμονίας καὶ ἀκριβοῦς τοῦ Πινδάρου μιμήσεως, ἐξ ὧν γνωρίζομεν μίαν μόνην τὴν πρὸς Δαγισσῶ ποιηθεῖσαν κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις διατριβὴν του, καὶ ἐκδοθεῖσαν αὐτόθι τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1702, καὶ τὸ δεύτερον τῷ 1819 ὑπὸ Ἀδαμαντίου τοῦ Κοραῆ. Ὅτι ὁ Ἀντώνιος ἠυδοκίμει καὶ εἰς ἄλλο εἶδος ποιήσεως φαίνεται ἐκ τῶν ἀνακρεοντίων στίχων, τοὺς ὁποίους ἐποίησεν εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ αὐτοῦ Δαγισσῶ παθοῦσαν ἐξ εὐλογίας⁽¹⁾.

Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος.

Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ 12' αἰῶνος ἐν Λαρίσσει τῆς Θεσσαλίας. Ὁ πάππος αὐτοῦ ἐπὶ εἴκοσι πέντε ἔτη διατελὼν ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τῶν ἁγίων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ ἔστειλε τὸν Ἀλέξανδρον, πενταέτην ἤδη, πρὸς τὸν ἀδελφόν του, Μητροπολίτην ὄντα, καὶ ὑπὸ τούτου παρεδόθη εἰς τινὰ ὁμογενῆ, Χρυσόσκουλον τοῦνομα, πρὸς διδασκαλίαν· ἐκμαθὼν καλῶς παρ' αὐτῷ τὴν καθομιλουμένην, δωδεκαέτης ἐπ' ἀνέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του· μετὰ τετραέτη ἐν Λαρίσσει διατριβὴν ἀνεχώρησε δι' Ἀδριανούπολιν καὶ Βυζάντιον· ἐν ταῦθα προσοικειωθείς Φραγκίσκῳ Προσαλέντῃ τῷ Κερκυραίῳ ἐδιδάχθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐντελέστερον κατηρτίσθη· ἐδίδαξεν εἴτα εἰς τινὰς παῖδας προκαταρκτικὰ μαθήματα καὶ μετ' ὀλίγον οἰκειωθείς τῷ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῇ τῆς Ἀγγλίας μιλόρδῳ Πάγερ, ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Προσαλέντη καὶ ἐν διαστήματι δεκατριῶν μηνῶν διὰ τῆς Οὐγγαρίας, Αὐστρίας, καὶ ἄλλων χωρῶν ἔφθασαν εἰς Ἀγγλίαν. Ἐν Ὁξωνίᾳ ἐδιδάχθη ὁ Ἑλλάδιος τὰ μαθηματικὰ ὑπὸ Βουρχιέρου, ἐκμαθὼν καὶ τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν⁽²⁾. Εἴτα περιηγήθη, ἔρωτι μαθήσεως, διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη, καὶ ἰδίως τῆς Γερμανίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ ἐν Γερμανίᾳ διαμαρτυρόμενοι σπουδαίως ἐνησχολοῦντο εἰς τὴν ἀπλοελληνιστὶ μετάφρασιν τῶν Γραφῶν ὁ διάσημος Ἑρμανος Φράγκιος καταγινόμενος εἰς μετάφρασιν τῆς νέας Διαθήκης παρέδωκεν εἰς τὸν Ἑλλάδιον, ἐν Ἀλλῇ τότε διατρίβοντα

(1) Βλαστοῦ Χιακὰ τόμ. Β'.

(2) Status praesens, σελ. 188—9, 191—2, 205—8.

(1709) ἀντίγραφον ἐπιθυμήσας νὰ μάθῃ τὴν γνώμην τοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιθεωρήσας τὴν μετάφρασιν προετίθετο νὰ καταδείξῃ ἐμβριότερον τὰς ἀπείρους ἐλλείψεις· ἐξ Ἀλλης μεταβὰς εἰς Ἀλδρόφην δὲν ἀπῆντησεν ἀμέσως εἰς τὸν Φράγκιον, ζητοῦντα τὴν ὑποσχεθεῖσαν γνώμην αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέτριβεν ἐν Ἀλλῃ Λιβέριος ὁ Κολέτης, Ἀθηναῖος, ὅστις ἤρξατο κατηγορεῖν εἰς τοὺς ἐκεῖ διαμαρτυρομένους μεταφραστὰς τῶν Γραφῶν τὸν Ἑλλάδιον ὡς ἀμαθῆ καὶ φθονερὸν, καὶ ἐπεστάτησε μετὰ τοῦ Μακεδόνοιο Μιχαὴλ Ἀναστασίου εἰς τὴν τότε (1710) ἐκδοσιν τῆς Καινῆς Διαθήκης προσθεῖς καὶ ἴδια σημειώματα.

Ὁ Ἑλλάδιος ἐξηγέρθη, καὶ ἐπικρίνων τὴν τῶν διαμαρτυρομένων καινοτομίαν, ὑπερασπίσθη τὸ ἔθνος ὑπὸ προκατειλημμένων συγγραφέων τῆς Δύσεως διαβαλλόμενον ἐπὶ στασιμότητι καὶ ἀπαιδευσίᾳ. Τὸ περὶ τῆς Παρούσης Καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας σύγγραμμα τοῦ πεπαιδευμένου Θεσσαλοῦ, διήρηται εἰς εἴκοσι κεφάλαια, ὡς ἐξῆς. Α—Β'. Περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, Βενετίᾳ, καὶ Βλαχίᾳ Ἑλληνικῶν τυπογραφείων. Γ'. Περὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, τῶν διδασκάλων, καὶ τῶν διδασκομένων βιβλίων. Δ'. Περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεθόδου. Ε'. Περὶ τῶν ἐπὶ παιδείᾳ διαπρεπόντων Ἑλλήνων. ΣΤ'. Περὶ τῆς κατανοήσεως τῶν Ἱερῶν Γραφῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ζ'. Περὶ τῆς σημερινῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων. Η'. Περὶ σημειωτῶν ποιητῶν τῆς Ἑλλάδος. Θ'. Περὶ τῶν αἰτίων τῆς ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἀπορρέψεως τῆς μεταφράσεως τῶν Γραφῶν. Ι'—ΙΑ'. Περὶ εὐλαβείας τῶν Ἑλλήνων. ΙΒ'. Περὶ τῆς κατὰ τόπους διαφορᾶς τῆς ὁμιλουμένης Ἑλληνικῆς γλώσσης. ΙΓ'. Γλωσσάριον τῆς καθομιλουμένης. ΙΔ'. Περὶ Ἰταλικῶν λέξεων μιχθεισῶν τῇ Ἑλληνικῇ, καὶ ἀγνώστων τῇ ἡπειρωτικῇ Ἑλλάδι. ΙΕ'. Περὶ τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης. ΙΣΤ'. Περὶ Σερραφείμ. τοῦ Μιτυληναίου. ΙΖ'. Περὶ τῆς ὑπὸ Μαξίμου Καλλιουπολίτου μεταφράσεως τῆς καινῆς Διαθήκης καὶ ΙΗ'—Κ'. Περὶ τῆς τρίτης ἐκδόσεως τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ τῶν ἐν ταύτῃ σημειωμάτων Λιβερίου Κολέτη.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο λατινιστὶ γράψας ὁ Ἑλλάδιος, πρὸς γνῶσιν τῶν Εὐρωπαίων, προσεφώνησεν εἰς Πέτρον τὸν Μέγαν τῆς Ῥωσσίας αὐτοκράτορα «*ecclesiae orientalis orthodoxae Graecorumque defensorem et ὑπερασπιστὴν (sic)*», ὡς ἐν τῇ ἀφιερωτικῇ ἐπιστολῇ γράγει.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὑπεδέχθη εὐμενῶς ἐν Εὐρώπῃ, καὶ πολὺς ἐγένετο λόγος. Ἡ περιώνυμος ἐφημερίς τῶν Σοφῶν (*Journal des Savants*) ἔγραψεν ὠραίαν περὶ τοῦτου βιβλιοκρισίαν ἐν ἔτει 1716 (σελ. 130 καὶ ἐπ.). ὁ δὲ Γάλλος *Fourrier* ⁽¹⁾ ἐπέσχάτων λόγον ποιούμενος περὶ τοῦτου προσεπιφέρει· «*Mais ce qu'il y a de remarquable dans ce livre d'un sujet des Turcs, c'est que l'auteur qui n'avait pas craint de dédier son ouvrage à l'empereur de Russie, ne craint pas non plus de montrer partout, où l'occasion s'en présente, le plus grand mépris pour les moeurs des Russes de cette époque. Ce trait du courage honore l'écrivain, mais il fait aussi l'éloge du prince d'une manière bien plus délicate et plus ingénieuse que la flatterie n'eût pu le faire dans la plus belle dédicace.*»

Ἰωάννης ὁ Γέσνερος, θιασώτης, ὡς διαμαρτυρόμενος, τῆς μεταφράσεως τῶν Γραφῶν, λάβρος ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Ἑλλαδίου καὶ τῆς δυστυχῆς Ἑλλάδος, ζητῶν ν' ἀνατρέψῃ τὸ σύγγραμμα τοῦ πρώτου, καὶ ἐπισύρῃ τὴν ἀπέχθειαν πρὸς τὸ τουρκοκρατούμενον ἡμῶν ἔθνος. Ἡ διατριβὴ τοῦ Γεσνέρου ἐπιγραφομένη «*Observatio de eruditione Græcorum qui hodie vivunt, contra Alexandrum Helladium, nat. Græcum*» ἐδημοσιεύθη εἰς *Miscellanea Lipsiensia* (tom II, 1716, σελ. 397—452).

Τὸν Ἑλλαδίον ἐγκωμίασαν δι' ἐπιγραμμάτων Ἀναστάσιος ὁ Μακεδών, Χριστιανὸς Σχβάρτζ, ῥέκτωρ τῆς ἐν Ἀλτὸρφφ Ἀκαδημίας, καὶ ὁ Σοντάγιος. Καὶ τὸ μὲν τοῦ πρώτου, προταχθὲν τῆς «*Περὶ παρούσης καταστάσεως*» πραγματείας αὐτοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς·

Οὐλέ τ' Ἀλέξανδρος, καὶ χαίροις αἰὲν ἄμεινον,
Ἑλλάδος ἔσσι κλέος χ' ἄδε Θεσσαλίας.
Καὶ σὲ φέρον γὰρ Μοῦσ' ἐπ' ἀπείρονα γαίαν ὀρᾶσθαι,
Κάλλος Ὀλυμπιάδων, ἱζόμενον σοφίῃ.
Γερμάνοις ὁμφὴν σὺν ἄφθονον Ἑλλάδος ἦγες,
Καὶ φίλαν Ἑλλαδίους πάτραν ἐὼν τελείως.
Ἐυγχαίρω τοι, καὶ πάλιν αὖτ' ἐρέω τῶν χαίρειν
Πάτρῃ καλλίστῃ, Τέμπε', ὧ οἷα φέρει.
Θρέψε πάλαι Πηλείδην, καὶ θάψ' Ἴπποκράτην,
Τὼ διόθεν γεγάατ' ἄλκιμοι Ιατέρων.
Τοὶ δὲ καὶ αὐτέω Ιατρὴς ἔχα φρεσσὶ μέμλε,
Καὶ γινῶσιν βοτανῶν ἕξοχα φρεσσὶ φέρεαι.

(1) *Biographie Universelle*, tom. XX.

Ἰπποκράτης ἄρ' ἔσις, καὶ Ἀλέξανδρος θεοειδής.

Τοῦδ' ἐπειρή τε δέμας τιτθὸς ἔων φερέεις.

Ὡς γ' Ἑλλήν καὶ σοφὸς πολλῶν ῥ' ἀντάξιος ἄλλων.

Ὡ καὶ Ἀλεξάνδρου, κἄξιε Θεσσαλίας.

Ἐν Σταχυολογίᾳ δύο κατεχωρήθησαν ἐπιγράμματα εἰς Ἑλλάδιον, ἃν τὸ μὲν λατινιστὶ τοῦ Σχβάρτζ, τὸ δ' ἑλληνιστὶ τοῦ Σονταγίου, ἔχον οὕτω·

Ἔστι σοφὸς κατὰ ποιητὴν, νεύουσιν ἔραψε

Τοῦ στέχους, πλήθος καὶ σοφίης κατέχων.

Ἑλλάδιος τοῖος· κατὰ θέσκελα δῶρα πέφυκεν,

Ὅς στέχους πινυτῶν γέγραφε γραμματιῶν.

Ὅς στοιχειογράφων σταχυογραφίης τε μεμηλῶς

Ἔργον πεποιηκῶς ἀξίεπαινον ἔφυ.

Ὡφελον ἐς σπουδὴν τοῦτον ξυνάπαντας ἐρείδειν,

Ἑλλάδος οἱ σοφίης νῦν ἀμελουῖσιν ἔτι.

Δῶη οἱ πᾶσαν χάριν ὑψιθόωκος ἀμύντωρ,

Ὡστε καὶ ἐν ταύτῃ πάντα καὶ ἑσσομένην

Ὀλβιοδαιμονίην, εἰρήνην, ἡσυχίην τε

Ζωῇ, καὶ πλοῦτον καὶ καλὰ δῶρα λαβεῖν.

Χριστόφορος ὁ Σοντάγιος ὁ τῆς θεολογίας καὶ

Ἑλληνικῆς γλώττης δόκτωρ.

Συγγράμματα.

—Σταχυολογία Τεχνολογικὴ τῆς Ἑλλάδος Φωνῆς, ἥτοι Γραμματικὴ Ἑλληνικὴ κατ' ἐρωταπόκρισιν. Opera et studio Alexandri Helladii, nation. Græc. Norimbergæ, An. MDCCXII. (Εἰς 8^{ον} σελ. 511 ἑλληνολατινιστ.). Προτίεταται διάλογος μεταξὺ Μελίσσου καὶ Ἀγαπίου περὶ τῆς ἐν Εὐρώπῃ προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐν ᾗ κατακρίνει ὁ συγγραφεὺς τὴν τοῦ Ἑράσμου μέθοδον. Ἡ γραμματικὴ αὕτη τυπωθεῖσα τῷ 1712, ἐγράφη τῷ 1711, ὡς σημειοῦται ἐν τῷ ὀπισθεν τίτλῳ· « Συντεθείσα καὶ διωρθωθεῖσα παρὰ Ἀλεξάνδρου Ἑλλαδίου τοῦ Θεσσαλοῦ, αψιά ».

—Status præsens ecclesiæ Græcæ, in quo etiam causæ exponuntur cur Græci moderni Novi Testamenti editiones in Græco-barbara lingua factas accepture recusant. Præterea additus est in fine Status nonnullarum controversiarum ab Alex. Helladio nat. Græc. impressus, 1714. (Altorf).

Ἀναστάσιος Μιχαήλ.

Ἐγεννήθη ἐν Ναούσῃ τῆς Μακεδονίας, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, μετέβη εἰς Γερμανίαν πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν· ἔρωτι δὲ μαθήσεως περιηγήθη διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης, καὶ τὰ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν του ἐξέθηκεν ἐν ἰδίῳ πονήματι. Ἡ ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημία, ἐκτιμῶσα τὴν παιδείαν αὐτοῦ ἀνηγόρευσε τοῦτον μέλος.

Συνειργάσθη εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς τὸ ἀπλο-
ἑλληνικόν, καὶ ἄγνωστον ἡμῖν πότε ἐτελεύτησε.

Ὁ Ἀναστάσιος ἐπαινεῖται ὑπὸ πολλῶν ἀλλογενῶν ὡς εἰδημονέστα-
τος τῆς λατινικῆς, γερμανικῆς, καὶ ἑλληνικῆς γλώσσης.

Συγγράμματα.

—Περιηγηματικὸν Πυκτάκιον, ἥτοι Περιήγησις τῆς Εὐρώπης. (ἐν Ἀμστε-
λοδάμῳ 1706).

—Σύμβολον Χρυσοῦ Κράτους. Ἐν Ἀλῃ 1707.

—Βασιλικὸν θέατρον. Ἐν Ἀμστελοδάμῳ 1710.

—Ἐπίγραμμα εἰς Ἀλέξανδρον Ἑλλάδιον.

—Γαμήλιον εἰς βασιλέα τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκον.

—Περὶ καταστάσεως τῶν φιλομαθῶν Ἑλλήνων τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις
τῆς Εὐρώπης παιδείας χάριν μεταβαίνόντων.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Λάγγιον, Τριεχόδιον κλπ. (¹)

Σεραφεῖμ Μιτυληναῖος.

Ἐγεννήθη ἐν Μιτυλήνῃ καὶ εἰκοσαέτης ἐγένετο ἀναγνώστης, εἰκο-
σιπενταέτης δ' ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς νήσου διάκο-
νος. Ἐνδυθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα μετωνομάσθη Σεραφεῖμ, καὶ μετὰ
ταῦτα προήχθη εἰς τὸ τοῦ πρωτοσυγγέλου ἀξίωμα. Πατριαρχεύοντος
Καλλινίκου τοῦ Ἀκαρνᾶνος, ἦλθεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μιτυλήνης εἰς
τὴν βασιλεύουσαν φέρων καὶ τὸν Σεραφεῖμ, τὸν ὁποῖον ἀνυπόφορον ἐν
τῇ νήσῳ καταστάντα διὰ τὰς φωνασκίας, τὰς ἐριδας, καὶ τὴν ἄλλην μὴ
ἀρμόζουσαν εἰς κληρικὸν διαγωγὴν, ἐγκατέλιπεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον.

Ὁ ἀνήρεμος μοναχὸς μὴ ἀνεχόμενος τὴν δίκην αἰχμαλώτου ἐν τοῖς
πατριαρχείοις κάθειρξιν ὑπέκλεψεν ἐν κηρῷ τὴν πατριαρχικὴν σφραγίδα
καὶ γλύψας συνέταξε πατριαρχικὰ συστατικὰ γράμματα, τὰ ὅποια
δι' αὐτῆς ἐσφράγισε. Λάθρα ἐπιβίβασθεις εἰς πλοῖον ἀπῆλθεν εἰς τὰ
παράλια τοῦ Πόντου, καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Κιοβίαν, ἔνθα ἡργυρολό-
γησε πρὸς ἀπολύτρωσιν δῆθεν χριστιανῶν αἰχμαλώτων. Κρυφίως ἐπα-
νελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνεκαλύφθη καὶ παραδοθεὶς εἰς τὴν
ἐξουσίαν μόλις ἐσώθη τῇ καταδίκῃ. Ἀπελθὼν εἰς Σμύρνην καὶ ἐκεῖ-
θεν εἰς Γαλλίαν ἐπαρουσιάσθη ὡς ἱερεὺς οὐνίτος καὶ ὡς τοιοῦτος ἐλειτούρ-
γησεν ἐν Παρίσις. Ἰκανὸν χρόνον καὶ ἐνταῦθα διατρίψας καὶ ἀρκετὰ
ἀργυρολογήσας ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην, Βενετίαν, Βιέννην, καὶ πάλιν εἰς
Ῥωσσίαν, ἔνθα πλάσας ἕτερα γράμματα συνήθροισεν ἱκανὴν χρημάτων

(¹) Ζαβίρας.—Helladii, Status ecclesiae, σελ. 317.

ποσότητα. Μετ' οὐ πολὺ διὰ τῆς Σαξωνίας καὶ Ἰταλίας ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἀνεχώρησε καὶ αὖθις δι' Ἰταλίαν, ὅθεν μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, χάριν δῆθεν σπουδῆς· διαπράξας ὅμως ἐνταῦθα ἀνοσιούργημα τι ἐξύρισε τὸν πώγωνα καὶ νύκτωρ δραπετεύσας ἦλθεν εἰς Ὀλλανδίαν, καὶ ἐκεῖθεν πενόμενος καὶ θυροκοπῶν ἐπλανᾶτο τῇδε κκεῖσε πᾶσαν θρησκείαν καὶ αἴρεσιν ὁ ἄθλιος ὁμολογῶν, καὶ πᾶσαν τέχνην καὶ ἐπιστήμην ἀναιδῶς μετερχόμενος⁽¹⁾.

Διὰ τοῦ ἀλήτου τούτου οἱ λουθηροκαθεῖνοι ἐξέδωκαν ἀνατύπωσιν τῆς ὑπὸ Μαξιμου Καλλιπολίτου γενομένης μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης, τυπωθεῖσαν ἐν Λονδίῳ τῷ 1703 παρὰ Βενιαμὶν Μοττάνου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκδοσις αὕτη τὴν αὐτὴν ἔσχε τύχην τῆς προηγουμένης διότι τὰ εἰς Ἑλλάδα σταλέντα πρὸς διανομὴν ἀντίτυπα κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῷ πυρὶ παρεδόθησαν.

Ἐκ τῶν ὑπὸ Ἑλλαδίου ἐκτιθεμένων δηλοῦται, ὅτι ὁ Σεραφεῖμ ἦτο ἄνθρωπος κοινῆς παιδείας, εἰ μὴ ἀγράμματος.

Ἀλέξανδρος Ἀρκούδης⁽²⁾.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀπουλίᾳ τῆς Νεαπόλεως ἐκ Κερκυραίων γονέων, καὶ ἐν Ῥώμῃ ἐκπαιδευθεὶς κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ ἁγίου Δημητρίου· ἀπεβίωσε τῷ 1720, καταλιπὼν διάφορα πεζὰ καὶ ἑμμετρὰ ἔξω ἐδημοσιεύθησαν ταῦτα·

—Anatomia degli ipocriti. Venetia 1699.

—Galatina litterata. Genova 1709.

—Le due Galatine difese, il libro et la patria. Genova 1715.

—Prediche. Lecce 1712.

—Sant'Atanasio Magno. Lecce 1714⁽³⁾.

Ἀλβάναι.

Ἐκ τοῦ περιφανοῦς τούτου οἴκου, ἐξ Ἡπείρου ἔλκοντος τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐκεῖθεν, ἕνεκα τῶν Τουρκικῶν διωγμῶν εἰς Ἰταλίαν μεταναστεύσαντος κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, καταγραφέντος δ' εἰς τὸν κατάλογον τῶν εὐγενῶν τῆς Βεργᾶμου, Οὐρβίνης, Βενετίας, καὶ Γενούης, καὶ ἐν ἔτει 1715 τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Σοριανοῦ λαβόντος, πολλὰ παραφρά-

(1) Helladii, Status praesens Ecclesiae cap. XVI.

(2) Αὐτὸς οὗτος λέγει ἐν τινι τῶν πονημάτων του, ὅτι τὸ ὄνομα Ἀρκούδης παράγεται ἀπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ ἄρκτος· τὸ δὲ ζῶον τοῦτο ἔφερεν ἀναγεγραμμένον ὡς οἶόν· σημον ἢ γενεὰ του.

(3) Biographie Universelle, tom. II, σελ. 387—8.

δες ἀνέθαλλον καὶ ἐπίσημον κατέλαβον θέσιν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πρὸ πάντων χρονικοῖς τῆς Ἰταλίας. Ἐν τοῖς προηγουμένοις μνημονεύσαντές τινων, παρεντιθέμεθα καὶ ἐνταῦθα τοὺς ἐπίσημότερους βλαστοὺς τῆς ἐξιταλισθείσης Ἑπειρωτικῆς ταύτης οἰκογενείας.

Α'. Ἰωάννης Φραγκίσκος Ἀλβάνης. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1648, ἐχρημάτισε κατὰ πρῶτον γραμματεὺς, τῷ δὲ 1690 προσεχειρίσθη καρδινάλιος, καὶ μετὰ τὸν θάνατον Ἰννοκεντίου ΙΒ' ἐξελέχθη πάπας (24 Νοεμβρίου 1700) ὑπὸ τὸ ὄνομα Κλήμης ΙΑ'. Βεβαιούται, ὅτι ἐπὶ τρεῖς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας ἐσκέπτετο περὶ τῆς παραδοχῆς τοῦ ὑψίστου τούτου τοῦ καθολικισμοῦ ἀξιώματος. Ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη παπεύσας ἀπέβίωσε τὴν 19 Μαρτίου 1721, διχδεχθεὶς ὑπὸ Ἰννοκεντίου ΙΙ'.

Ὁ Κλήμης ἐπαινεῖται διὰ τὴν ἐξοχὸν παιδείαν, τὰς ἀρετὰς, καὶ τὴν μὴ ἐμμονὴν εἰς τ' ἀπάδοντα πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος καθεστῶτα. Ἐπεχείρησε τὴν διόρθωσιν τοῦ Γρηγοριανοῦ καλενδαρίου, ἀλλ' οἱ ἐπὶ τούτῳ συγκαλεσθέντες περιφανέστεροι τῶν ἀστρονόμων ἐδείχθησαν ὀπισθοδρομικώτεροι τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀπεποιήθησαν τὴν εἰσαγωγὴν οἰασδήποτε καινοτομίας. Νομισματοσημον κοπὴν ἐν Γερμανίᾳ διατρανοὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Ἀλβάνη, εὐγλωττότερον παντὸς γραπτοῦ ἐγκωμίου· ἀφ' ἐνὸς μὲν παριστᾷ τὴν προτομὴν αὐτοῦ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν « Albanum coluere patres, nunc maxima rerum Roma colit, » ἀφ' ἐτέρου δὲ στέφανον ἀνθόπλεκτον μὲ τὰς τέσσαρας ταύτας λέξεις « Justitia. Pietas. Prudentia. Eruditio ».

Τὰ ἐπὶ τῆς παπασίνης αὐτοῦ ἐκδοθέντα διατάγματα (βούλαι) ἐξεδόθησαν ἐν 1718 εἰς φύλλον, τὰ δὲ συγγράμματα του ἐν Ῥώμῃ τῷ 1729 εἰς δύο τόμους ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἀννίβα τοῦ καρδινάλου, προτάξαντος καὶ λεπτομερῆ βίον τοῦ θεοῦ του (¹).

Β'. Ἀννίβας Ἀλβάνης, καρδινάλιος, ἀνεψιὸς τοῦ προῤῥηθέντος· ἐκτὸς τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων ἔργων τοῦ θεοῦ του, ἐξέδωκε μετὰ σημειώσεων καὶ λατινικῆς μεταφράσεως Menologium Graecorum (²), Urbini 1727, εἰς τόμους 3, καὶ ἔγραψε πολλὰ ἐξ ὧν ἐτυπώθη, Pontificale Romanum, Bruxellæ 1735. vol. 3.

Γ'. Ἀλέξανδρος Ἀλβάνης, ἐγεννήθη τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1692, καὶ προχειρισθεὶς καρδινάλιος ὑπὸ Ἰννοκεντίου ΙΓ', ἐδειξε τόσῃ ἀξιοπρεπῇ συμπεριφορᾷ παρὰ τῷ αὐτοκράτορι τῆς Γερμανίας ἀποσταλεῖς,

(¹) Artaud, Biographie Universelle, Supplément.

(²) Κατὰ λάθος φέρεται ἐν Κεθολικῇ Βιογραφίᾳ Romanum.

ὄσπιν καὶ εὐρυμάθειαν διορισθεὶς βιβλιοθηκᾶριος τοῦ Βατικανοῦ. Ἠγάπησε καὶ ἐπροστάτευσεν τοὺς λογίους καὶ καλλιτέχνας, καθωρᾶίσε διακοσμήσας ἐκ πασῶν τῶν ὠραίων τεχνῶν τὴν περιφανῆ ἐπαυλὶν τοῦ (Villa Albani), ἔγραψε πάμπολλα ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ, καὶ ἀπέβιωσε τὴν 14 Δεκεμβρίου 1779 (1).

Δ'. Ἰωάννης Φραγκίσκος Ἀλβάνης, ἀνεψιὸς τοῦ προρρήθέντος ὁμωνύμου πάπα, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀννίβα, ἐγεννήθη τῷ 1720^ο νηπιόθεν προωρισμένος διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, συνήνου τῇ ἀββενωπῇ φυσιογνωμίᾳ, πνεῦμα, χάριν, καὶ ὀξύνουαν ἀξιοθαύμαστον. Περιβληθεὶς τὴν καρδιναλικὴν πορφύραν τῷ 1747, κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν ἐπελθόντων δημοκρατικῶν Γάλλων, δημευθείσης καὶ τῆς περιουσίας του. Μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἀποχώρησιν τῶν Γάλλων, ὁ Ἀλβάνης ἐπανελθὼν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκλογὴν Πίου Ζ', καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1809.

Καὶ ἄλλα μέλη τοῦ περιφανοῦς τοῦτου οἴκου ἔφερον τὴν καρδιναλικὴν τιᾶν, καὶ ἐπὶ παιδείᾳ, φιλομουσίᾳ, καὶ ἀρεταῖς διέπρεψαν, περὶ ὧν οὐδένα ποιοῦμεν λόγον, ἀφοῦ πολὺν ποιεῖ ἡ προσκτησαμένα τὰ δνόματα ταῦτα ἰταλικὴ φιλολογία.

Μελέτιος Τυπαλδος.

Ἐγεννήθη ἐν Κερραλλήνῃ περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἐκαλεῖτο Ματθαῖος ἐν τοῖς κοσμικοῖς· παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, ἀπεδήμησεν εἰς Ἰταλίαν πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ ἐν Βενετίᾳ ἐλληνικοῦ σχολείου (1674—85), καὶ εἴτα τὸ μοναχικὸν ὑποδύς τριβώνιον μετωνομάσθη Μελέτιος. Ἀλλ' ὅμως σκανδαλώδης καὶ πολλῶν λυπηρῶν πράξενας ἐγένετο βίος μετέπειτα βίος τοῦ ἀνθρώπου Καραλλήνος.

Ἀπὸ Γαβριὴλ Σεβήρου, ὡς προσῥέθη, τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, ἔνεκα πολλῶν καὶ σπουδαίων λόγων, ὥρισεν ἐν Βενετίᾳ τὴν ἑδρὰν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς ἐν Λυδίᾳ φιλαδελφείας. Οἱ κατὰ καιροὺς μητροπολίται, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Βενετικῇ Μητροπόλει ὁμογενῶν ἐνεκρίνοντο ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἐχειροτονοῦντο ὑπὸ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῶν Ἰονίων νήτων, ὑποκαίμενοι πολιτικῶς μὲν τῇ δημοκρατίᾳ, ἐκκλησιαστικῶς δὲ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει κεραλῇ τῆς ὀρθοδοξίας. Ἡ Ἑνετικὴ Γερουσία ἐξ

(1) Cismundi, Biographie Universelle, tom. I. σελ. 388.

ὑπαρχῆς οὐ μόνον δὲν ἐπηρέασε τὴν ἐκλογὴν τῶν κατὰ καιροὺς μητροπολιτῶν φιλαδελφείας ἀλλὰ καὶ ἐπροστάτευσεν αὐτοὺς, δυνάμεις ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ νὰ κηρύττωσι τὰ δόγματα τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ στηλιτεύωσι, δοθείσης αἰτίας, τὰς κκινотомиᾶς τῶν Δυτικῶν. Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ αἰείποτε ἐποφθαλμιῶσα τὸν πυρῆνα τοῦτον τῶν σχισματικῶν προσεπάθησε νὰ τὸν ἀποσυνθέσῃ οἱ κατὰ καιροὺς ὅμως ἀρχιερατεύσαντες εὐθαρσῶς ἀντέστησαν, καὶ τὰ ἐξυφαινομένας μηχανορραφίας διέλυσαν. Πέντε ἐν Βενετίᾳ ἐχρημάτισαν μητροπολίται Φιλαδελφείας ἀπὸ Γαβριὴλ Σεβήρου μέχρι Γερασίμου τοῦ Βλάχου (1578 — 1685).

Διάδοχος τοῦ τελευταίου καὶ ἕκτος τὸν ἀριθμὸν προχειρίσθη ἐν ἔτει 1685 Μελέτιος ὁ Τυπάλδος, τῶς διδάσκαλος καὶ ἱεροκέρυξ τῶν ἐν Βενετίᾳ Ἑλλήνων. Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ ἔχουσα πάντοτε τὰ ὅμματα ἐκεῖ ἐστραμμένα, προσεπάθησε νὰ ἐλύσῃ εἰς ἑαυτὴν τοῦτον. Ὁ Τυπάλδος, ἀνὴρ ἀμφοδόξος, ἄσφατος, καὶ φιλόδοξος, θαμβωθείς ἀπὸ τῆς εἰς βραβεῖον τῆς ἀποστασίας του προτεινομένης καρδιναλικῆς πορφύρας, ἐδέχθη πρὸς μέγιστον σκάνδαλον τῶν ὁμοδόξων ἀδελφῶν του, τὰς προτάσεις τῶν Δυτικῶν καὶ κατὰ πρῶτον ὁ δραπετίδης ἐνήργησεν εἰς ἐκδοσὶν διατάγματος, δι' οὗ οἱ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεργίου ἐφημέριοι νὰ ἐξαρτῶνται καὶ διορίζονται τοῦ λοιποῦ ὑπὸ τοῦ ἐν Βενετίᾳ ἀντιπροσώπου τοῦ πάπα, καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου, ὡς πρότερον. Οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες ἠγαγκάσθησαν νὰ ὑποφέρωσι τὴν τοιαύτην βίαν τῶν δυτικῶν, ἣν κατὰ μέρος ἐνίσχυε καὶ ἡ ἐξουσία. Ὁ Τυπάλδος θρασυνθεὶς ἀπὸ τῆς πρώτης ἐπιτυχίας ἐχώρει εἰς τὸ σατανικὸν ἔργον τῆς ὑποταγῆς τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκκλησίας εἰς τὸν πάπαν.

Ἡ μεγάλη ἐκκλησία πληροφορηθεῖσα τὰ γινόμενα συνεκάλεσε σύνοδον τῷ 1712 ἐπὶ πατριάρχου Κυρίλλου Δ', καὶ συναινούντος καὶ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου ἀπέκοψε τὸ σεσηπὸς τοῦτο μέλος τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, καὶ εἰς παντελὴ ὑπέβαλε τὸν ἀποστάτην καθάίρεσιν. Συνάμα δὲ ἵνα μὴ καθιερωθῇ τὸ παράνομον καὶ αὐθαίρετον κατήργησε τὴν ἐν Βενετίᾳ ἑδραν τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας, τὴν ἐπὶ ἑκατὸν τριάκοντα τέσσαρα ἔτη διατηρηθεῖσαν, καὶ ἐθεσπίσθη ἵνα ἐκλέγεται τοῦ λοιποῦ ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ὀρθοδόξων εἰς τοποτηρητῆς (').

Ὁ Τυπάλδος ἐμβρόντητος γενόμενος εἰς τὰ κεραυνοβόλον ἀκου-

(') Βεντότη, Συμπλήρωμα εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν Μελετίου τοῦ Δ'.

σμα, παρὰ πάντων ἀποστρεφόμενος, ἐζήσεν ἐπὶ ἐν εἰσέτι ἔτος ἀβίωτον καὶ ἐλεεινὸν βίον.

Ἐγραψε κατὰ τὸν ἀρμενοκαθολικὸν Σέρπον, Ὀδηγὸν εἰς τὴν ἀληθῆ ἐκκλησίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (*Guida alla vera chiesa di Gesù Cristo*)⁽¹⁾

Παναγιώτης Σινωπεύς.

Ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα μαθήματα ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ (Σινώπῃ) ἐπ' ὀλίγον διδάξαντος Θεοδώρου τοῦ Τραπεζουντίου. Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐλεηθεὶς ὑπὸ τινος Γερασίου ἡξιώθη τὰ πρὸς διατροφήν καὶ ἡκουάτο ἐν τῇ Πατριαρχικῇ σχολῇ, διδάσκων ἅμα κατ' οἶκον παιδᾶς τινας. Ἐντεῦθεν μεταβὰς εἰς Βουκουρέστιον ἡκουάσατο τῆς λογικῆς παρὰ Σεβαστῶ Κυ κινήτη, μισθωθείς καὶ ὡς διορθωτῆς τῶν εἰς τὸ ἐκεῖ ἐλληνικὸν τυπογραφεῖον ἐκτυπουμένων βιβλίων. Ἐπαναστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐμισθώθη ὡς διδάσκαλος ὑπὸ φιλομαθῶν τινῶν Σοξόνων, μεθ' ὧν ἀπερχόμενος εἰς Ἀλλήν, ἀπετράπη ἐν Βενετίᾳ τῆς ὁδοῦ ὑπὸ Μελετίου Τυπάλδου, τοῦ ἀποστάντος τοῦ πατρίου δόγματός. Προτρεπόμενος ὑπ' αὐτοῦ ὠμολόγησε τὸν καθολικισμὸν, καὶ εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐξωμόσεως ἐπὶ διετίαν διετρεφέτα παρὰ τῷ Τυπάλδῳ, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ὁποῦ ἐστάλη ὑπότροπος εἰς τὸ ἐν Παταβίῳ Κουτουνιανὸν Ἐλληνομουσεῖον. Ἐκεῖ δὲ ὑπὸ ἐτέρου δραπετίδου, Νικολάου Παπαδοπούλου τοῦ Κρητός, ἐνθαῤῥυνόμενος πρὸς τὸν καθολικισμὸν πάντῃ ἐξέκλινε. Γεώργιος Κονδυλίας, εὐπατρίδης Πάριος, προσεκάλεσε τὸν Παναγιώτην εἰς τὴν πατρίδα του ὡς διδάσκαλον· αὐτὸς δ' ἐρχόμενος κατέπλευσεν εἰς Ζάκυνθον, ἐνθα οἱ κάτοικοι ἐξελέξαντο αὐτὸν διδάσκαλον· γνωσθέντων ὅμως τῶν λατινικῶν φρονημάτων αὐτοῦ, ἐκινδύνευσεν νὰ κατασπαρχθῇ ὑπὸ τοῦ ἄρχου, καὶ μύλις φεύγων ἐσώθη εἰς Ναύπλιον. Πληροφορηθεὶς ἐνταῦθα τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ Κονδυλίου, σφαγέντος ὑπὸ τοῦ Ὁθωμανοῦ ἀρχιναυάρχου Τζανούμ-Χότζα, ἐδειλίασε νὰ μεταβῇ εἰς Πάρον, καὶ ἐν Ναυπλίῳ διατρίβων πρᾶσαπάθησε νὰ ἐνσπείρῃ τὰς Ῥωμ.αῖκὰς καινοτομίας, ἀλλ' ἐπεὶ πάντες ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτοῦ, κακὴν κακῶς ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν. Ὁ Τυπάλδος ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ἐφημέριον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προστάτου ὁ Σινωπεύς, παρὰ πάντων μισούμενος, ἦλθεν εἰς Βερώνην, καὶ ἐλεηθεὶς ὑπὸ τοῦ μαρκεσίου Σικελίωτος Μαφρέη συνεστήθη ὡς διδάσκαλος εἰς τοὺς βουλομένους τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἐλληνικῆς. Τῷ 1720 μεταβάντος τοῦ

(1) Giuv. de Serpos, Dissertazione polemico-critica. Venetia 1783 σελ. 14.

Μαργαρίτη εἰς Φλωρεντίαν, ἡ Παναγιώτης ἀπῆλθεν εἰς Βριζιάν καὶ ἐδίδασκε τὰ ἑλληνικά. Τῷ 1723 ἐπέστρεψεν εἰς Βερώνην, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐπανῆλθεν εἰς Βριζιάν, καὶ ἐκεῖ ἀπεβίωσε τῇ 2 Ὀκτωβρίου 1736 ὑπερῆκοντάτης. Ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ὁ μαθητῆς καὶ φίλος τοῦ Φίλιππος Γαροβέλλης ἐχάραξεν ἐπίγραμμα λατινιστὶ ἐξελληνισθὲν ὑπὸ Βαρζάνου.

Ὁ Παναγιώτης ἦν ὁπωσοῦν εἰδήμων τῆς τε λατινικῆς καὶ ἑλληνίδος φωνῆς, φανατικὸς δὲ λατινόφωνος, ὡς πάντες οἱ ἐξωμόται. Ὁ μαθητῆς αὐτοῦ Πιεραντώνιος Βαρζάνης ἐκ Βριζιάς ἐγραψεν ἑλληνοῖταλισταὶ τὸν βίον τοῦ Σινωπέως προσθεὶς καὶ τινὰς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ. Ἐκ τῆς βιογραφίας ταύτης, τυπωθεῖσης ἐν Βριζίᾳ τῷ 1760, ἠρανίσθημεν τὰ περὶ τοῦ Παναγιώτου ἐκτεθέντα.

Ἐκτὸς τῶν δημοσιευθεισῶν ἐπιστολῶν τοῦ κατέλιπε διάφορα ἐν Βριζίᾳ καὶ Βερώνῃ χειρόγραφα, καὶ ὡς διορθωτῆς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ τυπογραφείου ἐπεμελήθη τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἀνθολογίου (1697), ὁρθοδόξου ὁμολογίας (1699), καὶ λοιπῶν.

Ἀθανάσιος Ἀντιοχείας.

Ἐγενήθη ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ προεχειρίσθη τῷ 1700 πατριάρχης Ἀντιοχείας, ἑκατοστὸς πεντηκοστὸς τοῦ θρόνου τούτου καταριθμούμενος. Τῷ 1686 οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀκμαίαν τηροῦντες τὴν μνήμην τοῦ ἄρτι τῶν τῇδε ἀπελθόντος πατριάρχου Μακαρίου Γ', ἐξελέξαντο ὡς τοιοῦτον τὸν ἐγγονὸν αὐτοῦ Κύριλλον, νεανίαν εἰκοσάτην ἀλλὰ τὸ ἄωρον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἐσκανδάλισέ τινας, οἵτινες θεωροῦντες ὅτι ἐνεκα τῆς ἐκεῖ προσηλυτικῆς ἐφόδου τῶν Λυτικῶν, ἐδέοντο ἀκμαίου καὶ σοβαροῦ ποιμενάρχου ἔγραψαν πρὸς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν συνιστῶντες αὐτ' ἐκεῖνον τὸν Ἐπιφανείας Νεοφύτον, τὸν Χῖον, ὡς ἱκανὸν καὶ ἄξιον· καὶ δὴ προδιδασθέντος τῷ 1688 τοῦ Νεοφύτου ὁ φιλοτάραχος νεανίας Κύριλλος ἤγειρε θορυβώδη σκάνδαλα καὶ σχίσμα ἐν μέσῳ τῶν χριστιανῶν. Ὁ πατριάρχης μὴ θέλων ἵνα πρὸς ὄφελος τῶν Λατίνων ταραττῇ τὴν κυμαινομένην ἐκκλησίαν παρητήθη ὑπὲρ τοῦ Κυρίλλου, καὶ ἐλθὼν εἰς Λαοδίκειαν ἐφησύχασεν ἐκεῖσε καὶ μετ' ὀλίγον ἐτελεύτησε. Ὅθεν τῷ 1691 ἀνέλαθεν ὁ Κύριλλος τὸν πατριάρχικόν θρόνον· ἀλλ' οἱ ἐν Χαλεπίῳ χριστιανοὶ δὲν ἔπαυσαν πάντα κινῶντες λίθον πρὸς παῦσιν αὐτοῦ, καὶ μετὰ πολλὰς ἐνεργείας κατάρθρωσαν ἵνα κατ' ἐπιταγὴν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας χειροτονηθῇ καὶ προδιδασθῇ πατριάρχης Ἀντιοχείας ὁ ἐν λόγῳ Ἀθανάσιος. (¹).

(¹) Καὶ ἕτερος Χῖος ἐπατριάρχευσεν ἐν Ἀντιοχείᾳ (1631—47) Μελέτιος Ιερομό-

Ὁ Κύριλλος ὁμῶς βαρέως φέρων τὴν ἥτταν δὲν ἐπάυε πάντα κί-
νῳν κατὰ τοῦ Ἀθανασίου λίθον· οἱ ὀρθόδοξοι εἶχον διαμοιρασθῆ εἰς
δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, καὶ οἱ Λατίνοι ὠφελούμενοι τῆς διαίρεσεως
ἀνετώτερον ἐξεπλήρουν τὴν πρόθεσίν των. Ὅθεν μετὰ πολλὰς διενέξεις
ἀπεφασίσθη ἵνα ὁ μὲν Ἀθανάσιος λάβῃ τὴν ἐπαρχίαν τῆς κατὰ Συ-
ρίαν Βεῤῥοίας (Χαλεπίου), ὁ δὲ Κύριλλος μείνῃ ἐν Δαμασκῷ πατριαρ-
χεύων. Τῷ 1724 ἀποθανόντος τοῦ Κυρίλλου, ἔμεινε μόνος πατριάρ-
χης Ἀντιοχείας ὁ Ἀθανάσιος, ὅστις καὶ ἀπέβισε τῷ 1728 ἐν Χα-
λεπίῳ φαρμακευθεὶς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τῶν ἐκεῖ λατινοφρονησάντων, καὶ
πατριαρχεύσας ψιλῷ μὲν ὀνόματι χρόνους 24, πράγματι δὲ τέσ-
σaras, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυρίλλου. Πρὶν δὲ ἀποθάνῃ διάδοχον
κατέλιπε τὸν ποτὲ διάκονον αὐτοῦ Σίλβεστρον, ἀδείξ τούτου ἐν τῷ
Ἀγιωνύμῳ ὅρει τότε ἀσκητεύοντα (¹).

Ὁ Ἀθανάσιος ἦν, ὡς λέγει Προκόπιος, ἀνὴρ εὐσεβὴς, εἰδήμων τῆς ἐλ-
ληνικῆς καὶ ἀραβικῆς γλώσσης, καὶ λίαν τετριμμένος περὶ τὰς γραφάς.

Συνεστήσατο ἐν Χαλεπίῳ Ἀραβικὴν τυπογραφίαν, ἐξ ἧς ἐξεδίδοντο
διάφορα συντείνοντα εἰς στερέωσιν τοῦ ὑπὸ τῆς προπαγάνδας ἐνοχλου-
μένου ὀρθοδόξου ποιμνίου. Προῖον τῶν πιεστηρίων ταύτης γνωρίζομεν
μόνον τὴν ὑπὸ Βρουνέτου (²) μνημονευομένην ἀραβιστὴ μετάφρασιν
τοῦ Ψαλτηρίου, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1706.

Ἐγράψεν ὁ Ἀθανάσιος—Ἱστορίαν τοῦ πατριαρχείου Ἀντιοχείας ἀπὸ τοῦ
Ἀποστόλου Πέτρου μέχρι τοῦ 1702. Τὸ ἐλληνικὸν πρωτότυπον δὲν ἐξεδόθη,
λατινιστὶ δὲ μετάφρασις ἐτυπώθη ὑπὸ Κολλαρίου (Supplem. Lambecii Con-
ment. I, 454).

—Ἀποκρίσεις εἰς Κ' κεφάλαια κατὰ τῶν καλδαιστών. (Ἐξεδόθησαν, κατὰ
Ζαβίραν, ἐν ἔτει 1673 ἐν Δαμασκῷ, μεταφρασθεῖσαι καὶ γαλλιστ.).

—Βίον τοῦ ἁγίου Χριστοδοῦλου τοῦ κοινοδιάρχου τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς
Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. (Συνεγράφη τῇ 1727).

Γεώργιος Ὑπομενάς.

Ἐγεννήθη ἐξ εὐγενῶν ἐν Τραπεζοῦντι, καὶ παρὰ Κωνσταντίνου Βασι-
λέως ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας σταλθεὶς εἰς Πατάβιον ἐσπούδασε τὴν ἱατρί-
κην καὶ φιλοσοφίαν, καὶ ἐστεφανώθη τῷ 1708. Διάφορα ποιημάτων

νοῦχος, ὅστις ἐπὶ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ εἰς ἀρχιερέα, καὶ ἐπὶ τοῦ προδιδασμοῦ εἰς
τὸν πατριαρχικὸν θρόνον μετωνομάσθη Εὐθύμιος Δ'.

(¹) Κωνσταντίνου πατριάρχου, περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ πατριαρχευσάντων (Ἀνέκ-
δοτων).

(²) Brunet, Manuel du Libraire.

ἐγγράφησαν εἰς τὴν στεφνορίαν αὐτοῦ, ἅτινα συλλεχθέντα ὑπὸ Ἰωάννου Ἀθραμίου τοῦ Κρητὸς ἐτυπώθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1709, προσφωνηθέντα εἰς τὸν προστάτην τοῦ Ὑπομενᾶ Βασαράδαν. Ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης περιῆλθεν εἰς χεῖράς μας τετρασέλιδον μόνον φύλλον περιέχον τρία ἐπιγράμματα τοῦ ἐν λόγῳ Ἀθραμίου, δύο Ἀντωνίου Στρατηγοῦ τοῦ Κερκυραίου, καὶ ἐν λατινιστὶ Παλλαδίου Δαμιανοῦ Βλάχου. Ἐκ τούτων παρεντιθέμεθα τὰ τοῦ Στρατηγοῦ.

Ἐνδὶκ' ἀγίτρον ἄρτι Γεώργιε σείο κλείζει
Πᾶσ' Ἑλλάς κλῆσιν, ξὺν Πατρίδι τε σέβει,
Καὶ σοφίης στεφάνους περιβάλλει κὰρ σέο ἔννονον,
Ὡς αἰεὶ φιλεῖ ἱδμονας εὐλογεῖν.
Ἐσθλ' Ἀρετῆς γὰρ δῶρα, ἐπαίνους, στέμματα ὄντας.
Καρποῦσθαι μόνον ταῦτα δέον λογίους.

Ἔτερον δίστιχον.

Ὀλβιος, ὅς Σοφίης στεφάνους λάβει, ἥδ' ἐπὶ τὰ εὖχῃ
Ὀλβιος οὖν καὶ οὗτος πάντα τανῦν κατέχων.

Ἐκ Παταβίου εἰς Βλαχίαν ὁ Ὑπομενᾶς μεταβάς ἐδίδαξε γονίμως εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἀκαδημίαν, εὐδοκίμως μετερχόμενος καὶ τὸν ἱατρὸν ἀποβιώσας δ' ἐν ἔτει 1745 ἐδωρήσατο τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην του εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, Τραπεζοῦντα (').

Ἐπειδὴ καὶ ἕτερος ὁμώνυμος διέτριβεν ἐν Βουκουρεστίῳ διδάσκων, πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένης συγχύσεως, λέγομεν ὅτι ὁ δεῦτερος οὗτος ἐκαλεῖτο Γεώργιος Θεοδώρου Τραπεζοῦντιος. Ἀζάρος ὁ Σκρῦδας, Τραπεζοῦντιος καὶ οὗτος σχολαρχῶν ἐν Βουκουρεστίῳ, ἐγράψε τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον εἰς τοῦτον ἀποβιώσαντα τὴν 28 Ἰουλίου 1739.

Τὸν μακρὸν ἐλπίσιν ὧδε Γεώργιος ὕπνον ἱαυεῖ
Ἀναστάσιος νεκρῶν νεύματα πανοθενέος.
Τὸν γ' ἐνὶ Τραπεζοῦντι ἐκάς Θεόδωρος ἔφυσε.
Μουσῶν δ' εἰλκυσ' ἔρωσ γαῖαν ἐς Οὐγγροβλάχων,
Ἐνθ' ἐπὶ παιδείᾳ κλέος ἤρατο πολλὰ μογήσας,
Τῆς δ' Ἀκαδημίας πλείονα ἤρξε χρόνον.
Τῷ δ' ἐπὶ δακρυχέων Ἀζάρος ἔθηκ' ἐλεγείαν,
Ὡς μάλ' ἐταῖρος ἐὼν, μνημόσυνον φιλήεις.

Κολέττης.

Α'. Λιβέριος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Βενετίαν, καὶ ἐχειροτονήθη ἱερεὺς μισθω-

(') Περὶ τῆς ἀθλίας τύχης τῆς πολυτίμου ταύτης βιβλιοθήκης βλέπε Τριανταφυλλίδου Ποντικά, σελ. 41-42.

θεις ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων μετέβη εἰς Ἄλγην τῆς Σαξωνίας καὶ ἐπεμελήθη μετ' Ἀναστασίου Μακεδόνης τὴν ὑπὸ τοῦ ἐν Λουγδούνῳ τῆς Ὀλλανδίας καθηγητοῦ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν Ἰωάννου Ἀἰμᾶν γενομένην μετάφρασιν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ὁ Κολέττης προσέθηκεν ἐν τέλει τῆς ἐκδόσεως ἴδια σημειώματα ἐξηγητικὰ διαφόρων ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, καὶ περὶ τῆς κατὰ Κυριακὰς ἀναγνώσεως τῶν εὐαγγελίων κλπ. Ἀδελὸν διὰ τινὰς λόγους διενεχθεὶς πρὸς Ἀλεξάνδρον Ἐλ-λάδιον, διέσυρε παρὰ τοῖς ἐν Γερμανίᾳ σοφοῖς τὸν σοφὸν τοῦτον, ὅστις ἀντεκδικούμενος δριμύως ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Κολέττου, τοῦ ὁποῦ καὶ αὐτὸ τὸ ἑλληνικὸν τῆς καταγωγῆς προσεπάθησε ν' ἀρνηθῇ.

Ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Διαθήκης, ἀπαρτιζομένη ἐκ σελίδων χιλίων ἑκατὸν ἑξήκοντα, προτέτακται λατινιστὶ πρόλογος Αὐγούστου Ἐρμάνου Φραγκίου.

Εἶτα ὁ Κολέττης ἐλθὼν εἰς Βενετίαν παρέμεινεν ἐκεῖ διότι καὶ ἐπίγραμμά του εὑρηται ἐν τῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ Πατούσα (1710), καὶ ὡς μέλος τοῦ συστάντος ἑλληνικοῦ συλλόγου τῶν Ἀβλαβῶν (illesi) φέρεται, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔγραψεν ἐν 1720 μετὰ τῶν ἄλλων τοῦ συλλόγου ποίημα ἐπιγραφόμενον « Εὐχαρίστησις » εἰς τὸν τότε Φιλα-δελφείας Μελέτιον τὸν Τυπάλδον (1).

Β'. Δημήτριος Κολέττης, Ἀθηναῖος, καὶ πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ προϋρηνέντος. Τῷ 1710 διατρίβων ἐν Βενετίᾳ συνειργάσθη μετὰ τοῦ συμπατριώτου τοῦ Ἰωάννου Πατούσα εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς φιλολογικῆς ἐγκυκλοπαιδείας (2).

Ἰωάννης Λέσβιος.

Διεδέχθη ἐν τῇ σχολαρχίᾳ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς σχολῆς Δωρόθεον τὸν Λέσβιον. Κατὰ Κωνστάντιον ἐγένετο ὁ Ἰωάννης ἀκροατὴς Ἰακώβου τοῦ Ἀργείου, εὐδοκίμων εἰς τὰ φιλοσοφικά, καὶ ἐτετίμητο ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τῷ ἀξιώματι τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου, ὕστερον δ' ἔλαβεν, ὡς καὶ πρότερον ὁ διδάκαλός του, τὸν τίτλον ὑπατος τῶν φιλοσόφων. Παρέτεινε σχολαρχὼν μέχρι τοῦ ἔτους 1744, ὅτε δι' ἀσθένειαν παραιτηθεὶς ἔζη καθ' ἡσυχίαν. Πάσχων ἐξ ἀδιαλείπτου εὐκοιλιότητος ἀπεβίωσε κατὰ τὸ ἔτος 1752· ἐπὶ δὲ τῆς πλακὸς τοῦ τάφου τοῦ ὁ ἐξ εὐγενῶν ἀκροατῆς τοῦ Κωνσταντινῶς Ἰουλιανὸς ἐχάραξε τῇ 1 Νοεμβρίου 1753 τχϋτχ·

(1) Ἀνθὴ εὐλαβείας, Ἐνετίῃσι 1720. σελ. 42.

(2) Βρετοῦ, Β'. σελ. 48—9.

Ἡ σοφία καὶ ἡ ἀρετὴ τῶν σωτῶν κεῖται θεοτερπῶν,
 εὐσεβείῃ, σοφίῃ, σωφροσύνῃ, σύνεσιν,
 κλεινὸν Ἰωάννην τὸν Ἰωάννου, πέλεν ὅς νυ
 ὁφθαλμῷ καὶ ἀρετῇ φιλοσόφων ὕπατος ⁽¹⁾.

Τοῦ Ἰωάννου εὑρηται ἐν χειρογράφῳ λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς Νικόλαον Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτον ⁽²⁾.

Ἐκ τούτου κατάγονται οἱ Τζανέται· εἰς δ' ἐκ τούτων Ἰωάννης ὁ Τζανέτης, τιμημένος τῷ ἀξιώματι τοῦ λογοθέτου, ἔγραψεν ἑλληνογαλλιστὶ κατὰ Ὁκέλλου. Πρὸς τοῦτον ἀπευθύνεται ἐκτενὴς ἐπιστολὴ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κ. Σοφ. Οἰκονόμου ἐν Χρυσαιδίῃ· εἰς τὸ ὑπὸ Ἀντωνίου Ἐμμανουὴλ μεταφρασθὲν τρῶπαιον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως εὑρηται τοῦ Τζανέτου τούτου ἐπίγραμμα ἐκ πολιτικῶν στίχων δεκαεξί.

Πατούσας.

Α'. Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἐν τῇ πατρίδι παιδευθεὶς τὰ ἐγκύκλια ἦλθεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ὅπερ τὸν ἀνηγόρευσε δόκτωρα τῆς Θεολογίας. Ἐκεῖθεν εἰς Βενετίαν μεταβὰς ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, καὶ διωρίσθη ἐφημέριος καὶ ἱεροκέρυξ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Τῷ 1703 ἐσχολάρχησε τοῦ Φλαγγινιανοῦ ἐλληνομουσείου, καὶ παρέμεινε πῶς ἐν τῇ θέσει μέχρι τοῦ 1714, ὅτε διεδέχθη ὑπὸ τοῦ ἱερέως Ἀποστόλου Μίκου ⁽³⁾.

Ὁ Πατούσας πρῶτος συνέλαβε τὴν ἀξιόλογον ἰδέαν ἀπανθήσεως καὶ συνενώσεως τῶν πρὸς διδασκαλίαν καταλληλοτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων, οἵτινες διὰ τὸ πολυδάπανον τῆς ἀγορᾶς δὲν ἦσαν προσίτοι εἰς τοὺς μαθητευομένους. Ἡ φιλολογικὴ αὐτοῦ ἐγκυκλοπαιδεῖα τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1710 ἐκδοθεῖσα, καὶ πολλάκις ὕστερον ἀνατυπωθεῖσα ἐχρησίμεισε μέχρι τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὡς τὸ μόνον σχεδὸν πρόσφορον βοήθημα ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς σχολείοις.

Τῷ 1711 ἐπεμελήθη τὴν ἐν Βενετίᾳ μετατύπωσιν τῆς γραμματικῆς τοῦ Λασκάρεως.

Κατὰ Ζαβίραν, μετέφρασε τοὺς μύθους τοῦ Αἰσώπου ἐκδοθέντας ἐν ἔτει 1768 παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ.

⁽¹⁾ Κωνσταντίου, Ὑπόμνημα περὶ τῆς πατριαρχικῆς Σχολῆς.

⁽²⁾ Παρνεῖκα σχεδιάσμα, σελ. 27.

⁽³⁾ Veludo, Sulla colonia Greca in Venezia, σελ. 14.

Β'. Γεώργιος Πατούσας, ιερομόναχος, ἀδελφὸς τοῦ προλεχθέντος ἐν τῇ πατρίδι καὶ οὗτος τὰ πρῶτα παιδευθεὶς γράμματα ἤλθεν εἰς Ἱταλίαν πρὸς τελειοτέραν μάθησιν. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐν Βενετίᾳ διατρίβων κατελέχθη μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ ἴδρυθέντος συλλόγου τῶν Ἀβλαβῶν, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔγραψεν ἐν 1720 λόγον ἐκφραστικὸν εἰς τὴν Μετάστασιν τῆς Παρθενομήτητος Μαρίας⁽¹⁾. Διορισθεὶς δ' εἶτα ἐφημέριος καὶ ἱεροκλήρυξ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐσχολάρχησε διὰ βίου τοῦ Φλαγγινιανοῦ ἐλληνομουσείου (1723—61).

Τῷ 1758 ἐπεμελήθη καὶ διώρθωσε τὴν ὑπὸ Βόρτολι ἑκδοσιν τῆς φιλολογικῆς ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐν ᾗ εὕρηται ἐπίγραμμα αὐτοῦ.

Σκιαδάς.

Α'. Ἀθαράσιος. Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐν Ἀργῷ στολίῳ τῆς Κεφαλληνίας, καὶ νεκρὸς τὴν ἡλικίαν ἐστάλη εἰς Εὐρώπην πρὸς ἐκπαίδευσιν. Φοιτήσας ἐν πρώτοις εἰς ἓν τῶν γυμνασίων τῆς Βενετίας μετέβη εἶτα εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ἔνθα, ὑπακούσας εἰς τὰς προτροπὰς τῶν γονέων του, ἐσπούδασε τὰ νομικὰ καὶ τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, καὶ ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ νομοδιδασκάλου· αἰσθανόμενος ὅμως, ἰδιάζουσας κλίσεις εἰς τὴν φιλολογίαν ἠκολούθησε μετὰ ταῦτα τὴν φυσικὴν του ῥοπὴν καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐγένετο εἰδημονέστατος· τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς διαλέκτου. Ἀγνοεῖται δὲ ἂν ἐν Παταβίῳ ἢ ἀλλαχοῦ ἐξέμαθε τὴν γερμανικὴν καὶ ῥωσικὴν γλῶσσαν, ἃς ἐγίνωσκε.

Εὐαρεστούμενος εἰς παλαιογραφικὰς ἐρεῦνας κατέγινεν ἐνζήλω·ς εἰς διερεῦνσιν τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπεσκέφθη τὰς ἐπισημοτέρας βιβλιοθήκας τῆς Ἱταλίας καὶ Γερμανίας.

Μεταβὰς εἰς Δακίαν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπεκράτει ὁ μεταξὺ Τούρκων καὶ Ὀθωμανῶν πόλεμος, εὔρεν ἐν Ἰασίῳ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσίας Πέτρον τὸν μέγαν, πρὸς ὃν παρουσιασθεὶς καὶ ἐπὶ πολὺ συνδιαλεχθεὶς ἔτυχεν, ἕνεκα τῶν γνωσεῶν του, τῆς εὐνοίας τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρὸς, ὅστις παραλαβὼν τὸν Σκιαδὰν εἰς Μόσχαν ὠνόμασε σύμβουλον ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης εἰς τὸ τμήμα τοῦ ἱππικοῦ, καὶ ὕστερον διώρισε καθηγητὴν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰς τὴν Σλαβωνο-Γραικικὴν Ἀκαδημίαν.

(1) Ἐνθ' αὐλαβεῖς, σελ. 7—16.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν ἔλαβε τὴν ἄδειαν ἵνα περιοδεύσῃ, καὶ περιελθὼν ὅλον τὸ ῥωσικὸν κράτος ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα καὶ μεταφράσας ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἐξέδοτο τὸν ὑπὸ Κατηφόρου συγγραφέντα βίον Πέτρου τοῦ μεγάλου.

Ἐπανελθόντα εἰς Ῥωσσίαν τὸν Σκιαδὰν διέταξεν ὁ μεγαλεπήβολος μονάρχης ἵνα συντάξῃ κατάλογον τῶν περισωζομένων ἑλληνικῶν χειρογράφων, καὶ κατὰ Μάρτιον τοῦ ἔτους 1722 μετὰ ζήλου ἀψάμενος τοῦ ἔργου ὁ πολυμαθὴς Κεφαλλὴν ἠναγκάσθη, ἕνεκα ἀντενεργείας τῶν αὐλικῶν, νὰ διακόψῃ τὸ ἔργον.

Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1723 ἐξέδοτο ἐν Μόσχᾳ λατινωρωςιστὶ σύντομον κατάλογον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξετασθέντων κωδίκων ἀφιερῶσας τὸ συνταγματίον εἰς Πέτρον, τὸν πολυειδῶς αὐτὸν εὐεργετήσαντα. Ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ καταλόγου ὁ Σκιαδὰς ὑπέσχετο τὴν προσεχῇ ἐκδόσιν ἄλλου ἀκριβοῦς καταλόγου, καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συνταχθείσης ἑλληνικῆς παλαιογραφίας.

Ὁ δημοσιευθεὶς κατάλογος ἀνετυπώθη ὑπὸ Καππίου ἐν Λειψίᾳ τῇ 1724, καὶ ὑπὸ Σχέφερ ἐν Λειψίᾳ καὶ Φραγκοφούρτῃ τῇ 1766.

Ὁ Σκιαδὰς μετέφρασεν εἰς γλαφυράν ῥωσικὴν διάλεκτον ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὸν Τηλέμαχον τοῦ Φενελῶνος.

Β'. Γεώργιος Σκιαδὰς ἐγεννήθη ἐν Ῥωσσίᾳ ἀπὸ τὸν προῤῥηθέντα Ἀθανάσιον, καὶ σπουδάσας τὴν ἱατρικὴν ἀποκατέστη μεγαλόπλουτος ἐν Μόσχᾳ, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε περὶ τὸ 1803, γράψας εἰς τὴν ἀπλοῇ-ληνικὴν συνταγματίον κατὰ Λατίνων.

Γ'. Μεχαήλ Σκιαδὰς, ἐξάδελφος τοῦ Γεωργίου, καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀθανασίου ἐγεννήθη ἐν Ἀργοστολίῳ περὶ τὸ ἔτος 1740, καὶ διδάχθεις ἐν τῇ πατρίδι τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον μετέβη πρὸς τὸν ἐν Μόσχᾳ ἐξάδελφόν του Γεώργιον, δαπάνῃ τοῦ ὁποίου ἐστάλη εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἐλθὼν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ἀμστελοδάμου ἠκροάσθη κατὰ πρῶτον τὰ φιλοσοφικὰ καὶ θεολογικὰ μαθήματα, εἶτα ὅτε μεταγραφεῖς εἰς τὴν ἱατρικὴν σχολὴν ἐγένετο τακτικὸς ἀκροατὴς τοῦ περιλαλήτου Βαιρχαβίου. Σεφεθεὶς διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς συνέγραψε λατινιστὶ ὡς ἐναῖσιμον διατριβὴν περὶ τοῦ ὑπερτάτου ἀγαθοῦ (De summo bono), καὶ παραμείνας ἠκροάσθη ἐν τῷ αὐτῷ πανεπιστημίῳ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας, καὶ ὕστερον πᾶσαν τέχνην καὶ ἐπιστήμην, ὅσον νομικὰ, πολιτικά, καὶ ἐπὶ τέλους θεολογικά. Ἐξ Ὀλλανδίας μετέβη εἰς Παρίσιον,

καὶ ἐν τέλει μετὰ δεκαετῇ ἀπουσίαν ἐπαγγέλθεν εἰς Μόσχαν, καὶ ἤρξατο μετερχόμενος τὸν ἱατρὸν μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Ἡ κυβερ-
νησις διώρισεν αὐτὸν ἀμέσως καθηγητὴν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Μόσχας,
καὶ ὁ πανδαήμων Κεφαλλὴν ἤρξατο τακτικῶς παραδίδων λατινιστί,
ἐκτὸς τῶν ἱατρικῶν μαθημάτων, τὸ τε φυσικὸν καὶ διενεγὲς δίκαιον.
Ὁ αὐτοκράτωρ ἀναγνωρίσας τὴν πολυμαθειαν αὐτοῦ τὸν ἐτίμησε τῷ
ἱπποτικῷ παρασήμενι τοῦ ἀγίου Βλαδμηέρου, καὶ τὸν ὕψωσεν εἰς τὸν
βαθμὸν συμβούλου (Conseiller de Collège).

Πρὸ πολλῶν χρόνων κατεγίνετο εἰς συγγραφὴν ἐπωφελεστάτου συγ-
γράμματος (Θεανθρώπογνωσίας), ἐν ᾧ ἐναποταμίευσεν τὸν πλοῦτον τῆς
εὐρυμαθείας αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ ἐν ἔτει 1802 ἐπισυμβὰς θάνατος δὲν ἄφη-
σεν αὐτὸν ἵνα φέρῃ εἰς πέρας τὸ μέγα ἔργον του (').

Δαμιανὸς Παρασκευάς.

Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 12' αἰῶνος ἐν Σινώπῃ, καὶ παιδείας
χάριν ἐλθὼν εἰς Γερμανίαν ἐπὶ διετίαν ἠκροάσθη τοὺς ἐν Φραγκο-
φούρτῃ σοφοὺς· ἐκείθεν μετέβη εἰς Ἰέναν καὶ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη ἐφοί-
τησεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς πόλεως αὐτῆς· ἐξ Ἰένης ἀπῆλθεν εἰς
Πετρούπολιν, καὶ δεξιωθείς ὑπὸ Πέτρου τοῦ μεγάλου διωρίσθη ἱατρὸς
τοῦ ναυτικοῦ νοσοκομείου τοῦ Κρόνσταδ.

Ἀθλὸν τί ἀπέγινεν ὕστερον ὁ Παρασκευάς, ὅστις κατὰ Ζαβίραν
ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, ἰταλικῆς, καὶ ῥωσικῆς.

Συγγράμματα.

—Meditationes academicæ de cognitione humana methodicè con-
scriptæ. (Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐν Ἰένῃ ἐκδόθεν προσφωνεῖται εἰς τὸν ἥγε-
μόνα Μαυροκορδάτον).

—Tractatio methodica de libertate cogitandi, volendi, etc.

—Defensio philosophiæ Volfianæ. 1729 (').

Χρύσανθος Ζηταῖος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον κατε-
τάχθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ. Μεταβὰς εἰς Τρανσυλβα-
νίαν ἐχρημάτιζεν ἱκανὸν χρόνον ἐφημέριος τοῦ ἐκεῖ ναοῦ τῶν ὀρθοδό-
ξων, καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα προσεκλήθη εἰς Σιάτισταν τῆς Μακε-
δονίας πρὸς διδασκαλίαν, καὶ μετὰ ταῦτα ἐσχολάρχησεν ἐν Μοσκῷ.

(') Μαζαράκη, Βιογραφίαι τῶν ἐπισήμων Κεφαλλήνων, σελ. 134, 631, 680.

(') Ζαβίρα, Ἑλληνικὸν θέατρον.

πόλει καὶ Ἀρτῇ. Ἐπιστρέψας εἰς Ἰωάννινα ἡσύχασεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἡλιοῦ, τῆς ὁποίας κατέστη καὶ ἡγούμενος.

Ἦν ἀνὴρ σεβάσμιος, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης, καὶ ἐπαινεῖται ὑπὸ Δημ. Μοσχοπολίτου.

Ἐν Οὐγγαρία διατρίβων ὁ Ζηταῖος ἐν ἔτει 1715 συνέγραψεν—
Ὅργανον προγυμναστικόν⁽¹⁾.

Νεόφυτος Φιλιππουπόλεως.

Ἦν, κατὰ Ζαβίραν, ἀνὴρ σοφὸς καὶ πολυμαθὴς, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς διαλέκτου, πεπαιδευμένος ἐν τε φιλοσοφίᾳ καὶ ἱερᾷ θεολογίᾳ, ῥήτωρ καὶ ἱεροκλήρυξ διάσημος. Περιηγήθη πᾶσαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην καὶ ἐν Ὁξωνίᾳ τῆς Ἀγγλίας ἐξεφώνησε λόγον ἐν τῷ Σχελδιανῷ θεάτρῳ ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν σοφῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀλλογενῶν. Ἐν ἔτει 1710 ἀπάρας ἐξ Ἀγγλίας ἦλθεν εἰς Γαλλίαν καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Λουδοβίκον ΙΔ' τοιαύτην εὐγλωττίαν καὶ γλωσσομάθειαν ἀνέπτυξεν, ὥστε ὁ βασιλεὺς εὐνοϊκῶς περιεποιήθη αὐτόν.

Συνέταξεν ὁ Νεόφυτος, ἐκτὸς τοῦ ἐν Ὁξωνίᾳ ἐκφωνηθέντος λόγου, διαφορὰς ἐπιστολάς, ἐξ ὧν τινὰς κατεῖχεν ὁ Ἑλλάδιος⁽²⁾.

Ἀλέξιος Σπανός⁽³⁾.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει σχολῆς.

Γνωστὸν, ὅτι ἡ νομικὴ ῥεζάβιθλος τοῦ Ἀρμενιπούλου ἦτα σχεδὸν τὸ ἀποκλειστικὸν ἐγκόλπιον τῶν ἐπὶ Τουρκοκρατείας κρινομένων Ἑλλήνων. Ἀνώνυμός τις εἶχε μεταφράσει εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τὸ σύνταγμα τοῦ κριτοῦ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλ' ἔνεκα παντελοῦς ἀγνοίας τῆς γλώσσης εἶχε παραμορφώσει καὶ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου, ἐπομένως εἰς δυσχερῆ εὐρίσκοντο θέσιν οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ κάμωσι χρῆσιν τοῦ πρωτοτύπου. Γεράσιμος ὁ Ἡρακλείας μητροπολίτης θέλων νὰ θεραπεύσῃ τὸ κακὸν παρέδωκεν εἰς τὸν Σπανὸν τὴν μετάφρασιν τοῦ ἀνωνύμου προτρέψας ἵνα ἐπιδιορθώσῃ τὰ ἡμαρτημένα καὶ προσθέσῃ τὸν ἀναγκαιοῦντα ἀλφαβητικὸν πίνακα, ἐπιπροσθεὶς, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἀρμενόπουλος συντόμως πῶς διελάμβανε περὶ συνοικε-

(1) Ζαβίρας.

(2) Stat. præsens Eccles.

(3) Κατὰ Βεντώτην ὠνομάζετο Τζέτζης, τὸ δὲ Σπανὸς ἦν ἐπώνυμον.

σίῳ νὰ πραγματευθῇ πλατύτερον. Ὁ Ἀλέξιος λαβὼν τὴν βίβλον καὶ παραβαλὼν πρὸς τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον εὗρε τὴν μετάφρασιν καὶ θόλου σφαλερὰν· ὅθεν μεταφράσας ἐκ νέου προσέθετο πλουσιώτατον πίνακα, καὶ ἰδίαν πραγματείαν περὶ συνοικεσίων, κλπ.

Ἡ μετάφρασις αὕτη τοῦ Ἀρμενοπόλου ἐξεδόθη πολλάκις ἐν Βενετία. Ἀπεβίωσεν ὁ Σπανὸς ἐν ἔτει 1733, συντάξας, κατὰ Βενετὴν, γραμματικὴν καὶ ποιητικὴν ἀνεκδότους, καὶ ἐπίγραμμα εἰς τὴν τοῦ Μελετίου γεωγραφίαν.

Ἀλούσιος Ἀνδρούτζης.

Ἐγεννήθη ἐν Κύπρῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ γυμνάσιον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἐνθ' ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας· προσκληθεὶς δ' εἷτα διωρίσθη φροντιστὴς τοῦ ἐν Βονωνίᾳ ἀρχιγυμνασίου, καὶ μετὰ φήμης μεγάλης ἐδίδαξεν. Ὁ Ἀνδρούτζης ἦν ἐκ τῶν ὀλίγων θεολόγων τῆς ἐποχῆς· δυστυχῶς ὅμως ἐν Ῥώμῃ ποτισθεὶς τὸν ἰὸν τῆς παπολατρείας δριμύς ἠγέρθη ἐπικριτὴς τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του, καθ' ἣς συνέταξε καὶ τὰ πλείστα τῶν πονημάτων αὐτοῦ.

Συγγράμματα.

— Παλαιὰ Ἑλλὰς περὶ τοῦ ἁγίου Ῥωμαϊκοῦ θρόνου καλῶς φρονούσα, ἢ πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων πατριάρχην Δοσίθεον ἀπολογία Ἀλούσιου τοῦ Ἀνδρούτζη, Κυπρίου, προσφωνηθεῖσα τῷ πανυπερτ. καὶ αἰδεσιμωτ. καρδινάλει Λαυρεντίῳ τῷ Κασσόνῳ. Venetiis 1743. (ἑλληνολατινιστί).

— Ὁμόνοια Γραικῶν καὶ Λατίνων πατέρων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Ὑιοῦ, κατὰ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων πατριάρχου. Romæ 1746 (ἑλληνολατινιστί).

— Perpetua ecclesiae doctrina de infallibilitate papæ in decidendis ex cathedra fidei questionibus extra concilium œcumenicum et ante fideliū acceptionem. Bononiæ 1720.

— Clementina constitutio ecclesiae traditionum vindex. Bononiæ 1723.

— Peremptorium iconomachiae per jac. Piceninum revivicendis. Venetiis, 1730.

— Oratio panegyrica de divo Andrea Corsino. Romæ 1731.

— Vindiciae sermonis S. Ildefonsi archiep. Toletani, de perpetua virginitate ac parturitione dei genitricis Mariæ. Romæ 1742.

— Specimen philosophiae moralis expressum in praestantionibus legibus et virtutibus gentilium Graecorum. Romæ 1744.

— Orazione in lode Sign. Andrea Cornaro. Bononiæ 1720.

Ἐκτὸς τούτων συνέγραψεν ὁ Ἀνδρούτζης καὶ ἄλλα μὴ δριμυσιευθέντα ⁽¹⁾.

(1) Fabricij, Bibliotheca Graeca, XI, 432—3.

Διαμαντῆς Ῥύσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Ῥυσίῳ (Ἀρετζού) ⁽¹⁾, καὶ μετοικισθέντων τῶν γεννητόρων αὐτοῦ εἰς Βυζάντιον, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὰ ἐν τῇ βασιλευούσῃ σχολείᾳ, ἀκροασάμενος ἰδίως Ἰακώβου τοῦ Ἀργείου.

Ἐπὶ τῆς τελευταίας πατριαρχείας Καλλινίκου τοῦ Ἀκαρνᾶνος (1694—1702) προσκληθέντος εἰς τὴν σχολαρχίαν τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς Γερσίου τοῦ Ἀκαρνᾶνος, προσελήφθη εἰτα ὡς δεύτερος διδάσκαλος ἐν τοῖς γραμματικοῖς καὶ ἐγκυκλίοις μαθήμασιν ὁ Ἀδαμάντιος. Ὁ πατριάρχης Κωνσταντίας ⁽²⁾, γράφει ὅτι « μετὰ ἐπτὰ ἔτη διδάσκαλός, παραιτησαμένου τοῦ Γερσίου, συμπαρητήσατο καὶ ὁ Ῥύσιος, ὅστις εἰς Χίον ἀπελθὼν ἐνυμφεύθη ἐκεῖσε καὶ διδάσκαλος ἐ χρημάτισε ».

Καὶ ἀληθῶς μὲν ὁ Γερσίσιος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συμμαθητοῦ καὶ συμπατριώτου του πατριάρχου (1702), παρητήθη τῆς σχολαρχίας· ὁ δὲ Ῥύσιος δὲν συμπαρητήθη τότε, ἀλλὰ τοῦναντίον σχολάρχης προαχθεὶς καὶ διαμείνας ἐπὶ ἔνδεκα, παρητήθη κατὰ τὸ ἐπόμενον (1703) ἐπὶ τοῦ διαδεχθέντος τὴν πατριαρχεῖαν Γαβριήλ Γ', εἰς ὃν καὶ προσεφώνησε λογιότριον, ὡς προϊστάμενος τῆς σχολῆς ⁽³⁾.

Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ῥύσιος μετέβη εἰς Κρήτην, καὶ ὄχι εἰς Χίον, « φιλίας τινὸς δελεασθεὶς, κερδῶν τε μειζρόνων ἐλπίσι ». Ἀποτυχὼν δὲ τῶν προσδοκιῶν του ἤλθεν ἔπειτα εἰς Χίον (1705), καὶ ἐνταῦθα σχολὴν συνεστήσατο.

Ἐν τῇ μεταξὺ προσεκάλεσαν αὐτὸν οἱ Συμυρναῖοι διὰ τοῦ πατριαρχέοντος συμπολίτου των Γαβριήλ, καὶ ὁ Διαμαντῆς μεταβὰς ἐκεῖ πρὸ τοῦ 1707 ἐσχολάρχησε τῆς ἰδρυθείσης σχολῆς. Ἐνταῦθα, καὶ οὐχὶ ἐν Χίῳ, νυμφευθεὶς ἐγένετο πατὴρ τεσσάρων θυγατέρων, ἐξ ὧν μία ἐγένετο καὶ ἡ μήτηρ τοῦ περιφανοῦς Ἀδαμαντίου Κοραΐ.

Ὁ Ῥύσιος ἐν Σμύρνῃ ἐπεδόθη εἰς διαφόρους ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, καθ' ἃς δὲν ἔσχε καὶ τὴν τύχην ἐπίκουρον· παθὼν δ' ἐξ ὀφθαλμίας ἔμεινεν ἐνταῦθα μέχρι τοῦ θανάτου του, συμβάντος ἐν ἔτει 1747.

⁽¹⁾ Κατὰ λάθος ὁ Βρετὸς (Α'. σελ. 242) λέγει, ὅτι ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ, ἀπατηθεὶς ἐκ τοῦ τίτλου τῶν ἐλέγχων ἐν ᾧ, κατὰ τυπογραφικὴν ἴσως ἀσχεσίαν ἐτέθη « ἐκ Σμύρνης », ἀντὶ « ἐν Σμύρνῃ ». Αὐτὸς γὰρ οὗτος προτάσσει τῶν ἐλέγχων βιογραφίαν, ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς ταῦτ' ἀνέκομεθα.

⁽²⁾ Ὑπόμνημα περὶ τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς.

⁽³⁾ Σελ. 731 τῶν Ἑλέγχων. « Προϊστάτο τῆς ἐν Βυζαντίῳ σχολῆς ».

Συγγράμματα.

—Ναυτική λιτή, έσπερινή καὶ έωθινή. 'Εν Βενετία 1738, παρ' 'Αντωνίου τῷ Βόρτολι.

—Λατίνων θρησκείας έλεγχοι 36, καὶ τίς ὁ έκάστου λόγος* συλλεχθεῖσα (sic) παρὰ τοῦ λογιστάτου διδασκάλου Διαμαντῆ 'Ρυσίου, τοῦ ἐκ Σμύρνης (sic) καὶ μετ' ἐπιμελείας διορθωθείσα παρὰ 'Ιωάννου Μανολάκη τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. 'Ενετίησιν, εἰς 'Αμστελτάμι, (sic) παρὰ 'Αντώνη Μπρόνη, αῤῥμῆ. 8^{ον} μικρὸν σελ. XVI—393.

'Η Έκδοσις, εἰ καὶ φέρουσα ἐν προμετωπίδι, «'Ενετίησι εἰς 'Αμστελτάμι», ἐγένετο πραγματικῶς ἐν 'Αμστελδύμφ, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἐξῆς, μετὰ τὴν προμετωπίδα, σημειώσεως φαίνεται «Λ Amsterdam, chez Antoine Bruyn rue le Blomgrast, 1748». 'Ενεκα τῆς ἀκηδείας τοῦ ἐπιστάντος ἐν τῇ έκτοπώσει Βυζαντίου βρίθει τυπογραφικῶν ἀμαρτημάτων, ἀλλοιούντων πολλὰ τὴν ἔννοιαν. Τὸ σύγγραμμα ἡτοιμάσθη ὑπὸ τοῦ 'Ρυσίου ἐν Σμύρνῃ καὶ ἐστάλη πρὸς έκδοσιν τῷ 1746. Διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, συνεχιζόμενα διὰ τῆς αὐτοῦ σελιδαριθμήσεως ἐν τῷ πρώτῳ περιέχονται δύο ἐπιγράμματα ἀνωνύμου (πιθανῶς τοῦ 'Ρυσίου) εἰς τὴν βίβλον, καὶ ἐν τετράστιχον εἰς τὸν συγγραφέα ὑπὸ Μεθοδίου μητροπολίτου Αἴνου* εἰδήσεις βιογραφικαὶ περὶ τοῦ συγγραφέως. 'Ιγνατίου ἱεροδιακόνου Κερίτζου, τοῦ 'Επιδαυρίου, ἐπίγραμμα εἰς τὸν συγγραφέα καὶ ἕτερον εἰς τὸν αὐτὸν ὑπ' ἀνωνύμου. Προσφώνησις τοῦ συγγραφέως εἰς τὸν μητροπολίτην Κυζίκου 'Ανανίαν. Προλεγόμενα. Μετὰ ταῦτα ἔπονται οἱ τριάντα ἔξ έλεγχοι, καὶ ὁ ἐπίλογος. Ταῦτα πάντα εἰσὶ γεγραμμένα εἰς λαμβικούς στίχους. 'Απὸ τῆς σελίδος 374 ἄρχεται τὸ δεύτερον τμήμα, «Τὰ μετὰ τοὺς 'Ελέγχους» ἐπιγραφόμενον καὶ περιέχον ἐπιτυμβίδια ἐπιγράμματα εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Θεοδώραν, καὶ τὴν ἐγγονήν του Σοφίαν. Μετὰ τὰ λαμβικά ταῦτα ἐπιτάφια ἔπονται ἐν πεζῇ τῇ φράσει, δύο ἐπιστολαὶ τῷ μοναχῷ Βασιλείῳ διδασκάλῳ ἐν Πάτμῳ (ἐκ Σμύρνης 1744, καὶ 1744). Προσφώνημα εἰς τὸν πατριάρχην Γαβριὴλ (1703)* λόγος εἰς τὴν σύναξιν τῶν παμμεγίστων Ταξιαρχῶν. (ἐμελετήθη ἐν Σμύρνῃ 1707 ('), καθ' ὃν χρόνον ἐτελεύτα ὁ Σμύρνης Κυπριανός, ὃν διεδέξατο ὁ Παρθένιος). Λόγος εἰς τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ Λουκά (ἐν Σμύρνῃ 1709). Προσφωνημάτων εἰς τὸν μέγαν Νικόλαον τὸν ἐν Μύροις.

Συνέγραψεν ὁ 'Ρύσιος καὶ πολλοὺς ἄλλους λόγους εἰς ἀπλοελληνικὴν, ὡς ἐν σελ. XIV τῶν 'Ελέγχων μνημονεύεται, καὶ ἐπίγραμμα εἰς Παναγιώτην δημοσιευθὲν ὑπὸ Πικκόλου (Supplément al' Anthologie Grecque σελ. 99).

Βικέντιος Δαμωδός.

'Εγεννήθη περὶ τὸ 1679 εἰς Χαβριάτα τῆς Κεφαλληνίας* καὶ εἰς τυρφεράν ἡλικίαν εἰσελθὼν εἰς τὸ Φλαγγινιανὸν ἐλληνομουσεῖον, ἡσχολήθη ἰδίᾳ περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν. Περαιτώσας ἐν

(') 'Εν Πίνακι (σελ. 272) σημειοῦται παραδόξως, ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἐξεφωνήθη τῷ 1709. Ἄγνωστον ποῦ τὸ σφάλμα.

Βενετίχ τὰς σπουδὰς μετέβη πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν εἰς Πατά-
βιον, καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν ῥητορικὴν καὶ τὰ νομικά. Λαβὼν τὸν στέ-
φανον τοῦ νομοδιδασκάλου ἐπανεστρεψεν εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ ἤρξατο
τὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικηγορεῖν. Ἦκιστα ὅμως ἀρεσκόμενος εἰς τὸ θορυ-
βῶδες τοῦτο στάδιον συνέστησε σχολεῖον, ἐν ᾧ ἐδίδασκε τὴν νεωτέ-
ραν φιλοσοφίαν, τὴν ῥητορικὴν, καὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν μὲ
εὐμέθοδον καὶ ἐπιστημονικὸν ὕφος εἰς τοὺς ἐκ πάντων τῶν μερῶν
προσερχομένους πολυαριθμοὺς ἀκροατάς του. Ἀπεβίωσε δὲ τῷ 1752.

Ὁ Δαμῳδὸς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων εἰσαγαγόντων εἰς Ἑλλάδα
τὰς νεωτέρας τῆς φιλοσοφίας θεωρίας, καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ πολλὴν
καὶ μεγάλην ἐπήνεγκε τὴν ὠφέλειαν. Ἦτο θιασώτης τῆς ἀπλοελλη-
νικῆς γλώσσης, καθότι δι' αὐτῆς ἔκρινε λυσιτελεστέραν καὶ γονιμο-
τέραν τὴν παράδοσιν. « Ἄν τις, λέγει ἐν προοίμῳ τῆς Λογικῆς,
» θέλει νὰ μάθῃ εὐθὺς εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν ἀφορμὴν ὅπου μὲ παρακίνησε
» νὰ συνθέσω τὴν λογικὴν εἰς τὴν ἀπλὴν διάλεκτον, πρᾶγμα ἕως τώρα
» ἀσυνείηστον, ἡ αἰτία εἶναι ἡ μεγάλη ὠφέλεια ὅπου ἀπὸ τὴν ἐπι-
» στήμην ταύτην λαμβάνει ἡ Ῥητορικὴ τέχνη» ἐγὼ ἐπιθυμῶντας νὰ
» ὠφελήσω κάθε λογῆς ἄνθρωπον ἀπὸ τὸ γένος μας, ἐσύνθεσα τὸ
» βιβλίον τῆς ῥητορικῆς τέχνης εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν. . . (¹) ».

Μεταξὺ τῶν πολλῶν τοῦ Δαμῳδοῦ μαθητῶν προσαριθμεῖται καὶ
Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις.

Συγγράμματα.

- Ἐπίτομος λογικὴ κατ' Ἀριστοτέλην. Ἑνετίῃσι 1759.
- Τέχνη Ῥητορικὴ. Αὐτόθι 1759.
- Πρᾶξις κατὰ συντομίαν εἰς τὰς ῥητορικὰς ἐρμηνείας. Ἐν Πέστη 1815.
- Λογικὴ διεξοδικωτέρα.
- Φυσικὴ.
- Φυσιολογία αἰτιολογικὴ εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον σχολαστικὴ, Ἀριστοτελικὴ,
καὶ νεωτερικὴ.
- Μεταφυσικὴ.
- Δογματικὴ. (Ὁ Ζαβίρας εἶδεν ἐν Πέστη παρὰ τῷ Ιεροκήρυκι Νικοδήμῳ
Κεφαλλῆνι τὸ ἰδιόγραφον τοῦ Δαμῳδοῦ ἑτοιμον πρὸς τύπον).

Εὐστράτιος Ἀργέντης.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη
περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος εἰς Ἀλλήν τῆς Σαζωνίας, ἔθνα ἐσπού-
δασε τὴν ἱατρικὴν. Ἐρωτεῖ μείζονος μαθήσεως περιηγήθη περὶ τὸ 1716

(¹) Ἀνθίμου Μαζαράκη, Βιογραφία τῶν ἐνδόξων Κεφαλληνῶν.

τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, καὶ ὕστερον τὴν Αἴγυπτον, ὅπως καὶ διὰ τῆς ἐπιστήμης του καὶ τῶν πολλῶν αὐτοῦ γνώσεων ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ λαμπρύνῃ τὸ ὄνομά του. Πατριαρχεῦντος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῦ Ματθαίου, εἶχον σταλῆ ἐκεῖ ἐκ Ῥώμης δύο ἀπόστολοι, ὀνομαζόμενοι Κύριλλος καὶ Γαβριήλ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ၺύμων παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις, εἰς οὓς ἐνέβαλλον οὐ μικρὰν ταραχὴν. Ὁ πατριάρχης γνωρίζων τὴν σοφίαν τοῦ Ἀργέντη ἐπεφόρτισεν αὐτὸν ἂντιπαχοῦ εἰς τοὺς παπιστάς, τοὺς ὁποίους καὶ κατεφίμωσε διὰ τῆς εὐρυμαθείας καὶ τῆς εὐγλωττίας του· λέγεται δὲ, ὅτι ὁ μὲν τούτων ἀπέθανεν ἐκ λύπης, ὁ δὲ ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ. Τότε ὁ Ματθαῖος καὶ οἱ ἐκεῖ ὀρθόδοξοι παρεκάλεσαν τὸν Εὐστράτιον νὰ γράψῃ πλατύτερον περὶ Ἀζύμων. Ἀναγνούς τὸ σύγγραμμά του ὁ ὕστερον πατριάρχης Σίλβεστρος μετέφρασεν αὐτὸ ἀραβιστὶ καὶ ἐξέδωκεν εἰς ὥρσειαν τῶν Ἀράβων χριστιανῶν⁽¹⁾. Ἀπέθανεν ὁ Εὐστράτιος περὶ τὸ 1750, πολλαχῶς ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τιμηθεὶς διὰ τὰς ἀρετάς καὶ τὰς γνώσεις του.

Συγγράμματα.

— Σύνταγμα κατὰ Ἀζύμων. Ἐν Λειψίᾳ 1757.

— Ἐγχειρίδιον περὶ βαπτίσματος. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1756.

— Ἄνθος εὐσεβείας. Ἐν Λειψίᾳ 1757 (προσεδόθη ἐν τῷ πατριαρχείῳ Κωνσταντινουπόλεως).

— Κατὰ τοῦ καθαρτηρίου πυρός.

— Περὶ γνωρισμάτων τοῦ Ἀντιχρίστου.

— Κατὰ Λατίνων.

— Περὶ ἀναβαπτισμοῦ.

Κατὰ Ζαβίραν ὁ Ἀργέντης συνέγραψε καὶ τὰ ἑξῆς.

— Κατάλογον τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας.

— Ἐπιτομὴν χρονολογικὴν περὶ τῶν μαρτυρησάντων ἁγίων ἀνδρῶν.

— Ἐπιτομὴν χρονολογικὴν ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, εἰς πέντε περικοπὰς διηρημένων, καὶ ἐκάστης περικοπῆς εἰς διαφόρους πίνακας διαμεριζομένης.

— Συναγμάτιον κατὰ τῆς ψευδοῦς ἀψευδείας τοῦ πάπα Ῥώμης.

Θεόκλητος Πολυειδής.

Ἐγεννήθη ἐν Θράκῃ ἐκ γονέων εὐκαταστάτων, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον ὀνομάσθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἀρχιμανδρίτης Πολυανῆς καὶ μέγας ἐκκλησιαρχῆς ἐν τῷ ἁγίῳ Ὁρει. Περιηγήθη,

(1) Βλαστοῦ Χιακὰ, τομ. Β'.

χάριν σπουδῆς, τὴν Ἰταλίαν, Γερμανίαν, Σουηδίαν, καὶ ἄλλας εὐνομουμένας χώρας τῆς Εὐρώπης.

¹ Ἦν, κατὰ Ζαβίαν, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ γερμανικῆς γλώσσης.

Τῷ 1736 συνέγραψε καὶ ἐξέδοτο λατινιστί—*Sacram tubam fidei*, μεταφρασθεῖσαν γερμανιστί καὶ ἐκδοθεῖσαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Ἡ πραγματεία τοῦ Πολυειδοῦς διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, ἐν οἷς πραγματεύεται περὶ τῶν δογμάτων τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ περὶ τῆς συμφωνίας τῶν νῦν Ἑλλήνων, πρὸς τὰς ἀρχαιοτάτας συνόδους.

² Ἐκτὸς τούτου συνέταξεν Ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ, ὡς λέγει, τοὺς πασιγνώστους χρησμούς τοῦ Ἀγαθαγγέλου, πολλάκις μετὰ διαφύρων προθαφαιρέσεων ἐκδοθέντας ⁽¹⁾.

Ἰάκωβος ὁ Μήλιος.

Γεννηθεὶς ἐν Μήλῳ, μετέβη εἰς Ἀθῶνα, ἐνθα ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα καὶ ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἐν ἔτει 1742 ἀπελθὼν εἰς Σιλεσίαν ἐχρημάτισεν πνευματικὸς τῶν ἐν Βλατισλαβία ὀρθοδόξων πραγματευτῶν φοιτήσας δὲ τακτικῶς εἰς τὸ ἐκεῖ Λουθηροκαθολικὸν γυμνάσιον διήκουσε τὴν σειράν τῶν ὑπὸ Βούργ παραδιδωμένων θεολογικῶν μαθημάτων. Τῇ 11 Μαΐου ἐδόθη ἄδεια εἰς τοὺς ἐν Βρατισλαβίᾳ ὀρθοδόξους πρὸς ἀνέγερσιν ἰδίου προσκυνητηρίου οἴκου, μετὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ οὐοίου ἐξελέχθη ὁ Ἰάκωβος τακτικὸς ἐφημέριος.

³ Ἐν ἔτει 1743 ἐξέδοτο ἐν Λειψίᾳ τὸ γνωστὸν τοῦ Μηνιατοῦ σύγγραμμα Πέτρα Σκανδάλου, προτάξας ἴδιον προόμιον ⁽²⁾.

Νικόλαος Λογοθέτης.

Ἐγεννήθη ἐν Γαλαξειδίῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἐπαυδαύθη τὸ πρῶτον τὰ ἐγκύκλια παρὰ τῷ ἐν Σιγδίτῃ τῆς Παρνασσίδος διδασκάλῳ Ἠλίᾳ Λύτσεικᾳ διήκουσε δ' εἰτα Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου, καὶ εἰς Βενετίαν ὕστερον μεταβὰς κατηρτίσθη περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν. Περὶ τὸ 1720 ἐπαναστρέψας εἰς τὴν πατρίδα συνεστήσατο σχολεῖον ἐν τῷ νησιδριῷ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, κειμένῳ ἐν τῷ Κρισταίῳ κόλπῳ, καὶ τοὺς ἐνταῦθα προσερχομένους ἀπὸ τῶν πέριξ παίδας ἀμίσθῃ ἐδίδασκε. Μετ' οὐ πολὺ δὲ τὸ σχολεῖον τοῦ Λογοθέτου, εἰς 8 προσελήρθησαν ὡς διδάσκαλοι ὁ ἐξ ἁγίας Εὐθυμίας ἱερομόναχος Καβρίκας, καὶ ὁ ἐξ Ἀγράφων Πρωτόπαπας, μεγάλην ἐκτίμησιν φήμην, καὶ ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου καὶ Φθιώτιδος

⁽¹⁾ Ζαβίαν.

⁽²⁾ Δ'υτί.

καὶ Εὐρυτανίας συνεσφρεύοντο οἱ μαθήτεως δεόμενοι. Ὑστερον ἕνεκα πολιτικῶν λόγων ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις ἐφυλάκισε τοὺς διδασκάλους, διέλυσε τὸ σχολεῖον, καὶ ὁ Λογοθέτης διὰ τῆς φυγῆς ἐσώθη· ἐλθὼν εἰς Πελοπόννησον ἔμεινεν ἐπ' ὀλίγον κρυπτόμενος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, καὶ εἴτα ἐλθὼν ἐν Ζακύνθῳ ἐπορίζετο διδάσκων τὰ πρὸς λιτὸν βίον ἀναγκαιῶντα. Τῷ 1749 ἀμνηστευθεὶς ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα, γέρων ἤδη· ἕνεκεν ὅμως τῆς δημεύσεως καὶ καταστροφῆς τῆς περιουσίας του ἔζη ἀπὸ τὰ ἐλέη τῶν συμπατριωτῶν του, καὶ ἐν ἄκρᾳ πενίᾳ ἀπεβίωσε τῷ 1753.

Συγγράμματα.

- Φιλοσοφίας σύνοψις.
- Ὅρθογραφικαὶ καὶ συντακτικαὶ ἐρμηνεῖαι.
- Διάλογος καλούμενος Θεόγνωτος.
- Γραμματικαὶ σημειώσεις.

Μετέφρασεν εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν Ἡσιόδου Ἔργα καὶ Ἡμέρας· πρὸς τοῦτοις τὸν Φαίδωνα τοῦ Πλάτωνος, Πλουτάρχου Παιδαγωγὸν, καὶ τοὺς Νεκρικοὺς Διαλόγους τοῦ Λουκιανοῦ (*).

Πρὸς τὸν Νικόλαον Λογοθέτην Ἀναστάσιος ὁ Γόρδος προσεφώνησε τὸ περὶ ὀρθογραφίας συνταγματίον του, ποιητὴν προτραπῇ τούτου ἐν ἔτει 1724.

Ἀπόστολος Ζῆνος.

Ἐγεννήθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1669 ἀπὸ Πέτρον Ζῆνον, καὶ Αἰκατερίνην Σεβαστοῦ, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κρήτης ἐνταῦθα προσφυγόντας. Κομιδῇ νέος ἔδειξε φαντασίαν, κατ' οὐδὲν ἐπηρεασθεῖσαν ἀπὸ τῶν ἐπιπόνων ἀσχολήσεών του εἰς ἔργα κριτικῆς καὶ ποιικίλης μελέτης. Καταγινόμενος ἰδίως εἰς μελέτας τῆς καθολικῆς ἱστορίας ἔγραψε διαφορὰ ἄρθρα εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1696 συστάσαν ἐφημερίδα *Galleria di Minerva*, γνωστὴν ποιήσαντα τὴν εὐφυΐαν τοῦ Κρητὸς εἰς τὸν φιλολογικὸν τῆς Ἰταλίας κόσμον.

Εἴτα συλλαβὼν τὴν ἀξιεπαινον πρόθεσιν νὰ σχηματίσῃ συλλογὴν

(*) Ὁ ἐν ἔτει 1831 ἀποβιώσας ἀπόγονος τοῦ Νικολάου, Σπυρίδων Λογοθετόπουλος ὁ ἀείμνηστος τῶν Γαλαξειδιωτῶν βουλευτῆς, ἔσωζεν ἐν χειρογράφοις τινὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ διασήμου προπάππου του, ἅτινα μετὰ τῶν βιογραφικῶν σημειώσεών του καὶ τινῶν αὐτογράφων ἐπιστολῶν παρέδωκεν εἰς τὸν κύριον Γεώργιον Αἰνιῶνα, ὑποσχεθέντα ἵνα ἐκτενῇ βιογραφίαν συντάξῃ τοῦ Νικολάου. Ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Κ. Αἰνιῶνος εὑρον μόνον βιογραφικὰς τινὰς εἰδήσεις καὶ τὴν ἀπαρίθμησην τῶν συγγραμμάτων του, ἀγνοῶ δὲ τί ἀπέγιναν τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτῷ χειρόγραφα.

τῶν μεσαιωνικῶν χρονογράφων, ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὸ κοπιᾶδες ἔργον τῆς ἀνερευνήσεως διαφόρων ἀρχείων τῆς Ἰταλίας. Τῷ 1710 συνεστήσατο τὴν περιώνυμον Φιλολογικὴν ἐφημερίδα (*Giornale de' Letterati*), ἣν μέχ. τοῦ 1718 μόνος ἐξέδιδε.

Ἵστερον ἔγραψε τὸν βίον τοῦ Σαβελλίκου, Γουαρίνη, Δαβίλα, καὶ τῶν τριῶν Μανουτίων, καὶ συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Φοντανίνη συνέταξε πολλὰς καὶ πολυτίμους σημειώσεις εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἰταλικῆς Καλλιπερίας. Ὡς τοιοῦτος ὁ Ζήνος κατέλαβεν ἐν τῇ ἰταλικῇ φιλολογίᾳ θέσιν μετὰ τοῦ Μουρατόρη καὶ τοῦ Μαφφέν. Ἀλλὰ καὶ ὡς ποιητῆς ὁ Ἑνετογενὴς Κρῆς καὶ ζῶν ἐτιμήθη, καὶ ἀποθανὼν ἐδοξάσθη. Κάρολος ὁ ΣΤ' ἐτίμησε αὐτὸν τῷ περιφανεῖ τίτλῳ Καίσαρικοῦ ποιητοῦ, καὶ πολλὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων δραμάτων ἐφάμιλλα θεωροῦνται πρὸς τὰ τοῦ Μεταστασίου.

Προσκληθεὶς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Καρόλου διέτριψεν ἐπὶ πολὺ ἐν Βιέννῃ, καὶ ἐπαναστρέψας εἰς Βενετίαν ἀπεβίωσε τῇ 11 Νοεμβρίου 1750.

Ὁ Ζήνος ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων προσηκόντως ἐγκωμιάσθη.

Ὁ Μαφφένς λέγει περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης Φιλολογικῆς Ἐφημερίδος: «Una delle migliori opere periodiche che abbiamo veduto
» la luce nella nostra bella Penisola». καὶ περὶ τῶν δραμάτων αὐτοῦ «I drammi dello Zeno fossero universalmente letti, se di gran lunga non diletassero e piacessero più quelli del Metastasio»⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

— *Giornale de' letterati d'Italia. Venetia.*

Ἡ ἐφημερίς αὕτη ἰδρυθεῖσα τῷ 1710 ὑπὸ Ζήνου ἐξηκολούθησεν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐκδιδομένη μέχρι τοῦ 1748· ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τοῦ 1727 ἀνέλαβε καὶ ἐξηκολούθησεν αὐτὴν ὁ ἐπὶ εὐρυμαθείᾳ ὁμοίως διαπρέπων ἀδελφός του Πέτρος Ζήνος προσθεὶς καὶ παραρτήματα (*Supplementi al Giornale 1722—26*). Ἀπὸ τοῦ 1727 ἕτεροι ἀναλαβόντες παρὰ Πέτρου ἐξηκολούθησαν ἐκδίδοντες αὐτὴν ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον μέχρι τοῦ 1733. Ἡ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Ζήνων ἐκδοθεῖσα ἐφημερίς ἀποτελεῖται ἐκ τεσσαράκοντα τόμων, καὶ τριῶν παραρτημάτων.

— *Poesie Dramatiche. Venezia 1744*· τόμοι 40.

Ἀνετυπώθησαν ἐν Ὁρλεάνῃ τῷ 1785 εἰς τόμους 11, καὶ ἐν Τουρίνῃ εἰς 12 τόμους. Μέρος τῶν δραμάτων τοῦ Ζήνου μετεφράσθησαν γαλλιστὶ ὑπὸ Bouchaud καὶ ἐξεδόθησαν ἐν Παρίσι τοῦ 1785 εἰς τόμους δύο.

⁽¹⁾ Giuseppe Maffei, *Storia della letteratura Italiana*, vol. II, σελ. 404—7, καὶ 60.

—Dissertazioni Vossiane, cioè giunte ed osservazioni intorno agli storici italiani che hanno scritto latinamente, rammentati dal Vossio nel III Libro de Historicis Latinis. Venezia 1752—3. τόμοι 2.

—Lettere, nelle quali si contengono molte notizie attenenti all'istoria letteraria de' suoi tempi. Venezia 1783, τόμοι 6. (Τῷ 1752 ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τρεῖς τόμοι τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ζήνου, ἀλλ' ἡ ἀνωτέριω συλλογὴ ὑπὸ Μάρκου Φορκελλίνῃ γενομένη εἶνε πολὺ ἐντελεστέρα).

—Annotazioni di Apostolo Zeno in Bibliotheca dell'Eloquenza italiana di Fontanini. (Συνεξεδόθησαν τῇ Βιβλιοθήκῃ ἐν Βενετίᾳ 1753. «Les notes nombreuses de Zeno qui l'accompagnent, λέγει ὁ βιβλιογραφικώτατος Γάλλος Brunet, sont très estimées».

Νικόλαος Παπαδόπουλος ὁ Κομνηνός.

Ἐγεννήθη τῇ 6 Ἰανουαρίου 1655 ἐν Κρήτῃ ἐξ εὐγενῶν σεμνυνομένων ἐπὶ τῇ ἐκ Κομνηνῶν καταγωγῇ των. Δωδεκαέτης ἐστάλη εἰς Ῥώμην καὶ καταγραφεῖς μεταξὺ τῶν τροφίμων τοῦ φροντιστηρίου τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν Ἰησουϊτῶν Βαρβολομαίου Καρεγνίου καὶ Σιλβέστρου Μαύρου, τῷ δὲ 1672 ὁμολογήσας τὸν καθολικισμόν κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔκτοτε μετὰ ζήλου ἐπεδόθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων. Περαιώσας τὴν σειρὴν τῶν περὶ καλλιτεχνίας μαθημάτων, ἀφωσιώθη ὕστερον εἰς τὴν θεολογίαν, καὶ τὸ κανονικὸν δίκαιον. Ἐρως πρὸς ἀπόκτησιν πλείονων γνώσεων ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ περιέλθῃ πολλὰ τῆς Ἰταλίας μέρη. Τῷ 1680 ἐσχολάρχησε τοῦ ἐν Καποδιστρία γυμνασίου, καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1688 ἐλθὼν εἰς Πατάβιον ὠνομάσθη ἑκτακτὸς καθηγητὴς τοῦ κανονικοῦ δικαίου ἐν τῷ περικλεεῖ πανεπιστημίῳ. Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1703 προεβιβάσθη τακτικὸς καθηγητὴς, καὶ κατὰ Φεβρουάριον 1713 ἔλαβε τὴν πρώτην ἐδραν τοῦ αὐτοῦ δικαίου μεμισθὸν χιλίων φλωρίων, ἀναβιβάσθέντων μετ' οὐ πολὺ εἰς 1500. Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1738 ἐζήτησε τὴν ἀπὸ τῆς καθηγεσίας παραίτησιν, καὶ ἡ Ἑνετικὴ δημοκρατία δεχθεῖσα αὐτὴν, ἐχορήγησεν αὐτῷ, χάριν τῆς καρποφόρου διδασκαλίας του, ἰσόβιον σύνταξιν ἐκ χιλίων φλωρίων. Τῇ 20 Ἰανουαρίου 1740 ἀπεβίωσεν, ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ὀγδοήκοντα καὶ πέντε (1).

Ὁ Παπαδόπουλος ἦν ἐκ τῶν ὀλίγων πεπαιδευμένων τοῦ αἰῶνός του, πολύγλωττος, εὐρυμυθὴς, βιβλιογραφικώτατος. Συνέστησε βιβλιοθήκην

(1) Facciolati, Fasti Gymnasii Patavini.—Weis, Biographie Universelle, tom. XXXII.

ἐκ τριῶν χιλιάδων τόμων, καὶ ἀνέγνω, ὡς ὁμολογεῖ, ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας Λατίνων συγγραφέων, τῶν ὁποίων ὑπεσχέθη ἵνα ἐκδώσῃ τὴν διάγνωσιν. Πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐγκωμίασαν πρεπόντως τὸν λόγιον Κρηῖτα. Ὁ βακκιολάτης λέγει περὶ αὐτοῦ « Vir fuit admodum gravis, sibi que ac secum in senectute vixit; ceterum pietate ac religione eximia. In Græcis litteris plurimum valuit, Latinarum non ignarus; in gravioribus autem disciplinis tantum operæ studii que posuit, quantum satis fuit, ut sæculo suo doctus haberetur, et locum suæ classis primum cum dignitate fama que teneret. Illud vel maxime ad ejus laudem facit, quod cum inter Romanæ Rotæ judices locus venetus vacasset, unus ex quatuor Papadopulos fuit, quos Senatus Clementi XI tamquam idoneos sibi que probatos exhibuit (¹) ».

Ἐξυπηρετῶν τὸν καθολικισμόν καὶ ὁ ἄθλιος οὗτος δραπετίδης εἰργάσθη μετὰ φανατισμοῦ ἀπλῆτου κατὰ τῶν πρῶν ὁμοδόξων του, θέλων ν' ἀποδείξῃ τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι « ἐν Ἑλλάδι πολλοὶ σχισματικοί, ἢ Ἑλλὰς ὅμως οὐδέποτε σχισματικὴ ἐγένετο ».

Συγγράμματα.

—Prænotiones Mystagogicæ ex jure canonico, sive responsa sex, in quibus una proponitur commune ecclesiæ utriusque Græcæ et Latinæ suffragium, de iis, quæ omnino præmittenda sunt ordinibus sacris, atque obiter et Græcia adversus calumniatores defenditur, et præcipue Photianorum ineptiæ refelluntur. Patavii, 1696.

Διὰ τοῦ συγγράμματος τούτου δριμύτως ἐπιτίπτει ὁ Παπαδόπουλος κατὰ Μαργουίνου καὶ λοιπῶν προμάχων τῆς ὁρθοδοξίας. Ἐν τούτῳ δὲ μνημονεύονται τοῦ αὐτοῦ καὶ τὰ ἑξῆς ποινύματα.—Testimonium Græciæ sapientis (σελ. 181, 181, 183, 210)—Tractatus de probationibus (σελ. 183)—De præsumptionibus (σελ. 217)—Physicos Commentarios (294)—Responsa dogmatica (308).—Responsum de processione spiritus S. (σελ. 154, 207).—An adulterum occidere liceat jure privato (204)—De hæreticis (193)—De potestate usurarii (200).—De officiis (473).—Ad titulum de testibus (194).—Responsum tertium in causa testamenti Spanopuli (σελ. 339).

—Responsio adversus hæreticam epistolam Ioan. Høkstoni angli, Constantinopoli scriptam. Venetia 1703.

—Instituta Græco-latina.

—Opus annorum.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων τοῦ Παπαδοπούλου, καταδεικνύον τὴν καταπληκτικὴν αὐτοῦ εὐρυμάθειαν καὶ ἐρευνητικὴν ὑπομονήν, εἶνε τὸ ἑξῆς:

(¹) Facciolati, τελ. 84—8, 80, 26.

—Historia Gymnasii Patavini. Venetiis 1726. 2 τόμοι εἰς φύλλον.
Ἐκτὸς τούτων ὁ Ζαβίρας, καταλείγει ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ καὶ—
Προαναγνώσεις καὶ ποιήματα.

Νικόλαος Κριτίας.

Ἐγεννήθη εἰς Προῦσσαν τῆς Βιθυνίας, καὶ ἐλθὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγένετο ἀκροατὴς Ἰακώβου τοῦ Ἀργείου, καὶ Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου. Ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου τῷ ὀφφικίῳ τοῦ μεγάλου ἐκκλησιάρχου, καὶ ἐ χρημάτισεν εἰς τῶν συντακτῶν τῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων. Τῷ 1739 διεδέχθη Ναθαναὴλ τὸν Κλονάρην ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς, διδάξας μετὰ φήμης ἐπὶ δωδεκαετίαν τ' ἀνώτερα μαθήματα, ἐργαζόμενος ἅμα καὶ ἐν τῷ πατριαρχείῳ, ὡς τριῶν τοῦ τε κανονικοῦ δικαίου, καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων. Ἀπεβίωσε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1767.

Ὁ Κριτίας ἦν, κατὰ Κωνσταντίνον τὸν πατριάρχην ⁽¹⁾, « ἀνὴρ πῶς
» λυμυθὴς, περιπατητικὸς, καὶ βαθὺς ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ».

Ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Κριτία ἐγένετο καὶ Νικόλαος ὁ Καρατζάς, οὗ μέμνηται Εὐγένιος ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου καὶ οὐκ ἐν δευτέρῳ τὰ τῆς φιλολογίας τιθεμένου.

Συγγράμματα.

—Μελέται.

—Λόγοι ἐγκωμιαστικοί.

—Ἐπιστολαί. Ἐκ τούτων δύο ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Χ. Φιλητᾶ (Πανδώρας Θ. σελ. 442—5). καὶ ἡ μὲν ἀποτείνεται πρὸς τὸν μαθητὴν τοῦ Νικόλαου Καρατζᾶ ἀποδημήσαντα εἰς Βλαχίαν, ἡ δὲ πρὸς Ἀλέξανδρον Γκίκαν.

Μεταφράσεις εἰς τὸ ἀπλοελληνικόν.

—Διόπτρα τοῦ Ἀριστοτέλους.

—Κορδερίου Προλεγόμενα εἰς Ἀρειοπαγίτην.

Κατὰ Ἰώσηπον τὸν Μοισιόδακα ⁽²⁾ μετέφρασεν ὁ Κριτίας εἰς τὸ Τουρκικὸν τὴν λογικὴν τοῦ Κορυδαλλέως.

Ἄγγελος Καλογεράς.

Ἐγεννήθη ἐν Παταβίῳ τῇ 7 Σεπτεμβρίου 1699 ἐκ Κερκυραίων γονέων. Παιδευθεὶς ὑπὸ τοὺς Ἰησοῦτας εἰσῆλθε δεκαεπταετῆς εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Μιχαήλ. Ἐπεδόθη μετὰ μεγάλου ζήλου εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων, καὶ τῷ 1721 σταλεῖς εἰς Ῥαβέννην

⁽¹⁾ Ὑπόμνημα περὶ τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς.

⁽²⁾ « Ἐκουσα πῶς ὁ περιβόητος Κριτίας μετέφρασε τὴν λογικὴν τοῦ Κορυδαλλέως ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν κρατούντων », Ἀπολογία,

ἵνα σπουδάσῃ τὴν θεολογίαν, εὗρεν ἐκεῖ, δι' ἄλλο εἶδος σπουδῆς, προσφιλέστερον αὐτῷ, πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ πολυμαθῆ βιβλιοφύλακα, ὑπ' οὗ τόσων καλῶς ἐχειραγωγήθη, ὥστ' ἐντὸς ὀλίγου ἀπέκτησε μεγάλας βιβλιογραφικὰς γνώσεις. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ῥαβέννης ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ περιφήμου καρδινάλιου Κιρίνη, καὶ δεσμός φιλίας ἀδιάρρηκτος συνήνωσεν ἕκτοτε ἀμφοτέρους. Ἐκ τῆς προσοικειώσεως ταύτης ἐξήρτητο ἡ τύχη τοῦ Καλογεῤᾶ· ἀλλ' οὗτος γεννηθεὶς ἄνευ φιλοδόξων ἀξιώσεων, ἐπρωτίμα τὴν ἡσυχίαν τοῦ σπουδαστηρίου πασῶν τοῦ κόσμου τῶν τυρβῶν. Ὅθεν διελθὼν ἔτη τινα ἐν Βενετίᾳ ἐπανέστρεψεν εἰς τὰ ἐγγύς τοῦ Μουράνου μοναστήριον τοῦ ἁγίου Γαβριήλ, καὶ ἐνταῦθα διήνυσε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του.

Οἱ σοφοὶ τῆς Ἰταλίας ἐλυποῦντο, διότι οὐδεὶς ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν εὕρισκετο ἀνατρεφόμενος τὴν συλλογὴν καὶ ἔκδοσιν τῶν πρακτικῶν τῶν Ἀκαδημιῶν των, ὡς τοῦτο ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ ἄλλαχού ἐγίνετο. Ὁ χαλκέντερος δὲ αὐτοῦ "Ελλην ἀπεφάσισε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν μεγάλην ταύτην εὐχὴν τῶν Ἰταλῶν· συνειργάτας δ' ἔχων τὸν Κρήτα Πέτρον Ζήνον, καὶ τοὺς διασήμεους Ἰταλοὺς Βαλλιονιέρην, Φακκιολάτην, Μάννην, Μουρατόρην, εἰργάσθη ἀνεκδότως πρὸς τοῦτο, καὶ τῷ 1728 ἤρξατο ἐκδιδόμενη ἡ περιώνυμος τοῦ Καλογεῤᾶ Συλλογὴ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φιλολογικῶν πονημάτων. (*Raccolta di opuscoli scientifici e filologici*). Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐξηκολούθησεν ἐκδιδόμενον ἐν Βενετίᾳ μέχρι τοῦ 1767, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ πεντήκοντα καὶ ἐνὸς τόμων. Τῷ 1755 διακοπὴν ἐπ' ὀλίγον ἀνεφάνη ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Nuova Raccolta*, συνειργαζομένου καὶ τοῦ Μανδῆλλη, ὅστις ἐξηκολούθησε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰδρυτοῦ, τὴν ἔκδοσιν. Ἡ νέα αὕτη συλλογὴ μέχρι τοῦ 1784 ἐν Βενετίᾳ ἐκδιδόμενη περιλαμβάνει ἐτέρους τεσσαράκοντα ἕνα τόμους. Βραδύτερον δ' ἐν Φεβράριᾳ ἐξηκολούθησεν ἐκδιδόμενη μέχρι τοῦ 1796 ὑπὸ Λιρούτῃ καὶ ἄλλων, περιλαμβάνουσα εἴκοσι πέντε τόμους. Ὡστε ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Καλογεῤᾶ Ἰδρυθείσης Συλλογῆς, περιλαμβάνει ἐν συνόλῳ τόμους 117.

Ἐκτὸς τούτου ὁ φιλόπονος Καλογεῤᾶς ἐδημοσίευε καθ' ἑκάστον ἔτος εἰς τομίδια φιλολογικὰς εἰδησεὶς ἐν εἴδει ἐπιστολῶν γραφομένων εἴτε παρ' αὐτοῦ, εἴτε παρὰ φίλων του, ὑπὸ τὸν τίτλον *Memorie per servire alla storia letteraria*. Ἀλλ' ἡ δημοσίευσίς αὕτη ἐπέφερε δυσάρεστα ἀποτελέσματα, καὶ ὁ ἐκδότης ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ αὐτὴν ἐν ἔτει 1758, ἀπαρτιζομένην ᾗδ' ἀπὸ ἑξήτοις· ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀνέλαβε μεθ' ἐνὸς τῶν φίλων του τὴν ἐξακολούθησιν ὑπὸ τὸν τίτλον *Nuove Memorie*, καὶ ἐν ἔτει 1764 παρητήθη ὀριστικῶς τῆς περαιτέρω δημοσιεύσεως. Καὶ ἡ πολῦτιμος αὕτη τοῦ Καλογεῤᾶ συλλογὴ ἀπαρτίζεται ἐκ δεκαοκτὼ τόμων.

Ἐκτὸς τούτων, ἀρκοῦντων ἵν' ἀπορροφήσῃ πᾶσαν φιλοπονίαν καὶ εὐφυίαν, ὁ σοφὸς Κερκυραῖος συνειργάσθη καὶ εἰς διάφορα ἄλλα περιοδικὰ, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν Ἀθηνᾶν (*Minerva*) 1762 — 65.

Μετέφρασεν ἰταλίστι τὰς τύχας τοῦ Τηλεμάχου, ἐκδοθείσας ἐν Βενετίᾳ 1744, τὸν Νέον Γκούλιβερ (1734) καὶ πλείστ' ἄλλα βιογραφικὰ καὶ ἄλλα φύσει· πονημάτων. Συνέτέλεισε δὲ τὰ μέγιστα εἰς τὴν νέαν ἐκδοσιν τῆς *Bibliotheca Volante* τοῦ Κινέλλη.

Πρὸς τούτοις διορισθεὶς τῷ 1730 ὑπὸ τῶν ἀναμορφωτῶν τῆς Παδοῦσης ἐπιθεωρητὴς τῶν τυπουμένων (*Revisore de' libri*), ἐξεπλήρου εὐτυνευδῆτως τὸ δυσχερὲς τοῦτο ὑπουργήμα.

Ἀλλὰ παρὰ τὰ ἐκδοθέντα ταῦτα ὁ χαλκέντερος Κερκυραῖος ἐγκατέλιπε καὶ πλείστα πονήματα ἀνέκδοτα, καὶ φιλολογικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν τότε περιφανῶν λογίων, περιλαμβάνουσας ἐξήκοντα ὀγκώδεις τόμους, καὶ ἀρκετὰς πληροφορίας περὶ τῆς τότε παιδείας περιέχουσας.

Τοιοῦτος γενόμενος ὁ Καλογεράς, ἐξεμέτρησε τὸν καματώδη βίον αὐτοῦ τῇ 29 Σεπτεμβρίου 1768 (').

Κωνσταντῖνος Μαυροκορδάτος.

Νικύλαος Μαυροκορδάτος ὁ ἡγεμὼν τῆς Οὐγγροβλαχίας δύο ἐγέννησεν υἱούς, τὸν Σκαρλάτον, καὶ Κωνσταντῖνον· καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐπαίνειται ὑπὸ Δημητρίου Προκοπίου, ὡς ἐπὶ παιδείᾳ τότε διαπρέπων, περὶ δὲ τοῦ δευτέρου νῦν ὀλίγα σημειούμεν.

Μόλις ἐγκαταστάς ὁ Κωνσταντῖνος εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βλαχίας παρ' ὀλίγον ἐπιπτε θῦμα τῆς ἐπενεγκούσης τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀχμέτ Γ' ἐπαναστάσεως (1730). Συλληφθεὶς μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐφυλακίσθη ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν, ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἠλευθερώθη ὑπὸ Μαχμούτ καὶ αὐθις κατέστη ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ. Ἡ διοίκησις αὐτοῦ ἐγκατέλιπεν ἀξιοσημείωτον ἐν Βλαχίᾳ ἐποχὴν, ἔνεκα τῆς περιφήμου μεταρρυθμίσεως τοῦ 1740, δι' ἧς ἀναδιοργανίσθησαν τὰ δικαστήρια· κατηργήθησαν αἱ στρατιωτικαὶ συνοδαὶ τῶν βογιάρων, καὶ ἡ πολιτοφυλακὴ, καὶ μετεβλήθη τὸ τέως ἐλαττωματικὸν σύστημα τῆς φορολογίας. Ὁ Μαυροκορδάτος ἐκτὸς τούτων κατήργησε τὴν δουλείαν τῶν χωρικῶν, εἰσήγαγε τὴν ῥωμουνικὴν γλῶσσαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Μολδαβίας ἀντὶ τῆς Σλαβωνικῆς, καὶ πρὸ πάντων τὴν τέως ἄγνωστον καλλιέργειαν τοῦ ἀραβοσίτου (').

Καθαρευθεὶς τῷ 1741 ἐπανῆλθε τῷ 1744, καὶ παυθεὶς πάλιν τῷ 1748 ἀνεκλήθη τῷ 1756, ἀλλὰ καὶ αὐθις ἐκπεσὼν τῷ 1759, ἀνέλαβε τέταρτον ἥδη καὶ τελευταῖον τὴν ἡγεμονίαν τῷ 1761· ἐν ἔτει δὲ μὲν 1763 πεσὼν εἰς δυσμένειαν τῆς Πύλης, ἀπέβίωσε μετ' ὀλίγα ἐτη.

(¹) *Biographie Universelle*, tom. VI.

(²) Φιλίππιδου, Γεωγραφικὸν τῆς Ῥωμανίας, σελ. 94.

Ὁ Μαυροκορδάτος ἐγένετο εἰς τῶν περιφανῶν λογίων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους· ὑπεστῆριξε πολλὰ γράμματα, ἐνεθάρρυνε τοὺς καλλιεργοῦντας αὐτὰ, καὶ εἰς αὐτὸν κατὰ πρωτοβουλίαν ὀφείλει ἡ Βλαχία τὴν φιλολογίαν αὐτῆς. Ὁ Ἄγγλος Βλίκινσων πρὸς νὸς ἐν Βλαχίᾳ τῆς Μεγάλης Βρετανίας λέγει, περὶ τούτου ταῦτα· «Ὁ Μαυροκορδάτος ἐπεχείρησεν ἐν ἔτει 1735 νὰ συντάξῃ διὰ τὸν λαὸν τοῦτον γραμματικὴν, καὶ πρὸς τοῦτο ἰδανίσθη χαρακτηῖρας ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ σλαβικοῦ ἀλφαβήτου. Ἐξέδωκε τὴν ἱερὰν γραφὴν βλαχιστί, καὶ διέταξεν ἵνα τὸ εὐαγγέλιον ἀναγινώσκῃται εἰς τὴν ἐγχώριον γλῶσσαν ἐν ὅλαις ταῖς ἐκκλησίαις. Μετ' ὀλίγα ἔτη ἡ βλαχικὴ γλῶσσα ἐκानονίσθη, καὶ οἱ βογιάροι, μόλις πρότερον γνωρίζοντες νὰ χαράττωσι τὸ ὄνομά των, ἐπέδωκαν ὅπως οὖν εἰς τὰ γράμματα». (Wilkinson, Description des Principautés de Valachie et de Moldavie. Londres 1820 (1)).

Γεώργιος Παπαζώλης (2).

Ἐγεννήθη ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας, καὶ κατὰ πρῶτον μετῴθη τὸν ἔμπορον, πλὴν μὴ ἀπαντήσας καὶ τὴν τύχην συνεπικούρου, ἀπεδήμυσεν εἰς Ῥωσσίαν, καὶ σχετισθεὶς πρὸς τὸν τότε μεγάλως παρὰ τῇ αὐτοκράτορισσι Αἰκατερίνῃ ἰσχύοντα Γρηγόριον Ὁρλώφ, κατετάχθη εἰς τὸ πυροβολικὸν καὶ μετ' οὐ πολὺ προήχθη ἀξιωματικὸς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην ἡ αὐλὴ τῆς Πετροπόλεως, θέλουσα ἵνα ἐπιφέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν ἐμελέτα τὴν ἀνέγερσιν τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν σχεδίων τῆς φιλοδοξίας τῆς. Ὁ Παπαζώλης, ἀνὴρ ῥέκτης καὶ θερμουργός, διὰ πυρετώδους εὐγλωττίας κατέπεισε τὸν Ὁρλώφ ἵνα ἐπισπευθῇ ἡ ἐπανάστασις, τῆς ὁποίας αὐτὸς ἀνεδέχετο τὴν διοργάνωσιν. Ὅθεν λαβὼν ἀπεριόριστον ἀδειαν ἀπῆλθεν ἐκ Ῥωσσίας, καὶ λάθρα εἰσχωρήσας εἰς τὴν Στερεάν καὶ τὴν Πελοπόννησον ἤρχισε νὰ κατηχῇ τὸν κλῆρον καὶ τοὺς προκρίτους, εὐαγγελιζόμενος τὴν ἀνάστασιν τοῦ γένους, διὰ τῆς ἀρρώγης τῆς ὁμοδόξου αὐτοκρατορίας. Ἐπειδὴ ἡ Τουρκικὴ δεσποτεία ἀνυπόφορος εἶχε καταστῇ παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ, σκεπτομένῳ πρὸ πολλοῦ περὶ ἐξεγέρσεως, γόνιμον εὗρον τὸ ἔδαφος οἱ ὑπὸ τοῦ Παπαζώλη σπαρέντες ἐπαναστατικοὶ λόγοι, καὶ ἤδη ἀπὸ Ταινάρου μέχρι τῶν Ἀκρο-

(1) Audiſſret, Biographie Universelle. — Ubicini, provinces Danubiennes, σελ. 98—100. — Διονυσίου Φωτεινοῦ Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας Τομ. Β'.

(2) Τὸ ὄνομα, τὸ ἐπώνυμον, καὶ ἡ πατρὶς τούτου καὶ ὑπὸ τῶν ἀλλογενῶν καὶ τῶν ἡμετέρων ἱστορικῶν παρεμορφώθησαν· μῆτε Γρηγόριος, μῆτε Παπάζογλους, μῆτε Λαρισαῖος· τὴν πατρίδα, ἣτον οὗτος, ἀλλὰ Γεώργιος Παπαζώλης Μακεδὼν, ὡς ὁ ἴδιος γράφεται ἐν τῇ τίτλῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης Στρατιωτικῆς Ἑρμηνείας· Γεώργιος δὲ ὁ Ζαβίρας, σχεδὸν σύγχρονος αὐτοῦ, λέγει, ὅτι ἐγεννήθη ἐν Σιατίστῃ.

κεραυνίων καὶ τοῦ Ὀλύμπου τὸ ἀπὸ τῆς Ρωσσίας σύνθημα περιεμ-
νετο μόνον ἢ ἀρχίσῃ ἡ σφαγὴ τῶν Τούρκων. Ὁ Μακεδὼν ἀπόστολος
ἐπανήλθε μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν Πετρούπολιν φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὰς
ἱκετηρίου, πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν ἀναφοράς τῶν τουρκοκρατουμένων
Ἑλλήνων, καὶ τῷ 1769 στόλος Ῥωσσιῶν, μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας,
ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς κατήλθεν εἰς τὴν Μεσόγειον, εἰς δὲ τὴν ἐμφά-
νισιν αὐτοῦ καὶ Πελοπόννησος καὶ Στερεὰ ἤγειραν τὴν σημαίαν τῆς
ἐπαναστάσεως. Γνωστὰ εἰσὶν αἱ περιπέτειαι τοῦ οἰκτροῦ ἐκείνου
δράματος, καὶ αἱ σφαγαί, καὶ δηώσεις τῶν εἰσελασάντων Ἀλβανῶν
καὶ Τούρκων εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ὁμοδόξων Ῥώσων ἐγκαταλειφθεῖσαν
τλήμονα Ἑλλάδα. Ἐκ τῶν συνεχῶν τοῦ ἐλληνισμοῦ, ἀπὸ τῆς κατακρα-
τήσεως τῶν Τούρκων, ἐπαναστάσεων, καὶ αὕτη, ἕκτη μετὰ τῶν ἐπι-
σημοτέρων καταλεγομένη, ἐδίδαξε τοὺς Ἕλληνας, ὅτι οὐδὲν τὸ παρὰ
τῶν ξένων προσδοκώμενον ἀγαθόν. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐπεσφράγισεν
ἡ ὄντως ὑπὸ μόνου τοῦ ἔθνους ἐξεργασθεῖσα δαφνοστεφής ἀνάστασις
τοῦ 1821.

Ὁ Παπαζώλης συνοδεύων τὸν ἀρχιστράτηγον Ὀρλώφ ἔλαθεν ἐνεργὸν μί-
ρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνην. Διατρίβων δ' ἐν Βενετίᾳ τῷ 1765 μετέ-
φρασεν ἀπὸ τοῦ Ῥωσικοῦ τὸν στρατιωτικὸν κανονισμόν, τὸν ὁποῖον ἐκδόσει
δαπάνη τῆς Ῥωσικῆς κυβερνήσεως, ἐξαπέστειλεν ἀνὰ χιλιάδας ἀντιτύπων εἰς
τὴν Ἑλλάδα, ἵνα οἱ κάτοικοι συμμορφωθῶσι τῇ τακτικῇ τῶν ἀναμενόμενων
ἐλευθερωτῶν. Προσφωνῶν δὲ τῷ Γρηγορίῳ Ὀρλώφ λέγει, ὅτι συνέθετο τὸ πό-
νημα χάριν « τῶν δυστυχισμένων Ἑλλήνων, οἵτινες ἐξεμάκρυναν πολλὰ ἀπὸ
» αὐτὴν τὴν ἐπιστήμην τῆς πολεμικῆς ».

— Διδασκαλία, ἔχουν Ἑρμηνεία τῆς πολεμικῆς τάξεως καὶ τέχνης, ἡ ὁποία
δείχνει τοὺς κανόνας καὶ τὴν μέθοδον τῆς πολεμικῆς ἐπιστήμης, κατὰ τὴν
ὁποίαν τὴν σήμερον τὰ στρατεύματα τῆς αὐτοκρατορικῆς μοναρχίας τῆς Ῥω-
σίας γυμνάζονται εἰς τὴν ἀσκήσιν, καὶ μικρὰ ἐρμηνεία τοῦ πῶς νὰ πορεύων-
ται μερικοὶ ἀξιωματικοὶ, διαλαμβάνουσά τε διὰ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ὅπου μετα-
χειρίζονται εἰς ἓνα στράτευμα, κατὰ τὸν τρόπον τῶν μοναρχῶν τῆς Εὐρώπης.
Συντεθεῖσα παρὰ τοῦ κυρίου Γεωργίου Παπαζώλη Μακεδόνα, ὁφει-
κιάλου τῆς Ἀρτελαρίας, εὐρισκομένου εἰς τὴν στρατιωτικὴν δούλειον τῆς
Αὐγούστης Αὐτοκρατορίας τῆς μεγάλης Ῥωσσίας, εἰς πεζὴν Ῥωμαϊκὴν
φράσιν, χάριν τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ Ῥωμαίων στρατευομένων ὑπὸ τὴν αὐτὴν
μοναρχίαν. Ἐνετίησι, αψέ. 1765 παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαν-
νίνων (8^{ον} σελ. 244).

Ἀλέξανδρος Τυρναβίτης.

Ἐγεννήθη ἐν Τυρνάβῳ ἐκ πατρὸς ἱερέως περὶ τὸ ἔτος 1741, καὶ
μυηθεύσας παρὰ Μακαρίου τῷ Πατριῳ προσελήφθη ὕστερον διδά-

σκαλὸς τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ σχολῆς, καὶ γονίμως ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη
διδάξας τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἀπεβίωσεν ἐνταῦθα ἐν ἔτει 1761,
ὡς σημειοὶ ὁ μαθητὴς του Μανασσῆς Ἡλιάδης λέγων αὐτολεξὶ οὕτως
« αψέ » νοεμβρίου κέ, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἐξημερόνωντας δευτέρα, εἰς τὰς
» ἑπτὰ ἡμισυ ὥρας τῆς νυκτὸς ὁ σοφολογιώτατος διδάσκαλος κύρ Ἀλέξανδρος
» πρὸς τὰς οὐρανίους μονὰς μετέστη, πένθος ἀμετρον καταλιπὼν πᾶσι τοῖς
» φίλοις, καὶ μαθηταῖς, μάλιστα δ' ἐμοὶ ὑπὲρ πάντας ἐνόησε δὲ ἀπὸ πάς
» καὶ Σεπτεμβρίου εἰς Μαρτίαν, εἴτα ἐλθὼν εἰς Βουκουρεστί ἐμακαρίσθη, καὶ
» ἐτάφη ἐν τῷ ἁγίῳ Σάββα ὀπισθεν τοῦ ἱεροῦ ».

Ὁ αὐτὸς μαθητὴς ἐποίησεν εἰς τὸν διδασκαλὸν του καὶ τὰ ἐξῆς ἐπιτύμβια.

Ἦϊξας σφίης ἐρικυδέος, ὦ μέγα εὖχος,
ἦϊξας χαμόθεν πρὸς πόλον ἀσπασίως
εὔτε τρυγῶν ἱερῇ χρυσαῖς περὺγεσιν ἀερθεῖς,
αὐτὰρ ἐμοὶ ἄλγη λείπεις ἄλαστ' ὀπίσω.
ὦ μοι, σεπτὴ διδάσκαλ' Ἀλέξανδρε, σὺνομαι σεμνόν!
Τοῦ σοῦ Μανασσῆ κῆδεο οὐρανόθεν.

Β'.

Αἰ, αἰ, Ἀλέξανδροιο μεμυκὸτα χεῖλα σιγῇ,
Μανασσῆς δὲ πνεῖ ὥστε τοῦτο πάρος;

Γ'.

Τύρναβον ἔσχον πατρίδ', ἀτὰρ πατέρ' ἐξ ἱερῶν,
πεντηκοντούτης τόνδ' ὑπὸ λαῶν ἔδυν (').

Ὁ Βενιότης ἐπαινεῖ τὸν Ἀλέξανδρον λέγων « Ἀλέξανδρος ἐκ Τουρνάδου,
» ἀνὴρ σοφὸς καὶ πεπαιδευμένος ἐν τε τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἱερῇ θεολογίᾳ, ἐχρη-
» μάτισε διδάσκαλος ἐν Βουκουρεστίῳ ». Καὶ Σέργιος ὁ Μακρὰτος λέγει « πολ-
» λῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόκενος, πυρὸν εὐμαθείας ἀνάψας ».

Ἐγραψεν ὁ σοφὸς οὗτος διδάσκαλος Συνταγματικὸν κατὰ Λατίνων, σωζόμε-
νον ἐν χειρογράφῳ παρὰ τῷ Κ. Σοφ. Οἰκονόμῳ, καὶ διάφορα ἐπιγράμματα,
ἐξ ὧν τινὰ διέσωσεν ὁ ἄνω μαθητὴς του Μανασσῆς, ἐπιγραφόμενα—εἰς πηγὴν
—εἰς τὸ πίστετε ἐξ αὐτοῦ πάντες—εἰς πόλεμον, γυναῖκα, καὶ χοῖρον—εἰς ὕλην
καὶ γυναῖκα—πρὸς τὸν ἡγεμόνα Κωνσταντῖνον, καὶ ἐν δι' ἰσχυρῶν προσφωνη-
τικῶν πρὸς τὸν ἡγεμόνα Οὐγγροβλαχίας Κωνσταντῖνον Ῥακοβίτζαν.

Σεβαστὸς Λεοντιάδης.

Ἐγεννήθη τῷ 1690 ἐν Καστορίᾳ, καὶ ἐγένετο μαθητὴς Μεθοδίου
τοῦ Ἀνθρακίτου, καὶ συμμαθητὴς Μπαλάνου ἐν Σιατίστῃ, Καστορίᾳ,
καὶ Ἰωαννίνοις ὕστερον μεταβὰς καὶ εἰς Ἰταλίαν ἠκροάσθη τοὺς ἐν
Παταεῖφι σοφοὺς, καὶ ἐπανακάμψας προέστη τῆς ἐν τῇ πατρίδι του

(') Ἐκ τοῦ παρ' ἐμοὶ σωζομένου αὐτογράφου σημειωματαρίου τοῦ Μανασσῆ Ἡλιάδου.

σχολῆς (1726—28), ὕστερον ἐν Τσαριτσάνῃ, ἀκολούθως ἐν Κοζάνῃ (1738), μετὰ ταῦτα ἐν Μοσχοπόλει, καὶ ἐπὶ τέλους ἰσοβίως ἐν Καστορίᾳ (1746—65).

Ὁ Σεβαστὸς χειροτονηθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τοῦ ἱερέως διωρίσθη καὶ ἱεροκλήρυξ ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Συγγράμματα.

—Λόγοι ἐκκλησιαστικοί.

—Σημειώσεις περὶ ἔτους, μηνῶν, ἡμερῶν, καὶ ἰνδικτιῶνος. (Ἐξεδόθησαν μετὰ τῶν ἐπιστολικῶν τύπων τοῦ Κυροδαλλέως ἐν Μοσχοπόλει, "Ἀλφ, Βενετία 74).

—Ἐπίγραμμα ἡρωελεγεῖον πρὸς Ἰωαννίκιον Χαλκηδόνα τὸν ὕστερον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως (1750, (¹).

Παῖσιος Παραμυθίας.

Παῖσιος ὁ Δημέρου ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ γραμματικά καὶ φιλοσοφικά παρὰ τῷ Μπαλάνῳ. Ὑστερον ἀσπασθεὶς τὸν μοναχικὸν βίον ἀπῆλθε πρὸς τὸν ἐν Βιδίνῃ ἀρχιερατεύοντα συγγενῇ του, καὶ ἐφ' ἱκανὸν ἐκεῖ διατρίψας χρόνον προσεκλήθη ὑπὸ τῶν Σιατιστιῶν ὡς διδάσκαλος. Ἐπὶ ἐπταετίαν διδάξας εἰς Σιάτισταν ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα, καὶ ἐκεῖθεν πορευόμενος εἰς Κέρκυραν διὰ τὴν τῆς ἰταλικῆς καὶ λατινικῆς διαλέκτου ἐκμάθησιν ἔπαισε μετὰ τοῦ ἵππου εἰς τινα κρημνόν, καὶ ὡς ἐκ θαύματος ὁ μὲν ἵππος ἐξετραχηλίσθη, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἔπαθε, πλὴν πόνου ἐν τοῖς νεφροῖς. Διατρίψας εἰς Δέλβινον πρὸς ἀνάρρωσιν ἔλαβε γράμματα παρὰ τῶν συμπολιτῶν του, προτεινόντων τὴν ἐπιστάσιν τῆς δευτέρας ἐν Ἰωαννίνοις σχολῆς, καὶ ἐλθὼν ἐδίδασκεν ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη τὰ γραμματικά καὶ φιλοσοφικά, καὶ ὕστερον, διὰ προτροπῆς τῶν αὐτῶν, ἐγκαταλιπὼν τὴν διδασκαλίαν ἐπροτάθη καὶ προεχειρίσθη Παραμυθίας ἐπίσκοπος. Μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τεσσάρων παραιτηθεὶς μετέβη εἰς Μολδαβίαν, ἀλλ' ἐνεκα τοῦ τότε μεταξὺ Ῥώσων καὶ Τούρκων πολέμου φυγὼν ἦλθεν εἰς Οὐγγαρίαν, καὶ διὰ τῆς Βενετίας κατέβη εἰς Κέρκυραν, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε.

Συγγράμματα.

—Ἐπιτομὴ τῆς Λογικῆς τοῦ Κορυδαλλέως.

—Πρόχειρος περιγραφή τοῦ ἀγίου καὶ θεοθαδίστου ὁρους Σινᾶ διὰ στίχων ὁμοιοκαταληκτῶν. Ἐνετίῃσι 1773.

—Ῥητορικὰ γυμνάσματα.

—Ἐπιστολαί (²).

(¹) Ζαβίρας.—Βλ. καὶ Παραλίκια Σχεδίσματα σελ. 54. (²) Ζαβίρας.

Γεώργιος Φατζέας.

Ἐγεννήθη ἐν Κυθέραις, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι μετέβη εἰς Βενετίαν, κεχειροτονημένος ἱερεὺς, καὶ διωρίσθη ἐφημέριος τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.

Ἐρρέθη ἀνωτέρω, ὅτι ἐπὶ Μελετίου Τυπάλδου, κατηργήθη ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἡ ἐν Βενετίᾳ διακονή τοῦ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας· μετὰ παρελευσιν ὁμως ἀρκετῶν ἐτῶν οἱ ἐν Δαλματία ὀρθόδοξοι, ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου τούτου τέως ὑποπετυνόμενοι, ἤρχισαν ἵνα ταρασσωνται, ὡς καὶ οἱ ἐν Βενετίᾳ, καθότι ἡ Ῥωμαϊκὴ προπαγάνδα κατάλληλον εὑροῦσα τὴν περίστασιν κατεπλημύρησε τὰς χώρας ταύτας, διδάσκουσα καὶ διὰ τῆς βίας ἐπιβάλλουσα τὰς λατινικὰς καινοτομίας. Οἱ πιεζόμενοι ὀρθόδοξοι ἐζήτησαν δι' ἀναφορῶν ἀπὸ τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ Πατριαρχείου τὴν ἄδειαν πρὸς ἐκλογὴν τοῦ μητροπολίτου, κατὰ τὰ εἰθισμένα· ἐπειδὴ δὲ ἡ Δημοκρατία συναινέσασα εἰς τὰς εὐλόγους αὐτῶν ἀπαιτήσεις ἐξέδωκε τὴν αἰτουμένην ἄδειαν, οἱ ἐν τῇ μητροπόλει παρευρεθέντες ἐξέλεξαν τὸν Φατζέαν, ὡς μητροπολίτην Φιλαδελφείας, καὶ δηλοποιήσαντες τὴν ἐκλογὴν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἐξητοῦντο τὴν ἐκδοσιν τῆς πρὸς χειροτονίαν ἀδείας· ὁ ὑποψήφιος, Γρηγόριος ἡδὴ διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς, μετέβη εἰς Κέρκυραν ἵνα χειροτονηθῇ ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις ἀρχιερέων, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς κυβερνήσεως, ἐπισπευδούσης αὐτήν, καθότι ὁ πάπας Κλήμης ΙΓ' μαθὼν τ' ἀποφασισθέντα ἔσπευσε νὰ ἐπιστείλῃ εἰς τὴν Δημοκρατίαν βουλλαν, δ' ἡς ἤλεγχεν ὡς ὀλιγόπιστον πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, καὶ συμπαθοῦσαν ὑπὲρ τῶν σχισματικῶν, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου οἱ ἐν Δαλματίᾳ ὑπήκοοι τῆς Δημοκρατίας ἀπειλητικὴν εἶχον λάβει θέσιν ἕνεκα τῶν ἐκεῖ πίστεων τῶν λατίνων ἀπαστύλων.

Ὅθεν συνεργεῖα τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ Ἑνετῶν διοικητῶν συνῆλθον ἐν Κερκύρᾳ οἱ ἀρχιερεῖς Λευκάδος Χρύσανθος, καὶ Κεφαλληνίας Σωφρόνιος, καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ προβλεπτοῦ ἐχειροτόνησαν ἐξαναγκασθέντες τὸν Φατζέαν μητροπολίτην Φιλαδελφείας (1762). Ἡ Μεγάλη ἐκκλησία κατεταράχθη εἰς τὸ ἀκουσμα τῆς ἀνευ ἐκδόσεως πατριαρχικῶν καὶ κανονικῶν ψήφων ἀνόμου ἐκείνης ἐκλογῆς, καὶ συνοδικῶς ἀπεκήρυξεν αὐτὸν « ὡς παράνομον, ἀμφίδοxon, ἄπιστον, καὶ κακόφρονα », τιμωρήσασα καὶ τοὺς παρὰ θέλησιν χειροτονήσαντας αὐτὸν ἐπίσκοπους· ταῦτα δ' ἔπραξε τὸ πατριαρχεῖον, διότι ἅμα μαθὼν

τὴν ἐν Βενετίᾳ χειροτονίαν αὐτοῦ ἔπεμψε συνοδικῶς πρὸς τὸν ὑποψήφιον ὁμολογίαν πίστεως, ἀλλ' οὗτος πρὶν λάβῃ αὐτὴν εἶχεν ἤδη ἀπέλθαι εἰς Κέρκυραν. Ἡ ἀποκήρυξις αὕτη κατετάραξε τοὺς ἐν Βενετίᾳ ὀρθοδόξους, καὶ ὁ Φατζέας ἐλθὼν τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἵνα ἱερουργήσῃ, διετάχθη ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας ἵν' ἀπελθὼν μένῃ σέκαδε. Ὁ ἐπίστατης ἐκίνησε πάντα λίθον πρὸς ἄρσιν τῆς καθαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ σταλέντα χρῆματα, καὶ αἱ τῶν ἁλλογενῶν ἐπεμβάσεις οὐδόλως κατέπεισαν τὸν πατριὰρ χεύοντα Ἰωαννίκιον τὸν Καρατζάν, καὶ τὸν μετ' αὐτὸν Σαμουήλ, ἵνα συναινέσωσι πρὸς τὴν παράλογον ἀπαίτησιν του.

Ἡ Δημοκρατία ἐπὶ τέλους, ἀρκοῦ εἰς μάτην ἐξήντησε τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιβροχήν της, ἔδωκε τὴν ἄδειαν εἰς τὸν Φατζέαν ἵνα ἱερουργήσῃ. Ἀνὴρ αὐτόπτης περιγράφει ὡς ἐξῆς τὰ ἐπελθόντα σκάνδαλα:

« Ὁ Φατζέας ἀναβαίνει πάλιν εἰς τὸν θρόνον, ἱερουργεῖ, χειροτονεῖ, καὶ πᾶσαν ἱεροπραξίαν ἐκτελεῖ, καὶ ἰδοὺ σχίσμα μέγα ἠγέρθη μετὰ τῶν ὀρθοδόξων, διότι οἱ μὲν εἰσῆρχοντο εἰς τὸν ναὸν, παρόντες τοῦ Φατζέα, οἱ δὲ ἔφρουγον ὡς ἀπὸ ἀφωρισμένου, οἱ μὲν ἡσπάζοντο τὴν δεξιάν, οἱ δὲ ἐκάλουν αὐτὸν σχισματικόν, καὶ λύκον εἰς τὴν ποίμνην τῶν προβάτων, καὶ παρόντος ἐμοῦ, δις ἔπτυσαν αὐτόν. Εἷς ἐπλησίαζεν εἰς τὴν ἱερὰν μετάληψιν, καὶ ἕτερος ἀπήρχeto εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Μάρκου. Εἷς ἐξωμολογεῖτο καὶ μετελάμβανε τῶν ἀχράντων μυστηρίων, καὶ ἕτερος ἀνχωροῦσεν εἰς Τριέστιον ».

Παρὰ κανόνας οὕτω χειροτονημένος ὁ Φατζέας διέμεινεν ἐπὶ ἑξέτη, μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ συμβάντος τῷ 1768 (!).

Ὁ Φατζέας ἦν οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων λογίων τοῦ καιροῦ του. Τῷ 1759 ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τὴν Δογικὴν τοῦ Δαμωδοῦ, καὶ τῷ 1760 τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ μεταφρασθεῖσαν, καὶ πλείστοις σημειώμασι πλουτισθεῖσαν Γεωγραφικὴν Γραμματικὴν, εἰς τόμους τρεῖς· ἐξ ὧν ὁ μὲν Α' περιλαμβάνει σελίδας 26—360, ὁ Β', 448, καὶ ὁ Γ', 476.

Κατὰ Βενετότην ὁ Φατζέας συνέγραψε καὶ ἐρμηνεῖαν εἰς τὰς παροιμίας τοῦ Σολομῶντος.

Ἰωάννης Κοντονής.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῇ 2 Σεπτεμβρίου 1723 καὶ παῖς ἐμαθήμευσε

(!) Βενετότη, Ἑκκλ. Ἱστορ. Μελετίου, τόμ. Δ'.—Σεργίου Μακραιοῦ, Πατριαρχικῆ Πεντηκονταετηρίδος.—Veludo Colonia Graeca di Venezia.—Μετὰ τὸν Φατζέαν ἐξελέχθησαν μητροπολίτης Φιλαδελφείας ὁ Νικηφόρος Μόρμωρης τέως ἐπίσκοπος Κυθήρων (1768), καὶ ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης (1772), πλὴν ἀμφοτέρω δὲν ἐδέχθησαν.

παρὰ τῷ συμπατριώτῃ του Ἀντωνίῳ Κατηφόρῳ, εἶτα δὲ σταλεῖς εἰς Πατάβιον ἐπορεύσασε τὴν ἰατρικὴν. Μὴ ἀρεσκόμενος ὅμως εἰς τὴν ἐπιστήμην ταύτην, ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἔνθα διέμεινε μέχρι Μαΐου τοῦ 1741. Ἐπαναστρέψας εἰς Βενετιάν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ θρυλλομένου Φλαγγινιανοῦ Ἑλληνομουσείου, διέτριψεν ἐκεῖ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, καὶ τὸν Σεπτέμβριον ἐπανῆλθεν εἰς Ζάκυνθον. Φύσει φιλομαθὴς καὶ περίεργος ἐπεσκέφθη διαφόρους τόπους τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τὸ Ἀγιώνυμον ὄρος⁽¹⁾. Ἐν ἔτει 1746 ἐπανέστρεψεν οἰκადε, καὶ τῇ 3 Μαρτίου 1761 ἀπεβίωσεν, ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 38.

Ὁ Κοντονῆς, ὢν εὐπορος, ἄγαμος καὶ ἀνευ βιωτικῶν φροντίδων, εἶχεν ἀφιερῶθῃ εἰς μελέτην καὶ συγγραφὴν διαφόρων κοινωνικῶν βιβλίων, ἐξ ὧν περιεσώθησαν τὰ ἑξῆς.

- Συνοπτικὴ Θεολογία.
- Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν.
- Λογική.
- Λόγος εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Σωφρόνιον τὸν Κουτούδαλιν.
- Ἐκθειασμὸς εἰς τὸν αὐτὸν Σωφρόνιον.
- Λόγος περὶ μοναστικῆς πολιτείας.
- Λόγος τριμερὴς εἰς τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
- Τέσσαρες λόγοι εἰς τὰς τέσσαρας Κυριακὰς τῶν Χριστουγέννων.
- Λόγος κατὰ πορνείας.
- Περὶ ἀποδόσεως τῶν ἀδίκων πραγμάτων.
- Περὶ Χριστιανισμοῦ.
- Περὶ ἐπιστροφῆς τῶν ἐξ ὧν.
- Περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Χριστοῦ.
- Λόγος περὶ θείας προνοίας.
- Λόγος εἰς ἀνομβρίας.
- Δύο ἐπιγράμματα εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικόν Λογοθέτην, καὶ τὸν Ἐνστὸν Φραγκίσκον Λαυρεδάδιν.
- Περὶ ῥητορικῆς.
- Λόγος εἰς τὸν αἰδουσιμώτατον Ἀντώνιον Κατηφόρον⁽²⁾.
Λατινιστί.
- Philosophia Universa.
- Astronomia breviter comprehensa libris duobus et animadversiones in libros decem Aristotelis Ethicorum⁽³⁾.

(¹) Κατὰ λάθος ὁ Κ. Χιώτης γράφει, ὅτι ὁ Κοντονῆς ἤκουσεν ἐκεῖ Ἐδγενίου τοῦ Βουλγάρου, διότι ἡ Ἀθωνικὴ Σχολὴ δὲν εἶχε συστηθῇ, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ζακύνθιος αὐτὸς ἐπεσκέφθη τὸ ἀγιώνυμον ὄρος.

(²) Ἑδημοσιεύθη ἐν Φιλιστορί.

(³) Π. Χιώτης ἐν Φιλίστορος τόμῳ Β'.

Κύριλλος ὁ Πελοποννήσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ καὶ τὸν μοναστικὸν ἀσπασάμενος βίον ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Νικομηδείας· τῷ δὲ 1748, καθαιρεθέντος καὶ φυλακισθέντος τοῦ πατριάρχου Παΐσιου Β', ἀναβαίνει εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Κύριλλος οὗτος, Πέμπτος προσωνομούμενος· μετὰ δύο ὅμως ἔτων καὶ ὀκτὼ μηνῶν πατριαρχίαν, ῥαδιουργία καὶ τῆς τότε κατ' Ἀνατολὴν θρασυνθείσης πρόπαγάνδας τῶν Λατίνων, κατεβιάσθη ὑπὸ τῶν κρατούντων καὶ ἐξωρίσθη εἰς Χάλκην, ἀνχλαβόντος τὸν θρόνον τοῦ Παΐσιου· ἀλλὰ πολὺς δὲν παρήλθε χρόνος καὶ στάσις ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγένετο τοῦ λαοῦ, ἐξαιτουμένου τὸν Κύριλλον ὅθεν καθιρεῖται καὶ αὖθις ὁ Παΐσιος, μόλις ἐν ἔτος πατριαρχεύσας καὶ εἰς Χάλκην ἐξορισθεὶς ἐτελεύτησε μετ' οὐ πολὺ· συνάμα δὲ ἀνακλήθεις ἀπὸ τῆς ἐξορίας ὁ Κύριλλος δεύτερον ἤδη λαμβάνει τὸν πατριαρχικὸν θρόνον κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1752.

Εἰ καὶ ἡ διαίκησις τοῦ Κυρίλλου δὲν ἐγένετο κατὰ πάντα ἀρεστή ἐν μόνον κατόρθωμα ἤρκησεν ἵνα κατατάξῃ τοῦτον μεταξὺ τῶν ἐπισκοπευμένων τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους εὐεργετῶν. Ὁ προηγούμενος τῆς ἐν Ἀθῶνι μολῆς τοῦ Βατοπαϊδίου Μελέτιος ὁ ἱερομόναχος μελῶν τὴν ἐν τῷ Ἀγριωνύμῳ ὄρει Ἰδρυστὶν ἑλληνικοῦ Φροντιστηρίου, εὗρε συνεργὸν πρόθυμον τὸν Κύριλλον, ὅστις προσκαλέσας ἐξ Ἰωαννίνων τὸν Εὐγένιον Βούλγαριν, τότε κηρύξαντα ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἄμεινον τὸν περὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος λόγον, διώρισεν αὐτὸν ἀρχιδιδάσκαλον τῆς συστάσεως Ἀθωνιάδος Σχολῆς.

Ἐπειδὴ δὲ τότε ὁ τῶν Φράγκων φανατισμὸς καὶ ἡ σκευωρία ἔφθασαν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς καταχθονιότητος, ἡ δὲ Κύριλλος κατερικῶς παλαίων εὗρισκε παρ' ἐλπίδα τὴν σύνοδον διχοστατούσαν, ἠναγκάσθη νὰ διαλύσῃ αὐτὴν ἀποπέμψας τοὺς ἀρχιερεῖς εἰς τὰς ἰδίας ἐπαρχίας. Οἱ ἀρχιερεῖς δυσφοροῦντες ἐπὶ τῇ προσβολῇ ἀπὸ κοινοῦ ἤρξαντο ἐργαζόμενοι κατὰ τοῦ Κυρίλλου, καταφεύγοντες καὶ εἰς μέσα ἀνάρμοστα πρὸς τὸ ἱερὸν αὐτῶν σχῆμα· ὅθεν μετὰ πολλὰς σκευωρίας καὶ ὑποκινήσεις καθρέθη ὁ Κύριλλος καὶ ἐξωρίσθη εἰς Σίναιον, πατριαρχεύσας τὸ δεύτερον ἔτη τέσσαρα καὶ μῆνας ἕξ.

Τῷ 1761 ἀποδράς ἀπὸ τοῦ Σιναίου καὶ διὰ μυρίων κινδύνων ἐξ Αἰγύπτου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐλθὼν ἐκρύβη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὁμογενοῦς Χρυσοστόλου Ῥάλλη, ἀνδρὸς εὐσεβοῦς καὶ φιλοδικαίου, καὶ πρώτου διερχομένου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας τῶν

Ἐντεῶν μετὰ πολλὰς δ' ἐνεργείας δεχθεὶς ἐν τῷ πατριαρχείῳ εἰς ἀπολογίαν ἡθώθη συνοδικῶς καὶ ἀπῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, ὁρισθείσης αὐτῷ καὶ ἰσοδίου συντάξεως. Ἐκ Πελοποννήσου ὁμως ἀνελθὼν μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἀνευ πατριαρχικῆς ἀδείας, ἐξωρίσθη εἰς Ἀθῶνα, καὶ ἐκεῖ μονάζων ἐτελεύτησε.

Σέργιος ὁ Μακρυῶς ⁽¹⁾, ἐξ οὗ ἐρανιζόμεθα τὰ ἐκτελέντα, λέγει ταῦτα περὶ τούτου.

« Ἦν μὲν οὖν ὁ παναγιώτατος Κύριλλος Ε', τὸ γένος Πελοποννήσιος, τὴν γνώμην εὐθύς, τὸν τρόπον ἀπλοῦς, εἰ καὶ τισι ποικίλος ἐδόκει, πρὸς τὰς πολλὰς μηχανὰς τῶν ἀντιπάλων πολλαχῶς ἀντιτασσόμενος, φιλάμετος, φιλάγαθος, ἐπεικὴς, φιλομαθής, τῇ ἀναγνώσει τῶν θείων βιβλίων προσκείμενος, βίον ἡρημένον τὸν τελειότερον διὸ καὶ ἀγρυπνείας μείζονας καὶ νηστείας συνεχαστέρας ἐποίει καὶ ἀκολουθίας ἐκκλησιαστικὰς μακροτέρας ἐφίλει καὶ πρὸς πάντας γενναῖος ἐδόκει, ὁζὺς τε περὶ τὰ πρακτέα, καὶ σφοδρὸς πρὸς τὰ δόξαντα, ἄνρεπτος καὶ ἀδεής πρὸς τὰ ἐπιπίπτοντα. Ἐντεῦθεν καὶ ζηλωτῆς τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων διάπυρος ἐγνωρίζετο, καὶ παρὰ πάντος τοῦ λαοῦ διεθρυλλεῖτο καὶ διαφερόντως ἡγαπᾶτο, τῇ ἀγλαίᾳ τῶν ἰδίων ἀρετῶν συμπαντῶν τὰς ψυχὰς καταθέλων καὶ ἐφελκόμενος, εἰ καὶ τὸν ἀληθῆ βίον τοῦ ἀνδρὸς ποικίλως συγκαλύψαι ἐτεχνῶντο οἱ διαβέλλοντες, πανοῦργον αὐτὸν ἀποκαλοῦντες, ὥστερ οἱ αἱρετικοὶ αἱρετικὸν ἐδυτφύμουν τὸν ὀρθόδοξότατον. Τῆς διδασκαλίας καὶ ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο· εἴ τις ἦν διδάσκων καὶ αὐτῷ ἦν μάλιστα ἔντιμος, καὶ πάσης ἄλλης μαθήσεως καὶ παιδείας ἐφρόντιζε καὶ πολλὴν ἐποιεῖτο πρόνοιαν τῶν ἀπανταχοῦ σχολείων. . . . »

Κοσμάς ὁ Αἰτωλός.

Ἐγεννήθη τῷ 1714 ἐν Μεγάλῳ Δένδρῳ τῆς Ναυπακτίας, καὶ ἐκαλεῖτο Κώνστας ἐν τοῖς κοσμικοῖς· γονέων εὐσεβῶν υἱὸς ἀνστράφη καὶ ἐπαιδεύθη ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου ὀκταέτης δ' ἐστάλη εἰς Σιγδίταν τῆς Παρνασίδος παρὰ τῷ ἱεροδιδασκάλῳ Λύττικῃ, ὑπὸ τοῦτον δὲ μαθητεύσας ἐπὶ δέκα ἔτη, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα, καὶ μετὰ δύο ἔτη προσκληθέντος εἰς τὸ ἐν Λομποτινᾷ σχολεῖον τοῦ ἱεροδιακόνου Ἀνανίου Δερβισάνου Ἡπειρώτου, καὶ μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Γερασίμου, συμπαραελήφθη ὑπὸ τῆς κοινότητος καὶ ὁ Κώνστας ὡς ὑποδιδάσκαλος ⁽²⁾. Μετὰ τινα ἔτη ἰδρυθείσης τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς, ὁ Κώνστας φλεγόμενος ὑπὸ ἔρωτος μαθήσεως μετέβη μετ' ἄλλων Αἰτωλῶν εἰς τὸ Ἀγιώνυμον Ὄρος, καὶ ὑπὸ τὸν Παναγιώτην

(1) Πατριαρχικὴ Πεντηκονταετηρίς. (ἀνεκδοτός).

(2) Ἐς ἐπιτοπίαν παραδόσεων.

Παλαμὴν τελειότερον κατηρτίσθη περὶ τὰ γραμματικά, διακούσας ὕστερον τὰ φιλοσοφικά ὑπὸ Νικόλαον Ζερτζούλην. Τῷ 1758 διαλυθεὶς τῆς Σχολῆς, ὁ Κώνστας μετέβη εἰς τὴν μονὴν τοῦ φιλοθέου, καὶ ἐκεῖ τὸ μοναχικὸν ὑπενδὺς τριβώνιον, καὶ Κοσμᾶς μετονομασθεὶς, προτροπῇ τῶν συμμοναζόντων, ἀνέλαβε καὶ τὰ γρῆν τοῦ ἐφημερίου. Ἀλλ' ὁ καθοστικὸς καὶ μονότονος ἐκεῖνος βίος πρὸς οὐδὲν ἱκανοποιεῖ τὴν φιλοτιμίαν τοῦ Αἰτωλοῦ ἱερομονάχου, ὅστις τὸ τάλαντον τῆς παιδείας μὴ θέλων ἐν τῇ ἐρημοδιότητι ν' ἀποκρύψῃ ἐφλέγετο ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς μεταδόσεως καὶ εἰς τοὺς ἀπωφανισμένους ἀδελφούς του τοῦ δώρου τῆς διδασχῆς. Πτωχὸς δημοκράτης δὲν ἀπέβλεψεν, ὡς οἱ πολλοὶ εἰς ἐφημέριον φιλοδοξίας ὄνειρα, ἀλλὰ τὸν σταυρὸν ἐπόθει λαμβάνων ἐπὶ τῶν ὤμων νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς χώρας κατοικουμένας ὑπὸ ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὰς ὁποίας οὐδέποτε σπινθήρ τοῦ φωτός τῆς παιδείας εἶχεν εἰσθύσει, ἡ δὲ ἀμάθεια εἶχεν ἐξαγριώσει καὶ ἀποθαρσαρώσει. Ὑπὸ τοιούτων φλεγόμενος αἰσθημάτων, καὶ τοιαῦτα ἐν τῇ ἐρημικῇ βίῳ^α θάζων καὶ ἀναμετρῶν, ἐγνωστοποίησε τὴν πρόθεσίν του εἰς τοὺς συμμοναστάς, καὶ λαβὼν παρὰ πάντων συγχώρησιν μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ πρεσβύτερος τῶν ἀδελφῶν του Χρύσανθος ἐδίδασκεν ἐν τῇ πατριαρχικῇ Σχολῇ τὸν ἀμετάθετον σκοπὸν του κοινωνήσας πρὸς τοῦτον, καὶ δι' αὐτοῦ εἰς πολλοὺς τῶν ἀρχιερέων, ἔτυχε παρὰ πάντων ἐνθέρμου ὑποστηρίξεως^α καὶ δὴ ἐφοδιασθεὶς μ' ἐγγράφων ἄδειαν τοῦ πατριάρχου Σεραφείμ (1760) ἤρξατο ὁ ἀείμνηστος σπείρων τὸν σπόρον τοῦ Εὐαγγελίου πρῶτον μὲν εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ προάστεια τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Ναύπακτον, Βραχώριον, Μεσολόγγιον καὶ ἄλλους τόπους, καὶ πάλιν ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Συμβουλευθεὶς δὲ καὶ μὲ τὸν τότε πατριάρχην Σωφρόνιον, καὶ παρ' αὐτοῦ λαβὼν νέαν ἄδειαν ἤρχισε νὰ κηρύττῃ πάλιν τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου μὲ περισσοτέραν θερμότητα καὶ ζῆλον. Περιελθὼν ὅλας σχεδὸν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ διδάξας τοὺς χριστιανούς ἐπανῆλθε τῷ 1775 εἰς τὸν Ἀθῶνα καὶ ἐκεῖ ἐπ' ὀλίγον κηρύξας, ἀπῆλθεν εἰς Θεσσαλονίκην, Βέροϊαν, καὶ πᾶσαν σχεδὸν τὴν Μακεδονίαν διῆλθεν· ἐκεῖθεν ἀδιαλείπτως κηρύττων ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Ἑπειρον, καὶ ἐπ' ὀλίγον μείνας ἐν Χαλκιδῇ, κατέβη εἰς τὴν Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν, καὶ διὰ τῆς Ναυπακτίας ἐλθὼν εἰς Δωρίδα, Παρνασσίδα^α, Εὐρυτανίαν, ἐπανῆλθε διὰ

(^α) Ἐν διδασχῇ σημειοῦται ὅτι ἐκ Γαλαξιδίου διῆλθε τὴν 13 Ὀκτωβρίου 1771.

τοῦ Βάλτου εἰς Ἑπειρον· ὀλίγας δὲ ἡμέρας κηρύξας εἰς Ἀρταν καὶ Πρέβεζαν, διεπέρασεν εἰς Λευκάδα, καὶ ἐκείθεν εἰς Κεφαλληνίαν.

Αἱ διδασκαλίαι τοῦ μακαρίου Κοσμᾶ εἰς καταληπτήν ὑπὸ πάντων ἀπαγγελλόμεναι γλῶσσαν, ἐπροξένισαν μεγάλην ἐντύπωσιν· δι' αὐτῶν ἐστηρίχθη τὸ χριστιανικὸν πλήρωμα ἐν τῇ πίστει, πᾶσα ἔρις καὶ φιλονεικία ἐλητμονήθη, καὶ ὁ λαὸς κατὰ χιλιάδας παρηκολούθει τὸν περιλάλητον ἱεροκήρυκα ἐπισκεπτόμενον πᾶσαν χώραν καὶ καλύβην, καὶ διδάσκοντα διὰ πυρετώδους εὐγλωττίας τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, τὴν ἀδελφότητα, καὶ τὸν πρὸς τὰ γράμματα ζῆλον ἐμπνέοντα, καὶ φιλοτιμοῦντα τοὺς ἀκρωμένους ἵνα ἐγείρωσι σχολεῖα, καὶ εὐπρεπίῳσι τὰς ἐκκλησίας. Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι ἀμοιβαίως ἐσέβοντο καὶ ἤκουον ἐν κατανύξει τὰς συμβουλὰς τοῦ ἀειμνήστου Κοσμᾶ. Ὅπου ἐμελλε νὰ διδάξῃ ἐπήγγυτο ξύλινος σταυρὸς, παρμένων μετὰ τὸ κήρυγμα εἰς μαρτύριον τῆς διαβάσεώς του, καὶ ὥστε ἀναπαύων εἰς τοὺς ὄνοντας τὰς συμβουλὰς τοῦ θειασίου ἀνδρός. Πεντήκοντα περίπου ἱερεῖς καὶ μοναχοὶ συνάδουν ἀείποτε αὐτόν, καὶ μετὰ τὴν πρόσληψιν ἐτέρων οἱ ὑπεράριθμοι ἐστέλλοντο εἰς διάφορα τῆς Στερεᾶς καὶ Πολιοποννήτου χωρία, κατὰ τὸ δυνατόν κηρύττοντες ἢ αὐτοσχεδίου, λόγου, ἢ ἀνχηνιώσκοντες τοὺς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου των ἐκφωνηθέντας. Ἀγαπῶν τὴν ἰσότητα ἐκάκιζε καὶ ἐκεκρυνοῦσε τὰς καταπίσεις τῶν ἀρχόντων προτρέπων εἰς μετάνοιαν διὰ τὰ παρελθόντα, καὶ εἰς χριστιανικὴν ἐν τῷ μέλλοντι διαίτησιν. Ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐνθα ἰδίως ἠγέρθη δορυμὸς τῶν καταχρήσεων τῆς ἀριστοκρατείας ἐπικριτῆς, εὔρε πολλοὺς διώκτας, ἀλλὰ καὶ πλείονους τοὺς ὑπερασπιστάς· ὁ δ' Ἐνετὸς προβλεπτὴς βλέπων τὴν πλειονότητα τοῦ λαοῦ ἐνθουσιωδῶς συνηγοροῦσαν ὑπὲρ τοῦ Κοσμᾶ ἠναγκάσθη ν' ἀπορρίψῃ τὰς περὶ βιαίας ἀποπομπῆς αὐτοῦ προτάσεις τῶν ἀρχόντων. Ὁ λαοφιλὴς ἱεροκήρυξ θερμοπαρακαλούμενος ὑπὸ τῶν εὐλαβῶν Κεφαλλήνων παρέμεινεν ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ νήσῳ· ἐπειδὴ ὅμως πανταχόθεν ἐξεζητεῖτο ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ εἰς Ζάκυνθον· δέκα δὲ πλοῦς αἰα καταπεφορτωμένα ἀπὸ φιλακροάμονας Κεφαλλήνας συναπῆλθεν μετ' αὐτοῦ. Ἐν Ζακύνθῳ ὅμως δὲν ἔτυχε τῆς αὐτῆς ὑποδεξιώσεως, διότι οἱ ἄρχοντες μαθόντες τὰ ἐν Κεφαλληνίᾳ εἶχον προκαλέσει τὴν ἀποπομπήν του. Ἐπανέστρεψεν διὰ τοῦτο εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ ἄρκετόν ἐτι διαμείνας ἦλθεν εἰς Κέρκυραν, ἐνθα κατὰ πρῶτον καλῶς ὑπεδεξιώθη· ἐπειδὴ ὅμως, ἐνάσω ἐμεινε διδάσκων, ἀθρόα συνήρχοντο τὰ πλήθη

ἀπὸ τῆς παρακειμένης Στερεᾶς καὶ τῶν λοιπῶν νήσων, ἡ ἐξουσία φοβή-
θεῖσα τὴν συρροὴν καὶ ὑποκινουμένη ὑπὸ τῶν ἀρχόντων διέταξεν αὐτὴν
ν' ἀπέλθῃ· ὁ δὲ μακάριος ἵνα μὴ γίνῃ αἷτις ἀπαισιῶν, ἀπέπλευσεν
εἰς τὴν ἀντίπεραν Ἠπειρον, καὶ ἐξηκολούθησε τὸ κήρυγμα καθ' ὅλην
τὴν Ἀλβανίαν.

Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἠπείρου διὰ μυρίων μέσων ἐσυκοφάντησαν τὸν
Κοσμᾶν παρὰ τῷ σατράπῃ τῆς Ἠπείρου Κοῦρτ-πασᾶ, ὡς ἀνθρωπίνον
φιλοπόλεμον, καὶ ὄργανον ἐπαναστάσεως· ἀλλὰ προσκληθεὶς ἐνώπιον αὐ-
τοῦ εἰς Βεράτιον τοσοῦτον κατέθελξε τὸν ἄγριον ἐκεῖνον Ἀλβανόν, ὥστε
οὗτος καταγοητευθεὶς ἐδωρήσατο θρονίον κεκαλυμμένον διὰ μεταξὺ
πτίλου, ἵνα ἐπ' αὐτοῦ ἀναβαίνων κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Οἱ φο-
βεροὶ διώκται δὲν καθυσχύσαν, καὶ μετ' οὐ πολὺ εὗρον ὄργανον
τῶν μυσαρῶν σχεδίων των ὀθωμανόν τινα εἰσπράκτορα, ὅστις ἀναγ-
γείλας εἰς τὸν σατράπην, ὅτι ἕνεκα τῆς συρροῆς τῶν κατοίκων περὶ
τὸν ἱερομόναχον Κοσμᾶν ἐχερσώθησαν αἱ γαῖαι, καὶ δὲν ἀπετίοντο
οἱ φόροι, ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ παρεμποδίσῃ τὸ κακόν· αὐτὸς δὲ Ἀλ-
λαιάν σημασίαν εἰς τὴν διαταγὴν ἀποδοὺς συνέλαβε τὸν ἱεροκήρυκα
καὶ κρυφίως διέταξε τὸν θάνατον αὐτοῦ⁽¹⁾· οἱ δῆμιοι παραλαβόντες
τοῦτον ὠδήγησαν πρὸς τι δένδρον, καὶ τῷ ἀνήγγειλαν τὴν πρόθεσιν·
ὁ νεομάρτυς ἐν χριστινικῇ γαλήνῃ ἐστρεψε τὰ βλέμματα πρὸς τὸν
οὐρανόν, καὶ ἀναφωνήσας τὸ ψαλμικόν « διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ
» ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν », μετὰ φιλοσοφικῆς τω-
νόντι καρτερίας ὑπέμεινε τὸ μαρτύριον, ἐκτελεσθὲν τῇ 24 Αὐγού-
στου 1779⁽²⁾.

Ζωὴν τῇρεται μέχρι τοῦ νῦν ἡ μνήμη τοῦ θεσπεσίου ἱεροκλήρυ-
κος καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἡ ἐκκλησία ὄντως ἐκτιμῆσασα τοὺς
πόνους, τὰς ἀρετάς, καὶ τὸ καρποφόρον τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ ἱστο-
ρίᾳ τῶν ἁγίων κατέλεξε τὸν ἱερομάρτυρα Κοσμᾶν, ἱσαπόστολον προσ-
αγορεύσασα, καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὡς ἑορτὴν θρησκευ-
τικὴν θεσπίσασα.

Ὁ Κοσμᾶς ἐκτὸς τοῦ ὅτι κατέπαυσε πολλὰς κακὰς καὶ βαρβα-
ρικὰς ἐξεις, καὶ ἐστερέωσε τὸν λαόν ἐν τῇ πίστει, τῇ ἀδελφότητι
καὶ τῇ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπῃ, ἐγένετο καὶ ὁ ἐπιστημότερος τῶν

(1) Ἀρχαιολογικὸν Ἠπειρωτικόν, σελ. 268.

(2) Σέργιος ὁ Μακρῆς γράφει κατὰ ἴαθός 1772.

ἑλληνικῶν γραμμάτων εὐεργέτης, διότι διακόσια δέκα σχολεῖα συνεστήθησαν τῇ προτροπῇ τοῦ αὐτιδίου τούτου.

Εἶνε ἀκατανόητος ὁ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου τούτου ἀνδρὸς σεβασμὸς καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων. Ὁ Κούρτ-πατάς ἅμα μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Κοσμᾶ, διέταξε τὴν θανάτωσιν τοῦ βαρδάρου εἰσπράκτορος, μόλις σωθέντος διὰ τῆς μεσιτείας ἱκανῶν προϋχόντων τοῦ Μπερατίου. Ὁ δὲ τρομερὸς τῆς Ἑπείρου σατράπης Ἀλήπασας, τοιαύτην ἐδείξε πρὸς ἐκείνον εὐλάβειαν, ὥστε περὶ τὸ 1804 ἰδίαις δαπάναις ἀνήγειρε λαμπρὰν φερώνυμον μονὴν εἰς Καλκουτάση, χωρίον τοῦ Μπερατίου, ὅπου ἀπηγχονίσθη ὁ ἅγιος. Ὡς μοι εἶπεν ὁ κ. Λάμπρος ὁ αὐτός, Ἀλῆς παρήγγειλεν εἰς τὸν πάππον του, ἐπιδέξιν τῶν Καλαρρυτιῶν Χρυσοχρόν, τὴν ἀργυρᾶν τοῦ Κοσμᾶ κάραν ἅμα δὲ λαθὼν διεπέρασε τρεῖς διὰ τῆς γενειάδος εἰς σημεῖον βαθυτάτου σεβασμοῦ, λέγων πρὸς τοὺς παρευρεθέντας Ὀθωμανούς, τοὺς μεμφιμοιρῆσαντας ἐπὶ τῇ πράξει « φέρετέ μου ἕναν Μουσουλμάνον σὺν αὐτὸν τὸν Χριστιανόν, νὰ τοῦ φιλήσω καὶ τὰ πόδια ». Διάφορα δ' ἐπεισόδια καταδεικνύοντα τὴν τοιαύτην πρὸς τὸν ἅγιον εὐλάβειαν τῆς θηριώδους ἐκείνης ἑλληνομαστιγῆς διηγῆσατό μοι ὁ ἐπιζῶν Ἀθ. Λοιδωρικής, εἰς τῶν γραμματέων αὐτοῦ διατελέσας.

Τὸν Κοσμᾶν καταλλήλως ἐν ὀλίγοις ἐγκωμίασε Σέργιος ὁ Μακραῖος, καὶ διὰ μακρῶν ὁ συντάξας τὴν ἀκολουθίαν αὐτοῦ, ὡς ἁγίου, Σάφπειρος Χριστοδούλου ἐκ Γραμμένου τῆς Ἑπείρου. Ἐκ ταύτης δ' ἠρύσθημεν καὶ ἡμεῖς τὰ πλεῖστα τῶν περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐκτεθέντων.

Αἱ διδασχαὶ τοῦ Κοσμᾶ εὗρηνται παρὰ διαφόροις χειρόγραφοι, καὶ μία ἐκ τούτων ἐξετυπώθη τῷ 1863 ἐν Κεγκύρχῃ ὑπὸ τινος φιλελευθούς. Μία δ' ἐξ αὐτῶν ἐκφωνηθεῖσα ἐν Γαλαξειδίῳ τῇ 13 ὁκτωβρίου 1771 εὔρηται χειρόγραφος παρ' ἐμοί. Διάφορα δ' ἕτερα πονήματα αὐτοῦ εὔρηνται ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προυσοῦ, καὶ ἐν Ἀθῶνι.

Καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Χρύσανθος, λόγιος καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων φλεγόμενος, μνημονεύεται ὑπὸ Σεργίου τοῦ Μακραίου.

ἵνα καταδειχθῇ ὁ ὑπὲρ τῆς παιδείας ἐνθερμὸς ζήλος τοῦ ἀειμνήστου Κοσμᾶ, παρεντιθέμεθα δύο ἐπιστολάς αὐτοῦ τὴν μὲν πρὸς τὸν ἐν Νάξῳ σχολαρχοῦντα αὐτάδελφόν του Χρύσανθον, τὴν δ' ἑτέραν πρὸς τοὺς κατοίκους Πρεβέζης⁽¹⁾.

(1) Ἀμφότεραι αἱ ἐπιστολαὶ ἐχορηγήθησάν μοι ὑπὸ τοῦ ἱεροδικακόνου Χριστοφόρου Κόντου τοῦ Ἀκαρνανός, φιλοπόνως ἀσχολομένου εἰς ἐξακρίβωσιν τῆς ἱστορίας τῶν

*Παροσιώτατε ἀγαπητέ μοι ἀδελφὲ κὺρ Χρύσανθε
ἀσπάζόμενος προσκυνῶ σε, καὶ παρακαλῶ
τὸν ἅγιον Θεὸν διὰ τὴν ψυχικὴν σου
καὶ σωματικὴν ὑγείαν.*

Χάριτι θείᾳ, ἀδελφεῖ, ὑγιαίνω ὥπως οὖν, ψυχικὰ δὲ Κύριος οἶδε. Τὰ κατ' ἐμὲ
δὲ καὶ περὶ ἐμὲ φαίνονται πολλὰ καὶ ἀπίστευτα εἰς τοὺς πολλοὺς, καὶ μήτε
ἐγὼ δύναμαι νὰ τὰ καταλάβω· τόσα δὲ μόνον λέγω σοι διὰ νὰ δοξάσῃς τὸν
Κύριον, καὶ νὰ χαρῇς, ὅτι γίνεται ἀκριτὴ μετάνοια εἰς τοὺς ἀδελφοὺς. Ἐν
τριάνκοντα ἐπαρχίαις περιῆλθον, δέκα σχολεῖα Ἑλληνικὰ ἐποίησα, διακόσια
διὰ κοινὰ γράμματα, τοῦ Κυρίου συνεργούντος καὶ τὸν λόγον μου βεβαιούντος
διὰ τινων ἐπακολουθησάντων σημείων, πλὴν δόξα τῷ λέγοντι ἢ γὰρ δὴ δύναμις
μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. Περιέρχομαι δὲ κατὰ τὸ παρὸν τὴν Παραμυ-
θίαν καὶ Μαργαρίτην. Ἐλπίζω δὲ εἰς ὀλίγον καιρὸν νὰ σὲ ἀπολαύσω, ἂν θέλῃ ὁ
Θεός. Περιῆλθον δὲ καὶ τὴν πατρίδα καὶ πάντες οἱ συγγενεῖς σὲ προσκυνοῦσι
καὶ οἱ φίλοι. Ἀσπάζομαι δὲ καὶ τὸν πανιερώτατον Δεσπότην, καὶ εὐχόμεθα
πάντας τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς. Ὑγιαίνει ψυχικὰ καὶ σωματικὰ.

Δέκα χιλιάδες Χριστιανοὶ μὲ ἀγαπῶσι, καὶ ἕνας μὲ μισεῖ.

Χίλιοι Τοῦρκοι μὲ ἀγαπῶσι, καὶ ἕνας ὄχι τόσον.

Χιλιάδες Ἑβραῖοι θέλουσι τὸν θάνατόν μου, καὶ ἕνας ὄχι.

αοψθ' Μαρτίου δ'.

Ὁ σὸς ἀδελφός
ΚΟΣΜΑΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ

*Εὐγενέστατοι ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοὶ οἱ κατοικοῦντες
τὴν χώραν Πρέβεζαν σὰς ἀσπάζομαι, καὶ παρα-
καλῶ τὸν ἅγιον Θεὸν διὰ τὴν ψυχικὴν
καὶ σωματικὴν σας ὑγείαν.*

Ἐγὼ, ἀδελφοὶ μου, ὡς δοῦλος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνάξιος περιέρχό-
μενος καὶ διδάσκων τὸ κατὰ δύναμιν τοὺς χριστιανοὺς ἤλθην καὶ ἐδῶ καὶ βλέ-
ποντας, ὅτι δὲν ἔχετε σχολεῖον ἐπαραινύνησα τοὺς χριστιανούς, καὶ ἔδωσαν τὸ
κατὰ δύναμιν, καὶ προαίρεσιν διὰ τὸ σχολεῖν σας. Πρέπει δὲ καὶ ἡ εὐγενεία
σας πάντες νὰ βοηθᾶτε πάντοτε τὸ σχολεῖον σας ἐξ ἰδίων πόνων, ἢ κοινῶς ἀπὸ
τὴν χώραν, ἢ καὶ ἀπὸ τὰ βακούφια, διὰ νὰ λάβετε καὶ παρὰ Θεοῦ τὸν μι-
σθόν σας, καὶ τιμὴν παρὰ ἀνθρώπων. Εἶμαι δὲ καὶ ἐγὼ χρεώστης νὰ παρα-
καλῶ τὸν Κύριον τὸν εὐλογοῦντα τὰ πάντα νὰ εὐλογῇ τὴν χώραν σας καὶ
τὸ σχολεῖον καὶ τὰ παιδιὰ σας καὶ νὰ σὰς ἀξιώσῃ νὰ ζήσητε καὶ ἐδῶ καλῶς.

Ἀκαρνάνων καὶ Αἰτωλῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Καὶ
ἡ μὲν πρώτη σώζεται ἐν πρωτοτύπῳ ἐν τῇ μονῇ τῆς Προυσού, ὅθεν ἀντεγράφη, ἡ
δὲ πρὸς τοὺς κατοίκους Πρεβέζης εἶναι ἀντόγραφος τοῦ Κοσμᾶ καὶ εὐρίσκεται εἰς
σὰς χεῖρας τοῦ ἁγίου Ιεροδιακόνου.

καὶ θεάρεστα, καὶ νὰ σὰς βάλῃ καὶ εἰς τὸν παράδεισον νὰ χαίρεσθε καὶ νὰ εὐφραίνεσθε, καὶ νὰ δοξάζετε τὴν ἁγίαν Τριάδα. Ἀμήν.

Ἐβαλα δὲ καὶ ἐπίτροπον τὸν παππᾶ κύρ Νικόλαον Κεραμίδα, καὶ τὸν κύρ Ἀναστάσιον παππᾶ Ῥίζον, νὰ κρατοῦν καὶ νὰ κυβερνοῦν τὸ ἄνωθεν σχολεῖον. Ἐπὶ δὲ καὶ ἐπιστάτας καὶ βοηθοὺς αὐτῶν τὸν κύρ Δῆμον τοῦ Χρήστου, καὶ τὸν κύρ Σπύρον τοῦ Γεωργίου Λάμπρου, καὶ τὸν κύρ Χρήστον τοῦ Γεωργίου νὰ βοηθοῦν τὸ αὐτὸ σχολεῖον, καθὼς ὁ Κύριος τοὺς φωτίσει. Καὶ ἂν σὰς τύχη κἀνένα ἐμπόδιον ἀπὸ τοὺς ἐξουσιαστὰς τῆς αὐτῆς χώρας νὰ τὸν εὐγάνετε ἔξω ἀπὸ τὸ σῦνορον, ὅθεν σὰς φα·ῖ εὐλογον. Ταῦτα καὶ υἱαίνετε ἐν Κυρίῳ.

αψοθ' Ἀπρίλιος.

ΚΟΣΜΑΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ εὐχέτης σας.

Σεραφεῖμ ὁ Ἡπειρώτης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἡπείρῳ, καὶ τὸ μοναχικὸν ἀσπασθεὶς στάδιον ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως· μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν Καλινίκου τοῦ Β'. προεβιβάσθη εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Σεραφεῖμ Β'. (1757). Ἐπὶ τρία ἔτη καὶ μῆνας ὀκτώ καλῶς τὴν ἐκκλησίαν διοικήσας, διὰ τῆς ῥαδιουργίας πολλῶν καθήρεθη (26 Μαρτίου 1760) καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ἀθῶνα· μετ' οὐ πολὺ δὲ κρύφα ἐκεῖθεν ἐλθὼν εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἠθωώθη, καὶ ἐπανεστρέφεν εἰς τὸ ἡσυχαστήριόν του. Ὡς ἀνὴρ φιλελευθέρων αἰσθημάτων, ἅμα κατήλθεν εἰς Αἰγαῖον ὁ ῥωσσικὸς στόλος, εἰσῆλθε καὶ ἐντίμως δεξιωθεὶς ὑπὸ τῶν ἐλευθερωτῶν Μοσχόβων ἤρξατο νὰ ἐκδίδῃ πατριαρχικὰς ἐγκυκλίου· προτρέπων εἰς ἐπανάστασιν τοὺς χριστιανούς· ταύτας δὲ λαβὼν ὁ πατριαρχεὺς Θεοδοσίος ὁ Β' συνεκάλεσε σῦνοδον, ἥτις τὸν μὲν Σεραφεῖμ καθήρεσε παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος, πρὸς δὲ τὸν λαὸν ἐκδοῦσα προκηρύξεις προέτρεπε καὶ ἐξώρριζεν εἰς εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν.

Ἀποχωρησάντων τῶν Ῥώσσων συναπῆλθε καὶ ὁ Σεραφεῖμ, πολλῆς δὲ τιμῆς καὶ φιλοξενίας ἀπολαύσας ἐν τῇ Ῥωσσικῇ αὐλῇ ἀπέβιωσε καὶ ἐτάφη παρὰ τὸ Κίαιβον, ὅπου διέτριβε.

Διετέλεσεν ὁ μακάριος εἰς τῶν τότε λογίων, ἐνθέρμως ὑποστηρίξας τὴν παιδείαν, καὶ οὐκ ὀλίγον συντελέσας εἰς τὴν χριστιανικὴν κατάρτισιν τῶν ὁμοδόξων του. Σέργιος ὁ Μακραῖος (1) λέγει ταῦτα·
 « Ἦν δὲ ὁ παναγιώτατος κύριος Σεραφεῖμ Ἡπειρώτης τὸ γένος, εὐτεδῆς ἔξ εὐσεβῶν, εὐπατριδῆς, φιλογενῆς, φιλότιμος, πολυμῆρς, γενναῖος, νοτίμων, εὐμαθὴς μάλλον ἢ πολυμαθὴς, ὁρμητικὸς οἷς ἐδόκει συμφέρειν, δυσανάλακτος ὧν εἶχετο· ἐν πράγμασιν εὐεπίβολος, εὐμήχανος τὰ ἀρέσκοντα αὐτῷ

(1) Πατριαρχικῇ, 30ετηρί· (ἀνέκδοτος).

» διαπράξασθαι τὸν ἐπιχωριζόντα τρόπον· παρεξήλου γὰρ καὶ ἐξέμαθε τῶν
 » κρατούντων τὴν πολιτικὴν καὶ τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν ἥθος ἀπεμάξατο. Σύν-
 » οιδε μέντοι καὶ τῆς ἰδίας ἀξίας τὰ καθήκοντα, ἐν οἷς περὶ τὰ μάλιστα
 » ἐφιλοτιμιεῖτο, καὶ τοῖς εἰλικρινῇ τὴν ἀρετὴν κατορθοῦσιν ἡτιμενίζετο, καὶ
 » διάπυρος ζηλωτὴς ἦν τῶν ὑποδοξῶν δογμάτων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ
 » Θεοῦ κηδεμῶν ἐπιμελέστατος.

» Ἡγάπα δὲ καὶ τὴν σοφίαν καὶ πεπαιδευμένους, καὶ τούτοις ἔχαιρεν
 » ὁμιλῶν, καὶ τιμᾶν ἐφιλοτιμιεῖτο· διὸ καὶ τῆς αὐτῶν ἐφρόντιζε συστάσεως
 » καὶ σχολείων εἶχε πρόνοίαν, καὶ ἐπεὶ τὰ τῆς πολυμαθείας ἑώρα ἐν τῷ γένει
 » ὑποφερόμενα, διαναστῆσαι καὶ ἐπενεγκεῖν διανοεῖτο καὶ κατεσπούδαζε· καὶ τὸν
 » ζῆλον τῆς περὶ αὐτὸν ἱερᾶς συνόδου ἐκπυρώσας καὶ συμπαραλαβὼν συνε-
 » γούς, χορηγίαν ἐκ κοινοῦ ἐράνου οὐκ ἀφιλότιμον διαταξάμενος καὶ προσβί-
 » θαιώσας διὰ πατριαρχικοῦ οἰγλλιώδους γράμματος κατεβάλλετο οἶονε ἵε-
 » ὑπαρχῆς θεμέλια μεγαλοπρεποῦς οἰκοδομῆς, καὶ διηγενοῦς συστάσεως τῆς ἐν
 » Κωνσταντινουπόλει σχολῆς, τέσσαρας ἐν αὐτῇ πάσης ἐπιστήμης καὶ μαθη-
 » σεως διορισάμενος ἐφρόντιζε δὲ καὶ περὶ τῆς σχολῆς τοῦ ἁγίου Ἰεροῦ καὶ
 » δεξιωσάμενος καὶ τιμήσας καὶ διὰ πολλῶν πείσας τὸν ἐκ Μεσόδου Νικό-
 » λαον, τοῦ σοφωτάτου διδασκάλου κυρίου Εὐγενίου ταύτην παραιτησαμένου,
 » ἐκεῖσε ἀπέστειλε, καὶ τὸν μέγαν ἐκεῖνον Εὐγένιον μεταπεμφάμενος ἀπὸ
 » Θεσσαλονίκης, ὑπερθαυμάζων καὶ τιμῶν καθίστη διδασκαλον τῆς ἐν τῇ
 » Κωνσταντινουπόλει σχολῆς, ὥστε ἐπὶ τὸ τρίτον ἔτος τῆς αὐτοῦ πατριαρ-
 » χίας τὴν παροικίαν τοῦ Φαναρίου Ἀθηνόπολιν κατεστήσατο. Ἐκεῖ γὰρ
 » Εὐγένιος ὁ πολὺς ἦν τότε θεολογῶν, ἐκεῖ Δωρόθεος φιλοσοφῶν, ἐκεῖ ῥητο-
 » ρεῦων Κριτίας, ἐκεῖ Ἀνανίας τὰς λογικὰς τέχνας διδάσκων, ἐκεῖ ἱερο-
 » φιλοσόφων, καὶ φιλολόγων σμῆνος, καὶ θεολόγων ὅσασιν, ἐφ' οἷς ἤδετο πᾶς
 » τις φιλογενής, μάλιστα δὲ οἱ χορηγοὶ καὶ συνίστορες».

Χριστόδουλος Ἀκαρνάν.

Ἐγεννήθη τῷ 1733 εἰς Ξηρόμερον ἐκ πατρὸς Εὐσταθίου ἡερο-
 σάτο ἄλλων τινῶν διδασκάλων, καὶ αὐτοῦ τοῦ Βουλγάρως ἐν τῇ
 Ἀθωνιάδι Σχολῇ. Προσέκληθαι δ' ὕστερον εἰς Βιέννην ὡς διδάσκαλος
 μετέβη ἐκεῖ καὶ ἐδίδασκεν εἰς διαφόρους· εἶτα ἦλθεν εἰς Δευψίαν,
 ἐνθα καὶ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε τῷ 1793 Αὐγούστου 15.

Ποτισθεὶς τὸν ἰὸν τῆς τότε ἐπιπολαζούσης δημοκρατικῆς φιλοσοφίας,
 παρεξέκλινεν ὁ ἀνὴρ εἰς ἀτόπους φιλοσοφικὰς δοξασίας, καὶ ἐπέσυσε
 κατ' αὐτοῦ τὰς ἀράς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἀναθεματισθεὶς καὶ
 ἀποδιωχθεὶς τῆς χριστωνύμου ποιμένης. Ὁ ἐκ Ῥαψάνης Γοδδελάς δρι-
 μὺς ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐπισωρεύων ὀρθοῦς ὕβρεων διέσυρε
 βαναύσως ἓνα ἐπίσημον τοῦ ἡμετέρου ἔθνους λόγιον, πρὸς οὐδὲν σε-
 βασθεὶς τὸν ὑπὸ τὴν πλάκα τοῦ τάφου κοιμώμενον Ἀκαρνᾶνα, ὅστις
 ἐν ἔξῃ ἡδύνατο καταλλήλως ν' ἀντιμετρηθῇ πρὸς τὸν ὑβριστήν.

Πολλοὺς τότε παρέσυρεν ὁ θριαμβεύων χεῖμαρρος τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ πολλαὶ καρδίαι θερμοκεφάλων νεωτεριστῶν συμπαθεῖν ὑπὲρ τῶν κηρυχθεισῶν νέων ἰδεῶν εἶδον δυστυχῶς καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἐκείνας ἀλογίας ὑπὸ τὸ πρίσμα ἀκαταλόγιστου ἐνθουσιασμοῦ. Τοιοῦτος ἐγένετο καὶ ὁ Χριστόδουλος, ἀνὴρ ἄλλως τε οὐδενὸς τῶν τότε ὕστερος κατὰ τὴν εὐρυμάθειαν, καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἰδίωσιν παίδευσιν.

Ὁ Ζαβίρας λέγει ὅτι διατρίβων ἐν Λειψίᾳ εἶδεν ἐν τῷ δάσει τοῦ Ροζεντάλ ἐπὶ μιᾷ πλατείᾳ μεμονωμένον τὸ μνήμα τοῦ Χριστοδούλου, ἐφ' οὗ ἀνέγνω τὴν ἐξῆς ἐπιγραφήν τεθεισαν παρὰ τῶν μαθητῶν του· « Ἐνταῦθα κεῖται ὁ φιλοσοφικῇ σπουδῇ καὶ τῇ τῶν ὄντων θεωρίᾳ τὸν ἑαυτοῦ βίον ἀφοσιώσας λογιώτατος Χριστόδουλος Εὐσταθίου ὁ ἐξ Ἀκαρνανίας, γεννηθεὶς μὲν τῷ ἔτει 1733, θανὼν δὲ τῷ 1793, Αὐγούστου 15 ».

Συγγραμματα.

—Περὶ φιλοσόφου, φιλοσοφίας, φυσικῶν, μεταφυσικῶν, πνευματικῶν καὶ θείων. Ἐν Βιέννῃ 1786.

—Ἀληθὲς πολιτικὴ, ἣτις διαιρεῖται εἰς δύο κεφάλαια· χρήσιμα καὶ ἀναγκαῖα πρὸς διακόσμησιν καὶ στολισμὸν τῶν εὐγενῶν ἀνδρῶν, διδάσκουσα οὐ μόνον ἀποφεύγειν τὰ ἐλαττώματα, ἀλλὰ μὴν καὶ ὡς οἶόν τε καὶ τὴν ἀρετὴν ἀσπάζεσθαι, μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς γαλλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλὴν διάλεκτον. Ἐνετίησι 1784, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ.

—Ἀπάντησις ἀνωνύμου πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἄφρονας κατηγοροῦ, ἐπὶ τοῖς ἀσθεῖσι περὶ θειοκρατείας, ὅτι ἅπας ὁ λόγος περὶ τούτων στρέφει. 1793, ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξωνίας.

Τὸ τελευταῖον πονημάτιον εἶνε κυρίως τὸ δὸν ἀφορμὴν εἰς τὰ ἐκτεθέντα. Νεόφυτος Ζ' ἀφώρισεν αὐτόν· τὸ δὲ ἀποριστικὸν μετὰ σχολίων ἐξέδωκεν ἐν Βούδῃ ἀνωνύμως τῷ 1800 ὁ Δημ. Γοδδελὰς, γράψας καὶ τὴν σατυρικὴν Ἀκολουθίαν ἑτεροφθάλμου καὶ ἀντιχρίστου Χριστοδούλου τοῦ ἐξ Ἀκαρνανίας, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1793.

Θεόδωρος Ἀναστασίου Καβαλιώτης.

Ἐγεννήθη ἐν Καβάλα τῆς Μακεδονίας, καὶ διὰ συνδρομῆς τοῦ σωματοῦ τῶν χαλκῶν πεμφθεὶς εἰς Ἰωάννιννα ἐμαθήτευσεν ὑπὸ Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν μεθ' ἱκανὸν χρόνον ἀπελθόντος τοῦ Εὐγενίου εἰς Κοζάνην παρεκολούθησεν αὐτόν καὶ ὁ Θεόδωρος, ὅστις ὕστερον ἐλθὼν εἰς Μοσχόπολιν προέστη ἐπὶ τρία ἔτη τῆς ἐνταῦθα ἰδρυθείσης Ἀκαδημίας, καὶ νυμφευθεὶς μετὰ Μοσχοπολίτιδος ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, καὶ μετ' ὀλίγον ὠνομάσθη μέγας πρωτοπαπᾶς. Ἐδίδαξεν ἔτι ἐπὶ ἀρκετὰ

ἔτη, καὶ ὕστερον ἀναβῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν διωρίσθη διὰ πατριαρχικοῦ γράμματος ἱεροκλήρῳ τοῦ θρόνου τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀρχιεπισκόπῳ δῶν. Ἐρωτι εὐρυτέρας μαθήσεως ἦλθεν εἰς Γερμανίαν, καὶ ὕστερον διὰ Βενετίας ἐπανέστρεψεν εἰς Μοσχόπολιν, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε περὶ τὸ 1786 ἔτος.

Ὁ Καβαλιώτης ἦν ἐκ τῶν ὀλίγων διδασκάλων τοῦ ἡμετέρου γένους γραμματικῶς ἄριστος, καὶ κατὰ Ζαβίραν, δαιμόνιος. Πολλοὶ καὶ διὰ φοροὶ ἐγένοντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐξ ὧν ἡμεῖς γνωρίζομεν τοὺς ἐξῆς γράψαντας ἐπιγράμματα ἡρωελεγεία, καρκινικά, καὶ ἰαμβικά εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τῶν συγγραφεῖσαν γραμματικὴν, Τέρπον Μάνου διδασκαλὸν τῆς ἐν Κοριτζᾷ σχολῆς, Βρέτον ἱερέα καὶ νομοφύλακα, Νικόλαον Σαρμάλαν, Ναοῦμ Γκούσταν, Σάβαν ἱερομόναχον καὶ διδασκαλὸν τοῦ ἐν Βηθουκίῳ σχολείου, Γεώργιον Νικολαΐδην Τούρταν, Ναοῦμ Νικολάου Τούρταν, Ἀμβρόσιον ἱερομόναχον τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ναοῦμ Θωμᾶν Ἀναστασιάδην ἀδελφιδοῦν τοῦ Καστοριάς Χρυσάνθου, Ἰωάννην Ποσάμαν.

Συγγράμματα.

—Εἰσαγωγή εἰς τὰ ὀκτὼ μέρη τοῦ λόγου. Ἐν Μοσχόπολει 1760 καὶ Ἐν Τίρσει 1774.

—Λεξικὸν Ἑλληνικὸν ἀπλοῦν, βλαχικὸν, καὶ ἀλβανικόν.

—Ἐπεὶ πρὸς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐν Μοσχόπολει ἐπιδημήσαντα Ἰωάννην Χαλκιδέον ἐν ἔτει 1750 Μαΐου 2. (ἐξεδόθησαν ἐν Μοσχόπολει μετ' ἄλλων ἐπὶ διαφόρων διδασκάλων) (¹).

—Περὶ τῆς ἐν Μοσχόπολει Ἀκαδημίας.

—Μετάφρασις ἀλβανικῆ τῆς Καινῆς Διαθήκης (²).

Θεοφάνης ὁ ἐξ Ἀγράφων

Ἐγεννήθη ἐν Βρανιανοῖς τῶν Ἀγράφων, καὶ ἐμαθήτευσεν ὑπὸ Ἀναστασίου τὸν Γόρδιον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐλθὼν εἰς Ἰωάννιναν ἤκουσε τὰ λοιπὰ τῶν μαθημάτων παρὰ Μπαλάνου. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἐμόνασεν εἰς τὸ πλησίον τῆς κώμης Φουρνῆς μονήριον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἔνθα καὶ ἐδίδαξεν ἐκλεκτοὺς τινὰς μαθητάς, ὡς Ἰωάννην τὸν ἐξ Ἀγράφων, Σέργιον τὸν Μακραῖον καὶ Κύριλλον, τὰ γραμματικά, τὴν λογικὴν καὶ ἀριθμητικὴν. Ἐκ τούτων ὁ μὲν Ἰωάννης ἐδίδαξεν εἰς τὴν ἐν Ἰασίῳ αὐθεντικὴν σχολήν, καὶ μετέφρασε διάφορα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, συγγράφας καὶ μέγα Ἑλληνικὰ

(¹) Ζαβίρας.

(²) Han, Halbanesische Student.

Λεξίκον· ὁ Μακραιὸς ἐδίδασκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ ὁ Κύριλλος διατρίψας ἔπειτα παρὰ Μπαλάνω χρόνους δέκα, προέστη ὕστερον τῆς ἐν Κοζάνῃ σχολῆς, καὶ μετὰ ταῦτα ζητηθεὶς ὑπὸ τῶν Θεσσαλονικέων ἐσχολάρχησε καὶ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Μακεδονίας, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπῆλθεν εἰς τὸ Ἁγιώνυμον Ὄρος, ἔνθα καὶ παρέμεινε πάσχων ἐκ νευροποδαλγίας⁽¹⁾.

Ὁ Θεοφάνης ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἐν τῇ μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς περὶ τὸ ἔτος 1779.

Συνέταξε λόγους πανηγυρικοὺς εἰς τὴν Θεοτόκον, καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ⁽²⁾.

Θεόκλητος Καρατσᾶς.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ ἔτος 1728, καὶ ἦτο, κατὰ Ζαβίραν, ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ εἰδήμων οὐ μόνον τῆς ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς διαλέκτου, καὶ μάλιστα τῆς ἀραβικῆς, συριακῆς, περσικῆς, καὶ τουρκικῆς γλώσσης. Ἐχρημάτισε κατὰ πρῶτον γραμματεὺς τῶν ἐν Βλαχίᾳ ἡγεμόνων, ἔπειτα τοῦ κοινοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὕστερον δὲ παραιτήσας καὶ τιμὰς καὶ δόξας ἀπῆλθεν εἰς Ἀθῶνα καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασάμενος πολιτεῖαν ἔζη ἐν τῇ σκήτῃ Καυσοκαλυβίτου παρὰ τῷ εὐδοκίμῳ καὶ ἐναρέτῳ Παΐσιῳ. Ὅταν ὁ Ἀλέξιος Ὁρλώφ, κατῆλθεν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος πρὸς ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος, ἐπειδὴ ἔλαβεν ἀνάγκην καλοῦ διερμηνέως πρὸ πάντων τῆς ἀραβικῆς, ἔπεμψε κρυφίως στρατιώτας μεθ' ἐνὸς πλοίου εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ἵνα συλλαβόντες φέρωσι τὸν Θεόκλητον, τὸν ὁποῖον ὡς καταλληλότερον πάντων τῶν εἶχον συστήσει. Συλληφθεὶς ὁ Καρατσᾶς ἀπήχθη διὰ τῆς βίας εἰς Πάρον, συνουδούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ πατρός του Παΐσιου. Ὁ Ὁρλώφ κρατήσας αὐτοὺς ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἠναγκάσθη ἵνα τοὺς ἀπολύσῃ, διότι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ἐφαίνοντο καταλελυτῆμένοι καὶ δυσχεραίνοντες ἐπὶ τῇ βίᾳ οἱ ἐρημόφιλοι μοναχοί.

Αἰτήσας τοῦ Παΐσιου ὁ Θεόκλητος συνέγραψεν εἰς ἀπλὴν φράσιν Νο-

(1) Τοῦ Κυρίλλου φέρονται, κατὰ Ζαβίραν, διάφοροι ἐπιστολαὶ πρὸς Σωφρόνιον, Κύριλλον, καὶ Καλλίνικον τοὺς πατριάρχας περὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων καὶ κανονικῶν ζητημάτων. Διὰ πατριαρχικοῦ γράμματος ἐνωρίσθη κοινὸς πνευματικὸς τῶν ἐν Ἀθῶνι μοναχῶν. Τούτου ἐχρημάτισαν πολλοὶ καὶ καλοὶ μαθηταί, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ὁ περίφημος Ἰωάννης Πέζαρος.

(2) Ζαβίρας.

μοκάνονα εἰς χρῆσιν τῶν ἀπλουστέρων, μεταφράσας καὶ τοὺς ἀσκητικῶς ὁρους τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, καὶ ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ πολλὰ γράμματα καὶ προσταγὰς τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου καὶ Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐτελεύτησεν ἐν ἔτει 1777, μόλις ἄγων τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας (').

Κωνσταντῖνος Τζεχάνης.

Ἐγεννήθη ἐν Μοσχοπόλει τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὸν Κατζί-Γεώργιον Τζεχάνην, καὶ ἐδιδάχθη τὰ τε γραμματικὰ καὶ ποιητικὰ παρὰ Θεοδώρου τοῦ Καβαλιώτου. Ἀποδημῆσας ἦλθεν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, χάριν ἐμπορίας, ἀλλὰ πάντοτε κεντούμενος ὑπὸ τοῦ τῆς παιδείας ἔρωτος ἐγκατέλιπε τὸν κερδῶν Ἑρμῆν, καὶ μετέβη εἰς τὸ ἐν Μόδρῳ γυμνάσιον, ἐνθα ἐπὶ διετίαν ἐφοίτησεν. Ἐγκρατὴς ὅπως ὅποτε γενόμενος τῆς γερμανικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης ἐσκόπει ἵνα μεταβῇ εἰς Ἄλλην πρὸς τελειότεραν κατάρτισιν· διαβαίνων ὁμως ἐκ Βιέννης ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του, τὸν ὁποῖον μάτην ὁ Κωνσταντῖνος δακρυρροῶν παρεκάλει. Περὶ τὸ ἔτος 1766 φυγὼν κρυφίως ἦλθεν εἰς Ἄλλαν πεζὸς καὶ μὴδ' ὁβολὸν ἔχων καὶ ἐγένετο ἀκροατὴς πολυμαθεσάτων διδασκάλων. Μετὰ τριετῇ δὲ διατριβῇ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῆς Γοττίγγης καὶ μικρὸν ἐνταῦθα παραμείνας μετέβη εἰς Παρισίους, καὶ ἐκείθεν εἰς Λονδίνον, καὶ ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἐν Λεῦδῃ τῆς Ὁλλανδίας ἀκαδημίαν, ἐνθ' ἀκούσας τὸν διδάσκοντα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καταπαιρόμενον καὶ ἐξευτελιζόντα τοὺς τότε Ἕλληνας, δὲν ἠνέχθη τὸν εἰς τὸ ἔθνος ἀδίκως προσεκτόμενον μῶμον, ἀλλὰ συνθέσας δύο ἔπη ὑπὲρ τοὺς ἐξήκοντα στίχους περιέχοντα, τὸ μὲν εἰς ἔπαινον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λουγδούνου τῶν Βατάβων (Leyden) τὸ δὲ πρὸς ἔλεγχον τοῦ γαυριωντὸς διδασκάλου ἐξέδοτο τύποις ἀμφοτέρω, ἅμω δὲ καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀνω καθηγητοῦ εἰς τὸ λατινικὸν γενομένην μεταφράσιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων σφαλερὰν ὁ Τζεχάνης δημοσίᾳ κατέδειξε. Ἐν Λεῦδῃς ἐπεσκέψθη τὸ Ἀμστελδαμον, Βενετίαν, καὶ Ῥώμην, καὶ ἐν ἔτει 1771 ἐπανῆλθεν εἰς Βιέννην, ὅθεν τὴν 4 Ἰουλίου 1773 μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, καὶ διὰ τῆς Βιέννης κατέβη εἰς Κωνσταντινουπόλιν, ἐνθα δεξιωθείς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀρχιερέων συνέθετο διάφορα ποιήματα εἰς ἔπαινον αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ βραχυχρόνιον διατριβὴν ἀπάρξας μετέβη εἰς Βλαχίας εἰς Πυλωνίαν καὶ ἐκείθεν ἐπανῆλθεν εἰς Λούγδουνον, ἐνθ'

(') Δύοθε.

κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1776 διατρίβων συνέθετο καὶ ἐξέδοτο τὸ εἰς Αἰκατερίνην Β' ποίημα.

Συγγράμματα.

— Ἐγχειρίδιον ἀριθμητικόν, ἥτοι σύντομος, εὐκολος, καὶ ἀκριβὴς τοῦ ὄρθου λογαριασμοῦ ἐρμηνεία εἰς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν ἀρχαρίων, καὶ ἐξαιρέτως ἐκείνων οἱ ὅποιοι μέλλουσιν εἰς τοῦ Καίσαρος τὸν τόπον νὰ πραγματευθῶν. Ἐν Ἀλλῇ τῇ Μαγδεβουργικῇ 1769.

— Ἐπος ἡρωελεγεῖον πρὸς Αἰκατερίνην Β'. Lugduni Batavorum 1776.

— Ἐπη δύο ἐν Δουγδούνῳ ὁμοίως ἐκδοθέντα, περὶ τῶν ἄνω ἐλέγχῃ.

— Ποίημα σαπφικόν εἰς τὸν ἐλλογιμώτατον καὶ εὐγενέστατον Σκάρλατον τὸν Στούρζαν. Ἐν Βιέννῃ 15 Ἰουλίου 1774.

— Ἐπίγραμμα ἡρωελεγεῖον εἰς τὸν ἐν ἱερομονάχοις ἐλλογιμώτατον καὶ τῆς ἐν Βιέννῃ ἀδελφότητος σεβάσμιον Ἀνθιμον τὸν ἐκ τῆς Ἑλασσῶνος ἱερᾶς μονῆς.

— Ἐπος ἡρωελεγεῖον εἰς τὸν Φιλιππίδην (κατεχωρήθη μετὰ δύο ἄλλων ἐν ἀρχῇ τῆς ἐν ἔτει 1773 ἐκδοθείσης γραμματικῆς τοῦ Μουσχοπούλου).

— Ἐπος ἡρωελεγεῖον εἰς Βικέντιον Ἰωαννοβίτζ τὸν Τεμεσβαρίου ἐπίσκοπον, 25 Φεβρουαρίου 1772.

— Ἐπος εἰς τὸν κόμητα Φραγκίσκον Κολλάριον, 15 Ἀπριλίου 1772.

— Ἐπος σαπφικόν εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ βασιλέως τῶν Πρώσων Φρεδερίκου Β'.

— Δύο ἐπιγράμματα πρὸς τὸν ἡγεμόνα Ὑψηλάντην. (ἐξεδόθησαν μὲν ἄλλων ἐν Δειψίᾳ).

— Προγύμνασμα γεωμετρικόν, ἥτοι νέα θεωρία τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου, 24 Ἰανουαρίου 1774.

Πρὸς τοῦτοις ὁ Τζεχνάνης μετέφρασεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν τὴν βιογραφίαν Γεωργίου τοῦ Καστριώτου, τὴν γραμματικὴν τοῦ Ἰηνίου ἐκ τοῦ λατινικοῦ, τὴν Κατήχησιν τοῦ Πλάτωνος, καὶ τὸν κανόνα τοῦ ὄρθου καὶ τιμίου βίου ἐκ τοῦ γερμανικοῦ (').

Νικόλαος Ζερτζούλης.

Ἐγεννήθη ἐν Μετσόβῳ, καὶ ἐμαθήμευσε κατὰ πρῶτον ἐν Ἰωαννίνοις παρὰ Μπαλάνῳ Βασιλοπούλῳ· ὕστερον δ' ἐχρημάτισε διδάσκαλος ἐν Τρίκῃ ἐπὶ δεκαετίᾳ (1740—50), καὶ ἐκεῖθεν ἐπανελθὼν εἰς Ἰωάννινα ἐδιδάχθη καὶ τὴν λατινικὴν. Μετὰ ὀκτὼ δὲ μηνῶν παρέλευσιν ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν, καὶ ἐκεῖθεν ἐπεσκέφθη πάσας σχεδὸν τὰς Ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης (1752—59), διδασκθεὶς οὐ μόνον τὴν λατινικὴν, γαλλικὴν, καὶ ἰταλικὴν διάλεκτον, ἀλλὰ καὶ πάσας σχεδὸν τὰς ἐπιστήμας. Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπέμφθη ὑπὸ τῆς ἱερᾶς

(') Ζεβεῖρας.

συνόδου εἰς τὴν Ἀθωνιάδα σχολὴν πρὸς διαδοχὴν Εὐγενίου⁽¹⁾. Ἐκεῖ δ' ἐπὶ ἐν ἔτος διδάξας παρητήθη καὶ ἐλθὼν εἰς Μολδαβίαν προέστη τῆς ἐν Ἰασίῳ Ἀκαδημίας, καὶ εὐδοκίμως ἐδίδαξε μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1773 συμβάντος θανάτου του.

Ὁ Ζερτζούλης ἦν τῶν πολυμαθεστέρων τοῦ καιροῦ του, καὶ οὐδενὸς τῶν τότε καλλιεργούντων τὸν Ἑλληνα λόγον δεύτερος. Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ καταριθμῶν τοῦτον μετ' Εὐγενίου καὶ Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη λέγει ταῦτα ἐν προλεγομένοις τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης ἐν ἔτει 1761 μεταφράσεως τῆς Ἠθικῆς Φιλοσοφίας. « Ἐνας Βούλγαρις Εὐγένιος εἰς τὸ » Βυζάντιον, ἓνας Νικηφόρος Θεοτόκης εἰς τὴν Κέρκυραν, ἓνας Ζορ- » τούλλιος (sic) Νικόλαος εἰς τὸν Ἀθωνα, εἶναι οἱ πρῶτοι λογάδες » ἀξιοὶ καὶ οἱ τρεῖς νὰ συγγράφουν, καὶ νὰ παραδίδουν μὲ ἀκριβείαν » πᾶσαν ἐπιστήμην. Ὅλη ἡ Ἑλλάς πρέπει νὰ τοὺς σεβάζεται, διότι » αὐτοὶ σπουδάζουν νὰ ἀνακαλέσουν τὰς Μούσας εἰς τὸν πάτριον » Ἑλικῶνά των ».

Συγγράμματα.

— Ἀριθμητικὴ καὶ Γεωμετρία Οὐολφίου. (ἐκ τοῦ λατινικοῦ).

— Πειραματικὴ φυσικὴ Πέτρου Μοσχεμβαίμ. (ὁμ.).

— Μέρους τῶν κατὰ Νεύτωνα στοιχείων. (ὁμῶς).

— Λόγοι ἐγκωμιαστικοὶ εἰς Αἰκατερίνην Β'.

— Ἑρμηνεία περὶ ἀναστάσεως Κωνσταντινουπόλεως σύντομος εἰς τοὺς χρῆ- σιμοὺς Λέοντος τοῦ Σοφοῦ. (Ἐγράφη τῷ 1767).

— Ἀκολουθία Ἀγίου Νικολάου τοῦ ἐκ Μετζόβου. (2).

Οἱ αὐτάδελφοι τοῦ Νικολάου Κυριακὸς καὶ Θεόφιλος Ζερτζούλης ἦσαν ἐπίσης λόγοι. Τούτων φέρεται Ἐπίγραμμα εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν τοῦ Δαρβάρεως.

Νικόδημος Κεφαλλήν.

Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ περὶ τὸ 1713 ἔτος καὶ ἐγένετο εἰς τῶν ἱκανωτέρων μαθητῶν τοῦ Δαμφδοῦ. Μεταβὰς εἰς Σμύρνην διήκουσε Δωροθέου, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ διωρίσθη ἱεροκέρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ἐν ἔτει 1777 ἐλθὼν διὰ τῆς Οὐγγαρίας εἰς Βιέννην ἐξέδοτο τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπ' αὐτοῦ ἐκφωνηθέντας λόγους ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Κυρίλλου, σκοπῶν ἵνα ταῦτ' ἀνάξῃ καὶ διὰ τοὺς ὑπολοίπους.

Ἀπεβίωσε τὴν 18 Αὐγούστου 1788.

(1) Ὁ Ζαβίρας εἶδε παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ Ζερτζούλη σωζόμενον τὸ περὶ τούτου ἐκδοθὲν πατριαρχικὸν τιγίλλιον. (2) Ζαβίρας.

Ὁ προσωπικῶς γνωρίσας τὸν Νικόδημον Ζαβίρας λέγει περὶ αὐτοῦ ταῦτα.

« Ἦν εἰδήμων τῆς ἐλληνικῆς, καὶ λατινικῆς γλώσσης, εὐδοκίμησας μᾶλλον ἐν τῇ ρητορικῇ εὐρόεια τοῦ λόγου. Οὗτος ὁ κλεινὸς ἀνὴρ ἐν Πέστη ἔτι ὢν μοι ἔδειξε τὴν θεολογίαν τοῦ Κορεσίου, τὴν ὁποίαν, ὡς μοι εἶπεν, ἤθελε νὰ ἐκδώσῃ εἰς τύπον, τὴν σειρὰν εἰς τὸν Ἰωβ, τὴν ὁποίαν ὕστερον ἐξέδοτο. Ἐνετίησιν ὁ ὑποτακτικὸς αὐτοῦ Ἰωάννης, καὶ τὴν πολὺφυλλον καὶ διεξοδικὴν ἐκείνην θεολογίαν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Δαμῶδοῦ, ἀλλ' ὁ θάνατός του ἐστέρησε τὸ γένος μας τοῦ τόσο καλοῦ ».

— Λόγοι ψυχωφελεῖς ἦτοι βρομφαία δίστομος κατὰ τοῦ διαβόλου. Ἐν Βιέννῃ 1788.

— Λόγοι ἐκφωνηθέντες ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Κυρίλλου 1755—56.

Καισάριος Δαπόντες.

Κωνσταντῖνος ὁ Δαπόντες ἐγεννήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 11^{ου} αἰῶνος ἐν τῇ νήσῳ Σκοπέλῳ, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, εἶτε χάριν ἐμπορίας εἶτε καὶ εὐρυτέρας μαθήσεως ἕνεκα, ἦλθεν εἰς τὰς παριστρίας ἡγεμονίας μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἐνὸς τῶν ἀδελφῶν του. Ὁ ἡγεμὼν Κωνσταντῖνος Μαυροκορδάτος προσέλαβε τὸν Δαπόντην ὡς δεύτερον γραμματεὰ τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ αὐλῆς, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις διώρισε αὐτὸν πρόξενον ἐν Ἰασίῳ.

Ἀμα εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἰστρον ἐλληνικὰς ἡγεμονίας ἀνέπνευσεν ὁ Κωνσταντῖνος τὴν ζείδωρον τῆς ἐλευθερίας αὔραν, καὶ εἶδεν ἐκεῖ καταβαλλόμενα τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς ἐλληνικῆς ἐθνικότητος δὲν ἔπαυσεν ὄνειρευόμενος τὴν ἀνάστασιν τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας.

Εἶδα κ' ἐγὼ (ἐν ὄνειρον) χρόνους εἰς τοὺς χιλίους
 τριάκοντα δὲ καὶ ὀκτὼ ἐπὶ ἑπτακοσίους,
 Κυριακῇ ξημέρῳμα, δώδεκα Νοεμβρίου,
 μνήμῃ τοῦ Ἐλεήμονος ἔστωντας τοῦ ἁγίου,
 τὴν κατοικίαν ἔχοντας στὴν κούρτην τῆς Βλαχίας,
 καὶ δεύτερος γραμματικὸς ὢντας τῆς αὐθεντίας.
 Ἐν αὐτὸν δικέφαλον στὸν οὐρανὸν ἀπάνω
 ἔλαμπεν ὡς ὁ ἥλιος, νὰ μὴν εἰπῶ παράνω,
 ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ ναοῦ τοῦ σεβασμίου,
 ἀπὸ τὸ μέρος ἴσια τοῦ βήματος τοῦ θεοῦ,
 μὲ στέφανον βασιλικὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν του,
 μ' ἕναν σταυρὸν ὡς σύνηθες ἐπὶ τὴν κορυφὴν του.
 Ἀετὸς, στέφανος, σταυρὸς, ὅλος σχηματισμένος
 δι' ἄστρον ἄμετρα λαμπρῶν κεχαρκτηρισμένος.
 Πησίον δὲ τοῦ αἵτου ὁ μέγας Κωνσταντῖνος,
 μαζὶ μὲ τὴν μητέρα του, μὲ τὸν σταυρὸν κ' ἐκεῖνος.

Ταῦτα ἰδὼν ἀγαπητὲ μ' αὐτὴν τὴν ὄρασίν μου,
θάμβος κατέλαθεν ἐὼς; τὴν ταπεινὴν ψυχὴν μου.
Θεωρῶ δὲ τὸν ἀετὸν, τὸν πρῶτον ὑψωμένον
ἀπάνω εἰς τὸν οὐρανόν, τόσον χαμηλωμένον,
ὅπου μ' ἐφαίνονταν τὸ πῶς μπορῶ νὰ τὸν πιάσω. * . (¹).

Ἐν ἔτει 1746 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Μαυροκορ-
δάτου εἰς τὸν Χάνην τῆς Κριμαίας, ὑπὸ τοῦ ὁποῦν ὑπεδέχθη εὐνοί-
κως. Ἀκολουθήσας δὲ τὸν Χάνην ἤλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα δύο
Πελοποννήσιοι κατεμήνυσαν αὐτὸν εἰς τὸν μέγαν βεζίρην, πλάσαντες
διαφόρους συκοφαντίας. Ὁ μέγας βεζίρης ζητήσας ἄλλοτε τὸν Δαπόν-
τεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του καὶ ἀρνηθέντα εὔρε τὴν περίστασιν κατὰ-
λῆλον ἵνα ἐκδικηθῇ. Ὅθεν συλληφθεὶς ὁ δυστυχὴς κατὰ διαταγὴν του
ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς, καὶ προσαχθεὶς ὕστερον ἐνώπιον τοῦ πρῶτου
πουργοῦ ἤκουσεν ἀπὸ στόματος αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς φυλακίσεως, ὅτι
δῆθεν μετέβη εἰς Ῥωσσίαν πρὸς ἐκχριστιανίσιν τῶν ἐκεῖ Τούρκων,
παρεμπόδισε τὴν πληρωμὴν τοῦ τεταγμένου φόρου, εἶχε περιουσίαν
ἀναβαίνουσαν εἰς ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδας γροσίων, σταῦλον πολυ-
τελέστερον τοῦ μεγάλου βεζίρου, καὶ ἐν τέλει διαταχθεὶς ἵνα μετρήσῃ
15,000 γροσίων, ἀναβιβασθείσας ὕστερον εἰς 27,500, ἐρρίφθη πάλιν
εἰς τὸ δεσμοτῆριον (27 Μαρτίου 1747) (²).

Ἐν τῇ φυλακῇ συνέγραψε τὸν γνωστὸν *Καθρέπτην τῶν Γυναικῶν*,
ἐν ᾧ ἀναμιξ ἑστιχούργησεν ὅσα τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ ἄλλων συγ-
γραμμάτων εἶχεν ἀναγνώσει, προσθεὶς καὶ τινὰς τῶν περιπετειῶν τοῦ
βίου του. Ἐπειδὴ δὲ πρὸ πάντων ἐν αὐτῷ διαμνημονεύει ἔργα ἐνα-
ρέτων καὶ σοφῶν γυναικῶν ἐπέγραψε τὸ σύγγραμμα *Καθρέπτην τῶν*
Γυναικῶν

* * * * * γιὰτὶ ἐδῶ κοιτάζει
ἢ κἀθε μιὰ τοῦ λόγου της καὶ βλέπωντας σπουδάζει
νὰ στολισθῇ καὶ νὰ φθιασθῇ καὶ αὐτὴ καθὼς τυχαίνει
ὅσον καλὴ καὶ εὐμορφῇ, ὡσὰν αὐτὴ νὰ γένῃ.

Λυτρωθεὶς ἐκ τῆς φυλακῆς ὁ Δαπόντες ἀπῆλθεν εἰς Ἀθῶνα καὶ
τὸ μοναχικὸν ἐνδυσθεὶς σχῆμα μετωνομάσθη *Καيسάριος*, καὶ ἠσκήτευεν
ἐν τῇ μονῇ *Ξηροποτάμου*, ἔνθα καὶ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε περὶ τὸ 1789 ἔτος.

Ὁ Δαπόντες ἦν ἐκ τῶν πολυμαθεστέρων καὶ πολυγραφικωτέρων
τοῦ καιροῦ του, τριῶν περὶ τὴν θεολογίαν, μελωδός, καὶ στιχοιργός

(¹) *Καθρέπτης τῶν Γυναικῶν*, τόμ. Β', σελ. 400

(²) *Αὐτίθι* σελ. 290 κλπ.

οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων, μὴ τῶν ὅμως οὐδεμίαν εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ τάξιν, ἀλλὰ συνεχῶς ἀναμιγνύων ἀκαταλλήλως τὸ σπουδαῖον μετὰ τοῦ γελοίου, τὴν Γραφὴν μετὰ τῆς μυθολογίας κλπ.

Συγγράμματα.

—Καθρέπτης Γυναικῶν. Ἐνετίῃσι 1766. Τόμοι δύο σελ. 428+356. (Ἡ στιχηρὰ αὕτη συγγραφὴ περαιωθεῖσα τῇ πρώτῃ Μαρτίῳ 1763 προσφωνεῖται ὑπὸ τοῦ Δαπόντε εἰς τὴν Ἑλένην Μαυροκορδάτου, σύζυγον τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Γρηγορίου Καλλιμάχου, καὶ ἐξεδόθη ἐπιστασίᾳ Θωμᾶ Μανδανδᾶ, προτάξαντος ἐπίγραμμα εἰς ἔπαινον τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης καὶ τοῦ Δαπόντε, καὶ τινα ἐν τέλει στιχουργήματα, ἐξ ὧν ἓν εἰς ἔπαινον τοῦ πρὸς ἔκδοσιν ἀναλώσαντος Κωστῆ Ἀβράμης Νεοχωρίτου. Ἡ ἔκδοσις ὅμως δὲν ἐγένετο μετὰ τῆς δεούσης ἐπιμελείας, καὶ ὁ Δαπόντες εἰς ἐν τῶν ἔργων τοῦ (Λόγοι Πανηγυρικοί) μέμφεται τὸν Μανδανδᾶ, ὡς νοθεύσαντα καὶ ἀμαυρῶσαντα τὸ ποίημά του).

—Λόγος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας περὶ ἐξόδου ψυχῆς, καὶ περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας, μεταφρασθεὶς εἰς ἀπλὴν διαλέκτον διὰ στίχων πολιτικῶν παρὰ Κ. Δαπόντε. Ἐνετίῃσι 1763.

—Πατερικὸν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου πάπα Ῥώμης, ἐν ᾧ περιέχονται βίαι τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ὁσίων πατέρων, ὑπὸ αὐτοῦ μὲν λατινιστῇ συγγραφέντες, παρὰ δὲ τοῦ μακαρίου Ζαχαρίου πάπα Ῥώμης εἰς τὸ ἐλληνικὸν μεταφρασθέντες, νῦν δὲ εἰς τὸ κοινὸν παρὰ Κωνσταντίου Δαπόντε τοῦ μετονομασθέντος Καισαρίου, τοῦ ἐκ τῆς νήσου Σκοπέλων (sic), πρὸς χρῆσιν κοινὴν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀναγινωσκόντων ἀφιερωθὲν δὲ τῷ θεοφιλεστάτῳ καὶ λογιωτάτῳ ἐπισκόπῳ τῆς ἀγιωτάτης ἐπισκοπῆς Ῥημνίκου τῆς ἐν Κραγιόδα, κυρίῳ κυρίῳ Καισαρίῳ, οὗτινος δαπάνη νῦν πρῶτον καὶ ἐτυπώθη α ψ π ὅ. Ἐνετίῃσι 1780, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. (Εἰς 8^{ον} μέγα σελ. 608). Ἐφίλοπόνθησε τὴν μετάφρασιν ταύτην ἐν ἔτει 1777. Εἰς τὸ τέλος ἀναγινώσκονται. « Ἐργάση οἰκέα χειρὶ ἐν τῇ παροικίᾳ τοῦ ἁγίου ὅρους, ἐν τῇ ἱερᾷ, βασιλικῇ τε, καὶ πατριαρχικῇ μονῇ τῶν ἁγίων ἐνδόξων μεγαλομαρτύρων τοῦ Χριστοῦ Τεσσαράκοντα, τῇ ἐπιλεγομένῃ πρώτῃ μὲν τοῦ Χειμάρρου, ὑστερον τοῦ Ἐηροποτάμου, νῦν δὲ Χλωροποτάμου ». Ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ εὑρῇται τοῦ αὐτοῦ Δαπόντε—Βίος Γρηγορίου—Διάφοροι ὕμνοι ἐν τέλει ἐκαστοῦ τῶν τεσσάρων βιβλίων—Βίος καὶ πολιτεία ἁγίου Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως—Ἐγκώμιον διὰ στίχων εἰς τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον—Ἐτερον εἰς τὸν ἅγιον Γρηγόριον—Ἕνμας εἰς τὴν Παναγίαν—Ἐγκώμιον φιλᾶκης—Μεγαλυνάρια καὶ ἐγκώμιον διὰ στίχων εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον—Ὁδᾶρια εἰς τοὺς ἀρχιστρατήγους Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ—Χαιρετισμοὶ διὰ στίχων εἰς τὴν Παναγίαν).

—Χρηστοθήβεια, Ἐνετίῃσι 1770. (Προσφωνεῖται ὑπὸ τοῦ ἐκδόντος τυπογράφου Δημ. Θεοδοσίου εἰς τὸν ἐξ Ἰωαννίνων εὐπατρίδην Μαρούτσην. Ἐν τῇ Χρηστοθήβειᾳ περιέχονται ἐκτὸς πολλῶν καὶ διαφόρων ἄλλων, διὰ στίχων μετάφρσις τῶν γνωμικῶν τοῦ Κάτωνος, Φωκυλίδου, Πυθαγόρου, πίνακας τοῦ Κέ-

6ητος, περὶ ψυχῆς Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ὕμνοι καὶ διηγήσεις, ἐπιστολαί, νοουθετικὸν ποίημα, μετάφρασις τεσσάρων διαλόγων τοῦ Λουκιανοῦ, διήγησις περὶ τοῦ ἐν Σαντορίνῃ σεισμοῦ, κλπ.).

— Ῥόδον τὸ ἀμάραντον. 1778.

— Λόγοι πανηγυρικοὶ διὰ στίχων. Ἐνετίῃσι 1779.

— Θέατρον Βασιλικόν, περιέχον ἱστορίας διαφόρων βασιλέων 1780.

— Γεωγραφικαὶ ἱστορίαι καὶ περὶ τῆς νέας νήσου τῆς πλησίον τῆς Σαντορίνης ἀναδοθείσης, 1775.

— Ἐξήγησις τῆς θείας λειτουργίας. Ἐν Βιέννῃ 1795.

— Τράπεζα πνευματικῆς. Ἐν Βενετίᾳ 1779 καὶ 1780.

— Ἀνθὴ νοητά.

— Κῆπος χαρίτων.

— Φανάριον τῶν γυναικῶν.

— Ἐπιστολαὶ διὰ στίχων ἀπλῶν κατὰ τῆς ὑπερηφανείας καὶ ματαιότητος τοῦ κόσμου. Ἐνετίῃσι 1776.

— Βίβλος Βασιλειῶν. 2 τόμ.

— Βίοι ἁγίων ἀνδρῶν.

— Ἀνθολογία.

— Μαργαρίται τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, ἧτοι λόγοι παραινετικοὶ μεταφρασθέντες εἰς τὸ ἀπλοῦν. Ἐνετίῃσι 1779.

— Ἐγκόλπιον Λογικῶν, τοὔτεστιν ὕμνοι εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ εὐχαὶ διὰ διαφόρων μέτρων καὶ μελῶν. Ἐν Βενετίᾳ 1770.

— Ἐπιστολὴ περὶ τῆς ματαιότητος τοῦ κόσμου. Ἐνετίῃσι 1772.

— Περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων⁽¹⁾.

— Μυθολογία.

— Περὶ τῶν ἐπισήμων Γρηγορίων, Ἰωαννῶν, καὶ Γεωργίων.

— Λογικὰ δῶρα.

— Βίος τοῦ ὁσίου Ἱεροθέου τοῦ ἐκ Καλαμάτας τῆς Πελοποννήσου, ὅστις ἐτελεύτησε τῷ ἔτει 1732.

— Βίος τῆς Ἀργυρέτιδος Προυσινῆς, ἥτις διὰ 17 ἔτη διακατενήσασα ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἐν τῷ καλῇ ὁμολογίᾳ τετελείωται⁽²⁾.

— Μαρτύριον τοῦ μάρτυρος Χρήστου τοῦ Κηπουροῦ Ἀλθανίτου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μαρτυρήσαντος κατὰ τὸ 1748 ἔτος⁽³⁾.

— Κατάλογος ἱστορικῶς τῶν καθ' ἡμᾶς χρηματισάντων ἐπισήμων Ῥωμαίων, καὶ τινων μεγάλων συμβεβηκότων καὶ ὑποθέσεων, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ χιλιόστου ἑπτακοσιοστοῦ ἔτους ἕως τοῦ ἐνεστῶτος ὀγδοηκοστοῦ τετάρτου. (Ἐν τῇ ἀνεκδότῳ ταύτῃ πραγματείᾳ τοῦ ὁ Δακόντες ἀπαριθμεῖ τοὺς τε λογίους κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς μετ' ἀναγραφῆς τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν φιλομαθῶν πραγματευτῶν)⁽⁴⁾.

(1) Βρετοῦ Κατάλογος Νεοελλ. Φιλολογίας σελ. 194. — Παρ. καὶ Λόγιον Ἑρμῆν.

(2) Νέον Μαρτυρολόγιον· ὁ νεομάρτυς οὗτος ἦτο ἐν τῇ αὐτῇ φυλακῇ μετὰ τοῦ Δακόντε. (3) Ζαβίρας,

(4) Πρακτικὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολογικοῦ Συλλόγου, τόμ. Α' σελ. 158.

—Τοπορία τῶν συμβάντων τοῦ σουλτάν Μεχμέτη, ἐπιτροπεύοντος τοῦ Κιου-
προυλή γέροντος Μεχμέτ πασᾶ, μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ σουλτάν Μεχμέτη,
ἐπιτροπεύοντος τηνικαῦτα τοῦ Δαμάτ Χασάν-πασᾶ.

—Δακικαὶ ἐφημερίδες, ἥτοι συμβεβηκότα τετραετοῦς μάχης Ὁθωμανερῶ-
σων, πρὸς δὲ καὶ Αὐστριακῶν μέχρις ἔτους 1739 συλλεχθέντα ἀπὸ τε πρω-
τοτύπων γραμμάτων καὶ αὐτοπτῶν ἀβλικῶν τῆς ἡγεμονίας Οὐγγροβλαχίας,
αὐθεντεύοντος Ἰωάννου Κωνσταντίνου Νικολάου Βοεβόδα τοῦ Μαυροκορδάτου,
παρὰ Κωνσταντίνου Δαπόντε τοῦ ἐκ νήσου Σκοπέλου δευτέρου γραμματικοῦ
τῆς αὐτοῦ Ὑψηλότητος καὶ Κονσούλου τῶν Ἰγγλέζων (1).

Ὁ Δαπέντες ἐπεμελήθη τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ (1736) ἔκδοσιν διαφόρων
ἀκολουθιῶν, καὶ ἰδίᾳ δαπάνη ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ (1746) τὴν ἀκολουθίαν τοῦ
ἁγίου Πιτρίνου.

Στρατηγός.

Α'. Ἀντώνιος. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ ἀπὸ γονεῖς ἐκ Κρήτης ἐνταῦθα
μεταναστάντας, καὶ ἑλθὼν εἰς Βενετίαν ἐγένετο ἀναγνώστης ἐν τῷ γὰρ
τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ ἡχροῦ μαθήματα ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ φρον-
τιστηρίῳ, καταγραφεῖς μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ ἐκεῖ περὶ τὰς ἀρχὰς
τοῦ III' αἰῶνος ἰδρυθέντος συλλόγου τῶν Ἀβλαβῶν καὶ συνθέσας ὡς
τοιούτος ἐν ἔτει 1720 δύο ὠδάρια.

Ὑστερον μετέβη εἰς Πατάβιον πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν, καὶ
διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ Κουτουνιανοῦ Ἑλληνομουσείου, διδάξας μετὰ
κρότου, καὶ συνεπείᾳ τούτου τιμηθεὶς ὑπὸ τῆς πόλεως διὰ τῆς ἀνδρῶ-
σεως ἀνδριάντος.

Ὁ Φακκιολάτης αὐτοπροσώπως γνωρίσας τὸν Στρατηγὸν λέγει περὶ
αὐτοῦ « Nunc collegium regit vir litteris excultus et indus-
trius Antonius Straticò qui suis institutionibus parat juventutem
hanc ad graviora studia in Gymnasio capessenda » (2).

Ὁ Ἀντώνιος συνέγραψε πολλὰ, ἐξ ὧν ἡμεῖς γνωρίζομεν.

—Ὁδᾶριον περὶ τῆς θεϊκῆς ἀγάπης. (Ἐδημοσιεύθη μετὰ τοῦ κατωτέρω
εἰς Ἀνθη Εὐλαθείας).

—Ἀσμα σαπφικὸν εἰς τὸν μητροπολίτην Φιλαδελφείας Μελέτιον Τυπάλδον.

—Δύο ἐπιγράμματα εἰς τὴν ἐγκυκλοπαιδεῖαν τοῦ Πατούσα.

—Μετάφρασιν διὰ στίχων ἀπλοελληνικῶν τῆς βατραχομουμαχίας τοῦ Ὁμή-
ρου. Ἐνετίῃσι 1745.

—Διδασκαλίαν θεωρικο-πρακτικὴν περὶ τῶν πυρετῶν. Ἐνετίῃσι 1745.
(Τὴν πραγματείαν ταύτην μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ὁ Στρατηγὸς προτροπῇ
Ἰωάννου Μόρμωρη Κυθηρίου).

(1) Τὰ δύο τελευταῖα χειρόγραφα εὑρηνται παρὰ Π. Λάμπρῳ.

(2) Ἀνθη Εὐλαθείας σελ. 23—25.

— Ἱστορικὴν μυσταγωγίαν, ὅπου ὁδηγεῖ εὐκολα μὲ τὴν μεναχὴν ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης ἀπὸ χριστιανὸν εἰς τὴν γνώρισιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἐνετίησι 1750.

— Ἐπίγραμμα εἰς Κωνσταντῖνον Μαυροκορδάτον τὸν ἡγεμόνα. (συνεξεδόθη τῇ Μυσταγωγίᾳ, ἣτις προσεφωνήθη εἰς τοῦτον).

— Δύο ἐπιγράμματα εἰς τὴν διδακτορικὴν στέψιν Γεωργίου τοῦ Ὑπομενά.

— Σαρκικὸν ἐπίγραμμα εἰς Ἰωάννην Ἑμὸν πρῶτον πρεσβευτὴν τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας εἰς Κωνσταντινούπολιν. (Κατεχωρήθη ἐν τῇ περὶ πυρετῶν μεταφράσει, ἣν ὁ Ἀντώνιος προσεφώνησε τῷ φιλομούσῳ τούτῳ Ἑνετῷ εὐπατρίδῃ).

Β'. Κωνσταντῖνος Στρατηγός, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Ἀντωνίου.

Ἐγένετο, κατὰ Βεντότην, καθηγητὴς τοῦ φυσικοῦ δικαίου ἐν Παταβίᾳ, νομοδιδάσκαλος ἄριστος, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, καὶ ἰταλικῆς γλώσσης, καὶ ἐξέδοτο τοὺς ἐναρκτηρίους λόγους τῶν παραδόσεων του ⁽¹⁾.

Βάρκοσης.

Α'. Νικόλαος. Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἠκροάσθη εἰς τὰ φιλοσοφικὰ καὶ θεολογικὰ μαθήματα τὸν Μπαλάνον ὕστερον δὲ κληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Σιατίστῃ προϋχόντων κατέστη διδάσκαλος τῆς ἐκεῖ σχολῆς, ἐν ἣ ἑκείνῳ τῆς ἐξαιτίας ἐδίδαξεν ἐκείθεν μετέβη εἰς Κοζάνην καὶ ἐχρημάτισε κοινὸς διδάσκαλος ἐπὶ ἑν ἔτος. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ προσεστώτες διεπληκτισθήσαν μεταξύ των, ὁ Βάρκοσης προσελήφθη παρὰ τοῦ Ἰωάννου Σακελλαρίου πρὸς διδασκαλίαν τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ 25 ἔτη τὸ τοῦ οἰκοδιδασκάλου μετέτληθεν ἐπάγγελμα. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐλθόντος εἰς Κοζάνην Ῥώσσου τινος, Κωνσταντίνου Τζεπίν, ὁ Νικόλαος ἐδιδάχθη παρ' αὐτοῦ μετὰ Δημητρίου Σακελλαρίου τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ ὕστερον μεταβὰς εἰς Τύρναβον διέτριψεν ὀλίγον παρὰ τῷ ἐκεῖ ἀρχιερατεύοντι θείῳ του. Μετ' οὐ πολὺ ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῶν υἱῶν τοῦ Ἰακωβᾶκη, καὶ ἐσπούδασε τὴν γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν διάλεκτον. Ἐν δ' ἔτει 1777 μετέβη εἰς Ἰάσιον, ἡγεμονεύοντος Κωνσταντίνου τοῦ Μουρούζη, καὶ διορισθεὶς ἡγεμονικὸς γραμματεὺς ἐδίδασκεν ἅμα καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ. Περὶ τὸ 1782 ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεβίωσεν ἐνταῦθα ἐκ λοιμικῆς νόσου.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν λογικὴν, καὶ μεταφυσικὴν τοῦ Φρεδερί-

(1) Βεντότη, Συμπλήρωμα ἑκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετίου.

κου Βασιμαΐστέρου, ἐξ ὧν ἡ πρώτη ἐξεδόθη ἐν Βιέννῃ (1795), δαπάνη Γεωργίου Μανούση τοῦ Σιαπιστέως.

Πρὸς δ' ἔγραψεν ἐν ἔτει 1750 ἡρωελεγείον ἐπίγραμμα πρὸς Ἰωαννίκιον Καληκιδῶνος, τὸν ὑπερὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. (¹).

Β'. *Καλλιμίκης Μπάρκοσης*, ἀδελφὸς τοῦ προρρήθέντος Νικολάου, καὶ μαθητῆς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως, ἐχρημάτισε διδάσκαλος ἐν Σιατίστῃ καὶ Κοζάνῃ· ὕστερον δὲ μεταβάς εἰς Μολδαβίαν ἠσκῆτευσεν εἰς τὴν ἐν Ἰασίῳ μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, τὴν καλουμένην Μπαρμκοῦ. Συνέγραψε δικφόρους λόγους ἡθικούς (²).

Ἐφραίμ ὁ Ἀθηναῖος.

Γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις ἐξεπαιδεύθη ἐν πρώτοις ὑπὸ Παῦλον, τὸν μετέπειτα Παΐσιον, καὶ Ἀγάπιον τὸν Βουλισμάν, ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς Πάτρμον ἐμαθήτευσεν παρὰ Γερασίμῳ τῷ Βυζαντινῷ (³). Μετέπειτα προσκληθεὶς προέστη τῆς ἐν Κύπρῳ σχολῆς, καὶ ἐπέσυρε τὴν ἀγάπην τῶν κατοίκων διὰ τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, καὶ τῆς γονίμου διδασκαλίας αὐτοῦ. Ἐν ἔτει 1760 ἐστάλη ὑπὸ τῶν Κυπρίων εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ Μακαρίου ἐπισκόπου Κιτιαίων, ἵν' ἀναφέρῃ τὴν ἐπελθοῦσαν εἰς τὴν νῆσον συμφορὰν, διὰ τὴν ἐνσκήψασαν τρομερὰν πανώλην, καὶ ἐπικαλεσθῇ τὸ ἔλεος τῶν τε κρατούντων καὶ τῶν ὁμοδόξων. Ἐκπληρώσας ὁ Ἐφραίμ τὴν ἀποστολὴν του ἐπανήλθε, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐστάλη εἰς τὴν ἐν Ἀθῶνι μονὴν τῆς Λαύρας, ὅθεν παραλαβὼν μετεκόμισεν εἰς Κύπρον τὴν κάραν τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ Συνάδων, φημιζομένην ἐπὶ ὀλέθρῳ τῶν ἀκρίδων, αἵτινες τότε κατέφθειρον τὰς ἐν τῇ νήσῳ ἀμπέλους (⁴).

(¹) Ζαβίρας. (²) Αὐτόθι.

(³) « Ἀπὸ γὰρ βρέφους τοῖς ἱεροῖς ἀσχολούμενος γράμμασι, καὶ διδασκάλων τυχὼν ἀγαθῶν, οἷός ἦν Παῦλος ἐκεῖνος, ὁ Παΐσιος μετονομασθεὶς, ἵνα μὴ λέγω καὶ τὸν Ἀγάπιον τὸν ὑπὲρ τινα ἄλλον ζηλωτὴν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀναφανέντα, ἀκτῆμοσύνῃ τε κεκοσμημένον, καὶ τῇ ἄλλῃ τῶν ἀρετῶν ἀγλαίᾳ, καὶ ἀποστολικῶς ζήσαντα μάλιστα· ἐπεὶ πανταχοῦ ἀναργύριως περιερχόμενος, τὸ ἱερὸν ἐκῆρτυεν εὐαγγέλιον, στηρίζων τοὺς ὀρθοδόξους διὰ τοῦ ἐναρέτου αὐτοῦ βίου, καὶ λόγου τοῦ θείου καὶ γραφικοῦ. Ἦν γὰρ ἐκεῖνος πράξει καὶ θεωρίᾳ ἄριστος, ὥς καὶ πάντες ὁμολογοῦσι. Τί δ' αὖν εἵποιμι περὶ τοῦ ἡμοῦ γέροντος καὶ διδασκάλου Γερασίμου τοῦ μαθητοῦ Μακαρίου ἐκείνου τοῦ παμμάκαρος ὄντος καὶ τρισολίου, ὃν καὶ ὁ Θεὸς ἐδόξασεν ὁ καὶ δοξάζων τοὺς αὐτὸν ἀντιδοξάζοντας; Τοῦτον γὰρ καὶ χεὶρ ναρκεῖ ἐγκωμιάζειν γραφικῶς, καὶ γλῶσσαι ἐπαινεῖν οὐ δύναται λογικῶς, ὥς ὄντα ἔργῳ καὶ λόγῳ μαθητὴν τοῦ τριμάκαρος ἐκείνου Πατμίου ἀνδρός, τοῦ διδασκάλου Μακαρίου, θαρρῶ δὲ λέγειν καὶ ὑπὲρ τοῦτον, εἰμὴ ἀπατώμαι. Ἐφραίμ ἐν προοίμῳ τῆς περιγραφῆς τοῦ Κύκκου.

(⁴) Κυπριανός, ἱστορία Κύπρου σελ. 317.

Ὁ Ἐρραΐμ ἐπὶ δεκαεννέα ἔτη σχολαρχήσας καὶ τὸν ἱερὸν λόγον κηρύξας ἐν Κύπρῳ ἀπεράσισε ν' ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν. Τότε οἱ ἐν τῇ περιωνύμῳ μονῇ τῆς Θεοτόκου τοῦ Κύκκου παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ συγγράψῃ τὸ κτιτορικόν, εἰς δὲ τὰς παρακλήσεις τούτων πειθόμενος συνέγραψε κατ' Αὐγουστον τοῦ 1748 τὴν ἐν ἔτει 1751 ἐκδοθεῖσαν περιγραφὴν τῆς μονῆς ταύτης (¹).

Ἐλθὼν ὁ Ἐρραΐμ εἰς Παλαιστίνην προεχειρίσθη μητροπολίτης Ναζαρέτ, καὶ τῷ 1766, ἐκλογῇ τοῦ γηραιοῦ Παρθενίου, καὶ ὁμοθύμῳ ἐπιδοκιμασίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν ἁγιοταριτῶν πατέρων ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν τῶν Ἱεροσολύμων θρόνον, δεύτερος μὲν τὴν ἐπωνυμίαν, ἑκατοστὸς δὲ εἰκοστὸς πρῶτος ἐν τῇ σειρᾷ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου. Μόλις ἐκλεχθεὶς πατριάρχης ὁ Ἐρραΐμ Β' ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μολδοβλαχίαν, ἐξαιτούμενος τὸ ἔλεος τῶν ἀπανταχοῦ χριστιανῶν εἰς ἀνακούφισιν τῶν χρεῶν, δι' ὧν ὁ θρόνος ἦτο ἐπιβεβαρυνμένος. Ἐν ἔτει 1768 ἠναγκάσθη ἕνεκα τοῦ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ῥωσσίας κινήθεντος πολέμου, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς Βυζάντιον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Λατίνοι ἀνενέωσαν τὰς ἐπὶ τῶν ἁγίων τόπων ἀλόγους αὐτῶν ἀξιώσεις, τὰς ὁποίας ὁ τότε ὁμογενὴς ἱατρὸς τοῦ σεχουλισλάμη, Νικόλαος ὁ Σκουλιδάς, ὑποκινούμενος ὑπὸ τοῦ μακαρίου Ἐρραΐμ πάντῃ ἐματαίωσε.

Ὁ Ἐρραΐμ ὁσίως καὶ εὐσεβῶς βιώσας, καὶ ἐπὶ πενταετίαν μόλις κατακοσμήσας τὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων ἐτελεύτησε τῷ 1771, διαδεχθεὶς ὑπὸ Σωφρονίου τοῦ Πτολεμαΐδος (²).

Ἦν ὁ Ἐρραΐμ πολυμαθὴς, καὶ φιλογενέστατος, συντελέσας εἰς σύστασιν πολλῶν σχολείων, καὶ ἐκδοσιν διαφόρων ψυχωφελῶν βιβλίων. Ὁ ἀξιώσει αὐτοῦ ἐκδόνς τὰ Ἀσκητικά Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης, προσφωνῶν τῷ Ἐρραΐμ ἐπιφέρει.

« Πολὺς ἀτεχνῶς καὶ ὁ ζῆλος, ὃν διατελῶν ἔχεις ὑπὲρ τῶν εὐαγῶν καὶ ἁγίων ἐν Ἱεροσολύμοις σεβασμάτων, πολλοὶ δὲ καὶ οἱ κάματοι, οὓς ὑπὲρ αὐτῶν ἀντλεῖς, καὶ οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ μέχρῃς αἵματος κίνδυνοι, ὧν καὶ αὐτόπτην με γενέσθαι ξυμβέβηκεν· ἀλλὰ τὸ τῆς ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόμου σου διδασκα-

(¹) Ὁ Ζαβίρας λέγει, ὅτι « ἡ ἀρετὴ τοῦ Ἐρραΐμ εἰς τοσοῦτον σέβας καὶ ἀγάπην » τοὺς Κυπρίους ἐρεῖλκυσε, ὥστε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχιερέως αὐτῶν, πάντες ὁμοθυμαδὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς περιφέρειας ταύτης νήσου ἐξελέξαντο· ἀλλ' αὐτὸς πρῶτος καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ ὧν ἀπεῖπε τὸ πρόβλημα, καὶ λάθρα ἐκεῖθεν φυγὰς εἰς Ἱερουσαλὴμ ὤψετο, καὶ τὰ ἐκεῖσε ἀσκητήρια κατέλαθε ».

(²) Παλαμᾶ Ἱεροσολυμιάς, σελ. φπθ—πί.

« λίαν θαψίλεις καὶ ἀγλαόκαρπον οὐκ ἂν ῥαδίως ἐξεχύσειτε ἀνατυπώσασθαι·
 « πυκναὶ μὲν γάρ, μᾶλλον δὲ συνεχεῖς αἱ κατ' ἰδίαν εἰσηγήσεις τε καὶ ὑπο-
 « θῆκαι, αἷς τινῶν μὲν τὸν βίον καταπεπωτόκτα ἐπανορθοῖς, τινῶν δὲ διακλονού-
 « μενον ἐπιστηρίζεις, τινῶν δὲ καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ καλοῦ ἐδραῖον ἐπὶ τὸ τελειότερον
 « προσάγεις· ἄφθονον δὲ καὶ ἀένναον καὶ τὸ ἐπὶ κοινοῦ ἐκρέον τῶν παραινети-
 « κῶν λόγων γλυκοῖόν σου νόμα οὐπερ αἱ τῶν πιστευόντων καρδίαι πλουσίως
 « ἐπαρδευόμεναι, ἀειθαλεῖς τῇ εὐσεβείᾳ ἐναποδείκνυνται, τοὺς τῆς ἀρετῆς
 « αὐτῶν καρποὺς ἀποδιδούσαι καὶ ἐν πᾶσι κατευοδούμεναι ».

Προτάττων ὁ Θεοτόκος ὡρчаίν χαλκογραφικὴν εἰκόνα τοῦ Ἑφραίμ,
 τίθησιν ὑπ' αὐτὴν τὸ ἐξῆς δίστιχον.

Γῆς ἱερῆς Ἑφραίμ ὄρα τὸν μέγαν ἀρχιερεῖα,
 οὗ φάος ἡρῶν φώτισε γαῖαν ὅλην.

Συγγράμματα.

— Περιγραφή τῆς σεβασμίας καὶ βασιλικῆς μονῆς τοῦ Κύκκου, ἥτοι διή-
 γησις περὶ τῆς ἐν Κύπρῳ ἀποκοιμήσεως τῆς θαυματουργοῦ ἁγίας εἰκόνης τῆς
 ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς λεγομένης Κυκκοτίσσης· νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα,
 σπουδῇ μὲν καὶ προτροπῇ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ Πατέρων, καὶ Γερόντων τῆς
 Συντάξεως· εἰς εὐεργεσίαν δὲ καὶ ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Ἐνε-
 τίησι 1751. Παρὰ τῷ Ἀντωνίῳ Βόρτολι· εἰς 8^{ον}, σελ. 76. Ἐν τῇ ἐκδόσει
 ταύτῃ εὗρηται: Ἐπίγραμμα εἰς Ἑφραίμ ὡς ἀπὸ τῆς βίβλου ἐξ ὧν πόλι-
 τικῶν στίχων τῶν Κυπρίων Γερασίου ἱερομονάχου, καὶ Σωφρονίου ἀρχidia-
 κόνου. Στίχοι λαμβανόμενοι καὶ κανὼν παρακλητικὸς τοῦ Ἑφραίμ πρὸς τὴν Θεο-
 τόκον Παρθένον.

Σεραφεῖμ ὁ Πισσίδειος, μαθητὴς τοῦ Ἑφραίμ, ἐπὶ τὸ τελειότερον μετατυ-
 πώσας τὸ Κτιτορικὸν, προσέθηκε Κανόνα τοῦ αὐτοῦ Ἑφραίμ μετὰ τὸν ἐν ἔτει
 1751 πυρπολισμὸν τῆς μονῆς.

— Χριστιανικὴ διδασκαλία συντομωτάτη. (Ἐτυπώθη τῷ 1775 ἐν τέλει τοῦ
 Κτιτορικοῦ τῆς ἐν Τραπεζοῦντι μονῆς τοῦ Σουμελά ὑπὸ Μεταξοπούλου).

— Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Θεομήτορος. (συνεξεδόθη τῇ εὐαγγελικῇ Σάλ-
 πιγκι Μακαρίου).

— Ἀπαρίθμησις τῶν λατινικῶν νεωτερισμῶν, παρὰ τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου
 τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου Ἑφραίμ, πρὸ τῆς ἱεραρχίας του, πρὸς τὸν Χούρι
 Ἰωσήφ ζητήσαντα ἐνθέρμως αὐτούς. (Χειρόγραφον παρὰ Σ. Οἰκονόμῳ).

— Τυπικὴ διάταξις τῆς κατὰ τὴν νῆσον Κύπρον σεβασμίας καὶ βασιλικῆς
 μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, Μαχαιράδος ἐπιλεγομένης. Ἐνετίησι 1756.
 (Περιέχει τὴν ἐν ἔτει 1210 ἐν 170 ἔργοις διάταξιν Νεῖλου ἱερομονάχου, τοῦ
 κτίτορος τῆς μονῆς τοῦ Μαχαιρά. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὗρηται τοῦ Ἑφραίμ
 — Ἰαμβικὸν ἐπίγραμμα, καὶ Κανὼν Παρακλητικὸς εἰς τὴν Θεοτόκον τοῦ Μα-
 χαιρά).

Ὁ Ἑφραίμ ἐδαπάνησεν εἰς ἔκδοσιν διαφόρων βιβλίων, ὡς τῆς ἐν 1769 ὑπὸ
 Νεφῶντου Καυσοκαλυβίτου ἐκδοθείσης ὀρθοδόξου διδασκαλίας Μελετίου Πηγᾶ,

Λαυσαϊκού, τῶν εἰς τὴν γραμματικὴν τοῦ Γαζῆ ὑπομνημάτων Νεοφύτου, τοῦ περὶ τῶν Ἱεροσολύμων συνταγματίου, Γερασίου ὑπομνήματος εἰς τὸ Δ' Γαζῆ, κλπ.

Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης.

Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τῆς Πελοποννήσου ἐκ γονέων Ἑβραίων, ὁμο-
λογησάντων τὸ χριστιανικὸν δόγμα. Κομιδῇ νέος προσελήφθη ὑπὸ τοῦ
θεοῦ του, ὕστερον ἀρχιερατεύσαντος ἐν Βλαχίᾳ, καὶ ἐμαθήτευσε κατὰ
πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὕστερον δ' ἐν Πάτραις παρὰ Γερασίου
τῷ Βυζαντίῳ. Ἐλθὼν εἴτα εἰς Ἰωάννινα ἠκράσατο Εὐγενίου τοῦ
Βουλγάρου, καὶ μεταθὰς εἰς Ἀθῶνα ὑπέδου τὸ μοναχικὸν τριβώνιον,
καὶ ἐμόναζεν ἐν τῇ σκῇ τῷ Καυσοκαλυβίτου, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὸ
ἐπώνυμον, διδάσκων καὶ εἰς τινὰς τῶν νέων μοναχῶν τὰ γραμματικά.

Παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, ἐπὶ λόφου πρὸς ἀνατολὰς κει-
μένου ἀνηγέρθη τῇ φιλομούσῃ ἐνεργείᾳ τοῦ προϊσταμένου τῆς μονῆς
Νεοφύτου ἡ Βατοπεδινὴ σχολή, εἰς τὴν σχολαρχίαν τῆς ὁποίας προσ-
εκληθῆ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1749 ὁ Καυσοκαλυβίτης, ἀναμφιβόλως
πολὺ συνεργήσας εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἰδρυσιν ⁽¹⁾. Ὑστερον δὲ μεταθὰς
ἐδίδασκεν ἐν Χίῳ, καὶ ἐπὶ τέλους εἰς Βλαχίαν, ἐνθα μετὰ τῶν μα-
θητῶν του ἦτο καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος Γρηγορίου Γκίκα Ἀλέξανδρος.
Τῷ 1770 διέτριβεν ἐν Τρανσυλβανίᾳ, ὅπου καὶ συνέταξε τὸ Κτιτο-
ρικὸν τοῦ Σουμελά. Ὑστερον δ' ἐπανελήνεν εἰς Βλαχίαν παρέμεινε
μέχρι τελευτῆς. Μὴ δυνάμενος ἵνα πορίζηται ἐνταῦθα τὰ πρὸς λιτὸν
βίον συντελοῦντα ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Ῥωσσίᾳ Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν
ὅπως τῷ εὖρη θέσιν τινα. Ἐν τῇ ἐξῆς ἐπιστολῇ ἐκτραχυθεὶς ὁ ἀείμνη-
στος τοῦ γένους διδάσκαλος τὰς κακουχίας καὶ στερήσεις αὐτοῦ.
" Κατέλαθέ με, λέγει, ὁ χειμὼν ἐν οἰκίῳ παντὶ ἀνευθέτω εἰς
" παραχειμασίαν . . . Ἀνεμοβρογίζομαι διὰ τῶν πάντῃ ἀναπεπταμένων
" θυρίδων, καὶ τρόπον κοιλίου καθ' ἑαυτὸν συστρεφόμενος ἐνειλοῦμαι
" πρὸς τὸ νυκτερινὸν ψῆχος καὶ πρὸς τὸ ἐπισυμβαίνειν ἀνεμόβροχον,
" κἀντεῦθεν μὴ ἔχων ποῦ κλίνω τὴν κεφαλὴν πάσχω τὰ αὐτὰ μᾶλ-
" λον δὲ καὶ χεῖρω τῶν ἐν τῇ Πουσκάρᾳ καθειργμένων, ὅποτε οὐδ'
" οὐπερ ἐκεῖνοι ἀπολαύουσιν ἡμερινοῦ φωτός διὰ τῆς θυρίδος μετέ-
" χω' ἀλλὰ ταῖς παρατυχαύσαις σανίσιν καὶ οἷς περιέβλημαι ῥα-

(1) Τῷ 1753, προνοίᾳ τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, ἡ Βατοπεδινὴ σχολὴ ἐπεκταθεῖσα
μετωνομασθῆ Ἀθωνιὰς Ἀκαδημία. (Δωροθέου Εὐελπίδου, οἱ περὶ Ἱερουσολύμων λόγος
τοῦ Χρυσοστόμου, Ἐν Ἀθήναις 1867, προλεγ.) — Πανδώρα, τόμ. III, σελ. 146.

« κίους κατὰρχᾶς ἐν σκότῳ τὴν ἡμέραν οἶκοι διάγω' τὰ γὰρ τῶν
 « πάντῃ ἀτυναρμόστων θυρῶν, αἵτινες εἰς ὥραν χειμέριον οὐδὲν διαφέ-
 « ρουσι κεκλεισμέναι ἢ ἀνεωγμέναι, παρῶσιν με τέως δοκῶ ».

Ὁ Νεόφυτος ἀπεβίωσεν ἐν Βουκουρεστίῳ περὶ τὸ ἔτος 1780.

Ὁ Καυσοκαλυβίτης, εἰ καὶ χλευασθεὶς ὑπὸ τοῦ Κοραῆ, ὑπερεπαι-
 νεῖται ὅμως ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων, Ὁ Βιλλουασὼν ἐν προλεγόμενοις
 εἰς Ὀμηρον λέγει « *Ille autem Neophytus recentium graecorum
 in graeca grammatica facile princeps* ». Ὁ Ρεῖζιος ἀποκαλεῖ τὸ εἰς
 Γαζῆν Ὑπόμνημα τοῦ Νεοφύτου « *plenissimus et erudissimus commen-
 tarius* ». Καὶ ὁ περιώνυμος Βόλφιος « *de ipso libro, quo doctissimi
 grammatici pars difficillima arte subtili veterumque ingenio di-
 gna illustratur, dicendi alia fortasse occasio erit melior* »· καὶ
 ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς λέγει, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ Καυσοκαλυβίτου ἀποδει-
 κνύει, ὅτι ὑπάρχουσιν ἀκόμη ἄνδρες βαθεῖαν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης
 γινώσκοντες (1) ».

Ὁ Νεόφυτος θεωρεῖται καὶ ὡς ἀρχηγὸς τῆς εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν
 μεταφράσεως τοῦ ἐλληνικοῦ κειμένου μονολεκτικῶς, ἐνῷ πρότερον ἐπε-
 κράτει ἡ ἐπαχθὴς μέθοδος τῆς λεγομένης ψυχγωγίας, τῆς δι' ἐπισω-
 ρεύσεως δηλονότι ἀπάντων τῶν συνωνύμων ἐρμηνείας· τὸ σύστημα
 τοῦ Καυσοκαλυβίτου πληρέστερον ἐφήρμισαν καὶ θριχυβευτικῶς διέ-
 ὠκαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Λάμπρος ὁ Φωτιάδης, καὶ Γρηγόριος ὁ
 Κωσταντάς.

Ὁ Φωτιάδης ἐποίησε πέντε ἐπιγράμματα ἐξυμνοῦντα τὴν σοφίαν
 τοῦ Νεοφύτου, Δημήτριος δὲ ὁ Μανδανάκης τὸ ἐξῆς·

Κεῦθαι Νεοφύτοιο δέμας κόνις ἥδ' ὀλιγίστη,
 Οὐ μὲν τοῦδε πόνων ἰδμοσύνης τε κλέος.
 Ὅς γὰρ Ἑλλάδι δὴν ἐκσπασθεῖσαν προθελύμνω·
 Ἑλλάδα γλῶσσαν ἑοῖς ἀμπεφύτευκε πόνους.
 Ἰδμοσύνην δ' ἐκφηνεν ἐὴν ἄλλῃς οἷς ἐνὶ δέλοις.
 Ζῶει ἄρ' εὐκλείως κἂν θάνατ' σωματίῳ.

Συγγράμματα.

— Ἐκλογή τοῦ Ψαλτηρίου παντὸς καὶ εὐχῆ, συλλεγείσα παρὰ Νεοφύτου
 ἱεροδιακόνου Πελοποννησίου τοῦ ἐξ Ἑβραίων. Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ Ἀθῶνος
 1759, καὶ ἐν Βενετίᾳ 1781.

— Θεοδώρου Γραμματικῆς εἰσαγωγή τῶν εἰς τέσσαρα εἰς τὸ τέταρτον ὑπό-
 μνημα. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1768. (Μέγα 4^{ον} ἐκ σελίδων 1100. Ἀθανάσιος ὁ

(1) Κ. Ἀσωπίου, Προλεγόμενα εἰς Β' περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς Συντάξεως.

Πάριος συνοψίσας ἐξέδωτο τῇ 1787 τὰ γραμματικά ταῦτα ὑπομνήματα τοῦ Νεοφύτου εἰς ἓνα τόμον ἐκ σελίδων 487. Εὐγένιος δὲ ὁ Βούλγαρις ἐπέκρινε τὸ ὑπόμνημα τοῦ Καυσοκαλυβίτου, γράψας Κριτικὰς ἐπιστάσεις, ἐκδοθεῖσας τῇ 1806).

— Προσκηνυτάριον τοῦ ἀγίου ὄρους. Ἐνετίησι . . .

— Περὶ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ.

— Κατὰ Καλθινιστῶν.

— Βίος Μελετίου Πηγᾶ. (Προετράχθη τῆς ἐπιμελείας αὐτοῦ ἐν ἔτει 1769 γενόμενης ἐκδόσεως τῆς ὁρθοδόξου ὁμολογίας).

— Ἐγχειρίδιον περιέχον τὸν παρακλητικὸν κανόνα. Ἐνετίησι 1776.

— Ἡ θεία καὶ ἱερὰ ἀκολουθία τῶν ὁσίων καὶ Θεοφόρων πατέρων ἡμῶν Βαρνάβα καὶ Σωφρονίου τῶν ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ τοῦ ἱεροῦ Χριστοφόρου, τῶν ἐν Μελαῖ ὄρει ἀσκησάντων, ἥ καὶ ἡ ἱερὰ ἱστορία τῆς βασιλικῆς μονῆς τοῦ Σουμελαῖ, βίος τε καὶ πολιτεία τῶν ἀνωθεν ὁσίων πατέρων κλπ. ὑπὸ Νεοφύτου τοῦ Καυσοκαλυβίτου. (Ἐξεδόθη ἐν Λειψίᾳ τῇ 1775 ὑπὸ Παρθενίου Μεταξοπούλου τοῦ Τραπεζουντίου).

— Ἐπιγράμματα περὶ τῶν γραψάντων περὶ τοῦ ὄρους τοῦ Μελαῖ, εἰς τὸ ἡγιασμένον ὄρος τοῦ Σουμελαῖ, εἰς τὴν ζωοδόχον Πηγὴν, καὶ εἰς τὴν Θεοτόκον. (συνεξεδόθησαν τῇ ἀνωτέρῳ).

— Πολιτικοὶ νόμοι ἢ ἐξήγησις τῶν ἱερῶν κανόνων τῶν Συνόδων.

— Ἐγχειρίδιον ἀποδεικτικὸν περὶ τοῦ ὅτι χρεωστοῦσιν οἱ χριστιανοὶ συγχώτερον νὰ μεταλαμβάνωσι τὰ θεῖα μυστήρια. Ἐνετίησι 1777 (Ἀμφιβάλλεται ἂν ᾔνε ἔργον τοῦ Νεοφύτου).

— Σχόλια εἰς τὸν Θουκυδίδην.

— Περὶ τῶν λεγομένων Φράγκ-Μαζόνων.

— Φιλόσοφος ἢ Θεϊστής.

— Σχόλια εἰς τὰ Ἠθικά τοῦ Ἀριστοτέλους.

— Ἐξήγησις τοῦ περὶ φιλίας λόγου τοῦ Λουκιανοῦ, καὶ τοῦ περὶ τυραννίας⁽¹⁾.

— Περὶ τοῦ Ἐπιταφίου Φωτός. (Χειρόγραφον παρὰ Σοφ. Οἰκονόμῳ).

— Ἐπιστολαί.

Πρὸς τοῦτοις ὁ Καυσοκαλυβίτης ἔγραψε μολδαβιστί—Ἀνατροπὴν τῆς θρησκείας τῶν Ἑβραίων, ἐκδοθεῖσαν τῇ 1803, καὶ ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετενεχθεῖσαν ὑπὸ Ἰωάννου Γεωργίου, καὶ ἐπιμελείᾳ Γεωργίου Γάτζου ἐν Ἰασίῳ τυπωθεῖσαν τῇ 1818.

Κυπριακὸς Ἀλεξανδρείας.

Ἐγεννήθη ἐν Κύπρῳ, καὶ ἐμαθήμευσεν ἐν Πάτρῳ παρὰ Μακαρίου, συμμαθητῆς γενόμενος Νεοφύτου τοῦ Καυσοκαλυβίτου. Ἐλθὼν ὕστερον εἰς Ἰωάννινα διήκουσε παρ' Εὐγενίῳ τῷ Βουλγάρῳ τὴν ῥητορικὴν θεολογίαν, καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν⁽²⁾. Προσκληθέντος τοῦ Εὐγενίου

⁽¹⁾ Забѣрас.

⁽²⁾ Κατὰ λάθος ὁ Κωνσταντῖος λέγει, ὅτι ὁ Κυπριακὸς διήκουσεν ἐν τῇ Ἀθωνίᾳ.

εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀναδεχθέντος τὴν σχολαρχίαν τῆς Ἀθωνιά-
δος Ἀκαδημίας, συναπῆλθε καὶ ὁ Κυπριανὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν,
καὶ παρέμεινεν ἐνταῦθα διδάσκων κατ' οἶκον εἰς τινὰς τῶν εὐγενῶν.
Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐξορισθέντος ὑπὸ τῆς Πύλης Παΐσιου τοῦ
μητροπολίτου Κύπρου, κατεπέσθη ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου ὁ Κυπριανὸς
ἵνα δεχθῇ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς πατρίδος του· ἐλθὼν δ' εἰς Κύπρον καὶ
εὐρῶν ἰσχύν το ὑπὲρ τοῦ Παΐσιου κόμμα, φρονίμως ποιῶν παρητήθη
ὑπὲρ αὐτοῦ ⁽¹⁾, καὶ ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετ' οὐ πολὺ
προσκληθεὶς εἰς Ἀθῶνα ὑπὸ Εὐγενίου διωρίσθη διδάσκαλος ἐν τῇ Ἀκα-
δημίᾳ τῶν γραμματικῶν μαθημάτων. Ἐνεκεν ὅμως τῆς ἐπελεύσεως
διαρρέσεως μεταξὺ τῶν μαθητῶν, τῶν μὲν ὑποστηρίζοντων τὸν Βούλ-
γαριν, τῶν δὲ συμπαθούντων ὑπὲρ Παναγιώτου τοῦ Παλαμᾶ, ἐπαν-
ῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐν ἔτει 1766, παραιτηθέντος τοῦ
πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ματθαίου, προεχειρίσθη τοιοῦτος ὁ Κυπρια-
νός, ὅστις ἐπὶ δέκα καὶ ἑπτὰ ἔτη πατριαρχεύσας παρητήθη ἐν ἔτει
1783 ὑπὲρ Παρθενίου, καὶ ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐτελεύτησεν
ἐνταῦθα τῷ 1787 ⁽²⁾.

Ἰκανὸν μαρτύριον τῆς παιδείας τοῦ ἀνδρός ἔστω ἡ μετὰ Εὐγε-
νίου τοῦ Βουλγάρεως φιλία· οὗτος προσφωνῶν τῷ Κυπριανῷ τὸν δεύ-
τερον τόμον τῶν τοῦ Θεοδωρήτου Σωζομένων λέγει. « Ἄλλ' ἔμοιγε
" ἄλογον παρὰ τὰ εἰρημένα καὶ οὐδὲ ὀφειλῆς ἐκτός ἀποφαίνει τὴν
" ἀφοσίωσιν καὶ ἡ μετὰ σοῦ ἀφοσίωσις, Πάτερ, ἀνέκαθεν, ἐξ οὐ μάλα
" βραχεῖας τῆς συντριβῆς τε καὶ ὀμιλίας ἐγγενομένη συνήθεια, καὶ
" ὁ ἐξ αὐτῆς εἰς βάθος μοι ἐντετηκὼς ἀκραυγὴς ἔρως, αἵ τε περὶ τοὺς
" λόγους, τὰ καλὰ ἡμῶν παιδικὰ, κοινὰ μελέται καὶ συνουσία καὶ
" συνασκήσεις, αἷς πῇ μὲν ἀλλήλων τὸ τοῦ νοῦ πτερόν ἤμεν ποτὲ
" διανιστῶντες καὶ διατείνοντες, ποῖ δὲ καὶ ἄλλους ἄμικ, τό γε καθ'·
" ἑαυτοῦς, ἐπὶ ὁμοίαν πτῆσιν παραγρμνάζοντές τε καὶ διαθήγοντες ».
Ἐγραψεν ὁ Κυπριανός, κατὰ Ζαβίραν, Ἑκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν.

Μανασσῆς Ἡλιάδης.

Ἐγεννήθη ἐν Μελενίκῳ τῆς Μακεδονίας, καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτω-

σχολῇ, ἱεροδιάκονος ὢν τοῦ Εὐγενίου. Βλ. Οἰκονόμου, Ἀπαρίθμησιν τῶν πατριαρχ-
ῶν Ἀλεξανδρείας. (Πανδώρα 1864, σελ. 399).

(1) Κυπριανοῦ, Ἱστορία Κύπρου, σελ. 317.

(2) Ζαβίρας.

σιν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων παρ' Ἀλεξάνδρῳ Τυρναβίτῃ, μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Παταβίου καὶ τῆς Βονωνίας. Ἐλθὼν εἰς Βλαχίαν μετήρχετο εὐδοκίμως τὴν ἐπιστήμην, διδάσκων ἅμα καὶ τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Βουκουρεστίου. Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας Ἀλεξάνδρου τοῦ Ὑψηλάντου ἐστάλη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν πρὸς κατάρτισιν ἐν τοῖς φυσικομαθηματικοῖς, καὶ ἀγορὰν τῶν ἀπαιτουμένων ἐργαλείων διὰ τὴν πειραματικὴν τῶν ἐπιστημῶν τούτων διδασκαλίαν ⁽¹⁾. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Δακίαν καὶ ἐπ' ὀλίγον διδάξας ἀπεβίωσεν ἐνταῦθα περὶ τὰ 1785.—Χάριν περιεργείας ἀποσπῶμεν τὰ ἐξῆς, ἐκ τοῦ αὐτογράφου αὐτοῦ σημειωματαρίου.

« α ψ ν δ' Μαΐου λ' ἡρξάμεθα σὺν Θεῷ τῆς Λογικῆς πραγματείας.

» εἰκοστῇ δευτέρᾳ, μηνὸς μεταγετινῶνος, ἡμέρᾳ παρασκευῇ, ὥρᾳ

» ιβ' τῆς ἡμέρας, ὁ μακαρίτης Ἀμβρόσιος αὐτὸ τοῦτο ἐγένετο, τεττάρων

» ἡμερῶν κλινέρης γενόμενος, οὐ πᾶν χαλεπὴν τινα ἀνατλάς νόσον.

» α ψ ν ε' Ἰουνίου ις' ἐτελειώσαμεν τὴν Λογικὴν.

» » ιθ' ἡρξάμεθα τῆς Φυσικῆς, μετὰ τῆς Ῥητορικῆς τοῦ

» Κορυθαλλέως τῆς εἰς τὰς Ἑρμογένους ιθ' στάσει.

» α ψ ν ε' μηνὸς Ἰουλίου κ', ἡμέρᾳ δ', ὥρᾳ δ' τῆς ἡμέρας, ὁ μακαρίτης

» παπὰ κὺρ Ἰωαννίκιος τὸ κοινὸν χρέος ἐπλήρωσε, πεντήκοντα ἡμερῶν νόσων

» ὑπομείνας.

» α ψ ν ζ' Μαΐου κή, ἡκολούθησε θανατικὸν εἰς Βουκουρέστιον, καὶ τὴν αὐ-

» τὴν ἡμέραν ἐφύγαμεν ἀπὸ Βουκουρέστι εἰς Τζάραν, καὶ μετὰ μῆνα εἰς Γρ-

» γέθον, καὶ εἰς Τζεβένδοβα μετ' ὀλίγον.

» α ψ ν ζ' Ἰαννουρίου ιγ' ἐγυρίσαμεν ἀπὸ τὰ φευγατῖα εἰς τὸ Βουκουρέστι

» παύοντες τὸ θανατικὸν, καὶ ἀρχομένου Φεβρουαρίου ἡρξάμεθα καὶ ἡμεῖς

» πάλιν τῶν μαθημάτων.

» α ψ ν ζ' Ἀπριλίου θ', τελειώσαντες τὰς δύο Ῥητορικὰς, τὴν τοῦ Κορυθαλ-

» λέως εἰς τὴν τοῦ Ἑρμογένους, καὶ τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου

» τοῦ ἐξ ἀποβόρῃτων, ἡρξάμεθα τῆς περὶ Οὐρανοῦ πραγματείας τοῦ αὐτοῦ

» σοφωτάτου κυρίου Θεοφίλου τοῦ Κορυθαλλέως, ἀναγινώσκοντες αὐτὴν μετὰ

» τοῦ λειπομένου τῆς φυσικῆς.

» α ψ ν ζ' Ἰουλίου ζ', ἐπῆρα τὸν Νικολάκην ἀνεψιὸν τοῦ ἀγίου Μυρέων νά

» τὸν διαβάξω διὰ τριάντα γρόσια τὸν χρόνον.

» α ψ ν ζ' Ἰουλίου ιε', ἐπῆγαν τὰ ἐξαδέλφια μου εἰς Σιμπίνι.

» Ὀκτωβρίου ἀρχομένου, ἡρξάμεθα τῆς περὶ τῆς ψυχῆς τοῦ αὐτοῦ Κορυ-

» θαλλέως, μετὰ τοῦ λειπομένου τῆς περὶ Οὐρανοῦ πραγματείας ἀναγινώ-

» σκοντες αὐτήν.

(1) Ἀπολογία Ἰωσήπου Μοισιοδάκτος — Ζαβίρας.

- » α ψ ν ζ' Ὁκτωβρίου ἡ, ἐπῆρα τὸν ἀνεψιὸν τοῦ ἀγίου Δρύστρας Ἀναστάσιον
 » νὰ τὸν διαβάξω.
 » α ψ ν θ' Δεκεμβρίου ἀρχομένου, κατέστην τρίτος διδάσκαλος τῆς ἐν Βου-
 » κουρστίῃ τοῦ Ἀγίου Σάββα σχολῆς, ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ θεοσεβειστά-
 » του αὐθέντου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου, τὸ πέμπτον ἡγεμονεύ-
 » οντος τῆς Πακίας.
 » α ψ ν ζ' Δεκεμβρίου ια', ἐτελειώσαμεν τὸ περὶ Οὐρανοῦ, ἅμα δὲ καὶ τὸ πρῶ-
 » τον βιβλίον τοῦ περὶ Ψυχῆς.
 » α ψ ν ζ' Δεκεμβρίου ιε', ἤρξάμεθα τοῦ περὶ Γεννήσεως καὶ Φθορᾶς τοῦ
 » Κουρσούλου, καὶ τοῦ δευτέρου βιβλίου τῆς περὶ Ψυχῆς πραγματείας.
 Αἱ ἐξῆς δὲ σημειώσεις τοῦ Ἡλιάδῃ καταδεικνύουσι τὰ πενήχρᾳ ἔσοδα καὶ
 ἔξοδα τῶν τότε διδασκόντων.
 » α ψ ξ β' Μαΐου ιε', ἤρξατο παρ' ἐμοὶ τρέφεσθαι ὁ υἱὸς τοῦ ἀρχοντος κλοτζά-
 » ρη Κωνσταντίνου Ζαγοριανοῦ πρὸς γρόσια τρία τὸν μῆνα.
 » α ψ ξ β' Μαΐου ις', συμφώνησα μετὰ τοῦ Χατζῆ-Γιάννη Μπολέζουγλου
 » διὰ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Δημητράκη νὰ τρέφεται παρ' ἐμοῦ πρὸς γρόσια 50 τὸν
 » χρόνον. Ἐλαβα παρ' αὐτοῦ γρόσιον ἓν. Μαΐου κγ' ἀνεχώρησε.
 » α ψ ξ β' Ἀπριλίου κς'. ἐμισθωσάμην τὸν Μανόλιν διὰ νὰ μοὶ μαγειρεύῃ,
 » καὶ νὰ μὲ ὑπηρετῇ πρὸς γρόσια 20 τὸν χρόνον καὶ ὄχι ἄλλο.
 » α ψ ξ β' Μαρτίου γ', ἐμισθωσάμην τὴν Ἀναστασίαν γερόντισσαν διὰ μαγει-
 » ρισσάν μου διὰ γρόσιον ἓν τὸν μῆνα.
 » α ψ ν δ' Νοεμβρίου κβ' ἐσυμφώνησα μὲ τὸν μπαρμπέρην γρόσια πέντε τὸν
 » χρόνον διὰ νὰ ἔρχεται νὰ μᾶς ξυραφίξῃ εἰς τὸ σπίτι μας.
 » α ψ ν ε' Δεκεμβρίου ἀρχομένου, ἐσυμφώνησα μὲ πλύστραν ἓνα ἡμισυ γρόσι
 » τὸν χρόνον.
 » α ψ ξ δ', τροφή τῇ Εὐσταθίῳ διὰ Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον γρόσια δύο.
 » Ἐξοδα δύο ἀντερίων δέκα γρόσια καὶ 25 παράδες.
 Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἡλιάδου γνωρίζομεν ἓνα μόνον λόγον ἐγκω-
 μιαστικὸν εἰς Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ἐκδοθέντα ἐλληνολατινιστῇ ἐν Λειψίᾳ
 1781, καὶ τὰ ἐξῆς ἀνέκδοτα ἐπιγράμματα γεγραμμένα ἐντὸς τοῦ προμνημονευ-
 θέντος σημειωματαρίου.—Εἰς τὸν μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας Νεόφυτον τὸν
 Κρήτα.—Ἀλέξανδρον Τυρναβίτην (τρία).—Εἰς τὰς δέκα Κατηγορίας τοῦ
 Ἀριστοτέλους.—Εἰς τὸν ἐπίσκοπον Τζερεβενού.—Εἰς τινὰ βίβλον (δύο).—Πρὸς
 τὸν δεσπότην Χριστὸν (δύο).—Εἰς τὸν ἡγεμόνα Σκαρλάτον τὸν Γκιγκαν (δύο)
 —Εἰς τὸν ἡγεμόνα Κωνσταντίνον Μαυροκορδάτον κλπ.

Σεραφεῖμ ὁ Πισσεΐδιος.

Ἐγένετο μαθητὴς Ἱεροθέου τοῦ Ἰθακησίου καὶ Ἐφραίμ τοῦ Ἀθη-
 ναίου, καὶ τὸν μοναχικὸν προελόμενος βίον ἐμόναξεν ἐν τῇ κατὰ Κύ-
 προν μονῇ τῆς Θεοτόκου τοῦ Κύκκου, τῆς ὁποίας ὕστερον ἀνεδείχθη
 πρωτοσύγγελος καὶ ἀρχιμανδρίτης. Ἐλλὼν εἰς Βενετίαν ἐπιστάτησεν

εἰς τὴν ἔκδοσιν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, καὶ ἐν ἔτει 1774 προεχειρίσθη μητροπολίτης Ἀγκύρας.

Ὁ Σεραφεῖμ ἐγένετο πολλῆς καὶ μεγάλης ὠφελείας πρόξενος εἰς τοὺς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ χριστιανούς, διότι μεταφράσας διάφορα ἐκκλησιαστικά βιβλία τουρκιστὶ ἐξετύπωσεν αὐτὰ δι' ἑλληνικῶν χαρακτῆρων, καὶ διένειμεν αὐτοῖς πρὸς ψυχικὴν σωτηρίαν.

Συγγράμματα.

— Πνευματικὴ Κιθάρα, ἢ λόγοι ψυχωφελεῖς. Ἐνετίησι 1783.

— Περιγραφή τῆς μονῆς τοῦ Κύκκου (τελειότερα τῆς τοῦ διδασκάλου τοῦ Ἐφραίμ) ἐν τέλει ταύτης εὐρηται ἀπλοελληνικὴ μετάφρασις ὑπὸ Σεραφεῖμ τῆς πρὸς Ἰουστινιανὸν ἐκθέσεως Ἀγαπητοῦ τοῦ ἱεροδιακόνου).

Ὁ Πιστεῖδιος ἐπεμελήθη, προσθεῖς καὶ προλεγόμενα, τὴν ἔκδοσιν τῆς ὑπὸ Ἐφραίμ τυπωθείσης τυπικῆς διατάξεως τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου Μαχαιράδος (Ἐνετίησι 1756), Εὐαγγελικῆς Σάλπικρος Μακαρίου, καὶ Ῥαντισμοῦ στηλιτεύσεως (ἐν Λειψίᾳ 1758), Λαυσαϊκοῦ (1758), Θηκαρᾶ (1783) κλπ.

Κατὰ τὸν Ζαβίραν μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὴν τουρκικὴν τὰ ἐξῆς·

— Σιμαθὶ μπαχτζὲ τωναυμασί. (Βίαι Ἀγίων).

— Δαβιδ πατισαῖχ βὲ παγαμπερὶν τεσιπαχάτ λαριλὰν πιραπέρ. (Ψαλτήριον Δαβιδ).

— Ρούχ ἀφιετλερὶ παχάρι Ζαμπιουλιζμὲ (Ἐκλόγιον Ἀγαπίου Κρητός).

Καὶ τὸ Προσκυνητῆριον τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐκδοθὲν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1780, ἐπιταγῇ Ἀβραμίου Ἱεροσολύμων.

Ἀντώνιος Μοσχόπουλος.

Ἐγεννήθη εἰς χωρίον Καθριάτα τῆς Κεφαλληνίας τῷ 1713, καὶ ἐμαθόχτευσε παρὰ τῷ συμπατριώτῃ του Βικεντίῳ Δαμψιδῷ ἀπελθὼν δ' εἶτα εἰς Βενετίαν, ἔνθα ὁ ἀδελφός του Χρύσανθος διέμενον ἐφημερεύων εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐξεπαιδεύθη τελειώτερον περὶ τε τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν, καὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας. Διορισθεὶς διδάσκαλος τοῦ ἐκεῖ ἑλληνομουσείου, ἐπανῆλθεν ὕστερον εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ ἐδίδαξεν εὐδοκίμως, ἐκτὸς τῆς πατρίδος του, εἰς τὰς νήσους Ζάκυνθον καὶ Λευκάδα. Μεταξὺ τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ μαθητῶν του ἀναφέρονται καὶ οἱ Ἰάκωβος ἱερομόναχος ὁ Κοργιαλένσις Σπυρίδων Δαφανένας ὁ ἀρχιδιάκονος, καὶ ὁ ἱππότης Πανατζῆς Καρύδης. Ζήσας ὁ Μοσχόπουλος ἐβδομήκοντα πέντε ἔτη ἐτελεύτησεν ἐν Κεφαλληνίᾳ περὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1788.

Συγγράμματα.

— Πραγματεία τῆς Πρακτικῆς Φιλοσοφίας.

— Λογικὴ, μεταγλωττισθεῖσα ἐκ τῆς τοῦ Βολφίου.

—Λογική, εἴτε στοχαστικὴ ἐπάνω εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρωπίνου νοός.
—Ἐπιτομὴ τῆς Μεταφυσικῆς εἰς μέρη τέσσαρα* (ὀντολογία, κοσμολογία, φυσική, καὶ θεολογία).

—Συνταγματικὸν Θεολογικόν.

*Ἐκτὸς τούτων, πάντων ἀνεκδότων, ἔγραψεν ὁ Ἀντώνιος καὶ τὸ ἐξῆς ἐπ' ἐσχάτων ἐκδοθέν, μετὰ προλεγομένων βιογραφικῶν, ἐξ ὧν ἡρῶσθημεν τὰ ἐκτεθέντα.

—Ἐπιτομὴ τῆς Δογματικῆς καὶ Ἑθικῆς θεολογίας, συντεθεῖσα παρὰ τοῦ ἀσκητοῦ Κ. Ἀντωνίου Μοσχοπούλου Κεφαλληνος διδασκάλου τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἱερᾶς Θεολογίας, καὶ ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ Γερασίμου ἱερέως Σολομοῦ Κεφαλληνος. Ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐκ τοῦ τυπογραφείου, ἡ Κεφαλληνία, ὁδὸς Νέας Μονῆς Ἀγίου Γερασίου, 1851. 8^{ον} σελ. 510.

Νικόλαος Μαυροειδής.

Ἐγεννήθη τῷ 1708 ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κεφαλληνίας, καὶ ἐπαίδευσθαι πρῶτον μὲν ὑπὸ τὸν Δαμωδὸν, ὕστερον δ' εἰς Πατάβιον, διαπρέψας εἰς τὴν λατινικὴν φιλολογίαν, καὶ τὴν ῥητορικὴν τέχνην. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα τοῦ ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, καὶ προσκληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Σεραφεῖμ διωρίσθη ἱεροκήρυξ. Μεταθὰς δ' εἴτα εἰς Ἰάσιον ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, μέχρις οὗτο Παῖσιος ὁ Β' μετεκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Προσκληθεὶς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας μετέβη αὖθις ὁ Μαυροειδὴς εἰς τὰς ἡγεμονίας καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐπανέστρεψεν εἰς Βυζάντιον. Εἰκοσιτέσσαρα ἔτη ἐδίδαξεν ἀποστολικῶς ὁ Κεφαλλὴν ἱεροκήρυξ τὸν λόγον τοῦ κυρίου εἰς διάφορα τῆς Ἑλλάδος μέρη. Ἐπανακάμψας δὲ μετὰ τὸ 1756 εἰς Κεφαλληνίαν μέχρι βαθυτάτου γήρως ἐξηκολούθησεν ὁ φερὲς πονος ἱεροκήρυξ τὸ θεάρεστον ἔργον τοῦ, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1788.

Συνέγραψεν ὁ Μαυροειδὴς καὶ ἐξέδωκεν — Ἀποστολικὸν δίκτυον, ἦτοι λόγους ψυχωφελεῖς εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην τεσσαρακοστήν, καὶ εἰς τὴν τεσσαρακονήμερον νηστείαν τῶν Χριστουγέννων. Ἐν Ἰασίῳ 1756, καὶ 1780 (1).

Σαμουὴλ ὁ Χαντζερῆς.

Ἐγεννήθη ἐξ εὐγενῶν ἐν Βυζαντίῳ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1Η' αἰῶνος* παιδευθεὶς δ' ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασάμενος πολιτείαν, προσχειρίσθη μητροπολίτης Δέρκων. Ἐν ἔτει 1763 οἰκειοθελῶς παραιτηθέντος Ἰωαννικίου Γ' ἀνῆλθεν εἰς τὴν ὑψίστην τῆς ὀρθοδοξίας περιωπὴν ὁ κλεινότατος Σαμουὴλ (21 Μαΐου). Εἰς κακὴν

(1) Μαζαράκη, Βιογραφίαι τῶν ἐπισήμων Κεφαλλήνων.

εὐρὺν κατάστασιν τὴν ἐκκλησίαν εἰργάσθη ἀνενδότης πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων· καὶ πρῶτον ἐπλήρωσεν ἐξ ἰδίων τὴν δαπάνην τοῦ δασμοῦ τῆς νέας πατριαρχείας, μηδεμίαν παρ' οὐδενὸς καταδεξάμενος χρηματικὴν βοήθειαν· συνέστησε τὸ ὀκταμελὲς τῶν γερόντων, καὶ τὸ τετραμελὲς τῶν ἐπιτρόπων συμβούλιον, ἐποπτεῖον καὶ διευθετοῦν τὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· ὑπέταξε τὰς τέως αὐτοκεφάλους Ἀρχιεπισκοπὰς Ἀχριδῶν καὶ Πεκίου, αἵτινες πολλῶν σκανδάλων ἐγένοντο αἴτιοι· κατέστειλε τὴν ἐν Ἀνατολῇ καὶ ἐν Χίῳ ἐπαρθεῖσαν ὄφρ' ἂν τῶν Λατίνων, ἐτίμησε πολλὰχῶς τοὺς τότε ἐπὶ παιδείᾳ πρωτεύοντας, καὶ ἐν γένει δραστηρίως ἐνήργησε πᾶν τὸ πρὸς τὴν ἀνάδειξιν τῆς ὁρθοδοξίας συντελοῦν.

Ἀλλὰ τοιοῦτον πατριάρχην βαρὺν ἡσθάνθησαν ἐπὶ τοῦ τραχήλου οἱ διεφθαρμένοι τῶν κληρικῶν, μὴ δυνάμενοι νὰ εὕρωσι πλέον στάδιον εἰς τὴν ἀργυρολογίαν καὶ τὰς λοιπὰς καταχρήσεις αὐτῶν· ὅθεν συνωμόσαντες ἐκίνησαν πάντα λίθον κατ' αὐτοῦ, καὶ ὁ ἀείμνηστος Σαμουήλ, μετὰ πενταετῇ πατριαρχείᾳ, καθαιρεθεὶς ἐξωρίσθη εἰς Ἀθῶνα τὸν Νοέμβριον τοῦ 1768. Διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ Μελέτιος Β'. πολυμαθὴς μὲν ἀνὴρ, πλὴν ἀνίκανος ἐκείνου διάδοχος· καὶ μετὰ ἐνὸς ἔτους πατριαρχείαν πολλὰ παθὼν καὶ οὗτος ἐξωρίσθη διαδεχθεὶς ὑπὸ Θεοδόσιου Β', ὅστις ἐπὶ τριετίαν διωθόμενος τὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, παρητήθη, καὶ αὖθις προσεκλήθη εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Σαμουήλ (1772). Ἐπὶ τῆς ὀλιγοχρονίου δευτέρας αὐτοῦ πατριαρχείας ὁ Χαντζεφῆς κατώρθωσε τὴν ἐκδοσιν σουλτανικοῦ διατάγματος κωλύοντος τὴν εἰς τὰς δίκας καὶ τοὺς γάμους τῶν ἱερέων ἐπέμβασιν τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, καὶ διατάσσοντος πολλὰ καλὰ καὶ ἐθνωφελεῖ.

Μετὰ ἐνὸς ἔτους καὶ μηνὸς διοίκησιν ἀποβλήθεις αὖθις ὁ Σαμουήλ, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν νῆσον Χάλκην διεβίωσεν ἡσυχάζων μέχρι τελευτῆς⁽¹⁾.

» Ἦν ὁ παναγιώτατος οὗτος Σαμουήλ, λέγει Σέργιος ὁ Μακραίος, τὴν πατρὶδα Βυζάντιον, φύσεως καὶ τέχνης εὐήμερος πολλὴν συνειλοχὼς ἐκ παιδῶν καὶ τὴν εὐμάθειαν· γενόμενος δὲ μητροπολίτης Δέρκων, καὶ τὸ περιὸν τῆς φρονήσεως αὐτοῦ καὶ δραστηρίου φύσεως καὶ ἀγχινοίας ἐν πολλοῖς προσμαρτυρήσας, καὶ εὐνοίας τυχὼν παρὰ τῶν τότε βαρυτίμων γερόντων καὶ τῶν εὐγενεστάτων ἐν δυνάμει ἀρχόντων, τῶν ἰδιαιτέρων λόγων καὶ βουλευμάτων αὐτοῖς κοινῶς ᾔην, καὶ τὸν θρόνον ἐξῆς προβιβάσας, τῶν λίαν ἐντίμων ἀγίων ἀρχιερέων ἐγνωρίζετο· ὁ δὲ, τῆς ἐκ τούτων ὠφελείας ἐξ ἀρχῆς παραπολαύων·

(1) Μακραίου, Πατριαρχικὴ Πεντηκονταετηρίς.

καὶ πολιτικῆς φρονήσεως καὶ πράξεως συλλέγων τὸν καρπὸν, οὐδὲ λογικῆς εὐμαθείας καὶ θεωρητικῆς φιλοσοφίας καὶ ἱερᾶς θεολογίας ἀμελῶν, ἀλλὰ καὶ διδασκαλοῖς ἀδειαιέπτως ὁμιλῶν καὶ ἐν πάσῃ ἐπιστήμῃ ἀτρυτῶς φιλοπονῶν, μείζον ἐφιλοτιμεῖτο ἐν αὐτοῖς πρόβχειν ἢ ἐν ἐκείνοις γνωρίζεσθαι· διὸ καὶ τὰ πολλὰ ὑπεκχωρῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῇ θεωρίᾳ καὶ μελέτῃ ἐνησχολεῖτο, καὶ τοῖς βιβλίοις προσέκειτο τὴν ἐκ τῆς ἀπραγμοσύνης σπουδὴν τῆς περὶ τὰ βιωτικά ἀσχολίας προτέραν ποιούμενος... »

Συγγράμματα.

— Διαταγαὶ περὶ Γάμων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1767.

— Ἐπιστολαί. Κυρίλλῳ τῷ πρώτῳ Κωνσταντινουπόλεως (1759). Τῷ μεγάλῳ ποτελνίκῳ Ἀλεξ. Ὑψηλάντῃ. Τῷ ἀγαπητῷ ἀγίῳ Προύτῃ Μελετίῳ (δύο). Τῷ πατριάρχῃ Μελετίῳ (δύο ἐξ Ἀθῶνος 1768, ἐν αἷς περιγράφει τὴν ἐκεῖ ἐπίπονον μετὰδασίντου). Τοῖς ἐν βασιλευσσίῃ (δύο). Τῷ ποτελνίκῳ Νικολᾷ Καρατζᾷ (δύο). Τῷ μεγάλῳ διερμηνευτῇ Νικολᾷ Σούτῳ (τέσσαρες). Τῷ μεγάλῳ σκευοφύλακι Ἀθανασίῳ Κομνηνῷ Ὑψηλάντῃ. Τῷ ποτελνίκῳ Κωνσταντίνῳ Μουρούζῃ. Τῷ ποτελνίκῳ Δημητράσκῳ Σούτῳ. Τῷ ποτελνίκῳ Μιχαλάκῃ Σούτῳ. Τῷ Ἰωάννῃ Σούτῳ. Ἀλεξάνδρῳ Σπαθάρῃ. Τῷ ποτελνίκῳ Γεωργίῳ (1769) ⁽¹⁾.

Ὁ Ἰακωβάκης Ρίζος ⁽²⁾ ἀναφέρει ὅτι πολλοὶ λόγοι καὶ διάφορα τοῦ Σαμουὴλ συντάγματα περιελθόντα εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ, παρεδόθησαν ἐν ἔτει 1809 εἰς Ἱερεμίαν Δ' εἰς ἔκδοσιν, πλὴν δὲν ἐδημοσιεύθησαν.

Μπαλάνος Βασιλόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐγένετο εἰς τῶν λαμπροτέρων μαθητῶν Μεθοδίου τοῦ Ἀνθρακίτου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου χειροτονηθεὶς ἱερεὺς διωρίσθη σχολάρχης, καὶ ὡς τοιοῦτος μέχρι τελευτῆς παρέμεινεν. Κατὰ Ζαβίραν Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ λέγει ταῦτα περὶ τοῦ Μπαλάνου. « Ὁ δὲ αἰοιδίμος Μπαλάνος ὁ Βασιλόπουλος, ἀνὴρ ἐν πολλοῖς ἄλλοις δοκιμώτατος, καὶ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς εἴτα ἀριστεύων, ζῆλῳ ἀνεκδότῳ κινούμενος ὑπὲρ τῶν μαθητευόντων αὐτῷ καὶ ὑπὲρ πάντος τοῦ γένους ἀπλῶς, ἀνεζώσθη νὰ καταστρώσῃ μίαν ὁδὸν μαθηματικῇν πλήρη· οὕτε ἀπέτυχεν ὁ μέγας ἀνὴρ τοῦ ἀναγκαίου καὶ καλοῦ ἐπιχειρήματος αὐτοῦ· αὐτὸς διείληφεν ἐν δυσὶ τόμοις ὅλοις περὶ τῶν στοιχείων τοῦ Εὐκλείδους, περὶ τῶν προβλημάτων τοῦ Ἀρχιμήδους, περὶ τῆς τριγωνομετρίας, εἴτε τῆς ἐπιπέδου εἴτε τῆς σφαιρικῆς, περὶ τῶν τμήσεων τῶν κωνικῶν· ἔσως ὁ μακαρίτης νὰ

(1) Ἀνέκδοτοι παρὰ Σ. Οἰκονόμῃ.

(2) Cours de Litterature Grecque, σελ. 176.

» ἐπραγματεύθη καὶ περὶ ἐτέρων ἀνηκόντων τῇ συνθετικῇ ὁδῷ, τὰ
 » ὅποια ὅμως ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ μοι εἶναι ἐν ἀγνοίᾳ πανταχοῦ ὁ περὶ
 » ἔλεπτος ἀνὴρ φέρεται μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς σαφηνείας καὶ πλη-
 » ρότητος, καὶ ὁ μετερχόμενος αὐτὸν πανταχόθεν συνάγει τὸ ἀνεπί-
 » δεικτον τοῦ ἥθους αὐτοῦ, τεκμήριον ἀσφαλέστατον τῶν ἀκόμπως
 » φιλοσοφούντων, καὶ τὴν ἐπαινετὴν πρόθεσιν, τὴν ὁποίαν περιέβαλπεν
 » ὁ ἀνὴρ ἀεὶ καὶ ἰδιαιτάτα ὑπὲρ τῆς ὠφελείας τοῦ κοινοῦ φράσεις
 » ἐζητημέναι, περικοπαὶ ρητορικαί, γρίφοι τετεχνευμένοι, στίχων
 » παρωδαί, καὶ ἕτερα τὰ ὅποια νομίζονται παρ' ἄλλοις ἐγκοιμηήματα
 » ἀναγκαῖα τῇ φιλοσοφίᾳ πάντα ἐνομήσθησαν τῷ ἀνδρὶ βατταρίσματα
 » ἀπάρχοντα τῇ φιλοσοφίᾳ οὔτε ἔκρινε μετὰ κόσμου ἀλλοτρίου νὰ
 » μεταποιήσῃ τὴν καλὴν ὅψιν τῆς φιλοσοφίας, πεπεισμένος πῶς τὰ
 » ἐπιστημονικὰ εἶναι καθ' ἑαυτὰ ὠραῖα καὶ πῶς ὅσον ἀπλούστερα
 » ἐκτίθενται τοσοῦτον ὠρσιότερα φαίνονται, ὑπῆλθε καὶ τὸ ὕψος
 » αὐτοῦ ἐπίτηδες, ὅμοιος τῷ Κορυδαλλεῖ, ὅστις πολυμαθέστατος καὶ
 » τεχνικώτατος ἐν τοῖς ἐπιστολικοῖς καὶ ἐν ἄλλοις, ὅμως ἐν τοῖς φι-
 » λσοφικοῖς φαίνεται ἀπλούστατος· λύπης ἀξίον εἶναι λογιστέον πάν-
 » τως πῶς ὁ τιλικούτος ἀνὴρ ἔτυχεν ἡμοιρηκῶς τῶν διαλέκτων τῶν
 » Εὐρωπαϊκῶν, εἴτε τῆς ὑγιεστεράς φιλοσοφίας τῶν νεωτέρων· ὁ ἀκραί-
 » ος γνῆς ζῆλος ὁ ὅποιος ἦνθιε πάντοτε διακαῶς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
 » ὑπὲρ τῆς ὠφελείας τοῦ κοινοῦ, καὶ ὄντως ἐπιστημονικὸς τρόπος,
 » τὸν ὁποῖον ἐσυνεῖθιζεν ἐν τῷ γράφειν ἐμῶν νὰ προικίσωσι πάν-
 » τως τὰ ἡμέτερα σχολεῖα, τοῦλάχιστον μιᾶς ὁδοῦ μαθηματικῆς
 » εἴτε συνθετικῆς, σώας, ἀπερίττου, εὐτάκτου, καὶ τοιαύτης ἐν
 » βραχυλογίᾳ, ὅποια φαίνεται ἀπαιτητέα τὴν σήμερον ὑπὸ τῆς πα-
 » ρούσης καταστάσεως τοῦ γένους ἡμῶν· ἡ περιττὴ ὑπόληψις, τὴν
 » ὅποιαν εἶχε πρὸς τὴν ἀρχαιότητα καὶ αὐτὸς ὁ ἀνὴρ, καὶ ἡ ἀγνοία
 » τῶν διαλέκτων τῆς Εὐρώπης ἐχρημάτισαν δύο αἰτίαι αἵτινες, ἐποίη-
 » σαν αὐτὸν νὰ διαλάβῃ περὶ μόνης τῆς συνθετικῆς ὁδοῦ ἐν δυσὶ
 » τόμοις ὀγκωδεδεστάτοις ».

Τὸ βέβαιον, ὅτι ὁ Μπαλάνος ἦν ὁξὺς μαθηματικὸς, διὰ τὴν ἀγνοίαν
 ὅμως τῶν νεωτέρων ἀνακαλύψεων ἐμμένων εἰς τὴν παλαιὰν μέθοδον,
 ἐμπνέων μάλιστα καὶ εἰς τοὺς φοιτῶντας τὴν κατὰ τῶν νεωτέρων
 θεωριῶν ἀποστροφὴν· ἀλλ' οὐχ ἥττον πολλῆς ὠφελείας ἐγένετο πρό-
 ξενος διὰ τῆς ἀόκνου διδασκαλίας του.

Προχειρισθεῖς πρωτοπαπᾶς Ἰωαννίνων ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1765.

διαδεχόμενος ἐν τῇ σχολαρχίᾳ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Κοσμᾶ, τέως δευτερέοντος διδασκάλου τῆς σχολῆς.

Συγγραμματα.

—Ὁδὸς μαθηματικῆς, ἥτοι σειρά βαθμῶν προοῦσα, περιεκτικὴ τῶν κατ' εἶδος κυριωτέρων τῆς μαθήσεως πραγματειῶν, ὡς τῶν στοιχείων τοῦ Εὐκλείδους· σφαιρικῶν κατὰ Θεοδόσιον· γεωμετρίας θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς· τριγωνομετρίας· τοῦ περὶ κριτικῆς σφαίρας κατὰ Πρόκλον· τοῦ περὶ χρήσεως σφαιρῶν· ἀπτολαβίου· γεωγραφίας καὶ ὀπτικῆς· πρότερον μὲν παρὰ Μεθοδίου· Ἀνθρακίτου ἐκ τῆς λατινίδος εἰς τὴν ἐλληνίδα μετενεχθεῖσα τε φωνῶν καὶ ἑρμηνευθεῖσα λίαν μέντοι συνεπτυγμένης καὶ ἀμυδρῶς, ὕστερον δὲ παρὰ Μπαλάνου Βασιλοπούλου ἀναπτυχθεῖσα τε καὶ καλλωπισθεῖσα τῇ τε φράσει τῆς λέξεως καὶ τῇ σαφηνείᾳ τῶν νοημάτων, πλατυνθεῖσα τε καὶ πλουτισθεῖσα τῇ προσθεσει οὐκ ὀλίγων θεωρημάτων τε καὶ προβλημάτων (Ἐξεδόθη ἐπιμελείᾳ Γεωργίου Κωνσταντίνου εἰς τόμους 4 ἐν Βενετίᾳ τῷ 1749, καὶ ἀνετυπώθη τῷ 1775).

—Ἀντιπελάργησις, ἢ Συλλογὴ τῶν σωζομένων ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων Ἑλληνῶν, τῶν ἐκπεπονηκότων διαφόρις πρὸς τὸ Δήλιον πρόβλημα εἰς εὔρεσιν δύο μέσων ἀναλόγων γραμμῶν ἐν συνεχεί γεωμετρικῇ ἀναλογίᾳ, καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ὑπὸ Μπαλάνου Βασιλοπούλου εὐφυῶς γεωμετρηθέντων εἰς τὴν τούτων εὔρεσιν διὰ μόνου τοῦ Κανόνος καὶ Διαθήτου γεωμετρικῶς. (Διὰ τοῦ συνταγμάτιου τούτου ἐπειράθη νὰ λύσῃ τὸ περίφημον Δηλιακὸν πρόβλημα, καὶ νομίσας εὐστοχῶν τὴν ὑπ' αὐτοῦ προτεινομένην λύσιν ἀνεκοίνωσεν τὴν ἀνακάλυψιν εἰς διαφόρους Ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης (1753). Πικρῶς ὅμως ἐπεκρίθη διὰ τὴν νομιζομένην εὔρεσιν ὑπὸ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, σχολαρχοῦντος τότε ἐν Ἀθῶνι, καὶ ἐντεῦθεν προήχθη συζήτησις εἰς βανασολογίας παρεκτραπειῶσα. Τὸ συνταγμάτιον ἐδημοσιεύθη ἐν Βιέννῃ τῷ 1846 ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Κοσμᾶ).

—Ἑρμηνεία τῶν ἀφορισμῶν τοῦ Ἱπποκράτους.

—Σχόλια εἰς Γαληνόν.

Ἀντώνιος Κατήφορος.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ ἐν ἔτει 1696. Ἐκπαιδευθεὶς δ' ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐλθὼν εἰς Πατάβιον ἐγένετο τρώφιμος τοῦ Κουτουνιανοῦ ἐλληνομουσείου· ὕστερον μεταβὰς εἰς Ῥώμην ἐφοίτησεν εἰς τὸ φροντιστήριον τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου· ἐνταῦθα ὅμως διασπώμενος, καὶ περὶ τὰς πατρίδας αὐτοῦ θρησκευτικὰς πεποιθήσεις ἐνοχλοῦμενος ὁ Κατήφορος ἔφυγε λαθραίως καὶ διεσώθη τῶν ὀνύχων τῆς Ῥωμαϊκῆς προπαγάνδας εἰς Βενετίαν.

Ἐπανελθὼν εἰς Ζακύνθον ἐχειροτονήθη ἀναγνώστης, καὶ μετ' ὀλίγον διάκονος καὶ ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. Εἶτα προσκληθεὶς ὡς διδάσκαλος τοῦ Φλαγγινιανοῦ φροντιστηρίου

ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα καὶ ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος προτραπείς ἐκήρυττεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐνταῦθα δὲ συνέγραψε, χάριν τῶν μαθητῶν του, καὶ ἑλληνικὴν γραμματικὴν, καὶ μετὰ τινος Ἰταλοῦ μετένεγκεν εἰς τὸ λατινικὸν τὰ συγγράμματα τοῦ πατριάρχου Φωτίου.

Ἐρωτι μαθήσεως ὁ Κατήφορος ἐπεθύμησε νὰ ἐπισκεφθῇ διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη, καὶ ἐκ Βενετίας ἀπάρas μετέβη εἰς Γαλλίαν καὶ Ὀλλανδίαν ἐπιθυμῶν δὲ ἶνα ἴδῃ καὶ τὴν Ῥωσσίαν καὶ τὸν τότε θρυλούμενον τσάρον Πέτρον τὸν μέγαν, ἐπεβιάσθη εἰς πλοῖον, πλὴν ναυαγῆσας περὶ τὰ Ὀλλανδικὰ τενάγη ἦλθεν εἰς Ἀμστελντάμ, ἔνθα οἱ παρεπιδημοῦντες Ἑβραῖοι ἐκ φιλανθρωπίας τὸν περιεποιήθησαν καὶ τὰς θλίψεις αὐτοῦ καὶ ἀτυχίας ἐμετρίασαν. Διατρίβοντα ἐν Ἀγῇ ἐγνώρισεν αὐτὸν ὁ δούξ τῆς Λοραίνης καὶ πρίγκηψ τοῦ Ὁράνζ, ὅστις ἐκτιμῶν τὰς γνώσεις τοῦ ἀνδρὸς τὸν προσέλαβε παρ' αὐτῷ. Τότε δὲ λέγεται, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἔστειλε σοφοὺς ἄνδρας εἰς Ἀγην, οἵτινες ἐλθόντες συνωμίλησαν μετὰ τοῦ Κατηφόρου καὶ προέτρεψαν ἵνα μεταβῇ παρὰ τῷ βασιλεῖ· ἀλλ' οὗτος μὴ θέλων νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν δούκα ἀπεποιήθη, καὶ τότε οἱ ἀποσταλέντες περιέγραφαν τὸν βίον καὶ ἐσχέδιασαν τὴν εἰκόνα του, ἣν λαβὼν ὁ Φρεδερίκος κατέταξε μετὰ τῶν ἄλλων σοφῶν ἐν τῇ εἰκονοθήκῃ του.

Ἐπανακάμψας ὁ Κατήφορος εἰς Ζάκυνθον ἐπροβιάσθη πρωτοπαπᾶς ἐνταῦθα δὲ μελετῶν, συγγράφων, καὶ κηρύττων ἐπ' ἐκκλησίας κατέλιπε τὸν βίον ἐν ἔτει 1763.

Ὁ ἱερεὺς Κόντος ἐξεφώνησεν αὐτῷ ὥραϊον ἐπικήδειον λόγον⁽¹⁾.

Ὁ Κατήφορος ἦν, κατὰ Ζαβίραν καὶ ἄλλους, πολυμαθὴς καὶ πεπαιδευμένος ἐν τε τῇ θύραθεν καὶ ἱερᾷ θεολογίᾳ, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ ἰταλικῆς γλώσσης, καὶ ἐπαινεῖται ὑπὸ Κούμα ὡς καλὸς γραμματικὸς.

Συγγράμματα.

- Μετάφρασις λατινικῆ τινῶν τοῦ Χρυσοστόμου συγγραμμάτων.
- Ἐγκώμιον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. (λατινιστί).
- Μετάφρασις λατινικῆ τῶν τοῦ Φωτίου.
- Βίος Πέτρου τοῦ Μεγάλου αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας. (Ἐγράφη ἰταλικά· καὶ ἐξεδόθη πολλάκις ἐν Βενετίᾳ (1736), Μεδιολάνοις, Νεαπόλει κλπ. Ἐν

(1) Παν. Σιώτου, Μνῆμα περὶ Κατηφόρου, Ἐν Ζακύνθῳ 1838.

ἔτι 1737 ἐξελληνισθεὶς ὑπὸ τοῦ Κεφαλλήνου Ἀθανασίου Σκιαδᾶ ἐτυπώθη ἐν Βενετίᾳ).

— Ἱστορία παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ μετὰ χαλκογραφίων καὶ ἐξηγήσεων ἐκ τῶν πατέρων. Ἐνετίῃσι 1737.

— Ἑλληνικὴ γραμματικὴ, καὶ ποιητικὴ μέθοδος. Ἐνετίῃσι 1769, 1778, καὶ 1784.

— Λόγοι ἐκκλησιαστικοί.

— Στιχουργήματα.

Φιλόθεος ὁ Κύπρου.

Περὶ τοῦ λογίου τούτου ἀρχιεπισκόπου λέγει ταῦτα ὁ συμπολίτης του Κυπριανός⁽¹⁾. « Ἀναβὰς δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου μετὰ τὸν Σίλβεστρον »
 « ὁ φιλεπιστήμων διδάσκαλος κύριος Φιλόθεος ἐκ Γαλάτων κώμης, ὡς »
 « ἐν Κωνσταντινουπόλει χρόνους ἀρκετοὺς διατελέσας, καὶ μαθητὰς »
 « ἐκ τῶν ἐπιστήμων οἰκῶν εὐγενῶν ἐκείσε λαβὼν, μάλιστα τὸν Κρι- »
 « τῖαν ἐκεῖνον ἔχων ἐν πᾶσιν ὑπερασπιστήν, ὡς διδάσκαλος κατ' »
 « ἰδίαν τῶν τέκνων αὐτοῦ χρηματίσας, ἀνὴρ ἐφωδιασμένος διὰ θεω- »
 « ρίας καὶ πράξεως ἀρίστα, ζηλωτὴς παιδείας τῶν νέων ὧν, ἐστόλισε »
 « τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν μετὰ σχολῶν ἐλληνικῆς καὶ μουσικῆς, καὶ »
 « διδασκάλων, φιλόπτωχος, ἀφιλάργυρος τὸν τρόπον, γενναῖος τὴν »
 « ψυχὴν, ἐσέμνυνε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν, καὶ τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν ὄνομα »
 « ἤγειρεν, εἰς οὗ τὴν τυχοῦσαν μεγαλοπρέπειαν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν »
 « πρὸ αὐτοῦ, καὶ τῇ εἰδήσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν τάξεων τὴν ἐκκλη- »
 « σίαν τῆς Κύπρου καὶ τὸ ἱερατεῖον εὐπρέπisen· οὗτος πρῶτην φρον- »
 « τίδα ἐπελάβετο νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα τῶν δυσσπαντήτων »
 « δοσιμάτων καὶ τῶν ἀκρόεστων ἐξουσιαστῶν ν' ἀναστειλῇ τὴν ὁρμὴν »
 « ὅθεν πορευθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐνήργησε τοσοῦτον, ὥστε »
 « ἔφθασε νὰ καταπέσῃ τὸν βεζύρην νὰ κάμῃ ἔλεος εἰς τὸν βασιᾶν, »
 « καὶ νὰ κατεβάσῃ ἀπὸ τὰ χαρτασοχάρτια ἀρκετὴν ποσότητα· ἀλλὰ φεῦ! »
 « ὑπὸ τινων κακοτρόπων ἐχθρῶν Τούρκων, καὶ τάχα Χριστιανῶν τῇ »
 « ὀνόματι, ὑπὸ τινος λέγω Κιρτὰ Μεσμέταγα Ἀλαγήμεν τῆς Πάφου, »
 « τινὸς κακοκλήρου ἱερέως Παφίου, τινὸς Μαρκέλλου καὶ Μοδίτου, »
 « καὶ Χοιροκοιτιώτου, καὶ ἄλλων φθονερῶν διαβόληεις εἰς τὸν βεζύρην »
 « ἐστάλη εἰς Κύπρον σιδηροδέσμιος, καὶ εἰς φυλακὴν ἐμβλήθει ἀπαι- »
 « τεῖτο πῶς ἔλαβεν ἀπὸ τὸν βασιᾶν ἄνευ φερμανίου τρία καὶ πέντε χρό- »
 « σια· ἀλλ' εἰς τὴν ἐξέτασιν ἐδείχθη ἀθῶος τῆς διαβολῆς καὶ κατηγορίας »

(1) Ἱστορία Χρονολογικὴ τῆς νήσου Κύπρου, σελ. 313.

" τῶν ῥηθέντων κακοτρόπων. Ἐξώσθη δὲ καὶ τοῦ θρόνου, καὶ τις νεα-
 " νίας οἰνόφλυξ Νεόφυτος παρὰ τῶν ῥηθέντων Κυπρίων ἐκλεχθεὶς
 " βιασθέντος τοῦ πατριάρχου ἀπὸ τῆς Πόρτας διὰ τὴν χειροτονίαν
 " του, ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος τὸ κνώδαλον· ἀλλ' ἐλθὼν εἰς Κύ-
 " προν ὁ γεννάδας, καὶ οὐ μόνον μὴ ἀποδεχθεὶς ἀλλὰ καὶ ἀποστραφεὶς
 " ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, καὶ ὡς ἐπιβάτης τοῦ θρόνου καὶ ὡς μὴ Κύ-
 " πριος, ὁρώντων τὸν γνήσιον αὐτῶν ἀρχιερέα εἰς τὰ δεσμὰ, καὶ φυ-
 " λακὴν ὑπὲρ αὐτῶν πάσχοντα, ἐντὸς ὀλίγου ὑπ' ἀδημονίας, μάλλον
 " δὲ ὑπὸ μέθης ἀπεχερέμψατο τὴν ψυχὴν· καὶ πάλιν τίθεται ἐλευθε-
 " ρωθείς ὁ λύχνος ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ὁ ἀθλητὴς φιλόθεος· ἀλλ' ὑπὸ
 " φόβου τῆς καταδρομῆς ὁ μακάριος ἐπιληψία κατασχεθεὶς ἐκρατήθη
 " ὅλος τὰ μέλη, καὶ τρέμων χειρὸς καὶ πόδας μόνις ἐκινεῖτο ὑπὸ
 " δύο βασταζῶν ἀνθρώπων μέχρι τέλους τῆς ζωῆς.

" Ἀλλὰ καὶ εἰς τοιαύτην ἀθλίαν κατάστασιν εὐρισκόμενος μῆτε
 " ἀπεδειλίασεν ὁ καλὸς ποιμὴν, ἀλλὰ γενναῖος διὰ τὴν τοῦ κοινοῦ
 " ὠφέλειαν προσπαθὼν ἀπῆλθεν εἰς Βηρυτὸν, καὶ ἐκεῖθεν ἀπέστειλεν
 " τοὺς ἀρχιερεῖς, τὸν Ἰωακείμ. Πάφου, τὸν Μακάριον Κιτιαίων, καὶ
 " τὸν Κυρηνίας Νικηφόρον εἰς βασιλεύουσιν διὰ πρόσκλησιν μετὰ καὶ
 " ἄλλων Κυπρίων καλοθελήτων, ἔνθα πολλὰ οἱ φίλοι αὐτοῦ συμπράξαν-
 " τες καὶ βοηθήσαντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς λοιποῖς, κατέπεισαν τὸν
 " βεζύρην ἐλθεῖν εἰς τοιαύτην συγκατάβασιν καὶ συμφωνίαν, ὅτι ὁ
 " τόπος ἀπὸ τοῦ 1754 καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἔχῃ νὰ πληρόνῃ διὰ δό-
 " σιμον δέκα χιλιάδας χαρτία. »

Ἐτελεύτησεν ὁ αἰμὴνηστος Φιλόθεος ἐν ἔτει 1759, διαδεχθεὶς ἐν
 τῇ ἀρχιεπισκοπῇ ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου αὐτοῦ Παΐσιου.

Συνέγραψεν ἐν ἔτει 1740, Σημειώσεις περὶ τῆς τῶν Κυπρίων ἐκκλησίας, καὶ
 Ἐκθεσιν περὶ τῶν προνομίων αὐτῆς, δημοσιευθείσας ὑπὸ Κυπριανοῦ ἐν Ἰστο-
 ρίᾳ Κύπρου σελ. 372—390).

Μιχαὴλ Παπαγεωργίου.

Ἐγεννήθη ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας τὴν 26 Φεβρουαρίου 1727.
 Οὐ μόνον ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦτο ἱερεὺς ἀλλὰ καὶ μακρὰ καὶ ἀδιάκοπος
 σειρὰ προγόνων τὸ λευϊτικὸν ἐξήσκει ἐπάγγελμα. Ἐσπούδασε τὰ
 μὲν γραμματικὰ καὶ ἐγκύκλια ἐν τῇ πατρίδι παρὰ τῷ διδασκάλῳ
 Παϊσίῳ, τῷ ὕστερον Παραμυθίας ἐπισκόπῳ, ὕστερον δὲ μεταβὰς εἰς
 Ἰωάννινα ἐξεπαιδεύθη τὰ φιλοσοφικὰ παρ' Εὐγενίῳ Βουλγάρει. Μετὰ
 τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν ἐπανακάμψας ἐχορηγᾶντι διδασκαλοῦ

κατὰ πρῶτον ἐν τῇ πατρίδι, του, ὕστερον δ' εἰς Σέλιτσαν, ὅθεν προσ-
κληθεὶς εἰς Μελενίκον ἐδίδαξε καὶ ἐνταῦθα ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, ἐκφω-
νῶν καὶ καθ' ἑβδομάδα σχεδὸν ἐπ' ἄμωνος διαφόρους ψυχωφελεῖς
λόγους. Ἐκ Μελενίκου ἀναβὰς εἰς Γερμανίαν ἐδιδάχθη τὴν γερμανι-
κὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ ὕστερον ἔλθων εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ
Πανεπιστήμιον ἠκροάσατο τὴν φιλοσοφίαν, τὰς νεωτέρας ἐπιστήμας,
καὶ μέρος τῆς ἱατρικῆς. Μετὰ ταῦτα ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῶν
ἐκεῖ ἑλληνοπαίδων, καὶ μετ' οὐ πολὺ κατέστη καθηγητὴς τῆς ἑλλη-
νικῆς ἐπὶ μισθῷ δημοσίῳ ἐν τῷ κολλεγίῳ τῆς ἀγίας Βαρβάρας, ἐνθα
διὰ πολλοῦ χρόνου ἐδίδαξε πολλοὺς τῶν Λατίνων ἱερέων καὶ κληρι-
κῶν. Ἐνταῦθα συνεδέθη καὶ διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ περιφήμου
βιβλιοφύλακος Κολλαρίου.

Μεθ' ἱκανὸν χρόνον ὁ Μιχαὴλ ἔλθων εἰς Οὐγγαρίαν ἐδίδαξεν ἐν
Πέστη, Βούδα, Μισκόλιξ, καὶ Ἀγρία, ἐκεῖθεν δ' ἐπανελθὼν εἰς Βιέν-
νην ἐπανελάβε τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλληνοπαίδων, καὶ ἐνταῦθα προσ-
βλήθεις ἐκ σφοδροῦ κολικωπόνου ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν τῇ 19 Ἰουνίου 1796.

Κατὰ Ζαβίραν ὁ Μιχαὴλ ἦν ἀνὴρ γραμματικώτατος, ρήτωρ, ποιη-
τὴς, καὶ φιλόσοφος.

Συγγράμματα.

- Τὸ μέγα Ἀλφαβητάριον. Ἐν Βιέννῃ 1771 Πέστη, 1789, Ἐνετίῃσι 1804.
- Μικρὸν Ἀλφαβητάριον. Βιέννη 47.
- Πρόχειρος καὶ εὐπόριστος διδασκαλία τῶν πρωτοπερίων Ῥωμητικῶν τῆς
Γερμανικῆς γλώσσης. Βιέννη 1772 καὶ 1793, Πέστη 1792.
- Οἰκιακὸς καὶ πρόχειρος διδάσκαλος τῶν ἀρχαρίων τῆς ἑλληνικῆς γλώσ-
σης. Βιέννη 1783.
- Ἐπὶ ἱρωςλεγεῖα, ἱαμβικά, κλπ. εἰς τὴν γραμματικὴν Μοσχοπούλου,
τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν Μελετίου, χρονικὸν Φραντζῆ, τὴν ἰταλικὴν γραμ-
ματικὴν Θωμᾶ Μανδακάση κλπ.
- Ἐν ἔτει 1773 ἐξέδοτο τὴν γραμματικὴν (Περὶ σχεδῶν) Μανουὴλ τοῦ
Μοσχοπούλου, προτάξας καὶ βίον τοῦ συγγραφέως.
- Πρὸς ταῦτα καταγράφονται ὑπὸ τοῦ Ζαβίρα καὶ τὰ ἐξῆς ἀνεκδότα τοῦ
Παπαγεωργίου.
- Ἀπάντησις εἰς τοὺς συλλογισμοὺς τοῦ σοφωτάτου Κολλαρίου περὶ τῆς
ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
- Γραμματικὴ Γερμανικὴ πληρεστάτη.
- Ἀποκρίσις πρὸς τὴν εἰσνεχθεῖσαν αὐτῷ ἐρώτησιν περὶ τοῦ ἀπολυτικίου
- Τὴν σπουδὴν σου τῇ κλήσει κατάλληλον ἐργασαμένη φερώνυμε ν.
- Ἐπιγράμματα εἰς νεοδημητοὺς ἐν Σιαιίστῃ οἴκους, τὸ ὑπέρβυρον τοῦ
- Ἐ. Ἀγρία ναοῦ, τὴν Πυξίδα τοῦ Ὑψηλῆντου, κλπ.

—Περὶ τῆς τοῦ κόσμου πλάσεως δι' ἡρωελεγείων στίχων.

—Ἐπιστολαὶ γλαφυρώταται πρὸς διαφόρους.

—Κατὰ Καθολικῶν καὶ Λουθηρανιστῶν περὶ ἐπικλήσεως τῶν ἀγίων, περὶ προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων, τῶν λειψάνων, τοῦ σταυροῦ, καὶ ἄλλων τινῶν ἀναγ' καίων (Ἐγράφη ἐν Πέστη τῷ 1788).

—Ἀποκρίσις πρὸς τὸν ἐλλογιμώτατον Ἀθανάσιον Στίρια περὶ τοῦ «Θέσπη» κατεβρόντησε ».

—Πλείστοι λόγοι ἐκφωνηθέντες ἐν Σιατίστῃ, Σελίστῃ, Μελενίκῃ, Διππου πόλει κλπ.

Ἐκτὸς τούτων μετέφρασεν ἐκ τῆς λατινικῆς εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τὴν Ἀνατομίαν τοῦ Κούλρου, καὶ λόγους τινὰς τοῦ Κικέρωνος.

Γαβριήλ Καλλονᾶς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀνδρῷ τῷ 1724 καὶ δεκαέτης ἀπορφανισθεὶς πατρός συναπῆλθε μεθ' ἑνὸς τῶν θείων του εἰς Σμύρνην, ὅπου διήκουσε τὰς πρώτας ἀρχὰς τῶν μαθημάτων μεθ' ἱκανὸν χρόνον ἔπειτα νελθὼν εἰς τὴν ἐνεγκραμένην ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐν τῇ μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ ἐκεῖθεν μετὰ παρέλευσεν ἀρκετοῦ χρόνου ἀνεχώρησεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὸν θεὸν του Μαθαιὸν τὸν πατριάρχην, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος, καὶ ἐπὶ πενταετίαν ἐχρημάτισε γραμματεὺς αὐτοῦ. Ἐξ Αἰγύπτου ἦλθεν εἰς Ἀθῶνα, ἐνθα ἠκροάσθη παρ' Εὐγενίῳ τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα. Μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐχρημάτισε διδάσκαλος τινῶν εὐγενῶν, ὡς Σταυράκη, Ὑψηλάντου κλπ. Ἀπίρας ἐκ Βυζαντίου ἦλθεν εἰς Βουκουρέστιον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βιέννην, ἐνθα ἐπὶ πενταετίαν ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῶν παρεπιδημούντων ὀρθοδόξων Ἑλλήνων. Ἐλθὼν εἰς Οὐγγαρίαν ἐγένετο ἐφημέριος τῆς ἐν Πέστη ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἐπὶ δύο ἔτη, καὶ ἐπὶ ἄλλα δύο τῆς ἐν Διασέγ, καὶ τελευταῖον εἰς Γκιόγκιος, ἐνθα καὶ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε τῇ 8 Μαρτίου 1795.

« Παρ' αὐτῷ τῷ αἰδεδίμῳ καὶ σοφῷ ἀνδρὶ, γράφει ὁ Ζαβίρας »
 » ἐνέτυχον τοσούτα ἑλληνικὰ χειρόγραφα συγγράμματα, τὰ πλείστα
 » ἰδίᾳ χειρὶ γεγραμμένα, ὅσα παρ' οὐδενὶ ἄλλῳ τῶν ἡμετέρων, ἄτινα
 » σώζονται τανῦν παρὰ τῷ πανοσιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ ἀνεψιῷ
 » αὐτοῦ Ἰγνατίῳ τῷ Καλλονᾶ, τῷ τανῦν εἰς Γκιόγγιος ἐφημερεύοντι »
 Ἐγραψεν ὁ Γαβριήλ Παιδαγωγίαν ἐκδοθεῖσαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1800
 ὑπὸ τῶν ἀνεψιῶν του Ἰγνατίου καὶ Γεωργίου Καλλονᾶ.

Σπυρίδων Μήλιας.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον ἐχειροτο-

νήθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης· Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐν Βενετία μητροπολιτικὸς θρόνος τοῦ Φιλαδελφείας, ἔνεκα τῆς ἀποστασίας Μελετίου τοῦ Τυπάλδου, εἶχε καταργηθῇ, τὸ πατριαρχεῖον ἀνέθηκεν εἰς τὸν Μήλιαν τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐκεῖ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, ὀνομάσαν αὐτὸν *τοποτηρητὴν καὶ πρὸς τῶν τῶν ἐν ταῖς κλειναῖς Ἑρεταῖς Ἑλλήνων*. Ἐν ἔτει 1762 ἀπρωτάθη ὑπὸ τῶν ἐν Βενετία ὀρθοδόξων ὡς μητροπολίτης Φιλαδελφείας, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Φατζέας προλαβὼν ἐχειροτονήθη παρὰ κανόνας, ἐματαιώθη ἡ ἐκλογή τοῦ Μήλια, ὅστις παρέμεινεν ἐνταῦθα ὡς πατριαρχικὸς ἑξαρχος, κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, συγγράφων καὶ ἐπιστατῶν, πατριαρχικῇ ἴσως κελεύσει, εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων.

Ὁ φιλόπονος Κερκυραῖος μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας συλλέξας ἐξέδωκεν ἐν Βενετία (καὶ οὐχὶ ἐν Παρίσις ὡς ψευδὲς ἐν τίτλῳ φέρεται) *Συνάθροισιν τῶν Ἀγίων Συνόδων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, ἐν ἔτει 1761 εἰς τόμους δύο ὀγκώδεις εἰς φύλλον δαπάνη τοῦ Ἀθηναίου Πολυμέρου Παυλῆ.

Συνέγραψε *Διδαχὰς* (1773), *Ἰδέαν ἀληθῆ τοῦ μετανοοῦντος* (1774), τὸ *Ἐπιστολάριον* (1785), καὶ ἐπεμελήθη διαφόρους ἐκδόσεις (1).

Στέφανος Νικολαΐδης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἦτο ἀνεψιὸς Σεραφείμ Β' τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἀκροασθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπὶ ἐξαμηνίαν διήκουσε τῶν ἐκεῖ διδασκόντων· ὕστερον ἀδράξ δαπάνη τοῦ θείου του ἐπέμφθη εἰς Πίζαν πρὸς ἐκπαίδευσιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1760 ἔκπτωσιν τοῦ Σεραφείμ ἀπὸ τοῦ θρόνου ὁ δυστυχὴς Στέφανος περιελθὼν εἰς ἀμνηχανίαν, διὰ τὴν παντελῆ στέρησιν τῶν ἀναγκαιούτων, ἦλθεν εἰς Λιθόρνον καὶ προσελήφθη ὑπὸ τινὸς συμπατριώτου του ἐμπόρου ὡς γραμματεῦς. Μετ' οὐ πολὺ ἡ κατὰ τύχην εὐπατρίδης τις Ἀγγλος διερχόμενος ἐκεῖθεν καὶ ἰδὼν τὴν πολυμάθειαν αὐτοῦ παρέλαβεν εἰς Λονδίνον, ἐνθα τὸν συνέστησεν εἰς πολλοὺς Ἀγγλους ὡς διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὑστερον ἐχρημάτισε κοινὸς διδάσκαλος, διαπρέπων ἐπὶ πολυμαθείᾳ κοσμιότητι καὶ ἡθῶν, ὅθεν καὶ μεγάλως ἐτιμᾶτο καὶ ἐσέβετο παρὰ πάντων. Μὴ δυνάμενος ὁμῶς νὰ ὑποφέρῃ τὸ ψυχρὸν

(1) Ζαβίρας—Βρετοῦ Κατάλογος, Β', σελ. 230.

τῆς Ἀγγλίας κλίμα ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἐνταῦθα καὶ τὸ ζῆν' ἐξεμέτρησεν ἐν ἔτει 1792.

Ἐγραψεν ὁ Νικολαΐδης πολλὰ καὶ διάφορα ἐξ ὧν μνημονεύονται ταῦτα.

—Περὶ τῆς Ἱπποκράτους τέχνης.

—Δύσεις φιλοσοφικῶν ἀποριῶν.

—Ἀναίρεσις εἰς τὸ τοῦ ἀδθα Κομπανιῶνη καθ' Ἑλλήνων σύγγραμμα (').

Ἰωάσαφ Κορνήλιος.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐγένετο εἰς τῶν προσφιλεστέρων μαθητῶν Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως. Διατρίβων ἐν Κωνσταντινουπόλει διωρίσθη ἱεροκέρυξ ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἐξεφώνησε διαφόρους πανηγυρικοὺς καὶ ἐπιταφίους λόγους, ὡς εἰς Νικηφόρον Νικομήδειας, εἰς τὸν ἡγεμόνα Ἰωάννην Καλλιμάχην, εἰς Κωστάντιον Σιγοῦρον Ζακύνθιον τὸν μέγαν ἀρχιεπίσκοπον, εἰς Ἀντώνιον τὸν Σίφνιον πρῶτον ὁστιάριον, Γεώργιον Σταυράκογλου τὸν τυραννικῶς κρεμασθέντα ἐν ἔτει 1762, εἰς Ἰωάννην Ρίζον Μανὲν τὸν ἱατροφιλόσοπον, εἰς τὸν ἄρχοντα Κωσταντίνον Σοῦτζον ἢ Δράκον, εἰς Ἀλέξανδρον Σοῦτσον ἢ Δράκον ἀδίκως κατακριθέντα καὶ διὰ τὸ μὴ ἐξωμώσασθαι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν κρεμασθέντα, εἰς τὸν μέγαν ποστέλνικον Κωνσταντίνον τὸν Σουλουσιτάρην, εἰς Στέφανον Μαυροκορδάτον διερμηνέα τοῦ βασιλικοῦ στόλου, εἰς Χοτζα-Ἀνδρέαν τὸν Σαράφην, εἰς Χατζη-Μανόλην Μπικέλλαν Βεῤῥοίεα κλπ.

Ὁ Κορνήλιος ἦν εὐγλωττος καὶ εὐφάνταστος ἱεροκέρυξ, ἀσκόπως ὁμῶς μεταβαίνει ἀπὸ ιδέας εἰς ιδέαν, καὶ ἐξ εἰκόνας εἰς εἰκόνα· κατέχων ὀλίγας ἀστρονομικὰς καὶ γεωμετρικὰς γνώσεις δεικνύει παραδόξως ἀκατανόητον συμπάθειαν ὑπὲρ τῶν ἀριθμῶν, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔχει δι' αὐτὸν μυστηριώδη δύναμιν· παραδείγματος χάριν ἐν τῇ πρὸς τὸν ἅγιον Γεώργιον λόγῳ του ἀναφωνεῖ ταῦτα· «ὀγδοήκοντα καὶ δύο» ἔχομεν χρόνους ἕως τῆς σήμερον, ὅπου Σωτῆρα καὶ ὁμολογοῦμεν, «καὶ ἐορτάζομεν, καὶ ἐξμνησκόμεν τὸν Τροπαιοφόρον Γεώργιον. Ἀριθμὸς μὲν μυστηριώδης ὅπου ἀναλυόμενος δείχνει φανερά, ὅτι αὐτὸς εἶναι τῶν Τροπαίων τὸ Τρόπαιον. Βλέπω ἐγὼ τὰ μέρη του καὶ εἶναι τὸ τετράγωνον τῶν τεσσάρων γενικῶν Ἀρετῶν, καὶ τὸ τετράγωνον τῶν πέντε σωματικῶν Αἰσθήσεων, ἥτοι τὸ δεκάεξ καὶ τὸ εἰκοσι

(') Ζαβίρης.

“ πέντε· βλέπω τούτων τὸ ἄθροισμα καὶ εἶναι τὸ τεσσαράκοντα ἐν-
 “ Βλέπω, ὅτι τὸ ἄθροισμα τοῦτο τῶν τετραγώνων ἂν πολυπλασιασθῇ
 “ μὲ τὴν Δυάδα, τούτεστι μὲ τὴν Πρᾶξιν καὶ τὴν Θεωρίαν, γεννᾷ
 “ πεπληρωμένως τὸν μυστηριώδη ἀριθμὸν, ὅπου εἶναι ὁ ὁδοποκροστὸς
 “ δεύτερος, ὅπου εἶναι τοῦ τερατουργοῦ Γεωργίου τῶν Τροπαίων τὸ
 “ Τρόπαιον, συνθεμένον ἀπὸ ὅσα Τρόπαια σταίνουν ἢ αἰσθησαιο, ἀπὸ
 “ ὅσα Τρόπαια ὑψάνουν ἢ Ἀρεταίς ”.

Τοιοῦτοι μαθηματικοὶ παραλογισμοὶ ἀπαντῶνται καὶ ἐν τῷ λόγῳ
 πρὸς τὸν ἅγιον Νικόλαον, τὸν ὁποῖον προσπαθεῖ ν’ ἀποδείξῃ κέντρον
 κοῖλον περιεκτικὸν ὅλων τῶν Μακαρισμῶν τοῦ Εὐαγγελίου.

Κακόζηλος οὐχ ἥττον εἶνε καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰωάσαφ ἀνθιζέτος και-
 νοτομία γεωμετρικῶν ἔρων, ὡς κυδόκυβον, κλπ.

Οἱ λόγοι τοῦ Κορνηλίου ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1788 εἰς δύο
 ὀγκώδεις τόμους, προσφωνούμενοι εἰς Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν, προστε-
 θέντος καὶ Συνατάγματος Ἐκκλησιαστικῆς ρητορικῆς.

Ὁ Ἰωάσαφ ἀπεβίωσεν ἐν Ζακύνθῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ’ αἰῶνος.

Ῥήγας ὁ Φεραῖος.

Ἐγεννήθη ἐν Φεραῖς (Βελεστίνῳ) τῆς Θεσσαλίας περὶ τὰ μέσα τοῦ
 ΙΗ’ αἰῶνος ⁽¹⁾, καὶ ἐπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια εἰς τὸ ἐν Ζαγοράῃ σχολεῖον,
 συμμαθητὰς ἔχων Νικόλαον τὸν Κασαδέτην, καὶ Ἰωάννην Ῥήγα Πάν-
 τον ⁽²⁾. Φύσει φιλελεύθερος καὶ ἀδυνατῶν ἵνα συζήσῃ μετὰ τῶν τυ-
 ράννων τῆς πατρίδος του ὁ Ῥήγας ἐγκαταλιπὼν τὴν Θεσσαλίαν με-
 τέβη εἰς Δακίαν (1790). Εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου ὑπὸ τὴν προστασίαν
 τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων εἶχον εὖρει ἄσυλον αἱ ἀπὸ τοῦ πατρίου ἐδά-
 φους φυγαδευθεῖσαι Μοῦσαι, ὁ Ῥήγας ἤκουσεν ὑψηλότερα μαθήματα, καὶ
 μετ’ ὀλίγον προσελήβη γραμματεὺς τοῦ ἀρχόντος Βραγκοδάνου.

Ἦ τότε ἐκραγεῖσα Γαλλικὴ ἐπανάστασις εἶχεν ἐξάψει τὰ πνεύματα
 πάντων, καὶ ἐντὸς χρυσῶν ὀνείρων ἐκυλίετο ἡ ἐξεγερθεῖσα φαντασία καὶ
 νέων καὶ γερόντων, ἐλπίδες δὲ καὶ καρδιωγοὶ δὲν ἔπαυον διαγε-
 λῶσαι καὶ παρορμῶσαι τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ἦ
 ῥολογερὰ τοῦ Ῥήγα καρδίᾳ, ὡς δῆλον, εἶχε τότε μεταβληθῇ εἰς κά-

(1) Κατὰ Πεῤῥαιεὶδὸν ἐγεννήθη τῷ 1754, καὶ κατὰ Νικολόπουλον 1753.

(2) ὁ Κασαδέτης ἐδίδασκεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ζαγοράς· ὁ δὲ Ἰωάννης Ῥήγα Πάντος ἐστὶν ὁ πατὴρ τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας Κυρίου Φιλίππου Ἰωάννου.

μινον αίσθημάτων, καὶ ὑπὸ τὸ πρῶμα πυρετώδους ἐνθουσιασμοῦ ἐνέκυρόνησε τὴν ἐθνεγεργσίαν. Ἡ Ἑλλὰς, μεγάλη ποτὲ καὶ κραταίᾳ, παρίστατο τότε εἰς τὰ ὅμματά του τεταπεινωμένη, σόρουσα τὴν ἄλυσον τοῦ δούλου, καὶ κύπτουσα τὸν αὐχένα ὑπὸ τὴν μάστιγα βαρβάρου δεσπότη. Ὅθεν μὲ τὴν μονομερῇ ιδέαν τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ γένους ψυχῇ τε καὶ σώματι ἤρξατο πλέον ἐργαζόμενος ὁ θερμουργὸς πατριώτης.

Τῷ 1786 διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας ὁ Μαυρογένης, προσέλαβε μετ' οὐ πολὺ τὸν Ῥήγαν ὡς γραμματέα, θελχθεὶς ἐκ τῆς μετ' αὐτοῦ γενομένης ποτὲ συνδιαλέξεως. Κηρυχθέντος τοῦ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας πολέμου, ἡ Πύλη ἐχορήγησεν ἀπόλυτον ἐξουσίαν εἰς τὸν Μαυρογένην, τὰ μέγιστα εὐνοούμενον ὑπὸ τοῦ παντοδυνάμου τότε ναυάρχου Χασάν τοῦ Γαζή. Διορίσας ὁ ἡγεμὼν στρατιωτικούς ἐπιτηρητὰς τῶν παραδουναβίων, ἐξέλεξε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὸν γραμματέα του Ῥήγαν, τοποθετηθέντα ὡς τοιοῦτον ἐν Κραϊόβα. Κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον διαταχθεὶς ὑπὸ τῆς Πύλης καὶ ὁ διάσημος Πασβάνογλους ἐρρῶρει μετὰ 1200 λογάδων εἰς τὰ παρίστρια. Μετ' αὐτοῦ προσοικειωθείς ὁ Ῥήγας συνεδέθη στενῶς τὴν δὲ φιλίαν ἐκείνην συνέσφιγξεν ἔτι καὶ τὸ ἐξῆς συμβεβηκός. Ὁ Πασβάνογλους, στερούμενος τροφίμων διὰ τὸν στρατὸν του, τῶν ὁποίων ἡ μεταφορὰ δυσχερῆς, ἔνεκα τῆς πεσούσης χιόνος, καθίστατο, ἐξύβρισε πικρῶς τὸν ἐπιστάτην τῶν τροφῶν, θεῖον τοῦ Μαυρογένη· ὁ δὲ ἡγεμὼν μαθὼν τοῦτο διέταξε τὴν τιμωρίαν τοῦ ὕβριστοῦ, ὅστις πληροφορηθεὶς τοῦτο ἐκρύβη. Διαταχθεὶς τῆς προσαγωγῆς του, οἱ στρατιωτικοὶ ἐπιτηρηταὶ ἐτέθησαν εἰς κίνησιν καὶ ὁ Ῥήγας λαβὼν ὁμοίαν διαταγὴν τοῦ ἡγεμόνος, ἐπεμψε τέσσαρας στρατιώτας ἐκ τοῦ σώματός του, γνωρίζοντας προσωπικῶς τὸν δραπετήν, μὲ τὴν παραγγελίαν ὅπως εὐρόντες προσαγάγωσιν αὐτὸν ἀνευ κρότου καὶ ταραχῆς. Ὁ Πασβάνογλους μετημφισμένος περιφρόμενος ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν σταλέντων, καὶ ὀδηγηθεὶς ἡσύχως παρεδόθη εἰς τὸν Ῥήγαν, ὅστις φιλοδωρήσας τοὺς συλλαβόντας καὶ παραγγέλων αὐτοῖς ἄκραν μυστικότητα, περιεποιήθη ἀδελφικῶς τὸν αἰχμάλωτον, πρὸς ὃν τὸ ἐσπέρας συνδειπνῶν εἶπε· « δόξασον τὸν Θεὸν, βένη, » ὅτι ἔπεσες εἰς χεῖράς μου· ἐγὼ δὲν σκοπεύω νὰ ἐκτελέσω τὴν διαταγὴν τοῦ ἡγεμόνος, ἀν καὶ αὐστηρῶς διατάσσωμαι· ταύτην τὴν νύκτα θὰ σὲ στείλω ἀσφαλῶς εἰς τὴν πατρίδα σου, σὺ δέ, ἐνόσω, » τὰ πράγματα εὐρίσκονται εἰς τοιαύτην θορυβώδη καὶ ἐπικίνδυνον

» κατάστασιν, πρέπει νὰ μένης κρυμμένος καὶ ἄγνωστος εἰς τὴν πα-
 » τρίδα σου· τοιουτοτρόπως δὲ πράττων θὰ σώσῃς καὶ τῶν δύο μας
 » τὴν ζωὴν καὶ ὑπόληψιν ».

Ὁ Ῥωσσικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν ἀρχιστράτηγον Ποτέμκιν εἰσῆλθε μετ' οὐ πολὺ εἰς Ἰάσιον, καταλαβὼν ὑστερον ἀμαχητὶ καὶ τὸ Βουκουρέστιον ὁ δυστυχὲς Μαυρογένης ἐπλήρωσε διὰ τῆς κεφαλῆς του τὸν θρίαμβον τῶν Ῥωσσικῶν ὅπλων. Ἀπλοῦς πλέον ιδιώτης ἐπανελθὼν ὁ Ῥήγας εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Μοσχοβιτῶν κατεχομένην πρωτεύουσαν τῆς Βλαχίας δὲν ἐφαντάσθη νὰ ζητήσῃ οὐδεμίαν πολιτικὴν ὑπηρεσίαν, εἰ καὶ ἔχων πρὸς τοῦτο ἀρκετὰ συστατικὰ ὑπολήψεως καὶ θαυμαστῆς γλωσσομαθείας.

Ὁ Πασβάνογλους μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Μαυρογένους, ἦλθεν εἰς Βουκουρέστιον μετὰ πολλῶν δώρων ἵνα ἐκδηλώσῃ τὸ πρὸς τὸν σωτῆρά του αἶσθημα εὐγνωμοσύνης.

Μεγίστην ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν εἰς τὸ διορατικὸν τοῦ Ῥήγα ὁ πνευ- ματώδης καὶ ζωηρὸς τοῦ Βιδινίου βένης, ὅστις ἐκτὸς τῶν ἄλλων εἶχε καὶ τὸ προτέρημα μεγάλης ἐν τῷ τόπῳ του ἐπιήρως, δυνάμενος ἐν ὥρᾳ νὰ στρατολογήσῃ ἀρκετοὺς λογάδας. Τὸν Ὀθωμανὸν αὐτοῦ ὁ Ῥήγας ἔκρινεν ἀρμόζον ἵνα κατηχήσῃ καὶ εἰ δυνατόν προσλάβῃ ἄρρω- γὸν τῶν μεγαλουργῶν του σχεδίων.

Κατὰ τὸν Πεῤῥαϊβὸν ὠμίλησεν αὐτῷ ὡς ἑξῆς:

« Ἐὰν ἐγώ, βένη, ἔσωσα τὴν ζωὴν σου ἀπὸ τὸν θάνατον, τοῦτο ἦτο χρέος μου, διότι δοξάζω ὅτι ἓνας Θεὸς ἐπλασεν ὅλον τὸν κόσμον, ὥστε ὅλοι ἡμεῖθα πλάσματα καὶ τέκνα ἐνὸς πατρὸς, καὶ ἐπομένως ἀδελφοί· φέρω ὡς παράδειγμα τὸ ἐξῆς· ὅταν εἰς πατὴρ γεννήσῃ καθ' ὑπόθεσιν πολλοὺς υἱοὺς, καὶ ὁ μὲν ἐξ αὐτῶν γένῃ δερβίσης, ἄλλος πραγματευτῆς, ἄλλος ψωμοπώλης, καὶ ἄλλοι μεταχειρισθῶσιν ἄλλα ἐπαγγέλματα, δύνανται οὗτοι ν' ἀρνηθῶσι τὸν πατέρα των, καὶ τὴν ἀδελφοσύνην των ἔνεκα τῆς διαφορᾶς τῶν ἐπαγγελλμάτων; δικαιοῦν- ται ἄρα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτο νὰ ἀποστρέφεται καὶ κατατρέχη ὁ εἰς τὸν ἄλλον, ἐνῷ ὁ πατὴρ αὐτῶν ἀγαπᾷ ὅλους ἐπίσης; Ἐὰν σὺ καυχᾶσαι, ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ πίστις εἶναι καλλιτέρα ἀφ' ὅλας τὰς ἄλλας, καὶ ἐγὼ πάλιν φρονῶ, ὅτι ἡ ἐδική μου ὑπερβαίνει ὅλας, κατὰ τοῦτο σφάλλομεν καὶ οἱ δύο φιλονεικοῦντες, διότι ὁ Θεὸς, ὡς κοινὸς πατὴρ, μᾶς διατάττει νὰ ἡμεῖθα εἰλικρινεῖς, δίκαιοι, φιλόανθρωποι, καὶ νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ὑπηκόους καὶ νὰ μὴ καταδικάζωμεν αὐτοὺς

ἀνόμως, ὡς τὰ ἄλλα ζῶα· καθόσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὰ θρησκευτικά, ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἐξουσίαν νὰ ἐξετάζωμεν, καὶ διακριλονεικῶμεν ὅσα ἀνήκουν εἰς τὸν Θεόν· ἡμεῖς οὔτε εἶδομεν, οὔτε ἠκούσαμεν, οὔτε εἰς κανὲν βιβλίον εὔρομεν γεγραμμένον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπαίδευσε τὸν δαίνα διότι ἦτο Τοῦρκος, ἢ τὸν δαίνα διότι ἦτο χριστιανός, ἢ τὸν δαίνα, διότι ἦτον ἡλιωσσηνολάτρης κλπ. βλέπομεν ὅμως καὶ ἀκούομεν, καὶ εἰς τὰ βιβλία εὐρίσκομεν γεγραμμένον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπαίδευσε, καὶ παιδεύει πάντοτε τοὺς τυραννοῦντας τὸ πλάσμα του, τοὺς ἀδελφούς των ».

Ἡ ὑπὸ τὸ πνεῦμα ἀνείρησκειας ὑπάτης καὶ ἀμοιβαίας ἀδελφότητος τῶν τέως δι' ἀκατανομάστου φανατισμοῦ ἀποκεχωρισμένων καὶ ἀλληλομαχούντων ὑπηκόων μουσαρᾶς καὶ ἐπαχθοῦς δεσποτείας κατήχησις αὕτη τοῦ Ῥήγα μεγίστην ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν εἰς τὴν ἀγρίαν πλὴν ἀγνὴν τοῦ Πασβανόγλου καρδίαν. Ἐν κατανύξει καὶ συντριβῇ καρδίας ἤκουσε τοὺς ὑψηλοὺς ἐκείνους λόγους, πρῶτον ἡδὴ ἀπαγγελλομένους ἀπὸ στόματος ἐλληνικοῦ ἐνώπιον μουσουλμάνου, καὶ ἄπειρον πρὸς τὸν πυρετώδη Ἕλληνα ὁμολογήσας ἡέθας καὶ ὑπακουήν, καθικέτευσεν αὐτὸν ἵνα τὸν διδάξῃ πλείοτερα. Ὁ ἐνθουσιώδης Ἕλλην βλέπων τὸ μέγα σχέδιόν του κατ' ἀρχὴν ἀσπαζόμενον, ἀπροκαλύπτως ἔσπειρον εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ὀθωμανοῦ τὰ σπέρματα τῆς ἐπαναστάσεως. « Ἀφοῦ φίλε, ἐπανελάβε, ἐπέστης εἰς ὅσα εἰλικρινῶς σοὶ εἶπα, ὀφείλω νὰ σοὶ δεῖξω καὶ τὸν τρόπον διὰ νὰ τὰ ἐνεργήσῃς καὶ μάλιστα διότι σὲ βλέπω ἄξιον καὶ πρόθυμον εἰς τὸ καλόν· εἶναι λοιπὸν χρεῖα νὰ δράξῃς τὰ ὅπλα, καὶ παιδεύσῃς ὅσους βέηδες καὶ ἀγάδες γνωρίζεις κακούργους, τόσον εἰς τὸ Βιδίνι, ὅσον καὶ εἰς ἄλλα μέρη, καὶ ἐναγκαλισθῇς δὲ τοὺς καλοὺς Τοῦρκους, καὶ τοὺς δυστυχεῖς ὑπηκόους· δὲν εἶναι ἀμφισβολία, ὅτι ἅμα ἀκούσῃ ὁ Σουλτάνος τὰς πράξεις θὰ σοὶ γράψῃ (ἐπειδὴ ἐξέκλινε ἀπὸ τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κορανίου) κατάρας καὶ ἀπειλάς· σὺ ὅμως τὸ πρῶτον κατὰ σοῦ φερμάνι του πέμψον εὐθὺς εἰς ἐμὲ, ἐγὼ δὲ θέλω σοὶ στείλει διὰ τοῦ ἰδίου ταχυδρόμου σχέδιον, καθ' ὃ ὀφείλεις ν' ἀπαντήσῃς δικαιολογῶν τὰς πράξεις σου. Μὴ σὲ φοβίσωσι, φίλε μου, αἱ ἀπειλαί, καὶ τὰ στρατεύματα τῶν παρανόμων τυράννων· σὺ ἔχεις βοηθὸν τὸν Θεόν, ὅστις ἀκούει καθ' ἡμέραν τοὺς στεναγμούς, καὶ δάκρυα τόσων μυριάδων ἀνθρώπων, καὶ δὲν ἀφίνει ποτὲ ἀτιμωρήτους τοὺς κακούργους· ὅταν ἕνας ἡγεμὼν ἀποφασίσῃ νὰ ἐλευθερώσῃ τὰ πλάσματα τοῦ

Θεοῦ ἀπὸ ἑνα ἄθεον τύραννον, τότε ὁ Θεὸς εἶναι μαζὶ του, καὶ ὅταν ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ, ποῖον ἄλλον φοβεῖται; ἤξευρε, φίλε μου, ὅτι πᾶς κακοῦργος εἶναι δειλὸς, ἐπειδὴ ὁ καθρέπτης τῶν κακοεργημάτων του καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ παρίστανται νυχθημερὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ ἀφαιροῦσιν ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας. Τοιαῦτα παραδείγματα καὶ τὸν παλαιὸν καιρὸν, καὶ τώρα ἐγιναν καὶ γίνονται πολλά, καὶ μάλιστα τὰ σημερινὰ τῆς Γαλλίας ».

Ὁ Πασθάνογλους τοσοῦτον εἶχεν ἠλεκτρισθῇ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ Ῥήγα, ἀπαγγελλομένων εἰς τὴν Τουρκικὴν τὴν ὁποίαν ἄριστα ἐγνώριζε, καὶ μετὰ τόνου φωνῆς ὃν ἐκτὸς τῆς γλώσσης καὶ ἡ ἀπαράμιλλος στωμυλία τοῦ ῥήτορος ἐνεψύχου, ὑπεσχέθη ἀναχωρῶν ἵνα πραγματοποιήσῃ τὰς ἐντολὰς του. Ἐλθὼν δὲ εἰς Βιδίνιον ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ εἰς φόβον καὶ ταραχὴν ἐνέβαλλε τὸ διδάνειον, ὅπερ συνεκέντρωσε καὶ ἀπέστειλε πανταχόθεν πολυαριθμούς στρατοὺς κατὰ τοῦ ἐπικινδύνου ἀνάρτου. Ὁ Ῥήγας ἄμα εἶδε τὴν ἐν Βιδίνῳ ἐπανάστασιν συστηματοποιηθεῖσαν, ἀνεχώρησεν ἐκ Δακίας, καὶ ἐλθὼν εἰς Βιέννην ἐξελέχτο τὴν Αὐστριακὴν μητρόπολιν ὡς κέντρον τῶν ἐνεργειῶν του. Ἀπόστολοι μεμυημένοι εἰς τὸ σχέδιον τοῦ Ῥήγα, διέτρεχον τὴν Ἑλλάδα, καὶ λοιπὰς τοῦ Τουρκικοῦ κράτους ἐπαρχίας, κατηχοῦντες τοὺς πάντας πρὸς ἐξέργησιν. Ὁ πρωτοεργὸς τοῦ μεγάλου ἐκείνου κινήματος διοτρεῖ ἀδιάκοπον ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Πασθάνογλου, δικυφῶν ἐπισήμων Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν⁽¹⁾, καὶ μετὰ τῶν ἀρματωλῶν, ἐπισκόπων, καὶ ἄλλων προϋχόντων τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους. Ὑπὸ τὸ πρίσμα τοῦ ἐπαναστατικοῦ ὀργανισμοῦ του συνέθετο ὁ νέος Τυρταῖος τοὺς θουρίους ἐκείνους ὕμνους, οἵτινες ἀπὸ περάτων μέχρι περάτων τῆς Τουρκίας ἐψάλλοντο ἐνθουσιῶδως παρὰ πάντων. Δι' αὐτῶν προσεκάλει ὁ Ῥήγας τοὺς πάντας νὰ δράξωσι τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ μουσουλμανικοῦ ζυγοῦ, ἀνευ διακρίσεως θρησκευματος καὶ γλώσσης, ἐξορκίζων καὶ τοὺς ἐν ξένῃ ὑπηρεσίᾳ εὐρισκομένους ἀδελφοὺς νὰ καταβῶσιν εἰς τὰς πατρίδας των, καὶ προσφέρωσι τὸν βραχίονά των ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Σ' ἀνατολὴ καὶ δύσι
καὶ νότο καὶ βορεῖά,

Γιὰ τὴν πατρίδα ὅλοι
νᾶχωμε μὴ καρδιά.

(1) Εὐρήναι τοιαύτη ἀλληλογραφία μετὰ τοῦ Ῥήγα καὶ τῶν Ἀλβανῶν Ἀγίου Μουχωρδάρη, καὶ Μουχωρδάρη-Πότσα, ὡς μοι εἶπεν ὁ συγγενὴς αὐτῶν Καπλάν-μπεης. Οὐχ ἥττον εἰς τοιαύτη ἐσώζετο μέχρι τοῦδε μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Διοδοκίου Διονυσίου καὶ τοῦ ἐκ Καμπινίου Παλαιοπούλου.

Στὴν πίστιν τοῦ καθένος
ἐλευθερὸς νὰ ζῇ,
Στὴν δόξαν τοῦ πολέμου
νὰ τρέξωμεν μαζή.
'Ὅσ' ἀπ' τὴν τυραννίαν
πῆγαν στὴν ξενιτειά,
Στὸν τόπον τοῦ καθένος
ἄς ἔλθῃ τώρα πιά.
'Ἡ Ρούμελῃ τοὺς κράζει
μ' ἀγκάλας ἀνοιχτάς,
Τοὺς δίδει βιὸ καὶ τόπους,
ἀξίας καὶ τιμάς.
'Ὡς πότε ὀφφικιάλος
σὲ ξένους βασιλεῖς;
'Ελα νὰ γίνῃς στύλος
δικῆς σου τῆς φυλῆς.
Κάλλιο γιὰ τὴν πατρίδα
κανένας νὰ χαθῇ,
'Ἡ νὰ κρεμάσῃ φρούτα,
γιὰ ξένον στὸ σπαθί.
Καὶ ὅσοι προσκυνήσουν
δὲν εἶναι πλιὸ ἐχθροί,
'Αδελφία μας θὰ γίνουν
ἄς ᾔναι κ' ἐθνικοί.
Μὰ ὅσοι θὰ τολμήσουν
ἀντίκρυ νὰ σταθοῦν,
'Εκείνοι, καὶ δικοί μας
ἂν ᾔναι, θὰ χαθοῦν.
Τί στέκεις Πασθανόγλου,
τόσον ἐκστατικός;
Τινάζου στὸ Μπαλκάνι,
φώλιζε σὰν ἀετός.
Τοὺς μπουφους καὶ κοράκους,
καθόλου μὴ ψηφᾷς,
Μὲ τὸν βραγιά ἐνώστου,
ἂν θέλῃς νὰ νικᾷς.
Σιλίστρα καὶ Βραίλα
Σμαίλι, καὶ Κελί,
Βινδέρι καὶ Χοτῆνι,
ἐσένα προσκαλεῖ.
Στρατεύματά σου στείλε
κ' ἐκεῖνοι προσκυνοῦν,
Γιατί στὴν τυραννίαν
νὰ ζήσουν δὲν μποροῦν.
Βουλγάροι κ' Ἀρβανῖται,
'Αρμένιοι καὶ Ῥωμιοί,
'Αράπιδες καὶ Ἀσπροι
μὲ μιὰ κοινὴ ὁρμή,
Γιὰ τὴν ἐλευθερίαν
νὰ ζώσωμεν σπαθί,
Πῶ; εἴμεσθ' ἀνδρειωμένοι,
παντοῦ νὰ ξακουσθῇ.

Σουλιῶται καὶ Μανιάται
λιοντάρια ξακουστά,
'Ὡς πότε σταῖς σπηλαιῖς σὰς
κοιμᾶστε σφαλιστά;
Μαυροβουνίου καπλάνια,
'Ολύμπου σταυραετοί,
Κι' Ἀγράφων τὰ ξεφτέρια,
γενῆτε μιὰ ψυχή.
Σπετσῶν, Ψαρῶν, καὶ Ὑδρας
θαλασσινὰ πουλιά,
'Ὁ νόμος σᾶς προστάζει
νὰ βάλεται φωτιά,
Νὰ κάψτε τὴν ἀρμύδα
τοῦ καπετάν-πασᾶ.
Νὰ μπῆτε εἰς τὴν Πόλιν,
κ' εἰς τὴν ἀγίαν-Σοφίαν.
Τοῦ Μισιριοῦ ἀσλάνια,
γιὰ πρώτη σας δουλειά,
Δικόν σας ἔναν βέην
κάμετε βασιληά,
Χαράτζι τῆς Αἰγύπτου.
στὴν Πόλ' ἄς μὴ φανῇ.
Γιὰ νὰ φοβῆσθ' ὁ λύκος
ὅπου σᾶς τυραννεῖ.
Καὶ σὺ ποῦ στὸ Χαλέπι
ἐλεύθερα φρονεῖς,
Πασᾶ, καὶρόν μὴν χάνῃς
στὸν κάμπον νὰ φανῇς;
Μὲ τὰ στρατεύματά σου
εὐθὺς νὰ σηκωθῇς,
Στῆς Πόλης τὰ φερμάνια
ποτέ νὰ μὴ δοθῇς.
Λοιπὸν γιατί ἀργεῖτε,
τί στέσκεσθε νεκροί;
Ξυπνήσατε, μὴν ᾗσθε
ἐνάντιοι κ' ἐχθροί.
Πῶς οἱ προπάτορές μας
ὥρμουσαν σὰν θεοῖα,
Γιὰ τὴν ἐλευθερίαν
πηδοῦσαν στὴν φωτιά.
'Βίτσι κ' ἡμεῖς ἀδελφία,
ν' ἀρπάξωμεν γιὰ μιὰ
Τ' ἄρματα, καὶ νὰ βγοῦμεν.
ἀπ' τὴν πικρὴ σκλαβιά.
Νὰ σφάξωμεν τοὺς λύκους,
ποῦ τὸν ζυγὸν βαστοῦν,
Καὶ χριστιανοὺς καὶ τούρκους
σκληρὰ τοὺς τυραννοῦν.
Στεριάς καὶ τοῦ πελάγου
νὰ λάμψῃ ὁ σταυρός,
Κ' εἰς τὴν δικαιοσύνην
νὰ σκύψῃ ὁ ἐχθρός.

Ὁ ὄρκος τοῦ Ῥήγα καὶ τῶν εἰς τὴν ἐπανόστασιν
μουυμένων εἶχεν ὥς ἐξής.

Ὡ βασιλεῦ τοῦ κόσμου
ὀρκίζομαι σέ σέ,
Νέην γνώμην τῶν τυράννων
νά μὴν ἐλθῶ ποτέ.
Μήτε νά τοὺς δουλεύσω,
μήτε νά πλανηθῶ,
Εἰς τὰ ταῖματά τους
νά μὴ παραδοθῶ.
Ἐνόςψι ζῶ στὸν κόσμῳ,
ὁ μόνος μου σκοπός

Γὰ νά τοὺς ἀφανίσω
θὰ νᾶνε στοθερός.
Πιστός εἰς τὴν πατρίδα,
συντρίβω τὸν ζυγόν,
Ἀχώριστος νά ᾔμα:
ἀπὸ τὸν ἀρχηγόν.
Κι' ἂν παραβῶ τὸν ὄρκον,
ν' ἀστράψῃ ὁ οὐρανός,
Καὶ γὰ μὲ κατακάψῃ,
νά γένω ὡστὲν καπνός.

Αἱ νίκαι τῶν Γάλλων εἶχον καταπλήξει τὸν κόσμον, καὶ ὁ Ῥήγας συναισθανόμενος, ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀπηχεῖτο καὶ συνέργεια μεγάλης τινὸς δυνάμεως, ἐνητένισε πρὸς τὸν μεγαλουργόν τῆς Κορσικῆς γόνον. Διὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι φίλων καὶ συναισθητῶν ἔλαβε τεμάχιον ῥίζης ἐκ τῶν παρὰ τὰ Θεσσαλικά Τέμπη φυομένων ῥοδοδαφνῶν, καὶ ἐξ αὐτοῦ κατασκευάσας ὡραίαν ταμβακοθήκην, ἐπεμψε δῶρον πρὸς τὸν ἐν Ἰταλίᾳ τότε διατρίβοντα Ναπολέοντα, πληροφορῶν τοῦτον ἐν τῇ συνοδευούσῃ ἐπιστολῇ περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ξύλου. Τοιαύτη νεοφανὴς καὶ περιέργως προσφορά εὐηρέστησε τὸν Βοναπάρτην, ὅστις ἀπαντῶν εἰς τὸν Ῥήγαν ἐξέφρατε μυριάς ὅσας φιλοφροσύνας καὶ εὐχαριστήσεις· δραζάμενος δὲ τοιαύτης ἐπιθυμητῆς εὐκαιρίας ὁ μεγαλειήβολος Ἕλλην ἐξιστόρησεν ἀπαντῶν τὴν ἐλεεινὴν τῆς Ἑλλάδος κατάστασιν, καὶ θερμὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἀπέτεινεν ἱκεσίαν πρὸς τὴν κραταιὰν Γαλλίαν, παρ' ἧς μετὰ δακρύων ἐζήτηι τὴν ἀπολύτρωσιν ἡ κλασικὴ ἐκείνη γῆ. Ὁ Ῥήγας μετ' οὐ πολὺ, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ναπολέοντος ἀναχωρήσας ἐκ Βιέννης ἐπορεύετο εἰς Βενετίαν, ὑπαταγείσαν τότε εἰς τὰ τροπαιοφόρα τῶν Γάλλων ὅπλα.

Ὁ Φεραῖος εὐελπιζόμενος ἤδη ἐπὶ τῇ ἀρρώγῃ τοῦ Ναπολέοντος, εἶχε προπέμψει τὰ διάφορα αὐτοῦ συγγράμματα καὶ ἐγγράφα πρὸς τὸν ἐν Τεργέστη Ἀντώνιον Κορωνιὸν Χιον, μεμνημένον εἰς τὸ μέγα τῆς παλιγγενεσίας σχέδιον. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως ἀπουσιάζοντος τότε τοῦ Κορωνιῦ ἐκ Τεργέστης, ἔλαβε τ' ἀποστελλόμενα ὁ συνεμπορευόμενος Δημήτριος Οἰκονόμου ἐκ Κοζάνης, ὅστις ἀνοίξας τὸ κιβώτιον καὶ ἰδὼν τὰ περιεχόμενα, εἴτ' ἐκ φόβου, εἴτ' ἐξ ἄλλου μυσταροῦ αἰσθήματος μεταβὰς παρέδωκεν αὐτὰ εἰς τὸν διοικητὴν Τεργέστης βαρὺνον Πετόγκην. Ὁλίγον μετὰ τοῦτο ἔφθασεν εἰς Τεργέστην ὁ Ῥήγας πρηνὴς καὶ ἀπολαύων ὑπὸ τοῦ συνεταίρου Χρ. Περόκιστοῦ καὶ κατέ-

λυσεν εἰς τὸ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν Βασιλικὸν Ξενοδοχεῖον· περὶ τὴν πρῶτην ὥραν τῆς νυκτός, ἐν ᾗ ἡτοιμάζετο νὰ μεταβῇ πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας Μπρεσσὸν καὶ λάβῃ παρ' αὐτοῦ ὁδηγίαν τοῦ Ναπολέοντος, εἰσῆλθεν αἶφνης εἰς τὸ δωμάτιον εἰς Αὐστριακὸς ἀξιωματικὸς, ὅστις μετὰ τὸν συνήθη χαιρετισμὸν ἠρώτησε γερμανιστί· « Τίς ἐξ ὑμῶν καλεῖται Ῥήγας » ; Ἐγὼ ! ἀπήντησεν ἐν τῇ αὐτῇ διαλέκτῳ ὁ Φεραῖος, ὡχριάσας παραχρῆμα, διότι ἐνόησε τὸν μέγαν κίνδυνον. Ὁ ἀξιωματικὸς διατάξας τοὺς συνοδευόντας στρατιώτας ἵνα μὴ συγχωρήσωσιν εἰς οὐδένα τὴν εἵσοδον, ἀνεχώρησεν ἀμέσως. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ῥήγας δωροδοκήσας τοὺς σκοποὺς ἐξηφάνισε τὰ μετ' αὐτοῦ φερόμενα μυστικὰ ἔγγραφα καὶ τὴν σφραγίδα. Μετ' ὀλίγον ἐφθασεν ὁ νομάρχης, συνοδευόμενος ὑπὸ ἐξ ὑπαλλήλων, καὶ ἤρξατο νὰ ἐρωτᾷ τὸν Ῥήγαν περὶ τῆς πατρίδος, τοῦ ἐπαγγέλματος, τῆς ἐν Αὐστρίᾳ διαμονῆς, καὶ τῆς μελετωμένης ὁδοπορίας του· ὁ Φεραῖος ἀπήντησε λακωνικῶς πρὸς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις, εἰπὼν ἐν τέλει, ὅτι πορεύεται εἰς τὴν πατρίδα του. Μετὰ τὴν ἀνάκρισιν ἠρώτησε τὸν Πεῤῥαιβὸν, καὶ ἀντ' αὐτοῦ, μὴ εἰδὸτος τὴν γερμανικὴν, ἀπήντησεν ὁ Ῥήγας ταῦτα. « Ὁ νέος οὗτος εἶνε Θεσταλὸς τὴν πατρίδα, καὶ ὑπάγει εἰς τὴν ἀκαδημίαν τοῦ Παταβίου ἵνα διδαχθῇ τὴν ἰατρικὴν, ἔλαβον δὲ αὐτὸν κατὰ σύμπτωσιν ἐκ Βιέννης ὡς συνοδοιπόρον μέχρι Τεργέστης, καὶ οὐδὲν πλέον ». Οἱ ἀνακριταὶ πεισθέντες διέταξαν ἀμέσως ἵνα ὁ μὲν Πεῤῥαιβὸς μεταβῇ εἰς ἄλλο δωμάτιον τοῦ Ξενοδοχείου, ὁ δὲ Ῥήγας νὰ μείνῃ ἐκεῖ ὑπὸ στρατιωτικὴν φυλακὴν, μέχρι δευτέρας διαταγῆς. Εἰς τὸν Πεῤῥαιβὸν ἐξερχόμενον εἶπεν ὁ Ῥήγας ἑλληνιστί· « ὅσα δὲν ἐπρόλαβον ἐγὼ νὰ πράξω, ἐνέργησον σὺ ὅσον τάχιστα ».

Τὴν ἐπιούσαν ὁ Φεραῖος μαθὼν τὴν κατάσχεσιν τῶν ποιημάτων καὶ ἐγγράφων του ἔγινεν ἄλλος ἐξ ἄλλου. Τρεῖς ἐγένοντο ἀνακρίσεις ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας, ὁ δὲ ἀείμνηστος πατριώτης, ἀτάραχος, καὶ θαρρῶλεος, ἀπάντα εὐστόχως εἰς τὰς ἐρωτήσεις. Κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν τῶν ἀνακριτῶν ὠμίλησεν ὡς ἑξῆς :

« Εὐγενέστατε νομάρχαι καὶ κύριοι ἀνακριταί ! ὅσα ποιήματα κατέσχετε ὅλα εἶνε ἐδικὰ μου, καὶ οὐδενὸς ἄλλου· βεβαιῶ ὑμᾶς, ὅτι πρὸ ἐτῶν παρέβλεψα τὸ ἀτομικὸν μου συμφέρον, ἀφοσιωθείς εἰς μόνον τὸ ἔθνικόν· ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ματαιωθῶσιν αἱ ἐλπίδες τοῦ σκοποῦ μου εἰς μέρη ἐπικίνδυνα καὶ βάρβαρα, ἀπεφάσισα νὰ καταφύγω εἰς κράτος ἐσχυρὸν, χριστιανικόν, σαφὸν, φιλόφιλανθρωπον, καὶ φιλελληνικόν (οἷον τὸ

Αυστριακόν), ὅπου συνέγραψα ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ τὸ ἔθνος μου, χωρὶς νὰ προξενήσω καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς μου παραμικράν ψυχρότητα εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς κυβερνήσεως, ἐκδίδων αὐτὰ μὲ πολλὴν μυστικότητα καὶ προτοχὴν πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἐξωτερικῆς ὑπονοίας· ἀλλ' ἐὰν ἤδη συνέλαβέ με ἡ Κυβέρνησις διὰ προδοσίας, τοῦτο θεωρῶ ὡς τῆς ἐνεστώσης πολιτικῆς συμπεριφορᾶς ἀποτέλεσμα, δὲν δύναμαι ὅμως ἀφ' ἑτέρου νὰ πεισθῶ ὅτι ὁ φιλάνθρωπος αὐτοκράτωρ δὲν ἐπιθυμεῖ τὴν ἐλευθερίαν ἐνὸς ἀρχαίου ἐνδόξου ἔθνους, ἥδη δὲ δεινοπαοῦντος, καὶ ἑλεεινοῦ· δὲν ἀγνοεῖ ὅτι οἱ πολυχρόνιοι ἀγῶνες καὶ θυσίαι τοῦ ἔσωσαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ τὴν Δύσιν· δὲν ἀρνείται, ὅτι αἱ σοφαὶ γνώσεις τῶν προπατόρων τοῦ ἐρώτισαν ἅπασαν τὴν Εὐρώπην· διὰ ταῦτα τρέφει χρηστὰς ἐλπίδας τὸ ἔθνος μου εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ φιλανθρωπίαν τῆς Μεγαλειότητός του, καὶ πολλῶ μᾶλλον, διότι καὶ τὸ κράτος του οὐκ ὀλίγους κινδύνους καὶ αἱματοχυσίας ὑπέστη πολλάκις ὑπὸ τοῦ βαρβάρου καὶ ἀντιχρίστου τυράννου, τοῦ ὑπὸ βαρὺν ζυγὸν καταθλίβοντος ἥδη τὸ ἔθνος μου· Εὐχόμενος καὶ ἐγὼ νὰ ἴδω τὸ ἔθνος μου ὑπὸ χριστιανικὴν βασιλείαν ὠφειλον νὰ γράψω ὅσα ὁ ὑπὲρ πατρίδος ζῆλος μὲ ὠδήγει κατὰ τοῦ ἀντιχρίστου· ἐὰν ὅμως ὁ θεὸς ἐνθουσιασμὸς μου παρεξηγηθῇ, καὶ ἐπομένως καταδικασθῇ, τοῦτο δὲν μὲ φοβεῖ διόλου, οὔτε ὁ θάνατος μὲ τρομάζει, διότι μυριάδες ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἐθυσίασθισαν, οἱ δὲ ἀπόγονοι αὐτῶν ἐπραγματοποίησαν τὴν παραδειγματικὴν διαγωγὴν τῶν προγενεστέρων. ».

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀνακριταὶ ἐκινήθησαν εἰς συμπάθειαν· οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ νομάρχου ἐδάκρυσαν· ἡ ἀνάκρισις διεκόπη, καὶ οἱ δυστυχεῖς ὑπάλληλοι, κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν ἐκπληροῦντες καθῆκον ἀπέδον πρὸς τὰ φρονήματά των, εὐλόγησαν τὸν Ῥήγαν μὲ τὴν πιθανὴν χάριν τοῦ αὐτοκράτορος ⁽¹⁾.

Ἡ Πύλη δὲν ἔπαυε πάντα κινεῖσα λίθον κατὰ τοῦ Ῥήγα, καὶ ὁ ἐν Βιέννῃ πρεσβευτὴς αὐτῆς Τυπάλδος, ἐκπληρῶν τὰς διαταγὰς αὐτῆς ἐματαίωσε τὰς παρὰ τῇ αὐτῇ ἐνεργείας τῶν φίλων τοῦ Ῥήγα. Ὅθεν διετάχθησαν αἱ ἐν Τεργέστη ἀρχαὶ ἵνα πέμψωσιν εἰς Βιέννην τὸν Φεραῖον, μετὰ τοῦ ἐνοχοποιουμένου συνεταίρου Ἀντωνίου Κορω-

(1) Ὁ Νομάρχης Πετόχης, Οὐγγρος τὸ γένος, τοσαύτην ἡσθέντη πρὸς τὸν Ῥήγαν συμπάθειαν, ὥστε ἐκράτησε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐμβεβαίαν μεταξὺ τῶν κατασχεθέντων χειρῶν.

μοῦ. Ἀπελπισθεὶς περὶ τῆς σωτηρίας ὁ Ῥήγας ἐπειράθη αὐτοκτονίαν¹ καὶ ἐνέπηξε τρεῖς μαχαίριδίον τι εἰς τὴν κοιλίαν του· ἀλλ' ἡ σμικρότης τοῦ φονικοῦ ὄργανου, τὸ πάχος τῆς κοιλίας, καὶ ἡ ταχεῖα συνδρομὴ τῶν φυλάκων ἐματαίωσαν τὴν ἡρωϊκὴν πρόθεσίν του. Διὰ φροντίδος τῶν ἀρχῶν θεραπευθεὶς ἀπὸ τῶν τραυμάτων ἐστάλη εἰς Βιέννην καὶ ἐβλήθη ἐν εἰρκτῇ, ὅπου προηγουμένως συλληφθέντες ἐστέναζον οἱ συνέταιροι Δημήτριος Ζηκαῖος ἱατρός Ἰωαννίτης, Ἀργέντιος Κῆος, Τουρούτζιας Κοζάνιτης, Κανδηλάπτης, καὶ οἱ τυπογράφοι ἀδελφοὶ Μαρκίδαι Πούλιου. Ἀλλαι δὲ καὶ ἐνταῦθα ἐγένοντο ἀνακρίσεις, καὶ οἱ φυλακισμένοι ἐδείξαν σταθερὸν καὶ ἀτρέμητον χαρακτῆρα, καταφρονήσαντες παντὸς κινδύνου χάριν τῆς πατρίδος.

Μετ' ὀλίγον ἡ Αὐστριακὴ ἐνδίδουσα εἰς τὰς ἐπανεπιλημμένας τῆς Τουρκίας αἰτήσεις, παρέδωκεν εἰς αὐτὴν τὸν Ῥήγαν μετὰ ὅκτῳ συνεταίρων, ἐξορίσασα τοὺς ἄλλους εἰς Τρανσυλθανίαν καὶ ἄλλαχού. Ὁ Μηνύτωρ τῆς Γαλλίας (An VI, N° 271) ὁμιλεῖ οὕτως ἐξ ἀνταποκρίσεως τοῦ Σεμλίνου. « Εἶδομεν διερχομένους ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης τοὺς Ἕλληνας. Ἦσαν ἀνὰ δύο δεδεμένοι, καὶ συνωδεύοντο ὑπὸ 24 στρατιωτῶν, δύο δεκανέων, ἐνὸς ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ, καὶ ἐνὸς πολιτικοῦ ὑπαλλήλου. Ψυχὴ τοῦ διοργανισθέντος Ἑλληνικοῦ κινήματος εἶνε ὁ Ῥήγας, μέχρι παραφορᾶς ἐνθουσιασμένος εἰς ἀπαλευθέρωσιν τῆς δυστυχοῦς πατρίδος του, ἄλλοτε κατοικοῦμένης ὑπὸ ἐλευθέρων ἀνδρῶν· ὀλίγον πρὸ τῆς συλλήψεώς του, ὥσεί εἰδοποιηθεὶς ὑπὸ προαισθημάτων ἀπεμακρύνθη τῆς Βιέννης, ἀλλὰ συλληφθεὶς εἰς Τεργέστην ἀπεπειράθη αὐτοκτονίαν δι' ἐγχειρίδιον· ὁ βραχίων ἐπρόδωκε τὴν θέλησίν του, καὶ τὸ κτύπημα δὲν ὑπῆρξε θανάσιμον. Εὐρίσκεται οὗτος μεταξὺ τῶν ὀκτῶ συλληφθέντων Ἑλλήνων, ἐξ ὧν οἱ μὲν πέντε θὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν Πύλιν, οἱ δὲ τρεῖς ἕτεροι, ὡς ὑπήκοοι τῆς Αὐστρίας, κατεδικάσθησαν εἰς ισόβιον ἐξορίαν. Ὁ Ῥήγας δὲν ἦτο μόνος ἐπὶ κεφαλῇ τῆς συνωμοσίας· ἰσχυρῶς ἐβοηθεῖτο ὑπὸ τοῦ Μαυρογένη ἀνεψίου τοῦ περιφήμου βοεβόδα. Ἀλλ' ὁ Μαυρογένης ἀναχωρήσας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς Γαλλίαν, ἡσυχάζει νῦν εἰς Παρίσιους, ἐνῶ ὁ ἀτυχὴς Ῥήγας βαδίζει εἰς τὰς βασάνους ».

Ὁ Πασβάνογλους μαθὼν τὰ λυπηρὰ συμβάντα κατέλαβεν ὅλας τὰς δημοσίας ὁδοὺς καὶ στενωποὺς μετ' ἐνόπλου δυνάμεως, ἵνα σώσῃ τὸν Ῥήγαν τοῦ κινδύνου⁽¹⁾. Οἱ Αὐστριακοὶ παρέδωκαν αὐτὸν μετὰ

(1) Ὁ Ἀλέξανδρος τῶν Ἰωαννίνων ἔμαθε μαθὼν τὴν παράδοσιν τοῦ Ῥήγας εἰς τὸν

τῶν ἐξ συνοπαδῶν εἰς τὸν πασάν τοῦ Βελιγραδίου, ὅστις μαθὼν τὰς προετοιμασίας τοῦ Πασσάνογλου, κατὰ διαταγὴν τῆς Πύλης ἀπεφάσισε νὰ τοὺς σκανατώσῃ ἐκεῖ, μὴ θέλων νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν ἀποστολὴν διὰ χωρῶν, ἐν αἷς μεγίστη ἦτο τοῦ ἀντάρτου τοῦ Βιδινίου ἡ δύναμις καὶ ἐπιβροή.

Ὅθεν προσποιηθεὶς, ὅτι ἐμελλε νὰ πέμψῃ τοὺς καταδίκους εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τοῦ Δουνάβεως, διέταξεν ἵνα ἐκβάλλωσιν αὐτοὺς τῆς εἰρκτῆς ἀνὰ ἕνα καὶ πνίγωσιν εἰς τὸν ποταμόν. Τελευταῖος, καὶ ἔσδομος τὸν ἀριθμὸν ἔμεινεν ὁ Ῥήγας, ὅστις ἐκβλήθεὶς τοῦ δεσμοτηρίου ἐνόησε τὸν σκοπὸν τῶν βαρβάρων. Τοῦρκος τις ἠθέλησε νὰ σύρῃ αὐτὸν βαρβαρικῶς, πλὴν διὰ μιᾶς ῥωμαλέας πυγμῆς τοῦ ἥρωος ἔπεσε χαμαὶ ἡμιθανής. Μαθὼν τοῦτο ὁ πασὰς διέταξε νὰ τὸν φονεύσωσιν ἐντὸς τῆς εἰρκτῆς διὰ πυροβόλου ὅπλου, ρίπτοντες τὸν νεκρὸν εἰς τοῦ Ἰστροῦ τὰ ρεύματα. Δύο Τοῦρκοι εἰσῆλθον, ἀλλὰ πρὶν διευθύνωσι κατ' αὐτοῦ τὰ πιστόλας των, ὁ ἐθνομάρτυς, ἀτάραχος ἀνέκραγεν ἐν Τουρκικῇ διαλέκτῳ. « Οὕτως ἀποθνήσκουν τὰ παλληκάρια ἀρκετὸν σπῆρον ἔσπειρα· θά ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ βλαστήσῃ, καὶ τὸ γένος μου θὰ συνάγῃ τὸν γλυκὺν καρπὸν ».

Οἱ δῆμοι ἐπυροβόλησαν, καὶ ὁ Ῥήγας ἔπεσε νεκρὸς (1798) (1). Ὀδυνηρὰν ἐντύπωσιν ἐπροξένησε καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὁ θάνατος τοῦ Φεραίου. Ὁ Κοραῖς δημοσιεύσας τὴν Ἀδελφικὴν Διδασκαλίαν ἐξετόξευσε πικρὰς ἀράς κατὰ τῆς παραδόσης τὸν ἐθνομάρτυρα εἰς τὰς χεῖρας τῶν βαρβάρων Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως, προτρέπων τοὺς ἐν αὐτῇ ἐμπορευομένους Ἕλληνας ἵνα ἐγκαταλείψωσι τὸ ἐπάρατον αὐτῆς ἔδαφος· ὁ δὲ φιλελεύθερος Ἰωαννίτης Σπυρίδων Σπάχος ἐκδούς ἐν Ἀμστελδάμῳ τὴν Ἑλληνικὴν Νομαρχίαν ἡ λόγους περὶ ἐλευθερίας, ἀφιέρωσε τὸ πόνημα εἰς τὸν τύμβον τοῦ Ῥήγα, περὶ οὗ μακρὸν ποιεῖται λόγον ἐν τοῖς προλεγομένοις καὶ τῷ κεμένῳ (2).

σατράπην τοῦ Βελιγραδίου, δι' ἐπίτηδες ταχυδρόμου παρεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα τῷ ἐξαποστείλῃ τὸν Ῥήγαν, ἄσῃλον διὰ τινος σκοπὸν· ἕτεροι δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ Φάλαρις τῆς Ἡπείρου, πάσχων τότε, δὲν ἐζήτησε τὸν Φεραῖον, ἀλλὰ τὸν συνεταῖρον καὶ συγκατάδικον αὐτοῦ Δημήτριον Ζηκαῖον, ἱατρὸν οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων.

(1) Χρ. Περόβριεβ, Βιογραφία Ῥήγα Φεραίου. Ἐν Ἀθήναις 1860. Παράβ. τοῦ αὐτοῦ Πολεμικὰ Ἀπομνημονεύματα—Nicolopulo, vie de Rhigas.

(2) Ὁ Ῥήγας συλλαβὼν τὴν ἰδέαν τῆς καλιγενεσίας, εἶχε χαράξει καὶ Σφραγίδας Ἑθνικῆν, δι' ἧς σφραγιζόντο τὰ πρὸς τοὺς μεμνημένους ἔγγραφα. Εἶχε καὶ αὐτὴ περιφέρειαν ἴσῃν ταλλήρῳ· ἐν τῷ ὁμαῶ ὑπῆρχον πλεονεξίας τρεῖς ῥόπαλα καὶ

Συγγράμματα.

— Ἀπάνθισμα Φυσικῆς διὰ τοὺς ἀγχίνους καὶ φιλομαθεῖς Ἑλληνας, ἐκ τῆς Γαλλικῆς καὶ Γερμανικῆς διαλέκτου ἑρانیσθὲν παρὰ τοῦ Ῥήγα Βελι-
στενλῆ Θεσσαλοῦ, Βιέννη 1790.

— Σχολεῖον τῶν Ντελικάτων ἑραστῶν, ἐκ τοῦ Γολλικοῦ, Βιέννη 1790.

— Νέου Ἀναχάρσιδος Τόμος Δ'. Ἐν Βιέννῃ 1797. (Τὰ μὲν πρῶτα κεφάλαια (32—34) μετεφράσθησαν ὑπὸ Γ. Βεντότη, τὰ δὲ ὑπόλοιπα (35—39) ὑπὸ τοῦ Ῥήγα ἐπιτηρήσαντος καὶ τὴν ὅλην ἔκδοσιν.

— Ὁ Πθικὸς Τρίπους. Τὰ Ὀλύμπια ἑράμα τοῦ ἀδελφοῦ Μεταστασίου, μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἡμετέραν διάλεκτον. Ἐν Βιέννῃ 1797. (Συνεξεδόθησαν ἡ Βασκοπούλα τῶν Ἀλπεων ποίημα τοῦ Μαρμοντέλ, μεταφρασθὲν διὰ στίχων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ῥήγα, καὶ ὁ Πρῶτος Ναύτης, ποίημα τοῦ Γερμανοῦ Γεσσέρου, μεταφρασθὲν ὑπὸ τοῦ συνετάριου αὐτοῦ Ἀντωνίου Κορωνιοῦ).

— Ὑμνοι. (Ἐξεδόθησαν τῷ 1797 κρύφα ἐν Βιέννῃ τῷ δὲ 1814 μετὰ προσθήκης ὡδῶν τινων καὶ ἄλλων ἐν Ἰασίῳ. Εἰς δ' ἐξ αὐτῶν θούριος ἐτυπώθη ἐν Κερκύρᾳ περὶ τὸ 1809.

— Χάρτα τῆς Ἑλλάδος, ἐν Βιέννῃ.

— Στρατιωτικὸν Ἑγκόλπιον. — Προσωρινοὶ πολιτικοὶ κανονισμοί. (Ἐτυπώθησαν λάθρα ἐν Βιέννῃ).

Γεώργιος Ζαβίρας.

Ἐγεννήθη τῇ 28 Μαΐου 1744 ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας ὑπὸ πατρός μὲν Ἰωάννου, μητρός δὲ Ἀγνῆς. Τετραέτης ἤρξατο νὰ διδάσκηται τὰ στοιχειώδη μαθήματα παρὰ τῷ πρὸς μητρός θείῳ αὐτοῦ Μιχαὴλ Παπαγεωργίῳ, ὕστερον δὲ τὰ ἐγκύκλια παρὰ Μιχαὴλ Σιατιστεῖ, καὶ Νικολάῳ Βάρκοσῃ. Μετὰ ταῦτα (1760) καταλιπὼν τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς Οὐγγαρίαν, καὶ ἡσπάσθη τὸν ἐμπορικὸν βίον. Ἐν ἔτει 1770 εἰς Κολωνίαν διατρίβων ἡκροάσθη τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν, ὕστερον δὲ ὑπὸ τῆς φιλομαθείας οἰσטרηλατούμενος συνεκρότησε ἀξιόλογον βιβλιοθήκην, δι' ἣν κατηνάλωσεν ὑπὲρ τὰ πεντακισχίλια φλωρίνια ⁽¹⁾. Καίτοι δὲ ἀπησχολημένος ὦν εἰς τὰ τοῦ ἐμπορίου ὁ Ζαβίρας ἐδαπάνησεν τὸν ὑπολειπόμενον χρόνον πρὸς συγγραφὰς ἀναδειχθεῖς εἰς τῶν φιλοπονωτέρων καὶ χρησιμωτέρων λογίων τοῦ ἔθνους. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων τὸ ἐπιγραφόμενον « Νέα Ἑλλάς » κατέχει περιφανῆ θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νεωτέρας ἡμῶν φιλολογίας, καὶ οὕτως εἰπεῖν θεωρεῖται ὡς τὸ ἀξιολογώτερον

ἐφ' ἑκάστου τούτων τρεῖς σταυροὶ εἰς τὴν περιφέρειαν ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν « Ἱππεῖς Πίστεως, Πατρίδος, Νόμου, καὶ Ἑλευθερίας ».

(1) Ἐκ τῆς ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλλάδι αὐτοβιογραφίας.

βννημεῖον αὐτῆς, διότι καὶ πρῶτόν ἐστι κατὰ τὸ εἶδος, καὶ πολυτίμους ἀπεθυσσάμενος ἐν αὐτῷ ὁ πολυμαθέστατος καὶ φιλοπονώτατος ἀνὴρ βιογραφικὰς εἰδήσεις περὶ προγενετέρων καὶ συγχρόνων λογίων, μετὰ τακτικῆς ἀπαριθμήσεως τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, καὶ τῶν ἐκδόσεων. Ἀπεβίωσεν ὁ Γεώργιος Ζαβίρας ἐν Πέστη τῇ 28 Αὐγούστου 1804.

Συγγράμματα.

— Ἱατρικαὶ παραινέσεις, μεταφρασθεῖσαι ἐκ τοῦ Οὐγγρικοῦ. Ἐν Πέστη 1787.

— Ὀνοματολογία Βοτανικὴ τετραγλώσσος. Ἐν Πέστη 1787.

— Δημητρίου Καντεμίρου, ἀξιομνημόνευτα ἐν Βλαχίᾳ συμβεβηκότα, μεταφρασθέντα ἐκ τοῦ γερμανικοῦ. Ἐν Βιέννῃ 1795.

— Τερὰ ἱστορία, ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μεταφρασθεῖσα. Ἐν Πέστη 1787, ἀνετυπώθη δις ἐν Βιέννῃ, καὶ ἐν Βουδῇ.

Ἀνέκδοτα.

— Νέα Ἑλλάς, ἥτοι ἱστορία τῶν πεπαιδευμένων Ἑλλήνων, τῶν μετὰ τὴν ὁλιβερᾶν τοῦ Γένους ἡμῶν κατάστασιν ἀκμασάντων καὶ τὴν προβεβηκυῖαν καὶ ψυχρὴν ἀγαγούσαν Ἑλλάδα τοῖς αὐτῶν πόνοις τε καὶ ἰδρώσιν, ὡς οἶόν τε ἦν ἀντιπελαργητάντων καὶ ἀναξωπυρησάντων, ἐν ᾗ καταλέγονται καὶ πάντα σχεδὸν τὰ συγγράμματα αὐτῶν, καὶ ποῦ καὶ πότε καὶ ποσάκις ἐξεδόθησαν, τὰ δὲ ἀνέκδοτα ἐν τίσιν βιβλιοθήκαις τῆς Εὐρώπης ἢ τῆς Ἑλλάδος ἐναπόκεινται, συνερανισθεῖσα ἐκ διαφόρων Ἑλλήνων, Λατίνων, Γάλλων, Γερμανῶν, Ἰταλῶν, Οὐγγρων συγγραφέων, ἅμα δὲ ἐξ ἰδίας ἀναγνώσεως πολλῶν συγγραμμάτων, ἐκδοθέντων τε καὶ τύποις ἔτι ἀνεκδύτων, ἐν τάξει χρονολογικῇ τεθείσα, παρὰ Γεωργίου Ἰωάννου Ζαβίρα, τοῦ ἐκ Σιατίστης τῆς Μακεδονίας (!).

— Σύνταγμα περὶ τῆς ἐνώσεως καὶ κράσεως τοῦ ἱεροῦ ποτηρίου τῆς θαλας εὐχαριστεῖας, κατὰ Ἰωσήφ Βανδάλε καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ λεγόντων, ὅτι ἡ κράσις αὕτη ἦν πάντῃ ἀγνωστος τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐξ οὗ συμπεραίνουσιν ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία παραφθείρει τὴν ὕλην τοῦ μυστηρίου.

— Ἐπιτομὴ ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιότατων χρόνων μέχρι τοῦ θανάτου Κλεοπάτρας, τῆς βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου.

— Περιήγησις ἐκ Βιέννης εἰς Μοραβίαν, Βοημίαν, Σαξωνίαν, καὶ Βορυσθίαν ἐν ἔτει 1800.

— Ἐγχειρίδιον χρονολογικὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ πολιτικὸν, περιέχον τὴν ἀπὸ κτίσεως κόσμου χρονολογίαν, τὴν σειρὰν τῶν Πατριαρχῶν τῶν πέντε Ἀποστολικῶν θρόνων, καὶ σειρὰν τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, τὴν σειρὰν πασῶν τῶν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συ-

(!) Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως τὸ πρωτόγραφον παρεδόθη εἰς Ἀνθίμον τὸν Γαζην πρὸς ἐκδόσιν. Ἐκ τούτου δὲ μετέβη εἰς χεῖρας τοῦ κυρίου Κ. Ἀσωπίου καὶ Θεοκλ. Φαρμακίδου, ὃς ἀποθανὼν τὸ ἐκληροδότησεν εἰς τὴν Δημοσίαν Βιβλιοθήκην, ἐνθα ζεύρεται. Ἐκ τοῦ πολυτίμου τούτου χειρογράφου παρελάβομεν ἀρχετὰς βιογραφικὰς εἰδήσεις περὶ διαφόρων λογίων, ὡς ἐν ἐκάστῳ βίῳ ὑποσημειώμεν.

νόδων, ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, τῶν αἵρεσιάρχων, τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἔθνων εἰς τὸν χριστιανισμόν, καὶ τὴν σειρὰν τῶν βασιλέων τῶν ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν τὴν οἰκουμένην ἔθνων.

— Ἱστορία τοῦ θησαυροῦ, ὅστις εὗρέθη τῶρα νεωστὶ εἰς τὸ ἐν Στουρά μοναστήριον τὸ λεγόμενον Μαρία Τζέλ, διὰ στίχων.

— Ἰωάννου Καλθίνου βίος ἐρανισθεὶς ἐκ διαφόρων Λατίνων, Γάλλων, καὶ Γερμανῶν συγγραφέων.

— Διατριβὴ περὶ τοῦ ἱεροῦ Στέμματος τῆς Οὐγγαρίας.

— Σύμμικτα ἱερὰ, ἐν οἷς περὶ σωτηρίας τῶν αἵρετικῶν, περὶ τοῦ τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι, περὶ τῆς εἰκόνος τοῦ πατρὸς, περὶ τῶν Κολύβων, περὶ τῶν θαυματουργῶν εἰκόνων, περὶ ἀναχειροτονίας, περὶ ἀναβαπτισμοῦ νηπίων, περὶ τῆς τοῦ Κλωπᾶ Μαρίας, καὶ περὶ τοῦ αὐτεξουσίου.

— Πατριαρχικὴ ἱστορία Κωνσταντινουπόλεως, περιέχουσα κατὰ σειρὰν τὸν βίον ἐκάστου Πατριάρχου ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

— Ἐτέρα ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τοῦ ἔτους 1600.

— Βιβλιοθήκη πολεμικῇ, διαλαμβάνουσα περὶ πάντων τῶν διδασκάλων τοῦ γένους ἡμῶν, τῶν κατὰ Λατίνων γραψάντων περὶ πάντων τῶν ἀμφισβητούμενων δογμάτων τε καὶ ἐθίμων, περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, περὶ τῶν ἐκδοθέντων καὶ ἀνεκδότων ἀντιγράφων, ἥτις ὅμως ἔμεινεν ἀτελής μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

— Περὶ τῆς νηστείας τῆς τετράδος καὶ σαββάτου, ἀφιερωθείσα πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ παναιδεσιμώτατον Ἀλέξανδρον Βαρκότζη (οὐγγροελληνιστῆ).
Μεταφράσεις ἀνέκδοτοι.

— Μέθοδος Ἀστρογνωσίας, διδάσκουσα τὴν ἀνευ σφαίρας ἢ πίνακος οὐρανίου γνῶσιν τῶν διασημοτέρων ἀστέρων τῶν ἐν τῇ τῆς Οὐγγαρίας ὀρίζοντι φαινομένων (ἐκ τῆς λατινικῆς).

— Διάλεξις σύντομος καὶ εἰλικρινὴς περὶ τοῦ γένους τῶν Σέρβων, τῶν κακῶς λεγομένων Ῥασκιανῶν. (ἐκ τοῦ λατινικοῦ).

— Βιβλιοθήκη πολεμικῇ, διαλαμβάνουσα περὶ πάντων τῶν διδασκάλων τοῦ γένους ἡμῶν, οἵτινες κατὰ τῆς τῶν Λατίνων δόξης συνέγραψαν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. (ἐκ τοῦ λατινικοῦ).

— Στοιχεῖα Γεωγραφίας, ἥτοι μέθοδος σύντομος πρὸς κατέληψιν τῶν πρώτων ἀρχῶν τῆς Γεωγραφίας. (ἐκ τοῦ λατινικοῦ).

— Κορνηλίου Νέπωτος, περὶ τῶν ἐπισήμων στρατηγῶν Ἑλλήνων. (ὁμοίως).

— Ἀρχαῖα ἀπομνημονεύματα, ἥτοι τρία κατὰ Λατίνων συγγράμματα, τοῦτέστι Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Κλήμεντος Ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν, καὶ Νικήτα Στηθάτου κατὰ τῶν λατινικῶν ἀξιώμων. (ὁμοίως).

— Ἱστορία τοῦ III αἰῶνος, περὶ ἐπιστροφῆς τῶν ἔθνων εἰς τὸν χριστιανισμόν ἐν τε τῇ Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ, Ἀφρικῇ τε καὶ Ἀμερικῇ. (ὁμοίως).

— Ἰωάννου Κομενίου γραπτὸς λόγος. (ὁμοίως ἐκ τῆς λατινικῆς μετὰ καὶ Οὐγγρικῆς παραφράσεως).

— Συνοπτικά αξιοσημείωτα συμβεβηκότα τοῦ Ῥωσσοτουρκικοῦ πολέμου τῶν ἐτῶν 1769 καὶ 1770. (ἐκ τῆς γαλλικῆς).

— Ἱστορία Στεφάνου τοῦ Μικροῦ, τοῦ τρίτου ψευδοπέτρου αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας. (ὁμοίως ἐκ τοῦ γαλλικοῦ).

— Θεολογία ἀστρονομικὴ, ἥτοι ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως καὶ τῶν προσόντων τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐρεῦνης καὶ περιγραφῆς τῶν οὐρανῶν. (ὁμοίως).

— Ἱστορία χρονολογικὴ τῶν Παπῶν ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου μέχρι Πίου τοῦ 6. (ἐκ τῆς γερμανικῆς).

— Ἐλευθερίου τινος καὶ ἀπροσιπολήπτου Οὐγγρου διάγνωσις τοῦ ζητήματος περὶ τοῦ: Εἰς τίνα ὑπόληψιν πρέπει νὰ ᾔναι οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, μεταξὺ τῶν ἐκεῖ κατοικοῦσῶν λοιπῶν γενεῶν, καὶ τίνα συνάφειαν ἔχουσι μετὰ τῶν Σέρβων. (ὁμοίως ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μετὰ πλείστων ὑποσημειώσεων).

— Διατριβὴ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἐτέρων τινῶν γλωσσῶν, συγγραφίσα οὐγγριστὶ παρὰ Ἰωσήφ Καψάλη.

— Πολιτικὴ κατὰστασις τῆς Οὐγγαρίας (ἐκ τῆς οὐγγρικῆς).

— Διάλογοι οὐγγρικοὶ, καὶ ἀπλοελληνικοί.

Ἐἶχεν ὁ Γεώργιος ἀδελφόν, ἐπίσης λόγιον, τὸν Κωνσταντῖνον Ἰωάννου Ζαβίραν, ὃς τῷ 1787 ἐν Πέστη διατριβῶν ἐδαπάνησε καὶ ἐπεμνήσθη τὴν ἔκδοσιν δύο συγγραμμάτων τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἰωάννης Ῥίζος (').

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐν τῇ πατρίδι παιδευθεὶς τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Εὐρώπην, ἔνθα ἀνηγορεύθη ἰατροφιλόσοφος. Ἀπέθανε περὶ τὰ τέλη τοῦ 18^{ου} αἰῶνος. Περὶ τοῦτου λέγει ὁ ἐν 1792^{ου} ἐκδοὺς τὴν Βοσπορομαχίαν τοῦ Μομάρς Κήρυκος ὁ Χαϊρέτης. « ἄνθρωπος εἰς τὴν ἱατρικὴν ἐμπειρίαν καὶ ἐπιστήμην οὐδενὸς δεύτερος, εἰς τὴν εἰλικρίνειαν δὲ τοῦ ἥθους, εἰς τὴν καθαρότητα πάντων ὑπέρτερος. Ἀνθρώπον τὸν ὁποῖον ἔκλαυσαν στερηθέντες οἱ ὁμογενεῖς, καὶ τοσοῦτον ἐλυπήθησαν θανόντα, ὅσον ζῶντα ἐθαύμασαν καὶ ἐτίμησαν καὶ αὐτοὶ οἱ Εὐρωπαῖοι. Ἀνθρώπος τοῦ ὁποῖου ἔνδοξον ἐνθύμησιν ἄφησε γραμμένην ὁ σοφὸς Πιθάτης εἰς τὸ πολυμαθὲς καὶ πάνσοφον λεξικόν, τὸ ἐκδοθὲν εἰς Βενετίαν κηρύττωντάς τον ὡς εὐρέτην τῆς Ποσειδονίου μηχανῆς, μὲ τιμὴν μεγάλην τοῦ γένους μας. Καὶ ἄνθρωπος εἰς ἓνα λόγον, εἰς τοῦ ὁποῖου τὸν θάνατον ὁ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τῆς Ἀγγλοβρετανικῆς βασιλείας, ὁ ἐξοχώτατος Πόρτερ ἐφθασε νὰ εἰπῇ μεγάλη τῇ φωνῇ οὕτως: « ἑταίρηθημεν ἓνα ὑποκείμενον, τοῦ ὁποῖου χρονοὶ πολλοὶ πρέπει

(') Ἐπωνομάζετο Μανις.

« νὰ περάσουν ὥστε νὰ ὑφισθῇ τῶν Ῥωμαίων τὸ γέρος νὰ λάβῃ
 « δεύτερον! ».

Ὁ ἐν λόγῳ Ῥίζος συνεδέετο φιλικῶς πρὸς τὸν Μομάρ, πρῶτον διερμηνέα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Αὐστριακῆς πρεσβείας, εἰδημονέστατον τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, καὶ στιχουργὸν οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων. Οὗτος καταληφθεὶς ὑπὸ μεγάλης μελαγχολίας, διὰ τὸν θάνατον τῆς νεαρᾶς συζύγου του, συνεβουλεύθη τὸν Ῥίζον, ὅστις τῷ συνέστησεν ὡς μόνον ἀλεξιτήριον φάρμακον τὴν ποίησιν. Συνεπεία τῆς συμβουλῆς ταύτης ἔγραψεν ὁ Μομάρ τὴν Βοσπορομαχίαν, ποίημα πλήρες μελαγχολίας, ὅπερ ἐδημοσίευσε προτάξας ἐπιστολὴν διὰ στίχων πρὸς τὸν φίλον του ἱατρόν.

Ὁ Ζακύνθιος Κορνήλιος ἐξεργάνησεν ἐπιτάφιον εἰς τὸν ἐν λόγῳ Ῥίζον, ὅστις κατὰ αὐτὸν συνέγραψε καὶ Ἑπιτομὴν Χρονολογίας ⁽¹⁾.

Χαρβούρης.

Α'. Μαρίνος ὁ κόμης. Ἐγεννήθη ἐξ εὐγενῶν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 11^{ου} αἰῶνος ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κεφαλληνίας, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος ἀπέστειλεν αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βονωνίας πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἐνταῦθα, παρὰ τὴν θέλησιν τῶν γονέων του, ἀπαιτούντων τὴν ἐκμάθησιν τῆς προσοδοφόρου νομικῆς ἐπιστήμης, κατέγινεν ἐξ ἰδιαζούσης κλίσεως εἰς τὰ φυσικομαθηματικά, ἐπιδοθεὶς πρὸ πάντων εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἐφηρμοσμένης μαθηματικῆς. Μετὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποπεράτωσιν τῶν μαθημάτων ἐπανέστρεψεν ὁ Μαρίνος εἰς Κεφαλληνίαν. Ἐντεῦθεν μετ' οὐ πολὺ ἐκ δυσαρρεσκείας πρὸς τὴν ἐν τῇ πατρίδι του δεσπόζουσαν Ἐνετικὴν ἐξουσίαν, ἐκουσίως ἐξωρίσθη καὶ ὑπὸ τὸ πλαστώνυμον *Λάσκαρις* μετέβη εἰς Ῥωσσίαν. Ἐνταῦθα εὗραν τοὺς συμπατριώτας του Μελισσηνοὺς μέγα ἰσχύοντας παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Αἰκατερίνης Β' ⁽²⁾, ἔτυχεν εἰμένους δεξιώσεως, καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὴν γενναϊόφρονα αὐτοκράτειραν, ἐπαξίως ἐτιμήθη ὀνομασθεὶς ἀντισυνταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ.

(1) Λόγοι Ἰωάσαφ Κορνήλιου, Τόμ. Β', σελ. 181—8.

(2) Πέτρος Μελισσηνὸς Κεφαλλὴν διδάσκειος στρατηγὸς τοῦ μηχανικοῦ, καὶ Ἰωάννης αὐτάδεσφος αὐτοῦ πρέβερος τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ συνόδου. Ὁ Μαζαράκης οὕτως ἐκτίθησι τὰ περὶ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Αἰκατερίνης τοῦ Χαρβούρη· ἐξ ἐπιστολῶν ὁμῶς αὐτογράφων τοῦ Πέτρου Μελισσηνοῦ, ἃς εἶδον ἐν Κεφαλληνίᾳ καταβεβληνται, ὅτι ὁ Χαρβούρης οὐ μόνον δὲν συνεστήθη εἰς Αἰκατερίνην ὑπὸ τοῦ Μελισσηνοῦ ἀλλ' οὕτε μετέπειτα προσωπικῶς ἐγνωρίσθη μετ' αὐτοῦ.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ μεγαλουργὸς τῆς "Ἀρκτου Σεμίραμις εἶχε συλλάβει τὴν ἰδέαν ἀνεγέρσεως μεγάλου ἀνδριάντος Πέτρου τοῦ Μεγάλου. Τὸ ἔργον ἀνετέθη εἰς τὸν περίφημον Γάλλον ἀνδριαντοποιὸν Φαλκονέτον, ὅστις ἐσχεδίασε τὸν αὐτοκράτορα ἐπιπικον καὶ καταπατοῦντα ὅφιν ζητοῦντα νὰ κωλύσῃ τὴν πρόοδόν του. Ἡ ἐπίνοιά τοῦ Φαλκονέτου ἐπευφημήσθη παρ' ὅλης τῆς αὐλῆς, καὶ τὸ σῶμα τῶν μηχανικῶν διετάχθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ Μπέτζι νὰ προτείνῃ τὰ σχέδια τῆς μεγάλης οἰκοδομῆς, εἰς ἣν ἔμελε νὰ χυθῇ ὁ ἀνδριάς, κατὰ τὴν θέλησιν καὶ τὰς ὁδηγίας τοῦ ἀνδριαντοποιοῦ. Ἐκ τῶν πολλῶν παρουσιασθέντων ἐνεκρίθη τὸ σχέδιον τοῦ Ἑλλήνος μηχανικοῦ, εἰ καὶ ὁ φθόνος τῶν ἀποτυχόντων συναδέλφων ἔψεγεν αὐτὸ ὡς παρὰ τολμῶν καὶ μὴ διαρκές. Ὁ Φαλκονέτος εἶχε τὰ πάντα τελειώσει διὰ νὰ φυλαχθῇ ὅμως ἡ φυσικὴ ἁρμονία μεταξὺ τοῦ ἀνδριάντος, τοῦ βάρους, καὶ πρὸ πάντων τοῦ σκοποῦ δι' ὃν ἀνηγείρετο τὸ μνημεῖον, ἔλεγεν ὅτι πάντα τ' ἀπαρτίζοντα ἐν συνόλῳ αὐτὸ ὥρειλον νὰ καταδεικνύσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ἥρωος· ὅθεν καὶ δὲν παραδέχετο νὰ θέσῃ τὸν ἀνδριάντα ἐπὶ συνήθους βάρους, ἀλλ' ἐζήτηε νὰ κατασκευασθῇ ὡς τοιοῦτον δυσανάδατος καὶ βραχύδης λόφος. Πολλὰ περὶ τούτου ἐγένοντο προτάσεις πρὸς τὸν ὑπουργόν, ἀλλ' οὐδεμίαν νῆχαρῖσται τὸν Φαλκονέτον, ὅστις ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισε νὰ κατασκευάσῃ τὸ βᾶθρον μὲ διαφόρους ὀγκώδεις λίθους συναρμολογμένους διὰ σιδήρου καὶ ὀρείχαλκου.

Ἄλλ' ὁ Χαρθούρης ἀντέτεινε εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ περιφανοῦς ἀνδριαντοποιοῦ ἀποδεικνύων, ὅτι ἔνεκα τοῦ ὑγροῦ τοῦ κλίματος τὰ συνδεόντα μέταλλα ἤθελον ὀξειδωθῇ, καὶ τὸ βᾶθρον ἀποσυντεθῇ· ἐπειδὴ ὅμως ἐθεωρεῖτο ἀδύνατος πᾶσα ἄλλη θεραπεία ἐνεκρίθη, μ' ὅλας τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Μαρίνου, ἡ πρότασις τοῦ Φαλκονέτου. Ὁ Ἑλλὴν μηχανικὸς δυσφορῶν ἐκίνησε πάντα λίθον πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ μελετωμένου, καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ἐντὸς μιᾶς λίμνης εὕρισκετο ὀγκώδης μονόλιθος ὑπερβαίνων κατὰ τὸ μέγεθος τὸ σχεδιασθὲν βᾶθρον, καὶ ἀναγνωρίσας τοῦτον ὡς καταλληλότετον προέτεινε τὴν μετακόμισίν του· ἀλλ' ἡ πρότασις του δὲν ἔτυχεν αἰσίας ἀκροάσεως, καὶ διὰ τὸ ὀγκῶδες τοῦ γρανίτου κεχωσμένου δεκαπέντε πόδας ἐντὸς τεληματώδους ἐδάφους καὶ διὰ τὸ ἀπίστευτον τῆς μεταφορᾶς. Ὁ Φαλκονέτος ὅμως θαρρῶν εἰς τὸν Μαρίνον παρώτρυνε τὴν Αἰκατερίνην νὰ ποιήσῃ τὴν ἀπόπειραν. Ὅθεν ἀνετέθη εἰς τὸν Ἑλληνα μηχανικόν ἡ μετακόμισις τοῦ τεραστίου

ἐκείνου ὄγκου. Ὁ Χαρθούρης κατασκευάσας ἰδίας μηχανάς, κατόρθωσε μετὰ πολλὰς δυσχερείας, ἃς ὑπερενίκησεν ἀπίστευτος ἐπιμονὴ νὰ ἐκχώσῃ καὶ μεταφέρῃ τὸν γρανίτην εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Πετροῦ πόλεως, τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1769, πρὸς μεγίστην ἐκπληξιν καὶ τῆς παρασταθείσης εἰς τὸ θέαμα αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς, καὶ θάμβους ἀδιήγητον τῶν συνεπισημόνων. Ἐβδομήκοντα χιλιάδες ρούβλιων ἔδαπανήθησαν εἰς μεταφορὰν τοῦ τεραστίου ἐκείνου βράχου, ζυγίζοντος τρία ἑκατομμύρια λιτρῶν.

Ὁ Μαρίνος ἐφημίσθη διὰ τὸ τεράστιον τοῦτο κατόρθωμα καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἐπισύρας τὰ ἐγκώμια τῶν τότε σοφῶν. Ὁ διάσημος Ἰταλὸς Φραγκίσκος Μιλίτζιας διηγούμενος τὴν τολμηρὰν μηχανικὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Ἑλλήνος προσεπιλέγει. « Αἱ ὑπερνηκθεῖσαι δυσκολίαι » τιμῶσι τὸν ἀνθρώπινον νοῦν. Μόνη ἡ φύσις γεννᾷ ἓνα μηχανικόν, » καθὼς γεννᾷ ἓνα αὐτοκράτορα, ἓνα στρατηγόν, ἓνα φιλόσοφον ».

Ὁ Χαρθούρης, ἔνεκα τῆς φιλασθένους κράσεώς του, μὴ δυνάμενος νὰ παραμείνῃ εἰς κλίμα κάθυγρον, ἐζήτησεν τὴν ἄδειαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του πρὸς γεωργικὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Τῷ 1777 ἀπολαύσας τῶν μεγαλοδωριῶν τῆς Αἰκατερίνης ἀνεχώρησεν ἐκ Πετροπόλεως διὰ Παρισίους, ἔνθα ἐδημοσίευσεν γαλλιστὶ τὰ κατὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ περιφήμου μονολίθου ἐνταῦθα δὲ νυμφευθεὶς νέαν Γαλλίδα ἀπέκτησεν ἓνα υἱόν. Ἐκ τῆς γαλλικῆς μητροπόλεως ἐλθὼν εἰς Κεφαλληνίαν ἐπεχειρίσθη τὴν ἐκχέρσωσιν τῆς τεлмаτωδους πεδιάδος τοῦ Λιθαδίου, καλλιεργῶν μετ' ἐπιτυχίας τ' ἀποικιακὰ φυτὰ, οἷον τὸ ἰνδικόν, σακχαροκάλαμον, βάμβακα κλπ.

Ἐπέπρωτο ὅμως ὁ μέγας καὶ εὐεργετικώτατος οὗτος ἀνὴρ νὰ πέσῃ θύμα Ἑλλήνων. Λάκωνες ἐργαζόμενοι εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἐκχερσωθείσας γαίας εἰσῆλθον, ἐπ' ἐλπίδι ἀρπαγῆς, εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἐκεῖνον μὲν ἐλεεινῶς ἔσφαξαν (1782), τὴν δὲ σύζυγόν του καταπληγῶσαντες ἀφῆκαν νομίσαντες αὐτὴν νεκράν.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Μαρίνου μᾶς εἶναι γνωστὸν τὸ ἐξῆς.—*Monument élevé à la gloire du Pierre le grand, ou relations des travaux et des moyens mécaniques, par le comte Marin Carbur, ci-devant lieutenant de Police et censeur ayant la direction du corps noble des cadets de terre de St Petersburg. Paris 1777* (1).

Β'. Ἰωάννης κύμης Χαρθούρης, ἀδελφὸς τοῦ Μαρίνου, καὶ συσπότης

(1) Ἀνθίμου Μαρμαρίνη, Βιογραφίαι Κεφαλληνῶν.

δαστῆς εἰς τὸ ἐν Βονωνίᾳ πανεπιστήμιον. Περαιώσας τὰς ἱατρικὰς σπουδὰς τοῦ ἐπανεστρέψεν εἰς Κεφαλληνίαν, ἀλλ' ἔνεκα τῆς τότε πολιτικῆς ἀνωμαλίας, ἐπανῆλθεν ἐν ἔτει 1740 εἰς Ἰταλίαν, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν νεώτερον ἀδελφὸν τοῦ Μάρκον. Ἐκεῖ ἐπεδόθη εἰς τελειότεραν τῆς ἱατρικῆς ἐκμάθησιν, ἀφιερῶθεις ἰδίως εἰς τὴν παθολογίαν, καὶ φημισθεὶς ὡς εἰς τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πρακτικωτέρων Ἀσκληπιαδῶν.

Τῷ 1750 ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας Κάρολος Ἐυμανοῦλ ὁελήσας ν' ἀναμορφώσῃ τὴν καθέδραν τῆς ἱατρικῆς, καὶ συστηματοποιήσῃ τελειότερον τὴν ἐν Ταυρίνῳ διδασκαλίαν αὐτῆς, δώρισε κατ' ἐκλογὴν καθηγητὴν τὸν Ἰωάννην, θεσπίσας μισθὸν τριῶν χιλιάδων λιρῶν Ἰταλικῶν, καὶ ἐτέρων χιλίων ἰσόβιον σύνταξιν. Εὐδοκίμως καὶ μετὰ φήμης διδάξας ὁ Χαρβοῦρης προεβιβάσθη εἰς διαφόρους ἄλλας θέσεις, καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς νύξηνθη ἢ μισθοδοσίᾳ αὐτοῦ. Τῷ 1762, μετὰ δωδεκαετῇ γόνιμον καθηγεσίαν, καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος, φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πρὸς τὰς περιττῆσεις ἔρωτος, ἔλαβε τὴν ἀδειαν τοῦ βασιλέως καὶ περιῆλθε τὴν Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Ὁλλανδίαν, Ἀγγλίαν, καὶ Φινλανδίαν. Τότε δὲ ἀνεκνήρυχθη μέλος τῶν ἐν Λονδίνῳ καὶ Ἐδιμβούργῳ βασιλικῶν ἐταιριῶν. Μετὰ δὲ τριακοντῆμερον ἀπουσίαν ἐπανῆλθεν εἰς Ταυρίνον, καὶ ἐδωρήσατο εἰς πλουτισμὸν τοῦ νεοσυστάτου Μουσείου, διαφόρους ζωολογικὰς συλλογὰς συγκροτηθείσας κατὰ τὴν περιοδείαν του.

Μετὰ εἰκοσαετῇ καθηγεσίαν ἀπεφάσισεν ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ὁ βασιλεὺς Κάρολος, διὰ διατάγματος ἐθέσπισεν ἵνα τῷ χορηγηθῇ λαμπρὰ ἰσόβιος σύνταξις· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως νυμφευθεῖσα τὸν κόμητα Ἀρτουά, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΣΤ' ἐζήτησεν ἐπιμόνως τὸν Χαρβοῦρην ὡς ἱατρὸν αὐτῆς· δεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν ὁ διάσημος Κεφαλλὴν παρτηκολούθησε τὴν ἡγεμονιδᾶ εἰς Παρίσιον, καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ Λουδοβίκος παρέλαβεν αὐτὸν ὡς ἱατρὸν πάσης τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας.

Διαμεινὰς ἐν Γαλλίᾳ μέχρι τοῦ 1795, ἐπανεστρέψεν, ἔνεκα τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἡ Βενετικὴ Δημοκρατία ἔσπευσε νὰ τῷ προσφέρῃ ἑδρὰν τῆς φυσιολογίας ἐν τῷ πανεστημίῳ τοῦ Παταβίου, ἔνθα ἐδίδαξε μέχρι τῆς τελευτῆς του (1801).

Συνέγραψεν ὁ Ἰωάννης Φυσικομαθηματικὴν Ἀνάλυσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Μαρίνου μετενεχθέντος εἰς Πιτρούπολιν γρανίτου, συνεκδοθεῖσαν τῇ

Περιγραφή, καὶ μετέφρασε τὰ περὶ τῆς ἱατρικῆς συγγράμματα τοῦ Φριδερίκου Ὁφφμάνου ⁽¹⁾.

Γ'. Μάρκος κόμης Χαρβούρης, αὐτάδελφος τῶν προῤῥηθέντων. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1731 ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ ἐνναέτης ἀχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου εἰς Βενετίαν εἰσῆχθη εἰς τὸ λαμπρότερον φροντιστήριον τῆς ποτὲ περιφανοῦς ἐκείνης μητροπόλεως. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐγκυκλίου μαθήσεως μετέβη εἰς Βονωνίαν, ἔνθα σπουδάσας τὴν ἱατρικὴν ἔλαβε τὸ διδακτορικὸν δίπλωμα. Ἐχων δ' ἰδίαν κλίσιν πρὸς τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἐπιστήμας ἔμεινεν ἐπὶ ὀλίγον πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐπὶ τοῦ κλάδου τούτου γνώσεών του.

Ἢ Ἐνετικὴ δημοκρατία ἐκτιμῶσα τὰς περὶ τοῦ Μάρκου ἐνθέρμους συστάσεις τῶν καθηγητῶν του ἀπέστειλεν αὐτὸν τῷ 1780 ἵνα περιέλθῃ τὰ μεταλλεῖα τῆς Οὐγγαρίας, Γερμανίας, καὶ Σουηδίας. Κατὰ τὴν περιοδεῖαν αὐτὴν προσοικειωθείς ἐπηρημησίσθη ὑπὸ τῶν διασημοτέρων ἐπιστημόνων τῆς Εὐρώπης, Λινναίου, Κρόνστεδ, Μαργράφ, καὶ Πόττ. Μετὰ ὀκταετῇ περιήγησιν τῶν σημαντικωτέρων μεταλλείων καὶ χημείων τῆς Εὐρώπης, ἡ Δημοκρατία, δαπανήσασα πρὸς τοῦτο τεσσαράκοντα χιλιάδας δουκάτων, διώρισε τὸν Μάρκον καθηγητὴν τῆς ἐπίτηδς τότε πρῶτον ἐν Παταβίῳ συστηθείσης ἑδρας τῆς χημείας.

Ἀδιαλείπτως καταγινόμενος ἐφεῦρε πρῶτος ὁ Κεφαλλὴν οὗτος χημικὸς τὴν χύσιν τοῦ σφυρηλάτου σιδήρου ἀνευ ἀνθράκων, ὡς τῶς συνειλιζέτο, καὶ ἐφήρμοσε τὴν ἀνακάλυψιν εἰς διαφόρους τῆς βιομηχανίας ἀνάγκας, καὶ ἰδίως εἰς τὴν χύσιν τῶν τηλεβόλων, ἐπινοήσας ἅμα τὸν ἀφ.λεκτορ χάρτην (carta incombustibile), τόσον χρήσιμον εἰς τὰς πυροβολικὰς χρήσεις.

Ἢ Δημοκρατία εὐγνωμονοῦσα διὰ τὰς κοινωφελεῖς αὐτοῦ ἀνακαλύψεις ἐχάραξεν ἴδιον παράσημον φέρον ἐπιγεγραμμένην τὴν πρὸς τὸν περιφανῆ Ἑλληνα εὐγνωμοσύνην, καὶ δι' αὐτοῦ τὸν ἐβράβευσεν.

Πρὸς τούτοις ὁ Χαρβούρης ἐφεῦρε καὶ νέαν μέθοδον πρὸς κρυσταλλωσιν τοῦ θείου ὀξέος.

Τοιοῦτος γενόμενος ὁ Μάρκος, ἀπεβίωσεν ἐν Παταβίῳ τὴν 9 Δεκεμβρίου 1808, παρὰ πάντων θρηνούμενος καὶ κλειζόμενος.

Ἐγράψε διαφόρους διατριβὰς ἀναγνωσθείσας καὶ καταχωρηθείσας εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ Παταβικοῦ Πανεπιστημίου ⁽²⁾.

(1) Δὲ τόθι.

(2) Δὲ τόθι.

Παρθένιος Μεταξόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Τραπεζοῦντι, καὶ ἐκαλεῖτο Παῦλος ἐν τοῖς κοσμικοῖς.
Ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τοὺς διδασκάλους Παπα-Κυριαζήν, καὶ Δαβὶδ ἱερέα,
περὶ ὧν διέσωσεν ἡμῖν τὰς ἐξῆς εἰδήσεις.

« Εἰς Καφάν τῆς Ταυρικῆς, ὁ τοῦ διδασκάλου μου Παπα-Κυριαζή
» διδάσκαλος ὁ ἐν ἱερομονάχοις Νικηφόρος περὶ τὸ 1730 ἀπὸ Χριστοῦ
» ἔτος συκοφαντούμενος ἔκ τινος Ἀρμενίου μεγάλου πραγματευτοῦ
» τοῦ Χάνη τοῦ Κριμίου, εἶτα ἀπὸ τῶν Τούρκων παρακινήθει ἀρνη-
» θῆναι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καὶ μὴ ὑπακούσας, μετὰ διαφόρους
» δεινὰς βασάνους ἔλαβε τὸν τῆς μαρτυρίας στέφανον, κρεμασθεὶς ἐν
» ξύλῳ, Μαρτίου 16, καὶ θάπτεται ἔξω τῆς πόλεως ἐν τοῖς κοιμη-
» τηρίοις, εἰς τόπον λεγόμενον Τζανδόν· ὁμοίως καὶ ὁ φίλος μου Εὐ-
» στάθιος, ὧν ἐν τῷ 18 ἔτει τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἐν τῷ δικαστηρίῳ
» τῶν Τούρκων τραῦς καὶ θαρσαλέως Θεὸν ἀληθῆ καὶ ποιητὴν τοῦ
» παντός, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὁμολογήσας τίπτεται
» σφοδρῶς, καὶ ἐν ζοφερᾷ φυλακῇ βληθεὶς, τελευταῖον διὰ τὸ ἀμε-
» τάτρεπτον τῆς γνώμης αὐτοῦ, τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται ἐνώπιόν
» μου εἰς τόπον λεγόμενον Ὁτοῦν-Παζάρι τοῦ Καφφα ἐν ἔτει 1759,
» Μαΐου 10, ἡμέρᾳ 6, ὥρα 10, καὶ ἐτάφη ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ
» τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Μητροπόλεως, καὶ ἐξωγραφῆθη παρ'
» ἐμοῦ ὁ τάφος αὐτοῦ χάριν εὐλαβείας τε καὶ φιλίας. Ὡσαύτως καὶ
» ὁ δεῦτερος διδάσκαλός μου Δαβὶδ ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος τοῦ Καφφα
» ἐν ἔτει 1770, διὰ τὸ περιπόθητον καὶ γλυκύτατον ὄνομα τοῦ
» Ἰησοῦ μου, Χριστοῦ, τὴν κεφαλὴν παρὰ τῶν Τούρκων ἀπετμήθη,
» ἀξιώθεις τοῦ στεφάνου τῆς μαρτυρίας (1) ».

Τὴν μοναχικὴν εἶτα πολιτείαν ὁ Παῦλος ἀσπασάμενος καὶ Παρθέ-
νιος μετονομασθεὶς, ἐγένετο ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Τραπεζοῦντι διασῆ-
μου Μονῆς τοῦ Σουμελά, καὶ συνέγραψεν Ἱστορικὸν τῆς πόλεως Τρα-
πεζοῦντος καὶ τῶν βασιλέων αὐτῆς ἀπὸ 718 μέχρι τῆς ἀλώσεως,
— Μεγαλυνάρια εἰς τοὺς ἁγίους Βαρνάβαν καὶ Σωφρόνιον, — Ἐπιγράμματα
εἰς τὴν Θεοτόκον, συνεκδοθέντα πάντα τῷ ἐπιμελεῖα αὐτοῦ ἐν Λει-
ψία (1775) ἐκδοθέντι Κτιτορικῷ τῆς Μονῆς Σουμελά Νεοφύτου Καυ-
σκαλυβίτου, καὶ διαφόροις σημειώμασι πλουτισθέντι.

(1) Κτιτορικὸν σελ. 64—8.

Υψηλάντης.

Α. Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ καὶ καλῶς ἐπαιδεύθη τὴν ἑλληνικὴν, γαλλικὴν, ἰταλικὴν, τουρκικὴν, ἀραβικὴν, καὶ περσικὴν γλῶτταν. Μειλίχιος τοὺς τρόπους, εὐθεὶς τὴν καρδίαν, θαυμαζόμενος δὲ διὰ τὴν περίνοιαν, τὴν εὐρυμάθειαν, καὶ τὴν πολιτικὴν ικανότητα, ἐξελέχθη, καίτοι νεώτατος, τῇ 9 Αὐγούστου 1774 μέγας Διερμηνεὺς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Εἰς τὸ περίπυστον τοῦτο ἀξίωμα τριάκοντα πέντε μόνον ἡμέρας διαμείνας, προσέφερε τῇ Ἑλλάδι τὴν σπουδαίον τέραν πασῶν τῶν ὀφειλομένων τῇ πατρίδι ὑπηρεσιῶν· διότι ἡ Πύλη ἄμα μαθοῦσα τὴν ἐν Ἑλλάδι διενεργηθεῖσαν, Ῥωσικῇ ὑποκινήσει, ἐπανάστασιν τρομερὰ διανοεῖτο βουλευόμενα, καὶ ὁ Σουλτάνος Ἀβδούλ Χαμίτης διέταξε τὴν γενικὴν κατὰ τὸ κράτος σφαγὴν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ὑψηλάντης, ὡς λέγεται, κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην τοῦ ἑλληνισμοῦ ὥραν λαβὼν ἀρρώγων καὶ τὸν τότε μέγαν Βεζίρην εὐεργετηθέντα ποτὲ ὑπὸ Ἑλληνας καὶ ζῶντας διατηροῦντα τὴν εὐγνωμοσύνην, κατώρθωσε τὴν ἀνάκλησιν τῆς Θηριώδους ἐκείνης διαταγῆς, καὶ οὕτως ἔσωσεν ἀπείρους κεφαλὰς ἀπὸ τὴν σπάθην τῶν δυνάμεων.

Διορισθεὶς ὁ Ὑψηλάντης μετ' ὀλίγον ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας προῦκάλεσε τὴν ἐκδοσιν αὐτοκρατορικοῦ θεσπίσματος, δι' οὗ ἐπικυρουμένων τῶν ἀρχαίων τῆς ἡγεμονίας ταύτης προνομίων ἐξησφαλίζετο ἡ εὐημερία τοῦ Δακικοῦ κράτους, ὑπὲρ οὗ οὐκ ὀλίγον ἐμόχλησεν ὁ Ἀλέξανδρος, λαβὼν μέρος εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τῆς συνθήκης τοῦ Καϊναρτζίου.

Ἀφικόμενος εἰς Βουκουρέστιον ἐρρύθμισε τὸ φορολογικὸν σύστημα, διωργάσας τὸν στρατὸν, συνέστησε ταμεῖον ἐλέους, καὶ ἐνὶ λόγῳ ἀνύψωσε τὴν Βλαχίαν εἰς δυνατὸν βαθμὸν ἀναπτύξεως καὶ εὐημερίας. Συνέστησε στρατὸν μόνιμον ἐξ ἐξήκοντα λόχων, ὧν οἱ μὲν 50 ἐστρατηματοῦντο ἀποκλειστικῶς ἐξ Ἑλλήνων, οἱ δ' ἑτεροὶ δύο ἐκ Βουλγάρων καὶ Σέρβων. Ἀλλ' ἐπειδὴ τινες τῶν Ἑλλήνων ἀξιοματικῶν συμφώνους ἔχοντες καὶ τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Κωνσταντίνου καὶ Δημήτριον ἠθέλησαν ν' ἀναπετάσωσι τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπὶ ἐλπίδι Ῥωσικῆς συνδρομῆς, ἅμα τοῦτο ἐγνωστοποιήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἠναγκάσθησαν νὰ δραπέτεύσωσιν εἰς Τρανσυλβανίαν, ὃ δὲ ἡγεμὼν προβλέπων τὰς συνεπείας ἐπέμψεν εἰς τὴν Πύλην τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Βλαχίας παραίτησίν του, πρὸς

παθὼν ἅμα τὰ δικαιολογήσει καὶ τῶν υἱῶν του τὴν ἀπόδρασιν. Ἀλλὰ πᾶσα δικαιολόγησις ματαία ἤθελεν ἀποβῆ, εἰμὴ παρεμβαίνων ὁ τότε μέγας βεζύρης Ἰζέτ-Ἀχμέτ-Πασάς συνηγόρει ἐνθέρμως ὑπὲρ αὐτοῦ παρὰ τῷ σουλτάνῳ.

Ὅτ' ἐν 1785 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Ἰωσήφ Β', καὶ ἡ τῆς Ῥωσσίας αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β', συνεφώνησαν κρυφίως τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης μαθὼν τ' ἀποφασισθέντα, συνέταξε σχέδιον περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ὑποβλήθην εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας ἀσμένως παρεδέχθη. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκηρύχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ κατὰ τῆς Ῥωσσίας πόλεμος· τότε δὲ συλληφθείσης ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν τῆς μεταξὺ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσήφ ἀλληλογραφίας, ἠναγκάσθη ὁ πρῶτος νὰ προσέλθῃ αἰχμάλωτος εἰς τὸν πρίγκηπα τοῦ Κοστούργου, παρ' οὗ πεμφθεὶς εἰς Αὐστρίαν διέμεινεν εἰς Βρούμ τῆς Μοραβίας μέχρι τέλους τοῦ πολέμου.

Διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Σελίμη τὸ δεύτερον ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας (1796), ἠναγκάσθη μετὰ διετὴ ἡγεμονίαν νὰ πρβαιτηθῇ, διότι τὸ στέμμα, ἀναμειγνυομένης κυριαρχικῶς τῆς Ῥωσσίας εἰς τὰ ἐγγύρια, δὲν εἶχε τὴν προτέραν αὐτοῦ λαμπρότητα. Ἐξ ἧς ὡς ἰδιώτης ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπολαύων τῆς ὑπολήψεως πάντων, ἰδίᾳ δὲ τῶν ξένων πρέσβων, οἵτινες συνεβουλεύοντο αὐτὸν ἐφ' ὅλων τῶν σπουδαίων ζητημάτων. Ὅταν ὅμως, μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Ῥωστικοῦ πολέμου, ὁ σουλτάνος ἐθεώρησεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον διαδεχόμενον τὸν πατέρα ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τῆς Βλαχίας, ἀνάρτην, ἡ ζωὴ τοῦ σεβασμίου γέροντος περιῆλθεν εἰς ἔσχατον κίνδυνον· ὅθεν συλληφθεὶς μετὰ τινὰς ἡμέρας ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας ἐρρίφθη εἰς τὴν εἰρκτὴν, καὶ ὑπέστη πᾶν εἶδος βασάνων μετὰ χριστιανικῆς ὄντως καρτερίας, μόνον δὲ ὅταν ὁ δῆμιος ἠθέλησεν ἅ τῳ ἐπιβάλλῃ καὶ τὴν ποινὴν τῆς μαστιγώσεως, ἠρνήσατο νὰ ὑποβληθῇ εἰς αὐτὴν, ἀνακράξας « Αἰδέσθητι ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ὁ σουλτάνος ἐτίμησε διὰ τοῦ γίῳν »! Καὶ οὕτως αὐτὸς μὲν ἐκαρτομύθη, ἡ δὲ περιουσία του συνισταμένη εἰς πέντε ἑκατομμύρια γροσίων ἐδημεύθη πρὸς ὄφελος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ταμείου.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἦν ἐκ τῶν μᾶλλον εὐμαθῶν καὶ πολυμαθῶν τοῦ καιροῦ του· ἡγεμονεύων τῆς Βλαχίας ἐξέδωκε κώδικα, ὃν ἐνέλεξε κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν νόμων, ὑπεστήριξε

καὶ ἀνέπτυξε τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ τοῦ Βουκουρέστιον κατέστη ὄντως ἑδρα τῶν Μουσῶν⁽¹⁾.

Β'. *Κωνσταντῖνος Ὁ γ' ἡλιάρτης*, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω. Ἐγενήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1760, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Γερμανίᾳ ἐκτεκμητο παιδείαν οὐ τὴν τυχοῦσαν· ἐξ ἀπαλῶν δ' ὀνύχων μυηθεὶς τῆς διπλωματικῆς ἐπιτηδεύσεως καὶ τῶν ὑπὲρ πατρίδος πατροπαραδότων σχεδίων, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ θερμουργοῦ ἐκείνου πατριωτισμοῦ καὶ τῆς εὐγενοῦς φιλοδοξίας, ἅτινα ἦσαν πάντοτε διακριτικὰ γνωρίσματα τῆς ὑψηλάντικῆς οἰκογενείας. Ἰδὼν τὴν ἐν Βλαχίᾳ στρατιωτικὴν προετοιμασίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τοσοῦτον ἐνθουσιάζεσθαι, ὥστε καίτοι νέος, συνέλαβε τὴν ιδέαν νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτὸς καὶ πραγματοποιήσῃ τὸν προαιώνιον πόθον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους· ἀλλ' ἡ ἀποτυχία τοῦ παρακαίρου ἐκείνου κινήματος αὐτὸν μὲν ἠνάγκασε νὰ δραπετεύσῃ εἰς Γερμανίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου, τὸν δὲ πατέρα ἐνέθεσεν εἰς τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων.

Ἐν Γερμανίᾳ διατρίβων ὁ Κωνσταντῖνος συνεδέθη διὰ στενῶν σχέσεων πρὸς τοὺς ἐπιστημοτέρους πολιτικούς ἀνδράς. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἀνέλαθεν αὐτὸς, μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ πατρὸς του ὡς ἡγεμόνος, τὴν μεγάλην διερμηνεῖαν (1796—99). Ὁπαδὸς τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ μετ' οὐ πολὺ τὸ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων στήριγμα ἐν τῇ ἐναντίᾳ μερίδι, ἅμα εἶδεν ὅτι αἱ τῶν Γάλλων ἐνέργειαι καὶ πράξεις δὲν συνεδιβάλλοντο πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς περιστάσεις τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Χρῶμενος ὅθεν τῇ παρά τῇ Πύλῃ μεγάλῃ αὐτοῦ ἐπιρροῇ ἐπεισεν αὐτὴν νὰ συνάψῃ μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας τριπλὴν συμμαχίαν, ἥτις ἐλαττοῦσα τὴν ἐν Ἀνατολῇ δύναμιν τῶν Γάλλων κατετάραξε τὴν κυβέρνησιν αὐτῶν. « Ἡ, ἔγραφε τὸ Διευθυντήριον, ἡ τερατώδης αὕτη συμμαχία οὐ γενήσεται, ἢ τὸ πᾶν ἐν Εὐρώπῃ ἀνατραπήσεται ». Ἀλλ' ἡ Τουρκία καθιέρωσας τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας Ῥουσσίνον, αὐδεμίαν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὰς ἀπειλὰς ταύτας.

Τότε ὁ Ὑψηλάντης εἰργάσθη τὰ μέγιστα καὶ εἰς τὴν ἰδρυσιν τῆς ἐνεξαρτήτου Ἰανίου Πολιτείας.

Ἡ Πύλη ἐκτιμῶσα τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ ὑψώσα τὸν Κωνσταντῖνον κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1799 ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς

(1) Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν μεγάλων Διερμηνέων, σελ. 137—141.

Μολδαβίας. Κατὰ τὴν ὑπερδιετὴ ἡγεμονείαν τοῦ ἀνέπτυξε τὸν τόπον ὅσον ὀλίγιστοι τῶν πρὸ αὐτοῦ ἡγεμονευσάντων, ἐπανήγαγε τὴν τάξιν καὶ εὐημερίαν, καὶ ἡ διοίκησις αὐτοῦ ὑπῆρξε συνεχὲς ἀγαθοεργία εἰς τοὺς Μολδαβούς.

Τῇ 22 Σεπτεμβρίου 1802 ὁ Κωνσταντῖνος διωρίσθη ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, κατ' ἐπίμονον αἴτησιν τῶν κατοίκων. Πατρικῶς δὲ καὶ ἐνταῦθα ἡγεμονεύσας, ἠναγκάσθη τὴν 16 Αὐγούστου 1806 νὰ φύγῃ εἰς Τρανσυλβανίαν, διότι ἡ Πύλη ἐνδίδουσα εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ παντοδυναμοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας, στρατηγοῦ Σεβαστιάνη, ἐπιμόνως ἀπαιτοῦντος τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ, ἔστειλεν εἰς Βουκουρέστιον τὰ περὶ ἀνακλήσεως φερμάνιον συνεπάγον ἀναντιρρήτως καὶ τὸν ἀποκεφαλισμὸν του.

Λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ῥώσων, συνώδευσε τὸν στρατηγὸν Μιχελσῶνα εἰς Μολδαβίαν καὶ ὀψιαιτέρον εἰς Βουκουρέστιον· ἀλλὰ γενομένης τῆς εἰρήνης ἐπέστρεψε μετὰ τοῦ Ῥωσικοῦ στρατοῦ, καὶ διέμεινεν εἰς Κίεβον. Ἄμα δ' ὡς ἐξεῤῥάχη ὁ κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμος, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Πετροῦπολιν. Δεξιωθείς εὐμενῶς καὶ συμβουλευθείς διέμεινεν ὑπὲρ τὸ ἔτος ἐν τῇ Ῥωσικῇ πρωτεύουσῃ, καὶ τῷ 1816 ἐπέστρεψεν εἰς Κίεβον· ἀλλ' αἰ. ἀφικόμενος παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ ἀπεβίωσε τὴν αὐτὴν νύκτα προσβληθείς ὑπὸ κεραυνοβόλου ἀποπληξίας.

Μέγας διερμηνεύς ὢν ὁ Κωνσταντῖνος ἠσχολήθη περὶ τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀναμορφώσεως τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, καὶ συνέταξε τὸν περὶ τοῦ στρατοῦ ὀργανισμὸν (νιζάμ-τσέδιτ). Μετέφρασεν εἰς τὴν Τουρκικὴν τὰ συγγράμματα τοῦ Βωμπάν, διεγείραντα ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν θαυμασμὸν τῶν Τούρκων, καὶ προσκτεσάμενα αὐτῷ τὴν σουλτανικὴν εὐνοίαν.

Συνέγραψε δὲ καὶ ἄλλα πονήματα ἀνέκδοτα μέχρι τοῦδε τηρούμενά που (*).

Προκόπιος Πελοποννήσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασάμενος πολιτείαν ἐμόναζεν ἐν τῷ μεγάλῳ Σπηλαίῳ· ἐδίδαξεν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Ἀλεξανδρεῖα, Λαρίσση, Λακεδαιμονία, καὶ ὕστερον (1774) προσκλήθεις ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσάνθου μετέβη ὡς ιερακέρυξ εἰς τὴν νῆσον, καὶ ἐκείθεν εἰς Σμύρνην, προσκλήσει τοῦ μητροπολίτου Προκοπίου. Τῷ 1780 προσκλήθεις ὑπὸ Ἀβραμίου πατριάρ-

(*) Αὐτόθι, σελ. 151—55.

χου μετέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὡς ἱεροκῆρυξ καὶ σχολάρχης τῆς Ἱεροσολυμαϊκῆς σχολῆς. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξέδοτο ἐν Λειψία τὸ πόνημά του « Αὐλὸς Ποιμενικός, » ὅπερ προσεφώνησεν εἰς Προκόπιον Σμύρνης καὶ Ἀβράμιον Ἱεροσολύμων. Ἐν τέλει συνεξεδόθησαν διαφοραὶ αὐτοῦ διδασκαὶ ἐκφωνηθεῖσαι τῷ 1774 ἐν Λευκυσίᾳ τῆς Κύπρου.

Κελεύσει τοῦ Ἀβραμίου ἔγραψεν ὁ Προκόπιος, ἐγκώμια εἰς τὴν μετástασιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐκδοθέντα ἐπ' ἐσχάτων ἐν Ἱερολύμοις ⁽¹⁾.

Ἀπεβίωσε περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Μιχαήλ Δούκας.

Ἐγεννήθη ἐν Σιατίστῃ καὶ ἐπαιδεύθη τὰ γραμματικὰ παρὰ τῷ συμπατριώτῃ του Μιχαήλ Παπα-Γεωργίου. Θέλων δὲ νὰ παρατείνῃ τὴν ἀκρόασιν πρὸς ἐκμάθησιν καὶ τῶν φιλοσοφικῶν ἀπετράπη ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ὅστις εἶχε προορίσει τὸν Μιχαήλ διὰ τὸ ἐμπόριον. Μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἀποσπασθεὶς τοῦ σχολείου ἐπεδόθη εἰς στάδιον πρὸς τὸ ὁποῖον οὐδεμίαν ἡσθάνετο κλίσιν, καὶ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου σταλεὶς εἰς Βιέννην δι' ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις ἀφιερῶθη, παρὰ τὴν πατρικὴν θέλησιν, εἰς τὰ γράμματα· ὅθεν ἐνζήλως κατέγινεν εἰς ἐκμάθησιν τῆς γερμανικῆς, καὶ γαλλικῆς διαλέκτου, ἀκροσθεὶς καὶ τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα. Μετὰ τοῦτο ἐπαρθεὶς ἤρξατο ἐπαγγελλόμενος τὸν φιλόσοφον, καὶ κηρύττων ἐν τῇ θεολογίᾳ ὅ,τι μωρὸν καὶ αἰρετικόν. Ἡ Αὐστριακὴ κυβέρνησις, πρὸς κατάπαυσιν τῶν σκανδάλων, συλλαβοῦσα τὸν Μιχαήλ ἔθηκεν εἰς τὸ φρενοκομεῖον, καὶ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου ἀποφυλακίσασα ἔστειλεν εἰς τὴν πατρίδα του· πλὴν καὶ ἐν Σιατίστῃ τὰ αὐτὰ μωρὰ κηρύττων δόγματα, καὶ ἀνοήτως φιλοσοφῶν ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του πρὸς σωφρονισμὸν εἰς τὴν μονὴν τῶν Μετεώρων, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τινὰ τῶν μονῶν τοῦ Ἀθῶνος. Ἐνταῦθα δὲ ἀθλίως ἐξεμέτρησεν ὁ δυστυχὴς τὸ ζῆν.

Ὁ Μιχαήλ ἐν Βιέννῃ διατρίβων μετέφρατε—Κύρου ἡθικὴν περιήγησιν, εἰς τόμους δύο—Ἱστορίαν Βελισαρίου—καὶ τὸ Μυθολογικὸν τοῦ Ἰνδοῦ φιλοσόφου Πιλάιδος. Αἱ τρεῖς μεταφράσεις αὗται ἐξεδόθησαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1783 ⁽²⁾.

Θωμᾶς Μανδακάσης.

Ἐγεννήθη ἐν Καστορίᾳ τῆς Μακεδονίας, ἐν νεαρᾷ δὲ ἡλικίᾳ ἐλθὼν

⁽¹⁾ Ἀκολουθεῖ εἰς τὴν Μετástασιν τῆς Θεοτόκου. Ἐν Ἱεροσολύμοις 1862.

⁽²⁾ Ζυρίχας.

εἰς Ῥωσσίαν ἐγένετο τρόφιμος τοῦ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς ἀγίας Τριάδος γυμνασίου, καὶ ὕστερον μεταβὰς εἰς Γερμανίαν ἠλροάσατο τὰ ἱατρικὰ μαθήματα. Τῷ 1758 ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, ἔλαβε τὴν ἀδειαν τοῦ μετέρχεσθαι τὴν ἐπιστήμην ἐν Σαξωνίᾳ. Περὶ τούτου Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις λέγει « παι-
 » δείας τε τῆς ἄλλης καὶ φιλοσόφων μαθημάτων εὐ ἤκων, πρὸ πάν-
 » των δὲ τῆς τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἱερᾶς τέχνης ἀμφιλαφῶς ἐχόμενος,
 » ἦν κἀνταῦθα (ἐν Λειψίᾳ) μετιέναι τε καὶ ἀσκεῖν ἀδείᾳ δήπου καὶ
 » συναινέσει τῶν Ἀκαδημαϊκῶν ἐπιτέτραπται ⁽¹⁾ ». Ὑστερον κατελ-
 θὼν εἰς Ἑλλάδα ἐσχολάρχησεν ἐν Καστορίᾳ (1767—70) ⁽²⁾.

Συγγράμματα.

—Ὁμοια τῶν ἑλλειπόντων ἱάματα. (Διατριβὴ ἐναίσιμος γεγραμμένη ἑλληνολατινιστὶ καὶ ἐκδοθεῖσα ἐν Λειψίᾳ 1758).

—Περὶ τῶν ἀρμάτων διὰ τῶν ὁρατῶν ἐννοουμένων πραγμάτων, καὶ περὶ τῶν αὐτῶν εἰς αἰσθησιν πιπτόντων καὶ γινωσκομένων. Ἐν Λειψίᾳ 1760.

—Ποιήματα—περὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης—δέησις μετ' αἰνέσι-
 σις—περὶ μαθήσεως—νουθεσία—ἔπαινος πρὸς τὸν αὐτοῦ φίλον Κωστὴν Ἀθράμην.

Ἐν ἔτει 1766 ὁ Μανδανάσης ἐπεμελήθη τὴν ἐν Λειψίᾳ ἐκδοσιν τοῦ Κα-
 τόπτρου τῶν Γυναικῶν τοῦ Δαπόντε, προσθεὶς ἐν ἀρχῇ ἐπίγραμμα εἰς ἑπαι-
 νον τῆς βίβλου καὶ τοῦ συγγραφέως, καὶ ἐν τέλει τοῦ πρώτου τόμου τὰ ἀνω-
 τέρω ποιήματα (σελ. 437—48). Ἰδίοις δὲ αὐτοῦ ἀναλώμασιν ἐτύπωσε τὴν
 Φυσικὴν Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη (1766), τὸν τρίτον τόμον τῶν ὑπὸ Εὐγε-
 νίου ἐκδοθέντων συγγραμμάτων τοῦ Βρυεννίου, προτάξας λατινιστὶ προσφω-
 νητικὴν εἰς τὴν ἱερὰν σύνθεσιν τῆς Ῥωσσίας καὶ προλεγόμενα, πρὸς τοῦτοις
 καὶ τὰ ὑπὸ Νικολάου Βελλαρά συλλεχθέντα ἐγκωμιαστικά εἰς Ἀλέξανδρον
 Ὑψηλάντην (ἐν Λειψίᾳ 1777).

Ὁ Μανδανάσης ἀπεβίωσε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος.

Πολυχρόνιος ὁ Θραῖξ.

Ἐγεννήθη εἰς κώμην τινὰ τῆς Θράκης ἐν ἔτει 1752, καὶ ὁ πα-
 τὴρ αὐτοῦ ὠνομάζετο Δημήτριος, ἡ δὲ μήτηρ Ῥοδινή. Ἐνναέτης ἐστάλη
 ὑπὸ τῶν γονέων πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει συγγενεῖς ἵνα διδα-
 χθῇ τὰ πρῶτα γράμματα, καὶ ἐνταῦθα ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἠλροάσθη καὶ
 Παρθενίου ἀνδρὸς λίαν αἰδεσίμου. Μεγάλῃν δ' ἔχων πρὸς τὰ γράμματα
 ἔφεσιν, πλὴν στερούμενος τῶν ἀναγκαίων πρὸς παιδείαν ἐξόδων,
 προτροπῇ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συγγενῶν του δεκαεξέτης ἦλθεν

⁽¹⁾ Ζαβίρας.

⁽²⁾ Παρανίκια Σχεδίασμα, σελ. 54.

εἰς Ἰάσιον, καὶ ἐκεῖ ἡκροάσθη τὴν θεολογίαν, φιλοσοφίαν καὶ ἱστορίαν παρὰ Γεωργίῳ Κρητικῷ ἀνδρὶ εὐμαθεῖ. Ἐν ἔτει 1773 ἀπῆλθε μετὰ τῶν ἐκεῖ ἐμπορευομένων εἰς Λειψίαν, ὅπου ἐδιδάχθη τὴν μὲν γερμανικὴν διάλεκτον ὑπὸ Βαϊγγελίου, τὴν λατινικὴν ὑπὸ Σχμιδίου, τὴν ἰταλικὴν ὑπὸ Φραπόρτα, καὶ τὴν γαλλικὴν ὑπὸ Παγιάν. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπολιτογραφήθη, καὶ ἤρξατο νὰ φοιτᾷ τακτικῶς εἰς τὰ μαθήματα τῆς ἱατρικῆς καὶ φιλοσοφίας, ἀκροασθεὶς ἐν μὲν φιλοσοφίᾳ Πλατνέρου, ἐν δὲ τῇ πειραματικῇ φυσικῇ Λουδούγγου, ἐν τοῖς μαθηματικοῖς Βορζίου, Ζβαντζιγέρου, καὶ Ῥεδελίου, ἐν τῇ φυσικῇ ἱστορίᾳ Δασκίου, ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ Φουγγίου, ἐν τῇ ἱατρικῇ Ἑρνέστου, ἐν τῇ χημείᾳ, φυσιολογίᾳ καὶ φαρμακευτικῇ Λεουχάρδου, καὶ ἐν ἄλλοις μαθήμασι διαφόρων καθηγητῶν, οὓς λεπτομερῶς ἀπαριθμεῖ ἐν τινι τῶν συγγραμμάτων του. Περαιώσας ἐν Λειψίᾳ τὰς σπουδὰς του ἦλθεν εἰς Βιέννην, καὶ ἐνταῦθα κατεγίνετο μελετῶν καὶ μεταγλωττίζων διάφορα κοινωφελῆ συγγράμματα.

Συγγράμματα.

— Ἱερὸν ἀπάνθισμα περιέχον τέσσαρας καὶ ἑκατὸν ἱστορίας τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης. Ἐν Λειψίᾳ 1775. (Τὸ πρῶτότυπον ἐγράφη γερμανιστὶ ὑπὸ Ἰωάννου Χυδνέρου).

— Ποιήματα, ἐξ ὧν ἓν ὑπὲρ Γαληνοῦ ἢ κατὰ Βεσαλίου.

— Περὶ τοῦ πόσον ἡ δύναμις τοῦ ἀέρος βοηθεῖ εἰς τὴν κίνησιν τοῦ αἵματος. Ἐν Λειψίᾳ 1778.

— Περὶ δυνάμεως τῆς κινναβάρεως.

— Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐπιδημικῆς νόσου. Ἐν Λειψίᾳ 1778 (').

Κωνσταντῖνος Καραϊωάννης.

Ἐγεννήθη ἐν Τρίκκῃ τῆς Θεσσαλίας (²), καὶ ἀκροασθεὶς τὰ ἐγκύκλια παρὰ Νικολάῳ Ζερζούλῃ καὶ Εὐγενίῳ Βουλγάρει, ἔρωτι τελειοτέρας μαθήσεως μετέβη εἰς Νεάπολιν, ὅπου διέκρινε τὴν σειρὰν τῶν ἱατρικῶν μαθημάτων. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ ἤρξατο μετερχόμενος τὴν ἱατρικὴν ἐν πρώτοις εἰς Νεάπολιν, ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπιτυχῶς ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμά του. Ὁ μέγας διερμηνεὺς Γρηγόριος Ἀλεξάνδρου Γκίκας προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ἱατρὸν, καὶ ἐν ἔτει 1765 διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας συμπαρέλαβε τὸν Καραϊωάννην.

(¹) Ζαθίρας.

(²) Ὁ Κ. Βρετὸς συγγέων τοῦτον πρὸς τοὺς ἐξ Ἰωαννίνων εὐπατρίδας Καραϊωάννας, κατὰ λάθος λέγει αὐτὸν Ἰωαννίτην.

γην, ὃν καὶ διώρισε ἀρχίατρον τῆς αὐλῆς. Ὁ Κωνσταντῖνος οὐ μόνον ἐπιτυχῶς ἐξήσκησε τὴν ἀνθρωποσωτήριον αὐτοῦ τέχνην, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν Μολδοβλαχία σχολεῖα κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα ἀναδιωργά-
νωσεν. Ἐξωσθέντος ὑπὸ τῶν Ῥώσων τοῦ Γκίκα (1769), ὁ Καραϊωάν-
νης ἦλθεν εἰς Ῥωσσίαν, καὶ μετ' ὀλιγοχρόνιον διαμονὴν ἐπιστρέψας εἰς
τὴν Ἑλλάδα διωρίσθη ἱατρός τῆς πόλεως Ἰωαννίνων. Ἐναρέτως δὲ
καὶ θεαρέστως ζήσας ἔφθασεν εἰς βαθὺ καὶ λιπαρὸν γῆρας, ὅτε στα-
λεις ὑπὸ τοῦ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων ἵνα θεραπεύσῃ τὸν τῆς Λαρίσσης,
καὶ ἐπανερχόμενος εἰς Ἰωάννινα ἡσθένησε κατ' ὁδὸν, καὶ κοιμηθεὶς
εἰς τὴν πατρίδα του Τρίκλην ἐξεμέτρησε μετ' ὀλίγον τὸ ζῆν.

Συνέγραψεν ὁ Καραϊωάννης, κατὰ Ζαβίραν, *Σύνοψιν τῆς Λογικῆς*,
καὶ *γραμματικῆς*.

Τὴν γραμματικὴν συνέταξεν ὁ Καραϊωάννης, κελύπτει τοῦ ἡγεμόνος Γρη-
γορίου Γκίκα, ὡς λέγει, ὁ ἐκδοὺς αὐτὴν Πολυζῶης Κοντός. «Ὁ δὲ ἀείμνη-
στο: ἡγεμὼν ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔλθων καὶ πάντα λίαν κοινωφελῶς διαθέ-
μενος, τὰ δὲ ἐκεῖσε σχολεῖα εὐρὺν ἐν ἀμελείᾳ διάγοντα, τῇ ἰδίᾳ ἱατρῷ,
ὁ δὲ ὅλη ψυχῇ τὴν
τῶν σχολείων καὶ διδασκάλων φροντίδα παρέδωκεν» ὁ δὲ ὅλη ψυχῇ τὴν
ἐπιστάσιαν δεξάμενος, τὰ ἐν Ἰασίῳ περιφανῇ σχολεῖα συνεστήσατο δαιδα-
λίως, φιλοσόφοις τε καὶ γραμματικοῖς διδασκάλοις ταῦτα κοσμῶν. Ἀλλ' ὁ
φιλέλλην καὶ φιλόσοφος ἡγεμὼν τὴν ἐν τοῖς γραμματικοῖς μαθήμασιν ἐπι-
γενομένην τοῦ πρώτου χρόνου τοῖς νέοις ἐπίδοσιν ἐλιγίστην ἰδὼν, καὶ πολ-
λοὺς τούτων ἐν ἀμεθόδῳ τῶν γραμματικῶν γυμνασίᾳ ποιοῦντας, καὶ αἰτίαν
μαθῶν, γραμματικὴν οὐ σύστημα καὶ μέθοδον ἀρίστην τὸν ἱατρὸν συγγρά-
ψαι προετρέψατο, μίαν ἐκ πασῶν γραμματικῶν ὅση δύναμις σύντομον καὶ
εὐμέθοδον, ὥστε ταύτῃ μόνῃ χρωμένους τοὺς μαθητὰς ἐγκρατεῖς ἀποθῆναι
τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου. Καὶ γὰρ δεινὸν ἡγήσατο ὁ ἡγεμὼν ἅπαντα τὰ κατὰ
τὴν Εὐρώπῃν γένῃ, οὐ μόνον τὴν ἑαυτῶν διάλεκτον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλο-
τρίας, μιᾶς ὁληθῆς ἐκάστης διαλέκτου γραμματικῇ ἐν βραχεὶ ἐκμανθάνειν.
τοὺς δὲ Ἕλληνας διὰ τοιούτων γραμματικῶν τὴν πατρίδα αὐτῶν διδλε-
κτον μηδ' ὅπως σχεδὸν δυναμένους μαθάνειν! Ὁ δὲ ἱατρός τῷ τοῦ ἡγεμόνος
ὑπέκρινεν κελύσματι, τὸ τῶν σχολείων ἐπεχειρήσατο χρόνιον νόσημα θερά-
πεῦσαι· καὶ διὰ τὰς γραμματικὰς ἀπάσας ὑπ' ὅφιν εἶθις ἐκ πασῶν τὸ
πρὸς διδασκαλίαν ἀναγκαῖον καὶ ἀπείριστον συνελήξατο εὐμεθόδως, καὶ μίαν
γραμματικὴν ἀρίστην, σύντομον καὶ τελειωτάτην ἐξέθετο ».

Τὴν γραμματικὴν ὁ Καραϊωάννης ἐπεμψεν ὕστατον εἰς τὸν ἐν Βενετίᾳ διατρί-
βοντα φίλον του Πολυζῶην Κοντόν πρὸς τύπωσιν, πλὴν ἐν ᾧ τὸ πόνημά του
ἤρξατο τυποῦμενον ὁ συγγραφεὺς ἐτελεύτα ἐν Τρίκλῃ· μὴ δυνηθεὶς τότε ὁ Κον-
τός νὰ ἐπαρέσῃ εἰς τὰ τυπωτικὰ, διέκοψε τὴν ἐκδοσιν, ἥτις ἐν ἔτει 1796
ἐπεραιώθη ἐν Βουδα εἰς τόμους δύο, μετὰ πολλῶν προσθηκῶν τοῦ ἐκδότου.

Ἐν τῇ γραμματικῇ εὕρηται καὶ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα.
 Ἀτραπὸν οἷσι διελθέμενοι ἀμογητὶ μέμηλε
 Γραμματικῆς μεθόδου, κ' ὄργια ἤς ἴδμεναι,
 Ἐν σφετέροις ὅχ' ἀρίστων Κωνσταντίνος ἀγαστὸς
 Ἰατροφιλόσοφος κυδαλίμοις με βίδλον
 Ἦν συνέθηκε πόνοις, ὃ Τρίκκη πατρίς ὑπάρχει,
 Δεῖ θαμινῶς τριδόμεν χερσὶ περιφραδέως.

Καρατζῆς.

Α'. Γεώργιος, υἱὸς Στεφάνου, τοῦ ἐν ἱατροῖς ἀρίστου· ἦν λίαν εὐπαιδευτός, ἐγκρατὴς τῆς ἐλληνικῆς, λατινικῆς, γαλλικῆς, ἰταλικῆς, ἀραβικῆς καὶ τουρκικῆς διαλέκτου, καὶ ἱατρός οὐκ ἀδόκιμος, ἐκμαθὼν τὴν ἐπιστήμην ὑπὸ τοῦ πατρὸς του. Καὶ τοι νέος ὁ Γεώργιος Καρατζῆς τὴν ἡλικίαν ὑπερέβαλλε πάντας κατὰ τὴν φρόνησιν καὶ εὐσέβειαν, διὰ τὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ προτερήματα καὶ τὴν ἀρετὴν· ἐχρημάτισε λογοθέτης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ εἶτα μέγας διερμηνεὺς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἀλλ' ὅμως αἱ περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ νέου τούτου χρησταὶ ἐλπίδες ἐν τάχει ἐψεύσθησαν, διότι λοιμῶς συσχεθεὶς ἀπεβίωσε μόλις μετὰ ἐνὸς ἔτους διερμηνεῖαν (1764—5). Μετέφρασε κατὰ Μοισιόδακα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ εἰς τὴν τουρκικὴν σύγγραμμα τι, καὶ προσήνεγκεν αὐτὸ τῷ σουλτάνῳ, ὅστις εὐμενῶς ἀποδεχάμενος τὴν προσφορὰν πλείστων τιμῶν τὸν Γεώργιον κατηξίωσε (1).

Β'. Νικόλαος, υἱὸς Κωνσταντίνου Καρατζῆ· ἀνὴρ θεοσεβὴς, περὶ νους, καὶ εἰς τῶν εὐπαιδευτῶν, γιγνώσκων ἐκτὸς τῆς Ἑλληνίδος φωνῆς, τὴν γαλλικὴν, ἰταλικὴν, ἀραβικὴν, τουρκικὴν καὶ περσικὴν. Τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1777 διεδέχθη εἰς τὸ τῆς μεγάλης διερμηνείας ἀξίωμα τὸν Κωνσταντίνον Μουρούζην, ἐπὶ τὸν ἡγεμονικὸν τῆς Μολδαβίας θρόνον ἀνελθόντα. Ὁ Νικόλαος ἐξελθὼν μετὰ τοῦ βεζίρου εἰς τὸν κατὰ τῆς Ῥωσσίας πόλεμον ἠχμαλωτίσθη καὶ ἐκρατήθη ὑπὸ τῶν Ῥώσων ἐπὶ εἰς ὅλους μῆνας, μεθ' οὓς, γενομένης εἰρήνης, ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετὰ πενταετὴ διερμηνείαν (1777—82) ἐγένετο ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας· ἀλλ' ἡ ἡγεμονία τούτου ἐπὶ εἰς μόνον μῆνας διήρκεσε, διότι ὁ μετ' αὐτὸν διορισθεὶς διερμηνεὺς Μιχαὴλ Σούτζος ἐπέτυχεν, ἀδρᾷ χρηματικῇ δόσει ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὸν ἀποθιγόντα μετ' οὐ πολὺ ἐκ πλευρίτιδος ἐν ἡλικίᾳ τεσσαράκοντα εἰς ἑτῶν.

Συνέγραψεν ὁ Νικόλαος Καρατζῆς.

— Γραμματικῆς γαλλικῆς ἀκριβοῦς διδασκαλίαν. Ἐν Βιέννῃ 1806.

(1) Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν Μεγάλων Διερμηνέων, σελ. 130.

—Περὶ τῶν ἐθίμων τῆς Πόρτας (ἀνέκδοτον) ⁽¹⁾.

Καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ εἰς τὸ ἑλληνικόν, κατὰ 'Ρίξον Νερουλόν ⁽²⁾.

—Δοκίμιον περὶ τῶν ἡθῶν καὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἐθνῶν.

—Διδῶνα Λουδοβίκου ΙΔ'.

—'Ιστορίαν τῆς συνωμοσίας τῶν Ἰσπανῶν κατὰ τῆς Βενετίας.

Γ'. *Ἰωάννης Καρατζᾶς*. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ τοῦ προλεχθέντος Νικολάου, καὶ καλῶς ἐκπαιδευθεὶς μετὰ τὴν καρχατόμησιν τοῦ μεγάλου διερμηνεύου Ἀλεξάνδρου Σούτζου διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸ ἀξίωμα (19 Ὀκτωβρίου 1808) μετ' ὀλίγον ὅμως χρόνον ἐξωσθεὶς ἀντικατέστη ὑπὸ τοῦ κατωτέρου συγγενοῦ καὶ ὁμωνύμου αὐτοῦ.

Δ'. *Ἰωάννης Νικολάου Καρατζᾶς*. Γεννηθεὶς καὶ οὗτος ἐν Κωνσταντινουπόλει προσελήφθη ἐν ἔτει 1802 ὡς διερμηνεὺς τοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ μεγάλου ναυάρχου Χουσεῖν-πασᾶ, μεγάλως ἰσχύοντος παρὰ τῷ σουλτάνῳ Σελίμ· προσκληθεὶς ὅμως ὁ ναύαρχος μετ' ὀλίγον παρὰ τοῦ σουλτάνου ἵνα ἐπανεέλθῃ ὅσον τάχιστα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἄφησε τὸν διερμηνέα του ὅπως μετὰ μιᾶς μοίρας περιέλθῃ τὰς νήσους. Ἀλλὰ κατηγορηθεὶς, ὅτι προσηνέχθη ὑπὲρ τὸ δέον ἐπιεικῶς πρὸς τοὺς κατοίκους, ἅμα ἐπανελθὼν εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐπαύθη τῆς διερμηνείας τοῦ στόλου.

Ἐν ἔτει 1808 εὐνοοούμενος καὶ ἐκτιμώμενος ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν διωρίσθη μέγας διερμηνεὺς τῆς αὐτοκρατορίας, ἀντὶ τοῦ ἐξωσθέντος συγγενοῦ καὶ ὁμωνύμου αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐπ' ὀλίγον διετήρησε τὸ ἀξίωμα, διότι μετὰ δύο μῆνας προσβληθεὶς ὑπὸ πλευρίτιδος ἀπέβησε τὸ τριακοστὸν ἑννατον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος ἄγων.

Φιλομαθὴς ὢν καὶ φιλόμουσος ὁ Ἰωάννης ἐδαπάνησε τὰ ἔτη τῆς ἀργίας του εἰς μεταφράσεις συγγραμμάτων τουρκικῶν, γαλλικῶν καὶ ἰταλικῶν, ὑπὸ δὲ τοῦ Κ. Σταματιάδου μνημονεύεται μεταφράσεις αὐτοῦ περὶ ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τῶν Ῥωμαίων τοῦ Μοντεσκιού, καὶ δύο δράματα (Δημοφῶν καὶ Κλυταιμνήστρα) ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ εἰς ὁμοιοκαταληκτοὺς ἑλληνικοὺς στίχους μεθερμηνευμένα ⁽³⁾.

Δημήτριος Καρακάσης.

Ἐγεννήθη ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας περὶ τὸ ἔτος 1734 ἐκ Νικολάου τοῦ Καρακάση· ἀκροασθεὶς δ' ἐν τῇ πατρίδι παρὰ τῷ ἱερο-

⁽¹⁾ Αὐτ. σελ. 143—4.

⁽²⁾ Cours de Litterature Grecque moderne, σελ. 33.

⁽³⁾ Σταματιάδου, Βιογραφία Μεγάλων Διερμηνέων, σελ. 188.

Οἱ τελευταῖαι ὁμώνυμοι Καρατσᾶδες δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται πρὸς τὸν ἐκ Λευκασίας τῆς Κύπρου Ἰωάννην Καρατσᾶν τὸν ἐκδόντα τὸν Πίνακα τοῦ Κιήφου, καὶ τὴν Λογικὴν τοῦ Σουγδουρή, ἐν Βιέννῃ 1702.

διδασκάλῳ Παπα-Μιχαήλ Σιατιστεῖ τὰ γραμματικά, φιλοσοφικά, καὶ θεολογικά μαθήματα, προσελήθην ὡς γραμματεὺς καὶ διδάσκαλος Γρηγορίου μητροπολίτου Γρεβθενῶν. Τῇ 19 Μαρτίου 1752 ἀπεδήμησεν εἰς Οὐγγαρίαν πρὸς ἐκμάθητιν γλωσσῶν. Ἐλθὼν δ' εἰς τὰ ἐν Ποσονίῳ λουθηρανικά γυμνάσια ἐγένετο ἐγκρατὴς μετρίως πως τῆς λατινικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης· ὕστερον μεταβὰς εἰς Ἀλὴν τῆς Σαξωνίας ἠκροάσθη μετὰ τῆς ἱατρικῆς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικά. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς (1760) ἦλθεν εἰς Βιέννην καὶ ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἡσκήθη εἰς τὰ ἐκεῖ νοσοκομεῖα. Ἐνταῦθα ἐντυχὼν πλουσίῳ τινι ἐμπόρῳ Λαρισσαίῳ, ὀνομαζομένῳ Νικολάῳ Κακάβῳ, συναπλήθην εἰς Λάρισσαν, ἔνθα οὐ μόνον παρὰ τῶν ἐκεῖ ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς τὰς πέριξ κωμοπόλεις κατοικούντων Χριστιανῶν καὶ Ὁθωμανῶν ἔτυχε πολλῆς φιλοφροσύνης καὶ δεξιώσεως· μετὰ παρέλευσιν δ' ἱκανοῦ χρόνου προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν συμπολιτῶν ἦλθεν εἰς Σιάτισταν, καὶ μετήρχετο τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμα. Αἱ πέριξ κωμοπόλεις, καὶ ἰδίως οἱ ἐν Κοζάνῃ, συχνότατα προσεκάλουν αὐτὸν πρὸς θεραπείαν. Συζευχθεὶς ἐν Κοζάνῃ διέτριβεν ἔκτοτε ἐνταῦθα· μετὰ δὲ ἱκανὸν χρόνον ἀπῆλθεν εἰς Κραϊόβαν⁽¹⁾, ὅθεν ἐλθὼν εἰς Βουκουρέστιον ἐγκατέστη μέχρι τέλους τοῦ βίου του, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος ἱατρός τῆς πόλεως καὶ τοῦ νεωστὶ ἐγεροθέντος νοσοκομείου τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος.

Ὁ Καρακάσης ἦν εἰδημονέστατος τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ γερμανικῆς, καὶ ἱατρὸς ἐμπειρότατος.

Συγγράμματα.

—Περὶ φλεβοτομίας. 1760.

—Δημητρίῳ Καρακάσῃ ἱατροφιλοσόφῳ καὶ ἱατροῦ τῆς πόλεως Βουκουρεστίου καὶ τοῦ ἐν ταύτῃ νοσοκομείου τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Παντελεήμονιος, ποιημάτια ἱατρικά, ἅπερ ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τὴν λατινίδα φωνὴν μετένεγκε. Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας, ς ψ ι ε. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ τυπογραφίᾳ Γεωργίου Βεντότη. 8, σελ. 246.

Ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ προσφωνουμένη εἰς τὸν ἡγεμόνα Ἀλέξ. Μουρούζη περιέχονται· Πρόλογος ἐκ στίχων 90. Διάφορα στ. 169. Κατὰ τῆς πολυφάρμακίας στ. 1146. Ἀντίπραξις τῆς Φύσεως στ. 104. Περὶ φλεβοτομίας 287. Περὶ πυρετοῦ μητριαίου 324. Ποιημάτια ἐπίμικτα. Ὕμνοι ἱκετήριοι. Ἐπιγράμματα εἰς Φιλάρετον ἐπίσκοπον Ὑμνίου. Περὶ θείας προνοίας. Εἰδύλλιον εἰς Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην. Προσφώνημα εἰς Νικόλαον Καρατζάν τὸν ἡγεμόνα. Ἰκετήριον εἰς ἅγιον Παντελεήμονα ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος Μιχαήλ Σούτσου.

(1) Ζαβίρας.

Ειδύλλιον εἰς Ἀλέξ. Μουρούζην. Ειδύλλιον γαμήλιον εἰς τὸν Ἰωάννην Ἀποστολίδην Αἰτωλὸν, τὸν καθηγητὴν. Ειδύλλιον ἐν εἵδει ἐπιστολῆς εἰς τὸν σύγ-
γαμθρόν του Ῥούσιον. Ἡ ἐγκωμιαστικὰ ἐπιγράμματα εἰς Ζωήν. Εἰς βίβλον
(Ζανέτου) ἀνατρέπουσαν τὰ Ὁκέλλου. Εἰς οἰκοδομὰς καὶ πηγὰς ἰδρυθείσας
ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου Μαυρογένους, βεσιτάρου Σκαρλάτου Γραντζάνου,
Δημητρίου Γύλικα, Νικολάου Βραγκοβάνου, μεγάλου βορνίκου Ἰωάννου Μου-
ρούζη, Καλλινίκου πρωτοσυγκέλου, Ἰγνατίου Μολδοβλαχίας κλπ. ἐπιγράμματα
δοκτῶ ἡ εἰς δολίους. Ἡ εἰς τινα ξένον ἀλήτην. Ἐπιτάφια ἐπιγράμματα εἰς Καί-
σάριον Ῥυμνίκου ἐπίσκοπον, εἰς Νεόφυτον Καυσοκαλυβίτην, εἰς Γρηγόριον
Ῥάζον τὸν κλουτζιάρην, Κωνσταντῖνον Μιχαῖλ, Σταμάτην Χῖον αὐτάδελφον τοῦ
Βερρίσας ἀρχιεπισκόπου. Εἰς τὸν ἐκ Κοζάνης Ῥούσην, εἰς Ἐμμανουὴλ λατρὸν,
καὶ ἄλλα ἀδόξοτα.

Ἐν προλεγόμενοις λέγεται ταῦτα ὁ Καρακάσσης περὶ τῶν αὐτοῦ ποιημάτων.

Δημητρίου πέλοντα θυμηδὴ πόνον
ἔπη τάδ' ἴσθι Καρακάσση τοῦπίκλιν·
ὅς οἱ ἀκείστωρ καίπερ ἡσχολημένος,
σχολὴν δὲ ἤγε χεῖρὸς ἐκ παιωνίας
ψυχὴν ἔτερπεν ἐμμελεῖ στιχουργίᾳ,
τρανῶν δὲ αὐτῆς τάς δ' ὅσας περ ἐν γένει
ιατρικὰς ἔσχηκεν ἐννοίας νόφ.

Ὡν τὰς μὲν ἠυπόρησεν ἀκροώμενος
ἡσκημένων δὲ καὶ σοφῶν ἀνδρῶν πάλαι,
Ἄλλα τὸ πρὶν μὲν, Οὐνδοβιώνᾳ δ' ὕστερον
τοιῶνδ' ἐν αἷς ὅμιλος ἦν ἀκαστόρων . . .

Γεώργιος Βενδότης.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ καὶ μεταβάς εἰς Ἰταλίαν ἐφοίτησεν εἰς τὰς
ἐπισημοτέρας ἀκαδημίας. Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἐχρημάτισε διορθωτὴς
ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ Γλυκῆ καὶ μεταφράσας ἐξέδωκε διάφορα
συγγράμματα (1777—80). Ἐντεῦθεν μεταβάς εἰς Βιέννην καὶ ὀλί-
γον διατρίψας διέβη εἰς Πέστην, ἐνθα ἐφ' ἱκανὸν ἐδίδαξε τοὺς παῖδας
τῶν παροικούντων Ἑλλήνων ὕστερον ὅμως παραιτήσας τὸ διδασκαλικὸν
ἐπάγγελμα ἐπανεστρέφεν εἰς Βιέννην πρὸς εὕρεσιν ἐπιτηδεύματος.
Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Πάνος Λάμπαντιζιώτης ἐπι-
θυμῶν ἵνα ἐκδώσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Μελετίου ἀνέ-
θετο εἰς τὸν Βενεότην τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς ὑπὸ Ἰωάννου Παλαιολό-
γου γενομένης μεταφράσεως « οὗτος δὲ, ὡς λέγει ὁ ἄνω ἐκδότης, οὐ
μόνον ἐκοπίασε ἀντιγράφοντας τὸ βιβλίον (ὥσάν ὅπου τοῦ μακαρί-
του μεταφραστοῦ τὸ γράψιμον δὲν ἠδύναντο οἱ τυποθέται νὰ ἀνα-
γνώσωσιν), ἀλλ' ἀκόμη ἠγωνίσθη καὶ εἰς κομψοτέραν γὰ τὸ μετα-

(ΝΕΟΕΛΛΑ ΦΙΛΟΛΟΓ.)

» ἑάλλη φράσιν, καὶ μὲ διαφόρους ὑποσημειώσεις νὰ τὸ καταγλιτση
 » καὶ ἐνὶ λόγῳ εἰπεῖν μὲ ὅσα ἀπῆται μία τοιαύτη βίβλος, νὰ τὸ κα-
 » θωραίσῃ, καὶ τέλος πάντων νὰ τὸ διορθώσῃ ἐπιμελῶς τὸ κατὰ
 » δύναμιν καὶ εἰς τὴν κατὰ τύπον ἑκδόσιν ». Ὑστερον προσελήφθη ὡς
 διορθωτῆς τῶν ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ Ἰωσήφ Βαουμειστέρου ἐκδι-
 δομένων ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεμελήθη τὴν
 ἐν ἔτει 1787 τυπωθεῖσαν κατὰ Ὀκέλλου πραγματείαν τοῦ Τζανέ-
 του· τῷ δὲ 1790 λαβὼν αὐτοκρατορικὴν ἄδειαν συνέστησεν ἐν
 Βιέννῃ τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἑλληνος διευθυνόμενον ἑλληνικὸν τυπογρα-
 φεῖον⁽¹⁾, ἐκ τῶν πισστηρίων τοῦ ὁποῦ ἀπελύθησαν πάμπολλα
 κοινωφελῆ συγγράμματα, ὡς ἡ Χειραγωγία τοῦ Δαρβάρεως (1790),
 Ἡμερολόγιον τοῦ 1792, Ἐπιστολαὶ Συνεσίου, Λόγγου Ποιμενικά,
 Συμβάντα τοῦ Ῥομπινσὼν, Ἐρωτος Ἀποτελέσματα (1792), Ψαλ-
 τήριον τοῦ Δαβὶδ (1793), περὶ Πληθὺς κόσμων τοῦ Φοντενέλ, Δι-
 μοφόντης, Ἀχιλλεὺς δράματα Ματαστασίου (1794), Καρακάση ποιή-
 ματα, Συμπλήρωμα ἱστορίας Μελετίου (1795) κλπ.

Ὁ Βενδότης ἀαρέμεινεν ἐν Βιέννῃ συγγράφων, μεταφράζων καὶ
 ἐκδίδων διάφορα κοινωφελῆ συγγράμματα μέχρι τοῦ περὶ τὰ τέλη
 τοῦ 18^{ου} αἰῶνος συμβάντος θανάτου του, ὅτε ἡ χήρα αὐτοῦ ἀνέλαβε
 τὴν διεύθυνσιν τῆς τυπογραφίας ἐπὶ πολὺ ὕστερον συντηρηθείσης, καὶ
 τῷ 1810 εἰς τὸν Γερμανὸν Ἰωάννην Τσέεκιον πωληθείσης.

Συγγράμματα.

— Γραμματικὴ τῆς Γαλλικῆς διαλέκτου. Ἐν Βιέννῃ 1787, καὶ 1793.

— Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1789, 1791, 1794, 1795, ⁽²⁾ 1796. Ἐν Βιέννῃ.

— Λεξικὸν τρίγλωσσον τῆς Γαλλικῆς, ἰταλικῆς, καὶ ῥωμαϊκῆς διαλέκτου.
 Ἐν Βιέννῃ 1790, ἔν Βενετίᾳ 1816. (Ἐν ἔτει 1804 ἀνώνυμος τις ἀφαιρέσας τὸ
 ἰταλικὸν ὀνοματολόγιον ἐξέδωτο αὐτὸ δίγλωσσον εἰς τόμους 2).

— Περιγραφὴ τοῦ παντός, ἥτοι ἱστορία φυσικὴ μὲ εἰκονογραφίαν. Ἐν Βιέν-
 νῃ 1792.

— Προσθήκη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετίου Ἀθηνῶν πρὸς ἐξακο-
 λούθησιν τῶν ἄλλων τριῶν τόμων. Ἐν Βιέννῃ 1795.

(1) Κατὰ λάθος ὁ Ζαβίρας λέγει, ὅτι ὁ Βενδότης ἠγόρασε τὴν ἑλληνικὴν τυπο-
 γραφίαν τοῦ Βαουμειστέρου, διότι αὕτη ὑπῆρχε καὶ μετὰ ταῦτα ἀμιλλωμένη πρὸς
 τὴν τοῦ Βενδότου, καὶ τὴν ἐν ἔτει 1794 ἰδρυθεῖσαν τῶν ἐκ Σιατίστης Μαρκιδῶν Πουλιῶν.

(2) Τῷ 1795 ἤρξαντο ἐκδίδοντες τοιαῦτα ἡμερολόγια καὶ οἱ Πούλιοι. Σημειώτον,
 ὅτι κατὰ λάθος ὁ Κ. Βρετὸς (Κατάλογος Νεοελ. Φιλολ. Β' σελ. 323) λέγει ὅτι πρῶ-
 τον ἔργον ὑπὸ Μαρκιδῶν τυπωθὲν ἦν τὸ καλενδάριον τοῦ 1798, ἐν ᾧ ὁ αὐτὸς (Α'
 ἀριθ. 340) ἐμνημόνευσε τῆς ἐν ἔτει 1794 ἐκ τοῦ τυπογραφείου αὐτῶν ἐκδοθείσης
 Ἀποδείξεως τοῦ κύρους τῶν Γραφῶν.

—Περὶ τῶν ἡγεμονευσάντων ἐν Βλαχίᾳ κατὰ καιροὺς ἕως τοῦ νῦν ἱστορία συνοπτικὴ, ἐν ᾗ προσετέθη καὶ περὶ τῆς παλαιᾶς Δακλίας. (ἀνέκδοτος.) ⁽¹⁾.

Μεταφράσεις.

—Αὐνανισμοῦ ἐπιτομή ὑπὸ Τισσότ. Ἐν Βενετίᾳ 1777.

—Νουθεσίαι εἰς τὸν λαὸν εἰς διαφύλαξιν τῆς σωματικῆς ὑγείας τοῦ Τισσότ. Ἐνετίῃσι 1780, καὶ ἐν Βιέννῃ 1782.

—Κατήχησις Πλάτωνος. Ἐν Βιέννῃ 1782.

—Ἱστορία τῆς Ἀμερικῆς. Ἐν Βιέννῃ 1792—93 εἰς τόμους 4. ⁽²⁾.

—Ἄνθος ἀρετῆς καὶ γνώσεως, ἥτοι συνάθροισις κανόνων δι' ὧν δύναται τις νὰ ζήσῃ τιμῶς καὶ εὐτυχῶς. Ἐν Βιέννῃ 1794.

—Νέου Ἀναχάρσιδος τόμος Δ'. Ἐν Βιέννῃ 1797. (Μεταφράσθη ὑπὸ Βενδότη καὶ Ρήγα Φερραίου).

—Περὶ εὐκοσμίας. (Μεταφράσις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ἀνέκδοτος, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ζαβίρας).

Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ.

Ἐγεννήθη ἐν Θράκῃ καὶ ἐκαλεῖτο ἐν τοῖς κοσμοκτοῖς Ἰωάννης. Τὸν μοναχικὸν δὲ προσελάμενος βίον καὶ Ἰώσηπος μετονομασθεὶς διήκουσε κατὰ πρῶτον Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως, ὕστερον δὲ μεταβὰς εἰς Πατάβιον ἐδιδάχθη μετὰ τῆς λατινικῆς, γαλλικῆς, καὶ ἰταλικῆς γλώσσης τὰς φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας. Ἐλθὼν εἰς Μολδαβίαν διωρίσθη ἐν ἔτει 1769 σχολάρχης τῆς ἐν Ἰασίῳ αὐθεντικῆς σχολῆς· πάσχων ὁμῶς ἐκ στηθικοῦ νοσήματος ἠναγκάσθη ἵνα παραιτηθῇ τῆς θέσεως.

Ἀπεβίωσε περὶ τὰ τέλη τοῦ III' αἰῶνος.

Ὁ Μοισιόδαξ ὢν εἰδήμων ἐκτὸς πολλῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς προσετίμησεν ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ τὴν ἀπλοελληνικὴν, ἀδίκως δὲ ὑπὸ τῶν ἀντιδοξούντων κατακριθεὶς ἐδημοσίευσεν τὴν Ἀπολογία, ἐν ᾗ διέσωσε πολυτίμους εἰδήσεις περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς παιδείας καὶ τῶν λογίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Συγγράμματα.

—Ἡθικὴ φιλοσοφία μεταφρασεῖσα ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἰδιώματος. Ἐνετίῃσι 1764.

—Πραγματεία περὶ παιδων ἀγωγῆς. Ἐνετίῃσι 1779.

—Παραλλαγή τοῦ πρὸς Νικολέα λόγου περὶ Βασιλείας τοῦ Ἰσοκράτους, καὶ κεφάλαια πολιτικὰ μεταπεφρασμένα γαλλιστί. Ἐν Βενετίᾳ 1779.

—Ἀπολογία. Ἐν Βιέννῃ 1780.

—Θεωρία τῆς Γεωγραφίας. Ἐν Βιέννῃ 1784.

⁽¹⁾ Μνημονεύεται ὑπὸ Ζαβίρα.

⁽²⁾ Ὁ Ζαβίρας κατὰγράφει μεταξὺ τῶν μεταφράσεων τοῦ Βενδότη καὶ τὸ μυθολογικὸν τοῦ Πιλπίδος, ὅπερ ὡς ὁ ἴδιος ἀλλαχοῦ εἶπεν ὅτι μετεγλωττίσθη τῷ 1785 ὑπὸ Μιχαήλ τοῦ Δούκα.

Κατὰ Ζαβίραν συνέγραψε καὶ Λογικὴν, καὶ μετέφρασε τὴν Μαθηματικὴν τοῦ Καίλλου, καὶ τὴν Τριγωνομετρίαν τοῦ Τακουετίου.

Δημήτριος Δάρβαρις.

Ἐγεννήθη ἐν Κλεισούρᾳ τῆς Μακεδονίας ἐκ Νικολάου Δαρβάρεως ἐμπορίας ἕνεκα μεταβάντος ὕστερον εἰς Οὐγγαρίαν καὶ ἐνταῦθα διαρκῶς ἐγκαταστάντος· ἐξεπαιδεύθη ἐν Πέστη τὴν σλαβωνικὴν, καὶ λατινικὴν, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς Ζέμονα ἐσπούδασε καὶ τὰ ἑλληνικά, τῶν ὁποίων τὴν ἐκμάθησιν συνεπλήρωσεν εἰς Βουκουρέστιον ἐλθὼν. Μετὰ ταῦτα ἀναβὰς εἰς Ἀλλήν τῆς Σαζωνίας ἠκροάσθη ἐπὶ τετραετίαν τὴν φιλοσοφίαν, καὶ εἰς Ζέμονα ἐπαναστρέψας ἐδίδαξεν ἐφ' ἑκατὸν χρόνον τὰ ἑλληνικά. Ἐν τέλει ἐλθὼν εἰς Βιέννην διέμεινε ἐνταῦθα μέχρι τοῦ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος συμβάντος θανάτου του, συγγράφων ἢ μεταφράζων διάφορα κοινωφελῆ συγγράμματα, ἐξ ὧν τὰ πλείστα ἐξεδόθησαν μετὰ θάνατον ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του.

Συγγράμματα.

- Γραμματικὴ Γερμανικὴ. Ἐν Βιέννῃ 1785.
- Καισαροδασικὴ Διαταγὴ περὶ καμβίων. Ἐν Βιέννῃ 1787.
- Χειραγωγία εἰς τὴν καλοκάγαθίαν. Ἐν Βιέννῃ 1790.
- Ἀσφαλὴς ὁδὸς εἰς τὴν γνώσιν τοῦ ἀνθρώπου. Βιέννη 1795.
- Ἀληθὴς ὁδὸς εἰς τὴν εὐδαιμονίαν. Βιέννη 1796.
- Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐν Βιέννῃ 1798.
- Χρυσοὺν ἐγκόλπιον. Ἐν Βιέννῃ 1799.
- Πρόχειρος ἀριθμητικὴ. Ἐν Βιέννῃ 1803.
- Ἐκλογάριον γραμμικόν. Ἐν Βιέννῃ 1804.
- Γραμματικὴ ἀπλοελληνικὴ. Ἐν Βιέννῃ 1806.
- Ἐπιστολάριον. Ἐν Βιέννῃ 1808.
- Διάλογοι Γραικο-Γερμανικοί. Ἐν Βιέννῃ 1809.
- Οἰκιακὴ διδασκαλία τῆς φύσεως. Ἐν Βιέννῃ 1810.
- Σοφίας ἀπάνθισμα. Ἐν Βιέννῃ 1811.
- Ἐπιτομὴ Φυσικῆς. Ἐν Βιέννῃ 1812.
- Ὁδηγὸς τοῦ βίου. Βιέννη 1812.
- Θεοφράστου χαρακτῆρες μετὰ συντόμων κριτικῶν ἐπιστάσιων. Ἐν Βιέννῃ 1818.
- Σύντομος γενικὴ ἱστορία. Ἐν Βιέννῃ 1817.
- Πρωτοπειρία ἀπλοελληνικὴ. Ἐν Βιέννῃ 1818, καὶ 1828.
- Τέσσαρα ποιημάτων. Ἐν Βιέννῃ 1819.
- Χρηστομάνθεια ἀπλοελληνικὴ. Ἐν Βιέννῃ 1820.
- Ἐγκυκλοπαιδεία ἀπλοελληνικὴ. Ἐν Βιέννῃ 1829.
- Ἰερὰ Κατήχησις μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ ῥωτικοῦ. (Ἀνεκτύπηται ὑπὸ Γ. Γενναδίου, δαπάνῃ Ἀνδρέου Κορομηλῆ).

Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Δημητρίου, ἦσαν ἐπίσης λόγοι ἐκδόντες πολλὰ συγγράμματα τοῦ ἀδελφοῦ των, καὶ ἰδίως ὁ Πέτρος ὁ ἐπιλεγόμενος Πεντάδος μεταφράσας ἐν ἔτει 1821 ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τὴν Δάφνην τοῦ Γεσνέρου.

Ἀναστάσιος Μουσπινιώτης (¹).

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1718, καὶ ἐδιδάχθη κατὰ πρῶτον ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Μπαλάνου τὰ γραμματικά, ποιητικά, καὶ τὴν λογικὴν. Ὅταν δὲ ὁ εὐπατρίδης Μαρούτσος συνέστησεν ἐν Ἰωαννίνοις ἰδίαν σχολὴν, καὶ τὴν σχολαρχίαν αὐτῆς ἀνέθετο εἰς Εὐγένιον, ὁ Μουσπινιώτης μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐγκαταλιπὼν τὴν τοῦ Μπαλάνου μετέβη εἰς τὴν τοῦ Βουλγάρεως. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τελευταῖος μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Μαρουτσῶν ἐτήσιως χρηρογούμενα πεντακῶσια γρόσια ἦλθεν εἰς Κοζάνην με μισθὸν ἐτήσιον 800 γροσίων, ὁ Ἀναστάσιος μείνας ἐδίδαξεν ἐν τῇ ἐγκαταλειφθείσῃ σχολῇ ἐπὶ πενταετίαν, μέχρις οὗτο ὁ Εὐγένιος ἐπανῆλθε προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Μαρούτῃ με πλείονα μισθόν. Τότε ὁ Μουσπινιώτης ποθὼν νὰ διδαχθῇ τὰς ἐπιστήμας ἀπῆλθεν εἰς Εὐρώπην, καὶ ἠκροάσθη τοὺς ἐν Παταβίῳ καὶ ἄλλας ἀκαδημίας διδάσκοντας. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα προσεκλήθη ὡς προϊστάμενος τῆς ἐν Μιτυλήνῃ σχολῆς. Πληροφορηθεὶς ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει, περιλάλητος τότε διὰ τὰ πλοῦτη καὶ τὴν δόξαν, Γεώργιος ὁ Σταυράκογλου περὶ τῆς πολυμαθείας αὐτοῦ τὸν προσεκάλεσεν παρ' αὐτῷ ὡς σύμβουλον καὶ διερμηνέα. Ὁ Μουσπινιώτης διέτριψεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τοῦ τραγικοῦ θανάτου τοῦ Σταυρακόγλου (²), ὅτε φοβηθεὶς ἔφυγε κρυφίως εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἐκεῖθεν διέβη εἰς τὰς σλαβικὰς ἐπαρχίας τῆς Αὐστρίας, ποριζόμενος διὰ τῆς διδασκαλίας τὰ πρὸς τὸ ζῆν συντελοῦντα. Ἐντεῦθεν ἦλθεν εἰς Πάργαν σκοπεύων νὰ μεταβῇ εἰς τὴν πατρίδα του. Κινδυνεύων ὅμως νὰ φωραθῇ ὡς οἰκεῖος τοῦ Σταυρακόγλου μετέλλαξε καὶ σχῆμα καὶ ὄνομα, καὶ οὕτω περιήρχετο τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὴν Πελοπόννησον, καὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκων τοὺς βουλομένους ἐπὶ τέλους ἐλθὼν εἰς Θράκην ἔμεινεν ἐν Αἰνῷ ἐπὶ ἔτη τρία, ἀγνοούμενος παρὰ πάντων τίς καὶ πόθεν. Ὑποπτευόμενος δὲ μὴ φωραθῇ καὶ ἐκ τῆς υπερβαλλούσης δειλίας εἰς ὑποχονδρίαν ὑποπεσὼν

(¹) Ἐπωνομάζετο Διογένης διὰ τὸ λιτὸν καὶ ἀπέριτον τῶν ἐνδυμάτων.

(²) Ἦ ἐν ἔτει 1768 συμβᾶσθαι ἀπαγχονίσις τοῦ Σταυρακόγλου περιγράφεται λεπτομερῶς εἰς ποιημάτιόν τι πολλάκις τυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ. Ἡράκλ. δ' ὁ Κορινθίος ἀπεφώνησε κατάλληλον λόγον εἰς τὸν ἀπαγχονισθέντα. (Δόξαι Πανηγυρικοί, τόμ. 1, σελ. 193).

ἀνεχώρησεν εἰς Μολδαβίαν, καὶ ἐκείθεν εἰς Οὐγγαρίαν, περιερχόμενος τὰς ἐκεῖ πόλεις, καὶ ποτὲ μὲν κυρύττων εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν ὁρθοδόξων, ποτὲ δὲ παραδίδων εἰς τοὺς νέους τὴν ἰταλικὴν πρὸ πάντων γλῶσσαν. Ἐν Πέστη δὲ διέτριψεν ἐν ἱκανόν χρόνον.

Γηραιός ἤδη καὶ πενόμενος ὁ δυστυχὴς ἦλθεν εἰς Γιγιογγεσι, καὶ κατέλυσεν εἰς τὴν ἐνταῦθα ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ναοῦμ, ἔνθα καὶ ἀθλίως ἀπεβίωσε τῇ 2 Σεπτεμβρίου 1801.

Τὸ πολυπαθὲς αὐτοῦ σῶμα ἐτέθη ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῶν ὁρθοδόξων, εἰς τὸν αὐτὸν τάφον Γαβριήλ τοῦ Καλλονᾶ, ἀξιωθὲν τῆς φιλοξένου ταύτης κηδείας παρὰ τοῦ ἐν Γιγιογγεσι ἐφημερεύοντος Ἰγνατίου τοῦ Καλλονᾶ (').

« Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων καὶ μεταφράσεων, λέγει ὁ Ζαβί-
» ρας, ἄτινα τὸ βλοσυρὸν ὄμμα τῆς τύχης κατηνάλωσε, σώζονται ἔτι τριᾶ-
» κοντα λόγοι εἰς διαφόρους ὑποθέσεις τῆς Γραφῆς, (πολλοὶ ὅμως διεφθάρη-
» σαν καὶ κατὰ μέρος εἰσὶν ἔλλειπεις), εἰς λόγος λατινιστὶ ῥηθεὶς ἐν τῇ εἰς
» Πέστην ἐκκλησίᾳ τῶν ὁρθοδόξων, καὶ ἐν μέρος τῆς μεταφράσεως τῆς φρ-
» σικῆς τοῦ Δουχάμελ ».

Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1716 ἐκ Πέτρου Βουλγάρεως Ζακυνθίου καὶ Ζανέτας, προσωρινῶς τότε ἐνταῦθα ἐκ Ζακύνθου μεταβάντων διὰ τὸν φόβον τῶν κατὰ τῆς Ἑπτανήσου ἐπερχομένων Τούρκων ('). Βαπτισθεὶς ὠνομάσθη Ἐλευθέριος, καὶ ἐπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἀπὸ τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Ἀντώνιον Κατήφορον, καὶ ὕστερον, ἀπὸ τῶν ἐν Κερκύρᾳ διδασκάλων Ἱερεμίαν Καβαδιαν. Σταλεὶς δ' ὕστερον εἰς Πατάδιον κατηρτίσθη τελειότερον, καὶ ἐπαναστρέψας ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος Εὐγένιος μετονομασθεὶς (1737—8). Ἐν Βενετίᾳ προσοι-

(') Ζαβίρας.

(') Διάφοροι διαφόρως ἐκθέσαντες τὰ κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Εὐγενίου, Κερκυραίων παρελήχθησαν αὐτόν. Τῷ 1854 ὁ Ζακύνθιος ἱερεὺς Νικόλαος Κατραμῆς δημοσίευσας ἱστορικὰς διασαφήσεις ἐπὶ τῆς πατρίδος τούτου, κατέδειξε δι' ἐπιστήμων ἐγγράφων, ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν Βουλγάρων, ἐξ ἧς κατάγεται ὁ Εὐγένιος, πρὸ ἀμνημονεῶν χρόνων ἐγκαταστάσα ἐν Ζακύνθῳ, διαρκῶς ἐν τῇ νήσῳ κατῴκει. Τὸ περιεργότερον ὅτι καὶ ζῶντος τοῦ Εὐγενίου εἶχον ἀναφυῇ διενέξεις περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, καὶ ὁ πανιεράτατος, ὡσεὶ ἀρσάκμενος ἐπὶ τῇ θρυλουμένῃ ἐκ τοῦ περιφανοῦς ἐν Κερκύρᾳ ἡμῶν μουσικοῦ καταγωγῇ, οὐδεμίαν ἔδωκε εἰσασφῆσιν. Δονὰς ὁ Κερκυραῖος, σὺν χρόνῳ τῷ Εὐγενίῳ, γράφει ὅτι μεταξὺ τῶν περὶ τῆς γεννήσεως τούτου ἐριζουσῶν χωρῶν ἦτο ἡ Πελοπόννησος, ἡ Κρήτη, καὶ ἡ Ζάκυνθος. Ἡ Κρήτη καὶ ἡ Πελοπόννησος ἔχουσι μεγαλειτέρα τῆς Κερκύρας ἐπὶ τοῦ Εὐγενίου δικαιώματα, διότι οἱ πρόγονοι αὐτοῦ ἀπὸ τῶν χωρῶν τούτων εἶχον λάβει τὰς συζύγους.

κειωθείς τοῖς φιλογενέσιν Ἑπειρώταις Μαρούτζαις, διορίσθη τῷ 1742 σχολάρχης τῆς ἐν Ἰωαννίνοις ὑπ' αὐτῶν συστημένης Σχολῆς. Ἐλθὼν ἐνταῦθα ὁ Βούλγαρις ἤρξατο παραδίδων τὰ νέα φιλοσοφήματα τοῦ Λοκίου, Δεϊζινίου καὶ Βολφίου, τὰ ὁποῖα ἐκτὸς τοῦ νεωτερισμοῦ ἀνεδείκνυσαν ἀξιοτιμότερα ἢ εὐγλωττία καὶ πολυμάθεια τοῦ ἀνδρός. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐσχολάρχει τοῦ πρώτου ἐν Ἰωαννίνοις σχολείου ὁ Μπαλάνος, ἀνὴρ πολυμαθής, πλὴν ἐκ προκαταλείψεως ἀποκρούων πάντα ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ νεωτερισμὸν· οἱ ὅπαδοι τοῦτου ἐξωπλίσθησαν κατὰ τῶν μαθημάτων τοῦ Εὐγενίου, ὅστις πρὸς ἀποφυγὴν τῶν σκανδάλων ἀποχωρήσας ἐξ Ἰωαννίνων ἤλθε προσκληθεὶς μὲ μεγαλείτερον μισθὸν εἰς Κοζάνην⁽¹⁾, καὶ ἐσχολάρχηται ἐκεῖ (1750).

Ἀφῆκεν ὁμοῦς εἰς Ἰωάννινα πρόμαχον τῶν νεωτέρων τῆς φιλοσοφίας μαθημάτων τὸν φίλον καὶ συσπουδαστὴν του Τρύφωνα, ἀνδρὰ εἰδήμονα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν νεωτέρων ἐπιστημῶν ἐγκρατῆ, Ἰωαννίτην ἢ κατ' ἄλλους Μετζοβίτην τὴν πατρίδα· οὗτος ἐδίδασκεν ἰδιαιτέρως εἰς Ἰωάννινα τὰ ἐλληνικὰ καὶ τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν, ἕως οὗ ἀπέθανε τὸ 1786 ἔτος, ἀφείς ἄξιον διάδοχον τῆς παιδείας τοῦ Δημήτριον τὸν Βαρδάκκην, ὅστις ὑπῆρξε μετὰ κλέους διδάσκαλος τοῦ Μετζόβου.

Ἀπὸ Ἰωαννίνων καὶ Κοζάνης ἐφημίσθη πάραυτα ὁ Εὐγένιος εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ὡς σφωτάτος φιλόλογος· ἐπειδὴ δ' ἐφιλοτιμεῖτο νὰ ὁμιλῇ καὶ ἀπ' ἁμβωνος μὲ γλαφυρότητα ἀνήκουστον, ὁ τότε πατριάρχης Κύριλλος συστήσας τὴν ἐν τῷ Ἀθωνί σχολὴν τοῦ γένους προσέκάλεσεν ἐν αὐτῇ σχολάρχην τὸν Εὐγένιον. Ὅθεν ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν (1753) ἐσυμφωνήθη μὲ τὸν ἀνήκουστον τότε διδασκαλικὸν μισθὸν χιλίων γροσίων, καὶ ἐστάλη εἰς Ἀθῶνα. Διδάσκαλοι τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης διορίσθησαν Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης, καὶ Παναγιώτης ὁ Παλαμάς. Πανταχόθεν συνέρρεον ἐκεῖ μαθηταὶ ἔν' ἀκροασθῶσι τοῦ Εὐγενίου καὶ τῶν συνδιδασκόντων. Ὁ Βούλγαρις ἔγραψεν εἰς τὴν πόλιν τῆς σχολῆς, κατὰ μίμησιν τοῦ Πλάτωνος, ἐπιγραφὴν ἀνάλογον τῆς χρείας τῶν μαθητῶν·

Γεωμετρήσων εἰσίτω, οὐ καλῶ·

Τῷ μὴ θέλοντι συζυγῆσω τὰς θύρας.

(1) Μὲ ἀγανάκτησιν κοιμικὴν γράφει ὁ Εὐγένιος τὴν μετάθεσιν τοῦ ταύτην «οὐκ ἀντέσχομεν ἀλλ' ὑπεχωρήσαμεν, ὡς ἀφ' ἑποῦ ἐπ' οὐνοῦ ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων ἐπὶ τὴν μικρὰν μεταβάλλοντες Κοζάνην».

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγεννήθη ἡ μεταξὺ τοῦ Εὐγενίου καὶ τοῦ Μπαλάνου γεωμετρικὴ ἔρις· διότι ὁ τελευταῖος ἔμπειρος πολὺ τῆς στοιχειώδους γεωμετρίας ὦν, ἀλλ' ἀγνοῶν τὰ τῆς ὑψηλοτέρας μαθηματικῆς, ἐνόμισεν ὅτι ἔλυσε τὸ περίρημον πρόβλημα δύο εὐθειῶν δοθεισῶν δύο μέσας ἀναλόγους εὐρεῖν κατὰ συνεχῆ γεωμετρικὴν ἀναλογίαν. Τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος ἔστειλεν εἰς τὰς ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης, χωρὶς νὰ κοινολογήσῃ τι εἰς τὸν ἀντίζηλόν του Εὐγένιον. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Μπαλάνου Ζερζούλης καὶ Γεώργιος τὴν ἐξέδωκαν διὰ τύπου εἰς Βενετίαν (1754), καὶ ὁ Βούλγαρις λαβὼν εἰς τὸν Ἀθῶνα τὸ βιβλιάριον ἀπὸ τὸν προειρημένον Τρύφωνα (1755) δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν πέμψαντα ἀνῆρσε τὴν λύσιν μὲ νεανικὴν φιλοτιμίαν σφοδρότερον τοῦ δέοντος⁽¹⁾.

Ὁ Εὐγένιος μετὰ πενταετῇ ἐν Ἀθῶνι εὐκαρπον διδασκαλίαν ἡναγ' κάθη, ἔνεκα δυσαρέστων διενέξεων, ἵνα παραιτηθῇ⁽²⁾, καὶ μεταβάς εἰς Θεσσαλονίκην ἡσύχαζε. Τῷ 1761 προσκληθεὶς μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς διδάσκαλος τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ. Σαμουήλ Α', ἀνὴρ σοφὸς πλὴν μὴ ἀπηλλαγμένος τῶν κατὰ τὸν νεωτέρων φιλοσοφημάτων προλήψεων, ὥστε ἐμπαίζων τὸν διασημότερον ἐν τῇ Ἀνατολῇ διδάσκαλον αὐτῶν, ὠνόμασε τὸν Εὐγένιον Ῥεφενδάριον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ὁργισθεὶς οὗτος ἐπὶ τοιαύτῃ προσβολῇ παρητήθη τῆς διδασκαλίας, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν⁽³⁾. Ἐν Λειψίᾳ διατρίβων προσωκείωθη τῷ τότε ἐκείθεν διερχο-

(1) Κούμα, ἱστορία τῶν Ἀνθρωπίνων Πράξεων, τόμ. 1Β'. 360—64. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐδημοσίευσεν ὁ υἱὸς τοῦ Μπαλάνου Κοσμάς εἰς Ἀντιπελαγονίαις ἐν Βιέννῃ 1806.

(2) Οἰκτράν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Εὐγενίου παρίσταναι τὴν κατάστασιν τῆς Ἀθωνιάδος σχολῆς Ἰωσήπος ὁ Μοισιόθαξ. « Μία βολὴ ὀμματος θλιθερὰ, λέγει, ἐπ' » ἐκείνῃ τῇ πολυκροτουμένῃ σχολῇ τοῦ Ἀθῶνος, ἡ συμφορὰ, ἡ ἐρημία τῆς ὁποίας » ὥστε νὰ ὁμιλήσω τοιουτοτρόπως, ἔτι καὶ νῦν ἀχνίζει ἐνώπιον ἡμῶν. Ποῦ ὁ κλεινός » Εὐγένιος; ποῦ ἡ πολυπληθὴς χορεία τῶν μαθητῶν, ἥτις ἐν χαρᾷ τῆς Ἑλλάδος » πάσης συνεκρότει ἕνα Ἑλικῶνα νέον Μουσῶν καὶ μουσοτρόφων; ἐφυγαδεύθη ἐκεῖ- » νος, ἐφυγαδεύθη αὐτὴ· βρογτὴ νεμέσεως ἐπέπεσε καὶ ἐκόρηψε διδάσκοντας καὶ » διδασκόμενους, καὶ ἡ οἰκοδομὴ ἐκείνη, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ὁ τσοῦτος θροῦς ἐν τῇ » βασιλευσῇ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, κατήνητησεν (οἱμοί!) ἡ κατοικία, ἡ φωλεὰ » τῶν κοράκων! » Ἀπολογία.

(3) Καὶ οὕτω μὲν ὁ Κούμας. Σέργιος δὲ ὁ Μακραιὸς ἐν Πατριαρχεικῇ Πεντηκονταετηρίδι λέγει, ὅτι ἐν ἔτει 1763 ἀποδημήσας ὁ Εὐγένιος εἰς Κωνσταντινούπολιν διήλθε τὴν Ἀκαίαν, καὶ φιλοφρόνως δεξιωθείς ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων μετέβη ὑπερὸν εἰς Λειψίαν. Ἐνταῦθα δὲ διατρίβοντα ὁ Πατριάρχης Σαμουήλ ὠνόμασεν αὐτὸν, τιμῆς χάριν

μένῳ Ῥώσῳ στρατάρχῃ Θεοδώρῳ Ὀρλώφ, ὅστις εἰς Πετρούπολιν ἐλθὼν συνέστησεν εἰς τὴν αὐτοκρατορίσσαν Αἰκατερίναν τὸν σοφὸν Ζακύνθιον ἱεροδιάκονον. Ἐν Σαξωνίᾳ δὲ διαμένων ὁ Εὐγένιος ἔλαβεν ἐντολὴν τῆς Σεμιράμιδος τῆς Ἀρκτου, ἵνα ἐξελληνίσῃ τὸ περὶ Νομοθεσίας σύγγραμμα καὶ μετὰ τοῦτο εἰς Ῥωσσίαν προσκληθεὶς ἐδεξιώθη εὐμενέστατα. Τὴν 30 Αὐγούστου 1775 ἐχειροτονήθη ἱερεὺς παρὰ τοῦ μητροπολίτου Μόσχας Πλάτωνος, καὶ τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1776 προχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Σλαβονίου καὶ Χερσῶνος. Τῷ 1787 ἐζήτησεν ὁ Εὐγένιος, ἔνεκα τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας, τὴν παραίτησίν του ἡ δ' Αἰκατερίνη δεχθεῖσα ταύτην, προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Πετρούπολιν, καὶ κατέλεξε μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ἀκαδημίας. Συναισθανόμενος τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ὑσμήμεραι ἐξασθενούσας ἀπεσύρθη ἐν 1802 εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νεύσκη, καὶ ἐνταῦθα ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον τὴν 10 Ἰουνίου 1806, ἐν ἡλικίᾳ ἐννεήκοντα ἐτῶν.

Ὁ Εὐγένιος ἦν ἐκ τῶν πολυμαθεστέρων καὶ πολυγλωσσώτερων τοῦ αἰῶνος του. Ἐγίνωσκε τὴν Ἑλληνικὴν, Λατινικὴν, Γερμανικὴν, Ἰταλικὴν, Γαλλικὴν, Ἑβραϊκὴν, Χαλδαϊκὴν, Τουρκικὴν, Ἀραβικὴν, καὶ Ῥωστικὴν διάλεκτον. Πανδαήμων καὶ χαλκέντερος συγγραφεὺς, πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας λαμπρὸς, τὰ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς μετάδοσιν τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει. Πολλοὶ ἐπαξίως ἔπλεξαν τὸν στέφανον τῆς σοφίας αὐτοῦ, ὡς Νικόλαος ὁ Μαυρομματῆς, Κ. Κούμας, Γεώργιος ὁ Αἰνιάν, Παῦλος Καλλιγᾶς, Βρετὸς, καὶ ἄλλοι. Ἡμεῖς δὲ ἀπλῶς τὰ κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ ἀνθολογήσαντες, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκταθῶμεν κρίνοντες καὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων τὸν ἄνδρα.

Συγγράμματα.

— Ὁρθόδοξος ὁμολογία σχεδιασθεῖσα παρὰ τοῦ σοφολογιώτατου ἱεροδιακόνου κυρίου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως. (ἐξεδόθη ἐν Ἀμστερδάμῳ τῷ 1767 ὑπὸ Ἰωάννου Πρίγκου τοῦ ἐκ Ζαγαρᾶς τῆς Θεσσαλομαγνησίας μετ' ἄλλων).

— Ἡ Λογικὴ, ἐκ παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων συνερανισθεῖσα ὑπὸ Εὐγενίου διακόνου τοῦ Βουλγάρεως ἥς προτέτακται ἀφήγησις προεισδιώδης περὶ ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς κατὰ τὴν φιλοσοφίαν ἐκστάσεως, καὶ προδιατριβαὶ τέσσαρες εἰσαγωγικαὶ εἰς ἅσας ἐν γένει τὴν φιλοσοφίαν προτελεστικά. Ἐκδοθεῖσα σπουδῇ τε καὶ φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ ἐλλογιμωτάτου καὶ ἐξοχωτάτου ἐν ἱατροφιλοσόφῳ κυρίου Θωμᾷ Μανδανάσου τοῦ ἐκ Καστορίας. Ἐν Λειψίᾳ α φ ξ ε'. 8. σελ. 586. (προσφωνεῖται τῷ Γρηγορίῳ Γκόικα ἡγεμόνι Μολδοβλαχίας).

ῥεφενδάριον καὶ παλατῖνον τοῦ Ἀποστολικοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ Ὁρόγου.

- Βιβλίον κατὰ Λατίνων. 'Εν Κωνσταντινουπόλει 1796.
- Διατριβὴ περὶ εὐθανασίας. 'Εν Πετροπόλει 1804.
- Στοιχεῖα Μεταφυσικῆς. 'Εν Βενετίᾳ 1805.
- Τὰ Ἀρέσκοντα τοῖς Φιλοσόφοις 'Εν Βιέννῃ 1805.
- Ἐκατονταετηρὶς τῶν ἀπὸ Χριστοῦ. 'Εν Λειψία 1805.
- Κριτικαὶ ἐπιστάσεις εἰς τὰς ὑπομνηματικὰς παρεκβολὰς Νεοφύτου Καυ-
σκαλυβίτου. 'Εν Βιέννῃ 1806.
- Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας Γεωργίου τοῦ Καστριώτου. 'Εν Μόσχᾳ 1842.
- Σχολαστικὴ Θεολογία. (ἀνέκδοτος).
- Βιογραφία Θεοδώρητου ἐπισκόπου Κύρου. 'Εν Χάλῃ 1774.
- Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐν Σεββίᾳ κατοικοῦντας χριστιανοὺς
ἀπαριθμοῦσα τὰς τῶν Λατίνων καινοτομίας μίαν πρὸς μίαν. 'Εν Κωνσταντι-
νουπόλει 1756. (ἐξεδόθη τὸ δεύτερον ὑπὸ Σεραφεῖμ Πισσιδέου μετὰ τοῦ Ἄν-
θου Εὐσεβείας τοῦ Ἀργέντη).
- Βιογραφία Ἰωσήφ Βρυννίου. 'Εν Λειψία 1768.
- Στοχασμοὶ εἰς τοὺς παρόντας κρίσιμους καιροὺς τοῦ ὀθωμανικοῦ κρά-
τους. 'Εν Λειψία. (Μετεφράσθη γαλλιστί, καὶ ἀνετυπώθη ἐν Κερκύρᾳ).
- Ἰκετηρία ὡς ἐκ τοῦ γένους τῶν Γραικῶν πρὸς πᾶσαν τὴν χριστιανικὴν
Εὐρώπην. 'Εν Βιέννῃ.
- Ὡδαὶ εἰς τὴν κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν νίκην Αἰκατερίνης τῆς Β'. 'Εν Πε-
τροπόλει.
- Περὶ τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἁγίων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς
Πέτρον Δεκλέρικιον. (Τὸ πῶν ἔργον αὐτοῦ προσεφωνήθη εἰς Σεραφεῖμ Β' τὸν
πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ἑποίου προτάσσεται ἐπιστολὴ πρὸς
Εὐγένιον).
- Πρὸς τὸν Κοζάνης οἰκονόμον Σωτήριον περὶ τοῦ: τίς ἐστὶν ἡ τοῦ Μαγῶν
βασιλεία.
- Πρὸς τὸν αὐτὸν περὶ τοῦ παρ' Ἰζεκιήλ λεγομένου « Ὡς εἶδος Βεζέκ ».
- Ἀπολογία πρὸς τὸν πρῶτον Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλον περὶ τῆς
ἀπὸ τοῦ σχολείου τοῦ Ἀθῶνος ἀποχωρήσεώς του.
- Ἀπόκρισις εἰς τὴν ἐρώτησιν Νικολάου τοῦ Σκουρτοῦ περὶ καταστάσεως
τῶν ψυχῶν.
- Πρὸς τὴν Αἰκατερίναν Β' ὡς ἀπὸ προσώπου τῶν ἐν Νίξνῃ κατοικοῦν-
των Ἑλλήνων.
- Σύμβολα ἢ ἐμβλήματά τινα πρὸς ὠραῖσμον τῆς ἐν Νίξνῃ θριαμβευτι-
κῆς πύλης.
- Περὶ παλιρροῶν πρὸς Θεόφιλον Καμπανίας. (ἐξεδόθη ὑπὸ Γ. Αἰνιᾶνος).
- Ἐπιστολαὶ πάμπολλαι, ἐξ ὧν τινες ἐδημοσιεύθησαν ἐν Βοσπορομαχίᾳ
Φοίνικι Κερκύρας, ὑπὸ Αἰνιᾶνος, Τανταλίδου, Οἰκονόμου. κλπ.

Μεταφράσεις.

- Μαθηματικὰ Σεγνέρου. 'Εν Λειψία 1767.
- Περὶ τῶν ἐν Πολωνίᾳ ἐκκλησιαστικῶν δι' ὀνομαζομένων, 1768.
- Εἰσαγγὴς Αἰκατερίνης Β' 1774.

- Ὡδὴ τῷ Ποτεμκίνω. Ἐν Μόσχᾳ 1775.
- Γεωργικὰ Βιργιλίου. Ἐν Πετρούπολει 1786.
- Αἰνεῖας Βιργιλίου. Ἐν Πετρούπολει 1791—2.
- Ἀδὰμ Ζορνικαβίου περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ἐν Πετρούπολει 1797.
- Τελετουργία ἱερά. Ἐν Πετρούπολει 1799.
- Αἱ καθ' Ὁμηρον ἀρχαιότητες, καὶ αἱ Κερκυραϊκαὶ ἀρχαιολογίαι. Ἐν Μόσχᾳ 1804.
- Διεγερτικὰ Βιλταίρου δύο.
- Λόγος περὶ τοῦ τέλους καὶ σκοποῦ τῶν συνετωτάτων διατάξεων τῆς αὐτοκρατορίας Αἰκατερίνης.
- Λόγος περὶ τῶν προτροπῶν τῶν ἐν πρώτοις ἀναπαινουσῶν τὸν ἄνθρωπον ἀναλαβεῖν τὸ τοῦ δικάζειν ὑπόργημα.
- Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἐορτάσιμον καὶ ἐπώνυμον ἡμέραν τῆς Αἰκατερίνης Β'. (¹).
- Ποιήματα Βασιλείου τοῦ Πετρόβ.
- Λογικὴ καὶ Μεταφυσικὴ Δουχάμελ.
- Λογικὴ Πουρχοτίου.
- Φυσικὴ Φρεδερίκου Βουκερέρου.
- Ἀριθμητικὴ καὶ Γεωμετρία Βολφίου.
- Φορτουνάτου τοῦ ἐκ Βριξίας περὶ συστήματος τοῦ παντός.
- Ἐπιστολαὶ Δεκλερκίου πρὸς τοὺς τέσσαρας πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς, πρὸς Δημήτριον ἀρχιεπίσκοπον Νοβογροδίας καὶ πρὸς Εὐγένιον σχολαρχοῦντα ἐν Ἀθῶνι (εἰς τὸ χειρόγραφον τῶν μεταφράσεων τούτων ἐπισυνάπτεται καὶ ἡ πρὸς Δεκλέρκιον ἀπάντησις τοῦ Εὐγενίου) (²).
- Σπαρτίον ἔντριτον. Ἐν Λειψίᾳ 1804.
- Στοιχεῖα Γεωμετρίας Τακουετίου. Ἐν Βιέννῃ 1805.
- Εἰσαγωγή εἰς τὴν φιλοσοφίαν Γραβεζάνδου. Ἐν Μόσχᾳ 1805.
- Στοιχεῖα Μεταφυσικῆς Γενουηνοῦ. Ἐν Βιέννῃ 1806.
- Ἐκτὸς τούτων ὁ Εὐγένιος ἐξέδωκε—Ἰωσήφ Βρυννίου τὰ εὐρεθέντα. Ἐν Λειψίᾳ 1768—Θεοδωρήτου Κύρου τὰ σωζόμενα. Ἐν Χάλλῃ 1768—Βρυννίου τὰ παραλειπόμενα.
- Εἰς τὸν Βούλγαριν ἀποδίδονται καὶ τὰ ἐξῆς—Ἱερὸν τῆς δόξης—Μετάφρασις λόγου τοῦ παπᾶ Χαρισιακίου—Οὐολταίρου ἐπιστολὴ πρὸς Αἰκατερίναν, μεταφρασμένη διὰ στίχων λαμβρικῶν—Ἰωάννου Πλουχόφ βουλευτοῦ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τοῦ Ὀλοτείν περὶ τοῦ παρόντος πολέμου (μετάφρασις διὰ στίχων).

Βησσαρίων ὁ ἐκ Ῥαψάνης.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ ἔτος 1738 ἐν Ῥαψάνῃ τῆς Μακεδονίας καὶ ἦν,

(¹) Οἱ τρεῖς λόγοι οὗτοι ἐκφωνηθέντες ῥωσισαὶ ὑπὸ Σιμουήλ ἐπισκόπου Ῥοστόβου μετεφφράσθησαν λατινισαί, ἐκ δὲ ταύτης εἰς τὴν ἐλληνικὴν ὑπὸ Βουλγάρους.

(²) Ζαβίρας, βίος Βουλγάρους,

κατὰ Ζαβίραν, αὐτάδελφος τοῦ περιφήμου μελωδοῦ Ἀναστασίου τοῦ πολλὰ ἄσματα εἰς ἴδιον μέλος ποιήσαντος. Ἐν τοῖς λαϊκοῖς ὠνομάζετο Βασίλειος καὶ ἐμαθήτευσε κατὰ πρῶτων ἐν Ἰωαννίνοις εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Μαρούτζη παρ' Εὐγενίῳ Βουλγάρει, ὕστερον δὲ καὶ ἐν τῇ Ἀθωνιάδι ἀκαδημίᾳ, ὅθεν μετὰ τοῦ διδασκάλου τοῦ Εὐγενίου συναπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐνταῦθα διήκουσε τὰ λοιπὰ τῶν μαθημάτων καὶ μετ' ὀλίγον ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῶν ἀδελφῶν καὶ υἱῶν τοῦ μεγάλου λογοθέτου Ἀλεξάνδρου. Ἐκ Βυζαντίου ἐπανελθὼν εἰς Ἀθῶνα ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ μετωνομάσθη Βησσαρίων. Ἠγωνίσθη μεγάλως κατὰ τῆς τότε φανείσης αἰρέσεως τῶν κολλυβιστῶν, κατὰ τῶν ὁποίων καὶ συνέγραψε τὸ φερόμενον συγγραμμάτιον *Περὶ Μνημοσύων*, ὅπερ σώζεται ἐν χειρογράφῳ εἰς τὴν σκῆτην τῆς ἁγίας Ἀννης, καὶ ἐν τῇ νέᾳ λεγομένῃ σκῆτῃ τοῦ ἁγίου Παύλου, ἐνθα ἐμόναζε.

Ἐπειδὴ δ' ἐν ἔτει 1776 ἐτάραττον τὴν ἐκκλησίαν ἐν τε Ἀθῶνι καὶ Θεσσαλονίκῃ οἱ κολλυβῆδες, ὁ Βησσαρίων ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ πρωτόπου τῶν τὰ ὀρθὰ φρονούντων, καὶ παραστάς εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον ἐξέθηκε τὰ δόγματα τῶν ταραξιῶν, ὅθεν σύνοδος συγκροτηθεῖσα ἐπὶ Σωφρονίου, συνεδριάζοντος καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Ἀθραμίου, καὶ εἴκοσιν ἀρχιερέων καὶ πολλῶν ἱερέων καὶ κληρικῶν, ἐξέδοτο τὸν κατὰ τῶν κολλυβιστῶν ὅρον, ὑποβάλλουσα ἀναθέματι τοὺς φρονούντας τὰ ἐναντία. Ἡ συνοδικὴ ἀπόφασις σταλεῖσα εἰς Ἀθῶνα διὰ τοῦ Βησσαριωνος ἀνεγνώσθη εἰς ὅλα τὰ μοναστήρια καὶ τὰς σκήττας διὰ τοῦ τότε ἐν Ἀθῶνι ἡσυχάζοντος Κυρίλλου πρῶην οἰκουμένου πατριάρχου, καὶ ὕστερον εἰς Θεσσαλονίκην, Χίον, καὶ ἄλλας ἐπαρχίας, ἐν αἷς εἶχεν ἀναφανῆ ἡ περὶ κολλύβων συζήτησις.

Περὶ τὸ ἔτος 1790 ὁ Βησσαρίων ἔγραψε πρὸς τὸν ἐλλόγιμον ἐπίσκοπον Πλαταμῶνος Διονύσιον ἐπιστολὴν *Περὶ τοῦ πῶς δεῖ ἀρχιερατεῦειν*, ἐν ᾗ διὰ πολλῶν μαρτυριῶν τῆς γραφῆς καὶ τῶν ἱερῶν πατέρων διακρίνονται οἱ ἀληθεῖς ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν νόθων.

Ὁ Βησσαρίων ἠκολούθησε τὰ ἔχνη τῆς ἀκριβεστεράς μοναστικῆς πολιτείας καὶ μόνος τὰς κυριακάς καὶ μεγάλας ἑορτὰς ἀπῆρχετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ συναναστρέφετο πρὸς τοὺς θέλοντας ἵνα λαλήσωσι μετ' αὐτοῦ, τὰς δὲ λοιπὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ἐμόναζεν ἐν ἡσυχίᾳ.

Συνέγραψεν ἐκτὸς τοῦ περὶ Μνημοσύων, καὶ περὶ Ὁπτασιῶν. (¹).

Ἀπεβίωσε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος.

(¹) Ζαβίρας.

Παναγιώτης Παλαμᾶς (¹).

Ἐγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ περὶ τὸ 1722 καὶ ἐπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, διακούσας ὕστερον τῶν ἐν Ἰωαννίνοις διδασκάλων, καὶ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως· μεταβὰς δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τελειοτέραν παιδείαν, διωρίσθη μετ' ὀλίγον καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν εἰς τὴν Ἀθωνιάδα σχολήν· μετὰ δὲ τὴν ἐκεῖθεν ἀπέλευσιν Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως παραιτηθεὶς καὶ ὁ Παλαμᾶς, ἦλθε περὶ τὸ 1760 εἰς Μεσολόγγιον, καὶ οἱ φιλόμουσοι κάτοικοι τῆς εὐάνδρου ταύτης πόλεως διώρισαν σχολάρχην τῆς κοινοσυντηρήτου σχολῆς αὐτῶν τὸν Παναγιώτην, ὅστις ἀδιαλείπτως μέχρι τοῦ 1800 παρέμεινε διδάσκων. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐπελούσης τῆς ῥωσικῇ συνδαυλίσει διενεργηθείσης ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Στερεᾷ ἐπαναστάσεως, ὑπέστη μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸ Μεσολόγγιον τ' ἀποτελέσματα τῆς βαρβάρου τῶν Ἀλβανῶν ἐπιδρομῆς· ὁ Παλαμᾶς τότε μετ' ἄλλων τῆς Αἰτωλίας προκρίτων φεύγων τὴν μουσουλμανικὴν θηριωδίαν προσέφυγεν εἰς Ζάκυνθον· καὶ οὕτως ἡ ἐν Μεσολογγίῳ σχολὴ ἐξαλαρώθη ἀπὸ τοῦ 1770 — 73, ὅτ' ἐπαναστρέψαντος τούτου ἤρχισεν ἀναθάλλousα.

Ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν σχολαρχήσας ὁ Παλαμᾶς, ἀπεχώρησεν ἕνεκα γῆρατος ἐν ἔτει 1800, διαδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Γρηγορίου, καὶ τῷ 1802 ἀπεβίωσεν ὑπερογδοηκονταέτης.

Ἐν Ἰνδικῇ μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Παλαμᾶ ὁ μαθητὴς του Δημήτριος ὁ Γαλανὸς γράφει πρὸς Γρηγόριον τὸν Σίφνιον. «ὦ! πάλιν ἡ γλυκίαν τῆς πρώτης δευτέρα σου ἐπιστολὴ καὶ τοῦτο τὸ πικρὸν εἶχε καὶ δακέθυμον, τὴν ἀποβίωσιν τοῦ ἀρίστου τῶν ἐμῶν διδασκάλων Παναγιώτου τοῦ Παλαμᾶ. ὦ Παλαμᾶ! οὐδ' ὅλως στήσαι τὸν πόνον οἷός τ' εἰμὶ, καίτοι παραινῶν πατρικῶς ἀποτρέπεις με τοῦτο. Ἀλλὰ μή μοι ἐγὼ μόνος στένω; καὶ αὕτῃ ἡ γραμματικὴ Μοῦσα στένει, καὶ δάκρυα χέει, ἀπολέσασα ἐν ἔτεσί που εἴκοσι τρεῖς κορυφαίους ὁπαδοὺς καὶ συναρμοστάς, τὸν ἐν Δακίᾳ Νεόφυτον, ὃς ἀπόδειξεν αὐτὴν Νέαν Ἑλλάδα, τὸν ἐν Πάτμῳ Δανιὴλ, τὸ καύχημα τῶν Κυκλάδων Νήσων, καὶ τὸν ἐν Αἰτωλίᾳ Πα-

(¹) Ἐκαλεῖτο Παλαμᾶς τὸ πρότερον, εἴτα δὲ πρὸς θαυμάστωσιν τῆς ἐκ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου δῆθεν Παλαμᾶ καταγωγῆς μετεποίησεν οὕτως ὁ Παναγιώτης τὸ οἰκονομικὸν ὄνομα. Ἡ οἰκογένεια τούτου οὐχὶ ἐκ Θεσσαλίας, ἀλλ' ἐκ Δωρίδος κατελθούσα περὶ τὰς ὀρχὰς τῆς ἸΗ'. ἑκατονταετηρίδος κατόκησεν εἰς Μεσολόγγιον.

" λαμᾶν, τὸ ὀξύμα τῆς Ἑλλάδος πάσης. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔστων
 " σπονδαὶ καὶ χοαὶ καὶ λοιβὴ τοῖς μηχαναίοις ἐκείνοις ἀνδράσι".

Ὁ Παλαμᾶς κατέλιπε διάφορα συγγράμματα, ἄγνωστον εἰς τίνας περιελθόντα χεῖρας, ἧ τὸ πιθανώτερον καταστραφέντα κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου. Πέντε δ' ἐπιστολάς αὐτοῦ ἐξ αὐτοψίας γινώσκουμεν, ἐξ ὧν ἡ μὲν ὑπὸ Π. Ἀραβαντινοῦ δημοσιευθεῖσα (*) ἀποτείνεται εἰς Εὐγένειον τὸν Βούλγαριν, αἱ δ' ἕτεραι τέσσαρες εὐρύνται ἀνέκδοτοι παρὰ Σ. Οἰκονόμῳ καὶ ἐπιτελλονται πρὸς Ἀναστάσιον τὸν Πάριον, Ἰωάννην Τρικούπην, πατριάρχην Προκόπιον, καὶ τὸν διδάσκαλον Κωνσταντῖνον Καραπάνον. Ὁ Παναγιώτης ἐπεμελήθη τὴν ἐν Βενετίᾳ τῇ 1758 ἔκδοσιν τῆς Γραμματικῆς Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ.

Πολλοὶ καὶ διάφοροι τῶν μαθητῶν τοῦ Παλαμᾶ ἐπὶ παιδείᾳ διέπρεψαν, καὶ ἐπιτυχῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς διάφορα τῆς Ἑλλάδος μέρη ἐδίδαξαν.

Τούτων προεξάρχει Δημήτριος ὁ Γαλανός, ὑπὸ δὲ τοῦ Κ. Ἀραβαντινοῦ ἀπαριθμοῦνται καὶ οἱ ἑξῆς:

1) Γεράσιμος Γουλιμῆς Μεσολογγίτης χρηματίσας περὶ τὸ 1765 ἑλληνοδιδάσκαλος εἰς Κωνσταντινούπολιν.

2) Φραγκούλης Γουλιμῆς ὁ τοῦ Γερασίμου αὐτάδελφος, ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ ἐποχῇ διδάξας τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

3) Ἀνδρέας Κωνσταντίνου Καλογεράς, ὅστις τελειόφοιτος μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Μεσολόγγιον, περὶ τὸ 1764. Διακεκριμένος ἰατροφιλόσοφος καὶ διαφόρων Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν κάτοχος.

4) Παῦλος Σιδέρης, σύγχρονος τοῦ ῥηθέντος Καλογερά καὶ συνάδελφος, ὅστις μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν διεβίωσεν ἐκεῖ εὐδοκίμως ἐξασκῶν τὴν ἰατρικὴν τέχνην.

5) Ἀναστάσιος Γουλιμῆς, πρῶτος ἐξάδελφος τῶν δύο ἀνωτέρων, κάτοχος οὐ τῆς τυχοῦσης ἑλληνικῆς παιδείας, καὶ προϊστάμενος τῶν κοινῶν μετὰ τοῦ ῥηθέντος Καλογερά.

6) Δημήτριος Ῥαζῆς, ἰατροφιλόσοφος καὶ γλωσσομαθής, ὅστις ἀποδημήσας ἐκ Μεσολογγίου διεβίωσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετεργάμενος τὴν τέχνην του, καὶ χρηματίσας ἱατρός τοῦ ἀρχιναύαρχου.

7) Κωνσταντῖνος Ῥαζικότζικας, ἰατροφιλόσοφος καὶ οὗτος, ἐξασκήσας φιλανθρωπῶπως τὴν τέχνην του εἰς Μεσολόγγιον καὶ Αἰτωλικὸν ἀπὸ τοῦ 1790—1815.

8) Ἀναστάσιος Πάπζογλους, ἱατρός ἐξασκήσας εὐδοκίμως τὴν

(*) Πανόρα, φυλ. 399.

ἐπιστήμην ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐπανακάμψας εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Μεσολόγγιον, μετέρχετο ἐκεῖσε τὴν τέχνην του μέχρι τοῦ 1821.

9) Παπα-Πέτρος ἐκ Φθιώτιδος, ὅστις τελειόφοιτος τῆς Παλαιαίας σχολῆς ἐχηρμάτισεν ἐλληνοδιδάσκαλος εἰς Ἀγρίνιον μέχρι τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

10) Χρύσανθος μοναχὸς Πελοποννήσιος, διδάζας ἐν τῇ νήσῳ τῶν Κυθέρων.

11) Ἀναγνώστης Ἰοακῆσιος, ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδάζας τὰ γραμματικά ἐν τῇ πόλει τῆς Ἰθάκης.

12) Παΐσιος μοναχὸς, σύγχρονος συμμαθητὴς ἅμα δὲ καὶ διδάσκαλος τοῦ συμπατριώτου του Ἀναγνώστου.

13) Κωνσταντῖνος Καλογεράς, υἱὸς τοῦ προμνησθέντος Ἀνδρέου, καὶ ἐφάμιλλος τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ἀρετῇ τοῦ πατρὸς, διέπρεψεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξύ τῶν τότε ἱατροφιλοσόφων ὁμογενῶν, χρηματίσας καὶ ἱατρὸς τοῦ σουλτάνου Σελίμ· ἀπεβίωσε δ' ἐκεῖσε τῷ 1821.

14) Χαράλαμπος Καρμπούνης διδάσκαλος τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἐν Βυζαντίῳ μέχρι τοῦ 1815· γόνος καὶ οὗτος τοῦ Μεσολογγίου.

15) Φραγκοῦλης Καρμπούνης ἐξάδελφος τοῦ Χαράλαμπους διδάσκαλος καὶ οὗτος ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τοῦ 1818.

16) Νικόλαος Καρμπούνης, αὐτάδελφος τοῦ Φραγκοῦλη καὶ ἐφάμιλλος ὁμοτέχνης ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τοῦ 1820.

17) Κωνσταντῖνος Ψωμάκης, ἀριστος φιλόλογος καὶ γλωσσομαθής, διδάζας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας τὸ πρῶτον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Βουκουρέστιον· οὗτος μετέφρασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν τὸν Βροῦτον καὶ Κάσσιον, καὶ συνειργάσθη εἰς τὴν σύνταξιν τῆς Κιβωτοῦ.

18) Βασίλειος Ψωμάκης, νεώτερος τοῦ Κωνσταντίνου αὐτάδελφος διδασκαλεύσας μέχρι τοῦ 1820 εἰς Βυζάντιον.

19) Εὐστάθιος Παλαμᾶς, ἀνεψιὸς τοῦ Παναγιώτου· διδάζας ἐν τῇ βασιλευούσῃ μέχρι τοῦ 1821, ἦλθεν εἰτα εἰς Ἑλλάδα καὶ ἔζησε μέχρι τοῦ 1828 διδάσκων εἰς τὴν νῆσον Κάλαμον.

20) Δημήτριος Οἰκονομόπουλος, ὁ ἐπιλεγόμενος Βενδραμῆς, ὅστις κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 10^{ῆς} ἐκατονταετηρίδος διδάσκων εἰς Κωνσταντινούπολιν προσελήθη εἰς τὴν σχολαρχίαν τῆς Ἀρτῆς, ἣν καὶ διέτηρξεν ἐπαξίως· μέχρι τοῦ 1820· ἐπὶ δὲ τῇ κατὰστροφῇ τῆς πατρίδος

του, Μεσολογγίου, ἀπολέσας τὰ πάντα καὶ τὸν μονογενῆ καὶ ἄριστον υἱὸν του προσέφυγε μετὰ τῆς συμβίας καὶ τῆς κόρης του εἰς τὴν νῆσον τῶν Παξῶν, ὅπου ιδιωτεύων ἐδίδασκε τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Γαλλικὴν γλῶσσαν μέχρι τοῦ 1828, καὶ τότε ἐπανακάμψας εἰς Μεσολογγιον ἔζησε θεαρέστως μέχρι τοῦ 1840.

21) Κωνσταντῖνος Καραπάνος, ἀπὸ Ζάβιτσας, κώμης τῆς Ἀκαρνανίας, ὅστις περὶ τὰ τέλη τοῦ III' αἰῶνος χρηματίσας διδάσκαλος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐπανακάμψας εἰς τὴν πατρίδα του κατέστη διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς ἐν τῇ κωμοπόλει τῆς Κατούνας μετὰ ταῦτ' ἀποκατέστη εἰς Ἀγρίνιον (1821), καὶ κατὰ τὸ 1826 πανοικί μετοικίσας εἰς Ἡπειρον, ἐδίδασκε τὴν Ἑλληνικὴν εἰς Πρέβεζαν καὶ Ἄρταν, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε πλήρης ἡμερῶν τῷ 1840.

22) Φῶτος Καραπάνος αὐτάδελφος νεώτερος τοῦ προλεχθέντος, ἑλληνοδιδάσκαλος εἰς Βόνιτζαν μέχρι τοῦ 1821· διωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διοικητῆς Νάξου, καὶ ἐνταῦθα ἀπεβίωσε τῷ 1825.

23) Γαλάνης Σκλαμπάνης Ἀκαρνὰν, διαδεχθεὶς τὴν διδασκαλικὴν θέσιν τοῦ ῥηθέντος Κωνσταντίνου Καραπάνου εἰς Κατούναν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ.

24) Σταματέλλος Σκλαμπάνης ὁ τοῦ Γαλάνη αὐτάδελφος, ἀποβίωσας εἰς Ἀγίαν Μαύραν κατὰ τὸ 1825, δημοσίᾳ διδάσκων ἐπὶ πολυετίαν αὐτόσε.

25) Νικόλαος Μαυρομμάτης ἐκ Κατούνης τῆς Ἀκαρνανίας, ὁ διασημὸς ἑλληνιστὴς καὶ ἱατροφιλόσοφος, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἐπομένοις.

26) Ἀθανάσιος Μάνος ἐκ Πρεβέζης διαρκῶς ἐν τῇ πατρίδι διδάξας μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (1834).

27) Βενέδικτος Μαυρογιάννης ἱερομόναχος Πάργιος, πολυετῶς σχολάρχης εἰς Πάτρας μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

28) Βενιαμὴν μοναχὸς, Πελοποννήσιος διδάξας ἐν Σπάρτῃ μέχρι τοῦ 1824.

29) Ἀλέξιος Τσιμπουράκης, διδάξας εἰς Πάτρας καὶ εἴτα εἰς Κολάβρυτα καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου μέχρι τοῦ 1821· ἐξελέχθη πληρεξούσιος τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ Α' Ἐθνοσυνελεύσεως, καὶ ἐχρημάτισε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ συντάγματος, ἀπέθανε δὲ τὰ κοινὰ τελῶν μεσσηντος τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος (').

30) Βενέδικτος ἱερομόναχος ὁ ἐκ Λάμαρης, διδάξας εὐδοκίμως ἐν

(') Ἀλήθεια, ἀριθ. 292, σελ. 4.

Κωνσταντινουπόλει, Κραθασαρᾶ, Πρεβεῖζη, Ἄρτη, μέχρι τοῦ 1842, ὅτε μεταβάς εἰς Ἰωάννινα διῆγεν ιδιωτεύων καὶ κηρύττων ἀπ' ἁμβωνος συνεχῶς, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε πλήρης ἡμερῶν κατὰ τὸ 1850.

31) Ἰωάννης Παλαμᾶς, υἱὸς τοῦ Παναγιώτου πρωτότοκος, ὅστις τελειόφοιτος γενόμενος προτεκλήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 11^{ου} αἰῶνος εἰς τὴν σχολαρχίαν τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ δὲ τὸ 1808 μεταβάς εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἐσχολάρχησεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1812, καὶ πάλιν κατελθὼν εἰς Ἀθήνας ἐπανάλαβε τὴν πρωτίστην θέσιν διαμείνας μέχρι τοῦ 1821. Μεταβάς δ' εἰς Ὀδησσὸν κατέστη δημόσιος διδάσκαλος καὶ κατὰ τὸ 1828 ἀναχωρήσας γέρων ἤδη, ἐζῆσεν ιδιωτεύων ἐν τῇ πατρίδι του μέχρι τοῦ 1840. Τοῦτου υἱὸς ἐστὶν ὁ νῦν ἐν Μεσολογγίῳ καθηγητῆς Δημήτριος.

32) Γρηγόριος Παλαμᾶς, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Παναγιώτου, ὅστις κατὰ τὸ 1800 διαδεχθεὶς τὴν σχολαρχίαν τῆς Παλαμιαίας σχολῆς διετήρησεν αὐτὴν ἐθνοφελῶς καὶ εὐκλεῶς μέχρι τοῦ 1821, ἀποβιώσας ἐν ἀκμαίᾳ ἡλικίᾳ τῷ 1824.

Πρὸς τούτοις καταλέγομεν καὶ τοὺς ἐξῆς παραλειπομένους ἐν τῇ ἀπαριθμῇ τοῦ Κ. Ἀραβαντινοῦ.

33) Τσετζόνης ἐκ Κατούνης τῆς Ἀκαρνανίας, εὐκλεῶς διδάξας εἰς Βουκουρέστιον καὶ ἄλλα μέρη, συγγραφεὺς πολυτόμου ἱστορίας.

34) Κωνσταντῖνος Χαρακόπος ἐξ Ἀγγελοκάστρου διδάξας ἐν Βραχίῳ καὶ Βονίτζῃ, καὶ τῷ 1807 ἐν Τυρνάβῳ ἀποβιώσας.

35) Κύριλλος ἱερομόναχος ἐκ Δουνίστης τοῦ Βάλτου.

36) Σπυρίδων Κίρκος ἐκ Ναυπάκτου, διδάξας ἐν Αἰτωλίᾳ, καὶ τῷ 1820 ἐν Πάτραις ἀποβιώσας.

37) Χρυσάνθος ὁ Ἀκαρνάν, ἱερομόναχος ἀσκητεύσας ἐν Ἀθωνι.

38) Ἀνανίας ὁ Ἀκαρνάν, συμμονάσας τῷ Χρυσάνθῳ.

39) Πέτρος Βαρίδης Αἰτωλὸς, διδάξας ἐν Δωρίδι, καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων φονευθεὶς ἐν Ἀμφίσσῃ τῷ 1809.

40) Σίμος ὁ Ἠπειρώτης, εὐδοκίμως διδάξας ἐν Γαλαξειδίῳ καὶ Ἀμφίσσῃ μέχρι τοῦ 1821.

41) Ἰωάννης Κάρμας ἐκ Δωρίδος, διδάξας καὶ οὗτος ἐν Γαλαξειδίῳ.

42) Νικόλαος ἐκ Ζακύνθου διδασκαλεύσας ἐν Πρεβεῖζῃ, Λευκάδι, καὶ Ἰθάκῃ.

43) Δημήτριος ἐκ Γραμμένου τῆς Ἠπείρου διδάξας ἐν Βάλτῳ καὶ Ἠπείρῳ.

- 44) Κωνσταντῖνος Φράγκος ἐκ Δελφῶν διδασκαλεύσας ἐν Λεβαδείᾳ.
- 45) Ἀνθίμος ἐκ Σαλόνων διδάξας ἐν Πελοποννήσῳ.
- 46) Νικόλαος Καβρίκας ἐκ Γαλαξειδίου διδάξας ἐν Τεργέστῃ καὶ εἶτα ἐν Βουκουρεστίῳ, καὶ Σμύρνῃ, ἐνθ' ἀπεβίωσε τῷ 1813.
- 47) Εὐθύμιος Ῥουμελιώτης διδάξας ἐν Βοστίτῃ, καὶ ὕστερον ἐν Πάτραις.
- 48—51). Κωνσταντῖνος καὶ Δῆμος οἱ Ζαθερδινοὶ, Ἰωάννης ὁ Κραβαρίτης, καὶ Νικόλαος ὁ Αἰτωλός.
- Γρηγορίου δὲ τοῦ Παλαμᾶ ἀπαριθμοῦνται οἱ ἐξῆς μαθηταί:
- 1) Ἀναστάσιος Μπεκιάρης Μετολογίτης, διδασκαλεύσας ἐν τῇ κωμοπόλει τῶν Καλαβρύτων ἀπὸ τοῦ 1808—12, ὅτε καὶ ἀπεβίωσε.
- 2) Εὐστάθιος Ἀνδρέου Καλογεράς, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1810 μέχρι τοῦ 1821 διέτριψεν εἰς Ἰωάννινα ὡς διδάσκαλος τοῦ Σαλῆκ Πασᾶ, τελευταίου υἱοῦ τοῦ Ἀλήπασα.
- 3) Δημήτριος Καψάλης, σύγχρονος τοῦ Εὐσταθίου, διδάσκαλος καὶ οὗτος χρηματίσας, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰσμαήλ μόνου υἱοῦ τοῦ Βελῆ Πασᾶ.
- 4) Τριαντάφυλλος Σποντήης, γλωσσομαθὴς καὶ ἄριστος ἑλληνιστής, χρηματίσας διδάσκαλος ἐν Ἑλλάδι.
- 5) Παντολέων Βάλβης ἱερεὺς, διδάσκαλος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ 1813—21.
- 6) Χρῆστος Μπεκαούζης ἱερεὺς, σύγχρονος τοῦ Παντολέοντος, καὶ διδάσκαλος ἐν Βυζαντίῳ.
- 7) Ἰωάννης Δημητρίου διδασκαλεύσας ἀπὸ τοῦ 1810—25 εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Αἰτωλικόν.
- 8) Κωνσταντῖνος Κοκκινόμυτης συμπατριώτης τοῦ Δημητρίου, καὶ σύγχρονος διδάσκαλος ἐν τῷ Αἰτωλικῷ.
- 9) Κωνσταντῖνος Νίκα Μανίκας, χρηματίσας ἑλληνοδιδάσκαλος εἰς Πάτρας μέχρι τοῦ 1817.
- 10) Ζαφείριος Βάλβης, πολλάκις πρωθυπουργήσας, ἀνεψιὸς τοῦ προϋφθίντος Παντολέοντος, δαπάνη τοῦ ὁποίου ἐξ-παιδεύθη ἐν Εὐρώπῃ.
- 11) Σπυρίδων Τρικούπης, ὁ γνωστὸς ἱστορικός καὶ πολιτικός.
- Ἀγάπιος Λοβέρδος.**

Ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1718 ἀπὸ τὸν νομοδιδάσκαλον Νικόλαον Λοβέρδον εἰς Κοντογενάδαν, χωρίον τῆς Κεφαλληνίας. Διδαχθεὶς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ τὴν θεολογίαν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τὸν Δαμῶδον ἀπὸ τῆς

θεν εἰς Πατάβιον ἐκεῖθεν δ' ἐπαναστρέψας, κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἐν τῇ οἰκογενεῇ του ἱερaticὸν ἔθιμον, ἐχειροτονήθη ἱερομόναχος καὶ μετήρχετο τὸν ἱεροκήρυκα. Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἐξελέχθη ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων τῷ 1763 ἱεροκήρυξ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τῷ δὲ 1765 διωρίσθη βιβλιοκριτὴς τῶν ἐκ τῆς τυπογραφίας τοῦ Θεοδοσίου ἐκδιδομένων, καὶ τελευταῖον τὴν 15 Μαΐου 1766 διευθυντὴς τοῦ Φλαγγινιανοῦ φροντιστηρίου. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του ἐγένετο καὶ ὁ ἐν τῇ σχολarchίᾳ διδασχθεὶς αὐτὸν Σπυρίδων Βλαντῆς. Τὴν 12 Ἰανουαρίου 1795 ἀπεβίωσεν ἐκ πολυχρονίου ἀσθενείας, ἐπελθούσης ἕνεκα πτώσεως (1).

Συγγράμματα.

—Διδασκαλία περὶ τοῦ ἱεροῦ θρόνου τῆς Ῥώμης κατὰ τὴν γνώμην τῶν Φραντζέζων μεταφρασθεῖσα πρῶτον μὲν ἐκ τῆς Γαλλικῆς εἰς τὴν Ἰταλικὴν νῦν δὲ ἐκ τῆς Ἰταλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλὴν διάλεκτον παρὰ Α. Α. τύποις δὲ ἐκδοθεῖσα, καὶ ἐπιμελῶς διορθωθεῖσα. Ἐν Πετροῦπλῃ τῆς Ῥουσίας, ἔτει τῷ σωτηρίῳ αψξέ. (ἐτυπώθη πραγματικῶς ἐν Βενετίᾳ, εἰ καὶ φέρεται ψευδωνύμως ἐν Πετροῦπλῃ, καὶ μετετυπώθη τῷ 1766) (2).

—Ἐπιτάφιος λόγος εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας Γρηγορίου Φατσέα, ὑπὸ Ἀγαπίου Λοβέρδου. Ἐνετίῃσι 1768.

—Ἱστορία τῶν δύο ἐτῶν 1787 καὶ 1788, περιέχουσα τὰς πράξεις τῶν παρόντων πολέμων μέσον τῶν Ἀουстро-Ῥώσων, καὶ τῶν Ὀθωμανῶν, συλλεχθεῖσα ἐκ διφθέρων ἐιδήσεων, ὅπου ἐκδίδονται εἰς τύπον εἰς τὴν Ἰταλικὴν καὶ γαλλικὴν διάλεκτον, καὶ μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ κοινότερον τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων ἰδίωμα. Παρὰ Α. Α. καὶ μετὰ πάσης σπουδῆς παρὰ τοῦ αὐτοῦ διορθωθεῖσα. αψξά Ἐνετίῃσι, 1794. Παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. σελ. ΙΓ'—331 (3).

—Διδαχαί. (ἀνέκδοτοι).

Ὁ Λοβέρδος ἐπεμελήθη τὰς ἐν Βενετία ἐκδόσεις τῆς Βυζαντινῆς (1768), Μηναιῶ τοῦ Ἰουλίου (1774), καὶ ἔπει 1786 ἐπεμελήθη τὴν δευτέραν ἐκδοσιν τοῦ τετραγλώσσου Λεξικοῦ τοῦ Ἰωαννίτου Κωνσταντίνου προσθεὶς, κατὰ Ζαβίραν, ἑννέα χιλιάδας λέξεων, καὶ ἑτέρας ἱσαριθμούς καὶ πλεῖστα παραδείγματα.

Τσουλάτης.

Α'. Ἀγγελος Τσουλάτης, ἐγεννήθη τῷ 1732 εἰς Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας, καὶ μετὰ τὴν ἐν πατρίδι στοιχειώδη καίδευσιν μεταβὰς εἰς Πατάβιον κατέγινεν εἰς τὰ μαθηματικά, τὴν φιλοσοφίαν, καὶ

(1) Μαζαράκη, Βιογραφίαι Κεφαλλήνων.

(2) Βρετοῦ Κατ. μέρος Α'.

(3) Παρὰ Βρετῶν εὐρηγται ἀτελής ὁ ἄνω τίτλος.

τὴν ἑλληνικὴν, λατινικὴν, καὶ ἰταλικὴν φιλολογίαν· ὕστερον δ' ἐπίδοθαι εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἱατρικῆς ἔλαβεν ἐν ἡλικίᾳ δεκαοκτῶ ἐτῶν τὸν στέφανον τοῦ ἱατροφιλοσόφου, καὶ ἀπὸ Παταβίου μετέβη εἴτα εἰς Βονωνίαν πρὸ πρακτικὴν ἐξάσκησιν τῆς ἐπιστήμης.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ περικλεῆς ἱατροδιδάσκαλος καὶ φιλέλλην Κόκκης ἀνέγνωσε πολυμαθῆ λόγον περὶ Πυθαγορικῆς διαίτης, δι' οὗ κατεδείκνυε τὸν Πυθαγόραν ὄχι μόνον μέγαν φιλόσοφον, ἀλλὰ καὶ ἄριστον φιλόλογον. Ὁ Ἰωσήφ Πουγιάτης πρωτοϊατρός τῆς Φελτρίας ἠθέλησε ν' ἀνασκευάσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ Κόκκη γραφέντα, παραστήσας ἐν τῇ διατριβῇ του τὸν Πυθαγόραν ὡς ἀμαθῆ! Ὁ Τσουλάτης τρέφων δίκαιον σέβας πρὸς τὸν Κόκκην καὶ τὸν Ἑλλῆνα φιλόσοφον, εἰκοσάετης τότε, ἐδημοσίευσεν ἐν Φλωρεντίᾳ (1752) ἀνασκευὴν τῶν ὑπὸ Πουγιάτη λεχθέντων.

Ἡ ὁξύνουα καὶ ἡ εὐρυμάθεια τοῦ νεαροῦ Κεφαλλῆνος κατέστησαν αὐτὸν πολὺ ἀγαπητὸν εἰς τὴν λαμπρὰν Ἑνετικὴν οἰκογένειαν τῶν Δονάτων· καὶ διὰ τὸ πατρικίως Φραγκίσκος Δονάτος διορισθεὶς πρέσβυς τῆς Δημοκρατίας παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ αὐλῇ (1754), παρέλαβε μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν Τσουλάτην ὡς ἱατρὸν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Ἀγγελος ἀφωσιώθη εἰς τὰ ἐν Σταυροδρομίῳ χριστιανικὰ νοσοκομεῖα, καὶ συνήθροισε πλουσίαν ὕλην πρακτικῶν ἐρευνῶν, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1758.

Φημιζόμενος ὁ Τσουλάτης ὡς ἐξοχὸς ἱατρός καὶ συγγραφεὺς ἀπεβίωσε κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1798.

Συγγράμματα.

—Ἐπιστολὴ τοῦ ἱατροδιδασκάλου Ἀγγέλου Τσουλάτη Κεφαλλῆνος πρὸς ἀνώνυμὸν τινα φίλον του ἱατρὸν κατὰ τῶν σκέψεων περὶ τῆς πυθαγορικῆς διαίτης τοῦ Ἰωσήφ Ἀντωνίου Πουγιάτη, πρωτοϊατροῦ τῆς Φελτρίας. Ἐν Φλωρεντίᾳ 1752. (ἰταλιστί).

—Compendio di Medecina pratica. Venezia 1758, 1764. μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν ἀπλοῆλληνικὴν.

—Παρατήρησις γενομένη ἐν Βενετίᾳ περὶ νέας χρήσεως τοῦ μαγνήτου, ἥ περὶ δραστηρίου ἐνεργείας αὐτοῦ ἐξωτερικῶς ἐφαρμοζομένου εἰς τοὺς σπασμούς 1758. (ἰταλιστί).

—Costituzione de feбри scarlatine. Venetia 1763. (μετεφράσθη καὶ λατινιστί ὑπὸ Βαρσιέρη).

—Περιγραφὴ τερατιώδους ὁδόντος 1764. (ἰταλ.).

—Εἰδήσεις περὶ κεντρωμάτων τῆς εὐλογίας γενομένων ἐν Κεφαλληνίᾳ. Βενετία 1768. (ἰταλ.).

—Περὶ προόδου καὶ ὠφελειῶν τῆς γεωργίας. Βενετία 1792. (ἰταλ.).

Λατινιστὶ δ' ἔγραψεν ὁ Τσουλάτης ταῦτα. Angelini Zulatti Cephaleni philosophiae et medicinae doctoris, de Tetano observatio. Venetiis 1763. (μετεφράσθη ἰταλιστὶ ὑπὸ 'Ορτέσκη', καὶ Περιγραφὴν παρὰδόξου λιθιάσεως τῶν νεφρῶν.

Παρεκτὸς τούτων ἔγραψε καὶ διαφόρους ἄλλας ἱατρικὰς πραγματείας καὶ ὠδὰς, ἀνεκδότους (').

Β'. *Ἰωάννης Φραγκίσκος Τσουλάτης*, υἱὸς τοῦ Ἀγγέλου, ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1762· κορινθῆ νέος παιδευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἐστάλη ἔπειτα εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ἐνθα τελειοποιηθεὶς εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἐπεδόθη εἰς τὴν ἱατρικὴν, καὶ τῷ 1782, εἰκοσαέτης ἔλαβε τὸ δίπλωμα τοῦ ἱατροδιδασκάλου. Διαμείνας ἐπ' ὀλίγον εἰς Πατάβιον πρὸς πρακτικὴν ἐξάσκησιν καὶ δημοσιεύσας πραγματείας περὶ ἀλεξιπυρέτου δυνάμεως τοῦ ὑποκαστάνου, ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του. Μέλος ἀνακηρυχθεὶς τῆς ἐν Παταβίῳ Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἀκαδημίας τῆς Ἰατρικῆς, καὶ τῆς ἐν Ζάρα Ἀγρονομικῆς, ὁ νεανίας Τσουλάτης συνεδέετο μὲ τὴν φιλίαν πολλῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν, καὶ ἰδίως τοῦ Τισσότου, μεθ' οὗ διετήρει φιλικὴν ἀλληλογραφίαν. Διερχόμενος ἐκ Αἰδούρου παρεκινήθη ὑπὸ πολλῶν ἐκεῖσε παρεπιδημούντων ἰμογενῶν ἵνα μείνας μετέλθῃ τὴν ἱατρικὴν, καὶ πρὸς τοῦτο διατρίψας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπ' ὀλίγα ἔτη ἐπανέστρεψεν εἰς Κεφαλληνίαν. Ἡ Ἑνετικὴ Γερουσία διὰ θεσπίσματος ὠνόμασεν αὐτὸν πρωτοϊατρὸν τῆς νήσου, καὶ ἐπειδὴ τότε ἐκρίθη ἀναγκαία ἀγρονομικὴ μεταρρύθμισις ὁ Τσουλάτης συνέταξε κανονισμὸν παραδεχθέντα μετ' εὐφημισμού ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ συλλόγου.

Θεραπεύων τῷ 1792 ἐν τῷ λοιμοκαθαρτηρίῳ Κεφαλληνίας νέον πάσχοντα ἐκ πανώλους καὶ παρατηρήσας, ὅτι διὰ τῆς δραστηρίου θεραπείας τ' ἀποστήματα μετεβλήθησαν εἰς ἀβλαβῆ σκίρρον, συνέταξεν ἰταλιστὶ δοκίμιον περὶ φαινομένων τινῶν τῆς πανώλους, περὶ φύσεως τοῦ μιάσματος, καὶ περὶ τῶν δραστηριοτέρων αἰτιῶν τῶν πυρετῶν, ὑπερ δημοσιεύσας ἐν Βενετίᾳ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Κεφαλληνίας Δομένικον Μουάτζον· τὸ δ' ἔργον τοῦτο ἐπληρέθη τὰ μέγιστα ὑπὸ τῶν τότε σοφῶν.

Λαβὼν ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πεπαιδευμένου φίλου

(') Ἀνθίμου Μαζαράκη, Βιογραφίαι τῶν ἐνδόξων Κεφαλλήνων.

του ἱατροῦ Ἰωάννου Μάρζαρη διατριβὴν περὶ Τετάνου, ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1785 πονημάτιον ἐν εἵδει ἐπιστολῆς καὶ ἐπιγραφόμενον « Σκέψις ἐπὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ Τετάνου », ἐν ᾧ ἀποδοκιμάζων τὴν συνήθη μέθοδον τῆς θεραπείας τοῦ βρουματικοῦ τετάνου διὰ τῶν ναρκωτικῶν ἢ διεγερτικῶν φαρμάκων, ὑπεδείκνυνεν ὡς καταλληλότερα τ' ἀντισπλογιστικά ἢ ἀσθενικά μέσα.

Εἶτα ἐδημοσίευσεν ἐν Βενετίᾳ (1787) « Περί Δυνάμεως τῆς Μουσικῆς εἰς τὰς παθήσεις, τὰ ἦθη, καὶ τὰς ἀσθενείας, καὶ περὶ τῆς ἱατρικῆς καὶ χρήσεως τοῦ χοροῦ »* καὶ τῷ 1794 διατριβὴν « περὶ τῆς εἰς τὴν γεωργίαν τῆς Κεφαλληνίας ἐπιφερομένης ζημίας ὑπὸ τοῦ διαμελισμοῦ, καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν γαιοκτημόνων » καταχωρηθεῖσαν εἰς τὸν πέμπτον τόμον τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδιδομένης νέας ἐφημερίδος τοῦ Περλίνη (†).

Περιελούσης τῆς Ἑπτανήσου εἰς τὴν Γαλλικὴν κατοχὴν ὁ Τσου-λάτης προσκληθεὶς εἰς Κέρκυραν διωρίσθη ἱατρός τοῦ στρατιωτικοῦ νοσοκομείου, προβιβασθεὶς ὕστερον ὑπὸ τῶν ἐπελθόντων Ῥώσων εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοῦ ἱατροῦ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, καὶ ἐφόρου τῶν νοσοκομείων.

Τῷ 1800 ἐξελέχθη βουλευτὴς Κεφαλληνίας, καὶ ἔλαβε μέγα μέρος εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἐπιψηφισθέντος Ἰονίου Συντάγματος, γράψας καὶ προεισαγωγικὴν ἔκθεσιν ἐπικυρωθεῖσαν καὶ συνεκδοθεῖσαν.

Τῷ 1801 ἐξέδωκεν ἐς Κερκύρα διατριβὴν περὶ ὕδρωπος (De omenti Hidrope), διό καὶ ἐτιμῆθη παρὰ τῆς ἐν Πετροπόλει ἱατρικῆς σχολῆς μὲ δῖπλωμα μέλους, παρὰ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος μὲ τὸν τίτλον Συμβούλου. Τῇ 1 Φεβρουαρίου 1805 ἐδημοσίευσεν ἰταλιστὶ ἐν τῇ τυπογραφίᾳ Κερκύρας περὶ τῆς καταχρήσεως τῶν πνευματωδῶν ποτῶν (Lettera medica intorno all'uso et abuso de liquori spirituosos e degl'aromi) καὶ περὶ τὰ μέσα τοῦ αὐτοῦ ἔτους προσβληθεὶς ὑπ' ὀξείας φλεγμονῆς ἀπεβίωσε.

Ἐκτὸς τῶν μνημονευθέντων ἔγραψεν ὁ Τσουλάτης καὶ τὰ ἐξῆς ἑλληνιστὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, Εἰδύλλιον περιγραφικὸν τοῦ ὄρους τῆς Κεφαλληνίας, Ἄσματα, Μετάφρασιν κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν τοῦ Κατούλου, Ὕμνους, κλπ. (†). Πρὸς δὲ μετέφρασεν ἰταλιστὶ καὶ Περί ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους τοῦ Ἰάλλου Μοντεσκιού.

(*) Περί τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἔγραψαν ὕστερον καὶ οἱ λόγιοι Κεφαλλῆνες ἱατροὶ Στέφανος Χαΐδης, καὶ ὁ κήμης Ἀναστάσιος Κερούσος ἰδίᾳ πραγματείας καταχωρηθεῖσας εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα. (†) Μαζαράκη, αὐτόθι.

Νικηφόρος Θεοτόκης.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1736 ἀπὸ τὸν εὐπατρίδην Στέφανον Θεοτόκην, καὶ ἐκαλεῖτο Νικόλαος ἐν τοῖς κοσμικοῖς· διδασκόμενος δ' ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια ὑπὸ Ἱερεμίου τὸν Καβαδίου, μετέβη νεώτατος εἰς Ἱταλίαν πρὸς τελειοτέραν μάθησιν, καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Βολωνίας καὶ τοῦ Παταβίου τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα, πρὸ πάντων δὲ τὰ μαθηματικά. Ἐπαναστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του τῷ 1756, ἐχειροτονήθη τῷ 1762 ἱερομόναχος καὶ μετωνομάσθη Νικηφόρος. Διορισθεὶς διδάσκαλος τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ἑλληνικοῦ σχολείου ἐδίδασκε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικά, κηρύττων ἅμα ἐξ ἁμύωνος τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ νεαρὸς ἱερομόναχος ἤρξατο φημιζόμενος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, εἶτα δὲ μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔτυχεν εὐμενοῦς δεξιώσεως ὑπὸ τοῦ τότε κοσμοῦντος τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον Σαμουήλ, καὶ διωρίσθη ἱεροκήρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ὀλιγοχρόνιος ὑπῆρξεν ἢ ἐν τῇ βασιλευσῇ διαμονῇ τοῦ Θεοτόκη, ὅστις ἀπελθὼν εἰς Μολδαβίαν διωρίσθη σχολάρχης τῆς ἐν Ἰασιῳ αὐθεντικῆς σχολῆς. Ὑστερον μετέβη εἰς Λεϊψίαν (1765) πρὸς ἔκδοσιν διαφόρων συγγραμμάτων του τεινόντων εἰς αὐξήσιν τῆς παιδείας τοῦ ἔθνους, καὶ πρὸ πάντων τὴν κραταίωσιν τῆς ὀρθοδοξίας. Τῷ 1772 ἐξελέχθη ὑπὸ τῶν ἐν Ἑνετίᾳ Ἑλλήνων παμψηφεί μνητροπολίτης Φιλαδελφείας, πλὴν δὲν ἐδέχθη τὸ ἀξίωμα ἐκεῖνο, διὰ λόγους εὐκόλως ἐννοουμένους. Τῷ 1779 παραιτηθέντος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σλαβίνου καὶ Χερσῶνος ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῆς Ῥωσικῆς Συνόδου ὁ Νικηφόρος, ὅστις μετετέθη ὕστερον εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀστραχανίου καὶ Σταυροπόλεως.

Ἡ ἀθόρυβος σπουδὴ καὶ μελέτη ὑπῆρξαν πάντοτε αὐτῷ προσφιλέστεραι τῶν πολυκρότων τιμῶν καὶ ἀξιωμάτων· καθάπερ ὡς ἀπλοῦς λόγιος δὲν ἔπαυε μοχλῶν ὁ Θεοτόκης ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ἔθνους, οὕτως ὡς ἀρχιερεὺς δὲν ἀπηύδησεν ὀρθοτομῶν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Μετὰ παρέλευσεν χρόνου τινος παραιτήσας τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον μετέβη εἰς Μόσχαν, ὅπου διήγαγε μονάζων καὶ συγγράφων μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1800 ἐπελθόντος θανάτου αὐτοῦ.

Ὁ Θεοτόκης ἐγένετο εἰς τῶν πολυμαθεστέρων καὶ φιλοπόνων συγγραφέων τοῦ 18 αἰῶνος, πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, ζηλωτὴς τῆς παιδείας ἐνθερμος, ἐπίσημον καταλαβὼν θέσιν ἐν τῇ νεοελληνικῇ φιλολο-

γία, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ συνεδέθη μετὰ τοῦ Εὐγενίου, μετ' οὗ δεσμὸς ἐρᾶς φιλίας ζῶντα τὸν συνήνου (¹).

Συγγράμματα.

— Λόγοι εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Τεσσαρακοστὴν μετὰ καὶ τινῶν Πανηγυρικῶν ἐπιφωνηματικῶν κτλ. Ἐν Λειψία 1766, ἔν Ἱεροσολύμοις 1839.

— Στοιχεῖα Μαθηματικά. Ἐν Μόσχᾳ 1798—99. Τόμοι 3.

— Ἀπόκρισις ὁρθοδόξου τινος περὶ τῆς τῶν Κατολικῶν δυναστείας, καὶ περὶ τοῦ τίνες οἱ Σχίσται καὶ οἱ Σχισματικοὶ καὶ οἱ Ἑσχισμένοι, καὶ περὶ τῆς βαρβαρικῆς λεγομένης Οὐλίας καὶ τῶν Οὐνιτῶν. Ἐν Χάλλῃ 1775 (Ἀνετυπώθη τῷ 1834 ἐν Κερκύρᾳ ὑπὸ Π. Φωκᾶ, καὶ τῷ 1853 ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Βρετοῦ).

— Κυριακοδρόμιον, ἥτοι Ἑρμηνεῖα καὶ μετ' αὐτὴν ὁμιλία εἰς τὸ κατὰ Κυριακὴν ἐν ταῖς ἁγίαις τῶν ὁρθοδόξων ἐκκλησίαις ἀναγινωσκόμενον Εὐαγγελίον. Ἐν Μόσχᾳ 1796. Τόμοι 2. Ἀνετυπώθη τῷ 1803 ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ τῷ 1855 ἐν Ἀθήναις.

— Κυριακοδρόμιον, ἥτοι Ἑρμηνεῖα καὶ μετ' αὐτὴν ἠθικὴ ὁμιλία εἰς τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ἐν Μόσχᾳ 1808. 2 τόμοι.

— Στοιχεῖα Γεωγραφίας. Ἐν Βιέννῃ 1804.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ—τὸ περὶ θρησκείας τῶν Ἑβραίων πόνημα Σαμουὴλ τοῦ Ἰουδαίου, ἐκδοθὲν ἐν Λειψία 1769· καὶ ἐξέδωκε μετὰ προλεγόμενων καὶ κριτικῶν ἐπιστασιῶν τ' Ἀσκητικὰ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου (ἐν Λειψία 1770), καὶ τὴν σειρὰν τῶν ὑπομνηματιστῶν εἰς τὴν Πεντάτευχον (1772) εἰς δύο τόμους εἰς φύλλον.

Εἰς τὸν Θεοτόκην ἀποδίδεται ἡ εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν μετάφρασις τῆς Ἑρμηνείας Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια ἐκδοθεῖσα ἐν Λειψία 1770, καὶ ἡ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ μετάφρασις τῆς Ἀποδείξεως τοῦ κύρους τῶν τῆς νέας καὶ παλαιᾶς Διαθήκης βιβλίων, ἡ κατὰ Βολταίρου, ἐκδοθεῖσα ἐν Βιέννῃ 1794.

Τοῦ Νικηφόρου σώζονται δεκαοκτὼ ἐπιστολαὶ ἰταλιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ εἰς τὸ ἀρχιφυλακεῖον τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου (1772—74).

ὑπὸ Ζαβίρα ἀπαριθμοῦνται καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ Θεοτόκη ποιήματα.

— Ἀριθμητικὴ.

— Περὶ τῆς ἡλεκτρικῆς δυνάμεως.

— Περὶ μετεώρου φυσικῆς.

— Μεταφυσικὴ.

— Γεωγραφία.

— Ἀνάπτυξις τοῦ « πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθίσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἀλισθίσεται » πρὸς Ἐλευθέριον Μιχαήλου τὸν Λαρισσαῖον. Ἐγράφη ἐν Βιέννῃ 1774.

— Ἐπιστολὴ πρὸς Νεόφυτον τὸν Πελοποννήσιον.

— Ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς ἐν Ῥωσίᾳ Ῥασκολνίκους τοὺς ὑπὸ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ εὐρισκομένους.

(¹) Πανδώρα, Τόμ. Δ', σελ. 373.

—'Εξήγησις τοῦ κατὰ Πασκολνίκων λόγου ἐν τῇ ἐπιστρέψει αὐτῶν.

—*Orientalis ecclesiae responsio ad admodum reverendum Dom. Athan. Demetrieveitz. 1776 Jun. 15.*

—*Ad occidentalem ecclesiam defitientis, contra se datam declarationem. 1778.*

—Λόγος ἐκφωνηθεὶς ῥωσιστὶ τῇ κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν Πουλτάδῃ.

—Λόγος πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐτῆς Μεγαλειότητα ἐκφωνηθεὶς τῇ 6 Ἀυγούστου 1779, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς εἰς ἀρχιεπίσκοπον χειροτονίας αὐτοῦ. (Μεταφρασθεὶς ῥωταιστὶ ὑπὸ Λουκᾶ Σιτζκαρέβ τοῦ τῆς ἐν Ὑψωσίᾳ συνόδου μεταφραστοῦ, καὶ γαλλιστὶ, τρίγλωστος ἐξεδόθη ἐν Πετροπόλει).

—Περὶ τοῦ ἂν ἐκηρύχθη τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὸν νέον κόσμον.

—Περὶ τῆς τῶν ἀγίων πρεσβείας ⁽¹⁾.

Ἀνθιμος Ἱεροσολύμων.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀντιοχείᾳ περὶ τὸ 1717, καὶ ἀπορφανισθεὶς μητρὸς μετεκομίσθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς τριέτης ἔτι εἰς Ἱεροσόλυμα. Διδαχθεὶς τὰ γράμματα ἐν τινι μονῇ, ἐφοίτησεν ἔπειτα εἰς τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις γυμνάσιον τὸ σχολαρχούμενον ὑπὸ Ἰακώβου Πατρίου, καὶ διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ εἰς ἄκρον ἤλασε προκοπῆς καὶ παιδείας, πολὺ κατόπιν ἀφείλε τοὺς σπουδαστὰς καὶ συνήλικιώτας του. Ἐγένετο δ' ἐγκρατὴς, πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ τῆς Ἀραβικῆς, καὶ τῆς Περσικῆς, καὶ πλοῦτον ἄλλων γνώσεων ἐθησαύρισατο. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ διδασκάλου Ἰακώβου, διεδέχθη αὐτόν ὁ Ἀνθιμος, προχειρισθεὶς συγχρόνως ἱερεὺς καὶ ἀρχιμανδρίτης, καὶ πρῶτος ἱεροκλήρυς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Μετὰ δέ τινα ἔτη (1774) ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Σκυθοπόλεως ἢ Βαιθσάν, καὶ ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας ταύτης περιωπῆς ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ προέτρεπε τοὺς πάντας εἰς παιδείαν καὶ θεοσέβειαν.

Τοιοῦτος ὢν προὔβιβάσθη τῷ 1788 εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Ἱεροσολύμων. Ἐνταῦθα ἀρίδης ἐγένετο ὁ διακαὴς ἔρως τοῦ αἰοδύμου ὑπὲρ τῆς προσαγωγῆς τῶν χρηστῶν ἡθῶν, τῆς ἀρθοδόξου πίστεως, καὶ τῆς παιδείας. Οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἐν Παλαιστίνῃ τότε μαινομένου δυτικῆς προσηλυτισμοῦ ὑπῆρξαν μέγιστοι. Τότε δὲ συνέγραψε πρῶτον μὲν ἑλληνιστί, ἔπειτα δὲ ἀραβιστί σύνταγμα Θεολογίας, καὶ Ἑρμηνείαν τοῦ Ψαλτηρίου, τὰ ὅποια ἐκδοὺς εἰς τὴν δευτέραν γλῶσσαν τῷ 1791 καὶ 1792 ἐν Βιέννῃ διεσκόρπισεν εἰς χιλιάδας ἀντιτύπων μεταξὺ τῶν Ἀράβων χριστιανῶν ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Πανδῶρα τόμος Θ'.

⁽²⁾ Ὁ σοφὸς Κλεόπας, καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ ἀρυσθεὶς τὴν ἐν Πανδῶρᾳ δημοσιευθεῖσαν

Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ παιδεία τοῦ σοφοῦ τούτου ποιμενάρχου, ὥστε τὸ ὄνομα αὐτοῦ διεθρυλλήθη καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς Εὐρώπης, καὶ δύο σοφοὶ Ἀγγλοὶ σταλέντες ἐπίτηδες συνεβουλευθήσαν τὸν Ἀνθίμου ὅπως καὶ ὁποῖα μεθόδῳ νὰ μεταφράσῃ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην εἰς τὴν Περσικὴν γλῶσσαν· λαβόντες δὲ τὰς ὁδηγίας τούτου ἐπανεστρέψαν εἰς τὰ ἴδια καὶ ἤψαντο τοῦ ἔργου, ὡς ἐδιδάχθησαν.

Ἐκκοσιν ἔτη ἐκάθησεν ὁ αἰόδιμος Ἀνθίμος ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἀδελφοῦ ἐν κοπιῶν, δαπανῶν, κηρύττων, συγγράφων καὶ πρὸς παντοίας παλαιῶν δυσχερείας, τὸ δὲ 1808 μετετέθη πρὸς κύριον ζήσας ὑπὲρ τὰ 90 ἔτη.

Σέργιος ὁ Μακροῦς προσφωνῶν τῷ Ἀνθίμῳ τὸ κατὰ τοῦ Κοπερνίκου συστήματος συνταγμάτιόν του λέγει αὐτὸν κ. λέος τῶν εὐσεβῶν, δόξαν τῆς ἐκκλησίας, βραβευτὴν τῶν ὁρθῶν δογμάτων τῆς διδασκαλίας, ἀλείπτειν τῶν ἀγωνιζομένων, παραμυθίαν τῶν τεθλιμμένων, προμνήθειαν τῶν ἐν ἀνάγκαις, ἀντίληψιν τῶν δεομένων ἐπικουρίας πρὸς πᾶσαν πνευματικὴν πάλην.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀνθίμου, ὡς προελέχθη, ἐτυπώθησαν ἐν Λειψίᾳ ἀραβιστὶ τὸ Σύνταγμα τῆς Θεολογίας καὶ ἡ Ἑρμηνεία εἰς τοὺς Ψαλμοὺς· τῇ δὲ 1855 ἐξεδόθη ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Διονυσίου Κλεόπα ἑλληνιστὶ ἡ Ἑρμηνεία εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, μετὰ τῆς βιογραφίας τοῦ συγγραφέως, καὶ προεισαγωγῆς εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἐκδότου.

ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνθίμου ἐδημοσιεύθη τῇ 1798 ἐν Κωνσταντινουπόλει φυλλάδιον «Διδασκαλία πατρικὴ» ἐπιγραφόμενον, προτιθέμενον ἵνα παρεμποδίσῃ τοὺς Ἕλληνας πρὸς ἑκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως, τὴν ὁποῖαν ὁ ἀείμνηστος Ῥήγας εἶχε προπαρασκευάσει καὶ διὰ τοῦ αἵματός του καθιέρωσε. Κατὰ τοῦ συνταγματίου τούτου, γραφέντος, ὡς εἰκάζεται ὑπὸ τινος φιλοτύρκου ὁμογενοῦς, καὶ οὐχὶ τοῦ ἀειμνήστου Ἀνθίμου, ἔγραψεν ἀπαντῶν ὁ Κοραῖς τὴν Ἀδελφικὴν Διδασκαλίαν, τυπωθεῖσαν ἐν Παρίσις κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος.

Μακάριος Νοταρᾶς.

Ἐγεννήθη ἀπὸ Γεωργίου Νοταρᾶ ἐν Κορίνθῳ τῇ 1751, καὶ κατ' ἔγερτον ἐκ τοῦ περιφανοῦς ἐκείνου οἴκου, ὃν ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας πολλοὶ γόνοι κατηγάγαν, καὶ μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν διὰ Γερασίμου τοῦ ἁγίου, Δοσιθέου καὶ Χρυσάνθου τῶν πατριαρχῶν ἐν συνοχῇ εὐκλείας διετήρησαν. Ἀναδεχθεὶς ἐν τῷ βαπτίσματι ὑπὸ τοῦ

βιογραφίαν τοῦ Ἀνθίμου, ἀφ' ἧς καὶ ἡμεῖς ἀντιγράφομεν, σφάλλουσι λέγοντες ὅτι τὰ ἐν ἔτει 1791 τυπωθέντα ἀραβιστὶ συγγράμματα τοῦ Ἀνθίμου ἦσαν τὰ πρῶτα εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην δημοσιευθέντα, διότι πολλὴ πρὸ αὐτοῦ ἐξέδωκε τοιαύτας μεταφράσεις ἐν Χαλεπίῳ Ἀθανάσιος ὁ Ἀντιοχείας.

τότε μητροπολίτου Κορίνθου Παρθενίου ώνομάσθη Μιχαήλ, και ἐδιδάχθη τὰ ἱερὰ γράμματα και τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν ὑπὸ τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ διδασκάλου Εὐστρατίου· και εἶτα, διὰ τὴν ἑλλειψιν διδασκάλου τῆς ἐν Κορίνθῳ ἀνέκαθεν ὑπαρχούσης σχολῆς, ἐκουσία βουλῇ και ἀγαθῇ προαιρέσει ἐδίδαξεν, ὡς λέγεται, ἐπὶ ἕξ ἔτη ἀμισθὶ τὰ τέκνα τῆς αὐτοῦ πατρίδος. Τελευτήσαντος τοῦ μητροπολίτου Κορίνθου (1764), ὁ Μιχαήλ ὁμοθυμαδὸν ὑπὸ τῶν κατοίκων ἐπροτάθη διάδοχος αὐτοῦ· ὤθεν τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριβώνιον και Μακάριος μετονομασθεὶς, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, και παρουσιασθεὶς εἰς τὴν ἱερὰν σύναδον ἀσμένως ἐχειροτονήθη πρόεδρος Κορίνθου, πατριαρχεῦοντος Σαμουὴλ τοῦ πάνυ.

Τῷ 1769 διεγερθείσης, ῥωσικῇ ὑποκινήσει, τῆς ἐν Ἑλλάδι οἰκτρᾶς ἐκείνης ἐπαναστάσεως, ὁ Γεώργιος Νοταρᾶς και ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μακάριος κατηγορηθέντες ὡς ὑποκινήσαντες ταύτην κατέφυγον πρὸς σωτηρίαν εἰς Κεφαλληνίαν και ἐκεῖθεν εἰς Ζάκυνθον, ὅπου τρία ἔτη διέμειναν. Ἐξ Ἐπτανήσου ὁ Μακάριος, καθηρημένος ἤδη τοῦ μητροπολιτικοῦ αξιώματος, μετέβη εἰς Ὑδραν και διέτριψεν ἡσυχάζων ἐν τῇ Μονῇ τῆς Θεοτόκου μέχρι τῆς γενομένης μεταξὺ Ῥώσων και Τούρκων εἰρήνης. Τότε ἐλθὼν εἰς Χίον διέμεινεν ἐπ' ὀλίγον, και ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ἀθῶνα, και Πάτμον, ὅπου ἐπὶ δεκαετίαν διέτριψεν. Ἐπανελθὼν ὕστερον εἰς Ὑδραν και Κόρινθον ἠναγκάσθη νὰ ἐλθῇ πάλιν εἰς Χίον, και ἐντεῦθεν εἰς Σμύρνην. Κατὰ τὰς συνεχεῖς ταύτας περιδρομὰς ὁ Μακάριος δὲν ἔπαυε συμβουλευὼν, και κηρύττων, και προτρέπων εἰς ἀγάπην και σέβας τοὺς Χριστιανοὺς, και τοὺς ἐν Σμύρνῃ εἰς ἐκδοσιν κοινωφελῶν συγγραμμάτων. Ἐν τέλει δ' ἐλθὼν εἰς Χίον διήνησε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πολυταράχου βίου του μονάζων ἐν τῷ ἁγίῳ Πέτρῳ.

Ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ ἀείμνηστος τῇ 16 Ἀπριλίου 1805 (').

Ὁ Μακάριος ἦν ὄντως ἀνὴρ ἀγνῶν ἡθῶν, σμυνοπρεπῆς, πεπαιδευμένος, πολλῶν και καλῶν γεγόμενος πρόξενος εἰς τὸ ἔθνος, δὲ διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος ἀξιομίμητον ὑπόδειγμα χριστιανικοῦ βίου κατέστη ἐν τῇ Ἀνατολῇ, και ἰδίως ἐν Χίῳ, ἥτις ἐπὶ πολὺ ἠντύχησε νὰ τὸν βλέπῃ ζῶντα, ἀποθανόντα δ' ἐφιλοξένησε τὸν ἄπατριν και

(') Ἦν ἀδελφὸς τοῦ γνωστοῦ Πανοῦτζου Νοταρᾶ, ὑπερεκατοντάετους ἐν Ἀθήναις περὶ ὧν σαντος τῇ 18 Ἰανουαρίου 1849.

πολύτλαν ιεράρχην. Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἐτίμησε τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρὸς καταλέξασα ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἁγίων αὐτὸν, τοῦ ὁποῖου τὴν μὲν ἀσματικὴν Ἀκολουθίαν Νικηφόρος ὁ Χῖος, τὸν δὲ βίον καὶ τὴν ἄλλην πολιτείαν Ἀθανάσιος ὁ Πάριος συνέγραψαν (').

Ἐγραψεν ὁ Μακάριος—Περὶ τῆς συνεχοῦς μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων.

—Λειμωνάριον, ἢ συλλογὴν βίων ἁγίων. (Τοῦτο συμπληρώσας ἐξέδωκε Νικηφόρος ὁ Χῖος).

Προτροπὴ τοῦ φιλογενοῦς τούτου ἀνδρὸς ἐδημοσιεύθησαν ἡ Φιλοκαλία, ὁ Εὐεργετινός, καὶ ἡ Κατήχησις τοῦ Πλάτωνος.

Λάμπρος Φωτιάδης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις περὶ τὸ 1750, καὶ ἐδιδάχθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, καταρτισθεὶς ὕστερον ὑπὸ Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου. Πεπροικισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως μὲ ὀξύνουαν, μνήμην, καὶ φιλοπονίαν ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην, εἰς δὲ τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα ιδίως ὀφείλεται ἡ εὐρυμάθεια τοῦ ἀνδρὸς. Τῷ 1792 προσκληθεὶς εἰς Βουκουρεσίον ἀνέλαβε τὴν σχολαρχίαν τῆς ἐκεῖσε αὐθεντικῆς Σχολῆς, καὶ ἐπὶ δεκατρία ἔτη μετὰ μεγάλης φήμης διδάξας, ἀφηρεπάσθη ὑπὸ τοῦ θανάτου πρὸς μεγίστην ζημίαν τῶν γραμμάτων, μόλις τὸ πεντηκοστὸν πέμπτον ἄγων ἔτος τῆς ἡλικίας (1805).

Διάφοροι ἔπλεξαν ἀντάξιον τοῦ πολυθρυλλήτου τούτου διδασκάλου τὸν στέφανον. Εἰς τῶν μαθητῶν του ἐν ἄκρᾳ μετριοφροσύνῃ λέγει τάδε περὶ τοῦ κλεινοῦ Λάμπρου. « Ἦτον ἄνθρωπος μὲ πολλὴν εὐφυΐαν, εἰς » ἄκρον φιλόπονος, φιλομαθὴς καὶ φιλότιμος. Εἶχεν ἰδέας ἱκανὰς μαθη- » ματικῆς, καὶ φυσικῆς, καὶ τῆς τότε φιλοσοφίας· ἐξεῖχεν ὅμως εἰς » τὴν μάθησιν τῶν Ἑλληνικῶν καὶ παράξενον εἶναι ὅτι ἐστάθη σχε- » δὸν αὐτοδίδακτος· χωρὶς ὑπερβολῆς ἀπὸ ὅλους τοὺς προγενεστέρους » του, καὶ συγχρόνους ἐκαταλάμβανε καὶ παρέδιδε καλλίτερον τὰ » Ἑλληνικά· δὲν ἐπεριωρίζετο δὲ εἰς μόνον τὸ γυμνὸν καὶ ξηρὸν » λεκτικὸν μέρος, ἀλλ' ἤκουε καὶ τὸ πραγματικόν. Εἰς αὐτὸ ἐλάμ- » θανε βοήθειαν τὴν ἱστορίαν, ἀρχαιολογίαν τῶν παλαιῶν, προσέτι » τὰς ξένας ἐκδόσεις τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ξένας γλώσσας καὶ » μάλιστα τὴν λατινικὴν εἰς τὴν ὁποίαν, καθὼς ὁ ἴδιος ὡμολογοῦσε, » ἐχρεώσκει τὸ μεγαλότερον μέρος τῆς παιδείας. . . ὡς τὸσον ἂν εἰς

(') Ἐδημοσιεύθησαν ἐν Σίφῃ τῷ 1803.

» ἐκεῖνους τοὺς καιροὺς ὑπῆρχε φιλόλογος, αὐτὸς ἦτο βέβαια· κανὲν
 » σύγγραμμα τῶν παλαιῶν δὲν τὸν ἐλάνθανε » (¹).

Ἄλλος δὲ τὰ ἐξῆς: « ἀράμενος κλέος ἐπὶ σοφίᾳ, οἷον οὐδεὶς τῶν
 » πρὸ αὐτοῦ, ἢ τῶν κατ' αὐτὸν, καὶ μάλιστα τῇ ποιήσει τὰ πρῶτα
 » φέρων, ὥστε καὶ τῶν Ποιητῶν τοῖς πάλαι ἀντεξέτασθαι, εἰμὴ τολ-
 » μηρόν· ξυνέθετο ποιήματα παντοῖα, Ἀνακρεόντεια, λέγω, Ἡμιά-
 » βεια, Ἡρωελεγεία, Ἡρωϊκά, Σαπφικά, Πινδαρικά, Τροχαϊκά, Ἐπί-
 » μικτα, Ἰαμβεῖα, Πτερύγια, Βωμοὺς, Πελέκεις, Ὡὰ, Σύριγγας, καὶ
 » ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντα ποιήσεως εἶδη, τῆς ποιητικῆς ιδέας καὶ στομ-
 » βότητος οὐ κατόπιν ἀπολειπόμενος. Μεθρημήνευσε δὲ τῶν Δέκα
 » ῥητόρων τὰ σωζόμενα, τὸν Ξενοφῶντα ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος, Ἡροδό-
 » του τὰς Μούσας, Θουκυδίδου συγγραφὰς πέντε, Γρηγορίου λόγους,
 » καὶ Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου, Πλουτάρχου τὰ πλείω, καὶ τοῦ βω-
 » μολόχου Λουκιανοῦ, καὶ τὰς τοῦ Συνεσίου ἐπιστολάς, καὶ ἄλλα
 » πολλὰ, ἅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος καταλέγειν, μή τιγε περιττόν. Πρόσ-
 » θες δὲ καὶ κριτικὰς αὐτοῦ περὶ ταῦτα θεωρίας. Παρέφρασε δὲ
 » Πίνδαρον καὶ τῶν πεζῶν πολλοὺς. Ἠρύσαντο δ' ἐξ αὐτοῦ ὡς ἐκ
 » πηγῆς πολυχεύμενος τῆς αὐτοῦ σοφίας πολλοὶ μονοῦ καὶ τὸν τῶν
 » ἑκατὸν ἀριθμὸν ὑπερβάλλοντες οὐδενὸς τῶν καθ' ἡμᾶς σοφῶν ὥστε-
 » ροι, ὧν τὰ συγγράμματα μάρτυρες· οὗτος τοῖς προληπτικοῖς καὶ
 » περὶ τὸν πολὺν τάραχον τῶν Κανόνων τῆς Γραμματικῆς ἐπτοημέ-
 » νοις πρῶτος ἀνταναχθεὶς καὶ ὡς ἄλλος Σόλων τοὺς περὶ Γραμμα-
 » τικὴν καὶ ποιητικὴν ἀντισταγαγὼν νόμους τὴν τέως κεχερσωμένην
 » καὶ ὑλομανήσασαν ὑπὸ τῆς πολυκανόνου κατάρτας Ἑλλάδα φωνὴν
 » ἐς τὸ ἀρχαῖον ἐπανήγαγεν ἀροτριώσας τὸ λυπρόγαιον, καὶ γόνιμα
 » καταβαλὼν τὰ σπέρματα » (²).

Ὁ Φωτιάδης, ὅταν ἐπροτάθῃ ὑπὸ Καταρτζῆ ἡ περὶ ὁμιλουμένης
 γλώσσης συζήτησις ἐδείχθη θιασώτης τοῦ ἀρχαίζοντος ὅρους. Μετὰ
 δὲ τὴν δημοσίευσιν τῶν περὶ γλώσσης στοχασμῶν τοῦ Κοραῆ ἔκλινε
 πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Χίου γνωματευθέντα, εἰπὼν ὡς λέγεται, περὶ
 τοῦ Κοραῆ « αὐτὸς μόνος ἐγνώρισεν εἰς ποίαν γλῶσσαν πρέπει νᾶ
 » γράφωμεν καὶ νᾶ λαλῶμεν » (³). Διδάσκων ὁ κλεινὸς Ἀάμπρος
 ἀνεδείχθη πατὴρ τῶν μαθητευομένων, ἐξ ἰσοῦ ἀγαπῶν ὅλους, ἐπι-

(¹) Λόγιος Ἑρμῆς, 1819, σελ. 486.

(²) Λόγιος Ἑρμῆς, 1811.

(³) Λόγιος Ἑρμῆς, 1819, σελ. 486.

δοκιμάζων τοὺς ἐπιμελεστεροὺς καὶ διεγείρων τὴν φιλοτιμίαν τῶν φίλων. Ὀλιγαρκῶς ζῶν ἐχορήγει εἰς τοὺς ἐνδεεῖς τὰ πρὸς διατροφὴν, ἰδίαις δαπάναις εἰς Εὐρώπην ἀποστείλας πολλοὺς. Τοιοῦτος γενόμενος ὑπὸ πάντων ἐσέβετο καὶ ἡγαπᾶτο ζῶν, θανὼν δὲ προεπέμφθη εἰς τὸν τάφον μὲ τὰ δάκρυα ἀπαρηγορήτων μαθητῶν καὶ φίλων.

Οὐδὲν τῶν ἄνω μνημονευομένων συγγραμμάτων αὐτοῦ ἐξεδόθη ἐκτὸς ἐνὸς ἐπιγράμματος εἰς τὰς ἐπιστολάς Συνεσίου τοῦ Κυρηναίου (1792), τρισάκρων ἐπιτομῶν καὶ ἐνὸς πτερυγίου, κατὰ τὸ Συμμίον τοῦ Ῥοδίου, εἰς Νεόφυτον Καυσοκαλυβίτην, καὶ μιᾶς ἐπιστολῆς πρὸς Κοσμᾶν τὸν Μπαλάνον (*), καὶ ἐνὸς ἐπιγράμματος εἰς Ὑψηλάντην.

Κατὰ συμβουλὴν, ὁδηγίαν καὶ διόρθωσιν τούτου ἐγράφησαν αἱ γραμματικαὶ καὶ τοῦ Κομνητᾶ, καὶ τοῦ Νεοφύτου Δούκα.

Ἰωάννης Πέζαρος.

Ἐγεννήθη ἐν Τυρνάβῳ καὶ ἐδιδάχθη τὴν ἑλληνικὴν κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῷ σχολείῳ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀγαφῶν Ἰωάννου, μετὰ ταῦτα δ' ἐν Ἰωαννίνοις ὑπὸ Κοσμᾶ Βαλάνου, καὶ ἐπὶ τέλους μεταβάς εἰς Ἄθωνα ἤκουσε τὰ μαθήματα τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας ὑπὸ τινος τῶν ἐκεῖ μεινάντων μαθητῶν τοῦ Εὐγενίου, Κυπριανοῦ ὀνομαζομένου. Ἐκ τοῦ Ἀθωνος προσκληθεὶς διδάσκαλος τοῦ σχολείου τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Τσαριτζάνης ἐδίδαξεν ἐκεῖ πέντε ἔτη, καὶ μετὰ ταῦτα ἐν ἔτει 1775 μετέβη εἰς τὸ τοῦ Βλαχολειβαδίου νεόκτιστον σχολεῖον, ὅπου ἐνεκα τῆς φήμης αὐτοῦ συνηθροίσθησαν πάμπολλοι μαθηταί· ἐπὶ τέλους δὲ προσκληθεὶς, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διδασκάλου Λάμπρου Πάσχου, ἐν ἔτει 1782, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Τύρναβον καὶ ἀναδεχθεὶς τὴν σχολαρχίαν, ἐπλάτυνε τὴν οἰκοδομὴν τοῦ σχολείου, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδέχετο τοὺς ξένους μαθητάς, οἵτινες εἶχον ἐκτὸς τῆς κατοικίας, τροφὴν, πλυστικά καὶ τὴν λοιπὴν περίθαλψιν δι' ἑτησίας πληρωμῆς ἐξήκοντα μόνον γροσίων.

Ὁ Κούμας χρηματίσας μαθητῆς τοῦ Πεζάρου λαλεῖ ὡς ἐξῆς περὶ τοῦ αἰμνήστου τούτου διδασκάλου.

«Ὁ παράδοξος οὗτος ἀνὴρ, ὅστις ἂν ἐσπούδαζεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης ἤθελε σκιάσει πολὺ τὸ κλέος τοῦ Εὐγενίου, μὲ τὸν εὐρυχωρότατον νοῦν του ἦν ὡς ζῆλον διακαέστατον πρὸς ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας, καὶ βίον ἀληθῶς Σωκρατικόν. Καὶ πρότερον εἰς τὰ

(*) Piccolos, Supplement de l'Anthologie Grecque, σελ. 233. Τὰ τελευταῖα ἐξεδοθησαν ὑπὸ Κ. Ἀσωπίου ἐν Β' Περιόδῳ τῆς Ἑλληνικῆς Συντάξεως.

δύο ἄλλα σχολεῖα, καὶ τελευταῖον εἰς τὴν πατρίδα του ἐκράτει κοινό-
 βιον διὰ ξένους καὶ πτωχοὺς μαθητάς. Μὲ λιτότητα καὶ οἰκονομίαν,
 χωρὶς ἑλλειψίν τῶν ἀναγκαζίων, συνέζων πάντοτε δέκα ἕως δεκαπέντε
 ξένοι μαθηταί. Οἱ ἐγγώριον ὑπέστρεφον μετὰ τὸ μάθημα εἰς τοὺς
 οἴκους των. Αὐτὸς δὲ ὁ διδασκαλὸς μὲ ἀπαρადειγμάτιστον ἐνέργειαν
 ἐδίδασκεν ἀπὸ πρωῒας ἕως νυκτὸς ὅλας τὰς κλάσεις τῶν μαθητῶν του,
 πολλάκις συναριθμουμένους εἰς ἑπτὰ. Ἐτεχνολόγει, ἐδιόρθωνεν ἐξηγή-
 σεις, ἤκουε τοὺς ἀποστηθίζοντας, ὠδήγει τοὺς πρωτοπείρους εἰς τὸ
 γράφειν, καὶ ἐδίδασκε τὸν λογαριασμὸν εἰς τοὺς ὅσοι δὲν ἠδύναντο
 ν' ἀκούσουν ὑψηλότερα μαθήματα. Ὁ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ζῆλός του
 ἦτο πάντοτε ζωντανός· τὸ πρωὶ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταί του
 ὑπέστρεφον ἀπὸ τὴν ἀκολουθίαν καὶ λειτουργίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ
 ἤρχιζαν τὴν σπουδὴν, καὶ ὅταν ἐτελείοναν τὸ βραδύ, ἀμέσως ὑπῆ-
 γαιναν εἰς τὸν ἐσπερινόν. Ἐκῆρυττε τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰς
 δεκαῖς ἐκκλησίας τῆς πόλεως ἐκείνης τόσον συχνάκις, ὥστε κατ' ἑτος
 ἐσυναριθμοῦντο ἑκατὸν περίπου αἱ ὀμιλίας του. Ἀνθρωποι συζήσαντες
 μὲ αὐτὸν καὶ χαίροντες ν' ἀκούωσι πάντοτε τοὺς γλυκυτάτους λό-
 γους, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παρατηρήσουν ὅτι τὸν αὐτὸν λόγον ἐξεφώ-
 νησε ποτὲ δις. Ὁ ταχύτατος νοῦς του ἐφεύρισκεν ἐκ τοῦ προχείρου
 ἐπιχειρήματα, ἡ ὑπερφυῆς μνήμη του ἐβάσταζεν ὅλα τὰ γραφικὰ
 ῥητὰ, καὶ ὅλας τὰς παλαιὰς ἱστορίας, καὶ ἡ εἰς τὰς ἄλλας συνανα-
 στροφὰς ἀμελημένη καὶ ὑπότρομος γλῶσσά του ἐγένετο τόσον λαμ-
 πρόφωνος καὶ γλαφυρά, ὥστε συνήρπαζε τοὺς ἀκροατὰς εἰς θάμβος,
 μάλιστα ἐπειδὴ καθεὶς ἐπαρατήρει ὅτι οἱ λόγοι του δὲν ἦσαν παλαιοί,
 ἀλλὰ πρόσφατοι καὶ τώρα γεννώμενοι ἀπὸ τὸν μέγαν νοῦν του ἀνα-
 λόγως μὲ τὰς περιστάσεις. Πολλοὶ πεπαιδευμένοι διαβαίνοντες ἀπὸ
 τὴν πόλιν ἐκείνην, πολλοὶ Εὐρωπαῖοι ἰατροὶ μαθόντες τὴν γλῶσσαν
 μας, ἤκουσαν καὶ ἐθαύμασαν τὴν σειρῆνα τῶν λόγων τοῦ Πεζάρου.

«Ἐδιαίρει τοὺς μαθητάς εἰς πολλὰς κλάσεις προβαίνουσας ἐκ τῶν
 μικροτέρων εἰς τὰ μεγαλειότερα μαθήματα. Ἡ κλάσις τὴν ὑποίαν
 ἐγύμναζεν εἰς τὴν τεχνολογίαν τῶν ὀκτῶ μερῶν τοῦ λόγου ἦτο ἡ
 κατωτάτη· δευτέρα, ἥτις ἤρχιζε νὰ ἀναλύῃ τὴν σύνταξιν τοῦ λόγου·
 τρίτη, ἥτις ἐσύντασσε θέματα· τετάρτη, ἥτις ἐγυμνάζετο εἰς τοὺς ἐπι-
 στολικοὺς χαρακτῆρας κατὰ τὸν Κορδαλλέα· ἡ πέμπτη ἐκαταγίνετο
 εἰς τοὺς ποιητάς· ἡ ἕκτη ἐγεωμέτρει καὶ ἐφιλοσόφει, ἥτις πολλάκις
 ἐδιαίρειτο εἰς δύο. Γραμματικὴν δὲν ἠθέλησε ποτὲ ἄλλην παρὰ τὴν

τοῦ Λασκάρως. Ἑλληνικά μαθήματα παρέδιδε τὰς γνώμας τοῦ Χρυ^α σολωρᾶ, τοὺς Μύθους τοῦ Αἰσώπου, τὸν Λουκιανόν, ὅσα περιεῖχεν ἡ Ἑγκυκλοπαιδεία τοῦ Πατούσα, πολλοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους, τὴν ἱστορίαν τοῦ Πρωδιανού, τὰς ἐπιστολάς τοῦ Συνεσίου, τὸν Ὅμηρον, καὶ τοὺς σκηνικοὺς ποιητάς. Θέματα ὑπηγόρευεν αὐτοσχεδίως διὰ τῆς ἐβδομάδος πρῶτον κατὰ τὰ εἶδη τῶν ῥημάτων, καὶ ἔπειτα καθ' ὅλα τὰ εἶδη, χωρὶς νὰ ἐμποδίζῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν παράδοσιν τῶν ἄλλων μαθημάτων ἢ διόρθωσις τῶν θεμάτων. Εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἤρχιζε συγχρόνως τὴν εἰσαγωγὴν τῆς λογικῆς τοῦ Σουγδουρῆ, καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς Γεωμετρίας τοῦ Εὐκλείδου, μετέβαινεν εἰς τὴν λογικὴν τοῦ Εὐγενίου, καὶ εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν, εἰς τὴν μεταφυσικὴν τοῦ Γενονησιού, καὶ εἰς τὸ κατὰ Γέσνερον μαθηματικόν τοῦ Εὐγενίου, εἰς τὴν Φυσικὴν τοῦ Θεοδοίου, καὶ τέλος ἐπέθετο τὸ θεολογικόν τοῦ Εὐγενίου. Παρέδιδεν ἀδιακόπως ὅλον τὸν ἐνιαυτόν. Εἰς τὰ ὑψηλότερα μαθήματα ὡμολόγει εὐκρινῶς ὅσα δὲν ἤξευρε, καὶ ἐσύσταινεν εἰς τοὺς μαθητάς τοῦ νὰ ζητήσουν, εἰ δυνατόν, τὴν τελειοποίησιν τῶν δι' ἄλλων διδασκάλων· οὕτως ἔλεγεν, ὅτι ἡ Φυσικὴ εἶναι ἀτελής, ἐπεὶ δὲ ἔλειπον τὰ πειράματα, καθὼς καὶ ἡ γνώσις τῆς τελειοτέρας Ἀλγέβρας, ἡ τῶν κωνικῶν τομῶν καὶ ἡ τοῦ λογισμοῦ τῆς ὡς ἀπείρου θεωρουμένης ποσότητος.

» Ἀλλ' ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ ἀρετὴ του, τὸ πενιχρὸν τῆς ζωῆς του ἠγωνιζόμενον, μὲ ἐσωτερικὸν μεγαλεῖον, τὸ ὅποιον ἐνέπνεε σέβας εἰς πάντα ὅστις ἔβλεπε τὸν ῥακένδυτον Πέζαρον, ἐκλείψαν τὴν Θεσσαλίαν, καὶ εἰς ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν γένος τὸ ὄνομά του . . .

» Πολλοὶ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐζήτησαν τὸν Πέζαρον διδάσκαλον μὲ μισθοὺς μεγάλους. Ἀλλ' αὐτὸς ἠθέλησε μὲ διακοσίων πενήκοντα γροσίων μισθὸν ἐτήσιον νὰ μείνῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Διὰ νὰ στερεωθῇ μάλιστα περισσότερον εἰς αὐτὴν, ἐνυμφεύθη μίαν συμπολίτισσάν του νεάνίδα τὸ 1790 ἔτος, καὶ ἐνταυτῷ ἀνεδέχθη τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα καὶ ἐπροχειρίσθη οἰκονόμος, μὲ τὸ ὅποιον ὄνομα ἐγνωρίζετο ἐφεξῆς· καὶ τότε ἦτο θαῦμα νὰ βλέπῃ τις τὴν ἀνάματον δραστηριότητα τοῦ ἀνδρός· κανὲν ἀπὸ τὰ μέχρι τοῦδε ἔργα τοῦ σχολείου δὲν ἠμέλησεν, ἀλλὰ καὶ προσέλαθεν ὅλα τὰ ἔργα τῆς ἐνορίας του· ἱεροῦργει, ἐδάπτει· ζεν, ἡγίαζεν, ἔκαμνεν ὅσα κάμνει καθεὶς ἱερεὺς χωρὶς νὰ χρειασθῇ ποτὲ βοηθόν του· τὸν εἰς τὸ κηρύττειν ζήλόν του ἐδιπλασίασε. Τοῦ ἐπροστίθετο δὲ καὶ βάραι ἄλλαι ἢ μεγάλη ἐπιστολογραφία. Παρεκτός

ὅτι αὐτὸς ἔγραφε συχνάκις εἰς πολλοὺς μαθητάς καὶ φίλους του, τοῦ ἐπεφορτίζετο καὶ ἐκ τῆς ἀρχιερατικῆς αὐλῆς καὶ ἐκ τοῦ κοινοῦ τῆς πόλεως ἢ φροντίς νὰ γράφῃ ἐπιστολάς ἐκ μέρους των πρὸς πολλὰ ἐνδοξα πρόσωπα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ὁ μέγας νοῦς του ἀνέδειχνεν εὐκολὰ τὰ εἰς τοὺς ἄλλους δύσκολα· χωρὶς νὰ σβύσῃ ἢ νὰ μεταβάλλῃ τι ἔγραφε τὰς ἐπιστολάς, ἐνῶ πολλάκις ἐτεχνολόγει τοὺς μαθητάς του, καὶ ὁ μὲν κάλαμος ἔτρεχεν, ἡ δὲ γλῶσσά του ἐδιόρθωνε τὰ πταίσματα τῶν μαθητῶν. Καὶ ποίας ἐπιστολάς; τοιαύτας αἱ ὑποαῖαι ἐὰν ἐσυνάζοντο καὶ ἐτυπνόντο ἤθελε τὰς ἀναγινώσκειν καθεὶς ὡς ἀριστουργήματα. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν οἱ Μουρούζαι ἐσυνάζαν τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ῥουμελιώτου Ἰωάννου, καὶ μὲ ὅλην τὴν περιавтоλογίαν των ἔλεγον, ὅτι δὲν δυνατὰί τις νὰ γράφῃ καλλιτέρας.

Τὸ ἐπαινέτωτερον τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ὅτι δεισιδαιμονία δὲν ἐμόλυνε τὴν θεοσεβεστάτην του καρδίαν. Ἐσέβετο τὰ θεῖα μὲ λόγον καὶ ἔργον, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, ἀλλ' ἐσέβετο καὶ τοὺς προπάτορας Ἕλληνας μὲ ἐνθουσιασμόν. Ὅταν ἐξήγει τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου, τὴν ὁποίαν ἀπήγγελλε πολλάκις ἐκ στήθους, ἐφαιδρύνετο τόσον τὸ πρόσωπόν του, εὗρισκε πάντα στίχον, πᾶσαν λέξιν ὅτι περιεῖχε τι ὑψηλὸν καὶ ἠθικόν, ὥστε ἐφαίνετο καταγοητευμένος ἀπὸ τὰς χάριτας τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. Ἐποίητε δὲ καὶ αὐτὸς διάφορα ποιήματα μὲ χάριν καὶ οὐζύτητα, τὰ ὅποια ἴσως σώζονται εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Ὅταν ἤκουσεν ὅτι ὁ Σέργιος Μακράιος ἀναίρεσε τὸ σύστημα τοῦ Κοπερνίκου εἶπε μὲ γέλια « ὦ! ἀκόμη εἴμεθα νήπιοι καὶ φοφοδεῖς! »

Μαθηταὶ τοῦ Πεζάρου, ἀποβιώσαντος ἐν Τυρνάβῳ τῷ 1806, ἐγένοντο Στέφανος ὁ Δούγκας, Κωνσταντῖνος Κούμας, καὶ ἄλλοι τῶν τότε ἐπιφανῶν.

Ὁ μέχρις ἐσχάτων ἐπιζήσας υἱὸς του Ἀλέξανδρος ἐγεννήθη τῷ 1797 ἐν Τυρνάβῳ· ἐκ δὲ τῆς πατρίδος ἐλθὼν τῷ 1817 εἰς τὸ ἐν Σμύρνῃ Φιλολογικὸν Γυμνάσιον διήνυσεν εὐδοκίμως τὸ στάδιον τῶν μαθημάτων. Εἶτα μεταβὰς πρὸς διδασκαλίαν εἰς Ταγγαρόκον τῆς Ῥωσσίας, κατέβη ὑπερὶν εἰς Σύρον, καὶ ἐδίδαξεν ἐν Θεσσαλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1833—37 ἐξ μὲν ἔτη ἐν Τρικάλαις, τὰ δὲ λοιπὰ δεκαετῶς ἐν Μηλιαῖς. Ἀναξιοπαθὼν δὲ ἀπεβίωσε πρὶ ὀλίγου ἐνταῦθα ὁ σεβάσμιος πρεσβύτερος.

Κοσμᾶς Μπαλάνος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1731 ἀπὸ τὸν σχολάρχην καὶ πρωτοπαπᾶν Μπαλάνον τὸν Βασιλόπουλον, παρ' ᾧ καὶ ἐδιδάχθη

(ΝΕΟΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓ.)

τὰ ἐγκύκλια. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἐχρημάτισε διευθυν² τῆς καὶ μέγας οἰκονόμος τῆς ἐν Ἰωαννίνοις πρώτης σχολῆς διὰ βίου, διορισθεὶς ὕστερον καὶ μέγας οἰκονόμος τῆς Μητροπόλεως, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1808.

Ὁ Μπαλάνος ἦν ἐκ τῶν καλλιτέρων τότε διδασκάλων, καὶ τῶν εὐρυμαθεστέρων λογίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Ἐδίδαξε δὲ μετὰ μεγάλῃς φήμης, καὶ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐγένοντο πολλοὶ ὕστερον εἰς διαφόρους διαπρέψαντες θέσεις, καὶ ἰδίως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ὡς Ἀλέξανδρος ὁ Τυρναβίτης, Λάμπρος Πάσχος, Ἰωάννης ἐξ Ἀγράφων, Ἰωάννης Πέζαρος, καὶ Γεώργιος Κρεμμύδας. Ὁ τελευταῖος ἐν Νίζνῃ μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ διδασκάλου του ἐποίησε τὸ ἐξῆς εἰς τοῦτον ἐπιτύμβιον.

Κλεινὸν ἔδος, πάτρης, αἴ! ἔμελλε πανύστατον εὖχος
Σὸν ἄρα ἐκλείψειν, Κοσμᾶ ἀποικομένου.
Κλεινὸς κλεινοῦ πατρὸς, ὅς ἔσκε γόνος, σὸν τ' ἔρμα
Ξὺν τοῖς, σοὶ τε ὁμῶς, τεὰ κήδεα λυγρὰ, πατρός τε
Ὑψόθεν ἀλλὰ σὺ σὼν μάκαρ αἰὲν κήδεο παίδων,
Τριάδι πρεσβεύων, σῶζε τ' ἐνεγκαμένην.

Συγγράμματα.

—Κοσμᾶ ἱερέως Μπαλάνου Βασιλοπούλου, τοῦ αἰδεσιμωτάτου καὶ ἐπιστημονικωτάτου μεγάλου οἰκονόμου καὶ διδασκάλου Ἰωαννίνων, ἔκθεσις συνοπτικὴ Ἀριθμητικῆς, Ἀλγέβρης, καὶ Χρονολογίας. Πρὸς χάριν τῶν γνησίων αὐτοῦ φοιτητῶν καὶ λοιπῶν φιλομαθῶν, προσφωνηθεῖσα δὲ τῇ φιλομούσῳ, φιλογενεῖ, καὶ φιλοπάτριδι εὐγενεστάτῃ ἀδελφότητι τῶν Κυρίων Ζωσιμάδων, ὧν καὶ ἀνάλωμάσι νῦν πρῶτον τύποις ἐκδίδεται. Ἐν Βιέννῃ 1798. Παρὰ Μαρκ. Πούλιου, (8^{ον}, σελ. 374). Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ προτίθεται ἡ εἰκὼν τοῦ συγγραφέως, φέρουσα κάτω τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα.

Δέρκιο ὃν Μπαλάνος σοφὸς υἱέξ
Γέλαιτο Κοσμᾶν, ἀρχιπρεσβύτερος
Τὸν μέγαν οἰκονόμον
α ψ λ ς'.

Τῷ 1798 ἐποίησεν ὁ Κοσμᾶς ἐπιτάφιον ἐπίγραμμα ἐπὶ τῷ θανάτῳ Ἀννῆς συζύγου τοῦ μαθητοῦ καὶ συμπολίτου του Κρεμμύδα.

Ἦχε δὲ καὶ παρασκευάσει πρὸς ἔκδοσιν τὴν μετὰ Εὐγενίου τοῦ Βουλγαρώως μαθηματικὴν διένεξιν τοῦ πατρὸς του, δημοσιευθεῖσαν τῷ 1816 ὑπὸ τινος ἐνδιαφερομένου εἰς τὴν μνήμην τῶν σοφῶν τούτων διδασκάλων τῶν Ἰωαννίνων.

Ἐν ἐπιμέτρῳ ἐπισυνάπτομεν ὧδε συντόμους εἰδήσεις περὶ ἄλλων κατὰ τὸν 10^{ον} αἰῶνα συγγραψάντων λογίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἀρϋόμενοι αὐ-

τάς ἐκ τοῦ Ζαβίρα, Βρετοῦ, Παρανίκα, καὶ τινων βιβλιογραφικῶν ἡμῶν σημειώσεων.

Κωνσταντῖνος Ἀβίας Πάτριος, συνέγραψεν *Ἑβδομαδευχάριον* ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1704.

Γεώργιος Μαΐώτας, ἱεροκέρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ διδάσκαλος ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς καὶ λατινικοῖς τῶν υἱῶν τοῦ Κωνσταντίνου Βασαράβα ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, συνέγραψε *λόγον εἰς τὸ σωτήριον πάθος τοῦ θεοανθρώπου λόγου*, ἐκδοθέντα ἐν ἔτει 1706.

Ἀργυρὸς Βερναρδῆς Ἀθηναῖος κόμης καὶ ἱππεὺς τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, ἔγραψε *Κτιτορικὸν τοῦ μεγάλου Σπηλαίου* τυπωθὲν ἐν ἔτει 1705, καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν καθομιλουμένην βίους τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων Συμεῶν καὶ Θεοδώρου, καὶ τῆς Ὑσίας Εὐφροσύνης, ἐκδοθέντας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1706.

Γεώργιος Παπα-Σίμος, ἐγεννήθη ἐν Μοσχόπολει τῇ 8 Μαΐου 1683. Ἐρμηνεύσας ἐκ διαφόρων ὕμνογράφων συνέθετο ἐν Μοσχόπολει τῷ 1706 *ΚΔ'* οἶκους πρὸς τὴν ῥοπήν *σάλαρ, τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν τοῦ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, ἐκδοθέντας μετὰ τοῦ Ὑμνολογίου Γρηγορίου Ἀγιοπαυλίτου ἐν Βενετίᾳ 1770.

Ἰωάννης Μάμουλας ἐξ Αἰτωλίας, ἐδιδάχθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ παρέφρασε περὶ τὸ 1710 *Φιλὴ περὶ ζώων ιδιότητος* (ἀνέκδοτον).

Γιακουμῆς Μαλάκης Κρήσι, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ *Παίγνια Φαντασίας* ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ 1711, καὶ 1789.

Ἰάκωβος Κύπριος, ἐχρημάτισε πρωτοσύγκελλος τῆς μητροπόλεως Λαρίσσης, καὶ ἦν, κατὰ Ζαβίραν, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς, ἀνὴρ σοφὸς καὶ πεπαιδευμένος ἐν τε τῇ ἱερᾷ θεολογίᾳ καὶ τῇ γραμματικῇ τέχνῃ· τοῦτον *γραμματικώτατον* ἀποκαλεῖ ὁ Γόρδιος ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν του. Συνέγραψε *λόγους ἐγκωμιαστικούς* εἰς τὸν *Πρόδρομον*.

Μάνθος Ἰωάννου, ἐστιχοῦργησε τὴν ἐν ἔτει 1715 ὑπὸ τῶν Τούρκων *συμφορὰν καὶ ἄλωσιν τοῦ Μορέως*, ἐκδοθεῖσαν πολλάκις ἐν Βενετίᾳ.

Νεόφυτος Μαυρομαμάτης, Αἰτωλὸς· ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι καὶ ὕστερον ἐν Βυζαντίῳ, προεῖλετο τὸν μοναχικὸν βίον, καὶ προχειρισθεὶς ἐπίσκοπος Σαντορίνης προεβιβάσθη μετέπειτα (1706) μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης εἰς διαδοχὴν Γρηγορίου, τοῦ ἐξ Αἰτωλίας ὁμοῦς ὀρμωμένου. Συνέγραψε *Χρονικὸν σύντομον ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι τοῦ ἔτους*

1733 (1). Ἐκ τινος δὲ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου (1707) κελεύσει αὐτοῦ μεταφράσαντος ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὸν εἰς τὰ τοῦ Ἱπποκράτους πίνακα, φαίνεται, ὅτι καὶ περὶ τὰ ἱατρικὰ ἥσυχον λείτο ὁ ἀνὴρ.

Πρὸς τὸν Νεόφυτον ἀπευθύνονται τέσσαρες ἐπιστολαὶ Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου (1706—24).

Ἀζαρίας Τζιγάλας, ἐκ Θήρας, ἐδίδαξε τὰ γραμματικὰ ἐν τῇ πατριαρχικῇ σχολῇ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ συνέθετο ἐν ἔτει 1717 μονόστιχα παραινετικά πρὸς τοὺς ἐκλαμπρατάτους μπεϊζαδέδους τοῦ Μιχαῆλ Βοεβόδα (2).

Πέτρος Κασσιμάτης, Κερκυραῖος, ἱατροφιλόσοφος, ἐν ἔτει 1717 ἐπεμελήθη τὴν δαπάνην αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, καὶ συλλέξας ἐκ διαφόρων συνέθετο Στοχασμοὺς ὡφελιμωτάτους, τυπωθέντας Ἐνετίῃσι 1718.

Νικόλαος Γαβριηλόπουλος, Ζακύνθιος, συνέθετο Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Γερασίμου, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1718.

Γεώργιος Παπαδόπουλος, ἱερεὺς ἐκ Σούδας τῆς Κρήτης, αἰχμαλώτισθεις καὶ ἀπαχθεὶς μετ' ἄλλων Κρητῶν καὶ Πελοποννησίων εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἐρρίφθη εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὅπου μεταδοθέντος κατ' Ἰούλιον καὶ Αὐγούστον τοῦ ἔτους 1718 λοιμοῦ, αὐτὸς ὡς ἐκ θαύματος ἐσώθη. Τούτου ἕνεκα συνέθετο κανόνα παρακλητικὸν εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι 1772.

Βίκτωρ Δαράκης, ἐπελεγόμενος Κλαπατσαρᾶς, ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐχρημάτισε καλὸς ἱεροκέρυξ. Συνέθετο Ἀκολουθίαν τῆς ἐκ Κερκύρας διαβάσεως τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1719, ἀνατυπωθεῖσαν δ' ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1851. Πρὸς τούτοις καὶ Ὑμνον εἰς τὸν ἅγιον Σπυρίδωνα (3).

Στέφανος ὁ Ἀκαρνάν. Διήκουσεν Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον προεχειρίσθη ἐν ἔτει 1715 μητροπολίτης Σεργίων.

(1) Ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τούτου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Κ. Σακελλίανος ἐ. Εὐαγγελικῇ Κήρυκι ὁ κατάλογος τῶν μετὰ τὴν ἄλυσιν πατριαρχῶν.

(2) Παρανίκια Σχεῖμα, σελ. 27.

(3) Ὁ Κλαπατσαρᾶς εἶχε καὶ τρεῖς ἀδελφοὺς, ἐπίσης λογίους, ὡς λέγει ἐν πρόλόγῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ποιήσεως Ἀκολουθίας. « Καὶ τοὺς ἡμετέρους ἀδελφούς, δηλαδὴ τὸν » λογιώτατον ἱεροκέρυκα Νικόλαον τὸν τῆς ἱερωσύνης στύλον, τὸν πρόξει ἡθικῇ καὶ » πνευματικῇ θεωρίᾳ διαλάμποντα, τοὺς ἄλλους δύο ῥητορικωτάτους ἀδελφούς ἡμῶν » Γεώργιον καὶ Ἐμμανουήλ ».

εἰς διαδοχὴν τοῦ Ἀνθίμου. Διετῆρει ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ συμμαθητοῦ του Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου (1715—22), ποιήσαντος αὐτῷ καὶ τὸ ἐξῆς ἠρωσελεγεῖον.

Στέψε θεὸς στεφάνους Στέφανον τόνδ' ἀρχιερεῖα

τῇδ' ἐν ἀπειρεσίαις οἷσι περιστέφεται.

Πλείοσι δ' αὖ μακάρων στέψει τερπνῷ ἐνὶ χώρῳ

τῷ γε ἐπουρανίῳ, ἄφθιτος ἔνθα βίος.

Συνέγραψε *Διδαγὰς καὶ ἐπιστολάς*, ἀνεκδότους, καὶ προτροπὴ αὐτοῦ ἐφιλοπονήθη ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Ἀναστασίου ὁ Φωσφόρος.

Ἰωάννης Ἀγραφιώτης, ἐδίδαξεν ἐν τῇ Ἠπείρῳ, Θεσσαλίᾳ, καὶ Βουκουρεστίῳ καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν λογικὴν τοῦ Ἀϊνεκίου, καὶ τὸ διεξοδικώτατον λεξικὸν τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου.

Μάρκος Κύπριος, ἐχρημάτισε διδασκαλὸς τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ σχολῆς, καὶ ἠρμήνευσε τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Ἰπποκράτους⁽¹⁾.

Καμπίτης Παπα-Φιλίππου ἐκ Ναούσης τῆς Μακεδονίας, πιτὴρ Ἀναστασίου τοῦ διδασκάλου. Συνέγραψεν *Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Θεοφάνους*, ἐπίγραμμα εἰς τὴν Μαθηματικὴν ὁδὸν τοῦ Μπαλάνου, καὶ ἄλλα τινα.

Νικόλαος Ἱερόπαις ἐξ Ἀγράφων, συνέγραψε *Περὶ ἀμβλυωπίας*.

Καϊσάριος ἱερομόναχος, συνέγραψε *Πασχάλιον αἰώνιον*.

Ἰωάννης Βούλγαρις, Κερκυραῖος, ἐχρημάτισεν ἀρχιδιάκονος τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας καὶ ὕστερον πρωτοπαπᾶς Κερκύρας. Ἀποτελὼν μέλος τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἀκαδημίας τῶν Ἀβλαβῶν (Illesi) συνέταξεν ἐν ἔτει 1720 *Ἄσμα λυρικὸν εἰς Μελέτιον Τυπάλδον* καὶ ἰταλιστὶ sonneto in lode della Grecia⁽²⁾.

Φραγκίσκος Κολομπῆς, ἱεροδιάκονος ἐκ Κεφαλληνίας. Μέλος καὶ οὗτος τῆς τῶν Ἀβλαβῶν ἀκαδημίας ἔγραψεν *Εἰς τὴν μετάστασιν τῆς Παράγρου ὠδάριον*, καὶ *Sopra la gloriosa assunzione della beatissima Vergine sonneto*⁽³⁾.

Φραγκίσκος Γεράρδος Κρής διὰτρίβων ἐν Βενετίᾳ τῷ 1720 καὶ καταλεγόμενος μετὰ τῶν Ἀβλαβῶν Ἀκαδημαϊκῶν ἔγραψε λατινιστὶ ἐπίγραμμα εἰς Μελέτιον Τυπάλδον, καὶ ἑλληνιστὶ *ἀσμάτιον εἰς τὴν Ἑλλάδα*⁽⁴⁾.

(1) Σοφ. Οἰκονόμου, Περὶ Μάρκου τοῦ Κυπρίου. Ἐν Ἀθήναις 1843.

(2) Κατεχωρήθησαν μετὰ τῶν ἄλλων εἰς Ἀνθ. Εὐλαβεῖς, τυπωθέντα ἐν Βενετίᾳ 1720, σελ. 17—20.

(3) Αὐτόθι, σελ. 21—22. (4) Οὐμῶς σελ. 29—30.

Ἀνδρέας Μυιάρης, Ἀθηναῖος, συνέγραψε καὶ ὁ Ἀβλαβῆς οὗτος ἀκαθῆμαϊκὸς εἰς τὴν ἔνδοξον μετὰστασιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου παύγων ποιητικὸν κατὰ μέρησιν τοῦ σοφοῦ Ἀνακρέοντος, εἰς τὴν Κόιμησιν τῆς Θεομήτορος ἐπίγραμμα, καὶ τρίτον δίστιχον ⁽¹⁾.

Ἀντώνος Λάνδος Κρής, Ἀβλαβῆς, συνέταξε — *Sopra la gloriosa assunzione della beatissima Vergine sonneto*, καὶ εἰς τὴν παύγων τῆς Θεομητορικῆς μεταστάσεως ἐπίγραμμα ⁽²⁾.

Ἐκτωρ Σιγοῦρας Ζακύνθιος, Ἀβλαβῆς, συνέγραψε λατινιστὶ — *ad B. V. in coelum assumptam epigramma*, καὶ ἑλληνιστὶ ᾄσμα σαπυγικὸν εἰς τὴν μετὰστασιν τῆς Παρθενομήτορος ⁽³⁾.

Ἐμμανουὴλ Κουερίνης, Ζακύνθιος, Ἀβλαβῆς, ἐποίησεν ἰταλιστὶ ᾄσματιον εἰς Τυπάλδον, καὶ ἑλληνιστὶ εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Παναγῆς ἐπίγραμμα ⁽⁴⁾.

Ἰωάννης Λαμπιδίου, Κρής, μέλος τῆς τῶν Ἀβλαβῶν ἀκαδημίας, συνέθετο ἑλληνιστὶ ᾄσματιον, καὶ λατινιστὶ — *in laudem Deiparae in coelum assumptae epigramma* ⁽⁵⁾.

Λαυρέντιος Βενέριος, Κρής, Ἀβλαβῆς ἀκαδημαϊκός, ἐποίησεν ᾄσματιον ἑνδεκασύλλαβον εἰς ἓνα ἄμουςον ὁποῦ ἐλόγιαζε τὰ ψάλλη ἐμῶν ⁽⁶⁾.

Νικόλαος Βουβούλιος, Κρής, σπουδάζας ἐν Παταβίῳ τὰ ἱατρικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα, ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ συμπατριώτου του Νικολάου Παπαδοπούλου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ὕστερον ἐδίδαξε δημοσίως ἐν τῇ ἑλληνικῇ σχολῇ τῆς Βενετίας (1687—90). Ἐγραψε διάφορα ἐπιγράμματα εἰς τὰ συγγράμματα Βλάχου, Παπαδοπούλου, καὶ ἐξέδοτο τὸν ὑπὸ πίπα Ζαχαρίου ἐξελληνισθέντα βλόν τοῦ μεγάλου Βενεδίκτου, προτάξας ἑλληνιστὶ ἐπίγραμμα καὶ προλεγόμενα. (*Vita Latino-Graeca S. P. Benedicti, Venetiis 1723*). Ὁ Βουβούλιος ἐχορήγησεν εἰς τὸν Ἰάκωβον Γράνδην τὸ ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας Ὁρσίνη Τζάφα χρυσόβουλλον Συμεὼν τοῦ Σέρβου δημοσιευθὲν μετὰ ἰταλικῆς μεταφράσεως αὐτοῦ εἰς τὸ περὶ Λευκάδος καὶ Πρεβέζης πονημάτιον τοῦ Γάνδη.

Νικόλαος Τριαντάφυλλος, Κερκυραῖος, συνέγραψεν ἀκολουθίαν περὶ

(1) Αὐτόθι, σελ. 31—33.

(2) Ὁμοίως, σελ. 34—35.

(3) Αὐτόθι, σελ. 26—27.

(4) Ὁμοίως σελ. 35—37.

(5) Αὐτόθι, σελ. 38—40.

(6) Ὁμοίως σελ. 41.

τοῦ ἐν ἔτει 1530 γενομένου θαύματος διὰ τῆς Θεοτόκου Κασσιοπίας, καὶ ὁμοίως τῶν μαρτύρων Πίστews, Ἑλπίδος, Ἀγάπης, καὶ τῆς μητρὸς αὐτῶν Σοφίας, ὡς καὶ μεγαλυνάρια εἰς διαφόρους ἑορτάς. Ἐτυπώθησαν πάντα ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἑμνολογίδιον ἐν Βενετίᾳ 1724*.

Κωνσταντῖνος Γορδάτος, ὁ ἐπονομαζόμενος *Αἶλας*, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, καὶ συνέγραψε συνταγμάτιον περὶ τῆς τῶν *Σφαιρῶν* χρήσεως, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1710, προοίμιον εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ τοῦ Χρυσάνθου (1728), καὶ *Σύνοψιν τῆς ἱερᾶς θεολογίας*. Κατὰ Βλαστόν εἶχε συναθροίσει ὅλας τὰς ἐκδόσεις τοῦ Ἀλδου Μανουτίου.

Νηπαλάνος Ρίζος, ἐποίησεν ἐπιγράμματα εἰς τὴν Γεωγραφίαν Μελετίου.

Χριστόφορος Ἐμποροκομήτης, ἱερομόναχος ἐξ Ἰωαννίνων, συνέγραψεν *ἑγχειρίδιον περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος εἰς ἀπάντησιν τῶν ὑπὸ τοῦ παπόφρανος Παπαδοπούλου γραφέντων*, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ 1728.

Παρθένιος Κατζιούλης, Ἰωαννίτης ἱεροδιδάσκαλος, συνέλεξε καὶ ἐξέδοτο τῷ 1725 *Ἀπανθίσματα ἐκ τῶν ἁγίων πατέρων, καὶ φιλοσόφων*, πρὸς δὲ καὶ *Παροιμιαστήριον*. Ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1730.

Γεώργιος Μάρκου Ζωγράφος, Πελοποννήσιος, ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1727 καὶ 1729 ἐν Βενετίᾳ ἐκδοθεῖσαν *Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ναυπλίου καὶ Ἀργους*, προτάξας προσφωνητικὴν ἐπιστολὴν εἰς τὴν πατρίδα του Πελοπόννησον.

Θεόκλητος ὁ ἐκ τῆς ἐν Ἀθῶνι μονῆς τῶν Ἰδίων, ἀνὴρ εἰδήμων τῆς ἐλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης, ἀκμάζων περὶ τὸ 1730 ἔτος συνέγραψεν ἐν σχήματι διαλόγου *Κόσμον καὶ Ὑψίην*.

Ζωσιμᾶς Περισιτιάνος, Κεφαλλήν, ἐσπούδασεν ἐν Ῥώμῃ, καὶ κατὰ Μαζαράκην, ἐχρημάτισε βιβλιοθηκᾶριος ἐν Παταβίῳ καὶ καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου τῆς ἁγίας Ἰουστίνης. Συνέγραψε, κατὰ Ζαβίραν, βιβλίον κατὰ τῶν λατινικῶν ἀζύμων.

Ἀναστάσιος, ἐχρημάτισε, κατὰ Ζαβίραν, διδάσκαλος ἐν Καστορίᾳ, ἐνθα καὶ ἐνυμφεύθη, τὴν ἀδελφὴν Χρυσάνθου τοῦ ἐκεῖ μητροπολίτου, ὕστερον δ' ἐν Βουκουρεστίῳ. Συνέγραψε κατὰ *Λατίνων*.

Ἀντώνιος Κομοῦτος Ζακύνθος, ἀνὴρ οὐχὶ εὐκαταφρονήτου παιδείας, συνέγραψε—*Il maestro disingannato, ossia risposta all'apologia del p. Illo Reverendo padre Antonio Pozzo di borgo, o minore Con-*

mentuale, maestro di Sacra Teologia ec. et in cui sostiene confortarsi meglio all'istruzione di Gesù Cristo il rito dei Latini consegnando la santissima Eucharistia in pane azzimo. (ἐξεδόθη ἐν Ἀμστελοδάμῳ τῷ 1736).

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δημήτριος Κομοῦτος ἔγραψε λατινιστὶ *ὀκτάστιχον* ἐγκώμιον Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως⁽¹⁾.

Ἀθανάσιος Δορόταμος, ἀρχιμανδρίτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας συνέγραψε τῷ 1737 περὶ τῆς καταστάσεως τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Πατρίλλης Καρυοφύλλης, συνέγραψε λατινιστὶ διατριβὴν περὶ τῶν παρὰ τὴν Μηγάδιαν Ἡρακλείων λουτρῶν (Dissert. Epist. de Thermis Herculaneis in Dacia. Viennæ 1737)⁽²⁾.

Νικόλαος Στεφανόπουλος, καταγόμενος ἐκ τῶν εἰς Κορσικὴν μεταναστευσάντων Μανιατῶν, συνέγραψεν ἐν ἔτει 1738 λεπτομερὴ ἔκθεσιν περὶ τῆς εἰς Κορσικὴν Ἑλληνικῆς ἀποικίσεως τῶν συμπατριῶν τῶν του, ἐκδοθεῖσαν ἐν παραρτήματι Πανδώρας (1863) μετὰ προλεγόμενων Γρηγορ. Παπαδοπούλου.

Γεράσιμος Βυζάντιος, γενόμενος μαθητὴς Μακαρίου τοῦ Πατρίου, ἐδίδαξεν ἐν Κρήτῃ, καὶ πρὸ πάντων ἐν Πάτμῳ, ὅπου καὶ τὸ ζῆν ἐξέμετρησεν ἐν ἔτει 1740 παθὼν ἐκ λιθιάσεως. Συνέγραψε πολλὰ, ἐξ ὧν ἐξεδόθη τὸ εἰς τὸ Τέταρτον τῆς Γραμματικῆς Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ υπόμνημα, ἐν Βενετίᾳ 1757, καὶ 1804.

Βασίλειος Κουταλινός. Ἐγένετο καὶ οὗτος μαθητὴς Μακαρίου καὶ ὕστερον τοῦ προρρηθέντος Γερασίμου, καὶ ἐδίδαξεν εὐδοκίμως ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Πάτμῳ· ἀποθανὼν δὲ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1740 συνετάφη μετὰ τοῦ διδασκάλου του Γερασίμου. Τούτου σώζονται ἐν Πάτμῳ ἐπιστολαί, καὶ διάφορα θεολογικὰ καὶ φιλολογικὰ συνταγμάτια.

Κωνσταντῖνος Νικολάου Καντακουζηνός, ἐν ἔτει 1740 μετέφρασεν ἐκ τοῦ σλαβωνικοῦ Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου μαρτυρίου, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ 1745.

Ἐρμάνουλλ Ρωμανίτης Κρής, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ *Πνευματικὸν διδάσκαλον*, καὶ *Μετανοοῦντα διδασκόμενον*, ἐκδοθέντας ἐν Βενετίᾳ 1742, καὶ 1772.

(1) Κατράμη, ἱστορικαὶ διασαφήσεις ἐπὶ τῆς πατρίδος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως σελ. 94.

(2) Ἀθανασίου Λύττικα, τὰ παρὰ τὴν Μηγάδιαν Ἡρακλεία λουτρά, ἐν Γαλαξίῳ 1867, σελ. 6.

Μακάριος Μαριδάκης, γεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἀρχιεπίσκοπος προχειρισθεὶς Χριστιανουπόλει ἐγράψε λόγους περὶ Προορισμοῦ, περὶ Ἐκκλησίας, τῶν ἱερῶν κανόνων κλπ. ἐκδοθέντας ἐν Ἀμστελδάμῳ τῇ 11 Αὐγούστου 1743 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Bιβλος οδηγὸς τῆς Ἀληθείας* καὶ λόγους παιηγυρικοὺς καὶ ἐγκωμιαστικοὺς εἰς ἐπισήμους ἑορτάς, τυπωθέντας ἐν Βενετίᾳ 1783.

Ἀλέξανδρος Καγγελάριος, Ἀθηναῖος, ἱατροφιλόσοφος. Διαιτρίβων ἐν Βενετίᾳ ἐχρημάτισε διορθωτὴς τῶν ἐκεῖ τυπογραφείων, καὶ ἰδίως Ἀντωνίου τοῦ Βόρτολι, ἐπιστατήσας ὡς τοιοῦτος εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ λογικοῦ ὑπομνήματος Κορυδαλλέως (1729), Βίου Πέτρου τοῦ Μεγάλου (1737), Ψαλτηρίου (1744), Γραμματικῆς Μαυροκορδάτου (1745), Μηναίου Φεβρουαρίου (1755), Παρακλητικῆς (1758). Μετέφρασεν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ τὴν *Παλαιὰν Ἱστορίαν* τοῦ Ρολλίνου (1750), ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ *Περὶ τῶν μυθολογουμένων θεῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων* (1757), καὶ μετένεγκεν εἰς τὸ ἰταλικὸν τὴν *Ἱστορίαν* τοῦ Μωάμβεθ.

Σωφρόνιος Πάγκαλος, ἐπίσκοπος Κυθήρων, ἐν ἔτει 1744 συνέθετο Ἀκολουθίαν εἰς τὸ ἐπὶ τῆς Θεοτόκου τῆς Μυριδιτισσῆς γενόμενον θαῦμα, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ (1747), ἐν Κωνσταντινουπόλει (1811), ἐν Σμύρῃ (1847), καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ (1849).

Ἰερόθεος ὁ Ἰβηρίτης. Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ τῷ 1686, καὶ ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ παιδαγωγικῶν μαθημάτων ἐγκρατής. Τὸν μονήρην ποθὼν βίον ἦλθεν εἰς τὴν ἐν Ἀθῶνι μονὴν τῶν Ἰβήρων καὶ ἐνταῦθα ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1745. Συνέγραψε κατὰ τῆς αἰρέσεως τοῦ Μολίνου, ⁽¹⁾ καὶ μετέφρασεν ἱκανοὺς λόγους Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, τυπωθέντας μετ' ἄλλων αὐτοῦ μεταφράσεων ἐν Βενετίᾳ 1720.

Θωμᾶς Βελάστης, Χῖος. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ῥώμῃ κατετάχθη εἰς τὰ τάγματα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ συνέγραψε—*De litterarum Graecorum pronuntione* (Romæ 1751, Pragæ 1770)—*Περὶ Θεμοῦ*, διὰ στίχων, (ἐν Ῥώμῃ 1747). Μετέφρασεν Ἀνάπαισιν τῆς *Kardias* τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ἁλφόνσου Ροδρίγου ἐκδοθεῖσαν ἐν Ῥώμῃ 1746 ⁽²⁾.

(1) Νικοδήμῳ, Ἀκολουθία ἀσματικὴ τῶν ἐν Ἀθῶνι διαλαμπάντων θεοφώρων πατέρων.

(2) Ἐξεδόθη καὶ διὰ λατινικῶν στοιχείων, πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καθολικῶν—*Anapausis tis cardias. is to ajon thelima tu theu, parà tu patràs Thoma Stanislaui Velasti tis tu Iisu Sindrofias, Didascalía mallista sinathri-smeni ec tu pateros Alfonsu Rodriquez tis autis Sindrofias, Is ofelían toq Chioíon, Romæ 1746.*

Κωνσταντῖνος Μοσχολίτης, ἱερομόναχος ἐκ τῆς πλησίον τῆς Μοσχολέως μονῆς τοῦ Ἁγίου Ναοῦμ, ἀνὴρ, κατὰ Ζαβίραν, εὐλαβὴς καὶ σεβάσμιος, καὶ λίαν ἐναρέτου πολιτείας. Ἐχρημάτισε διευθυντὴς τῆς ἐν Μοσχολέι Ἑλληνικῆς τυπογραφίας, καὶ ὕστερον προσκληθεὶς ἦλθεν εἰς Μίσκολψ τῆς Οὐγγαρίας ὡς ἐφημέριος τῶν ἐκεῖ παροικούντων ὀρθοδόξων. Συνέγραψε *Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος*, ἐκδοθὲν ἐν Μοσχολέι 1746, καὶ *Συνταγμάτιον περιέχον ἐν αὐτῷ ἐρωταποκρίσεις λίαν ἐπωφελεῖς κατὰ τὴν γνώμην τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς, πρὸς χρῆσιν τῶν ἀπλῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν ἐν Οὐγγαρίᾳ εὐρισκομένων πραγματευτῶν. Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ ἁγίου Ναοῦμ ἐν τῷ Αἰδανίσκῳ Δεαδόλεως κειμένῳ ἐν Βοσκοπόλει.*

Διονύσιος Κόνταρης, ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι, καὶ ἐχρημάτισεν ἐν πρώτοις ἱεροκέρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, εἶτα δὲ ἀρχιεπίσκοπος Λευκάδος. Συνέθετο *Λόγον ἐγκωμιαστικὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος*, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι 1747.

Ἰωάννης Λαζαρόπουλος, Λευκάδιος, ἐκδοὺς τὸν ἄνω λόγον τοῦ Κόνταρη προσεφώνησεν εἰς τὸν κόμητα Ἀνδρέαν Κάσση.

Ἄγγελος Σουμάκης, Ζακύνθιος. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Παταβίᾳ, καὶ ἔγραψε *Μεγαλομάρτυρος εἰς ἀνάμνησιν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου*, τυπωθὲν ἐν τέλει τῆς ἐν ἔτει 1748 ἐκδοθείσης ἐν Βενετίᾳ ἀκολουθίας περὶ τοῦ αὐτοῦ θαύματος.

Σταῦρος Μουλαΐμης ἐξ Ἰωαννίνων, ἱατροφιλόσοφος ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ. Συνέγραψεν *ἀντιδοτάριον κατὰ τῶν δηγμάτων τῶν ἰοδόλων ὄψεων*, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ.

Συμεὼν Ἀγιοταφίτης, ἐξέδοτο ἐν Βιέννῃ 1749 *Προσκυνητάριον τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσης Παλαιστίνης.*

Δημήτριος Βόδας, ἐξ Ἰωαννίνων, ἱεροκέρυξ, ἔγραψεν *ἐπιτομὴν θεολογίας, καὶ λόγους ῥητορικοῦς.*

Ἰωάνης Κορτός. Ἐγεννήθη ἐν Λειβαδίᾳ τῆς Θεσσαλίας, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον ἡσκήτευσεν ἐν τῇ μονῇ Σπαρμιού, ὅθεν ἐπὶ νομαζέτο καὶ Σπαρμιώτης. Ἐχρημάτισε μαθητὴς Ἰωάννου τοῦ Πεζάρου, καὶ ἐδίδαξεν ἐν Βελθενδῷ, Λειβαδίᾳ, Ραιψάνῃ καὶ Θεσσαλονίκῃ. Ἐν ἔτει 1750 συνέγραψε κατὰ *συγκριμενιανῶν*, ἥτοι κατὰ τῶν ἐγκαταγνηρασκότων δεισιδαιμόνως εἰς τὰ παρ' αὐτοῖς λεγόμενα συγκείμενα τῆς γραμματικῆς, καὶ μεθρμήνευσεν εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τὰ ὑπὸ

Σπυρίδωνος Ἀσάνη μεταφρασθέντα *Στοιχεῖα Ἀριθμητικῆς καὶ Ἀλγέβρας* τοῦ Καίλλου, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι 1797.

Νεκτάριος Τέρπου, Μοσχοπολίτης, ἱερομόναχος. Συνέγραψε *βιβλίον καλούμενον Πιστις*, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1755, καὶ συνέλεξεν ἐκ διαφόρων πατέρων καὶ ἰδίως τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου *ζητήματα θεολογικὰ κατ' ἐρωταπόκρισιν* τυπωθέντα Ἐνετίῃσι 1779.

Νικόλαος Στίγνης, ἐξ Ἰωαννίνων, εἰδήμων, κατὰ Ζαβίραν, τῆς ἐλληνικῆς, πεπαιδευμένος εἰς τε τὴν θύραθεν φιλοσοφίαν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς θεολογίαν, καὶ γραμματικὸς οὐδενὸς τῶν τότε δεύτερος. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς ἐν Μοσχοπόλει περὶ τὸ 1724, ἐν δ' ἔτει 1750 ἀπεβίωσε. Ἐγραψεν *ἐπιγράμματα εἰς ἀντιδοκίαιον* Σταύρου τοῦ Μουλαΐμου.

Γερμανὸς Κρητικὸς, ἱερομόναχος ἐκ τῆς ἐν Ὀλύμπῳ μονῆς τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἦν, κατὰ Ζαβίραν, εἰδήμων τῆς ἐλληνικῆς, γαλλικῆς, ἰταλικῆς, ἀραβικῆς, τουρκικῆς, καὶ ἀλβανικῆς, καὶ μουσικὸς ἔξοχος. Μετέφρασεν ἐκ τῆς τουρκικῆς εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τὴν *γραμματικὴν* τοῦ μεγάλου βέλγρου Ἰβραΐμ, καὶ συνέγραψε *Ἀλβανικὴν γραμματικὴν*, καὶ περὶ *Κρητικῆς μουσικῆς*. Ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1760.

Ἰγνάτιος Κεμίζος ἐκ Μονεμβασίας, μονάζων ἐν Ἀθῶνι ἔγραψεν *ἐπίγραμμα εἰς τοὺς Ἑλέγχους Διαμαντῆ* τοῦ Ῥυσίου (1748), καὶ ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1748 γενομένην ἐν Βενετίᾳ, δαπάνῃ Χριστοφόρου τοῦ Αἰτωλοῦ, δευτέραν *ἐκδοσιν* τοῦ Προσκυνηταρίου τοῦ Ἀθῶνος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, προσθεὶς *ἐπίγραμμα* καὶ *διεξοδικωτέραν περιγραφὴν* τῆς μονῆς τῶν Ἱερώων. Ἡ τοῦ Κεμίζου *ἐκδοσις* ἀνετυπώθη ἀπαραλλάκτως ἐν Βενετίᾳ (1857) ὑπὸ Σπυρίδωνος Βελούδου.

Βικέντιος Κορνάρος Κρῆς στιχογράφος. Ἐποίησε τὸν πασιγίνωστον Ἑρωτόκριτον, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι 1756, 1772 καὶ ἀπειράκις μετὰ χρι τοῦδε.

Τρύφων ἐκ Μετζόβου, ἱερομόναχος. Ἐδιδάχθη κατὰ πρῶτον ἐν Ἰωαννίνοις παρὰ Μπαλάνω, ὕστερον δ' ἐν Πάτμῳ, καὶ ἐπὶ τέλους μεταβὰς εἰς Πατάξιον ἐξεπαιδεύθη τὰ φιλοσοφικὰ καὶ μαθηματικά. Ἐπανελθὼν ἐδίδασκεν ἐν Ἰωαννίνοις καὶ Μετζόβῳ, μεταφράσας τὴν *Λογικὴν* τοῦ Γερουνησιού, καὶ συγγράφας *Περὶ Ψυχῆς τῶν ζώων*.

Χριστοφόρος Αἰτωλὸς, συνέγραψε, διὰ προτροπῆς τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου, κατὰ *Λατίνων* περὶ ἀναβαπτισμοῦ.

Γεώργιος Κωνσταντίνου ἐκ Ζαγορίου ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰωαννίνοις

καὶ ὕστερον ἐν Εὐρώπῃ. Ἐν ἔτει 1749 διακρινόμενος ἐν Βενετίᾳ ἐπεμελήθη καὶ διώρθωσε τὴν *Μαθηματικὴν Ὁδὸν* τοῦ Μπαλάνου, συνέγραψε *Λεξικὸν Τετραγώνισσον*, πολλάκις ἐκδοθὲν, καὶ μετέφρασε *Παγκόσμιον Ἱστορίαν* (1759). Ὁ Κωνσταντίνου ἦν ἐκ τῶν τὰ πρῶτα ἐν τοῖς γράμμασι φερόντων τότε Ἑλλήνων, τὸ δὲ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθὲν λεξικὸν ἐγένετο πολλῆς καὶ μεγάλης ὠφελείας πρόξενον.

Ἀνανίας ἐκ Δημιτσάνης. Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ αὐτοῦ πατρίδι, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον προεχειρίσθη κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1750 μητροπολίτης Λακεδαιμονίας, γράψας κατὰ Μάρτιον τοῦ 1755 κατάλογον τῶν μητροπολιτῶν Λακεδαιμονίας μετὰ τινῶν ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ Σπάρτης ⁽¹⁾.

Ἰωάννης Ἀνδρέας Τυπάλδος Κεφαλλήν· ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἔγραψε — *la guida alla vera chiesa di Gesù Cristo, proposta principalmente di segnati di Fozio* ⁽²⁾.

Ἀθανάσιος Ἰερεΐτης, συνέγραψε βίον καὶ ἀκολουθίαν τοῦ ρεομάρτυρος Νικήτα, τοῦ ἐν ἔτει 1754 ἀθλήσαντος.

Νικηφόρος ἱεροδιάκονος, συνέγραψε βίον καὶ ἀκολουθίαν τοῦ ρεομάρτυρος Νικολάου τοῦ νέου, τοῦ ἐν ἔτει 1754 ἀθλήσαντος.

Ἰάκωβος Ἀναστασίου, ἱεροδιδάσκαλος ὁ Πάτριος. Ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1755 Ἐνατίησιν ἐκδοθεῖσαν ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου.

Νικόλαος Κύρκος, συνέθετο ἀκολουθίαν τοῦ ρεομάρτυρος Νικολάου, τυπωθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1757 καὶ 1771.

Καλλίνικος ὁ Δ'. Ἐγεννήθη ἐν Ζαγορά τῆς Θεσσαλίας, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον ἐχειροτονητὴν μητροπολίτης Προϊάδου, καὶ ἐν ἔτει 1757, ἐξωσθέντος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κυρίλλου τοῦ Ε', προεβιβάσθη ὁ Καλλίνικος οἰκουμενικὸς πατριάρχης, Δ' προσωνομούμενος. Ἀλλὰ μετὰ ἑξ̄ μηνῶν καὶ ὀκτῶ ἡμερῶν θορυβώδη πατριαρχίαν ἐξέπεσε καὶ οὗτος τοῦ θρόνου, διαδεχθεὶς ὑπὸ Σεραφεῖμ Β'. Μετὰ τοῦτο ὁ Καλλίνικος ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα του διήνησεν ἐνταῦθα τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του.

Συνέγραψε *Κατάλογον τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν πατριαρχῶν, λογιγραφικὴν ἀντίφρῃσιν κατὰ τῆς βίβλου Εὐσταθίου καὶ Χριστοφύρου Καλοῦ, ποιήματα κλπ.*

(1) Buchon Recherches historiques sur la principauté Française de Morée, tom. I, σελ. LXXVII—XXX.

(2) Rodotà Storia del rito Greco III.

Τιμόθεος Κυριακόπουλος, Χῖος ἱερομόναχος· ἐφιλοπόνησε πρὸς ἀγωγὴν τῆς Χριστιανικῆς κατηχήσεως, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ 1759.

Κοτμᾶς Ἐπιδαῦριος, ἀρχιμκνδρίτης τῆς ἐν Ἀθωνι μεγίστης Λαύρας, ἀνὴρ πεπαιδευμένος καὶ θερμὸς τῆς ἐθνικῆς δόξης ζηλωτής· συνέστησε διὰ τοῦ ἐκ Θάσου Δούκα Σωτήρη Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον ἐν Ἀθωνι, ἐκ τῶν πιστοποιῶν τοῦ ὁποῦ ἀπελύθη ἐν ἔτει 1759 ἡ ὑπὸ Καυσοκαλυβίτου φιλοπονηθεῖσα Ἐκλογὴ τοῦ Ὑαλιηρίου, ἐν ᾗ προτάσσεται ἑλληνιστὶ προσφώνησις τοῦ Κοσμᾶ εἰς τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον.

Νεράντζιος Ματραπεζόπουλος, Σιατιστεύς· ἐχρημάτισεν ἐπὶ πολὺ προσετῶς ἐν τῇ αὐτοῦ πατρίδι, καὶ μετέφρασεν ἐκ τῆς τουρκικῆς τὸ *Κοράνιον*.

Ἰάκωβος Βαλιούλιας, ἐξ Ἰωαννίνων, ἱερεύς, συνέγραψε διὰ στίχων βίον Γρηγορίου μητροπολίτου Ἰωαννίνων.

Διονύσιος Τραπεζούντιος, ἀρχιεπίσκοπος Χαλδίας. Ἀκμάζων περὶ τὸ ἔτος 1760 συνέγραψεν *Ἱστορίαν τοῦ Σουλᾶ*, τυπωθεῖσαν ἐν Βουκουρεστίῳ ἐν ἔτει 1769, καὶ τινα *ἰδιόμελα εἰς τοὺς ἁγίους Βασιλᾶν καὶ Σωφρόνιον*, συνεκδοθέντα τῇ ὑπὸ Καυσοκαλυβίτου συνταχθεῖσῃ ἀκολουθίᾳ.

Μεθόδιος Ὀλυμπιώτης, ἱερομόναχος ἐξ Ἀγυαῖς. Ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῶν ἐν Βρατισλαβίᾳ ὀρθοδόξων, καὶ μετῆνεγκεν εἰς τὴν ἀπλοῦ ἑλληνικὴν *Κατήχησιν Κυρίλλου Ἱεροσολύμων*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1766 μετὰ τινων ὑποστηρικείων καὶ μικρᾶς ἐρμηνείας τοῦ συμδόλου τῆς πίστεως.

Ἀλέξανδρος Χύνας, ἀπεβίωσεν ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1760, καὶ συνέθετο νομικὸν τι σύγγραμμα.

Χριστοφόρος Ἀρτινός, μοναχός. Ἐγενήθη ἐν Ἀρτῇ τῷ 1730, καὶ ἔκρινεν Εὐγενίου ἐν Ἀθωνι καὶ Κωνσταντινουπόλει, ὕστερον δ' ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῶν ἀνεψιῶν τοῦ πατριάρχου Σεραφεῖμ, πεμφθεὶς κατόπιν διδάσκαλος ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Ἀκαδημίᾳ. Ὑστερον ἐνδυθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐν τῇ Νέᾳ Σκῆτῃ, μετέβη εἰς τὴν τοῦ Προδρόμου, ἄνω τῆς μονῆς τῶν Ἰσῆρων, ὅπου συνέγραψε διάφορα μελωδικὰ ἄσματα, καὶ σύνειπεν πάντων τῶν ἱερῶν κανόνων.

Σταμάτιος Παπᾶς ἐκ Κουργωλεᾶς· ἐδίδαξεν ἐν Ἀνδριανουπόλει (1738), καὶ ἀπέθανεν τῷ 1763, συγγραψας *Γυμνάσιον ἀπεπλεγμον*.

Θεοφάνης Ναουσαῖος ἱερομόναχος, ἔγραψε *μεγαλυνάρια εἰς τὸ ἱερὸν Δεῖπνον τοῦ ἁγίου Θεράτου*, τυπωθέντα ἐν τέλει τῆς ἐν Βενετίᾳ

τῷ 1764 ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ συμπατριώτου του Πολυκάρπου Παπαδημητρίου ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου.

Ἀνανίας Ἀντιπάριος, διάσημος γραμματικὸς διδάξας ἐν Κωνσταντινουπόλει (1752) καὶ συγγράψας *Σπ.λάγχνον Γραμματικῆς*, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ 1764.

Παρθένιος Πελοποννήσιος, ιεροδιάκονος καὶ ιεροδιδάσκαλος, συνέθετο *Προσκυητάριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου*, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1765, μετέφρασε δικήρους λόγους τοῦ Χρυσοστόμου, οὓς *Μαργαρίτας ἐπονομάσας* ἐξέδοτο Ἐνετίῃσι 1764, καὶ συνέλεξε *Σύντομὸν ἢ ἐκλήγησιν πάντων τῶν ἱερῶν κανόνων* ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἐκδοθεῖσαν.

Παχώμιος Τυρναβίτης, μοναχός, ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1764 πρώτην ἔκδοσιν τῶν *Μαργαριτῶν*.

Ἰερεμίας Καθαδίας, Κερκυραῖος, συνέγραψεν *Ἀρθρὰ αἰθαλῇ* ἐκδοθέντα ἐν Λειψίᾳ τῷ 1766, καὶ ἐπίγραμμα εἰς τὰς διδασχάς τοῦ μαθητοῦ του Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη.

Λάζαρος Σκριβας, ἐγεννήθη ἐν Τραπεζοῦντι, καὶ ἐχρημάτισε γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου τοῦ Μαυροκορδάτου, διδάξας καὶ ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Βουκουρέστιου. Ἀπεβίωσε δ' ἐν ἔτει 1767 ποιήσας ἐπιγράμματα, καὶ μεταφράσας ἐκ τοῦ βλαχικοῦ *ἱστορίαν σύντομον*, οὐ παράλληλον, τῶν ἡγεμόνων τῆς Οὐγγροβλαχίας καὶ Μολδαβίας.

Ἰωάννης Στάνος, ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐρανισθεὶς ἐκ διαφόρων συνέγραψε τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1767 εἰς τόμους ἑξ.

Γρηγόριος ὁ Δυρράχλιου. Συνέγραψεν *ἀκολουθίαν Κυρίλλου, Κλήμεντος, Μεθοδίου καὶ Ναοῦμ*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Μοσχόπολει, περὶ ἡμερῶν, μηνῶν καὶ χρόνων, παρακλητικῶν κανόνων τοῦ ἁγίου Ναοῦμ καὶ λόγους διαφόρους, καὶ μετέφρασε τὴν *Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην* εἰς τὸ ἄλβανικόν, ἣν ἐτύπωσε διὰ στοιχείων, τὰ ὅποια αὐτὸς ἐφεύρε.

Ἰερεμίας ὁ Κρής. Ἐγεννήθη ἐν Κυδωνίᾳ, καὶ περιῆλθε χάριν σπουδῆς τὴν Γερμανίαν καὶ Οὐγγαρίαν. Ἦν ἀρχιμανδρίτης τοῦ ὄρους Σινᾶ καὶ προτροπῇ Κυρίλλου τοῦ ἀρχιεπισκόπου μετέφρασε τὴν *Κλημάκα* ἐκδοθεῖσαν Ἐνετίῃσι τῷ 1774, καὶ συνέγραψε περιγραφὴν συντόμως ἐκθέτουσαν τὰ ἐπισημότερα τοῦ ἁγίου Ὄρους μεγαλεῖα, πρὸς δὲ καὶ ἀκολουθίαν τῆς μεγαλομάρτυρος Αἰκατερίνης, τυπωθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1768.

*Ανθιμὸς Ἱερομόναχος, ἐξεπόνησε *Παρακλητικὴν τῆς ὅλης ἐβδόμαδος*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1768, πρὸς δὲ καὶ εὐχὰς πασῶν τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν, τυπωθεῖσας Ἐνετίῃσι 1792.

Στέφανος Καρσιώχνου, Ἰωαννίτης ἀκμάζων περὶ τὸ 1768 μετέφρασε τὴν *Ἱστορίαν* τῆς *Ἀνακαλύψεως* τῆς *Ἀμερικῆς*.

Χρῦσανθος ὁ Κύπριος, πρωτοψάλτης τῆς νήσου. Συνέθετο *ἀκολουθίαν Μιχαήλ Συναδων*, τυπωθεῖσαν Ἐνετίῃσι 1769, καὶ ἐκδοὺς κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὴν *ἀκολουθίαν* τοῦ ἀλαθίστου ὕμνου, προσέθετο *κανόνα παρακλητικὸν εἰς τὸν τίμιον Στραυρὸν*, δύο *ἀκολουθίας* τοῦ ἀποστόλου Φιλίππου, καὶ δύο *κανόνας* τῆς Θεοτόκου.

Ἰωάννης Φραγκόπουλος, ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐχρημάτισε διερμηνεὺς καὶ ἐξ ἀπορρήτων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρωσικῆς πρεσβείας. Μετέφρασε τὰς *Μεταμορφώσεις* τοῦ Ὀβιδίου.

Ἱερόθεος Πελοποννήσιος, ἱερομόναχος. Ἐδίδαξεν ἐν Σκοπέλῳ καὶ ἔγραψεν ἐξηγήσιν εἰς τὴν ποιητικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, λόγους ἐγκωμιαστικούς κλπ.

Σπυριδίων Παπαδόπουλος, ἱεροδιάκονος. Μετέφρασε τὴν *Ἱστορίαν* τοῦ μεταξὺ Ῥώσων καὶ Τούρκων πολέμου, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1770.

Γρηγόριος Ἀγιοπαυλίτης, ἀρχιμανδρίτης. Συλλέξας ἐκ διαφόρων συνέθετο καὶ ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1770 *Ῥυμολόγιον* περιέχον τὴν *Παρακλητικὴν ἀκολουθίαν* εἰς τὸν τίμιον καὶ ἑωποῖον Στραυρὸν, τοὺς *ΚΔ' Οἴκους* πρὸς τὴν ῥοπήν *σκάλλαι*, καὶ ἄλλας τινὰς εὐχὰς.

Παρθένιος ὁ Παλαιῶν Πατρῶν. Μεταβὰς εἰς Πετρούπολιν συνέγραψε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐπίγραμμα ἡρωελεγεῖον τῷ ὑψηλοτάτῳ Ποτμεκίφ τῷ πάνυ, καὶ προσφώνημα τῇ *Αἰκατερίνῃ Β'*, ἐκφωνηθὲν τῇ 2 Ἀπριλίου 1770, ἐκδοθέντα μετὰ ῥωσικῆς ματαφράσεως τοῦ Σιτζκαβέζ ἐν τῷ Ζ' τόμῳ τῆς Ῥωσικῆς βιβλιοθήκης.

Κύριλλος Πετράιος, Πελοποννήσιος ἱερομόναχος, ἐχρημάτισε προηγούμενος τῆς ἱερᾶς Λαύρας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ὕστερον δὲ μετέβη εἰς Βλαχίαν. Συνέγραψεν ἐρμηνείαν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν— περὶ τῶν ἐν διαφόροις τόποις εὕρισκομένων πραγμάτων, οἷον ὑφασμάτων, καρπῶν, μετάλλων, καὶ ἑτέρων ἐν σχήματι μελωδικῶν κανόνων— *ἱστορίαν* τῆς ἱερᾶς Λαύρας— καὶ *ἱστορίαν* διὰ στίχων πολιτικῶν μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάνου Ἀχμέτ.

Δαδίκης, διατρίβων ἐν Βενετίᾳ τῷ 1770 συνέγραψε περὶ τῶν πέντε διαφορῶν τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἢ κατὰ Λατίνῳ.

Νικόλαος Παπαδόπουλος ἐκ Ζαγορίου, συνέγραψεν ἐμπορικὴν ἐγκυκλοπαίδειαν.

Ἀντώνιος Παλλαδοκλῆς, Μιτυληναῖος, ἐχορηγᾷ πρὸς ἐξένους τῆς Ῥωσσίας ἐν Δαλματίας, καὶ συνέθετο ὡδὰς ἱαμβικῶ καὶ ἡρωϊκῶ τῷ μέτρῳ εἰς Ἀλέξιον Ὁρλώφ, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν στολὴν, καὶ εἰς Γρηγόριον Ὁρλώφ, τυπωθεῖσας ἐν Πετρούπλει τῷ 1771.

Ἰωάννης Ἀδάμης, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ τὴν Φαρμακολογίαν τοῦ Σαμουὴλ Μαδάη.

Σταῦρος Φρονιμόπουλος, ἐκ Πατρῶν τῆς Πελοποννήσου, σενέταξ στιχερὸν προσφώνημα εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Σινᾶ Κύριλλον, ἐκδοθὲν μετὰ τῆς ἐν ἔτει 1773 Ἑνετίῃς τυπωθείσης περιγραφῆς τοῦ ὅρου Σινᾶ.

Ἰωάννης Δονᾶς Κερκυραῖος, ἱατροφιλόσοφος, συνέγραψεν ἀνατροπὴν τῶν περὶ Ἑλλήνων ληρημάτων τοῦ ἀββᾶ Κομπανιῶνη, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τὸ πλαστόνυμον Φραγκίσκου Καπακέλλου—Lettera di un Marchese Francesco Albergati Capacelli, in apologia del Sign. Ab. Compagnoni quella che verte sulla conformità da lui ultimamente scoperta infra Ebrei e Greci. Lipsia 1773. Τὸ σύγγραμμα τοῦ Δονᾶ ἐξελληνισθὲν ἐτυπώθη ἐν Βενετίᾳ 1802.

Σταμάτιος Μπεκελλίδης, ἐκ Βερροίας τῆς Μακεδονίας, συνέθετο ἐπίγραμμα εἰς Θεόδωρον Καμπανίας τὸν ἐν ἔτει 1773 ἐν Βερροίᾳ ἐπιδημήσαντα, ἐκδοθὲν ἐν Ταμείῳ Ὁρθοδοξίας.

Ἰωάννης Θεολόγητος ἐκ Καστορίας, ἔγραψε ποίημα ρουθετικὸν τυπωθὲν ἐν τέλει τοῦ Ἐπιστολαρίου (Βενετία 1773, καὶ Λειψία 1782), καὶ Τιμολόγιον ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 1766 πρὸς τούτοις δύο ρουθετικὰ ποιήματα πρὸς τοὺς ἐμπορευομένους, συνεκδοθέντα.

Θεόδωρος Χατζῆ-Φιλιππίδης ἐξ Ἑλμπασανίου τῆς Ἠπείρου, συνέθετο μεγαλυνάρια εἰς τὸν ἅγιον Βλαδίμηρον, ἐκδοθέντα μετὰ τῆς ἀκολουθίας.

Κύριλλος Σινᾶ ἀρχιεπίσκοπος, συνέθετο ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Ἰακωβίου, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ 1776, καὶ Λόγους ἐγκωμιαστικοὺς εἰς τὸν ἅγιον ἐκφωνηθέντας ἐν Νεαπόλει τῷ 1774, καὶ συνεκδοθέντας τῇ ἀκολουθίᾳ.

Ἰωακείμ Πάριος, ἱερομόναχος, ἔγραψε μαρτύριον καὶ ἀκολουθίαν Ἀγτωνίου τοῦ νέου τοῦ ἐν ἔτει 1774 ἀβλήσαντος.

Μεταξόπουλος, γεννηθεὶς ἐν Τραπεζοῦντι καὶ Παῦλος ἐν τοῖς κοσμηκοῖς καλούμενος, μετωνομάσθη Παρθένιος διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος. Ἐμαθήτευσεν ἐν Καφᾶ τῆς Ταυρικῆς παρὰ τῷ διδασκάλῳ Παπα-Κυριαζῇ καὶ τῷ ἱερεὶ Δαβίδ, καὶ ὕστερον γενόμενος ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Τραπεζοῦντι μονῆς τοῦ Σουμελᾶ συνέγραψεν—*Ἱστορικὸν τῆς πόλεως Τραπεζοῦντος καὶ τῶν βασιλέων αὐτῆς ἀπὸ 718 μέχρι τῆς ἀλώσεως*—*Μεγαλυάρια εἰς τοὺς δαίους Βαρνάβαν καὶ Σωφρόνιον, καὶ ἐπίγραμμα εἰς τὴν Θεοτόκον*, συνεκδοθέντα τῇ ἐπιμελείᾳ αὐτοῦ γενομένη ἐκδόσει τοῦ ὑπὸ Καυσοκαλυβίτου συνταχθέντος κτιτορικοῦ τῆς μονῆς Σουμελᾶ (Ἐν Λευσίᾳ 1775).

Ἰωάννης ὁ Ῥόδου συνέγραψε τὸν βίον τοῦ οἰοῦν Χριστοδοῦλου τοῦ ἐν Πάτμῳ κοινοβιάρχου, τυπωθέντα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1775.

Λεονάρδος Καπετανάκης, Ἀθηναῖος, συνέγραψεν ἰταλιστὶ τραγωδίαν τινά, καὶ ἐδαπάνησεν εἰς ἐκδοσὶν τῆς ἀκολουθίας τῆς δόσας Φιλοθέης, τυπωθείσης ἐν Βενετίᾳ τῷ 1775.

Εὐγένιος Σουμελιώτης, ἱερομόναχος, ἐποίησεν ἐπίγραμμα εἰς τὴν Θεοτόκον, φέρον ἐν ἀκροστιχίδι τὸ ὄνομά του, καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ Μεταξοπούλου ἐν τῷ κτιτορικῷ τῆς μονῆς Σουμελᾶ.

Παναγιώτης Γεωργίου, Ῥόδιος, μετέφρασε διὰ στίχων τὰς ἐπτὰ τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους.

Ἐμμανουὴλ Τροχάνης, ἐκ Λακωνίας, ἐδίδαξεν ἐν ἔτει 1775 εἰς Σίφνον, καὶ ἐποίησεν ἐπίγραμμα ἐκ στίχων 786 εἰς τὸν πατριάρχην Σωφρόνιον.

Νικόλαος Βελλαράς, ἐξ Ἰωαννίνων, ἐχρημάτισεν γραμματεὺς τῶν ἡγεμόνων τῆς Οὐγγροβλαχίας Νικολάου καὶ Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτων, καὶ ἔγραψεν πέντε ἐπιγράμματα πρὸς τὴν Θεοτόκον, συνεκδοθέντα τῷ κτιτορικῷ τῆς μονῆς Σουμελᾶ, ὡδάρια τετράστιχα πρὸς τὸν μητροπολίτην τῆς Οὐγγροβλαχίας Γρηγόριον, ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1777,—*ἱαμβικὸν ἐπίγραμμα εἰς Ἀλέξανδρον Γκιγκαν, Θεοτόκια καὶ κανόνας εἰς τὸν ἄγιον Ἀλέξανδρον*, συνεκδοθέντα τῇ ἀκολουθίᾳ αὐτοῦ (Ἐνετίῃσι 1771). Ἐν ἔτει 1774 διατρίβων ἐν Τρανσυλβανίᾳ συνέθετο παρακλητικὸν κανόνα εἰς τὸν τίμιον καὶ Ζωοποιὸν Σταυρὸν ψαλλόμενον ἐν πάσῃ θλίψει καὶ περιστάσει, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι 1776, καὶ τῷ 1786 περιγραφὴν συνοπτικὴν τῆς μονῆς Σουμελᾶ.

(ΝΕΟΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓ.)

Ἀπόστολος Λάζαρης, ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι καὶ ἐξεπαιδεύθη τὴν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν ἐν Ἰταλίᾳ· συνέταξε δὲ λόγους παρηνγηρικοὺς εἰς αἶνον τῆς Θεοτόκου, ἐκδοθέντας ἐν Βενετίᾳ 1776.

Διονύσιος Καλλιπολίτης, ἱερομόναχος, γεννηθεὶς ἐν ἔτει 1730 ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς Ἀθῶνα ἐμόνασεν ἐν τῇ σκήτῃ τῆς Ἀγίας Ἀννης. Παρατηρήσας δὲ ὅτι τὰ τετυπωμένα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα, ἐξ ἀβλεψίας τῶν ἀντιγραφῶν καὶ διορθωτῶν, ἔβριθον σφαλμάτων, ἠρεύνησε φιλοπόνως ἐν ἔτει 1779 πάντας τοὺς ἀρχαίους κώδικας, καὶ διορθώσας τὰ πλημμελήματα ἐπεμψεν εἰς τὸν τότε πατριαρχεῦντα Σωφρόνιον πρὸς ἐκδοσιν.

Μητροφάνης Ναύπλιος, ἱερομόναχος, συνέγραψεν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Γερασίου τυπωθεῖσαν Ἐνετίῃσι 1778 καὶ 1779. Ἐν ταύτῃ εὐρήται καὶ τὸ ἐξῆς τοῦ ποιήσαντος ἐπίγραμμα.

Τλήμων, ταπεινὸς, εὐτελής, ῥακενδύτης
Μητροφάνης Ναύπλιος ἔξυσ' εὐτόνως
Πόνον τε μόχθον τῆςδε συγγραφῆς ὅλον.
Μέμνησθέ μου, βέλτιστοι, ἀξιώ πόνου,
"Ὅπως λάβοιμι ἀμπακιῶν τὴν λύσιν
Ἐν ὥρᾳ φορικτῆς τῆς δίκης τοῦ δεσπότη,
Προστασίαις Γερασίου τοῦ ἐν Μαλᾷ,
Ἀνακτι Χριστῷ δόξα, τιμὴ, καὶ κράτος.

Διονύσιος Ἀδριανουπόλεως μητροπολίτης, συνέγραψε διαφόρους διστάχας, ἐκδοθείσας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1775 καὶ 1778.

Γεώργιος Σκούφης, ἐκ Κυθωνίας τῆς Κρήτης, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἰησοῦτου Μάννη, *Téssara αξιώματα τῆς Χριστιανύμου φιλοσοφίας* ἐν Ῥώμῃ 1777.

Θωμᾶς Ῥόδιος, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τραγωδίας τινος Πέτρου τοῦ Μεταστασίου ἐκδοθείσας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1779.

Γεώργιος Νικολάου. Σούτσος, ἐχρημάτισε μαθητὴς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, καὶ ἐξελλήνισεν ἐξ τραγωδίας τοῦ Μεταστασίου τυπωθείσας Ἐνετίῃσι 1779 εἰς τόμους δύο.

Γεώργιος Μπαλδάνης, γεννηθεὶς ἐν Ἠπείρῳ ἐγένετο τρόφιμος τοῦ ἐν Πετροπόλει Γραικο-σλαβωνικοῦ μουσείου, καὶ ἐχρημάτισεν ὕστερον διδάσκαλος τῶν ἡγεμονοπαίδων Ἀλεξάνδρου καὶ Κωνσταντίνου. Συνέβλετο ὡδὴν τῇ τρισεβδότῃ *Αἰκατερίνῃ Β'*, καὶ δύο ἐτέρας εἰς τὴν γέννησιν Κωνσταντίνου τοῦ Παυλίδου, τυπωθείσας μετὰ ῥωσικῆς μετaphράσεως ἐν Πετροπόλει 1779.

Χρήστος Σουγδουρής ἐξ Ἰωαννίνων, διατρίβων ἐν Ῥώσῃ τῷ 1781, μετέφρασεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ βιβλίου περὶ ποδαλγίας, τυπωθὲν ἐν Νιζνῇ.

Θεόφιλος Καμπανίας ἐπίσκοπος, ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐγένετο μαθητὴς Εὐγενίου καὶ Μπαλάνου. Ἐγραψε *Ταμείον ὀρθοδοξίας*, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1780, καὶ *Νομοκάνονα*.

Ῥαφαὴλ Καυσοκαλυβίτης, ἐγεννήθη τῷ 1723 ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἀρτῇ παρὰ τῷ ἱεροδιδασκάλῳ Χρυσάνθῳ τῷ Ζηταίῳ, ὕστερον δὲ παρ' ἄλλοις. Ἐπὶ τέλους ἐλθὼν εἰς Ἀθῶνα ἐμόνασεν ἐν τῇ σκῆτῃ τοῦ Καυσοκαλυβίτου, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὸ ἐπώνυμον, καὶ συνέθετο διάφορα ἐπιγράμματα ἡρωελεγεία, ἱαμβικά, καὶ καρκινικά, πρὸς τούτοις δὲ *Εἴκοσι τέσσαρας Οἴκους κατ' Ἀλφάβητον, καὶ μίαν ἐύλην πρὸς τὴν παρθενομάρτυρα ἁγίαν Βαρβάραν*, ἐκδοθέντας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1780, ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει τοῦ προηγουμένου Κυρίλλου Λουριώτου.

Κωνσταντῖνος Χρυσίδης, Ἠπειρώτης, συνέγραψε *περίληψιν τῆς Γραμματικῆς*.

Πανατζῆς Τουρναβίτης, ἐχρημάτισε διδάσκαλος ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Βουκουρεστίου, καὶ ἐν ἔτει 1780 συνέγραψε *λεξικὸν ἀπλοῦν καὶ ἑλληνικόν*.

Παγκράτιος Δημέρου, ἐξ Ἰωαννίνων, διάκονος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, συνέταξε *κατάλογον τῶν πατριαρχῶν ἀπὸ Ἰερεμίου Γ', μέχρι Γαβριὴλ Γ' (1772—80)*

Κυπριανὸς ὁ Κύπριος, ἐγεννήθη εἰς Κορίνθον ἐκ πατρὸς Χριστοδούλου, μητρὸς δὲ Χρηστίνης. Μεταβὰς δ' εἰς Βενετίαν, χάριν συστηματικωτέρας παιδείσεως, ἐπεμελήθη διαφόρους ἐκδόσεις, καὶ συνέγραψεν *Ἱστορίαν τῆς Κύπρου*, τυπωθεῖσαν Ἐνετίῃσι 1788, περιλαμβάνουσαν πολλὰς καὶ καλὰς εἰδήσεις περὶ τῆς νήσου, κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς ἰδίως καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Καيسάριος Ῥήμνικου ἐπίσκοπος, ἐχρημάτισε μαθητὴς Ἀλεξάνδρου τοῦ Τουρναβίτου, καὶ ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, γαλλικῆς, καὶ ῥωσικῆς διαλέκτου. Μετένεγκεν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ βλαχικὸν τὰ Μηναια, καὶ ἔγραψεν ἑλληνιστὶ *ἱστορίαν τοῦ μεταξὺ Ῥώσων καὶ Τούρκων πολέμου* μεταφρασθεῖσαν εἰς τὸ ἀπλοῦν ὑπὸ Ἀμβροσίου Χαμπέρεως.

Λουκάκης. Μετὰ τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας

Γρηγορίου Γκίκα (1777), ἐστάλη πρεσβευτὴς εἰς Βουκοβίναν ἵνα παρὰ δώσῃ αὐτὴν ἀπὸ μέρους τῶν Τούρκων εἰς Μαρίαν τὴν Οἰρησίαν· διατρίβων δ' ἐν Κρονστάδ τῆς Τρανσυλβανίας συνέθετο *Λεξικὸν ἐξέγγλωσσον*, τοῦτέστι περσικόν, τουρκικόν, ἀραβικόν, ἑλληνικόν, ἰταλικόν, καὶ γαλλικόν.

Λάμπρος Δήμαρος, ἐξ Ἰωαννίνων, ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀκαδημίας, καὶ ἔγραψε διάφορα ρητορικά ἐγκώμια.

Γεράσιμος Λύτσιας ἐγεννήθη ἐν Σιγδίτση τῶν Σαλόνων, καὶ ἐρ' ἱκανὸν χρόνον ἐδίδαξεν εἰς διάφορα τῆς ἐπαρχίας μέρη. Συνέγραψε γραμματικὴν, καὶ συνέλεξεν ἐκ διαφόρων πατέρων τῆς ἐκκλησίας ἱερὰ ἀπαρθίσματα.

Γεώργιος ἐξ Ἀργυροκάστρου, ἐξέδοτο ἐν Βιέννῃ τῷ 1780 *γραμματικὴν ἑλληνολατινικὴν*.

Γεώργιος Ἰωαννίτης, ἐχρημάτισε μαθητὴς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, καὶ μετοικήσας εἰς Ἀμπελάκια ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἐκεῖ ὑπὸ Διονυσίου Πλαταμῶνος ἰδρυθὲν σχολεῖον· συνέγραψε *γραμματικὴν περὶ ἀνωμάλων ῥημάτων*.

Γεώργιος Σκαρλάτος, ἐγεννήθη ἐν Ῥεσίνα τῆς Μακεδονικῆς Βερβορίας, καὶ ἐγένετο μαθητὴς Ἀναστασίου τοῦ Ναουσαίου· μετέφρασεν δ' ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ *Περὶ τροφῶν*, *περὶ ζώων ψυχῆς*, *περὶ σελήνης οἰκουμένης*, καὶ ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν *λογικὴν* τοῦ Γενουηνοῦ.

Ματθαῖος Ἱερομόναχος, ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἐν Παρισίοις ῥωσικῆς πρεσβείας, καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ ῥωσικοῦ τὴν *Κατήχησιν Πλάτωνος μητροπολίτου Μόσχας*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Πετροπόλει 1776 καὶ ἐν Βενετίᾳ 1782.

Ἀθανάσιος Στήρις, Μοσχολίτης, ἐποίησεν ἐπιγράμματα εἰς ἑπ' ἄνδρον Μελετίου συνεκδοθέντα τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ (1783).

Σπυρίδων Σπίνολας, Κερκυραῖος, συνέγραψε *Διδασκαλίαν χριστιανικὴν διεξοδικωτάτην, Νομικὴν συνταγματικὴν, καὶ ἀπάντησιν εἰς Βολταῖρον*.

Γεώργιος Βελημάς συνέθετο *Ἀκολουθίαν* τοῦ ὁσίου Ἰωάννου τοῦ ἐρήμиту ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1782 καὶ 1787.

Δημήτριος Στεφανόπουλος, ἐκ τῶν ἐν Κορσικῇ μετοικησάντων Μαγιατῶν· ὑπηρέτησεν ὡς ἑλαρχος τοῦ γαλλικοῦ ἱππικοῦ καὶ συνέγραψε—*Précis historique de la maison Imperiale des Comunes* etc. Amsterdam 1784.

Δωρόθεος Βουλισμάς, ἐξ Ἰθάκης ἱερομόναχος, ἠκροάσθη τοῦ ἐν Σμύρνῃ συμπατριώτου του Ἱεροθέου Δενδρινοῦ, καὶ ὕστερον ἐλθὼν ἐν Ποσονίῳ τῆς Οὐγγαρίας ἐξεπαιδεύθη καὶ τὴν λατινικὴν. Διερχόμενος ἐκ Βιέννης ἐξεφώνησεν ἐπ' ἐκκλησίας διαφόρους λόγους, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Αἰψίαν, ἐνθα ἐξέδοτο τὰ τοῦ Νικηφόρου Βλεμμύδου.

Δημήτριος Καταρτζής, ἐν Βλαχίᾳ διατρέβων ἔγραψε γραμματικὴν, περὶ τοῦ γνῶθι σαυτὸν, καὶ περὶ δικαστικοῦ καὶ ρητορικοῦ. Ἦν υἱοσύτης τῆς ἀπλοελληνικῆς γλώττης, καὶ διάφοροι ἐπιστολαὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Νεοφύτου Δούκα ἐν Τερψιχόρῃ.

Ἰωάννης Δίνδιος ἱερομόναχος καὶ ἀποστολικὸς κήρυξ, ἐξήγησε τὸ Ἔσμα ἁγμάτων ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ 1785, συνέγραψεν ἐρωταποκρίσεις πνευματικὰς μετὰ καὶ τιῶν ἐπιστολῶν παραινετικῶν (1785), καὶ μετέφρασε τὴν ὑπὸ Χρυσοστόμου ἐρμηνείαν εἰς τὴν Κοσμογονίαν Μωϋσέως (1786).

Ὑστερον ἀρχιεπίσκοπος Μύρων προχειρισθεὶς ἠρμήνευσε τὸν θεῖον καὶ ἱερὸν κανόνα Ἀνδρέου ἀρχιεπισκόπου Κρήτης (1796).

Χρύσανθος ὁ ἐκ Προύσης, συνέθετο προσκυνητάριον τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσης Παλαιστίνης, ἐκδοθὲν ἐν Βιέννῃ 1787.

Μακάριος Σκορδύλιος Κρής ὁ ἱεροδιδάσκαλος, συνέθετο λόγους ἐγκωμιαστικοὺς καὶ παρηγορικοὺς εἰς διαφόρους ἑορτὰς τυπωθέντας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1787.

Δημήτριος Ἀγκύραμος, Βυζάντιος, ἐκπαιδευθεὶς ἐν Εὐρώπῃ τὴν ἱατρικὴν συνέστησε, κατὰ Τοδερίνην, ἐν Κωνσταντινουπόλει βοτανικὸν κήπον καὶ συνέγραψεν ὀγκωδέστατον βοτανικὸν λεξικόν, ἐλληνιστί, λατινιστί, γαλλιστί, ἀραβιστί, περσιστί καὶ τουρκιστί.

Δημήτριος Ῥαζής ἐκ Μεσολογγίου, ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ Ἀθωνιάδι σχολῇ, ὕστερον δὲ μεταβὰς εἰς Εὐρώπην ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν, ἣν ἐπιτυχῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει μετήρχετο. Μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν Γεωμετρίαν τοῦ Καμετίου, τυπωθεῖσαν Ἐνετίῃσι τῷ 1787.

Ἀννίδας Δάσκολης, Κερκυραῖος, ἀνὴρ πολυμαθέστατος συνέγραψε λατινιστί Ἐπιστημονικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν (Encyclopædia seu universæ Sapientia Theses, augustis sub auspiciis amplissimi Senatoris Marci Ruzzini Divi Marci Procuratoris præstantissimi, veritates ad trutinam publice propugnandæ ab Annibale Dascoli nob. Coreyrese, ac Majestatis Cæsareæ equite meritissimo in Sere-

nissima Domiuante; Philippo Caminiti Messanensi sanctæ Venerandæ de Vanellis abbate instituyente. Lugduni).

Γεράσιμος ὁ Χαλεπίου. Ἐγεννήθη ἐν Πατρῴῳ τῆς Βιθυνίας περὶ τὸ ἔτος 1712, καὶ μαθητεύσας ἐν Πάτρῳ παρὰ Μακκρίῳ ἐδίδαξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπειδὴ δὲ τότε οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ ὀρθόδοξοι παρενοχλοῦντο ὑπὸ τῆς λατινικῆς προπαγάνδας ἡ Μεγάλη ἐκκλησία ἐκέλευσα τοῦτον μητροπολίτην Βεῤῥόιας (Χαλεπίου) ἀπέστειλε πρὸς κατὰ-παυσιν τῶν σκανδάλων. Ὁ δὲ Γεράσιμος εὐχρηστῶς κατὰ τῶν λυμενῶν ἐκείνων ἀγωνισθεὶς παρετήθη καὶ ἐλθὼν εἰς Ἀθῶνα ἐμόνασε μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1785 συμβάντος θανάτου του. Συνέγραψε *Διδαχὰς καὶ Ἐπιστολάς*, καὶ μετέφρασεν εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τὰς εἰς *Ματθαῖον ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου*.

Γεράσιμος Καλογνώμων Κρής, ἐπίσκοπος Χερσονήσου, συνέγραψε τῷ 1788 *Θεωρίαν θεολογικὴν* ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ 1788, καὶ διὰ λόγον μεταξὺ σώφρωνος καὶ γνηθόρου διὰ στίχων.

Ἀνδρέας ὁ Πάργιος, συνέθετο ἐν ἔτει 1788 *Ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου Ἀνδρέου τοῦ Ἐρημίτου*, τοῦ ἐκ γῶρ' οὗ *Μονοδένδρου* τῆς Ἀκαρναντίας, τυπωθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1807.

Πανταζῆς Λαρισσαῖος, ἔγραψεν ἐν ἔτει 1789 *ἐξηγήσας εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν*, καὶ τοὺς χρησμοὺς *Στεφάνου Ἀλεξανδρείας, Ταρσίου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Ἀέριτος τοῦ Σοφοῦ*.

Κωνσταντῖνος ὁ Θεσσαλός, συνέθετο ἐπίγραμμα εἰς τὴν *Φυσικὴν Ῥήγα* τοῦ Φεραίου.

Γαβιὴλ Μολώνης, Πελοποννήσιος, διέπρεψεν ὡς γραμματικὸς, φιλόσοφος καὶ ῥήτωρ, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1789, συντάξας *Διδαχὰς*.

Κωνστάντιος Τρίκκης ἐπίσκοπος· ἀνὴρ, ὡς λέγει ὁ Ζαβίρας, ἔμπειρος τῆς θείας γραφῆς, ἡδὺς εἰς τὰς ἐπιστολάς, πολιτικός· μετέφρασε τὴν εἰς τοὺς τέσσαρας *Εὐαγγελιστὰς ἐρμηνείαν Θεοφυλάκτου Βενιζελίας*, ἐκδοθεῖσαν Ἐννετίᾳ 1788.

Ἀμβρόσιος Πάμπερις, Μοσχολίτης ἱερομόναχος· περιηγήθη τὴν Μολδοβλαχίαν καὶ Οὐγγαρίαν, καὶ ἐχημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἐν Λειψία ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων. Συνέθετο *ποίημα καρχινικὸν* ἐκδοθεὲν μετὰ σχολίων ἐν Βιέννῃ 1802, καὶ διὰ χάριτος μετέφρασεν εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τὴν ἱστορίαν τοῦ μεταξὺ Ῥώσων καὶ Τούρκων πολέμου Καίσαρος τοῦ Ἰημνίκου, καὶ ἐξέδοτο ἐν Ἀλλῇ τῷ 1768 πρὸς περὶ Ἐπιστολικῶν τύπων τοῦ Κορυδαλλέως.

Ἀνδρέας Γουνᾶς Ἀθηναῖος, συνέγραψε *συνταγματικὸν διαφῶραν εὐμῶν κατατυκτικῶν*, ἐκδοθὲν ἐν τέλει τῆς ἱερᾶς Συνόψεως.

Πέτρος Βούλγαρις, Κερκυραῖος ἱερεὺς, ἡρμηνεύσε κατὰ Δονάν, ἐν ᾧ 1790 ἑλληνικὴν ἐπιγραφήν ἀνακλυθῆσαν ἐν Ἑπτανήσῳ.

Χαρίσιος Μεγδάνος, ἐκ Κοζάνης, ἐκπαίδευθεις ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Οὐγγαρίαν καὶ ἐχηρμάτισεν ἐρ' ἱκανὸν χρόνον διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν ἐν Πέστη· ἐπανελθὼν δ' εἰς Κοζάνην ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα, καὶ συνέγραψε περὶ ἐπαγορθώσεως τῶν κατὰ τὰς ἱερὰς τέλει τὰς συμβαινόντων, περὶ τοῦ σχολείου τῆς Κοζάνης, ἑλληνικὸν Πάνθεον (ἐν Πέστη 1812), Ἀόγειον τοῦ Διογένητος (ἐν Βιέννῃ 1818), καὶ περὶ Ποιητικῆς (ἐν Βιέννῃ 1819).

Δημήτριος Χοιδᾶς, Κερκυραῖος. Ἐχηρμάτισε πρόξενος τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας, καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν αὐτῆς, τῆς Σουηδίας καὶ Πρωσίας ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ συνέγραψε περὶ ἀνατομίας.

Κωνσταντῖνος Μιχαήλ, ἐγεννήθη ἐν Καστορίᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια παρὰ Μιχαήλ Παπα-Γεωργίῳ τῷ Σιατιστεῖ, ὕστερον δὲ μεταβὰς εἰς Γερμανίαν ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Συνέγραψε *διαιτητικὴν καὶ ἱστορίαν τῆς ἱατρικῆς μεταφράσας καὶ τὴν Ῥωμαίων τοῦ Τισσότου*. Ἀμρότερα ἐξεδόθησαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1785, καὶ 1794. Πρὸς τούτοις ἐποίησεν ἐπίγραμμα εἰς Θωμᾶν τὸν Σιατιστέα.

Γεώργιος Σύνανδρος, Ζακύνθιος, συνέθετο *ἀκολουθίαν τοῦ ἀγίου Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου Αἰγίνης*, ἐκδοθῆσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1790.

Διονύσιος Ζαγοραῖος, ἱερομόναχος ἀσκητῶν ἐν τῇ ἀπέναντι τοῦ Ἀθῶνος ἐρημονήσῳ Πιπέρῃ, μετένεγκεν εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τὰ εὐρισκόμενα *Συμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου* ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ 1790.

Μακάριος Καθαδίας ἐγεννήθη ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κερκλληνίας, καὶ ἐδίδαξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Βουκουρεστίῳ, συγγράψας διάφορα, ἐξ ὧν ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1802 *Λόγος παλαιετικὸς ἡ κατὰ Οὐολταίρου*.

Ματθαῖος ἐκ Γανοχώρων, ἱερομόναχος, ἐδίδαξεν ἐν Σηλυβρίᾳ (1780—90), καὶ ὕστερον ἐν Βουκουρεστίῳ ὡς πρωτεύων διδάσκαλος τῆς Ἀκαδημίας. Συνέγραψεν *Ἐγχειρίδιον περὶ συντάξεως τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν* ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ 1775, καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει 1816, καὶ ἐπιγράμματα εἰς Ὅρκον σωτήριον Βασιλείου τοῦ Ποστελνίκου.

Ἀντώνιος Ἐμμανουήλ ἐκ Πατρῶν τῆς Πελοποννήσου, ἐχηρμάτισε

σερδάνης τῆς ἡγεμονίας Οὐγγροβλαχίας, καὶ διατρίβων ἐν Στεφαναῦ πάλαι τῆς Τρανσυλβανίας μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ τὸ σύγγραμμα τοῦ Γάεττ (il giovine instruito), ὅπερ μετὰ πολλῶν σημειώσεων ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον *Γρόπαιον* τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐν Βιέννῃ 1791.

Γεώργιος Βίζος, μέγας ποστέλνικος τῆς ἡγεμονίας Βλαχίας, ἔγραψεν ἐπίγραμμα εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ Ἀντωνίου Ἐμμανουήλ.

Νικόδημος Συναδὼν ἐπίσκοπος, ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀνω Ἐμμανουήλ δημοσιευθεῖσαν ἐν Τροπαίῳ.

Κωνσταντῖνος Μπέλιος, Μακεδὼν μετέφρασε τὰ συμβάντα τοῦ γένου *Ρυβισῶν*, ἐκδοθέντα εἰς δύο τόμους ἐν Βιέννῃ 1792 καὶ 1819.

Ἰωάννης Ἐμμανουήλ ἐγεννήθη ἐν Καστορίᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη τῷ μὲν ἑλληνικῷ παρὰ τῷ θεῷ του Γεωργίῳ Λεοντίῳ, τὴν δὲ φιλοσοφίαν μετὰ τῆς γερμανικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης ἐν Πέστη. Ἐν Βιέννῃ διατρίβων ἐν ἔτει 1792 μετέφρασεν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ *ἐγκόλπιον* τῶν παιδῶν, καὶ στοιχεῖα τῆς ἀριθμητικῆς τυπωθέντα τῷ 1797.

Γεράσιμος Καροῦσος, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τὴν *ἱστορίαν* τῆς *Ταυρικῆς Χερσονήσου* (*Κριμίον*), ἐκδοθεῖσαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1782 εἰς τόμους δύο.

Διονύσιος ὁ Πλαταμῶνος, ἐγεννήθη ἐν τῇ Ζέρεμα κώμῃ τῶν Ἰωαννίνων, καὶ διήκουσεν Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως ἐν τῇ Ἀθωνιάδι, ὕστερον δὲ προχειρισθεὶς Πλαταμῶνος ἐπίσκοπος ἐπὶ τριάκοντα ἔτη διετήρησεν τὸ ἀξίωμα, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1793 γράψας δημογραφίας, καὶ ἐπιστολάς γλαφυροτάτας.

Εὐστάθιος Ἀθανασίου, ἐσπούδασεν ἐν Ἀλλῇ καὶ ἀνακηρυχθεὶς διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς συνέγραψε *Historia radiceis scillae*. Ἐν τέλει τῆς αἰνεσίμου ταύτης διατριβῆς του τυπωθείσης τῷ 1794 εὐρηνται ἐπιστολαὶ πρὸς αὐτὸν λατινιστὴ Γουλιέλμου Γεδάουρ, καὶ τρεῖς ἑλληνιστὴ Κούρτ Σπρέγγελ, Γερασίου Γρηγορίνη καὶ Δημητρίου Ζαφειριάδου.

Ἀμφιλόχιος Παρασκευᾶς, ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Μπαλάνου. Ἐδίδαξεν ἐν Ναούσῃ (1770), ἐν Κοζάνῃ (1779), καὶ ἐν Τυρνάβῳ, ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς Οὐγγαρίαν ἐξημέρισεν ἐπὶ τρία ἔτη ἐφημέριος τῶν ἐν Κετζίμετ ὀρθοδόξων. Ἐντεῦθεν μεταβάς εἰς Ποσόνιον ἐσπούδασεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τὴν λατινικὴν καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἑλλάδα ἐδίδαξεν αὖθις ἐν Κοζάνῃ, καὶ συνέγραψε *λογικὴν καὶ κάτοπτρον φιλοσοφίας*.

Γεώργιος Μαγνουήλ Βυζάντιος, μετέφρασε τὸν βίβαντον τοῦ *Ἀβελ*

τοῦ γερμανοῦ Γεσνέρου (1795), καὶ τὸ περὶ ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τῶν Ῥωμαίων τοῦ γάλλου Μοντεσκιού (1785).

Ἀντώνιος Κορωνιὸς Χίος, μετέφρασεν εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τὸ περὶ παιδῶν ἀγωγῆς τοῦ Πλουτάρχου, Ἐρρίκου τοῦ Κάμπη τὸν παιδαγωγόν, καὶ τὴν Γαλιτεῖαν τοῦ Φλωρινουῦ, ἐκδοθέντα καὶ τὰ τρία ἐν Βιέννῃ τῷ 1796, καὶ συνέγραψε Ὑψιχωρογραφίαν πρὸς χρῆσιν τῶν παιδῶν.

Στέφανος Δημητριάδης ἐκ Σκιάθου, διαπρίβων ἐν Βιέννῃ ἐξέδοτο ἀπανθίσματα ἐκ διαφόρων βιβλίων (1797).

Πολύζος ἱεροδιάκονος, ἐποίησεν ἐπίγραμμα εἰς τὰ τοῦ Δημητριάδου ἀπανθίσματα.

Νικητάς Νηφάκης, ἐγεννήθη ἐν Μηλέᾳ τῆς Λακωνίας, καὶ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769 λυμαινομένων τὴν Πελοπόννησον τουρκαλβανῶν ὑπέστη πολλὰς κακώσεις, ἐπὶ τέλους δ' ἐλευθερωθεὶς ἦλθεν εἰς Βουκουρέστιον καὶ μαθητεύσας ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν ἐκεῖ ἀκαδημίαν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου ὑπέστη τὰ χεῖρονα ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του. Ἐγράψε διὰ στίχων ἐν ἔτει 1798 Λακωνικὴν χωρογραφίαν, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Μαουρέρου ἐν τῷ περὶ ἑλληνικῶν ἐθίμων, καὶ τῷ 1853 μετὰ πολλῶν σημειώσεων ἐν Ἀθήναις ὑπὸ ἀνωνύμου.

Ἀθανάσιος Ὑψηλάντης, ἀνὴρ, κατὰ Ζαβίραν, πεπαιδευμένος ἐν παντὶ εἶδει ἐπιστήμης, συνέγραψε Πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ 1798 εἰς βιβλίον IB'.

Ἱερόθεος Αἰτωλὸς, ἀρχιμανδρίτης καὶ ἡγούμενος τῆς ἐν Ἀγράφου μονῆς τοῦ Δουσίου ἐν ἔτει 1798 ἐπεξεργάσθη τὴν ὑπὸ Παχωμίου Ῥουσάνου ποιηθεῖσαν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος, προσθεὶς δύο ἱαμβικὰ ἐπιγράμματα εἰς τὸν ἅγιον, καὶ τρίτον ὡς ἀπὸ τοῦ ἁγίου, πρὸς δὲ καὶ παρακλητικὰ κανόνα εἰς Βησσαρίωνα. Ἡ οὕτως ἐπεξεργασμένη ἀκολουθία ἐξετυπώθη τῷ 1800 ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τῷ 1856 ἐν Ἀθήναις.

Βασίλειος Ποστέλνικος συνέγραψεν ἐν ἔτει 1798 Ὀρμιον σωτήριον, ἐκδοθέντα τῷ 1805 ἐν Βιέννῃ καὶ ἀλληγορικὴν ἱστορίαν περὶ ἀνθρώπου διὰ στίχων ὁμοιοκαταληκτῶν, καὶ στιχηρὰν ἐρμηνείαν τῆς ἀλληγορίας.

Κελεστίνος Ῥόδιος, συνέγραψεν ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως κατὰ τινῶν φιλοσοφικῶν ἀληθειῶν.

Νικόδημος Μαζαράκης Θεσσαλός, ἀκμαῖζων τῷ 1799 συνέγραψε *γραμματικήν*.

Ἰωάννης Μαριμαροπούρης Ἀθηναῖος, μετέφρασε βίον καὶ κατορθώματα τοῦ κόμητος Σωΐταρος, τυπωθέντα ἐν Τεργέστη 1799.

Δημήτριος Βενιέρης, ἔγραψεν ἰταλικήν *γραμματικήν*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Τεργέστη 1799.

Ἀγάπιος Λίτινος Ζακύνθιος. Περί τούτου λέγει ὁ γράψας τὴν ἐν Τεργέστη τῷ 1812 τυπωθεῖσαν Ἱστοριοκριτικὴν Ἀπολογίαν « Ἀγάπιος ἱερομόναχος Λίτινος Ζακύνθιος, μαθητὴς Κατηφόρου, ἐπιστὴς μονικώτατος, καὶ εἰδήμων διαφόρων διαλέκτων, ἐχρημάτισε καθήκον γητιῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Παταβίου τῆς ἐλληνικῆς καὶ ἐβραϊκῆς διαλέκτου, εἴτα ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Βενετικῆς γερουσίας μὲ τὸ ἀξίωμα δημοσίου ἐξεταστοῦ τῶν ἐλληνιστῶν ἐκδιδομένων βιβλίων, ὑπουργήμα οὐδέποτε δοθὲν εἰς Ἑλλήνας. Συνέγραψε διάφορα, μίαν Χριστιανικὴν Θεολογίαν, ἓν ἐγχειρίδιον μεταφυσικὸν διαλεκτικόν, καὶ ἄλλα πολλὰ ».

Ἀπεβίωσεν ἐν Βενετίᾳ περὶ τὸ 1805.

Συγγράμματα τοῦ Λιτίνου γνωρίζω τὴν Ἀσραλὴ Ὀδηγίαν τῆς κατὰ Χριστὸν ἠθικῆς, τυπωθεῖσαν ἐν Παταβίῳ 1774, καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ μετὰφρασιν τοῦ μεταφυσικοῦ διαλεκτικοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Λοκκίου, τυπωθεῖσαν ἄνωνύμως Ἐνετίῃσι 1796.

Παναγιώτης Νικολαΐδης, ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ ἐλληνικὰ καὶ ἐγκύκλια παρὰ τῷ θεῷ του Ἀλέμπρω Φωτιάδῃ, δαπάνῃ τοῦ ὁποίου καὶ σταλεῖς εἰς Γερμανίαν ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Βιέννῃ καὶ Ἀλλῃ. Τὴν 2 Ἀπριλίου 1799 στερθεὶς διδάκτωρ ἐδημοσίευσεν ὡς ἐναίσιμον διατριβὴν *Antylli veteris chirurgi τὰ λείψανα*. Ἀλλ' ἡ σπουδαία αὕτη περὶ Ἀντύλλου διατριβὴ ἔργον ἐστὶ τοῦ περιφανοῦς Κουρτίου Σπερέγγελ, ὡς αὐτὸς οὗτος ὕστερον ἐδημοσίευσεν (Ἱστορία τῆς Βοτανικῆς, ἐν Ἀλλῃ 1832 Τόμ. Β'. σελ. 127). Ἐν τῇ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Νικολαΐδου δημοσιευθεῖσῃ διατριβῇ, προσφωνομένη εἰς Ἀλέμπρον τὸν Φωτιάδην, καταχωροῦνται τέσσαρες ἐπιστολαὶ πρὸς αὐτόν, τρεῖς μὲν τῶν ἐν Ἀλλῃ συμφοιτητῶν τοῦ Θεοδοσίου Ἰλιάδου, Σταύρου Μόσχου, Ἀθανασίου Ἰωαννίδου, καὶ ἡ τετάρτη ἐκ Βιέννης Μανουὴλ τοῦ Τενεδίου.

Βατάτζης, ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ. Περί τούτου λέγει Δανιὴλ ὁ Φιλίππιδης « Ἰδὲ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν λατινικὴν, ἀραβικὴν, καὶ

ἡ περσικὴν, καὶ ἄλλας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Διέτριψε πολὺν χρόνον
 ἢ ἐν τῇ Περσίᾳ καὶ ἀπεστάλη ὡς πρέσβυς εἰς τὴν Ῥωσσίαν παρὰ
 ἢ τοῦ σιᾶχ Ναδὶρ. Συνέγραψεν ἑλληνιστὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ σᾶχη
 τῆς Περσίας Ναδὶρ, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Φιλιππίδου ἐν παραρτήματι
 τοῦ Γεωγραφικοῦ τῆς Ῥουμουνίας (σελ. 1—22).

Λουΐζης Σωτήρης, ἐκ Λευκάδος, ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ φιλο-
 σοφίαν ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ὑπερέτησε μὲ βαθμὸν συνταγματάρχου εἰς τὰ
 ῥωσικὰ στρατεύματα. Συνέγραψε θρίαμβον Αἰκατερίνης Β' μετὰ
 τικῶν μελετῶν καὶ — il sostengo delle arti, e dell'agricoltura favo-
 rita da Alessandro I Paulowicz imperatore, e autocrate di tutte
 le Russie ec. Trieste 1807.

Νικόλαος Ἀγραφιῶτης, συνέγραψεν Ἑλλήνων ἱατρῶν παλαιῶν τε
 καὶ μεταγενεστέρων ἱατρικῆς ἐπιτομήν.

Θεοδώρητος Ἀθανασίου ἐξ Ἰωαννίνων, ἀρχιμανδρίτης, συνέγραψεν
 ἑρμηνείαν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν ἐκδοθεῖσαν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1800.

Κωνσταντῖνος Γεωργιάδης Κούτσικος, διατρέβων ἐν Οὐγγαρίᾳ με-
 τέφρασε τὸν βίον τοῦ Βουαπάρτου (ἐν Βούδῃ 1800), καὶ τὸν βίον
 Πασβάρογλου (ἐν Πέστη 1800).

Ζήσης Κάβρας, ἡ κατὰ Ζαβίραν Κάβουρας, ἐξ Ἀμπελακίων, ἡκού-
 σθη ἐν τῇ πατρίδι παρὰ Γεωργίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων τὰ γραμματικὰ
 καὶ φιλοσοφικὰ, καὶ ἐλθὼν εἰς Βουκουρέστιον ἐδίδαξεν ἐφ' ἱκανὸν χρό-
 νον ἔρωτι δ' εὐρυτέρας μαθήσεως ἐλθὼν εἰς Γερμανίαν ἐσπούδασεν ἐν
 Ἰένῃ τὴν ἱατρικὴν. Ἐνταῦθα δὲ διατρέβων τῷ 1800 συνέγραψε Στοι-
 χεῖα τῆς ἀριθμητικῆς καὶ ἀλγεβρας.

Δημήτριος Χατζη Πολυζῶης, ἐκ Βρανιανῶν τῶν Ἀγράφων, δοκιμώ-
 τατος περὶ τὰ γραμματικὰ καὶ τὰ ποιητικὰ. Διδάσκων ἐν Πέστη τῷ
 1800 ἐξέδοτο Γραμματικὴν.

Ἀνθιμος ἐκ Λειβαδίου τῆς Θεσσαλίας ἱερομόναχος, ἐγένετο μαθη-
 τὴς τοῦ ἐν Σιατίστῃ διδάξαντος Καλλινίκου τοῦ Μπάροκη καὶ ἐν
 Βιέννῃ Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη. Μονάζων ἐν Ἑλασσῶνι προσεκλήθη
 ἐφημέριος τῶν ἐν Κετζίμετ τῆς Οὐγγαρίας ὁρθοδόξων, καὶ ὕστερον
 τῶν ἐν Βιέννῃ. Ἐπανακάμψας δ' εἰς τὴν μονήν του καὶ ἡγούμενος ἐκλε-
 χθεὶς συνέστησεν ἰδίᾳ δαπάνῃ σχολὴν καὶ λαμπράν βιβλιοθήκην, καὶ
 συνέγραψε λόγους ἐγκωμιαστικούς, καὶ ΚΔ' μακαρισμοὺς εἰς τὴν
 Θεοτόκον.

ΤΜΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΝΝΑΤΟΣ ΑΙΩΝ.

1800—1821.

Γρηγόριος ο Ε'.

Ἐγεννήθη τῷ 1745 ἐν Δημιτσάνῃ παρὰ Ἰωάννου Ἀγγελοπούλου καὶ Ἀσημίνας Παναγιωτοπούλου καὶ βαπτισθεὶς ὠνομάσθη Γεώργιος. Παιδευθεὶς δ' ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια παρὰ τοῖς συμπατριώταις αὐτοῦ διδασκάλοις Μελετίῳ ἱερομονάχῳ καὶ Ἀθανασίῳ Ρουσοπούλῳ, εἰκοσαέτης ἤδη (1765) ἀπεδήμησε μετὰ τοῦ δευτέρου τῶν διδασκάλων του εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἐμαθήτευσε δύο σχεδὸν ἔτη παρὰ Δημητρίῳ Βόδα.

Ὑστερον αὐτὸς μὲν ἀπέπλευσεν εἰς Σμύρνην, ὃ δὲ Ῥουσόπουλος κατέμεινεν εἰς Ἀθήνας διδάσκων ἐν τῇ ἐκεῖσε σχολῇ μέχρι τῆς ἀποβιώσεώς του (1780).

Ἀφικόμενος εἰς Σμύρνην ὁ Γεώργιος συνώκησε μετὰ τοῦ ἐκεῖ διαμένοντος θείου του Μελετίου ἱερομονάχου, ὑπηρετῶν αὐτῷ καὶ ἅμα διακούων καρποφόρως τὰ μαθήματα τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς· ἐντεῦθεν εἰς τὴν μονὴν τῶν Στροφάδων ἐλθὼν, καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασάμενος πολιτείαν μετωνομάσθη Γρηγόριος· ἐπ' ὀλίγον δὲ διατρίψας ἐν τῇ μονῇ τῆς νήσου ταύτης μετῆρεν εἰς Πάτμον, καὶ δίδηκουσε τῶν ἐκεῖ διδασκάλων, γυμναζόμενος περὶ τὴν θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν μετ' ἐπιμελείας ἐνδελεγοῦς.

Ὁ τότε μητροπολίτης Σμύρνης Προκόπιος ὁ Πελοποννήσιος γινώσκων τὸν Γρηγόριον ἐκ τῆς προτέρας ἐν Σμύρνῃ διατριβῆς προσεκάλεσεν αὐτὸν ἐκεῖ, διανύσαντα ἤδη τὸ σάδιον τῶν ἐν τῇ Πατριακῇ σχολῇ σπουδασμάτων, καὶ ἐλθόντα προσχειρίσατο ἀρχιδιάκονον αὐτοῦ.

Ἐπανακάμψας μετ' οὐ πολὺ εἰς Δημιτσάνην, καὶ πολλῶν καὶ καλῶν τῇ πατρίδι γενόμενος πρὸξενος, μετὰ ὀλιγοχρόνιον ἐν Πελοποννήσῳ διατριβὴν ἐπανήλθεν εἰς Σμύρνην, καὶ τῷ 1784 τοῦ μητροπολίτου Προκοπίου προσκληθέντος εἰς τὴν ὑπατον τῆς ὁρθοδοξίας περιουτήν, προσχειρίσθη διάδοχος αὐτοῦ μητροπολίτης Σμύρνης ὁ Γρηγόριος.

Ἐπὶ δεκατρία ἔτη ἰθύνων τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον ὁ αἰμὼνιστος οὗτος ἐδικαίωσε πληρέστατα τὴν περὶ αὐτοῦ ἀγαθὴν τῆς ἐκκλησίας γνώμην. Συνεχῶς ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος προτρέπων τὸ ποίμνιόν του εἰς ἀρετὴν καὶ ἀγάπην, ἐκαλῶπιε τὰς ὑπὸ τοῦ χρόνου ἀμαυρωθείσας ἐκκλησίας, καὶ ἐνήργησε πᾶν τὸ συντελοῦν εἰς τὴν ἀνάδειξιν τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ τὴν τοῦ ἐθνικοῦ ἀναζωπύρῃσιν.

Τῷ 1797 παραιτηθέντος ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου Γερασίου Γ', ψήφῳ κοινῇ καὶ ἀποφάσει συνοδικῇ ἐκλήθη εἰς τὴν περιωπὴν ἐκείνην ὁ Γρηγόριος, Πέμπτος τῇ καταριθμῇσι καταλεγόμενος.

Ἀμ' ἀνελθὼν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον πολλὰ καὶ ἐθνωφελῆ ἔργα ἐποίησεν ὁ μακάριος. Ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων τὸ σεσαθρωμένον πατριαρχεῖον, ὑποχρεώσας τοὺς πάντας εἰς βοήθειαν καὶ διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν διεγείρας, συνέστησεν Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον ἐν τοῖς πατριαρχείοις, καὶ ἐξέδωκε τόμους ὑπὲρ τῆς ἀπαραβάτου διατηρήσεως καὶ φυλακῆς τῆς τῶν ἱερῶν κανόνων ἀκρίβειας, ἐδίδασκεν ὀρθοτομῶν ἐπ' ἐκκλησίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐκόνονισε τὰ σταυροπηγιακὰ μοναστήρια καταγράφας ἐν τάξει εἰς τὸν κώδικα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ μετὰ ζήλου μεγάλου ἐφρόντιζε πρὸς ἀνέγερσιν καὶ ἀνακαίνισιν κατὰ τόπους ἐκκλησιῶν, ἐξασκῶν δὲ τὴν παρὰ τοῖς κρατοῦσιν ἀγαθὴν περὶ αὐτοῦ ὑπόληψιν εἰργάσθη ἀνεκδότως ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ἀποτρέψας πολλάκις τοὺς κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ πολλάκις ἐπικρεμασθέντας κινδύνους.

Ἐκτὸς τούτου ἀπέπεμψε καὶ τοὺς ἐν τῇ βασιλευσίᾳ ἀσκόπως παραμένοντας ἀρχιερεῖς· ἀλλὰ τὸ τελευταῖον μέτρον βαρὺ ἐφάνη καὶ δυσφύητον εἰς τούτους, οἵτινες συνωμόσαντες ἐκίνησαν πάντα λίθον κατ' αὐτοῦ, ὅστις τῷ 1799 συκοφαντηθεὶς εἰς τὴν Πύλην, ὡς βίαιος καὶ ἀνίκανος πρὸς διατήρησιν τῆς τῶν λαῶν ὑποταγῆς, ἀπεβλήθη τοῦ θρόνου καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ἀθωγα, προσκληθέντος τὸ δεύτερον ἀντ' αὐτοῦ Νεοφύτου Ζ'.

Ἐλθὼν εἰς τὸ Ἀγιώνυμον Ὅρος ἐξελέξατο πρὸς κατοικίαν τὸ μοναστήριον τῶν Ἰσθίων, παροικῶν ἐνίοτε καὶ εἰς Λαύραν, καὶ ἀπέλαυε πανταχοῦ τῆς φίλης ἐλευθερίας ἀσκητικῶν ἀγώνων. Ἐκήρυττε δὲ συνεχῶς καὶ τὸν θεῖον λόγον ἐπ' ἐκκλησίας, καὶ τὰς ἐνίοτε προστυχχανούσας διαφορὰς ἐν τισι μοναστηρίοις καθυσάχαζε, τύπος γινόμενος καὶ ὑπογραμμὸς τοῦ μοναχικοῦ βίου. Συνέγραφε δὲ καὶ ἐμελέτα τοὺς

πατέρας, καὶ συνεφιλοσόφει μετὰ τῶν ἐν Ἀθωνι λογίων συμμοναστῶν, καὶ συνηγωνίζετο τοὺς ἀγῶνας τοὺς πνευματικούς, συνεπροσεύχετο συνεκκλησιαζόμενος, καὶ συναγρυπνῶν καὶ συναναμιγνύων τὰ γλυκερὰ τῆς κατανύξεως δάκρυα.

Ἀλλὰ μετὰ ἐξαετῇ ἐν Ἀθωνι ἐξορίαν, παραιτηθέντος τοῦ διαδεχθέντος τὸν Νεόφυτον Καλλινίκου Ε', ἀνεκλήθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1806 εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Γρηγόριος.

Ἄμα δὲ κατασταθεὶς ἐξέδωκεν ἐγκυκλίους συνιστῶν τὴν μάθησιν καὶ παρορμῶν τοὺς ἀπανταχοῦ χριστιανοὺς εἰς ἱδρυσὶν σχολείων, καὶ τὴν καθόλου ὑποστήριξιν τῆς παιδείας· συνεχῶς δ' ἐπεσκέπτετο τὰ ἐν τῇ βασιλευσούσῃ παιδευτήρια εὐλογῶν καὶ ἐνισχύων τοὺς διδασκάλους καὶ μαθητάς, καὶ ἐν γένει ἔπραξεν ὁ φιλογενὴς οὗτος ἀνὴρ πᾶν τὸ συντελοῦν εἰς κραταίωσιν τῆς θρησκείας, καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ὅταν Μουσταφᾶς ὁ Βαϊρακτάρης ἐπελθὼν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξεθράνισε τὸν ἄρτι ὑπὸ τῶν γενιτσάρων ἀναβιβασθέντα Μουσταφᾶν, ἐνθρονίσας τὸν σουλτάνον Μαχμούττην, Καλλίνικος Ε', ὁ πρὸ μικροῦ βιαίως παραιτηθεὶς τῆς πατριαρχίας, εὐνοούμενος ὑπὸ τοῦ παντοδυνάμου μεγάλου βεζίρου ἐπέβη τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, καθαιρεθέντος τοῦ Γρηγορίου, ἀδεία τῆς ἐξουσίας μεταβάντος εἰς τὴν νῆσον Πρίγκηπον. (1808).

Ἐν τούτοις ὁ Καλλίνικος δεκάμηνον τὰ τῆς ἐκκλησίας ἰθύνας ἐξέπεσε τῆς πατριαρχίας, καὶ ἀντ' αὐτοῦ προεδιάσθη ὁ ἀπὸ Μιτυλήνης Ἱερεμίας Δ'. Τότε δὲ ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ὁ Γρηγόριος διετάχθη ἵνα καὶ πάλιν μεταβῇ εἰς Ἀθῶνα.

Μετὰ τὴν παραίτησιν Ἱερεμίου, καὶ τοῦ διαδεχθέντος Κυρίλλου Σ', ἐξελέχθη καὶ προσεκληθῆναι ἐκ τοῦ Ἀθῶνος ὁ Γρηγόριος, (19 Ἰανουαρίου 1819). Καὶ ἐπὶ τῆς τρίτης δὲ ταύτης καὶ τελευταίας πατριαρχίας εἰργάσθη ἀνενδύτως ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ ὁ αἰμῆνητος. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξέδοτο καὶ δευτέραν ἐγκύκλιον περὶ σχολείων, προτρέπων τοὺς πάντας πρὸς τὴν ἄλλην παιδείαν, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν φιλοσοφίαν φιλοσόφως σπουδάζειν συνεβούλευε, τὰ κάλλιστα καὶ χρήσιμα εἰς τὸν βίον ἐξ ἐκάστης ἐπιστήμης ἐκλέγοντας, καὶ τὴν πατροπαράδοτον εὐσέβειαν ἀπὸ πάσης ξένης καὶ ψυχοβλαβοῦς διδασκαλίας ἀλώθητον διατηροῦντας. Ἐπὶ τέλος δὲ συνέστησεν ἐν Βυζαντίῳ τὰ *Κιβώτιον τοῦ Ἐλεους*, πρὸς περιθαλπὴν τῶν ἀπόρων καὶ ἀδυνάτων χριστιανῶν ⁽¹⁾.

(1) Ἐκ τῆς βιογραφίας Γρηγορίου Ε', ὑπὸ * * * Ἐν Ἀθῶναις 1881.

Ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, εἰς ἣν καὶ ὁ αἰδίδιμος οὗτος ἐθνομάρτυς εἰργάσθη μεγάλως, ὑπέστη τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον (10 Ἀπριλίου 1821), καθαγιάσας διὰ τοῦ αἵματός του τὴν ἑλληνικὴν παλιγγενεσίαν, καὶ ἐπισφραγίσας τοὺς διωγμοὺς καὶ καταδιώξεις, ἃς τὸ τουρκοκρατούμενον ἔθνος ἐπὶ τετρακόσια ἔτη, πολιτικῶς μὲν ὑπόδουλον, ἐσωτερικῶς δὲ ζῶν, ἐν καρτερίᾳ ἑλληνικῇ καὶ χριστιανικῇ ὑπομονῇ εἶχεν ὑποστῆ.

Τὸ σῶμα τοῦ μακαρίου Γρηγορίου πολλὰς ὑποστάν κακώσεις ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐξρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, τῆς ὁποίας τὰ κύματα φιλανθρωπότερα τῶν ἀνθρωπομόρφων διωκτῶν παρέδωκαν αὐτὸ εἰς χεῖρας φιλίας, ὅπερ εἰς Ῥωσσίαν ἀναχθὲν πομπωδῶς ἐτάφη.

Ὁ γεραρὸς Κ. Οἰκονόμος ἐξεφώνησε τὸν πανηγυρικὸν τοῦ ἐθνομάρτυρος, ποιήσας καὶ τέσσαρα ἐπιτύμβια, ἐξ ὧν τὸ δεύτερον ἔχει οὕτως.

Τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦτο μὲν
τὸ μνημα σηκός· τιμία δ' ὀστέων κόνις·
καλὸς δ' ὁ πότμος· εὐκλεὲς δ' ὁ πᾶς βίος.
Ὁ δ' οἶτος ἔπαινος· ἄφθιτον δ' ἄθλων στέφος.
Στήλη δὲ, πατρὶς πτώσεως ὀρθομένη,
Πίπτοντος αὐτοῦ πρὸς θεοδμήτην νεῦρ.
Τοιαῦτα δ' ἐντάφι' εὐσεβῶν κοινοῦ πατρὸς,
Οὐκ ὄρφα σιγῆς, οὐκ ἀμαυρώσει χρόνου,
Πάντη δ' ἀγήρως ἡ ῥετὴ θηλήσεται.
Δέλτοις τε, καὶ ἄστεσι, καὶ πόλου πευχαῖς,
Ψυχαῖσι θ' ἀγναῖς μνήστις ἐγεγράφεται.
Καὶ νῦν ὑμνήσῃ, χρυσέας τ' ἡρῶς στόμα,
Νότου τε πνοαῖ, βορρέου τ' εὐρὺ σθένος,
Λένναον μέλψουσι μυρίον κλέος
Τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου μάκαρος.

Συγγράμματα.

— Οἱ περὶ ἱερωσύνης λόγοι. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου μεταφρασθέντες εἰς κοινὴν γλῶσσαν παρὰ Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου τοῦ πανιερωτάτου Σμύρνης κυρίου Προκοπίου. Ἐνετίησι 1783.

— Ἐξήγησις τῶν εἰς τὴν ἐξαήμερον ἑνδεκα ὁμιλιῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1807.

— Ἠθικὰ Βασιλείου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1807.

(Αἱ δύο αὗται μεταφράσεις τοῦ Γρηγορίου ἀνετυπώθησαν ἐν Ἀθί·ναις εἰς ἓνα τόμον τῷ 1863 ὑπὸ Μ. Σακκοῤῥάφου) (1).

(1) Ὁ Μελλέρβυτος ἐν Χρονολογίᾳ (σελ. 355) ἀναφέρει, ὅτι ὁ αἰδίδιμος ἔγραψεν ἑλληνιστὶ σχόλια εἰς τὰ Ἠθικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, πιθανῶς ὅμως συγγέει τὴν παράφρασιν τῶν Ἠθικῶν τοῦ Βασιλείου, πρὸς τὸ ὁμώνυμον σύγγραμμα τοῦ Σταγειρίτου.

—Διδαχαί (ἀνέκδοτοι).

Προτροπή και δαπάνη αὐτοῦ ἐξεδόθησαν διάφορα κοινοφελῆ συγγράμματα. Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ ἀοιδίμου Γεώργιος Ἀγγελόπουλος, ἑλάρχης τοῦ ἱππικοῦ, φιλοπόνως συνήθροισε καὶ εἰς δύο τόμους ἐξέδοτο τὰ ἐπὶ τῶν πατριαρχιῶν τοῦ αἰμνήστου θεοῦ του ἐκδοθέντα πατριαρχικά ἔγγραφα, προσθεὶς καὶ πάντα τὰ ἀφορῶντα τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ μακαρίου ἐθνομάρτυρος.

Νικόδημος ὁ Ἀγιορίτης.

Ἐγεννήθη ἐν Νάξῳ περὶ τὸ 1748, καὶ ἐμαθήτευσεν ἐν Σμύρνῃ παρὰ τῷ ἱεροδιδασκάλῳ Ἱεροθέῳ· ποθὼν δὲ τὸν μοναχικὸν βίον ἤλθεν ἐν ἔτει 1775 εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, καὶ κουρευθεὶς μοναχὸς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγίου Διονυσίου μετωνομάσθη ἀπὸ Νικολάου Νικόδημος, ψηφισθεὶς ἀναγνώστης καὶ γραμματεὺς τῆς μονῆς. Τῷ 1776 Μακάριος ὁ Νοταρᾶς τῷ παρέδωκε τὴν Φιλοκαλίαν πρὸς ἐπιθεώρησιν, καὶ ὁ Νικόδημος συνέθετο τὸ προοίμιον καὶ συνοπτικοὺς βίους τῶν ἐν αὐτῇ περιεχομένων συγγραφέων. Κελεύσει τοῦ αὐτοῦ, διορθώσας τὸν Εὐεργετινὸν καὶ προσεπιπλατύνας τὸ περὶ συνεχούς Μεταλήψεως πονημάτων, καὶ ὅλην ἀντιγράφας καὶ ἐπιθεωρήσας τὴν Μελετίου τοῦ Ὁμολογητοῦ Ἀλφαβηταλφάβητον, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν προῤῥηθεῖσαν μονήν, καὶ ὑποταγεὶς γέροντί τινι Ἀρσενίῳ Πελοποννησίῳ ἐν τῇ Σκῆτῃ τοῦ Παντοκράτορος, ἐδόθη ὅλος εἰς τὴν μελέτην τῶν θείων Γραφῶν καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων· παραγινόμενος δὲ μετὰ τοῦ γέροντός του εἰς Σκυροπούλαν συνεγράψατο τὸ πρὸς τὸν ἐξάδελφόν του Ἱερόθεον ἐπισκοπὸν Εὐρίπου Συμβουλευτικόν. Τῷ 1783 ἐπιστρέψας πάλιν εἰς Ἀθῶνα ἠγόρασε τὴν τοῦ γέροντος Θεωνᾶ λεγόμενὴν Καλύβην κατὰ τὴν ῥηθείσαν σκῆτην τοῦ Παντοκράτορος. Τότε δ' ἔλαβε τὸ μέγα καὶ ἀγγελικὸν σχῆμα παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου γέροντος Δαμασκηνοῦ Σταυρουδά, καὶ ὅλην ἐξαστίαν ἡσυχάζων καὶ μελετῶν ἐγένετο δόκιμος τῆς θείας Γραφῆς, καὶ τοῖς πᾶσι περιβόητος καὶ παμπόθητος. Ἐπαυελθόντος δὲ καὶ δευτέρου τοῦ ῥηθέντος Μακαρίου διορθώσατο διὰ προτροπῆς ἐκείνου τὰ τοῦ Ἀγίου Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου συγγράμματα· εἶτα συνέθετο τὸ Ἐξομολογητᾶριον, καὶ τὸν Ἀόρατον Πόλεμον, καὶ σὺν τούτοις τὸ νέον Μαρτυρολόγιον, τὰ τε Πνευματικὰ Γυμνάσματα, καὶ τὸ νέον Ἐκλόγιον. Ἐπὶ πᾶσι δὲ συναθροίσας, διὰ προτροπῆς τοῦ τε σοφολογιωτάτου διδασκάλου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, καὶ τοῦ Ἡλιουπόλεως Λεοντίου, τὰ τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ συγγράμματα μετὰ κόπου πολλοῦ καὶ ἐν τρισὶν ὅλοις τεύχεσιν ἀπαρτίσας καὶ πλείστοις σημειώμασιν, ὡς ἔθος αὐτῷ, προσεπαυξήσας καὶ

κατακλάννας απέστειλεν εἰς Βιέννην διὰ νὰ τυπωθῶσιν, ὅπου καὶ παρέπεσαν διὰ τινὰς περιστάσεις.

Ἐδόθη δὲ ὅλος μετὰ τοῦ ἐκ Δημιτσάνης ἱεροδιδασκάλου Ἀγαπίου εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἱερῶν Κανόνων ἢ τοῦ Πηδαλίου, ὅπερ παραφθαρὲν ὑπὸ Θεοδωρήτου ἐλύπησε μεγάλως τοὺς συγγραφεῖς. Ὑστερον ὁ φιλόπονος Νικόδημος ἐκαλλώπισε τοὺς ὕμνους καὶ ἐγκώμια τοῦ Ἐπιταφίου καὶ τῆς Λαμπρᾶς. Εἶτα τὸ Νέον Θεοτοκάριον ἐκδούς, καὶ συγγραψάμενος τὴν Χρηστοθήειαν, καὶ συλλεξάμενος τὸ Εὐχολόγιον, ἤρξατο τῷ 1794 πρῶτον μὲν ἐρμηνεύων τὰς ἐπτὰ Καθολικὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολάς, ἔπειτα δὲ τὸ Παλτήριον Εὐθυμίου Ζυγαδινοῦ, καὶ τὰς ἐννέα ὡδὰς εἰς βίβλον ἰδιαιτέραν, ἣν Κῆπον Χαρίτων ἐπωνόμασε. Διὰ προτροπῆς τῶν Ἀγιοριτῶν πατέρων συνέθετο τὰ ὑπομνήματα τῶν τοῦ ἁγίου Ὁρου ἁγίων ἀνδρῶν, ὧν ἡ μνήμη τελεῖται τῇ πρώτῃ Κυριακῇ, μετὰ τὴν τῶν Ἀγίων Πάντων, μελουργήσας εἰς αὐτοὺς καὶ γλαφυροτάτην ἀσματικὴν ἀκολουθίαν. Τῷ 1803, καίτοι βεβαρυμένος ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ μακρῶν πόνων τῶν διαφόρων συγγραμμάτων καὶ ἀσκητικῶν κακουχιῶν, μετέφρασεν ἑρηνισθεὶς τὸν Μέγαν Συναξαριστὴν. Τῷ ἔρωτι δὲ τῆς ἡσυχίας φλεγόμενος ἠγόρασεν αὐθις ἑτέραν ἀνωθεν τοῦ Κυριακοῦ τῆς Σκῆτης καλύβην, ὅπου καταστρώσας ὁμολογίαν τῆς ἑαυτοῦ πίστεως, ἢ ἀπολογίαν πρὸς τοὺς αὐτοῦ κατηγοροὺς, μεθρημνήνευσε τοὺς δεσποτικούς καὶ Θεομητορικούς Κανόνας, καὶ τοὺς τῆς Ὀκτωήχου ἀναβαθμοὺς, ὀνομάσας τοὺς μὲν Ἐορτοδρόμιον, τοὺς δὲ Νέαν Κλίμακα.

Ἀποκαμὼν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀτρύτων πόνων, τοὺς ὁποίους ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὑπέμεινε ὁ αἰμνηστος καὶ ὡσεὶ προκισθανόμενος τὸ τέλος, κατέλιπε τὴν μοναστικὴν αὐτοῦ καλύβην καὶ μετέβη πρὸς τοὺς συνασκητεύοντας Στέφανον καὶ Νεόφυτον Σκουρταίους, τοὺς ἀγιογράφους, πρὸς οὓς ἐνετείλατο νὰ φροντίσωσι περὶ τῶν ἀνεκδότων αὐτοῦ συγγραμμάτων. Μετ' ὀλίγον δὲ νόσῳ κατασχεθεὶς ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον τὴν 14 Ἰουλίου 1809, ζήσας ἔτη ἐξήκοντα.

Ἦν ὁ μακάριος Νικόδημος τὸν τρόπον ἀπλοῦς καὶ ἀνεξίκακος, τὸ ἦθος γλυκὺς καὶ χαρίεις, ἀκτῆμων καὶ λίαν ἀπερίσπαστος. Εἰς τοσοῦτον δὲ ἤλασε μνήμης, ὥστε καὶ ὅλα κεφάλαια ἀπεσθίζε τῆς Γραφῆς, ῥητῶν ἐδάφια τε καὶ σελίδας, καὶ πλείστας μαρτυρίας τε καὶ γνώμας πατέρων, ὧν καὶ τοὺς τόπους τῶν λόγων καὶ τόμων ἀνεπισφαλῶς ἐκ μνήμης ἐγίνωσκε.

Ὅθεν πρεπόντως ὁ Νικόδημος κατατάσσεται μεταξὺ τῶν λογιωτέρων τοῦ καιροῦ του, πάντων ὑπέρτερος κατὰ τὴν φιλοπονίαν ὁ χαλκέντερος ἀναδειχθεὶς, τὰ δὲ πολυάριθμα αὐτοῦ συγγράμματα οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν εἰς κραταίωσιν τῆς ὀρθοδοξίας, ὠφελείας ἀνυπολογίστου τοῦ ἡμετέρου ἔθνους πρόξενα γενόμενα.

Συγγράμματα.

- Φιλοκαλία. Ἐν Βενετίᾳ 1782 εἰς φύλλον.
- Εὐεργετινός. Ἐνετίῃσι 1783· εἰς φύλλον.
- Συμβουλευτικόν· 1804 ἐν Βιέννῃ.
- Συμειῶν τοῦ νέου Θεολόγου· 1790.
- Περὶ συνεχοῦς Μεταλήψεως. Βενετία 1783.
- Ἐξομολογητάριον. Βενετία 1794, ἐκδοθὲν ἐπτάκις μέχρι τοῦ 1854.
- Ἀόρατος πόλεμος. Βενετία 1796.
- Νέον Μαρτυρολόγιον. 1799 Βενετία.
- Πνευματικὰ Γυμνάσματα. 1800, Ἐνετίῃσι.
- Νέον Ἐκλόγιον, 1803 Βενετία.
- Πηδάλιον, Λειψία 1800 εἰς φύλλον· ἀνετυπώθη τῷ 1844 ὑπὸ Γκαρπολᾶ, καὶ ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1864 ὑπὸ Σ. Ραφτάνη.
- Ἐγκώμια Ἐπιταφίου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1800.
- Νέον Θεοτοκάριον. Βενετία 1794· (ἀνετυπώθη τῷ 1849 ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Γ. Μουσαίου).
- Χρηστοθήεια. Βενετία 1803.
- Εὐχολόγιον, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1799.
- Καθολικαὶ Ἐπιστολαὶ Παύλου. Βενετία 1819, τόμ. 3.
- Ψαλτήριον· ἐν Κωνσταντινουπόλει 1819, τόμοι 2.
- Κῆπος Χαρίτων. Βενετία 1819, τόμ. 3.
- Βαρσανούφιος. Βενετία 1846.
- Νέος Συναξαριστής. Βενετία 1819, τόμοι 3.
- Ὁμολογία πίστεως. Βενετία 1819.
- Ἐορτοδρόμιον. Βενετία 1836.

Ἀνέκδοτα.

- Ἀλφαθηταλφάθητος.
- Γρηγορίου Παλαμᾶ τὰ σωζόμενα.
- Ἵπομνήματα ἁγίων ἀνδρῶν Ἀγιορειτῶν.
- Νέα Κλίμαξ (!).

Πρὸς τούτοις ἔγραψεν Ἀκολουθίαν Κωνσταντίνου τοῦ Ὑδραίου κατ' ἐπιτομήν τῆς τοῦ Ἡσαΐα, καὶ τοῦ Ἀγίου Κυρίλλου ἐκδοθείσας ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Χίου ἐν Λειμωναρίῳ.

Ἀγάπιος Λεονάρδος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1741 ἐν Δημιτσάνῃ καὶ ἐκαλεῖτο Ἀσημάκης

(!) Προλεγόμενα Συναξαριστοῦ καὶ Ἐξομολογηταρίου τοῦ 1852.

ἐν τοῖς κοσμικοῖς· παιδευθεὶς δὲ τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος του καὶ ἐν Τριπόλει παρὰ Παρθενίω, τελειοτέρως παιδείας ὀρεγόμενος ἀπεδήμησε τῷ 1759 δεκαοκταέτης εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα μεταβῇ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος· ἀλλὰ κωλυθεὶς μετέβη εἰς Σμύρνην, ὅπου εὗρε παρὰ τῷ λογίῳ συμπατριώτῃ του Γερασίμῳ ἱερομονάχῳ Γούνα ὑποδοχὴν καὶ προστασίαν⁽¹⁾. Μετὰ μικρὸν συμβιώσεως χρόνον κατιδὼν ὁ Γεράσιμος τοῦ νέου Ἀσκημάκη τὸν ζῆλον καὶ τὴν εὐφυΐαν πρὸς τὰ γράμματα, ἐνόμισεν ὅτι εὗρε καταλληλότερον καὶ προσφύεστατον ἄνδρα πρὸς κατάρθωσιν τοῦ πρό πολλοῦ μελετωμένου σκοποῦ περὶ συστάσεως ἑλληνικοῦ σχολείου ἐν τῇ πατρίδι. Ἀλλὰ πρὶν προβῇ εἰς τοῦτο ἐφρόντισε νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν νέον παῖσαν τὴν τότε παιδείαν, καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν τὰ ὑπὲρ τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς ἴδια αἰσθήματα· ὅθεν κατάρθωσε νὰ καταταχθῇ ὁ Ἀσκημάκης ὑπότροφος τῆς ἐν Σμύρνῃ σχολῆς, ὅπου παρέμεινεν ἐκπαιδευόμενος μέχρι τοῦ 1764, αἰετοτε τῶν πρώτων δειχθεὶς διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ὥριμον κρίσιν. Ἴνα δὲ ἀπαλλαγθῇ διὰ παντός καὶ ἀπὸ τῶν τοῦ κόσμου φροντίδων ἀνεδέχθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα Ἀγαπίος μετονομασθεὶς.

Παρασκευάσας οὕτως ὁ φιλόπατρις Γεράσιμος τὸν βοηθὸν του καὶ διὰ τῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐν Σμύρνῃ διδασκάλου Ἱεροθεοῦ συμβουλευῶν ἐνισχύσας εἰς τὸν μέγαν τῆς κοινῆς ὠφελείας ἀγῶνα, ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Ἀγαπίου ἐκ Σμύρνης, καὶ ἤλθον ἀμφότεροι εἰς τὴν πατρίδα των Δημιτσάναν. Ἐπιλαβόμενοι δὲ ἀνευ ἀναβολῆς τοῦ ἔργου ἐνοικίασαν πρὸς ὥραν οἰκίαν τινα, καὶ συνήγαγον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ἐκ τῶν ἐν τῇ πατρίδι καὶ τῶν περὶξ ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα μαθητὰς καὶ ἤρξαντο νὰ διδάσκωσιν ἀμειψί. Διὰ τῆς ἀνενδότου φιλοπατρίας τῶν ἀνδρῶν τούτων ἰδρύθη ἡ ἐν Δημιτσάνῃ περιώνυμος σχολή, ἥτις ἐπὶ τοσούτον συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ τινὰ μέρη τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Ἑπτανήσου. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἀτρύτων πόνων, οὓς κατέβαλλον οἱ ἱδρυταί, κατῴρθωσαν καὶ τὴν ἑκδοσιν πατριαρχικοῦ συγγιλλίου δι' οὗ ἐξησφαλίσθη κατὰ πάντα τὸ ἀρτισύστατον σχολεῖον ὑποβληθὲν ὑπὸ τὴν ἄμεσον τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας προστασίαν.

¹ Ἐκτραγείσθης τῆς ἐν 1769 Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ τῆς πλημ-

(1) Τὴν βιογραφίαν ταύτην τοῦ Ἀγαπίου ἀντέγραψα ἐκ τοῦ περὶ Σχολῆς Δημιτσάνης ἀξιολόγου πονήματος τοῦ Κ. Εὐθ. Καστόρχη.

μύρας τῶν ὤμων Ἀλβανῶν κατὰ τὴν ἀτυχῇ τοῦ Πέλοπος χώραν ἡμυνομένους, ἐκλείσθη καὶ ἡ ἐν Δημιτσάνῃ σχολή, καὶ ὁ μὲν Ἀγάπιος ἐξήτησεν σωτηρίαν εἰς Ζάκυνθον, ὁ δὲ Γεράσιμος εἰς Σμύρνην, ἀναμένοντες τὴν παρέλευσιν τῆς καταιγίδος ἵνα ἐπαναστρέφοντες ἀναλάβωσι τὸ θεάρεστον ἔργον αὐτῶν. Συστηθείσης περὶ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς ἐν Χίῳ δημοσίας σχολῆς, προσεκληθὼν ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς σχολάρχης ὁ Γεράσιμος, ὅστις ἐλθὼν ἐτελεύτησε μετὰ τινὰς μῆνας ἀσθενήσας. Ὁ δὲ Ἀγάπιος Λεονάρδος ἐκ Ζακύνθου μεταβὰς εἰς Πάργαν διετέλει διδάσκων ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1780, ὅτε καταστραφέντων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ληϊζόντων Ἀλβανῶν ἐπανῆλθεν εἰς Δημιτσάναν καὶ ἀνέλαθεν αὖθις τὴν διδασκαλίαν ἐν τῇ σχολῇ. Ἐν τούτοις ἀποθανόντος τοῦ Ἱεροθέου ἐν Σμύρνῃ οἱ ἔφοροι τῆς ἐνταῦθα σχολῆς θεωρήσαντες ὡς διάδοχον ἄξιον μόνον τὸν Ἀγάπιον προσεκάλουν αὐτὸν ν' ἀναδεχθῇ τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς ἐκείνης, λέγοντες, ὅτι τὴν διέουυσιν τῆς ἐν Δημιτσάνῃ εἶνε ἤδη κατηρτισμένος καὶ ἱκανὸς ν' ἀναδεχθῇ ὁ συμπατριώτης του Ἀντώνιος Ἀντωνόπουλος, ὅστις μετὰ τοῦ Γρηγορίου μεταβὰς εἰς Χίον, διέτριβε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐν Σμύρνῃ. Ὁ Ἀγάπιος εἰσακούσας τῆς προσκλήσεως μετέβη τῷ 1781 εἰς Σμύρνην, ὅπου συνδιαλεχθεὶς μετὰ τοῦ Ἀντωνοπούλου καὶ ἐνθάρρυνας αὐτὸν ν' ἀνεδεχθῇ τὴν ἐν τῇ πατρίδι σχολαρχίαν ἐκούρευσε καὶ μοναχὸν ἀνέδειξεν, Ἀγάπιον καὶ αὐτὸν μετονομάσας. Ὁ πρεσβύτερος Ἀγάπιος, ἀφοῦ διέτριψεν ἔτος ὅλον ὡς διδάσκαλος καὶ διευθυντὴς τῆς ἐν Σμύρνῃ σχολῆς, παρητήθη τῆς σχολαρχίας, καὶ πρῶτον μὲν ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ Σινᾶ, καὶ ἐντεῦθεν ἀνήχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ἀνηγορεύθη ἱεροκλήρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐπὶ Προκοπίου (1786). Ἀναχωρήσας δ' ἐκείθεν καὶ περιελθὼν τὰς παραλίους πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας, καὶ τὸ Ἀγιώνυμον Ὄρος, ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, συνάγων πανταχοῦ χρήματα καὶ βιβλία ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ πατρίδι του σχολῆς. Ἐκ τῶν συλλεχθέντων δὲ χρηματικῶν κεφαλαίων κατέθεσεν ἐπὶ τόκῳ τὰ μὲν εἰς τὸ κοινὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ταμεῖον, τὰ δὲ εἰς ἄλλα δημοσὶα ταμεῖα καὶ ἐτέρους συμπολίτας του εἰς τὰς κυριωτάτας πόλεις ἀναδειξάς ἐπιμελητάς, ἐπανῆλθεν εἰς Δημιτσάναν, κομίζων τὰ τε συνειλεγμένα βιβλία καὶ μέρος χρημάτων, δι' ὧν ἐπεσκεύασε καὶ ἐκαλλώπισε τὸ σχολεῖον.

Εἶτα ὁ σεβάσιμος πρεσβύτες περιήρχετο τὴν Πελοπόννησον κηρύτ-

των τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ προτρέπων τοὺς πάντας εἰς ἰδρύσιν σχολείων.

Τῇ 14 δὲ Φεβρουαρίου 1815 ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ μακάριος Ἀγάπιος, τελευτήσας ἐν Ἀργεῖ, ὅπου προτροπῇ τούτου εἶχεν ἐγερθῆ δημόσιον σχολεῖον.

Τὸ φιλογενὲς καὶ φερέπονον τοῦ ἀνδρός, ὡς καὶ τὴν παιδείαν, καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τοῦ Ἀγαπίου καταλλήλως ἐπήνεσεν ὁ γλαυρὸς κλάμος διακεκριμένον συμπολίτου του.

Συγγράμματα.

— Συλλογὴ πάντων τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων τῶν τε ἁγίων ἀποστόλων, καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων, ἅμα δὲ καὶ τοπικῶν· σὺν τούτοις καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων πατέρων τῶν κατ' ἰδίαν ὁροθετησάντων, καὶ ὑπὸ συνόδων οἰκουμενικῶν ἢ τοπικῶν θεωρηθέντων. Συλλεχθέντες ἐκ διαφόρων βιβλίων, καὶ τυπωθέντες νῦν διὰ προτροπῆς καὶ ἀναλωμάτων τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἁγίου Ναζαρέτ, κυρίου κυρίου Νεοφύτου Πελοποννησίου· ἀψπς'. 1787 σελ. 486. (Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὑρηνται τοῦ συλλέξαντος Ἀγαπίου ἐπιγράμματα ἱαμβικὰ εἰς τοὺς Κανόνας, καὶ εἰς Νεοφύτον τὸν Ναζαρέτ).

— Ἀσματικοὶ ὕμνοι ἐν Τεργέστῃ . . .

— Εὐχαὶ διάφοροι· (ἀνέκδοτοι).

Συνειργάσθη μετὰ τοῦ προλεχθέντος Νικοδήμου εἰς σύνταξιν τοῦ Πηγάδιου.

Σέργιος Μακραιῖος.

Ἐγεννήθη ἐν Φουρνᾷ τῶν Ἀγράφων καὶ ἐγένετο μαθητὴς τοῦ συμπatriώτου του Θεοφάνους, μεταβὰς δ' ὕστερον εἰς Ἀθῶνα διήκουσε παρ' Εὐγενίῳ τὰς φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας. Ἰδρυθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 1771 φιλοσοφικῆς σχολῆς, προέστη ταύτης ὁ Σέργιος μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1790 διαλύσεώς της, ὅτε διωρίσθη σχολάρχης τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς, καὶ ἐπὶ τριετίαν προστάς καὶ διδάξας (1790—93) παρητήθη καὶ ἡσύχαζε μελετῶν.

Ἐν ἔτει 1794 Παναγιώτης ὁ Κοδρικᾶς μεταφράσας ἐξέδωκε τὸ περὶ Πληθὺς κόσμων σύγγραμμα τοῦ Φοντενέλλου· τοῦτο δὲ ἀναγνοὺς ὁ Μακραιῖος καὶ ἀνοήτως ἐξαφθεῖς ἠθέλησεν ἵνα γράψῃ τοῦ Κοπερnikανοῦ συστήματος ἀναίρεσιν, ἐν ᾗ κομποῤῥημονῶν λέγει μετὰ στόμφου.
 « Οὐ τόλμη τοῦμόν τούτῃ, οὐδὲ προπετείαις ἐγχείρημα· ἐπέβλεψα γάρ
 « ἐπὶ τὰς παρεμβολὰς τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἀνὴρ οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν.
 « οὐδ' ὅπλα γενναίων· ἀλλὰ καὶ χεῖρ ἀσθενῆς, καὶ ποὺς ὀλισθηρὸς
 « καὶ σχῆμα ἐξηλλαγμένον, καὶ φωνὴ οὐκ εὖσημος, καὶ γνώμη ἀγενής,
 « καὶ τόλμη ἀλόγιστος, καὶ ὅλως ὑπότυφος μωρία, καὶ κενὸν θράσος,
 « καὶ βακχεῖα ἀντικρυς κυβερνικὴ, καὶ κρότοι ἐκπεπληγμένον· καὶ

» δολερὰ μὲν καὶ ἐπίβουλα τὰ αὐτῶν μηχανήματα, ὥς παντοίαν
 » πάντοθεν περιβεβλημένα καὶ ὑποκρύπτοντα τὴν ἀπώλειαν, εὐλυτα
 » δ' ἔμπης καὶ ὑπόκουφα. Τῆς γοῦν τοιαύτης σφῶν ἀσελγείας καὶ ἀσυν-
 » ταξίας καταγνοῦς, ἐπεξελθεῖν κατ' αὐτῶν ἐδικαίωσα καὶ δὴ ἐκ τῆς
 » Ἑλλαδικῆς πανοπλίας, τοῦ ἐν ἡμῖν ἐμφύτου λόγου, δραξάμενος τῶν
 » ὄπλων τὰ προχειρότερα, κατέδραμον ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἀγεληδὸν φεύ-
 » γοντας καὶ συνωθουμένους καταστρεψάμενος, καὶ ἐπὶ τὸ κρησφύγε-
 » τον, τὸ δῆθεν μέγα καὶ ὄχυρόν αὐτῶν σύστημα, τὸν πύργον φημί
 » τῆς Χαλάνης συνελασθέντας, ἀθρόους κατέβαλον, ἐκ βάρβρων αὐτῶν
 » ἀνατρέψας, καὶ ἀναλώσας πυρὶ, ὥς μηδὲ τοῦ λοιποῦ τολμᾶν τινα
 » κατὰ τῆς ἀληθείας μαχόμενον, προσφεύγειν ὑπ' αὐτὸν καὶ κρύπτε-
 » σθαι. . . . Οἶμαι δὲ ταῦτα ἀναγνοῦς ἕκαστος, τὸν μὲν κακὸφρονά
 » πῆγασον πλατυτέρῳ στόματι καταπτύσει, τῶν πολλῶν κόσμων
 » ἀγάσεται δὲ μᾶλλον τοῦ ἐνὸς τὴν ἀρμονίαν καὶ καλλονὴν, καὶ ἐκ
 » ταύτης ἐπὶ τὸν ἀρχιτέκτονα λόγον ὑψώσει τὸν νοῦν, τῆς ἐκείθεν
 » ἀπκρυαζούσης σοφίας ἱμερόμενος ».

Ἀπεβίωσεν ὁ Μακρῆος ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ Μάρτιον τοῦ
 1816 ⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

— Τρόπαιον ἐκ τῆς Ἑλλαδικῆς πανοπλίας κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Κοπερ-
 νίκου ἐν τρισὶ διαλόγοις· Βιέννη 1797.

— Ὁρθόδοξος Ὑμνωδός, ἥτοι ἱερὰ Φιλοσοφία ἐν μέτροις Πινδαρικοῖς· Βιέν-
 νη 1802.

— Σταχυολογία γραμματικὴ κατὰ πάροδον διατριβῆς· Ἐνετίσαι 1810.

— Ἐπιτομὴ φυσικῆς ἀκροάσεως· Ἐν Βενετίᾳ 1816.

— Ὑπομνήματα ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν πέντε μέρεσιν, ἀρχόμενα ἀπὸ
 τοῦ 1750 καὶ λήγοντα μέχρι τοῦ 1800. (Ἀνέκδοτα παρὰ Σ. Οἰκονόμῳ).

— Πολιτικὴ σχέδιον δι' ἧς ἂν τις κρίνοι οἷα τὰ κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν νῦν πο-
 λίτευμα. φηξή κατὰ μῆνα Δεκέμβριον (ἀνέκδ.).

— Ἐγκώμια, καὶ ἐπιγράμματα διάφορα.

Ὁ Μακρῆος ἐπεμελήθη τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1806 ἐκδοθεῖσαν
 Διδασκαλίαν Γενναίου τοῦ Σχολαρίου.

Ἀθανάσιος ὁ Πάριος ⁽²⁾.

Ἀθανάσιος ἱεροδιδάσκαλος ὁ Πάριος ἐγεννήθη εἰς Κόστον, χωρίον μι-

(1) Κατὰ λάθος ὁ Κ. Βρετὺς λέγει, ὅτι ὁ Μακρῆος ἀπηγγονίσθη ἐν Ἰωαννίνοις
 ὑπὸ τοῦ Ἀληπάσα φωραθεῖς ὡς ἀπαταῶν ἀλχημιστής, συγχύσας αὐτὸν πρὸς τὸν
 ἐκ Θεσσαλονίκης ἀγύρτην Σέργιον Διοκλητιανόν.

(2) Τὴν ἀξιόλογον ταύτην βιογραφίαν τοῦ Παρίου κατ' ἐπίμονον ἡμῶν αἵτησιν ἐσχί-
 ζισαν ἐκ τοῦ προχείρου ὁ Κύριος Α. Ζ. Μάμονκας, διατελέσας εἰς τῶν προσφιλεστέρων

κρόν τῆς νήσου Πάρου. Ἐκεῖ ἐδιδάχθη τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα. Ἐπιθυμήσας ἀνωτέρας παιδεύσεως κατέλιπε γονεῖς καὶ πατρίδα καὶ ἀπῆλθεν εἰς Σμύρνην παρὰ τῷ τότε ἐκεῖ σχολαρχοῦντι Ἱεροθέῳ. Ἐξαετίαν διαμείνας ἐν Σμύρνῃ ἐπιδίδων εἰς πάντα τὰ εἰς τὸ σχολεῖον ἐκεῖνο διδασκόμενα μαθήματα, μετέβη ἔπειτα εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος, ὅπου ἐδιδάχθη παρὰ μὲν τοῦ, τότε κατ' ἐξοχὴν γραμματικοῦ, κυροῦ Νεοφύτου, τὸ Δ' περὶ συντάξεως Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ' παρὰ δὲ τοῦ αἰοιδίμου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως φιλοσοφικὰ μαθήματα, καὶ ἐφημίζετο ὡς ὢν εἰς τῶν ἐγκριτωτέρων αὐτοῦ μαθητῶν. Οἱ Θεσσαλονικεῖς, ἔχοντες ἀνάγκην διδασκάλου διὰ τὸ σχολεῖόν των, ἐπέστειλαν πρὸς τὸν Εὐγένιον ζητοῦντες ὄνομαστί τὸν Ἀθανάσιον. Καὶ ἀπῆλθε μὲν ὁ Ἀθανάσιος εἰς Θεσσαλονίκην ἐπὶ πόσους ὅμως χρόνους διετέλεσεν ἐκεῖ διδάσκων καὶ τὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἦτοι τὸ τοῦ κήρυκος τοῦ θείου λόγου, ἔργον ἐκπληρῶν, ἀγνοοῦμεν. Ἐνσηψάσας ἐκεῖ τῆς πανώλους, ἀνεχώρησε καὶ κατῆλθεν εἰς Κέρκυραν ἔνθα ἡκοῦσατο παρὰ τῷ αἰοδίμῳ Νικηφόρῳ τῷ Θεοτόκῃ τῆς φιλοσοφίας, φυσικῆς καὶ τῆς ῥητορικῆς. Ἰώσηπος ὁ Μοισιοδάξ, γνωρίζων τὸν Ἀθανάσιον ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἀθωνίτιδι σχολῇ μαθητείας του, καὶ τιμῶν αὐτὸν διὰ τὴν εὐφυΐαν, τὴν ἀγχιναίαν καὶ τὴν φιλοπονίαν του, ἔγραψεν αὐτῷ καὶ τὸν προέτρεψεν ἵνα δι' ἰδίων αὐτοῦ ἐξόδων μεταβῇ εἰς τὰς Ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν· ἀλλ' ὁ Ἀθανάσιος ἀπεποιήθη τὴν φιλικὴν ταύτην τοῦ Μοισιοδάκτος πρότασιν. Ἐκ Κερκύρας μετέβη εἰς Μεσολόγγιον ὅπου ἦν ὁ συμμαθητὴς καὶ φίλτατος αὐτῷ Παναγιώτης ὁ Παλαμᾶς, καὶ ἐκεῖ ἐξετέλει τὸ τοῦ Ἱεροκήρυκος ἔργον, διάκονος ἔτι ὢν.

Τῆς Ἀθωνίτιδος σχολῆς στερουμένης διδασκάλου μετὰ τὸν αἰοδίμον Εὐγένιον, ἡ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία διὰ γραμμάτων συνοδικῶν προσεκάλεσε τὸν Ἀθανάσιον ν' ἀπέλθῃ εἰς ἅγιον Ὅρος ὡς διδάσκαλος καὶ σχολάρχης τῆς σχολῆς ἐκείνης. Καὶ ἀπῆλθε μὲν, ὑπακούσας εἰς τὴν τῆς ἐκκλησίας φωνήν· ἀγνωστον δὲ ἐπὶ πόσον χρόνον διέμεινεν ἐκεῖ γνωστὸν μόνον ὑπάρχει, ὅτι ἔνεκα τοῦ δυσηνίου καὶ δυσαγώγου τῶν μαθητῶν παρητήθη, καὶ ἀπῆλθεν αἰθῖς εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐκεῖ δὲ δωδεκαετίαν διατρέψας διηύθυνε τὸ σχολεῖον παραδίδων μαθήματα, ἕτε καὶ τὴν Γραμματικὴν τοῦ κυροῦ Νεοφύτου συνέ-

μαθητῶν τοῦ Παρίου, ἐπιφυλαττόμενος δὲ ἵνα ἐν καιρῷ ἐκτενέστερον λαλήσῃ περὶ τῆς ἐκείνου διδασκαλίας.

ταμε, καὶ τὸν Ἀντίπατρον ἐφιλοπόνησε, καὶ πληρεστέτην ἀσματοκλὴν ἀπολουθίαν τοῦ ἐν ἀγίοις Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ἐσύνησε μεταφράσας εἰς τὸ ἀπλοῦν ἰδίωμα καὶ τὸν ἑλληνιστὴν ὑπὸ τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου Φιλοθέου συγγραφέντα βίον αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἐν ἀγίοις Κλήμεντος τοῦ Βουλγαρῆς τὸν βίον μετέφρασε καὶ τύποις ἐξέδωκεν.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ διαμένων ἔλαβε γράμματα Πατριαρχικά καὶ Συνδικά, δι' ὧν ἐπροσκαλεῖτο ὡς διδάσκαλος εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἀφίετο ἐλεύθερος νὰ προσδιορίσῃ ὅσον θέλει μισθόν. Τῷ ἐδίδετο δὲ συγχρόνως καὶ ἡ ὑπόσχεσις νὰ προαχθῇ εἰς θέσιν Ἀρχιερέως⁽¹⁾ κατ' ἰδίαν αὐτοῦ ἐκλογὴν ἐν χρείᾳ ἐπισκοπῆς· ἀλλ' ἀπέπεε τὴν πρότασιν ἀπαντήσας. « Τὰς μὲν ἀρχιερατίας τιμῶ καὶ προσκυνῶ, » ἀλλ' ἐγὼ δὲν εἶμαι ἄξιος. Ἄν ἐκαταλάβουσα ὅτι ἐκκλῆμα περισσότερον καρπὸν εἰς τὴν Βασιλεύουσαν πόλιν, ἤθελα ἔλθαι αὐτόκλητος· » Ἐπειδὴ ὅμως, ὡς στοχάζομαι, αὐτοῦ εἶναι κάποια ἐμπόδια, διὰ τοῦτο ἄφετέ με, παρακαλῶ, ἐδῶ εἰς τὰ πέραν νὰ ὠφελῶ ὅσον δύναμαι τοὺς ἀδελφούς μου καὶ τὸ Γένος μου ». Καὶ οὕτως ἀφέθη.

Ἀγαπητὸς παρὰ πᾶσιν, οὐ μόνον τοῖς ἄρχουσι καὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ καὶ τοῖς σοφοῖς Ἀρχιερεῦσι τῆς μεγάλης ἐκείνης Ἐπαρχίας, τῷ τε Προέδρῳ τῆς Θεσσαλονικέων ἐκκλησίας κύρ Δαμιανῷ, καὶ τῷ Ἐπισκόπῳ Καμπανίας κύρ Θεοφίλῳ, καὶ τῷ Ἀρδαμερίου κύρ Διονυσίῳ καὶ τῷ Πλαταμῶνος κύρ Διονυσίῳ, καὶ σεβάσμιος καὶ τιμῆς παρ' αὐτοῖς ὡς οὐ μόνον διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν μαθημάτων ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ὀρησκευτικῶν διδασκῶν μεγίστης ὠφελείας γενόμενος πρόξενος εἰς πάντας, ἐπεπόθησεν εἰς τέλος νὰ ἡσυχάσῃ εἰς τὴν οἰκίαν Πατρίδα, τοῦτα μὲν ἵνα μακρυνθῇ τῶν θορύβων καὶ τῆς ἐν τοῖς πόλεσι ταραχῆς, τοῦτα δὲ ἵνα γένηται χρήσιμος καὶ εἰς συμπατριώτας του διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν γραμμάτων καὶ διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ θεοῦ λόγου. Ἀνεχώρησε λοιπὸν ἐκ Θεσσαλονίκης· τοῦ δὲ πλοίου προσαρράξαντος εἰς Χίον καὶ διαμείναντος ἐπὶ ἡμέρας ἐκεῖ, ἔλαβεν ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ Ἀθανάσιος γράμματα ἐκ Σμύρνης παρὰ φίλων του προτρέπόντων αὐτὸν νὰ μείνῃ εἰς Χίον μέχρι οὗ καταπαύσῃ ὁ τότε μεταξὺ Ὀθωμανῶν καὶ Ῥώσων ἐκραγὲς πόλεμος. Ἐν Χίῳ κατώκησεν ἐξῆς τῆς πόλεως εἰς Κάθισμα τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Τριάδος, ἐφ' ἧς

(1) Ἐπῆρχεν ἤδη προηγουμένως εἰς τὸν τῆς Ἱερουσλήν βαθμὸν ὑπὸ τοῦ ἀγιωτάτου Μακαρίου, ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου, τοῦ Νοταρᾶ, ὑπ' αὐτοῦ τούτου προτραπείς ὁ χειροτονηθείς.

συχάζων μόνος ἐν μελέταις καὶ προσευχαῖς καὶ τὴν κατάπαυσιν τοῦ πολέμου ἀπεκδεχόμενος. Ἐνταῦθα συνώψισε καὶ τὴν ῥητορικὴν πραγματεῖαν τοῦ Ἑρμογένους. Ἐτυχε τότε νὰ στερηῇται τὸ σχολεῖον τῆς Χίου διδασκάλου ἱκανοῦ, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν οἱ Χίοι νὰ μείνῃ παρ' αὐτοῖς· ἀλλὰ μὴ ἐνδιδόντος εἰς τὰς παρακλήσεις τῶν, μετεχειρίσθησαν παρ' αὐτῷ μεσίτας τὸν τε ἀγιώτατον Μακάριον ἐκ Κορίνθου, τὸ γένος Νοταρᾶν, καὶ τὸν ὀσιώτατον Νήφωνα τὸν Κοινοβιάρχην, οἵτινες κατῴρθωσαν νὰ τὸν πείσωσιν, ἐπὶ τῷ ὄρει νὰ παραδώσῃ μόνον τὴν Ῥητορικὴν καὶ, γενομένης εἰρήνης, ν' ἀπέλθῃ εἰς Πάρον τὴν ἑαυτοῦ Πατρίδα. Περαιτωθείσης τῆς παραδόσεως τῆς Ῥητορικῆς καὶ τοῦ πολέμου ἔτι διαρκούντος, παρέδωκε καὶ τὸ Θεολογικὸν τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τὴν Λογικὴν τοῦ αἰοδίου Εὐγενίου. Ἐν τῷ μετὰξὺ τούτῳ τῆς εἰρήνης γενομένης, ἡτοιμάσθη ν' ἀναχωρήσῃ κατὰ τὴν συμφωνίαν· ἀλλ' οἱ προὔχοντες τῶν Χίων, ὁ τότε Μητροπολίτης Χίου κύρ Γαβριήλ καὶ πρὸ πάντων ὁ μνηστὴς ἀγιώτατος Μακάριος ὁ Κορίνθου, μετέπεισαν αὐτὸν νὰ μείνῃ ἐκεῖ καὶ τὴν ὅλην φροντίδα καὶ ἐπιστάσιαν τοῦ σχολείου ν' ἀναλάβῃ. Προτάσει δ' αὐτοῦ ἡ κοινότης τῶν Χίων ἡγόρασε, περὶ τὸ 1792 ἔτος, διὰ προαιρετικῆς τῶν εὐπόρων συνδρομῆς οἰκίαν εὐρυχωροτάτην, περιέχουσαν κῆπον καὶ αὐλὴν μεγάλην ἣν καὶ μετεσκευάσαν κατὰ γνώμην αὐτοῦ, καὶ συνέστησαν τὴν ὀνομαστὴν μετὰ ταῦτα γενομένην δημοσίαν Σχολήν⁽¹⁾.

(1) Ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου τῆς μεγάλης θύρας τῆς σχολῆς τῆς εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν ἀγούσης, ἦσαν ἐγγεγραμμένα ἐπὶ γυφίνης πλακὸς διὰ μέλανος κεφαλαίας γράμμασι τὰ ἐξῆς ἐπιγράμματα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀθανασίου συνταχθέντα τὸ μὲν ἐν μέτρῳ ἥρωελεγείῳ ὡς ἐκ μέρους τῆς σχολῆς, τὸ δὲ διὰ στίχων δεκαπεντασλλαδών.

«Ὅς πρὶν ἦν βροτείων ναῖδων δόμος οὐκ ἔγαν κλυτὸς

Ἔστι νῦν Μουσῶν εἰμι ἀριπρεπέης.

Τῶν ἐμέων Χίων, σφετέρων προγόνων περίπυστα

Εὐ ζήλωσάντων ἔργα ἡδ' ὡς τε πλέον».

Καλῶς ὁ χρόνος εἴρηται τοῖς πάλαι καινοτόμος

Καὶ ἀνευρίσκει γὰρ αἰετὶ τῶν καλῶν ἐν βίῳ

Τεχνῶν τε καὶ ἐπιστημῶν πλεῖστον ὀνησιφόριον.

Ἰδοὺ γὰρ Χίος ἡ λαμπρὰ ἡ κορινθίαν τῶν νήσων,

Ἡ τῷ παντὶ ἐξάκουστος καὶ περιδοξὸς πόλις,

Ἄλλοις ἐμπρέπουσα καλοῖς τοῖς τε σπανιωτάτοις,

Ἔστιαν ἡνοῖξε· τὰ νῦν Μουσῶν εὐπρεπεστάτην.

• • • • •
• • • • •

Διετέλεσεν ἐν Χίῳ σχολαρχῶν μέχρι τοῦ 1812 καὶ διδάσκων τὰ σχολαστικά λεγόμενα μαθήματα, ἥτοι τὴν Λογικὴν, τὴν Ῥητορικὴν τὴν Μεταφυσικὴν καὶ τὴν Θεολογίαν· ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς καθ' ἑκάστην παραδόσεως δὲν ἀπελείπετο καὶ τῆς πρὸς τοὺς μαθητὰς εὐσεβοῦς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας, τῆς ἀνηκούσῃς δηλονότι καὶ ἀρροζούσῃς εἰς τὸ παραδιδόμενον μάθημα, διότι κύριον εἶχε σκοπὸν νὰ καταστήσῃ τοὺς οἰκείους μαθητὰς ἐντριβεῖς εἰς γράμματα ἐν γένει, καὶ νὰ στηρίξῃ αὐτοὺς συγχρόνως εἰς τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν καὶ τὴν εὐσέβειαν. Τοσοῦτον δὲ ἦτο φιλόπονος, ὥστε μ' ὅλα τὰ βάρη τῆς σχολαρχίας

.....
 Ἐξ ὧν Πανδώρα Ἡσιόδειος αὕτη τοῖς φιλομούσοις,
 Ἀτρυτοῖς πόνοις τοῦ σοφοῦ Γαβριὴλ Ποιμενάρχου·
 Καὶ τελευταῖον ταῖς πυκναῖς φροντίαι καὶ καμάτοις
 Τῆς τετρακτύος τῶν κλεινῶν καὶ τιμίων ἐφόρων.
 Ὡν εἰς ἐν πρώτοις τίθεται Ζανῆς Δρομοκαίτης,
 Ῥάλλης τε ὁ Γεώργιος ὁ τοῦ ποτὲ Παντίου,
 Καὶ μετ' αὐτοὺς καὶ σὺν αὐτοῖς Μανουὴλ ὁ Σκυλίτζης,
 Μαυροκορδάτος τε Λουκάς ὁ βέλτιστος Παυλίδης.
 Οὗτοι φροντίζειν ἔλαχον τῆς συστάσεως τοῦργου.
 Καὶ πράττουσ' ἄγε τοῦτο δὴ θερμῶς ἐπιστατοῦντες.
 Οἷς ἀποδῶν Κύριος τοὺς μισθοὺς ἐπαξίως.
 Ἔχεις, ὦ Ξένε, εἰδήσιν τοῦ πράγματος συντόμως.
 Εἰ δὲ μαθήσεως ἔρᾳς καὶ σαυτὸν βελτιοῦν βούλῃ,
 Εἴσθι, τύχῃ ἀγαθῇ, καὶ λαβὼν αὐτὸν μεταδός ».

Καὶ ἡ περιώνυμος δημοσία Σχολὴ καὶ ἡ πλουσιωτάτῃ αὐτῆς Βιβλιοθήκῃ ἐπυρπολήθησαν καὶ κατεστράφησαν ἐκ βρβαρικῆς ἐπιδρομῆς ἐν τῷ καιρῷ τῆς στυγερᾶς καταστροφῆς τῆς Χίου κατὰ τὸ 1823. Ὁ τοίχος ἐν ᾧ ἦ περὶ τῆς ὁ λόγος θύρα τῆς εἰς τὴν μεγάλῃν αἵθουσαν εἰσόδου δὲν εἶχεν ἔτι καταρρέουσαι ὅτε μετὰ τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἀποδημίαν ἀπῆλθον ἐκεῖσε κατὰ τὸ 1837. Πρῶτον μετὰ τὴν εἰς τὰς κατεστραμμένας ποτρικὰς μου κτήσεις ἐπίσκεψιν ἔκαμα τότε εἰς τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον τόπον ὅπου χιλιάδες νέων, Χίων τε καὶ ἄλλων συνδραμόντων τὸ πρότερον ἀπὸ πολλὰς τῶν τουρκονομιουμένων πόλεων, εἶχον ἐκπαιδευθῇ καὶ ὅπου ἀγῶν ἐφοίτησα ἀπὸ τοῦ 1810 μέχρι τοῦ 1818 καὶ ἔκλαυσα πικρότατα, μνησθεῖς ἡμερῶν ἀρχαίων. Ἀνατείνας δὲ τὸ μῦμα ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου ἔνθα πάλαι ἦ ἀν τὰ ἐπιγράμματα μόλις ἦδυνήθησαν νὰ διακρίνω ἀμυδρά τινα ἴχνη τοῦ πρώτου στίχου τοῦ ἡρωελεγειῶν, καὶ ἕτερα προσέτι ἐκ τῶν στίχων α, β καὶ γ, ιδ τοῦ δευτέρου ἐπιγράμματος, ἅτινα μόνον τὸ γόψινον θριγκὸν εἶχε διασώσει μέχρι τότε ἀπὸ τῆς ἐπηρεᾶς τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ τῆς ἐκ τῶν ὕμβρων βλάβης. Ἡ ὅλος τυχαία ἀνακάλυψις αὕτη καὶ μ' ἐχάρυνε καὶ μ' ἐνεθάρρυνε. Συνεπένετρώσα τότε ἀμέσως τὰς δυνάμεις τῆς μνήμης μου καὶ, πλήν τριῶν στίχων ἐκ τῶν τοῦ δευτέρου ἐπιγράμματος, διαφυγόντων παντελῶς τὴν ἐμὴν μνήμην, ἀπεμνημόνευσα καὶ μεταδίδω ὅ,τι ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐν τῇ σχολῇ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη μαθητείας μου εἶχα ἀποστηθίσει, γυμνάσεως ἢ μάλλον παιδείας χάριν.

καὶ τῆς παραδόσεως τῶν μαθημάτων μετέφρασεν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ τὴν *Μεταφυσικὴν*, καὶ Θεολογικὴν βιβλὸν ἐπιγράψας αὐτὴν *Ἐπιτομὴν τῶν θείων δογμάτων*· ἐφιλοπόνησε καὶ τὴν *Χριστιανικὴν ἀπολογία*ν κατὰ τῶν ἀθέων καὶ τὴν *Ἀντιφώνησιν* κατὰ τῶν γηϊνορρόνων φιλοσόφων συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε ⁽¹⁾, καὶ ἕτερον προτέτι συνέταξε πόνημα, τὸν *Ραψάνην*, κατὰ τῶν παρεξηγούντων τὰ θεῖα ῥητά.

Τῆς φήμης τοῦ Ἀθανασίου ἐν μικρῷ διαστήματι χρόνου διαδοθείσης πανταχοῦ, συνέδραμον εἰς Χίον μαθηταὶ καὶ ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἐκ Συρίας, καὶ ἐκ Παλαιστίνης, καὶ ἐκ Πελοποννήσου, καὶ ἐκ Κρήτης, καὶ ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, καὶ ἐκ Σμύρνης, καὶ Θεσσαλονίκης, καὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ διατόρων τῆς Ἠπείρου μερῶν ἦσαν δέ τινες καὶ ἐκ τῆς μεγάλης Ἀρμενίας. Τούτων οἱ μὲν ἐπεδόθησαν μετὰ ταῦτα εἰς τὸν ἐμπορικὸν βίον καὶ εἰς ἄλλα ἐπιτηδεύματα, πολλοὶ δὲ ἐχηρημάτισαν διδάσκαλοι εἰς τὰς οἰκείας αὐτῶν πατρίδας.

Διεύθυνε τὴν ἐν Χίῳ Σχολὴν ὁ Ἀθανάσιος μέχρι τοῦ 1812 ἔτους, καὶ δύναται δικαίως νὰ ὀνομασθῇ ὁ πρῶτος μορφωτὴς αὐτῆς· ὠφέλησε δὲ πολλὸν, ὅσον αἱ περιστάσεις ἐκείναι συνεχώρουν. Φθάσαντα εἰς βαθὺ γῆρας, οἱ εὐγνώμονες Χῖοι ἀπήλλαξαν αὐτὸν ἀπὸ τῶν κόπων τῆς Διευθύνσεως καὶ τῆς διδασκαλίας, καὶ τῷ ἐχορήγουν πλήρη τοῦ Σχολάρχου καὶ Διδασκάλου μισθὸν μέχρι τῆς μακαρίας τελευτῆς αὐτοῦ.

Ἀποσυρθεὶς ἀπὸ τῆς σχολαρχίας ἐνεννηκοντούτης σχεδὸν, μετέβη καὶ ἡσύχασεν εἰς ἀναχωρητικὸν τόπον καλούμενον *Ψευστά*, ἐνθα ἦν τὸ μονύδριον τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου (ἐν ᾧ διέμενε πρὸ χρόνων ἐφησυχάζων ὁ ὁμόψυχος αὐτῷ μαθητὴς καὶ φίλος Νικηφόρος, ὁ ἐν *Ψευστοῖς* προσωνυμούμενος) ἔχων ἐν συναιδίᾳ καὶ τὸν Ἱεροδιάκονον Ἰωσήφ τὸν ἐκ Φουρνᾶ τῶν Ἀγράφων, ὃς εἶχε χρηματίσει μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ Σχολῇ ὡς ὑποδιδάσκαλος. Εἰς τοῦτον τῆς ἡσυχίας του τὸν τόπον συνέγραψε τὸ *Ἀλεξίκακον Πνευματικὸν* κατὰ τῶν ἀντιλεγόντων καὶ καταφρονητικῶς ἀντιφερομένων εἰς τὰς θείας Γραφάς. Μετὰ τοῦτο ἤρξατο τῆς συγγραφῆς ἑτέρου βιβλίου περὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγίας Πίστεως καὶ περὶ τοῦ τίς ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ φιλοσοφία ⁽²⁾· μόλις δ' εἰς μέσον τοῦ προοιμίου ὄντι, ἐπ' ἅλ-

(1) Τὴν Χριστιανικὴν ἀπολογία, ἐξαντληθείσης μετ' οὐ πολὺ τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ἐξέδωκε τὸ δεύτερον ἰδίᾳ δαπάνῃ ὁ ἀγιώτατος Μακάριος ὁ Κορίνθου.

(2) Ἐκ παραδόσεως ἔχω, παρὰ τοῦ μακαρίτου Νικηφόρου τοῦ ἐν *Ψευστοῖς* περβαλῶν, ὅτι προκείμενον τοῦ εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο προοιμίου ἔθηκεν ὁ ἀγνῆτος

θεν αὐτῷ ῥεύμα ἀποπληξίας, καὶ διέκοψε τὴν ἐργασίαν. Μετὰ οὗτο ἐβδομάδας μικρὰν ἀναλαβὼν, ἐκκολουθήσε τὴν συγγραφήν καὶ τῷ ἐπὶ ἡλθε δεύτερον, ισχυρότερον τοῦ πρώτου ῥεύμα· τοῦτο δὲ μόνον ἐφθάσε νὰ εἴπῃ « ἐτοιμάσατε τὰ χρειώδη »· ἡ γλῶσσα ἔμενε δεδεμένη· ἐκ δὲ τοῦ νεύματος τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκ μικρᾶς κινήσεως τῆς χειρὸς, ἐνόησαν οἱ μετ' αὐτοῦ, ὅτι χρειώδη εἶπε τὴν κοινωνίαν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Λαβὼν δὲ τὸ ἐφόδιον τοῦτο τοῦ οὐρανοῦ δρόμου, σύνουσι καὶ ἐν γνώσει φρενῶν, ἔμεινεν ἔτι ζῶν καὶ νοῶν ἐπὶ μίαν ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα, καὶ ἐτελειώθη ἐν Κυρίῳ ἀτάραχος τῇ 24 'Ιουνίου 1813 ἔτους· ἐτάφη ἐν τῷ προπυλαίῳ τοῦ ναοῦ τοῦ μονυδρίου ἐκείνου (').

Βιογραφήσας ἕως ὧδε τὸν αἰοῖδιμον Ἀθανάσιον ὡς ἓνα τῶν μετὰ τὰ μέσα τῆς III' μέχρι τῆς πρώτης δεκαετίας τοῦ 10' αἰῶνος ὑπαρχάντων αἰωνίας μνήμης ἀξίων διδασκάλων τοῦ Γένους, ὡς ἐπὶ μακρὸν σχολαρχήσαντα ἐν Χίῳ, τῇ πεφιλημένῃ μοι Πατρίδι, παρασιωπῶ τὴν ἐκθεσιν τῶν κατ' αὐτὸν ὡς Κληρικὸν τῆς ἀγίας ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ὡς ἐξαίρετον θαυμαστήν καὶ ἐπαινέτην τῶν ἐν ἀγίοις τοῦ τε Γρηγορίου Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Παλαμᾶ καὶ τοῦ Μάρκου Ἀρχιεπισκόπου Ἐρέσου τοῦ Εὐγενικοῦ, ὡς ἄκρον ζηλωτὴν τῶν πατρῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων, ὡς βαρὺν παπομάστιγα, καὶ ὡς ἐναρέτως καὶ ἀξίως τῆς ἐαυτοῦ κλήσεως βιωτεύσαντα. Ἡ περὶ τούτων λεπτομερεστέρα ἐκθεσις δημοσιευθήσεται ἰδίᾳ, ἂν μὴ προλάβῃ με τὸ χρεῶν.

Ἐγγὺς ὢν εἰς τὸ τέρμα τοῦ παρόντος λόγου, δὲν πρέπει νὰ παρασιωπήσω, ὅτι ὁ πολὺτέλας οὗτος τῆς ὀρθοδόξιας ἀγωνιστῆς δὲν ἔμεινεν ἀπείραστος καὶ πικρίας καὶ λύπης ἄγευστος. Συκοφαντηθεὶς ὑπὸ τινῶν ἀγορευτῶν μοναχῶν ὅτι δὲν δέχεται ἀλλ' ἀθετεῖ τὰ ἐν τῇ ἐκκλη-

Ἀθανάσιος τὴν ῥῆσιν τοῦ προφήτου Μιχαίου (Κεφ. Ζ'. 2) « Οἱμοί, ψυχὴ, ὅτι ἀπό- » λωλεν εὐσεβὴς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχει » κτλ.

(') Ἀπὸ μνήμης ἔχω τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου.

Ἡ πολυκροτος Ἀθανασίου φήμη

Ἡ περικλεὴς καὶ πανένδοξος μνήμη

Πάντων τοῖς ὡσὶν ἐνηχεῖ θαυμαστίως,

Καὶ εἰς ἔπαινον πάντας κινεῖ ἀξίως.

Ἐπῆρξε καὶ γὰρ μαθήσειος παντοίας

Ταμεῖον σεπτὸν τῆς θύραθεν ἢ θείας,

Θείων ἐνοιῶν πανσεβασμὸς θήκη

Καὶ τῶν ἱερῶν θεολόγων προσθήκη.

Ἀλλ' εἴπερ αὐτοῦ ἐνεαῦθα γῆ καλύπτει

Τὴν θεόφρονά κάραν τε καὶ τὰ χεῖλη

Μὴ σὺ, Θεοτά, ἀνῶ ταύτου χάριν,

Φθόγγεται καὶ γὰρ ἐκ τῶν βελίων πάλιν·

Ἀλλ' ὦ γλυκύ μοι ἔνομα τέ χ' πρῶγμα

Ἀθανάσιε, τῶν σὲ ποθοῦντων χάριμα

Νῦν ἀπολαβὼν Χριστὸν τὸν ἔρωτά σε,

Εὐχοῦ καὶ ἡμᾶς γενέσθαι μιμητάς σε.

Ταῦτά σοι ὁ σὸς προσφέρει Νικηφόρος

Ἐπερ τῆς ἀγάπης σου οὐκ ἔσται κόρος.

Ἐνεαῦθα κεῖται κόνις Ἀθανασίου

Τῷ θεόφρονος ἐκείνου τοῦ Παρίου.

εἰς γινόμενα ἱερὰ μνημόσυνα ἐν ταῖς ἀναστασίμοις ἡμέραις τῶν Κυ-
ριακῶν, κατεκρίθη καθαιρέσεως ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἀναπαλό-
γητος, ἐν ἔτει 1781. Ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἀπολογίᾳ ἦν, ἅμα τῇ ἐκδόσει
τῆς ἀδίκου καθαιρέσεώς του, ἀπηύθυνε πρὸς τὸν τότε οἰκουμενικὸν
Πατριάρχην κύρ Γαβριὴλ καὶ τὴν περὶ αὐτὸν ἱερὰν Σύνοδον, ἔτυχεν
ἐπιφανοῦς ἀθωώσεως, δημοσιευθείσης ἐν σελ. 187—190 τοῦ Ἑνετίη-
σιν ἐν ἔτει 1785 ἐκδοθέντος βιβλίου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὁ Ἀντίπαπας.

Λείπεται μοι νῦν νὰ εἶπω ὀλίγα καὶ περὶ τῆς μομφῆς ἣν τινες
δώρεάν, καὶ ἀωνύμως, προσῆψαν εἰς τὸν αἰοδίμου Ἀθανάσιον ἔτι
ζῶντα, ὡς δῆθεν πολέμιον πρὸς τὰς περὶ τῆς ἡθικῆς ἀναγεννήσεως
τῆς Ἑλλάδος πατρικὰς παραινέσεις τοῦ ἀθανάτου Κοραῆ, ὡς εἰς μὴ
τὰ καλὰ (καθὼς τότε ἐλέγετο) γραμματικὰ προσκείμενον καὶ τοῦ
τότε καθεστῶτος πόλιτεύματος τῶν γραμμάτων κρατερῶς ἀντεχόμε-
νον. Καὶ κατὰ τοῦ αἰοδίου διδασκάλου Νεοφύτου τοῦ Δούκα εἶχον
ἐκτοξευθῇ τότε συγχρόνως πικραὶ κατακρίσεις ὑπὸ τῶν περὶ τὸν
Κοραῆν, ὡς μὴ ἀποδεχομένου τοὺς περὶ τῆς ἐλληνικῆς παιδείας καὶ
γλώσσης αὐτοσχεδίου στοχασμοὺς ἐκείνου. Ἀλλ' ὅσον ἦτο ἄδικος ἡ
κατὰ τοῦ Δούκα μομφὴ ὀνομαστὶ γενομένη (διότι ἐκ τῆς μετὰ λόγου
συζητήσεως προβαίνει πάντοτε διαλάμπουσα ἡ ἀλήθεια) τοσοῦτον
ἀδικωτάτη ὑπῆρχεν ἡ κατὰ τοῦ Ἀθανασίου ἀνώνυμος. Ὁ Ἀθανάσιος,
οὐ μόνον ἐτίμα ὑπερβαλλόντως ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς εὐφημίας
καὶ ἐπαίνου ἤγε τὸνομα τοῦ Κοραῆ. Ἀρκοῦσαν τῶν λόγων μου ἀπόδει-
ξιν ἡγοῦμαι τὸ ἐπόμενον ἐξ ἀνεκδότου συγγράμματός του (1), ἀπόσπα-
σμα, ἔχον οὕτως αὐτολεξεῖ.

« Τὸν σοφώτατον ἐν ἱατροῖς κύριον Διαμαντὴν τὸν Κοραῆν, τὸν μὴ-
» τρώθεν μὲν Συμυρναῖον, πατρώθεν δὲ τὸ γένος ἐκ τῆς Χίου ἔλκοντα,
» ἀκοῇ μὲν ὥτὸς τὸ πρότερον ἤκουον, λίαν μοι περιληφένε, κύρ Διαμαντὲ,
» νῦν δὲ καὶ ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐώρακεν αὐτόν. Ποῦ δὲ τοῦτον ἐώρακα;
» δῆλον ὅτι ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις αὐτοῦ βιβλίοις ὅπου μοι ἔστειλας, ἐκ
» τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἐπιγράφεται *Πρόδρομος Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης*,
» τὸ δὲ ἕτερον *Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης Τόμος Α'*. Διὰ τὰ ὅποια καὶ
» πολλὰ σοι εὐχαριστῶ, ἀδελφε, διὰ τί, ἐδῶ εἰς τὴν ἐρμηίαν ταύτην,
» ἕως τῆς σήμερον ἀκόμη δὲν εἶχομεν ἰδῆ κανένα ἀπὸ ὅσα ἠκούομεν,
» ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος, φιλαδελφίᾳ κινούμενος, ἐφιλοπόνησεν καὶ εἰς φῶς

(1) Τοῦ Ἀπολογητικοῦ Ἐγγχειρίδιου. (βλ. κατωτέρω ἐν τῇ ἀπαριθμῇ τῶν
πῶν ἀνεκδῶτων συγγραμμάτων, ἀριθ. 1).

« ἐξέδωκε πρὸς τὴν τοῦ Γένους ἡμῶν βελτίωσιν. Εἶδον λοιπὸν, καὶ
 « κατὰ ἀλήθειαν ἐθαύμασα τὴν πολυμάθειαν τοῦ ἀνδρός. Φιλολόγος
 « ἄριστος· καὶ ἀληθείας δικαζούσης, μόνος οὗτος εἶνε ἄξιος νὰ ὀνο-
 « μάξεται ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ ἄλλος Πλούταρχος Χαιρωνεύς, ἢ
 « Διονύσιος ὁ Λογγίνος ὃν βιβλιοθήκην ἐμβιον ἐκάλουν οἱ παλαιοί »·
 Προβαίνων δ' ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι ὁ Ἀθανάσιος τὸν ἀποκαλεῖ
 μέγαν· « ὁ μέγας Κοραῆς (λέγων), τὸ ἐμψυχον ταμείον τῆς φιλο-
 « σοφίας κτ.λ.

Τέλος λόγου· ἦν ὁ ἀοίδιμος Ἀθανάσιος πάντῃ ἀκτήμων, καὶ ὅ,τι
 ἐπερισεύετο τὸ διένειμεν εἰς τοὺς πτωχοὺς· ἐθεώρει ἁμαρτίαν τὸ νὰ
 ἔλθῃ ὁ νέος χρόνος καὶ νὰ εὔρῃ τὸν ὄβολόν τοῦ παρελθόντος ἐνιαυτοῦ.
 Πᾶσα δὲ ἡ περιουσία ἦν κατέλιπε τελευτήσας, συνίστατο εἰς μίαν καὶ
 μόνην εὐτελεῖ ἐνδυμασίαν, εἰς τὸν λύχον καὶ εἰς τὸ μελανοδοχεῖον του.

Πονήματα αὐτοῦ εἰσι τὰ ἐξῆς· ὧν τὰ μὲν ἐξεδόθησαν, τὰ δὲ κεῖνται
 εἰσέτι ἀνέκδοτα. Καὶ ἐκδεδομένα μὲν εἰσι.

α) Βίος τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Κλήμεντος, ἀρχιεπισκόπου
 Βουλγαρίας. Συντεθείς ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ ἐν ἁγίοις Θεοφυλάκτου τοῦ
 Βουλγαρίας ἀρχιεπισκόπου, μεταφρασθεὶς δὲ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν διάλεκτον
 παρ' Ἀθανασίου τοῦ Παρίου. Ἐτυπώθη μετὰ τῆς ἀπαικτικῆς ἀκολουθίας τοῦ
 αὐτοῦ ἁγίου Κλήμεντος Ἐνετίῃσι 1784 εἰς 8^{ov}. Ἀνετυπώθη δὲ καὶ ἐν τῇ
 τοῦ Οὐρανοῦ κρίσει ἐν Λειψίᾳ 1805 εἰς 8^{ov}.

β) Ὁ Παλαμᾶς ἐκείνος· ἦτοι βίος ἀξιοθαύμαστος τοῦ ἐν ἁγίοις Πα-
 τρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Θαυματουργοῦ, τοῦ-
 πίκλην Παλαμᾶ. Τοῦ βίου δὲ προτέτακται καὶ ἡ ἱερὰ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου
 μετὰ τριῶν παρακλήσεων, δύο μὲν τοῦ θείου Γρηγορίου, τῆς τρίτης δὲ τοῦ
 ἐν μάρτυσι μυροβλύτου Δημητρίου· ἐν Βιέννῃ 1785 εἰς 4^{ov}.

γ) Ὁ Ἀντίπαπας· ἦτοι ἀγῶνες ὑπερθαύμαστοι καὶ ἡρωικὰ παλαίσματα
 καὶ τῶντι ὑπερφυῆ κατορθώματα τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Μάρκου Ἀρ-
 χιεπισκόπου τῆς Ἐφέσου, τοῦπίκλην Εὐγενικοῦ, τοῦ κατ' ἐξαίρετον, καὶ σχε-
 δὸν μόνου, προμάχου καὶ φύλακος τῆς ἀμωμότητος καὶ ἀγιωτάτης Ἀποστολι-
 κῆς καὶ πατροπαράδοτου ὁρθοδόξου πίστεως ἡμῶν τῶν Γραικῶν. 1785 εἰς 8^{ov}.

δ) Ἡ Γραμματικὴ τοῦ κυροῦ Νεοφύτου ἐκ εἰνους. Συνοψισθεῖσα,
 εἴτ' οὖν ἀπαλλαγείσα τε καὶ καθαρθεῖσα πάντων τῶν ἐν αὐτῇ περιτετῶν τε
 καὶ ἄλλοτριων τῆς γραμματικῆς ἐπαγγελίας τε καὶ εἰδήσεως, ὑπὸ τοῦ ἐν ἱερο-
 μονάχοις ἐλαχίστου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου τοῦ ἐν τῷ τῆς Θεσσαλονίκης
 Φροντιστηρίῳ διδασκαλικῶς προϊσταμένου ζ νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα κτλ.
 Ἐνετίῃσι 1787 εἰς 4^{ov}.

ε) Λόγος ἐν ἀπλῇ τῇ φράσει, ἐκφωνηθεὶς εἰς Θεσσαλονικὴν κατὰ
 τὴν δευτέραν Κυριακὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, καθ' ἣν τελεῖται ἡ μνήμη
 τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Πατ

λαμᾶ.—Λόγος βροντώδης κατὰ Παπιστῶν.—Συνεξεδόθη μετὰ τῶν Πανηγυρικῶν Λόγων τοῦ Μακαρίου τοῦ Χρυσοκεφάλου σελ. 457—469, ἐν Κοσμοπόλει (Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας 1793) εἰς 4^{ον}.

ς) Χριστιανικὴ ἀπολογία. Συντεθείσα μὲν ἀπὸ τινος φιλαδέλφου Χριστιανοῦ πρὸς ὠφέλειαν τῶν εὐσεβῶν, ἀξιώσει τοῦ παναγιωτάτου καὶ θειοτάτου πατριάρχου κυρίου Γρηγορίου. Ἐπιθεωρηθεῖσα δὲ καὶ πολλαχοῦ ὡς οἶόν τε ἐπιδιορθωθείσα παρὰ τινος εὐσεβοῦς φιλοσόφου. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφίῳ, ἔτει α ψ λ η, εἰς 8^{ον} μικρὸν (1).

ζ) Ῥητορικὴ Πραγματεία, ἥτοι τῆς Ἑρμογένους τοῦ Ταρσέως, τοῦ κατ' ἐξοχὴν Τεχνικοῦ καλουμένου, ῥητορικῆς τέχνης ἐξήγησις. Συνοψιθεῖσα μὲν ἐκ τῶν παλαιῶν καὶ διαφόρων ἐξηγητῶν, καὶ ὡς ἐν ἀκριβέστατα φιλοπονηθεῖσα τε καὶ ἐπεξεργασθεῖσα, καὶ ἀναπληρωθεῖσα τὰ ἐλλείποντα ὑπὸ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις Ἀθανασίου τοῦ Παρίου κτλ. Ἐνετίῃσι 1799, εἰς 4^{ον}. (ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὐρήνται τοῦ αὐτοῦ Παρίου τέσσαρα ἐπιγράμματα εἰς τὸν ἐκδόντα κύρ Μιχαὴλ, εἰς τὴν βίβλον, τὸν Ἑρμογένην, καὶ εἰς τὴν λαμπρὰν καὶ μάλα ἀξίεπαινον Χίον, ἐγγειρίδιον περὶ τοῦ ἐπιδεικτικοῦ γένους, ἀναλυτικαὶ θεωρίαι καὶ ἐξήγησις τριῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους, μιᾶς Μελέτης τοῦ Λιβανίου, καὶ τοῦ περὶ θανάτου λόγου τοῦ Ἰταλοῦ Σενιέρτ.)

η) Ἀντιφώνησις πρὸς τὸν παράλογον ζῆλον τῶν ἀπὸ Εὐρώπης ἐρχομένων φιλοσόφων, δεικνύουσα ὅτι μάταιος καὶ ἀνόητος εἶναι ὁ ταλασιμὸς ὅπου κάμνουσι τοῦ Γένους μας καὶ διδάσκουσι ποῖα εἶναι ἡ ὄντως καὶ ἀληθινὴ φιλοσοφία. Τούτοις προσετέθη καὶ παραίνεσις ὠφελιμιωτάτη πρὸς τοὺς ἀδεῶς πέμποντας τοὺς υἱοὺς τῶν εἰς τὴν Εὐρώπην χάριν πραγματείας. Ἀμφότερα σχεδιασθέντα καὶ συντεθέντα παρὰ Ναθαναὴλ Νεοκαισαρείως (2). Ἐν Τριεστίνῃ 1802 εἰς 8^{ον}.

θ) Στοιχεῖα Μεταφυσικῆς. Συντεθέντα μὲν ἀρχῇθεν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Ἰεγουνησίου... μετηνεγμένα δὲ παρὰ τινος ἐτέρου εἰς τὸ ἰταλικὸν ἰδίωμα, ἐξ οὗ δὴ καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετεφράσθησαν καὶ νῦν τύποις ἐκδίδονται χάριν τῶν τῆς φιλοσοφίας ἐραστῶν. Τούτοις εἰσέχθησαν ἐν πολλοῖς τύποις καὶ ὑποσημειώσεις διάφοροι καὶ μετὰ τὸ τέλος τὸ πρὸς τοὺς ἀθέους ἐκ τῆς μείζονος, κάλλιστον καὶ ὠφελιμώτατον συνόψισμα. Ἐνετίῃσι 1802, εἰς 8^{ον} μέγα.

ι) Οὐρανίου κρίσις, ἥτοι θαῦμα φρικτὸν καὶ ἐξαισιον τοῦ θαυματουργικωτάτου θείου Σπυρίδωνος, δι' οὗ τὰς βουλὰς τῶν παρανόμων παπιστῶν ἐματαιώσε μὴ συγχωρήσας αὐτοῖς νὰ ἐγείρουν Ἀλτάριον, ἥτοι Θυσιαστή-

(1) Ἐν τῷ Α' μέρει τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας τοῦ κυρίου Α. Π. Βρετοῦ, σελ. 130, ἀριθ. 353, ἐσφαλμένως ἀποθίδεται τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἰς τὸν ἄρχοντα Ἰατρὸν Βασίλειον, ἕνα τῶν ἐφόρων τοῦ Πατριαρχικοῦ τυπογραφείου.

(2) Ἐπὶ τὸ εἰκονικὸν ὄνομα τοῦ Ναθαναὴλ ἐξέδωκεν ὁ Ἀθανάσιος τοῦτο τὸ πόνημα του. Ἐκ παραδόσεως δ' ἔχω λαβὼν, ὅτι ὅτε τὸ συνέταττεν ἔλεγε «Τούτῳ μου τὸ σύγγραμμα μέλλει νὰ ἐρεθίσῃ πολλοὺς κατ' ἐπάνω μου» ὅμως θεῶν δεῖ δουλεύειν ἢ οὐκ ἀνθρώποις».

Τοῦτο δὲ καὶ πραγματικῶς συνέβη αὐτῷ μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ βιβλίου.

ριον μέσα εἰς τὸν ἐν Κερκύρα ἅγιόν του ναὸν, συντεθὲν μετὰ τινος ἱερέως καὶ ἐπινυκτίου ἀκολουθίας εἰς αὐτὸ παρὰ ζηλωτοῦ τινος ἀδελφοῦ. Σὺν τούτῳ καὶ ὁ Θεοφεγγὴς βίος τοῦ ἱεροῦ Κλήμεντος τοῦ Βουλγαροκίρκου καὶ ὁμολογητοῦ ἐκδίδεται, ἐτέρᾳ κρίσει οὐρανοῦ καὶ οὗτος ὢν κατὰ τῶν καινοτόμων παπιστῶν (βλ. ἀνωτέρω στοιχ. α). Ἐν Λειψία 1805 εἰς 8^{ον}.

ια) Ἐπιτομή, εἴτε Συλλογὴ τῶν θείων τῆς πίστεως δογματικῶν, μετὰ πάσης ἐπιμελείας κατ' ἐπιτομὴν φιλοπονηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐν Ἱερομονάχοις ἐλαχίστου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου καὶ ὅτι μάλιστα ἐπισταμένως καὶ ἐπιμελῶς θεωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἀγίου πρῶτον Κορίνθου κυρίου Μακαρίου τοῦ Νοταρᾶ ὑφ' οὗ καὶ φωτὸς ἀξία κριθεῖσα, κτλ. Ἐν Λειψία 1806, εἰς 8^{ον}.

ιβ) Ἡ θεία καὶ ἱερὰ ἀκολουθία τοῦ ἀγίου ἱερομάρτυρος Ἐλευθερίου. Ἐρανθθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἱεροστοφολογιωτάτου κυρίου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου. Ἐν Λειψία 1785, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1844, καὶ ἐν Κεφαλληνία 1863.

ιγ) Προαναφωνήσεις πρὸς ἅπαντας τοὺς ὀρθοδόξους περὶ τῆς βίβλου τοῦ Νέου Λειμωνάρου.

ιδ) Ἐπιγράμματα ἠρωελεγεία εἰς Ἀρσένιον τὸν Προδρόμην, εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν τοῦ ἐν Βερόροις Προδρόμου, καὶ εἰς τὸν ἅγιον Κλήμεντα. (Ἐτυπώθησαν ἐν τέλει τοῦ βίου τοῦ ἀγίου Κλήμεντος).

— Ἀκολουθία τοῦ ἀγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Φανουρίου τοῦ νεοφανοῦς.

— Μαρτύριον τοῦ ἀγίου ἐνδόξου νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Ἐφεσίου, ἀθλήσαντος ἐν τῇ νέᾳ Ἐφέσῳ ἐν ἔτει 1801.

— Μαρτύριον τοῦ ἀγίου νεομάρτυρος Ἰωάννου τοῦ Κρητὸς ἀθλήσαντος ἐν τῇ νέᾳ Ἐφέσῳ ἐν ἔτει 1844.

— Συναξάρια ὧν τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἐπισήμων ἡμερῶν τοῦ Τριωδίου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου, συντεθέντα μὲν ἐλληνιστὶ ὑπὸ Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου, μεταφρασθέντα δὲ εἰς τὴν ἀπλὴν ἡμῶν διάλεκτον ὑπὸ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις ἐλαχίστου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, ἀξιώσει καὶ προτροπῇ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἀγίου Κορίνθου κυρίου Μακαρίου τοῦ Νοταρᾶ.

— Ἀσματικὴ ἀκολουθία εἰς τιμὴν τῆς ἁγίας ὁσιομάρτυρος Παρασκευῆς, ἐπὶ τῇ παραδόξῳ σωτηρίᾳ τῆς πόλεως Χίου, ἣν ἠγάσαστο ἐν ἔτει 1442 Ὀκτωβρίου 14.

— Μαρτύριον καὶ ἀσματικὴ ἀκολουθία τοῦ ἀγίου νεομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Χίου, ἀθλήσαντος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἔτει 1802 Ἰανουαρίου 20.

— Διήγησις τοῦ ἐν Χίῳ γεγονότος θαύματος τοῦ τιμίου Προδρόμου κατὰ τῶν ἀγαρηνῶν ἐν ἔτει 1740.

— Διήγησις τοῦ ἐν Χίῳ γεγονότος θαύματος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου κατὰ τῶν Ἀρμενίων ἐν ἔτει 1748.

Ἀπαντα δὲ ταῦτα συνεξεδόθησαν μετ' ἄλλων συγγραφῶν διαφόρων ἐν τῷ Νέῳ Λειμωνάρῳ. Ἐν Βενετίᾳ 1819,

Πόνηματα δὲ αὐτοῦ ἀνέκδοτά εἰσι τὰ ἐξῆς.

1—Ἐγχειρίδιον ἀπολογητικὸν διὰ βραχείων πρὸς τὰ θεινὰς κατηγορίας τὰς κατὰ τοῦ συγγραφῆως τῆς Ἀντιφωνήσεως γενομένας (').

2—Νέος Ῥαψάκης, ἥτοι ἔλεγχος καὶ στηλίτευσις, ἐν εἰδὲ ἀπολογίας γινομένη πρὸς τὰς παρά τινος τῶν Λιμπερτίνων ἀντιθέους βλασφημίας κατὰ τῆς εὐσεβῶς τε καὶ λίαν λυσιτελῶς ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς προνοίας πρὸς πάντας Χριστιανοὺς προεκδοθείσης (') Πατρικῆς παραινέσεως (γρ. Διδασκαλίας).

3—Φραγγέλιον, δι' οὗ μετὰ τῆς προσηκούσης αἰσχύνης πόρρω τῆς τῶν πιστῶν ὁμηγύρεως ἀποβάλλονται οἱ πάντῃ ἀναιδῶς καὶ ἀσεβῶς τὰς θείας στρεβλοῦντες Γραφάς.

4—Ἀλεξίκακον Πνευματικόν, ἥτοι Ἐγχειρίδιον διδάσκον ἐν ἀπλῇ φράσει ὅτι ὅσοι θέλουσι νὰ ᾔναι καὶ νὰ μένωσι Χριστιανοί, ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ μισῶσι καὶ νὰ ἀποφεύγωσι τοὺς ἀντιλέγοντας καὶ καταφρονητικῶς ἀντιφερομένους εἰς τὰς θείας Γραφάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι τὰ βιβλία τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

5—Ὅτι οἱ ἀπὸ Λατίνων εἰς τὴν ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν προσερχόμενοι ἀνατιρόντως, ἀπαρατήτως καὶ ἀναγκαιῶς πρέπει νὰ βαπτίζωνται.

6—Ὅτι ἡ ἐν τῇ θείᾳ Λειτουργίᾳ εὐχὴ τῆς μετουσιώσεως ἐμφαρταί ἐν τοῖς κάτω χρόνοις, παρεντεθείσης ἐξωθεν ξένης τινος καὶ ἀλλοτρίας προσθήκης («Κύριε ὁ τὸ Πανάγιόν Σου Πνεῦμα» κτλ.) ὑπὸ τολμηρᾶς ἃ ἀμαθοῦς χειρὸς.

7—Σχολικὴ ἐπίστασις εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, ἥς ἡ ἀρχὴ «Ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ ὁρθός» κτλ.

8—Ὅποια πρέπει νὰ ᾔναι τὰ ἐξ εὐλαβείας εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ Θεοῦ γινόμενα ἀνοθήματα, σκευή, ἄμφια κτλ.

9—Κατὰ τῶν ἀμαθῶς καὶ ἀνοήτως λεγόντων καὶ διςχυριζομένων ὅτι δεῖν πρέπει νὰ φυλάττωσιν οἱ χριστιανοὶ εἰς τὰ ὑπερήφανων Μεγάλων ἁγιασμόν.

10—Ἐξήγησις τῆς ἐν τῇ Κοντακίῳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου λέξεως κυρίότης.

11—Ὁμοίᾳ τῆς ἐν τῷ πρώτῳ τροπαρίῳ τῆς Ε'. ὠδῆς τοῦ εἰς ἡχον Α' Τριαδικοῦ κανόνος λέξεως διακασμος.

12—Περὶ τῆς γονυκλισίας τῆς ἐν τῇ ἁγίᾳ Πεντηκοστῇ τελουμένης· ἥγουν διατί τότε γονατίζομεν, καὶ ποῖαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης πρέπει νὰ γονατίζωμεν.

13—Ἀπολογία ὡς ἐν συντόμῳ πρὸς τὰς συκοφαντίας τοῦ νέου φιλοσόφου πρὸς τε τὸν κάτοικον τῆς γῆς διὰ τί δὲν φρονεῖ κατοικημένους τοὺς πλανήτας ὅπου κατ' αὐτὸν εἶναι ἡ ζωηρὰ ἰδέα τῆς ἀπειρότητας τοῦ Θεοῦ, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τί δὲν ἔδωκε δύναμιν εἰς αὐτὸν νὰ ἐξέρχεται ἐκ τῆς γῆς.

(') Περὶ τῆς Ἀντιφωνήσεως βλ. ἀνωτέρω στοιχ. η'.

(') Περὶ τῆς Πατρικῆς Παραινέσεως, ἡ Διδασκαλία, βλ. μέρος Β' τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας τοῦ κυρίου Α. Π. Βρετοῦ ἀριθ. 291' σελ. 108.

44—"Οτι οἱ νέοι Μάρτυρες εἰσιν ἅγιοι, καὶ πρέπει νὰ τιμῶνται ὡς τοὶ οὗτοι καὶ ἄνευ κανονικῆς διαγνώσεως τῆς μεγάλῃς ἐκκλησίας.

45—"Ἐκθεσίς ἐστ' οὖν ὁμολογία τῆς ἀληθοῦς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως, γενομένη ὑπὸ τῶν ἀδίκως διαβληθέντων ὡς καινοτόμων, πρὸς θεοφιλῇ πληροφῶριαν τῶν σκανδαλιζομένων ἀδελφῶν.

46—Περὶ τοῦ τί ἐστὶν ἔθος, συνήθεια καὶ παράδοσις. Τί διαφέρει ἔθος παρὰδόσεως. "Οτι καὶ ἔγγραφός ἐστι παρὰδόσις. Πῶς νοοῦμεν καὶ λέγομεν τὴν παρὰδοσιν. "Οτι τὸ ἄγραφον ἔθος, ἤτοι τὴν ἐκκλησιαστικὴν παρὰδοσιν, ἴσα τοῖς γεγραμμένοις ὀφείλομεν φυλάττειν. "Οτι τὰς παραβάσεις τῶν παρὰδόσεων οἱ κανόνες ἐπανορθοῦσιν. "Οτι διαφέρουσιν ἀλλήλων τὰ ἔθιμα. "Οτι καὶ μεταγενέστερά εἰσιν ἔθιμα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἃ δὴ καὶ αὐτὰ φυλακτέα.

47—Ἐπιστολὴ ἀντιρρητικῇ γενομένη πρὸς τὴν παρὰ τινων περὶ τοῦ Κυριακοῦ σώματος κακοδοξίαν.

48—Θεματογραφία, χάριν γυμνάσεως τῶν μαθητῶν, ἐγκώμιον οὔσα καὶ αὐτὸ τῆς φιλοσοφίας.

49—Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου Ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου τοῦ Νοταρᾶ καὶ Κανὼν ὁμνητήριος εἰς αὐτὸν τὸν ἅγιον, ὑπόθεσιν ἔχων τινὰ τῶν πολλῶν αὐτοῦ θαυμάτων (¹).

Ἀλέξανδρος Ἰωάννου Μαυροκορδάτος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐκέκτητο ἰδιόζουσαν εὐφυΐαν καὶ οὐξύτητα νοός, καὶ παιδεύειν οὐ τὴν τυχοῦσαν, διότι ἦν εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Γαλλικῆς, Ἀραβικῆς, καὶ Τουρκικῆς, δεινὸς τε τῷ λέγειν καὶ περὶ τὴν διπλωματίαν ἐμπειρότατος, θιασώτης δὲ τῆς ποιήσεως. Διατελέσας ἐπὶ δύο ἔτη μέγας διερμηνεὺς (1783—85) ἐγένετο μετὰ ταῦτα ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας, ἣν ὅμως δύο μόνον ἔτη διώκησε, διότι ἐπισυμβάντος τότε τοῦ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Αὐστρίας πολέμου, ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ εἰς Μοραβίαν, ἐξ οὗ καὶ *φυγαρῆς* ἦται *φυγὰς* ἐπωνομάσθη· διαμείνας δ' ἐκεῖ ἱκανὸν χρόνον ἀπεσύρθη εἰς Ῥωσίαν, ἐνθα καὶ ἀπεβίωσε περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1817.

Ὁ Ἀλέξανδρος συνέγραψεν, ὡς λέγεται, τὸ ἀνωνύμως ἐκδοθὲν ποίημα «Βόσπορος ἐν Βορυσθέλει» ἐν Μόσχᾳ 1810, καὶ ἔλαθε μέρος καὶ ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐξέδωκε τὸ τρίγλωσσον λεξικὸν τοῦ Βενδότη (²).

(¹) Ἐταξα τοῦτο τὸ σύγγραμμα ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, διότι, εἰ καὶ συνεξεδόθη μετὰ τῆς ἀσματικῆς ἀκολουθίας τῆς ὑπὸ τοῦ μακαριωτάτου Νικηφόρου τοῦ ἐν Ῥευστοῖς ἐκπονηθείσης καὶ νῦν πρῶτον ἐν Χίῳ ἐν ἔτει 1863 εἰς Βαν ἐκδοθείσης, οὐδεμίαν ὅμως ἔχει ἀξίαν πρωτοτύπου, ἅτε τινῶν μὲν τροπαρίων παραλειφθέντων, ἄλλων δὲ οὐκ εὐλόγως παραμορφωθέντων, ἔτι δὲ καὶ τῆς βιογραφίας τοῦ ἁγίου οὐκ εὐτύπως οὐδ' εὐκαίρως μετασκευασθείσης ἐπὶ τὸ ἐλληνικώτερον (!), ὥσπερ ἦν ἀκατάληπτον εἰς τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα τὸ ὕψος τῆς γλώσσης εἰς ἣν καὶ συνέγραψεν ἁκαμάτως καὶ εἰδὼς καρποφόρος ὁ ἀθανάτου μνήμης διδάσκαλος Ἀθανάσιος.

(²) Ε. Σταματινίδου Βιογρ. Διερμηνέων σελ. 145.

Μαρίνος Πινιατόρος.

Ἐγεννήθη τῇ 1771 εἰς Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας ἀπὸ τὸν νομοδιδάσκαλον Βασίλειον Πινιατόρον. Διδαχθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὴν ἰταλικήν, λατινικὴν καὶ τὰ στοιχειώδη μαθήματα μετέβη εἰς Βενετίαν καὶ Πατάβιον πρὸς τελειοποίησιν.

Μαθητεύων ἐν Ἰταλίᾳ ἐξέδωκε δοκίμια τῆς ἱκανότητος καὶ πρῶτος φιλο-λογικὸς καρπὸς τοῦ νεαροῦ Κεφαλλήνος ἦσαν ὕμνοι ἀνακρεόντιοι ἰταλιστῇ (Scherzi giovanili) ἀναφερόμενοι μετ' ἐπαίνων εἰς τὴν πολιτικὴν ἐφημερίδα τῆς Βενετίας τοῦ 1792. Ἐτερον ποιημάτιον αὐτοῦ ἐπιγραφόμενον *Madrigali ed epigrammi* κατεχωρήθη εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ ἐκδομένην συλλογὴν τῶν ἐκλεκτῶν συγγραμμάτων. Θυμαστῆς δὲ ὢν τοῦ Γολδόνη ἐξέδοτο ἰταλιστῇ ἐγκώμιον αὐτοῦ, λίαν ἐπαινεθὲν.

Ἀνακρυχθεὶς μέλος τῶν ἀκαδημιῶν τῆς Φεβρόαρος, Ῥώμης, καὶ Κερκύρας ἐπανεστρεφεν εἰς Ἑπτάνησον καὶ ἐτιμήθη δι' ἐπιζήλων θέσεων ὑπὸ τῶν κατὰ καιρὸς κυβερνήσεων. Ἀπεβίωσε τὴν 7 Δεκεμβρ. 1818.

Ἐκτὸς τῶν μνησθέντων συνέγραψεν ἰταλιστῇ καὶ τὰ ἐξῆς σωζόμενα ἀνέκδοτα.
— Ἱστορίαν τῆς Κεφαλληνίας ἀπὸ τῶν μυθικῶν χρόνων μέχρι τῆς πτώσεως τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας σύγγραμμα ὄντως πολύτιμον, καταδεικνύον τὴν πολυμάθειαν καὶ φιλοπονίαν τοῦ ἀνδρός, καὶ κατὰ πολὺ ὑπερέχον τῶν περὶ τῆς αὐτῆς νήσου μονογραφιῶν τοῦ Λοβέρδου καὶ Χοιδᾶ.

— Παρατηρήσεις κριτικὰς καὶ σύγκρισιν τῶν ποιημάτων τοῦ Τάσσου καὶ Ἀρίστου.

— Προτάσεις οἰκονομικὰς περὶ ὠφελίμων ἀντικειμένων εἰς τὴν ἐγχώριον κυβέρνησιν.

— Ῥωμαντικὸν ἐπιστολάριον ἐπιγεγραμμένον *L'inna morato ed il galante*.

— Ποιήματα λυρικά, εἰς στίχους ἀνομοιοκαταληκτοῦς.

— Λόγους ἠθικοῦς.

— Εἰκόνας κριτικὰς.

Πρὸς τοῦτοις δὲ μετέφρασεν ὁ Πινιατόρος ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἰταλιστῇ τὸν εἰς Μέργαν Βασίλειον λόγον Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ ⁽¹⁾.

Δελλαδέτζιμας.

Α'. Ἀγγελος. Ἐγεννήθη εἰς Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας τὴν 12 Φεβρουαρίου 1752. Παῖς ἦχθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς, τοῦ κόμητος Κωνσταντίνου Δελλαδέτζιμας, εἰς τὸ ἐν Παταβίῳ γυμνάσιον τοῦ Σαμάκη πρὸς ἐγκύκλιον παιδευσιν.

Ἐκμαθὼν τὴν ἑλληνικὴν, λατινικὴν, ἰταλικήν, γαλλικὴν, καὶ ἀγγλικὴν γλῶσσαν κατετάχθη εἰς τὸ Παταβινὸν πανεπιστήμιον, ὅπου ἐδι-

(1) Βιογραφίαι τῶν ἐπιστῶν Κεφαλλήνων.

δύχθη κατὰ πρότον τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ φυσικομαθηματικά, εἰτα δ' ἐπεδόθη εἰς τὴν ἱατρικὴν. Εἰκοσιτριέτης ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ ἱατροδιδασκάλου. Ἐκ Παταβίου μετέβη εἰς Βονωνίαν καὶ ἄλλας πόλεις πρὸς τελειοποίησιν καὶ πρακτικὴν ἐξάσκησιν. Ἐν Φλωρεντίᾳ ἀνέλαβεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς ἀγίας Μαρίας δώδεκα κλίνας ἀσθενῶν· εἰτα δ' ἐπισκεφεῖς τὴν Νεάπολιν καὶ Ῥώμην, ἀποκατέστη ἐν Βενετίᾳ μετερχόμενος τὸν ἱατρὸν καὶ διάφορα ἐκδίδων συγγράμματα. Τῷ 1786 τριακονταέτης τὴν ἡλικίαν, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱατρικῆς (*Materia medica*) εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ἀνατθεθείσης αὐτῷ τῷ 1813 καὶ τῆς ἑδρας τῆς Φυσικῆς ἱστορίας. Τῷ 1817 ἐτιμήθη μὲ τὸν τίτλον κοσμητόρος τοῦ Πανεπιστημίου (*rectore magnifico*).

Δύο μνημεῖα ἀνηγέρθησαν τῷ περιβλέπτῳ Κεφαλλῇ ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Παταβίου, τὸ μὲν, ἐν 1793, διὰ συνεισφορᾶς τῶν πολιτῶν καὶ καθηγητῶν, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν ἐν Παταβίῳ σπουδάζόντων συμπατριωτῶν του.

Ὁ Δελλαδέτζιμας, εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων ἱατρῶν τοῦ καιροῦ του ἀναδείχθεις, ἔγραψε πολλὰ λατινιστὶ καὶ ἰταλισταί, ἐξ ὧν μνημονεύονται ταῦτα.

— Λύσις τοῦ μαθηματικοῦ ζητήματος περὶ τὸν τριῶν σωμάτων. Ἐν Τικίνῳ 1780.

— Σκέψεις περὶ διαφορῶν δηλητηρίων καὶ ἄλλων οὐσιῶν. Ἐν Βενετίᾳ 1784.

— Ἐξακολούθησις τῶν περὶ δηλητηρίων σκέψεων. (Ἐτυπώθη σὺν τῷ προμνημονουθέντι πρώτῳ μέρει ἐν τοῖς Ἐπιστημονικοῖς Πρακτικοῖς τῆς Φεβρουάριου).

— Περὶ Κωνικῶν τομῶν.

— Περὶ τῶν φαινομένων τῆς κινήσεως πολλῶν σωμάτων 1785.

— Λόγος κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐν Παταβίῳ διδασκαλίας Βενετίᾳ 1788.

— Πρόφης τῶν κατὰ τὸ 1786 παραδοθησομένων ἐν τῷ πανεπιστημίῳ μαθημάτων. Ἐν Παταβίῳ.

— Λόγοι ἐκφωνηθέντες λατινιστὶ. Παταβίῳ 1788.

— Πραγματεία περὶ ἱατρικῆς ὕλης τοῦ Γουλιέλμου Κοῦλεν, καθηγητοῦ τῆς ἱατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἐδιμβούργου, ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἰταλικὸν καὶ πλείστοις σημειώμασι πλουτισθεῖσα. Τόμοι 2. 1793.

— Περὶ δυνάμεως φαρμάκων ὀρθῶς ἐξεταζομένων. Βενετίᾳ 1813.

— Λόγος περὶ Φυσικῆς ἱστορίας. Ἐν Παταβίῳ 1814.

— Παρατηρήσεις περὶ ἀμανιτῶν. Παταβίῳ 1815.

— Πραγματεία περὶ γεωλογίας. Βενετίᾳ 1816.

— Λόγοι ἐκφωνηθέντες εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν μεγάλων ἀκαδημαϊκῶν. Παταβίῳ 1817.

— Περὶ ἀερωδῶν ἐπισωρεύσεων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

— Διατάξεις γενικῆς παθολογίας. Ἐν Βενετίᾳ 1819, τόμ. 5.

Β'. Νικόλαος Δελλαδέτζιμας ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἴκου* ἐκπαιδευθεὶς τὴν ἱατρικὴν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Εὐρώπης ἐπανῆλθεν εἰς Κεφαλληνίαν τῷ 1794, καὶ κατέγινεν εἰς σύνταξιν ἐλληνικῆς φαρμακοποιίας, μὴ ἐκδοθείσης. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ λογίου τούτου Ἕλληνας ἐδημοσιεύθη τὸ περὶ ἱαματικῶν φυτῶν Κεφαλληνίας (*Prospetto delle piante che si trovano nell' isola di Cefalonia e che si possono adoprare a titoli di rimedii od alimenti*)⁽¹⁾.

Χριστόδουλος Κεφαλάς.

Ἐγεννήθη εἰς Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας περὶ τὰ μέσα τοῦ 18^{ου} αἰῶνος* παιδευθεὶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸν ἀββᾶν Κορνάλβαν, διδάσκοντα τὴν ἰταλικὴν, λατινικὴν, καὶ τὰ στοιχεῖα τῶν ἐπιστημῶν ἐν Ληξουρίῳ, εἶτα δὲ ὑπὸ Δαμῳδὸν, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασάμενος βίον, μετ' αὐτοῦ Χρυσάνθος, καὶ διέπρεψεν ὡς ἱεροκέρυξ ἐν Κερκύρᾳ. Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ μητροπολίτου Κερκύρας Θεοδώρητου Τσιγάλα, ἡ γαλλικὴ ἐξουσία εἰσακούσασα τῆς κοινῆς θελήσεως καὶ τιμῶσα τὴν ἀξίαν τοῦ Κεφαλά, παρέδωκεν αὐτῷ τὴν τελείαν ἐκκλησιαστικὴν κυβέρνησιν καταστήσασα διὰ βίου τοποτηρητὴν τῆς Κερκυραϊκῆς μητροπόλεως. Ὁ Κεφαλάς δεχθεὶς τὸ ἀξίωμα ἀπεποιήθη τὴν προηγουμένως προσενηχθεῖσαν αὐτῷ ἀρχιεπισκοπὴν Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. Ὅσως δὲ καὶ θεαρέστως βιώσας ἐξεδήμησεν ἐν Κερκύρᾳ πρὸς Κύριον περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος « ἀφήσας, ὡς λέγει » σύγχρονος βιογράφος, θλίψιν καὶ πόνον εἰς ὅλους τοὺς καλοὺς, καὶ « εἰς ὕλोकληρον τὸν λαόν, ὅστις παμπληθὴς καὶ μὲ ἀληθῆ δάκρυα » τρυφερότητος καὶ σεβασμοῦ παρασταίνων τὴν θλίψιν τοῦ τὸν συνώδευσεν ἕως εἰς τὸν τάφον ».

Ἐγραψεν ὁ Κεφαλάς ἰταλιστὶ καὶ ἐξέδωκεν, Ἐπιτάφιον εἰς τὸν διδάσκαλόν του Κορνάλβαν τυπωθέντα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1819.

Αἱ δὲ διδασκαλίαι τοῦ μένουσιν ἀνέκδοται.

Δημήτριος Στεφανόπουλος.

Ἐγεννήθη τῷ 1749 ἐν Κορσικῇ ἐξ οἰκογενείας προσφυγούσης αὐτῶς ἐκ Μάνης, καὶ σεμνυνομένης ἐπὶ τῇ ἐκ Κομνηνῶν καταγωγῇ. Ἐλθὼν εἰς Ῥώμην, εἰσῆλθε τῇ συστάσει τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας εἰς τὸ κολλέγιον τῆς προπαγάνδας* μὴ ἔχων ὅμως μηδεμίαν πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον κλίσιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν

(1) Μαζαράκη, αὐτόθι.

ὑπηρεσίαν τῆς Γαλλίας (1775). Μετὰ τετραετὴ ὑπηρεσίαν ἀνομόσθη ἱλαρχος τοῦ ἱππικοῦ, καὶ μετ' ὀλίγον τῷ ἀνετέθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἀποστολὴ εἰς Ἀνατολήν. Οἱ τίτλοι τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ὁρμωμένῃς ἀπὸ Δαβίδ Κομνηνοῦ, τελευταίου αὐτακράτορος τῆς Τραπεζοῦντος, ἀνεγνωρίσθησαν διὰ διπλώματος Λουδοβίκου ΙΣΤ', συνεπεῖα ἐπισταμένης ἐξερευνήσεως τοῦ διασῆμου γενεαλόγου Χερίνου. Ὁ Δημήτριος ἦτο ἀνὴρ καλλιεργημένου πνεύματος, γιγνώσκων ἐκτὸς τῆς ἀρχαίας καὶ καθομιλουμένης ἐλληνικῆς, πολλὰς ἄλλας διαλέκτους.

Ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως συλληφθεὶς ὡς βασιλόφρων καὶ θείρχθ' ὕστερον λυτρωθεὶς παρηκουλούθησε τοὺς Βουρβόνους, παρ' ὧν ἐνεπιστεύθη διαφόρους ἀποστολάς. Μετέπειτα κατέφυγεν εἰς Βαυαρίαν, ἔνθα διέμεινε μέχρι τοῦ 1802· εἰ καὶ προσωπικῶς γνωρίζων τὸν συμπατριώτην του Ναπολέοντα οὐδόλως ἐπλησίασεν αὐτόν· ἐπὶ τῆς παλινρθώσεως ἐτιμῆθη ὑπὸ Λουδοβίκου ΙΗ' μὲ τὸν μεγαλόσταυρον, διορισθεὶς καὶ ὑπασπιστής του.

Ἀπεβίωσεν ἐν Παρίσι τοὺς τὴν 8 Σεπτεμβρίου 1821 ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ἐξήκοντα δύο.

Ὁ Στεφανόπουλος ἔγραψε τὰ ἑξῆς.

—Lettre de Demétrius Comnène à M. Kock sur la fin tragique de David Comnène. Paris 1807.

—Notice sur la maison des Comnènes et sur les circonstances qui l'ont transplantée en France. Paris 1815.

—Περὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι προσηρμικοῦ πολιτισμοῦ (ἀνέκδοτον) (!).

Ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν ἐν λόγῳ Στεφανόπουλων κατάγεται καὶ ἡ διάσημος δούκησσα τοῦ Ἀβραντῆς, σύζυγος τοῦ στρατηγοῦ Ζουνότου.

Νικόλαος Μαυρομμάτης.

Ἐγενήθη ἐν Κατουνῇ τῆς Ἀκαρνανίας τῷ 1771· ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἰσέσημος προῦχων τῆς Ἀκαρνανίας Πανο-Κατούνας ἐπιλεγόμενος, λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐν 1770 ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἐθανατώθη ἐν Βραχωρίῳ ὁ Νικόλαος κοιλιόρphanος ἐπιμείνας, ἐπροστατεύθη ὑπὸ τῶν θείων του, καὶ μετὰ τὴν ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἐν Μεσολογίῳ ἐκμάθησιν τῶν ἐγκυκλίων ἐστάλη εἰς Πατάβιον καὶ Βονωνίαν πρὸς σπουδὴν τῆς ἱατρικῆς ἐν Ἰταλίᾳ διατρίβων συνέταξεν ὥδὴν Πινδαρικὴν εἰς τὸν Ναπολέοντα, καὶ ἄλλα τινα, ἅπερ ἐλληνιστὶ ἐξέδωκεν. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰ μάλιστα φημιζόμενος ὡς ἱατρός καὶ πολυ-

(!) Feller, Biographie Universelle, tom. III.

μαλῆς, προσελήθη ὑπὸ τοῦ Μουχτάρ-πασᾶ ὡς ἴδιος ἰατρός· μὴ δυνάμενος ὅμως ὁ φιλελεύθερος Μαυρομμάτης ἵνα ἐπὶ πολὺ διατρίψῃ ἐν τῇ τυραννικῇ τῶν Ἰωαννίνων αὐλῇ, ἔφυγεν ἐντεῦθεν κρύφα τῷ 1807 μετὰ τοῦ φίλου τοῦ Ἰγνατίου μητροπολίτου Ἀρτης εἰς Λευκάδα. Ἡ ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις Γαλλικὴ κυβέρνησις τὸν ἐτίμησε μὲ καθέδραν τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Κερκυραϊκῷ ἀρχιγυμνασίῳ ἀπὸ τῆς ὁποίας εὐκλεῶς ἐδίδαξε ταῦτα μέχρι τοῦ θανάτου του. Συγχρόνως δὲ ἀνετίθη τῷ Μαυρομμάτῃ ἡ λογοκρισία τῶν ἐκ τῆς Κερκυραϊκῆς τυπογραφίας ἐκδιδομένων βιβλίων.

Πάσχων ἐκ λιθιάσεως μετέβη τῷ 1817 πρὸς θεραπείαν εἰς Ἰταλίαν, καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀπεβίωσεν ἐν Λιβόρνῳ, μέγα ἀφείς κενὸν ἐν τῇ νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ (1).

Ὁ Χ. Φιλητάς λέγει τάδε περὶ τοῦ ἐξόχου τούτου ἰατροῦ καὶ δεινοῦ ἑλληνιστοῦ· « Μὲ λαμπρὸν νοῦν ἀπὸ τὴν φύσιν προικισμένος καὶ πολλὴν χάριν τοῦ λόγου, καὶ μνήμην εὐτυχῇ, ἔκαμε προόδους πρῶτον εἰς τοὺς κλασικοὺς λόγους ἡμετέρους τε καὶ ὀθνεῖους, ἔπειτα δὲ εἰς τὰς ἰατρικὰς καὶ φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε ἑλληνιστὴς καὶ φιλολόγος ἀνεδείχθη τῶν συγχρόνων ὁμογενῶν αὐτοῦ οὐδενὸς ἴσως δεύτερος, ἰατρός δὲ ἐκ τῶν πάνυ εὐδοκίμων, καθὼς καὶ μαθηματικὸς ἀξιόλογος. Ὁ ἀξίος οὗτος ἀνὴρ, ἂν καὶ διάφορα ἔγραψε περὶ τὰ καὶ ἑμμετρα εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νεωτέραν γλῶσσαν, μετρίορων ὦν ὀλίγα ἐξέδωκε διὰ τῶν τύπων, καὶ ὅσον ἡμεῖς ἐγνωρίσαμεν εἰδύλλιον τι, ἔτι εἰς τὴν Ἰταλίαν διατρίβων, καὶ ᾧδὴν εἰς Ναπολέοντα τὸν πρῶτον· ἀλλὰ φέρονται αὐτοῦ ὅμως ἐν χειρογράφοις πολλὰ καὶ διάφορα κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἑλληνικὰς διαλέκτους· ἐκ τούτων ἀνεγνώσαμεν ποτε *Προαγώριον Διατριβὴν περὶ τῶν ἑλληνικῶν λόγων* γραμμένην εἰς τὴν λογίαν νεωτέραν γλῶσσαν, ἐνθα περὶ τῶν γενῶν πραγματεύεται τοῦ λόγου, ἥτοι τῆς ἱστορίας, τῆς εὐγλωττίας, τῆς ποιήσεως, καὶ τοῦ διαλόγου, περὶ τοῦ ἀληθοῦς αὐτῶν σκοποῦ, καθὼς καὶ περὶ τῶν ἀρετῶν καὶ κακῶν τοῦ ὅρους· προσέτι δὲ ἑλληνικὴν ἐπιστολὴν πρὸς Γρηγόριον Μπαλανιδὴν ὑπὲρ τοῦ Κοπερνικανοῦ συστήματος ».

Ἐκτὸς τούτων ἔγραψεν ὁ Μαυρομμάτης,

—Πηγμὸν τῆς Φροσύνης, ποίημα δημοσιευθὲν ἐν Κερκύρᾳ, καὶ τοῦ ὁποῖου

(1) Ἑρμηνιστής, Κερκύρα 1838 σελ. 389—90.

ἀπόσπασμά ἐστιν, ὡς λέγεται, τὸ νῦν ὡς δημοτικὸν ἄσμα φερόμενον περὶ τοῦ αἰμακτηροῦ ἐκείνου ἐπιστάτου τῶν Ἀλληπασικῶν χρόνων.

—Εὐγενίου Βουλγάρως ἐγκώμιον. εἰς ἀνθηρὰν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν, δημοσιευθὲν ἐν Ἑρανιστῇ (σελ. 390—403).

—Ἐπιστολὴν τῷ προέδρῳ τῆς ἐν Ζακύνθῳ Ἀκαδημίας περὶ τοῦ ἐν 1813 ὑπὸ Ἀγγλῶν συλληφθέντος προέδρου τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἴονικης Ἀκαδημίας Γάλλου συνταγματάρχου Βωδράνδου, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ σελ. 487—8.

—Λόγον πρὸς τοὺς νέους τοῦ Ἰονίου περὶ ἀνάγκης τῆς σπουδῆς τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀναγνωσθέντα ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ.

—Ὡδὴν ἐτέραν εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἀναγνωσθεῖσαν ἐν τῇ αὐτῇ Ἀκαδημίᾳ.

Μετέφρασεν εἰς γλαφυρὸν νεοελληνικὸν ὕμνον τὸ περὶ πολιτισμοῦ τῶν Φαιάκων ἰταλιστὴ συνταχθὲν δοκίμιον ὑπὸ Μελίκῃ. Ἡ μετάφρασις ἐτυπώθη τῷ 1849 ἐν Κερκύρᾳ, καὶ ἐν τῇ Ἑρανιστῇ, κατὰ λάθος ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μελίκῃ.

Τὴν στήρην τοῦ Μαυρομμάτου περιπαθῶς διὰ πονήματος ἐθρήνησεν ὁ Δελθινιώτης. Ἡ δὲ πρὸς τὸν Μαυρομμάτην ἰταλικὴ αὕτη ἐλεγεία ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Μουστοφειδοῦ, ἐν προσιμῷ καταλλήλως ἐγκωμιάσαντος τὸν ὑμνούμενον. Καὶ ὁ σοφὸς δὲ τῶν Σουτσειῶν συγγραφεὺς μετ' ἐγκωμίων ἐμνημόνευσε τοῦ Ἀκαρναῶνος λογίου.

Ἰωάννης Βιλαράς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1771 παρὰ Στεφάνου ἱατροῦ Βιλαρά καὶ Τάρσας Πελοποννησίας, καὶ ἐπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του, διδασκθεὶς καὶ παρὰ τοῦ πεπαιδευμένου πατρὸς του τὴν λατινικὴν, ἰταλικὴν, καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν, καὶ πᾶς στοιχειώδη μαθήματα.

Δεκαοκταέτης (1789) ἐστάλη εἰς Πατάβιον, καὶ ἐν τῇ περικλειεῖ τῆς πόλεως ταύτης Ἀκαδημίᾳ ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν διδασκτωρ δὲ ἀναγορευθεὶς εἰς τὴν πατρίδα του, προσελήφθη ὡς ἱατρός τοῦ Βελήπασα, υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ Τεπελενλῆ. Τὸν Βελὴν ἠκολούθησεν ὁ Βιλαράς εἰς τὸν κατὰ τοῦ Βερατίου πόλεμον, εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Μορέα, εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ρουτσουκίου, καὶ ἐπὶ τέλους εἰς Λάριссαν, ὅταν οὗτος διωρίσθη σατράπης τῶν Τρικυάλων. Ἐπὶ τέλους προτιμῶν τὸν ἥρεμον βίον ἤλθε καὶ ἀποκατεστάθη εἰς Ἰωάννινα, ἐπαγγελλόμενος τὸν ἱατρὸν τῆς πόλεως καὶ τοῦ γυναικωνίτου τοῦ Βελῆ, ἀπολαμβάνων ὅσπιν ἱκανὴν εὐδαιμονίαν, καὶ ὅσπιν ἀφιέρωσιν εἰς τὴν σπουδὴν ἡδύνατο τότε νὰ συγχωρήσῃ ἡ σιδηρὰ τοῦ τυραννοῦντος Ἀλῆ χεῖρ.

Πολιορκουμένου τοῦ Ἀλῆ ὑπὸ τῶν Σουλτανικῶν στρατευμάτων, ὁ Βιλαράς τοῦ ὁποῦ οἰκία καὶ ἡ λοιπὴ περιουσία κατεσχέθη καὶ κατεστράφη, ἀπῆλθεν ἐξ Ἰωαννίνων κατ' Αὐγούστον τοῦ 1820, καὶ ἐσώθη

πένης καὶ σχεδὸν γυμνὸς εἰς Τσεπέλοβον τοῦ Ζαγορίου. Ἡ θλιβερά αὕτη περίστασις καὶ ἄλλα ψυχικὰ καὶ ἠθικὰ πάθη ἰσχυρῶς ἐπενεργήσαντα ἐπὶ τῆς εὐαισθητοῦ καρδίας αὐτοῦ ἐπροξένησαν μαρασμώδη νόσον, ἥτις κατὰ τὴν 28 Δεκεμβρίου 1823 ἔσυρεν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον.

Ὁ Βιλαρᾶς, ἐνῶ ἦτο ἐμπειρότατος εἰς τὴν ἱατρικὴν, ἐλοσμεῖτο καὶ μὲ βαθεῖαν γνῶσιν τῶν ἐπιστημῶν, εὐπροσῆγάρως εἰς τὰς συναναστροφάς, ἀγγέλους, καὶ εὐφάνταστος.

Ὁ διάσημος Ἀγγλὸς Ἑρβίκος Ὀλλανδ, μέτριος ἐγκωμιαστὴς τοῦ καλοῦ, σχετισθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις μετὰ τοῦ Βιλαρᾶ, γράφει τὰ ἑξῆς. «Εἰς τὰς διαφόρους μετ' αὐτοῦ συνομιλίας εὗρον τὸν Βιλαρᾶν ἄνδρα πολυμαθῆ, καὶ εἰδήμονα τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν. Χαίρει τὴν φύσιν, καὶ πιστεύω ἀξίως, ὅτι εἶνε ὁ πρῶτος βοτανικὸς τῆς Ἑλλάδος. Πολὺ ἐμελέτησε τὴν μεταφυσικὴν καὶ ἠθικὴν, καὶ εἰς τὰς ὁμιλίαις του κατεδείκνυτο σατυρικὸς σκεπτικισμὸς, διαφανόμενος εἰς ὅλας γενικῶς τὰς γνώμας του. Τὸ ποιητικὸν αὐτοῦ προτέρημα δὲν ἦτο κατώτερον τῶν φιλογολικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν γνώσεών του. Δοκιμάζων τὴν ποιητικὴν του εὐχέρειαν τῷ ἔδωκε ἀποσπάσματα ἀγγλικῶν τινῶν ποιημάτων, τὰ ὅποια ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν μετέφερεν εἰς ἑλληνικοὺς στίχους».

«Πρὸς τοῖς ἄλλοις προτερήμασι τῆς πολυμαθείας καὶ εὐαισθησίας, εἶχεν ἐν τῷ χαρακτῆρι του καὶ τὸ στωϊκὸν ἐκεῖνο ἦθος, τὸ ὅποιον ἐνίοτε ἀνεδίβαζεν αὐτὸν εἰς ὕψος καὶ ἔπαρσιν, οἷα ἤρμοζον μᾶλλον εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους τῆς ἐλευθερίας, καὶ οὐχί, εἰς τὴν νέαν ταύτην ἀθλιότητα (1).

Ὡς ποιητῆς ὁ Βιλαρᾶς κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ νεοελληνικῇ στιχουργίᾳ. Οἱ στίχοι αὐτοῦ ῥέουσιν ἡσυχῶς, κοσμοῦνται ὑπὸ εἰκόνων θαυμαστῶν, καὶ διαλαμβάνει ἐν αὐτοῖς φαντασία οὐχὶ τυχαία. Ἀμίμητος δὲ εἶνε ὁ Βιλαρᾶς εἰς τὸ σατυρικὸν εἶδος.

Κατὰ τὸ 1814 ἐξέδωκεν ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τῆς Κερκύρας βιβλίον φέρον ἐπιγραφὴν *η ρομεικη γλωσσα καὶ περιέχον ὀλίγους στίχους καὶ τεμάχια μεταφράσεων ἀπὸ τῶν κλασικῶν τῆς ἀρχαιότητος* ἐτυπώθη ἄνευ τόνων, καὶ μὲ τόσα μόνον γράμματα, ὅσα ἐθεώρει ἐναγκαῖα εἰς ἐκφώνησιν τῆς γλώσσης· διὰ τούτου δὲ ἠθέλησεν ὑποστηρίξων τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν, νὰ εἰσαγάγῃ νέον τρόπον ὀρθογραφίας, ἀπα-

(1) Holland, Travels in Greece.

βάλλων ὅλως διόλου τὸν τονισμόν. Καίτοι δὲ ὕστερον μετεμελήθη διὰ τὰς καινοτομίας ταύτας, πλὴν μέχρι τέλους ἔμεινε θιασώτης τῆς καθομιλουμένης.

Ὁ Βιλαράς πρῶτος ἠθέλησε νὰ εἰταγάγῃ ἐν τῇ φαρμακογραφίᾳ τὴν χρῆσιν τῆς ἑλληνικῆς. Εἰς τὸ ἐν Ἰωαννίνοις φαρμακείον τοῦ εἶχε τὰς ἐπιγραφὰς ἑλληνισί, εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην ἔγραψε καὶ τὰς ἰατρικὰς συνταγὰς τοῦ, ὡς μ' ἐπληροφόρησεν ὁ σεβαστὸς μοι φίλος Κ. Ἰω. Γκινάκας.

Ὡς δοκίμια τῆς στιχουργικῆς καλλιπερείας τοῦ Βιλαρά ἀναφέρομεν τὰ ἐξῆς ἀποσπάσματα.

Ὡ Φαντασία ζωντανή, ποῦ στὰ μυκλὰ φωλιάζεις
 Κι' ὁποῦ μὲ χέρι δυνατό κρατᾷς καὶ τὰ ὑποτάξεις,
 Ὅπου σοφῶν καὶ παλαυῶν ἐσὺ τὸν νοῦν ὀρίζεις,
 Τοὺς στοχασμούς τοὺς κυβερνᾷς, τὰ ἔργα τοὺς θωρίζεις.
 Ὅπου τὸ πᾶν ἐκιστορᾷς σ' ἐνοῦ μυαλοῦ τὸν τόπο,
 Εἴτε κοιμᾶται, ἢ ἀγρυπνάει, χωρὶς κανένα κόπο.
 Ὅπου τεχνῶν κι' ἐπιστημῶν, καὶ συστημάτων βρύσι,
 Ζωγράφος εἶσαι λογιστὸς, στὴ λογιστὴ τὴ φύσι.
 Ἐσένα κράζω βοηθὸν στῆς συγγραφῆς πτὴν ὕλη,
 Λάμψε σ' ἐμένα φωτεινῇ, κι' ὁδήγα τὸ κοντύλι κλπ.

Ἡ γλυκυτάτη Ἀνοξι,
 μὲ ἄνθια στολισμένη,
 ῥοδοστεφανωμένη
 τῇ γῇ γλυκοτηράει.

Κι' ἡ γῆ τὴν χλόη ἐντύνεται,
 τὰ δάση της ἱσκιδόνουν,
 τὰ κρύα χιόνια λυδόνουν,
 ὁ οὐρανὸς γελάει κλπ.

Πουλᾶκι ξένο,
 ξενητεμένο,
 κυνηγημένο,
 ποῦ νὰ σταθῶ;

Ποῦ νὰ καθίσω
 νὰ ξενοχτήσω
 νὰ μὴ χαθῶ; κτλ.

Συγγράμματα.

—Ἡ Ρομεϊκὴ γλῶσσα. Στὴν τηπογραφῆα τὸν Κορφον. 1814. (Ἀνετυπώθη ὑπὸ Σεργίου Παφτάνη ἐν Ζακύνθῳ 1859).

—Ποιήματα και πεζά, ἐκδοθέντα παρὰ Ἀθανασίου Πολίτου, ἐν Κερκύρῃ 1827. (Ἀνευτυπώθησαν ὑπὸ Ῥαφτάνῃ ἐν Ζακύνθῳ 1854, καὶ ὑπὸ Μ. Βρετοῦ ἐν τῷ Ἑθνικῷ ἡμερολογίῳ τοῦ 1865 καὶ 1868, καὶ κατ' ἰδίαν ἐν Παρίσι τοῦ 1865 ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ).

Γρηγόριος ὁ Σίφωνιος.

Ἐγεννήθη ἐν Σίφῳ περὶ τὰ τέλη τῆς ἐβδόμης δεκαετηρίδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἐπαιδεύθη τὰ πρῶτα τῶν μαθημάτων ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος του, διακούσας ὕστερον ἐν Μαγνησίᾳ Θεοδοσίου τοῦ Κοκκινάκη, καὶ κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει διδασκάλων, ἔνθα ἀπὸ τοῦ 1801 μέχρι τοῦ 1811 διέτριβε.

Ἐπειδὴ τότε οἱ ἐν Δάκκᾳ τῆς Ἰνδικῆς ἀπωκισμένοι Ἕλληνες ἐζήτησαν παρὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἱερέα, ὁ Γρηγόριος κριθεὶς δοκιμώτερος πάντων ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ ἐστάλη εἰς τὰς μεμακρυσμένας ἐκεῖνας χώρας, καὶ τῇ 6 Ἀπριλίου 1812 ἐλθὼν εἰς Καλκού-
ταν ἀνέπλευσεν εἰς Δάκκαν. Ὁ τὰ κατ' αὐτὸν ἐξακριβώσας Κ. Ἡλ. Τανταλίδης λέγει τὰ ἐξῆς περὶ τῆς ἐν Ἰνδικῇ διαμονῆς καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀπελεύσεως τοῦ σοφοῦ τούτου ἀνδρός. « Πενταετίαν διατρίψας ἐν Ἰν-
» δίᾳ, εὐκτῆριόν τε οἶκον ἐν Δάκκᾳ δεινόμενος, συνήλιξεν εἰς αὐτὸν
» πᾶν τὸ ὁμογενὲς καὶ ὀρθόδοξον, ἱεουργός τε ὢν ὁ αὐτὸς καὶ ἱεροκῆ-
» ρυξ καὶ κατηχητὴς καὶ διδάσκαλος, καὶ πνευματικὸς πατὴρ, ἐφιστά-
» μενος αὐτοῖς εὐκαίρως, ἀκαίρως, ἐν ἐκκλησίᾳ, ἐν οἴκοις, ἐν πόλεσι
» διδάσκων, παρακαλῶν, νοουθετῶν, ἐλέγχων, ἐπιτιμῶν, πάντα ποιῶν καὶ
» λέγων ἐφ' ᾧ τοὺς πάντας κερδαίῃ Χριστῷ, καὶ ἐπὶ τῆς πέτρας τῆς εὐσε-
» βείας στηρίξῃ, καὶ τὸ πάτριον ἐπιβρόση φρόνημα, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν
» γλῶσσαν ἀσινῇ τε καὶ ἀκμαίαν διατηρήσῃ. Ταῦτα δὲ ποιήσας καὶ
» τὴν ἐν Ἰνδίᾳ ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀραρότοις τὸ ἐφ' ἑαυτὸν παγιώ-
» σας καὶ τὸ γένος τιμῆσας, καὶ τὸν ἱερὸν ἡμῶν κλῆρον αἰδέσιμον
» καταστήσας τοῖς ἔθνεσιν, ἀπῆρεν ἐκεῖθεν, ἀγαπητὸς μὲν τοῖς πᾶσι
» γενόμενος, περισπούδαστος δὲ τοῖς ἐλλογιμωτάτοις, καὶ μάλιστα
» τῷ σοφῷ Γαλανῷ, τίμιος δὲ τοῖς κρατοῦσι, σεβάσμιος δὲ καὶ αὐτῷ
» τῶν Ἀγγλῶν ἐπισκόπῳ, παρ' οὗ καὶ βακτηρίαν, φιλίας ὑπόμνημα
» εἴληψε, καὶ συστατικὰς πρὸς τινὰς τῶν ἐπισημοτάτων ἐν τε Αἰγύ-
» πτῳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ».

Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ 20 Ὀκτωμβρίου 1818, παρέστη τῷ πατριάρχῃ Κυρίλλῳ καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐν Ἰνδικῇ ἐλ-
ληνικὴν ἀποικίαν ἐκθέμενος, προέτεινεν ἵνα ἡ μεγάλη ἐκκλησία ἐκτι-

μῶσα τὸ σπουδαῖον τῶν περιστάσεων προχειρίσῃ αὐτὸν ἐπίσκοπον τῶν ἐν Ἰνδίᾳ Ἑλλήνων. Τὴν ιδέαν τοῦ μεγαλοπράγμονος Γρηγορίου προθύμως ἡσπάσθη ὁ Κύριλλος, δὲν ἠδυνήθη ὁμοίᾳ καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ ἐξωσθεῖς μετ' οὐ πολὺ τοῦ θρόνου. Μετὰ τοῦτο ὁ Γρηγόριος ἀποσυρθεὶς ιδιώτευσ παρὰ τοῖς ἐν Ταταούλοις συγγενεῦσιν αὐτοῦ, καὶ ἐπισκευθεὶς ὕστερον τὴν πατρίδα του ἐπανῆλθεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, καὶ συστήσας σχολεῖον εἰς Βογιατζί-κιοῖ ἀνέδειξε πολλοὺς καὶ καλοὺς μαθητάς. Ἐνταῦθα δὲ καὶ ἐτελεύτησεν ὑπὸ λοιμοῦ τῇ 12 Νοεμβρίου 1825.

Ὁ Κ. Τανταλίδης ἀμμόζοντα πλέξας τῆς τε ἀρετῆς καὶ σοφίας τοῦ ἀνδρὸς στέφανον, ἐποίησεν αὐτῷ καὶ δύο ἐπιγράμματα, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον ἔχει ὡς ἑξῆς.

Ἰνδῶν μὲν Γαλανὸς μετενείκατο Ἑλλάδι γνῶσιν

Ἰνδοῖς δ' Ἑλλήνων Γρηγόριος σοφίην.

Ἑλλὰς, κύδιμός ἐσσι διδοῦσά τε δεχνυμένη τε,

Ἄλλοι πλουτούντων, σοὶ δ' ἄφρονος τὸ κλέος.

Συγγράμματα.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς τοὺς ἐν Ἰνδίᾳ Ἕλληνας, Δημήτριον τὸν Γαλανόν, Θωμᾶν τὸν Καλκούτας ἐπίσκοπον, Γεώργιον καὶ Ἀναστάσιον Ἀλεξίου, Λουκᾶν Θεοδώρου, Παναγιωτάκην Ἀλεξίου, πρόξενον Ἀγγλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἰσαὰκ Μουργιέρ, Βενιαμὶν Ἰερατεύοντα ἐν Ἰνδία, Κωνσταντῖνον Πανταζίδην, πατριάρχην Κύριλλον.

—Λόγοι ὑπὲρ τῆς ἐν Εὐρώπῃ εἰρήνης—ὅτε κατευδῶθη ἐν τῇ Ἰνδίᾳ—ἐν ἡμέρᾳ καθ' ἣν πρῶτον ἱερούργησε—περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως—περὶ τῶν Θεοφανείων—τῶν Χριστουγέννων—εἰς τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ—Εἰς τὰ γενέθλια τοῦ Σωτῆρος—Εἰς τὴν τριήμερον τοῦ Σωτῆρος Ἀνάστασιν—εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Πρασκευήν (1).

Πολυζώης Κοντός.

Ἐγενήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια γράμματα ἐν τοῖς σχολείοις τῆς πατρίδος του. Χειροτονηθεὶς δ' ἱερεὺς μετέβη εἰς Βενετίαν, ἐνθα ἐσπούδασε τὴν τε γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν διάλεκτον, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς Βιέννην ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῶν υἱῶν τοῦ πρίγκηπος Κζαρτορίσκη. Μετὰ ταῦτα προσκλήθεις ὑπὸ τῶν ἐν Πέστη ὀρθοδόξων ὡς ἐφημέριος τοῦ ἐκεῖ ναοῦ διέτριψεν ἐπ' ὀλίγον ὡς τοιοῦτος, ὕστερον δὲ προσκληθέντος ἐτέρου ἐφημερίου παρέμεινεν ὡς διδάσκαλος τοῦ ἐκεῖ ἑλληνικοῦ σχολείου (1795), καὶ μετ' ὀλίγον προσκλή-

(1) Ἐδημοσιεύθησαν πάντα ὑπὸ Ἡλ. Τανταλίδου ἐν Ἰνδικῇ Ἀλληλογραφίᾳ, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1852.

θείς ὡς διδάσκαλος ὑπὸ τῶν ἐν Τοκαίᾳ τῆς Οὐγγαρίας Ἑλλήνων ἀνεχώρησεν ἐκ Πέστης καὶ ἐλθὼν ἐκεῖ διέτριψεν ὁλόκληρον ἔτος. Μετὰ τῆς Βιέννης ἀνεχώρησε διὰ Παρισίους ἐνθα ἀπήγγειλε λαμπρὰν ᾠδὴν εἰς τὸν Βονοπάρτην, καὶ τοὺς Ἀκαδημαϊκοὺς, καὶ ἐπισκεφθεὶς τὸ Λονδὶνον ἐπανῆλθεν εἰς Βιέννην ⁽¹⁾.

Διατρίψας ἐν τῇ Αὐστριακῇ μητροπόλει μέχρι τοῦ ἔτους 1805 ἀπῆλθεν εἰς Βλαχίαν καὶ ἐδίδαξεν εἰς διάφορα μέρη, οἷον Βουκουρέστιον, Πλοέστιον, καὶ ἀλλαχοῦ μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ Κοντὸς ἦν ἐκ τῶν καλῶν ἐλληνιστῶν τοῦ καιροῦ του, εὐφράνταστος ποιητής, κριτικὸς οὐχὶ εὐκαταφρόνητος, βαναύσως κατακριθεὶς ὑπὸ τοῦ Λοτζέλα καὶ κατ' ἀξίαν ἐπαινεθεὶς ὑπὸ Βάστ καὶ Chardon de la Rochette ⁽²⁾.

Συγγράμματα.

— Ὑμνος ἡρώϊκος προσφωνηθεὶς τῷ ὑψηλοτάτῳ πρίγκηπι καὶ ἀρχιδουκ Αὐστρίας Ἰωσήφ τοποτηρητῇ τῆς Οὐγγαρίας. Ἐν Πέστη 1793.

— Πένθιμον εἰς τὴν ἄυρον θανὴν τοῦ ὑψηλοτάτου πρίγκηπος καὶ ἀρχιδουκὸς Ἀλεξάνδρου Λεοπόλδου Παλατινοῦ πάσης Οὐγγαρίας. Ἐν Πέστη 1795.

— Ἐποποιία εἰς τὰς ἀριστείας τοῦ ἥρωος Βονοπάρτε, καὶ προσφωνητικὸν τοῖς σοφωτάτοις ἀνδράσι καὶ ἀρίστοις μέλεσι τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας.

— Νεκρικοὶ διάλογοι Ἰ' αὐτεθέντες καὶ στιχουργηθέντες παρὰ τοῦ Αἰάκου εἰς τὸν Ἀδην, προτροπῇ τοῦ Πλούτωνος ἐνθα καὶ ἐτυπώθησαν, ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει τοῦ Ραδαμάνθυος, πρὸς ὑμᾶς δὲ μετεκομίσθησαν παρὰ τοῦ Ἑρμοῦ Μέρου Α'. Ἐν Ἀδῇ ἐπὶ ἔτους 5793 (sic). (εἶναι στιχηρὰ διήγησις τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τὸ Β'. μέρος, ὅπερ ᾔθελε πραγματοποιεῖσθαι περὶ Αουδουβίκου ΙΓ' δὲν ἐξεδόθη).

— Ποικίλη διδασκαλία, ἥτοι ἀλφαριθμητικὸν εὐμαθές. Ἐν Βιέννῃ 1803 ἢ 1818.

— Ὑμνος εἰς τὸν ἡγεμόνα Κωνσταντῖνον Ὑψηλάντην. Ἐν Βιέννῃ 1805.

— Ἡρώϊκῃ ἐποποιίᾳ ἢ εὐχῇ δι' ἐξαμέτρων ἐπῶν πρὸς τὴν Ἀθηναὺν ὑπὲρ Ἑλλήνων. (ἐδημοσιεύθη ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ 1820, σελ. 780—84).

— Πόικη φαντασία φιλερῆμου τινὸς (ἐδημοσιεύθη αὐτόθι σελ. 458—60).

Ὁ Κοντὸς κριτικῶς ἐπιθεωρήσας τὰ κείμενα ἐξέδωκε

— Ξενοφάντος Ἐφεσίου τὰ κατὰ Ἀνθίαν καὶ Ἀβραχάμην. Ἐν Βιέννῃ 1793.

— Ἀρισταινέτου ἐπιστολάς. Ἐν Βιέννῃ 1803.

Πρὸς τοῦτοις ἐξέδωκεν ἐν Βούδα (1897—8) τὴν γραμματικὴν Κωνσταντίνου τοῦ Καρκαϊώανου εἰς δύο τόμους μετὰ διαφόρων αὐτοῦ προσθηκῶν, καὶ ἐξελλήνισε, κατὰ τὸν Λόγιον Ἑρμῆν (1818, σελ. 524) τὴν Οἰκιστικὴν ἱατρικὴν τοῦ Ἀγγλοῦ Buchan εἰς τόμους 5.

⁽¹⁾ Ζαβίρας.

⁽²⁾ Melanges, tom. II, σελ. 78.

Συνειργάσθη εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Θέατρον τοῦ Ζαβίρα, γράψας πολλὰς Βιογραφίας συγχρόνων λογίων.

Παναγιώτης Κοδρικᾶς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἀποπερατώσας ἐν τῇ πατρίδι τὴν σειράν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν, καὶ εὗρεσιν βιοποριστικοῦ ἐπιτηδεύματος. Ἐνταῦθα δ' ἐσχέτισθη μετὰ τοῦ τότε μεγάλου διερμηνέως Μιχαῆλ Σούτσου, ὅστις διορισθεὶς ἐν ἔτει 1783 ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας προσέλαβε τὸν Κοδρικᾶν μὲ τὸν τίτλον *καρχελάριου*. Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1802 καθαίρεσιν τοῦ Μιχαῆλ ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Βλαχίας, ἐν ᾧ δις ἐκάθισεν, ὁ Παναγιώτης μεταβάς εἰς Παρίσιους διωρίσθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως διερμηνεὺς ἐν τῇ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν.

Ἐν ἔτει 1816, προτροπῇ τοῦ Κοραῆ ἀναλαβόντες οἱ Θ. Φαρμακίδης καὶ Κ. Κοκκινάκης τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ προσεκάλεσαν τοὺς ἀπανταχοῦ λογίους ἵνα συνεισφέρωσι τὸν πνευματικὸν ὄβολόν των. Ὁ Κοδρικᾶς, θιασώτης ἔνθερος τῆς ἐν τοῖς πατριαρχικαῖς σιγίλλοις καὶ τοῖς ἡγεμονικοῖς Χρυσοβούλοις γραφομένης ἑλληνικῆς διαλέκτου εἶχε πολεμήσει τὴν περὶ διορθώσεως τῆς γλώσσης γνώμην τοῦ Κοραῆ λαβὼν δὲ τὴν πρόσκλησιν τῶν ἐκδοτῶν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ ἀπήντησε διὰ μακρῶν προτρέπων αὐτοὺς ἵν' ἀπέχωσι γράφοντες τὴν γλῶσσαν κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Κοραῆ, καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν Παρίσι τοὺς τὸν προτρεπτικὸν λόγον αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον ἀνέτρεψαν οἱ ἐκδότες τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, κεκηρυγμένοι ὅπαδοι τῆς κατὰ Κοραῆν γραφῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὁ Κοδρικᾶς ἀνταπαντῶν ἐδημοσίευσεν ἀνώνμως *Ἀπολογία τῶν ἐν Πίζῃ Ἑλλήνων*, ἀλλ' οἱ ἐν Πίζῃ Ἕλληνες σπουδασταί, Κοραῖσται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἔγραψαν διαμαρτύρησιν κατὰ τῆς ἐν τῇ φυλλαδίῳ τοῦ Κοδρικᾶ καταχρήσεως τοῦ ὀνόματος των, ἐν ἣ διεκλήρυττον, ὅτι « ὅχι μόνον δὲν ἐφαντάσθησάν ποτε » τὰς ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλιαρίῳ φλυαρίας ἐναντίον τοῦ Κοραῆ, ἀλλ' ὅτι » μάλιστα γνωρίζουσι τὸν σοφὸν τοῦτον ἄνδρα ὑπερασπιστὴν τῆς » ἀναγεννήσεως τοῦ ἔθνους μας, ἥρωα Ἑλληνα τοῦ αἰῶνός μας, καὶ » τὸ ὄνομά του μεγάλως τιμῶσι καὶ σέβονται, καὶ μεταξύ τῶν εὐεργετῶν συναριθμοῦσι ⁽¹⁾ ».

(1) Ἡ ἀποδοκιμασία ὑπεγράφη ὑπὸ τῶν ἐξῆς ἐν Πίζῃ τότε σπουδάζοντων Ἑλλήνων, Ἰωάννου Δελλαγραμμάτικα Ἀνδρίου, Στεφάνου Καραθεοδωρῆ Ἀδριανουπολίτου.

Ὁ Κοδρικᾶς ἀνατυπώσας ἐν Παρίσις τὴν Ἀπολογία μετὰ τινων προσθαφαιρέσεων, ἐδημοσίευσεν διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Τηλεγράφου (1818, σελ. 72) ἀπάντησιν πρὸς τοὺς ἐν Πίζῃ σπουδαστάς. Κατὰ δὲ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξέδωκεν ἐν Παρίσις πολυσέλιδον πόνημα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « *Μελέτη τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου* », ἐν ᾧ διὰ μακρῶν ἐξέθηκε τὰς κρίσεις αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ πραγματεία αὕτη ἐπεκρίθη ὑπὸ τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, καὶ οὕτως ἐπῆλθον αἱ μεταξὺ Κοραϊστῶν καὶ Κοδρικιστῶν γνωσταὶ διενέξεις, αἵτινες μόνον ὑπὸ τῆς ἐπελευθύνσης ἑλληνικῆς ἐπαστάσεως διελύθησαν.

Ὁ Κοδρικᾶς ἐξηκολούθησε διατρίβων ἐν Παρίσις μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1827 συμβάντος θανάτου του.

Συγγράμματα.

- Ὁμιλίαι περὶ πληθὺς κόσμων τοῦ Φοντενέλ, μεταφρασθεῖσαι εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀπλὴν γλῶσσαν. Ἐν Βιέννῃ 1794.
- Πρὸς τοὺς ἑλλογιμωτάτους νέους ἐκδότας τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ. Παρίσι 1816.
- Ἀπολογία τῶν ἐν Πίζῃ Ἑλλήνων. Εἰς Πίζαν 1817.
- Πρὸς τοὺς οἰκέλους. Ἐν Παρίσι 1817.
- Καὶ αὖθις πρὸς τοὺς οἰκέλους. Ἐν Παρίσι 1818.
- Μελέτη τῆς ἑλληνικῆς κοινῆς διαλέκτου. Τόμος Α'. Ἐν Παρίσις 1818.
- (Ὁ Β' τόμος δὲν ἐξεδόθη).
- Διάφοροι διατρίβαι ἐν Ἑλληνικῇ Τηλεγράφῳ καὶ Καλλιόπῃ.

Κήρυκος Χαιρέτης.

Ἐγεννήθη τῷ 1756 ἐν τῇ κωμοπόλει ἀγίου Θωμᾶ τοῦ Ἡρακλείου τῆς Κρήτης ἀπὸ τὸν Ἀστρινὸν Χαιρέτην, ἄνδρα ἐπίσημον καὶ διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς καταγωγῆς ⁽¹⁾, καὶ διὰ τὴν ἀτομικὴν βαρύτητα.

Γεωργίου Ἰδομενέως Κρητὸς, Ἀγαμέμνωνος Λύγερinu Πελοποννησίου, Διονυσίου Καμπάνη Ἀνδρίου, Σωτηρίου Φιλίππιδου Ἀθηναίου, Σπυρίδωνος Καθρίκα Γαλαξειδιώτου, Παναγιώτου Πάρπουλου Πελοποννησίου, Μιχαὴλ Τροχάνη Λάκωνος, Κωνσταντίνου Δεδνερνοῦ Ζαγοραίου, Νικολάου Φωτεινοῦ Κωνσταντινουπόλεως, Γερασίμου Βαλσαμάκη Κεφαλληνος, Θεοδώρου Τσηληγιάννη Ἰθακῆσιου, Νικολάου Καλλέργη Σμυρναίου, Ζαχαρίου Παπαδοπούλου Κωνσταντινουπόλεως, Κωνσταντίνου Γ. Σχινᾶ Κωνσταντινουπόλεως, Παύλου Παπαγεωργίου Ζακυνθίου, Κωνσταντίνου Πολίτου Ἀκαρνᾶνος, Παύλου Σιδέρη Μεσολογγίτου, Δημητρίου Οἰκονόμου Ὑδραίου, Κωνσταντίνου Μακρῆ Ἰωαννίτου, καὶ Ἰακώβου Θεοφιλά (Ἀγίου Ἑρμῆς 1818, σελ. 23—4).

(1) Ἐκτὸς τῶν ἄλλων μνημονεύεται ἐν ἐγγράφοις Φραγκίσκου Μοροζίνη δόγη τῆς Βενετίας, καὶ Ἰωσήφ Τσιβράνου Φραγκίσκος ὁ Χαιρέτης μυστικὸς μέλος τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας (confidente intimo in Candia della Repubblica Veneta), καὶ τὰ μέγιστα συντελέσας ὑπὲρ αὐτῆς εἰς τοὺς αἰματηροὺς ἐκείνους κατὰ τῶν Τούρκων πολέμους.

Ἐν νεαρῇ ἡλικίᾳ ἀπορφανισθεὶς πατὴρ, ὁ Κήρυκος ἐστάλη ὑπὸ τοῦ ἐκ πατρὸς θεοῦ αὐτοῦ Δημητρίου Χαιρέτη τοῦ ἱατροφιλοσόφου, εἰς τὴν Ἀθωνιάδα σχολὴν πρὸς ἐκπαίδευσιν, καὶ ἐκεῖ ἐπὶ ὀκταετίᾳ κατακόρως πᾶσαν τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καρπωσάμενος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα ἐπὶ τρία ἔτη εὐδοκίμως μετέηλθε τὴν κατ' οἶκον ἑλληνικὴν διδασκαλίαν.

Φλεγόμενος ὁ Κήρυκος ὑπὸ ἔρωτος ἐπιστημονικῆς μαθήσεως ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς τὰ τότε φημιζόμενα τῆς Ἰταλίας πανεπιστήμια ὅθεν ἔχων τὰ ἐκ τῆς οἰκοδιδασκαλίας πορισθέντα καὶ τὴν πρόθυμον συνδρομὴν τοῦ μνημονευθέντος θεοῦ του ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ὅπου διέμεινε περὶ τὰ δύο ἔτη καταγινόμενος εἰς ἐκμάθησιν τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης, ἐπιμελούμενος ἅμα τὰ ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ Θεοδοσίου ἀπολυόμενα ἑλληνικὰ βιβλία, καὶ συγγράφων ἢ μεταφράζων διάφορα συγγράμματα. Ἐν ἔτει 1793 ἐγκαταλιπὼν τὴν Βενετίαν ἦλθεν εἰς Πατάβιον καὶ ἐνεγράφη μεταξὺ τῶν φοιτητῶν τῆς ἱατρικῆς ἐν τῷ τότε κλειζομένῳ τῆς πόλεως ταύτης πανεπιστημίῳ, κατ' ἀρχὴν σύμπτωσιν συμφοιτητὰς ἔχων Ἰωάννην τὸν Καποδίστριαν καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Βαρδαλάχον⁽¹⁾. Ἐπὶ τετραετίαν ἐνῆλθε διακού-

(1) Οἱ τρεῖς οὗτοι Ἕλληνες σπουδασταὶ κοινοβιοῦντες καὶ μηδέ ποτε ὁ εἰς τοῦ ἄλλου ἀποχωριζόμενοι ἦσαν πασίγνωστοι ἐν Παταβίᾳ ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον « I tre Greci ». Συνέβη δὲ αὐτοῖς τὸ ἐξῆς αξιοσημείωτον, ὅπερ δὲν ἠθέλομεν πιστεύσει ἐὰν μὴ αὐτὸς ὁ Χαιρέτης ἐσημείωε τὸ συμβάν, καὶ ἕτεροι ἀκούσαντες ἀπὸ στόματός τοῦ Καποδίστριου ἐβεβαίουν. Κατὰ τὰς ἐνιαυσίους τῶν μαθημάτων διακοπὰς οἱ τρεῖς κοινοβιάται μετέβησαν εἰς Βενετίαν καὶ κατέλυσαν παρὰ τῷ ἐκεῖ ὁμογενεῖ ἐμπόρῳ Ἀλεξίῳ Νικολαΐδῃ τῷ Θεσσαλῷ, μεθ' οὗ περιήλθον τὰ ἐν τῇ πόλει ἀξιοθέατα, ἐν οἷς καὶ τὸ φρενοκομεῖον San Servolo. Ἐνῶ δὲ πρὸς τὴν θύραν τοῦ καταστήματος διηρθύνοντο ἐξερχόμενοι, ἤκουσαν φωνὴν ἐξ ἐνὸς τῶν κελλίων κράζουσιν· Οἱ νοὶ giovine Greci! καὶ στραφέντες εἶδον ἕνα τῶν δυστυχῶν φρενοβλαβῶν ἐπαναλαμβάνοντα γεγονῆς τῇ φωνῇ « Οἱ νοὶ giovine Greci! » Ἐπειδὴ δὲ μόνος μεταξὺ τῶν τεσσάρων ὁ Νικολαΐδης ἐφόρει ἀνατολικὸν ἱματισμὸν οἱ τρεῖς τὸν παρεκίνησαν νὰ πλησιάσῃ. Ἀλλ' ὁ παράφρων ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπὸ τοῦ καγγελλικοῦ παραθύρου τοῦ κελλίου τοῦ καὶ δεικνύων τὸν Χαιρέτην ἐπανελάβεε κράζων. « a voi dico giovine Greco ». Πλησιάζαντος δὲ αὐτοῦ ὁ παράφρων τῷ εἶπε μεγαλοφώνως « Ricordatevi, o giovine Greco, che un giorno voi servirete un Signore del Mondo. (Σοὶ προλέγω ὡς νέε Ἕλλην, ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ ὑπηρεθῇς ἕνα μέγαν αὐθιγνὴν τοῦ κόσμου!) » Στραφείς δὲ πρὸς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν ἀνέκραξε « voi ricordatevi che un giorno governarete la più illustre nazione del mondo! (Σοὶ προλέγω, ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ κυβερνήσῃς τὸ ἐνδοξότερον ἔθνος τοῦ κόσμου!) Καὶ ἐπὶ τέλους πρὸς τὸν Βαρδαλάχον στραφείς ὁ παράφρων εἶπε: « E voi percarrete più tardi, istruendo la gioventù, ed in fine una vasta tomba vi coprirà. (Καὶ σὺ θὰ διατρέξῃς πολὺ

ὅας τὰ ἱατρικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἐν ἔτει 1797 ἐστεφανώθη ἱατροφιλόσοφος. Ἡ πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἐπίδοσις τοῦ Κηρύκου, καὶ ἡ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ διὰγωγὴ αὐτοῦ ὑπῆρξαν τοιαῦται, ὥστε ἡ ἀκαδημαϊκὴ σύγκλητος ἀναγορεύουσα αὐτὸν διδάκτορα δὲν ἔλειψε νὰ ἐπιδαφίλευσιν εἰς τὸν ἱατροφιλόσοφον Κρήτα ἐξαιρετικὰ ἐγκώμια.

Τὸ δίπλωμα αὐτοῦ, γεγραμμένον λατινιστὶ ἐν μεμβράνῃ, μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ φίλου του καθηγητοῦ Μαλακάρνε ἑλληνιστὶ, ἰταλίστι, τουρκιστὶ καὶ ἀραβιστὶ. Χάριν δὲ περιεργείας, παρατιθέμεθα τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν.

Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τῇ δυνάμει τε καὶ ἐξουσίᾳ τῆς τοῦ Παταύου Δημηρχίας ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Πολιτείας συνεσταμένης, πᾶσιν ἀπαξιαπλῶς, καὶ ἐνὶ ἐκάστῃ τῶν ἐντευχόμενων τῷ ἀνὰ χεῖρας προνομίῳ, Ἰούλιος Λούπος Παταυνός, ὁ τῆς τοῦ Ἐθνους σχολῆς Κηδεμών τε καὶ Πρύτανης, Χαίρειν.

Κήρυκον τὸν Χαίρετην, Πατὴρ μὲν Ἀστρηνοῦ, ἀπὸ δὲ Κρήτης ὁρμώμενον ἀχθέντα τε καὶ παιδευθέντα ἐν τῷ κατὰ τὸ Παταύιον περικλειῖ Λυκεῖῳ καὶ τὴν ἐνέργειαν παρασχόντα τῆς τῶν τρόπων καλοκἀγαθίας παρὰ πάντα τὸν χρόνον τῆς αὐτοῦ διατριβῆς, καὶ ὧν περ κατεβῆλετο πόνων νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν περὶ τὰς ἐλευθέρους τῶν τεχνῶν αὐτὸν συνασκῶν, καὶ περὶ τὰς τῆς Φιλοσοφίας καὶ Ἰατρικῆς μελέτας τρίδωνα παρασκευάζων, τῇ τῆς πόλεως ἐξουσίᾳ, κατὰ τὸ ἐπιχωριάσαν ἡμῖν ἡδὴ καὶ καθεστηκώς ἔθος, καὶ τὰ προνόμια τῆς Ἱερᾶς Ἀκαδημίας, παρ' ἧς καὶ ταύτην ἐκληρωσάμεθα τὴν διακονίαν, διακηρύττομεν ἅπασιν καὶ διαμαρτυρόμεθα. Οὐμὴν ἀλλὰ καὶ ὡς ὑπὸ τῶν αὐτοῦ προαγωγῶν ἡμῖν προσενηνεγμένου τε καὶ συνεσταμένου, ἐφ' ᾧ καὶ τὴν τελευταίαν ἀπόπειραν δοῦναι τῆς αὐτοῦ ἀγωγῆς, καὶ τῆς τῶν λόγων πολυμαθείας, πρόνοιαν οὐκ ἀγενῆ συνεστησάμεθα, ὡς αὐτὸν εἶναι μετ' ἐπιμελείας ἀπάσης τε καὶ ἀποτομίας ἐφ' ἡμῶν ἐζητασμένον τε καὶ βεβαιωσμένον, κληρωθεῶν πρὸ μιᾶς τῶν προτάσεων ἡμέρας, πρὸς ἃς ἂν δεήσειεν ἀποκρίνασθαι, περὶ τὴν Φυσικὴν καὶ τὴν θεραπευτικὴν ἐμπειρίαν, καὶ αὐτῷ τούτῳ ὡς ἔθος ἐγκαιριζόμενον. Ὁ δὲ οὐχ ὅπως πρὸς τὰ ἐρωτώμενα προχείρως ἀπήντησεν, ἀριστον αὐτὸν παραστησάμενος, ἐπὶ τε παιδείᾳ καὶ νοὶς δεξιότητι, καὶ λόγων δυνάμει, καὶ ὅσα σοφοῖς ἀνδράσιν ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ ἱατρικῇ θυμῆρη τέ εἰσι καὶ εὐκταϊότατα ἀλλὰ καὶ μακρῶς τὰς ἐλπίδας ὑπερῆκόντισε, τὰ χωρῆς, ἐν οἷς αἱ μαρτυραὶ τῶν λόγων, ἐκτιθέμενος, καὶ τὰ ἐπιχειρήματα ἐπάγων, καὶ τὴν λυσιν ἐπακριδῆς τῶν ἀμφισβητήσεών τε καὶ ἀντιστάσεων ἀποδιδούς, καὶ μὴν καὶ τὰ συμπτώματα διεξηγούμενος καὶ τὰς καταλλήλους τῶν παθῶν θεραπείας ἐπιφέρων, καὶ ὅλως οὕτω τοῖς τῆς φύσεώς τε καὶ τέχνης χαρίσμασιν

λοὺς τόπους διδάσκων τὴν νεολαίαν, καὶ ἐπὶ τέλους εὐρύς τάφος θὲ σὲ δεχθῇ! Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν οἱ προφητικοὶ λόγοι τοῦ παρὰφρονος ἐπαλήθευσαν καὶ διὰ τοῦς χρόνους.

ἑαυτὸν ἔνδοξον ἐγκεκκοσμημένον παρεχόμενος, ὡς μηδενὸς αὐτῷ τὸ παράπαν
 ἔνδεισθαι τοῦ πλείονος. Ἡμεῖς τοίνυν ἀρχαίους δόγμασι παρακολουθήσαντες
 τῇ κοινῇ βουλῇ τε καὶ δόξῃ τῶν Σοφῶν καὶ Διδασκάλων τῆς περικλείτου ὁμή-
 γυρέως, οἱ τὸν προχειρίζομενον ἐβασάνισαν, καὶ περὶ πᾶσαν ἀπλῶς ἐπιστήμης
 ἰδέαν, καὶ λόγων εὐφράδειαν, καὶ τὴν ἐμπειρίαν τοῦ διερμηνεύειν, καὶ τὸν
 τρόπον τοῦ θεραπεύειν ἄρτιον διέγνωσαν καὶ ψτῆφορίᾳ πλήρει, μηδὲς ὅλως
 διαφωνήσας, ἢ τὴν ἐναντίαν ψηφισάμενος, ἢ γοῦν ἔνδοξας, τὸν προχειρίζομενον
 ἱκανότατον ἔκριναν τὸ τῆς διδασκαλικῆς ἀξίας βαστάζειν ἐπάγγελμα, καὶ ὅη
 καὶ ἐπὶ τοῦ Βήματος καθίσαντες, ἐφορευόντος τῆς Ἱερᾶς Ἀκαδημίας τῶν ἐλευ-
 θέρων τεχνῶν, καὶ μὴν καὶ συνδικάζοντος Λεοπόλδου Μάρκου Ἀντωνίου Καλ-
 θάνη τοῦ ἐν Βονωνίας, δημοσίου καὶ τῶν Πρωτευόντων Διδασκάλου τῆς θεω-
 ρητικῆς τῶν Ἀσκληπιαδῶν τέχνης καὶ τῆς Ἀνατομίας, τὸν αὐτὸν τοῦτον
 Κήρυκον τὸν Χαιρέτην ἐπὶ παιδείᾳ μέγα κλέος ἀράμενον ὡς ἀληθῶς δια-
 βιβαιοῦμεν, Διδάσκαλόν τε αὐτὸν ἐν Φιλοσοφίᾳ καὶ Ἱατρικῇ ἐν τῷ ὀνόματι
 τοῦ Κυρίου ἀναγορεύομεν, καὶ τοιοῦτον γνωρίζεσθαι παρὰ πᾶσιν ἀξιούμενι
 ἐπιτρέποντες αὐτῷ τῆς διδασκαλικῆς ἐπαναβαίνειν Καθέδρας, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ
 προαγωγούς ἀπαιτεῖσθαι τὰ τῆς διδασκαλικῆς ἀξίας παράστημα, ἵν' ἐν τῷ μέλ-
 λοντι χρόνῳ ἐλευθέρως τε καὶ ἀπεριορίστως, δημοσίως τε καὶ ἰδίᾳ, ἐνταυθοῖ τε
 καὶ ὅπου ποτ' ἂν τῆς καθ' ἡμᾶς αὐκουμένης τύχῃ, τὰς ἀναγνώσεις ἀκωλύτως
 ποιεῖσθαι δύνηται, ἀντιλέγειν, βουλευέσθαι, διαλέγεσθαι, περὶ τῶν ζητημάτων
 ἀποφάνεσθαι, ἐνεργεῖν, καὶ διδάσκειν τὴν Φιλοσοφίαν καὶ Ἱατρικὴν, τῶν
 Φροντιστηρίων προϊστάσθαι, τὰ ἐπιτηδεύματα διατάττειν, χρῆσθαι καὶ ἀπο-
 λαμβάνειν παντὸς προνομίου, ἀτελείας, τιμῆς τε καὶ ὑπερασπίσεως, καθάπερ
 οἱ τῆς Ῥώμης διδάσκαλοι, καὶ οἱ τῆς ἐν Παρισίοις, Παταύᾳ τε καὶ Βονωνίᾳ
 εὐκλεοῦς Ἀκαδημίας δι' ἡντιναοῦν ἐκκλησιαστικὴν ἢ κατὰ καιροῦ διδομένην
 ἐπιτροπὴν ἀπολαύουσι, κατὰ τὰ ἀνέκαθεν ἀπολύτως ἐπιτετραμμένα προνόμια
 τῇ ἐς αἰετὶ διεβεβωτημένῃ τοῦ Παταύου Ἀκαδημίᾳ. Τούτων δὲ τὸν εἰρημένον
 τρόπον γενομένων τε καὶ διεψφισμένων, Ἀνδρέας ὁ Κομπαρέτης Ἐνεστὸς
 Δημόσιος Διδάσκαλος ἐν τοῖς τὰ πρῶτα φέρουσι τῆς πρακτικῆς θεραπείας, καὶ
 Προαγωγὸς τοῦ νῦν ψηφισομένου ἐν τῇ Φυσικῇ καὶ Ἱατρικῇ, δι' ἐξουτοῦ τε, ἢ
 ἐπ' ὀνόματι τῶν λοιπῶν Διδασκάλων, τουτέστι διὰ Πέτρου Ἰουλιανοῦ τοῦ ἐκ
 Φοροτοῦλλου καὶ τῆς Φυσικῆς Διδασκάλου: διὰ Στεφάνου Γαλληνοῦ Ἐνεστὸς
 Διδασκάλου τῆς Θεωρητικῆς Ἱατρικῆς: διὰ Ἰωσήφ Βερτόση ἐξ Οὐδίνε, Διδασ-
 κάλου τῆς πρακτικῆς Ἱατρικῆς: δι' Ἰωάννου Δομηνίου Πακκανάρου ἐκ
 Βικεντίας τοῦ τῆς Φυσικῆς Διδασκάλου: διὰ Σίμωνος Στρατηγοῦ, Ἐνεστὸς δι-
 δασκάλου τῶν μαθηματικῶν, καὶ τῆς κατὰ τὴν Ναυτικὴν θεωρίας, καὶ πειρα-
 ματικῆς φυσικῆς: δι' Ὀμβρόνου Πισώνη ἐκ Κρέμης, καὶ Διδασκάλου τῶν κατὰ
 τῶν Ἱατρικῆν εἰσηγήσεων: διὰ Πέτρου Ζωγράφου τοῦ Κρητὸς, δι-
 δασκάλου τῆς Μαιευτικῆς, καὶ τῶν γυναικείων καὶ βρεφικῶν παθῶν: διὰ Ἰωάν-
 νου Βαπτιστοῦ Μαρινέλλῃ ἐκ Ροβίγου, Διδασκάλου τῶν στοιχείων τῆς ἐπι-
 πέδου τε καὶ στερεᾶς Γεωμετρίας, καὶ τῶν κωνικῶν τομῶν: Τὸν προχειρίζο-
 μενον μεγαλοπρεπῶς κατεκόσμησε τοῖς ἐξ ἔθους παρασῆμοις τε καὶ διδασκα-
 λικοῖς ὡραίσμασι, καὶ δι' ὀμιλίας Θευματίας, καὶ τὰ τοῦ ἀνδρὸς διεξιούσης

ήλεονεκτήματα, ἐπτυγμένα μὲν ἐν πρώτοις τὰ τῆς φιλοσοφίας τε καὶ ἱατρικῆς Τεύχη, εἰτα μὲν τοι γε καὶ ἀνεπτυγμένα, καὶ χρυσοῦν δὲ δακτύλιον ἐγχειρσάμενος, καὶ τὸν Διδασκαλικὸν Πίλον ἀντὶ στεφάνου ἐκ δάφνης περιθήμενος, καὶ τὸν τῆς εἰρήνης ἀσπασμὸν σὺν τῇ Διδασκαλικῇ εὐλογίᾳ δούς. Καὶ οὕτω Κήρυκος ὁ Χαιρέτης τῇ θείᾳ δυνάμει τε καὶ ἐνεργείᾳ ἐπὶ τὸν ὑψηλότετον ἀφίκετο τῆς Διδασκαλικῆς ἀξίας βαθμὸν ἐν φιλοσοφίᾳ τε καὶ ἱατρικῇ ἐπιστήμῃ· οὐ χάριν καὶ τὰ δηλωτικὰ ταῦτα γράμματα τοῦ δημοσίου προνομίου ἰδίαις ἡμῶν χερσὶν ὑπογεγραμμένα, καὶ τοῖς σφραγιστηρίοις ὠχυρομένα τῆς Παταυίνης Διοικήσεως, καὶ τῆς εὐαγοῦς Ἀκαδημίας τῶν ἐλευθέρων τεχνῶν καὶ μὴν καὶ τῇ ἰδιοχείρῳ ἐπιθεβαιωμένα τοῦ τῆς Ἀκαδημίας γραμματεῦς ὑπογραφῇ, τῷ ῥηθέντι διδόντα, συμμαρτυρούντων Φραγγίσκου Φερρίγου, γενικοῦ τῆς Ἀκαδημίας θεράποντος, καὶ Ἰωσήφ Παγγῆν, καὶ οὐκ ὀλίγων τῶν ἐξ ἐτέρων ἐθνῶν. Τετέλεστα τε καὶ δίδεται ἐν τῷ εἰθισμένῳ τῶν ἐξετάσεων τόπῳ τῆς Παταυίνης Ἀκαδημίας, τῷ πέμπτῳ ἔτει τῆς Γαλλικῆς Πολιτείας καὶ πρώτῳ τῆς τῶν Ἰταλῶν ἐλευθερίας, ὃ ἐστὶν ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως αΨ η΄. Ἰνδικτιῶνος ΙΕ’.

Τῷ Παντοδυνάμῳ καὶ Ὑψίστῳ Θεῷ Χάρις.

Ἰούλιος Λούπος Κηδεμὼν καὶ Πρύτανης.

Λεοπόλδος Μάρκος Ἀντωνίος Καλδάνης Δημόσιος Διδάσκαλος ἐν τοῖς τὰ πρῶτα φέρουσιν.

Ἀνδρέας Κομπιρέτης Δημ. Διδάσ. ἐν τοῖς τὰ πρῶτα φέρουσιν καὶ προαγωγός.

Ἐγὼ Μίρκος Ἀντωνίος Γαλβάνης Διδάσκαλος ἐν ἑκατέροις τῶν Νόμων, Κανονικῶν τε καὶ Πολιτικῶν, Ἀντωνίου Γραφίως υἱός, καὶ τῆς Ἱερᾶς Ἀκαδημίας τῶν Ἐλευθέρων Τεχνῶν Γραμματεὺς, τὸν τοῦ Ἀστρηνοῦ Κήρυκου Χαιρέτην τὸν ἐκ Κρήτης διαμαρτύρομαι, ψηφιστορὶα πλήρη ἐν Φιλοσοφίᾳ καὶ Ἱατρικῇ ἐπιθεβαιωθέντα. Εἰς πίστιν δὲ τούτου καὶ βεβαιώσιν τὸ παρὸν προνόμιον ἰδίᾳ χειρὶ ὑπέγραψα.

Ἰωσήφ Γύρου Διδάσκαλος ἐν ἑκατέροις τοῖς Νόμοις, καὶ ἐπὶ τῶν ἀπορρήτων τῆς Ἱερᾶς Ἀκαδημίας (¹).

Ἐν ἔτει 1799 ὁ Χαιρέτης ἀποχαιρετήσας τὴν Ἰταλίαν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν φίλην αὐτοῦ πατρίδα, τὴν ὅποیان ἔνεκα τῆς τότε ἐκεῖ συμβάσεως ἀναστατώσεως τῶν γενιτσάρων πρὸς σφαγὴν τῶν χριστιανῶν ἐγκαταλιπὼν ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εὐκλεῶς ἐπὶ δεκαετίαν μετελθὼν τὴν ἱατρικὴν προσελήφθη ἐν ἔτει 1811 ὡς ἱατρός τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ, ἐκπληρωθείσης οὕτω τῆς προφητείας τοῦ παρὰ φρονος.

Ἐκτραγείσης τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ θεωρηθεὶς ὑποπτος, ἀπεβλήθη τοῦ ἀξιώματος καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον (1824)· ἀλλ’

(¹) Τὸ πρωτότυπον τοῦ ἀνωτέρω διπλώματος ὑπάρχει χειρόγραφον ὠραίοις Ἀστικαῖς γράμμασι γεγραμμένον ἐπὶ μεμβράνης, μετὰ μεταφράσεως Ἑλληνικῆς, Ἰταλικῆς, Ἀραβικῆς καὶ Τουρκικῆς εἰς ἓν τεύχος εἰς 4ον.

ένεκα πολλῶν καὶ διαφόρων ἠθικῶν παθήσεων ἀπόπληκτος γενόμενός ἡλευθερώθη τῇ μεσιτείᾳ φίλων του Ὁθωμανῶν, καὶ μετ' ὀλιγοχρόνιον ὁδυνηρὰν καὶ ἀγλίαν βιωτὴν ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἐν ἔτει 1830, γενόμενος ἐτῶν 74.

Ἐκ τῶν πέντε υἱῶν τοῦ Κηρύκου Χαιρέτη ἐπιζῶσιν οἱ Θεόφραστος καὶ Ἀριστείδης, ἄνδρες οὐ τῆς τυχούσης παιδείας, καὶ εὐγενῶν αἰσθημάτων, ἀμφοτέρω δὲ οὗτοι ἔλαχον ἀρχηγοῦντες τῆς ἐν ἔτει 1841 Κρητικῆς ἐπαναστάσεως. Παρὰ τούτοις, ἐκτὸς τοῦ διπλώματος, σῶζεται καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ πατρός των γεγραμμένη ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Ἀνδρέου Γραδενίγου, καὶ φέρουσα τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα

Φίλτρον καὶ μνῆμης σῶμα γραφὴν ποιεῖται
Κηρύκῳ Κρητὶ Χαιρέτῃ Γραδενίγος
Ἐξ ἀπορόρητων τῆς φυλῆς κατηγμένος
Τῆς πῶν Ἑνετῶν, Ἀνδρέας κλήσιν ἔχων.

Συγγράμματα.

— Προσφώνημα πρὸς τὸ ἐκλαμπρότατον γένος τῶν τε Μαρουσαίων καὶ Καραϊωαννίδων, διὰ στίχων ἱαμβικῶν. Ἑνετίῃσι 1793.

— Ἱστορία περὶ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουίγης ΙΣΤ', τοῦ νεοθεντός παρὰ τῶν ἰδίων ὑπηκόων καὶ ἡ διαθήκη αὐτοῦ, μεταφρασθεῖσα ἰσὺν ἀπὸ τῆς γαλλικῆς διαλέκτου εἰς τὴν γραικικὴν ἀπλὴν γλῶσσαν παρὰ Κηρύκου Χαιρέτου. Ἑνετίῃσι 1793.

— Ἐγχειρίδιον τῆς τῶν ζώων οἰκονομίας, τοὔτεστιν ἡ περὶ ἀνθρώπους καὶ περὶ τὰ ἄλλα ζῷα αἰῶνα τοῦ ζῆν, ποιηθὲν παρὰ τοῦ ἐξοχωτάτου ἱατροφιλότου Κηρύκου Χαιρέτου. Ἑνετίῃσι 1798.

Τῷ 1792 ἐκδόσις ἐν Βενετίᾳ τῆν Βασπορομαχίαν τοῦ Μομάρς προέταξε διὰ στίχων προσωπητικῶν ἐπιστολὴν πρὸς Γεώργιον τὸν Κριτζοτάκην. Ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτὴ προστεθῆσαν καὶ τοῦ ἐκδότος Χαιρέτου δύο στιχοῦργήματα— Ἡ ἀπόδοσις τῆς ἀλληγορίας καὶ Οὐολταίρου περὶ Μέμνωνος. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπεμελήθη τὴν Ἑνετίῃσιν ἐκδοθεῖσαν Γραμματικὴν Θεοδώρου τοῦ Γαζῆν καὶ τὸ ἐπόμενον (1793) τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον.

Κωνσταντῖνος Κοκκινάκης.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1784 ἔτος ἐν Χίῳ καὶ εἰς τρυφερὰν ἡλικίαν ἤρχισε νὰ παιδεύηται παρὰ τῷ πρεσβυτέρῳ αὐτοῦ ἀδελφῷ Θεοδοσίῳ, ἀνδρὶ ἐλλογίμῳ, διδασχθεὶς τὴν ἑλληνικὴν, καὶ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ τὰ μαθηματικά. Ἀκολουθήσας τῷ Θεοδοσίῳ ὁ Κωνσταντῖνος μετέβη ἐκ Χίου εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Βουκουρέστιον, ὅθεν ἀπεστάλη εἰς Βιέννην πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Ὁ Κοκκινάκης ἐπ' ὀλίγον ἀκρασθεὶς τοὺς ἐν τῇ αὐστριακῇ μητροπόλει διδάσκοντας σο-

φους ἠναγκάσθη ὕστερον, δι' ἔλλειψιν τῶν πρὸς ζωάρκειαν συντελούντων, νὰ δεχθῇ θέσιν ἐν ἐμπορικῷ γραφεῖω.

Ἐν πρώτοις ἡσχολήθη εἰς διαφόρους ἐκ τοῦ γερμανικοῦ καὶ γαλλικοῦ μεταφράσεις ἥτοι τριῶν ἡλικῶν δραμάτων τοῦ Κοτζεβού (1801), τῆς ἱστορίας τοῦ ἐμπορίου τοῦ Ἰωσήφ Νοβάκκου (1807), ἐπιτομῆς τῆς γενικῆς ἱστορίας τοῦ γάλλου Δομαίρων (1812), καὶ τοῦ Ταρτούρου τοῦ Μολιέρου (1815).

Ἐν ἔτει 1816 ὁ Κοκκινάκης, προτραπείς ὑπὸ τοῦ συμπατριώτου του Ἀδαμαντίου τοῦ Κοραῆ, ἀνέλαβε μετὰ Θεοκλήτου τοῦ Φαρμακίδου τὴν ἔκδοσιν τῆς δικαιοσύνης φιλολογικῆς ἐφημερίδος ὁ Ἀθήνιος Ἑρμῆς, ἐξακολουθήσας φιλοσίμως καὶ μετὰ τὴν ἐκ Βιέννης ἀναχώρησιν τοῦ συνεργάτου του τὴν δημοσίευσιν τῆς ἀξιολάγου ἐκείνης ἐφημερίδος μέχρι τῆς 1 Μαΐου 1821, ὅτε ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς κυβερνήσεως ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν ἔκδοσιν, ὑποχρεωθείς ἅμα καὶ νὰ δημοσιεύσῃ ἐν ἐκτάκτῳ παραρτήματι τὸ κατὰ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀφοριστικὸν τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'.

Χαρακτηρισθεὶς ὡς συνένοχος τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς μετ' ἄλλων ἐν Αὐστρίᾳ διατριβόντων Ἑλλήνων, καὶ μόλις ἐν ἔτει 1825 ἔλαβε τὴν ἀδειαν νὰ καταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐλθὼν κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον εἰς Αἴγιναν ἔλαβε τὴν ἐντολὴν ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἵνα καταγίνῃ εἰς μετάφρασιν διαφόρων διδακτικῶν βιβλίων. Μετεγλώττισεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὸ περὶ γραμματικῆς ἱερογραφίας σύγγραμμα τοῦ Φραγκήρου πρὸς χρῆσιν τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων, καὶ κατεγίνετο εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς καθολικῆς ἱστορίας τοῦ Ῥοτιγέρου· ἀλλ' ἐνῷ τὸ πρῶτον ἐτυποῦτο, καὶ ἡ μεταγλώττισις τοῦ δευτέρου προώδευεν, ὁ θάνατος ἀφῆρπασε τὸν Κοκκινάκην ἐκ τῆς ζωῆς (16 Φεβρουαρίου 1831).

Ἡ κοινὴ λύπη, λέγει ἡ τότε Ἐπίσημος ἐφημερίς, ἡ ὁποία κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐφαίνετο ζωγραφισμένη εἰς ὅλων σχεδὸν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Αἰγίνης τὰ πρόσωπα, εἶναι ἀπόδειξις τῆς ὁποίας παρὰ πᾶσιν ἀπελάμβανεν ἀγάπης καὶ ὑπολήψεως. Τὸ θνήτὸν αὐτοῦ σῶμα ἐσυνώδευσαν εἰς τὸν τάφον ἅπαρς ὁ ἱερός τῆς πόλεως κληρὸς, αἱ τοπικαὶ ἀρχαί, οἱ διδάσκαλοι καὶ μαθηταί, καὶ πάντες οἱ προϋχοντες πολῖται, θρηνοῦντες ὁμοφώνως ὅλοι τὴν ὁποίαν ἡ πατρίς ἔπαθε στέρησιν τοιοῦτου τιμίου ἀνδρὸς καὶ χρηστοῦ πολίτου. Τὸν τάφον αὐτοῦ μέλλει νὰ στολίσῃ μνημεῖον ἀνάλογον ἐγεί-

» ρόμενον παρὰ φίλου καὶ συμπολίτου εἰς τιμὴν τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀπο-
» θανόντος (') ».

Συγγραμματα.

Οἱ Κόρτσι, δράμα εἰς τέσσαρας πράξεις συντεθὲν ὑπὸ τοῦ περιφήμου κω-
μωδοποιοῦ Αὐγούστου τοῦ Κοτζεβοῦ, καὶ μεταφρασθὲν εἰς χρῆσιν τῶν φιλο-
λόγων. Ἐν Βιέννῃ 1801.

— Μισανθρωπία καὶ Μετάνοια, δράμα Αὐγ. τοῦ Κοτζεβοῦ, ἐκ τοῦ γερμανι-
κοῦ μεταφρασθὲν. Ἐν Βιέννῃ 1801.

— Πτωχία καὶ Ἀνδρία, κωμωδία Αὐγ. τοῦ Κοτζεβοῦ, μεταφρασθεῖσα ὑπὸ
Κ. Κοκκινάκου ἐν Βιέννῃ 1801.

— Ὁ Ταρτούφος, κωμωδία εἰς 5 πράξεις, συντεθείσα γαλλιστὶ ὑπὸ Μολιέρου,
μεταφρασθεῖσα δὲ εἰς τὴν καθομιλουμένην ἡμῶν γλῶσσαν παρὰ Κ. Κοκκινά-
κου. Ἐν Βιέννῃ 1806, 1807, 1815, 1816, 1821.

— Ἱστορίας τοῦ ἐμπορίου ἐπιτομή, συγγραφεῖσα μὲν γερμανιστὶ ὑπὸ Ἰω-
σήφ Νοβάκκου, διὰ δὲ φιλοτίμου δαπάνης τῶν ὁμογενῶν ἐκδοθεῖσα καὶ μετα-
φρασθεῖσα ὑπὸ Κ. Κοκκινάκη. Ἐν Βιέννῃ 1809.

— Δομαιρῶν, ἐπιτομὴ ἱστορίας γενικῆς, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ εἰς
τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον, καὶ ἐπαυξηθεῖσα εἰς χρῆσιν τῶν σχολείων. Ἐν Βιέν-
νῃ 1812, τόμοι 3.

— Οἱ Στερλίτζοι, δράμα εἰς τρεῖς πράξεις, συντεθὲν ὑπὸ I. Βάβου, καὶ
μεταφρασθὲν ὑπὸ Κ. Κοκκινάκου. Ἐν Βιέννῃ 1818. (Τὸ δράμα τοῦτο μετέ-
φρασεν ὁ Κοκκινάκης χάριν τοῦ ἐν Ὁδησσῷ συστήθέντος τότε ἑθνικοῦ θεάτρου).

— Φραγκήρου διδασκαλία τῆς διαγραφικῆς ἢ γραμμικῆς ἱχνογραφίας. Ἐν
Αἰγίνῃ 1834.

— Ροτιγέρου, Καθολικὴ ἱστορία.

Πάμπολλαι διατριβαὶ εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν (1819—1821).

Ἀδαμάντιος Κοραΐς.

Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὴν 27 Ἀπριλίου 1748 ἐκ τοῦ Ἰωάννου Κο-
ραΐ Χίου, νηπιόθεν ἐγκαταλιπόντος τὴν πάτριον νῆσον καὶ χάριν ἐμ-
πορίας ἐκεῖ ἐγκατεστημένου, καὶ Θωμαΐδος θυγατρὸς Διαμαντῆ τοῦ
Ῥυσιού. Ἐξ ὀκτὼ ἀδελφῶν ἐπιζήσας ὁ Ἀδαμάντιος ἔλαβε τὸ ὄνομα
τοῦ πάππου του Διαμαντῆ, ὅπερ ὕστερον ἐξέλληνισεν. Ὁ πατὴρ του
κατέταξεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῆς ἐν Σμύρνῃ σχολῆς καὶ
παιδευθέντα τὰ ἐγκύκλια, πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ τὴν λατινικὴν καὶ
εβραϊκὴν γλῶσσαν, ἀπέστειλεν εἰς Ἀμστελδάμον τῆς Ὁλλανδίας
λόγῳ ἐμπορίου (1772). Ἐπὶ ἑξ ἔτη διατρίψας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ
ἀνεκλήθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του εἰς Σμύρνην, καὶ μετὰ πολλὰς δυσκο-

(') Γενικὴ Ἐφημερίς, 1831, ἀριθ. 17—18.

λίας καὶ ἀντιλογίας ἔλαβε τὴν ἄδειαν ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Εὐρώπην ὅπως σπουδάσῃ τὴν ἱατρικὴν. Τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1782 ἦλθεν εἰς Μομπελλιὲ τῆς Γαλλίας καὶ ἐπὶ ἑξ ἔτη σπουδάσας ἐνζήλως ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς. Μέχρι τοῦ 1783 συνετήρουν αὐτὸν οἱ γονεῖς του, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ὁ ἐν τῷ ναύικῳ τοῦ ἐν Σμύρνῃ ὀλλανδικοῦ προξενείου ἱερατεῶν Βερνάρδος Κέουν τῷ ἐχορήγει ἐκ τῶν περισσευμάτων αὐτοῦ μικράν τινα βοήθειαν. Ὁ Ἀδαμάντιος εἰδήμων τῆς γαλλικῆς, γερμανικῆς καὶ ἀγγλικῆς γλώσσης, μετέφραζεν ἀπὸ τῶν δύο τελευταίων εἰς τὴν πρώτην ἱατρικά τινα πονήματα, ἅτινα πωλῶν εἰς ἐκδότας ἐπορίζετο τ' ἀναγκαιοῦντα.

Μετὰ τὴν διδακτορικὴν ἀναγόρευσιν ἀποδημήσας ἐκ Μομπελλιὲ ἔτρεξεν εἰς εὔρεσιν εὐρυτέρου κέντρου διανοητικοῦ, καὶ ἔβησεν εἰς Παρίσιους τὴν 24 Μαΐου 1788. Αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος γενόμενος τῆς ἐπελθούσης Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἐξιστόρει ἀφελῶς τὰ συμβεβηκότα διὰ τῶν ἐπιστολῶν του πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην Σμύρνης, εὐλογῶν τὰ μεγαλουργήματα καὶ καταρώμενος τὰς παραφορὰς τῆς ἐλευθερίας.

Διαβερμανθεις ἐκ τῶν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του συμβαίνοντων κατὰ τὴν τρικυμιώδη ἐκείνην ἐποχὴν, μαγευθεις ὑπὸ τῆς μαρμαρυγῆς τῆς ἀπατηλῆς ἐκείνης ἐλευθερίας, ἀπεφάσισε πλέον ν' ἀποκατασταθῇ ἐν Γαλλίᾳ. Ἡ ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος ἐπλήρου τὸ πνεῦμά του, μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ συντελέσῃ ὕλικῶς ὑπὲρ τοῦ διακαοῦς ὀνείρου του ἀπεφάσισε νὰ ἐργασθῇ πρὸς πνευματικὴν ἐπανάστασιν τῶν κεχαλαρωμένων πνευμάτων καὶ ἀναζωπυρήσῃ τὸ πολλὰκις μὲν ἐξεγερθὲν καὶ οἰκτρῶς προδοθὲν αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας, ἥρεμουν δὲ τότε ὑπὸ τὴν τέφραν τῶν παρελθουσῶν καταστροφῶν καὶ ἀναμένον πνοὴν ἰσχυράν πρὸς ἀνάφλεξιν. Ἵνα φθάσῃ εἰς τὸν εὐγενῆ τοῦτον σκοπὸν εἰς τρία ἀπέβλεψεν ὁ θερμὸς πατριώτης· νὰ καταδείξῃ δηλονότι εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν πολιτικὴν αὐτῶν κατάστασιν γνωστοποιῶν ταύτην καὶ εἰς τ' ἀγνοοῦντα τῆς Εὐρώπης ἔθνη· νὰ μὴ παύσῃ παριστᾶν εἰς τοὺς ἀπογόνους τὴν δόξαν τῶν πατέρων των, καὶ ἐπὶ τέλους νὰ καταρτίσῃ γλώσσαν ἑλληνικὴν, ἀποβάλλουσαν πᾶν τὸ ξενικὸν καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας παραλαμβάνουσαν τὰς ἑλλειπούσας λέξεις.

Ἄμα ὁ Ῥήγας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συνεργαζόμενοι διὰ τὴν ἐθνεγερσίαν παρεδόθησαν ἀτίμως ὑπὸ κυβερνήσεως ἀπανθρώπου εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, ἡ Ὑψηλὴ Πύλη πρὸς κατεύνασιν τῶν ἐξεγερθέντων πνευμάτων ἐξέδωκεν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐναρέτου καὶ πολυμαθοῦς πατριάρχ-

χοῦ Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου φυλλάδιον προτρέπον τοὺς Ἕλληνας ἵνα ἐμμένωσιν ὑπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ σουλτάνου. Ὁ Κοραῆς ἅμα λαβὼν γινώσιν τῆς πατρικῆς Διδασκαλίας, ἔγραψε τὴν Ἀδελφικὴν διδασκαλίαν, τυπωθεῖσαν ἐν Παρίσις τῷ 1798, ἐν ᾗ ἀναγίνων τὰ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀνθίμου συμβουλευόμενα, διδάσκει τοὺς Ἕλληνας τί ἐστὶ ἐλευθερία. Στιγματίζων δὲ τὴν διαγωγὴν τῆς Αὐστριακῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Φεραίου, ἀνακράζει ἐν προλεγομένοις

« Πρὸ ὀλίγου ἔτι τῆς Γερμανίας ὁ αὐτοκράτωρ, ἀγκαλὰ βασιανίζομενος ἀπὸ ὀδυνηρὰν καὶ θανάσιμον νόσον, ἥ ὅποια καὶν ἔπρεπε νὰ τὸν διδάξῃ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν συμπάθειαν, παρέδωκεν ἀσπλάγχνως εἰς τὸν τύραννον τῆς Ἑλλάδος ὀκτὼ Γραικοὺς, οἱ ὅποιοι ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας ἐζήτουν ἡτύχως τὰ ἀρμόδια μέσα τοῦ νὰ φωτίσωσι, καὶ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας νὰ ἐλευθερώσωσι τοὺς ἰδίους ὁμογενεῖς. Παρίστανται ἴσως ταύτην τὴν ὥραν ἔμπροσθεν τοῦ τυράννου οἱ γενναῖοι οὗτοι τῆς ἐλευθερίας μάρτυρες ἴσως ταύτην τὴν ὥραν καταβαίνει εἰς τὰς ἱερὰς κεφαλὰς των ἡ μάχαιρα τοῦ δημίου, ἐκχέεται τὸ γενναῖον ἑλληνικὸν αἷμα ἀπὸ τὰς φλέβας των, καὶ ἵπταται ἡ μακαρία ψυχὴ των διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ συγκατοικήσῃ μὲ ὅλων τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀποθανόντων τὰς αἰοιδίμους ψυχάς.

« Ἀλλὰ τοῦ ἀθώου αἵματος ἡ ἔκχυσις αὕτη ἀντὶ τοῦ νὰ καταπλήξῃ τοὺς Γραικοὺς θέλει μᾶλλον τοὺς παροξύνει εἰς ἐκδίκησιν. Ἡ Ἑλλὰς ὅλη μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς παρακαλεῖ τοὺς ἐν Τεργεστίῳ πραγματευομένους Γραικοὺς νὰ ἀρήσωσιν εἰς ἐρήμωσιν τὴν πόλιν τοῦ ἀχαρίστου καὶ μισέλληρος Αὐτοκράτορος, καὶ νὰ μετακισθῶσιν εἰς τὰς νεωστὶ ἐλευθερωθείσας αὐτῆς νήσους, ὅπου χωρὶς κανένα φόβον προδοσίας εὐτυχεῖς καὶ ἐλεύθεροι δύνανται νὰ ζήσωσιν.

« Δέξαι λοιπὸν εὐμενῶς, ὦ φίλη μου πατρίς, δέξασθε, φίλοι μου ὁμογενεῖς, φίλοι Γραικοί, ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν ἐκείνων Ἡρώων, τὴν παροῦσαν ἀδελφικὴν διδασκαλίαν. Μήτε πῦρ, μήτε σίδηρος ψυχράνῃ ποτὲ εἰς τὰς ὑμετέρας καρδίαις τὴν διάπυρον τῆς ἐλευθερίας ἀγάπην, τὸ ἄσπονδον κατὰ τῆς τυραννίας μῖσος. Ἐχετε πάντοτε ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν τὰ πάνδεινα κακὰ, ὅσα καθ' ἑκάστην ὑποφέρετε ἀπὸ τὸ ἄγριον ἔθνος τῶν Τούρκων, καὶ ἐνθυμεῖσθε ὅσα ἔλεγον οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι παροξύνοντες ἀλλήλους κατὰ τῶν Περσῶν

ὦ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε,
Ἐλευθεροῦτε πατρίδα, ἐλευθεροῦτε δὲ

Παῖδας, γυναῖκας, νεῶν τε πατρίων ἔδῃ.

Θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ ἀπάντων ὁ ἀγών.

Ὅταν δὲ οἱ Γάλλοι ἐξεστράτευσαν εἰς Αἴγυπτον ὁ Κοραῆς ἐξέδοτο τῷ 1803 ἐν Παρίσις φυλλάδιον πλήρες ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐπαναστατικῆς φλογὸς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Σάλπισμα Πολεμιστῆριον*. Ἐν προμετωπίᾳ ὡραία χαλκογραφία ἐξεικονίζει τὴν Ἑλλάδα, « ἡ ὁποία μὲ
 « μαῦρα καὶ ἐξεσχισμένα φορέματα, εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος
 « πληγωμένη ἀπὸ τοὺς βαρβάρους τυράννους, μὲ λυτοὺς τῆς κεφαλῆς
 « τοὺς πλοκαμοὺς, ἀνυπόδητος καὶ σχεδὸν γυμνή, ὀδυρομένη καὶ
 « κλαίουσα τὴν ἀθλίαν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν τὴν ἔρριψεν ἡ θη-
 « ριότης τῶν Τούρκων, τρέχει πρὸς ἡμᾶς τὰ τέκνα τῆς, μᾶς δείχνει
 « τὰ κατεσχισμένα τῆς φορέματα, μίαν πρὸς μίαν ἀνακαλύπτει τὰς
 « πληγὰς τῆς, μᾶς βᾶφει μὲ τὰ αἱματὰ τῆς, μᾶς βρέχει μὲ τὰ δά-
 « κρυὰ τῆς, ἐναγκαλίζεται καὶ ἀσπάζεται ἕκαστον ἀπὸ ἡμᾶς κατ' ἰδίαν, καὶ ζητεῖ ἀπὸ ὅλους κοινῶς ἐκδίκησιν ».

Ὁ Κοραῆς ἀφοῦ πρῶτον διὰ στόματος τῆς Ἑλλάδος ἐξορκίζει τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν κατὰ Τούρκων πόλεμον τελευτᾷ τὸ σάλπισμά του ὡς ἑξῆς.

« Πολεμήσατε λοιπόν, ὦ μεγαλόψυχα καὶ γενναῖα τέκνα τῶν πα-
 « λαιῶν Ἑλλήνων, ὅλοι ὁμοῦ ἐνωμένοι τοὺς βαρβάρους τῆς Ἑλλάδος
 « τυράννους.

« Πολεμήσατε, φίλοι καὶ ἀδελφοί, τοὺς ἀπανθρώπους καὶ σκληροὺς
 « Τούρκους· ὅχι ὅμως ὡς Τούρκοι, ὅχι ὡς φονεῖς, ἀλλ' ὡς γενναῖοι τῆς
 « ἐλευθερίας στρατιῶται, ὡς ὑπερασπισταὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας
 « καὶ τῆς πατρίδος. Χύσατε χωρὶς ἔλεον τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν, ὅσους
 « εὔρετε ἐξωπλισμένους κατὰ τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἐτοίμους νὰ σᾶς
 « στερήσωσι τὴν ζωὴν. Ἄς ἀποθάνῃ ὅστις τυραννικῶς σφίγγει τῶν
 « Γραικῶν τὰς ἀλύσεις, καὶ τοὺς ἐμποδίζει νὰ ῥήξωσι τὰ δεσμὰ των.
 « Ἀλλὰ σπλαγχνίσθητε τὸν ἥσυχον Τούρκον, ὅστις ζητεῖ τὴν σωτη-
 « ρίαν τοῦ μὲ τὴν φυγὴν, ἢ εὐαρεστείται νὰ μένῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα,
 « ὑποτασσόμενος εἰς νόμους δικαίους, καὶ γευόμενος καὶ αὐτὸς τοῦς
 « καρποὺς τῆς ἐλευθερίας καθὼς καὶ αὐτοὶ τῆς Αἰγύπτου οἱ Τούρκοι.
 « Ἄς ᾔνῃ ἡ ἐκδίκησις ἡμῶν φοβερά, ἀλλ' ἂς γένη μὲ δικαιοσύνην.
 « Ἄς δεῖξωμεν εἰς τὸ ἄγριον τῶν Μουσουλμάνων γένος, ὅτι μόνη τῆς
 « ἐλευθερίας ἡ ἐπιθυμία, καὶ ὅχι ἡ δίψα τοῦ φόνου καὶ τῆς ἀρπαγῆς
 « μᾶς ἐξώπλισε τὰς χεῖρας. Ἄς μάθωσιν οἱ ἀπάνθρωποι Τούρκοι

« ἀπὸ τὴν ἡμετέραν φιланθρωπίαν, ὅτι διὰ νὰ παύσωμεν τὰς καθη-
 « μερινὰς ἀδικίας, τὴν καθημερινὴν ἐκχυσιν τοῦ ἐλληνικοῦ αἵματος
 « ἀναγκαζόμεθα πρὸς καιρὸν νὰ χύσωμεν ὀλίγον τουρκικὸν αἷμα ».

Τὴν 6 Ἰανουαρίου 1803 ἀνέγνωσεν εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Ἀκαδη-
 μίαν τῶν Ἀνθρωποτηρητῶν (Conservateurs de l'homme) γαλλιστὶ
 ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾧ καταδείκνυνεν
 εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ ἠθικῶς καὶ ὕλικῶς μεγάλως
 προσδεύσαντες ἀπετέλουν τὸ ζωτικὸν στοιχεῖον ἀκμαζούσης ἐθνικῆ-
 τητος· ἐκ τοῦ ἐπιλόγου μεταφράζοντες παρατιθέμεθα τὴν ἐξῆς περι-
 κοπὴν.

« Ἐλαβον, ὦ πατρίς μου, ἀνὰ χεῖρας τὸν κάλαμον μὲ τὴν μονο-
 « μερῇ πρόθεσιν τοῦ ν' ἀναγγεῖλω πρῶτος τὴν ἀρξαμένην ἀναγέννησιν
 « σου εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ ἰδίως εἰς τὸ φιλόξενον καὶ φιάν-
 « θρωπον τοῦτο ἔθνος, εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ὁποίου εὗρον νέαν πα-
 « τρίδα, ἀφ' ὅτου εἶχον τὸ δυστύχημα ν' ἀποχωρισθῶ σοῦ. Σοὶ πλη-
 « ρὼν ὀφειλὴν, φροντίζων ταύτοχρόνως καὶ περὶ τῆς μελλούσης σου
 « δόξης. Ἐάν ποτε μεγάλθυμον ἔθνος θελήσῃ νὰ τείνῃ πρὸς σέ χεῖρα
 « ἀρρώγων καὶ βοηθήσῃ τὰς προσπάθειάς σου, ἃς μάθῃ τὸ ἔθνος αὐτὸ ὅτι
 « θέλει ἀποκτήσῃ ὅλους τοὺς τίτλους ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης σου ἔχον
 « μάλιστα πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι δὲν θὰ διαλύσῃ πρῶτον τὰ σκότῃ τῆς
 « σημερινῆς Ἑλλάδος. Σὺ αὐτῇ, ὦ πατρίς μου, ἄνευ ξένης βοηθείας
 « ἥνοιξας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰ φῶτα, πανταχόσε ζητοῦσα αὐτὰ
 « καὶ εἰσάγουσα· διὰ δὲ τῆς διαγωγῆς σου ταύτης καταδεικνύεις εἰς
 « τὸν κόσμον, ὅτι ἂν δυστυχεῖς περιστάσεις γυμνώσωσι τὸ γονιμώ-
 « τερον ἔδαφος, δὲν ἀφαιροῦσιν ὅμως καὶ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ γονιμώ-
 « τητά· ὀλίγη βροχὴ καὶ ὀλίγη σπορὰ ἀρκοῦσιν ὅπως ἐκ νέου βλαστή-
 « σωσιν οἱ ὑποκρυπτόμενοι θησαυροί ».

Ἐπειδὴ δὲ πρὸ πάντων εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ γενομένας ἐκδόσεις τῶν
 κλασικῶν Ἑλλήνων διαφαίνεται ἡ πολυμάθεια, κριτικὴ περίνοια, καὶ
 ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγνὸς ἔρως τοῦ ἀνδρός, θέλομεν ἥδη καταριθμή-
 σει αὐτάς.

Κατὰ πρῶτον ἐξέδωκε τοὺς Χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου μετὰ γαλ-
 λικῆς μεταφράσεως ἐν Παρισίοις 1799. Τὴν ἐκδοσὶν καταπλουτίσας
 μετὰ κριτικῶν σημειώσεων προσεφώνησεν εἰς τοὺς τότε ἐλευθέρους
 κατοίκους τῶν ἑπτὰ νήσων τοῦ Ἰονίου. Δεύτερον ἐξέδοτο ἑλληνο-
 γαλλιστὶ τὸ περὶ Ἀέρων καὶ Ὑδάτων τοῦ Ἱπποκράτους (1800) μετὰ

προλεγόμενων καὶ ἄλλων διαρωτίσεων. Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἐπὶ τοσούτον ἐτιμήθη, ὥστε ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τὴν ἐβράβευσε διὰ πέντε χιλιάδων φράγκων. Ὁ δόκτωρ Hoegmuller μετέφρασε γερμανιστὶ τὴν μετάφρασιν καὶ τὰς σημειώσεις τοῦ Κοραΐ, καὶ ἐτύπωσε ἐν Βιέννῃ 1804 εἰς χωριστὸν τόμον· ὁ δὲ καθηγητὴς Φραγκίσκος Banafon ἐδημοσίευσεν ἐν Μαδρίτῃ (1808) ἰσπανικὴν μετάφρασιν τῶν προλεγόμενων καὶ τοῦ κειμένου. Τῷ 1816 ὁ Κοραΐς ἀνέτύπωσε τὸ σύγγραμμα ἀνευ τῶν σημειώσεων, τὰς ὁποίας προετίθετο ν' ἀνασκευάσῃ ἐξ ὀλοκλήρου. Τὰ προλεγόμενα τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἀπευθύνονταί πρὸς τοὺς τὴν ἱατρικὴν σπουδάζοντας νέους Ἕλληνας (!).

Ὁ Κοραΐς ἔν' ἄρῃ τὰς περὶ Ἑλλάδος προλήψεις τῶν Εὐρωπαίων, ἐδημοσίευσεν τῷ 1803 γαλλιστὶ ὑπόμνημα περὶ τοῦ παρ' Ἑλλήσι πολιτισμοῦ. Ὁ πολυμαθὴς Ἕλλην διεθρυλλεῖτο ἤδη ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ὁ Ναπολέων ἐπιθυμήσας νέαν γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Στράβωνος ἀνέθηκεν εἰς τὸν ὑπουργὸν Chaptal τὴν εὐρεσιν τῶν καταλλήλων μεταφραστῶν· ὁ ὑπουργὸς ἐπρότεινε τὸν La Porte du Theil καὶ τὸν Κοραΐν, καὶ διὰ τὰς γεωγραφικὰς σημειώσεις τὸν Γοσσελίνον. Δι' ἕκαστον τῶν συνεργατῶν ὠρίσθη ἐτήσιος μισθὸς 3,000 φράγκων. Τῷ 1805 οἱ μεταφρασταὶ παρουσίασαν τὸν πρῶτον τόμον εἰς τὸν Ναπολέοντα, καὶ πρὶν ἢ τελειώσῃσι τὸν δεύτερον ὠρίσθη αὐτοῖς ἰσόβιος σύνταξις ἐκ 2,000 φρ. Ἐν τῇ σπουδαίᾳ ταύτῃ μεταφράσει τοῦ Στράβωνος, τὰ βιβλία γ', δ', ζ', ἡ, ια', ιγ', ιδ', καὶ ιε', ὡς καὶ αἱ σημειώσεις εἰσὶν ἔργον τοῦ Κοραΐ. Τῷ 1802 ἐπεμελήθη πολυτελῆ ἔκδοσιν τῶν Ποιμενικῶν τοῦ Λόγγου παρὰ Φιρμίνω Διδότῃ. Κατὰ τὴν αὐτὴν δ' ἐποχὴν συνεργάσθη εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ Θουκυδίδου τοῦ Levesque (1795), τοῦ Ἡροδότου τοῦ Larcher, καὶ τοῦ Ἀθηναίου τοῦ Schweighaeuser (1801—1807)· ἔγραψε διάφορα ἄρθρα εἰς τὸ Ὁξώνιον Μουσεῖον (Museum Oxoniense), καὶ τὴν Γραφικὴν Ἑγκυκλοπαιδεῖαν (Magaizin encyclopedique).

Τῷ 1804 ἐξέδωκε τὰ Αἰθιοπικὰ τοῦ Ἡλιοδώρου, ἔκδοσιν ὄντως κλασικὴν, καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐπαινεθεῖσαν.

(!) Ὁ Κοραΐς προτιθέμενος νὰ ἐκδῶσιν τὰ Ἄπαντα τοῦ Ἰπποκράτους εἶχε σχεδὸν περάσει τὸ ἔργον, ὅπῃ ἕτεροι παρεμπέσουσαι ἀσχολίαι ἠνάγκασαν αὐτὸν ν' ἀναβάλῃ ἐπ' ἀόριστον. Τῷ 1831 ὁ ἐν Καϊνιξβέργῃ καθηγητὴς καὶ διάσημος ἑλληστικής Dietz ἐπανεληγμένως ἐξήτησε τὰς σημειώσεις τοῦ Κοραΐ, ἵνα ποιῇ χρησὶμ ἐν τῇ παρασκευαζομένῃ ἐκδόσει τοῦ Ἰπποκράτους, πλὴν ἀπέτυχεν.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος οἱ Ζωσιμάδαι προέτειναν αὐτῷ τὴν δαπάνη αὐτῶν ἑκδοσιν τῶν κλασικῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τῶν ἀειμνήστων τούτων Ἑπειρωτῶν ὁφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ φήμη τοῦ φιλοπόνου καὶ σοφοῦ ἑλληνιστοῦ. Τῷ 1805 ἐξέδοτο, ὡς πρόδρομον τῆς ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης, τὴν Ποικίλην Ἱστορίαν τοῦ Αἰλιανοῦ, καὶ Ἡρακλείδου καὶ Δαμασκηνοῦ τὰ σωζόμενα, προσθεῖς καὶ στοχασμοὺς περὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης· τῷ 1807 τὸν Ἰσοκράτην εἰς δύο τόμους, ὕστερον δὲ τοὺς Παρκαλλήλους Βίους τοῦ Πλουτάρχου (1812—14), τὰς τέσσαρας πρώτας Ῥαῦδίας τῆς Ἰλιάδος (1811—20), Ἱεροκλέους Ἀστεῖα (1812), καὶ τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Στράβωνος⁽¹⁾.

Τῷ 1820 μετεφράσας ἐξέδωκε μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων τὴν Συμβουλὴν τῶν τριῶν ἐπισκόπων, τῷ δὲ 1821 τὰ Πολιτικά τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ὁ κύκλος τῶν ἐγγράφων σχέσεων του ἡρύνετο, καθόσον προέβαινεν ἡ ἡλικία του. Τὰς ἀργὰς φιλολογικῆς ἐργασίας ὥρας ἐδαπάνα ἀλλοθι λογραφῶν μετὰ πολλῶν τῆς Εὐρώπης φιλολόγων· ἀλλ' ἔγραφε καὶ πρὸς ὁμογενεῖς, πρὸς πόλεις, κυβερνήσεις, καὶ ὀλοκλήρους τάξεις πολιτῶν, λυπούμενος διότι αἱ ἀσχολίαι του ἀνακυκλούμεται καθ' ἡμέραν ὡς κύματα θαλάσσης καὶ φοβερίζουσαι γὰρ τὸν πνίξωσι, δὲν τῷ ἐσυγχώρουν ν' ἀποκριθῇ εἰς ὅλους. Τὸ πάρεργον τοῦτο τῶν ἐνασχολήσεων του διεσώθη τὸ πλεῖστον· καὶ αἱ ἐπιστολαὶ του, πολλαὶ καὶ ποικίλαι, ἀποκαλύπτουσαι ἀτημελήτως καὶ εὐτραπέλως τὰς φιλολογικὰς καὶ πολιτικὰς τοῦ ἀνδρὸς γνώμας, ἣ διοχετεύουσαι εἰς φιλικὰς καρδίας ὅλην ἀνυπόκριτον καὶ καθαρὰν τὴν καρδίαν του, εἶνε πολῦτιμον κειμήλιον πρὸς κατανόησιν καὶ ἐκτίμησιν τοῦ χαρακτῆρός του. Ἐντὸς τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἀναλαμβάνει ὁ πατριωτισμὸς του, πολλάκις ζηλοτύπου ἔρωτος μορφὴν προσλαμβάνων. Πολλαχοῦ ὁμολογεῖ ὅτι ὁ φόβος του, μήπως πολιτισθῶσιν οἱ Τοῦρκοι πρὶν ἢ ἀναθάλῃ ὁ ἐξευγενισμὸς τῆς Ἑλλάδος, δὲν τὸν ἄφινε νὰ κοιμηθῇ ἡσυχον· ὅτι ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν δύο τούτων φυλῶν καὶ ἡ ὑπόνοια τῆς ὑπερτερήσεως τῶν Ὀθωμανῶν ἀνιλεῶς τὸν ἐδασάνιζεν.

Ἡ ἐκρηγξίς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως διήγειρεν εἰς τὴν καρδίαν του θορυβώδη αἰσθήματα. Τὸ ἐπιχειρήμα ἦτο τόσο μέγα καὶ ἄνισον, ὥστε ὁ Κοραῆς, δραστηρίως προετοιμάσας καὶ ὠθήσας τὸ ἔθνος εἰς

(1) Τὰ προλεγόμενα τοῦ πρώτου τόμου τοῦ Στράβωνος μετεφράσθησαν τῷ 1821 ἐν Μιλάνῳ ἰταλίστι ὑπὸ Μουστοξύδου μετὰ σημειώσεων.

τούτο, ἐξεπλάγη, καὶ τὴν συνείδησιν διεταράσσετο, μήπως συνήργησε διὰ τῶν συγγραφῶν καὶ τῶν διδασκῶν του εἰς τὴν ἐξαδραπόδισιν τοῦ ἔθνους.

Μὴ δυνάμενος ἵνα κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰς σωματικές του ἀσθενείας καὶ νομίζων, ὅτι μακρόθεν ἐγίνετο χρησιμώτερος, ὑπὲρ αὐτῆς ἀνευδύτως ἡγωνίζετο παλαίων κατὰ τοῦ θανάτου ἀπειλοῦντος τὸ σῶμα του, ἔχων τεταμέναις ὅλας του τὰς δυνάμεις, γράφων, προτιέπων, ἐλέγχων καὶ ἐπιφωνῶν μὲ φωνὴν ἀκουσμένην μεταξὺ τῆς κλαγγῆς τῶν ὅπλων καὶ τῶν οἰμωγῶν ὁλλύντων καὶ ὁλλυμένων *θαρσεῖτε!*

Τῷ 1822 ἐξέδοτο τὰ ἱστορικά τοῦ Ἀριστοτέλους, τῷ δὲ 1825 τὸν δέκατον πέμπτον τόμον τῆς ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης περιέχοντα τ' Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τὸν Γοργίαν τοῦ Πλάτωνος, καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸν λόγον Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως τοῦ Thurot.

Ἐκτὸς τούτων ὁ ἀκάματος Κοραῆς ἐξέδοτο *Πάρεργα ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης* εἰς τόμους ἑννέα, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος περιέχει τὰ *Πολυάριου Στρατηγήματα* (1809), ὁ δεύτερος τοὺς *Μύθους τοῦ Αἰσώπου* (1810), ὁ τρίτος *Γαλήνου καὶ Ξενοκράτους περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐνύδρων τροφῆς* (1814), ὁ δ' *Μάρκου Ἀρτωνίου τὰ εἰς ἑαυτὸν* (1816), ὁ Ε' *Ὀνησιάνδρου Στρατηγικὸν* (1822), ὁ ἕκτος *Πλουτάρχου Πολιτικά* (1824), ὁ Ζ' *Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον καὶ Κέδητος πίνακα* (1826), καὶ οἱ ὑπολειπόμενοι Η' καὶ Θ' *Ἀρξίμανοῦ διατριβὰς Ἐπικτήτου* (1827).

Τῷ 1828 ἤρξατο τὴν ἔκδοσιν τῶν *Ἀτάκτων*, ἐν οἷς ἀπεθρασύριτε πολῦτιμον ὕλην ὁ πρῶτος τόμος περιέχει δύο τέως ἀνέκδοτα ποιήματα τοῦ Πτωχοπροδρόμου, ὁ Β' *Λεξικολογίαν* (1829), ὁ τρίτος *Χικὴν ἀρχαιολογίαν*, καὶ δοκίμια ἀπλοελληνικῆς μεταφράσεως τῆς *Καινῆς Διαθήκης* (1830), ὁ δ' *Λεξιλόγιον* (1832), καὶ ὁ πέμπτος δημοσιεύεις μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ Φουρνάρικη (1835), εἰς δύο μέρη περιέχει ὁμοίως *Λεξικογραφικὴν ὕλην*, καὶ πλήρεις πίνακας τῶν προσεκδοθέντων τόμων.

Τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Κοραῆ εἶνε ὁ *Ἱερατικὸς Συνέκδημος* τυπωθεὶς τῷ 1831 ἐν Παρίσις καὶ περιέχων τρεῖς ἐπιστολάς τοῦ ἀποστόλου Παύλου μεθ' ἀπλοελληνικῆς μεταφράσεως κλπ.

Ἐν μέσῳ δὲ τῶν ἐθνωφελῶν καὶ ἀδιαλείπτων ἐργασιῶν του ὁ θάνατος ἐπελθὼν ἀφῆρπασεν ἐκ τοῦ βίου τὸν χαλκέντερον ἐκείνον γέ-

ροντα, τοῦ ὁποίου τὴν στέρησιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐθρήνησε καὶ ὁ σοφὸς τῆς Εὐρώπης κόσμος.

Ἀποθνῶν ἐν Παρίσις τῇ 10 Ἀπριλίου 1833 ἐκηδεύθη πομπῶς, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνεγερθέντος ἐν τῷ πολυανδρίῳ τοῦ Mont Parnasse μνημείου του ἐχαράχθη ὀλιγόστιχος ἐπιγραφή⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

—La médecine clinique. Montpellier 1787 (μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τοῦ Selle).

—Introduction à l'étude de la nature et de la médecine. Montp. an III (1795) (μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τοῦ αὐτοῦ Selle).

—Catechisme orthodoxe Russe. Montp. (μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τῆς κατηχήσεως Πλάτωνος μητρ. Μόσχας).

—Vade-mecum du medecin. Montpellier (ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ).

—Esquisse d'une histoire de la médecine et de la chirurgie. Paris 1767 (μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ τοῦ Black).

Pyretologie synopsis. Montpellier 1786. (Ἡ ἱατρικὴ αὕτη αἰνέσιμος διατριβή του ἐκ σελίδων 76 κειμένου, λατινιστὶ γεγραμμένη προσφωνεῖται εἰς τὸν φίλον του Βερνάρδον Keun).

—Ἀδελφικὴ διδασκαλία. Ἐν Ῥώμῃ (Παρίσις) 1798.

—Les caractères de Theopraste, d'après un manuscrit du Vatican contenant des additions qui n'ont pas encore paru en France, traduction nouvelle, avec le texte Grec, des notes critiques et un discours préliminaire sur la vie et les écrits de Theophraste, par Coray, docteur en médecine, de la faculté de Montpellier. Paris 1799.

—Traité d'Hippocrate, des airs, des eaux et des lieux, traduction nouvelle avec le texte grec collationé sur deux manuscrits, notes critiques, historiques et médicales, un discours préliminaire, un tableau comparatif des vents anciens et modernes, une carte géographique, et des index nécessaires, par Coray. Paris 1800.

—Ἱπποκράτους τὸ περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων, δεύτερον ἐκδοθὲν μετὰ τῆς Γαλλικῆς μεταφράσεως, ᾧ προσετέθη ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἱπποκράτους καὶ ὁ Νόμος, μετὰ τῆς Γαλλικῆς μεταφράσεως καὶ τὸ τοῦ Γαληνοῦ ἐπὶ ἄριστος ἱατροὶ, καὶ φιλόσοφοι. Ἐν Παρίσις 1800 καὶ 1816.

—Βεκκαρίου περὶ ἀδικημάτων καὶ ποινῶν. Ἐν Παρίσις 1802 καὶ 1823.

—Σάλπιγμα πολέμιστήριον. Ἐν Παρίσις 1803.

—Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικὰ βιβλία δέκα. Ἐν Παρίσις 1804, 2 τόμοι.

—Lettre du docteur Coray sur le testament secret des Athéniens, dont parle Dinarque dans la harangue contre Demosthènes. (ἐδημοσιεύθη ἐν Magazin Encyclopédique, καὶ ἀνετυπώθη ἐν Mélanges de Charodon de la Rochette tom. II).

(1) Π. Ἀργυροπούλου βίος Κοραΐ.—Sinner Biographie Universelle tom. LXI.

- Διάλογος δύο Γραικῶν κατοίκων τῆς Βενετίας 1805. καὶ ἐν Ὑδρᾷ 1825.
- Πρόδρομος Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης. Ἐν Παρίσις 1805.
- Ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη. Ἐν Παρίσις 1807—1835, τομ. 15.
- Πάρεργα Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης 1809—1827 τόμ. 9.
- Διάδος Ῥαψωδία Δ'. 1811—20.
- Διατριβὴ αὐτοσχέδιος περὶ τοῦ περιεσθίου δόγματος τῶν σκεπτικῶν φιλοσοφῶν Νόμῳ καλόν, Νόμῳ κακόν. Ἐν Λειψίᾳ 1819.
- Ἀτακτα. Ἐν Παρίσις 1818—1825, τόμοι 5.
- Συνέκδημος ἱερατικός 1831.
- Σύνοψις ἱερᾶς Κατηχήσεως. (ἐξεδόθη πολλάκις).
- Αὐτοβιογραφία. Ἐν Παρίσις 1833 (¹).
- Ἐκτὸς τούτων ὁ Κοραῆς συνέγραψε πολλὰς φιλογικὰς καὶ πολιτικὰς διατριβὰς δημοσιευθεῖσας εἰς γαλλικὰ καὶ ἑλληνικὰ περιοδικὰ συγγράμματα καὶ ἰδίᾳ ἀνωνύμως εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν, προτροπῇ αὐτοῦ ἰδρυθέντα ἐν Βιέννῃ. Τῶν δὲ ἀπειραριθμίων αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐδημοσιεύθη ἀπάντησιμα ὑπὸ τοῦ Ῥώτα, τέσσαρας δὲ αὐτογράφους κώδικας κατέχει νῦν ὁ Κ. Νικολαΐδης Λεβαθεύς.
- Ἀποθανὼν ὁ Κοραῆς ἐδωρήσατο τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὰ χειρόγραφα του εἰς τὸ τῆς Χίου γυμνάσιον, ἐν δὲ τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ μνημονεύονται καὶ τὰ ἐξῆς ἀνέκδοτα.
- Adnotationes in Athenæum.
- Notes sur Eschyle.
- Διάδος Ῥαψωδία Ε' ἕως τὸν 250 στίχον.
- Σημειώσεις εἰς τὸν Ἀθήναιον καὶ Ἡρόδοτον.
- Ὑλὴ λεξικοῦ Γαλλογραικικοῦ.
- Γραμματικαὶ σημειώσεις.
- Ἰσον τῶν σταλθεῖσων σημειώσεων εἰς Βέρκερ.
- Ἐξηγήσεις εἰς τὸν Ἀπολλώνιον περὶ συντάξεως.
- Γαληνοῦ εἰς τὸ περὶ χυμῶν Ἱπποκράτους.
- Ἀρεταίου μετάφρασις γαλλικῇ. (ἀτελής).
- Σημειώσεις εἰς τὸ προσωρινὸν τῆς Ἑλλάδος πολίτευμα.
- Observationes miscellanæ.
- » in Athenæum.
- Λεξικολογία.
- Μετάφρασις Ἡροδότου εἰς τὸ γραικικὸν σελ. 1—1250 ἕως τὴν παρὰ γραφὸν 56 τοῦ 'ς' βιβλίου.
- Ἀφορισμῶν Ἱπποκράτους, μετάφρασις γαλλικῇ. (ἀτελής).
- Plus l'art de la médecine.
- Κείμενον καὶ σημειώσεις εἰς τὸ περὶ διαίτης ὕξεων, καὶ τὸ περὶ ἀρχαίας ἱατρικῆς τοῦ Ἱπποκράτους.
- Σημειώσεις κατὰ Γαληνοῦ ἐκ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων.

(¹) Τὰ εἰς διαφόρους συγγραφὰς προλεγόμενα τοῦ Κοραῆ ἐτυπώθησαν ἰδίᾳ ἐν Βιέννῃ 1819, τὰ δὲ εἰς Ὀμηρον, ἢ περὶ Παπατρέχα, ἐν Ἀθήναις 1812 καὶ 1830.

— "Ετι τινές σημειώσεις εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Ἱπποκράτους.

— Γραμματικὴ τῆς γραικικῆς γλώσσης (ἀτελείωτος).

— Στίχοι Ἰωάννου Τζέτζου.

— Περὶ μέτρων.

— Σχόλια εἰς τὸ Ἀπολλωνίου περὶ συντάξεως.

— Λεξικολογία ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν εἰς τὸ γραικικόν.

— Λεξικὸν διαφόρων συγγραφέων εἰς τὸν Ἱπποκράτην.

— Adnotationes in varios autores Græcos.

— Ἄλλη λεξικολογία ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν εἰς τὸ γραικικόν.

Τὰ περιθώρια πολλῶν βιβλίων τοῦ γέμουσιν ἰδιογράφων σημειώσεων, καὶ ἰδίως τὰ τῶν κλασικῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων.

Δημήτριος Γαλανός.

Ἐγεννήθη τῷ 1760 ἐν Ἀθήναις καὶ ἦν δευτερότοκος υἱὸς Παντολέοντος Γαλανοῦ. Ἐξεπαιδεύθη τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῷ σχολείῳ τῆς πατρίδος του, οὗ προέστατο τότε Ἰωάννης ὁ Μπενιζέλος. Ἐρωτὶ τελειωτέρας παιδείσεως μετέβη εἰς Πάτρμον καὶ ἠκροάσθη Δανιὴλ τοῦ Πατριῶ, καὶ μετὰ ἐξαιτίαν προσκληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ θεοῦ του Γρηγορίου μητροπολίτου Καισαρείας, ἤκουσε καὶ ἐνταῦθα Παναγιώτου τοῦ Παλαμᾶ⁽¹⁾.

Ἐπειδὴ δὲ μετὰ ταῦτα ὁ ἐν Καλκούτῃ τῆς Ἰνδικῆς Κωνσταντῖνος Πανταζῆς ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἐξήχησε νέον τινὰ ὡς διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς, ὡς τοιοῦτος συστηθεὶς ὁ Γαλανὸς ἀνεχώρησεν ἐκ Βυζαντίου περὶ τὰ τέλη τοῦ 1786 ἔτους καὶ ἐλθὼν εἰς Καλκούταν ὑπεδέχθη φιλοζρόνως παρὰ τοῦ Πανταζῆ, ὅστις ἰδὼν τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν παιδεύειν τοῦ ἀνδρὸς ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν συγγενῶν του. Ὁ Δημήτριος διατρίψας, ὡς λέγει ὁ Κ. Τυπάλδος, ἱκανὰ ἔτη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πανταζῆ, διδάσκων τοὺς νέους μὲν εἰς περίπου ἔτη τὴν ἑλληνικὴν, αὐτὸς δὲ διδασκόμενος παρ' ἄλλων τὴν Ἀγγλικὴν, τὴν Σανσκριτικὴν, τὴν Περσικὴν καὶ τὰς λοιπὰς ἀσιατικὰς γλώσσας, ἔτι δὲ ἱκανὴν χρημάτων ποσότητα ἀποκτήσας, καὶ μεγίστην ἐπὶ σοφίᾳ καὶ πολυμαθείᾳ ὑπόληψιν παρ' Ἀγγλοῖς καὶ Ἰνδοῖς ἔχων, ἀπεράσισε νὰ ἀφιερῶσθαι ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Ὅθεν καταθέσας τὴν χρηματικὴν του περιουσίαν εἰς τινὰς τῶν εὐπό-

(1) Κατὰ λάθος ὁ Κ. Τυπάλδος λέγει, ὅτι ὁ Γαλανὸς ἐφοίτησε πρῶτον ἐν Μεσο-λογίῳ παρὰ Δανιὴλ. Αὐτὸς ὁ Δημήτριος γράφων πρὸς Γρηγόριον τὸν Σίφνιον λέγει: «Μετά τὸν Δανιὴλ διδάσκαλός μου ἐχρημάτισεν ὁ οὐχ ἥττω τοῦ Δανιὴλ Παναγιώτης Παλαμᾶς ὁ ἐκ Μεσολογγίου τῆς Αἰτωλίας.» Ἰνδικὴ Ἀλληλογραφία σελ. 71

ἀπιοτέρων ἐμπορικῶν οἰκῶν, ἵνα λαμβάνῃ κατ' ἔτος τοὺς τόκους τῶν χρημάτων αὐτοῦ, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἱεράπολιν τῶν Ἰνδῶν Κασσὴν (Μπενάρης). Ἐνταῦθα ἐγκαταλιπὼν πᾶσαν ἄλλην βιωτικὴν φροντίδα, ἐνεδύθη τὴν σεμνὴν τῶν Βραχμάνων στολὴν, καὶ τὰ τούτων ἔθιμα λαβὼν, καὶ τοὺς θειοτέρους καὶ σοφωτέρους τῶν σοφῶν τούτων συναστροφόμενος, ἐν διαστήματι τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν, οὐ μόνον πᾶσαν τὴν Ἰνδικὴν φιλολογίαν ἐμαθεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑψηλοτέραν θεοσοφίαν παρὰ τῶν δοκιμωτέρων ἐμύθη· καὶ εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀρετῆς καὶ σοφίας αὐτῶν τοσοῦτον κηδοκίμησεν, ὥστε ἐθεωρεῖτο παρὰ τε τῶν ἀποίκων Ἀγγλων καὶ τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊῶν, καὶ παρὰ τῶν σεμνοτέρων Βραχμάνων καὶ λοιπῶν Ἰνδῶν, ὡς ἀνὴρ θεῖος καὶ σοφώτατος ⁽¹⁾.

Εἰς τὸ διάστημα τοῦτο τῶν τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν ὁ ἀοιδίμος Δημήτριος Γαλανὸς ὁ Ἀθηναῖος ἀνέλαβε τὸ κολασσιαῖον ἔργον ἡγῶν τὴν ἐκ τῆς βραχμανικῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον μετάφρασιν τῶν σοφωτέρων Ἰνδικῶν συγγραμμάτων. Ἀποδιώσας δὲ ἐν Βενάρης τῇ 6 Μαΐου τοῦ 1833 ἐδωρήσατο εἰς τὸ ἐθνικὸν πανεπιστήμιον τὴν βιβλιοθήκην, τὰ συγγράμματα τοῦ, καὶ τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς περιουσίας αὐτοῦ.

Ὁ σοφὸς βραχμάν Μονσῆς Σιτελσὴν ἐπέγραψεν Ἰνδοστανιστὶ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Γαλανοῦ τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον.

Βαβαὶ ἑκατοντάκις! ὅτ' ὁ Δημήτριος Γαλανός,

Ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ Κόσμου τούτου εἰς τὰς αἰωνίους μονάς,

Μετὰ κλαυθμοῦ καὶ ὀδυρμοῦ τὸ οἶμοι! εἶπον ἔξω φρενῶν.

Ἀπῆλθε φεῦ! ὁ Πλάτων τοῦ αἰῶνος.

Ἐκ τῶν ὑπὸ Γαλανοῦ ἐκ τοῦ βραχμανικοῦ μεταφρασθέντων ἐξεδόθησαν μετὰ πολλῶν σημειώσεων καὶ ἀξιολόγων προλεγομένων ὑπὸ τοῦ Κ. Γεωργίου Κοζάκη Τυπάλδου καὶ ἐπιστάσις Γ. Ἀποστολίδου Κοσμητοῦ εἰς τόμους ἑπτὰ (ἐν Ἀθήναις 1845—1853) τὰ ἐξῆς.

—Βατριχαρῆ βασιλείῳς ἡθολογίαι, γνωμολογίαι καὶ ἀλληγορίαι.—Τοῦ αὐτοῦ ὑποθήκαι ἢ περὶ ματαιότητος τῶν τοῦ κόσμου—Πολιτικά, οἰκονομικά, καὶ ἠθικά ἐκ διαφόρων ποιητῶν—Σύνοψις γνωμικῶν καὶ ἠθικῶν τοῦ ἡθολόγου

(1) Μὴ ὑπολάβῃ τις, ὅτι ὁ Γαλανὸς ἐξώμοσε τὴν πάτριον θρησκείαν. Ὁ ἐν ἔτει 1823 ἐπισκεφθεὶς αὐτὸν Ν. Κεφαλαῖς λέγει ταῦτα· «Ὁ Γαλανὸς ἐμύθη εἰς ὅλα τὰ » Ἰνδικὰ μυστήρια ἵνα φωτισθῇ περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ ἠθικῆς καὶ οὐχὶ ὅπως ἀσπασθῇ » τὴν θρησκείαν τῶν Βραχμάνων· εἶνε χριστιανὸς πράγματι καὶ ὅχι κατ' ὄνομα, οἱ δὲ » Βραχμᾶνες ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει δέχονται ἐξωμότας». Descrizione della città di Benares, σελ. 16.

καὶ φιλοσόφου Σανακία (¹) — Ζαγαννάθα Πανδιταράζα, ἀλληγορικὰ, παραδειγ-
ματικά, καὶ ὁμοιωματικά. Ἐν Ἀθήναις 1815.

— Βαλαβαράτα ἢ συντομὴ τῆς Βαχαράτας. Ἐν Ἀθήναις 1843.

— Γιτὰ, ἢ ὁσπέσιον μέλος. Ἐν Ἀθήναις 1848.

— Ῥαγγού-Βάνσα ἢ γενεαλογία τοῦ Ῥαγγού. Ἐν Ἀθήναις 1850.

— Ἰπιασαμουτσάιν, τοῦτέστιν ἀρχαιολογίας συλλογὴ. Ἀθήνησι 1851.

— Χιτοπαδάσσα ἢ Πάντσα Τάντρα (Πεντάτευχος), συγγραφείσα ὑπὸ τοῦ
σοφοῦ Βιονουσαρμᾶνος (²), καὶ Ψιττακοῦ μυθολογίαι νυκτεριναί. Ἐν Ἀθή-
ναις 1851.

— Δουρά. Ἐν Ἀθήναις 1853.

Ἐκτὸς τούτων μετέφρασε καὶ τὴν Βαγαδάταν, καὶ συνέγραψε βραχμνιστὶ
πραγματεῖαν τινα ἀνεπίγραφον, — Βραχμανικὸν λεξικόν — Βραχμανικὸν ὀνομα-
στικόν — Περσικόν, βραχμανικόν, ἐλληνικὸν λεξικόν — καὶ βραχμανικόν, ἀγγλι-
κόν, καὶ ἐλληνικὸν λεξικόν.

Τοῦ σοφοῦ Ἀθηναίου διάφοροι ἐπιστολαὶ πρὸς Γρηγόριον τὸν Σίφνιον καὶ
πρὸς τὴν οἰκογένειάν του ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Η. Τανταλίδου ἐν Ἰνδικῇ Ἀλλη-
λογραφίᾳ καὶ ὑπὸ Γ. Τυπάλδου ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν Ἰνδικῶν Μεταφρά-
σεων, καὶ ἐπίγραμμα εἰς Ναθαναὴλ τὸν Σίφνιον ἀποθανόντα ἐν Δάκκῃ τῆς
Ἰνδικῆς.

Δημήτριος Πετριτσόπουλος.

Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1764 ἐν Λευκάδι. Ὁ πάππος αὐτοῦ Δημήτριος
μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀνάκτησιν τῆς Πελοποννήσου, ἐγκατα-
λιπὼν τὴν δουλωθεῖσαν πατρίδα του, Καλάβρυτα (1716), κατέφυγε
μετὰ τοῦ πατρὸς του παπα-Πέτρου ἱερέως καὶ τῆς ἄλλης οἰκογενείας τὸ
πρῶτον εἰς Κέρκυραν. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ Ἀπόστολος Φωμᾶς
ἐκ πλουσίας καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Λευκάδος ὁρμώμενος, μετα-
βὰς εἰς Κέρκυραν διὰ δημοσίαν ὑπηρεσίαν, συνεσχέτισθη κατὰ τύχην
τῇ ἀρτισυστάτῳ ταύτῃ οἰκογενείᾳ καὶ ἡ γνωριμία αὕτη ἐπήνεγκε τὸν
συμβιβασμὸν τοῦ γάμου τῆς Χρυσούλας θυγατρὸς τοῦ Φωμᾶ, καὶ
τοῦ ἐν λόγῳ Δημητρίου, μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ ἱερέως παπα-Πέτρου.
Τότε δὲ πανοικεῖ ἡ τοῦ Πετριτσοπούλου οἰκογένεια μεταβᾶσα (1719)
διὰ τοὺς γάμους εἰς Λευκάδα, ἀποκατεστάθη αὐτόσε διὰ παντός. Ὁ

(¹) Τὸ ἰνδικὸν πρωτότυπον μετὰ τῆς ἐλληνικῆς μεταφράσεως παρέδωκε κατὰ
Δεκέμβριον τοῦ 1823 ὁ Γαλανὸς εἰς Νικόλαον τὸν Κεφαλαῦ, ὅστις ἐλθὼν εἰς Ῥώ-
μην τὸ μὲν πρωτότυπον ἀφίερωσεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ, τὴν δὲ μετά-
φρασιν μεταβαλὼν εἰς ἀπλουστεράν φράσιν ἐτύπωσεν αὐτόσε τῷ 1823 ὡς ἱδιὸν ἀπὸ
τοῦ βραχμανικοῦ.

(²) Ἐπειδὴ ἡ τοῦ Γαλανοῦ μετάφρασις τῆς Χιτοπαδάσσας εἶνε ἀτελής, προσετέθη
ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν καὶ ἡ ὑπὸ Συμεὼν τοῦ Σῆθ' περὶ τὰ τέλη τοῦ 18 αἰῶνος ἐξελλή-
νισις τοῦ αὐτοῦ συγγραμματος ἡ γνωστὴ ὑπὸ τῶν τίτλων «Στεφανίνης ἢ Ἰγνηλάτης».

Δημήτριος ἐκτίσαστο υἱόν, ὀνόματι Πέτρον-Παῦλον, ὃν ἡλικιωθέντα ἐπέμψεν εἰς Ἰταλίαν (1742) ἐπὶ λόγῳ σπουδαίας ἀγωγῆς. Ἐκεῖ λαβὼν ὁ Πέτρος τὸν στέφανον τοῦ νομοδιδάκτορος, μετῆρχετο τὴν ἐπιστήμην εἰς τὴν πατρίδα του μετὰ ζήλου καὶ τιμιότητος, διὸ καὶ ἐτιμήθη πολλάκις διὰ δημοσίων θέσεων. Νυμφευθεὶς οὗτος (1747) τὴν Καλομοίραν, θυγατέρα τοῦ εὐγενοῦς Φραγκίσκου Βολίνου, ἐκ Πελοποννήσου, ἐκτίσαστο πρὸς τοῖς ἄλλοις τέκνοις, καὶ τὸν ἐν λόγῳ Δημήτριον.

Παιδευθεὶς ἐν τοῖς σχολείοις τῆς γεννεθλίου νήσου μετέβη τῇ 1 Ἰουλίου 1752 εἰς Πατάριον, ὅπου ἀκροασάμενος κατὰ πρῶτον τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα, ἀφωσιώθη ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἱατρικὴν, τῆς ὁποίας καὶ ἐστέφη διδάκτωρ ἐν ἔτει 1786. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ιδιωτεύων μετῆρχετο ἐν Λευκάδι τὴν ἐπιστήμην μετ' ἀπαραδειγματίστου ἀφιλοκερδείας. Τὴν δὲ 30 Μαρτίου 1802 ἀνηγόρευσε αὐτὸν ἡ Λευκὰς ἑνα τῶν ἀρχηγῶν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεώς της, ἐπὶ τῆς ἰδρυθείσης Ἑπτανήσου πολιτείας. Περιελθούσης τῆς Ἑπτανήσου εἰς χεῖρας τῶν Ῥώσων καὶ Ὀθωμανῶν, ὁ Πετριτσόπουλος ἐξελέχθη πρόεδρος τῆς Ἑπτανήσου Βουλῆς (1803), τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος (1804) Πρύτανης ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ τῷ 1806 εἰς Λευκάδα ἐπιστρέψας διωρίσθη Ἐφορος τῆς ἐκεῖ Παιδείας. Ἐπὶ τῆς δευτέρας κατοχῆς τῶν Γάλλων διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς Λευκάδος (1807—09), καὶ εἴτα παραιτηθεὶς ἐπέδοθη αὖθις εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός του, καλλιεργῶν καὶ τὰς Μούσας. Ἀπεβίωσε δὲ ἐν Λευκάδι τὴν 3 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1833.

Ὁ Πετριτσόπουλος ἦν φιλόσοφος συγγραφεὺς, πλὴν δυστυχῶς ἐν τοῖς ἐκδοθεῖσι πονήμασιν αὐτοῦ ἐκτός τῶν ἀκρισιῶν ὑπάρχουσι τερατώδεις παραμορφώσεις, μνείαι συγγραμμάτων ἀνυπάρχων⁽¹⁾, ἐπιγραφαὶ ἐπινοηθεῖσαι, νομίσματα πλαστὰ, καὶ ἄλλα μὴ τιμῶντά τὴν μνήμην τοῦ λογίου τούτου, ὅστις ζῶν διεσύρθη ὡς ἀπαταιῶν, καὶ πλαστογράφος ὑπὸ τῶν διασήμεων Γερμανῶν Βοικχίου⁽²⁾, καὶ Φραντζίου⁽³⁾ οὐδὲν δημοσιεύσας εἰς ὑπεράσπισίν του.

(1) Ὡς Μαργουνίου περὶ τῆς εἰς Ἑπτανήσον εἰσγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ κλπ. Ἐν Leucadia sotto i Romani.

(2) Beck, Corpus Inscriptionum 43.

(3) Franzius, Elem. Epigr. Graec. 39.

Συγγράμματα.

- Saggio Storico sulle prime età dell'isola di Leucadia. Firenze 1814.
- Seguito delle Medaglia Leucadie. Padova 1815.
- Illustrazione d'una Medaglia di Leucade unica sin ora. Pavia 1821.
- Illustrazione d'una Medaglia d'Itaca, Corcira 1823.
- Saggio Storico sull'età di Leucadia sotto il dominio de' Romani. Venezia 1824.

—Cenni intorno la versione d'un iscrizione segnata sopra un'elmo antico di bronzo. Corcira, 1829.

Καὶ εἴκοσι ἐν ἑτέρα ἀνέκδοτα, ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Κυρ. Ι. Σταματέλου ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ ἀνδρὸς (Πανδώρα ἀριθ. 309—40) ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς ταῦτα ἐρανίζομεθα.

Κωνσταντῖνος Κούμας.

Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1777 ἐν Λαρίσσει τῆς Θεσσαλίας καὶ διήκουσεν Ἰωάννου Πεζάρου· διακρίθεις δ' ἐπὶ σπανίᾳ φιλομαθείᾳ καὶ ἐπιμελείᾳ ἐπέδωκεν ὑπὲρ πάντας τοὺς συμμαθητάς αὐτοῦ, καὶ ἀνεδείχθη τὸ 1798 διδάσκαλος πρῶτον μὲν τοῦ ἐν Λαρίσσει σχολείου, ἔπειτα δὲ τοῦ ἐν Τσαριτσάνῃ· ἐδίδασκεν ἑλληνικὰ τε καὶ μαθηματικὰ, ἐρμηνεύων τοὺς συγγραφεῖς, παρὰ τὴν παραδεδομένην μέθοδον τῆς συνωνυμίας, κατ' ἔννοιαν καὶ διὰ μιᾶς λέξεως. Τὸ 1800 μετέφρασε μετὰ τοῦ ἐκ Κεφαλληνίας Σπυρίδωνος Ἀσάνη, τὰς Κωνικὰς Τομὰς τοῦ Καίλλου, ἃς καὶ ἐξέδοτο τύποις ἐν Βιέννῃ (1803).

Ἀπὸ τοῦ σχολείου τῆς Τσαριτσάνης μετέβη ὁ Κούμας εἰς τὸ τῶν Ἀμπελακίων (1803), καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βιέννην τὸ 1804, ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν ἐκδοσιν πλήρους σειρᾶς μαθηματικῆς. Φοιτήσας δ' ἐν τῷ ἐκεῖ Πανεπιστημίῳ, διήκουσε τῆς τε καθαρᾶς καὶ ἐφηρμοσμένης μαθηματικῆς, καὶ μεταφράσας ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ἐδημοσίευσεν (1807) μετὰ ἐπαυξήσεων τὸ περὶ μαθηματικῆς καὶ φυσικῆς σύγγραμμα τοῦ Φονταίνου, καὶ τὴν χημείαν τοῦ Ἀδῆτου (1808).

Μετὰ ταῦτα κατατρυχόμενος ὑπὸ χρηματικῶν ἀναγκῶν, ἔνεκα τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του, μετέβη (1809) ὡς διδάσκαλος εἰς Σμύρνην, κατὰ προτροπὴν καὶ τοῦ αἰοιδίμου Κοραῆ, ὅπου συστήσας μετὰ τοῦ μακαρίου Οἰκονόμου τὸ Φιλολογικὸν Γυμνάσιον, ἐδίδαξε μαθηματικά, φιλοσοφίαν, πειραματικὴν φυσικὴν, περὶ ἧς ἔγραψε πραγματείαν τυπωθεῖσαν ἐν Βιέννῃ τὸ 1812, Γεωγραφίαν καὶ Ἠθικὴν, μετ' ἀκαμάτου ζήλου καὶ μεγίστης δραστηριότητος, προσὰς καὶ εἰς φυσικὰ καὶ χημικὰ πειράματα, ἄγνωστα τέως εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀπὸ τοῦ φιλολογικοῦ Γυμνασίου, δόντος ἀξιολόγους καρποὺς,

μετέβη προσκληθείς (1813) εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολεῖον, ὅπου ἐδίδαξεν ἑλληνικά, μαθηματικά καὶ φιλοσοφίαν.

Τὸ 1818 καὶ 1819 ἐξέδοτο ἐν τέσσαραις τόμοις Σύνταγμα Φιλοσοφίας, περιέχον ἐμπειρικὴν Ψυχολογίαν, Κρητίδα Φιλοσοφίας, Λογικὴν, Γενικὴν Γραμματικὴν, Μεταφυσικὴν, Αἰσθηματικὴν, Ἠθικὴν, περὶ Δικαίου, Ἠθικὴν Θεολογίαν, καὶ Παιδαγωγικὴν. Κατὰ τὰ δύο ταῦτα ἔτη ἐδημοσίευσε καὶ μετὰφρασιν τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Ζενεμά-νου, Σύνοψιν Χρονολογίας, Σύνοψιν Παλαιᾶς Γεωγραφίας, καὶ Σύνοψιν Ἐπιστημῶν διὰ τοὺς πρωτοπείρους, περιέχουσιν Ἀριθμητικὴν, Γεωμετρίαν, Γεωγραφίαν νεωτέραν, Ἀστρονομίαν, Λογικὴν, καὶ Ἠθικὴν.

Τὸ 1819 ἔτος, εἰ καὶ πάσῃ, περιηγήθη τὴν Γερμανίαν, καὶ συνέδεσε σχέσεις μετὰ πολλῶν ἐν αὐτῇ σοφῶν καὶ φιλελλήνων. Καὶ τὸ μὲν ἐν Λειψία Πανεπιστήμιον ἀνέδειξεν αὐτὸν διὰ διπλώματος Διδάκτορα τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῶν ὥραιων Τεχνῶν, αἱ δὲ ἐν Βερολίνῳ καὶ Μονάχῳ Βασιλικαὶ Ἀκαδημαί, ὠνόμασαν μέλος αὐτῶν.

Ἐπανελθὼν εἰς Σμύρνην τὸ 1820 ἔτος ἵνα διευθετήσῃ τὰ τοῦ Φιλολογικοῦ Γυμνασίου, διαταραχθέντα ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, ἔμεινε οἰκουρῶν καὶ μετὰφράζων τὸ Ἑλληνικὸν καὶ Γερμανικὸν Δεξικὸν τοῦ Ρειμέρου, ὃ καὶ τύποις ἐξέδοτο τὸ 1826 ἐν Βιέννῃ.

Ἠναγκάσθη δὲ ἵνα ἀναχωρήσῃ καὶ αὖθις ἐκ Σμύρνης, ἕνεκα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἔτους, ὅτε καὶ ἐδημεύθη ἡ περὶ αὐτοῦ μετὰ τῆς βιβλιοθήκης του.

Ἐλθὼν εἰς Τεργέστην ἐνησχολήθη εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Ἱστοριῶν τῶν Ἀνθρωπίνων πράξεων, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1834 ἔτους, ἣν καὶ ἐξέδοτο ἐν δώδεκα τόμοις τὸ 1832 ἐν Βιέννῃ. Μετὰ δ' ἐν ἔτος ἐδημοσίευσεν ἐπίσης ἐν Βιέννῃ Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν διὰ Σχολεῖα, τρεῖς μετατυπωθεῖσαν. Μετέφρασε πρὸς τούτοις καὶ τὴν τοῦ Βάλβη Γεωγραφίαν, ἣν ἐξέδοτο μετὰ θάνατον ἢ θυγάτηρ αὐτοῦ εἰς πέντε τόμους.

Ἀπεβίωσε δ' ἐν Τεργέστῃ τὴν 1 Μαΐου 1836, ἄγων μόλις τὸ 56 ἔτος τῆς ἡλικίας, προσβληθείς ὑπὸ τῆς χολέρας.

Ὁ Κούμας ἀνεδείχθη εἰς τῶν φιλοπονωτέρων καὶ κοινωφελεστέρων λογίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, κατατρίψας τὸν βίον εἰς εὐεργεσίαν τῆς πατρίδος διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς συγγραφῆς, οὔτε κόπων, οὔτε δαπανῶν, οὐδὲ τῆς ὑγείας αὐτοῦ φειδόμενος⁽¹⁾.

(1) Ἐκ τῆς αὐτοβιογραφίας, δημοσιευθείσης ἐν δωδεκάτῳ τόμῳ τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀνθρωπίνων Πράξεων, (Παγδῶρα φυλ. 124).

Συγγράμματα.

- Κωνικά τομὰ Καλλίου. Ἐν Βιέννῃ 1803.
- Σειρὰ στοιχειώδης τῶν Μαθηματικῶν καὶ Φυσικῶν πραγματειῶν. Ἐν Βιέννῃ 1807. Τόμοι 8.
- Χημείας Ἐπιτομὴ, τοῦ Ἀδῆτου. Ἐν Βιέννῃ 1808. τόμ. 2.
- Σύνοψις Φυσικῆς, εἰς χρῆσιν τῶν πρωτοπείρων μαθητῶν τοῦ ἐν Σμόρνῃ φιλολογικοῦ Γυμνασίου. Ἐν Βιέννῃ 1812.
- Βεϊλάνδου Ἀγάθων, μεταφρασθεὶς ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν. Ἐν Βιέννῃ 1814. τομ. 3.
- Σύνοψις τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας τοῦ Τενεμάνου. Ἐν Βιέννῃ 1818.
- Ἱστορικὴ Χρονολογία. Ἐν Βιέννῃ 1818.
- Σύνοψις τῆς παλαιᾶς Γεωγραφίας. Ἐν Βιέννῃ 1819.
- Σύνοψις ἐπιστημῶν διὰ τοὺς πρωτοπείρους, περιέχουσα ἀριθμητικὴν, γεωμετρίαν, νέαν γεωγραφίαν, ἀστρονομίαν, λογικὴν καὶ ἠθικὴν. Ἐν Βιέννῃ 1819.
- Δεξικὸν διὰ τοὺς μελετῶντας τὰ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων συγγράμματα, κατὰ τὸ ἐλληνικογερμανικὸν τοῦ Πριμέρου συνταχθὲν, μετὰ προσθήκης συντόμου πραγματείας περὶ προσφθίας. Βιέννῃ 1826. τόμ. 2.
- Βεϊλάνδου τῶν Ἀδελφικῶν ἢ ἱστορία, ἐκ τοῦ γερμανικοῦ. Βιέννῃ 1827. τόμοι 2.
- Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. Ἐν Βιέννῃ 1838. Τόμ. 42.
- Ἑλληνικὴ Γραμματικὴ, διὰ τὰ σχολεῖα. Ἐν Βιέννῃ. (μετετυπώθη πολλάκις).
- Γεωγραφία Βάλδης. Ἐν Βιέννῃ 1838—40, τόμ. 5.

Κύριλλος Ἀδριανουπολίτης.

Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, καὶ ἐχρημάτισε μέγας ἀρχidiaκονος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, εἶτα δὲ μητροπολίτης Ἰκωνίου, καὶ ὕστερον Ἀδριανουπόλεως. Τῷ 1813 παραιτηθέντος Ἱερεμίου Δ' προεβιβάσθη ἐξ Ἀδριανουπόλεως εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Κρίλλος, ἕκτος τὴν προσωνομίαν. Τὴν 13 Δεκεμβρίου 1818 διαδεχθεὶς ὑπὸ Γρηγορίου Ε', ἀπῆλθεν ὁ Κρίλλος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, ἔνθα θεαρέστως ἐβίου μέχρι τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἅτε ὑπέστη ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸν δι' ἀγχόνης μαρτυρικὸν θάνατον (Ἰουν. 1821).

Ὁ Κρίλλος ἦν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παιδείας ἐγκρατὴς, εἰδήμων τῆς τουρκικῆς, καὶ τὸν βίον κοσμιώτατος (*).

Τῷ 1802 ἐξέδωκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερογραφικὴν ἀρμονίαν ἐκ διαφόρων ἐμμέτρων ποιημάτων Θεοδώρου τοῦ Πτωχοπροδρόμου, Γεωργίου τοῦ Πισίδου, καὶ Νικηφόρου Ξανθοπούλου, προσθεὶς καὶ ἄλλα περιεργὰ οἷον κατάλογον τῶν πατριαρχῶν κλπ.

(*) Κατάλογος ἱστορικῆς τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως. σελ. 276.

Συγγράμματα.

— Πίναξ χωρογραφικός τῆς μεγάλης ἀρχισατραπίας Ἰκονίου. Βιέννη 1812 εἰς δύο μεγάλα φύλλα.

— Ἱστορική περιγραφή τοῦ ἐν Βιέννῃ προσκδοθέντος χωρογραφικοῦ πίνακος τῆς μεγάλης ἀρχισατραπίας Ἰκονίου, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ, ἐν ἔτει 1815. 8 σελ. 73. Ἐν τέλει συνῆπται Περιγραφή τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν περὶ τῆς Θράκης μερῶν (σελ. 67—73).

Τὸ ἄνω σύγγραμμα τοῦ Κυρίλλου εἶνε λίαν περιέργον διὰ τὰς τοπογραφικὰς εἰδήσεις, καὶ τὰς δημοσιευομένας ἐπιγραφάς.

Ὁ Κύριλλος συλλέξας 3 ἐπιγραφάς τινας ἀρχαίας ἐξέδωκεν ἐν Λογίῳ Ἑρμῆ.

Στυλιανὸς Βλασόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τὸ 1748 ἔτος, καὶ ἔλαβεν, ὡς εἰς μίαν τῶν πρώτων ἀνήκων οἰκογενειῶν τῆς νήσου, τὴν καλλιτέραν παιδείαν, ὅσον ἐσυγχώρουν οἱ τότε καιροὶ καὶ ἔξεις.

Ἀφοῦ ἔκαμε τὰς πρώτας εἰς τὴν πατρίδα του σπουδὰς μετέβη πρὸς τελείωσιν αὐτῶν εἰς Πατάβιον, ὅπου ἔλαβε καὶ τὸ δίπλωμα τοῦ νομοδιδασκάλου. Ἐκεῖθεν δ' ἐπανελθὼν καὶ νυμφευθεὶς, μόλις τὸ εἰκοστὸν πέμπτον φθάσας ἔτος τῆς ἡλικίας, ἐκατέστη εἰς δημόσια ὑπουργήματα. Ἀλλ' οὔτε πολιτικῶν ἐπιστάσιων καθήκοντα, οὔτε οἰκειακαὶ φροντίδες ἡδυνήθησαν ν' ἀποσπάσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τὰς φίλας Μούσας, κατεγίνετο δ' ἐξ ἐναντίας ὅλαις δυνάμεσιν αἰείποτε εἰς τε σπουδαίας καὶ εἰς τερπνὰς μελέτας, ἀνθότου καὶ ἀπέβη ἐντριβέστατος πρὸ πάντων εἰς τὰς νομικὰς καὶ θεολογικὰς ἐπιστήμας, ὡραῖσμός μὲν χρηματίσας τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Δικανικοῦ Συλλόγου ὅχι τῶν τυχόντων ἐπὶ πολλὰ ἔτη, τρίβων δὲ καὶ περὶ τὴν θεολογίαν ὡς εἴτις καὶ ἄλλος. Ὑπῆρξε δὲ καὶ τῶν πρώτων εἰς καὶ διασημοτέρων Συνέδρων τῆς κατὰ τὴν δευτέραν τῶν Γάλλων ἐπικράτησιν συσταθείσης ἐν Κερκύρᾳ Ἴονικῆς Ἀκαδημίας, καὶ οὐδ' ἔπαυσε πώποτε ἐν διαστήματι ἡμισείας ἐκτονταετηρίδος καὶ ἐπέκεινα τοῦ νὰ ἀφοσιῶται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἰδίας πατρίδος, χρηματίσας ἐκ διαδοχῆς Γερουσιαστής, Συντακτικὸς Νομοθέτης, Πρύτανης ἐν Λευκάδι, Δήμαρχος καὶ δικαστὴς τῶν ἀνωτέρων Δικαστηρίων ἐν Κερκύρᾳ καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτοῦ χρόνους Σύμβουλος τῆς Κυβερνήσεως ἐν Κανονικῷ δικαιώματι. Ἐτελεύτησε δὲ τὸ ζῆν ὑπέργηρος κατὰ τὸ 1822 (').

Εἰς τὰ διάφορα αὐτοῦ συγγράμματα ὁ Στυλιανὸς Βλασόπουλος ὀνομα-

(') Φιλητῶ προλεγόμενα εἰς ὑποθέσιν Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

μᾶζεται Biasio Colonna ἰταλιστὶ τρόπον τινα μεταγλωττιζόμενος.
Ἐξ αὐτῶν γινώσκομεν ταῦτα.

— La Difesa della Chiesa Greca ultimamente assalita da Comenido Reaitei, scritta da Biasio Colonna Sineletico. Corfù MDCCC. 8, σελ. 483. (Τὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα ἐγράφη κατὰ τοῦ ἐν Κερκύρα διατρίβοντος Ἰησοῦ τοῦ Δομενίκου Τεῖξεῖρα (κατ' ἀναγραμματισμὸν ἐν τῷ τίτλῳ φερομένου), καὶ μεταφράσθην τῷ 1848 ὑπὸ τοῦ πολυμαθοῦς Χ. Φιλητᾶ ἑλληνιστὶ ἐπλουτίσθη μετὰ ὥραιων προλεγομένων, ἐν οἷς ἀπαριθμοῦνται οἱ κατὰ τῶν καινοτομιῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας γράψαντες ἐκ τῶν ἡμετέρων).

Elogio funebre del conte Eusemio Loverdo, recitato le 11 ottobre 1800 da Biasio Colonna Sineletico. In Corfù MDCCC.

— Prospetto dell' Universo. Anno MDCCCH, Corfù.

— Εὐλόγιε.

Ἰωάννης Τσελεπῆς.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, καὶ σπουδάσας εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του ἔπειτα μετέβη εἰς Πάτρμον. Ἐπιστρέψας εἰς Χίον διωρίσθη ὑποδιδάσκαλος εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ σχολὴν τῶν ἀγίων Ἀναργύρων. Μετ' ὀλίγον ἀπῆλθεν εἰς Πίζαν, ἔνθα ἐπὶ δεκαπενταετίαν ἐμαθήτευσεν τρεφόμενος παρὰ τῆς ἐν Λιθόρῳ Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Ἀπὸ τοῦ 1799 μέχρι τοῦ 1824 ἐχρημάτισεν ἐν Χίῳ διδάσκαλος τῶν φυσικομαθηματικῶν, διαδεχθεὶς τὸν ἀπελθόντα συμπατριώτην του Δωρόθεον Πρώτον. Ἐδίδαξε τὴν ἀστρονομίαν τοῦ Καίλλου, μεταφράσας αὐτὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν. Μετέφρασε προσέτι τὰ μαθηματικὰ τοῦ ἐν Πίζῃ διδασκάλου του Depaolo καὶ τὰ τοῦ Γάλλου Francœur (Cours complet des mathematiques pures), Ἀλλ' ἐκ τῶν μεταφράσεων τούτων τοῦ Τσελεπῆ οὐδεμία ἐξεδόθη, οὐδὲ κἀν διεσώθη. Εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ὁ σεβάσμιος οὗτος διδάσκαλος⁽¹⁾.

Γεράσιμος Γρηγορίνης.

Ἐγεννήθη τὸ 1766 ἔτος εἰς Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας, καὶ μαθητεύσας τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸν συμπατριώτην του Ἀντώνιον Μοσχόπουλον, μετέβη ὕστερον εἰς Σμύρνην καὶ Πάτρμον πρὸς τελειοτέραν παιδευσιν. Κατὰ σύστασιν τῶν διδασκάλων τῆς Πατριάρχδος σχολῆς μετέβη εἰς Βουκουρέστιαν ὡς διδάσκαλος τῆς οἰκογενείας τοῦ ἡγεμονεύοντος Μουρούζη, διορισθεὶς ἐνταῦτῳ καὶ καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν ἐν τῇ ἐκείτῃ Σχολῇ. Ἐνεκεν ὁμῶς τοῦ ἐπελθόντος πολέμου καὶ

(1) Βλ. τὸν Χίρκυ, τόμος Β'.

τοῦ ἀτυχοῦς τέλους τοῦ ἡγεμόνος Δημητρίου Μουρούζη, ὁ Γρηγορίνης ἔφυγεν εἰς Βιέννην, καὶ ἐκεῖ ἀφιερώθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἱατρικῆς.

Ὁ συμπατριώτης αὐτοῦ κόμης Σπυρίδων Λούζης, αὐλικός τότε τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας, γνωρίσας τὸν Γρηγορίνην καὶ ἐκτιμήσας τὴν ὑπὸ τῆς ἐνδεΐας ταλαιπωρουμένην ἱκανότητα αὐτοῦ, δι' ἰδίων ἐξόδων εἰσῆγαγεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου. Ὁ Γρηγορίνης μετὰ ζήλου καταγινόμενος ἐξῆλθεν οὐ μόνον ἔμπειρος τῆς ἱατρικῆς, ἀλλὰ καὶ εἰδήμων διαφόρων γλωσσῶν, καὶ κάτοχος πολλῶν καὶ ποικίλων γνώσεων. Ἡ φήμη δὲ μεθ' ἧς ἐστεφανοῦντο αἱ ἱατρικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ Κεφαλλῆνος, καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθὲν καὶ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας προσφωνηθὲν σύγγραμμά του ἐπὶ τοσοῦτον συνέστησαν αὐτὸν, ὥστε ἐτιμήθη τῷ τίτλῳ τοῦ βαρόνου.

Διατρίψας χρόνους τινὰς εἰς Βερολίνον μετέβη εἰς Δρέσδην, ἔνθα μετήρχετο τὸν ἱατρὸν καὶ κατεγίνετο εἰς συγγραφάς· ἐκεῖ δ' ἐνυμφεῖθαι τὴν μονογενῆ θυγατέρα εὐκαταστάτου ὁμογενοῦς, καὶ μετ' οὐ πολὺ τὸν θάνατον τεχθέντος θυγατρίου παρηκολούθησε καὶ ἡ δυστυχὴς μήτηρ. Ὁ ἀτυχὴς Γρηγορίνης ἀπαρηγόρητος διὰ τὸ ἀλλεπάλληλον τῆς συμφορᾶς διεσκέδαξε τὴν μελαγχολίαν του διὰ περιηγήσεων καὶ μελέτης. Ὁ πρίγκηψ τοῦ Λιγγενστάϊν κινούμενος ἀπὸ τὴν φημιζομένην ἀξίαν τοῦ διασῆμου Κεφαλλῆνος προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ἱατρὸν καὶ συνοδοιπόρον εἰς τὰς συνεχεῖς περιοδείας του.

Ὁ Γρηγορίνης μετ' οὐ πολὺ μετέβη εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἐν Βενετίᾳ ἐπὶ τέλους ὀριστικῶς ἐγκατέστη. Ἐντυχὼν αὐτὸν ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκος, πρὸς ὃν προηγουμένως τῷ ἦτο γνωστός, ὑπῆγεν αὐτοπροσώπως εἰς ἐπίσκεψίν του, δεικνύων οὕτω τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα ἐκτίμησιν. Ἐκ Βενετίας ὁ Γρηγορίνης μετέβη εἰς Πίζαν πρὸς θεραπείαν χρόνιου νοσήματος τῆς κύστεως· ἐνταῦθα δὲ δεινότερον προσβλήθει· ἀπεβίωσε τὴν 29 Νοεμβρίου 1824 ἐν ἡλικίᾳ ἐβδομήκοντα ἑπτὰ ἐτῶν.

Ὁ βαρὼν Γρηγορίνης ἦτο ἐκ τῶν διασημοτέρων τοῦ καιροῦ τοῦ ἱατρῶν, οὐδενὸς κατὰ τὴν εὐρυμάθειαν ὑστερῶν.

Συγγράμματα.

—Reflexions sur la vegetation. Halles 1791.

—De hydrometre, et hydabus in utero visis, aut ab eo exclusis. Halles 1795.

—Observations sur la dissertation du D. N. an moestrus sint baptigenta. Berlin 1798.

Μετέφρασε γερμανιστὶ τὴν εἰς Τοσκάνην διτομὴν ἱστορικο-φυσικογραφικὴν

περιήγησιν τοῦ ἐν Πίζῃ καθηγητοῦ Σάντα, προσθεῖς πολλὰς σημειώσεις καὶ ἰταλιστὶ ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ τὴν περιήγησιν τοῦ Vorick, *Viaggio sentimentale per la Francia e l'Italia*.

Ἐγραψε πρὸς τούτοις ὁ Γρηγορίνης καὶ ἑλληνιστί.

— Σχόλια εἰς Ὀλυμπιονίκας τοῦ Πινδάρου.

— Λύσεις φυσικῆς καὶ φιλοσοφίας μαθημάτων ἐν εἴδει ἐπιστολῶν πρὸς τινὰ κόμησσαν Γερμανίδα καὶ

— Ὅλιγα κεφάλαια ἑλληνικῆς ἱστορίας. Πάντα δὲ ταῦτα μένουσιν ἀνέκδοτα⁽¹⁾.

Οὐῖγος Φέσκολος.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὴν 22 Ἰουνίου 1777 ἀπὸ καλοῦς γονεῖς, τὸν ἱατρὸν Ἀνδρέαν Φόσκολον ἄνδρα πεπαιδευμένον, καὶ τὴν Διαμάντων ἐκ τοῦ γένους Σπαθῆ. Κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν ὑπῆρξεν ὀρμητικὸς, φίλερις, ἀμελής δις δ' ἐκ τοῦ σχολείου δι' ἀταξίας ἀποβλήθει, ἀπεφάσισεν ἐπὶ τέλους νὰ ἐκπαιδευθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ δις μετέβη εἰς Ἰταλίαν. Φθὰς εἰς Βενετίαν τῷ 1794 ἐνόησεν ὅτι ἡδίκηει τὴν ἀγαθὴν φύσιν του, καὶ μεταμεληθεὶς ἀφιερῶθη ὅλως εἰς τὰ γράμματα.

Ἐσπούδασεν ἠθικὴν, πολιτικὴν, μεταφυσικὴν, θεολογίαν ἐμελέτησε πολὺ τοὺς ἀρχαίους καὶ νέους συγγραφεῖς, ἰδίως δὲ τὸν Ὅμηρον, καὶ τὸν Πλούταρχον, τὸν Δάντην, τὸν Ὅσσιανόν, καὶ τὸν Ἀλφιέρν. ὡς προοίμιον δὲ ἰδίας ποιήσεως ἀνεγίνωσκεν εἰς φίλους μεταφράσεις ὧδῶν τῆς Σαπφούς, καὶ τοῦ Ἀνακρέοντος, εἰδυλλίων τοῦ Θεοκρίτου, καὶ ἄλλων Λατίνων ποιητῶν.

Τὸ πρῶτον δημοσιευσθὲν ποίημά του ἦτο ὁ Σταυρὸς συντεθὲν διὰ νέαν ἀφιερωθείσαν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἰψίστου. Τῷ 1792 ἔγραψε τραγυδίαν, τὸν Θυέστην (Tieste), ἥτις παρεστάθη κατὰ Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ θέατρον τοῦ Ἀγίου Ἀγγέλου.

Κυριευθείσης τῆς Βενετίας ὑπὸ τῶν Γάλλων, ὁ Φόσκολος ἔγραψεν *Ἕμνον εἰς τὸν Σωτῆρα Ναπολέοντα* ἕνεκα ὅμως τῶν τότε ἐν Ἑνετίᾳ καταδιώξεων, ὁ ποιητὴς προσέφυγεν εἰς Μεδιόλانا, ὅπου ἐσχέτισθη μετὰ τοῦ Παρίκυ καὶ τοῦ Μόντη ὁ τελευταῖος, περιφημὸς διὰ τὸ ἀρχαῖκόν κάλλος τῆς Μούσης του, καὶ τὴν ἐπαγωγὸν ζωηρότητα τῆς φαντασίας του, κατηγορήθη εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα τῆς Γαλλίας, ὃ περ τοῦ ἀφῆρεσε καὶ ἀξίωμα καὶ μισθοδοσίαν. Ὁ Φόσκολος ὑπερησπίσθη τὸν φίλον του διὰ νευρώδους διακριθεῖς. Καταδιωκόμενος διὰ τοῦτο

(1) Μαζαράκη, Βιογραφία: Ἐπιστήμων Κεφαλῶν. Ἐτυπώθη Ἑλληνικῇ ἐπιστολῇ τοῦ Γρηγορίνη πρὸς Εὐστάθιον Ἀθανασίου ἐν τέλει τῆς ἐν τῷ 1794 ἐκδοθείσης αἰνεύου διατριβῆς τούτου.

ἐκρύπτετο ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν γνωρίμων, κινδυνεύων νὰ φυλακισθῇ. Ἀπελθὼν ἐκ Μεδιολάνων ἔφθασεν εἰς Βονωνίαν κακῶς ἔχων καὶ ἐν ἄκρῃ πενίᾳ· ἐντεῦθα ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ εἰς τινα τυπογράφον τὰς ἐπιστολὰς δύο ἐραστῶν (*Lettere di due amanti*) πρῶτον σκελετὸν τοῦ κλασικοῦ καταστάντος μυθιστορήματός του ὁ Ἰάκωβος Ὀρτης. Ἐκ Βονωνίας μετέβη εἰς Φλωρεντίαν καὶ προσηκείωθη μετὰ τοῦ Ἀλφ'έρη καὶ Νικολίνη. Ἐνταῦθα ἔγραψε διάφορα ἀσμάτια, ἐν οἷς φαίνεται ἐπαίσθητῶς ἡ βελτίωσις τοῦ ὕφους καὶ τὸ κάλλος τῶν ποιητικῶν εἰκόνων.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς ζωσθεὶς τὸ ξίφος κατεστάχθη εἰς τὴν Ἰταλικὴν λεγεῶνα, εἰς ἣν καὶ ἄλλοι ποιηταὶ κατεγγράφησαν. Ἐπολέμησε γενναίως εἰς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ μάχας, καὶ ὑπέστη καρτερικῶς τὰ δεινὰ τῆς ἐν Γενούῃ πολιορκίας, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ Μασσένα.

Μετὰ τὴν ἐνδοξὸν ἀποχώρησιν τῆς φρουρᾶς καὶ Γενούης ὁ Φόσκο-λῆς ἠκολούθησε τὴν σημαίαν τοῦ τάγματός του εἰς Γαλλίαν καὶ ὑπηρέτησε μεταβαίνων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον· τέλος δ' ἐπανῆλθεν εἰς Μεδιόλανα μὲ βαθμὸν λοχαγοῦ. Ὁ ποιητὴς βλέπων τὸ πρὶν ὑπὸ τὸ πρῶτον νεανικοῦ ἐνθουσιασμοῦ τὰ ἰταλικά πράγματα καὶ ὄνειροπολῶν τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ δυστυχοῦς ἐκεῖνου τόπου, ἠνόησεν ἤδη τὴν ἀπάτην του. Ἐκδώσας δεύτερον τὸν εἰς Ναπολέοντα ὕμνον του προέταξεν ἐπιστολὴν δι' ἧς ἐτόλμα ν' ἀποτείνῃ τῇ κατακτητῇ συμβουλὰς. Ἀργότερον δ' ἐξέδοτο Ὁμιλίαν πρὸς τὸ Ἰταλιανὸν Κοιμητῆτον, θεωρουμένην ὡς ἀριστουργῆμα τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας καὶ θαυμασθεῖσαν διὰ τὴν καλλιπέειαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ὕφους. Ὁ ὑπουργὸς τοῦ πολέμου διέγραψεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἐλέγχων, καὶ ὁ στρατιώτης ποιητὴς ἀφιερῶθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν λατρειάν τῶν Μουσῶν. Τότε ἐξέδωκε τὸ περίφημον μυθιστόρημά του *Αἱ τελευταῖαι ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰακώβου Ὀρτης* (*Ultime lettere di Jacopo Ortis*), καὶ ἔγραψε τὸ ἀθάνατον ἐκεῖνο ποίημα ἐν εἴδει ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Πινδεμότην *Οἱ Τάφοι* (*Sepolcri*). Οἱ στίχοι τῆς κλασικῆς ταύτης ποιήσεώς εἰσι, κατὰ τὴν ποιητικὴν ἔκφρασιν τοῦ βιογράφου του Τεκίου, κορυφαῖον μαργαριτῶν.

Μετ' ὀλίγον διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ῥητορικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου, ἀλλ' ἡ θέσις αὕτη κατελύθη, καὶ ὁ Φόσκολος μετέβη εἰς Κόμον, ἐνθα ἔγραψε τὰς *Χάριτας* (*Alle grazie*) ποίημα ἐφ' αὐτὸν τῶν Τάφων.

Τῷ 1815 ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐλθὼν εἰς Ἑλβετίαν διέτριψεν ἐν ἔτος ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Λονδίον, ὅπου ἀποκατέστη ὀριστικῶς.

Ἐν Ἀγγλίᾳ διατρίδων μετέφρασεν ἰταλιστὶ δύο βιβλίου τῆς Ἰλιάδος, καὶ ἔγραψεν ἀγγλιστὶ ἱστορίαν τοῦ Αἰολικοῦ δίγαμμα, καὶ πραγματείαν περὶ τοῦ κειμένου τῆς Ἰλιάδος. Εἰς τὰ περιοδικὰ τῆς Ἀγγλίας συγγράμματα ἔγραψε διάφορα ἄρθρα περὶ τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας καὶ τοιαύτης ἀπήλαυσαν φήμης τὰ ἔργα του, ὥστε δι' ἐκάστην τυπογραφικὴν σελίδα ἐπληρόνετο δύο λίρας στερλίνας. Συνέγραψεν ἀξιόλογον πραγματείαν περὶ τοῦ Δεκαμήρου, τοῦ Βοκαίου, καὶ περὶ τῆς Θείας Κωμωδίας τοῦ Δάντου, καὶ διάφορα ἄλλα ἀποθανατίσαντα αὐτόν.

Τῷ 1846 ἐξέδωκεν ἐν Ζυρίχῃ τῆς Ἑλβετίας λατινιστὶ *Didymi Clerici Hypercalypseos*, σάτυραν πολιτικοβησιευτικὴν.

Πρεσβεία Παργίων ἐλθοῦσα ἵνα διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῶν ἀτίμων πωλητῶν τῆς δυστυχοῦς αὐτῶν πατρίδος, προσέφυγεν εἰς τὴν εὐφυὲν τοῦ Φοσκόλου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν δικαιωμάτων των. Ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς ἔγραψε τότε ἀγγλιστὶ *On the Cession of Parga*, ὅπερ ὁμῶς τυπούμενον ἀπέσυρε καὶ ἐξηφάνισεν.

Ἀπέθανεν ὁ μέγας οὗτος ποιητὴς πλήρης δόξης καὶ ἄξιος κατὰ πάντα ταύτης τὴν 10 Ὀκτωβρίου 1827.

Συλλογὴ τῶν ἔργων τοῦ Φοσκόλου ἐδομησεύθη ἐν Μεδολάνοις τῷ 1822 ὑπὸ Σιλβέστρου (*Prose e versi di Ugo Foscolo*), καὶ ἐν Ἑθνικῇ βιβλιοθήκῃ (*Bibliotheca Nazionale*) (').

Πρὸς τούτους ἔγραψεν ὁ εὐφάνταστος Ζακύνθιος ἑλληνιστὶ Ἄσμα τῆς Πάργας, καὶ ἄλλα διαλανθάνοντα ἡμᾶς.

Στέφανος Κανέλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 9 Μαρτίου 1792 ἐκ πατρὸς Χίου καὶ μητρὸς Κωνσταντινουπολίτιδος. Πικρὺς τὰ πρῶτα μαθήματα ἀπὸ τὸν Δωρόθεον Πρώϊον, διδάσκαλον τότε τῆς ἐν Ξηροκρήνῃ σχολῆς. Εἰκοσάετης μόλις μετέβη εἰς Γερμανίαν (1812), καὶ μετὰ ὀκταετῇ φοίτησιν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Εὐρώπης, ἐπέστρεψε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1819 εἰς Βυζάντιον σκοπεύων ἵνα μετέλθῃ τὸν ἱατρὸν. Τῷ 1820 ἀπῆλθεν εἰς Βλαχίαν ἵνα συνδιδάξῃ ἐν τῷ ἐκεῖ Σχολείῳ μετὰ τοῦ Βαρδαλάχου, Γενναδίου, καὶ ἄλλων. Ἐπελθούσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως διέτριψεν ὀλίγον καιρὸν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλεξ. Γ΄ ἠελάντου, εἶτα δὲ μετέβη εἰς Εὐρώπην, καὶ

(') Πανδώρα τόμος Γ'.—Παράβ. *Storia della letteratura italiana* del G. Maffei vol. II—*Ultime lettere di Jacopo Ortis* Londra 1819.

ἔκειθεν ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα. Συνοδεύσας τὸν ὑπὸ τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως διορισθέντα ἄρμοστήν τῆς Κρήτης Ἐμμανουὴλ Τομπάζην, ἀπέθανεν ἐκεῖ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1823.

Ὁ Κανέλος ἦτο λίαν φιλόπατρις, καὶ θιασώτης τῆς καθομιλουμένης. Ἐγραψε διαφόρους διατριβὰς εἰς Λόγιον Ἑρμῆν (1819), καὶ διάφορα ποιήματα ἐν Ὑδρᾷ, ὡς τὸ

ὦ λιγυρὸν
καὶ κοπτερὸν
σπαθί μου κλπ.

—Βιβλιοράκι κατ' ἐρωταπόκρισιν περὶ διαφόρων ἀναγκαίων πραγμάτων. ἐν παρέργῳ μεταφρασμένον ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Στεφάνου Κανέλου πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλλήνων. (πολλάκις ἐν Ὑδρᾷ τυπωθὲν) (1).

Γρηγόριος Ζαλύκης.

Ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ κατὰ τὸ 1785 ἀπὸ Γεώργιον Ζαλύκην, καὶ ἐκαλεῖτο, κατὰ τὴν παρὰ Τούρκους καὶ Χριστιανοὺς εἰθισμένην κατάληψιν Ζαλύκογλους=υἱὸς τοῦ Ζαλύκη. Σπουδάσας εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του, ἀπῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον, ἐλकुσθεὶς ὑπὸ τῆς λαμπρᾶς φήμης τοῦ διδασκάλου Λάμπρου Φωτιάδου. Ἀκροατὴς γενόμενος τοῦ μεγάλου ἐκείνου διδασκάλου, ἐτελειοποιήθη ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν. Ἐνησχολήθη δ' ἐν ταυτῷ εἰς τὰ μαθηματικά, καὶ ἔμαθε πρὸς τούτοις τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, τὴν βλαχικὴν, καὶ τὴν τουρκικὴν. Διδάσκαλός του εἰς τὰ γαλλικὰ ὑπῆρξεν ὁ μεγαλοφυὴς καὶ φιλομαθέστατος Μιχαὴλ ὁ Τενέδιος, ὅστις θαυμάζων τὸ εὐεπὴςβολον καὶ ἀγχίνουν τοῦ Ζαλύκη ἐξεφώνησέ ποτε, παρόντων πολλῶν πεπαιδευμένων, « θαυμάσιος κατὰ τὸν νόον, θαυματουργός κατὰ τὰς μελέτας του εἶνε τῶνόντι ὁ Γρηγόριος. » Ὅταν τις τὸν διδάσκη ἐν μόνον, αὐτὸς μανθάνει πέντε ».

Κατὰ τὸ ἔτος 1802 ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Καλλιμάχη εἰς Παρισίους διὰ τινὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις. Γνωρισθεὶς δ' ἐκεῖ ὑπὸ πολλῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν διὰ τὰ σπάνιά του προτερήματα, ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ διασέμου φιλέλληνος κόμητος Choiseul-Gouffier, ἐν οὗκ ὀλίγον ὠφέλησεν εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου τόμου τοῦ περιφήμου συγγράμματός του « Voyage Pittoresque de la Grèce ».

Πολλοὶ σοφοὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν ὑπῆρξαν ἰδιαιτεροὶ φίλοι τοῦ Ζαλύκη, καὶ ἐπαινέται τῆς ἀξιοτητός του.

(1) Πανδώρα τόμος Γ'.

Τῷ 1809 ἐξέδωκεν ἐν Παρίσις τὸ γαλλικὸν καὶ ἀπλοελληνικὸν Λεξικὸν τοῦ μετ' ἀξιολόγων προλεγομένων οἱ πολυμαθεῖς ἑλληνιστὰι Βουασσονᾶ, Δουρῷ Δελλαμᾶλλ, καὶ Μαβλὸς ἀνέκριναν καὶ ἐπήνεσαν τὸ Λεξικὸν τοῦ Ζαλύκη εἰς τὴν Ἑφημερίδα τῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ εἰς τὸν Μηνύτορα.

Πρὸς τούτοις ὁ Γρηγόριος ἀντέγραψε πρὸς τύπωσιν πολλὰ ἀνέκδοτα ἑλληνικὰ χειρόγραφα, καὶ παρέβαλεν οὐκ ὀλίγα μετὰ τῶν ἀρίστων ἐκδόσεων. Ἐνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων δὲν ἡδυνήθη νὰ τὰ ἐκδώσῃ, ἀλλ' ὠφεληθέντες τῶν ἀντιγράφων διάφοροι ἑλληνιστὰι ἐμνημόνευσαν μετ' ἐγκωμίων τοῦ ὀνόματος τοῦ Ζαλύκη, ὡς ὁ Γαϊσφόρδιος, Σχουχαισέριος, Φούσιος, Βὰν Καπέλλης κλπ.

Εἰς τὸν Ζαλύκην ὀφείλεται ἡ σύστασις τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἐν Παρίσις πρῶτον σχηματισθείσης, καὶ ὕστερον ἐν Μόσχᾳ συστηματοποιηθείσης. Τῷ 1809 διέτριβεν ἐν Παρίσις μετὰ τοῦ Ζαλύκη Δημήτριος τις Κομνηνὸς τυτλοφορούμενος, λόγῳ καταγωγῆς, ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ἀπόγονος καὶ διάδοχος τῶν τελευταίων Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων. Ὁ Ναπολέων τὸν περιεποιεῖτο μεγάλως, ἐπιδαφιεύων γενναίαν σύνταξιν, ὑπὸ τῶν ὅρων δὲ τούτων συνέστη πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἡ Φιλικὴ ἑταιρία. Μέλη αὐτῆς ἐγένοντο ὁ Choiseul Gouffier, πρῶτος πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ Στέφανος Χατζη-Μόσχος καὶ ἄλλοι. Ὁ Γουφφιέρος ἐξελέχθη πρόεδρος, ὁ Μόσχος γενικὸς γραμματεὺς καὶ ταμίης, καὶ ὁ Ζαλύκης ἀντιπρόσωπος τοῦ προέδρου. Ὁ τελευταῖος μυσταγωγικῶς ἐπωνομάσθη Ξενοδόχος, τὸ δὲ Κατάστημα Ἑλληνόγλωσσον Ξενοδοχεῖον. Οἱ ἐγγραφόμενοι κατέβαλλον ποσὸν τι πρὸς διατήρησιν τοῦ οἰκήματος, καὶ τὴν προμήθειαν τοῦ ὑλικοῦ.

Ἡ Ἑλληνικὴ αὕτη ἑταιρία εἰς τὸ φαινόμενον μὲν ἐκήρυττε τὸν φωτισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, κύριον δὲ σκοπὸν προώριστο τὸν προσήλυτισμὸν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Οἱ κατηγούμενοι ὠρκίζοντο ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπῆς, ὅτι θέλουσι φυλάξει εὐλαβῶς τὸν μυστηριώδη σκοπὸν τῆς ἑταιρίας, καὶ ἐνεργήσει ὅλαις δυνάμεσι διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν αὐτῆς πρὸσδον. Εἶχε δύο κώδικας ἐγγραφῶν, ὀνομάζουσα τὸν μὲν ἐσωτερικόν, τὸν δ' ἐξωτερικόν. Ἐν τῷ πρῶτῳ κατεχωροῦντο οἱ ἐν Παρίσις προσήλυτοι, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ οἱ αὐτόθεν διερχόμενοι. Εἰς πάντα προσήλυτον ἐδίδετο, μετὰ τὴν δοκιμωσίαν, χρυσὸν δακτύλιον συμβολικόν, ὃπερ ὠνομάζετο χρυσό-

βουλλον. Ἐφερε δὲ τοῦτο ἐγκεχαραγμένας δύο χεῖρας δεδεμένας καὶ τέσσαρα κύκλω κεφαλαῖώδη γράμματα Φ. Ε. Δ. Α. (Φιλίας Ἑλληνικῆς Δεσμὸς Ἄλυτος).

Ὁ Ζαλὺκης ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τῆς Ἑταιρίας ταύτης, ἥς μέλος ἀπέ- τέλουν πολλοὶ ἐπίσημοι φιλέλληνες, καὶ πολλοὺς διὰ τῶν ἀποστόλων ἐμύησεν ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Τσακάλωφ, μέλος αὐτῆς, μεταβαίνων τῷ 1815 εἰς Μόσχαν, κατήχησέ τινας ἐν Βουκουρεστίῳ, ὅπου ἀπεστάλη κατόπιν ὁ συμπατριώτης του Σεραφεῖμ Βρετῶν.

Ὁ ἐν λόγῳ Τσακάλωφ φθάς εἰς Μόσχαν παρέλαβε συνεργάτην καὶ τὸν Νικόλαον Σκουφάν, καὶ οἱ θερμοῦργοι οὗτοι ἄνδρες ἀνεκδότως εἰργάσθησαν πρὸς κραταίωσιν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, τῆς ἑποίας ἡ ἔδρα μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος μετέχθη ὀριστικῶς ἐκ Παριτίων εἰς Μόσχαν (').

Κατὰ τὸ 1816 ὁ Ζαλὺκης ὠνομάσθη πρῶτος γραμματεὺς τῆς ἐν Παριτίοις Ὀθωμανικῆς πρεσβείας, διαμείνας μέχρι τοῦ 1820, ὅτε ἀπῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον ἅμα δ' ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐν ταῖς παριστρίοις ἡγεμονεῖαις, κατέφυγε στερηθεὶς πάντων εἰς Τρανσυλβανίαν. Μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς Βεσσαραβίαν, ἐνθα διέτριψε χρόνον πολὺν, παρηγορούμενος διὰ τῆς μελέτης. Ἐκεῖ συνέγραψε (1822) τὸν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Διάλογον.

Ἀπελθὼν ὕστερον εἰς Πετρούπολιν, καὶ συστηθεὶς διὰ πολλῶν ἰσχυρῶν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον, ἠξιώθη μεγάλης χρηματικῆς βοήθειας καὶ δεξιώσεως ἀξίας τῶν προτερημάτων του. Ἐπιστρέφων εἰς Παρίσιους προσεβλήθη ὑπὸ ἐγκεφαλικοῦ πυρετοῦ, καὶ ἀπεβίωσε τὴν 4 Ὀκτωβρίου 1827.

Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή.

Φεῦ! πορρωτάτω τῆς φιλάτης πατρίδος

Ὁ Γρηγόριος εἰς τὸν τάφον κατέβη,

Ὅτ' ἐκ τοῦ τάφου ἡ Ἑλλὰς θαυμασίω:

Ἀνίστατ' ἦδη μετὰ παμπόλλους θρήνους.

Τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἡ σύζυγος ἡ ἀθλία,

Δακρυρροῦσα ἤγειρεν ἐξ ἰδίων.

Τόδε τὸ σεμνὸν φιλανδρίας μνημεῖον.

Συγγραμματα.

— Λεξικὸν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης. Ἐν Παρίσις 1809. (ἀνετυπώθη τῷ 1845 ἐν Βενετίᾳ ἐπιστάσῃ Σπυρίδωνος Βλαντῇ).

(') Φιλήμονος, Δοκίμιον περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Τομ. Δ', προλεγόμενα.

—Περὶ τῆς κοινωνικῆς συνθήκης, σύγγραμμα Ἰωάννου Ἰακώβου Ρουσσώ, μεταφρασθὲν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Γρηγορίου Ζαλόκου, καὶ ἐκδοθὲν μετὰ προλεγομένων ὑπὸ Κωνσταντίνου Νικολοπούλου, φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῆς φιλελληνίδος χήρας τοῦ μεταφραστοῦ. Ἐν Παρίσις 1828. 12, σελ. 331.

—Διάλογος περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐκδοθεὶς μετὰ προλόγου καὶ ἐπιλόγου ὑπὸ Ἀγαθόφρονος Αἰκιδαιμονίου Ἐν Παρίσις 1828.

Ἀνέκδοτα.

—Ἀπομνημονεύματα ἱστορικὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐν 1809 συστηθείσης ἐν Παρίσις Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας.

—Εὐμέθοδος γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης (γαλλιστί).

—Ἐπιστολαί, καὶ ἄλλα τινα ποιήματα (¹).

Σπυρίδιον Βλαντῆς.

Ἐγεννήθη ἐν Βενετίᾳ τὸν μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1765 ἐκ φραγκίσκου καὶ Ἑλένης Στάθη, ὁρμωμένων ἀπὸ τῆς νήσου τῶν Κυθήρων. Παις ἔτι, ἐπέδειξε φύσιν εὐδίδακτον καὶ εἰς πᾶσαν ἀγαθὴν μάθησιν ἐπιτηδείαν. Σπουδάζας δὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ φροντιστηρίῳ ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κεραλλῆνος Ἀγαπίου Λοβέρδου, ἠκροάσθη τῶν μαθημάτων τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἰησουϊτῶν, ἔνθα καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ Ἀστυκοῦ δικαίου, διακούςας τοῦ δεινοῦ καθηγητοῦ Οὐβάλλδου Βρεγολίνου. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μαθημάτων του, δὲν τῷ ἐπέτρεψε νὰ μεταβῇ εἰς Πατάβιον ἢ ἔνδεια τῆς οἰκογενείας του, ἥτις ἠνάγκασέ πως αὐτὸν νὰ λάβῃ θέσιν παρὰ τινι ἐμπόρῳ Ἑλλήνι ἐν Βενετίᾳ διατρίβοντι. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀσχολία δὲν ἀπέτρεψεν αὐτὸν τῆς θεραπείας τῶν γραμμάτων, κυρίως δὲ τῆς μελέτης τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων. Ἡ ὑπόληψις, ἣν μετ' οὐ πολὺ ἐκτίησας, ἐχορήγησεν αὐτῷ οὐκ ὀλίγους μαθητάς, οὓς καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐν ταῖς τῶν ἄλλων οἰκίαις ἐδίδασκε, τοῦτο ἐπαγγελάμενος ἄχρι τῆς τελευτῆς τοῦ βίου.

Τελευτήσαντος τοῦ ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ Ἑλληνομουσείῳ σχολάρχου τος Ἀγαπίου Λοβέρδου, (1766), οἱ ἀναμνησθέντες τῆς ἐν Πατάβῳ παιδείας, ἐξελέξαντο αὐτ' ἐκείνου προσωρινῶς τὸν Βλαντῆν, ὅστις τὴν 16 Σεπτεμβρίου 1796 ἐπεκυρώθη τακτικὸς σχολάρχης. Ὁ Βλαντῆς τότε ὅλον ἑαυτὸν ἀφωτίωσεν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας καὶ οὐ μόνον παρὰ τοῖς ὁμογενέσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς ξένοις

(¹) Νικολόπουλος ἐν Δοκιμῇ Εἰσαγωγικῇ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης μεταφράσεως τοῦ Ζαλόκου τῆς Κοινωνικῆς Συνθήκης Ῥουσσώ.

διέδιδε τὴν σπουδὴν τῆς πατρίου φωνῆς, παρορμῶν τὰς ψυχὰς εἰς τὸν ἔρωτα τῆς ἑλληνικῆς μαθήσεως.

Τὰ συγγράμματα, ὧν εἶχεν ἤδη ἀρχίσει τὴν ἐκδοσιν, περιεποιήσαντο αὐτῷ δικαίαν φήμην· διὸ καὶ τῷ 1800 προσελλήθη παρὰ τοῦ γραμματέως τῆς ἐν Κερκύρα Ἰονίου Ἀκαδημίας Καρόλου Δουπίνου νὰ καταταχθῇ ἐν αὐτῇ μέλος ἀντεπιστέλλον· τῆς αὐτῆς δὲ τιμῆς ἡξιώθη καὶ παρὰ τῆς Δανογραφικῆς Φιλολογικῆς ἐταιρίας. Τῷ 1811 ὁ ἐν Δαλματία ὀρθόδοξος ἀρχιεπίσκοπος Κάρλεβιχ προέτεινεν εἰς τὸν Βλαντὴν τὴν ἐν Σεβενίκῳ σχολαρχίαν, καὶ ἐν ἔτει 1822 ἤρθε οὗτος συνεργάτης τῆς Πολυγλώττου Ἀθηνᾶς.

Ἡ ὅλη πορεία τοῦ φιλοπόνου Βλαντῆ οὐδὲν παρίστησιν ἰδιόζων καὶ ἔκτακτον. Ἐπιβεβαρυμένος ὑπὸ πολυαριθμοῦ οἰκογενείας, οὐδενὸς ἄλλου ἢ αὐτῆς ἐκῆδετο· ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡναγκάζετο νὰ διδάσκη οὐ μόνον ἐν τῷ σχολείῳ, τοῦθ' ὅπερ παρῆχεν αὐτῷ ἱκανὴν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἰδίαν, καὶ νὰ ἐργάζεται ἀδιαλείπτως, ἔλκων βίον μονήρη, ταπεινόν, καὶ γαλήνιον.

Ἡ ἀδιάλειπτος νυκτὸς τε καὶ ἡμέρας εἰς τὴν μελέτην ἐνασχόλησις αὐτοῦ, ἥς ἔνεκα ἐφαίνετο συνεχῶς διάπυρος τὴν ὕψιν, χυμὸς τις ἔρπητικὸς πρὸ πολλοῦ ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ περιεργόμενος, αἱμορροϊκὴ διάθεσις, ἀλγυθδόνες ὁσημέρῃ ἐντονώτερον ἀναεζόμεναι καὶ ἐξ οἰκιακῶν προερχόμεναι δυσχερειῶν, ἐπετάχυναν τὸ τέρας τοῦ βίου αὐτοῦ· καταληφθεὶς ὑπὸ ἐγκεφαλικῆς ἐκλαμψίας ἀπεβίωσε τὴν 6 Ἰουνίου 1830, ἐξήκοντα καὶ πέντε γενόμενος ἐτῶν. Ὁ θάνατός του ἐνεποίησε γενικὴν λύπην, καὶ ἡ στέρσις του ἐθρηνήθη παρὰ τε τῶν ἡμετέρων, καὶ ἀλλογενῶν.

Ὁ φιλόπonos καὶ πολυμαθὴς Βλαντῆς ἔγραψε, μετέφρασε καὶ ἐξεδάκε τὰ ἑξῆς.

Πρωτότυπα.

- Πρῶτος κόμος τοῦ Τριγλώτσου λεξικοῦ. Ἐνετίησι 1816.
- Ἑλληνικὸν ἐπίτομον λεξικόν. Ἐν Βενετίᾳ 1821.
- Λόγοι ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ ἑλληνομουσεῖῳ ἐκφωνηθέντες (ἀνεκδούτοι).

Μεταφράσεις.

- Μεταμορφώσεις Ὀδιδίου. Ἐνετίησι. 1798, τόμ. 2.
- Βίοι Κορινθίου Νέπωτος. Ἐνετίησι 1801. (Ἀνετυπώθησαν μετὰ σημειώσεων τῷ 1810).
- Ἀποθήκη τῶν παιδων. Ἐνετίησι 1793 τόμ. 4. ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.

(ΝΕΟΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓ.)

—22 ἐκλεκτὰ διηγήματα Βοκκαίου.

—Τὸ καφενεῖον, κωμωδία Γολδόνη.

—Βραχεῖα εἰδησις περὶ τῶν ἐν Ἑνετίᾳ συμβάντων 1797—99 } ἐκ τοῦ Ἱταλ.

—Τέχνη τοῦ ὕμεινως καὶ μακροχρονίως ζῆν.

—Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Πρὸς τοῦτοις μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Ἱταλικὸν Ἡρακλείδην Ποντικὸν, Κτησίαν τὸν Κνίδιον, Νικόλαον Δαμασκηνὸν, Κόνωνα, Μέμωνα, Χίωνα, Αἰλιανὸν, Πτολεμαῖον, Ἡφιστίωνα, Ἀγαθαρχίδην, Φλέγοντα Τραλλιανὸν, Φώτιον, Δέξιππον, Πσύχιον, Ὀλυμπιόδωρον, Κάνδιδον, Θεοφάνην τὸν Βυζάντιον, Εὐνάπιον, Διονύσιον Ἀλικαρνασσεά, καὶ Ἀβρίανόν ἡ δὲ μετάφρασίς του ἐδημοσιεύθη ἐν ἔτει 1826 καὶ 1831 ἐν Α΄, Β΄, καὶ Δ΄ τόμῳ τῶν Ἑλασσόνων ἱστορικῶν.

Ἐξέδωκε δὲ μετὰ διαφωτίσεων, προσθηκῶν, καὶ διορθώσεων, τὸ γαλλοελληνικὸν λεξικὸν τοῦ Ζαλούκη, τὸ ἱταλοελληνικὸν τοῦ Βενδότου, τὸ τῶν ἑλληνικῶν συνωνύμων τοῦ Βλάχου, τὸ τοῦ Βαρίνου, τὸ τοῦ Γαζῆ καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπεξεργάσθη τὴν ἑλληνογαλλικὴν γραμματικὴν, τὴν Ἀρχαιολογίαν τοῦ Παλιουρίτου, τὸ Ἐπιστολάριον, τὴν ἱερὰν Γραφὴν, τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου μετὰ τῶν σχολίων τοῦ Διδύμου, τὸν Θουκυδίδην μετὰ τῶν παλαιῶν σχολίων, καὶ τὰ περὶ Χαϊρρέαν καὶ Καλιβρόην ἐρωτικὰ διηγήματα Χαρίτωνος τοῦ Ἀφροδισιεύς.

Ἐπιμελήθη δὲ καὶ διώρθωσε πάμπολλα ἄλλα Ἱταλικά καὶ Ἑλληνικά πονημάτια (').

Σπυρίδων Ἀσάνης.

Ἐγεννήθη εἰς Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας περὶ τὸ 1756 ἐκ τοῦ ἱατροχειρουργοῦ Γρηγορίου Ἀσάνη, καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ περιφανοῦς ὁμωνύμου Βυζαντινοῦ οἴκου προσφυγόντος μετὰ τὴν ἄλωσιν εἰς τὴν νῆσον ταύτην. Περμφεῖς ὁ Σπυρίδων ὑπὸ τοῦ πεπαιδευμένου πατρὸς του εἰς τὸ τότε κλειζόμενον τοῦ Παταβίου πανεπιστήμιον πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἱατρικῆς, καὶ σπουδάσας τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν, ἀφιερῶθη εἰς τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας, τὰς ὁποίας καὶ ὕστερον ἐν παρέργῳ ἐκαλλιέργει. Περαιώσας ἐν Παταβίῳ τὴν σειρὰν τῶν ἱατρικῶν μαθημάτων, καὶ ἐπανελθὼν εἰς Κεφαλληνίαν, ἀπῆλθεν ὕστερον εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ὅπου πρῶτος εἰσήγαγε τὴν ἀντιφλογιστικὴν θεραπείαν, ἐπονομασθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν ἱατροδιδασκάλων Μάκ-Φόκ καὶ Μέμπλιγγεν «ἀναμορ» φωτῆς τῆς ἱατρικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀφοῦ δ' ἐπευφημιζόμενος καὶ τιμώμενος μετέβη τὴν ἱατρικὴν μέχρι τοῦ 1795, μετέβη

(') Βίος Βλαντῆ μεταφρασθεὶς ἐκ τῶν τοῦ Αἰμιλίου Τυπάλδου, (Χρυσάλλης, ἡμερολόγιον ἐν Βενετίᾳ τοῦ 1806).

εἰς Θεσσαλονίκην. Παρατηρήσας τότε, ὅτι, δι' ἔλλειψιν εἰδικῶν μαθηματικῶν συγγραμμάτων, παρημελεῖτο ἐν Ἑλλάδι ὁ κλάδος οὗτος, μετέφρασεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὴν ἀλγεβρὰν τοῦ Δεκαίλλου, καὶ μετ' ἰδίων προσθηκῶν πλουτίσας αὐτὴν διεκοίνωσεν εἰς τοὺς τότε διδασκάλους, καὶ ἰδίως τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀρχιδιδάσκαλον Ἰωάνν. Καμαριώτην ἢ Κοντὸν ἱερομόναχον ἐκ τῆς Σπαρμιώτιδος Μονῆς, πρὸς ὃν καὶ τὴν ἐδίδαξε.

Κατὰ τὸ 1799 προσκληθεὶς ὡς ἰατρός τῆς τότε ἀκμαζούσης Θεσσαλικῆς κωμοπόλεως τῶν Ἀμπελακίων, καὶ διατηρῶν πάντοτε θερμὸν τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ παιδείας ἔρωτα, ἐδίδαξεν ἐκεῖ τοὺς διδασκάλους Κωνσταντῖνον Κούμαν, Γρηγόριον Κωνσταντᾶν, Παπα-Ἀργύρην, καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς Πλαταμῶνος, Τρικάλλων, καὶ Δημητριάδος, ἐκτὸς τῆς ἀλγεβρας τοῦ Καίλλου, τὴν Τριγωνομετρίαν τοῦ Τσάλδου καὶ τὰς Κωνικὰς τομὰς τοῦ Γράντη.

Ἐν ἔτει 1804 προσκληθεὶς ὁ Ἀσάνης ὡς ἀρχίατρος Ἀλεξάνδρου Καλλιμάχου, ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας ἐπέστρεψε μετ' οὐ πολὺ εἰς Κ[ο]πριν, καὶ θελγόμενος ἀπὸ τὴν φυσικὴν τῆς τερπνοτάτης ἐκείνης θέσεως καλλονὴν καὶ ἀπὸ τὴν ὁσημέραι αὐξανομένην φήμην τοῦ ὀνόματός του ἀπεφάσισε νὰ ἐγκατασταθῇ αὐτὸς ἐκεῖ μέχρι τέλους ζωῆς. Τότε δ' ἐπεχειρίσθη τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μετάφρασιν τοῦ ὁλοκληρωτικοῦ καὶ διαφορικοῦ ὑπολογισμοῦ, μεγάλου καὶ πολυμαθοῦς συγγράμματος τοῦ Εὐλλέρου, ὅπερ αἱ πολυειδεῖς ἀσχολίαι, τὸ γῆρας, καὶ ἰδίως ὁ ἐν ἔτει 1836 ἐπελθὼν θάνατος δὲν τὸν ἄρνησαν νὰ τελειώσῃ.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀσάνη ἐξεδόθησαν τῷ 1797 ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ Ἰωανᾶ Σπαρμιώτου ἡ μετάφρασις τῆς Ἀριθμητικῆς καὶ Ἀλγεβρας τοῦ Καίλλου, αἱ Κωνικαὶ τομαὶ τοῦ Γράντη ὑπὸ Κωνσταντᾶ, καὶ αἱ τοῦ Καίλλου ὑπὸ Κόσμα τῷ 1803. Ἀνέκδοτα δὲ μένουσι Γεωμετρία καὶ Τριγωνομετρία Τσάλδου, καὶ ἀρχαιολογικὴ διατριβὴ περὶ Μικρᾶς Ἀσίας.

Ὁ Ἀσάνης θιασώτης ὦν τῆς ἀποελληνικῆς γλώσσης ἔγραψεν εἰς ταύτην, ἐξ ἧς οἱ ἐκδόντες Σπαρμιώτης ἢ Κωνσταντᾶς μετῆνεγκον εἰς τὴν ἀρχαίαν (*).

Κωνσταντῖνος Βαρδαλάχος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1775 ἐν Καίρῳ ἐκ γονέων Χίων, οἵτινες ἐφρόν-

(*) Μαζαράκης.—Συγγενὴς τούτου ἐστὶν ὁ ἐπίσης λόγιος Γεώργιος Ἀσάνης ἐκπαίδευθεὶς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παριεῖου, καὶ μεταφράσας ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ τὴν περὶ τῶν τεσσάρων ἑπώνων τοῦ ἁγίου Μάρκου διατριβὴν τοῦ Ἀνδ. Μουστοξύδου ἐκδόθεισαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1816.

τισαν περὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας αὐτοῦ. Ὁρφανισθεὶς ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ τόσον καλῶς ὠκονόμησε τὴν μικρὰν περιουσίαν του, ὥστε αὕτη ἐξήρκησε πρὸς ἐξακολούησιν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ καὶ Σύμῃ ὑπὸ τὸν ἐκ Κερκύρας διδάτκαλον Γρηγόριον, ὅστις τὸν ὑπερηγάπα. Προτροπῇ καὶ συνδρομῇ τούτου καὶ ἐμπόρων τινῶν τῆς Σύμης ὁ Βαρδαλάχος περαιώσας τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Ἱταλίαν ἵνα σπουδάσῃ τὴν ἱατρικὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου, καὶ αὐτόθι ἐφιλιώθη μὲ τὸν μέλλοντα κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννην Καποδίστριαν, καὶ Κήρυκον τὸν Χαιρέτην, σπουδάζοντας ἐπίσης τὴν ἱατρικὴν. Λαβὼν δὲ τὸ δίπλωμα τοῦ ἱατροδιδάκτορος μετέβη εἰς Βουκουρέστιον περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεστώσης ἐκατονταετηρίδος, ὅπου διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σχολαρχοῦντος ἄμπρου Φωτιάδου, ὁ Βαρδαλάχος διεδέχθη αὐτόν. Ἐν ἔτει 1815 προσεκλήθη ὡς σχολάρχης Χίου, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Ὀδησσόν, καὶ ἐκεῖθεν ἐπανῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον.

Ἐκραγεῖσθαι ἐν ταῖς παριστρίοις ἡγεμονίαις τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὁ Βαρδαλάχος κατέφυγεν εἰς Τρανσυλβανίαν, καὶ μετὰ τινα καίρῳ προσκλήθεῖς ἦλθεν ὡς σχολάρχης ἐν Ὀδησσῷ. Πρὸ πολλοῦ φεγόμενος ὑπὸ ἔρωτος ἵνα ἴδῃ τὴν ἐλευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα, ἀνεχώρησε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1830 ἐξ Ὀδησσοῦ, καὶ ἐλλὼν εἰς Σύρον ἐπέβη πλοίου ἵνα μεταβῇ εἰς Αἴγιναν, ὅπου ἤδρευεν ἡ κυβερνήσις, ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ναυαγῆσας τοῦ πλοίου ἐπνίγη ὁ ἀτυχὴς διδάσκαλος μὴ γνωρίζων νὰ κολυμβῇ. Ὁ κυβερνήτης Καποδίστριας μαθὼν τὴν ἀπροσδόκητον εἰδησιν διέταξε ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ φίλου συμμαθητοῦ του αἱ ἀνήκουσαι τιμαὶ ⁽¹⁾.

Ὁ Βαρδαλάχος ἦν ἐκ τῶν καλῶν διδασκάλων πολλῆς ὠφελείας γενόμενος πρόξενος εἰς τὸ ἔθνος διὰ τῆς γονίμου διδασκαλίας αὐτοῦ.

Συγγράμματα.

- Φυσικὴ πειραματικὴ. Ἐν Βιέννῃ 1812.
- Ῥητορικὴ τέχνη. Ἐν Βιέννῃ 1815.
- Γραμματικὴ τῆς ὁμιλουμένης ἐλληνικῆς γλώσσης, ἐν Ὀδησσῷ 1829.
- Μαθήματα διὰ τοὺς παῖδας. Ἐν Ὀδησσῷ 1830.
- Μαθήματα ἐκ τῶν Αἰσωπείων μύθων. Ἐν Ὀδησσῷ 1830.
- Λουκιανοῦ διάλογοι μετὰ σημειώσεων. Ἐν Ὀδησσῷ 1832.

Κατέλιπε καὶ ἄλλα χειρόγραφα συγγράμματα, ἐξ ὧν ἐξεδόθη ὕστερον ἡ μετόφρασις τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ Ξενοφῶντος εἰς τόμους δύο.

(1) Γενικὴ Ἐφημερίς, 1831, ἀριθ. 17—18.

Ἀνθιμος Γαζής.

Ἐγεννήθη τὴν 3 Μαρτίου 1764 ἐν Μελιαιῖς τῆς Θεσσαλομαγνησίας, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια ἡσπάσθη τὸν μοναχικὸν βίον, καὶ ἐν ἔτει 1795 προσεκλήθη ὡς ἐφημέριος τῶν ἐν Βιέννῃ διαμενόντων Ἑλλήνων. Ἐν τῇ Αὐστριακῇ μητροπόλει ὁ Γαζὴς κατηρτίσθη τελειότερον καὶ ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν μελέτην τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν μετέφρασεν ἐν ἔτει 1799 τὴν *Γραμματικὴν τῶν φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν*, καὶ συνέλαβε τὴν ἀξιέπαινον ἰδέαν ἰδρύσεως Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ παρὰ τὸ Πήλιον ὄρος κειμένῃ πατρίδι του.

Ἐν ἔτει 1811 διὰ προτροπῆς καὶ γενναίας συνδρομῆς τῆς ἐν Ἰασίῳ τότε ἰδρυθείσης Ἑταιρίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λυκείου⁽¹⁾, ὁ Γαζὴς ἐξέδοτο ἐν Βιέννῃ τὸν πασίγνωστον Λόγιον Ἑρμῆν, σύγγραμμα περὶ σπουδάστων δι' οὗ μετεδίδοντο εἰς τοὺς Ἕλληνας αἱ γινόμεναι ἐν Εὐρώπῃ πρόοδοι τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἰδίως τῆς φιλολογίας.

Τῷ 1816 ἀναχωρήσας ἐκ Βιέννης ἦλθεν εἰς Ὀδησσὸν ἐπ' ἐλπίδι συλλογῆς συνδρομῶν πρὸς ἱδρυσιν τῆς ἐπιστημονικῆς Ἀκαδημίας, ἐνταῦθα δὲ κατηχηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σκουφᾶ καὶ Τσκαλῶρ ὡς μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας κατέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μετὰ ζήλου ἐνέργειαν εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ἐθνεργείας. Ἐν ἔτει 1818 ἐλθὼν εἰς Φωκίδα, πρὸς ἐπίσκεψιν δῆθεν τῶν Δελφῶν, κατήχησε τοὺς ἀρματωλοὺς τῆς Στερεᾶς, καὶ ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως συνετέλεσεν ὁ ἀειμνηστὸς ἔργῳ καὶ λόγῳ ὑπὲρ αὐτῆς, ἀναδειχθεὶς ὡς μέλος ὅλων σχεδὸν τῶν πρώτων συνελεύσεων.

Ἀπεβίωσεν ἐν Σύρῳ ἐν ἔτει 1837.

(1) Μέλη τῆς ὑπὸ τοῦ φιλογενεστάτου ἀρχιεπισκόπου Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Μολδαβίας συστηθείσης φιλολογικῆς ταύτης Ἑταιρίας ἦσαν οἱ ἑξῆς: Ἰγνάτιος πρόεδρος, ὁ στρατηγὸς Ἐγγελαρετ ὑποπρόεδρος, Κωνσταντῖνος ὁ Μποζαίου, Ἰλαρίων Δελιάκος ἀρχιμανδρίτης, Ἀγάπιος ἀρχιμανδρίτης, Γρηγόριος, Μπραγκοβάνος, Πετράκης, Ῥητορίδης, Γεώργιος Σλατινιάνος, Νέστορ Κραϊβόσκιος, Κωνσταντῖνος Πανατζόγλου, Κωνσταντῖνος Ραστής, Γεώργιος Σλουτζιάρης Ἀρτενίδης, Μιχαὴλ Μαυροῦ, Μανολάκης Καμινάρης, Γεώργιος Σχινᾶς, Κωνσταντῖνος Δάρβαρις, Σίλβεστρος Φιλίτης, Κωνσταντῖνος Καρακάσης, Δημήτριος Μάρκος, Ῥοδουκάνος Φιλίτης, Κωνσταντῖνος Βαρδαλάχος, Ἀθανάσιος Ἰωάννου Βογορίθης, Κυριάκος Ἰωάννου, Δημήτριος Μόστρας, Δημήτριος Γ. Σχινᾶς, Μιχαὴλ Γ. Σχινᾶς γραμματεὺς, Νικόλαος Σάββας, Μιχαὴλ Χρησταρής, Ἀντεπιστέλλοντα μέλη ἐν Παρίσιος Α. Κοραΐς, ἐν Βιέννῃ Γαζής, Ἀλ. Βασιλείου, Δημήτριος Δάρβαρις, Στέφανος Κομνητῆς, Μανουὴλ Καπετανάκης, Ἀγγέλως Ἐγγελ, Κοπιτάρ, καὶ ἐν Βενετίᾳ Σπυρίδων Βλαντής. (Λόγιος Ἑρμῆς Α' σελ. 63—4).

Συγγράμματα.

Γραμματική τῶν φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν τοῦ "Αγγλου Βενιαμὶν Μαρτίνου. Ἐν Βιέννῃ 1799 τόμ. 2.

— Πίναξ γεωγραφικὸς τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὰ παλαιὰ καὶ νέα ὀνόματα. Ἐν Βιέννῃ 1800.

— Πίναξ γεωγραφικὸς τῆς Εὐρώπης Ἑλληνικὸς. Ἐν Βιέννῃ 1801.

— Συνταγματικὸν χρονολογικόν. (Ἐτυπώθη ἐν τέλει τοῦ Β'. τόμου τῆς ἐπιστάσεως αὐτοῦ ἐν ἔτει 1803 ἐκδοθείσης μεταφράσεως τῆς Ἀστρονομίας τοῦ Λαλάνδου).

— Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη. Ἐν Βενετίᾳ 1807. τόμ. 5.

— Ἑρμῆς ὁ Λόγιος ἢ Φιλολογικαὶ ἀγγελίαι. Ἐν Βιέννῃ.

— Λεξικὸν Ἑλληνικόν. Ἐν Βενετίᾳ 1809—16, τόμ. 3. (Μετετυπώθη ὑπὸ Κωνστ. Γκαρπολά).

Ἐπιμελεία καὶ γενναία τοῦ Γαζῆ δαπάνη ἐξεδόθησαν ἐν Βιέννῃ καὶ Βενετίᾳ ἡ ὑπὸ Δανιὴλ Φιλιππίδου μετάφρασις τῆς λογικῆς τοῦ Κονδελιᾶν (1801), καὶ τῆς ἀστρονομίας τοῦ Λαλάνδου (1803), ἡ ὑπὸ Θ. Πλιάδου μεταφρασθεῖσα Χημικὴ Φιλοσοφία τοῦ Φουγκροᾶ (1802), ἡ Γεωγραφία Νικηφ. τοῦ Θεοτόκη (1804), καὶ ἡ ὑπὸ Κωνστ. Τζιγαρᾶ ἐκκληνισθεῖσα Ἱστορία Καρόλου τοῦ ΙΒ'.

Δημήτριος Γουζέλης.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1774, καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ μὲν ἑλληνικὰ, λατινικὰ, ὡς καὶ πάντα τὰ ἐγκύκλια παρ' Ἀντωνίῳ τῷ Μαρτελάῳ, τὴν δὲ ἰταλικὴν καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν παρ' ἄλλοις διδασκάλοις.

Παιδιόθεν δείξας κλίσιν εἰς τὴν ποίησιν, ἐστιχούργει πολλάκις πρὸς χλεύην τῶν συμμαθητῶν του γελοῖά τινα ποιήματα.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν Γάλλων κατάργησιν τῆς ἐν Ἑπτανήσῳ μισαρᾶς Ἐνετοκρατίας ὁ Γουζέλης ἐγκολπωθεὶς τὰς δημοκρατικὰς ἀρχὰς συνηχμαλωτίσθη μετὰ τῆς γαλλικῆς φρουρᾶς ὑπὸ τῶν ἐν ἔτει 1800 ἐξωσάντων τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς Ζακύνθου Ῥωσσοτούρκων, καὶ σταλεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς τοῦ Ναυστάθμου (Μπάνιο), ὅθεν ἀπελευθερωθεὶς διὰ τῆς ὕστερον μεταξὺ Τουρκίας καὶ Γαλλίας συνομολογηθείσης συνθήκης ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του. Ἡ ἐν Ἑπτανήσῳ ἀριστοκρατικὴ πατρία, ταπεινωθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐξαναστάντος ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας λαοῦ, καὶ πολλὰ παθούσα εἰς ἀντίποινον πολυετοῦς καὶ βαρυστενάκτου δουλείας, εὔρεν ὕστερον πρόσφορον τὴν ὥραν χαμερποῦς καὶ βαναύσου ἀντεκδικήσεως. Καθαρὸς δημοκράτης ὁ Γουζέλης δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ μὲ ὄμμα ὑπαβῆς τὰ παθήματα τοῦ λαοῦ, ἐκ τῶν σπλάγχων τοῦ ὁποίου εἶχε

ἐξέλθει· ὅθεν ἀναχωρήσας μετέβη εἰς Τεργέστην, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰταλίαν, καὶ Γαλλίαν, καὶ κατετάχθη ὡς ἀξιωματικός εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος σχηματισθεῖσαν Ἰταλικὴν λεγεῶνα. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βοναπάρτου μετέβη εἰς Βενετίαν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τεργέστην, ἔνθα ἐχρημάτισε καὶ διδάσκαλος.

Ἀκολούθως μνηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἅμα ἐξεβράβη ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἔδραμεν εἰς Ζάκυνθον καὶ συνεννοήεις μετὰ τῶν αὐτόσε Φιλικῶν ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἐξήκοντα Ζακυνθίους, καὶ μετ' αὐτῶν λάθρα ἐπιβιβάσθεις ἐξῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, καὶ παρεβῆ εἰς διαφόρους μάχας, ἰδίως δ' εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Μεθώνης, καὶ εἶτα τοῦ Νεοκάστρου. Διὰ διαφορῶν θέσεων τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν διαφορῶν κυβερνήσεων κατετάχθη τελευταῖον εἰς τὴν προικοδοτημένην φάλαγγα λαβὼν εἰς ἀποζημίωσιν τῶν ἀγώνων του διάφορα ἐν ἧλιδι κτήματα, καὶ ἀπεβίωσε κατὰ Μάϊον τοῦ 1843.

Ὁ Γουζέλης ἦν κελὸς στιχουργός, πλὴν ἄσπεμος βωμολόχος βαίνων ἐπὶ τὰ ἔχνη τοῦ συμπατριώτου του Κουτούζης.

Συγγράμματα.

—Ὁ Χάσης κωμῳδία εἰς πράξεις Δ'. (ἐτυπώθη πολλάκις, καλλιτέρα δὲ τῶν ἐκδόσεων εἶναι ἡ ὑπὸ Σεργίου Ῥαφτάνη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1861 γενομένη, περιέχουσα καὶ σύντομον βιογραφίαν τοῦ ποιητοῦ, ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς τ' ἀνωτέρω παραλάβομεν).

—Τὸ τζάκωμα τ' Αἰ Ῥόκ.

—Ἡ ἐλευθερωμένη Ἱερουσαλὴμ, ποίημα τοῦ Τάσσου, μεταφρασθὲν ἐκ τῆς Ἰταλικῆς ἐποποιΐας εἰς τὴν ἀπλὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον κατὰ στιχουργίαν. Ἐν Βενετίᾳ 1807.

—Ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος, ποίημα μυθολογικόν, ἐρωτικόν, καὶ θρηκόν. Ἐν Τεργέστῃ 1817.

—Παιδαγωγικὰ μαθήματα πρὸς χρῆσιν τῶν παίδων.

—Σάλπισμα πολεμιστήριον διὰ στίχων, ἐν Ναυπλίῳ 1827.

—Τὰ κατὰ τοὺς Ἑλλήνης διαιρούμενα εἰς δύο μέρη ἐλεγκτικὸν καὶ παραινετικόν. Ἐν Αἰγίνῃ 1833.

—Συλλογὴ γνωμικῶν. Ἐν Ναυπλίῳ 1832.

—Ἡ μεγαλοφιλία Φιντίου καὶ Δάμωνος, ἡ Διονύσιος ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν. Ἐν Ναυπλίῳ 1835.

Γρηγόριος Κωνσταντᾶς (').

Ἐγεννήθη ἐν Μηλιαῖς τῆς Θετταλομαγνησίας κατὰ τὸ 1753 ἔτος ἐκ γονέων ἀξιοτίμων· δεῖξας δ' ἐκ παιδὸς εὐφυΐαν ἐξαίρετον καὶ κλισιν

(') Λόγος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ Φιλ. Ἰωάννου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ἐν ἔτει 1815.

εἰς τὰ μαθήματα προσήχθη ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰς τὸν ἑλληνικὸν διδάσκαλον τῆς πατρίδος τῶν Ἀνθιμῶν, διὰ τὴν διδασχὴν παρ' αὐτῷ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ προτελεσθῆναι πρὸς τὴν ἱερωσύνην. Ἐνταῦθα στοιχειωθεὶς ὁπωσοῦν ὁ Κωνσταντᾶς κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν νῆος ἔτι ἐνεδύθη τὸ κληρικὸν σχῆμα, χειροτονηθεὶς ἱεροδιάκονος. Ἐπειτα δὲ μετέβη πρὸς τελειωτέραν τοῦ παιδείου εἰς τὸ ὑπὸ τὴν σχολαρχίαν Νικολάου τοῦ Κασσαβέτου ἀκμάζον τότε σχολεῖον τῆς Ζαγοράς, ὅπου πρὸ αὐτοῦ καὶ οἱ πατριάρχαι Προκόπιος καὶ Καλλίνικος, καὶ ὁ πρῶτος τῆς Δημητριάδος Μητροπολίτης Γρηγόριος, καὶ οἱ ἀδελφοὶ Λαπάται Βυστάθιος καὶ Γεώργιος οἱ ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ διαπρέψαντες, καὶ Ῥήγας ὁ Φεραῖος ἤντησαν τὰ πρῶτα τῆς παιδείας τῶν νέων. Ἐκείθεν δὲ διὰ πόθον εὐρυτέρας μαθήσεως εἰς Βλαχίαν ἀποδημήσας ἐμαθήτευσεν παρὰ τῷ εὐκλεῶς σχολαρχοῦντι τότε ἐν Βουκουρεστίᾳ Νεοφύτῳ τῷ Καυσοκαλυβίτῃ, καὶ παρ' αὐτῷ τὴν ἑλληνικὴν γραμματικὴν, τὴν ῥητορικὴν καὶ πᾶσαν τὴν ἐγκύκλιον καλουμένην παιδείαν ἐξεπαιδεύθη, καὶ τῶν ὁμιλητῶν τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνδρὸς ἔξοχος καὶ προσφιλέστατος ἀνεδείχθη· διὸ καὶ μετὰ τὴν ἀποβίωσιν ἐκείνου τῆς ἐν Βουκουρεστίᾳ σχολαρχικῆς καθέδρας διάδοχος ἐξελέχθη ὁ Κωνσταντᾶς καὶ πολλῆς τιμῆς ἡξιώθη παρὰ τοῦ τότε τῆς Βλαχίας ἡγεμονεύσαντος. Διψῶν ἐπιστήμην ὑψηλοτέραν ἀπεφάσισε μετ' ὀλίγον νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν σοφὴν Γερμανίαν, καὶ ἀναχωρήσας κατὰ τὸ 1790 ἔτος εἰς Βιέννην, διέμεινεν ἐν αὐτῇ δύο περίπου ἔτη, διδάσκων τοὺς υἱοὺς ὁμογενῶν τινῶν ἐμπόρων, καὶ διδασκόμενος τὰς τε εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ τὰς γενικὰς ἐπιστήμας. Ἀκολουθῶς μετέβη εἰς τὴν τότε ἀκμάζουσαν Ἀκαδημίαν τῆς Ἀλλης, διὰ τὴν ἀκροασθῆναι τὴν ὑψηλοτέραν φιλοσοφίαν καὶ τὰς μαθηματικὰς καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας· ἀλλ' ἔχων ὑγίαν ἀκροσφαλῆ, καὶ πάσχων αἱμοπτυσίαν, παρεκινήθη ὑπὸ τῶν ἱατρῶν νὰ καταλίπῃ μετὰ βραχείαν διαμονὴν τὸ βόρειον τῆς Ἀλλης κλίμα καὶ νὰ ζητήσῃ θεραπείαν τοῦ πάθους τοῦ ὑπὲρ οὐρανὸν εὐδίων καὶ θερμότερον· οὕτως ὁ Κωνσταντᾶς ἠναγκάσθη νὰ καταβῇ εἰς Πατάξιον, ὅπου εὐρὺν παραμυθίαν τινὰ τοῦ νοσήματός του διέτριψε χρόνον ἱκανόν, ἀκροώμενος ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τὰς γενικὰς ἐπιστήμας. Ἐπειδὴ δὲ τῆς διηνεκοῦς μελέτης οἱ πάντοι ἐπέτειναν πάλιν τὸ πάθος του, ἀπεφάσισε, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μαθημάτων του, νὰ ἐπανάλθῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς φίλης πατρίδος του· ἡ ἀνεσις τῶν μόχθων, ὁ ζωογόνος ἀήρ τῆς πατρίδος, τῆς ζωῆς γηραιᾶς αὐτοῦ

μητρὸς ἡ πεφροντισμένη περιθαλψίς, ἐνήργησαν θαυμασίαν τινὰ μεταβολὴν εἰς τὴν καχεκτικὴν τοῦ σώματός του καταστάσιν, καὶ ὁ Κωνσταντᾶς ἀπαλλαγεῖς κατ' ὀλίγον τοῦ πάθους του, ἀπέκτησε τὴν σιδηρὰν ἐκείνην ὑγίαν, ἥτις ἔμελλε νὰ μείνῃ ἀχώριστος σύντροφός του καθ' ὅλον τοῦ μακροῦ βίου του τὸ διάστημα. Ἄμκ ἀναρρώθεις προσεκλήθη δημόσιος διδάσκαλος εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Ἀμπελακίων. Μεταβὰς ἐκεῖσε, καὶ χρόνον ἱκανὸν σχολαρχήσας, εἴλκυσε διὰ τῆς φήμης του πολλοὺς νέους φιλομαθεῖς, καὶ διὰ τῆς σοφῆς καὶ ἀκριβεστάτης του διδασκαλίας πολλοὺς τῶν προσφοιτησάντων ἐφώτισεν. Ἐδίδαξε δὲ οὐχὶ μόνον τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, τὴν ὁποίαν κατὰ βῆθος ἐγίνωσκε καὶ μετὰ πολλῆς κομψότητος ἔγραφεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰταλικὴν, καὶ τὰ μαθηματικὰ, καὶ τὴν φιλοσοφίαν, εἰς τὴν παράδοσιν τῆς ὁποίας ἐξέλεξεν ὁδηγὸν τὸν Σοάβιον. Καταλιπὼν ἀκοιούτως τὰ Ἀμπελάκια ἀπεδήμησε κατὰ τὸ 1803 ἔτος εἰς Βιέννην, ζητῶν νέαν τοῦ πνεύματός του τροφήν εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τῶν δημοσίων βιβλιοθηκῶν, καὶ σκοπῶν νὰ ἐκδώσῃ τὴν ὁποίαν εἶχε μεταφράσει φιλοσοφίαν τοῦ Σοαβίου· ἔτυχον τότε διατρίβοντες ἐν Βιέννῃ καὶ ἄλλοι ἐκ Θεσσαλίας λόγιοι, Ἀνθιμὸς ὁ Γαζής, Δανιὴλ ὁ Φιλιππίδης, Στέφανος ὁ Δούγκας, Δημήτριος ὁ Ἀλεξανδρίδης καὶ Ζήσης Κάβρας ὁ ἱατρός, πάντες ζηλωταὶ τοῦ φωτισμοῦ τῶν ὁμογενῶν. Αἱ μετὰ τούτων περὶ τῆς παιδείας καθημεριναὶ συνδιαλέξεις τοῦ Κωνσταντᾶ παρήγαγον τὴν κοινὴν αὐτῶν βουλὴν καὶ ἀπόφασιν τοῦ νὰ ἐπιχειρησθῶσι τὴν σύστασιν Ἀκαδημίας ἐν Θεσσαλίᾳ εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλον νὰ διδάσκωνται ὑπ' αὐτῶν ἡ ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ φιλολογία, καὶ αἱ μαθηματικαὶ καὶ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι. Ἡ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τολμηρὰ αὕτη βουλὴ ἐφάνη εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτῶν εὐκατόρθωτος, ἀφοῦ τινὲς μάλιστα τῶν ὁμογενῶν μεγαλεμπόρων, εἰς τοὺς ὁποίους τὴν ἐκοινοποίησαν, ὑπεσχέθησαν τὴν γενναίαν των συνδρομήν, καὶ προεθυμύνησαν νὰ καταβάλωσιν ἀμέσως τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα εἰς ἀγορὰν βιβλίων, ἐργαλείων τῆς φυσικῆς καὶ χημείας, συλλογῶν φυσιογραφικῶν καὶ ἄλλων εἰς διδασκαλίαν ἀναγκαίων. Ὅθεν ταῦτα μὲν ἀγορασθέντα ἐστάλησαν εἰς Ζαγοράν· ὁ δὲ Δούγκας ἐνεκρίθη νὰ ἀπέλθῃ εἰς Βλαχίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ λάβῃ διὰ συνεργίας τῶν ἐκεῖ φίλων του τὴν εἰς σύστασιν τοῦ ὑψηλοτέρου τούτου καὶ καινοφανοῦς σχολείου ἀπαιτουμένην ἑξῆσαν τοῦ Σουλτάνου, Κατόπιν τούτου μετέβη καὶ ὁ Κωνσταντᾶς

ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ εἰς Βυζάντιον. Ἄλλ' ἀμφοτέροι εὗρον ἐκ τῆς φιλυπόπτου διαθέσεως τῶν κρατούντων τηλικαῦτα προσκόμματα, ὅποια οὔτε ὁ διακαὴς ζήλος τῶν, οὔτε ἡ ἰσχυρὰ μετιτεία τῶν φίλων τῶν ἡδύνατο νὰ ὑπερνικήσῃ. Ματαιωθέντος οὕτω τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ὁ Κωνσταντᾶς ἐπεσκέφθη τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου, ἡ ἱερὰ Σύνοδος καὶ οἱ πρόκριτοι τοῦ ἔθνους, παρὰ τῶν ὑποίων οὗτος ἔνεκα τῆς βασιμῆς παιδείας καὶ ἀγχινοίας του ἡγαπήθη καὶ ἐτιμήθη προσεκάλεσαν αὐτὸν νὰ ἀναδεχθῇ τὴν σχολαρχίαν τοῦ κατὰ τὴν Ξηρὰν λεγομένην Πηγῆν (Κουρουτζεσιμῆ) σχολείου τοῦ γένους, καὶ μισθὸν ἀδρόν προσφέροντες εἰς αὐτὸν καὶ ὑποσχέσεις μεγαλητέρων ἀμοιβῶν προστιθέντες. Ἄλλ' ὁ Κωνσταντᾶς, φιλοχρηματίας καὶ φιλοδοξίας ἀλλότριος ὢν, ἀνένευσε πρὸς τὴν πρόσκλησιν ταύτην, καὶ ἀπεφάνισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ Πήλιον· τοῦτο μὲν κρίνων συντελεστικωτέραν εἰς τὴν ἑλληνικὴν παλιγγενεσίαν τὴν σύστασιν σχολείων εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος· τοῦτο δ' ἐμψυχούμενος ὑπὸ τοῦ ἐν Βιέννῃ τότε ἐφημερεύοντος ἀρχιμανδρίτου Ἀνθίμου τοῦ Γαζῆ, ὅστις μετὰ τὴν ματαίωσιν τοῦ περὶ Ἀκαδημίας σχεδίου, ἐπήλπιζεν αὐτὸν, ὅτι ἤθελε δυνήθῃ νὰ συναγάγῃ ἐξ ἐράνων τῶν φιλογενῶν τὴν ἀπαιτουμένην χρηματικὴν δαπάνην εἰς σύστασιν καὶ συντήρησιν λυκείου τινος ἐπὶ τοῦ Πηλίου. Ἀνωθεν τῆς κώμης τῶν Μηλιῶν κεῖται τερπνόν τι μονίδριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου τιμώμενον. Τὸ ταπεινὸν κελλεῖον τοῦ μονιδρίου ἐξέλεξεν εἰς κατοικίαν του ὁ ὀλιγαρκέστατος Κωνσταντᾶς· ὑπὸ δὲ τὴν σκιὰν τῆς ταναῆς καὶ πυκνοφύλλου δρυὸς ἐπὶ στιβάδος καθήμενος ἐδίδασκεν ἀπὸ πρωίας ἕως ἐσπέρας τοὺς πανταχόθεν προσερχομένους νέους, οὐδένα παρ' οὐδενὸς λαμβάνων μισθὸν τῆς πολυτίμου διδασκαλίας του. Μόλις μετὰ τινα ἔτη ἐδυνήθη ὁ Γαζῆς νὰ πέμψῃ εἰς τὸν Κωνσταντᾶν ὀλίγον ἀργύριον ἐκ τῶν ἐν Βιέννῃ καὶ ἀλλαχοῦ γενομένων ἐράνων, παραγγέλλων αὐτῷ νὰ ἀρχίσῃ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Λυκείου καὶ ὑπισχυνόμενος νὰ στείλῃ ἀκολούθως εἰς αὐτὸν τὰ εἰς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου ἀρκούντα. Ὁ Κωνσταντᾶς προθύμως ἐπεχειρίσθη τὴν οἰκοδομὴν, ἀναδεχθεὶς πρὸς τῇ πολυπόνῳ διδασκαλίᾳ τῶν νέων καὶ τὴν καματηρὰν ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν ἐπιστάσιν. Περαιώσας δὲ διὰ τοῦ ἀκαμάτου ζήλου του τὸ ἔργον προσεδόκα τὴν ἔλευσιν τοῦ Γαζῆ, διὰ νὰ κανονισθῇ Λύκειον καὶ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν πλήρῃ. Κατέβη τέλος πάντων κατὰ τὸ 1816 ἔτος ὁ προπολλοῦ προσδοκώμενος Γαζῆς· ἀλλὰ κατέβη παρ' ἐλπίδα μὲ χεῖρας κενάς, δαπανήσας εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν

βιβλίων καὶ ὀργάνων, τὰ ὅποια εἶχε προπéμψει, πάντα τὰ ἐκ τῶν ἐράνων περιλειπόμενα χρήματα· οὕτω τὸ Λύκειον ἔμεινε χωρίς τινος βοηθείας, καὶ οὐχὶ μόνον ἑματαιοῦτο ἡ ἐλπίς τῆς προσκλήσεως καὶ ἄλλων διδασκάλων εἰς συμπλήρωσιν τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο παρόντες διδάσκαλοι, ὅ,τε Κωνσταντῆς καὶ ὁ Γαζῆς, ἔμενον παντὸς πόρου ἐστερημένοι. Δὲν ἠλύμισε πρὸς τοῦτο ὁ Κωνσταντᾶς, οὔτε ἠθέλησε νὰ ἐπιδοκίμησιν μετὰ διδασκαλικὴν μισθοδοσίαν τὸ δημόσιον ταμεῖον τῆς ἔνεκα τῶν περιστάσεων καταχρέου τότε πατρίδος του· ἐξήνεγκεν ἐκ τοῦ ἐλαττοῦ κιβωτίου του τὰ ὀλίγα λείψανα τῶν ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ, διὰ πολυμύχου διδασκαλίας προσκτηθέντων χρημάτων, καὶ προσέθηκεν αὐτὰ εἰς τὸ κεφάλαιον τὸ ὅποιον ἐξ ἑαυτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν σκαπὸν κατέβαλεν ὁ Γαζῆς. Διὰ τῶν χρημάτων τούτων ἡγοράσθη ἐλαίων τινες μοναστηριακοὶ ἐκ τῆς προσόδου τοῦ ὑποίου ἐμελλόν οἱ διδάσκαλοι νὰ ζῶσιν ὀλιγαρχῶς· οὕτως ὁ Κωνσταντᾶς ἐξήκολούθησε διδάσκων ἀμισθί ἐν τῇ ῥηθέντι σχολείᾳ τὰ ὑψηλότερα μαθήματα, φωτίζων τοὺς πανταχόθεν προσφοριτῶντας νέους καὶ εὐεργετῶν διὰ τῆς σοφῆς καὶ ἀκαμάτου διδασκαλίας του καὶ τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, καὶ ὁλόκληρον τὸ ἔθνος μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ σάλπιγξ τῆς ἐνεργείας δὲν ἐβράδυνε νὰ ἡγήσῃ ἐγκαλοῦσα ἀπὸ τῶν τάφων τὴν ἐξ αἰώνων ἐν αὐτοῖς τεθαμμένην ἐλευθερίαν. Ὁ Κωνσταντᾶς συμμερισθεὶς αὐτὴν ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὸν κάλαμον καὶ ἔγραφε πανταχοῦ προτρέπων εἰς ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην. Παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Θεσσαλομαγνησίᾳ προϋχόντων ἀπῆλθεν εἰς τὰ Ψαρά διὰ νὰ ἀγοράσῃ πολεμικὰς ἀποσκευάς, καὶ νὰ πείσῃ τοὺς κατοικοῦς τῆς νήσου πρὸς ἀποστολὴν πλοίων. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Δράμαλης εἰσβαλὼν εἰς τὴν ἀτυχῇ ταύτῃ χώραν παρέδωκε τὰ πάντα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον. Εἰς Ψαρά ἔμαθεν ὁ σεβάσμιος διδάσκαλος καὶ ἐθρήνησε τῆς Θεσσαλομαγνησίας τὴν δυστυχίαν. Μεταβὰς εἰς Ἐπτανήσον, διεπεραιώθη ὕστερον εἰς τὴν Λακωνίαν, καὶ ἐκεῖθεν ἀνέβη εἰς τὰ Τρίκορφα τῆς Τριπόλεως. Ἐβδόμηκοντούτης σχεδὸν τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὸ γῆρας χρεῖαν ἔχων ἀνέσεως, δὲν ἀπεδειλίασε πρὸς τοὺς κινδύνους τοῦ στρατοπέδου, δὲν ἀπάνησε τὰς κακουχίας καὶ παντοειδεῖς στερήσεις τοῦ πλάνητος βίου· ἀλλὰ θερμαινόμενος ὑπὸ τοῦ ἀσβέστου ἔρωτος τῆς Πατρίδος, ἀπεφάτισε νὰ δράμῃ πανταχοῦ ὅπου ἡ παρουσία του ἡδύνατο νὰ φέρῃ ὠφέλειάν τινα. Ἐν Ἀργολίδι εὐρὼν πολλοὺς τῶν ἐκ τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν νήσων προκρίτων καὶ λογίων, καὶ ἀπὸ

κοινοῦ ἀποφασισθείσης ἵνα μεταβῶσι πάντες εἰς τὴν Στερεάν καὶ μορφώσωσι κυβέρνησιν, ἔγραψεν ὁ Κωνσταντᾶς πρὸς τοὺς συμπατριώ-
τας του προτρέπων ἵνα ἐκλέξωσι τρεῖς πληρεξούσιους καὶ πέμψωσιν
αὐτοὺς εἰς Ἀμρίσσαν, ὅπου μετέβαινε καὶ ὁ Ἰδιος· ἐκλεχθεῖς δὲ ὑπὸ
τῶν Θεσσαλομαγνητίων πληρεξούσιος αὐτὸς πρῶτος, καὶ ἔχων συμπλη-
ρεξούσιους του τὸν Γαζῆν καὶ τὸν Κυριαζῆν Ἀναγνώστου, συνέπραξε
δραστηρίως εἰς τὴν ἐν Ἀμρίσῃ μερικὴν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀνατολί-
κῆς Ἑλλάδος συνέλευσιν, καὶ εἰς τὴν ἐν αὐτῇ σύστασιν τοῦ Ἀρείου
Πάγου. Μεταβὰς δὲ κατόπιν μετὰ τῶν συμπληρεξουσίων του εἰς τὴν
ἐν Ἐπιδαύρῳ πρώτην πανελλήνιον συνέλευσιν ὑπῆρξεν εἰς τῶν πεν-
τήκοντα ἐννέα ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες κατέβαλον ἐν αὐτῇ τὸν θεμέ-
λιον λίθον τῆς πολιτικῆς ὑπάρξεως τῆς Ἑλλάδος. Οὐχὶ δὲ μόνον εἰς
τὴν πρώτην πανελλήνιον συνέλευσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς, πλὴν
τῶν ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου, ἐξ ὧν οἱ κληρικοὶ ἀπεκλείσθησαν, ὑπῆρξεν
ὁ Κωνσταντᾶς σταθερὸς τῆς Μαγνησίας πληρεξούσιος, ἔχων πάντοτε
συμπληρεξούσιους ἐκείνους, τοὺς ὁποίους αὐτὸς συνίστα εἰς τοὺς συνε-
παρχιώταις του. Τοσοῦτον οὗτοι ἐσέβοντο τὸν Κωνσταντᾶν, ὥστε τὸν
λόγον αὐτοῦ ἐδέχοντο πάντοτε ὡς χρησμών, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐβόλυμι-
ζοντο.

Ἢ τότε συσταθεῖσα Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, καίτοι ἐν μέσῳ
τῶν κινδύνων καὶ τοῦ βόμβου τῶν πυροβόλων κυβερνῶσα τὸ ἔθνος, δὲν
ἐλησπόνησεν, ὅτι οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες εἶχον τόσον μᾶλλον χρεῖαν
παιδείας, ὅσον κινδυνωδεστέρα χωρὶς τοῦ ἡθικοῦ τούτου χαλινοῦ καθι-
στᾶται ἡ ἐλευθερία. Ἐχουσα δὲ χρεῖαν ἀνδρὸς ἱκανοῦ νὰ ἐφορᾷ καὶ
διευθύνῃ τὰ σχολεῖα καθ' ὅλην τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ἀπέβλεψεν
εἰς τὰ φῶτα, τὴν μακρὰν πείραν καὶ τὸν ζήλον τοῦ Κωνσταντᾶ, καὶ
τοῦτον διώρισε γενικὸν ἑφορον τῆς παιδείας. Ὁ Κωνσταντᾶς διέμεινεν
ὡς τοιοῦτος ἀπὸ τοῦ 1822 ἔτους μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ αἰμνίστου
Κυβερνήτου. Πολλὰ δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος μοχθήσας καθ' ὅλον τὸ διά-
στημα τοῦ ἀγῶνος, καὶ πολλαχῶς συνεργήσας εἰς τὴν εὐτυχῇ τούτου
ἐκβασιν, προσεκλήθη κατὰ τὸ 1828 ἔτος ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου νὰ
ἀναδεχθῇ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ἀνεγερθέντος Ὀρφανοτροφείου.
Ἐδέχθη δὲ προθύμως τὴν πρόσκλησιν, εἰς μόνην ἀποβλέπων τὴν ἐξ
αὐτοῦ ἐν παντὶ δυνατὴν ὠφέλειαν τῆς πατρίδος, καὶ ὠκονόμησε τὸ
φιλανθρωπικὸν τοῦτο καθίδρυμα ἐπαινετῶς, οὐχὶ ζῶντας μόνου τοῦ
Κυβερνήτου, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀναρχίᾳ καὶ γενικῇ

ἐκείνη τῶν πραγμάτων παραλυσίᾳ. Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως Ὁλωνος ἀπεράτισε νὰ καταλίπη τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τσαυτὰ ἐποίησε, καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν δούλην Μαγνησίαν, νὰ καθίσῃ πάλιν ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς συνήθους δρυὸς του καὶ νὰ διδάσκῃ τοὺς νέους τῆς πατρίδος του, ἀποζῶν γλίσχρως ἐκ τῆς προτοῦ τοῦ ἐλαϊωνός του.

Τὴν ἑκτὴν Αὐγούστου 1844 χωρὶς νόσου καὶ ὁδύνης ἐσδέσθη ὡς λύχνος ἡ ὑπὲρ τὰ ἐννεήκοντα ἔτη ὡς λύχνος αὐγάσασα ζωὴ τοῦ γηραιοῦ διδασκάλου.

Ὁ Κωνσταντᾶς εἶχε ἥθος ἀληθοῦς φιλοσόφου καὶ τρόπον ἀρχαῖόν. Ἦτο ἀπλοῦς, ἀκέραιος, εἰλικρινής, χρηστός, φίλος τῆς ἀρετῆς καὶ τιμιότητος, ἐχθρὸς τῆς πονηρίας καὶ πανουργίας, εὐεργετικός, πρόθυμος νὰ πράξῃ πᾶν ὅ,τι ἐδύνατο εἰς βοήθειαν τοῦ ὅπωςδῆποτε δυστυχούντος. Μισῶν πᾶσαν ἐπίδειξιν καὶ πᾶν ἐπιτηδεύτον, οὐχὶ μόνον κατὰ τὸν ἱματισμὸν ἦτο σεμνὸς καὶ ἀκαλλώπιστος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν διάλεκτον ἀπερίεργος, ἀπονεύων ἐπὶ τὸ ἀγροικότερον καὶ ἀπαίδευτον. Συνήθως βραχυλογώτατος ὦν καὶ πρὸς τοὺς ἀσυνήθεις σιωπηλός, εἰς τὰς μετὰ τῶν φίλων καὶ συνήθων συναναστροφὰς ἐγένετο διηγηματικός καὶ ἀστείότατος, πηγὴ ἀκένωτος ἀνεκδότων χαριεστάτων, τῶν ὁποίων τὴν χάριν ἐπηύξανε ὁ ἀρελὴς τρόπος τῆς διηγήσεως.

Πεπροικισμένος μὲ ὀξυδερκεῖαν δὲν εἶχε χρεῖαν ὁμιλίας μακρᾶς διὰ νὰ γνωρίτῃ τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλ' ἐν βραχεὶ διαβλέπων εἰς τοὺς μυχοὺς αὐτῶν ὤκειοτο μὲν μὲ τοὺς ἀγαθοὺς, ἀπεσόβει δὲ τοὺς πονηροὺς διὰ τῆς σκυθρωπότητός του καὶ τῆς δγκτικωτάτης του γλώσσης. Ἐνεκα τῆς σπανίας ἀγχινοίας του ἦτο ἐτοιμολόγος καὶ ἀποφθεγματικώτατος, τὰ δὲ ἀποφθέγματα αὐτοῦ, τῶν ὁποίων πολλὰ σώζονται εἰς τὴν μνήμην τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ συνήθων ἔχουσιν ὅλην ἐκείνην τὴν εὐστοχίαν καὶ χάριν, ἥτις εἰς τὰ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων θαυμάζεται παρὰ πάντων.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Κωνσταντᾶς! (').

Συγγράμματα.

— Γεωγραφία νεωτερικὴ, ἐρανισθεῖσα ἀπὸ διαφόρους συγγραφεῖς παρὰ Δανιὴλ Ἱερομονάχου καὶ Γρηγορίου Ἱερομονάχου τῶν Δημητριάων. Ἐν Βιέννῃ 1794. Τόμος Α' (ὁ Β' δὲν ἐξεδόθη).

(') Ἐπιτάφιον λόγον ἐξεφώνησεν εἰς Κωνσταντῆν Ἀλέξανδρος ὁ Πέτσερς.

—Στοιχεῖα τῆς Λογικῆς, Μεταφυσικῆς καὶ Ὑποκρίσεως, νεωτέρᾳ τινι μεθόδῳ συνταχθέντα εἰς τὴν Ἱταλικὴν διάλεκτον ὑπὸ Φραγκίσκου Σαυίου, καὶ μεταφρασθέντα εἰς τὴν ἡμετέραν διάλεκτον παρὰ Γρηγορίου Ἱεροδιακόνου Κωνσταντᾶ, τοῦ Μηλιώτου, εἰς χρῆσιν τῶν αὐτοῦ μαθητῶν. Ἐνετίησι 1804. Τόμοι 4. (Μετετυπώθησαν αὐτοὶ τῷ 1818).

—Στοιχεῖα τῆς γενικῆς ἱστορίας παλαιᾶς τε καὶ νεωτέρας* συντεθέντα μὲν εἰς τὴν Γαλλικὴν διάλεκτον παρὰ τοῦ Ἀδελφ. Μιλλιότ, μεταφρασθέντα δὲ εἰς τὴν ἡμετέραν ὑπὸ Γρηγορίου Ἱερ. Κωνσταντᾶ τοῦ Μηλιώτου, καὶ Ζήσου Κάρβα, ἱατροῦ ἐξ Ἀμπελακίων. Ἐνετίησι, 1806, τόμ. 2.

—Γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώττης (ἀνέκδοτος).

Παρακτὸς τούτων ὁ Κωνσταντᾶς ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ τῷ 1792 τὰς ἐπιστολὰς Συνεσιῶν μετὰ τῶν σχολίων τοῦ διδασκάλου του Νεοφύτου Κυριοκαλιώτου, καὶ τὰ Φιλοθέου Πάρεργα (Ἐνετίησι 1800).

Νεόφυτος Δούκας (*).

Γεννηθεὶς περὶ τὸ 1760 ἔτος ἐν τῇ κώμῃ Ἀνω Σουδενά τοῦ κατὰ τὴν Ὑπεριον Ζαγορίου, ὑπὸ πατρός Ἀναστασίου, μητρός δ' Ἀγγελικῆς δεκαετῆς καθιερώθη εἰς τὴν πλησίον τῆς πατρίδος του μονὴν τῆς Εὐαγγελιστρίας, καὶ δωδεκαετῆς ὑποδύς τὸ μοναχικὸν τριβώνιον ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ἤδη τὸ δέκατον ὄγδρον ἔτος τῆς ἡλικίας διὰ τρέχων.

Περὶ τὸ 1780 ἔρωτι παιδείας ἀλοὺς ἀπῆλθεν εἰς Ἰωάννινα, καὶ μετὰ ἐξαμνηναίαν φοίτησιν εἰς τὰ ἐκεῖ σχολεῖα ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν μονὴν, καὶ δι' ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαιῶν, καὶ κατ' ἐπίμονον πρόσκλησιν τῶν συμμαθητῶν του. Ὁ πρὸς τὰ γράμματα ἀσθεστος αὐτοῦ πόθος ὁσημέραι ἐκραινέτο, καὶ ἐν τέλει ὁ Νεόφυτος ὑπερnikήτας τὰ περιβαλλόμενα κωλύματα μετέβη εἰς Μέτσοβον, καὶ ἐπὶ τετραετίαν ἡμερόσθη τὰ ἐν τῷ σχολείῳ τῆς πόλεως ταύτης διδασκόμενα ἐγκύκλια, πορίζόμενος τὰ πρὸς λιτὸν βίον συντελοῦντα διὰ τῆς ἐφημερίας, καὶ τῆς κατ' οἶκον διδασκαλίας ὀλίγων παίδων.

Μετὰ ταῦτα μεταβὰς εἰς Βουκουρέστιον ἐμαθῆτευσεν παρὰ τῷ κλεινῷ Λάμπρῳ Φωτιάδῃ, διδάσκων καὶ κατ' οἶκον τοῖς βουλομένοις. Ἐπὶ δεκαεπτὰ ἔτη ἐν Ἀκαδ. διαμείνας, ἔγραψε τότε γραμματικὴν, ἣν Τερψιθέαν ἀπεκάλεσε, συνάμα δ' ἤρξατο καὶ τῆς παραφράσεως τοῦ Οὐκυιδίδου. Ἀνεκδότως δ' εἰργάσθη πρὸς σύστασιν ἑλληνικοῦ σχολείου

(*) Γ. Πάλλης, Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πανεπιστημίῳ τὴν 20 Μαΐου 1846.—Βίος Νεοφύτου Δούκα ὑπὸ Σπυρ. Ἀθανασιάδου. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ἀθ. Μαρκομμάτη, 1838.

ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἀλλὰ προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Βιέννῃ παρεπιδημούντων ὁμογενῶν ὡς ἐφημέριος τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, ἀπῆρεν ἐν ἔτει 1803 ἀναβάλλων εἰς ἄλλοτε τὴν ἀξιέπαινον πρόθεσιν τοῦ.

Ἐν τῇ Αὐστριακῇ πρωτεύουσῃ διατρίβων ὁ φιλόπονος Δούκας ἐξέδοτο τὸ Γαλλοελληνικὸν Λεξικὸν τοῦ Βενδότη, Γραμματικὴν Τερψιθέαν, Ὀουκυθίδου παράφρᾳσιν, Χείμαρρον τῶν χρόνων, Εὐτρόπιον, Γραμματικὴν Τερψιθέαν, Ἀρρίανου τὰ σωζόμενα μετὰ τῆς ἰδίας παραφράσεως, Δίωνα Χρυσόστομον, Μάξιμον Τύριον, Ἀπολλόδορον μετ' ἄλλων, Ἀττικοὺς Ῥήτορας, Ἡρωδιανόν, Παιδαγωγίαν, Ἀποθήκην τῶν παιδίων, Αἰσχίνην τὸν Σωκρατικόν, ἐγχειρίδιον « Φοῖνιξ ».

Δώδεκα ἔτη διέτριψεν ἐν Βιέννῃ ὁ Νεόφυτος διδάσκων μὲν τὰς ἡμέρας καὶ ὠφελῶν τοὺς παιδας, γράφων δὲ τὰς νύκτας καὶ ἐργαζόμενος ἀδιαλείπτως ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν ἀπανταχοῦ διδασκομένων ὁμογενῶν.

Ἀποθανόντος Λάμπρου τοῦ Φωτιάδου, οἱ ἐν Βουκουρεστίῳ προσεκάλεσαν ὡς ἐπ' αὐτὸν ἐκείνου διάδοχον τὸν Δούκαν, ὅστις προθύμως δεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν ἀνέλαβε τὴν σχολαρχίαν, καὶ οὕτως ἡγέρθη πάλιν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἡ σχολῆς ἐκείνης, ἥτις ἔμελλε νὰ διασπείρῃ τὸν ἐνθουσιασμόν, πολυτιμότερον ἴσως καὶ αὐτῆς τῆς ἐπιστήμης οὐδ' ὁλόκληρος παρῆλθεν ἐξαμηνία καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ παριστρίου τοῦτοῦ ἐλληνομουσείου ἀνεβιβάσθη ἀπὸ ἐξήκοντα εἰς τετρακοσίους· ἐπὶ διετίαν εὐκλεῶς διδάξας ὁ ἤδη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τιμηθεὶς τῷ ἀξιώματι τοῦ ἀρχιμανδρίτου Νεόφυτος, παρητήθη ταύτης ἄκων διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Ὁ περὶ γλώσσης πόλεμος ἦτον ἤδη εἰς τὴν ἀκμὴν του, καὶ οἱ λόγιοι τοῦ ἡμετέρου ἔθνους εἰς δύο διαιρεθέντες στρατόπεδα, ἀφοῦ ἐξήντησαν τὴν διὰ λόγων καὶ ἐπιχειρημάτων συζήτησιν, κατέφυγον καὶ εἰς τὴν διὰ χειρῶν λύσιν. Ὁ Δούκας κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσης δὲν ἔπαυε προτρέπων καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ νὰ τὸν μιμηθῶσιν· οἱ θιασῶται τῆς καθομιλουμένης ἀφοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπάλαισαν διὰ τῆς γρηφίδος πρὸς ἰσοδύναμον ἀνταγωνιστὴν κατέφυγον καὶ εἰς τὸ ἀπ' ἀνθρώπου μέσον τῆς δολοφονίας τοῦ ἐπικινδύνου τούτου ἀντιπάλου· ὅθεν παραφυλάζας τις αὐτὸν περὶ τὸ λυκαυγὲς πορευόμενον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῷ κατήνεγκεν ἐπὶ τοῦ κρανίου δύο ἀλλεπάλληλα κτυπήματα. Ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ τῶν πληγῶν ἐκτάδην πεσὼν, ἔμεινεν ἐπὶ ἡμισεῖαν ὥραν ἀναίσθητος· ἀνευρεθεὶς δ' ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, κατεργῶς τὸ κρανίον, καὶ αἵματι καὶ γῇ πεφυρμένος, ἐθερκεύθη μετὰ τριετῆ νοσήλευσιν.

Ἐκπαγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀπῆλθεν εἰς Τρανσυλθανίαν κατὰ τὴν Σπερτανούπολιν, καὶ διδάσκων, δὲν ἔπαυε νυχθημερὸν κοπιῶν καὶ ἐργαζόμενος ὁ φιλόπονος Δούκας. Ἐκεῖ παρέφρασε καὶ ἐσχολίασε τὸν Ὅμηρον, Εὐριπίδην, καὶ Σοφοκλέα, καὶ συνέγραψε Λογικὴν, Ἠθικὴν, Φυσικὴν, Μεταφυσικὴν καὶ Ῥητορικὴν, γράφων ἐπιστολάς τε πρὸς διαφόρους, καὶ ἄλλους περὶ παντοίων ὑποθέσεων λόγους.

Ἐλθὼν εἰς Αἰγίναν καὶ οἰκήσας παρὰ τῷ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Καποδιστριαίου ἰδρυθέντι ὀρφανοτροφείῳ εἰς περίαλψιν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ὀρφανῶν ἑλληνοπαίδων, ὁ φιλόπονος καὶ ἀγαθοεργὸς Δούκας δὲν ἀνείχετο ἀργεῖν· διὸ ἐπιτραπείς πρὸς ὀλίγον τὴν ἐφορείαν τοῦ ῤηθέντος παιδευτηρίου παρέλαβεν ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ἀλληλοδιδασκτικῆς σχολῆς ἑκατὸν μαθητάς, καὶ διδασκάλους αὐτοὺς ἐξ ἰδίων καταστησάμενος, ἐδίδαξε καὶ αὐτοὺς τούτους ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὴν ῤητορικὴν ἐφηρμοσμένην, καὶ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς πολίτας καὶ διδασκάλους κατήρτισε.

Ἐν Αἰγίνῃ διδάσκων ὁ Δούκας ἐξέδoto τὸν Ὅμηρον, Εὐριπίδην, Σοφοκλέα, Τετρακτὺν, Ξυρωρίδα, Σοφιστήν, Πανηγυρικόν· τὰ δ' ἐκτυπωθέντα εἰκοσιπεντακισχίλια ἀντίτυπα διένειμε δωρεὰν πάντα εἰς τοὺς ἀπόρους νέους, καὶ τὰ σχολεῖα τῆς ἐλευθερίας καὶ δούλης Ἑλλάδος⁽¹⁾. Παραφράσας δὲ καὶ σχολιάσας καὶ διορθώσας ἐξέδoto ὕστερον τὸν Αἰσχύλον, Θεόκριτον, καὶ τυπώσας ταῦτοχρόνως τὰς περὶ παντοίων ὑποθέσεων ἐπιστολάς του διένειμεν ὡς πρότερον δωρεὰν τὰ ἐκτυπωθέντα ἐξακισχίλια ἀντίτυπα.

Ἀφοῦ μετηνέχθη τὸ ὀρφανοτροφεῖον εἰς Ναύπλιον ὁ Νεόφυτος διέμεινε διδάσκων ἀμισθί ἐξ τε τοῦ κοινὸν τῆς Αἰγίνης σχολεῖον καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ, ὅπου οὐ μόνον ἐμχθητεύοντο, ἀλλὰ καὶ ἐτρέφοντο πλεῖστοι τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Τὰς ἀρετάς τοῦ ἀνδρὸς ἀνεγνώρισε καὶ ἐκήρυξεν ἐπισήμως· ἡ Αἰγίνα διὰ ψηφίσματος τῆς δημοτικῆς αὐτῆς ἀρχῆς.

Ὁ ὑπουργὸς Ἰωάννης Κωλέττης προσεκάλεσεν εἰς Ἀθήνας τὸν τοσαῦτα ἔτη ἐν παραδύστῳ ἰδιωτεύοντα Δούκαν, ὡς μέλος τῆς ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν νομοσχεδίων διορισθείσης ἐπιθεωρητικῆς ἐπιτρο-

(1) Καὶ προηγουμένως ἔστειλεν εἰς τὸν ἀοίδιμον Κυβερνήτην ἐκ Βουκουρεστίου δώδεκα χιλιάδας ἀντιτύπων τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων ἵνα διανεμηθῶσι δωρεὰν εἰς τοὺς φιλομαθεῖς καὶ τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα.

πῆς, ἀκολούθως δὲ διώριτε διευθυντὴν τῆς κατὰ προτροπὴν τούτου καὶ τοῦ Γ. Γενναδίου ἰδρυθείσης ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Ῥιζάρη φερωνύμου Ἱερατικῆς Σχολῆς.

Νοστήσας κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1845, ἐτελεύτησε τὴν 20 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἄγων τὸ ἐγδοηκοστὸν ἔκτον ἔτος τῆς ἡλικίας, καὶ διατηρήσας ἕως τῶν ἐσχάτων τῆς ζωῆς αὐτοῦ τὴν πραότητα τοῦ δικαίου.

Ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ αἰδίου διδασκάλου καὶ ἐθνωρελοῦς Νεοφύτου ὑπῆρξεν ἡμέρα δημοσίου πένθους εἰς τὸν ἑλληνισμόν. Οἱ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ παρευρεθέντες ἠκολούθησαν αὐτομάτως τὸν νεκρὸν αὐτοῦ ἐκφερόμενον εἰς τὸν τάφον· οἱ δὲ κρουνοὶ τῶν θαλῶν τῶν τῆς σεβασμίας σορὸν αὐτοῦ περιστοιχούντων μαθητῶν ὑπῆρξαν ὁ σιωπηλὸς μὲν, ἀλλ' εὐγλωττότατος πάντων τῶν ἐπιταφίων λόγων. Ἡ Βουλὴ συνοδεύσασα διὰ μεγάλης πρεσβείας τὴν ἐκφορὰν αὐτοῦ, ἐψήφισε τὴν ἐπιούσαν ν' ἀναγραφῇ τὸ ὄνομά του μεταξὺ τῶν τὰς στήλας τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῆς καταστήματος κοσμούντων εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Νεόφυτος ὑπῆρξε φιλότιμος, φιλόανθρωπος, εὐσεβὴς καὶ φιλόπατρις εἰς ἄκρον. Μόνος δὲ ἀπάντων εὐεργετῶν τοὺς ὁμογενεῖς, ἐνόμιζε μᾶλλον ὅτι ἀποδίδει τὸ χρεωστούμενον, ἢ ὅτι ἐπιβάλλει ὑποχρεώσεις εἰς τοὺς λαμβάνοντας. » Σύνοιδά, ἔγραφε πρὸς νέον τινα Κωνσταντῖνον ζητήσαντα αὐτῷ τὰς ἐκδόσεις του, σύνοιδα καὶ πᾶσι μὲν τοῖς » Ἕλλησιν ὀφειλέτης ὡς ἐπαρκέσαι τοῦθ' ὅπερ ἂν οἷός τε ὦ, ὡς δ' οἱ » πατέρες καὶ προμαχόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος προηγωνίσαντο, τού- » τοις καὶ πλέον τι προσοφείλω ».

Ὀλίγους τῶν λογίων δύναται τις νὰ παραβάλλῃ μὲ τὸν Νεόφυτον, ὡς πρὸς τὸ ἄκρον καὶ φιλόπονον αὐτοῦ εἰς τὸ γράφειν. Τὰ συγγράμματα τὰ ὅποια αὐτὸς ἐσχολίασε, παρέφρασεν ἢ συνέγραψεν ἀποτελοῦσι πλήρη βιβλιοθήκην, ὑπερβαίνοντα τοὺς ἐβδομήκοντα τόμους.

Ἐδαπάνησεν εἰς ἐκδόσιν αὐτῶν δραχμὰς ἑκατὸν πεντήκοντα ἑξ χιλιάδας, καὶ τ' ἀντίτυπα πάντα δωρεὰν διένειμεν εἰς τὴν ἐλευθεραν καὶ δούλην Ἑλλάδα.

Συγγράμματα.

—Γραμματικὴ Τερψιθέα. Ἐν Βιέννῃ, 1804, 1808, 1809, 1820.

—Γραμματικὴ Τερψιχόρη. Ἐν Βιέννῃ.

—Χεῖμαρρος Χρόνων. Ἐν Βιέννῃ.

—Παιδαγωγικὰ μαθήματα. Ἐν Βιέννῃ 1813.

—«Φοῖνιξ», ἡ ἐγχειρίδιον ἑλληνικῶν διαλόγων. Ἐν Βιέννῃ 1815.

(ΝΕΟΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓ.)

- 'Αποθήκη τῶν παίδων, ἐν Βιέννῃ 1844.
- Λογική, Ἠθική, Φυσική, Μεταφυσική, Ῥητορική. Ἐν Αἰγίνῃ 1834.
- Ξυωρίς.
- Σοφιστής. } Ἐν Αἰγίνῃ.
- Πανηγυρικός. }
- Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους περὶ παντοίων ὑποθέσεων, τὸν ἀριθμὸν δὲ χιλιάδες, ἐξ ὧν μέγα μέρος ἐδημοσιεύθη ἐν ἑξ τόμοις (Βιέννῃ, Αἰγίνῃ, Ἀθήναις), καὶ ἐν τοῖς διαφόροις αὐτοῦ συγγράμμασι, τινὲς δ' ἔμειναν ἀνέκδοτοι.
- Διάλογοι (ἀνέκδοτοι).
- Περὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐπρεπείας καὶ τάξεως, παιδείας τε τῶν ἱερέων, καὶ ἀποσκορακίσεως τῶν τυχόν κακῶς ὑπ' ἀμαθείας καὶ δεισιδαιμονίας ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ παρεσφραγίστων ὑπὸ τῆς τῶν ἐλάχιστων προΐσταμένων τῆς Ἐκκλησίας κενοδοξίας, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τυραννίας (ἀνέκδοτος).

Ἑλληνες συγγραφεῖς παραφρασθέντες, ἐξηγηθέντες καὶ διορθωθέντες.

- Θουκυδίδης. Ἐν Βιέννῃ 1805—1806. τόμ. 40.
- Ἀῤῥιανός. » » 1809.
- Εὐτρόπιος. » » 1807. τόμ. 2.
- Ὅμηρος. }
- Εὐριπίδης. } Ἐν Αἰγίνῃ. 1834—35.
- Σοφοκλῆς. }
- Αἰσχύλος, ἐν Αἰγίνῃ 1839.
- Θεόκριτος. » » »

Σχολιασθέντες συγγραφεῖς.

- Δίων Χρυσόστομος. Βιέννῃ. 1810, τόμ. 3.
- Μάξιμος Τύριος. » »
- Ἀπολλόδωρος κλπ. » 1811.
- Οἱ δέκα ῥήτορες μετὰ Λεξικοῦ. Ἐν Βιέννῃ 1842—43 τόμ. 40.
- Ἡρωδιανός, Ἐν Βιέννῃ 1843.
- Αἰσχίνης ὁ Σωκρατικός. Βιέννῃ 1844.
- Ἀριστοφάνης. Ἐν Ἀθήναις 1845. τόμ. 3.
- Πίνδαρος. Ἐν Ἀθήναις 1842.

Ἰάκωβος Ῥίζος Νερουλός.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1778, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Γεώργιος ἦν ἀνὴρ λόγιος, κατατεταγμένος μεταξὺ τῶν τότε ἀρχόντων τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἔχων τὸν τοῦ Καμαράση βαθμὸν, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν δευτερευόντων. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦν Ῥίξη τὸ γένος, καὶ αὐτῆς τὴν ἐπωνυμίαν παρεδόχθη ὁ νέος Ἰακώβος, ὃν καὶ τῷ παρέμεινε προσέτι τὸ εἰς τὸν πατέρα του χλευαστικῶς δοθὲν ἐπίθετον Νερουλός, πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἀπὸ τοῦ κλάδου τῶν κυρίως Ῥίζων.

Εἰς βρεφικὴν ἡλικίαν ἔμεινεν ὀρφανὸς πατρὸς καὶ μητρὸς, ἀλλ' ἡ ἀγωγή καὶ ἡ ἐκπαίδευσις αὐτοῦ διευθύνθησαν οὐχ ἥττον μετὰ πάσης ἐπιμελείας ὑπὸ τοῦ ἐπὶ ἐκκλησιαστικῇ τε καὶ ἐξωτερικῇ πολυμαθείᾳ διαπρέποντος θεοῦ του Σαμουὴλ τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου, ὅστις ἀνέδειξεν αὐτὸν ἐλληνιστὴν ἄριστον, διδασκόμενον καὶ τὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ Φιλιππίδου, τὰ γαλλικὰ δὲ καὶ μαθηματικὰ ὑπὸ σοφοῦ τινος Γάλλου, τοῦ Ἀββα Λαφονταίνου. Εἰκοσαέτης μόλις ὁ Ἰάκωβος παρηκολούθησε τὸν ἡγεμόνα Κωνσταντῖνον Ὑψηλάντην εἰς Μολδαβίαν, ὅπου ἤρχισεν ἐνασχολούμενος εἰς τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην, καὶ ὡς ἀλειφόμενος διὰ τὸ μέγα προπαρασκευαζόμενον τῆς πατρίδος του στάδιον, συγχρόνως ὅμως τὰς ἀργὰς ὥρας του εἰς τὰς φίλας Μούσας ἀφιερῶν, καὶ ἐκτὸς ἄλλων σπουδάζων τὴν ἀσιατικὴν φιλολογίαν, ἧς ὀλίγοι Ἕλληνες ἐγένοντο ἐγκρατέστεροι.

Τὸν Ὑψηλάντην παυθέντα τῆς ἡγεμονίας, διεδέχθη ἐν 1801 Ἀλέξανδρος ὁ Σούτσος, ὅστις διώρισε τὸν Ἰάκωβον Ῥίζον ἐπιτετραμμένον του παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐπῆλθεν ὁ Ῥωσικὸς πόλεμος, καὶ ἀποσυρθέντων τῶν ἡγεμόνων τῶν παριστρίων ἐπαρχιῶν, ἔμεινεν ὁ Ῥίζος ἐπὶ ἑξ ἔτη μακρὰν τῶν πραγμάτων, εἰς τὴν σπουδὴν ἐντρυφῶν καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν, μέχρις οὗ ὁ ἡγεμὼν I. Καρατζᾶς τὸν ἀνεβίβασεν εἰς τὰς ἀνωτέρας ἀξίας, καὶ εἰς τὴν πασῶν ἀνωτάτην τοῦ *Μεγάλου Πυστερλικου*, ἢ πρωθυπουργοῦ. Μετὰ ἐξαετίαν δὲ ἀναχωρήσαντος τοῦ ἡγεμόνος ὁ πρωθυπουργὸς αὐτοῦ ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διωρίσθη μετὰφραστὴς παρὰ τῷ μεγάλῳ διερμηνεῖ, καὶ τῷ 1816 ἠκολούθησε πάλιν εἰς Μολδαβίαν τὸν ἡγεμόνα Μιχαὴλ Σούτσον, καὶ παρέμεινε παρ' αὐτῷ ὡς πρωθυπουργὸς μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Μετὰ τὴν ἀτυχὴν παρὰ τὸν Ἰστρον ἔκβασιν τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος ὁ Ῥίζος, ἀφοῦ προσέφερε καὶ τὸν πρωτότοκον υἱόν του Ἀλέξανδρον συναγωνιστὴν τῶν προμάχων τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἐγκατέλιπε τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ ἐνῷ ἡ Ἑλλὰς ἐδοξάζετο εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, οὗτος οὐκ ὀλίγην τῇ περιῆπτε τιμὴν παρὰ τοῖς ξένοις παρ' οἷς διέτριβεν. Ἐν Γενέβῃ ἀνέλαβε νὰ διδάξῃ ἐπισήμως τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, καὶ μετ' ἐκπλήξεως εἶδεν ἡ Ἑλβετία ἀλλόγλωσσον, παρουσιαζόμενον ἐνώπιον κοινοῦ ἐκ τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐκτιθέντα ἰδέας λαμπρὰς μετ' ἀμιμήτου εὐφραδείας, καὶ εἰς γλῶσσαν ὥραιαν, καταθέλγουσαν

τὸ ἀκροατήριον ὡς ἐπίσης ἐθαυμάσθη ὅτε μετὰ ταῦτα συνέγραψε γαλλιστί μετὰ πάσης ἱστορικῆς ἐμβριθείας καὶ καλλιπερείας, ἀξίας τῶν δοκιμωτέρων ὀπαδῶν τῆς γαλλικῆς γλώσσης, τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1825. Τὰ δύο συγγράμματα ταῦτα κατέσκησαν εἰς τὴν Εὐρώπην γνωστὴν τὴν Ἑλλάδα, καὶ γνωστὸν ἕνα τῶν πρωτίστων αὐτῆς συγγραμμάτων.

Ἐν Γενέβῃ ἐγνώρισε τὸν Ῥίζον ὁ αἰμίμηστος Καποδίστριας, καὶ τοσοῦτον ἐξετίμησε τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν εὐφυΐαν αὐτοῦ, ὥστε ὅταν ἀνέλαβε τοὺς οἴκους τῆς Ἑλλάδος ἀπῆλθε νὰ τὸν παρακολοιούσῃ ὅπως τὸν βοηθήσῃ εἰς τὸ δυσχερὲς ἔργον του. Ἐνταῦθα νέον καὶ εὐρύτερον ἠενώχθη στάδιον εἰς τὴν πατριωτικὴν τοῦ Ῥίζου, δραστηριότητα. Τῆς ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης τοῦ Κυβερνήτου δικαίως ἀπολαμβάνων ἐνεπιστεύθη τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν, καὶ ἐξηκολούθησε μετ' ἐξόχου ἱκανότητος διέπων αὐτό· ὡς δ' εὐγενῶς ὑπηρετήσεν ἐν ὧν ἐνόμιζε τὴν ὑπηρεσίαν του χρήσιμον τῇ πατρίδι, οὕτως εὐγενῶς κατέθεσε τὴν ἀξίαν του, καὶ ἀπεσύρθη τῶν δημοσίων, ὅτε εὑρέθη διαφωνῶν πρὸς τὸ ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου παραδεχθὲν σύστημα ἀπελθὼν δ' εἰς Αἴγινα εἰς ἔμεινεν ἀπραγμόνως ἰδιωτεύων, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὰς φίλας του μούσας, αἵτινες ἦσαν ἐν πάσαις τοῖς περιστάσεσι τοῦ βίου του ἡ σταθερὰ αὐτοῦ προσφυγή.

Ἡ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου ἐγκαταστάσα διοικητικὴ ἐπιτροπὴ ἐξελέξατο τὸν Ῥίζον ἕνα τῶν ὑπουργῶν τῆς, καὶ ἡ Βασιλεῖα ἀναγνώρισασα τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, τῷ ἀνέθηκε σχεδὸν πάντοτε τὰς ἀνωτάτας τοῦ Κράτους ὑπηρεσίας, ἐν τε τῇ διοικήσει τῶν Νομῶν, ἐν τοῖς ὑπουργείοις τῶν ἐξωτερικῶν, τῶν ἐκκλησιαστικῶν, καὶ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἐν τῇ συμβουλίᾳ τῆς Ἐπικρατείας· ἐν δὲ πᾶσι τοῦτοις τοῖς ἀξιώμασιν ὁ Ῥίζος ἦν μετὰ τῶν διαπρεπόντων διὰ τῆς βαθείας αὐτοῦ φρονήσεως, διὰ τῆς ἀκαμάτου αὐτοῦ δραστηριότητος, καὶ διὰ τῆς ἀδεκάστου ἀρετῆς, ἀμεροληψίας, καὶ ἀκεραιότητος. Εἰς τὸν Ῥίζον ὑπουργὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὀφείλεται ὁ πρῶτος καταρτισμὸς τῆς ἀνωτέρας παιδείας, ἡ καθίδρυσις τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἡ σύστασις τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας, ἧς ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐνδόξως καὶ τελεσφόρως προέστη, ὡς μνημεῖα τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ προεδρίας πολλοὺς λόγους καταλιπὼν, οἵτινες εἰσιν ὑποδείγματα ἑλληνικῆς καλλιπερείας, καὶ μεστοὶ γενναίων καὶ κινῶν ἰδεῶν.

Κατὰ τὸ 1848 ἐπέμφθη πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῇ Ὑψηλῇ

Πύλη, καὶ ἐνταῦθα πλήρης ἡμερῶν ἀπέθανε κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1850, ὡς ἐπεπόθει, εἰς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς του, πολίτης ἐλεύθερος, ὥς τοῖς ποτὲ δεσπόταις αὐτοῦ, καὶ σεβόμενος καὶ ἀγαπώμενος ὑπ' αὐτῶν, ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του καὶ ὑπὸ τῶν ἐπισήμων ξένων, μεθ' ὧν διπλωματικαὶ τὸν συνέδεον σχέσεις. Ὅτι δὲ μάλιστα χαρακτηρίζει τὸ φρόνημα καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ εὐγενοῦς τούτου Ἕλληνας, εἶνε, ὅτι δι' ὅλης του τῆς ζωῆς τὰς ὑψηλοτάτας διέπων τῆς πατρίδος του θέσεις, ἀπέθανεν εἰς ἔσχατον γῆρας, καὶ ἐτάφη ἀπὸ δημοσίων χρημάτων ⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

—Κορακιστικά, ἢ διόρθωσις τῆς Ῥωμαϊκῆς γλώσσας, κωμωδία εἰς τρεῖς πράξεις διηρημένη. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1813, καὶ ἐν Βιέννῃ.

—Ἀσπασία, τραγωδία. Ἐν Βιέννῃ 1813, καὶ ἐν Λειψίῳ 1823.

—Πολυξένη, τραγωδία εἰς πέντε πράξεις. Ἐν Βιέννῃ 1814.

—Κούρκας ἀρπαγή· ποίημα ἡρωϊκοκωμικὸν εἰς τρία ἄσματα. Ἐν Βιέννῃ 1816 καὶ ἐν Ἀθήναις (ἀτελές).

—Ὡδὴ πρὸς τοὺς Ἕλληνας. (Ἐτυπώθη εἰς Ἑλληνικὰ Χρονικὰ τοῦ Μετολογίου, τοῦ ἔτους 1822).

—Cours de litterature Grecque Moderne. Genève 1822.

—Histoire de la Revolution Grecque. Paris 1826.

—Ἄλλαι τινες ὠδαί, καὶ ἐπιγράμματα.

—Ἐκθεσις τῆς ἐν Δακίᾳ ἐπαναστάσεως. (Ἐδημοσιεύθη ἐν Ἱστορικῷ Δοκίμῳ Φιλίμονος).

Συνειργάσθη εἰς τὴν ὑπὸ Δ. Φωτεινοῦ γραφεῖσαν τρίτομον ἱστορίαν τῆς Δακίας.

Διονύσιος Πύρρος.

Ἐγεννήθη ἐν Καστανέᾳ τῶν Θεσσαλικῶν Τρικυάων τῷ 1774, πενταέτης δὲ ἀπορφανισθεὶς πατὴρ ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ πρῶτα γράμματα, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς τὸ ἐν Μετεώροις μοναστήριον τῆς Μεταμορφώσεως ἐκουρεύθη μοναχὸς καὶ ἐχειροτονήθη μετὰ ταῦτα ἱεροδιάκονος παρὰ τοῦ τότε ἐκεῖ μονάζοντος Ἀμβροσίου τοῦ πρώην Τρίκκης. Ὑστερον ἐλθὼν εἰς Τρίκκαλα ἐδιδάχθη τὰ γραμματικά ἀπὸ τὸν τότε διδάσκοντα Στάμκον τὸν ἐκ Κοζάνης, καὶ μετ' ὀλίγον μεταβὰς εἰς Τύρναβον διήκουσε καὶ Ἰωάννου τοῦ Πεζάρου. Οὕτω καταρτισθεὶς περιήλθεν ἔλιν σχεδὸν τὴν Θεσσαλίαν καὶ διὰ τῆς Μακεδονίας ἦλθεν εἰς Ἀθῶνα, καὶ ἀπ' ἐκεῖ μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα προσελήφθη ὑπὸ τινων ὡς οἰκοδιδάσκαλος. Μετὰ τινα καιρὸν ἐγένετο διάκονος καὶ γραμματεὺς Ἱερεμίου τοῦ πρώην

(1) Πανθώρα τόμ. Ε', σελ. 517—24.

Χαλκηδόνος, ὕστερον δὲ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τοῦ αὐταδέλφου του Ἰωακείμ τοῦ Ἱερομονάχου δι' Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐπισκεφθεὶς τοὺς θεοβαδίστους τόπους, ἐρωτῶν εὐρυτέρας μαθήσεως μετέβη εἰς τὴν τότε φημιζομένην σχολὴν τῶν Κυδωνιῶν, ὅπου ἐδιδάχθη τὰς φιλοσοφικὰς καὶ μαθηματικὰς ἐπιστήμας, καὶ περάσας εἰς Χίον διήκουσε καὶ ἐνταῦθα τινὰ τῶν μαθημάτων.

Ἐπειδὴ τότε οἱ Σμυρναῖοι ἐζήτησαν ἀπὸ τοῦ διδασκάλου τῆς Χίου ἕνα ἱερομόναχον διδάσκων ἐστᾶλη ὁ Διονύσιος, καὶ ὀλίγον διδάξας ἀπεφάσισεν ἵνα μεταβῇ χάριν μαθήσεως εἰς Εὐρώπην. Ὅθεν ἀναχωρήσας ἐκ Σμύρνης ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ διὰ τῆς Ἡπείρου μετέβη εἰς Κέρκυραν, καὶ ἐκεῖθεν ἀπᾶρας ἦλθεν εἰς Δεσπόλιν, ὅθεν μετ' ὀλιγοχρόνιον διαμονὴν ὑπῆγεν εἰς Ῥώμην, καὶ ἐντεύθεν εἰς Τοσκάνην, ἔνθα οἱ ἐν Λιθόρνῳ ὀρθόδοξοι τὸν παρεκάλουν ἵνα μὲν ἐφημερεύων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν μετὰ ὁκτῶ μηνῶν ἐφημερίαν τῇ συναινέσει τῶν ἐν Λιθόρνῳ ἦλθεν εἰς Πίζαν, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπισκεφθεὶς τὴν Φλωρεντίαν, Βονωνίαν, καὶ Μεδιόλανα, κατεγράφη ἐπὶ τέλους φοιτητὴς τῆς ἱατρικῆς καὶ φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Παβίας (1807).

Στεφθεὶς ἱατροφιλόσοφος τὴν 14 Ἀπριλίου 1813, ἀπῆλθεν ἐκ Παβίας καὶ ἐπισκεφθεὶς τὰς ἀκαδημίας τῶν Μεδιολάνων, καὶ Παταβίου ἠκροάσθη καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς διδάσκοντας σοφοὺς, καὶ ἐλθὼν εἰς Βενετίαν, μετέβη διὰ Τεργέστης εἰς Βιέννην. Διατρίψας δ' ἐπ' ὀλίγον ἐν τῇ αὐστριακῇ μητροπόλει ἦλθε πάλιν εἰς Μεδιόλανα.

Μετὰ πολυχρόνιον ἐν Εὐρώπῃ διατριβὴν κατῆλθε δι' Ἀγκῶνος εἰς Ζάκυνθον καὶ ἐκεῖθεν διέβη εἰς Πάτρας καὶ ἐπὶ τέλους εἰς Ἀθήνας, ἔνθα κατὰ παράκλησιν τοῦ ἀρχιερέως Γρηγορίου καὶ τοῦ ἡγουμένου Πετράκη ἤνοιξε σχολεῖον τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἐνζήλως κατέγεινεν ἵνα μεταδώσῃ τοῖς ἀκροαταῖς τὸν ὑπὲρ πατρίδος καὶ θρησκείας ἔρωτα. Ἀσθενῶν τότε ὁ πασᾶς τῆς Εὐβοίας Ὅσμαν προσεκάλεσε τὸν Πύρρον πρὸς ἐπίσκεψιν, καὶ μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ θεραπείαν ἐκράτησεν αὐτὸν ἐπὶ ὁκτῶ μηνάς. Ἐπειδὴ δὲ ἔνεκα τῆς ἀπουσίας ταύτης διελύθη ἡ ἐν Ἀθήναις ἰδρυθεῖσα ἐπιστημονικὴ σχολή, ὁ Διονύσιος περιῆλθεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ εἰκοσι μηνάς, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν συνεστάθη εἰς τὸν ἀρχίατρον τοῦ σουλτάνου Μουσταφᾶ Πεχξέτ ἐφένδην, ὅστις ἐκτιμήσας τὸν ἄνδρα ἐρωδίασε μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης

πρὸς ἐξάσκησιν τῆς ἱατρικῆς ἀδείας, καὶ συνέστησεν εἰς πολλοὺς ἐκ τῶν ἐγκρίτων.

Ἐνθ' δ' εὐδοκίμως μετῆργετο τὴν ἱατρικὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ πατριάρχης Γρηγόριος ΣΤ' ἀνετείλατο αὐτῷ ἵνα ἐκφωνῇ λόγους ἐπ' ἄμβωνος εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ διώρισεν αὐτὸν ἀρχιμανδρίτην (Φεβρ. 1820).

Ἐκραγείσης τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὁ Πύρρος φυγὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἦλθεν εἰς Ἀθῶνα, καὶ ἐστάλη εἰς Σκόπελον καὶ Ὑδραν πρὸς ζήτησιν βοηθειῶν ὑπὲρ τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπειλουμένων μονῶν τοῦ ἀγιωνύμου ὅρους. Ὑστερον ἐλθὼν εἰς Πελοπόννησον πολλῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος, διότι καὶ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πληγωμένους ἐθεράπευε, καὶ λόγους ἐπ' ἄμβωνος ἀναλόγως τῶν περιστάσεων ἐξεφώνει.

Ὅταν ὁ Ἰβραὴμ πασᾶς εἰσβαλὼν εἰς Πελοπόννησον παρέδιδε τὰ πάντα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον ὁ Διονύσιος διατρίβων ἐν Σπάρτῃ εἶχε συστήσει ἰδίᾳ δαπάνῃ χαρτοποιεῖον, ὅπερ ἐγκαταλιπὼν κατὰ τὴν προσέγγισιν τῶν ἐχθρῶν κατέφυγεν εἰς Κύθηρα, καὶ ἐντεῦθεν ἐπέβασεν εἰς Ναύπλιον.

Ἐν ἔτει 1827 συνέστησε νέον χαρτοποιεῖον πλησίον τοῦ Ἀργους, πλὴν ἔνεκεν ἐλλείψεως τῶν πρὸς τελειοποίησιν ἀναγκασιούτων ἔπαυσε, μόνις χίλια φύλλα παραγαγόν⁽¹⁾.

Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ὁθωνος ἐλθὼν καὶ ὁ Πύρρος εἰς Ἀθῆνας ἀποκατέστη ἐνταῦθα διαρκῶς μέχρι τοῦ θανάτου του, πολλῆς καὶ μεγάλης γενόμενος ὠφελείας εἰς τὸ ἔθνος διὰ τῶν ἱατρικῶν καὶ θεολογικῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων.

Ἀπεβίωσε τὴν 12 Φεβρουαρίου 1853 ἐν χριστιανικῇ γαλήνῃ καὶ ἐκηδεύθη λαμπρῶς, ἐκφωνήσαντος κατὰλληλον ἐπιτάφιον λόγον καὶ τοῦ νῦν ἀρχιερέως Κορινθίας Ἀμφιλοχίου.

Συγγράμματα.

—Ἐκκλησιαστικὸν Παραλληλοκύκλιον. Ἐν Λιδόρνῃ 1806.

—Χειραγωγία τῶν Παίδων, ἥτοι πραγματεία περὶ χρῆσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν Βερετίᾳ 1810, ἐν Βιέννῃ 1813, καὶ ἐν Ναυπλίῳ 1831.

—Ἀτλας, ἥτοι νέα Γεωγραφικὴ Χάρτα. Ἐν Μεδιολάνοις 1814.

—Γεωγραφία μεθοδικὴ ἀπάσης τῆς οἰκουμένης, Ἐντίησι 1818, καὶ ἐν Ναυπλίῳ 1838. (Ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδόσει προτάσσονται δύο ἐπιγράμματα εἰς

(1) Δ. Πύρρου, Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀθναγόστον Παπα-Πολυμέρου.

Πύρρον ὑπὸ Νεκταρίου Μιτυληναίου ἀρχιεπισκόπου τοῦ πρώην Ἀθηνῶν, καὶ Ἰωάννου Ταχλίκαρα Ῥαιδεστηνοῦ).

—Φαρμακοποιία γενικὴ ἐκ τῶν πλέον νεωτέρων σοφῶν χυμικῶν καὶ φαρμακοποιῶν συγγραφῶν τῆς Εὐρώπης, μάλιστα ἐκ τοῦ σοφοῦ χυμικοῦ Βρουνατίλου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1818. (Εὐρίηται ἐπιγράμματα εἰς Πύρρον δύο, μὲν ἱαμβικὰ ἀνωνόμου τινος, καὶ ἔν ἱρωελεγεῖον Νικολάου τοῦ Λογάδου).

—Ἡ πρὸς Θεὸν ὁμολογία τῆς Πίστεως, καὶ τὸ ἱερὸν ἀπάνθισμα τοῦ Ψαλτηρίου πρὸς καθημερινὴν χρῆσιν καὶ προσευχὴν ἐκάστου Χριστιανοῦ. Ἐν Βενετίᾳ 1827 (Ἐτυπώθη ἐν Ναυπλίῳ καὶ οὐχὶ ἐν Βενετίᾳ ὡς σημειοῦται).

—Γραμματικὴ Διονυσιάς. Ἐν Ναυπλίῳ 1827.

—Ἀριθμητικὴ ἐν Ναυπλίῳ 1828.

—Χυμικὴ τῶν τεχνῶν. Ἐν Ναυπλίῳ 1828.

—Ἐγκόλπιον τῶν ἱατρῶν, ἥτοι πρακτικὴ ἱατρικὴ. Ἐν Ναυπλίῳ 1834, τόμ. 2. (Μετετυπώθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1848 ἐμπυξημένον εἰς τόμους τρεῖς, καὶ ἐν ἔτει 1856 ἀπαρallάκτως ἀνετυπώθη μὲρ αὐτοῦ τοῦ ἔτους (1848) μεταβληθέντος).

—Τριῶν εἰδῶν ὑδρόγειοι Σφαῖραι. Ἐν Ἀθήναις 1835.

—Πρακτικὴ ἀστρονομία περιέχουσα τὴν μυθολογικὴν ἱστορίαν καὶ καταγραφὴν τῶν δώδεκα πλανητῶν καὶ κομητῶν καὶ τῶν ἑκατὸν δέκα ἀστερισμῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ τῶν 3418 ἀστέρων αὐτῶν. Ἐν Ἀθήναις 1836.

—Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν εὐγενέστατον ἀρχοντα τῶν Θεσσαλῶν κύριον Ἀθανάσιον Παπα-Πολυμέρου. Ἀθήνηθεν 1837.

—Βοτανικὴ πρακτικὴ προσηρμοσμένη εἰς τὴν ἱατρικὴν καὶ οἰκονομίαν. Ἐν Ἀθήναις 1838, τόμοι 2. (Μετὰ 200 εἰκόνων φυτῶν καλῶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου χρωματισμένων).

—Ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἥτοι τὸ ἱερὸν καὶ ἅγιον εὐαγγέλιον περιέχον τὴν ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὰς διδασκὰς αὐτοῦ καὶ παραβολὰς, τὰ θαύματα κλπ. Ἐν Ἀθήναις 1843.

—Ἀτλας νεώτερος περιέχων γενικῶς τε καὶ μερικῶς ὅλας τὰς βασιλείας τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου κόσμου εἰς ἑξοαί τέσσαρας γεωγραφικοὺς πίνακας, συναρμολογῆς ἀπὸ τῶν νεώτερον ἄτλαντα τοῦ γάλλου σοφοῦ Δουφόρτ καὶ ἀπὸ ἄλλους ἄτλαντας, καὶ ἐξηγημένους εἰς τὸ νεοελληνικὸν πρὸς ὄφελος τῆς νεολαίας τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων, ἐν ᾧ προσετέθη ἡ στατιστικὴ αὐτοῦ, ἥτοι ἡ γεωγραφικὴ καταγραφὴ μὲ τὰ νέα καὶ ἀρχαῖα ὀνόματα τῶν πόλεων καὶ χωρίων, συναρμολογημένα ἐκ τῶν ὀνομαστικῶν λεξικῶν καὶ λοιπῶν γεωγραφικῶν τοῦ Στράβωνος, Παυσανίου, Βάλβη, καὶ Μελετίου Ἀθηνῶν. Ἐν Ἀθήναις 1845. (Συνοδεύεται καὶ ἐκ σελίδων 69 ἐξηγηματικοῦ κειμένου).

—Βίος, πράξεις καὶ κατορθώματα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἐν Ἀθήναις 1846.

—Ἱερὰ ἱστορία, καὶ βίαι τῶν τριῶν βασιλείων Σαοῦλ, Δαβὶδ, καὶ Σολομῶντος, συγκροτηθεῖσα κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τῆς ὅλης ἱερᾶς ἱστορίας τῶν ἐβδόμητον. Ἐν Ἀθήναις 1847.

—Βίαι τῶν δώδεκα στρατηγῶν καὶ διαδόχων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

ἐν οἷς προσετέθη καὶ ὁ βίος Μεγάλου Πύρρου τοῦ Αἰακοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1848.

—Περιήγησις ἱστορικὴ, καὶ βιογραφία Διονυσίου Πύρρου τοῦ Θετταλοῦ, ἐν αἷς προσετέθη καὶ ἡ περιγραφή τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων, καὶ τῆς εὐρεθείσης ἀγίας εἰκόνης τῆς Εὐαγγελιστρίας καὶ τῶν θαυμάτων αὐτῆς. Ἐν Ἀθήναις 1848.

—Περιγραφή τῆς ἐν Τήνῳ εὐρεθείσης ἀγίας καὶ θαυματουργοῦ εἰκόνης τῆς κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ τῶν θαυμάτων αὐτῆς, ἐν αἷς προσετέθη καὶ ἡ περιγραφή τῆς ὅλης νήσου καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς. Ἐν Ἀθήναις 1849. (Ἀνετυπώθη πολλάκις).

—Φαρμακοποιία γενικὴ πλουσιωτάτη καὶ ἐντελεστάτη τοῦ σοφοῦ Ἀντωνίου Καμπάνα διδασκάλου τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Φεβράρας, δεκαπεντάκις τυπωθεῖσα καὶ πλουτισθεῖσα παρὰ τοῦ κυρίου Α. Μιχελιώτου, ἥδη δὲ ἐξηγηθεῖσα εἰς τὸ νεοελληνικόν, καὶ πλουτισθεῖσα μὲ πολλὰ βότανα καὶ ὀρυκτὰ, καὶ μὲ τὰ ὀνόματα ἑλληνιστὶ, ἰταλιστὶ, καὶ τουρκιστὶ, καὶ διαιρεθεῖσα εἰς τρία, εἰς βότανα, καὶ ὀρυκτὰ, καὶ εἰς συνταγὰς. Ἐν Ἀθήναις 1850.

—Πανθόκτητὴ ἱερὰ ἐκκλησιαστικὴ, περιέχουσα ἅπασαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, διηρημένη εἰς τόμους τρεῖς, ὧν ὁ μὲν Α' περιέχει ἅπασαν τὴν ἱερὰν Παρακλητικὴν, ὁ Β' τὰ Μηναῖα, καὶ ὁ Γ' τὸ Τριώδιον καὶ Πεντηκοστήριον. Ἐν Ἀθήναις 1852. (Ἀνετυπώθη ἐν ἔτει 1862 εἰς τόμους πέντε ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀνεψιᾶς γαμβροῦ του Κ. Γ. Καρυοφύλλης).

Ἀνεκδότα.

—Ὀρυκτολογία τοῦ Βερνέρου.

—Διατριβὴ περὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μουσικῆς.

—Περιγραφή τῆς νήσου Κέω.

—Περιήγησις τῆς Ἑλλάδος καὶ πόλεις αὐτῆς ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι. Τόμος πρῶτος διηρημένος εἰς τέσσαρα βιβλία, ἐν οἷς περιέχονται ἡ γενικὴ καταγραφή τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι πόλεις αὐτῆς, τὰ Ἀττικὰ καὶ Ἑλευσινιακὰ, τὰ Μεγαρικὰ, τὰ Βοιωτικὰ καὶ Εὐβοϊκὰ, τὰ Λεβαδειακὰ, Λοκρικὰ, καὶ Φωκιὰ, τὰ Ναυπακτικὰ καὶ Αἰτωλικὰ. —Τόμος δεύτερος ἐν ᾧ περιέχονται τὰ Κορινθιακὰ καὶ Σικυωνικὰ, τὰ Ἠλιακὰ, τὰ Τριφυλλιακὰ, τὰ Ἀρκαδικὰ ἅπαντα, τὰ Μεσσηνιακὰ ἅπαντα, τὰ Λακωνικὰ, τὰ Ἀργολικὰ, αἱ νῆσοι Κῦθηρα, Πέτσα, Ὑδρα, Πόρος, Αἴγινα, Σαλαμῖν, καὶ Κέως. (Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ συγκροτουμένη ἐκ δύο ὁγκωδεστάτων τόμων ἀπεθησαύρισεν ὁ φιλόπονος συγγραφεὺς πολλὰς καὶ σπουδαίας εἰδήσεις περὶ τῆς ἱστορίας τῶν τε ἀναφερομένων λαῶν καὶ μίας ἐκάστης τῶν λεπτομερῶς περιγραφομένων πόλεων, τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος ἐπεσκέφθη προσθεὶς καὶ πλήθος ἐπιγραφῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνεκδότων).

Ἀθανάσιος Χριστόπουλος.

Ἐγεννήθη κατὰ Μαΐον τοῦ 1772 ἐν Καστορίᾳ τῆς Μακεδονίας ἀπὸ γονεὺς πτωχοῦς μὲν ἀλλὰ τιμίους· ὁ πατὴρ του Ἰωάννης Χριστόπουλος ἦτον ἱερεὺς, πούγων δὲ τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐνεργουμένης

νας βιαιοπραγίας κατέφυγεν εἰς Βουκουρέστιον φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς δύο υἱοὺς του Ἀθανάσιον καὶ Κυριάκον.

Ὁ πρεσβύτερος τούτων Ἀθανάσιος, προικισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως μὲ σπανίαν εὐφυΐαν καὶ ὀξύνουιν δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ταπεινὸς καὶ ἀσήμενος, ἀλλὰ κεντούμενος ἀπὸ τὸν πρὸς τὰ γράμματα ἔρωτα ὀκταέτης ἤδη ἐπεδόθη μὲ ζῆλον διακαῇ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν μάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, διακούσας τοῦ τότε ἐν Βουκουρεστίῳ σχολάρχου Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου.

Ἀφοῦ δὲ μὲ τὴν μεγαλοφυΐαν του καὶ ἀδιάκαπον ἐπιμέλειαν ἐγένετο ἐντὸς μικροῦ ἐγκρατέστατος τῆς Ἑλληνικῆς, ἀμέσως ἐξωκονόμησεν ὡς ἠδύνατο χρηματικά τινα μέσα καὶ μετέβη εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῆς Βούδας· μαθὼν δὲ καλῶς τὴν Λατινικὴν γλῶτταν ἠθέλησε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν σειρὰν τῶν ἱατρικῶν μαθημάτων, καὶ ἐκ Βούδας μεταβὰς εἰς Πατάξιον, ἠκροάσατο αὖθις ἐν τῷ περιλειεῖ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης τὴν σειρὰν τῆς ἱατρικῆς, μετὰ δὲ ταῦτα ἠκροάσθη καὶ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, πρὸς ἣν ἐκ φύσεως ἰδίαν ἐδείκνυε κλίσιν.

Οὕτω δὲ καταρτισθεὶς ὁ Χριστόπουλος ἐπανῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον καὶ προσφικεῖσθαι τῷ τότε θρυλλομένῳ διδασκάλῳ Λάμπρῳ Φωτιάδῃ, ὅστις τόσον ἐθαύμασε τὴν εὐρυμάθειαν καὶ γλωσσομάθειαν αὐτοῦ, ὥστε συνέστησεν αὐτὸν ὡς οἰκοδιδάσκαλον τοῦ ἡγεμονεύοντος Ἀλεξάνδρου Μουρούζη, μετ' οὗ πολὺ ἐκτιμήσαντος δεόντως τὰ σπάνια πλεονεκτήματα τοῦ Χριστοπούλου, διότι ἐκτὸς τῶν γνώσεων, ἥτοι προικισμένος μὲ εὐθυμίαν, χάριν εἰς τοὺς λόγους, καὶ κομψότητα ἀμίμητον εἰς τὰς ἐκφράσεις· ὅθεν τιμήσας αὐτὸν μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ καμινάρη διώρισε καὶ δικαστὴν εἰς ἓν ἀπὸ τὰ πρῶτα δικαστήρια τοῦ Ἰαίου.

Κατ' ἐπίμονον παράκλησιν τοῦ φιλομούσου τούτου ἡγεμόνος ὁ Χριστόπουλος συνέγραψε τότε τὸ δράμα « Ἀχιλλεὺς » παρασταθὲν πολ- λάκις καὶ θαυμασθὲν ὑφ' ὅλων.

Μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ἡγεμόνος Μουρούζη, ἦλθε μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ Χριστόπουλος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα ἐλεύθερος τῶν πρότερον περισπωσῶν αὐτὸν ἀσχολιῶν, ἀφωσιώθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν Μουσῶν. Εἰς τὴν εὐκαιρίαν καὶ ἀνεσιν τῆς ἐποχῆς ταύτης ὀφείλονται τ' ἀθάνατα λυρικά του ποιήματα, τὰ ὅποια διὰ τὴν ποικίλην χάριν καὶ τερπνότητα, διὰ τὸν ἁμειπτον καὶ ἁρμονικὸν τῶν ἰδεῶν των σύνδεσμον θαυμασθέντα, ἐκλεῖσαν τὸν ἄνδρα, ὅστις ἐπεκλήθη νέος Ἀνακρέων.

Εἰς τὴν ἰδίαν αὐλὴν τοῦ Μουρούζη εὕρισκόμενος, συνέταξεν ὁ Χριστόπουλος καὶ πόνημα κλασικώτατον περὶ ποιητικῆς, ἐν ᾧ κατὰ πλάτος ὁμιλεῖ περὶ τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιήσεως, περὶ τοῦ ὕφους καὶ τῶν κανόνων αὐτῆς. Τότε δὲ συνέθετο καὶ τὴν Στιχουργικὴν τῆς ὁμιλουμένης γλώττης. Τοῦ δευτέρου ποιήματος περίληψις μόνον διεσώθη ὑπὸ Στεφάνου Κανέλου, καταχωρηθεῖσα ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τῶν λυρικῶν καὶ ἐν τῇ ἀνατυπώσει τῶν Παρισίων (1833)· τὸ δὲ πρῶτον τοῦ Χριστοπούλου πόνημα περὶ ποιητικῆς ἀπωλέσθη.

Ἐν Βουκουρεστίῳ λογοτριβῶν μετὰ τοῦ σπουδαίου φίλου του Στεφάνου Δούγκα, διδασκάλου τῆς φυσικῆς, περὶ κενοῦ καὶ τῆς ἀτομικῆς αἰρέσεως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων, ἔγραψε κατ' αἵτησιν τοῦ ἡγεμόνος Μουρούζη σπουδαιοτάτην ὑπὲρ τοῦ κενοῦ διατριβὴν, ἐπικροτηθεῖσαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δούγκα, δι' ἧς ἀπεδείκνυνεν ὅτι ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν τὸ κενόν, κατὰ τὸν Δημόκριτον λέγοντα *εἶτε ἢ δὲ ἄτομα καὶ κενόν*. Περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ὕστερον, παίζων μάλιν ἢ σπουδάζων, ἔγραψε καὶ τὸ ἀστεῖον καὶ πλήρες χάριτος ποιημάτιον, οὗ ἡ ἀρχή.

Φίλε Στέφανε, νὰ ζήσης

Ποῦ διδάχνεις ὅτ' ἡ φύσις

Δὲν τὸ θέλει τὸ κενόν, κλπ.

Θιασώτης τοῦ ἀπλοελληνικοῦ ὕφους ὁ Χριστόπουλος συνέλαβε τὸ σχέδιον ν' ἀνεγείρῃ πλήρως οἰκοδόμημα τῆς καθομιλουμένης γλώττης. Ὅθεν συνέταξεν τὴν αἰολοδωρικὴν γραμματικὴν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας συνέθετο καὶ τὸ δρᾶμα «Ἀχιλλεύς»· διὰ τῆς γραμματικῆς ταύτης πλείστα ἐχούσης τὰς ἐλλείψεις, ὁ Χριστόπουλος ἠθέλησε νὰ παρακινήσῃ τοὺς λογίους εἰς τὴν μὴ ἀπόρριψιν ἀνεξετάστως γλώττης λαλουμένης, πλουτούσης εἰκόνων, δυνάμεως, χάριτος, καὶ ἐκφράσεως, ἰσχυριζόμενος, ὅτι ἦτο γέννημα τῆς Αἰολικῆς καὶ Δωρικῆς, καὶ προτρέπων αὐτοὺς εἰς καλλιέργειαν ταύτης. Ἀκολούθως ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν λεξικοῦ, παραδεχθεὶς τὴν μέθοδον καὶ τάξιν τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου. Ὅθεν ἀκολουθῶν τὴν μεθοδικὴν τάξιν τοῦ ῥηθέντος λεξικογράφου ὁ Χριστόπουλος ἔφθασε μέχρι τοῦ στοιχείου Η, πλὴν ἕνεκα τῶν ἐπελθουσῶν ταραχῶν διέκοψε τὴν περαιτέρω ἐξακολούθησιν· ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὁ Χριστόπουλος συνέγραψε πραγματεῖαν περὶ προφορᾶς τῶν ἀρχαίων, ἐν ᾗ ἀνασκευάζων τὸ σύστημα τοῦ Ἑράσμου κατεδείκνυνεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐπρόφερον ἀπαραλλάκτως ὡς καὶ οἱ σημερινοὶ ἀπόγονοί των.

Ὑστερον ἀναθεωρήσας τὴν αἰολοδωρικὴν γραμματικὴν τοῦ ἐπεξεργάσθη φιλολογικώτερον αὐτὴν, καὶ λαβὼν ἀφορμὴν ἐπραγματεύθη περὶ τῆς ἀρχαιότητος τοῦ ἑλληνικοῦ γένους καὶ τῆς γλώσσης του, περὶ τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς θρησκείας του.

Εἰς τὴν νεότητά του ἐδοκίμασε νὰ μεταφράσῃ τὸν Ὅμηρον εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν διὰ στίχων ὁμοιοκαταλήκτων, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι δὲν εἶνε δυνατόν ἐν τῇ ὁμοιοκαταληξίᾳ νὰ τηρηθῇ κατ' ἀκρίβειαν ἡ ἔννοια τοῦ ποιητοῦ, παρήτησε τὴν πρόθεσιν ταύτην, καὶ πολὺ ὕστερον ἐφαντάσθη νὰ δοκιμάσῃ τὴν εἰς ἀνομοιοκαταλήκτους δεκαπεντασυλλαβίους στίχους μεταφράσιν· οὕτω δὲ μετέφρασε τὴν πρώτην ῥαψωδίαν τῆς Ἰλιάδος, οὐχὶ ὡς ἔργον τέλειον, ἀλλὰ τρόπον τινα ὡς ἀπόπειραν καὶ δοκίμιον διὰ τοὺς μεταγενεστέρους.

Τῷ 1812 προσηλθὼν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμόνος Καρατσᾶ, ἀπεχωρίσθη ἄκων τῆς Μουρουζικῆς οἰκογενείας, πρὸς ἣν στενὸς σύνδεσμος καὶ αἵσθημα εὐγνωμοσύνης τέως τὸν προσηλόν. Ἐλθὼν εἰς Βλαχίαν ὁ Χριστόπουλος διωρίσθη δικαστής. Μετὰ δὲ παρέλευσιν ἐνὸς ἔτους, κατὰ ζήτησιν μάλιστα τῶν ἐν Βλαχίᾳ προξενείων τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, ὁ ἡγεμὼν Καρατσᾶς συνέστησε δικαστήριον πρὸς ἐκδίκασιν τῶν μεταξὺ τῶν αὐτοχθόνων καὶ τῶν ὑπηκόων τῶν ξένων δυνάμεων ἀναφυομένων διαφορῶν. Πρόεδρος τοῦ νεοσυστάτου ἐκείνου δικαστηρίου, ἐπικληθέντος *Λογοθεσία τῶν ξένων ὑποθέσεων*, διώρισε τὸν Χριστόπουλον, καὶ διὰ τὴν ἱκανότητά του, καὶ κατὰ ῥητὴν ζήτησιν τῶν προξένων, ἀφοῦ πρῶτον ἀπὸ Καμινάρην ἐπροβίβασεν αὐτὸν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Λογοθέτου. Τῶν ἀποφάσεων τοῦ δικαστηρίου τούτου μόνον πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἐγένετο ἐκκλησις.

Κατὰ προτροπὴν τοῦ Χριστοπούλου συνετάχθη ἡ ἐπὶ Καρατσᾶ ἐκδοθεῖσα νομοθεσία τῆς Μολδαβίας.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ Ἀθανάσιος συνέγραψε τὰ πολιτικὰ σογίσματα (').

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἦλθεν ἵνα ἐπισκεφθῇ τὴν ἐλευθέραν πατρίδα, πλὴν ὀλίγον διαμείνας ἀπῆλθε καὶ ἐτελεύτησεν ἐν ἔτει 1847.

Συγγράμματα.

—Γραμματικὴ τῆς Αἰολοδωρικῆς ἤτοι τῆς ὁμιλουμένης ταρινῆς τῶν Ἑλλήνων γλώσσας. Ἐν Βιέννῃ 1805. σελ. 464.

(') Βίος Χριστοπούλου ἐν Προλόγῳ Ἀρχαιολογίας.

—'Αχιλλεύς, δράμα ἡρωϊκὸν εἰς τὴν αἰολοδωρικὴν διάλεκτον* (συνεξεδόθη τῇ γραμματικῇ, σελ. 84).

—Λυρικά. Ἐν Βιέννῃ 1833, ἐν Παρίσις 1844, καὶ 1864.

—Ἑλληνικὴ ἀρχαιολογία τοῦ ἀρχόντος μεγάλου λογοθέτου Κυρίου Ἀθανασίου Χριστοπούλου, δαπάνη τοῦ φιλονάλου καὶ φιλομούστου κυρίου Τριανταφύλλου Μπάρτα. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Ἐφημερίδος τοῦ Λαοῦ 1853. 8, σελ. ριτὴ—222 (Ἑλληνικὰ ἀρχαιολογήματα. Γράμματα Ἑλλήνων. Γλῶσσα Ἑλλήνων, θρησκεία καὶ μυστήρια τῶν Ἑλλήνων (ἀτελής). Μετάφρασις τοῦ Α. τῆς Γλάδος. Μετάφρασις ὠδῶν τῆς Σαπφούς. Προδότου ἀποσπάσματα. Στοιχείωσις τῆς σκεπτικῆς φιλοσοφίας).

—Πολιτικὰ Παράλληλα, ἐν Παρίσις 1833.

—Λεξικὸν ἀπλοελληνικόν.

—Διατριβὴ περὶ κενοῦ

—Περὶ ποιητικῆς.

—Στιχουργικὴ τῆς ὁμιλουμένης.

—Πολιτικὰ σοφίσματα.

—Περὶ γνησίων καὶ νόθων συγγραμμάτων Ἱπποκράτους.

—Ἐπιγράμματα.

Ὁ Χριστόπουλος ἦν καὶ καλὸς μουσικὸς, καὶ ἐτόνισεν οὐ μόνον διάφορα ἄσματά του, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους.

Στέφανος Οἰκονόμος.

Ἐγεννήθη τὴν 27 Ἰανουαρίου 1786 ἐν Τσαριτζάνῃ τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἐπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος του, χειραγωγούμενος καὶ κατ' ἰδίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Κωνσταντίνου ὑπὸ τοῦ πατρὸς του Κυριακοῦ τοῦ πρεσβυτέρου, τρίβωνος τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἐσω παιδείας, καὶ οἰκονόμου τῆς ἐν Τσαριτζάνῃ ἐκκλησίας.

Ὅργων πρὸς τελειοτέραν παιδευσιν ὁ Στέφανος ἀπῆλθεν εἰς Βιέννην πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἱατρικῆς, ἀσχολούμενος κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως καὶ εἰς φιλογολικὰς μελέτας. Ὄθεν συνεπόνθησεν Ἀνθίμω Γαζῇ εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λεξικοῦ, καὶ μετὰ Κούμα εἰς τὴν ἀπάνθισιν τῆς ἐπτατόμου σειρᾶς τῶν μαθηματικῶν, καὶ μετέφρασε τὴν Χημείαν τοῦ Ἀδήτου. Ἐτι δ' ἐν Βιέννῃ ἐξέδωκεν ἀνωνύμως (1807 καὶ 1808) δαπάνη τῶν Ζωσιμάδων τοὺς ἀρχαίους Γεωγράφους. Περὶ δὲ τὰ μέτα τοῦ 1808 ἀπελθὼν εἰς Ἰένναν ἀνηγορεύθη τὴν 12 Δεκεμβρίου διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς, καὶ πάλιν εἰς Βιέννην κατελθὼν πολλὴν κατεβάλλετο σπουδὴν περὶ τε τὴν φαρμακευτικὴν καὶ τὰς ἐγχειρίσεις τῶν ὀφθαλμικῶν νοσημάτων.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1808 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ μετὰ τινα ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβὴν μετέβη εἰς Σμύρνην, ἐνθα ὁ

ἀδελφός του Κωνσταντῖνος προσκληθεὶς ἐδίδασκεν ἐν τῷ Φιλολογικῷ Γυμνασίῳ· παρακληθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ἐφόρων ἤρχισε καὶ ὁ Στέφανος διδάσκων τὴν Λατινικὴν, τὴν Χημείαν, καὶ τὴν Φυσικὴν Ἱστορίαν, μετερχόμενος ἅμα καὶ ἐν τῇ πόλει εὐδοκίμως τὸν ἱατρὸν.

Ἐν ἔτει 1814 προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ αἰοδίδμου ἱερομάρτυρος Διονυσίου μητροπολίτου Ἐφέσου προσῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετὰ μικρὰν διατριβὴν ἐπαναστρέψας εἰς Σμύρνην διέτριψεν ἐνταῦθα μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὅτε μόλις σωθεὶς ἀπὸ τοῦ θανάτου ἦλθε μετὰ τῶν οἰκείων εἰς Κύθηρα καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Τεργεστήν. Τῷ 1825 ἀναβὰς εἰς Βιέννην ἐπεδόθη συντόμως εἰς μελέτην ὅλων τῶν ἀπὸ εἰκοσαετίας ἐκδοθέντων ἱατρικῶν συγγραμμάτων ὁπῶς γράψῃ ἐκτενῆ καὶ πλήρη νοσολογίαν.

Ἐτελεύτησεν ἐν Βιέννῃ τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1831 ὄψμα γενόμενος τῆς τότε μαινομένης χολέρας.

Συγγράμματα.

- Στοιχεῖα τῆς Φυσικῆς ἱστορίας. (ἀνέκδοτον).
- Γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐκ τῆς γερμανιστὶ γεγραμμένης τοῦ Βουτμάνου. Ἐν Βιέννῃ 1812.
- Ποτέρου ἀρχαιολογία ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ (ἀπωλέσθη).
- Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Φρασικλέους (¹).

Κωνσταντῖνος Νικολόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ ἐκ γονέων καταγομένων ἐξ Ἀνδριτζαίνης τῆς Ὀλυμπίας, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ σχολῇ τῆς Σμύρνης ἔρωτι εὐρυτέρας μαθήσεως μετέβη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος εἰς Παρίσιους, ἐνθα ἐπορίζετο τὰ πρὸς λιτὸν βίον συντελοῦντα διὰ τῶν κατ' οἶκον παραδόσεων τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. Γνωρισθεὶς μετὰ διαφόρων σοφῶν Γάλλων καὶ πρεπόντως ἐκτιμηθείσης τῆς παιδείας καὶ φιλοπονίας αὐτοῦ διωρίσθη ὑποβιβλιοθηκάριος τοῦ Ἰνστιτούτου.

Βιβλιοφίλος ἦ μάλλον βιβλιομανὴς ἀναδειχθεὶς τοσοῦτον ἐφλέγετο ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς προσκλήσεως παλαιῶν ἐκδόσεων, ὥστε πρὸς ἀγαθὴν αὐτῶν διέθετε πάντα σχεδὸν τὸν μισθὸν του καὶ τὰ ἐκ τῆς κατ' οἶκον διδασκαλίας ἀπολαμβανόμενα, καὶ οὕτω κατήρτισε βιβλιοθήκην ἀμιλλωμένην πρὸς τὰς τῶν διασημοτέρων βιβλιοφίλων τῆς Εὐρώπης.

Ὁ Νικολόπουλος ἦτο ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐλλήνιστῶν καὶ φιλο-

(¹) Σ. Οἰκονόμου βιογραφικὸν σχεδιάσμα ἐν τῷ Ἑθνικῷ Ἡμερολογίῳ Μ. Βρετοῦ 1867 καὶ 1868.

προνωτέρων συγγραφέων τοῦ καιροῦ του· συνειργάσθη εἰς τὴν Παγκόσμιον Βιογραφίαν τοῦ Michaud, τ' Ἀπομνημονεύματα τοῦ φιλέλληνας Maxine Raybaud, τὸν Λόγιον Ἑρμῆν, τὴν ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ Σπυρ. Κονδοῦ ἐκδιδομένην Μελίσσαν, κλπ.

Ἐξέδωκε μετὰ μακρῶν προλεγομένων τὰ συγγράμματα τοῦ φίλου του Γρηγορίου Ζαλὺκη (Κοινωνικὴν συνθήκην τοῦ Ρουσσώ, καὶ Διάλογον περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως).

Μετέφρασεν εἰς ἀνομοιοκαταληκτοὺς στίχους τῆς καθομιλουμένης Εἰδύλλιδος τινὰ τοῦ Θεοκρίτου, ἐξ ὧν ἐν ἐδημοσιεύθῃ ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ, καὶ τὴν Κριτικὴν ἱστορίαν τῆς πτωχείας, ἐκδοθεῖσαν μετ' ἐπισημειώσεων ἐν τῇ Μελίσσῃ (Β' σελ. 166—216).

Συνέγραψεν ἑλληνογαλλιστὶ Ὡδὴν εἰς τὸ Ἑαρ, τυπωθεῖσαν ἐν ἔτει 1817 ἐν Παρισίοις καὶ προσφωνηθεῖσαν τῷ φίλῳ του Ἰωάννῃ Καποδιστρίᾳ, πρὸς τοὺς Πρόσκλησιν πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους Ἑλλήνας ἐν Παρισίοις 1822, Ἄσμα Ἑλληνοσωτήριον, κλπ. (1).

Ἀπεβίωσεν ἐν Παρισίοις τῷ 1842 κληροδοτήσας τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην του εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πατρίδος του Ἀνδριτζαίνης.

Ἰάκωβος Ἀργυρόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἦν τριτότοκος ἐκ τεσσάρων υἱῶν τοῦ Μανουὴλ Ἀργυροπούλου.

Εἰδήμων τῶν Ἀσιατικῶν γλωσσῶν, καὶ καλῶς τὴν τε ἄλλην παιδείουσιν συγκεκροτημένος ὁ Ἰάκωβος διωρίσθη ἐν ἔτει 1812 μέγας διαρμηνεὺς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας εἰς διαδοχὴν τοῦ Ἰωάννου Καρατζᾶ· ἀλλ' εἰς τὸ ἔξοχον τοῦτο ἀξίωμα ἐπὶ τρία μόνον ἔτη διετηρήθη ὁ Ἀργυρόπουλος, διότι φθονηθεὶς ὑφ' ἑτέρων ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας διαδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Σούτσου.

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐξωρίσθη τὴν 21 Ἀπριλίου πρῶτον μὲν εἰς Τσοροῦμ, καὶ εἶτα εἰς Ἀγκυραν μέχρι Δεκεμβρίου τοῦ 1825· ἐκ δὲ Ἀγκύρας ἐστάλη εἰς Προῦσαν, ἐνθα διετέλεσεν ἐξόριστος μέχρι τοῦ 1829. Ἐπανελθόντι εἰς Κωνσταντινούπολιν, τῷ ἐγένετο παρὰ τῆς Πύλης ἡ πρότασις νὰ ὑπάγῃ μετὰ τοῦ Στεφάνου Βογορίδου εἰς Πετροῦπολιν ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Τουρκίας, πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς εἰρήνης τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ὁ Ἀργυρόπουλος προσποιήθη ὅτι δέχεται τὴν πρότασιν, ἀλλ' ἐνῷ τὰ πάντα ἦσαν ἑτοιμα πρὸς ἀπόπλουν, προτιμῶν τὸν λιτὸν καὶ πένητα μετὰ τῶν ὁμογενῶν

(1) Ἐν τούτοις καὶ ἐν τισιν ἄλλοις φυλλαδίοις πλατυνόμεως ὑπογράφεται Ἀγαθόφρων ὁ Δακεδαίμωνιος.

βίον ἢ τὰ πλούτη καὶ τὰς τιμὰς ἐν μέσῳ τῶν ἀλλοφύλων, δραπέ-
τεύσας κατέφυγεν εἰς Αἴγιναν, κακείθεν ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ
ἀπεβίωσε τῷ 1850.

Ὁ Ἀργυρόπουλος μετέφρασε τουρκιστὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Καπρέρα ἱστορίαν τῆς
Ῥωσίας, καὶ ἡ μετάφρασις ἐξεδόθη τῷ 1792 ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ τίτλον Τὰ
ῤῥήματα τοῦ Πουσσῆ, διὰ δὲ τὴν γλαφυρότητα καὶ μέχρι σήμερον θεωρεῖται ἓν τῶν
μᾶλλον περιπουδάσιων βιβλίων τῶν Τούρκων.

Ἐκτὸς τούτου ἔγραψεν Ἀπομνημονεύματα, καὶ μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ γαλ-
λικοῦ τινὰ ἐκ τῶν τοῦ Montesquieu. Τῶν τελευταίων δὲ ἀνεκδότων τὰ μὲν
σῶζονται παρὰ τοῖς ἀπογόνους αὐτοῦ, τὰ δ' ἐγένοντο πυρὸς παρὰνάλωμα ⁽¹⁾.

Γεώργιος Γεννάδιος.

Ἐγεννήθη τῷ 1786 ἐν Σηλυβρίᾳ τῆς Θράκης, ὅπου ὁ πατὴρ του
Ιερεὺς Ἀναστάσιος ἐφημέρευεν. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ, μετὰ τὸν θάνατον
τοῦ ἀνδρός τῆς παραλαβοῦσα τὰ τέκνα, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ Γεώργιος
τριέτης τὴν ἡλικίαν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα τῆς Δολιανᾶς, χωρίον
τοῦ Ζαγορίου. Διδαχθεὶς ὁ Γεώργιος αὐτόθι τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμ-
ματα μετέβη ὕστερον εἰς Ἰωάννινα πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων.

Κατὰ τὸ 1792 ἐστάλη πρὸς τὸν ἐν Δακίᾳ θεῖόν του, ἡγούμενον
ἐνὸς τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ μοναστηρίων, καὶ τυχὼν διδασκάλου Λάμ-
πρου τοῦ πάνυ, τοσοῦτον ἐκθύμως καὶ ἐπιμόνως ἐδόθη εἰς τὴν σπου-
δὴν, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ἔρχισε νὰ παραδίδῃ τὰ ἑλληνικὰ εἰς τοὺς
δεομένους. Τῷ 1809 ἀπῆλθεν εἰς Λειψίαν ὡς παιδαγωγὸς υἱῶν πλου-
σίας οἰκογενείας. Ἐνταῦθα ἤρξατο νὰ σπουδάζῃ τὴν ἱατρικὴν, πλὴν
μετὰ ἐνὸς ἔτους φοίτησιν, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, διὰ τὴν ἑλλειψιν
τῶν ἀναγκαίων. Ἐπανελθὼν εἰς Βουκουρέστιον ἤρξατο διδάσκειν, καὶ
ἔκτοτε πλεον ὀριστικῶς ἀπεδύσατο εἰς τὸ εὐγενὲς στάδιον τῆς ἐκπαι-
δεύσεως καὶ διαπλάσεως τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας, ὃ διήνυσεν ἐπὶ πεν-
τήκοντα σχεδὸν ἔτη, δολιχοδρόμος ἀκάματος. Τῷ 1815 Νεόφυτος
ὁ Δούκας ἀναδεχθεὶς τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ σχολαρχίαν παρέλαβε τὸν
Γεννάδιον ὡς συνδιδάσκαλον.

Ἐν ἔτει 1817 προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς ἐν Ὁδησσῷ ἑλληνικῆς κοινώ-
τητος ὡς διδάσκαλος τῆς αὐτόθι σχολῆς, ἀπῆλθεν ἐκεῖ μετὰ συνδιδα-
σκάλου καὶ φίλου του Ἰωάννου Μακρῆ. Μετὰ τριετῇ γόνιμον διδα-
σκαλίαν μετεκλήθη εἰς Ὁδησσὸν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Σούτσου
εἰς Βουκουρέστιον (1820), καὶ εὐδοκίμως ἐδίδαξε μετὰ τοῦ Βαρδα-
λάχου, Κλονάρη, καὶ ἄλλων.

⁽¹⁾ Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν Μεγάλων διερμηνέων, σελ. 104.

Ὅπουδ' ἴποτε καὶ ἂν ἡ τύχη τὸν περιέφερεν ἡ καρδία του ἐστρέφετο πάντοτε πρὸς τὴν γῆν, ἐν ἧ εἶδε τὸ πρῶτον τὸν ἥλιον, καὶ μετὰ τοῦ Νεοφύτου Δούκα ἐκίνει πάντα λίθον πρὸς ἱδρυσιν Γυμνασίου ἐν Ἡπείρῳ. Ἀλλ' ἄλλαι μέριμναι ἀπέτρεψαν τοὺς φιλοπάτριδας ἐκείνους Ἡπειρώτας τοῦ σκοποῦ των. Τὸ φίλτατον ὄναρ τοῦ ὄλου βίου, τὴν θελκτικὴν ὀπτασίαν ἦν τῷ παρίστα τὸ πρίσμα τῆς ὑπὸ πυρετώδους πατριωτισμοῦ ἐξημμένης φαντάσις του, τὴν εἶδεν αἴφνης ὁ Γεννάδιος μορφὴν λαμβάνουσαν καὶ σωματοποιουμένην, καὶ τὸ τέρμα, ὃ μετ' ἐλαχίστης ἐλπίδος ἐπέδωκε δι' ὁδῶν σκολιῶν καὶ μεμακρυσμένων, τὸν εἶδεν ἐγγύτατα κείμενον, καὶ ἔμεινε τότε εἰς τὸν τόπον, ὅστις ἦν τότε κέντρον μυστηριώδους δραστηριότητος, καὶ εἰς αὐτὴν ἀφ' ἧς ὅσας του τὰς δυνάμεις.

Ἐν Δακίᾳ ὁ Γεννάδιος διὰ πυρετώδους διδασκαλίας, ἣν διεπλόγιζε πατριωτισμὸς ἀγνόητος, ἀνεπτέρωσε τὸ ἐλληνικὸν φρόνημα, καὶ ἄοκνος λειτουργὸς τοῦ ἀπρόβητου σκοποῦ παρεσχεύαζε τὸ ἀναγκαιότατον τῶν ἐφοδίων πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτοῦ, παρεσχεύαζε τὰς καρδίας.

« Τὸν ἐνθυμοῦμαι, γράφει μαθητὴς του, ὅταν ἐν τῷ δημοσίῳ σχολεῖν τοῦ Βουκουρεστίου, ἐν πλήθοντι ἀκροατηρίῳ ἐν ᾧ παρεκάθηντο καὶ οἱ τοῦ ἡγεμόνος υἱοί, διδάσκων τὸν Ἰσοκράτην πανηγυρίζοντα τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων τὴν λαμπρότητα καὶ εὐκλειαν, ἡσθάνθη ἑαυτὸν ὄλον ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐκείνων εἰκόνων ἐκβαλκευόμενον, καὶ διατάξας νὰ κλεισθῇ ἡ θύρα, ἤρξατο ἐν λέξεσι διαπύρρως ἐκθέτων οἷα ἦν ἡ Ἑλλάς, διδάσκαλος καὶ κορωνίς τῶν ἐθνῶν, ὅταν ἔλαμπεν ἐπ' αὐτῆς ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας, καὶ πῶς κατέστη τῶν λαῶν χλεύη καὶ ἐξουθένημα, ἀφ' οὗτο ὑπέκυψεν εἰς δουλείας ζυγόν καὶ τοσοῦτον συνεκινήθη περιγράφων τὴν ἐνδοξον ἐλπίδα, ἣτις ἦν τότε ἔγκλημα, ὥστε τὴν φωνὴν του διέκοψαν δάκρυα, τῶν δὲ νέων ἀκροατῶν του κορυφωθείς ὁ ἐνθουσιασμός ἐξεβρόχθη εἰς κεραυνώδεις χειροκρατήσεις. »

Ὅταν ἦλθεν ἡ πεπρωμένη ἡμέρα καὶ ἤχησεν ἡ σάλπιγξ τῆς ἀναστάσεως, τῶν ἐν Δακίᾳ σχολείων ἡ νεολαία εἰς τὰ ὅπλα ὁρμήσασα ἐτάχθη ὑπὸ τὸν Γεννάδιον, ὅστις ἀποῦ τῇ ἐκέρυξε τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἐλευθερίας, ὥφειλεν ἤδη νὰ τὴν ὁδηγήσῃ ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτῆς. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης θέλων νὰ προφυλάξῃ ζωὴν τοσοῦτον ὠφέλιμον, ἔπεμψε τὸν Γεννάδιον εἰς Τρανσυλβανίαν πρὸς στρατολογίαν καὶ πρὸς συλλογὴν ἐφοδίων καὶ συνδρομῶν. Περὶ ταύτην δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ὄντος ἔτι αὐτοῦ, ἐπῆλθε τοῦ ἐν Δακίᾳ τραγικοῦ δράματος

ἡ καταστροφή· τότε μετ' ἄλλων πολλῶν προσέφυγεν εἰς Ῥωσσίαν ὃ Γεννάδιος, καὶ μικρὸν ἐκεῖ παρκαμείνας μετέβη εἰς Γερμανίαν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ σπουδάσῃ Θεολογίαν.

Ἄλλ' ἡ κραυγὴ τῆς ἐν πυρὶ καὶ μαχαίρᾳ ἀπολλυμένης πατρίδος, καὶ ἡ κλαγγὴ τῶν ὀπλῶν καὶ ἡ φήμῃ τῶν νικῶν ἀπέσπων τῆς ἡσύχου μελέτης του· ὅθεν ἐκ Γερμανίας κατέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ συναγωνισθῇ μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, ἡ συναποθάνῃ μετ' αὐτῶν· ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐπὶ σκοπῷ ν' ἀνακαλέσῃ τὰς Μούσας εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐστίαν των, καὶ νὰ ιδρύσῃ σχολεῖον μετὰξὺ τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Λυκείου, ἀλλ' ἀκούων τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἀντηχοῦσαν περίξ ἀπὸ κρότον ὀπλῶν τυραννοφόνων, δὲν ἀνέσχετο νὰ μείνῃ ἐπὶ πολὺ ταῖς εἰρηνικαῖς Μούσαις ὑπηρετῶν, ἀλλὰ τοῦ Ἄρεως γενόμενος ὁπαδὸς παρηκολούθησε τὸν Φαβιέρου εἰς τὸ ἀτυχὲς ἐπιχειρήμα τῆς Καρύστου.

Κατὰ τὸ 1826 εὕρισκόμενος εἰς Ναύπλιον εἶδεν ἐκεῖ συσσωρευμένους καὶ πεινάλεους καὶ δυστυχεῖς τοὺς ἀπὸ τῆς θαφνοστεροῦς φλογὸς τοῦ Μεσολογγίου περισωθέντας, οἵτινες ἐζήτουν παρὰ τῆς κυβερνήσεως ὡς μόνην ἀμοιβὴν τῆς ἐνδόξου θυσίας των, ξηρὸν ἄρτον διὰ νὰ τραφῶσι, καὶ πυρίτιν διὰ νὰ πολεμήσωσιν. Ἄλλ' ἡ κυβερνήσις ἦν ἐν ἀπορίᾳ ἐσχάτῃ, καὶ δεινὴ τῶν πραγμάτων ἡ θέσις. Γενικὴ καταστροφή καὶ διάλυσις ἐπέκειτο, ἂν δὲν ἐξεπέμπετο στρατὸς ἀναγκαιῶς τούτους πολεμίους, καὶ ἐμψυχώσων τοὺς προμάχους τῆς ἐλευθερίας. Κατηφὲς καὶ περίτρομος συνέβρευσεν ὁ λαὸς τῆς Ναυπλίας εἰς τὴν πλατείαν τῆς πόλεως, καὶ συνῆλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ οἱ πειναλέοι στρατιῶται, ἀπειλητικοὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των. Ἄλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα, καὶ οὐδεὶς ἤξευρε τί νὰ προτείνῃ. Τότε ὁ Γεννάδιος προκύψας τοῦ ὄχλου, ἀνεπήδησεν εἰς τὴν ῥίζαν τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείας ὑψομένης πλατάνου, καὶ ἐκεῖθεν φλογερὸν τὸ βλέμμα ἐπὶ τὸ πλῆθος πλανῶν, μετὰ φωνῆς στεντορίου, καὶ μετ' εὐγλωττίας παντοδυνάμου, ἀνέκραξεν. «Ἡ πατρίς καταστρέφεται, ὁ ἀγὼν ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει. Ἀπαιτεῖται βοήθεια σύντονος· πρέπει οἱ ἄνδρεῖοι αὐτοί, οἵτινες ἔφαγον πυρίτιν καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας, καὶ ἤδη ἀργοὶ καὶ λιμώττοντες μᾶς περιστοιχίζουσι νὰ σπεύσωσιν ὅπου νέος κύνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι, καὶ πόροι ἑλλείπουσιν. Ἄλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἂν ἡμεθα ἀξιοὶ νὰ ζῶμεν ἄνδρες ἐλεύθεροι, πόρους εὕρισκαμεν. Ἄς δώσῃ ἕκαστος ὅ,τι ἔχει καὶ δύνάται. Ἴδου ἡ πενιχρὰ εἰσφορὰ μου. Ἄς μὲ μιμηθῇ ὅστις θέλει!»

Καὶ ἐπιπροτοῦντος τοῦ πλῆθους, ἐκένωσε κατὰ γῆς τὸ ἰσχνόν διδασκαλικόν του βαλάντιον. Ὁ κρότος τῶν πρώτων τούτων εἰς τὸν βωμόν τῆς πατρίδος καταπεσόντων ὀλίγων χρυσῶν, τοῦ μόνου προϊόντος τῶν ἐπιπόνων οἰκονομιῶν του, τοῦ μόνου ἐφοδίου τοῦ ἐναγωνίου του βίου, βεβαίως ὡς μελωδία εὐπρόσδεκτος ἀντήχησεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ κατελογίσθη βεβαίως ἡ προσφορά αὕτη παρὰ τῆς χήρας τὸν ὀβολόν, ἐν τοῖς αἰδίοις δέλτοις, ἐν αἷς ἐγγράφεται πᾶσα εὐγενὴς πράξις εἰς μυριοπλάσιον ἀνταπόδοσιν. « Ἀλλ' ὅχι! ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον » ἡ συνεισφορά αὕτη εἶναι οὐτιδανή! Ὁβολὸν ἄλλον δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἀλλ' ἔχω ἑμαυτὸν, καὶ ἰδοὺ τὸν πωλῶ! Τίς θέλει διδάσκαλον ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διὰ τὰ παιδιὰ του; Ἄς καταβάλλῃ τὸ τίμημα! » Αἱ γενναῖαι αὗται λέξεις ἐξῆψαν ἀκάθεκτον ἐνθουσιασμόν, καὶ πάντες μετὰ δακρύων ἔσπευδον προσφέροντες οἱ μὲν χρήματα, οἱ δὲ, οὐδ' αὐτῶν ἐξαιρουμένων τῶν ὑπὸ πενίας καὶ πείνης κατατρυχημένων στρατιωτῶν, ὅ,τι ἕκαστος ἢ ὄπλον ἢ κόσμημα εἶχε τίμιον ὥστε ἐν μικρῷ χρόνῳ συνέλεγε ποσότης ἐπαρκὴς πρὸς θεραπείαν τῶν πρώτων καὶ μᾶλλον ἐπείγουσων ἀναγκῶν. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ συνέλθωσι καὶ τῇ ἐπαύριον εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὅπου προσερχόμενοι καὶ αἱ κυραὶ νὰ προσφέρωσι τὸ κατὰ προαίρεσιν καὶ αὐταί.

Ἀπὸ βαθέος ὄρθρου ὁ Γεννάδιος περιέμενεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἀλλ' ἡ λειτουργία ἀπέλυσε, καὶ αἱ κυραὶ, ἴσως πτοηθεῖσαι τὴν συρρόην τῶν ξένων στρατιωτῶν, δὲν ἐφάνησαν, ἢ ὀλίγαι μόνον ὑπήκουσαν εἰς τὴν κλήσιν. Τότε τὸ αἰμά του αἰσθανθεὶς ὑπὸ γενναίας ἀγανακτήσεως ἀναβράζον, καὶ ἀποβλέψας πρὸς τοὺς ἐκεῖ παριστάμενους μνηστὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων, « Δυστυχῇ παιδιὰ, ἀνέκραξε μὲ φωνὴν κλονίσασαν τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησίας, δυστυχῇ παιδιὰ, σᾶς ἐγκατέλειψαν αἱ μητέρες σας! Ἡξεύρουσιν ὅτι ὁ Ὀθωμανὸς σφάζει καὶ ἀνδραποδίζει, ὅτι αὖριον θὰ ἔλθῃ νὰ σύρῃ καὶ σᾶς εἰς αἰχμαλωσίαν, ἀλλ' ἀδιαφοροῦσι, φειδωλενόμεναι ὀλίγου χρυσίου. Ἄλλος προστάτης δὲν σᾶς μένει ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τὸν κοινὸν προστάτην ἐκεῖ ἐπάνω ». Καὶ τὰ παιδιὰ, μὴ τολμήσαντα νὰ παρακούσωσι τὴν ἐπιτακτικὴν ἐκείνην φωνὴν, ἐγονάτισαν ὅλα. Ἀποκαλύψας δ' ἐκεῖνος τὴν κεφαλὴν του, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑψώσας πρὸς οὐρανόν. « Ὑψιστε Θεέ, ἀνεφώνησε. Σὺ ὁ προστάτης τῶν ἀθώων καὶ τῶν μὴ ἐχόντων καταφυγὴν, μὴ ἐγκαταλείψῃς καὶ Σὺ τὰ παιδιὰ ταῦτα, τὰ προσπίπτοντά Σοι. Σῶσον αὐτὰ ἀπὸ αἰχμαλωσίας δεσμῶ. Οἱ ἄνθρωποι τὰ

παρήτησαν, ἐπίβλεπον ἐπ' αὐτά, καὶ ἐπίβλεπον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἧς πάντες ἐξανέστησαν, ἦν παρορώσιν, ἦν προδίδουσιν αὐτά της τὰ τέκνα. Δὸς, παρὰ τὰς βουλὰς τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἐπιλάμψῃ ἐπ, αὐτῆς πάσης ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας, καὶ νὰ τελειωθῇ ἡ Σὴ δύναμις, τὰ δὲ παιδία ταῦτα, πολῖται ἐλεύθεροι, νὰ τὴν ὑπηρετήσωσι ποτὲ ἐν πίστει καὶ εὐκρινείᾳ, πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς καὶ πρὸς δόξαν σου αἰωνίαν! Ἦ, ἂν ὁ πάνσοφος Σὺ γινώσκῃς ὅτι πέρωται, εἰς ἀγενῆ τραφέντα αἰσθήματα, εἰς ἰδιοτέλειαν αὐξηθέντα καὶ φιλαρχίαν, νὰ γίνωσι ποτὲ δεινῶν τῇ πατρίδι παραίτια, παράδος τα μᾶλλον εἰς τῆς μαχαίρας τὸ στόμα, καὶ παράδος καὶ ἐμὲ εἰς αὐτὸ, πρὶν ἰδῶ ἐκ νέου τῆς Ἑλλάδος τὴν δουλικὴν ἡμέραν καὶ ταπεινώσιν! »

Καὶ τοιαῦτα εὐξάμενος, ἐρρίφθη ἔξω τῆς ἐκκλησίας, ἀφείς τὸν λαὸν καταπεπληγμένον καὶ διακρυβρόουντα, καὶ αἱ συνεισφοραὶ ἐπανελήφθησαν ῥαγδαίωτεραι ἢ τὴν χθες, καὶ αἱ κυρίαι ἔπεμπον μετὰ πάσης προθυμίας οὐ μόνον χρημάτων ποσότητας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τῶν τοὺς νυμφικοὺς δακτυλίους, καὶ αὐτοὺς τοὺς κόσμους τῶν κεφαλῶν των.

Τοιαύτη ἡ τοῦ εὐγενοῦς τούτου πατριώτου ἐπιρροὴ εἰς τὸ ἐξάπτειν καὶ ἀναπτύσσειν τὸ αἶσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ εἰς ἔργα ἀρσιώσεως, ὥστε δι' αὐτῆς οὐ μόνον τὴν τότε ἔδραν τῆς κυβερνήσεως ἔσωσε, καὶ τὴν κυβερνήσιν αὐτὴν ἀμνηγνοῦσαν τότε ἔσωσεν, ἀλλὰ καὶ πατὴρ τῆς ὅλης πατρίδος ἀνεδείχθη ὁ Γεννάδιος, διότι διὰ τῶν αὐτῶν πόρων ἐξωπλίσθη καὶ ἐξεπέμφθη ὑπὸ τὸν ἔνδοξον Καραϊσκάκην στρατὸς ἐπανορθώσας τὸν σχεδὸν ἤδη ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα, καὶ ἐπαναγαγὼν τὴν νίκην ὑπὸ τὰς τεταπεινωμένας τῶν Ἑλλήνων σημαίας. Ὅπως ἡ πλήρης ἡ ἐκστρατεία ἀνεγνωρίσθη καὶ ἡ ἀνάγκη μορφώσεως ἱππικοῦ τάγματος, καὶ τοῦτο ἐγένετο ἀρορμὴ νέου δημοτικοῦ θριάμβου τοῦ Γενναδίου.

Ὑπὸ κηρύκων συγκληθεὶς συνῆλθεν αὖθις ὁ λαὸς ὑπὸ τὴν πλάτανον τοῦ Ναυπλίου, ἀνυπόμονος ν' ἀκούσῃ τὸν ἀγαπητόν του ῥήτορα γενναῖόν τι καὶ ὠφέλιμον συμβουλευόντα, οὗτος δὲ, ἀρὸς ἐξέθηκε τῶν κοινῶν πραγμάτων τὸν κίνδυνον καὶ τὴν θέσιν, καὶ τὴν ἀνάγκην μορφώσεως ἱππικοῦ, — « Ἀλλὰ ποῦ, εἶπε, θέλομεν εὔρει τοὺς ἵππους; Ἐδῶ βλέπω πολλοὺς καὶ προύχοντας καὶ ὀπλαρχηγούς, τρέφοντας ἀνά δύο καὶ τρεῖς ἵππους, καὶ κομπάζοντας ἐπὶ τούτῳ ἐν τοῖς ὁδοῖς ὅστις ἔχει ἵππον διὰ τρυφῆν καὶ ἐπίδειξιν, καὶ δὲν τὸν προσφέρει εἰς τῆς πατρίδος του τὴν ἀνάγκην, εἶναι ἀνάξιος νὰ λέγηται αὐτῆς

προὔχων, ἥ νὰ φέρῃ τὸ ξίφος τοῦ ἀρχηγοῦ. Διὰ τῶν ἵππων τούτων δυνάμεθα νὰ μορφώσωμεν ἱππικόν· τοὺς λαμβάνομεν » ; — « Τοὺς λαμβάνομεν ! » ἀνέκραξε μιᾷ φωνῇ ὁ λαός. — « Καὶ ἂν δὲν μᾶς τοὺς δώσωσι, τοὺς λαμβάνομεν διὰ βίας » ; — « Τοὺς λαμβάνομεν διὰ βίας », ἀπεκρίθησαν χιλιάδες στομάτων. « Ἀγετε λοιπόν », διέταξεν ὁ κινῶν τὸν λαὸν ἐκείνον, ὡς ἡ λαίλαψ κινεῖ τὰ κύματα. Ἀλλὰ πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ δεινὴ ἐντολὴ, τριακόσιοι πεντήκοντα ἵπποι εἶχον κομισθῇ εἰς τὴν πλατεῖαν διὰ συνεισφορᾶς ἐκουσίου. Τότε καλέσας ἐκ τοῦ πλήθους ὀνομαστὶ τὸν Χατζη-Μιχάλην — « Σὺ, τῷ εἶπεν ὁ Γεννάδιος, εἶσαι ἄξιος νὰ διευθύνῃς τὸ ἱππικόν· λάβε τοὺς ἵππους τούτους, ὀργάνισον αὐτοὺς, καὶ ἀναχώρησον ὅσον τάχος ».

Οὕτως ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῶν ἐσχάτων κινδύνων, αἵτινες ἀναδεικνύουσι τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀρετὴν, ὁ Γεννάδιος, Δημοσθένης τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος ἀναδειχθεὶς, διὰ τῆς ἀτρομήτου παρρησίας, ἣν τῷ ἐνέπνεεν ἡ συνείσθησις τοῦ καθήκοντος, καὶ διὰ τῆς λάβρου τοῦ εὐγλωττίας, ἥτις ἐξεχεῖτο ἐκ καθαρᾶς πηγῆς, τῆς ἐνθουσιώδους καὶ ἐναρέτου καρδίας του, κατέστη δύναμις, ἥτις στρατηγὸς ἐνεκαθίστα, τὸν λαὸν δι' ἐνὸς λόγου ἤγε καὶ ἔφερε, τῷ στρατῷ ἐπεβάλλετο, ἀντετάσσετο κατὰ μέτωπον τοῖς ὀπλαρχηγοῖς καὶ τοῖς προὔχουσι, καὶ ὑψοῦτο ὑπὲρ αὐτὴν τὴν τότε ἀνίσχυρον καὶ κλονιζομένην κυβερνήσιν.

Μόλις περατώσας τὸ ἔργον τῆς κοινῆς σωτηρίας ὁ μέγας πατριώτης, ἀπεσπάρθη τῶν δαψιλευομένων αὐτῷ ἐνδείξεων δημοσίου εὐγνωμοσύνης, καὶ ὑπεκφυγὼν τὸ κύμα τὸ βιαίως φέρον αὐτὸν πρὸς τὰ ἄνω, ὁ ἐνάρετος διδάσκαλος ἀπῆλθεν εἰς Σύρον, Τήνον, καὶ Αἴγινα, ὅπου ἐξηκολούθησε μακράν τῆς τύρρης καὶ τῶν πραγμάτων, ἀφισρούμενος εἰς τῆς νεολαίας τὴν μόρφωσιν. Ἐνταῦθα εὗρεν αὐτόν, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Κυβερνήτης, καὶ μετὰ τινος ἐμπιστοσύνης ἀποστολᾶς, τῷ ἀνέθηκε τὸν ὀργανισμόν τοῦ Ὀρφανοτροφείου, καὶ μετὰ ταῦτα τὸν τοῦ Κεντρικοῦ σχολείου, τοῦ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀνωτάτου τῆς Ἑλλάδος ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος.

Ὁ Γεννάδιος ἐξηκολούθησε διευθύνων καὶ πράγων τὸ Κεντρικὸν σχολεῖον, καὶ ἀφοῦ, μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος μετατεθὲν αὐτὸ εἰς Ἀθήνας μετωνομάσθη Γυμνάσιον καὶ ἦν τῆς μαθητικῆς νεολαίας οὐ μόνον διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ σύμβουλος καὶ πατὴρ, καὶ ἐκτὸς τῶν δώρων τῆς παιδείας μετέδιδεν

αὐτῇ καὶ τῶν ἀνεκτιμήτων νοουθεσιῶν του, τοῖς δὲ πενεστέροις πολλὰ καὶ ὑλικωτέρων βοηθημάτων ἐκ τοῦ ἰδίου στερήματος.

Καταρτισθέντος τοῦ πανεπιστημείου, κατετάχθη ἐν αὐτῷ, ὡς ἦν ἐπόμενον, εἰς τῶν πρώτων, καὶ διωρίσθη καθηγητῆς τῆς ἱστορίας τῆς φιλολογίας. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀνέλαμψαν αὐθὺς πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ αὐτοῦ, ἥ τε μετριοφροσύνη, καὶ ἡ βαθεῖα φρόνησις, καὶ ὁ ἀγνός του πατριωτισμός. « Ἄν, εἶπεν, εἰσπηδήσωμεν ὅλοι εἰς τὸ πανεπιστήμιον, τίς θέλει μένειν εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα, ὧν ὁ καταρτισμός εἶνε οὐχ ἥττον σπουδαῖος; Οὐαὶ τῇ οἰκοδομῇ ἥτις στερεῶς μὲν στεγάζεται, σαθρῶς δὲ θεμελιούται »! Καὶ ἀπεκλείσθη ἐθελοντὲς τοῦ ἐντιμοτέρου βαθμοῦ, πολὺ ἀνωτέραν τιμὴν διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως κομισάμενος ταύτης· ἐξ ἐναντίας δὲ μετὰ πάτης προθυμίας ἐδέξατο τὴν ἐντολὴν τοῦ νὰ διδάξῃ ἐν τῇ Ῥιζαρείῳ σχολῇ, ἧς αὐτὸς σχεδὸν προῦκάλεσε καὶ τὴν σύστασιν, καὶ ἐν ἀπουσίᾳ διευθυντοῦ διεκόσμη καὶ διετήρει διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν νέων πανταδυναμίου ἐπιρροῆς του τὸ ἱερὸν τοῦτο τοῦ συμπατριώτου του καθίδρυμα.

Ἐν ἔτει 1852 οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμογενεῖς προσεκάλεσαν τὸν Γενναδίον, μισθὸν χιλιοδραχμὸν ὑποσχόμενοι, καὶ πρόθυμοι γ' αὐξήσωσιν αὐτὸν κατὰ τὸ ἡμισυ μηνιαίως, ἂν ἐπέτεινε τὴν ἀξίωσιν· πλὴν ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος ἀπεκρίθη ὅτι « πτωχὸς μὲν εἶνε, καὶ μεθ' ἡμισίας· ἑκατονταετηρίδος ἀγῶνας οὐδ' ἄρτον ἔχει νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὰ τέκνα του, ἀλλ' ὅτι ὁ πόθος ὅλου τοῦ βίου του ἦν νὰ καταθέσῃ τὰ ὀστέα του εἰς γῆν ἐλευθέραν ⁽¹⁾ ».

Τοιοῦτος γενόμενος ὁ πυρετώδης ἐκείνος πατριώτης καὶ ἀείμνηστος διδάσκαλος ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1854 ἔτους, προσβληθεὶς ὑπὸ τότε τὰς Ἀθήνας μαστισσάσης χολέρας.

Συγγράμματα.

— Στοιχειώδης πραγματεία περὶ τῶν χρῶν τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ Φραγκίσκου Σοφείου, μεταφρασθεῖσα ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν παρὰ τοῦ Γ. Γενναδίου. Ἐν Μόσχᾳ 1849, καὶ ἐν Ἀθήναις 1853.

— Πρώτη τροπὴ τοῦ ὑγιούς ἀνθρωπίνου νοῦς, συγγραφείσα Γερμανιστὶ παρὰ Καρόλου Τραύγούτου Θείμη, καὶ μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Γ. Γενναδίου. Ἐν Μόσχᾳ 1849, (ἀνετυπώθη πολλάκις ἐν Ἀθήναις).

— Λόγοι εἰς τὰς ἐξετάσεις τῶν ἐν Ὁδησσῷ, καὶ Βουκουρεστίῳ ἐλληνικῶν σχολείων.

(1) Λόγος εἰς Γενναδίον καὶ Βενθόλον ὑπὸ Ἀλ. Ῥαγκαβῆ, Πανδώρα τόμ. ΣΤ' μετὰ τῆς εἰκόνης τοῦ Γενναδίου.

—Γραμματικὴ Ἑλληνική (ἐτυπώθη πλειστάκις καὶ στερεοτύπως μέχρι τοῦ δε ἀνατυπούται ἐν ταῖς καταστάμασιν Ἀνδρέου Κορομηλά).

—Σύνοψις Ἱερᾶς Ἱστορίας (ἐξεδόθη πολλάκις ἐν τῷ αὐτῷ τυπογραφείῳ).

—Ἑλληνικὴ γραμματολογία (ἐκ τοῦ γερμανικοῦ). Ἐν Ἀθήναις 1849.

—Σύνοψις Γενικῆς Ἱστορίας, ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μεταφρασθεῖσα. Ἐν Ἀθήναις 1850.

—Κατήχησις Δαρβάρεως. Ἐν Ἀθήναις 1854 στερεοτύπως, καὶ πολλάκις προτυγουμένως ἐν τῷ τυπογραφείῳ Ἀνδρέου Κορομηλά.

—Ἑλληνικὰ τὰ ἐξαιρετώτερα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὑπὸ Φ. Κιανήρου. Ἐν Ἀθήναις 1850.

Ἀναστάσιος Χριστόπουλος (').

Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐν Ἀνδριτζαίνῃ τῆς Ὀλυμπίας ἀπὸ τὸν εὐπατρίδην Χρίστον Ἀναστασίου Χριστόπουλον, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος αὐτοῦ τὰ πρῶτα γράμματα μετέβη πρὸς τελειωτέραν κατάρτισιν εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ἀργους, διευθυνόμενον τότε ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Ἀρσενίου. Ἐρωτι εὐρυτέρας μαθήσεως ἤλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπὶ τινὰ χρόνον ἀκροασθεὶς ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ἐπιοκρήνης μετέβη εἰς Πίζαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου κατ' ἰδίαν εὐδοκίμως ἐδίδαξε μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ φιλόπατρις Ἀναστάσιος καταταχθεὶς εἰς τὸν ἱερὸν λόχον ἤχημα-λωτίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν ἐν Δραγατσανίᾳ μάχην, καὶ ὕστερον λυτρωθεὶς ἤλθεν εἰς Ἰάσιον, ἔνθα ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν μέχρι τοῦ ἔτους 1828, ὅτε καταβάς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐδεξιώθη εὐμενῶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διορισθεὶς πρόεδρος τοῦ πρωτοκλήτου δικαστηρίου Ἀνδρου καὶ Κέας, ὕστερον δὲ Αἰγίνης, Σαλαμῖνος καὶ Σπετσῶν.

Ἐλθόντος τοῦ βασιλέως Ὁθωνος καὶ τακτοποιηθέντων τῶν δικαστηρίων ὁ Χριστόπουλος διωρίσθη πρωτοδίκης, ὕστερον δὲ πρόεδρος Πρωτοδικῶν, καὶ ἐπὶ τέλους Ἐρφέτης ἐν Ἀθήναις, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε τὴν 22 Μαρτίου 1854.

Συνέγραψε γραμματικὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ διαφόρους γραμματικὰς σημειώσεις εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους.

(') Ὁ Ἀναστάσιος ἦτο μεγαλύτερος ἀδελφὸς πέντε ἐτέρων ζώντων πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, Τζανέτου στρατηγοῦ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, Παναγιώτου δικηγόρου καὶ βουλευτοῦ Ὀλυμπίας ἀποθανόντος ἐν Καλάμαις κατὰ μῆνα Φεβρουάριον τοῦ 1862, Ζαρίφη ὑπαρχηγοῦ ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀποθανόντος ἐν Ἀνδριτζαίνῃ τὸ 1844 ἐνα μῆνα πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀναστασίου, Γεωργίου δημαρχεύοντος νῦν ἐν τῇ δήμῳ αὐτοῦ, καὶ Χαλαλάμπους βουλευτοῦ καὶ πολλάκις ὑπουργεύσαντος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος καὶ νῦν.

Μάρκος Δραγούμης.

Ἐγεννήθη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1770 ἐν Βολεζικῷ τῆς Μακεδονίας, καὶ ἀπέθανε τὸν αὐτὸν μῆνα τοῦ 1854 ἐν Ἀθήναις. Δωδεκαέτης ἀπορφανισθεὶς πατὴρ μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα σπουδάσῃ, ἐπιμελὴς δὲ ὢν εἰς ἄκρον ἅμα δὲ καὶ εὐφυὲς ἠκροάσθη πάντων τῶν τότε διδασκομένων μαθημάτων, ὅσων τῆς ἐλληνικῆς, ρητορικῆς, μαθηματικῶν, φιλοσοφίας κλπ. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις συνήθειαν, καθ' ἣν ἡ διδασκαλία ἐθεωρεῖτο οὐχὶ πόρος ζωῆς, ἀλλὰ καθήκον πρὸς τὴν πατρίδα, ἐδίδαξε καὶ ὁ Μάρκος ἐν τῷ σχολεῖω ἰδίως τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος ὅπου κατόικουν οἱ ἐπιστημότεροι τῶν ὁμογενῶν, ἀσχολούμενος δὲ ἰδίως εἰς τὴν ἐλληνικὴν καὶ τὴν θεολογίαν ἐξεπόνησεν οὐκ ὀλίγα, ἐξ ὧν τρία μόνον συγγράμματα αὐτοῦ περιεσώθησαν, τῶν ἄλλων δημοσιεύσεων μετὰ τῆς βιβλιοθήκης καὶ τῆς ἄλλης αὐτοῦ περιουσίας ἐν ἔτει 1821.

Ἐν ἔτει 1822 ἔλθων εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα ἀντεπροσώπευσεν ἐπαξίως εἰς τὰς τότε συνελεύσεις τοὺς συμπατριώτας του Μακεδόνες, διορισθεὶς ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς κυβερνήσεων εἰς διαφόρους δικαστικὰς θέσεις. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυβερνήτου μέχρι τοῦ θανάτου του ἀπεποιήθη ἡ ἀρθρὰ τῶν δημοσίων.

Συγγράμματα.

- Ἐπιτομὴ τῆς Δογματικῆς Θεολογίας.
- Συναγωγὴ λέξεων καὶ φράσεων ἐκ τῶν δοκιμωτέρων συγγραφέων.
- Ἑρμηνεία διαφόρων λέξεων καὶ μάλιστα συνωνύμων (').

Νεόφυτος Βάμβας.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ κατὰ τὸ 1770, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, καὶ τὴν ἀγγελικὴν ἀσπασάμενος πολιτείαν μετέβη πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Πάτμου, ὅθεν μετ' οὐ πολὺ ἐπανελθὼν εἰς τὴν γενέτειραν νῆσον ἠκροάσατο Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, καὶ Δωροθέου Πρωτοῦ. Τῷ 1803 προσκληθέντος εἰς Βυζάντιον τοῦ Δωροθέου εἰς σχολαρχίαν τῆς ἐν Ξηροκρήνῃ σχολῆς, παρηκολούθησεν αὐτῷ καὶ ὁ Βάμβας, ὅστις διδάσκων κατ' οἶκον τοὺς δεομένους, καὶ συνεργαζόμενος εἰς τὴν Κιβωτὸν, ἐξωκονόμησεν ὀλίγα χρήματα, καθ' ἀπεφάνισε ἵνα μεταβῇ εἰς Εὐρώπην πρὸς ἐντελῆ κατάρτισιν. Ἐλθὼν εἰς Παρίσιους (1807) καὶ προσοικειωθεὶς τῷ διαστήμῳ συμπόλιτῃ αὐτοῦ

(') Σώζεται παρὰ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Κ. Νικολ. Δραγούμῃ.

τοῦ Ἀδαμαντίω Κοραῖ, κατὰ συμβουλὴν τούτου ἐξελέξατο τὰ μαθήματα περὶ ἃ ἐμελλε ν' ἀσχοληθῇ ὕθην ἐδιδάχθη τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἀκροαζόμενος ἰδίως τὸν διάσημον χημικὸν Θεοφάνη, καὶ τελειοποιῶν ὅσας εἶχεν ἐξ Ἑλλάδος μαθηματικὰς γνώσεις παρὴν τακτικῶς καὶ εἰς τὰς παραδόσεις τῶν διδασκάλων τῆς φιλοσοφίας.

Ἐγερθέντος τότε τοῦ περὶ γλώσσης ζητήματος ὁ Βάμβας ἀσπασθεὶς τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ συμπολίτου του πολλὰ ὑπὲρ αὐτῆς συζητῶν τοῖς ἀντιδοξοῦσιν ἔγραψεν. Ἐνταῦθα δ' ἐξέδωκε καὶ τὴν ῥητορικὴν αὐτοῦ (1813) εὐμενῶς ὑπὸ πάντων προσδεχθεῖσαν διὰ τὸ εὐληπτον τοῦ ὕφους, καὶ τὸ περιληπτικὸν καὶ εὐμέθοδον τῆς συντάξεως.

Ἰδρυθείσης τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς, οἱ κάτοικοι ἀποταθέντες πρὸς τὸν Κοραῖ ἐζήτησαν κατάλληλον διευθυντὴν αὐτῆς. Κατὰ δὲ θερμὴν τοῦ Κοραῖ σύστασιν ἐλλῶν εἰς Χίον ὁ Βάμβας (1815) ἀνεκδότως εἰργάσθη πρὸς τακτοποίησιν τῆς Σχολῆς, ἧς ἐπὶ ἐξαετίαν πρόεστη.

Κατὰ πρῶτον διήρπασεν αὐτὴν εἰς πέντε τάξεις, ὑποδιαίρσας τὰς πολυκρινοτέρας εἰς τμήματα καὶ τὴν μὲν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἀνέθηκεν εἰς Κωνσταντῖνον τὸν Βαρδαλάχον, συνεργοὺς παραλαβόντα τὸν Ἀπόστολον Ψωμῆν, καὶ ἑτέρους πολλοὺς καὶ καλοὺς διδασκάλους· τὴν δὲ διδασκαλίαν τῶν μαθηματικῶν ἀφῆκε καὶ εἰς τὸν πρότερον διδάσκοντα Ἰωάννην Τσελεπὴν, ξένας δὲ γλώσσας, ὡς ἀναγκαίαις, ἐνέκρινεν εἰς τὸν κανονισμὸν τὴν γαλλικὴν καὶ τουρκικὴν, καὶ τῆς μὲν πρώτης διδάσκαλον διώρισε τὸν Γάλλον Ἰούλιον Δαβίδ, τῆς δὲ δευτέρας ἕτερον· συστήσας δὲ καὶ ἔδραν τῆς ναυτικῆς ἐπιστήμης ἀνέθηκε τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς εἰς τὸν Ἰταλὸν Ἀντώνιον Σκάσην. Φιλοσοφίαν δὲ καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας ἀνεδέξατο καὶ μετὰ κλέους ἐδίδαξεν αὐτὸς ὁ σχολάρχων Βάμβας, πάσας τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἀληθείας διὰ πραγμάτων ἐπιβεβαιῶν, ὡς ἔχων πρόχειρα πάντα τὰ πρὸς τοῦτο ἐργαλεῖα.

Ὁ Βάμβας μεμυημένος τὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικοῦς, παρέλαβε τοὺς ἐν τῇ σχολῇ τῆς Χίου φοιτῶντας Ἰδραίους, καὶ μετ' αὐτῶν μεταβὰς εἰς τὴν νῆσον διὰ πυρετιώδους εὐγλωττίας διήγειρε τὸ ἑλληνικὸν φρόνημα τῶν νησιωτῶν, ἐξορμῶν εἰς ἐπανάστασιν. Καταπλεύσαντος εἰς Ἰδραν τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου, ὁ Βάμβας παρεκλούθησεν αὐτῷ ὡς γραμματεὺς εἰς Πελοπόννησον, πολλῶν καὶ καλῶν γενομένων προξένος τῇ πατρίδι, αὐτοσχεδίως ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἀγορεύων, προσκαλὼν ἐπὶ τὰ ὄπλα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ προτρέπων

τοὺς πάντας εἰς αὐταπάρνησιν καὶ ὁμόνοιαν. Εἶτα δυσαρεστηθεὶς ἕνεκα τῶν τότε ἐμφυλίων διενέξεων, ἀπῆλθεν εἰς Ἑπτάνησον, καὶ ἐδίδασκεν ἐν Κεφαλληνίᾳ τὰ ἑλληνικὰ μέχρι τοῦ 1828. Ὑστερον προσκληθεὶς εἰς Κέρκυραν διωρίθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Ἰονίᾳ Ἀκαδημίᾳ· συστηθέντος δὲ τοῦ ἱεροσπουδαστηρίου ἡ Ἀγγλικὴ προστασία διώρισεν αὐτὸν Ἐφθρον, καὶ ἐκτιμῶσα τὴν παιδείαν τοῦ ἐτίμησε διὰ τοῦ ἀργυροῦ παρασήμου τῶν ἁγίων Μιχαὴλ καὶ Γεωργίου.

Κατὰ τὸ 1834 ἐγκαταλιπὼν τὴν Ἑπτάνησον ἦλθεν εἰς Σύρον, καὶ διορισθεὶς διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖσε ἑλληνικοῦ σχολείου, ὠργάνισεν αὐτὸ κατὰ τὰς βάσεις τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς, καὶ ἐπὶ τριετίαν ἐδίδαξε φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν, πολλοὺς καὶ ἀξιολογούς ἀναδείξας μαθητάς.

Ἐν ἔτει 1837 διορισθεὶς καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου μέχρι θανάτου ἐτήρησε τὴν ἐδραν (*).

Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τὴν 9 Ἰανουαρίου 1855.

Συγγράμματα.

— Ῥητορικὴ ἐκ τῶν ἐνδοξότερων τεχνολογῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων ἐρανισθεῖσα καὶ συνταχθεῖσα. Ἐν Παρίσις 1813. (Μετετυπώθη ἐπηυξημένη ἐν Ἀθήναις 1844, 1856).

— Στοιχεῖα τῆς φιλοσοφικῆς ἠθικῆς. Ἐνετίησι 1818. (Ἀνετυπώθη μετεβ-
ρυθμισμένη ἐν Ἀθήναις 1845).

— Τεχνολογικόν, Ἐν Χίῳ 1820. (ἀνετυπώθη ἐν Βενετίᾳ 1825, καὶ ἐν Ἀθήναις 1846).

— Λόγοι ἀπαγγελομένοι εἰς τὰς ἐξετάσεις τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς, ἐν Χίῳ 1820.

— Ἐσωτερικαὶ ἐνέργειαι τῆς ἐμπνεύσεως τῶν θείων Γραφῶν. Ἐν Σύρῳ 1834.

— Συντακτικὸν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, εἰς τὸ ὅποιον προηγείται σύντομος θεωρία τῶν νοητικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, τῆς μορφώσεως τῶν ἰδεῶν, καὶ τῆς Γενικῆς Γραμματικῆς, εἰς δὲ τὸ τέλος ἐπροστέθησαν εἰσαγωγικαὶ τινες ἰδέαι περὶ ποιητικῆς. Ἐν Κερκύρᾳ 1828, καὶ ἐν Ἀθήναις 1848.

— Στοιχεῖα Φιλοσοφίας. Ἐν Ἀθήναις 1838, καὶ 1856.

— Σημειώσεις εἰς τοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους. Ἐν Ἀθήναις 1849.

— Ἐγχειρίδιον τῆς τοῦ ἱεροῦ ἁμβωνος ῥητορικῆς. Ἐν Ἀθήναις 1851.

— Ἐγχειρίδιον Ἠθικῆς, μετὰ ἐπιμέτρου περὶ ἀναλυτικῆς καὶ συνθετικῆς μεθόδου. Ἐν Ἀθήναις 1853.

— Λόγοι, καὶ διατριβαὶ (ιδίως κατὰ Κ. Οἰκονόμου), σποραδικῶς δημοσιευ-
θεῖσαι ἐν φυλλαδίοις καὶ ἐφημερίσιν.

Πρὸς τοῦτοις εἰργάσθη ὁ Βάμβας εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρίας ἐν Ἀθήναις γενομένην μετάφρασιν καὶ τύπωσιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν.

(*) Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν Ἑρμουπόλει ὑπὸ τοῦ γυμνασιάρχου Γεωργίου Σουρία, ἐκ-
δοθεὶς μετὰ τῆς εἰκόνης τοῦ Βάμβας ἐν Πανδώρα τόμ. ΣΤ', — SP. Veludi, Ricordo di
Neofitos Vamvas.

Κωνσταντῖνος Οικονόμος.

Ἐγεννήθη τῇ 27 Αὐγούστου 1780 ἐν Τσαριτσάνῃ τῆς Θεσσαλίας, ἐκ πατρὸς Κυριακοῦ πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου τῆς ἐπισκοπῆς Ἑλασσῶνος, καὶ μητρὸς Ἀνθῆς. Ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ λογίου πατρὸς αὐτοῦ τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν, τὴν δὲ γαλλικὴν παρὰ Ζήση Κάβρα ἱατροῦ ἐξ Ἀμπελακίων. Δωδεκαέτης προεχειρίσθη Ἀναγνώστης, καὶ ἐξεφώνησεν ἐπ' ἄμβωνος λόγον ἰδιοπόνητον. Τὸ εἰκοστὸν δὲ πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας διατρέχων ἐχειροτονηθὲν διάκονος καὶ πρεσβύτερος. Μετὰ τὴν ἀποθίωσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ προεχειρίσθη Οἰκονόμος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἑλασσῶνος, καὶ ἱεροκλήρυξ, ἄγων τὸ 25 ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἐκτοτε περιήγε πόλεις καὶ κόμας Θεσσαλικὰς, εὐαγγελιζόμενος καὶ κηρύττων τὸν θεῖον λόγον, καὶ παρὰ πάντων εὐφημούμενος καὶ φιλούμενος ἐπ' εὐγλωττίᾳ καὶ γνώσει. Εἰσέτι ἀναγινώσκονται ἐπιγράμματα, ἔργα τοῦ σοφοῦ τούτου διδασκάλου, εἰς ἐκκλησίας, βρύσεις, γεφύρας, μνήματα, δι' ὧν διέβαινε.

Κατὰ τὸ 1806 Εὐθύμιος ὁ Βλαχάδας, ἀρματολὸς τῶν Χασίων, ἔκρουσε τὸν κώδωνα τῆς ἐθνεγεροσύνης, καὶ ἐπὶ κεφαλῇς λογάδων πολεμιστῶν ἀπληλευθέρωσε πᾶσαν σχεδὸν τὴν Θεσσαλίαν. Κατασταλείσης τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐπαναστάσεως, διὰ προδοσίας τοῦ Δεληγιάννη καὶ Βλαχοδοῦρου, στίφη ἀγρίων Ἀλβανῶν διαχυθέντων παρέδιδον τὰ πάντα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον, ἀνεξετάστως σφάζοντες καὶ αἰχμαλωτίζοντες ἐνόχους καὶ μὴ. Καταμηνυθεὶς τότε καὶ ὁ Οἰκονόμος ὡς συναγωνιστὴς τοῦ Βλαχάδα, ἀπήχθη εἰς Ἰωάννινα καὶ φυλακισθεὶς μόλις διέφυγε τὸν θάνατον ἄδρῳς πληρώσας τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ εἰς τὸν ἄγριον τῆς Ἠπείρου σατράπην. Ὁ τότε πατριάρχης Γρηγόριος Ε' θεωρῶν τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ διαμονὴν αὐτοῦ ἐπικίνδυνον, διὰ τὰς τότε ἀνωμάλους περιστάσεις, μετεκαλέσατο αὐτὸν δι' ἐπιστολῆς εἰς τὸ κατὰ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Σεβρῶν σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (1 Αὐγούστου 1808) (*).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Σμυρναῖοι ἐνισχυόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἀπεφάσισαν τὴν σύστασιν καὶ δευτέρου ἐν τῇ πατρίδι σχαλείου, καὶ ὡς διδασκάλους προσεκάλεσαν τὸν Οἰκονόμον καὶ Κούμαν, οἵτινες δεξάμενοι τὴν πρόσκλησιν ἦλθον περὶ τὰ τέλη τοῦ 1808 καὶ

(*) Ἐδημοσιεύθη πανομοιότυπος ἡ πρὸς τὸν Οἰκονόμον διαταγὴ αὕτη τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῆς ὑπὸ Ἀγγελοπούλου ἐκδομένης συλλογῆς ὧν κατὰ τὸν αἰνιγματοῦς ἐκείνον ἐνομέμεται.

συνέστησαν τὴν δευτέραν ταύτην σχολὴν, ἀρξαμένην τῇ 1 Σεπτεμβρίου 1809. Ἀλλὰ μετὰ ἓνα ἑνιαυτὸν καταργηθεῖσα ὑπὸ τῶν προστατευόντων τὴν παλαιὰν καὶ Εὐαγγελικὴν λεγομένην σχολὴν, μετ' ὀλίγον διὰ συνδρομῆς φιλομαθῶν καὶ φιλοκάλων ἀνδρῶν ἤρξατο αὖθις μετ' τὸ ὄνομα Φιλολογικὸν Γυμνάσιον (1 Σεπτεμβρίου 1810).

Ἐν τῷ γυμνασίῳ τούτῳ ἐδίδασκεν ὁ μὲν Οἰκονόμος τὴν ἐκκλησιαστικὴν παιδείαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν, τὴν δὲ φιλοσοφίαν μετὰ τῆς σειρᾶς τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν ὁ Κούμας. Μετὰ τούτων ἠνώθη μετ' ὀλίγον ἐλθὼν ὁ αὐτάδελφος τοῦ Κωνσταντίνου Στέφανος Οἰκονόμος, διδάσκων τὴν φυσικὴν ἱστορίαν καὶ χημείαν, καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν.

Ὁ τρόπος τῆς παραδόσεως τοῦ Οἰκονόμου οὐδόλως ἦν ἐπιδεικτικὸς, ἀλλὰ σαφὴς καὶ συγκεκρισμένος μετ' ἀφέλειαν καὶ εὐκρίνειαν, μ' ἐνάργειαν συνάμα καὶ ζωηρότητα, πρὸς δὲ ἀναλυτικὸς, πλήρης παρατηρήσεων καὶ παραδειγμάτων διαφόρων. Ἦσαν δὲ τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραδιδόμενα μαθημάτων ἀκριβῶς ἐφηρμοσμένα εἰς πᾶσαν κλάσιν, κατὰ τὴν δεκτικότητα καὶ ἡλικίαν τῶν σπουδάζόντων, ὅλα ἀνάλογα. Καὶ ἐπεθύμει μὲν οἱ μαθηταὶ νὰ γίνωσι σοφοί, ἐπιστήμονες, τεχνικοί, εὐγενεῖς περὶ τοὺς τρόπους, ἀκριβορρήμονες περὶ τὴν φράσιν, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἡγωνίζετο καὶ ἤρχετο νὰ τοὺς ἴδῃ ἠθικοὺς καὶ ἐναρέτους. Εἶχε δὲ συντελούσας πρὸς εὐκρινῆ μετὰδοσιν τῆς πολυμαθοῦς καὶ κριτικωτάτης διδασκαλίας του πᾶσαν σχεδὸν ἐπιστήμην καὶ τέχνην ὁ πολυειδῆμων Οἰκονόμος, ἀπὸ μὲν τῆς λογικῆς προμηθεύμενος τὴν μέθοδον, ἀπὸ τῆς μεταφυσικῆς τοὺς ἀρχικοὺς νόμους, ἀπὸ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τὰς ὑψηλὰς καὶ μεγάλας ἐννοίας, ἀπὸ τῆς γεωμετρίας τὴν τάξιν καὶ ἀλληλουχίαν, ἀπὸ τῆς ῥητορικῆς τὴν ἀμίμητον ἐκείνην χάριν, δι' ἧς συνεκίνει ἐξαισιῶς καὶ διήγειρεν ὄχι μόνον τὸν νοῦν πρὸς θαυμασμόν, ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν εἰς κατάνυξιν, καὶ ἀπὸ τῆς θεολογίας τέλος τὰς σωτηριώδεις ἐκείνας ἐμπνεύσεις, ὑφ' ὧν κάτοχος καὶ ἐνθους ἐμυσταγώγει καὶ ἀνεπτέρονεν εἰς τὰς ὑψηλὰς καὶ θείας θεωρίας τοὺς συνόντας.

Ἐξήσκει δὲ πάντοτε τοὺς μαθητὰς ὁ ἀκάματος καὶ μέγας ἐκεῖνος διδάσκαλος εἰς τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων τὴν ἀπαγγελίαν, διὰ ν' ἀποκτῶσι καλὴν προφορὰν, νὰ συνειθίζωσι τὴν ἀκοὴν εἰς τὸν λεκτικὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἀρμονίαν καὶ νὰ ἐκτυπώνωσι ζωηρότερον εἰς τὸν νοῦν τὰ σπουδάζόμενα. Καθῆκον τῶν μαθητῶν ἐθεώρει ὡσαύτως τὴν ἀποστήθισιν

τῶν ὠραιότερων περικοπῶν τοῦ ἀνὰ χεῖρας συγγραφέως, ἢ ποιητοῦ, πρὸς ἀσκήσιν τῆς μνήμης, καὶ πρὸς πλουτισμὸν τοῦ νοῦς μὲ ἰδιωτισμοὺς καὶ φράσεις, μὲ καλλιτεχνίας καὶ ὀρθῆς συντάξεως τρόπους, μὲ διαφόρους ἰδέας καὶ ῥήσεις· ἔδιδε πρὸς τούτοις εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἀφορμὴν ν' ἀπανθίζωσιν, ὡς μέλισσαι, ἐκ τοῦ λειμῶνος τῶν Μουσῶν τὰ κάλλιστα, ἀπαιτῶν ἀπὸ αὐτοῦς γυμνάσματα ῥητορικὰ καὶ ποιητικὰ εἰς τε τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἦσαν δὲ τὰ ῥητορικὰ γυμνάσματα εἰς μὲν τὸ ἐπιδεικτικὸν εἶδος, ἐγκώμια ἐνδόξων ἀνδρῶν, πόλεων, ἐθνῶν, ἀρετῶν, ἐπιστήμης τινός, ἢ τέχνης. Εἰς δὲ τὸ συμβουλευτικόν, παραινέσεις περὶ σωφροσύνης, δικαιοσύνης, φιλομαθείας, φιλογενείας, ἐν γένει λόγοι προτρεπτικοὶ ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκαγαθίαν. Εἰς δὲ τὸ δικανικὸν εἶδος, ἐνίοτε γυμνάσματα κατὰ μίμησιν τοῦ ἸΒ' Νεκρικοῦ διαλόγου τοῦ Λουκιανοῦ. Παρὰ ταῦτα περιεῖχον τὰ γυμνάσματα διηγήματα ἱστορικὰ, ἐπιστολῶν καὶ μύθων σχεδιάσματα, εἰς δὲ τὴν ποίησιν, ἐπιγράμματα ἐπιδεικτικὰ, προτρεπτικὰ, ἐπιτύμβια, ἀναθηματικὰ, εἶδη Πινδαρικὰ, εἰδύλλια.

Ἐνεκα τῶν διδασκόντων τὸ ἐν Σμύρνῃ Γυμνάσιον τοιαύτην ἀπέκτησε φήμην, ὥστ' ἐνταῦθα πολλοὶ πολλαχόθεν τῆς Ἑλλάδος συνέρχοντο οἱ μαθητέοντες. Προχωροῦντος δὲ τοῦ χρόνου τὸ φιλογαγικὸν γυμνάσιον ἐκ μερικοῦ κατέστη δημόσιον (1812), μ' ὅλας τὰς θορυβώδεις κραυγὰς καὶ ἀντενεργείας τῶν ἀντιζήλων.

Ἐπὶ τέλους ὅμως τὰ ἐν Σμύρνῃ ἀλληλομαχοῦντα σχολεῖα εἰς δύο διαιρεθέντα στρατόπεδα πόλεμον περὶ ἐξοντώσεως ἀνέλαβον. Εἰς μὲν τὴν ὁ τότε (1818) πατριάρχης Κύριλλος καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ ἱερὰ Σύνοδος, καὶ ἄλλοι τῶν προκριτῶν τοῦ γένους προσεπάθησαν νὰ κατευνάσωσι τὸν θόρυβον, πατρικῶς συμβουλευόντες τοὺς αἰτίους τῶν σκανδάλων λογιστάτους τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς. Ἀλλ' οὗτοι ὀλοτελῶς πλᾶν ἀφηνιάσαντες οὐδένα ἤκουον. Ἀπουσιάζοντος τότε εἰς Βιέννην τοῦ Κούμα, ὁ Οἰκονόμος ἀκλόνητος καὶ στεγρὸς τὸ φρόνημα μετ' εὐαγγελικῆς ὄντως μακροψυχίας ὑπέμενε τὰς προσβολὰς τῶν ἀντιπάλων. Ἐπὶ τέλους ὅμως μὴ ὑποφέρων νὰ βλέπῃ τὴν Σμύρνην διασχιζομένην ὑπὸ τῆς θεοστυγοῦς ἔριδος, μετέβη εἰς Μιτυλήνην. Τότε δὲ (1819) Γρηγόριος ὁ πατριάρχης καὶ ἡ περὶ αὐτὸν Σύνοδος προσεκάλεσαν εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἵνα κηρύξῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ τρομεροῦ ἐγεγερθέντος ὑπὸ τῶν βαρβάρων διωγμοῦ, ὁ Οἰκονόμος κατέφυγε μετ' ἄλλων εἰς

Ὁδησσόν. Ἐκεῖ χομισθέντος μετ' οὐ πολὺ τοῦ λειψάνου τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, ὁ διαπρύσιος τῆς ὀρθοδοξίας κήρυξ ἐξεφώνησε τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον ἐπικήδειον. Ἐν Ὁδησσῷ δ' ἐξεφώνησε καὶ τοὺς ἄλλους ἐκείνους λόγους, τοὺς ἐν Βερολίῳ ἐκδοθέντας. Προσκληθεὶς ὕστερον εἰς Πετρούπολιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἄριστὰ ἐκμαθὼν τὴν Σλαβωνικὴν γλῶσσαν συνέγραψε τὸ περισπούδαστον περὶ συγγενείας τῆς Σλαβωνοῤῥωσσικῆς γλώσσης πρὸς τὴν ἑλληνικὴν σύγγραμμα, καὶ μετὰ δύο ἔτη (1830) τὸ περὶ προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης πολυμαθὲς αὐτοῦ πόνημα.

Ὁ σύλλογος τῆς ἐν Πετρούπολει ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας τὴν πολυμαθεῖαν καὶ τοὺς κοινωφελεῖς πόνους τοῦ ἀνδρὸς τιμῶν, ἐνέκρινεν αὐτὸν σύνεδρον, ἡ δὲ Αὐτοκρατορικὴ Ἀκαδημία συνεταῖρον. Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος τὸν ἐβράβευσε μὲ παράσημα καὶ σύνταξιν ἰσόβιον. Ὁ τότε βασιλεύων τῆς Πρωσσίας Φριδερῖκος Γουλιέλμος Γ' τὸν ἤξιωσεν ἐπίσης τοῦ παρασήμου τοῦ ἐρυθροῦ Ἀετοῦ, καὶ ἡ Ἀκαδημία τοῦ Βερολίνου τὸν ὠνόμασε μέλος αὐτῆς ἀντεπιστέλλον.

Ἀπελθὼν ἐκ Ρωσσίας κατήλθεν εἰς Γερμανίαν, καὶ ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἰταλίαν, ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον (1834), καὶ ἐκεῖθεν μετ' οὐ πολὺ εἰς Ἀθήνας, τιμηθεὶς προσηκόντως ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ἐνταῦθα μεμακρυσμένος τῆς τύρβης τῶν πολιτικῶν διετέλεσε μέχρι τελευτῆς μελετῶν, συγγράφων, συμβουλευῶν ἐγγράφως καὶ προφορικῶς τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τῇ πατρίδι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἁμῶνος ⁽¹⁾, καὶ ἐκφωνῶν τοὺς ἐπικήδειους τῶν κατὰ καιροὺς ἀπερχομένων τοῦ βίου τούτου τελευταίων προμάχων τοῦ μεγάλου τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος.

Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τὴν 9 Μαρτίου 1857, καὶ ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐγένετο πομπωδεστάτη, διὰ βασιλικῷ διατάγματος ἀπονεμηθέντος αὐτῷ τοῦ παρασήμου τῶν μεγάλων Ταξιαρχῶν, συνεπάγοντος τιμᾶς Ἀντιστρατήγου ⁽²⁾.

(1) Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1832 ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἐπὶ Κωνσταντίῳ, διὰ σιγγίλλου, ἀνεκήρυξε τὸν Οἰκονόμον γενικὸν ἱεροκήρυκα πασῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, χαίροντα τὸ προνόμιον τοῦ φέρειν ἐπὶ κεφαλῇ σταυρὸν ἀδαμάντινον, «ὡς γνώρισμα ἰθαζούσης πρὸς αὐτὸν ἐκκλησιαστικῆς περιποιήσεως, διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, ἀκαμάτους ἀγῶνας αὐτοῦ.»

(2) Ὑπόμνημα αὐτοσχέδιον περὶ τοῦ αἰδεσιμωτάτου πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, ὑπὸ Κ. Σιβίνῃ. Ἐν Τεργεστῇ τύποις τοῦ Αὐστριακοῦ Αἰὺδ. Ἀωνζ'. — Δόγος ἐκφωνηθεὶς τῇ 6' Μαρτίου φωνζ' κατὰ τὴν τελετὴν

Καὶ οὕτως « ἐξέπνευσεν ὁ Σαμουὴλ τοῦ κηρύγματος, ἐξέλιπεν ὁ τοῦ
 « ἱεροῦ νομοφύλαξ, ἀπῆλθεν ὁ θησαυροφύλαξ καὶ ταξίαρχος τοῦ ἑλλη-
 « νισμοῦ. Ὁ Ἕλληνας ὁ πολὺς, ὁ πύρινος ἱερεὺς καὶ κήρυξ τῆς ἐκκλη-
 « σίας, ὁ κλεινὸς τῶν Ἑλλήνων διδάσκαλος, Κωνσταντῖνος ὁ Οἰκο-
 « νόμος οὐκέτι ἐν ἡμῖν ζῇ! »

Συγγράμματα.

— Φεnelώνος Τηλέμαχος. Μετάφρασις εἰς ἡρωϊκοὺς στίχους. (ἀπωλέσθη).
 — Τέχνης ῥητορικῆς Βιβλία γ'. συνταχθέντα ὑπὸ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου,
 εἰς χρῆσιν τοῦ ἐν Σμύρνῃ Γυμνασίου. Ἐν Βιέννῃ 1813.

— Γραμματικῶν ἢ Ἐγκυκλίων παιδευμάτων βιβλία δ'. Τόμος Α'. ἐν Βιέν-
 νῃ 1817.

— Ἱερὰ Κατήχησις. Βιέννῃ 1814. (πολλάκις μετατυπώθη).

— Λόγοι ἐκφωνηθέντες εἰς τὰς ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰς ἐξετάσεις
 τοῦ Φιλολογικοῦ Γυμνασίου. (τῶν τελευταίων τινὲς ἐξεδόθησαν ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ).

— Αὐτοσχέδιος περὶ Σμύρνης διατριβή. Ἐν Μελίτῃ (προετυπώθη ἐν Λογίῳ
 Ἑρμῇ).

— Ἑξηνταεελώνης, κωμῳδία. (Ἐν Βιέννῃ, ἀνετυπώθη ἐν Σμύρνῃ, καὶ ἐν
 Ἀθήναις).

— Λόγοι ἐκκλησιαστικοί.

— Ὁδηγὸς ἱεροκηρύκων.

— Ἑρμηνεία τῆς Νέας Διαθήκης μετὰ σχολίων.

— Ὁ τελευταῖος Κωνσταντῖνος, τραγωδία.

{ Πάντα ταῦτα μετ' ἄλλων
 { πονημάτων αὐτοῦ ἀπωλέσθη-
 { σαν ἐν Κωνσταντινίᾳ χειρόγραφα
 { κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ 1821.

— Ποίημα Ἑλεγεῖον εἰς τὸν ἀσιδύμον αὐτοκράτορα τῶν Ῥωσσιῶν Ἀλέξαν-
 δρον πρῶτον· ἑλληνοῤῥωσιστί. Ἐν Πετρούπολει 1825.

— Δοκίμιον περὶ τῆς πλησιεστάτης συγγενείας τῆς Σλαβωνο-Ῥωσικῆς γλώσ-
 σης πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν. Ἐν Πετρούπολει 1828. τόμ. 3.

— Περὶ τῆς γνησίας προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐν Πετρούπο-
 λει 1833.

— Λόγοι Ἐκκλησιαστικοί. Ἐν Βερολίνῳ 1833.

— Περὶ τῶν τριῶν ἱερατικῶν τῆς ἐκκλησίας βαθμῶν. Ἐν Μαυρίῳ 1835.

— Ἱστορικὸς κατάλογος τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς πατριαρ-
 χῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἐν Ναυ-

τῆς κηδείας Κ. Οἰκονόμου ὑπὸ Μιχαὴλ Γ. Σχινᾶ. Ἐν Ἀθήναις 1857.— Λόγος
 Ἐπιτάφιος εἰς Κ. Οἰκονόμον ὑπὸ Ἀνδ. Ῥηγοπούλου. — G Mavrocordatos, Notice
 sur Oecopompos.— Περὶ τοῦ ἀσιδύμου διδασκάλου Κ. Οἰκονόμου σύντομος πραγμα-
 τεῖα ὑπὸ Ε. Εὐθεοῦλῃ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1857.— Αἶων ἀρ. 1805.— Βιογρα-
 φία Οἰκονόμου ὑπὸ Κωνσταντίνου Τισχενδέρφ ἐν τῇ Γενικῇ Ἐφημερίδι τῆς Αὐγού-
 στῆς (Ἀπρίλ. 1857, ἀρ. 10), μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Μαρίας Μαυρο-
 κορδάτου, καὶ δημοσιευθεῖσα ἐν Αἰῶνι ἀρ. 1519.— Μουλλαχίου, ἐπιστολὴ πρὸς Σοφ.
 Οἰκονόμον (Γεν. Ἐφημ. Αὐγούστῃς).— Βίος καὶ πράξεις Κωνσταντίνου Οἰκονόμου ὑπὸ
 Γαβριὴλ Δεστούνη. Ἐν Πετρούπολει 1860, (Ῥωσιστί).

πλίφ 1837. (Τοῦτο εἰ καὶ φέρον τὸ ὄνομα τοῦ Ζ. Μαθᾶ, εἶνε σύγγραμμα τοῦ Οἰκονόμου).

—'Επιτάφιος λόγος εἰς τοὺς ἀειμνήστους Ζωσιμάδας. 'Εν 'Αθήναις 1812.

—Εἰς τὴν κηδείαν τοῦ Σελλασίας 'Ιεροθέου. 'Εν 'Αθήναις 1813.

—'Επιτάφιος εἰς Θεόδωρον Κολοκοτρώνην. 'Εν 'Αθήναις.

—Σιωνίτης Προσκυνητής. 'Εν 'Αθήναις 1850.

—Προσκυνητάριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. 'Εν 'Αθήναις.

—Περὶ τῶν Ὁ' Ἑρμηνευτῶν τῆς παλαιᾶς Θείας Γραφῆς. 'Εν 'Αθήναις 1849. τόμοι 4.

—'Επιγράμματα, ἐπιστολαὶ κλπ. ('Εξεδόθησαν σποράδην).

Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα συνέγραψεν ὁ φιλόπονος Οἰκονόμος, ἐκδιδόμενα νῦν ἐν συνόλῳ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Σοφοκλέους. (Τὰ σωζόμενα Κ. Οἰκονόμου, τόμοι Α'—Γ'. ἐν 'Αθήναις 1864—67).

Ἀνδρέας Μουστοξύδης.

'Εγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῇ 6 'Ιανουαρίου 1785. Μόλις δεκαπενταετῆς μετέβη εἰς 'Ιταλίαν καὶ ἐστέφθη νομοδιδάκτωρ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου τῷ 1805. Ἡ περὶ τὴν φιλολογίαν, ἰδίως δὲ περὶ τὴν ἱστορίαν, σπανία αὐτοῦ ἐπίδοσις ἐφείλκυσε οὐ μόνον τὴν προσοχὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν διασημοτέρων τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης 'Ιταλῶν λογίων καὶ ποιητῶν, ὥστε τῷ 1804 καὶ 1805 ἀνομάσθη μέλος τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας καὶ τῆς Φλωρεντινῆς Ἀκαδημίας. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Κέρκυραν ἤρχισε νὰ παραδίδῃ ἀμείσθως ἐν τῷ Λυκείῳ μαθήματα φιλολογίας, καὶ συγχρόνως ἐδημοσίευσεν ἱστορικὰς τινὰς εἰδήσεις περὶ τῆς πατρίδος του (*Notizie per servire alla storia Corcirese dai tempi eroici fino al secolo XII*). Τὸ πρῶτον τοῦτο δοκίμιον τῆς πατρίου ἱστορίας τοσοῦτον ἤρρεσεν, ὥστε ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὴν δημοσίευσίν του ἡ Γερουσία τῆς Ἐπτανήσου πολιτείας ἀνηγόρευσε τὸν νέον συγγραφέα ἱστοριογράφον τῶν νήτων μὲ μισθὸν τριάκοντα διστήλων, ὃ δὲ Αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας Ἀλέξανδρος Α', πρὸς ὃν ὁ Μουστοξύδης προσεφώνησε τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πόνημα, ἐτίμηκεν αὐτὸν διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ ἀγίου Βλαδιμήρου. Ἀποδημήσας ἐκ δευτέρου εἰς 'Ιταλίαν ἐπεσκέφθη τοὺς Παρισίους, καὶ πάλιν ἐπέστρεψεν εἰς Μεδιόλανα, ἔνθα κατὰ τὸ 1811 καὶ 1814 ἐξέδωκε δύο τόμους τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ μελετῶν ὑπὸ τὸν τίτλον *Illustrazioni Corciresi* ἀνεκάλυψε δὲ καὶ ἐδημοσίευσεν ἀνεκδοτὸν ἀπόσπασμα τοῦ περὶ Ἀντιδόσεως λόγου τοῦ Ἰσοκράτους (1812). Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν διωρίσθη μέλος ἀντεπιστέλλον τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας, ὡς καὶ τῶν βασιλικῶν Ἀκαδημιῶν τοῦ Βερο-

λινου, τοῦ Μονάχου, τοῦ Ταυρίνου, καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς τῆς Βίλ-
νας, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἄδεια παρὰ τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως νὰ συμ-
βουλευθῇ τὴν μεταξὺ τῆς Ἑνετικῆς πολιτείας καὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν
αὐλῶν ἀλληλογραφίαν, ἐξ ἧς πολλὰς ἤρυσθη πολυτιμοτάτας σημειώ-
σεις. Ἐπεσκέφθη δὲ τὸ 1814 ἐν Ζυρίχῃ καὶ τὸ 1815 ἐν Παρισίοις
τὸν αἰμνῆστον Καποδίστριαν. Περιηγήθη ἀκολούθως τὴν Γερμανίαν,
καὶ ἐν Σαξωνίᾳ φιλοφρόνως τῷ ἐχορηγήθη ἡ ἄδεια νὰ ἐξετάσῃ τὴν
πλουσίαν βιβλιοθήκην τῆς οἰκογενείας τοῦ κόμητος Σουλεμβούργου,
τοῦ κατὰ τὸ 1746 ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἑνετικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν
ἐγγχωρίων ἀνδρείως ὑπερασπίσαντος τὴν Κέρκυραν κατὰ τῶν πολιορ-
κούντων αὐτὴν Τούρκων. Μετὰ τὴν περιοδεῖαν ταύτην ἐξέδωκε τὴν
περὶ τῶν τεσσάρων ἱππων τῆς τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐν Ἑνετίᾳ μητροπό-
λεως σοφὴν διατριβήν, καὶ τῷ 1816 ἤρξατο ἐκδιδῶν ἐν Βενετίᾳ μετὰ
Δημητρίου Σχινᾶ τοῦ Βυζαντίου συλλογὴν ἀνεκδότων μὲ φιλογολικὰς
σημειώσεις, τὸ δ' ἐπὶ ἐτος ἐξέδωκε βίους τοῦ Ἀνακρέοντος καὶ τοῦ
Λισχύλου.

Τῷ 1820 ἐδημοσίευσεν ἀνωνύμως γαλλιστὶ τὰ κατὰ τὴν ἀπάνθρω-
πον πώλησιν τῆς Πάργας. Προδοθεὶς εἰς τὸν τότε Ἀγγλον ἄρμοστὴν
Θωμᾶν Μαίτλανδ, ἐπαύθη τῆς θέσεως, συνεπαγούσης καὶ τὴν ἀπώ-
λειαν τῆς διδομένης μισθοδοσίας· ἀλλ' ἡ ζημία αὕτη μετ' οὐ πολὺ ἀνε-
πληρώθη, διότι κατὰ πρότασιν τοῦ ἐν Ταυρίνῳ πρέσβεως τῆς Ῥωσ-
σίας Μοτζενίγου, ὁ τότε ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς αὐτοκρατα-
ρίας ταύτης Καποδίστριας διώρισε τὸν Μουστοζύδην ἀκόλουθον τῆς
ἀνωτέρῳ πρεσβείας, καὶ οὕτως ἡδυνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐν ἀνέσει
τὰς προσφιλεῖς του μεσαιωνικὰς ἐρεῦνας ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ἰταλίας.
Τότε ἐδημοσίευσεν καὶ τὴν κλασικὴν εἰς τὸ ἰταλικὸν μετάφρασιν τοῦ
Ἡροδότου, πλουτίσας αὐτὴν διὰ σχολίων καὶ σημειώσεων. Συγχρόνως
δ' ἐδοθήει τὸν φιλέλληνα Γάλλον Φωριέλ καὶ τὸν Ἰταλὸν Θωμᾶσιον
εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν γενομένας συλλογὰς καὶ μεταφράσεις τῶν δημο-
τικῶν ἀσμάτων.

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Μουστοζύδης ἐξῆμνη-
σεν αὐτὴν δι' ὥρχιων ἰταλικῶν στίχων, ἀναδεχθεὶς καὶ τὸ ἐπίπονον
ἔργον νὰ πληροφορῇ τὴν Εὐρώπην περὶ τῶν θαλασσιῶν ἀνδραγαθη-
μάτων τῶν ἡμετέρων, ἐκδιδῶν γαλλιστὶ περιδικὸν σύγγραμμα ἀπὸ
τοῦ 1821—22. Μὴ παραβλέπων ἐνταῦτ' αὐτὰ φιλογολικὰ, τὰ ἔχοντα
μεάλιστα στενὴν σχέσιν μετὰ τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεώς μας, κατεχώρισεν

ὀλίγον βραδύτερον ἐν τῇ *Ἀνθολογίᾳ* τῆς Φλωρεντίας τὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐλληνικῆς γλώσσης, ἐν αἷς κυρίως ἠθέλησε ν' ἀποδείξῃ δι' ἀκαταμαχῆτων λόγων, ὅτι « ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα ζῇ » διὰ τῶν μᾶλλον ἢ ἥττον περιφανῶν αὐτῆς συγγραφέων, καὶ ὅτι » διερχόμενοι τὸ μέγα διάστημα εἴκοσι καὶ ἑπτὰ περίπου αἰώνων, » ἐκ τῶν ἡμερῶν μας μέχρι τῶν ἀπωτάτων τῆς ἀρχαιότητος, ὅτε » ἔζη ὁ Ὅμηρος, οὐδεμίαν ἄλλην γλῶσσαν εὐρίσκομεν τοσοῦτον » ἀρχοειδῶς ἐπεκτεινομένην ὡς ἡ ἐλληνικὴ. » Ἐγραψε διὰ τὴν συλλογὴν τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν τοῦ Σονζονίου (*Collana degli antichi Storici Greci vulgarizzati*) *παράρτημά τι εἰς τὴν ἱστορίαν Ἡρακλείδου τοῦ Πορτικοῦ*, καὶ βραδύτερον διὰ ἡρωϊκοκωμικὸν ποίημα τὸν βίον τοῦ Αἰσώπου.

Τῷ 1829 προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα, ἐνθα ἀνέλαβε τὴν διοργάνωσιν τῶν ἐν Αἰγίνῃ δημοσίων ἐκπαιδευτηρίων, ἅμα δὲ καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος ἡ *Αἰγιναία*, καὶ τῆς ἐφημερίδος ὁ *Ἑλληνικὸς Ταχυδρόμος*.

Μετά τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστριαῦ ὁ Μουστοξίδης ἐπανῆλθε, μετὰ πολυχρόνιον ἀπουσίαν, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἰδίας πατρίδος.

Ἐλθὼν εἰς Κέρκυραν ἐξελέχθη τῷ 1833 ἀντιπρόσωπος, καὶ ἀμέσως γερουσιαστὴς τοῦ τετάρτου κοινοβουλίου. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀρμοστοῦ Νούγεντ διάλυσιν αὐτοῦ, ὁ Μουστοξίδης διωρίσθη Ἀρχὼν τῆς παιδείας· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ παραιτηθεὶς τῆς θέσεως ταύτης, ἀνεδείχθη πλέον ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ὑποστηρίζων καὶ διευθύνων μὲ σπάνιον θάρρος καὶ σύνεσιν, ἐπὶ τῆς δεσποτείας μάλιστα τοῦ Δούγλα, τὴν πάλην μικροῦ καὶ ἀδυνάτου λαοῦ πρὸς ἀγέρωχον ἀντιπρόσωπον μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς δυνάμεως. Ἐπὶ τέλους οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἐπεφόρτισαν τὸν Μουστοξίδην ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἀγγλίαν καὶ νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν ὑπουργὸν ἀναφορὰν κατὰ τῆς διαγωγῆς τοῦ ἀρμοστοῦ. Ἐλθὼν περὶ τὰ τέλη Μαΐου εἰς Λονδίνον εἶδεν ἀμέσως τὸν μαρκήσιον Νορμανδύ, πρὸς ὃν ἐπαρουσίασε καὶ ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑπτανήσου, ἐν ᾧ κατεδείκνυε τίνι τρόπῳ διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1817 παρεβιάσθη ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων, καὶ περαιῶν ἐζήτει τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ συντάγματος τούτου, καὶ τὴν εἰς τὰς νήσους ἀποστολὴν ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ὅπως ἐξακριβώσῃ τὰς καταχρήσεις τῆς ἀγγλοϊονικῆς κυβερνήσεως. Πρὶν ἐπανέλθῃ εἰς Ἀγγλίαν ὁ Μουστοξίδης ὁ Δούγλας ἀνέβηκεν ἐκ γένου τὴν βουλὴν

τῆς Ἐπτανήσου, καὶ μετὰ μικρὸν διέλυσεν αὐτήν. Καὶ ἡ αὐθαίρετος αὕτη πράξις δὲν ἀπεδειλίασε τὸν Μουστοξυδην, ὅστις συνέταξε καὶ ἐπεμψεν εἰς Λονδίνον, ὅπου ἐδημοσιεύθη διὰ τοῦ τύπου, φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον « Osservazioni sulla dissoluzione del VI parlamento, da uno dei suoi membri ».

Μετ' οὐ πολὺ δ' ἐξέδωκεν ἐν Μελίτῃ « Confutazione di A. Moustoxide al Dispaccio κλπ », ὅπερ δικαίως ἐπεκλήθη ἡ πολιτικὴ κατήχησις τῶν Ἑπτανήσων.

Μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησε νὰ ἐνασχολῇται ἰδιωτεύων εἰς τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ φιλολογικὰς καὶ ἱστορικὰς μελέτας, ἐκδοὺς σὺν τοῖς ἄλλοις κατὰ τὸ ἔτος 1843 τὸν πολύτιμον Ἑλληνομνήμονα, ἐν τῷ ὁποίῳ κατεχώριζε πολλοὺς θησαυροὺς τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1846, ἐπὶ τῆς ἀρμοστέας τοῦ Σεΐτωνα, διωρίσθη ἐκ δευτέρου ἱστοριογράφος τῶν Ἰονίων νήσων. Ἐκτοτε δὲ κατεγίνετο εἰς συλλογὴν καὶ τακτοποίησιν τῶν τιμαλφῶν καὶ διεσπαρμένων κειμηλίων τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας.

Ἡ ἔνεκα τῶν συνταγματικῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ ἔτους 1849 πρώτη ἐλευθέρᾳ τῶν βουλευτῶν ἐκλογὴ ἐψήφισε τὸν Μουστοξυδην ἀντιπρόσωπον, ἡ δὲ ἀξιωματημόνευτος Βουλὴ ἐκείνη ὁμοφώνως ἐκήρυξεν αὐτὸν πρόεδρόν της. Τὴν θέσιν ταύτην ὁ Μουστοξυδὴς ἀπεποιήθη νὰ δεχθῇ· ὀψιμότερον δὲ ἀντετάχθη ὑπὸ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὡς ὑποψήφιος εἰς τὴν θέσιν ἐπαρχιακοῦ συμβούλου, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐξελέχθη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του. Κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ Μουστοξυδὴς διωρίσθη ἐκ νέου Ἀρχὼν τῆς παιδείας.

Ἀπεβίωσε δὲ ὁ διακεκριμένος οὗτος τοῦ ἡμετέρου ἔθνους λόγιος ἐν ἔτει 1860, καὶ ἐτάφη πομπωδῶς ἐν Κερκύρᾳ (*).

Συγγράμματα.

—Notizie per servire alla Storia di Corfù, dai tempi eroici fino al secolo XII.

—Exposé des faits qui ont précédé et suivi la cession de Parga.

—Précis des operations de la flotte grecque durant la révolution de 1821 à 1822.

—Vita di Anacreonte.

—Vita d' Eschilo.

—Intorno ai Feaci. dissert. I.

(*) Ἀπεσπάσαμεν ταῦτα ἐκ τῆς ἀξιολόγου νεκρολογίας τοῦ πολυμαθοῦς Ν. Β. Μάη νεση, νῦν δημάρχου Κερκύρας (Πανδώρα, 1Α'. φιλ. 252).

- Della republica corcirese dissertat. II.
- Precetti sulla elezione della sposa epistola.
- Sui quattro cavalli della Basilica di San Marco.
- Epistola che procedeno al discorso d'Isocrate della Permutazione.

- Lettera et osservazioni sull' Iliade volgarizzata dal cavalier Monti.
- Articoli inseriti in varii giornali litterati.
- A Demetrio Schinas Byzantino lettera.
- Articolo sulla Cassandra di Licofrone.
- Alcuni cenni sopra Polieno.
- Sul giuoco de' bussoli.
- Prefazione alle sentenze di Cicerone.
- Prefazione alle nuove Muse, visione di Niccolò Delvinjotti.
- Articolo sulla osservazioni del cav. Lamperti sopra alcune lezioni dell' Iliade.

- Articolo su un' antica paraphrasi dell' Iliade.
- Su un edizione delle vite di Plutarco, volgarizzate dal Pompei.
- Sui principi di giurisprudenza criminale del cavalier Nani.
- Lettere due sulla proposta di alcune correzioni alla Crusca del caval. Monti.

- Articolo sul Dizionario Greco di Antimo Gaza.
- Sull' edizione francese di due opusculi di Senofonte.
- Sulle famiglie illustri del conte Pompeo Litta.
- Versi. Anaereontica. Ode genetliaca. Sciolti.

(Τ' ἀνωτέρω ἰταλιστὶ γεγραμμένα πονημάτια, ἰδίᾳ προεκδοθέντα, ἀνεδημοσιεύθησαν ἐν ἔτει 1824 ὑπὸ τῆν ἐπιγραφῇ « Prose varie. Milano, per Nicolò Bettoni MDCCCXXI 8° σελ. VI—303).

- Illustrazioni Corcirese. Milano 1811 καὶ 1814, 2 τόμ.

—Ἰσοκράτους λόγος περὶ τῆς Ἀντιδόσεως, ἥδη πρῶτον εἰς τὴν ἀρχαίαν γραφὴν διασκευασθεὶς καὶ ὀγδοήκοντα περίπου σελίδας ἐπαυξηγυθείς. Ἐν Μεδιολάνοις 1812.

—Συλλογὴ ἀποσπασμάτων Ἀνεκδότων Ἑλληνικῶν μετὰ σημειώσεων, σπουδῇ Ἀνδρέου Μουστοξύδου καὶ Δημητρίου Σχινᾶ Βυζαντίου. Ἐν Βενετίᾳ 1816—1817. Ἐκ τῆς τυπογραφίας Ἀλοῦσσοπέλεως. (ἔξεδόθησαν ὀκτὼ τεύχη μετὰ κριτικῶν καὶ ἄλλων σημειώσεων, ἐν οἷς περιέχονται ἑπτὰ συγγραφέων ἀνέκδοτα, ἰδίαν ἕκαστον φέροντα σελιδαριθμησιν).

—Herodoto. (ἔδη δημοσιεύθη ἡ μετάφρασις μόνον τῶν ὀκτὼ βιβλίων, τοῦ δ' ἐννάτου καὶ τελευταίου ὕστερον περαιωθεῖσα δὲν ἐξεδόθη ἔτι).

—Ἑλληνομνημίων ἢ Σύμμικτα Ἑλληνικά, σύγγραμμα περιοδικὸν συντασσόμενον μὲν ὑπὸ (Α. Μουστοξύδου), ἐκδιδόμενον δὲ ὑπὸ Χ. Νικολαΐδου Φιλαδέλφειας. Ἀθήνησιν 1813—1833.

(Τοῦ περισπουδάσθη τούτοις περιοδικοῦ ἐξεδόθησαν 3 διενεμήθησαν τεύχη δέκα ἀπὸ Ἰανουαρίου 1813 μέχρις Ὀκτωβρίου 1817 (σελ. 1—632). Ἐκτὸς τούτων ἔτι

πώθησαν, πλὴν δὲν διανεμήθησαν, τὸ ἐνδέκατον τεῦχος ἐν ἔτει 1852 (σελ. 633—696), καὶ ἐν ἔτει 1853 δύο τυπογραφικὰ φύλλα τοῦ δωδεκάτου (σελ. 697—728). Περιέχουσι δὲ τὰ τελευταῖα τὴν συνέχειαν τῶν ἀνεκδότων τοῦ Παχωμίου Ῥουσιάνου, διακοπίσαν ἐν σελ. 632 τοῦ διανεμηθέντος 10 τεύχους).

—Περὶ τῶν ἐν Κερκύρῃ Ἀκαδημιῶν. Ἐν Κερκύρῃ.

—Βίος Νικάνδρου Νουκίου (ἐν Πανδώρα).

—Φιλαλήθης, ἐφημερίς Κερκύρας. 1854—53.

Καὶ ἄλλα πολλὰ ἀνεκδοτα, ὧν τὴν δημοσίευσιν ἤρξατο ὁ υἱὸς τοῦ Μιχαήλ.

Κωνστάντιος ὁ Α΄.

Ἐγεννήθη τῷ 1770 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ πατρὸς μὲν Κρητὸς, μητρὸς δὲ Βυζαντίας, ὀνομασθεὶς διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος Κωνσταντῖνος, κατὰ τὴν ἐν Παλατᾷ συνοικίαν τῆς Ευλοπόρας, ἧς ἐν τῇ σχολῇ καὶ τὰ Κοινὰ λεγόμενα γράμματα ἐξέμαθεν. Ἀνατραφεὶς ὑπὸ τὴν κηδεμονικὴν προστασίαν τοῦ πρὸς πατρὸς θείου αὐτοῦ Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου τοῦ Ὁρους Σινᾶ, ἀνδρὸς ἐν τοῖς τότε χρόνοις ἐπισήμου διὰ τε τὴν παιδείαν καὶ τὴν τοῦ ἥθους μελιχρότητα καὶ σεμνοπρέπειαν, ἐγκαιρῶς ἐπεδόθη εἰς τὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων σπουδὴν. Τάχιστα δὲ ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ διάκονος, Κωνστάντιος μετονομασθεὶς. Ἐν ἔτει 1788 ἀπελθὼν μετὰ τοῦ θείου του εἰς Ἰάσιον κατηρτίσθη ἐνταῦθα τελειότερον ἐκμαθὼν καὶ τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, καὶ μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1789 εἰσβολὴν τῶν Ῥώσων ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Ῥομαντζῶφ εἰς τὴν τοῦ Κιαίβου Ἀκαδημίαν, ὅπου ἐπὶ τετραετίαν διήκουσεν ὅλην τὴν σειρὰν τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν μαθημάτων, γενόμενος ἐγκρατὴς τῆς τε λατινικῆς καὶ σλαβωνικῆς διαλέκτου.

Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετέβη ἐν ἔτει 1795 εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα γνωρισθεὶς πρὸς τοὺς ἐν Καίρῳ Σιναιίτας πατέρας, καὶ μέλος τῆς Σιναιίτικῆς ἀδελφότητος ἐγγραφεὶς, ἀκολούθως ἀπῆλθε καὶ εἰς προσκύνησιν τοῦ θεοβαδίστου ὁρους Σινᾶ. Ἐκεῖ χειροτονηθεὶς ἱερομόναχος τῷ 1797 ὑπὸ τοῦ διαδεξαμένου τὸν ἐν ἔτει 1790 εἰς Ἰάσιον ἀποβιώσαντα θείον αὐτοῦ Κύριλλον Δωροθέου, μετ' οὗ πολὺ δὲ καὶ ἀρχιμανδρίτης προχειρισθεὶς ἀπεστάλη τὸ δεύτερον εἰς Κίαιβον, ὡς ἡγούμενος τοῦ ἐκεῖ μοναστηρίου τῆς ἀγίας Λίκατερίνης, ὑποκειμένου εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σινᾶ.

Ἀποθανόντος τοῦ Δωροθέου, κοινῇ ἐκλογῇ καὶ ψήφῳ τῶν Σιναιϊτῶν πατέρων μετεκλήθη ἐκ Ῥωσσίας ὁ Κωνστάντιος ἵνα διαδεχθῇ τὴν τετελευτηκότα ἀρχιεπισκοπὴν. Προτραπείς καὶ δι' ἐπιστολῆς τοῦ

φίλου του Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως ἀπεδέχθη τὴν προσφορὰν καὶ ἀναχωρήσας ἐκ Κιαιῶν ἀπῆλθε διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἐν ὧρει, κατ' ἔθος ἀρχαῖον, λαμβάνειν τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ ὁ ἄλλως αὐτοκέφαλος ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ὄρους Σινᾶ.

Ὁθεν λαβὼν τὴν κανονικὴν χειροτονίαν τῷ 1805 παρὰ τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου ὁ ἑκτοτε διάκτος ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου Κωνσταντῖος κατήλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν νῆσον Κύπρον, ἔνθα διέτριψεν ὅλην ἑξαετίαν ἐντὸς τοῦ ἐκείσε Σιναΐτικοῦ Μετοχίου, ἐντρυφὼν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν τε θείων πατέρων τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν θύραθεν ἀρχαίων σοφῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἱστορικῶν, πρὸς οὓς ἰδίαν κλίσιν εἶχεν ἀείποτε.

Ἐν ἔτει 1811 ἐπανελθὼν ἐκ Κύπρου εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν μὲν χειμῶνα διέμεινεν ἐν τῷ κατὰ τὸν Παλατὰν Σιναΐτικῷ μετοχίῳ τοῦ Προδρόμου, τὰς δὲ ἡμέρας τοῦ θέρους καὶ φθινοπώρου ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Ἀντιγόνου διέτριβεν, ἀσχολούμενος περὶ τὰς φίλας Μούσας καὶ συγγράφων τὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχαιότητας, παρέχων δὲ καὶ τὴν πρόθυμον αὐτοῦ χρηματικὴν τε καὶ διανοητικὴν συνδρομὴν εἰς πολλὰς κοινωφελεῖς καὶ φιλολογικὰς ἐπιχειρήσεις τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. Τὸ μετόχιον αὐτοῦ, λέγει ὁ Κ. Ἀριστοκλῆς, ὑπῆρχεν ἄλλο Μουσεῖον, οὕτως εἰπεῖν, καὶ Ἀκαδημία τῶν λογίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκεῖ ἔβλεπέ τις ἀενάως συρρέοντας καὶ πατριάρχας καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ πολιτικούς ἄρχοντας παντὸς γένους καὶ κόμματος, τοὺς μὲν ἔν' ἀπολύσσει τῆς γλυκείας αὐτοῦ ὁμιλίας, τοὺς δὲ ἵνα ἀκούσωσιν ὠρελίμους συμβουλὰς, καὶ ἄλλους νὰ λάβωσι σοφὰς καὶ ἀποχρώσας λύσεις πολλῶν καὶ ποικίλων ἀποριῶν.

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως φοβηθεὶς ἐκρύβη εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ἀντιγόνου, μετὰ δὲ τὴν εἰρήνευσιν τῶν διαμαχομένων, ἐξωσθέντος ἐκ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου τοῦ πατριάρχου Ἀγαθαγγέλου, ἀποθυμαδὸν ἐξελέχθη τοιοῦτος ὁ Κωνσταντῖος Δ' (6 Ἰουλίου 1830).

Οἰκουμενικὸς πατριάρχης ὁ ἀείμνηστος Κωνσταντῖος ἀναγορευθεὶς εἰργάσθη μετὰ ζήλου διαπύρου ὑπὲρ παντὸς συντελοῦντος εἰς τε τῆς ὀρθοδοξίας τὴν λαμπρότητα, καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους τὴν ἀνάδειξιν. Συνέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ ἀλληλοδιδακτικὰ σχολεῖα καὶ ἰδίαις δαπάναις ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων τὴν ἐν Φαναρίῳ ἀλληλοδιδακτικὴν σχολὴν, συστήσας καὶ τὸ μέχρι τοῦ νῦν εὐκλεῶς ἀκμάζον ἐπὶ

Κάλη φιλολογικὸν τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων φροντιστήριον. Σκοπιμώτερον δ' ἐπεμελήθη τῆς παναρχαίας Πατριαρχικῆς σχολῆς τοῦ Φαναρίου, τὸν μὲν ἱερομόναχον σχολάρχην αὐτῆς Σαμουήλ τὸν Κύπριον προεβάσας εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Προικονήσου, ἀναθέμενος δὲ τὴν σχολαρχίαν εἰς τὸν κλεινὸν Νικόλαον τὸν Λογάδην.

Διαβληθεὶς ὑπὸ τινων διεφθαρμένων εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν δ' αἰείμνηστος Κωνστάντιος Α' καθρέθη τῇ 14 Αὐγούστου 1834 καὶ ἀπελθὼν εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ἀντιγόνου ἀνεῦρεν ἐκεῖ τὰς πεφιλημένας αὐτῷ Μούσας καὶ τὴν ποθεινὴν ἡσυχίαν. Ἐνταῦθα δὲ καὶ ἀπεβίωσε τῇ 5 Ἰανουαρίου 1859.

Ὁ Κ. Ἀριστοκλῆς ἐν ὀλίγοις πλέκει τὸ ἐγκώμιον τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός. « Ψυχὴ ἄκακος καὶ ἄδολος, νοῦς ὀξὺς καὶ διορατικὸς, « μνήμη εὐρεῖα καὶ στεγανή, πάντοτε παρούσα καὶ ὑπὸ γήρωι « ἀκαταδάμαστος, ἥθους χαρακτήρ ἐλευθέριος, εἰλικρινὴς καὶ μετρί- « χιος, φρόνημα εὐσεβὲς πατριωτικὸν καὶ ἀρχαϊκόν, ζῆλος τοῦ καλοῦ « ἀπερίτρεπτος καὶ ἀκαπλήλυτος, ῥοπή πρὸς τὸ εὐεργετεῖν προηγμένη « μέχρι πάθους. Ἰδοὺ ὅποιος παρὰ πάντων ὁμολογεῖται ὁ Πατριάρχης « Κωνστάντιος (¹) ».

Συγγράμματα.

— Ἀρχαία Ἀλεξάνδρεια, ἥτοι ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ περιγραφή τῆς πόλεως ταύτης. Ἐν Μόσχᾳ 1801 (ἐλληνορωσιστὶ μετὰ πολλῶν εἰκονογραφιῶν).

— Κωνσταντινίαν παλαιὰ τε καὶ νεωτέρα. Ἐν Βενετίᾳ, καὶ ἐν Κωνσταντινολεὶ 1844. (ἐν ἔτει 1846 ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει γαλλικὴ αὐτῆς μετάφρασις).

— Αἰγυπτιακὰ, ἥτοι περιγραφή ἀπάσης τῆς Αἰγύπτου ἀρχαίας τε καὶ νεωτέρας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1838.

— Ὑπόμνημα περὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἀσυμφωνίας (²). Περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ πατριαρχευσάντων μέχρι τῆς σήμερον. — Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐκ τοῦ κλήρου ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ διαπρεψάντων (³). — Ἀπάντησις εἰς τὸ ἐπ' ὀνόματι ψευδωνύμου Γερμανοῦ ἐκδοθὲν πονημάτιον τὸ κατηγοροῦν τοὺς ἐν Ῥωσίᾳ θεολόγους ὡς δεχομένους διττὰ βαπτίσματα — Περὶ Ἀγγέλων, ὅτι οὐ πάντῃ ἀσώματα. — Συνοπτικὴ διατριβὴ περὶ τοῦ πότε, πῶς καὶ ποίῳ τρόπῳ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἤρξαντο ἀποστελλεῖν οἱ Πάπαι τοὺς Μισιοναρίους εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς διάδοσιν τῆς

(¹) Βλέπε κατ' ἔκτασιν Θ. Ἀριστοκλέους, Βιογραφίαν Κωνσταντίου Α'. ἐν Κωνσταντινουπόλει 1866.

(²) Ἐτυπώθη τῷ 1830, καὶ μεταφρασθὲν εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν ἐξεδόθη ἄρμενικοῖς γράμμασι τῷ 1837 ἐν Κωνσταντινουπόλει.

(³) Προεξεδόθη ὑπὸ Σοφ. Οἰκονόμου ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν.

Παπικῆς λύμης. — Σύντομος ἀπάντησις πρὸς τὰς ἐξ ἀμάξης ἀνευρυθιάστους καὶ ἐκτόπους κατὰ τὴν Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους ἡμῶν λοιδορίας του λεγομένου ἀρχιεπισκόπου Πέτρου Ἰουλιανοῦ Μαρία Ἰλλερῶ (!). — Ἀπάντησις τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν ἀρτίως πεμφθεῖσαν πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν τοῦ Μ. Πάπα Ῥώμης Πίου τοῦ ἐνάτου (!). (Ταῦτα πάντα ἐξεδόθησαν εἰς ἓν τεύχος ἐν Κωνσταντίνῳ τῷ 1866 ὑπὸ τοῦ Κ. Θ. Ἀριστοκλέους ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Κωνσταντίου τοῦ Α' Συγγραφαὶ αἱ Ἑλᾶσσονες»).

— Περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς σχολῆς. (Ἐξεδόθη ἐν Φιλολογικῷ Συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως).

Ἀνέκδοτα.

— Ἱερὰ κατήχησις κατ' ἐρωταπόκρισιν.

— Περὶ τῶν ποντιφικῶν τῆς Ῥώμης.

— Περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Παμμακαρίστου.

— Ἐπιστολαί, κλπ. (!).

Θεόκλητος Φαρμακίδης.

Ἐγεννήθη ἐν Λαρίσῃ τῆς Θεσσαλίας τὴν 25 Ἰανουαρίου 1784, καὶ νεκρὸς τὴν ἡλικίαν κατετάχθη εἰς τὸν ἱερὸν κλῆρον. Τὴν 25 Δεκεμβρίου 1802 ἐχειροτονήθη διάκονος, καὶ μετὰ τὸ ὕστερον εἰς Βουκουρεστίον ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος τὴν 30 Αὐγούστου 1811. Οἱ ἐν Βιέννῃ παρapiδημοῦντες ὀρθόδοξοι προσεκάλεσαν αὐτὸν ὡς ἐφημέριον, καὶ ὡς τοιοῦτος διέτριψεν ἐν τῇ αὐστριακῇ μητροπόλει ὀκτὼ περίπου ἔτη. Τῷ 1816 ἀνέλαβε μετὰ τοῦ Κοκκινόπουλου τὴν διακοπείσαν ἐκδοσιν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, καὶ τῷ 1819 προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ διασημοῦ φιλέλληρος Γύλφορδ ὡς διδάσκαλος τῆς θεολογίας εἰς τὴν ἰδρυθεῖσαν ἐν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν ἀπεστάλη, δαπάνη αὐτοῦ, εἰς Γοττίγγην πρὸς ἐπαύξησιν τῶν γνώσεών του.

Ἀμα ἤχησεν ἡ σάλπιγξ τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας ὁ Φαρμακίδης ἀφῆσας τὴν Γοττίγγην κατέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα (9 ἰουνίου 1821), καὶ πολὺ συνετέλεσεν εἰς εὐόδωσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος. Τὴν 5 Ἰουλίου 1823 διωρίσθη ὑπὸ τῆς ἐν Τριπόλει βουλῆς τῶν Ἑλλήνων ἔφορος τῶν σχολείων καὶ τῆς παιδείας. Ἐνεκὰ δὲ τῆς τότε ἐπεληούσης διαιρέσεως τῶν κυβερνώντων τὴν Ἑλλάδα δύο σωμάτων ὁ Φαρμακίδης μετέβη εἰς Σαλαμῖνα, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰδραν. Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Γύλφορδ ἵνα λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἤδη κατασταθεῖσαν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν ἔλαβε τὴν συγκατάθεσιν τῆς βουλῆς καὶ μετέβη εἰς Κέρκυραν (23 Νοεμβρίου 1823).

(!) Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀθήναις ἐκ τῆς τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος τῷ 1844.

(2) Ἐτυπώθη τῷ 1848 ἐν Κωνσταντινουπόλει.

(3) Ἐκδοθήσονται ὑπὸ τοῦ Κ. Ἀριστοκλέους μετ' ἄλλων ὡς συνέχεια τοῦ προεκδωθέντος ἀτελοῦς τεύχους τῶν Ἑλασσόνων Διατριβῶν.

Τὴν 17 Ἰανουαρίου 1824 τὸ ἐν Κρανιδίῳ ἐδρεῦον Νομοτελεστικὸν σῶμα προσεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα ἐπανερχόμενος ἀναδεχθῇ τὴν ἐπίστασιν τῆς ἐθνικῆς τυπογραφίας καὶ ἐκδοσιν ἐφημερίδος. Μὴ δυνάμενος νὰ ὑπακούσῃ παρευθὺς εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς κυβερνήσεως ἀπήντησε τὰ δέοντα, ἐξαιτούμενος συγγνώμην διὰ τὴν ἀκούσιον καὶ ἐξ ἀνάγκης ταύτην ἀπέθειαν. Ἡ ἐλληνικὴ ὁμῶς κυβέρνησις ἔχουσα ἀνάγκην δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου ἀνενέωσε τὴν ἀπαίτησιν καὶ διὰ τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1825 ὁ Φαρμακίδης δώσας τὴν ἐκ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας παραίτησίν του ἀνεχώρησεν ἐκ Κερκύρας. Ἐπανελθὼν περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ διατάγματος τῆς προσωρινῆς διοικήσεως (29 Σεπτεμβρίου) διωρίσθη ἐφημεριδογράφος τῆς διοικήσεως, ἔχων ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του τὴν τυπογραφίαν συγκειμένην ἀπὸ τρία πειστήρια μ' ὅλα τ' ἀναγκαῖα τῶν. Ὁ τότε γενικὸς γραμματεὺς Α. Μαυροκορδάτος ἀναγγέλλων αὐτῷ τ' ἀποφασισθέντα προσέθετε, « Δὲν ἔμπορούσε βέβαια νὰ κάμῃ καλὴν ἐκλογὴν ἢ δια- » κησις διὰ τοιοῦτον ἔργον, διὰ τὸ ὅποιον ἀπαιτοῦνται φῶτα, ἐκτε- » ταμέναι γνώσεις τῶν πραγμάτων, καὶ ὑποκείμενον ἀπολαμβάνον » ἐντελῶς τὴν ὑπόληψίν της. »

Μετὰ ζήλου ἐργασθεὶς ὁ Φαρμακίδης εἰς διεύθυνσιν τῆς ἐθνικῆς τυπογραφίας καὶ τὴν σύνταξιν τῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος, παρητήθη τὸν Ἰούνιον τοῦ 1827. Ἐλθόντος δὲ τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου ὡς Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ὁ Θεόκλητος, εἰ καὶ ἀποτελῶν μέλος τῆς ἐκλεξάσης αὐτὸν ἐθνικῆς συνελεύσεως τῆς Τροιζήνος, ἀντιπολιτευόμενος αὐτὸν ἔμεινεν ἰδιωτεύων, καὶ συνειργάσθη μετὰ τῆς κατὰ τοῦ Κυβερνήτου μερίδος, ἥτις ἐθριζέμευσεν ἐν τῇ δολοφονίᾳ.

Τὴν 14 Ὀκτωβρίου 1832 διωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ἔφορος τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ καὶ τοῦ Προκαταρκτικοῦ σχολείου μὲ μισθὸν διακοσίων φοινίκων κατὰ μῆνα. Ἐλθόντος τοῦ βασιλέως Ὁθωνος διωρίσθη μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἥτις ἐπεφορτίσθη τὴν σύνταξιν σχεδίου ἀφορῶντος τὸν ἐκκλησιαστικὸν διοργανισμόν (15 Μαρτίου 1833), καὶ ἐργάσθη ἐνζήλως εἰς διακλήρυσιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας.

Τὴν 25 Ἰουλίου 1833 διωρίσθη γραμματεὺς τῆς διαρκοῦς ἐργαῶν Συνόδου τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν 17 Ἰανουαρίου 1837 ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς θεολογικῆς σχολῆς ἐν τῷ νεοσυστάτῳ πανεπιστημίῳ, ἐπὶ ἐπιμισθίῳ δραχμῶν ἑκατὸν κατὰ μῆνα.

Τὴν 20 Νοεμβρίου 1839 ἀπολυθεὶς τῆς θέσεως τοῦ παρὰ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ γραμματέως διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ⁽¹⁾. Τὴν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἀπομάκρυνσίν του θεωρήσας ὁ Φαρμακίδης ὡς ὑπενεργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου, ἐδημοσίευσεν τὴν Ἀπολογία, ἐν ἣ ἰάμβρος ἐπιπίπτει κατ' αὐτοῦ. Ἀναλαβὼν ὕστερον τὴν παρὰ τῇ Συνόδῳ θέσιν τοῦ γραμματέως διετήρησεν αὐτὴν μέχρι τοῦ κατὰ Μαΐον τοῦ 1862 ἐπέλθοντος θανάτου του.

Ὁ Φαρμακίδης ἦν ἐκ τῶν καλῶν ἐλληνιστῶν καὶ θεολόγων τοῦ καιροῦ του, δὲν εἰργάσθη ὅμως ὑπὲρ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του μετὰ τῆς αὐτῆς εἰλικρινείας, μεθ' ἧς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος του ἐπρομάχησεν. Ὁ κατὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Ἀντίτομός του εἶναι σάτυρα ἐλεσινὴ κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἐν ἣ ἀσέμνως μυκτηρίζεται ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος, ἣτις χάριν τοῦ ἐλληνισμοῦ προθύμως ἀναγνωρίσασα τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ἐδικαιούτο μάλιστα νὰ προσδοκᾷ δείγματα τῆς ἡμετέρας εὐγνωμοσύνης.

Συγγράμματα.

—Στοιχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς χρῆσιν τῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Βιέννῃ 1815.—(Ἡ ἐλληνικὴ αὕτη ἐγκυκλοπαιδεῖα συνετέθη ὑπὸ Φριδερίκου Ἰακωβσίου, καὶ διαβρύθμισθεῖσα ὑπὸ Θ. Φαρμακίδου ἐχρησίμευσεν ὡς τὸ μόνον ἐλληνικὸν κείμενον διὰ τὰ σχολεῖα, ἀντὶ τῆς τέως εἰσηγμένης τοῦ Πατουσα* μετετυπώθη δ' ἐν Κερκύρα καὶ ἐξεδίδετο Ἀθήναις, μέχρις οὗτο ἔπαυσεν ἡ χρῆσις αὐτῆς διὰ τῆς ὑπὸ Α. Κορομηλᾶ ἐκδοθείσης Χρηστομαθείας τῶν Α. Παγκαδῆ καὶ Σ. Βυζαντίου).

—Γενικὴ Ἐφημερίς. Ἐν Ναυπλίῳ 1825—27.

—Περὶ Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου. Ἐν Ἀθήναις 1838.

—Ὁ ψευδώνυμος Γερμανός. Ἐν Ἀθήναις 1838.

—Ἀπολογία. Ἐν Ἀθήναις 1840 (ἐξεδόθη δις ἀμετάβλητος ἐκ τῆς τυπογραφίας Ν. Ἀγγελίδου).

—Περὶ ὅρκου. Ἐν Ἀθήναις 1840.

—Ἡ Καινὴ Διαθήκη μετὰ ὑπομνημάτων ἀρχαίων. Ἐν Ἀθήναις 1844 τόμ. 7.

—Ὁ Συνοδικὸς Τόμος ἡ περὶ Ἀληθείας, ἐν Ἀθήναις 1852. (Οὗτός ἐστιν ὁ διαβόητος Ἀντίτομος ἡ ἐπὶ κρισις τοῦ ἐπὶ πατριάρχου Ἀνθίμου ἐκδοθέντος συνοδικοῦ τόμου πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας).

—Πάμπολλαι διατριβαὶ ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ (1816—1819) καὶ ἐν τῇ Ἀθηνᾷ, πολιτικῇ τῶν Ἀθηνῶν ἐφημερίδι.

(1) Θ. Φαρμακίδου ἀπολογία.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ.

Α.

Ἀδθακούμ Ιερομόναχος 254.
 Ἀβίας Κωνσταντίνος 593.
 Ἀδούρης Ἰωάννης 285.
 Ἀδράμιος Βαρθολομαῖος 444.
 Ἀδράμιος Ἰωάννης 443.
 Ἀγαθάγγελος Ιερομόναχος 330.
 Ἀγαθόφρων Λακεδαιμ. (Νικολόπουλος).
 Ἀγαλλιανός Θεόδωρος 107.
 Ἀγαπητός Ἐκτωρ 237.
 Ἀγάπιος ἀρχιμανδρίτης 693.
 Ἀγάπιος Κρής (Λάνδος).
 Ἀγάπιος (Λεονάρδος).
 Ἀγγελος 74.
 Ἀγγελος Χριστόφορος 294.
 Ἀγιοπαυλῆτης Γρηγόριος 607.
 Ἀγκύραμος Δημήτριος 613.
 Ἀδάμης Ἰωάννης 608.
 Ἀδραμυττηνός Ἐμμανουὴλ 410.
 Ἀζάλης Ἰωσαφάτ 405.
 Ἀθανάσιος Ἀντισχείας 457.
 Ἀθανάσιος Ἰεηρίτης 604.
 Ἀθανάσιος Κύπριος 232.
 Ἀθανάσιος Κωνσταντιπόλεως 442.
 Ἀθανάσιος Λοκρῶν 51.
 Ἀθανάσιος Ναυπάκτου 454.
 Ἀθανάσιος Πάριος 630.
 Ἀθανάσιος Παροναξίας 236.
 Ἀθανάσιος ὁ ἐκ Πικριδῶν (Σκληρός).
 Ἀθανάσιος ὁ ῥήτωρ 402.
 Ἀθανάσιος Σηλυβρίας 235.
 Ἀθανάσιος Τραπεζούντιος 403.
 Ἀθανασίου Εὐστάθιος 646.
 Ἀκίδας Φραγκίσκος 404.
 Ἀκρης Βερνάρδος 237.
 Ἀκτιακὸς Νικόλαος 105.
 Ἀλδάνης Ἀλέξανδρος 453.
 Ἀλδάνης Ἀντίδας 453.
 Ἀλδάνης Ἰωάννης 472.
 Ἀλδάνης Ἰωάννης Φρ. 454.
 Ἀλδάνης Φραγκίσκος 453.
 Ἀλέετης Παῦλος 421.
 Ἀλεμάνος Νικόλαος 295.

44

Ἀλέξανδρος Τυρναβίτης 480.
 Ἀλεξάνδρου Γεώργιος 94.
 Ἀλλάτιος Λέων 268.
 Ἀλταβίλας Σπουρίδων 408.
 Ἀμυρούτης Γεώργιος 62.
 Ἀμυράλλος Δημήτριος 445.
 Ἀμφιλόχιος 401.
 Ἀναγνώστης Ἰθακήσιος 575.
 Ἀνανίας Ἀκαρνὰν 577.
 Ἀνανίας Ἀντιπάριος 606.
 Ἀνανίας ἐκ Δημιτσάνης 604.
 Ἀνανίας Κυζίκου 468.
 Ἀναστασίος ὁ ἐν Καστορίᾳ 599.
 Ἀναστάσιος ὁ Μακεδὼν 450.
 Ἀναστασίος Ἰάκωβος 604.
 Ἀνδρέας Πάριος 614.
 Ἀνδρέου Ἡλίας 234.
 Ἀνδρούτσος Ἀλούσιος 466.
 Ἀνθιμος ἐξ Ἰεηρίας 443.
 Ἀνθιμος Ιερομόναχος 254.
 * Ἀνθιμος Ιερομόναχος 606.
 Ἀνθιμος Ἱεροσολύμων 585.
 Ἀνθιμος ἐκ Δειθαδίου 649.
 Ἀνθιμος ἐκ Σαλόνων 578.
 Ἀνθιμος Σεβρῶν 330.
 Ἀνθρακίτης Μεθόδιος 435.
 Ἀντώνιος Ἐμμανουὴλ 645.
 Ἀντώνιος ἱερεὺς 95.
 Ἀντώνιος ῥήτωρ 485, 229.
 Ἀνώνυμος Κρής 409.
 Ἀπολλώνιος 445.
 Ἀποστόλης Μιχαὴλ 74, 73.
 Ἀποστόλης (Ἀρσένιος Μονεμβασίας).
 Ἀποστολίδης Ἰωάννης 564.
 Ἀργέντης Εὐστράτιος 469.
 Ἀργυρόπουλος Βαρθολομαῖος 47.
 Ἀργυρόπουλος Δημήτριος 47.
 Ἀργυρόπουλος Ἰάκωβος 749.
 Ἀργυρόπουλος Ἰωάννης 45.
 Ἀρκούδης Ἀλέξανδρος 452.
 Ἀρκουδῆς Ἀντώνιος 234.
 Ἀρκουδῆς Πέτρος 260.
 Ἀρσένιος Ἀνδρῶν 236.
 Ἀρσένιος Ἐλασσῶνος 206.

44

Ἀρσένιος ἱερομόναχος 254.
 * Ἀρσένιος ἱερομόναχος 402.
 Ἀρσένιος καθηγούμενος 217.
 Ἀρσένιος Μονεμβισίας 426.
 Ἀρσένιος Πατρῶν 235.
 Ἀρσένιος Τορνόβου 144.
 Ἀσάνης Γεώργιος 691.
 Ἀσάνης Σπυρίδων 690.
 Αὐγερινός Ἀγαμέμνων 655.
 Αὐλωνίτης Γεώργιος 342.
 Αὐλωνίτης Σπυρίδων 444.
 Αὐσοῦλιος Κωνσταντῖνος 234.
 Ἀχέλης Ἀντώνιος 421.
 Ἀχέλης Κωνσταντῖνος 420.
 Ἀψαρᾶς Θεοφάνης 169.
 Ἀψαρᾶς Νεκτάριος 169.

B.

Βαβατινὸς Νικόλαος 443.
 Βαβαστρέλος 233.
 Βαλάσιος Ἀνδρέας 420.
 Βάλβης Παντολῶν 578.
 Βάλβης Ζαφείριος 578.
 Βαλεριανὸς 234.
 Βάλερις Βασίλειος 230.
 Βαλιούλιας Ἰάκωβος 605.
 Βαλαμάνης Γεράσιμος 655.
 Βάλαμος Γεώργιος 227.
 Βάλαμος Μάρκος 237.
 * Βάλαμος Μάρκος 417.
 Βάλαμος Νικόλαος 449.
 Βάμβας Νεόφυτος 728.
 Βανδιλάνιος Γεώργιος 424.
 Βαρβαρίγος Ἱερεμίας 304.
 Βάρβοχας Ἀντώνιος 448.
 Βαρδαλάχος Κωνσταντῖνος 691.
 Βαρίδης Πέτρος 577.
 Βάρκοσης Νικόλαος 506.
 Βάρκοσης Καλλίνικος 507.
 Βαρλέτας Μαρῖνος 407.
 Βαρότζης Κοσμᾶς 420.
 Βαρούχης Γεώργιος 420.
 Βάρτας Ἀνθίμος 438.
 Βασίλειος Κουταλινὸς 600.
 Βασίλειος Ποστέλνικος 617.
 Βασιλιάς Ἰάκωβος 179.
 Βασίλειος Φραγκίσκος 237.
 Βατάτζης 618.
 Βελάσσης Θωμᾶς 604.
 Βελημᾶς Γεώργιος 642.
 Βελλαμαρίνος Βερτούκιος 424.
 Βελλαράς Νικόλαος 609.

Βεμβάρδος Νικόλαος 449.
 Βενδότης Γεώργιος 561.
 Βενέδικτος ἐκ Ἀμαρῆς 576.
 Βενέριος Αλουρέντιος 598.
 Βενιαμὶν Πελοποννήσιος 576.
 Βενιέρης Δημήτριος 648.
 Βενιζέλος Ἀγγελος 351.
 Βενιζέλου Φιλοθέη 493.
 Βεργίκιος Ἀγγελος 453.
 Βεργίκιος Νικόλαος 455.
 Βεργίκιος Ἰωάννης 455.
 Βεργίκιος Γεώργιος 455.
 Βερναρδῆς Ἀργυρὸς 595.
 Βερνάσας Παφᾶλ 405.
 Βησσαρίων ἀββᾶς 35.
 Βησσαρίων Νικαίας 41, 42, 25.
 Βησσαρίων ἐκ Παφάνης 574.
 Βιέρως Ἀλέξανδρος 420.
 Βίκτωρ Κερκυραῖος 447.
 Βιλαράς Ἰωάννης 648.
 Βλαντῆς Σπυρίδων 688.
 Βλάσιος Γαβριήλ 302.
 Βλασόπουλος Στυλιανὸς 679.
 Βλαστός Ἀντώνιος 237.
 Βλαστός Γεώργιος 233.
 * Βλαστός Γεώργιος 448.
 Βλαστός Δημήτριος 447.
 Βλαστός Ἐμμανουήλ 294.
 Βλαστός Μανουήλ 232.
 Βλαστός Μελέτιος 232.
 Βλαστός Μιχαήλ 294.
 Βλαστός Νικόλαος 412.
 * Βλαστός Νικόλαος 447.
 Βλάχος Γεράσιμος 336.
 Βλάχος Γρηγόριος 338.
 Βιογορίδης Ἀθανάσιος 693.
 Βόδας Δημήτριος 602.
 Βόλ Γεώργιος 420.
 Βοναφεὺς Ἰωάννης 230.
 Βότζας Βαρθολομαῖος 236.
 Βουβούλιος Νικόλαος 598.
 Βούλγαρις Ἀντώνιος 449.
 Βούλγαρις Βίκτωρ 448.
 Βούλγαρις Γεώργιος 342.
 Βούλγαρης Εὐγένιος 566.
 Βούλγαρις Ἰωάννης 343.
 * Βούλγαρις Ἰωάννης 597.
 Βούλγαρις Νικόλαος 344.
 * Βούλγαρις Νικόλαος 424.
 Βούλγαρις Πέτρος 645.
 Βούλγαρις Σπυρίδων 342.
 Βούλγαρις Σταματέλος 448.

Βούλγαρις Στέφανος 449.
 Βούλγαρις Χριστόφορος 313.
 Βουλισμᾶς Δωρόθεος 613.
 Βουστρώνιος Γεώργιος 267.
 Βουστρώνιος Ἰωάννης 295.
 Βουτζαρᾶς Πέτρος 449.
 Βρανᾶς Κορτέσιος 405.
 Βρετὸς Μαθαῖος 446.
 Βροντόπουλος Ἰωάννης 229.

Γ.

Γαβαλᾶς Γεώργιος 448.
 Γαβαλᾶς Νικόλαος 420.
 Γαβριήλ 74.
 Γαβριήλ ἱεροδιάκονος 235.
 Γαβριήλ ἐκ Καρπενησίου 438.
 Γαβριήλ Ναυπάκτου 284.
 Γαβριήλ Σμύρνης 235.
 Γαβριηλόπουλος Νικόλαος 596.
 Γαετάνος Νικόλαος 234.
 Γαζῆς Ἀνδρόνικος 40.
 Γαζῆς Ἀνθίμος 693.
 Γαζῆς Δημήτριος 40.
 Γαζῆς Θεόδωρος 33, 37.
 Γαλανὸς Δημήτριος 672.
 Γαλατιανὸς Ματθαῖος 403.
 Γαλατινὸς 73.
 Γαρούτσος Γεώργιος 449.
 Γεμιστὸς Γ. (Πλήθων).
 Γεμιστὸς Ἰωάννης 228.
 Γεννάδιος Γεώργιος 720.
 Γεννάδιος (Σχολάριος).
 Γεράρδος Φραγκίσκος 597.
 Γεράσιμος Βυζάντιος 600.
 Γεράσιμος Ἡρακλείας 465.
 Γεράσιμος ἱερομόναχος 424.
 *Γεράσιμος ἱερομόναχος 294.
 Γεράσιμος οἰκονόμος 247.
 Γεράσιμος Χαλεπίου 644.
 Γεργάνος Ζαχαρίας 308.
 Γερμανὸς Αἰτωλὸς 409.
 Γερμανὸς Λοκρὸς 347.
 Γερμανὸς Κρητικὸς 603.
 Γεωργερίνης Ἰωσήφ 344.
 Γεωργιλᾶς Ἐμμανουήλ 401.
 Γεώργιος Αἰτωλὸς 234.
 Γεώργιος ἐξ Ἀργυροκάστρου 642.
 Γεώργιος ἐξ Ἰωαννίνων 642.
 Γεώργιος Μανουήλ 646.
 Γεώργιος οἰκονόμος Ῥόδου 254.
 Γεώργιος Κορίνθιος 439.
 Γεώργιος λογοθέτης Ἀθηνῶν 235.

Γεώργιος Ῥόδιος 234.
 Γεώργιος Τραπεζούντιος 459.
 Γεωργίου Ἀλέξανδρος 95.
 Γεωργίου Παναγιώτης 609.
 Γιαννούλης (Εὐγένιος Αἰτωλός).
 Γιγνάτιος Ἰωάννης 448.
 Γλυζώνιος Ἐμμανουήλ 204.
 Γονέμης Ἰωάννης 376.
 Γονέμης Μάρκος 376.
 Γονέμη: Σκηπτίων 376.
 Γοργορίνης Νικόδημος 404.
 Γορδάτος Κωνσταντῖνος 599.
 Γόρδιος Ἀναστάσιος 437.
 Γουζέλης Δημήτριος 694.
 Γουλιμῆς Ἀναστάσιος 574.
 Γουλιμῆς Γεράσιμος 574.
 Γουλιμῆς Φραγγούλης 574.
 Γουνᾶς Ἀνδρέας 645.
 Γρανδενίγος Ἀδούσιος 335.
 Γραδενίγος Ἀντώνιος 335.
 Γρηγορᾶς Μητροφάνης 445.
 Γρηγορίνης Γεράσιμος 680.
 Γρηγόριος Ε' 620.
 Γρηγόριος Δυβράχτιος 606.
 Γρηγόριος ἱερομόναχος 445.
 Γρηγόριος Μιτυλήνης 236.
 Γρηγόριος Ναυπάκτου 595.
 Γρηγόριος Περιθεωρίου 235.
 Γρηγόριος Σίφνιος 654.
 Γρηγόριος Χίος 440.
 Γρηγορόπουλος Δημήτριος 408.
 Γρηγορόπουλος Ἰωάννης 408.
 Γρηγορόπουλος Μητροφάνης 247.
 Γρίτης Ἰωάννης 448.

Δ.

Δαβιάνος Ξαθέριος 350.
 Δάβιλας Πέτρος 236.
 Δαδίτης 607.
 Δαιμονογιάννης 294.
 Δαλασσηνὸς Ἰωάννης 234.
 Δαμασκηνὸς Βυζύης 284.
 Δαμασκηνὸς Ναυπάκτου (Στουδίτης).
 Δαμιανὸς Βασίλειος 449.
 Δαμιλᾶς Ἀντώνιος 406.
 Δαμιαινὸς Ἰωάννης 305.
 Δαμωδὸς Ἀντώνιος 419.
 Δαμωδὸς Βικέντιος 468.
 Δάνδολος Βαρβολομαῖος 420.
 Δανιήλ Ἐφέσου 403.
 Δανιήλ Σεφρών 284.
 Δανιήλ Προικονήσου 284.

Δαπόντες Καيسάριος 504.
 Δάρβαρις Δημήτριος 564.
 Δάρβαρις Πέτρος 565.
 Δαράκης Βίκτωρ 596.
 Δαράκης Γεώργιος 596.
 Δαράκης Έμμανουήλ 596.
 Δαράκης Νικόλαος 596.
 Δαρείος 74.
 Δαρμάριος Άνδρέας 234.
 Δάσκολης Άννίδας 643.
 Δεβάρης Ματθαίος 458.
 Δεβάρης Πέτρος 459.
 Δεκάδυνος Ίουστινός 404.
 Δελιάνος Ίλαρίων 693.
 Δελλαγραμμάτικας Ίωάννης 654.
 Δελλαδέτζιμας Άγγελος 643.
 Δελλαδέτζιμας Νικόλαος 645.
 Δεμοντεσάντος Σταμάτιος 286.
 Δενδρηγός Κωνσταντίνος 655.
 Δενόρες Ίάσων 497.
 Δενόρες Πέτρος 498.
 Δεπάκολος 442.
 Δερβησιάνος Άνανίας 487.
 Δευτερεύος Γεώργιος 230.
 Δεφαράνας Μάρκος 409.
 Δήμαρος Λάμπρος 642.
 Δημέρου Παγχράτιος 644.
 Δημητριάδης Στέφανος 647.
 Δημήτριος εκ Γραμμένου 577.
 Δημήτριος Θεσσαλονικεύς 227.
 Δημήτριος Παρίσης 235.
 Δημήτριος νοτάριος 443.
 Δημητρίου Άνδρέας 234.
 Δημητρίου Θεόδωρος 75.
 Δημητρίου Ίωάννης 578.
 Δημος Ζαβεργιδόνος 578.
 Διακρούσης Άνθιμος 440.
 Διασωρίνος Ίάκωβος 240.
 Διονύσιος εκ Άγράφων 400.
 Διονύσιος Άδριανουπόλεως 640. ⁵⁰
 Διονύσιος άναχωρητής 154.
 Διονύσιος Βιζύης 235.
 Διονύσιος Ήρακλείας 247.
 Διονύσιος Ιερομόναχος 35.
 *Διονύσιος Ιερομόναχος 233.
 Διονύσιος Καλλιπολίτης 610.
 Διονύσιος Λακεδαιμονίας 303.
 Διονύσιος Λαρίσης 303.
 Διονύσιος Ναυπλίας 446.
 Διονύσιος Πλαταμώνος 646.
 Διονύσιος πρωτοσύγγελλος 247.
 Διονύσιος Τορνόβου 303.

Διονύσιος Τραπεζούντιος 605.
 Διπλοδατάτζης Θωμάς 432.
 Δομεσιανός 293.
 Δονάς Ίωάννης 608.
 Δονδίνος Βαπτιστής 448.
 Δοξαράς Νικόλαος 424.
 *Δοξαράς Νικόλαος 426.
 Δοξαράς Παναγιώτης 425.
 Δοξαράς Παρθένιος 280, 294.
 Δοξαράς Παχώμιος 447.
 Δοριανός Ίωάσαφ 247.
 Δοσίθεος Δωριεύς 25.
 Δοσίθεος Ίεροσολύμων 379.
 Δοσίθεος Ξανθίας 452.
 Δούγκας Στέφανος 745.
 Δούλκης Γεώργιος 449.
 Δούκας 402.
 Δούκας Δημήτριος 227.
 Δούκας Μιχαήλ 554.
 Δούκας Νεόφυτος 702.
 Δουκάτωρ Γεώργιος 294.
 Δραγονδίνος Φραγκίσκος 424.
 Δραγούμης Μάρκος 728.
 Δριμητινός Νικόλαος 406.
 Δρυμονάκης (Χρυσολωρής Μιχ).
 Δωρόθεος Λακεδαιμονίας 444.
 Δωρόθεος Λέσβιος 460.
 Δωρόθεος Μονεμβασίας 223.

Ε.

Έξεκλήλ Κορίνθου 285.
 Έλεαθούλκος Θωμάς 444.
 Έλλάδιος Άλιξανδρος 447.
 Έλευθέριος Ρόδιος 478.
 Έμμανουήλ Ιατρός 564.
 Έμμανουήλ Κύπριος 442.
 Έμμανουήλ ρήτωρ 104.
 Έμποροκομήτης Χριστόφορος 599.
 Έπαρχος Αντώνιος 460.
 Έπαρχος Γεώργιος 460.
 Έπαρχος Θεόφιλος 237.
 Έπισκοπόπουλος Βενέδικτος 234.
 Έπιφάνιος Άνδρέας 445.
 Έπιφάνιος Καيسάριος 284.
 Έρμώνυμος Γεώργιος 237, 6.
 Έρρίκιος Γεώργιος 448.
 Έρρίκιος Ίωάννης 448.
 Εὐγενικός Άνδρέας 407.
 Εὐγένιος Αιτωλός 327.
 Εὐγένιος Σουμελιώτης 609.
 Εὐδαιμονογιάννης Άνδρέας 499.
 Εὐδαιμονογιάννης Θεόδωρος 236.
 Εὐθύμιος Άντιοχείας 287.

Ἐδούμος ἐκ Καρπεντίου 437.

Ἐφραίμ Ἀθηναῖος 507.

Z.

Ζαβίρας Γεώργιος 540.

Ζαβίρας Κωνσταντίνος 543.

Ζαχαρόβιος Ἱερεμίας 294.

Ζαγοραῖος Διονύσιος 645.

Ζάκρας Λίβιος 447.

Ζαλόνκης Γρηγόριος 685.

Ζαμπέλιος Νεκτάριος 354.

Ζαμφορνάρος Θεοφύλακτος 408.

Ζαννετίνος Διονύσιος 473.

Ζένος Πέτρος 420.

Ζερβός Κωνσταντίνος 234.

Ζερβός Σεραφεῖμ 286.

Ζερτζούλης Θεόφιλος 500.

Ζερτζούλης Κυριακός 500.

Ζερτζούλης Νικόλαος 499.

Ζηκαῖος Δημήτριος 539.

Ζήνος Ἀλέξανδρος 412.

Ζήνος Ἀπόστολος 472.

Ζηταῖος Χρύσανθος 464.

Ζόγιας Ἰάκωβος 420.

Ζόγιας Νικόλαος 448, 420.

Ζούκας Γεώργιος 448.

Ζυγομαλάς Θεοδόσιος 483.

Ζυγομαλάς Ἰωάννης 476.

Ζωγράφος Γεώργιος 599.

Ζωγράφος Πέτρος 658.

II.

Ἡλιάδης Μανασῆς 513, 484.

Ἡλίας μοναχός 444.

Ἡρακλειανός Ἰωάννης 235.

Ἡσαίας Μεγασηλαιώτης 228.

Ἡσαίας μοναχός 45.

Θ.

Θεοδώρητος Ἀθανάσιος 649.

Θεόδωρος δομέστικος Ἀήμου 236.

Θεόδωρος Τραπεζούντιος 444.

Θεόκλητος Ἰερότης 591.

Θεόκλητος μοναχός 234.

Θεολόγητος Ἰωάννης 608.

Θεοσκεπός 224.

Θεοτόκης Νικηφόρος 583.

Θεοφάνης 330.

Θεοφάνης ἐξ Ἀγράφων 496.

Θεοφάνης Θεσσαλονίκης 229.

Θεοφάνης Ἱεροσολύμων 402.

Θεοφάνης Μηδείας 405.

Θεοφάνης Ναουσαῖος 605.

Θεοφάνης Παιδεστοῦ 284.

Θεοφίλας Ἰάκωβος 655.

Θεόφιλος Καμπανίας 644.

Θεωνᾶς 244.

Θωμᾶς Ρόδιος 640.

I.

Ἰάκωβος Ἀργεῖος (Μάνος).

Ἰάκωβος Θεσσαλονίκης 330.

Ἰάκωβος Κύπριος 598.

Ἰάκωβος Λιτσᾶς καὶ Ἀγράφων 330.

Ἰάκωβος Μήλιος 474.

Ἰάκωβος ὁσιομάρτυς 244.

Ἰγνάτιος 445.

Ἰγνάτιος Ἀντίσσης 452.

Ἰγνάτιος Οὐγγροβλαχίας 693.

Ἰδομενεὺς Γεώργιος 655.

Ἰέραξ 202.

Ἰέραξ Ἀλέξανδρος 202.

Ἰερεμίας Ἀδριανουπόλεως 235.

Ἰερεμίας Β' 486.

Ἰερεμίας Κρής 606.

Ἰερόθεος Α' τῶλδς 647.

Ἰερόθεος Δούσικας (Κομν. Ἰωάννης).

Ἰερόθεος Εὐρίπου 624.

Ἰερόθεος Ἰερότης 604.

Ἰερόθεος Κεφαλλήν 407.

Ἰερόθεος Μονεμβασίας 207. 222.

Ἰερόθεος Πελοποννήσιος 607.

Ἰερόπαις Νικόλαος 597.

Ἰερώνυμος (Ερμώνυμος Γεώργιος).

Ἰλαρίων μοναχός 404.

Ἰουστινιάνης Ἀλέξανδρος 230.

Ἰουστινιανός 448.

Ἰουστινιανός Παναγιώτης 408, 409.

Ἰουστινιανός Σίλβεστρος 449.

Ἰππόλυτος Χίου 247.

Ἰσις (Πάλλης Μιχαήλ).

Ἰσιδώρος ἱερομόναχος 35.

Ἰσιδώρος Ρωσσίας 36.

Ἰωακείμ Ἰβρου 236.

Ἰωακείμ Πάριος 609.

Ἰωάννης Ἀγραφιώτης 597.

Ἰωάννης Ἐμμανουήλ 646.

Ἰωάννης Θεσσαλονικεὺς 24.

Ἰωάννης Λέσβιος 460.

Ἰωάννης Λίνδιος 643.

Ἰωάννης οἰκονόμος Μιτυλήνης 235.

Ἰωάν. βρεφενδάριος Παραμυθίας 267.

Ἰωάννης Ρόδου 609.

Ἰωάννης Χίου 442.

Ἰωαννίκιος Ἀλεξανδρείας 446.
 Ἰωαννίκιος Γάνου καὶ Χώρας 284.
 Ἰωαννίκιος Δημητριάδος 330.
 Ἰωαννίκιος Κασανδρείας 444.
 Ἰωάννου Κυριακὸς 693.
 Ἰωάσαφ Ἀμασείας 235.
 Ἰωάσαφ Ἐλασσῶνος 284.
 Ἰωάσαφ Θεσσαλονίκης 236.
 Ἰωάσαφ Ἰσχανίου 235.
 Ἰωάσαφ Κυζίκου 444.
 Ἰωάσαφ Λήμνου 236.
 Ἰωάσαφ Νευροκόπου 235.
 Ἰωβ μοναχὸς 444.
 Ἰώσηπος Μοισιῶδες 563.
 Ἰωσήφ Θεσσαλονίκης 408.

Κ.

Καθαδίας Ἱερεμίας 606.
 Καθαδίας Μακάριος 645.
 Καθαλιώτης Θεόδωρος 993.
 Καβάκης (Πάλλης Δημήτριος).
 Καβάσιλας Νικηδόχμος 316.
 Καβάσιλας Συμῶν 200.
 Κάβρας Ζήσης 649.
 Καβρίκας 474.
 Καβρίκας Νικόλαος 578.
 Καβρίκας Σπυρίδων 655.
 Καγγελάριος Ἀλέξανδρος 601.
 Καῖσαρ Σάμιος 233.
 Καισάριος Ἱερομόναχος 597.
 Καισάριος Πρημνίκου 564.
 *Καισάριος Πρημνίκου 644.
 Κακαβέλας Γεράσιμος 384.
 Κακαβέλας Ἱερεμίας 383.
 Κακαβέλας Μιχαήλ 420.
 Καλαφάτης Ἀνδρέας 237.
 Καλαφάτης Γεώργιος 420.
 Καλαφάτης Εὐμανουήλ 448.
 Καλεπιανὸς Ἀγγελος 228.
 Καλλέργης Ἀνδρέας 73.
 Καλλέργης Ἀντώνιος 475.
 Καλλέργης Γεώργιος 448, 420.
 Καλλέργης Ζαχαρίας 420.
 Καλλέργης Καλλιόπιος 409.
 Καλλέργης Λέων 446.
 Καλλέργης Ματθαῖος 449.
 Καλλέργης Νικόλαος 655.
 Καλλέργης Πέτρος 74.
 Καλλιάρχης Νικόλαος 378.
 Καλλίνικος Ἀκαρόν 352.
 Καλλίνικος Δ' 604.
 Καλλιπολίτης Μάξιμος 309.

Κάλλιστος Ἀθηνῶν 452.
 Κάλλιστος Ἀνδρόνικος 74, 33.
 Κάλλιστος Λέρου 236.
 Κάλλιστος Ρόδου 235.
 Καλλονᾶς Γαβριήλ 526.
 Καλλονᾶς Ἱερόθεος 447.
 Καλλονᾶς Μελέτιος 443.
 Καλλονᾶς Σωφρόνιος 447.
 Καλλοῦδης Ἀρσένιος 354.
 Καλογεράκης 445.
 Καλογεράς Ἀγγελος 476.
 Καλογεράς Ἀνδρέας 574.
 Καλογεράς Εὐστάθιος 578.
 Καλογεράς Κωνσταντῖνος 375.
 Καλογεράς Στριματέλος 424.
 Καλογνώμων Γεράσιμος 644.
 Καλοσύνας Ἀντώνιος 230.
 Καλοταράς 73.
 Καλύδας Γεώργιος 475.
 Καμαριώτης Ματθαῖος 60.
 Καμπάνης Διονύσιος 655.
 Καμπάνης Χριστόφορος 230, 445.
 Καναβούτσης Ἰωάννης 440.
 Κανέλος Στέφανος 684.
 Κανόπιος Ναθαναήλ 403.
 Καντακουζηνὸς Δημήτριος 442.
 Καντακουζηνὸς Κωνσταντῖνος 600.
 Καπίλλος 442.
 Καπετανάκης Λεονάρδος 609.
 Καπετανάκης Μανουήλ 693.
 Καπίσκας Γεώργιος 236.
 Καποδίστριας Ἀγγελος 343.
 Καποδίστριας Ἱερώνυμος 421.
 Καποδίστριας Λαυρέντιος 449.
 Καραβέλας Νικόλαος 447.
 Καραθεοδωρῆς Στέφανος 655.
 Καραϊωάννης Κωνσταντῖνος 556.
 Καραϊωάννου Στέφανος 607.
 Καρακάσης Δημήτριος 559.
 Καρακάσης Κωνσταντῖνος 693.
 Καρανδινὸς Σπύρος 424.
 Καραπάνος Κωνσταντῖνος 576.
 Καραπάνος Φώτος 576.
 Καρατσᾶς Γεώργιος 558.
 Καρατσᾶς Θεόκλητος 497.
 Καρατσᾶς Ἰωάννης 559.
 *Καρατσᾶς Ἰωάννης 559.
 Καρατσᾶς Νικόλαος 558.
 Καρατσᾶς Στέφανος 558.
 Καρμαλίκης Ἀντώνιος 123.
 Κέρμας Ἰωάννης 577.
 Κέρμας Φίλιππος 347.

Καρμπούνης Νικόλαος 575.
 Καρμπούνης Φραγκούλης 575.
 Καρμπούνης Χαράλαμπος 575.
 Καρναβάκης Πέτρος 234.
 Καρούσος Ἀντώνιος 424.
 Καρούσος Γεράσιμος 646.
 Καρβέριος Γεώργιος 442.
 Καρτάνος Ἰωάννης 447.
 Καρτάνος Νικόλαος 409.
 Καρύκης Θεοφάνης 217.
 Καρυοφύλλης Ἰωάννης 237.
 *Καρυοφύλλης Ἰωάννης 374.
 Καρυοφύλλης Πασχάλης 600.
 Καρυοφύλλης Ἰωάννης 264.
 Καρυοφύλλης Θεόδωρος 404.
 Κασιμάτης Ἡρακλῆς 237.
 Κασιμάτης Ἰωάννης 229.
 *Κασιμάτης Ἰωάννης 449.
 Κασιμάτης Παῦλος 448.
 Κασιμάτης Πέτρος 595.
 Κασσιανός Ἀγαπήτος 409.
 Καστέλης Δομένικος 233.
 Καστρίσιος Δανιήλ 373.
 Κατάνης Ἀντώνιος 446.
 Κατάνης Θωμᾶς 400.
 Κατάνης Πέτρος 237.
 Καταρτσῆς Δημήτριος 613.
 Κατηλιανός Διονύσιος 293.
 Κατήφορος Ἀντώνιος 524.
 Κατσαίτης Ἰωάννης 424.
 Κατζίουλης Παρθένιος 599.
 Καυσοκαλυβίτης Νεόφυτος 540.
 Καψάλης Δημήτριος 578.
 Κελεστίνος Ρόδιος 617.
 Κέμιζος Ἰγνάτιος 603.
 Κεραμεύς Νικόλαος 322.
 Κεφαλᾶς Χριστόφορος 645.
 Κιγάλας Παρίων 300.
 Κιγάλας Ἰωάννης 300.
 Κιγάλας Ματθαῖος 298.
 Κλάδιος Ἰωάννης 236.
 Κλάδος Νικόλαος 446, 447.
 Κλαπατσαρᾶς (Δραχῆς).
 Κλήμης Σωσοπόλεως 284.
 Κλόδιος Ἰωάννης 236.
 Κλόδιος Φλωριανός 237.
 Κόδρικας Παναγιώτης 654.
 Κοκκινάκης Κωνσταντίνος 660.
 Κοκκινόμυτης Κωνσταντίνος 578.
 Κόκκινος Ἀλέξανδρος 447.
 Κόκκινος Γεώργιος 424.
 Κόκκος Φραγκίσκος 295.

Κολέτης Πέτρος 405.
 Κολέτης Δημήτριος 460.
 Κολέτης Λιθέριος 459.
 Κολομπῆς Φραγκίσκος 597.
 Κολυτζήδης Ματθαῖος 403.
 Κομνηνός Ἀναστάσιος 373.
 Κομνηνός Ἰωάννης 397.
 Κομούτος Ἀντώνιος 599.
 Κομούτος Δημήτριος 600.
 Κομούτος Ματθαῖος 424.
 Κονταράτος Γεώργιος 448.
 Κονταρῆς Γεώργιος 444.
 Κόνταρης Διονύσιος 602.
 Κονταρῆνος Κρήτης 295.
 Κονταρίνης Μιχαήλ 446.
 Κοντοβλάκας Ἀνδρόνικος 109.
 Κοντολέας Χριστόφορος 232.
 Κοντονῆς Ἰωάννης 484.
 Κοντός Ἰωάννης 602.
 Κοντός Πολυζώης 652.
 Κοραῆς Ἀδαμάντιος 662.
 Κοραῆς Ἀντώνιος 446.
 Κορέσιος Γεώργιος 247.
 Κορέσιος Ἰωάννης 204.
 Κορέσιος Μιχαήλ 204.
 *Κορέσιος Μιχαήλ 407.
 Κορέσιος Νικόλαος 204.
 Κορέσιος Παῦλος 448.
 Κορνάρης Βικέντιος 603.
 Κορνῆλιος Γεώργιος 420.
 Κορνῆλιος Ἰωάσαφ 528.
 Κορυβαλλεύς Θεόφιλος 250.
 Κορωνάιος Τζάνης 227.
 Κορωνιός Ἀντώνιος 647.
 Κοσμάς Αἰτωλός 487.
 Κοσμάς Ἐπιδαύριος 605.
 Κοσμάς Κύπριος 413.
 Κοσμάς Ματθαῖος 424.
 Κοσμάς Νικόλαος 217.
 Κουαρτάνος Ἀνδρέας 448.
 Κουαρτάνος Λουκάς 446, 447.
 Κουαρτάνος Νικόλαος 448.
 Κουβουκλέσιος Δανιήλ 444.
 Κουβουκλέσιος Ἰωάννης 45, 74, 444.
 Κουερίνης Ἐμμανουήλ 598.
 Κουϊρίνος Γεώργιος 449.
 Κουϊρίνος Νικόλαος 237.
 Κούμας Κωνσταντίνος 676.
 Κουνάδης Ἀνδρέας 229.
 Κούρσουλας Νικόλαος 254, 285.
 Κουρτέσιος (Σχολάριος Γεννάδιος).
 Κουταλινός Βασίλειος 468.

Κουτούβαλης Σωφρόνιος 483, 485.
 Κούτσιο: Κωνσταντίνος 649.
 Κουττούσιος Ἰωάννης 304.
 Κραθαρίτης Ἰωάννης 578.
 Κράλης Μιχαὴλ 254.
 Κρασῆς Κωνσταντίνος 449.
 Κρεμμύδας Γεώργιος 594.
 Κριτίας Νικόλαος 474.
 Κριτόπουλος Κουνιάλης 444.
 Κριτόπουλος Μητροφάνης 297.
 Κριτόπουλος Μιχαὴλ 414.
 Κυμηγιτής Σεβαστὸς 377.
 Κυπριανὸς 442.
 Κυπριανὸς Ἀλεξανδρείας 542.
 Κυπριανὸς Κύπριος 644.
 Κυπριανὸς Σμύρνης 468.
 Κυριακόπουλος Τιμόθεος 604.
 Κυριακὸς Ἰωάννου 603.
 Κυριακὸς πρεσβύτερος 422.
 Κύρκος Νικόλαος 604.
 Κύρκος Σπυριδων 577.
 Κυρίνος 74.
 Κυρίνος Νικόλαος 440.
 Κύριλλος Ἀδριανουπόλεως 678.
 Κύριλλος ἐκ Δουσίτης 577.
 Κύριλλος Θαυμακοῦ 235.
 Κύριλλος Νικαίας 235.
 Κύριλλος Πελοποννήσιος 486.
 Κύριλλος Πετραῖος 607.
 Κύριλλος Σινᾶ 608.
 Κύριλλος Χίος 444.
 *Κύριλλος Χίος 290.
 *Κύριλλος Χίος 409.
 Κωδινὸς Γεώργιος 403.
 Κωνσταντῆς Γρηγόριος 694.
 Κωνσταντίνος Ζαθερδινὸς 178.
 Κωνσταντίνος Θεττάδης 644.
 Κωνσταντίνος Μιχαὴλ 645.
 Κωνσταντίνος Μισχοπολίτης 604.
 Κωνσταντίνος νοτάριος 235.
 Κωνστ. πρωτοασποτολάριος 235.
 Κωνσταντίνος Γεώργιος 603.
 Κωνσταντίνος Α' 744.
 Κωνσταντίνος Ἀγιορίτης 347.
 Κωνσταντίνος ἐκ Λαιδορικίου 438.
 Κωνσταντίνος Μπουζαίου 693.
 Κωνσταντίνος Τρίκκης 644.

Α.

Αἰζαρόπουλος Ἰωάννης 602.
 Αἰζαρος Ἀπόστολος 640.
 Αιμπίδιος Ἰωάννης 598.

ζδ

Αάνδος Ἀγάπιος 343.
 Αάνδος Ἀντώνιος 598.
 Αάνζας Βενέδικτος 343.
 Λαόνικος Κρής 442.
 Λάσκαρις Ἀγγελος 420.
 Λάσκαρις Ἰάνος 413.
 Λάσκαρις Ἰωάννης 420.
 Λάσκαρις Κωνσταντίνος 48.
 Λάσκαρις Νικόλαος 233.
 Λάσκαρις Φιλανθρωπινὸς 35.
 Λάσκαρις Φραγκίσκος 420.
 Λάσκαρις Χρυσανθος 303.
 Λαυρέντιος Ἀθηναῖος 452.
 Λαυρέντιος Διδυμοτόχου 284.
 Λαυρέντιος Σηλυβρίας 284.
 Λεξενιάνας Γεώργιος 449.
 Λειχοῦδι (Ἰωαννίκιος Σωφρόνιος) 358.
 Λεντάρης Δημήτριος 442.
 Λεονάρδος Ἀγάπιος 626.
 Λεονάρδος Χίος 400.
 Λεοντιάδης Σεβαστὸς 484.
 Λεόντιος Εὐστράτιος 482.
 Λεόντιος Ἡλιουπόλεως 624.
 Λήσταρχος Ερμόδωρος 443.
 Λιγαριδὸς Πάσιος 344.
 Λικίνιος Ἀνδρέας 449, 443.
 Λίλας (Γορδάτιος Κ.)
 Λίλιμος Μιχαὴλ 237.
 Λίμας Ἰωάννης 237.
 Λίτινος Ἀγάπιος 618.
 Λίτινος Εμμανουὴλ 448.
 Λοβέρδος Ἀγάπιος 578.
 Λοβέρδος Ἀλούσιος 449.
 Λογαρᾶς Θεοφάνης 232.
 Λογοθέτης Ἰωάσαφ 373.
 Λογοθέτης Νικόλαος 474.
 Λολλίνος Ἀλούσιος 202.
 Λομβάρδος Ἰωάννης 236.
 Λομβάρδος Ἰερώνυμος 237.
 Λουζινιάνος Στέφανος 496.
 Λουκάκης 644.
 Λουκάκης Νικόλαος 435.
 Λούκαρις Κύριλλος 238.
 Λουκάς Ἐκτωρ 424.
 Λούμπινας Ἰωσήφ 233.
 Λούπινας Σταματ. 343, 444, 449, 424.
 Λύτσιας Γεράσιμος 642.

Μ.

Μαγγανάρης Μιχαὴλ 447.
 Μακερὸς Ἀντώνιος 379.
 Μακερὸς Ἰωάννης 448.

ζε

Μαδερὸς Μάρκος 447.
 Μαζαράκης Νικόδημος 618.
 Μαϊνέριος Ἰωσήφ 233.
 Μαϊώτας Γεώργιος 595.
 Μακάριος Ἀντιοχείας 288.
 Μακάριος Θεσσαλονίκης 152.
 Μακάριος Καρπάθου 235.
 Μακάριος Νεοκαισαρείας 284.
 Μακάριος Πάτριος 439.
 Μακάριος ἡγούμενος Πάτρου 236.
 Μακάριος Τορνόβου 284.
 Μάκοις Ἰωάννης 441.
 Μακραῖος Σέργιος 629.
 Μακρῆς Βησσαρίων 384.
 Μακρῆς Ἰωάννης 448.
 Μακρῆς Κωνσταντῖνος 655.
 Μακρῆς Μακάριος 385.
 Μακρῆς Μελέτιος 385.
 Μαλάκης Γακουμῆς 595.
 Μαλαξὸς Γρηγόριος 186.
 Μαλαξὸς Μανουὴλ 185.
 Μαλαξὸς Νικόλαος 184.
 Μάμας Γρηγόριος 58.
 Μάμοις 595.
 Μανδακάσης Θωμᾶς 554.
 Μανδρίκαρδος Γεώργιος 449.
 Μανδρίκαρδος Ἰωάννης 424.
 Μάνεσης Ἀντώνιος 342.
 Μάνος Ἰωάννου 595.
 Μανίκας Κωνσταντῖνος 578.
 Μανολάκης Ἰωάννης 468.
 Μανολάκης καμινάρης 693.
 Μάνος Ἀθανάσιος 576.
 Μάνος Ἰάκωβος 430.
 Μάνος Ἰωάννης 420.
 Μανουὴλ ἄρχων 152.
 Μανουὴλ Κορίνθιος 423.
 Μανουὴλ νοτάριος Μιτυλήνης 235.
 Μανουὴλ Πελοποννήσιος 224.
 Μανούσος 84, 83.
 Μάξιμος Ἀγιορίτης 424.
 Μάξιμος ἀρχιδιάκ. Ἀλεξανδρείας 294.
 Μάξιμος Γεώργιος 237.
 Μάξιμος Πελοποννήσιος 96.
 *Μάξιμος Παλοποννήσιος 254.
 Μαρᾶς Μάρκος 447.
 Μαργούνιος Μάξιμος 242.
 Μαρῆς Μελέτιος 446.
 Μαριδάκης Μακάριος 600.
 Μαρίνος Εὐστάθιος 406.
 Μαρίνος Λαυρέντιος 294.
 Ἀφρίτης Ἀρσένιος 217.

Μαρκοῦς Ἰωαννίκιος 409.
 Μαρκοῦς Τρώιλος 449, 343.
 Μάρκος Ἀντώνιος 447.
 Μάρκος Δημήτριος 693.
 Μάρκος ἱατρός 425.
 Μάρκος Κρήτης 412.
 Μάρκος Κύπριος 597.
 Μαρμαροτούρης Ἰωάννης 648.
 Μαρμάτουλος Νικόλαος 406.
 Μαρμυρᾶς Ἀνδρέας 356.
 Μαρμυρᾶς Ἀντώνιος 357.
 Μαρμυρᾶς Βικέντιος 357.
 Μαρούλης Χαράλαμπος 347.
 Μάρουλος Μιχαὴλ 77.
 Μαρτελάς Νικόλαος 406.
 Μάστρακας Στυλιανὸς 442.
 Μιτζιλένος Ἀνδρέας 356.
 Ματθαῖος Αἰνίου 235.
 Ματθαῖος Βοζάντιος 403.
 Ματθαῖος ἐκ Γανοχώρων 645.
 Ματθαῖος ἱερομόναχος 35.
 *Ματθαῖος ἱερομόναχος 642.
 Ματθαῖος Μυραίου 403.
 Ματραπεζόπουλος Νεράντιος 605.
 Μαυρίκιος Γεώργιος 237.
 Μαυρίκιος Ἰωάννης 449.
 Μαυρογιάννης Βενέδικτος 576.
 Μαυροειδῆς Νικόλαος 547.
 Μαυροκορδάτος Ἀλέξανδρος 385, 424.
 *Μαυροκορ. Ἀλέξανδρος Ἰω. 642.
 Μαυροκορδάτος Κωνσταντῖνος 478.
 Μαυροκορδάτος Νικόλαος 422.
 Μαυροκορδάτος Παντελῆς 439.
 Μαυρόλυκος Φραγκίσκος 346.
 Μαυρομμάτης Ἰωάννης 446.
 Μαυρομμάτης Μιχαὴλ 438.
 Μαυρομμάτης Νεόφυτος 595.
 Μαυρομμάτης Νικόλαος 576, 646.
 Μιῦρος Μιχαὴλ 693.
 Μεγδάνος Χαρίσιος 644.
 Μείδικος Ἰάκωβος 343.
 Μεθολανδῆς (Δαμιλᾶς Ἀντ.)
 Μεζέριος Ἐμμανουὴλ 420.
 Μεζέριος Νικόλαος 420.
 Μεζέριος Πέτρος 448.
 Μεθόδιος Αἰνίου 468.
 Μεθόδιος Αἰτωλὸς 236.
 Μεθόδιος ἱερομόναχος 236.
 Μεθόδιος Μελενίκου 444.
 Μελέτιος ἐξ Ἰωαννίνων 390.
 Μελισσηνὸς Γρ. (Μάμας).
 *Μελισσηνὸς Γρηγόριος 337, 338.

Μελισσηνός Ἰωάννης 446.
 Μελισσηνός Μάρκος 285.
 Μελισσηνός Νικηφόρος 406, 501.
 Μελισσηνός Πέτρος 544.
 Μελλίνος Μιχαήλ 405.
 Μέμοι Κωνσταντίνος 447.
 Μεταξᾶς Ἰωάννης 449, 421.
 Μεταξᾶς Νικόδημος 233.
 *Μεταξᾶς Νικόδημος 274.
 Μεταξόπουλος Ἰγνάτιος 437.
 Μεταξόπουλος Παρθένιος 549, 609.
 Μήλιος Σπυρίδων 526.
 Μηλιάτης Ἠλίας 394.
 Μήτρος Ἰωάννης 442.
 Μητροφάνης Βεβρόλιας 235.
 Μητροφάνης ἱερομόναχος 232.
 Μητροφάνης μητροπολίτης 445.
 Μητροφάνης Μονεμβασίας 303.
 Μίχαλος Βενέδικτος 420.
 Μινδόνης Ἰγνάτιος 445.
 Μινδόνης Ἰωάννης 201.
 Μινδόνης Λεονάρδος 204.
 Μιχαήλ Κρής 234.
 Μιχαήλου Ἐλευθέριος 584.
 Μόλος Μιχαήλ 418.
 Μόλυδος Ἰωάννης 442.
 Μολώνης Γαβριήλ 614.
 Μορεξήνος Μάρκος 291.
 Μορέτος Γεώργιος 233.
 Μορέτος Φίλιππος 233.
 Μορξήνος Ἰωάννης 498.
 Μόρμωρης Ἰωάννης 448.
 Μόρμουρης Κορνήλιος 234.
 Μόρμουρης Νικόλαος 234.
 Μόστρας Δημήτριος 693.
 Μοσχέτης Γεώργιος 404.
 Μοσχέτης Ἰμμανουήλ 237.
 Μοσχολέος Θεολόγητος 404.
 Μοσχόπουλος Ἀντώνιος 546.
 Μοσχόπουλος Μανουήλ 53.
 Μόσχος Γεώργιος 432.
 Μόσχος Δημήτριος 430.
 Μόσχος Ἰωάννης 24, 95.
 Μόσχος Στέφανος 447.
 Μοτζενίγος Νικόλαος 421.
 Μουζάκης Ἰωάννης 409.
 Μουζάλας Θωμάς 420.
 Μουζουρας Ἰερόθεος 285.
 Μουλαίμης Σταῦρος 602.
 Μοδρμουρης Ἰωάννης 344.
 Μουτελίμης Διονύσιος 330.
 Μουσουρος Ἰωάννης 412.

Μουσουρος Μάρκος 80.
 Μουσουρος Προκόπιος 237.
 Μουσιπινιώτης Ἀναστάσιος 565.
 Μουστοξόδης Ἀνδρέας 738.
 Μούτσης Μιχαήλ 407.
 Μπαλάνος Βασιλόπουλος 549.
 Μπαλάνος Κοσμάς 593.
 Μπαλδάνης Γεώργιος 640.
 Μπεκαούζης Χρῆστος 578.
 Μπεικάρης Ἀναστάσιος 578.
 Μπεκελλίδης Σταμάτιος 608.
 Μπέλιος Κωνσταντίνος 646.
 Μπὸν Νικόλαος 420.
 Μπότζας Μάρκος 424.
 Μπούας Σπυρίδων 424.
 Μπούκας Καΐσαρ 424.
 Μπουμπούλης Ἀντώνιος 442.
 Μυιάρης Ἀνδρέας 568.
 Μυρμεκουσιανός Γρηγόριος 407.

N.

Ναθαναήλ Ἰωάννης 234.
 Ναθαναήλ Νικαίας 446.
 Ναθαναήλος ἱερομόναχος 247.
 Ναύπλιος Μητροφάνης 640.
 Νεῖλος Χίος 232.
 Νεκτάριος Ἱεροσαλύμων 349, 320.
 Νεκτάριος Μιτυληναῖος 742.
 Νεκτάριος Χαλκηδόνος 284.
 Νεόφυτος Ἀθηνῶν 247.
 Νεόφυτος Δράμας 235.
 Νεόφυτος Ἰρακλείας 284.
 Νεόφυτος διάκονος 404.
 Νεόφυτος Κρής 545.
 Νεόφυτος Λοιδωρικίου 330.
 Νεόφυτος Λυκίων 235.
 Νεόφυτος Μαίνης 303.
 Νεόφυτος Μηθύμνης 235.
 Νεόφυτος Φιλιππουπόλεως 465.
 Νερούλης Ἀλέξανδρος 483.
 Νερούλης Ἰάκωβος Πίξος 706.
 Νευρίδας Μιχαήλ 404.
 Νησιώτης Μιχαήλ 229.
 Νησιώτης Νικόλαος 228.
 Νηφάκης Νικήτας 647.
 Νήφων Πελοποννήσιος 97.
 Νίκανδρος Κω 235.
 Νικηφόρος ἀρχιδιάκονος 247.
 Νικηφόρος ἑξαρχίας 239.
 Νικηφόρος ἱεροδιάκονος 604.
 Νικηφόρος ἱεροδιδάσκαλος 549.
 Νικηφόρος ἱερομόναχος 442.
 Νικηφόρος καθηγούμεν. Πάτμου 254.

Νικηφόρος Ρόδιος 247.
 Νικόδημος Ἀγιορίτης 624.
 Νικόδημος Κεφαλῆν 500.
 Νικόδημος Συνάδων 646.
 Νικόδημος ἐκ Φάσιδος 409.
 Νικολαΐτης Παναγιώτης 648.
 Νικολαΐτης Στέφανος 527.
 Νικόλαος 74.
 Νικόλαος Ἀγραφιώτης 619.
 Νικόλαος Αἰτωλὸς 578.
 Νικόλαος Ζακύνθιος 577.
 Νικόλαος Πελοποννήσιος 446.
 Νικόλαος Ρόδιος 247.
 Νικολόπουλος Κωνσταντῖνος 748.
 Νικουσίος Παναγιώτης 334.
 Νομικὸς Ἰωάννης 421.
 Νομικὸς Νικόλαος 421.
 Νοταρᾶ Ἄννη 25.
 Νοταρᾶς Ἰσαάκιος 23.
 Νοταρᾶς Λουκᾶς 22.
 Νοταρᾶς Μωκάριος 586.
 Νοταρᾶς Χρυσάνθος 434.
 Νοτ. (Ἐλεαθούλκος, Δοσιθ. Ἱεροσολ.).

Ξ.

Ξανθόπουλος Μάρκος 424.
 Ξανθὸς Μανουὴλ 445.
 Ξενακίος Θεοφάνης 403.
 Ξένος Γεώργιος 247.

Ο.

Οἰκονομόπουλος Δημήτριος 575.
 Οἰκονόμος Δημήτριος 655.
 Οἰκονόμος Κωνσταντῖνος 734.
 Οἰκονόμος Στέφανος 747.
 Ὀλιβέριος Φραγκίσκος 97.
 Ὀλυμπιώτης Μερόδιος 605.

Π.

Πάγκαλος Σωφρόνιος 447, 604.
 Παΐσιος 330.
 Παΐσιος Ἀγιορίτης 497.
 Παΐσιος Δράμας 454.
 Παΐσιος Ἰωκινήσιος 575.
 Παΐσιος Μικρὸς 444.
 Παΐσιος Παραμυθίας 482.
 Παλαιόκαπας Γεώργιος 203.
 Παλαιόκαπας Ἰωάννης 236.
 Παλαιόκαπας Κωνσταντῖνος 230.
 Παλαιολόγος Γρηγόριος 75.
 Παλαιολόγος Δούπατος 76.
 Παλαιολόγος Θεόδωρος 2.
 Παλαιολόγος Ἰάκωβος 493.

Παλαιολόγος Ἰωάννης 392.
 Παλαμᾶς Γρηγόριος 577, 578.
 Παλαμᾶς Εὐστάθιος 575.
 Παλαμᾶς Ἰωάννης 577.
 Παλαμᾶς Παναγιώτης 573.
 Παλάσης 416.
 Παλλαδοκλῆς Ἀντώνιος 608.
 Πάμπερις Ἀμβρόσιος 641.
 Πάμπερις Δημήτριος (Προκοπ. Δ.)
 Πάμφιλος Ἰωάννης 307.
 Παναγιώτης Σινωπεὺς 456.
 Πανᾶς Ἀναστάσιος 421.
 Πανᾶς Ἱερομόναχος 286.
 Πανδῖνος Ἀντώνιος 448.
 Πανταζῆς Δαρισσαῖος 644.
 Πανταζῆς Τουρναβίτης 644.
 Πανταζόγλους Κωνσταντῖνος 693.
 Παπα-Βασιλόπουλος Ἀναστ. 444.
 Παπα-Γεωργίου Μιχαὴλ 524.
 Παπαγεωργόπουλος Παῦλος 655.
 Παπαδόπουλος Γεώργιος 596.
 Παπαδόπουλος Ζαχαρίας 655.
 Παπαδόπουλος Νικόλαος 447.
 *Παπαδόπουλος Νικόλαος 474.
 **Παπαδόπουλος Νικόλαος 608.
 Παπαδόπουλος Σπυρίδων 607.
 Παπαδόπουλος Σωφρόνιος 247.
 Παπαζόγλους Ἀναστάσιος 574.
 Παπαζώλης Γεώργιος 479.
 Παπᾶλας Γεώργιος 445.
 Παπᾶλας Παντολέον 445.
 Παπα-Κυριαζῆς 549.
 Παπα-Πέτρος 575.
 Παπα-Σίμος Γεώργιος 595.
 Παπᾶς Ἰωάννης 443.
 Παπᾶς Σταμάτιος 605.
 Παρσκειυᾶς Ἀμφιλόχιος 646.
 Παρσκειυᾶς Δαμιανὸς 464.
 Παρσαστάτης Μιχαὴλ 228.
 Παρθένιος Ἀδριανουπόλεως 284.
 Παρθένιος Βάρνης 284.
 Παρθένιος Κυζίκου 284.
 Παρθένιος Πετρῶν 607.
 Παρθένιος Πελοποννήσιος 606.
 Παρθένιος Σμύρνης 468.
 Πάρπογλους Παναγιώτης 655.
 Πασχαλεὺς Νικηφόρος 408.
 Πάσχος Ἀλέκτρος 594.
 Πατελλάρος Γεώργιος 448, 420.
 Πατελλάρος Εὐστάθιος 237.
 *Πατελλάρος Εὐστάθιος 446.
 Πατελλάρος Πέτρος 446.

Πατίλας Πέτρος 237.
 Πατούσας Γεώργιος 462.
 Πατούσας Ίωάννης 464.
 Πατρίκιος 74.
 Παχατούρης 232.
 Παχώμιος 74.
 Παχώμιος Γάνου 233.
 Παχώμιος Σοφίας 233.
 Παχώμιος Τουρναβίτης 606.
 Πέζαρος Ίωάννης 590.
 Πεπαγωμένος Δημήτριος 33.
 Πεπάνος Δημήτριος 323.
 Περδικάρης Αναστάσιος 443.
 Περδικάρης Μιχαήλ 444.
 Περδικάρης Παντελής 445.
 Περισιάνος Ζωσιμάς 199.
 Περισιάνος Ίωάννης 286.
 Πετρετίνος Δημήτριος 343, 449.
 Πετρίτσας Αθανάσιος 286.
 Πετριτσόπουλος Δημήτριος 674.
 Πετροκόκκινος Νικόλαος 177.
 Πέτρος Νικόλαος 229.
 Πηγᾶς Μελέτιος 208.
 Πιγρῆς Πέτρος 217.
 Πιέρης Γεώργιος 403.
 Πιέρης Όδρόσιος 343.
 Πιέρης Μαρίνος 343.
 Πινατόρος Μαρίνος 643.
 Πλέσσας Μανασσῆς 233.
 Πλήθων Γεώργιος 4, 24, 32.
 Ποδοκάταρος Δουδοβίκος 27.
 Πολίνας Έμμανουήλ 421.
 Πολίτης Κωνσταντίνος 635.
 Πόλος Ίωάννης 109.
 Πολυειδής Θεόκλητος 470.
 Πολύζος Ιεροδιάκονος 647.
 Πολυκαλᾶς Αύρηλιος 421.
 Πολυκαλᾶς Νικόλαος 449.
 Πολυκαλᾶς Ράλλης 421.
 Πολυχρόνιος Θραῖς 555.
 Πόρτιος Σίμων 233.
 Πόρτος Αἰμίλιος 224.
 Πόρτος Φραγκίσκος 169.
 Πόρφιος Ίωάννης 420.
 Πορφύριος Ιερομόναχος 235.
 Πορφυρῆς Ίωάννης 420.
 Πουινάλης Μαρῖνος 346.
 Πρεμαρίνος Νικόλαος 420.
 Πριγγιλιᾶς Νικηφόρος 348.
 Προκαϊνάντης Αντώνιος 417.
 Προκόπιος Μεζών 235.
 Προκόπιος Πελοποννήσιος 553.

Προκόπιος Σμύρνης 620.
 Προκοπίου Δημήτριος 443.
 Προσαλέντης Θεόδωρος 468.
 *Προσαλέντης Θεόδωρος 413.
 Προσαλέντης Ίππόλυτος 343, 424.
 Προσαλέντης Φραγκίσκος 445.
 Πρόχωρος Ιεροδιάκονος 217.
 Πρωτόπαπας 471.
 Πυλαρινός Ίάκωβος 428.
 Πυρόπουλος Αντώνιος 404.
 Πύρρος Διονύσιος 709.

P.

Ραγκαῆς Ανδρόνικος 439.
 Ραῖης Δημήτριος 574, 613.
 Ραζικόντζικας Κωνσταντίνος 574.
 Ράζος Γρηγόριος 561.
 Ράλλης Γεώργιος 76.
 Ράλλης Δημήτριος 77.
 Ράλλης Διονύσιος 304.
 Ράλλης Κωνσταντίνος 77.
 *Ράλλης Κωνσταντίνος 232.
 Ράλλης Μανῖλιος 76, 77.
 Ράλλης Μιχαήλ 76.
 Ράλλης Νικόλαος 77, 78.
 Ραούλ Γεώργιος 403.
 Ραρθοῦρος Θεόφιλος 449.
 Ραρτοῦρος Αλέξιος 229.
 Ραρτοῦρος Αλούσιος 343.
 Ρασοξέστης Γερμανός 442.
 Ραστῆς Κωνσταντίνος 693.
 Ραφαήλ Ακαρῶν 611.
 Ρένδης Θεόδωρος 233.
 Ρέντιος Ανδρέας 312.
 Ρεσινός Κωνσταντίνος 414.
 Ρήγας Φεραίος 529.
 Ρητορίδης Πετράκης 693.
 Ρίζος Γεώργιος 616.
 Ρίζος Ίωάννης 543.
 Ρίζος Μπαλάνος 599.
 Ρίκης Δημήτριος 408.
 Ρίκης Ίάκωβος 342.
 Ρίκης Στυλιανός 368.
 Ροδινός Νεόφυτος 266.
 Ροδινός Σολομών 204.
 Ρόδιος Ίωάννης 420.
 Ροδίτης Γαβριήλ 294.
 Ροδοκανάκης Κωνσταντίνος 410.
 Ροδόσταμος Στάμος 343.
 Ρόκας Φραγκίσκος 233.
 Ρόσης Ανδρέας 417.
 Ρόσης Κονάκης 303.

Ψόσης Νικόλαος 448.
 Ψόσης Φραγκίσκος 420.
 Ψουμελιώτης Εδούμιος 578.
 Ψούσιος Κοζανίτης 564.
 Ψουσόπουλος Ἀθανάσιος 620.
 Ψύσιος Διαμαντῆς 467.
 Ψωμανίτης Ἐμμανουὴλ 600.
 Ψωμανὸς Νικηφόρος 406.
 Ψώσιος Ἰωάννης 441.
 Ψωσσαίτιος Μιχαὴλ 446.

Σ.

Σάββας Νικόλαος 693.
 Σαβογιάνος Ἰκωβος 237.
 Σαγγινάτιος Λουκάς 417.
 Σαγγινάτιος Νικόλαος 236.
 *Σαγγινάτιος Νικόλαος 448, 420.
 Σαγγινάτιος Παῦλος 448.
 Σαλομών Ἰκωβος 237.
 Σαμουὴλ Βυζάντιος (Χαντζερῆς).
 Σαχλήκης Στέφανος 410.
 Σγουρόπουλος Δημήτριος 40.
 Σγούτα ἀδελφοὶ 445.
 Σεβήρος Γαβριήλ 218.
 Σεκουνδινὸς Νικόλαος 53.
 Σεραφεῖμ Ἠπειρώτης 493.
 Σεραφεῖμ Μιτυληναῖος 454.
 Σεραφεῖμ Πιτσιδισίος 545.
 Σεραφεῖμ Φαρσάλων 303.
 Σέρβος Δημήτριος 412.
 Σέρβος Κωνσταντῖνος 247.
 Σέρβας Γεώργιος 233.
 Σηρισμόνδος 447.
 Σιγούρος Ἰωάννης 449.
 Σιγούρος Διονύσιος 294.
 Σιδέρης Παῦλος 574.
 *Σιδέρης Παῦλος 655.
 Σίδερος Γεώργιος 449.
 Σιλβάνος Καίσαρ 448.
 Σιλβεστρος Ἀλεξανδρείας 444, 235.
 Σιληγάδος Ἰωάννης 291.
 Σίμος Ἠπειρώτης 577.
 Σιμωνίδης Σίμων 234.
 Σισίνιος Νικομηδείας 235.
 Σλουτζιάρης Γεώργιος 693.
 Σκαρλάτος Γεώργιος 612.
 Σκαρλάτου Δοξάνδρα 346.
 Σκιαδᾶς Ἀθανάσιος 462.
 Σκιαδᾶς Γεώργιος 463.
 Σκιαδᾶς Μιχαὴλ 463.
 Σκινόπουλος Ἀνδρέας 420.
 Σκλάβος Ἀλέξανδρος 420.

Σκλαμπάνης Γαλάνης 576.
 Σκλαμπάνης Σταματέλος 576.
 Σκληρὸς Ἀθανάσιος 324.
 Σκορδύλης Ζαχαρίας 72.
 Σκορδύλιος Ἀντώνιος 449.
 Σκορδύλιος Γεώργιος 230.
 Σκορδύλιος Ζαχαρίας 169, 484.
 Σκορδύλιος Μακάριος 643.
 Σκορδύλιος Νικόλαος 237.
 Σκορδύλιος Παῦλος 444.
 Σκούρτης Νικόλαος 570.
 Σκούφης Γεώργιος 640.
 Σκούφος Θεόφιλος 374.
 Σκούφος Φραγκίσκος 374.
 Σκρίβας Λάζαρος 606.
 Σκυλίτσης Ἐμμανουὴλ 444.
 Σόντιος Πέτρος 229.
 Σοπρεμάσαρος Τιμόθεος 285.
 Σοφιανὸς Ἐμμανουὴλ 478.
 Σοφιανὸς Θεόδωρος 49.
 Σοφιανὸς Ἰωάννης 412.
 Σοφιανὸς Μελισσηνὸς 234.
 Σοφιανὸς Μιχαὴλ 24.
 *Σοφιανὸς Μιχαὴλ 477.
 Σοφιανὸς Νικόλαος 444.
 *Σοφιανὸς Νικόλαος 228.
 **Σοφιανὸς Νικόλαος 447.
 Σοφιανὸς Παῦλος 35.
 Σοφολεὸς Ἀντώνιος 448, 424.
 Σοφολεὸς Γεώργιος 449.
 Σουγδουρῆς Γεώργιος 393.
 Σουγδουρῆς Χρήστος 644.
 Σουμάκης Ἀγγελος 421.
 *Σουμάκης Ἀγγελος 602.
 Σουμάκης Γεώργιος 421.
 Σουμάκης Μιχαὴλ 409.
 Σουμάκιος Γεώργιος 449.
 Σούτσος Γεώργιος 610.
 Σπαθάριος Νικόλαος 399.
 Σπανδουγίνος Θεόδωρος 408.
 Σπανὸς Ἀλέξιος 465.
 Σπαντωνῆς Λουκάς 406.
 Σπαρταλιώτης Γεράσιμος 400.
 Σπηλαιώτης Γεώργιος 234.
 Σπιέρας Ἀδριανὸς 236, 447.
 Σπινόλας Σπυρίδων 642.
 Σπίρας Ἀνδρέας 233.
 Σπόντης Τριανταφυλλὸς 578.
 Στάης Ἰωάννης 420.
 Στάης Παῦλος 423.
 Σταμάτης Κωνσταντῖνος 564.
 Στάνος Ἰωάννης 606.

Σταυράκογλους Γεώργιος 565.
 Σταυρινός 410.
 Σταυρινός Ἀνδρέας 233.
 Σταυρινός Πέτρος 404.
 Στεφανόπουλος Βερνάρδος 324.
 Στεφανόπουλος Δημήτριος 612.
 Στεφανόπουλος Νικόλαος 600.
 Στήριος Ἀθανάσιος 612.
 Στίγνης Νικόλαος 606.
 Στρατηγός Ἀντώνιος 505.
 Στρατηγός Κωνσταντῖνος 506.
 Συγκλητικός Ἀλέξανδρος 237.
 Συγκλητικός Ἀντώνιος 418.
 Συμεών Ἀγιοταφίτης 602.
 Συμεών Ἐπιφανείας 287.
 Συμεών Φαναρίου 330.
 Συνέσιος Ἑλληνικός 410.
 Σύπανδρος Γεώργιος 615.
 Συρίγος Μελέτιος 253.
 Συρόπουλος Βερβολομαῖος 337.
 Σχολάριος Γεώργιος 42.
 Σχινᾶς Γεώργιος 693.
 Σχινᾶς Δημήτριος 693.
 Σχινᾶς Κωνσταντῖνος 655.
 Σωζόμενος Ἰάσων 492.
 Σωζόμενος Ἰωάννης 494.
 *Σωζόμενος Ἰωάννης 492.
 Σωζόμενος Κλαύδιος 493.
 Σωτήρης Λουῖζης 649.
 Σωτήριος οἰκονόμος Κοζάνης 570.
 Σωφρόνιος Δαυλίος 235.
 Σωφρόνιος Ἐφῆσου 235.
 Σωφρόνιος Ἱεροσελύμων 217.
 Σωφρόνιος Φιλαδελφείας 235.

Τ.

Τακλικάρας Ἰωάννης 712.
 Τάνδης Φίλιππος 237.
 Ταραχνιώτης Ἰωάννης 446.
 Τβῖν Δομένιος 233.
 Τελοῦντας Φράγκος 232.
 Τέμενος Κωνσταντῖνος 230.
 Τέρπου Νεκτάριος 603.
 Τζαγκαρόπουλος Ἀθανάσιος 444.
 Τζανετος Ἰωάννης 464.
 Τζετζόνης 577.
 Τζεχάνης Κωνσταντῖνος 498.
 Τζιγάλας Ἀζαρίας 596.
 Τιμόθεος 104.
 Τιμόνης Ἐμμανουὴλ 446, 429.
 Τομαῖος Νικόλαος 92.
 Τορκέλιος Ἀνδρέας 420.

ζ

Τορζιάνος Νικόλαος 234.
 Τοσκάνος Ἱερεμίας 417.
 Τραπεζούντιος Ἀνδρέας 42.
 Τραπεζούντιος Γεώργιος 41, 33.
 *Τραπεζούντιος Γεώργιος 406.
 Τριαντάφυλλος Νικόλαος 598.
 Τρίβας 438.
 Τριβώλης Βενέδικτος 424.
 Τριβώλης Γεώργιος 343.
 Τριβώλης Ἰάκωβος 438.
 Τριβώλης Καντίνος 439.
 Τρικούπης Σπυρίδων 578.
 Τρίμης Φραγκίσκος 308.
 Τρόνος Ἀγγελος 449.
 Τροχάνης Ἐμμανουὴλ 609.
 Τροχάνης Μ. χατῆλ 655.
 Τρώλιος Νικόλαος 418, 420.
 Τρύφων Μετσόβιτης 603.
 Τσελεπῆς Ἰωάννης 680.
 Τσηληγιάννης Θεόδωρος 655.
 Τσιγαρᾶς Ζώτος 223.
 Τσιγαρᾶς Στέφανος 337.
 Τσιμπουράκης Ἀλέξιος 576.
 Τσουλάτης Ἀγγελος 579.
 Τσουλάτης Φραγκίσκος 581.
 Τυπάλδος Ἰωάννης 604.
 Τυπάλδος Μελέτιος 454.

Υ.

Υπομενᾶς Γεώργιος 458.
 Ὑψηλάντης Ἀθανάσιος 647.
 Ὑψηλάντης Ἀλέξανδρος 550.
 Ὑψηλάντης Κωνσταντῖνος 552.

Φ.

Φαληρεὺς Δημήτριος 405.
 Φαρμακίδης Θεόκλητος 744.
 Φασουλὸς Δανιὴλ 294.
 Φατῆρας Γεώργιος 483.
 Φεραῖος Νικόδημος 437.
 Φεραῖος (Ρήγας).
 Φιλαρᾶς Λεωνάρδος 289.
 Φιλαργός Κρής 28.
 Φιλιππίδης Σωτήριος 655.
 Φίλιππος καλλιγράφος 452.
 Φίλιππος Κύπριος 407.
 Φίλιππος Ραδουκάνος 693.
 Φίλιππος Σιδηεστρας 693.
 Φιλόθεος Κύπρου 523.
 Φινότης Ἀντώνιος 419.
 Φλαγγίνης Βενέδικτος 237.
 Φλαγγίνης Θωμᾶς 326.

υδ

Φλορέντζας Νικόλαος 447.
 Φόρτιος Ἄγγελος 440.
 Φόρτιος Ἀλέξανδρος 440.
 Φόρτιος Λεονάρδος 440.
 Φόσκολος Οὐγος 682.
 Φουρλάνος Δανιὴλ 490.
 Φραγκόπουλος Ἰωάννης 607.
 Φράγκος Δημήτρις 440.
 Φράγκος Κωνσταντῖνος 578.
 Φράγκος Μάρκος 418.
 Φραντζῆς Γεώργιος 54.
 Φρονιμόπουλος Σταῦρος 608.
 Φταμίνος Συμεὼν 446.
 Φωκᾶς Ἰωάννης 249.
 Φωκᾶς λαμπαδάριος 235.
 Φωτεινὸς Δημήτριος 404.
 Φωτεινὸς Νικόλαος 655.
 Φωτιάδης Λάμπρος 588.

X.

Χαιρέτης Δημήτριος 656.
 Χαιρέτης Κήρυκος 655.
 Χαλκιοπούλου Ἀντώνιος 420.
 Χαλκιοπούλου Ματθαῖος 247.
 Χαλκιοπούλου Νικόλαος 343.
 Χαλκοκονδύλης Βασίλειος 64.
 Χαλκοκονδύλης Δημήτριος 63.
 Χαλκοκονδύλης Θεόφιλος 64.
 Χαλκοκονδύλης Λαόνικος 54.
 Χαλκοκονδύλης Σέλευκος 64.
 Χαντζερῆς Σαμουὴλ 517.
 Χαρβούρης Ἰωάννης 546.
 Χαρβούρης Μαρτῖνος 548.
 Χαρβούρης Μάρκος 548.
 Χαρατῶνυμος Χριστῶνυμ. (Ἑρμῶνυμ).
 Χαρακόπος Κωνσταντῖνος 577.

Χαρωνιάδης Ἀλέξανδρος 295.
 Χατζη-Κυριακοῦ Βασίλειος 409.
 Χατζη-Πολυζώης Δημήτριος 649.
 Χατζη-Φιλίππιδης Θεόδωρος 608.
 Χιλᾶς Ἰωάσαφ 477.
 Χιλᾶς Νικηφόρος 35.
 Χοιδᾶς Δημήτριος 644.
 Χορτάκης Γεώργιος 339.
 *Χορτάκης Γεώργιος 420.
 Χορτάκης Μελέτιος 338.
 Χρησταρῆς Μιχαὴλ 693.
 Χριστόδουλος Ἀκαρνὰν 494.
 Χριστόπουλος Ἀθανάσιος 743.
 Χριστόπουλος Ἀναστάσιος 727.
 Χριστόφορος Αἰτωλὸς 603.
 Χριστόφορος ἐξ Ἀρτης 605.
 Χριστόφορος Γάζης 447.
 Χρύσανθος Αἰτωλὸς 494.
 Χρύσανθος Ἀκαρνὰν 577.
 Χρύσανθος Ἰεροσολ. (Νοταρᾶς).
 Χρύσανθος Κύπριος 607.
 Χρύσανθος Πελοποννήσιος 575.
 Χρύσανθος ἐκ Προύσης 643.
 Χρυσάφιδας Ἰωάννης 421.
 Χρυσίδης Κωνσταντῖνος 644.
 Χρυσολωρᾶς Μιχαὴλ 444.
 Χρυσόσκολος 408.
 Χύνας Ἀλέξανδρος 605.
 Χύχας Ναθαναὴλ 231.
 Χωνιάτης Ἰωάννης 445.
 Χωραφᾶς Κυριακὸς 449.

Ψ.

Ψωμάκης Βασίλειος 575.
 Ψωμάκης Κωνσταντῖνος 575.
 Ψωμᾶς Ἀπόστολος 729.

ΕΙΔΗΣΙΣ.

Ἐπειδὴ ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου Ἀνδρ. Μάμουκα συνταχθεῖσα βιογραφία Ἀθανασίου τοῦ Παρίου ἐτυπώθη (σελ. 630—42) ἐν ἀπουσίᾳ ἡμῶν, καὶ παρεισέφρησαν ἐξ ἀβλεψίας τοῦ διορθωτοῦ σφάλματά τινα, διορθοῦμεν ταῦτα.

Ἐν σελίδι 632, στίχῳ 19,	ἀντὶ	Δαμιανῶ,	γράφει	Δαμασκηνῶ
» » » 23	»	γενόμενος	»	γινόμενος
» » » 25	»	ἐν τοῖς πόλεσι	»	ἐν ταῖς πόλεσι
» » » 26	»	εἰς συμπατριώτας	»	εἰς τοὺς συμπατριώτας
» » » 34	»	προηγούμενος	»	προηγμένος
» 633 » 6	»	Μακάριον ἐκ Κ.	»	Μακάριον τὸν ἐκ Κ.
» 634 » 7	»	εἰς γράμματα,	»	εἰς τὰ γράμματα
» » » 28	»	1837	»	1837
» » » »	»	πρῶτον	»	πρώτην
» 635 » 2—3	Στίχον οὕτω:	Μεταφυσικὴν, καὶ Θεολογικὴν βίβλον ἐπιγράφας αὐτὴν ἐπιτομὴν τῶν θείων δογμάτων ἐφιλοπόνησε		
» » » 6	ἀντὶ	Ῥαψάνην	γράφει	Ῥαψάνην
» » » 10	»	ἡ Θεσσαλονίκης,	»	καὶ ἐκ Θεσσαλονίκης
» » » 19	»	τοῦ Σχολάρχου,	»	τὸν τοῦ Σχολάρχου
» 636 » 4	»	ἔμενε	»	ἔμεινε
» » » 10	»	ἐτάφη ἐν	»	ἐτάφη δ' ἐν
» » » 13	»	ὡς ἐπὶ	»	καὶ ὡς ἐπὶ
» 638 » 3	»	εἶνε	»	εἶναι
» 639 » 4	»	ἀπὸ	»	ὑπὸ
» 639 » 21	»	διδάσκουσι	»	διδάσκουσα
» 640	Κατάταξον	Ἐπιγράμματα ὡς γ', ἡ προαναφώνησιν ιδ'.		
» »	Μετά στίχον 41	πρόσθεσις—Μαρτύριον τοῦ ἁγίου νεομάρτυρος Μάρκου τοῦ ἐν Χίῳ ἀθλήσαντος ἐν ἔτει 1801 Ἰουνίου 5.		
» 641 » 5	ἀντὶ	γινομένην	γράφει	γενομένην
» 642 » 33	»	εἰ ἡ συνεξεδόθη μετὰ	»	ἡ μετὰ
» 642 » 34	»	μακαριωτάτου	»	μακαρίτου
» 35 »	»	ἐκπονηθείσης ἡ νῦν	»	ἐκπονηθείσης γενομένης ἡ ἐκδοσις νῦν
» 35—6 »	»	εἰς 8ον, ἐκδοθείσης οὐδεμίαν ὁμως ἔχει . . .		
		γράφει εἰς 8ον ἐκδοσις, οὐδεμίαν ἔχει . . .		

Ἐκτὸς τούτων ἐν σελίδι 10, στίχῳ 19 ἀντὶ ἀπέδωκεν ὁμοίως, γράφει ἀπέδωκε
 » 76 » 29 » Μονάχου, » Μονάχου
 » 675 » 25 » φιλόσοφος, » φιλόσοφος

Ἡ βιογραφία Μεταξοπούλου ἐτέθη δις ἐν σελ. 649 καὶ 660
 Τὸ εἰς Στέφανον Κανέλλον ἀποδιδόμενον ποίημα «ὦ λιγυρὸν καὶ κοπτερὸν σταυρὸν μου,» συντετέθη πραγματικῶς ὑπὸ Κοκκινάκη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ.

[illegible]

No 3

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

900

NE

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΙΤΑΟ

ΙΩΝ

άριθ. χρ. 7939

Ημερομηνία
έπιστροφής

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

